

I

(Akty ustawodawcze)

ROZPORZĄDZENIA

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) NR 549/2013

z dnia 21 maja 2013 r.

w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
w szczególności jego art. 338 ust. 1,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom
narodowym,uwzględniając opinię Europejskiego Banku Centralnego ⁽¹⁾,stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą ⁽²⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Tworzenie polityki w Unii i obserwacja gospodarek państw członkowskich oraz gospodarki unii gospodarczej i walutowej (UGW) wymaga porównywalnych, aktualnych i wiarygodnych informacji o strukturze gospodarki i rozwoju sytuacji gospodarczej każdego państwa członkowskiego lub regionu.

(2) Komisja powinna uczestniczyć w obserwacji gospodarek państw członkowskich i UGW, a w szczególności informować regularnie Radę o postępach poczynionych przez państwa członkowskie w wypełnianiu ich zobowiązań w ramach UGW.

(3) Obywatele Unii potrzebują rachunków ekonomicznych jako podstawowego narzędzia do analizy sytuacji gospodarczej państwa członkowskiego lub regionu. Dla zapewnienia porównywalności rachunki takie powinny być sporządzane na podstawie jednego zestawu zasad, które nie są przedmiotem różnych interpretacji. Dostarczone informacje powinny być jak najbardziej precyzyjne, kompletne i terminowe, aby zapewnić maksymalną przejrzystość dla wszystkich sektorów.

(4) Komisja powinna używać najważniejszych zmiennych z obszaru rachunków narodowych i regionalnych do celów administracyjnych Unii, a w szczególności do kalkulacji budżetowych.

(5) W 1970 r. opublikowano dokument administracyjny zatytułowany „Europejski system zintegrowanych rachunków ekonomicznych (ESA)”, obejmujący dziedzinę regulowaną niniejszym rozporządzeniem. Dokument ten został sporządzony wyłącznie przez Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich na jego wyłączną odpowiedzialność i był wynikiem kilku lat pracy tego urzędu, wraz z krajowymi urzędami statystycznymi państw członkowskich, mającej na celu opracowanie systemu rachunków narodowych, aby spełnić wymagania polityki gospodarczej i społecznej Wspólnot Europejskich. Stanowił on wspólnotową wersję systemu rachunków narodowych Organizacji Narodów Zjednoczonych, który do owego czasu był stosowany przez Wspólnoty. W celu uaktualnienia oryginalnego tekstu w 1979 r. opublikowano drugie wydanie tego dokumentu ⁽³⁾.

(6) Rozporządzeniem Rady (WE) nr 2223/96 z dnia 25 czerwca 1996 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych we Wspólnocie ⁽⁴⁾ stworzono system rachunków narodowych,

⁽¹⁾ Dz.U. C 203 z 9.7.2011, s. 3.

⁽²⁾ Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2013 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) i decyzja Rady z dnia 22 kwietnia 2013 r.

⁽³⁾ Komisja (Eurostat): „Europejski system zintegrowanych rachunków ekonomicznych (ESA)”, wydanie drugie, Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich, Luksemburg, 1979 r.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 310 z 30.11.1996, s. 1.

aby spełnić wymagania polityki gospodarczej, społecznej i regionalnej Wspólnoty. System ten był zasadniczo zgodny z nowym wówczas systemem rachunków narodowych, który został przyjęty przez Komisję Statystyczną ONZ w lutym 1993 r. (1993 SNA), w celu zapewnienia międzynarodowej porównywalności wyników we wszystkich krajach członkowskich ONZ.

- (7) Aktualizacja 1993 SNA przybrała postać nowego systemu rachunków narodowych (2008 SNA) przyjętego przez Komisję Statystyczną ONZ w lutym 2009 r. w celu dostosowania rachunków narodowych do nowej sytuacji gospodarczej, postępów w pracach metodologicznych i potrzeb użytkowników.
- (8) Konieczna jest rewizja europejskiego systemu rachunków ustanowionego rozporządzeniem (WE) nr 2223/96 (ESA 95), w celu uwzględnienia zmian w SNA, tak by zrewidowany europejski system rachunków ustanowiony w niniejszym rozporządzeniu stanowił wersję 2008 SNA dostosowaną do struktury gospodarek państw członkowskich i by dane Unii były porównywalne z danymi zestawionymi przez jej głównych partnerów międzynarodowych.
- (9) W celu utworzenia rachunków ekonomicznych środowiska w formie rachunków satelitarnych w stosunku do zrewidowanego europejskiego systemu rachunków na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 691/2011 z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie europejskich rachunków ekonomicznych środowiska ⁽¹⁾ ustanowiono wspólne ramy gromadzenia, zestawiania, przekazywania oraz oceny europejskich rachunków ekonomicznych środowiska.
- (10) W przypadku rachunków środowiska i rachunków społecznych należy również w pełni uwzględnić komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego z dnia 20 sierpnia 2009 r., zatytułowany „Wyjść poza PKB – Pomiar postępu w zmieniającym się świecie”. Potrzebna jest energiczna kontynuacja badań metodologicznych i testów danych, w szczególności dotyczących kwestii związanych z dokumentem „Wyjść poza PKB” i strategią „Europa 2020”, w celu opracowania bardziej wszechstronnej metody pomiarów dobrobytu i postępu, aby wspierać propagowanie inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. W tym kontekście należy zająć się kwestiami zewnętrznych kosztów środowiskowych i nierówności społecznych. Uwzględnić należy również zmiany produktywności. Powinno to pozwolić na jak najszybsze udostępnienie danych, które uzupełniają zmienne PKB. Komisja powinna przedstawić w 2013 r. Parlamentowi Europejskiemu i Radzie komunikat o działaniach następczych „Wyjść poza PKB” i w 2014 r. – w stosownych przypadkach – wnioski ustawodawcze. Dane dotyczące

rachunków narodowych i regionalnych powinny być postrzegane jako jeden ze środków służących realizacji tych celów.

- (11) Należy zbadać możliwość wykorzystania nowych, zautomatyzowanych i działających w czasie rzeczywistym metod gromadzenia danych.
- (12) Zrewidowany europejski system rachunków ustanowiony w niniejszym rozporządzeniu (ESA 2010) zawiera metodykę i program transmisji danych, w którym określono rachunki i tablice, które wszystkie państwa członkowskie mają przekazywać zgodnie z ustalonymi terminami. Komisja powinna udostępnić te rachunki i tablice użytkownikom w określonych terminach i – w stosownych przypadkach – zgodnie z ogłoszonym uprzednio kalendarzem publikacji, zwłaszcza w odniesieniu do obserwacji konwergencji gospodarczej i osiągnięcia ścisłej koordynacji polityk gospodarczych państw członkowskich.
- (13) W stosunku do publikacji danych należy przyjąć podejście zorientowane na użytkownika przez dostarczanie obywatelom Unii i innym zainteresowanym stronom dostępnych i przydatnych informacji.
- (14) ESA 2010 będzie stopniowo zastępować wszystkie inne systemy, pełniąc rolę ram odniesienia zawierających wspólne standardy, definicje, klasyfikacje i zasady zapisów księgowych służące do sporządzania rachunków państw członkowskich na potrzeby Unii w taki sposób, by umożliwić uzyskanie wyników porównywalnych między państwami członkowskimi.
- (15) Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji jednostek terytorialnych do celów statystycznych (NUTS) ⁽²⁾ wszystkie dane statystyczne państw członkowskich, które są przekazywane Komisji i które mają być przedstawione w podziale na jednostki terytorialne, powinny być zgodne z klasyfikacją NUTS. W związku z powyższym, aby uzyskać porównywalne statystyki regionalne, jednostki terytorialne należy zdefiniować zgodnie z klasyfikacją NUTS.
- (16) Przekazywanie przez państwa członkowskie danych, w tym przekazywanie danych poufnych, podlega przepisom określonym w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej ⁽³⁾. Odpowiednio, środki przyjmowane zgodnie z niniejszym rozporządzeniem powinny zatem również zapewnić ochronę danych poufnych oraz zapewnić, aby przy tworzeniu i rozpowszechnianiu statystyk europejskich nie doszło do niezgodnego z prawem ujawnienia lub niezwiązanego z celem statystycznym wykorzystania tych statystyk.

⁽¹⁾ Dz.U. L 192 z 22.7.2011, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. L 154 z 21.6.2003, s. 1.

⁽³⁾ Dz.U. L 87 z 31.3.2009, s. 164.

- (17) Powołano grupę zadaniową do dalszego zbadania kwestii traktowania usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM) w rachunkach narodowych, w tym zbadania metody uwzględniającej dostosowanie z tytułu ryzyka, która wyłącza ryzyko z wyliczeń FISIM, tak by odzwierciedlić przewidywane przyszłe koszty zrealizowanego ryzyka. Biorąc pod uwagę ustalenia tej grupy zadaniowej, może okazać się konieczna zmiana metodyki obliczania i alokacji FISIM, poprzez przyjęcie aktu delegowanego, w celu uzyskania lepszych wyników.
- (18) Wydatki na prace badawczo-rozwojowe stanowią inwestycję i w związku z tym powinny być rejestrowane jako nakłady brutto na środki trwałe. Należy jednak określić, poprzez przyjęcie aktu delegowanego, format danych dotyczących wydatków na prace badawczo-rozwojowe, które mają być rejestrowane jako nakłady brutto na środki trwałe, z chwilą gdy w oparciu o testowanie dokonane na podstawie opracowania tablic uzupełniających osiągnięte zostanie wystarczające przekonanie o wiarygodności i porównywalności danych.
- (19) Dyrektywa Rady 2011/85/UE z dnia 8 listopada 2011 r. w sprawie wymogów dla ram budżetowych państw członkowskich⁽¹⁾ nakłada obowiązek publikacji stosownych informacji na temat zobowiązań warunkowych o potencjalnie istotnym wpływie – i jego zakresie – na budżety publiczne, w tym na temat gwarancji sektora instytucji rządowych i samorządowych, pożyczek zagrożonych i zobowiązań wynikających z działalności przedsiębiorstw publicznych. Wymogi te powodują konieczność dodatkowej publikacji prócz przewidzianej na mocy niniejszego rozporządzenia.
- (20) W czerwcu 2012 r. Komisja (Eurostat) ustanowiła grupę zadaniową ds. wpływu dyrektywy 2011/85/UE na zbieranie i rozpowszechnianie danych budżetowych, która skoncentrowała swoje prace na wdrażaniu wymogów dotyczących zobowiązań warunkowych i innych stosownych informacji mogących wskazywać na potencjalnie istotny wpływ na sytuację budżetową, w tym na temat gwarancji sektora instytucji rządowych i samorządowych, zobowiązań przedsiębiorstw publicznych, partnerstwa publiczno-prywatnego, pożyczek zagrożonych, a także udziału sektora instytucji rządowych i samorządowych w kapitale przedsiębiorstw. Pełne wdrożenie wyników prac tej grupy roboczej przyczyniłoby się do właściwej analizy związków gospodarczych leżących u podstaw umów o partnerstwie publiczno-prywatnym, w tym tych dotyczących – odpowiednio – ryzyka związanego z budową, dostępnością i popytem, a także uchwycenia warunkowego zadłużenia z tytułu partnerstwa publiczno-prywatnego ujmowanego pozabilansowo, co ma zwiększyć przejrzystość i wiarygodność statystyk dotyczących długu.
- (21) Komitet Polityki Gospodarczej ustanowiony decyzją Rady 74/122/EWG⁽²⁾ prowadził prace związane ze zrównoważonym charakterem emerytur oraz reform emerytalnych. Prace statystyków, z jednej strony, i specjalistów w dziedzinie starzenia się społeczeństwa pracujących pod kierownictwem Komitetu Polityki Gospodarczej, z drugiej strony, powinny być ściśle skoordynowane, zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim, w odniesieniu do założeń makroekonomicznych i innych parametrów aktuarialnych, by zapewnić spójność wyników i ich porównywalność w ramach całego kraju, a także skuteczne przekazywanie użytkownikom i zainteresowanym podmiotom danych oraz informacji dotyczących emerytur. Należy również w jasny sposób wskazać, że dotychczas nabyte uprawnienia emerytalne w systemie zabezpieczenia społecznego nie są jako takie miarą stabilności finansów publicznych.
- (22) Dane i informacje dotyczące zobowiązań warunkowych państw członkowskich są dostarczane w kontekście prac związanych z procedurą wielostronnego nadzoru w pakcie stabilności i wzrostu. Do lipca 2018 r. Komisja powinna wydać sprawozdanie oceniające, czy dane te powinny być udostępniane w kontekście ESA 2010.
- (23) Należy podkreślić znaczenie rachunków regionalnych państw członkowskich dla polityki regionalnej, gospodarczej i polityki w zakresie spójności społecznej Unii oraz znaczenie analizy zależności gospodarczych. Ponadto uznaje się potrzebę zwiększenia przejrzystości rachunków na szczeblu regionalnym, w tym rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych. Komisja (Eurostat) powinna poświęcić szczególną uwagę danym budżetowym regionów w państwach członkowskich, które mają autonomiczne regiony lub rządy.
- (24) W celu wprowadzenia zmian do załącznika A do niniejszego rozporządzenia, dla zapewnienia jego zharmonizowanej interpretacji lub międzynarodowej porównywalności, należy przekazać Komisji uprawnienia do przyjmowania aktów zgodnie z art. 290 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Szczególnie ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła stosowne konsultacje, w tym z Komitetem ds. Europejskiego Systemu Statystycznego ustanowionym na mocy rozporządzenia (WE) nr 223/2009. Ponadto, zgodnie z art. 127 ust. 4 i art. 282 ust. 5 TFUE, ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła – w stosownych przypadkach – konsultacje z Europejskim Bankiem Centralnym w obszarze jego kompetencji. Przygotowując i opracowując akty delegowane, Komisja powinna zapewnić jednocześnie, terminowe i odpowiednie przekazywanie stosownych dokumentów Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.
- (25) Większość zbiorczych danych statystycznych stosowanych w ramach zarządzania gospodarczego Unii, w szczególności w procedurze nadmiernego deficytu i w procedurze dotyczącej zakłóceń równowagi makroekonomicznej, jest definiowana w odniesieniu do ESA. Przedstawiając dane i sprawozdania w ramach tych procedur, Komisja powinna dostarczać stosownych informacji o wpływie na odnośne dane zbiorcze zmian w metodyce ESA 2010 wprowadzonych aktami delegowanymi zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia.

⁽¹⁾ Dz.U. L 306 z 23.11.2011, s. 41.

⁽²⁾ Decyzja Rady 74/122/EWG z dnia 18 lutego 1974 r. ustanawiająca Komitet Polityki Gospodarczej (Dz.U. L 63 z 5.3.1974, s. 21).

- (26) Przed końcem maja 2013 r. Komisja przeprowadzi, do celów rachunków narodowych i w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi, ocenę, czy dane dotyczące badań i rozwoju osiągnęły wystarczający poziom jakości, zarówno w cenach bieżących, jak i wskaźnika wolumenu, aby zapewnić wiarygodność i porównywalność danych ESA dotyczących badań i rozwoju.
- (27) Ponieważ wykonanie niniejszego rozporządzenia będzie wymagać poważnych dostosowań krajowych systemów statystycznych, Komisja przyzna państwom członkowskim odstępstwa. W szczególności program przekazywania danych z zakresu rachunków narodowych powinien uwzględniać zasadnicze zmiany polityczne i statystyczne, które miały miejsce w niektórych państwach członkowskich w okresie objętym programem. Przyznane przez Komisję odstępstwa powinny być czasowe i poddawane przeglądowi. Komisja powinna wspierać dane państwa członkowskie w ich wysiłkach na rzecz zapewnienia wymaganych dostosowań w ich systemach statystycznych, tak by te odstępstwa mogły być jak najszybciej wycofane.
- (28) Skrócenie terminów przekazywania danych mogłoby znacznie zwiększyć obciążenie respondentów i krajowych instytucji statystycznych w Unii oraz ich koszty, powodując ryzyko pogorszenia jakości danych. Z tego względu, ustanawiając terminy transmisji danych, powinno się rozważyć bilans korzyści i strat.
- (29) W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonywania niniejszego rozporządzenia Komisji należy powierzyć uprawnienia wykonawcze. Uprawnienia te powinny być wykonywane zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiającym przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję⁽¹⁾.
- (30) Ponieważ cel niniejszego rozporządzenia, a mianowicie ustanowienie zrewidowanego europejskiego systemu rachunków, nie może zostać osiągnięty w sposób wystarczający przez państwa członkowskie i możliwe jest lepsze jego osiągnięcie na poziomie Unii, Unia może przyjąć środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej. Zgodnie z zasadą proporcjonalności, określoną w tym artykule, niniejsze rozporządzenie nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu.
- (31) Przeprowadzono konsultacje z Komitetem ds. Europejskiego Systemu Statystycznego.

- (32) Przeprowadzono konsultacje z Komitetem ds. Statystyki Walutowej, Finansowej i Bilansu Płatniczego ustanowionym decyzją Rady 2006/856/WE z dnia 13 listopada 2006 r. ustanawiającą Komitet ds. Statystyki Walutowej, Finansowej i Bilansu Płatniczego⁽²⁾ oraz z Komitetem ds. Dochodu Narodowego Brutto (Komitetem DNB) ustanowionym rozporządzeniem Rady (WE, Euratom) nr 1287/2003 z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie harmonizacji dochodu narodowego brutto w cenach rynkowych (rozporządzeniem DNB)⁽³⁾,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

Artykuł 1

Przedmiot

1. Niniejszym rozporządzeniem ustanawia się Europejski System Rachunków 2010 („ESA 2010” lub „ESA”).
2. W ESA 2010 określa się:
  - a) metodykę (załącznik A) dotyczącą wspólnych standardów, definicji, klasyfikacji i zasad zapisów księgowych, które należy stosować do zestawiania rachunków i tablic na porównywalnych podstawach do celów Unii, łącznie z wynikami wymaganymi na podstawie art. 3;
  - b) program (załącznik B) określający terminy, w których państwa członkowskie przekazują Komisji (Eurostatowi) rachunki i tablice, które należy zestawiać zgodnie z metodyką, o której mowa w lit. a).
3. Bez uszczerbku dla art. 5 i 10 niniejsze rozporządzenie stosuje się do wszystkich aktów Unii, w których czyni się odniesienie do ESA lub zawartych w ESA definicji.
4. Niniejszym rozporządzeniem nie zobowiązuje się żadnego państwa członkowskiego do stosowania ESA 2010 przy zestawianiu rachunków do jego własnych celów.

Artykuł 2

Metodyka

1. Metodykę ESA 2010, o której mowa w art. 1 ust. 2 lit. a), przedstawiono w załączniku A.
2. Komisja jest uprawniona do przyjęcia aktów delegowanych zgodnie z art. 7, dotyczących zmian metodyki ESA 2010 w celu sprecyzowania i udoskonalenia jej treści, aby zapewnić jednolitą interpretację lub międzynarodową porównywalność, pod warunkiem że nie zmieniają one podstawowych koncepcji, ich wykonanie nie wymaga dodatkowych zasobów ze strony producentów w ramach Europejskiego Systemu Statystycznego i nie powodują one zmiany zasobów własnych.

⁽¹⁾ Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13.

⁽²⁾ Dz.U. L 332 z 30.11.2006, s. 21.

⁽³⁾ Dz.U. L 181 z 19.7.2003, s. 1.

3. W przypadku wątpliwości dotyczących prawidłowego stosowania zasad zapisów księgowych ESA 2010 dane państwo członkowskie zwraca się do Komisji (Eurostatu) z wnioskiem o wyjaśnienie. Komisja (Eurostat) podejmuje bezzwłocznie działania, badając przedstawiony wniosek i przekazując swoją opinię w sprawie wnioskowanego wyjaśnienia danemu państwu członkowskiemu i wszystkim pozostałym państwom członkowskim.

4. Państwa członkowskie dokonują obliczenia i alokacji usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM) w rachunkach narodowych zgodnie z metodyką opisaną w załączniku A. Komisja jest uprawniona do przyjęcia przed dniem 17 września 2013 r. zgodnie z art. 7 aktów delegowanych, w których określi zrewidowaną metodykę obliczania i alokacji FISIM. Wykonując swoje uprawnienia zgodnie z niniejszym ustępem, Komisja zapewnia, aby takie akty delegowane nie nakładały znacznego dodatkowego obciążenia administracyjnego na państwa członkowskie lub na respondentów.

5. Wydatki na prace badawczo-rozwojowe rejestrowane są przez państwa członkowskie jako nakłady brutto na środki trwałe. Komisja jest uprawniona do przyjęcia aktów delegowanych zgodnie z art. 7, aby zapewnić wiarygodność i porównywalność danych ESA 2010 państw członkowskich dotyczących badań i rozwoju. Wykonując swoje uprawnienia zgodnie z niniejszym ustępem, Komisja zapewnia, aby takie akty delegowane nie nakładały znacznego dodatkowego obciążenia administracyjnego na państwa członkowskie lub na respondentów.

Artykuł 3

Przekazywanie danych do Komisji

1. Państwa członkowskie przekazują Komisji (Eurostatowi) rachunki i tablice określone w załączniku B w terminach wyznaczonych w nim dla każdej tablicy.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji wymagane niniejszym rozporządzeniem dane i metadane zgodnie z określonym standardem wymiany i innymi ustaleniami praktycznymi.

Dane te są przekazywane lub przesyłane drogą elektroniczną do jednego punktu odbioru danych w Komisji. Komisja określa w drodze aktów wykonawczych standard wymiany i inne ustalenia praktyczne dotyczące przekazywania danych. Te akty wykonawcze przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 8 ust. 2.

Artykuł 4

Ocena jakości

1. Do celów niniejszego rozporządzenia do danych, które mają być przekazywane zgodnie z art. 3 niniejszego rozporządzenia, stosuje się kryteria jakości określone w art. 12 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 223/2009.

2. Państwa członkowskie przedkładają Komisji (Eurostatowi) sprawozdanie dotyczące jakości danych, które mają być przekazywane zgodnie z art. 3.

3. Przy stosowaniu kryteriów jakości, o których mowa w ust. 1, w odniesieniu do danych objętych niniejszym rozporządzeniem metody, struktura, częstotliwość składania oraz wskaźniki oceny sprawozdań dotyczących jakości są określane przez Komisję w drodze aktów wykonawczych. Te akty wykonawcze przyjmowane są zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 8 ust. 2.

4. Komisja (Eurostat) ocenia jakość przekazanych danych.

Artykuł 5

Data rozpoczęcia stosowania i data pierwszej transmisji danych

1. ESA 2010 stosuje się po raz pierwszy do danych opracowanych zgodnie z załącznikiem B, które należy przekazać, począwszy od dnia 1 września 2014 r.

2. Dane przekazuje się Komisji (Eurostatowi) w terminach określonych w załączniku B.

3. Zgodnie z ust. 1 do momentu pierwszej transmisji danych na podstawie ESA 2010 państwa członkowskie nadal przesyłają Komisji (Eurostatowi) rachunki i tablice opracowane w drodze zastosowania ESA 95.

4. Bez uszczerbku dla art. 19 rozporządzenia Rady (EWG, Euratom) nr 1150/2000 z dnia 22 maja 2000 r. wykonującego decyzję 2007/436/WE, Euratom w sprawie systemu zasobów własnych Wspólnot Europejskich⁽¹⁾, Komisja i dane państwo członkowskie sprawdzają, czy niniejsze rozporządzenie jest prawidłowo stosowane i przekazują wyniki tej kontroli komitetowi, o którym mowa w art. 8 ust. 1 niniejszego rozporządzenia.

Artykuł 6

Odstępstwa

1. W zakresie, w jakim dla stosowania niniejszego rozporządzenia konieczne są poważne dostosowania krajowego systemu statystycznego, Komisja przyznaje państwom członkowskim czasowe odstępstwa od jego stosowania w drodze aktów wykonawczych. Odstępstwa te wygasają nie później niż w dniu 1 stycznia 2020 r. Te akty wykonawcze przyjmowane są zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 8 ust. 2.

⁽¹⁾ Dz.U. L 130 z 31.5.2000, s. 1.

2. Komisja przyznaje odstępstwo zgodnie z ust. 1 tylko na okres wystarczający danemu państwu członkowskiemu na dostosowanie jego systemu statystycznego. Udział PKB danego państwa członkowskiego w obrębie Unii lub strefy euro nie jest sam w sobie uzasadnieniem dla przyznania odstępstwa. W stosownych przypadkach Komisja zapewnia wsparcie danym państwom członkowskim w ich wysiłkach na rzecz zapewnienia wymaganych dostosowań ich systemów statystycznych.

3. Do celów określonych w ust. 1 i 2 zainteresowane państwo członkowskie przedkłada Komisji należycie uzasadniony wniosek nie później niż dnia 17 października 2013 r.

Komisja, po konsultacji z Komitetem ds. Europejskiego Systemu Statystycznego, nie później niż w dniu 1 lipca 2018 r. przekazuje Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie w sprawie stosowania przyznaných odstępstw, w celu ustalenia, czy są one nadal uzasadnione.

Artykuł 7

Wykonywanie przekazanych uprawnień

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjęcia aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.

2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 5, powierza się Komisji na okres pięciu lat od dnia 16 lipca 2013 r. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 2 ust. 4, powierza się Komisji na okres dwóch miesięcy od dnia 16 lipca 2013 r. Komisja sporządza sprawozdanie dotyczące przekazania uprawnień nie później niż dziewięć miesięcy przed końcem okresu pięciu lat. Przekazanie uprawnień zostaje automatycznie przedłużone na okresy o tej samej długości, chyba że Parlament Europejski lub Rada sprzeciwią się takiemu przedłużeniu nie później niż trzy miesiące przed końcem każdego takiego okresu.

3. Przekazanie uprawnień, o których mowa w art. 2 ust. 2, 4 i 5, może zostać w dowolnym momencie odwołane przez Parlament Europejski lub przez Radę.

Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* lub w określonym w tej decyzji późniejszym terminie. Nie wpływa ona na ważność już obowiązujących aktów delegowanych.

4. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.

5. Akt delegowany przyjęty na podstawie art. 2 ust. 2, 4 i 5 wchodzi w życie tylko jeśli ani Parlament Europejski, ani Rada

nie wyraziły sprzeciwu w terminie trzech miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie lub jeśli przed upływem tego terminu zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten jest przedłużany o trzy miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady.

Artykuł 8

Komitet

1. Komisję wspomaga Komitet ds. Europejskiego Systemu Statystycznego ustanowiony na mocy rozporządzenia (WE) nr 223/2009. Komitet ten jest komitetem w rozumieniu rozporządzenia (UE) nr 182/2011.

2. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 5 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.

Artykuł 9

Współpraca z innymi komitetami

1. We wszystkich sprawach wchodzących w zakres kompetencji Komitetu ds. Statystyki Walutowej, Finansowej i Bilansu Płatniczego ustanowionego na mocy decyzji 2006/856/WE Komisja zwraca się do tego komitetu o wydanie opinii zgodnie z art. 2 tej decyzji.

2. Komisja przekazuje Komitetowi ds. Dochodu Narodowego Brutto („Komitetowi DNB”) ustanowionemu na mocy rozporządzenia (WE, Euratom) nr 1287/2003 wszelkie informacje dotyczące wykonania niniejszego rozporządzenia niezbędne do wykonywania obowiązków Komitetu DNB.

Artykuł 10

Przepisy przejściowe

1. Do celów związanych ze środkami budżetowymi i zasobami własnymi, europejskim systemem rachunków, o którym mowa w art. 1 ust. 1 rozporządzenia (WE, Euratom) nr 1287/2003 i związanych z nim aktach prawnych, w szczególności w rozporządzeniu (WE, Euratom) nr 1150/2000 i rozporządzeniu Rady (EWG, Euratom) nr 1553/89 z dnia 29 maja 1989 r. w sprawie ostatecznych jednolitych warunków poboru środków własnych pochodzących z podatku od wartości dodanej⁽¹⁾, jest nadal ESA 95, podczas gdy decyzja Rady 2007/436/WE, Euratom z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie systemu zasobów własnych Wspólnot Europejskich⁽²⁾ pozostaje w mocy.

2. W przypadkach gdy nie są dostępne wymagane dane szczegółowe z systemu ESA 95, do celów ustalania zasobów własnych z tytułu VAT i na zasadzie wyjątku od ust. 1 państwa członkowskie mogą wykorzystywać dane oparte na ESA 2010, podczas gdy decyzja 2007/436/WE, Euratom pozostaje w mocy.

⁽¹⁾ Dz.U. L 155 z 7.6.1989, s. 9.

⁽²⁾ Dz.U. L 163 z 23.6.2007, s. 17.

*Artykuł 11***Składanie sprawozdań o zobowiązaniach ukrytych**

Do 2014 r. Komisja przedstawi Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie zawierające dostępne informacje dotyczące partnerstwa publiczno-prywatnego i innych zobowiązań ukrytych, w tym zobowiązań warunkowych, poza sektorem instytucji rządowych i samorządowych.

Do 2018 r. Komisja przedstawi Parlamentowi Europejskiemu i Radzie kolejne sprawozdanie oceniające zakres, w jakim informacje o zobowiązaniach opublikowane przez Komisję (Eurostat) stanowią całość zobowiązań ukrytych, w tym zobowiązań warunkowych, poza sektorem instytucji rządowych i samorządowych.

*Artykuł 12***Przegląd**

Do dnia 1 lipca 2018 r., a następnie co pięć lat Komisja przedstawia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie ze stosowania niniejszego rozporządzenia.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Sporządzono w Strasburgu dnia 21 maja 2013 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego
M. SCHULZ
Przewodniczący

W imieniu Rady
L. CREIGHTON
Przewodniczący

W sprawozdaniu ocenia się między innymi:

- a) jakość danych z rachunków narodowych i regionalnych;
- b) skuteczność niniejszego rozporządzenia i proces monitorowania zastosowany do ESA 2010; oraz
- c) postępy w zakresie danych o zobowiązaniach warunkowych i dostępności danych ESA 2010.

*Artykuł 13***Wejście w życie**

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

ZAŁĄCZNIK A

ROZDZIAŁ 1	CECHY OGÓLNE I PODSTAWOWE ZASADY	33
	CECHY OGÓLNE	33
	Globalizacja	35
	ZASTOSOWANIA ESA 2010	35
	Schemat dla analiz i polityki	35
	Cechy charakterystyczne pojęć ESA 2010	37
	Klasyfikacja według sektorów instytucjonalnych	40
	Rachunki satelitarne	41
	ESA 2010 a SNA 2008	43
	ESA 2010 a ESA 95	43
	ESA 2010 JAKO SYSTEM – PODSTAWOWE ZASADY	44
	Jednostki statystyczne i ich grupowanie	44
	Jednostki i sektory instytucjonalne	45
	Lokalne JRD oraz gałęzie	45
	Jednostki będące rezydentami i nierezydentami; gospodarka ogółem i zagranica	45
	Przepływy i stany	46
	Przepływy	46
	Transakcje	46
	Własności transakcji	46
	Współdziałanie a transakcje wewnętrzne	46
	Transakcje pieniężne i niepieniężne	46
	Transakcje z odpowiednikiem i bez odpowiednika	47
	Korygowanie transakcji	47
	Zmiana ukierunkowania transakcji	47
	Rozkład transakcji na części	47
	Zmiana podmiotów transakcji	47
	Przypadki graniczne	48
	Pozostałe zmiany aktywów	48
	Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań	48
	Zyski i straty z tytułu posiadania majątku	48
	Stany	48
	System rachunków i agregaty	49
	Zasady zapisów księgowych	49
	Terminologia opisu obu stron rachunków	49

Zasada podwójnej/poczwórnej księgowości	49
Wycena	49
Szczególne zasady wyceny produktów	50
Wycena w cenach stałych	50
Czas rejestracji	50
Konsolidacja i unettowienie	50
Konsolidacja	50
Unettowienie	51
Rachunki, pozycje bilansujące i agregaty	51
Sekwencja rachunków	51
Rachunek wyrobów i usług	51
Rachunek zagranicy	51
Pozycje bilansujące	52
Agregaty	54
PKB: jeden z najważniejszych agregatów	54
Kompleks przepływów międzygałęziowych	54
Tablice podaży i wykorzystania	55
Symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych	55
ROZDZIAŁ 2 JEDNOSTKI I ICH GRUPOWANIE	56
GRANICE GOSPODARKI NARODOWEJ	56
JEDNOSTKI INSTYTUCJONALNE	58
Centrale i spółki holdingowe	59
Grupy przedsiębiorstw	59
Spółki specjalnego przeznaczenia	60
Instytucje finansowe typu captive	60
Jednostki zależne typu artificial	60
Jednostki specjalnego przeznaczenia utworzone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych	61
SEKTORY INSTYTUCJONALNE	61
Przedsiębiorstwa niefinansowe (S.11)	65
Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne (S.11001)	66
Przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe (S.11002)	66
Przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną (S.11003)	66
Instytucje finansowe (S.12)	67
Instytucje pośrednictwa finansowego	67
Pomocnicze instytucje finansowe	68

<i>Institucje finansowe inne niż instytucje pośrednictwa finansowego i pomocnicze instytucje finansowe</i>	68
<i>Jednostki instytucjonalne należące do sektora instytucji finansowych</i>	68
<i>Podsektory instytucji finansowych</i>	68
<i>Łączenie podsektorów instytucji finansowych</i>	69
<i>Podział podsektorów instytucji finansowych na instytucje finansowe publiczne, prywatne krajowe oraz będące pod kontrolą zagraniczną</i>	69
<i>Bank centralny (S.121)</i>	70
<i>Institucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122)</i>	70
<i>Fundusze rynku pieniężnego (S.123)</i>	71
<i>Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (S.124)</i>	71
<i>Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125)</i>	72
<i>Podmioty sekurytyzacyjne</i>	72
<i>Domy maklerskie, instytucje finansowe zajmujące się kredytowaniem oraz specjalistyczne instytucje finansowe</i>	72
<i>Pomocnicze instytucje finansowe (S.126)</i>	73
<i>Institucje finansowe typu captive i udzielające pożyczek (S.127)</i>	73
<i>Institucje ubezpieczeniowe (S.128)</i>	74
<i>Fundusze emerytalno-rentowe (S.129)</i>	75
Sektor instytucji rządowych i samorządowych (S.13)	76
<i>Institucje rządowe na szczeblu centralnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1311)</i>	76
<i>Institucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1312)</i>	76
<i>Institucje samorządowe na szczeblu lokalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1313)</i>	77
<i>Fundusze zabezpieczenia społecznego (S.1314)</i>	77
Gospodarstwa domowe (S.14)	77
<i>Pracodawcy i osoby pracujące na własny rachunek (S.141 i S.142)</i>	78
<i>Osoby fizyczne pracujące najemnie (S.143)</i>	78
<i>Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności (S.1441)</i>	78
<i>Emeryci i renciści (S.1442)</i>	78
<i>Osoby fizyczne uzyskujące dochody z innych niezarobkowych źródeł (S.1443)</i>	78
Institucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (S.15)	79
Zagranica (S.2)	79
Klasyfikacja jednostek produkcyjnych według sektorów i według głównych form organizacyjno-prawnych	80
JEDNOSTKI LOKALNE RODZAJU DZIAŁALNOŚCI ORAZ GAŁĘZIE	82
Jednostka lokalna rodzaju działalności	82
Gałęż	83
Klasyfikacja gałęzi	83

JEDNOSTKI JEDNORODNEJ PRODUKCJI I JEDNORODNE BRANŻE	83
Jednostka jednorodnej produkcji	83
Jednorodna branża	83
ROZDZIAŁ 3 TRANSAKCJE DOTYCZĄCE PRODUKTÓW I AKTYWÓW NIEPRODUKOWANYCH	84
TRANSAKCJE DOTYCZĄCE PRODUKTÓW OGÓLNE	84
PRODUKCJA I PRODUKCJA GLOBALNA	85
Działalność podstawowa, drugorzędna i pomocnicza	86
Produkcja globalna (P.1)	87
Jednostki instytucjonalne: rozróżnienie między produkcją rynkową, na własne cele finalne i nierynkową	89
Czas rejestracji i wyceny produkcji globalnej	92
Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa (sekcja A)	93
Produkty przetwórstwa przemysłowego (sekcja C); Roboty budowlane (sekcja F)	93
Usługi handlu hurtowego i detalicznego; naprawa pojazdów silnikowych i motocykli (sekcja G)	93
Transport i magazynowanie (sekcja H)	94
Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne (sekcja I)	95
Usługi finansowe i ubezpieczeniowe (sekcja K): produkcja globalna banku centralnego	95
Usługi finansowe i ubezpieczeniowe (sekcja K): usługi finansowe ogólnie	95
Usługi finansowe świadczone w zamian za opłatę bezpośrednią	95
Usługi finansowe opłacane w postaci odsetek	96
Usługi finansowe polegające na nabyciu i rozdysponowaniu aktywów i zobowiązań finansowych na rynkach finansowych	96
Usługi finansowe świadczone w ramach ubezpieczeń i programów emerytalno-rentowych, gdzie działalność jest finansowana ze składek ubezpieczeniowych i z dochodów z oszczędności	96
Usługi związane z nieruchomościami (sekcja L)	98
Usługi związane z działalnością zawodową, naukową i techniczną (sekcja M); Usługi administracyjne i wspierające (sekcja N)	98
Usługi administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (sekcja O)	99
Usługi kształcenia (sekcja P); Usługi w zakresie usług zdrowotnych i pomocy społecznej (sekcja Q)	99
Usługi kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne (sekcja R); Pozostałe usługi (sekcja S)	99
Prywatne gospodarstwa domowe jako pracodawcy (sekcja T)	99
ZUŻYCIE POŚREDNIE (P.2)	99
Czas rejestracji i wyceny zużycia pośredniego	101
SPOŻYCIE (P.3, P.4)	101
Spożycie (P.3)	101
Spożycie skorygowane (P.4)	103
Czas rejestracji i wycena spożycia	105
Czas rejestracji i wyceny spożycia skorygowanego	106

AKUMULACJA BRUTTO (P.5)	106
Nakłady brutto na środki trwałe (P.51g)	106
<i>Czas rejestracji i wyceny nakładów brutto na środki trwałe</i>	109
Amortyzacja środków trwałych (P.51c)	110
Przyrost rzeczowych środków obrotowych (P.52)	110
<i>Czas rejestracji i wyceny przyrostu rzeczowych środków obrotowych</i>	111
Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości (P.53)	112
EKSPORT I IMPORT TOWARÓW I USŁUG (P.6 I P.7)	113
Eksport i import towarów (P.61 i P.71)	113
Eksport i import usług (P.62 i P.72)	115
TRANSAKCJE DOTYCZĄCE WYROBÓW UŻYWANYCH	118
NABYCIE POMNIEJSZE O ROZDYSPONOWANIE AKTYWÓW NIEPRODUKOWANYCH (NP)	119
ROZDZIAŁ 4 TRANSAKCJE PODZIAŁU	121
KOSZTY ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM (D.1)	121
Wynagrodzenia (D.11)	121
<i>Wynagrodzenia pieniężne</i>	121
<i>Wynagrodzenia w naturze</i>	122
Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.12)	123
<i>Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.121)</i>	123
<i>Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.122)</i>	124
PODATKI ZWIĄZANE Z PRODUKCJĄ I IMPORTEM (D.2)	126
Podatki od produktów (D.21)	126
<i>Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211)</i>	126
<i>Podatki i cła związane z importem (poza VAT) (D.212)</i>	127
<i>Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem) (D.214)</i>	127
Pozostałe podatki związane z produkcją (D.29)	128
Podatki związane z produkcją i importem płacone do instytucji Unii Europejskiej	128
Podatki związane z produkcją i importem: czas rejestracji i kwoty rejestrowane	129
DOTACJE (D.3)	129
Dotacje do produktów (D.31)	130
<i>Dotacje związane z importem (D.311)</i>	130
<i>Pozostałe dotacje do produktów (D.319)</i>	130
Pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39)	131
DOCHODY Z TYTUŁU WŁASNOŚCI (D.4)	132
Odsetki (D.41)	133

<i>Odsetki od depozytów, kredytów i pożyczek</i>	133
<i>Odsetki od dłużnych papierów wartościowych</i>	133
<i>Odsetki od weksli i podobnych instrumentów krótkoterminowych</i>	133
<i>Odsetki od obligacji i skryptów dłużnych</i>	133
<i>Swapy odsetkowe i kontrakty terminowe na stopę procentową</i>	134
<i>Odsetki od leasingu finansowego</i>	134
<i>Pozostałe odsetki</i>	134
<i>Czas rejestracji</i>	134
Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych (D.42)	135
<i>Dywidendy (D.421)</i>	135
<i>Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo (D.422)</i>	136
Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43)	137
Inne dochody z inwestycji (D.44)	137
<i>Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (D.441)</i>	137
<i>Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (D.442)</i>	138
<i>Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (D.443)</i>	138
Renty gruntowe (D.45)	139
<i>Renta związana z wykorzystywaniem gruntów</i>	139
<i>Renty związane z wykorzystywaniem zasobów podziemnych</i>	139
PODATKI BIEŻĄCE OD DOCHODÓW, MAJĄTKU ITP. (D.5)	139
<i>Podatki dochodowe (D.51)</i>	139
<i>Pozostałe podatki bieżące (D.59)</i>	140
SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE I ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE (D.6)	141
Składki netto na ubezpieczenia społeczne (D.61)	143
<i>Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.611)</i>	143
<i>Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.612)</i>	144
<i>Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (D.613)</i>	145
<i>Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe (D.614)</i>	145
Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (D.62)	146
<i>Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne (D.621)</i>	146
<i>Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych (D.622)</i>	146
<i>Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne (D.623)</i>	146
Transfery socjalne w naturze (D.63)	147
<i>Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D.631)</i>	147
<i>Transfery socjalne w naturze – produkcja rynkowa nabyta przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (D.632)</i>	147

POZOSTAŁE TRANSFERY BIEŻĄCE (D.7)	148
Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.71)	148
Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.72)	149
Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.73)	150
Bieżąca współpraca międzynarodowa (D.74)	150
Różne transfery bieżące (D.75)	151
<i>Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D.751)</i>	151
<i>Transfery bieżące pomiędzy gospodarstwami domowymi (D.752)</i>	151
<i>Pozostałe różne transfery bieżące (D.759)</i>	151
Grzywny i kary	151
Loterie i gry hazardowe	152
Wypłaty odszkodowania	152
Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB (D.76)	153
KOREKTA Z TYTUŁU ZMIAN W UPRAWNIENIACH EMERYTALNO-RENTOWYCH (D.8)	153
TRANSFERY KAPITAŁOWE (D.9)	154
Podatki od kapitału (D.91)	154
Dotacje na inwestycje (D.92)	155
Pozostałe transfery kapitałowe (D. 99)	156
OPCJE NA AKCJE DLA PRACOWNIKÓW (ESO)	157
ROZDZIAŁ 5 TRANSAKCJE FINANSOWE	159
ZASADY OGÓLNE TRANSAKCJI FINANSOWYCH	159
Aktywa finansowe, należności finansowe, zobowiązania	159
Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe	159
Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań	160
Bilanse, rachunek finansowy i inne przepływy	161
Wycena	161
Rejestrowanie netto i brutto	162
Konsolidacja	162
Unettowienie	162
Zasady księgowe w odniesieniu do transakcji finansowych	163
Transakcja finansowa mająca odpowiednik w postaci transferu bieżącego lub transferu kapitałowego	163
Transakcja finansowa mająca swój odpowiednik w postaci dochodu z tytułu majątku	164
Czas rejestracji	164
Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu”	165

SZCZEGÓŁOWA KLASYFIKACJA TRANSAKCYJ FINANSOWYCH WEDŁUG KATEGORII	166
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (F.1)	166
<i>Złoto monetarne (F.11)</i>	166
SDR-y (F.12)	167
Gotówka i depozyty (F.2)	168
<i>Gotówka (F.21)</i>	168
<i>Depozyty (F.22 i F.29)</i>	168
<i>Depozyty bieżące rozliczeniowe (F.22)</i>	168
<i>Pozostałe depozyty (F.29)</i>	169
Dłużne papiery wartościowe (F.3)	169
<i>Główne cechy dłużnych papierów wartościowych</i>	170
<i>Klasyfikacja według pierwotnego terminu zapadalności oraz waluty</i>	170
<i>Klasyfikacja według rodzaju oprocentowania</i>	170
<i>Dłużne papiery wartościowe o stałej stopie oprocentowania</i>	171
<i>Dłużne papiery wartościowe o zmiennej stopie oprocentowania</i>	171
<i>Dłużne papiery wartościowe o mieszanej stopie oprocentowania</i>	171
<i>Oferty niepubliczne</i>	172
<i>Sekurytyzacja</i>	172
<i>Obligacje zabezpieczone</i>	172
Kredyty i pożyczki (F.4)	173
<i>Główne cechy kredytów i pożyczek</i>	173
<i>Klasyfikacja kredytów i pożyczek według pierwotnego terminu zapadalności, waluty i celu kredytu/pożyczki</i>	173
<i>Różnica między transakcjami dotyczącymi kredytów/pożyczek a transakcjami dotyczącymi depozytów</i>	173
<i>Rozróżnienie między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek a transakcjami dotyczącymi dłużnych papierów wartościowych</i>	173
<i>Różnica między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek, kredytów handlowych i weksli handlowych</i>	174
<i>Pożyczanie papierów wartościowych i umowy odkupu</i>	174
<i>Leasing finansowy</i>	175
<i>Inne rodzaje kredytów i pożyczek</i>	175
<i>Aktywa finansowe wyłączone z kategorii kredyty i pożyczki</i>	175
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (F.5)	176
Udziały kapitałowe (F.51)	176
Kwity depozytowe	176
<i>Akcje notowane (F.511)</i>	176
<i>Akcje nienotowane (F.512)</i>	176
<i>Pierwsza oferta publiczna, notowanie akcji, wycofanie akcji z obrotu giełdowego oraz wykup własnych akcji</i>	177

Aktywa finansowe niebędące kapitałowymi papierami wartościowymi	177
Pozostałe udziały kapitałowe (F.519)	177
Wycena transakcji dotyczących udziałów kapitałowych	178
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (F.52)	178
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego (F.521)	178
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (F.522)	179
Wycena transakcji dotyczących udziałów/jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	179
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (F.6)	179
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (F.61)	179
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich (F.62)	179
Uprawnienia emerytalno-rentowe (F.63)	180
Warunkowe uprawnienia emerytalno-rentowe	180
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających (F.64)	180
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe (F.65)	181
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji (F.66)	181
Standaryzowane gwarancje a gwarancje jednorazowe	181
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (F.7)	182
Instrumenty pochodne (F.71)	182
Opcje	182
Kontrakty typu forward	182
Opcje a kontrakty typu forward	183
Swapy	183
Kontrakty terminowe na stopę procentową (FRA)	183
Kredytowe instrumenty pochodne	183
Swapy ryzyka kredytowego	184
Instrumenty finansowe nieobjęte kategorią instrumenty pochodne	184
Opcje na akcje dla pracowników (F.72)	184
Wycena transakcji dotyczących instrumentów pochodnych oraz opcji na akcje dla pracowników	185
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (F.8)	185
Kredyty handlowe i zaliczki (F.81)	186
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyjątkiem kredytów handlowych i zaliczek (F.89)	186
ZAŁĄCZNIK 5.1 — KLASYFIKACJA TRANSAKcji FINANSOWYCH	187
Klasyfikacja transakcji finansowych według kategorii	187
Klasyfikacja transakcji finansowych według zbywalności	188
Strukturyzowane papiery wartościowe	189

Klasyfikacja transakcji finansowych według rodzaju dochodu	189
Klasyfikacja transakcji finansowych według rodzaju stopy procentowej	189
Klasyfikacja transakcji finansowych według terminu zapadalności	190
<i>Zapadalność w krótkim i długim terminie</i>	190
<i>Pierwotny i pozostały termin zapadalności</i>	190
Klasyfikacja transakcji finansowych według waluty	190
<i>Miary pieniądza</i>	190
ROZDZIAŁ 6 POZOSTAŁE PRZEPŁYWY	191
WPROWADZENIE	191
POZOSTAŁE ZMIANY AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ	191
Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań (K.1 do K.6)	191
<i>Gospodarcze pojawienie się aktywów (K.1)</i>	191
<i>Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych (K.2)</i>	192
<i>Straty z tytułu klęsk żywiołowych (K.3)</i>	192
<i>Nierekompensowane konfiskaty (K.4)</i>	193
<i>Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane (K.5)</i>	193
<i>Zmiany w klasyfikacji (K.6)</i>	194
<i>Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej (K.61)</i>	194
<i>Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań (K.62)</i>	194
Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.7)	195
<i>Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.71)</i>	196
<i>Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.72)</i>	196
Zyski i straty z tytułu posiadania majątku według rodzajów aktywów i zobowiązań finansowych	197
<i>Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) (AF.1)</i>	197
<i>Gotówka i depozyty (AF.2)</i>	197
<i>Dłużne papiery wartościowe (AF.3)</i>	197
<i>Kredyty i pożyczki (AF.4)</i>	198
<i>Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych (AF.5)</i>	198
<i>Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6)</i>	198
<i>Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7)</i>	198
<i>Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8)</i>	198
<i>Aktywa denominowane w walucie zagranicznej</i>	199
ROZDZIAŁ 7 BILANSE	200
RODZAJE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ	201
Definicja aktywów	201

WYŁĄCZENIA Z AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ	201
KATEGORIE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ	201
Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1)	201
Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2)	202
Aktywa finansowe i zobowiązania (AF)	202
WYCENA POZYCJI ZAPISANYCH W BILANSACH	205
Ogólne zasady wyceny	205
AKTYWA NIEFINANSOWE (AN)	206
Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1)	206
Środki trwałe (AN.11)	206
Produkty własności intelektualnej (AN.117)	206
Koszty związane z przeniesieniem praw własności do aktywów nieprodukowanych (AN.116)	207
Rzeczowe środki obrotowe (AN.12)	207
Aktywa o wyjątkowej wartości (AN.13)	207
Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2)	207
Zasoby naturalne (AN.21)	207
Grunty (AN.211)	207
Zasoby surowców mineralnych i energetycznych (AN.212)	207
Pozostałe aktywa naturalne (AN.213, AN.214 i AN.215)	207
Umowy, umowy leasingu i licencje (AN.22)	208
Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych (AN.23)	208
AKTYWA FINANSOWE I ZOBOWIĄZANIA (AF)	208
Złoto monetarne i SDR-y (AF.1)	208
Gotówka i depozyty (AF.2)	208
Dłużne papiery wartościowe (AF.3)	208
Kredyty i pożyczki (AF.4)	209
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki w funduszach inwestycyjnych (AF.5)	209
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6)	210
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7)	210
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8)	210
BILANSE FINANSOWE	210
POZYCJE UZUPEŁNIAJĄCE	211
Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku (AN.m)	211
Zagraniczne inwestycje bezpośrednie (AF.m1)	211
Kredyty i pożyczki zagrożone (AF.m2)	211

Rejestrowanie kredytów i pożyczek zagrożonych	212
ZAŁĄCZNIK 7.1 PODSUMOWANIE POSZCZEGÓLNYCH KATEGORII AKTYWÓW	213
ZAŁĄCZNIK 7.2 MAPA ZAPISÓW OD BILANSU OTWARCIA DO BILANSU ZAMKNIĘCIA	222
ROZDZIAŁ 8 SEKWENCJA RACHUNKÓW	226
WPROWADZENIE	226
Sekwencja rachunków	226
SEKWENCJA RACHUNKÓW	230
Rachunki bieżące	230
Rachunek produkcji (I)	230
Rachunki podziału i wykorzystania dochodów (II)	232
Rachunki podziału pierwotnego dochodów (II.1)	232
Rachunek tworzenia dochodów (II.1.1)	232
Rachunek podziału pierwotnego dochodów (II.1.2)	236
Rachunek dochodu przedsiębiorcy (II.1.2.1)	242
Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów (II.1.2.2)	242
Rachunek podziału wtórnego dochodów (II.2)	249
Rachunek redystrybucji dochodów w naturze (II.3)	249
Rachunek wykorzystania dochodów (II.4)	256
Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji (II.4.1)	256
Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji (II.4.2)	256
Rachunki akumulacji (III)	259
Rachunek kapitałowy (III.1)	259
Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych (III.1.1)	259
Rachunek nabycia aktywów niefinansowych (III.1.2)	259
Rachunek finansowy (III.2)	259
Rachunek pozostałych zmian aktywów (III.3)	268
Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów (III.3.1)	268
Rachunek przeszacowań (III.3.2)	268
Rachunek neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.1)	268
Rachunek realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.2)	268
Bilanse (IV)	282
Bilans otwarcia (IV.1)	282
Zmiany w bilansie (IV.2)	282
Bilans zamknięcia (IV.3)	282

RACHUNKI ZAGRANICY (V)	290
Rachunki bieżące	290
<i>Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą (V.I)</i>	290
<i>Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i transferów bieżących (V.II)</i>	290
Rachunki zewnętrzne akumulacji (V.III)	290
Rachunek kapitałowy (V.III.1)	290
Rachunek finansowy (V.III.2)	291
Rachunek pozostałych zmian aktywów (V.III.3)	291
Bilanse (V.IV)	291
RACHUNEK WYROBÓW I USŁUG (0)	303
ZINTEGROWANE RACHUNKI EKONOMICZNE	303
AGREGATY	315
Produkt krajowy brutto w cenach rynkowych (PKB)	315
Nadwyżka operacyjna gospodarki ogółem	315
Dochód mieszany gospodarki ogółem	315
Dochód przedsiębiorcy gospodarki ogółem	315
Dochód narodowy (w cenach rynkowych)	315
Dochód narodowy do dyspozycji	315
Oszczędności	316
Saldo obrotów bieżących z zagranicą	316
Wierzytelności netto (+) lub zadłużenie netto (-) gospodarki ogółem	316
Wartość netto gospodarki ogółem	316
Wydatki i dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych	316
ROZDZIAŁ 9 TABELICE PODAŻY I WYKORZYSTANIA ORAZ KOMPLEKS PRZEPIYWÓW MIĘDZYGAŁĘZIOWYCH	318
WPROWADZENIE	318
OPIS	322
NARZĘDZIE STATYSTYCZNE	322
NARZĘDZIE DO ANALIZY	323
SZCZEGÓŁOWE OMÓWIENIE TABLIC PODAŻY I WYKORZYSTANIA	323
Klasyfikacje	323
Zasady wyceny	325
Marże handlowe i transportowe	326
Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem	328
Inne podstawowe pojęcia	330
Informacje uzupełniające	331

ŹRÓDŁA DANYCH I BILANSOWANIE	331
NARZĘDZIE DO ANALIZY I ROZSZERZENIA	332
ROZDZIAŁ 10 POMIARY CEN I WOLUMENU	335
ZAKRES INDEKSÓW CEN I WOLUMENU W RACHUNKACH NARODOWYCH	336
Zintegrowany system indeksów cen i wolumenu	336
Pozostałe indeksy cen i wolumenu	337
OGÓLNE ZASADY POMIARÓW INDEKSÓW CEN I WOLUMENU	337
Definicja cen i wolumenu produktów rynkowych	337
Jakość, cena oraz produkty jednorodne	338
Ceny i wolumen	339
Nowe produkty	340
Zasady dotyczące usług nierynkowych	341
Zasady dotyczące wartości dodanej i PKB	342
SZCZEGÓLNE PROBLEMY PRZY STOSOWANIU ZASAD OGÓLNYCH	343
Podatki od produktów i dotacje do produktów i importu	343
Pozostałe podatki i dotacje związane z produkcją	344
Amortyzacja środków trwałych	344
Koszty związane z zatrudnieniem	344
Stany środków trwałych produkowanych i rzeczowe środki obrotowe	344
POMIARY REALNYCH DOCHODÓW DLA GOSPODARKI OGÓŁEM	345
MIĘDZYPRZESTRZENNE INDEKSY CEN I WOLUMENU	346
ROZDZIAŁ 11 LUDNOŚĆ I NAKŁADY PRACY	347
LUDNOŚĆ OGÓŁEM	347
LUDNOŚĆ AKTYWNA ZAWODOWO	348
PRACUJĄCY	348
Pracownicy najemni	349
Osoby pracujące na własny rachunek	349
Pracujący i podstawowe miejsce pobytu	350
BEZROBOCIE	351
PRACA NAJEMNA (KONTRAKTOWA)	351
Praca najemna (kontraktowa) i podstawowe miejsce pobytu	352
GOSPODARKA NIEOBSERWOWANA	352
GODZINY PRZEPRACOWANE OGÓŁEM	352
Określenie godzin faktycznie przepracowanych ogółem	352
EKWIWALENT PEŁNEGO CZASU PRACY	354

NAKŁAD PRACY PRACOWNIKA WYRAŻONY STAŁYM WYNAGRODZENIEM	354
MIARY WYDAJNOŚCI	354
ROZDZIAŁ 12 KWARTALNE RACHUNKI NARODOWE	355
WPROWADZENIE	355
CECHY CHARAKTERYSTYCZNE KWARTALNYCH RACHUNKÓW NARODOWYCH	356
Czas rejestracji	356
<i>Produkcja niezakończona</i>	356
<i>Działalność prowadzona w określonych okresach roku</i>	357
<i>Płatności dokonywane sporadycznie</i>	357
Szybkie szacunki	357
Bilansowanie i benchmarking kwartalnych rachunków narodowych	357
<i>Bilansowanie</i>	358
<i>Spójność między rachunkami kwartalnymi i rocznymi – benchmarking</i>	358
Nawiązane łańcuchowo zmiany w pomiarze cen i wolumenu	358
Wyrównania sezonowe i kalendarzowe	359
<i>Sekwencja zestawiania wyrównanych sezonowo nawiązanych łańcuchowo mierników wolumenu</i>	360
ROZDZIAŁ 13 RACHUNKI REGIONALNE	361
WPROWADZENIE	361
TERYTORIUM REGIONALNE	362
JEDNOSTKI I RACHUNKI REGIONALNE	362
Jednostki instytucjonalne	362
Lokalne jednostki rodzaju działalności i regionalna działalność produkcyjna według rodzajów działalności	363
METODY REGIONALIZACJI	363
AGREGATY DLA DZIAŁALNOŚCI PRODUKCYJNEJ	365
Wartość dodana brutto i produkt krajowy brutto według regionów	365
Podział FISIM pomiędzy rodzaje działalności użytkownika	365
Pracujący	365
Koszty związane z zatrudnieniem	365
Przejsięcie od regionalnej wartości dodanej brutto do regionalnego PKB	365
Wskaźniki wzrostu wolumenu regionalnej wartości dodanej brutto	366
REGIONALNE RACHUNKI DOCHODÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH	366
ROZDZIAŁ 14 USŁUGI POŚREDNICTWA FINANSOWEGO MIERZONE POŚREDNIO (FISIM)	369
POJĘCIE FISIM I WPŁYW ICH ALOKACJI MIĘDZY UŻYTKOWNIKÓW NA NAJWAŻNIEJSZE ZMIENNE	369
OBLICZANIE PRODUKCJI GLOBALNEJ FISIM W SEKTORACH S.122 I S.125	370
Wymagane dane statystyczne	370

Stopy odniesienia	370
<i>Wewnętrzna stopa odniesienia</i>	371
<i>Zewnętrzne stopy odniesienia</i>	371
Szczegółowy podział FISIM według sektorów instytucjonalnych	371
Podział na zużycie pośrednie i spożycie FISIM alokowanych między gospodarstwa domowe	372
OBLICZANIE IMPORTU FISIM	373
FISIM WYRAŻONE WSKAŹNIKIEM WOLUMENU	373
OBLICZANIE FISIM WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI	374
PRODUKCJA GLOBALNA BANKU CENTRALNEGO	374
ROZDZIAŁ 15 UMOWY, UMOWY LEASINGU I LICENCJE	375
WPROWADZENIE	375
ROZRÓŻNIENIE MIĘDZY LEASINGIEM OPERACYJNYM, DZIERŻAWĄ ZWIĄZANĄ Z WYKORZYSTYWANIEM ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ LEASINGIEM FINANSOWYM	375
Leasing operacyjny	377
Leasing finansowy	377
Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych	378
Zezwolenia na użytkowanie zasobów naturalnych	379
Zezwolenia na podjęcie określonej działalności	380
Partnerstwa publiczno-prywatne (PPP)	382
Umowy dotyczące koncesji na usługi	382
Zwyczajny leasing operacyjny (AN.221)	382
Uprawnienia do przyszłych wyrobów i usług na zasadzie wyłączności (AN.224)	382
ROZDZIAŁ 16 UBEZPIECZENIA	383
WPROWADZENIE	383
Ubezpieczenia bezpośrednie	383
Reasekuracja	384
Zaangażowane jednostki	385
PRODUKCJA GLOBALNA UBEZPIECZEŃ BEZPOŚREDNICH	385
Składki zarobione	385
Uzupełnienia do składek	386
Skorygowane odszkodowania należne i świadczenia należne	386
Skorygowane odszkodowania i świadczenia należne z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	386
Świadczenia należne z tytułu ubezpieczenia na życie	387
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	387
Określanie produkcji globalnej ubezpieczeń	388
Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe	388

<i>Ubezpieczenia na życie</i>	389
<i>Reasekuracja</i>	389
TRANSAKCJE ZWIĄZANE Z POZOSTAŁYMI UBEZPIECZENIAMI MAJĄTKOWYMI I OSOBOWYMI	389
Rozdział produkcji globalnej ubezpieczeń wśród użytkowników	389
Usługi ubezpieczeniowe świadczone na rzecz zagranicy i przez zagranicę	389
Zapisy księgowe	390
TRANSAKCJE W RAMACH UBEZPIECZEŃ NA ŻYCIE	392
TRANSAKCJE ZWIĄZANE Z REASEKURACJĄ	394
TRANSAKCJE ZWIĄZANE Z POMOCNICZYMI INSTYTUCJAMI UBEZPIECZENIOWYMI	395
RENTY DOŻYWOTNIE	395
REJESTRACJA ODSZKODOWAŃ I ŚWIADCZEŃ Z TYTUŁU POZOSTAŁYCH UBEZPIECZEŃ OSOBOWYCH I MAJĄTKOWYCH	396
Traktowanie skorygowanych odszkodowań i świadczeń	396
Traktowanie strat z tytułu klęsk żywiołowych	396
ROZDZIAŁ 17 UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE WRAZ Z EMERYTURAMI I RENTAMI	397
WPROWADZENIE	397
Systemy ubezpieczeń społecznych, pomoc społeczna oraz indywidualne polisy ubezpieczeniowe	397
Świadczenia społeczne	398
Świadczenia społeczne udzielane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych	399
Świadczenia społeczne udzielane przez inne jednostki instytucjonalne	399
Emerytury i renty oraz pozostałe formy świadczeń	399
ŚWIADCZENIA Z UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH INNE NIŻ EMERYTURY I RENTY	399
Systemy zabezpieczenia społecznego inne niż systemy emerytalno-rentowe	399
Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem	400
Rejestrowanie stanów i przepływów według rodzaju systemu ubezpieczeń społecznych innego niż emerytalno-rentowy	400
Systemy zabezpieczenia społecznego	400
Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem, inne niż emerytalno-rentowe	400
EMERYTURY I RENTY	401
Rodzaje systemów emerytalno-rentowych	401
Emerytalno-rentowe systemy zabezpieczenia społecznego	402
Pozostałe emerytalno-rentowe systemy związane z zatrudnieniem	402
Systemy o zdefiniowanej składce	403
Systemy o zdefiniowanym świadczeniu	403
Umowne systemy o zdefiniowanej składce oraz systemy hybrydowe	403
Porównanie systemów o zdefiniowanym świadczeniu z systemami o zdefiniowanej składce	403
Administrator systemu emerytalno-rentowego, zarządzający systemem emerytalno-rentowym, fundusz emerytalno-rentowy, emerytalno-rentowy system wielozakładowy	404

Rejestrowanie stanów i przepływów według rodzaju systemu emerytalno-rentowego w ubezpieczeniach społecznych	405
<i>Transakcje w emerytalno-rentowych systemach zabezpieczenia społecznego</i>	405
<i>Transakcje w pozostałych systemach emerytalno-rentowych związanych z zatrudnieniem</i>	406
<i>Transakcje w systemach emerytalno-rentowych o zdefiniowanej składce</i>	406
<i>Pozostałe przepływy związane z emerytalno-rentowymi systemami o zdefiniowanej składce</i>	408
<i>Transakcje w systemach emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu</i>	409
TABLICA UZUPEŁNIAJĄCA DOTYCZĄCA NABITYCH UPRAWNIENÍ EMERYTALNO-RENTOWYCH W RAMACH UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	412
Konstrukcja tablicy uzupełniającej	412
<i>Kolumny w tablicy</i>	414
<i>Wiersze w tablicy</i>	415
<i>Bilans otwarcia i zamknięcia</i>	416
<i>Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynikające z transakcji</i>	416
<i>Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu pozostałych przepływów ekonomicznych</i>	418
<i>Powiązane wskaźniki</i>	419
Założenia aktuarialne	420
<i>Nabyte uprawnienia</i>	420
<i>Stopa dyskontowa</i>	420
<i>Wzrost płac</i>	420
<i>Założenia demograficzne</i>	421
ROZDZIAŁ 18 RACHUNKI ZAGRANICY	422
WPROWADZENIE	422
TERYTORIUM EKONOMICZNE	423
<i>Siedziba</i>	423
JEDNOSTKI INSTYTUCJONALNE	423
ODDZIAŁY JAKO TERMIN UŻYWANY W MIĘDZYNARODOWYCH RACHUNKACH BILANSÓW PŁATNICZYCH	423
UMOWNE JEDNOSTKI BĘDĄCE REZYDENTAMI	424
PRZEDSIĘBIORSTWA WIELOTERYTORIALNE	424
PODZIAŁ GEOGRAFICZNY	424
MIĘDZYNARODOWE RACHUNKI BILANSU PŁATNICZEGO	425
POZYCJE BILANSUJĄCE NA RACHUNKACH BIEŻĄCYCH RACHUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH	425
RACHUNKI SEKTORA ZAGRANICY I ICH ZWIĄZEK Z MIĘDZYNARODOWYMI RACHUNKAMI BILANSU PŁATNICZEGO	426
<i>Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą</i>	426
<i>Wycena</i>	429
<i>Obrót uszlachetniający</i>	429

<i>Pośrednictwo handlowe (merchanting)</i>	430
<i>Towary będące przedmiotem pośrednictwa handlowego (merchantingu)</i>	430
<i>Import i eksport FISIM</i>	431
Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i wtórnych	432
<i>Rachunek dochodów pierwotnych</i>	433
<i>Dochody z inwestycji bezpośrednich</i>	433
<i>Rachunek dochodów wtórnych (transferów bieżących) w BPM6</i>	433
Zewnętrzny rachunek kapitałowy	434
Zewnętrzny rachunek finansowy i międzynarodowa pozycja inwestycyjna	435
BILANSE SEKTORA ZAGRANICY	437
ROZDZIAŁ 19 RACHUNKI EUROPEJSKIE	439
WPROWADZENIE	439
OD RACHUNKÓW NARODOWYCH DO EUROPEJSKICH	439
Przeliczanie danych wyrażonych w różnych walutach	440
Instytucje Unii Europejskiej	440
Rachunek zagranicy	441
Bilansowanie transakcji	442
Pomiary cen i wolumenu	442
Bilanse	442
Macierze „od kogo do kogo”	442
ZAŁĄCZNIK 19.1 — RACHUNKI INSTYTUCJI UNII EUROPEJSKIEJ	443
Przychody	443
Rozchody	444
Konsolidacja	444
ROZDZIAŁ 20 RACHUNKI SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH	445
WPROWADZENIE	445
DEFINICJA SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH	445
Identyfikacja jednostek w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	445
<i>Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych</i>	445
<i>Instytucje niekomercyjne sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych</i> ..	446
<i>Inne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych</i>	446
Kontrola publiczna	447
Rozgraniczenie między producentami rynkowymi a nierynkowymi	447
<i>Pojęcie cen ekonomicznie uzasadnionych</i>	447
<i>Kryteria dotyczące nabywcy produkcji globalnej producenta publicznego</i>	448

Produkcja globalna jest sprzedawana głównie przedsiębiorstwom niefinansowym i instytucjom finansowym oraz gospodarstwom domowym	448
Produkcja globalna jest sprzedawana wyłącznie sektorowi instytucji rządowych i samorządowych ...	448
Produkcja globalna jest sprzedawana sektorowi instytucji rządowych i samorządowych oraz innym podmiotom	448
Test weryfikujący jednostkę pod kątem jej klasyfikacji jako producenta rynkowego lub nierynkowego (test producentów rynkowych/nierynkowych)	448
<i>Pośrednictwo finansowe i granice sektora instytucji rządowych i samorządowych</i>	449
Przypadki graniczne	449
<i>Centrale publiczne</i>	449
<i>Fundusze emerytalno-rentowe</i>	449
<i>Jednostki typu przedsiębiorstwo</i>	449
<i>Agencje restrukturyzacyjne</i>	450
<i>Agencje prywatyzacyjne</i>	450
<i>Struktury bilansujące dług</i>	450
<i>Spółki specjalnego przeznaczenia</i>	451
<i>Wspólne przedsięwzięcia</i>	451
<i>Agencje regulacji rynku</i>	451
<i>Organy ponadnarodowe</i>	452
Podsektory sektora instytucji rządowych i samorządowych	452
<i>Instytucje rządowe na szczeblu centralnym</i>	452
<i>Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym</i>	452
<i>Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym</i>	453
<i>Fundusze zabezpieczenia społecznego</i>	453
PREZENTACJA STATYSTYKI FINANSÓW SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH	453
<i>Schemat</i>	453
Dochody	455
<i>Podatki i składki na ubezpieczenia społeczne</i>	455
<i>Sprzedaż</i>	455
<i>Pozostałe dochody</i>	458
Wydatki	458
<i>Koszty związane z zatrudnieniem oraz zużycie pośrednie</i>	458
<i>Wydatki z tytułu świadczeń społecznych</i>	459
<i>Odsetki</i>	459
<i>Pozostałe wydatki bieżące</i>	459
<i>Wydatki kapitałowe</i>	459
<i>Powiązania ze spożyciem sektora instytucji rządowych i samorządowych (P.3)</i>	460
<i>Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG)</i>	460

Pozycje bilansujące	461
<i>Wierzytelności netto/zadłużenie netto (B.9)</i>	461
<i>Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych (B.101)</i>	461
Finansowanie	461
<i>Transakcje dotyczące aktywów</i>	462
<i>Transakcje dotyczące zobowiązań</i>	463
Pozostałe przepływy ekonomiczne	463
<i>Rachunek przeszacowań</i>	463
<i>Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów</i>	464
Bilanse	464
Konsolidacja	465
KWESTIE DOTYCZĄCE ZAPISÓW KSIĘGOWYCH ZWIĄZANE Z SEKTOREM INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH	466
Dochody podatkowe	466
<i>Charakterystyka dochodów podatkowych</i>	466
<i>Ulgi podatkowe</i>	467
<i>Rejestrowane kwoty</i>	467
<i>Kwoty nieściągalne</i>	467
Czas rejestracji	467
<i>Rejestracja w ujęciu memorialowym</i>	467
<i>Rejestracja podatków w ujęciu memorialowym</i>	467
<i>Odsetki</i>	468
<i>Obligacje dyskontowe i zerokuponowe</i>	469
<i>Indeksowane papiery wartościowe</i>	469
<i>Instrumenty pochodne</i>	469
<i>Wyroki sądowe</i>	469
<i>Wydatki na zbrojenia</i>	469
Relacje między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a przedsiębiorstwami publicznymi	470
<i>Inwestycja w udziały kapitałowe przedsiębiorstw publicznych oraz podział zysków</i>	470
<i>Inwestycja w udziały kapitałowe</i>	470
<i>Zastrzyki kapitałowe</i>	470
<i>Dotacje i zastrzyki kapitałowe</i>	470
<i>Zasady mające zastosowanie w szczególnych okolicznościach</i>	471
<i>Operacje fiskalne</i>	471
<i>Podział dochodu przedsiębiorstw publicznych</i>	471
<i>Dywidendy a wycofanie kapitału</i>	471

Podatki a wycofanie kapitału	472
Prywatyzacja i nacjonalizacja	472
Prywatyzacja	472
Prywatyzacje pośrednie	472
Nacjonalizacja	472
Transakcje z bankiem centralnym	473
Restrukturyzacja, łączenie i przeklasyfikowanie	473
Operacje dotyczące zadłużenia	473
Przejęcie długu, umorzenie długu i odpisy	473
Przejęcie i umorzenie długu	473
Przejęcie długu obejmujące transfer aktywów niefinansowych	474
Odpisanie lub przecena długu	474
Inne sposoby restrukturyzacji zadłużenia	475
Wykupienie długu po wyższej wartości rynkowej	475
Bilansowanie długu i działania ratunkowe	475
Gwarancja spłaty długu	476
Gwarancje typu instrumenty pochodne	476
Standaryzowane gwarancje	477
Gwarancje jednorazowe	477
Sekurytyzacja	477
Definicja	477
Kryteria uznania sprzedaży	477
Rejestracja przepływów	478
Inne kwestie	478
Zobowiązania emerytalno-rentowe	478
Płatności ryczałtowe	478
Partnerstwo publiczno-prywatne	479
Zakres PPP	479
Własność ekonomiczna i alokacja aktywów	479
Kwestie dotyczące zapisów księgowych	480
Transakcje z organizacjami międzynarodowymi i ponadnarodowymi	481
Pomoc rozwojowa	482
SEKTOR PUBLICZNY	483
Kontrola sektora publicznego	483
Banki centralne	484

Publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo	485
Spółki specjalnego przeznaczenia i spółki niebędące rezydentami	485
Wspólne przedsięwzięcia	485
ROZDZIAŁ 21 POWIĄZANIA MIĘDZY RACHUNKOWOŚCIĄ PRZEDSIĘBIORSTW A RACHUNKAMI NARODOWYMI ORAZ POMIAR DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW	486
WYBRANE SZCZEGÓLWE ZASADY I METODY RACHUNKOWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW	486
Czas rejestracji	486
Zasada podwójnej i poczwórnej księgowości	486
Wycena	486
Rachunek zysków i strat oraz bilans	487
RACHUNKI NARODOWE I RACHUNKOWOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW: KWESTIE PRAKTYCZNE	487
PRZEJŚCIE OD RACHUNKOWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW DO RACHUNKÓW NARODOWYCH: PRZYKŁAD PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH	488
Korekty pojęć	488
Korekty w celu uzyskania spójności z rachunkami innych sektorów instytucjonalnych	488
Przykłady korekt w celu uzyskania wyczerpującego charakteru danych	488
ZAGADNIENIA SZCZEGÓLNE	488
Zyski/straty z tytułu posiadania majątku	488
Globalizacja	489
Połączenia i przejęcia	489
ROZDZIAŁ 22 RACHUNKI SATELITARNE	490
WPROWADZENIE	490
Klasyfikacje funkcjonalne	493
GŁÓWNE CECHY CHARAKTERYSTYCZNE RACHUNKÓW SATELITARNYCH	496
Funkcjonalne rachunki satelitarne	496
Specjalne rachunki sektorów	499
Uwzględnienie danych niepieniężnych	503
Dodatkowe szczegóły i pojęcia uzupełniające	503
Inne podstawowe pojęcia	504
Wykorzystanie modelowania i uwzględnienie wyników doświadczeń	504
Projektowanie i zestawianie rachunków satelitarnych	505
DZIEWIĘĆ SZCZEGÓLNYCH RACHUNKÓW SATELITARNYCH	506
Rachunki rolnictwa	507
Rachunki środowiska	507
Rachunki zdrowia	518
Rachunki produkcji gospodarstw domowych	520

Rachunki pracy i SAM	523
Rachunki wydajności i wzrostu	525
Rachunki badań i rozwoju	526
Rachunki ochrony socjalnej	528
Rachunki satelitarne turystyki	531
ROZDZIAŁ 23 KLASYFIKACJE	533
WSTĘP	533
KLASYFIKACJA SEKTORÓW INSTYTUCJONALNYCH (S)	533
KLASYFIKACJA TRANSAKCJI I INNYCH PRZEPEŁYWÓW	535
Transakcje dotyczące produktów (P)	535
Transakcje dotyczące niefinansowych aktywów nieprodukowanych (kody NP)	536
Transakcje podziału (D)	537
Bieżące transfery pieniężne i w naturze (D.5–D.8)	538
Transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań (F)	539
Pozostałe zmiany aktywów (K)	541
KLASYFIKACJA POZYCJI BILANSUJĄCYCH I DOTYCZĄCYCH WARTOŚCI NETTO (B)	541
KLASYFIKACJA POZYCJI W BILANSACH (L)	542
KLASYFIKACJA AKTYWÓW (A)	542
Aktywa niefinansowe (AN)	542
Aktywa finansowe (AF)	544
KLASYFIKACJA POZYCJI UZUPEŁNIAJĄCYCH	545
Kredyty i pożyczki zagrożone	545
Usługi związane z kapitałem	546
Tablica dotycząca emerytur i rent	546
Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku	548
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne	548
Pozycje warunkowe	548
Gotówka i depozyty	549
Klasyfikacja dłużnych papierów wartościowych według terminu zapadalności	549
Notowane i nienotowane dłużne papiery wartościowe	549
Kredyty i pożyczki długoterminowe o terminie zapadalności krótszym niż jeden rok oraz kredyty i pożyczki długoterminowe zabezpieczone hipoteką	549
Notowane i nienotowane udziały w funduszach inwestycyjnych	550
Zaległe odsetki i zaległości w spłacie	550
Indywidualne i całkowite przekazy zarobków	550

PRZEGRUPOWANIE I KODOWANIE SEKTORÓW PRZEMYSŁU (A) I PRODUKTÓW (P)	550
KLASYFIKACJA FUNKCJI SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH (COFOG)	565
KLASYFIKACJA SPOŻYCIA INDYWIDUALNEGO WEDŁUG CELU (Coicop)	568
KLASYFIKACJA WYDATKÓW SEKTORA INSTYTUCJI NIEKOMERCYJNYCH DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG CELU (COPNI)	570
KLASYFIKACJA WYDATKÓW PRODUCENTÓW WEDŁUG CELU (COPP)	571
ROZDZIAŁ 24 RACHUNKI	573
Tablica 24.1 Rachunek 0: Rachunek wyrobów i usług	573
Tablica 24.2 Pełna sekwencja rachunków dla gospodarki ogółem	573
Tablica 24.3 Pełna sekwencja rachunków dla przedsiębiorstw niefinansowych	593
Tablica 24.4 Pełna sekwencja rachunków dla instytucji finansowych	607
Tablica 24.5 Pełna sekwencja rachunków dla sektora instytucji rządowych i samorządowych	622
Tablica 24.6 Pełna sekwencja rachunków dla gospodarstw domowych	638
Tablica 24.7 Pełna sekwencja rachunków dla instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	654

ROZDZIAŁ 1

CECHY OGÓLNE I PODSTAWOWE ZASADY

CECHY OGÓLNE

- 1.01. Europejski System Rachunków (zwany dalej „ESA 2010” lub „ESA”) stanowi międzynarodowy standard metodologiczny i rachunkowy dla szczegółowego i systematycznego opisu gospodarki ogółem (tj. regionów, państw czy grup państw), jej składowych oraz relacji z innymi gospodarkami ogółem.
- 1.02. Poprzednikiem ESA 2010 był Europejski System Rachunków 1995 (ESA 95) opublikowany w 1996 r.⁽¹⁾. Pierwszych trzynastu rozdziałów metodologii ESA 2010 określonej w niniejszym załączniku ma taką samą strukturę jak ESA 95. Ma on jednak jedenastu nowych rozdziałów poświęconych aspektom systemu odzwierciedlającym zmiany w dziedzinie pomiaru współczesnych gospodarek czy stosowania ESA 95 w Unii Europejskiej (UE).
- 1.03. Struktura podręcznika przedstawia się następująco. Rozdział 1 dotyczy podstawowych cech systemu pod względem pojęć; określono w nim zasady ESA i scharakteryzowano podstawowe jednostki statystyczne i ich grupowanie. Przedstawia on w zarysie sekwencję rachunków, krótki opis najważniejszych zmiennych i rolę tablic podaży i wykorzystania oraz kompleks przepływów międzygałęziowych. W rozdziale 2 opisano jednostki instytucjonalne stosowane w pomiarze gospodarki oraz sposób klasyfikowania takich jednostek w ramach sektorów instytucjonalnych i innych grup na potrzeby analizy. W rozdziale 3 opisano wszystkie transakcje w odniesieniu do produktów (wytworów i usług), a także aktywów nieprodukowanych w systemie. Rozdział 4 opisuje wszystkie transakcje w gospodarce, poprzez które dokonywana jest dystrybucja i redystrybucja dochodów i majątku w gospodarce. Rozdział 5 opisuje transakcje finansowe w gospodarce. Rozdział 6 opisuje zmiany w wartości aktywów, jakie mogą być wywołane przez nieekonomiczne zdarzenia lub zmiany w cenach. Rozdział 7 opisuje bilanse oraz klasyfikację aktywów i zobowiązań. Rozdział 8 określa sekwencję rachunków oraz pozycje bilansujące powiązane z każdym rachunkiem. Rozdział 9 opisuje tablice podaży i wykorzystania oraz ich rolę w uzgadnianiu miar dochodu, produkcji globalnej i wydatków w gospodarce. Opisano w nim również tablice przepływów międzygałęziowych, jakie można wyprowadzić z tablic podaży i wykorzystania. Rozdział 10 przedstawia podstawy pojęciowe miar ceny i wolumenu, powiązanych z wartościami nominalnymi występującymi w rachunkach. Rozdział 11 opisuje miary populacji i rynku pracy, które mogą być stosowane w analizie ekonomicznej razem z miarami rachunków narodowych. W rozdziale 12 scharakteryzowano pokrótce kwartalne rachunki narodowe oraz różnice w stosunku do rachunków narodowych pod względem tego, gdzie ulokowany jest punkt ciężkości.
- 1.04. W rozdziale 13 opisano cele, pojęcia i zagadnienia związane z opracowaniem zestawień rachunków regionalnych. Rozdział 14 dotyczy pomiaru usług finansowych świadczonych przez instytucje pośrednictwa finansowego i finansowane z otrzymanych odsetek netto; odzwierciedla on wiele lat badań i działań podejmowanych przez państwa członkowskie w celu opracowania miary, która byłaby niezawodna i zharmonizowana między poszczególnymi państwami członkowskimi. Rozdział 15, dotyczący umów, umów leasingu i licencji, jest konieczny do opisu obszaru rachunków narodowych nabierającego coraz większego znaczenia. Rozdziały 16 i 17, dotyczące ubezpieczeń, ubezpieczeń społecznych oraz emerytur i rent, opisują sposób potraktowania tych rozwiązań systemowych w rachunkach narodowych, w kontekście rosnącego zainteresowania problematyką redystrybucji w związku ze starzeniem się społeczeństwa. Rozdział 18 poświęcony jest rachunkom zagranicy, które w systemie rachunków krajowych są odpowiednikiem systemu pomiaru rachunków bilansu płatniczego. Rozdział 19, dotyczący rachunków europejskich, jest również nowy; dotyczy on tych aspektów rachunków krajowych, w przypadku których ze względu na europejskie rozwiązania instytucjonalne i uzgodnienia handlowe wymagane jest podejście zharmonizowane. Rozdział 20 opisuje rachunki sektora instytucji rządowych i samorządowych – obszar szczególnego zainteresowania, ponieważ czynnikiem kluczowym dla prowadzenia polityki gospodarczej w UE nieprzerwanie pozostaje rozsądna polityka fiskalna państw członkowskich. W rozdziale 21 scharakteryzowano relacje między rachunkowością przedsiębiorstw a rachunkami narodowymi; jest to obszar budzący coraz większe zainteresowanie, ponieważ przedsiębiorstwa ponadnarodowe mają coraz większy udział w produkcji krajowym brutto (PKB) we wszystkich krajach. W rozdziale 22 opisano relację między rachunkami satelitarnymi a najważniejszymi rachunkami narodowymi. Rozdziały 23 i 24 mają charakter referencyjny; w rozdziale 23 przedstawiono klasyfikacje stosowane w zakresie sektorów instytucjonalnych, działalności i produktów w ESA 2010, a w rozdziale 24 – pełną sekwencję rachunków dla każdego sektora.
- 1.05. Struktura ESA 2010 jest zgodna ze światowymi wytycznymi dotyczącymi rachunków narodowych, zawartymi w systemie rachunków narodowych 2008 (SNA 2008), poza pewnymi różnicami w zakresie prezentacji i wyższym stopniem uszczegółowienia niektórych pojęć ESA 2010, które są stosowane do specyficznych celów unijnych. Wytyczne te zostały opracowane w wyniku współpracy Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (Eurostat), Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Banku Światowego. System ESA 2010 jest zorientowany na warunki i dane wymagane w UE. Podobnie jak SNA 2008, system ESA 2010 jest zharmonizowany w zakresie pojęć i klasyfikacji stosowanych w wielu innych statystykach społecznych i gospodarczych

⁽¹⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2223/96 z dnia 25 czerwca 1996 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych we Wspólnocie (Dz.U. L 310 z 30.11.1996, s. 1).

(np. w statystykach dotyczących pracujących, przetwórstwa przemysłowego i handlu zagranicznego). Dzięki temu ESA 2010 służy za schemat podstawowy statystyki społecznej i gospodarczej Unii Europejskiej i jej państw członkowskich.

- 1.06. Schemat ESA obejmuje dwa główne zestawy tablic:
  - a) rachunki sektorów instytucjonalnych;
  - b) kompleks przepływów międzygałęziowych i rachunki według gałęzi.
- 1.07. Rachunki sektorów instytucjonalnych dostarczają, według sektorów instytucjonalnych, systemowego opisu różnych etapów procesów gospodarczych: produkcji, tworzenia dochodów, podziału i redystrybucji dochodów, wykorzystania dochodów oraz akumulacji finansowej i niefinansowej. Rachunki sektorów instytucjonalnych obejmują również bilanse dla opisu stanów aktywów, zobowiązań i wartości netto na początek i koniec okresów księgowych.
- 1.08. Kompleks przepływów międzygałęziowych poprzez tablice podaży i wykorzystania opisuje szczegółowo procesy produkcji (strukturę kosztów, wytworzony dochód oraz pracujących) oraz przepływy wyrobów i usług (produkcję globalną, import, eksport, spożycie, zużycie pośrednie oraz nakłady inwestycyjne według grup produktów). Schemat ten odzwierciedla dwie ważne tożsamości rachunkowe: suma dochodów wytworzonych w danej gałęzi jest równa wartości dodanej wytworzonej przez tę gałąź oraz dla dowolnego produktu lub grupy produktów podaż jest równa popytowi.
- 1.09. ESA 2010 zawiera ponadto omówienie pojęć „ludności” i „pracujących”. Pojęcia te odnoszą się zarówno do rachunków sektorów instytucjonalnych, rachunków według gałęzi, jak i do tablic podaży i wykorzystania.
- 1.10. ESA 2010 nie ogranicza się tylko do rocznych rachunków narodowych, ale ma zastosowanie także do rachunków kwartalnych, jak również rachunków obejmujących krótsze bądź dłuższe okresy. Ma on również zastosowanie do rachunków regionalnych.
- 1.11. ESA 2010 funkcjonuje równoległe do SNA 2008 ze względu na zastosowania w UE miar rachunków krajowych. Każde państwo członkowskie odpowiedzialne jest za zestawianie i przedstawianie własnych rachunków narodowych, opisujących panującą w nim sytuację gospodarczą. Oprócz tego państwa członkowskie opracowują zestawy rachunków, które w ramach programu transmisji danych przekazywane są Komisji (Eurostatowi) dla kluczowych potrzeb w obszarach polityki społecznej, gospodarczej i fiskalnej w Unii. Zastosowania takie obejmują ustalenie wkładu pieniężnego państw członkowskich do budżetu UE w ramach „czwartego zasobu”, pomoc dla regionów UE ze środków funduszy strukturalnych oraz monitorowanie wyników gospodarczych państw członkowskich w ramach procedury nadmiernego deficytu oraz paktu stabilności i wzrostu.
- 1.12. Aby umożliwić dystrybucję obciążeń fiskalnych i świadczeń zgodnie z miernikami opracowanymi i przedstawionymi we w pełni spójny sposób, służące do tego celu statystyki gospodarcze muszą być zestawiane według tych samych zasad i kryteriów. ESA 2010 stanowi system normatywny ustanawiający reguły, konwencje, definicje i klasyfikacje przeznaczone do wykorzystania w toku opracowywania rachunków narodowych w państwach członkowskich, w ramach programu transmisji danych, przedstawionego w załączniku B do niniejszego rozporządzenia.
- 1.13. Zważywszy na ogrom kwot pieniędzy, jakie przepływają przez system składek i świadczeń funkcjonujący w UE, zasadnicze znaczenie ma spójne stosowanie systemu miar w każdym państwie członkowskim. W takich warunkach należy podchodzić z ostrożnością do szacunków niedających się zaobserwować bezpośrednio w otoczeniu rynkowym, jednocześnie unikając stosowania do szacowania miar w rachunkach narodowych procedur opartych na modelach.
- 1.14. Pojęcia stosowane w ESA 2010 są w wielu przypadkach bardziej szczegółowe i dokładniejsze niż te używane w SNA 2008, co ma na celu zapewnić jak największą spójność mierników poszczególnych państw członkowskich, określonych na podstawie rachunków narodowych. Następnym tego nadrzędnego wymogu pełnej spójności szacunków jest zidentyfikowanie zasadniczego zestawu rachunków narodowych w UE. W przypadkach, w których poziom spójności pomiarów między państwami członkowskimi jest niewystarczający, szacunki takie uwzględnia się zwykle w rachunkach innych niż zasadnicze, obejmujących tablice uzupełniające i rachunki satelitarne.
- 1.15. Przykładem dziedziny, w której uznano za konieczne ostrożne podejście w ESA 2010, są zobowiązania emerytalno-rentowe. Argument, że należałoby je objąć pomiarami, wspomagając w ten sposób analizy ekonomiczne, jest silny, niemniej wymóg, zgodnie z którym rachunki zestawiane w UE muszą być spójne w ujęciu czasowym i przestrzennym, narzucił przyjęcie ostrożnego podejścia.

Globalizacja

- 1.16. Coraz bardziej globalny charakter działalności gospodarczej sprzyja rozwojowi handlu międzynarodowego we wszystkich jego postaciach, oznacza on jednak nowe wyzwania pod względem rejestrowania gospodarki krajowej w rachunkach narodowych. Globalizacja jest procesem dynamicznym i wielowymiarowym – z jednej strony rośnie międzynarodowa mobilność krajowych zasobów, z drugiej – gospodarki narodowe stają się coraz bardziej współzależne. Najbardziej problematyczną z punktu widzenia rachunków narodowych cechą globalizacji jest rosnący udział transakcji międzynarodowych realizowanych przez przedsiębiorstwa ponadnarodowe, które to transakcje zawierane są ponad granicami państw między jednostkami macierzystymi, zależnymi i filiami. Jednak istnieją także inne problemy; poniżej przedstawiono bardziej wyczerpującą listę elementów utrudniających gromadzenie danych:
- 1) stosowanie cen transferowych między podmiotami powiązаныmi (ustalanie wartości importu i eksportu);
  - 2) wzrost opłat z tytułu przetwarzania towarów, gdy towary są przedmiotem handlu międzynarodowego bez zmiany własności (obróć uszlachetniający), oraz pośrednictwo handlowe (merchandising);
  - 3) transakcje międzynarodowe zawierane przez Internet, zarówno przez przedsiębiorstwa, jak i gospodarstwa domowe;
  - 4) handel aktywami własności intelektualnej i korzystanie z nich na świecie;
  - 5) osoby pracujące za granicą i przekazujące znaczne kwoty rodzinom zamieszkującym terytorium kraju (przekazy zarobków jako element transferów osobistych);
  - 6) przedsiębiorstwa ponadnarodowe, organizujące swą działalność ponad granicami państw w celu maksymalizacji wydajności produkcji i minimalizowania globalnych obciążeń podatkowych. W rezultacie mogą w takich przypadkach powstawać sztuczne struktury przedsiębiorstwa, niekoniecznie odzwierciedlające rzeczywistość ekonomiczną;
  - 7) korzystanie z mechanizmów finansowania typu off-shore (spółki specjalnego przeznaczenia, inne formy) jako sposobu finansowania działalności globalnej;
  - 8) towary reeksportowane, a w UE transport towarów między państwami członkowskimi po wejściu do Unii (quasi-transport);
  - 9) nasilenie powiązań między zagranicznymi inwestycjami bezpośrednimi oraz potrzeba identyfikacji i alokacji przepływów inwestycji bezpośrednich.
- 1.17. Wszystkie te coraz powszechniejsze aspekty globalizacji sprawiają, że ujęcie i ścisły pomiar przepływów transgranicznych staje się coraz większym wyzwaniem dla krajowych urzędów statystycznych. Nawet w przypadku istnienia kompleksowego i niezawodnego systemu gromadzenia danych i mierników dla pozycji sektora zagranica (a co za tym idzie także rachunków międzynarodowych w bilansie płatniczym) globalizacja zwiększy potrzebę dodatkowych wysiłków na rzecz utrzymania jakości rachunków narodowych dla wszystkich gospodarek oraz grup gospodarek.

ZASTOSOWANIA ESA 2010

Schemat dla analiz i polityki

- 1.18. Schemat ESA może być wykorzystywany do analiz i oceny:
- a) struktury gospodarki ogółem. Przykładowe zastosowane typy miar to:
    - 1) wartość dodana i pracujący według gałęzi;
    - 2) wartość dodana i pracujący według regionów;
    - 3) rozdysponowanie dochodów według sektorów instytucjonalnych;
    - 4) import i eksport według grup produktów;
    - 5) spożycie według klasyfikacji funkcjonalnej i grup produktów;
    - 6) nakłady na środki trwałe i stan środków trwałych według gałęzi;
    - 7) struktura stanów i przepływów aktywów finansowych według rodzajów aktywów i według sektorów instytucjonalnych;

- b) specyficznych części lub aspektów gospodarki. Są to na przykład:
- 1) bankowość i finanse w gospodarce narodowej;
  - 2) rola sektora instytucji rządowych i samorządowych i jego sytuacja finansowa;
  - 3) gospodarka wybranego regionu (w porównaniu z gospodarką całego kraju);
  - 4) poziomy oszczędności i zadłużenia gospodarstw domowych;
- c) rozwoju gospodarki w czasie. Są to na przykład:
- 1) analiza wskaźników wzrostu PKB;
  - 2) analiza inflacji;
  - 3) analiza sezonowości zmian struktury wydatków gospodarstw domowych na bazie rachunków kwartalnych;
  - 4) analiza zmian zachodzących w czasie w odniesieniu do znaczenia poszczególnych rodzajów instrumentów finansowych, np. rosnącego znaczenia instrumentów pochodnych;
  - 5) porównanie struktury przemysłowej gospodarki krajowej w perspektywie długookresowej;
- d) gospodarki ogółem w odniesieniu do innych gospodarek. Są to na przykład:
- 1) porównanie roli i rozmiaru sektora instytucji rządowych i samorządowych w państwach członkowskich UE;
  - 2) analiza współzależności pomiędzy gospodarkami UE, **biorąc pod uwagę państwa członkowskie i ich regiony**;
  - 3) analiza struktury i kierunków eksportu UE;
  - 4) porównanie wskaźników wzrostu PKB lub dochodu do dyspozycji na jednego mieszkańca w UE i innych rozwiniętych gospodarkach.
- 1.19. Informacje liczbowe uzyskiwane na bazie schematu ESA mają zasadnicze znaczenie dla UE i jej państw członkowskich w formułowaniu i kontroli realizacji polityki społecznej i gospodarczej.

Następujące przykłady ilustrują zastosowanie schematu ESA:

- a) monitorowanie polityki makroekonomicznej i monetarnej w obszarze euro oraz dostarczanie wskazówek dla jej kształtowania; definiowanie kryteriów konwergencji unii gospodarczej i walutowej w zakresie danych z rachunków narodowych (np. wskaźników wzrostu PKB);
- b) definiowanie kryteriów dla procedury nadmiernego deficytu: mierniki deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- c) udzielanie pomocy finansowej dla regionów UE: alokacja funduszy dla regionów odbywa się w oparciu o dane statystyczne z rachunków regionalnych;
- d) określanie środków własnych w budżecie UE. Środki te zależą od danych wynikających z rachunków narodowych w trojaki sposób:
  - 1) łączne środki UE są określane jako odsetek zsumowanego dochodu narodowego brutto (DNB) państw członkowskich;
  - 2) trzeci środek własny UE pochodzi ze środków własnych uzyskanych z podatku od towarów i usług (VAT). Udziały państw członkowskich w tym zakresie są w dużym stopniu uzależnione od danych wynikających z rachunków narodowych, gdyż dane te są wykorzystywane do obliczeń średniej stawki VAT;

- 3) względne rozmiary udziałów państw członkowskich w czwartym środku własnym UE bazują na szacunkach ich dochodu narodowego brutto. Szacunki te stanowią podstawę dla większości płatności państw członkowskich.

Cechy charakterystyczne pojęć ESA 2010

1.20. W celu osiągnięcia równowagi pomiędzy zapotrzebowaniem na dane a możliwością ich dostarczenia baza pojęciowa ESA 2010 posiada szereg ważnych cech charakterystycznych. Owe cechy charakterystyczne rachunków to:

- a) zgodność w skali międzynarodowej;
- b) harmonizacja z innymi systemami statystyk społecznych i gospodarczych;
- c) spójność;
- d) operacyjność, oznaczająca praktyczną możliwość pomiaru;
- e) odmienność od większości pojęć administracyjnych;
- f) ugruntowanie i stałość w długim okresie;
- g) nakierowanie na opis procesów gospodarczych w ujęciu pieniężnym i w obserwowalnych warunkach;
- h) możliwość zastosowania w różnych sytuacjach i do różnych celów.

1.21. Pojęcia stosowane w ESA 2010 są zgodne w skali międzynarodowej, ponieważ:

- a) pojęcia stosowane w ESA 2010 są spójne z zasadami przyjętymi w światowych wytycznych dotyczących rachunków narodowych, tj. w SNA 2008;
- b) dla państw członkowskich ESA 2010 stanowi standard dostarczania danych z zakresu rachunków narodowych do wszystkich organizacji międzynarodowych;
- c) międzynarodowa zgodność stosowanych pojęć ma zasadnicze znaczenie dla porównywalności statystyk opracowywanych w różnych krajach.

1.22. Pojęcia stosowane w ESA 2010 są zharmonizowane z pojęciami zawartymi w innych statystykach społecznych i gospodarczych, ponieważ ESA 2010 wykorzystuje pojęcia i klasyfikacje (np. statystyczna klasyfikacja działalności gospodarczej w Unii Europejskiej NACE rev. 2⁽¹⁾), które są także wykorzystywane w innych statystykach społecznych i gospodarczych państw członkowskich, np. w statystyce dotyczącej przetwórstwa przemysłowego, handlu zagranicznego czy pracujących; różnice koncepcyjne zostały zredukowane do minimum. Ponadto pojęcia i klasyfikacje stosowane w ESA 2010 są zharmonizowane z pojęciami i klasyfikacjami zalecanymi przez ONZ.

Taka harmonizacja ze statystykami społecznymi i gospodarczymi ułatwia tworzenie powiązań i porównań z tymi danymi, dzięki czemu można zapewnić należyłą jakość danych w rachunkach narodowych. Oprócz tego informacje zawarte w takich szczegółowych statystykach mogą być lepiej powiązane z podstawowymi statystykami dotyczącymi gospodarki narodowej.

1.23. Stosowanie w obrębie całego systemu rachunków narodowych oraz innych społeczno-gospodarczych systemów statystycznych wspólnych pojęć pozwala wyznaczyć spójne mierniki. Można na przykład obliczać następujące wskaźniki:

- a) wskaźniki wydajności, jak wartość dodana na godzinę pracy (te wskaźniki wymagają spójności pojęć wartości dodanej i liczby godzin przepracowanych);
- b) dochód narodowy do dyspozycji na jednego mieszkańca (ten wskaźnik wymaga spójności pojęć dochodu narodowego do dyspozycji i miar dotyczących ludności);
- c) nakłady na środki trwałe w relacji do stanu środków trwałych (ten wskaźnik wymaga spójności definicji przepływów i stanów);

⁽¹⁾ Rozporządzenie (WE) nr 1893/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej NACE Rev. 2 (Dz.U. L 393 z 30.12.2006, s. 1).

d) deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do produktu krajowego brutto (wskaźniki te wymagają spójności pojęć deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz produktu krajowego brutto).

Wewnętrzna spójność pojęć pozwala na uzyskiwanie pewnych kategorii w sposób rezydualny, np. oszczędności mogą być oszacowane jako różnica pomiędzy dochodem do dyspozycji a spożyciem.

1.24. Pojęcia, które obejmuje ESA 2010, stosowane są z uwzględnieniem gromadzenia danych i pomiaru. Użytkowy charakter widać wyraźnie pod wieloma względami we wskazówkach dotyczących opracowania rachunków.

a) Rodzaje działalności lub pozycje są opisywane tylko wtedy, gdy ich wielkość jest znacząca. Na przykład: produkcja na własne potrzeby wyrobów przez gospodarstwa domowe, taka jak tkanie sukna i produkcja wyrobów garncarskich, nie jest rejestrowana jako produkcja, ponieważ te rodzaje produkcji są uznane za nieistotne dla państw UE.

b) Pewnym pojęciom towarzyszą wskazówki dotyczące sposobu ich oszacowania. Na przykład przy definiowaniu amortyzacji środków trwałych zalecane jest stosowanie metody amortyzacji liniowej. W przypadku braku informacji bezpośrednich do oszacowania stanu środków trwałych zalecana jest metoda permanentnej inwentaryzacji. Innym przykładem jest wycena produkcji na własne potrzeby: z zasady powinna to być wycena w cenach bazowych, jednak gdy jest to konieczne, wycena w cenach bazowych może być dokonana w sposób przybliżony, poprzez dodanie odpowiednich pozycji kosztów.

c) Przyjęto pewne konwencje. Na przykład wszystkie usługi ogólnospołeczne świadczone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych klasyfikuje się jako spożycie.

1.25. Bezpośrednie gromadzenie danych wymaganych do statystyki rachunków narodowych może jednak nie być łatwe, ponieważ pojęcia, na jakich bazują, są zazwyczaj odmienne w stosunku do pojęć, na jakich oparte są administracyjne źródła danych. Przykładami źródeł administracyjnych są rachunkowość przedsiębiorstw, dane o różnych rodzajach podatków (VAT, podatku dochodowego od osób fizycznych, obciążeń importowych itp.), dane dotyczące zabezpieczenia społecznego oraz dane z instytucji nadzoru bankowego i ubezpieczeniowego. Wymienione dane administracyjne są wykorzystywane do zestawiania rachunków narodowych. Dane te, na ogół, modyfikuje się dla uzyskania zgodności z wymaganiami ESA.

Pojęcia stosowane w ESA różnią się zwykle od ich administracyjnych odpowiedników, ponieważ:

a) pojęcia administracyjne różnią się między krajami. Nie jest zatem możliwe uzyskanie międzynarodowej zgodności w oparciu o pojęcia administracyjne;

b) pojęcia administracyjne są zmienne w czasie. Stąd nie są możliwe porównania w czasie w oparciu o te pojęcia;

c) pojęcia leżące u podstaw administracyjnych źródeł danych są zwykle niespójne pomiędzy różnymi systemami administracji. Łączenie i porównywanie danych, co ma istotne znaczenie dla opracowań rachunków narodowych, możliwe jest jednak tylko w przypadku spójnych zestawów pojęć;

d) pojęcia administracyjne nie są zwykle optymalne dla prowadzenia analiz ekonomicznych i oceny polityki gospodarczej.

1.26. Tym niemniej dane ze źródeł administracyjnych zaspokajają dość dobrze potrzeby rachunków narodowych czy innych statystyk, ponieważ:

a) pojęcia i klasyfikacje przeznaczone pierwotnie do celów statystycznych są także stosowane do celów administracyjnych, np. klasyfikacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według rodzajów wydatków;

b) źródła danych administracyjnych wyraźnie uwzględniają (odrębne) potrzeby statystyki; odnosi się to np. do systemu Intrastat dostarczającego dane o przewozach towarów między państwami członkowskimi UE.

1.27. Główne pojęcia w ESA są dobrze ugruntowane i stałe w długim okresie, ponieważ:

a) są uznane za standardy międzynarodowe od wielu lat;

b) nieliczne z podstawowych pojęć ulegają zmianie w kolejnych międzynarodowych podręcznikach z zakresu rachunków narodowych.

Ta ciągłość metodologiczna zmniejsza potrzebę przeliczania wstecz szeregów czasowych. Co więcej, ogranicza to podatność metodologii na zmiany pod naciskiem politycznym na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Z tych powodów dane z rachunków narodowych mogą służyć jako obiektywna baza danych dla polityki gospodarczej i analiz.

- 1.28. Pojęcia stosowane w ESA 2010 koncentrują się na opisie procesów gospodarczych wyrażonych w ujęciu pieniężnym i w obserwowalnych warunkach. Stany i przepływy, których nie można jasno określić w ujęciu pieniężnym lub które nie mają wyraźnego odpowiednika w ujęciu pieniężnym, nie są rejestrowane w ESA.

Zasada ta nie jest stosowana ściśle, gdyż brana jest pod uwagę także konieczność zapewnienia spójności oraz potrzeby użytkowników. Na przykład zasada spójności wymaga, aby wartość usług ogólnospołecznych świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych była rejestrowana jako produkcja globalna, ponieważ płatności dotyczące kosztów związanych z zatrudnieniem oraz zakupy wyrobów i usług realizowane przez jednostki rządowe i samorządowe są obserwowalne w ujęciu pieniężnym. Ponadto, dla celów analiz ekonomicznych i polityki, opis usług ogólnospołecznych świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych w relacji do pozostałej części gospodarki narodowej podnosi użyteczność rachunków narodowych jako całości.

- 1.29. Zakres pojęciowy ESA można zilustrować, biorąc pod uwagę kilka ważnych przypadków granicznych.

Następujące przypadki są rejestrowane w granicach produkcji określonych w ESA (zob. pkt 3.07–3.09):

- a) wytwarzanie usług indywidualnych i ogólnospołecznych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych;
- b) produkcja usług mieszkaniowych na własne cele finalne właścicieli mieszkań;
- c) produkcja wyrobów na cele własnego spożycia, np. produktów rolnych;
- d) budownictwo we własnym zakresie i na własne potrzeby, łącznie z prowadzonym przez gospodarstwa domowe;
- e) usługi wytwarzane przez pracowników zatrudnionych w gospodarstwach domowych;
- f) hodowla ryb w gospodarstwach hodowlanych;
- g) produkcja zakazana przez prawo, o ile wszystkie uczestniczące w transakcji jednostki robią to dobrowolnie;
- h) produkcja, z której przychody nie są w całości deklarowane władzom fiskalnym, np. ukryta produkcja wyrobów tekstylnych.

- 1.30. Następujące przypadki nie mieszczą się w granicach produkcji, w związku z czym nie rejestruje się ich w ESA:

- a) usługi domowe i osobiste wytwarzane i konsumowane w ramach tego samego gospodarstwa domowego, np. sprzątanie, przygotowywanie posiłków, opieka nad osobami chorymi lub w podeszłym wieku;
- b) usługi dobrowolne nieprowadzące do wytworzenia wyrobów, np. nieodpłatne opieka lub sprzątanie;
- c) naturalny przyrost ryb w otwartych morzach.

- 1.31. W ESA są rejestrowane wszystkie rezultaty działalności produkcyjnej mieszczące się w ramach przyjętych w systemie granic produkcji. Nie są jednak rejestrowane rezultaty działalności pomocniczej. Wszystkie nakłady poniesione na działalność pomocniczą traktuje się jako nakłady na działalność, którą ta działalność wspomaga. Jeżeli zakład podejmujący wyłącznie działalność pomocniczą jest obserwowalny statystycznie, ponieważ łatwo dostępne są oddzielne rachunki dotyczące podejmowanej przez niego produkcji, lub jeżeli jest zlokalizowany w innym geograficznie miejscu niż lokalizacja zakładów, na rzecz których prowadzi działalność, musi zostać zarejestrowany jako oddzielna jednostka i przydzielony do klasyfikacji przemysłowej odpowiadającej jego działalności podstawowej, zarówno w rachunkach narodowych, jak i regionalnych. W przypadku braku odpowiednich danych produkcję globalną wytwarzaną w ramach działalności pomocniczej można oszacować poprzez zsumowanie kosztów.

- 1.32. Jeżeli dana działalność uznana jest za produkcję, a jej wynik rejestrowany jako produkcja globalna, to związane z nią dochody, pracujący, spożycie itp. – także są rejestrowane. Ponieważ na przykład produkcja usług mieszkaniowych na własne cele finalne właścicieli mieszkań jest rejestrowana jako produkcja, to jest rejestrowany także dochód i spożycie, które ta produkcja dla nich generuje. Ponieważ – z definicji – w przypadku produkcji usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań nie ma nakładu pracy, nie rejestruje się pracujących. W ten sposób zachowana jest spójność z systemem statystyki pracy, w którym nie rejestruje się pracujących w przypadku własności mieszkań. W odwrotnym przypadku jest analogicznie, tzn. gdy produkcja nie jest rejestrowana: usługi domowe wytwarzane i spożywane w ramach gospodarstwa domowego nie generują dochodu ani spożycia, nie uwzględnia się też pracujących.

- 1.33. ESA ustanawia także konwencje dotyczące:
- wyceny produkcji globalnej sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - wyceny produkcji globalnej usług ubezpieczeniowych oraz usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio;
  - rejestracji usług ogólnospołecznych świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych jako spożycie, a nie jako zużycie pośrednie;

Klasyfikacja według sektorów instytucjonalnych

- 1.34. Rachunki sektorów instytucjonalnych tworzy się poprzez przydzielanie jednostek do sektorów; dzięki temu możliwe jest przedstawienie transakcji i pozycji bilansujących w rachunkach w ujęciu sektorowym. Prezentacja w ujęciu sektorowym ukazuje wiele kluczowych mierników istotnych dla polityki gospodarczej i fiskalnej. Główne sektory instytucjonalne to sektor gospodarstw domowych, sektor instytucji rządowych i samorządowych, sektor przedsiębiorstw (przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych), sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) oraz sektor zagranica.

Istotne jest rozróżnienie między działalnością rynkową i nierynkową. Podmiot będący pod kontrolą instytucji rządowych i samorządowych, w przypadku którego wykazano, że jest przedsiębiorstwem rynkowym, klasyfikuje się do sektora przedsiębiorstw, tj. poza sektorem instytucji rządowych i samorządowych. Tym samym deficyt i zadłużenie przedsiębiorstwa nie będzie uwzględniane w deficycie i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych.

- 1.35. Istotnym elementem jest określenie jasnych i miarodajnych kryteriów przydzielania jednostek do poszczególnych sektorów instytucjonalnych.

Sektor publiczny obejmuje wszystkie znajdujące się pod kontrolą instytucji rządowych i samorządowych jednostki instytucjonalne będące rezydentami w ramach danej gospodarki. Wszystkie pozostałe jednostki będące rezydentami wchodzi w skład sektora prywatnego.

Tablica 1.1 przedstawia kryteria, w oparciu o które dokonuje się rozróżnienia między sektorem publicznym i prywatnym, w ramach sektora publicznego – między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a sektorem przedsiębiorstw publicznych, a w ramach sektora prywatnego – między sektorem INKgd i sektorem przedsiębiorstw prywatnych.

Tablica 1.1

Kryteria	Pod kontrolą instytucji rządowych i samorządowych (sektor publiczny)	Pod kontrolą podmiotów prywatnych (sektor prywatny)
Produkcja globalna nierynkowa	Instytucje rządowe i samorządowe	INKgd
Produkcja globalna rynkowa	Przedsiębiorstwa publiczne	Przedsiębiorstwa prywatne

- 1.36. „Kontrolę” definiuje się jako możliwość decydowania o ogólnej polityce lub programie jednostki instytucjonalnej. Bardziej szczegółową definicję kontroli zamieszczono w pkt 2.35–2.39.

- 1.37. Rozróżnienia między działalnością „rynkową” i „nierynkową”, powodującego zaliczenie jednostek sektora publicznego do sektora instytucji rządowych i samorządowych lub sektora przedsiębiorstw, dokonuje się na podstawie następującej reguły:

Działalność uznaje się za działalność rynkową, w przypadku gdy transakcje dotyczące związanych z nią towarów i usług spełniają następujące warunki:

- długofalowym celem działalności sprzedającego jest maksymalizacja zysków, a sprzedaż towarów i usług dokonywana jest w tym celu swobodnie na rynku na rzecz każdego, kto gotowy jest zapłacić cenę sprzedaży;
  - kupujący dążą do uzyskania maksymalnej użyteczności przy ograniczonych środkach, jakimi dysponują, kupując takie produkty, które w największym stopniu zaspokajają ich potrzeby przy oferowanej cenie;
  - istnieją skutecznie funkcjonujące rynki, do których dostęp mają sprzedający i kupujący, posiadający także informacje na temat rynku. Rynek może skutecznie funkcjonować również wtedy, gdy powyższe warunki nie są spełnione w stopniu idealnym.
- 1.38. Szczegółowość koncepcji metodologicznej ESA stwarza możliwość elastyczności: niektóre pojęcia nie są w ESA prezentowane bezpośrednio, tym niemniej w łatwy sposób można je uzyskać. Przykładem może być możliwość utworzenia nowych sektorów instytucjonalnych poprzez odpowiednie przeklasyfikowanie podsektorów zdefiniowanych w ESA.

- 1.39. Elastyczność wynika także z możliwości wprowadzenia dodatkowych kryteriów niebędących w sprzeczności z logiką systemu. Kryteria takie pozwalają na przykład na zestawianie rachunków podsektorów według wielkości liczby pracujących dla jednostek produkcyjnych czy też wielkości dochodów dla gospodarstw domowych. W odniesieniu do pracujących mogą być także wprowadzone subklasyfikacje według poziomu wykształcenia, wieku czy płci.

Rachunki satelitarne

- 1.40. Ze względu na potrzeby określonego rodzaju danych należy zestawić oddzielne rachunki satelitarne.

Są to na przykład:

- a) macierze rachunków społecznych (SAM);
- b) rola turystyki w gospodarce narodowej;
- c) analiza kosztów i źródeł finansowania ochrony zdrowia;
- d) prace badawczo-rozwojowe uznane za nakłady inwestycyjne w dziedzinie własności intelektualnej;
- e) uznanie kapitału ludzkiego za aktywa w gospodarce narodowej;
- f) analiza dochodów i wydatków gospodarstw domowych na podstawie badań „mikro”;
- g) zależności między środowiskiem naturalnym a gospodarką;
- h) produkcja wytwarzana przez gospodarstwa domowe;
- i) analiza zmian dobrobytu;
- j) analiza różnic pomiędzy rachunkami narodowymi a danymi z rachunkowości przedsiębiorstw oraz ich wpływu na giełdę i rynki wymiany;
- k) szacunki przychodów podatkowych.

- 1.41. Rachunki satelitarne zaspokajają zapotrzebowanie na specyficzne dane w następujący sposób:

- a) pokazując więcej potrzebnych szczegółów, a eliminując zbędne;
- b) zwiększając zakres danego schematu rachunkowego poprzez dodanie informacji w ujęciu niepieniężnym, np. o zanieczyszczeniu środowiska oraz o aktywach środowiskowych;
- c) zmieniając pewne podstawowe pojęcia, np. poszerzenie zakresu pojęcia nakładów inwestycyjnych poprzez dołączenie do tej kategorii wydatków na edukację.

- 1.42. Macierz rachunków społecznych (SAM) ukazuje w postaci macierzowej związku pomiędzy tablicami podaży i wykorzystania a rachunkami sektorów instytucjonalnych. SAM dostarcza dodatkową informację o poziomie i strukturze zatrudnienia poprzez podział kosztów związanych z zatrudnieniem według rodzajów pracujących. Podział ten stosuje się zarówno do wykorzystania nakładów pracy według gałęzi, co jest pokazane w tablicach wykorzystania, jak też do podaży siły roboczej według grup społeczno-ekonomicznych, co jest pokazane na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla podsektorów sektora gospodarstw domowych. W ten sposób podaż i wykorzystanie różnych kategorii siły roboczej są prezentowane w ujęciu systemowym.

- 1.43. W rachunkach satelitarnych zachowuje się wszystkie podstawowe pojęcia i klasyfikacje schematu podstawowego. Zmiany w pojęciach wprowadza się wyłącznie w przypadkach, w których taki jest cel rachunku satelitarnego. W takich przypadkach rachunek satelitarny zawiera także tablicę prezentującą związek pomiędzy najważniejszymi zmiennymi w rachunku satelitarnym a ich odpowiednikami w schemacie podstawowym ESA. Dzięki temu schemat podstawowy zachowuje swoją rolę jako schemat odniesienia, a jednocześnie są zaspokojone specyficzne potrzeby.

- 1.44. W ogólnym ujęciu schemat podstawowy nie obejmuje miar stanów i przepływów niedających się wyrazić w ujęciu pieniężnym (lub nieposiadających wyraźnych pieniężnych odpowiedników). Analiza tych stanów i przepływów, dzięki ich charakterowi, jest możliwa poprzez obliczenie odpowiednich danych w ujęciu niepieniężnym, np.:
- a) produkcja wytwarzana w ramach gospodarstw domowych może być opisana poprzez wyrażenie jej w godzinach poświęconych na alternatywne cele;
  - b) edukacja może być opisana poprzez rodzaje kształcenia, liczbę uczniów, średnią liczbę lat nauki przed uzyskaniem dyplomu itp.;
  - c) wpływ zanieczyszczenia środowiska naturalnego można opisać poprzez zmiany w liczbie żyjących gatunków zwierząt, zdrowotność drzew w lasach, ilość nieczystości, emisję tlenu węgla, poziom promieniowania itp.
- 1.45. Rachunki satelitarne umożliwiają powiązanie tego rodzaju statystyk w ujęciu niepieniężnym z podstawowym schematem rachunków narodowych. Powiązanie jest wykonalne dzięki zastosowaniu do takich statystyk niepieniężnych klasyfikacji stosowanych w schemacie podstawowym, np. klasyfikacji według rodzajów gospodarstw domowych lub klasyfikacji według gałęzi. W ten sposób uzyskuje się spójny rozszerzony schemat. Może on następnie służyć jako baza danych dla analiz i ocen współzależności pomiędzy zawartymi w nim zmiennymi a zmiennymi ze schematu podstawowego.
- 1.46. Schemat podstawowy oraz jego najważniejsze zmienne nie opisują zmian dobrobytu. Można zatem skonstruować schemat rozszerzony, do którego włączone będą przypisane umownie wartości pieniężne dotyczące np.:
- a) usług domowych i osobistych wytwarzanych i konsumowanych w ramach tego samego gospodarstwa domowego;
  - b) zmian sposobu spędzania wolnego czasu;
  - c) udogodnień i wad życia w mieście;
  - d) nierównomierności rozkładu dochodów.
- 1.47. W rachunkach rozszerzonych można także przeklasyfikować tzw. wydatki konieczne (np. na obronę narodową) jako zużycie pośrednie, tj. nieprzyczyniające się do dobrobytu. Podobnie, szkody wyrządzone przez powódzie czy inne klęski żywiołowe mogą być zaklasyfikowane jako zużycie pośrednie, tj. jako zmniejszenie dobrobytu w ujęciu całkowitym. Można w ten sposób próbować skonstruować bardzo przybliżony i niedoskonały wskaźnik zmian dobrobytu. Jednak dobrobyt ma wiele wymiarów, z których większość jest wyrażona w ujęciu niepieniężnym. Dlatego lepszym rozwiązaniem dla pomiaru dobrobytu jest wykorzystanie, dla każdego wymiaru, oddzielnych wskaźników i jednostek pomiaru. Takimi wskaźnikami mogą być np.: umieralność niemowląt, przeciętne oczekiwane trwanie życia, liczba osób dorosłych umiejących czytać i pisać oraz dochód narodowy na jednego mieszkańca. Wskaźniki te mogą być włączone do systemu w postaci rachunku satelitarnego.
- 1.48. Celem uzyskania spójnego i zgodnego w skali międzynarodowej standardu metodologicznego i księgowego w ESA nie zastosowano pojęć administracyjnych. Jednak dla wszelkiego rodzaju celów krajowych uzyskiwanie danych bazujących na tych pojęciach może być pożyteczne. Na przykład dla oszacowania przychodów podatkowych potrzebne są statystyki dotyczące dochodów do opodatkowania. Statystyki takie można uzyskać poprzez pewne modyfikacje statystyk z rachunków narodowych.
- 1.49. Podobne podejście można zastosować w przypadku pewnych pojęć wykorzystywanych w polityce gospodarczej, np. dla:
- a) pojęcia inflacji wykorzystywanego dla waloryzacji emerytur i rent, świadczeń z tytułu bezrobocia czy kosztów związanych z zatrudnieniem urzędników służby cywilnej;
  - b) pojęcia podatków, składek na ubezpieczenia społeczne, sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz sektora ogólnospołecznego wykorzystywanych dla określenia optymalnej wielkości sektora ogólnospołecznego;
  - c) pojęcia sektorów czy gałęzi „strategicznych” wykorzystywanych w krajowej polityce gospodarczej czy w polityce gospodarczej UE;
  - d) pojęcia „działalności inwestycyjnej” wykorzystywanego w krajowej polityce gospodarczej;
  - e) tablicy ukazującej pełne ujęcie świadczeń emerytalno-rentowych.

Rachunki satelitarne lub tablice uzupełniające mogą spełnić takie potrzeby w zakresie danych.

ESA 2010 a SNA 2008

1.50. ESA 2010 oparty jest na pojęciach SNA 2008, który służy za podręcznik rachunków narodowych dla wszystkich państw świata. Tym niemniej jest kilka różnic między ESA 2010 a SNA 2008:

a) różnice w sposobie prezentacji:

- 1) w ESA 2010 znajdują się oddzielne rozdziały poświęcone transakcjom dotyczącym produktów, transakcjom podziału i transakcjom finansowym. Natomiast w SNA 2008 te same transakcje wyjaśnione są w rozdziałach uporządkowanych według kolejności rachunków, np. rozdziały dotyczące rachunku produkcji, podziału pierwotnego dochodów, rachunku kapitałowego czy rachunku zagranicy;
- 2) ESA 2010 opisuje poszczególne pojęcia poprzez podanie ich definicji oraz specyfikację pozycji włączonych i wyłączonych z danej kategorii. SNA 2008 zwykle opisuje poszczególne pojęcia w sposób bardziej ogólny i wyjaśnia powody przyjęcia określonych konwencji;

b) niektóre pojęcia w ESA 2010 określone są bardziej dokładnie i precyzyjnie niż w SNA 2008:

- 1) SNA 2008 nie zawiera szczegółowych kryteriów rozróżnienia pomiędzy kategoriami produkcji globalnej rynkowej, produkcji globalnej na własne cele finalne i produkcji globalnej nierynkowej. Dlatego też, w celu zapewnienia jednolitości podejścia, w ESA przyjęto bardziej szczegółowe wskazówki;
- 2) ESA 2010 zakłada, że produkcja niektórych rodzajów wyrobów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe, jak tkanie sukna czy wyrób mebli, nie jest znacząca dla państw członkowskich i dlatego nie musi być rejestrowana;
- 3) ESA 2010 dokonuje odniesienia do rozwiązań instytucjonalnych w UE, takich jak system Intrastat (rejestrujący przepływ wyrobów wewnątrz UE) oraz wkłady państw członkowskich do budżetu UE;
- 4) ESA 2010 zawiera specyficzne klasyfikacje UE, np. klasyfikację statystyczną produktów według działalności (CPA) ⁽¹⁾ dla produktów i NACE rev. 2 dla gałęzi (obie klasyfikacje są zharmonizowane z odpowiednimi klasyfikacjami ONZ);
- 5) ESA 2010 zawiera dodatkową klasyfikację dla wszystkich transakcji wymiany towarów i usług z zagranicą; dzielą się one na transakcje między rezydentami UE oraz transakcje z rezydentami spoza UE;
- 6) w ESA 2010 podsektory sektora instytucji finansowych uporządkowano inaczej niż w SNA 2008 ze względu na potrzeby unii gospodarczej i walutowej. ESA 2010 może być bardziej szczegółowy niż SNA 2008, ponieważ ESA 2010 dotyczy głównie państw członkowskich. Również na potrzeby danych w Unii ESA powinien być bardziej szczegółowy.

ESA 2010 a ESA 95

1.51. ESA 2010 różni się od ESA 95 zarówno pod względem zakresu, jak i przyjętych pojęć. Większość tych różnic odpowiada różnicom pomiędzy SNA 1993 a SNA 2008. Główne różnice to:

- a) uznanie prac badawczo-rozwojowych za nakłady inwestycyjne prowadzące do wytworzenia aktywów własności intelektualnej. Zmiana ta zostaje zarejestrowana w rachunku satelitarnym i włączona do rachunków zasadniczych, kiedy w państwach członkowskich będzie dała się zaobserwować wystarczająca niezawodność i harmonizacja miar;
- b) wydatki na systemy uzbrojenia, które spełniają ogólną definicję aktywów, zaklasyfikowano jako nakłady na środki trwałe, a nie jako zużycie pośrednie;
- c) w odniesieniu do produkcji rynkowej wprowadzono analityczne pojęcie usług związanych z kapitałem, by umożliwić sporządzenie tablicy uzupełniającej, w której wykazane są jako składnik wartości dodanej;
- d) rozszerzono zakres aktywów finansowych w celu uwzględnienia w większym zakresie finansowych instrumentów pochodnych;

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 451/2008 z dnia 23 kwietnia 2008 r. ustanawiające nową klasyfikację statystyczną produktów według działalności (CPA) (Dz.U. L 145 z 4.6.2008, s. 65).

- e) nowe zasady rejestracji w zakresie uprawnień emerytalno-rentowych. Do rachunków dodano tablicę uzupełniającą, w celu umożliwienia rejestracji szacunków dla wszystkich uprawnień w ramach ubezpieczeń społecznych, kapitałowych i niekapitałowych. Tablica ta zawiera komplet informacji niezbędnych dla kompleksowej analizy – uprawnienia i powiązane przepływy dla wszystkich prywatnych i publicznych systemów emerytalno-rentowych, kapitałowych i niekapitałowych, z uwzględnieniem systemów emerytalno-rentowych w ramach systemu zabezpieczenia społecznego;
  - f) wymóg stosowania reguł dotyczących zmiany własności towarów stał się powszechny, czego rezultatem są zmiany w rejestrowaniu pośrednictwa handlowego (merchandising) oraz wyrobów wysyłanych w ramach obrotu uszlachetniającego, zarówno za granicę, jak i w gospodarce krajowej. W efekcie wyroby wysyłane za granicę w ramach obrotu uszlachetniającego rejestrowane są w ujęciu netto, w odróżnieniu od ujęcia brutto w SNA 1993 i ESA 95. Zmiana ta rodzi istotne skutki dla rejestracji takiej działalności w tablicach podaży i wykorzystania;
  - g) większą uwagę poświęcono instytucjom finansowym ogółem, a w szczególności – spółkom specjalnego przeznaczenia (SPE). Zmieniono sposób traktowania kontrolowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych SPE za granicą, tak by zobowiązania zaciągane przez SPE były wykazywane w rachunkach instytucji rządowych i samorządowych;
  - h) doprecyzowano sposób traktowania superdywidend wypłacanych przez przedsiębiorstwa publiczne, to znaczy mają one być traktowane jako wypłaty nadzwyczajne oraz wycofanie kapitału;
  - i) określono zasady traktowania partnerstwa publiczno-prywatnego, rozszerzono traktowanie agencji restrukturyzacji;
  - j) doprecyzowano transakcje między instytucjami rządowymi i samorządowymi a przedsiębiorstwami publicznymi, z uwzględnieniem instrumentów sekurytyzacyjnych, w celu usprawnienia rejestracji pozycji, które mogą mieć istotny wpływ na dług sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - k) doprecyzowano traktowanie gwarancji kredytowych, wprowadzono nowe traktowanie gwarancji standaryzowanych, takich jak gwarancje kredytów eksportowych oraz gwarancje kredytów studenckich. Zgodnie z nowym traktowaniem aktywa finansowe i zobowiązania uwzględniane są w rachunkach w wysokości prawdopodobnego wezwania do realizacji gwarancji.
- 1.52. Zmiany w ESA 2010 w porównaniu do ESA 95 nie są ograniczone do zmian w sferze pojęciowej. Wprowadzono zasadnicze zmiany w zakresie, dodane zostały nowe rozdziały dotyczące rachunków satelitarnych, rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz rachunków zagranicy. W istotnym stopniu rozszerzone zostały rozdziały dotyczące rachunków kwartalnych i regionalnych.

ESA 2010 JAKO SYSTEM – PODSTAWOWE ZASADY

- 1.53. Głównymi cechami systemu są:
- a) jednostki statystyczne i ich grupowanie;
  - b) przepływy i stany;
  - c) system rachunków i agregaty;
  - d) kompleks przepływów międzygałęziowych.

Jednostki statystyczne i ich grupowanie

- 1.54. System ESA 2010 wykorzystuje dwa rodzaje jednostek oraz dwa sposoby podziału gospodarki, całkiem odmienne i zaspokajające odrębne potrzeby analityczne.
- 1.55. Pierwszy cel opisu dochodów, wydatków i przepływów finansowych oraz bilansów realizowany jest poprzez grupowanie jednostek instytucjonalnych w sektory na podstawie ich podstawowych funkcji, zachowań i celów.
- 1.56. Drugi cel opisu procesów produkcji oraz analiz przepływów międzygałęziowych realizowany jest poprzez system grupujący lokalne jednostki rodzaju działalności (lokalne JRD) w określone gałęzie na podstawie rodzaju ich działalności. Działalność jest charakteryzowana poprzez nakłady, procesy produkcji oraz produkcję globalną wyrobów i usług.

Jednostki i sektory instytucjonalne

1.57. Jednostki instytucjonalne są to podmioty gospodarcze mające uprawnienia do własności wyrobów i aktywów, zaciągania zobowiązań oraz angażowania się w działalność gospodarczą i dokonywania transakcji z innymi jednostkami we własnym imieniu. Dla celów systemu ESA 2010 jednostki instytucjonalne grupowane są w pięciu rozłącznych krajowych sektorach instytucjonalnych:

- a) przedsiębiorstw niefinansowych;
- b) instytucji finansowych;
- c) instytucji rządowych i samorządowych;
- d) gospodarstw domowych;
- e) instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

Pięć wymienionych sektorów instytucjonalnych tworzy krajową gospodarkę ogółem. Każdy z sektorów instytucjonalnych dzieli się także na podsektory. System ESA 2010 umożliwia opracowywanie pełnego zestawu rachunków przepływów i bilansów dla każdego sektora i podsektora oraz dla gospodarki ogółem. Mogą występować współzależności między wymienionymi pięcioma sektorami krajowymi a jednostkami będącymi nierezydentami; ukazane są takie współzależności między sektorami krajowymi a szóstym sektorem instytucjonalnym, tj. sektorem zagranica.

Lokalne JRD oraz gałęzie

1.58. Jeżeli jednostki instytucjonalne prowadzą więcej niż jeden rodzaj działalności, to jednostki takie podlegają podziałowi stosownie do rodzaju prowadzonej działalności. Przedstawienie tego podziału umożliwiają lokalne JRD.

Lokalna JRD grupuje te wszystkie części jednostki instytucjonalnej jako producenta, które znajdują się w jednym miejscu lub w miejscach położonych blisko siebie i które prowadzą działalność określoną na szczeblu klasy (4-znakowym) klasyfikacji NACE rev. 2.

1.59. Lokalne JRD rejestrowane są dla każdej działalności drugorzędnej, jednakże jeżeli brak jest odpowiednich dokumentów księgowych niezbędnych do oddzielnego opisu takich działalności, to jako lokalną JRD przyjmuje się jednostkę prowadzącą łącznie kilka działalności drugorzędnych. Grupa wszystkich lokalnych JRD prowadzących ten sam bądź podobne rodzaje działalności tworzy gałąź.

W skład jednostki instytucjonalnej wchodzi jedna bądź więcej lokalnych JRD; lokalna JRD należy wyłącznie do jednej jednostki instytucjonalnej.

1.60. Dla potrzeb analizy procesu produkcji stosuje się tzw. analityczną jednostkę produkcji. Jednostka taka może być obserwowana jedynie w przypadku, gdy lokalna JRD wytwarza jeden typ produktu, nie prowadząc działalności drugorzędnej. Jednostka taka jest znana jako jednostka jednorodnej produkcji. W wyniku grupowania tych jednostek tworzone są jednorodne branże.

Jednostki będące rezydentami i nierezydentami; gospodarka ogółem i zagranica

1.61. Gospodarka ogółem definiowana jest poprzez jednostki będące rezydentami. Jednostka jest rezydentem kraju, jeżeli na terytorium ekonomicznym tego kraju posiada ona centrum głównych interesów ekonomicznych, to znaczy kiedy angażuje się w działalność gospodarczą na tym terytorium przez okres jednego roku lub dłuższy. W kontekście pkt 1.57 sektory instytucjonalne są grupami jednostek instytucjonalnych będących rezydentami.

1.62. Jednostki będące rezydentami angażują się w transakcje z jednostkami będącymi nierezydentami tzn. z jednostkami, które są rezydentami innych gospodarek. Transakcje te stanowią wymianę towarów i usług z zagranicą danej gospodarki i grupowane są w rachunku zagranicy. Tak więc zagranica pełni podobną rolę jak sektor instytucjonalny, z tym że jednostki będące nierezydentami włączone są do systemu tylko wtedy, gdy zaangażowane są w transakcje z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

1.63. Umowne jednostki będące rezydentami, uznawane w systemie ESA 2010 za jednostki instytucjonalne, definiowane są jako:

- a) te części jednostek będących nierezydentami, które posiadają centrum głównych interesów ekonomicznych (zazwyczaj takie, które podejmują transakcje ekonomiczne przez okres jednego roku lub dłużej) na terytorium ekonomicznym danego kraju;
- b) jednostki będące nierezydentami jako właściciele gruntów lub budynków na terytorium ekonomicznym danego kraju, ale jedynie pod względem transakcji odnoszących się do tych gruntów lub budynków.

Przepływy i stany

1.64. Rejestruje się dwa podstawowe rodzaje informacji: przepływy i stany.

Przepływy odnoszą się do działań i efektów zdarzeń mających miejsce w ramach danego okresu czasu, podczas gdy stany odnoszą się do sytuacji w określonym momencie czasu.

Przepływy

1.65. Przepływy odzwierciedlają tworzenie, przekształcanie, wymianę, transfery bądź niszczenie wartości ekonomicznych. Powodują one zmiany wartości aktywów lub zobowiązań jednostek instytucjonalnych. Wyróżnia się dwa rodzaje przepływów ekonomicznych: transakcje oraz pozostałe zmiany aktywów.

Transakcje pojawiają się na wszystkich rachunkach i w tablicach, w których występują przepływy, z wyjątkiem rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów i rachunku przeszacowań. Pozostałe zmiany aktywów rejestrowane są jedynie na tych dwóch ostatnich rachunkach.

Transakcje elementarne i inne przepływy grupuje się w stosunkowo małą liczbę typów transakcji.

Transakcje

1.66. Transakcja jest przepływem ekonomicznym będącym oddziaływaniem pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi na zasadzie porozumienia (za obopólną zgodą) lub działaniem wewnątrz jednostek instytucjonalnych, które użytecznie jest traktować jako transakcję, ponieważ dana jednostka występuje w podwójnym charakterze. Transakcje dzielą się na cztery główne grupy:

- a) transakcje dotyczące produktów: opisujące pochodzenie (produkcja globalna krajowa czy import) oraz wykorzystanie (zużycie pośrednie, spożycie, nakłady inwestycyjne – obejmujące amortyzację środków trwałych – czy eksport) produktów;
- b) transakcje podziału: opisujące, w jaki sposób wartość dodana wytworzona w procesie produkcji jest dzielona pomiędzy pracę, kapitał oraz instytucje rządowe i samorządowe, a także redystrybucję dochodów i majątku (podatki dochodowe i majątkowe oraz inne transfery);
- c) transakcje finansowe: opisujące nabycie netto aktywów finansowych lub zaciągnięcie netto zobowiązań dla każdego typu instrumentów finansowych. Transakcje te pojawiają się zarówno jako odpowiedniki transakcji niefinansowych, jak i jako transakcje dotyczące jedynie instrumentów finansowych;
- d) transakcje nie włączone do trzech powyższych grup: nabycie pomniejszone o rozdysponowanie nieprodukowanych aktywów niefinansowych.

Własności transakcji

Współdziałanie a transakcje wewnętrzne

- 1.67. Większość transakcji jest wynikiem oddziaływania pomiędzy dwiema bądź większą liczbą jednostek instytucjonalnych. Jednak system ESA 2010 rejestruje jako transakcje także pewne działania wewnątrz jednostek instytucjonalnych. Rejestracja tych wewnętrznych transakcji ma na celu przekazanie bardziej przydatnego dla analiz obrazu produkcji globalnej, popytu końcowego i kosztów.
- 1.68. Amortyzacja środków trwałych, rejestrowana w systemie ESA 2010 jako koszt, jest transakcją wewnętrzną. Większość innych transakcji wewnętrznych są to transakcje dotyczące produktów, rejestrowane zwykle wtedy, gdy jednostki instytucjonalne działające jednocześnie jako producenci i konsumenci decydują się na spożycie części wytworzonej przez siebie produkcji globalnej. Sytuacja ta dotyczy najczęściej gospodarstw domowych oraz instytucji rządowych i samorządowych.
- 1.69. Rejestrowana jest cała produkcja globalna jednostki instytucjonalnej wytworzona i wykorzystana przez nią na własne cele finalne. Produkcja globalna wytworzona i wykorzystana przez tę samą jednostkę instytucjonalną na cele zużycia pośredniego jest rejestrowana tylko wtedy, gdy produkcja i zużycie pośrednie odbywają się w innych lokalnych JRD należących do tej jednostki. Nie jest rejestrowana produkcja globalna wytworzona i wykorzystana jako zużycie pośrednie w tej samej lokalnej JRD.

Transakcje pieniężne i niepieniężne

1.70. Transakcje są transakcjami pieniężnymi, jeżeli zaangażowane w nie jednostki dokonują lub otrzymują płatności czy też zaciągają zobowiązania lub otrzymują aktywa wyrażone w jednostkach pieniężnych.

Transakcje, które nie pociągają za sobą wymiany gotówki czy aktywów lub zobowiązań wyrażonych w jednostkach pieniężnych, są transakcjami niepieniężnymi. Transakcjami niepieniężnymi są transakcje wewnętrzne. Transakcje niepieniężne, w które zaangażowanych jest więcej niż jedna jednostka instytucjonalna, występują wśród transakcji dotyczących produktów (wymiana barterowa), transakcji podziału (wynagrodzenia w naturze, transfery w naturze itp.) oraz innych transakcji (wymiana barterowa niefinansowych aktywów nieprodukowanych). System ESA 2010 rejestruje wszystkie transakcje w ujęciu pieniężnym. Zatem wartości, które zostaną zarejestrowane w odniesieniu do transakcji niepieniężnych, muszą być zmierzone pośrednio lub oszacowane w inny sposób.

Transakcje z odpowiednikiem i bez odpowiednika

- 1.71. Transakcje angażujące więcej niż jedną jednostkę dzielą się na dwa rodzaje. Mogą to być transakcje typu „coś za coś” (odpłatne) i transakcje typu „coś za nic” (nieodpłatne). Transakcje odpłatne to wymiana pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi, tj. dostawa wyrobów, usług lub aktywów i otrzymanie w zamian odpowiednika, np. pieniędzy. Transakcje nieodpłatne to płatność w gotówce lub w naturze od jednej jednostki instytucjonalnej dla innej, bez uzyskania w zamian odpowiednika. Transakcje odpłatne występują we wszystkich czterech grupach transakcji, podczas gdy transakcje nieodpłatne pojawiają się głównie w grupie transakcji podziału, w formie np. podatków, świadczeń z pomocy społecznej lub darowizn. Takie nieodpłatne transakcje określane są mianem transferów.

Korygowanie transakcji

- 1.72. Transakcje rejestrowane są w taki sam sposób, w jaki zostały zaksięgowane przez zaangażowane w nie jednostki instytucjonalne. Niekiedy jednak niektóre transakcje są korygowane w celu jaśniejszego wyartykułowania związków ekonomicznych leżących u ich podstaw. Transakcje mogą być korygowane trzema sposobami: poprzez zmianę ukierunkowania transakcji, rozkład transakcji na części oraz zmianę podmiotów transakcji.

Zmiana ukierunkowania transakcji

- 1.73. Transakcja, która w rzeczywistości miała miejsce bezpośrednio pomiędzy jednostkami A i C, jest rejestrowana z uwzględnieniem jednostki pośredniej B. To znaczy pojedyncza transakcja między A i C jest rejestrowana jako dwie transakcje: jedna między A i B, druga – między B i C. W tym przypadku dokonana została zmiana ukierunkowania transakcji
- 1.74. Przykładem zmiany ukierunkowania transakcji jest sposób, w jaki składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę, wpłacane bezpośrednio przez pracodawców do funduszy ubezpieczeń społecznych, ujmowane są w rachunkach. System rejestruje te płatności jako dwie transakcje: pracodawcy wypłacają tę część składek swoim pracownikom, a następnie pracownicy wpłacają ją do funduszy ubezpieczeń społecznych. Podobnie jak we wszystkich przypadkach zmiany ukierunkowania transakcji, celem jest ukazanie ekonomicznej treści leżącej u podstaw transakcji, co w tym przypadku prowadzi do wykazania składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców jako składek płaconych na rzecz pracowników.
- 1.75. Innym rodzajem zmiany ukierunkowania transakcji jest rejestrowanie transakcji pomiędzy dwiema bądź większą liczbą jednostek, podczas gdy w rzeczywistości żadna transakcja pomiędzy tymi jednostkami nie miała miejsca. Przykład stanowi sposób ujęcia dochodów z tytułu własności uzyskiwanych z określonych funduszy ubezpieczeniowych, zatrzymywanych przez instytucje ubezpieczeniowe. System rejestruje dochody z tytułu własności jako wypłacane posiadaczom polis ubezpieczeniowych, którzy następnie wpłacają je z powrotem do instytucji ubezpieczeniowych jako uzupełnienia do składek ubezpieczeniowych.

Rozkład transakcji na części

- 1.76. Rozkład transakcji na części występuje wtedy, gdy transakcja, która w rzeczywistości jest postrzegana jako pojedyncza przez podmioty w nią zaangażowane, jest rejestrowana jako dwie lub więcej różnych transakcji. Rozkład transakcji nie oznacza włączania dodatkowych jednostek.
- 1.77. Typowym przykładem rozkładu transakcji na części są wpłaty składek z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Mimo że posiadacze polis ubezpieczeniowych i ubezpieczyciele postrzegają te płatności jako jedną transakcję, system ESA 2010 dzieli je na dwie odrębne transakcje: opłaty z tytułu świadczenia usług z zakresu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oraz składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Innym przykładem rozkładu transakcji na części jest rejestracja sprzedaży produktu jako sprzedaż produktu oraz sprzedaż marży handlowej.

Zmiana podmiotów transakcji

- 1.78. W przypadku gdy jednostka dokonuje transakcji w imieniu innej jednostki (podmiotu głównego), w systemie jest ona rejestrowana wyłącznie w rachunku podmiotu głównego. Co do zasady nie powinno się wykraczać poza tę regułę, próbując np. dokonywać alokacji podatków lub dotacji ostatecznym płatnikom lub ostatecznym beneficjentom na podstawie przyjętych założeń.

Za przykład może posłużyć pobieranie podatków przez jedną jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych w imieniu innej. Podatek jest przypisywany jednostce sektora instytucji rządowych i samorządowych, która wykonuje władzę w zakresie nakładania podatków (jako podmiot główny lub na podstawie danego przez podmiot główny pełnomocnictwa) oraz ma swobodę decyzji w zakresie ustanawiania i zmiany stawki podatku.

Przypadki graniczne

- 1.79. Definicja transakcji wymaga, aby działanie pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi było oparte na wzajemnym porozumieniu. Gdy transakcja podejmowana jest za porozumieniem, oznacza to, że dana jednostka instytucjonalna wiedziała o niej i wyraziła na nią zgodę. Płatności podatków, kar i grzywien odbywają się za obopólnym porozumieniem, tj. płatnik jest obywatelem podlegającym przepisom prawa danego kraju. Należy zaznaczyć, że nierekompensowana konfiskata aktywów nie jest uznawana za transakcję, nawet jeśli była wymuszona przez prawo.

Nielegalne działania gospodarcze uważa się za transakcje, jeżeli wszystkie uczestniczące w nich jednostki zaangażowały się w nie w drodze wzajemnego porozumienia. Stąd nabycie, sprzedaż czy wymiana barterowa nielegalnych narkotyków lub skradzionej własności są transakcjami, podczas gdy sama kradzież nie jest transakcją.

Pozostałe zmiany aktywów

- 1.80. Pozostałe zmiany aktywów rejestrują zmiany, które nie są wynikiem transakcji. Są to:

- a) pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań; albo
- b) zyski i straty z tytułu posiadania majątku.

Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań

- 1.81. Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań rejestrują zmiany podzielone na trzy główne kategorie:

- a) pojawienie się lub zanikanie aktywów w wyniku normalnego biegu zdarzeń, innych niż transakcje;
- b) zmiany aktywów i zobowiązań na skutek wyjątkowych, nieprzewidzianych zdarzeń, niemających charakteru ekonomicznego;
- c) zmiany w klasyfikacji i strukturze.

- 1.82. Przykładami zmian w kategorii, o której mowa w pkt 1.81 lit. a), są odkrycia lub wyczerpanie zasobów podziemnych oraz naturalny wzrost niekulturowanych zasobów biologicznych. Przykładami zmian w kategorii, o której mowa w pkt 1.81 lit. b), są straty aktywów na skutek klęsk żywiołowych, wojen czy poważnych zbrodni. Do kategorii b) należą też jednostronne umorzenie długu oraz nierekompensowana konfiskata aktywów. Przykładem zmiany w kategorii, o której mowa w pkt 1.81 lit. c), jest przeklasyfikowanie jednostki instytucjonalnej z jednego sektora instytucjonalnego do innego.

Zyski i straty z tytułu posiadania majątku

- 1.83. Zyski i straty z tytułu posiadania majątku są wynikiem zmian w cenach aktywów. Zmiany te (zyski i straty) dotyczą wszystkich rodzajów aktywów finansowych i niefinansowych oraz zobowiązań. Zyski i straty właściciela aktywów i zobowiązań narastają wyłącznie w wyniku ich posiadania w ciągu danego okresu czasu, bez jakiegokolwiek ich transformacji.
- 1.84. Zyski i straty z tytułu posiadania majątku wycenione w bieżących cenach rynkowych określone są jako nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku. Mogą być one podzielone na neutralne – odzwierciedlające zmiany ogólnego poziomu cen i realne – odzwierciedlające zmiany cen aktywów w stosunku do ogólnych zmian poziomu cen.

Stany

- 1.85. Stany są zasobami aktywów i zobowiązań w określonym momencie czasu. Są one rejestrowane na początek i koniec okresu księgowego. Rachunki ukazujące stany nazywane są bilansami.
- 1.86. Stany są rejestrowane także dla ludności i dla pracujących. Stany te są jednak rejestrowane jako wartości przeciętne w okresie księgowym. Stany rejestrowane są dla wszystkich aktywów w granicach określonych przez system, tzn. dla aktywów i zobowiązań finansowych oraz dla aktywów niefinansowych zarówno produkowanych jak i nieprodukowanych. Rejestracja jest jednak ograniczona do tych aktywów, które wykorzystywane są do działalności gospodarczej i co do których istnieją prawa własności.
- 1.87. Dlatego też nie są rejestrowane stany takich aktywów, jak kapitał ludzki czy zasoby naturalne, które nie podlegają prawu własności.

System ESA 2010, w swoich granicach, jest wyczerpujący zarówno w odniesieniu do przepływów, jak i do stanów. Wynika stąd, że wszelkie zmiany w stanach mogą być w pełni wyjaśnione poprzez zarejestrowane przepływy.

System rachunków i agregaty

Zasady zapisów księgowych

- 1.88. Na rachunku rejestrowane są zmiany w wartości dotyczące jednostki lub sektora instytucjonalnego zgodnie z charakterem przepływów ekonomicznych wykazanych na rachunku. Ma on postać dwukolumnowej tablicy. Rachunki bieżące to rachunki, w których wykazana jest produkcja, tworzenie i podział dochodu, dystrybucja i redystrybucja dochodów oraz ich wykorzystanie. Rachunki akumulacji to rachunki kapitałowe i finansowe oraz rachunki obejmujące pozostałe zmiany wolumenu.

Terminologia opisu obu stron rachunków

- 1.89. W systemie ESA 2010 „przychody” wykazane są po prawej stronie rachunków bieżących, gdzie pojawiają się transakcje zwiększające wartość ekonomiczną jednostki lub sektora instytucjonalnego. Lewa strona rachunków ukazuje „rozchody” – transakcje zmniejszające wartość ekonomiczną. Prawa strona rachunków akumulacji ukazuje „zmiany zobowiązań i wartości netto”, a lewa strona – „zmiany aktywów”. W bilansach stosowany jest termin „zobowiązania i wartość netto” (różnica między aktywami i zobowiązaniami) po prawej stronie oraz – „aktywa” – po stronie lewej. Porównanie dwóch kolejnych bilansów pokazuje zmiany zobowiązań i wartości netto oraz zmiany aktywów.
- 1.90. W ESA dokonano rozróżnienia między własnością ekonomiczną i własnością prawną. Kryterium dla rejestrowania transferu towarów z jednej jednostki do drugiej jest fakt przeniesienia między nimi własności ekonomicznej. Właścicielem prawnym jest jednostka uprawniona na mocy przepisów prawa do korzyści płynących z tytułu posiadania. Właściciel prawny może jednak, w drodze umowy, uzgodnić z inną jednostką, że przyjmie ona na siebie zarówno ryzyko, jak i korzyści związane z wykorzystaniem wyrobów w produkcji, w zamian za wynagrodzenie umowne. Porozumienie takie ma charakter umowy leasingu finansowego, w ramach której płatności odzwierciedlają wyłącznie fakt przekazania aktywów przez finansującego do dyspozycji korzystającego. Jeżeli na przykład bank jest prawnym właścicielem samolotu i zawiera umowę leasingu finansowego z liniami lotniczymi, na mocy której stają się one operatorem tego samolotu, to w takim przypadku linie lotnicze uważane są za właściciela samolotu w zakresie obejmującym transakcje w rachunkach. Jednocześnie przy wykazaniu zakupu samolotu przez linie lotnicze następuje umowne przypisanie im kredytu udzielonego przez ten bank, odzwierciedlającego przyszłe kwoty należności z tytułu eksploatacji samolotu.

Zasada podwójnej/poczwórnej księgowości

- 1.91. Rachunkowość narodowa oparta jest (dla jednostek czy sektorów instytucjonalnych) na zasadzie podwójnej księgowości. Każdą transakcję rejestruje się podwójnie – raz jako przychód (lub zmiana zobowiązań) i raz jako rozchód (lub zmiana aktywów). Całkowita suma transakcji zarejestrowanych jako przychody lub zmiany zobowiązań oraz całkowita suma transakcji zarejestrowanych jako rozchody lub zmiany aktywów muszą być sobie równe, co pozwala na kontrolę spójności rachunków.
- 1.92. Rachunki narodowe – w odniesieniu do wszystkich jednostek i sektorów instytucjonalnych – oparte są na zasadzie poczwórnej księgowości, ponieważ większość transakcji angażuje dwie jednostki instytucjonalne. Każda transakcja zapisywana jest podwójnie przez obie jednostki w nią zaangażowane. Na przykład świadczenia społeczne pieniężne, dokonywane przez jednostki rządowe i samorządowe na rzecz gospodarstw domowych, rejestrowane są na rachunkach instytucji rządowych i samorządowych jako rozchód w postaci transferu oraz jako zmniejszenie aktywów w postaci gotówki i depozytów; natomiast na rachunkach sektora gospodarstw domowych rejestrowane są jako przychód w postaci transferu oraz jako nabycie aktywów w postaci gotówki i depozytów.
- 1.93. Transakcje dokonywane w ramach jednej jednostki (takie jak spożycie produkcji globalnej przez tę samą jednostkę, która ją wytworzyła) wymagają tylko zapisu w dwóch pozycjach, których wartości muszą być oszacowane.

Wycena

- 1.94. Z wyjątkiem kilku zmiennych dotyczących ludności i zasobów pracy, system ESA 2010 pokazuje wszystkie przepływy i stany w wyrażeniu pieniężnym. Przepływy i stany są wyceniane zgodnie z ich wartością wymienną, tj. taką wartością, za którą są one lub mogą być wymieniane na środki pieniężne. Stąd podstawowym zaleceniem ESA odnośnie do wyceny jest wycena rynkowa.
- 1.95. W przypadku transakcji pieniężnych oraz w związku z posiadaniem zasobów pieniężnych i zobowiązań wszystkie potrzebne wartości są znane bezpośrednio. W większości innych przypadków optymalną metodą wyceny jest odniesienie do cen rynkowych analogicznych wyrobów, usług lub aktywów. Metoda ta wykorzystywana jest np. do wyceny wymiany barterowej oraz usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań. Kiedy nie jest możliwe uzyskanie cen rynkowych dla analogicznych produktów, na przykład dla usług nierynkowych wytwarzanych przez jednostki rządowe i samorządowe, wycena dokonywana jest poprzez zsumowanie kosztów produkcji. Jeżeli nie ma ceny rynkowej mogącej stanowić cenę odniesienia ani informacji o wielkości kosztów, to w takim przypadku przepływy i stany mogą być wyceniane poprzez zdyskontowaną wartość obecną przyszłych ekonomicznych korzyści oczekiwanych z tych przepływów lub stanów. Z tej ostatniej metody należy korzystać jedynie w ostateczności.
- 1.96. Stany wycenia się w cenach bieżących w momencie, do którego odnosi się bilans, a nie w momencie produkcji lub nabycia towarów czy aktywów tworzących te stany. Konieczna jest wycena stanów poprzez oszacowanie ich zamortyzowanej bieżącej ceny nabycia lub poprzez koszty produkcji.

Szczególne zasady wyceny produktów

- 1.97. Producent i użytkownik danego produktu zazwyczaj różnie postrzegają jego wartość z uwagi na istnienie kosztów transportu, marży handlowej oraz podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów. Celem jak największego zbliżenia do punktu widzenia każdego z podmiotów uczestniczących w transakcji system ESA 2010 rejestruje każde wykorzystanie produktu w cenach nabycia, w które włączone są koszty transportu, marża handlowa oraz podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów, podczas gdy produkcja globalna rejestrowana jest w cenach bazowych, które wyłączają powyższe kategorie.
- 1.98. Import i eksport produktów rejestrowane są w wartościach na granicy. Ogółem import i eksport towarów wyceniane są na granicy celnej eksportera, tj. na bazie „dostarczone na statek” (FOB). Usługi transportowe i usługi ubezpieczeniowe powstające między granicą importera a granicą eksportera nie są zaliczane do wartości towarów; są one rejestrowane jako usługi. Jeżeli nie jest możliwe uzyskanie wartości FOB w szczegółowym przekroju według produktów, tablice zawierające szczegółowe informacje z zakresu handlu zagranicznego pokazują wartości importu na granicy celnej importera (wartości CIF). Wszystkie usługi transportowe i ubezpieczeniowe powstałe do granicy importera są włączone do wartości importowanych towarów. W zakresie, w jakim usługi te odnoszą się do usług krajowych, w systemie dokonywane jest ogólne dostosowanie FOB/CIF.

Wycena w cenach stałych

- 1.99. Wycena w cenach stałych oznacza wycenianie przepływów i stanów w danym okresie księgowym w cenach okresu poprzedniego. Celem wyceny w cenach stałych jest dekompozycja zmian zachodzących w czasie w wartości przepływów i stanów na zmiany z tytułu zmian cen oraz z tytułu zmian wolumenu. Przepływy i stany w cenach stałych wyrażają zmiany wolumenu.
- 1.100. Wiele przepływów i stanów, np. dochody, nie może być, z uwagi na ich charakter, wyrażone w ujęciu cenowym i ilościowym. Jednak siłą nabywczą tych zmiennych uzyskać można poprzez deflowanie ich bieżącej wartości odpowiednim wskaźnikiem cen, np. indeksem cen końcowego popytu narodowego, z wyłączeniem przyrostu rzeczowych środków obrotowych. Tak deflowane przepływy i stany uznaje się za wyrażone w ujęciu realnym. Przykładem może być realny dochód do dyspozycji.

Czas rejestracji

- 1.101. Przepływy rejestrowane są w ujęciu memoriałowym, to znaczy w momencie, w którym wartość ekonomiczna jest tworzona, przekształcana lub niszczone, albo gdy należności i zobowiązania powstają, są przekształcane lub umarzane.
- 1.102. Ujęcie produkcji globalnej w rachunkach następuje w momencie produkcji, nie zaś uiszczenia należności przez kupującego. Sprzedaż aktywów jest rejestrowana w momencie, gdy dane aktywa „przechodzą w inne ręce”, a nie w momencie dokonania odpowiedniej płatności. Odsetki rejestrowane są jako narastające w ciągu okresu księgowego, bez względu na to, czy są czy nie są wypłacone w tym okresie. Zasada memoriałowa ma zastosowanie do wszystkich przepływów, tak pieniężnych jak i niepieniężnych, jak też przepływów wewnętrznych oraz pomiędzy jednostkami.
- 1.103. Konieczne może być złagodzenie tego stanowiska w odniesieniu do podatków i innych przepływów w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych, które często rejestrowane są na rachunkach tego sektora w ujęciu kasowym. Dokonanie dokładnej transformacji tych przepływów z ujęcia kasowego na memoriałowe może być trudne.
- 1.104. W drodze wyjątku od ogólnych zasad rejestracji podatków i składek na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, możliwe jest ujęcie ich z wyłączeniem tej części, której ściągальność jest wątpliwa, a w przypadku jej uwzględnienia podlega ona neutralizacji w tym samym okresie księgowym poprzez transfer kapitałowy z sektora instytucji rządowych i samorządowych do innych odpowiednich sektorów instytucjonalnych.
- 1.105. Przepływy rejestruje się w tym samym momencie dla wszystkich jednostek instytucjonalnych i na wszystkich rachunkach. Jednostki instytucjonalne nie zawsze stosują te same zasady zapisów księgowych. Nawet wtedy, gdy stosują te same zasady, różnice w rzeczywistym czasie rejestracji mogą wystąpić z przyczyn praktycznych, takich jak opóźnienie w łączności. W związku z powyższym jednostki zaangażowane w daną transakcję mogą ją zarejestrować w różnych momentach. Takie rozbieżności eliminuje się poprzez odpowiednie dostosowanie.

Konsolidacja i unettowanie

Konsolidacja

- 1.106. Konsolidacja odnosi się do eliminowania, zarówno z rozchodów, jak i z przychodów, transakcji zachodzących pomiędzy jednostkami należącymi do grupy oraz do eliminowania wzajemnych aktywów finansowych i zobowiązań. Sytuacja taka ma miejsce często w przypadku, gdy rachunki podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych są połączone.
- 1.107. Przyjęto zasadę, że przepływy i stany odnoszące się do jednostek składowych podsektorów lub sektorów nie mogą podlegać konsolidacji.
- 1.108. Rachunki skonsolidowane mogą być jednak konstruowane dla celów uzupełniającej prezentacji i analiz. Informacja o transakcjach tych podsektorów czy sektorów z innymi sektorami i o odpowiedniej do tego „zewnętrznej” pozycji finansowej może być ważniejsza niż całkowite wielkości w ujęciu brutto.

- 1.109. Ponadto rachunki i tablice pokazujące wzajemne relacje pomiędzy wierzycielami i dłużnikami dostarczają szczegółowy obraz sposobu finansowania gospodarki i uważane są za bardzo użyteczne dla poznania kanałów, którymi są przekazywane nadwyżki finansowe od ostatecznych pożyczkodawców do ostatecznych pożyczkobiorców.

Unettowienie

- 1.110. Dla poszczególnych jednostek albo sektorów instytucjonalnych, ten sam rodzaj transakcji może być jednocześnie rejestrowany jako rozchód i jako przychód (np. odsetki mogą być jednocześnie płacone i otrzymywane), a w odniesieniu do tych samych instrumentów finansowych – jako aktywa i jako zobowiązania. W ramach ESA przyjęto rejestrację brutto (tj. ukazywanie pełnych kwot przychodów i rozchodów dotyczących tych samych rodzajów transakcji), pomijając pewien stopień unettowienia tkwiący już w samych klasyfikacjach.
- 1.111. Unettowienie jest, w różnych kategoriach transakcji, rozumiane samo przez się; najlepszym przykładem jest „przyrost rzeczowych środków obrotowych”, który podkreśla znaczący dla analiz aspekt całości nakładów inwestycyjnych, a nie kolejnych przyrostów i odpisów tych środków. Podobnie, z kilkoma wyjątkami, rachunek finansowy i rachunki pozostałych zmian aktywów rejestrują zwiększenie netto aktywów i zobowiązań, podając na koniec okresu księgowego ostateczny efekt tego typu przepływów.

Rachunki, pozycje bilansujące i agregaty

- 1.112. W przypadku jednostek lub grup jednostek w różnych rachunkach ujmowane są transakcje powiązane z jakimś aspektem życia gospodarczego (na przykład produkcją). W przypadku rachunku produkcji transakcje nie ukazują równowagi między przychodami i rozchodami bez wprowadzenia pozycji bilansującej. Analogicznie pozycja bilansująca (wartość netto) musi być wprowadzona dla łącznych wielkości aktywów i zobowiązań jednostki instytucjonalnej czy sektora instytucjonalnego. Pozycje bilansujące same w sobie są istotnymi miernikami wyniku gospodarczego. Zsumowane dla całej gospodarki stanowią one istotne agregaty.

Sekwencja rachunków

- 1.113. System ESA 2010 zbudowany jest na zasadzie wzajemnie powiązanych rachunków. Pełna sekwencja rachunków dla jednostek instytucjonalnych i sektorów instytucjonalnych składa się z rachunków bieżących, rachunków akumulacji i bilansów.
- 1.114. Rachunki bieżące odnoszą się do produkcji, tworzenia, podziału i redystrybucji dochodów oraz wykorzystania dochodów w postaci spożycia. Rachunki akumulacji dotyczą zmian aktywów i zobowiązań oraz wartości netto (różnice pomiędzy aktywami i zobowiązaniami dla każdej jednostki instytucjonalnej czy grupy jednostek). Bilanse prezentują stany aktywów i zobowiązań oraz wartość netto.
- 1.115. Sekwencja rachunków dla lokalnych JRD oraz dla gałęzi jest ograniczona do dwóch pierwszych rachunków bieżących: rachunku produkcji oraz rachunku tworzenia dochodów, którego pozycją bilansującą jest nadwyżka operacyjna.

Rachunek wyrobów i usług

- 1.116. Rachunek wyrobów i usług pokazuje podaż (produkcję globalną i import) oraz wykorzystanie wyrobów i usług (zużycie pośrednie, spożycie, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nakłady brutto na środki trwałe, nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości oraz eksport) dla gospodarki jako całości lub dla grup produktów. Rachunek ten nie jest rachunkiem w takim samym sensie jak pozostałe rachunki w sekwencji; nie generuje on pozycji bilansującej przenoszonej do kolejnego rachunku w sekwencji. Przedstawia on w formie tabelarycznej zgodność rachunkową, ukazując równowagę podaży i popytu na wszystkie produkty i grupy produktów w danej gospodarce.

Rachunek zagranicy

- 1.117. Rachunek zagranicy obejmuje transakcje pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami i nierezydentami i odpowiadające im stany aktywów i zobowiązań.

Z uwagi na fakt, że zagranica pełni podobną rolę w strukturze księgowej systemu jak sektory instytucjonalne, rachunek zagranicy jest opracowywany z punktu widzenia zagranicy. Przychód zagranicy stanowi rozchód dla gospodarki ogółem i odwrotnie. Jeżeli pozycja bilansująca w rachunku zagranicy jest dodatnia, oznacza to nadwyżkę zagranicy, a deficyt dla gospodarki ogółem, i odwrotnie, gdy pozycja bilansująca jest ujemna.

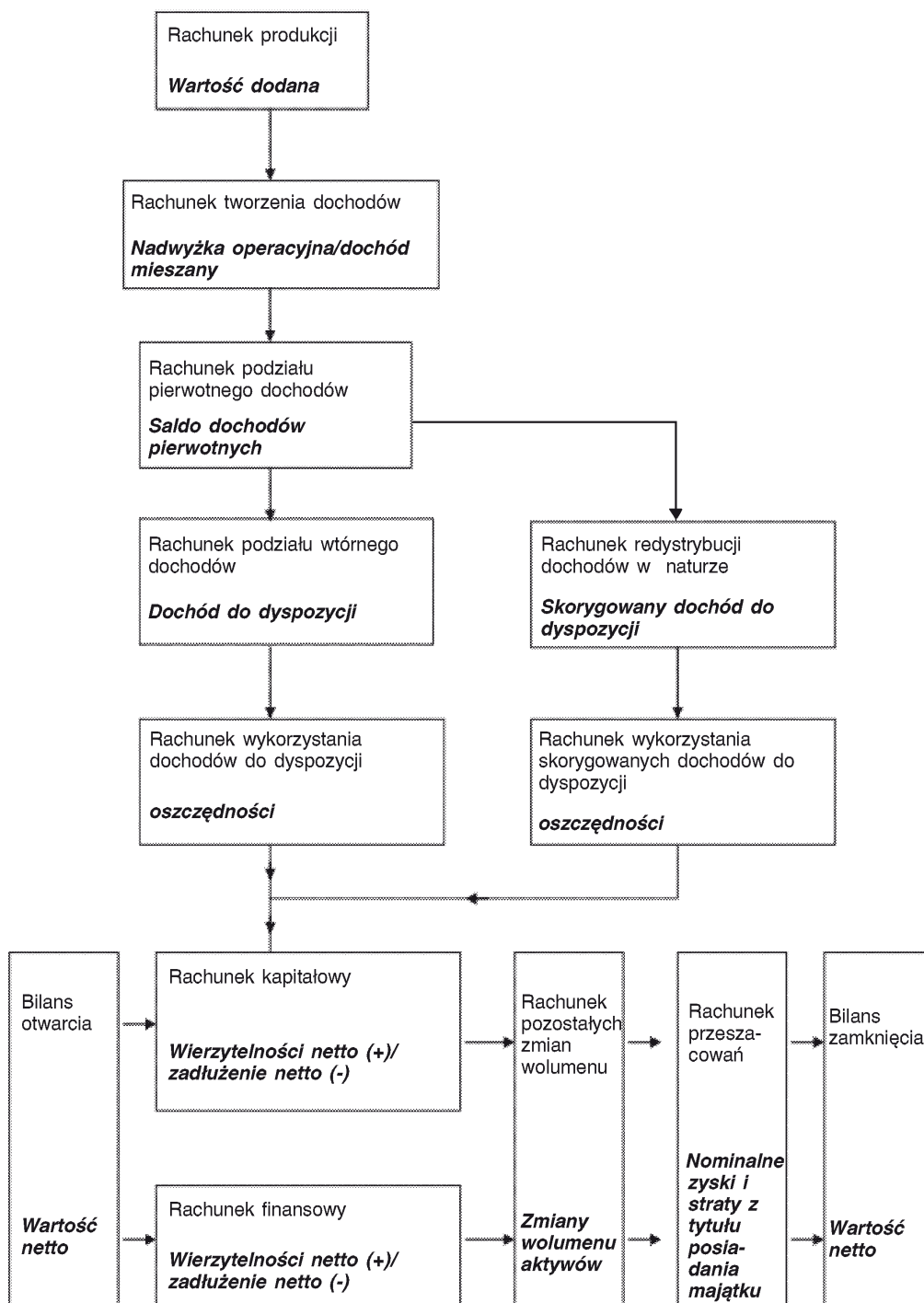
Rachunek sektora zagranica różni się od pozostałych rachunków tym, że nie ukazuje wszystkich transakcji księgowych w sektorze zagranica, lecz tylko te, które posiadają mierzony odpowiednik w gospodarce krajowej.

Pozycje bilansujące

1.118. Pozycję bilansującą otrzymuje się przez odjęcie łącznej wartości pozycji występujących po jednej stronie rachunku od łącznej wartości pozycji występujących po drugiej stronie.

Pozycje bilansujące zawierają mnóstwo informacji i obejmują kilka najważniejszych pozycji na rachunkach, co obrazują następujące przykłady pozycji bilansujących: wartość dodana, nadwyżka operacyjna, dochód do dyspozycji, oszczędności, wierzytelności netto / zadłużenie netto.

Poniżej przedstawiono schemat blokowy ukazujący sekwencję rachunków (pozycje bilansujące wyróżniono pogrubioną czcionką).

Schemat sekwencji rachunków

- 1.119. Pierwszy rachunek w sekwencji to rachunek produkcji, w którym ujęte są produkcja globalna i nakłady w ramach procesu produkcji, a wartość dodana jest pozycją bilansującą.
- 1.120. Wartość dodana jest przenoszona do następnego rachunku, tj. rachunku tworzenia dochodów. Ujmuje się w nim koszty związane z zatrudnieniem ponoszone w procesie produkcji, jak również podatki należne instytucjom rządowym i samorządowym w związku z produkcją, w celu umożliwienia obliczenia nadwyżki operacyjnej (lub dochodu mieszanego uzyskiwanego w ramach pracy na własny rachunek lub w sektorze gospodarstw domowych) jako pozycji bilansującej dla każdego sektora instytucjonalnego. Krok ten jest konieczny, aby umożliwić pomiar wartości dodanej zachowanej w sektorze produkującym w postaci nadwyżki operacyjnej lub dochodu mieszanego.
- 1.121. Następnie wartość dodana, w rozbiciu na koszty związane z zatrudnieniem, podatki oraz nadwyżkę operacyjną / dochód mieszany, przenoszona jest, w postaci rozbitej, do rachunku podziału pierwotnego dochodów. Dzięki takiemu rozbiciu możliwe jest przydzielenie każdego dochodu z czynników produkcji do sektora otrzymującego, w przeciwieństwie do sektora produkującego. Przykładowo koszty związane z zatrudnieniem rozdzielane są w całości między sektorem gospodarstw domowych a sektorem zagranicą, a nadwyżka operacyjna pozostaje w sektorze przedsiębiorstw, w którym to została wytworzona. W rachunku tym ujmuje się również przepływy dochodów z tytułu własności do i z sektora, w rezultacie czego pozycja bilansująca to saldo dochodów pierwotnych wpływających do sektora.
- 1.122. W następnym rachunku rejestrowana jest redystrybucja tych dochodów dokonywana poprzez transfery – jest to rachunek podziału wtórnego dochodów. Najważniejsze instrumenty redystrybucji to podatki pobierane przez instytucje rządowe i samorządowe od sektora gospodarstw domowych oraz świadczenia społeczne na rzecz tego sektora. Pozycją bilansującą jest dochód do dyspozycji.
- 1.123. Następnym rachunek w głównej sekwencji rachunków zasadniczych to rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji; jest on istotny dla sektora gospodarstw domowych, ponieważ to w nim rejestrowane są wydatki końcowe gospodarstw domowych; pozycją bilansującą są oszczędności gospodarstw domowych.
- 1.124. Jednocześnie tworzony jest rachunek równoległy, tj. rachunek redystrybucji dochodów w naturze. Przeznaczeniem tego rachunku jest wykazanie transferów socjalnych w naturze jako przypisanego umownie transferu z sektora instytucji rządowych i samorządowych do sektora gospodarstw domowych, w efekcie czego dochód gospodarstwa domowego wzrasta o wartość indywidualnych usług sektora instytucji rządowych i samorządowych. W następnym rachunku (skorygowanym rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji), wartość wykorzystania dochodów do dyspozycji przez gospodarstwo domowe jest zwiększana o kwotę, jaka zostałaby zapłacona w przypadku zakupu przez gospodarstwo domowe indywidualnych usług świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Oba te przypisania umowne znoszą się, w efekcie czego jednostka bilansująca to oszczędności, jednakowe jak oszczędności w głównej sekwencji rachunków.
- 1.125. Oszczędności przenoszone są do rachunku kapitałowego, w którym wykorzystywane są do finansowania nakładów inwestycyjnych, umożliwiając transfery kapitałowe do i z sektorów instytucjonalnych. Jeżeli środki wydatkowane na nabycie aktywów rzeczowych są za małe lub za duże, to pozycją bilansującą są wierzytelności netto lub zadłużenie netto. Wierzytelności netto oznaczają nadwyżkę finansową pożyczoną dłużnikom, a zadłużenie netto – finansowanie deficytu.
- 1.126. Rachunki finansowe wreszcie zgadzają się, jeżeli szczegółowe dane dotyczące wierzytelności i zadłużenia każdego sektora przedstawione są w taki sposób, że pozycja bilansująca wierzytelności netto lub zadłużenia netto jest obserwowana. Powinna ona ściśle odpowiadać pozycji bilansującej wierzytelności netto lub zadłużenia netto rachunku kapitałowego, a ewentualne różnice muszą wynikać z rozbieżności pomiaru w realnym i finansowym ujęciu działalności gospodarczej.
- 1.127. Wreszcie na samym dole schematu, po lewej stronie, mamy bilans otwarcia, ukazujący poziom aktywów i zobowiązań, w ujęciu realnym i finansowym, na początku danego okresu. Miarę bogactwa danej gospodarki stanowi jej wartość netto (aktywa pomniejszone o zobowiązania), co podane jest na dole bilansu.
- 1.128. W pozycjach bilansu otwarcia, od lewej do prawej, rejestrowane są różne zmiany w aktywach i zobowiązaniach zachodzące w okresie księgowym. Rachunek kapitałowy i rachunki finansowe ukazują zmiany związane z transakcjami obejmującymi aktywa rzeczowe oraz aktywa finansowe i zobowiązania. W przypadku braku innych skutków można dzięki temu natychmiast obliczyć stan zamknięcia, poprzez dodanie zmian do stanu otwarcia.
- 1.129. Zmiany mogą jednak także wystąpić poza ekonomicznym cyklem produkcji i spożycia; takie zmiany będą rzutować na wartości aktywów i zobowiązań w okresie zamknięcia. Jedną z tego rodzaju zmian jest zmiana wolumenu aktywów – realne zmiany środków trwałych powodowane przez zdarzenia niebędące elementem gospodarki. Przykładem byłaby strata z tytułu klęski żywiołowej, takiej jak trzęsienie ziemi, skutkujące zniszczeniem znacznych ilości aktywów, nie z powodu transakcji gospodarczej wymiany lub transferu. Takie straty należy ujmować w rachunku pozostałych zmian wolumenu, jako wyjaśnienie niższego wolumenu aktywów niż można by się spodziewać z analizy zdarzeń o charakterze *stricte* gospodarczym. Drugi typ zmiany wartości aktywów (i zobowiązań), inny niż wynikający z transakcji ekonomicznej, to zmiana związana ze zmianą ceny powodującą zyski i straty z tytułu posiadania aktywów. Zmiany takie ujmuje się w rachunku przeszacowań. Uwzględnienie tych dwu dodatkowych czynników rzutujących na wartość stanu aktywów i zobowiązań pozwala oszacować wartości bilansu zamknięcia w oparciu o stan otwarcia skorygowany o zmiany w rachunkach przepływów na samym dole powyższego schematu.

Agregaty

- 1.130. Agregaty są wartościami złożonymi, wyrażającymi pomiar rezultatów działalności gospodarki ogółem; są to na przykład: produkcja globalna, wartość dodana, dochód do dyspozycji, spożycie, oszczędności, nakłady inwestycyjne itp. Mimo że obliczanie agregatów nie jest jedynym celem ESA, mają one znaczenie jako wskaźniki łączne dla celów analiz makroekonomicznych oraz porównań w czasie i przestrzeni.
- 1.131. Wyróżniane są dwa typy agregatów:
- agregaty odnoszące się bezpośrednio do transakcji w systemie ESA 2010, takie jak produkcja globalna wyrobów i usług, spożycie, nakłady brutto na środki trwałe, koszty związane z zatrudnieniem itp.;
  - agregaty reprezentujące pozycje bilansujące na rachunkach, takie jak PKB w cenach rynkowych, nadwyżka operacyjna gospodarki ogółem, DNB, dochód narodowy do dyspozycji, oszczędności, saldo obrotów bieżących z zagranicą oraz wartość netto gospodarki ogółem (bogactwo narodowe).
- 1.132. Ważne zastosowanie znajdują także miary rachunków narodowych przedstawione w ujęciu na mieszkańca. Dla takich zbiorczych agregatów jak PKB, dochód narodowy czy spożycie w sektorze gospodarstw domowych dzielnikiem jest zwykle ludność kraju ogółem. W przypadku rachunków według podsektorów czy części rachunków sektora gospodarstw domowych stosuje się dane dotyczące liczby gospodarstw domowych oraz liczby osób należących do każdego podsektora.

PKB: jeden z najważniejszych agregatów

- 1.133. Jednym z najważniejszych agregatów w ESA jest PKB. PKB stanowi miernik opisujący aktywność ekonomiczną ogółem na danym terytorium ekonomicznym, w wyniku której produkcja globalna zaspokaja finalne potrzeby gospodarki. Istnieją trzy metody pomiaru PKB w oparciu o ceny rynkowe:
- podejście od strony produkcji – suma wartości zagregowanych według wszystkich rodzajów działalności wytwarzających wyroby i usługi, powiększona o podatki od produktów i importu pomniejszone o dotacje;
  - podejście od strony rozdysponowania – suma wszystkich wydatków końcowych przeznaczonych na spożycie finalnej produkcji globalnej gospodarki lub na zwiększenie bogactwa, powiększona o eksport pomniejszony o import towarów i usług;
  - podejście od strony dochodów – suma wszystkich dochodów uzyskanych w procesie wytwarzania wyrobów i usług, powiększona o podatki od produktów i importu pomniejszone o dotacje do produktów.
- 1.134. Wymienione powyżej trzy sposoby obliczania PKB stanowią także odzwierciedlenie trzech różnych sposobów analizy PKB pod względem składników. Wytworzona wartość dodana może zostać przedstawiona w rozbiciu na sektory instytucjonalne, a także na rodzaj działalności lub gałęzie, wnoszące wkład w łączną wytworzoną wartość, np. rolnictwo, przetwórstwo przemysłowe, przemysł budowlany, usługi itp.
- Wydatki końcowe można podzielić na rodzaje: wydatki gospodarstw domowych, wydatki końcowe INKgd, wydatki końcowe sektora instytucji rządowych i samorządowych, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nakłady na środki trwałe oraz eksport pomniejszony o koszty importu.
- Całkowity dochód można przedstawić w rozbiciu na rodzaj dochodu – koszty związane z zatrudnieniem oraz nadwyżka operacyjna.
- 1.135. W tablicach podaży i wykorzystania dobrą praktyką jest stosowanie elementów wszystkich trzech podejść w celu uzyskania jak najdokładniejszego szacunku PKB. Dzięki temu możliwe jest uzgodnienie szacunków wartości dodanej i dochodów według gałęzi oraz zbilansowanie podaży i popytu na produkty. Takie zintegrowane podejście zapewnia spójność składników PKB oraz większą dokładność oszacowania PKB w porównaniu z każdym z trzech podejść indywidualnie. Po odjęciu od PKB wartości amortyzacji środków trwałych otrzymuje się produkt krajowy netto (PKN) w cenach rynkowych.

Kompleks przepływów międzygałęziowych

- 1.136. Kompleks przepływów międzygałęziowych obejmuje składniki wartości dodanej brutto, produkcję globalną i nakłady gałęzi, podaż produktów i popyt na produkty oraz zestawienie przychodów i rozchodów w poszczególnych sektorach instytucjonalnych gospodarki. System ten przedstawia gospodarkę w rozbiciu na elementy, tak by ukazać transakcje między poszczególnymi gałęziami i konsumentami finalnymi obejmujące wszystkie wyroby i usługi w danym okresie (np. kwartale lub roku). Informacja może być prezentowana na dwa sposoby – w postaci:
- tablic podaży i wykorzystania;
  - symetrycznych tablic przepływów międzygałęziowych.

Tablice podaży i wykorzystania

- 1.137. Tablice podaży i wykorzystania ukazują całą gospodarkę w podziale na gałęzie (np. przemysł samochodowy) i produkty (np. wyroby sportowe). Tablice ukazują powiązania między składnikami wartości dodanej brutto, produkcją globalną i nakładami gałęzi a podażą produktów i popytem. Poprzez tablice podaży i wykorzystania poszczególne sektory instytucjonalne gospodarki (np. przedsiębiorstw publicznych) zostają powiązane z danymi dotyczącymi importu i eksportu towarów i usług, wydatków instytucji rządowych i samorządowych, wydatków gospodarstw domowych i INKgd oraz nakładów inwestycyjnych.
- 1.138. Dzięki tablicom podaży i wykorzystania możliwe jest sprawdzenie wzajemnej zgodności i wewnętrznej spójności składników rachunków narodowych w ramach jednego, szczegółowego systemu, a uwzględnienie elementów wszystkich trzech metod określania PKB (tj. od strony produkcji, dochodów i wydatków) pozwala oszacować jedną wartość PKB.
- 1.139. Dzięki integralnemu zbilansowaniu tablice podaży i wykorzystania zapewniają ponadto spójność powiązań między składnikami trzech następujących rachunków:
- 1) rachunku wyrobów i usług;
  - 2) rachunku produkcji (według gałęzi i sektorów instytucjonalnych); oraz
  - 3) rachunku tworzenia dochodów (według gałęzi i sektorów instytucjonalnych).

Symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych

- 1.140. W oparciu o dane pochodzące z tablic podaży i wykorzystania oraz innych dodatkowych źródeł tworzone są symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych, stanowiące bazę teoretyczną dla późniejszych analiz.
- 1.141. Zawierają one tablice symetryczne (produkt-produkt lub gałąź-gałąź), macierz odwrotną Leontiefa i inne analizy diagnostyczne, takie jak mnożniki produkcji. W tablicach tych ukazane jest oddzielnie wykorzystanie wyrobów i usług wytworzonych w kraju i importowanych. Daje to podstawę teoretyczną dla dalszych analiz strukturalnych gospodarki, obejmującą zarówno strukturę, jak i wpływ zmian w finalnym popycie na gospodarkę.
-

ROZDZIAŁ 2

JEDNOSTKI I ICH GRUPOWANIE

- 2.01. Gospodarka kraju to system, za pośrednictwem którego instytucje i osoby współdziałają poprzez wymianę i transfery wyrobów, usług i środków płatniczych (np. pieniędzy) dla celów produkcji i konsumpcji wyrobów i usług.

W gospodarce współdziałające jednostki to podmioty gospodarcze mające uprawnienia do posiadania aktywów, zaciągania zobowiązań oraz angażowania się w działalność gospodarczą i dokonywania transakcji z innymi podmiotami. Nazywane są jednostkami instytucjonalnymi.

Definiowanie jednostek w rachunkach narodowych służy różnym celom. Po pierwsze, jednostki są zasadniczymi elementami w określaniu gospodarek w kategoriach geograficznych, np. państw, regionów oraz grup państw, takich jak unie walutowe lub polityczne. Po drugie, są one zasadniczymi elementami w grupowaniu jednostek według sektorów instytucjonalnych. Po trzecie, są one niezbędne dla określenia, które przepływy i stany są rejestrowane. Transakcje pomiędzy różnymi częściami tej samej jednostki instytucjonalnej co do zasady nie są rejestrowane w rachunkach narodowych.

- 2.02. Jednostki i grupy jednostek stosowane w rachunkach narodowych definiuje się zgodnie z rodzajem analiz ekonomicznych, dla potrzeb których są przeznaczone, a nie zgodnie z typami jednostek zwykle wykorzystywanymi w badaniach statystycznych. Te ostatnie jednostki (np. przedsiębiorstwa, spółki holdingowe, jednostki rodzaju działalności, jednostki lokalne, wydziały instytucji rządowych lub samorządowych, instytucje niekomercyjne, gospodarstwa domowe itp.) mogą nie spełniać potrzeb rachunków narodowych, gdyż bazują one na kryteriach natury prawnej, administracyjnej lub księgowej.

Statystycy biorą pod uwagę definicje jednostek analizy, które stosowane są w ESA 2010, aby zagwarantować, że do badań, w których zbierane są dane, stopniowo wprowadzane są wszystkie elementy informacji potrzebnych do zestawiania danych, gdzie podstawą są jednostki analizy stosowane w ESA 2010.

- 2.03. Cechą charakterystyczną systemu ESA 2010 jest stosowanie typów jednostek odpowiadających trzem sposobom podziału gospodarki:

- 1) dla analizy przepływów i stanów istotny jest wybór jednostek, które umożliwiają badanie wzajemnych zachowań podmiotów gospodarczych;
- 2) dla analizy procesu produkcji istotny jest wybór jednostek, które uwypuklają relacje natury techniczno-ekonomicznej bądź tych, które odzwierciedlają lokalną działalność;
- 3) do analiz regionalnych potrzebne są jednostki, które odzwierciedlają lokalne rodzaje działalności.

Jednostki instytucjonalne definiowane są tak, by służyły pierwszemu z wymienionych powyżej celów. Do badania wzajemnych zachowań, o których mowa w pkt 1, wymagane są jednostki odzwierciedlające całość ich instytucjonalnej działalności gospodarczej.

W odniesieniu do procesów produkcji relacji natury techniczno-ekonomicznej oraz analiz regionalnych, o których mowa w pkt 2 i 3, potrzebne są jednostki takie jak lokalne JRD. Ich opis znajduje się w dalszej części niniejszego rozdziału.

Przed podaniem definicji jednostek stosowanych w ESA 2010 konieczne jest zdefiniowanie granic gospodarki narodowej.

GRANICE GOSPODARKI NARODOWEJ

- 2.04. Jednostki, które tworzą gospodarkę państwa i których przepływy i stany są rejestrowane w ESA 2010, to jednostki będące rezydentami. Siedzibą każdej jednostki instytucjonalnej jest terytorium ekonomiczne, w którym znajduje się centrum głównych interesów ekonomicznych danej jednostki. Jednostki te określane są mianem jednostek będących rezydentami, bez względu na obywatelstwo, osobowość prawną czy obecność na terytorium ekonomicznym danego państwa w momencie dokonywania transakcji.

- 2.05. Terytorium ekonomiczne obejmuje:

- a) obszar (terytorium geograficzne) podlegający faktycznej administracji i nadzorowi gospodarczemu jednego rządu;

- b) wszelkie strefy wolnocłowe, łącznie ze składami celnymi i fabrykami podlegającymi kontroli celnej;
- c) narodową przestrzeń powietrzną, wody terytorialne oraz szelf kontynentalny leżący na wodach międzynarodowych, do których dane państwo posiada wyłączne prawa;
- d) enklawy terytorialne, którymi są terytoria geograficzne położone za granicą i użytkowane, na mocy traktatów międzynarodowych lub porozumień między państwami, przez przedstawicielstwa sektora instytucji rządowych i samorządowych danego państwa (takie jak ambasady, konsulaty, bazy wojskowe, stacje naukowe itp.);
- e) złoża ropy, gazu ziemnego itp. w wodach międzynarodowych, położone poza szelfem kontynentalnym, eksploatowane przez jednostki będące rezydentami na terytorium zdefiniowanym w lit. a)–d).

Łodzie rybackie, inne statki, platformy pływające i statki powietrzne są traktowane w ESA jako obiekty ruchome, zarówno będące własnością lub używane przez rezydentów w danym państwie, jak też będące własnością nierezydentów i używane przez rezydentów. Transakcje mające związek z własnością (nakłady brutto na środki trwałe) i wykorzystywaniem (dzierżawa, ubezpieczenia itp.) sprzętu ruchomego są przypisane do gospodarki państwa, którego rezydentem jest, odpowiednio, właściciel lub użytkownik. W przypadku leasingu finansowego zakłada się zmianę prawa własności.

Terytorium ekonomiczne może obejmować obszar większy lub mniejszy od zdefiniowanego powyżej. Przykładem większego obszaru jest unia walutowa taka jak europejska unia walutowa; przykładem mniejszego obszaru jest część państwa taka jak region.

2.06. Terytorium ekonomiczne nie obejmuje enklaw eksterytorialnych.

Wyłączone są także części terytorium geograficznego państwa wykorzystywane przez następujące organizacje:

- a) przedstawicielstwa sektora instytucji rządowych i samorządowych innych państw;
- b) instytucje i organy Unii Europejskiej; oraz
- c) organizacje międzynarodowe działające na podstawie traktatów międzynarodowych między państwami.

Terytoria użytkowane przez instytucje i organy Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe są odrębnymi terytoriami ekonomicznymi. Cechą charakterystyczną takich terytoriów jest to, że ich wyłącznymi rezydentami są dane instytucje.

2.07. „Centrum głównych interesów ekonomicznych” oznacza, że istnieje miejsce wewnątrz terytorium ekonomicznego, w którym jednostka angażuje się w działalność gospodarczą i transakcje na znaczącą skalę przez nieograniczony lub ograniczony, ale długi okres (jeden rok lub dłużej). Uznaje się ponadto, że posiadanie prawa własności gruntów i budynków wewnątrz terytorium ekonomicznego jest wystarczające, aby właściciel posiadał tam centrum głównych interesów ekonomicznych.

Przedsiębiorstwa prawie zawsze powiązane są z jedną tylko gospodarką. Opodatkowanie oraz inne wymogi prawne zwykle skutkują wykorzystywaniem do działalności w każdej jurysdykcji prawnej odrębnych jednostek posiadających osobowość prawną. Dodatkowo wyróżnia się odrębną jednostkę instytucjonalną dla celów statystycznych, w przypadkach gdy jeden podmiot prawny prowadzi znaczącą działalność na dwóch lub większej liczbie terytoriów (np. w przypadku oddziałów, prawa własności gruntów oraz przedsiębiorstw działających na wielu terytoriach). W wyniku podziału takich podmiotów prawnych siedziba każdego ze zidentyfikowanych następnie przedsiębiorstw jest jasno określona. „Główne centrum interesów ekonomicznych” nie oznacza, że nie należy dzielić jednostek prowadzących znaczącą działalność na co najmniej dwóch terytoriach.

Wobec braku fizycznego wymiaru przedsiębiorstwa jego siedzibę ustala się na podstawie terytorium ekonomicznego, w którym założono lub zarejestrowano dane przedsiębiorstwo zgodnie z obowiązującymi tam przepisami.

2.08. Jednostki uznawane za rezydentów danego państwa można podzielić na:

- a) jednostki zaangażowane w produkcję, finanse, ubezpieczenia lub redystrybucję, pod względem wszystkich dokonywanych przez nie transakcji, z wyjątkiem odnoszących się do własności gruntów i budynków;
- b) jednostki zaangażowane głównie w konsumpcję, pod względem wszystkich dokonywanych przez nie transakcji, z wyjątkiem odnoszących się do własności gruntów i budynków;
- c) wszystkie jednostki występujące w charakterze właścicieli gruntów i budynków, z wyjątkiem właścicieli enklaw eksterytorialnych, które stanowią część terytorium ekonomicznego innych państw lub są samodzielnymi państwami.

2.09. W odniesieniu do jednostek innych niż gospodarstwa domowe, pod względem wszystkich dokonywanych przez nie transakcji, z wyjątkiem odnoszących się do własności gruntów i budynków, można wyróżnić dwa następujące przypadki:

- a) działalność jest prowadzona wyłącznie na terytorium ekonomicznym danego państwa: jednostki prowadzące taką działalność są rezydentami tego państwa;
- b) działalność jest prowadzona przez okres jednego roku lub dłużej na terytorium ekonomicznym kilku państw: tylko ta część jednostki, która posiada centrum głównych interesów ekonomicznych na terytorium ekonomicznym danego państwa, jest uznawana za rezydenta.

Będąca rezydentem jednostka instytucjonalna może być umowną jednostką będącą rezydentem – w odniesieniu do działalności prowadzonej w danym państwie przez okres jednego roku lub dłużej przez jednostkę będącą rezydentem innego państwa. W przypadku gdy działalność prowadzona jest przez okres krótszy niż jeden rok, pozostaje ona częścią działalności jednostki instytucjonalnej produkcyjnej i nie wyróżnia się odrębnej jednostki instytucjonalnej. W przypadku gdy działalność nie jest znacząca, nawet jeśli jest prowadzona dłużej niż jeden rok i ma na celu zainstalowanie sprzętu za granicą, nie wyróżnia się odrębnej jednostki i działalność ta jest rejestrowana jako działalność jednostki instytucjonalnej producenta.

2.10. Gospodarstwa domowe, z wyjątkiem sytuacji, gdy występują one w charakterze właścicieli gruntów i budynków, których centrum głównych interesów ekonomicznych znajduje się w danym państwie, są jednostkami będącymi rezydentami. Są one rezydentami, jeżeli okresy pobytu za granicą są krótsze niż jeden rok. Zalicza się do nich w szczególności:

- a) pracowników obszarów przygranicznych definiowanych jako osoby przekraczające granicę codziennie w celu podjęcia pracy w sąsiednim państwie;
- b) pracowników sezonowych definiowanych jako osoby opuszczające dane państwo na kilka miesięcy w zależności od sezonu, ale nie dłużej niż na rok, w celu podjęcia pracy w innym państwie;
- c) turystów, pacjentów, studentów, urzędników składających wizyty oficjalne, biznesmenów, handlowców, artystów i członków załóg podróżujących za granicę;
- d) miejscowy personel przyjmowany do pracy w enklawach eksterytorialnych zagranicznych rządów;
- e) personel instytucji Unii Europejskiej oraz cywilnych i wojskowych organizacji międzynarodowych posiadających swoje siedziby w enklawach eksterytorialnych;
- f) urzędnicy, cywilni lub wojskowi, przedstawicielstw dyplomatycznych danego państwa (łącznie z ich rodzinami) usytuowanych w enklawach terytorialnych.

Studenci są zawsze traktowani jak rezydenci, bez względu na to, jak długo studiują za granicą.

2.11. Wszystkie jednostki występujące w charakterze właścicieli gruntów lub budynków stanowiących część terytorium ekonomicznego są jednostkami będącymi rezydentami lub umownymi jednostkami będącymi rezydentami państwa, na którego terytorium znajdują się dane grunty lub budynki.

JEDNOSTKI INSTYTUCJONALNE

2.12. *Definicja:* jednostka instytucjonalna jest podmiotem gospodarczym charakteryzującym się autonomią podejmowania decyzji w odniesieniu do pełnienia przez nią jej podstawowej funkcji. Jednostka będąca rezydentem jest uważana za jednostkę instytucjonalną na terytorium ekonomicznym, gdzie znajduje się jej główne centrum interesów ekonomicznych, jeżeli posiada autonomię podejmowania decyzji oraz prowadzi pełen zestaw rachunków lub jest w stanie go sporządzić.

Aby posiadać autonomię podejmowania decyzji w odniesieniu do swojej podstawowej funkcji, jednostka musi być:

- a) uprawniona do posiadania towarów lub aktywów we własnym imieniu; zdolna do zmiany tytułów własności towarów i aktywów w ramach transakcji z innymi jednostkami instytucjonalnymi;
- b) zdolna do podejmowania decyzji ekonomicznych i angażowania się w działalność gospodarczą, w ramach których ponosi bezpośrednią odpowiedzialność prawną;
- c) zdolna do zaciągania zobowiązania na własny rachunek, podejmowania nowych zobowiązań lub rozszerzania zobowiązań już istniejących oraz być stroną w kontraktach; oraz
- d) zdolna do sporządzenia pełnego zestawu rachunków obejmującego rejestr wszystkich transakcji zrealizowanych w okresie księgowym, jak również bilans aktywów i zobowiązań.

- 2.13. W przypadku gdy jednostka nie posiada cech jednostki instytucjonalnej, zastosowanie mają następujące zasady:
- gospodarstwa domowe są uznawane za posiadające autonomię podejmowania decyzji w odniesieniu do ich podstawowej funkcji i dlatego są jednostkami instytucjonalnymi, nawet jeżeli nie prowadzą pełnego zestawu rachunków;
  - jednostki, które nie prowadzą pełnego zestawu rachunków i nie są w stanie sporządzić pełnego zestawu rachunków na żądanie, nie są jednostkami instytucjonalnymi;
  - jednostki, które prowadzą pełen zestaw rachunków, ale nie posiadają autonomii podejmowania decyzji, są częścią jednostek, które je kontrolują;
  - jednostki nie muszą publikować rachunków, aby być jednostkami instytucjonalnymi;
  - jednostki, które tworzą część grupy jednostek zaangażowanych w produkcję i prowadzą pełen zestaw rachunków, są uznawane za jednostki instytucjonalne, nawet jeżeli częściowo przekazały swoje uprawnienia w zakresie autonomii podejmowania decyzji na rzecz organu centralnego (centrali) odpowiedzialnego za generalne kierowanie grupą; sama centrala jest uważana za jednostkę instytucjonalną odrębną od jednostek, które są pod jej kontrolą;
  - jednostki typu przedsiębiorstwo to jednostki, które sporządzają pełen zestaw rachunków i nie posiadają osobowości prawnej. Ich funkcjonowanie ekonomiczne i finansowe różni się od sposobu funkcjonowania ich właścicieli i jest podobne do sposobu funkcjonowania przedsiębiorstw. Są one uważane za posiadające autonomię podejmowania decyzji i uznawane za odrębne jednostki instytucjonalne.

Centrale i spółki holdingowe

2.14. Centrale i spółki holdingowe są jednostkami instytucjonalnymi. Definiuje się je następująco:

- Centrala to jednostka sprawująca zarząd nad swoimi jednostkami zależnymi. Centrale są przypisane do dominującego sektora przedsiębiorstw niefinansowych określonego dla ich jednostek zależnych; jednak w przypadku gdy wszystkie lub większość ich jednostek zależnych to instytucje finansowe, wówczas centrale traktowane są jako pomocnicze instytucje finansowe (S.126) w sektorze instytucji finansowych.

W przypadku występowania zarówno niefinansowych, jak i finansowych jednostek zależnych klasyfikację sektorową centrali określa większościowy udział pod względem wartości dodanej.

Centrale opisano w Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Rodzajów Działalności (ISIC Rev. 4), sekcja M, klasa 7010 (NACE Rev. 2, M 70.10) w następujący sposób:

Klasa ta obejmuje nadzorowanie innych jednostek spółki lub przedsiębiorstwa oraz zarządzanie nimi; planowanie strategiczne i organizacyjne oraz podejmowanie decyzji w spółce lub przedsiębiorstwie; sprawowanie kontroli operacyjnej i zarządzanie bieżącą działalnością powiązanych jednostek.

- Spółka holdingowa, która posiada aktywa jednostek zależnych, ale nie podejmuje żadnych działań w zakresie zarządzania, jest uznawana za instytucję finansową typu *captive* i zaliczana do instytucji finansowych (S.127).

Spółki holdingowe są opisane w ISIC Rev. 4, sekcja K, klasa 6420 (NACE Rev. 2, K 64.20) w następujący sposób:

Klasa ta obejmuje działalność spółek holdingowych, tzn. jednostek, które posiadają aktywa (udziały większościowe) grupy jednostek zależnych i ich główną działalnością jest bycie właścicielem tej grupy. Spółki holdingowe należące do tej klasy nie zapewniają przedsiębiorstwom, w których posiadają udziały, żadnych innych usług, tzn. nie administrują ani nie zarządzają żadnymi innymi jednostkami.

Grupy przedsiębiorstw

- 2.15. Duże grupy przedsiębiorstw są utworzone wówczas, gdy jednostka macierzysta sprawuje kontrolę nad kilkoma jednostkami zależnymi, które mogą z kolei kontrolować swoje jednostki zależne itd. Każdy członek grupy traktowany jest jako odrębna jednostka instytucjonalna, jeśli spełnia kryteria definicji jednostki instytucjonalnej.
- 2.16. Zależą nietraktowania grup przedsiębiorstw jako pojedynczych jednostek instytucjonalnych jest to, że grupy nie zawsze są stałe w czasie, nie są też łatwe do zidentyfikowania w praktyce. Uzyskanie danych na temat grup, których działalność nie jest ściśle zintegrowana, może być trudne. Wiele grup jest zbyt dużych i niejednorodnych, by mogły być traktowane jako pojedyncze jednostki, a ich rozmiar i skład może zmieniać się w czasie, na skutek połączeń i przejęć.

Spółki specjalnego przeznaczenia

- 2.17. Spółka specjalnego przeznaczenia (SPE) lub spółka celowa (SPV) to przeważnie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka komandytowa powołana w określonym, wąskim lub czasowo ograniczonym celu oraz aby wykluczyć ryzyko finansowe, szczególny sposób opodatkowania lub ryzyko związane z nadzorem.
- 2.18. Nie istnieje powszechna definicja spółek specjalnego przeznaczenia, ale charakterystyczne są dla nich następujące cechy:
- a) nie zatrudniają pracowników i nie posiadają aktywów niefinansowych;
  - b) fizycznie ich obecność ogranicza się do tablicy z nazwą spółki lub znaku potwierdzającego miejsce rejestracji;
  - c) zawsze są powiązane z innym przedsiębiorstwem, często jako jednostka zależna;
  - d) są rezydentami innego terytorium niż to, na którym rezydentami są powiązane przedsiębiorstwa. Wobec braku fizycznej obecności siedzibę przedsiębiorstwa ustala się na podstawie terytorium ekonomicznego, gdzie założono lub zarejestrowano dane przedsiębiorstwo zgodnie z obowiązującymi tam przepisami;
  - e) są zarządzane przez pracowników innego przedsiębiorstwa, które może, ale nie musi być przedsiębiorstwem powiązanym. Spółka specjalnego przeznaczenia płaci za świadczone na jej rzecz usługi i obciąża z kolei swoją jednostkę macierzystą lub inne przedsiębiorstwo powiązane opłatą dla pokrycia tych kosztów. To jedyna działalność produkcyjna, w jaką zaangażowana jest spółka specjalnego przeznaczenia, choć często zaciąga ona zobowiązania w imieniu swojego właściciela, zwykle też otrzymuje dochód inwestycyjny i czerpie zyski z tytułu posiadania aktywów.
- 2.19. Bez względu na to, czy jednostka posiada wszystkie te cechy, czy żadnej z nich, oraz czy określa się ją mianem spółki specjalnego przeznaczenia lub podobnym terminem, czy też nie, jest ona traktowana w ten sam sposób jak każda inna jednostka instytucjonalna; zalicza się ją więc do sektora i gałęzi na podstawie jej działalności podstawowej, chyba że chodzi o spółkę specjalnego przeznaczenia, która nie ma niezależnych uprawnień do działania.
- 2.20. Instytucje finansowe typu *captive*, jednostki zależne typu *artificial* oraz jednostki specjalnego przeznaczenia utworzone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, nieuprawnione do niezależnego działania, są zatem zaliczane do sektora jednostki, która je kontroluje. Wyjątkiem są przypadki, gdy jednostki te nie są rezydentami, wówczas traktuje się je odrębnie od jednostki, która je kontroluje. Jednakże w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych działalność jednostek zależnych jest odzwierciedlona w rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Instytucje finansowe typu *captive*

- 2.21. Jednym z przykładów instytucji finansowej typu *captive* jest spółka holdingowa posiadająca aktywa jednostek zależnych. Przykładami innych jednostek, które również traktuje się jako instytucje finansowe typu *captive*, są jednostki posiadające opisane wyżej cechy spółek specjalnego przeznaczenia, w tym fundusze inwestycyjne i emerytalno-rentowe oraz jednostki wykorzystywane do zarządzania majątkiem osób indywidualnych i rodzin, wydawania dłużnych papierów wartościowych w imieniu spółek powiązanych (taka spółka może być nazywana spółką typu *conduit*) oraz do spełniania innych funkcji finansowych.
- 2.22. Stopień niezależności takiej jednostki od jednostki macierzystej można wykazać na podstawie tego, czy sprawuje ona pewną kontrolę materialną nad swoimi aktywami i zobowiązaniami w takim stopniu, że ponosi ona ryzyko i czerpie zyski związane z tymi aktywami i zobowiązaniami. Takie jednostki zaliczane są do sektora instytucji finansowych.
- 2.23. Jednostka tego typu, która nie może działać niezależnie od jednostki macierzystej i jest tylko biernym posiadaczem aktywów i zobowiązań (czasem opisywana jako działająca na zasadzie autopilota), nie jest traktowana jako odrębna jednostka instytucjonalna, chyba że jest rezydentem w innej gospodarce niż ta, w której rezydentem jest jednostka macierzysta. Jeśli jest rezydentem w tej samej gospodarce, w której rezydentem jest jednostka macierzysta, wówczas traktowana jest jako jednostka zależna typu *artificial*, jak opisano poniżej.

Jednostki zależne typu *artificial*

- 2.24. Jednostka zależna będąca w pełni własnością jednostki macierzystej może zostać utworzona w celu świadczenia usług na rzecz jednostki macierzystej lub innych przedsiębiorstw należących do tej samej grupy, dla uniknięcia podatków, zminimalizowania zobowiązań w sytuacji upadłości albo dla zapewnienia innych korzyści technicznych w ramach obowiązujących w danym państwie przepisów podatkowych i przepisów dotyczących spółek.
- 2.25. Tego typu jednostki z reguły nie spełniają kryteriów definicji jednostki instytucjonalnej, ponieważ nie są w stanie działać niezależnie od jednostki macierzystej i mogą podlegać ograniczeniom w zakresie posiadania aktywów lub zawierania transakcji dotyczących aktywów posiadanych w swoich bilansach. Ich poziom produkcji globalnej i cena, jaką za nią otrzymują, są określone przez jednostkę macierzystą, która (ewentualnie z innymi przedsiębiorstwami z tej samej grupy) jest jej wyłącznym klientem. Nie są zatem traktowane jako odrębne jednostki instytucjonalne, lecz jako integralna część jednostki macierzystej, a ich rachunki są skonsolidowane z rachunkami jednostki macierzystej, chyba że są rezydentami innego terytorium ekonomicznego niż to, którego rezydentem jest jednostka macierzysta.

- 2.26. Należy rozróżnić jednostki zależne typu *artificial*, jak te opisane powyżej, od jednostki prowadzącej tylko działalność pomocniczą. Zakres działalności pomocniczej ogranicza się do tego typu funkcji usługowych, których do pewnego stopnia potrzebuje każde przedsiębiorstwo, takich jak sprzątanie pomieszczeń, prowadzenie spraw placowych pracowników lub dostarczanie przedsiębiorstwu infrastruktury w zakresie technologii informacyjnych (zob. rozdział 1 pkt 1.31).

Jednostki specjalnego przeznaczenia utworzone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych

- 2.27. Sektor instytucji rządowych i samorządowych również może powoływać jednostki specjalnego przeznaczenia o cechach i funkcjach podobnych do tych, które wyróżniają instytucje finansowe typu *captive* i jednostki zależne typu *artificial*. Takie jednostki nie mają uprawnień do niezależnego działania i mają ograniczony zakres transakcji, w które mogą się angażować. Nie ponoszą ryzyka ani nie czerpią korzyści wynikających z posiadanych aktywów i zobowiązań. Takie jednostki, jeśli są rezydentami, traktowane są jako integralna część sektora instytucji rządowych lub samorządowych, a nie jako odrębna jednostka. Jeśli natomiast nie są rezydentami, traktowane są jako odrębne jednostki. Wszystkie transakcje przeprowadzane przez te jednostki za granicą są odzwierciedlone we właściwych transakcjach z sektorem instytucji rządowych i samorządowych. Jeśli zatem jednostka zaciąga pożyczkę za granicą, uznaje się, że pożyczka ona instytucji rządowej lub samorządowej tę samą kwotę i na takich samych zasadach, jak pierwotna pożyczka.
- 2.28. W skrócie, rachunki spółek specjalnego przeznaczenia, które nie mają uprawnień do niezależnego działania, są skonsolidowane z rachunkami jednostki macierzystej, chyba że jednostki te są rezydentami w innej gospodarce niż ta, w której rezydentem jest jednostka macierzysta. Jedynym wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, w której będąca nierezydentem spółka specjalnego przeznaczenia jest utworzona przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.

- 2.29. Umowne jednostki będące rezydentami są definiowane jako:

- a) te części jednostek będących nierezydentami, które posiadają główne centrum interesów ekonomicznych (w większości przypadków są to jednostki, które angażują się w produkcję ekonomiczną na okres jednego roku lub dłużej) na terytorium ekonomicznym danego państwa;
- b) jednostki będące nierezydentami występujące w charakterze właścicieli gruntów lub budynków na terytorium ekonomicznym danego państwa, ale tylko w odniesieniu do transakcji dotyczących tych gruntów lub budynków.

Umowne jednostki będące rezydentami, nawet jeśli prowadzą tylko częściowe rachunki i nie mają autonomii podejmowania decyzji, są traktowane jako jednostki instytucjonalne.

- 2.30. Do jednostek instytucjonalnych zalicza się:

- a) jednostki posiadające autonomię podejmowania decyzji i prowadzące pełny zestaw rachunków, takie jak:
  - 1) przedsiębiorstwa niefinansowe oraz instytucje finansowe, prywatne i publiczne;
  - 2) spółdzielnie i spółki uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną;
  - 3) publiczne jednostki produkcyjne, które na mocy specjalnych aktów prawnych są uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną;
  - 4) instytucje niekomercyjne uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną; oraz
  - 5) przedstawicielstwa sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) jednostki prowadzące pełny zestaw rachunków i uznawane za posiadające autonomię podejmowania decyzji, nawet jeśli nie są utworzone odrębnie od jednostki macierzystej; jednostki typu przedsiębiorstwo;
- c) jednostki, które nie prowadzą pełnego zestawu rachunków, ale uznawane są za posiadające autonomię podejmowania decyzji, czyli:
  - 1) gospodarstwa domowe;
  - 2) umowne jednostki będące rezydentami.

SEKTORY INSTYTUCJONALNE

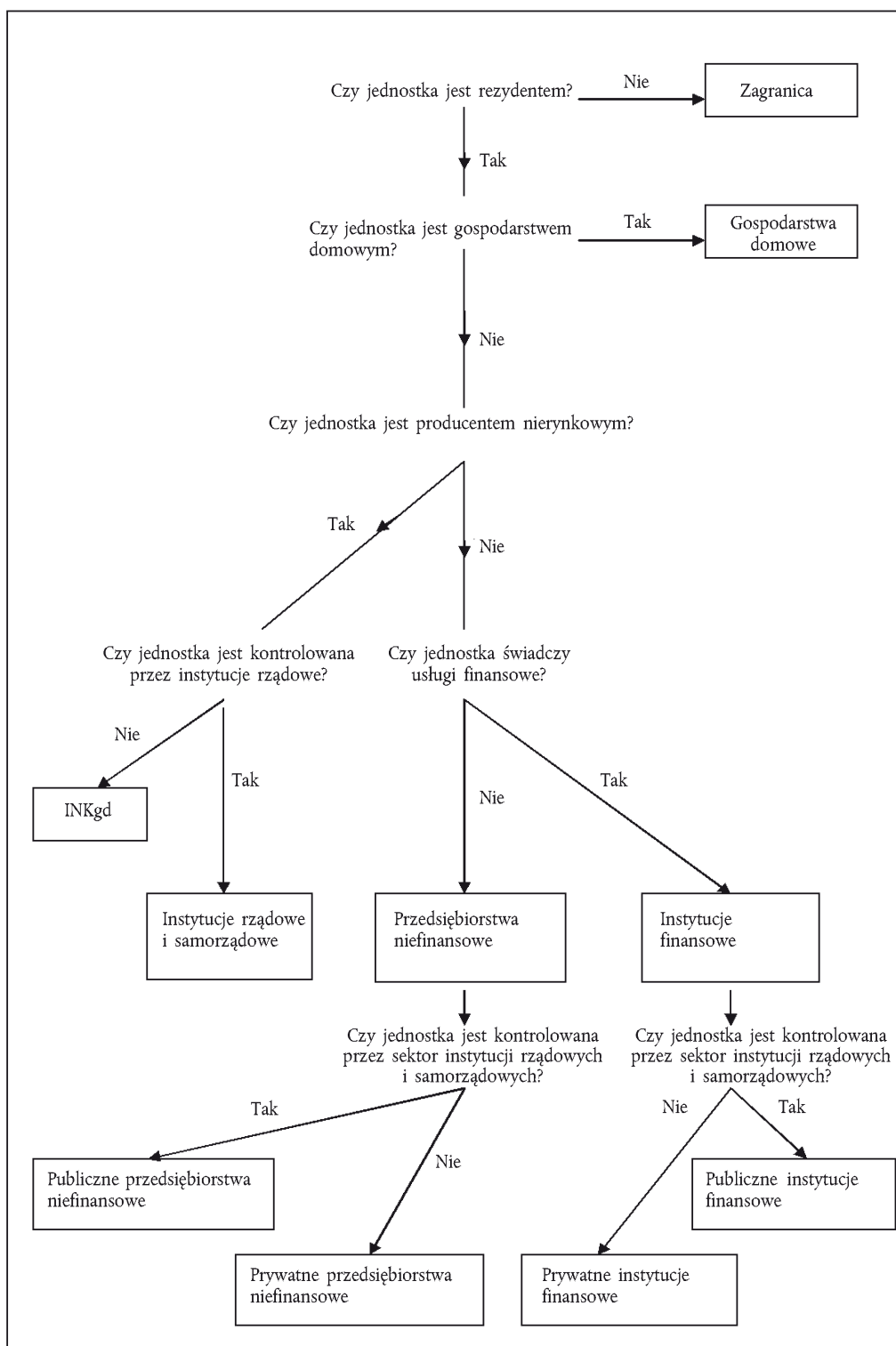
- 2.31. W analizie makroekonomicznej nie rozważa się oddzielnie działań indywidualnych jednostek instytucjonalnych, ale bierze pod uwagę zagregowane działania podobnych instytucji. Z tego względu jednostki są połączone w grupy zwane sektorami instytucjonalnymi, z których niektóre dzielą się na podsektory.

Tablica 2.1 — Sektory i podsektory

Sektory i podsektory			Publiczne	Prywatne krajowe	Pod kontrolą zagraniczną	
Przedsiębiorstwa niefinansowe		S.11	S.11001	S.11002	S.11003	
Instytucje finansowe		S.12				
Monetarne instytucje finansowe	Bank centralny	S.121				
	Pozostałe monetarne instytucje finansowe	Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		Fundusze rynku pieniężnego	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Instytucje finansowe z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych	Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego	S.124	S.12401	S.12402	S.12403	
	Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych	S.125	S.12501	S.12502	S.12503	
	Pomocnicze instytucje finansowe	S.126	S.12601	S.12602	S.12603	
	Instytucje finansowe typu <i>captive</i> i udzielające pożyczek	S.127	S.12701	S.12702	S.12703	
Instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe	Instytucje ubezpieczeniowe	S.128	S.12801	S.12802	S.12803	
	Fundusze emerytalno-rentowe	S.129	S.12901	S.12902	S.12903	
Sektor instytucji rządowych i samorządowych		S.13				
Instytucje rządowe szczebla centralnego (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)		S.1311				
Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)		S.1312				
Instytucje samorządowe szczebla lokalnego (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)		S.1313				
Fundusze zabezpieczenia społecznego		S.1314				
Gospodarstwa domowe		S.14				
Pracodawcy oraz osoby pracujące na własny rachunek		S.141+ S.142				
Osoby fizyczne pracujące najemnie		S.143				
Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności i z niezarobkowych źródeł		S.144				
Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności		S.1441				
Emeryci i renciści		S.1442				
Osoby fizyczne uzyskujące dochody z innych niezarobkowych źródeł		S.1443				
Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych		S.15				
Zagranica		S.2				
Państwa członkowskie oraz instytucje i organy Unii Europejskiej		S.21				
Państwa członkowskie Unii Europejskiej		S.211				
Instytucje i organy Unii Europejskiej		S.212				
Państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej		S.22				

2.32. Każdy sektor i podsektor grupuje razem jednostki instytucjonalne o podobnym typie zachowań ekonomicznych.

Diagram 2.1 — Przepisanie jednostek do sektorów

2.33. Jednostki instytucjonalne grupowane są w odpowiednich sektorach instytucjonalnych na podstawie tego, jaki typ jednostki produkcyjnej reprezentują, oraz w zależności od ich podstawowej działalności i funkcji, które implikują ich zachowania ekonomiczne.

2.34. Diagram 2.1 pokazuje, w jaki sposób jednostki są zaliczane do głównych sektorów. Aby określić, do jakiego sektora należy dana jednostka będąca rezydentem, ale niebędąca gospodarstwem domowym, zgodnie z diagramem należy ustalić, czy jest ona pod kontrolą sektora instytucji rządowych i samorządowych, czy też nie, oraz czy jest producentem rynkowym czy nierynkowym.

- 2.35. Sprawowanie kontroli nad instytucją finansową lub przedsiębiorstwem niefinansowym jest zdefiniowane jako możliwość określania ogólnej polityki przedsiębiorstwa, na przykład poprzez wybieranie w razie konieczności odpowiednich osób kierujących.
- 2.36. Pojedyncza jednostka instytucjonalna (inne przedsiębiorstwo, gospodarstwo domowe, jednostka niekomercyjna bądź jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych) zapewnia sobie kontrolę nad przedsiębiorstwem lub jednostką typu przedsiębiorstwo poprzez posiadanie ponad połowy udziałowców z prawem głosu lub kontrolowanie w inny sposób ponad połowy całkowitej liczby głosów udziałowców.
- 2.37. Do uzyskania kontroli nad ponad połową całkowitej liczby głosów dana jednostka instytucjonalna nie musi sama posiadać żadnych udziałów. Wystarczy na przykład, aby przedsiębiorstwo C było zależne od przedsiębiorstwa B, w którym z kolei przedsiębiorstwo A posiada większość całkowitej liczby głosów. Przedsiębiorstwo C jest uznawane za zależne od przedsiębiorstwa B, gdy przedsiębiorstwo B kontroluje ponad połowę całkowitej liczby głosów w przedsiębiorstwie C albo gdy przedsiębiorstwo B posiada udziały w C z prawem do wyboru lub usunięcia większości członków zarządu C.
- 2.38. Sektor instytucji rządowych i samorządowych zapewnia sobie kontrolę nad przedsiębiorstwem w wyniku specjalnych przepisów prawnych lub regulacji uprawniających je do określania polityki przedsiębiorstwa. Następujące wskaźniki stanowią najważniejsze czynniki, które należy uwzględnić przy ustalaniu, czy dane przedsiębiorstwo znajduje się pod kontrolą sektora instytucji rządowych i samorządowych:
- sektor instytucji rządowych i samorządowych posiada większość całkowitej liczby głosów;
  - sektor instytucji rządowych i samorządowych sprawuje kontrolę nad zarządem lub organem zarządzającym;
  - sektor instytucji rządowych i samorządowych sprawuje kontrolę nad zatrudnianiem i zwalnianiem kluczowego personelu;
  - sektor instytucji rządowych i samorządowych sprawuje kontrolę nad kluczowymi organami w jednostce;
  - sektor instytucji rządowych i samorządowych jest w posiadaniu złotej akcji;
  - specjalne regulacje;
  - sektor instytucji rządowych i samorządowych jest dominującym klientem;
  - korzystanie z pożyczek udzielanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- Do stwierdzenia kontroli może wystarczyć jeden z tych wskaźników, w innych przypadkach kilka różnych wskaźników naraz może świadczyć o kontroli.
- 2.39. W przypadku instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną uwzględnić należy pięć wskaźników świadczących o kontroli:
- mianowanie kadry wyższego szczebla;
  - zapewnianie upoważnień lub pełnomocnictw;
  - umowy;
  - stopień finansowania;
  - stopień narażenia sektora instytucji rządowych i samorządowych na ryzyko.
- Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw jeden z tych wskaźników może wystarczyć w niektórych przypadkach do wykazania kontroli, jednak w innych przypadkach kilka różnych wskaźników może wspólnie świadczyć o kontroli.
- 2.40. Rozróżnienie między działalnością rynkową i nierynkową, a zatem w przypadku jednostek sektora publicznego ich zaklasyfikowanie do sektora instytucji rządowych i samorządowych bądź do sektora przedsiębiorstw lub instytucji finansowych, zależy od kryteriów wymienionych w pkt 1.37.
- 2.41. Sektor dzieli się na podsektory na podstawie kryteriów odpowiednich dla tego sektora; na przykład sektor instytucji rządowych i samorządowych może być podzielony na instytucje szczebla centralnego, regionalnego i lokalnego oraz fundusze zabezpieczenia społecznego. Pozwala to na bardziej precyzyjny opis zachowań ekonomicznych jednostek.

Rachunki sektorów i podsektorów rejestrują wszystkie działalności, zarówno podstawowe, jak i drugorzędne, jednostek instytucjonalnych zaliczonych do odpowiednich sektorów.

Każda jednostka instytucjonalna należy tylko do jednego sektora lub podsektora.

- 2.42. Aby zaklasyfikować do odpowiedniego sektora jednostkę instytucjonalną, której podstawową funkcją jest produkcja wyrobów i usług, konieczne jest przede wszystkim określenie typu producenta, jakim jest ta jednostka.
- 2.43. W tabelicy 2.2 przedstawiono typy producentów oraz podstawowe działalności i funkcje charakterystyczne dla każdego sektora:

Tabela 2.2 — Typy producentów oraz podstawowe rodzaje działalności i funkcje według sektorów

Typ producenta	Podstawowa działalność i funkcja	Sektor
Producent rynkowy	Produkcja wyrobów rynkowych i usług niefinansowych	Przedsiębiorstwa niefinansowe (S.11)
Producent rynkowy	Pośrednictwo finansowe, łącznie z działalnością ubezpieczeniową Pomocnicza działalność finansowa	Institucje finansowe (S.12)
Publiczny producent nierynkowy	Produkcja i dostarczanie produkcji globalnej nierynkowej na cele spożycia ogólnospołecznego i indywidualnego oraz prowadzenie transakcji redystrybucji dochodu i bogactwa narodowego	Sektor instytucji rządowych i samorządowych (S.13)
Producent rynkowy lub prywatny producent na własne cele finalne	Spożycie Produkcja globalna rynkowa i produkcja globalna na własne cele finalne	Gospodarstwa domowe (S.14) jako konsumenci jako przedsiębiorcy
Prywatny producent nierynkowy	Produkcja i dostarczanie produkcji globalnej nierynkowej na cele spożycia indywidualnego	Institucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (S.15)

- 2.44. Sektor zagranica (S.2) odnosi się do przepływów i stanów między jednostkami będącymi rezydentami a jednostkami będącymi nierezydentami – jednostki będące nierezydentami nie są określane poprzez podobne cele i zachowania, rozpoznaje się je tylko poprzez ich przepływy i stany z jednostkami będącymi rezydentami.

Przedsiębiorstwa niefinansowe (S.11)

- 2.45. *Definicja:* Sektor przedsiębiorstw niefinansowych (S.11) obejmuje samodzielne jednostki instytucjonalne posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową działalnością jest produkcja wyrobów i usług niefinansowych. Do sektora przedsiębiorstw niefinansowych należą także niefinansowe jednostki typu przedsiębiorstwo (zob. pkt 2.13 lit. f)).
- 2.46. Omawiane jednostki instytucjonalne obejmują:
- prywatne i publiczne przedsiębiorstwa będące producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych;
  - spółdzielnie i spółki uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, będące producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych;
  - producentów publicznych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, którzy są producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych;
  - instytucje niekomercyjne lub stowarzyszenia działające na rzecz przedsiębiorstw niefinansowych, uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych;
  - centrale kontrolujące grupę przedsiębiorstw będących producentami rynkowymi, jeśli przeważającym rodzajem działalności całej grupy przedsiębiorstw – mierzonym na podstawie wartości dodanej – jest produkcja wyrobów i usług niefinansowych;

- f) jednostki specjalnego przeznaczenia, których podstawową działalnością jest produkcja wyrobów lub świadczenie usług niefinansowych;
- g) prywatne i publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo będące producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych.
- 2.47. „Niefinansowe jednostki typu przedsiębiorstwo” to wszystkie jednostki będące producentami rynkowymi zaangażowanymi głównie w produkcję wyrobów i usług niefinansowych i spełniające warunki uznania ich za jednostki typu przedsiębiorstwo (zob. pkt 2.13 lit. f)).
- Niefinansowe jednostki typu przedsiębiorstwo muszą dysponować wystarczającymi informacjami do sporządzenia pełnego zestawu rachunków oraz działać tak, jakby były przedsiębiorstwami. Faktyczna relacja tych jednostek do ich właścicieli jest analogiczna do relacji przedsiębiorstw do ich udziałowców.
- Niefinansowe jednostki typu przedsiębiorstwo stanowiące własność gospodarstw domowych, jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucji niekomercyjnych są grupowane z przedsiębiorstwami niefinansowymi w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych, a nie w sektorze, do którego należą ich właściciele.
- 2.48. Pełen zestaw rachunków, łącznie z bilansami, nie stanowi warunku wystarczającego do traktowania producenta rynkowego jako jednostki instytucjonalnej takiej jak jednostki typu przedsiębiorstwo. Spółki i producenci publiczni, inni niż wymienieni w pkt 2.46 lit. a), b), c) oraz f), a także ich wyłączni właściciele – nawet jeśli prowadzą pełen zestaw rachunków – nie są na ogół wyróżniani jako odrębne jednostki instytucjonalne, ponieważ nie posiadają autonomii podejmowania decyzji, gdyż zarządzanie nimi znajduje się pod kontrolą gospodarstw domowych, instytucji niekomercyjnych lub sektora instytucji rządowych i samorządowych, którzy są w posiadaniu tych jednostek.
- 2.49. Do przedsiębiorstw niefinansowych zalicza się umowne jednostki będące rezydentami, które są traktowane jako jednostki typu przedsiębiorstwo.
- 2.50. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych dzieli się na trzy podsektory:
- a) przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne (S.11001);
  - b) przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe (S.11002);
  - c) przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną (S.11003).

Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne (S.11001)

- 2.51. *Definicja:* Podsektor przedsiębiorstw niefinansowych publicznych składa się ze wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych, niefinansowych jednostek typu przedsiębiorstwo i instytucji niekomercyjnych, uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, które są producentami rynkowymi i podlegają kontroli jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 2.52. Publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo są jednostkami typu przedsiębiorstwo stanowiącymi własność jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe (S.11002)

- 2.53. *Definicja:* Podsektor przedsiębiorstw niefinansowych prywatnych krajowych składa się ze wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych, niefinansowych jednostek typu przedsiębiorstwo i instytucji niekomercyjnych, które są uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną i są producentami rynkowymi, których nie kontroluje sektor instytucji rządowych i samorządowych ani zagraniczne jednostki instytucjonalne.

Do tego podsektora należą przedsiębiorstwa i jednostki typu przedsiębiorstwo powstałe z bezpośrednich inwestycji zagranicznych, niezaliczone do podsektora przedsiębiorstw niefinansowych pod kontrolą zagraniczną (S.11003).

Przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną (S.11003)

- 2.54. *Definicja:* Podsektor przedsiębiorstw niefinansowych pod kontrolą zagraniczną składa się ze wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych i niefinansowych jednostek typu przedsiębiorstwo, które są kontrolowane przez jednostki instytucjonalne będące nierezydentami.

Do podsektora tego zalicza się:

- a) wszystkie jednostki zależne od przedsiębiorstw będących nierezydentami;
- b) wszystkie przedsiębiorstwa kontrolowane przez jednostki instytucjonalne będące nierezydentami, które same nie są przedsiębiorstwem; na przykład przedsiębiorstwo kontrolowane przez zagraniczny rząd. Do tego podsektora zalicza się przedsiębiorstwa kontrolowane przez grupę jednostek będących nierezydentami, działających wspólnie;

- c) wszystkie oddziały lub inne instytucje nieposiadające osobowości prawnej, należące do przedsiębiorstw będących nierezydentami lub producenci nieposiadający osobowości prawnej, którzy są umownymi jednostkami będącymi rezydentami.

Instytucje finansowe (S.12)

- 2.55. *Definicja:* Sektor instytucji finansowych (S.12) obejmuje samodzielne jednostki instytucjonalne posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową działalnością jest świadczenie usług finansowych. Do tych jednostek instytucjonalnych należą wszystkie instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, które angażują się głównie w:

- a) pośrednictwo finansowe (instytucje pośrednictwa finansowego); lub
- b) pomocniczą działalność finansową (pomocnicze instytucje finansowe)

Zalicza się do nich również jednostki instytucjonalne świadczące usługi finansowe, w przypadku których większość aktywów lub zobowiązań nie podlega transakcjom na rynkach otwartych.

- 2.56. Pośrednictwo finansowe jest działalnością, w ramach której jednostka instytucjonalna nabywa aktywa finansowe i zaciąga zobowiązania na swój własny rachunek poprzez angażowanie się w transakcje finansowe na rynku. Aktywa i zobowiązania pośredników finansowych są przekształcane lub przegrupowywane na przykład w związku z terminem płatności, skalą, ryzykiem itp. w procesie pośrednictwa finansowego.

Pomocnicza działalność finansowa jest działalnością związaną z pośrednictwem finansowym, ale która nie obejmuje samego pośrednictwa.

Instytucje pośrednictwa finansowego

- 2.57. W procesie pośrednictwa finansowego dokonuje się transferu funduszy między stronami trzecimi – od tych, które posiadają nadwyżki funduszy, do tych, którym ich brakuje. Instytucja pośrednictwa finansowego nie działa jedynie jako agent dla pozostałych jednostek instytucjonalnych, ale naraża się na ryzyko poprzez nabywanie aktywów finansowych i zaciąganie zobowiązań na swój własny rachunek.
- 2.58. W procesie pośrednictwa finansowego mogą być włączone wszystkie kategorie zobowiązań, z wyjątkiem kategorii „pozostałe kwoty do zapłacenia” (AF.8). Aktywa finansowe włączone w proces pośrednictwa finansowego mogą być zaliczone do dowolnej kategorii aktywów, z wyjątkiem kategorii systemów ubezpieczeniowych, emerytalno-rentowych i standaryzowanych programów gwarancyjnych (AF.6), ale z uwzględnieniem kategorii pozostałych kwot do otrzymania. Instytucje pośrednictwa finansowego mogą inwestować swoje fundusze w aktywa niefinansowe, w tym nieruchomości. Aby dana jednostka mogła być uznana za instytucję pośrednictwa finansowego, powinna ona zaciągać zobowiązania na rynku i przekształcać fundusze. Przedsiębiorstwa obrotu nieruchomości nie są instytucjami pośrednictwa finansowego.
- 2.59. Funkcja instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych polega na gromadzeniu funduszy dla ochrony przed ryzykiem. Zobowiązaniami tych instytucji są ubezpieczenia, emerytury i renty oraz standaryzowane programy gwarancyjne (AF.6). Operacją przeciwną dla zobowiązań są inwestycje dokonywane przez instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe, które działają jako instytucje pośrednictwa finansowego.
- 2.60. Fundusze inwestycyjne, zwane dalej funduszami rynku pieniężnego oraz funduszami inwestycyjnymi niebędącymi funduszami rynku pieniężnego, zaciągają zobowiązania przede wszystkim poprzez emisję udziałów lub jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych (AF.52). Przekształcają one zebrane fundusze poprzez nabywanie aktywów finansowych lub nieruchomości. Fundusze inwestycyjne są klasyfikowane jako instytucje pośrednictwa finansowego. Każda zmiana wartości ich aktywów i zobowiązań, inna niż ich własnych udziałów, jest odzwierciedlona w ich funduszach własnych (zob. pkt 7.07). Z uwagi na fakt, że suma funduszy własnych jest równa wartości udziałów lub jednostek uczestnictwa funduszu inwestycyjnego, każda zmiana wartości aktywów i zobowiązań funduszu będzie odzwierciedlona w rynkowej wartości tych udziałów lub jednostek uczestnictwa. Fundusze inwestycyjne inwestujące w nieruchomości są instytucjami pośrednictwa finansowego.
- 2.61. Pośrednictwo finansowe ogranicza się do nabywania aktywów i zaciągania zobowiązań dotyczących całego społeczeństwa lub dokładnie w tym celu określonych i względnie dużych podgrup społeczeństwa. Gdy działalność jest ograniczona do małych grup osób lub rodzin, wówczas pośrednictwo finansowe nie ma miejsca.
- 2.62. Mogą istnieć wyjątki od ogólnego ograniczenia pośrednictwa finansowego do transakcji finansowych dokonywanych na rynku. Jako przykłady można wskazać banki gminne i banki oszczędnościowe uzależnione od zaangażowanych w nie gmin; inny przykład stanowią spółki zajmujące się leasingiem finansowym zależne od macierzystej grupy spółek przy pozyskiwaniu funduszy lub przy ich inwestowaniu. Udzielanie przez te instytucje pożyczek lub przyjmowanie oszczędności jest niezależne od, odpowiednio, zaangażowanych gmin lub macierzystej grupy, jeśli instytucje te mają być zaklasyfikowane jako instytucje pośrednictwa finansowego.

Pomocnicze instytucje finansowe

2.63. Pomocnicza działalność finansowa obejmuje działalność wspomagającą realizację transakcji dotyczących aktywów finansowych i zobowiązań lub przekształcanie bądź przegrupowywanie funduszy. Pomocnicze instytucje finansowe nie wystawiają się na ryzyko związane z nabywaniem aktywów finansowych czy zaciąganiem zobowiązań. Ułatwiają one pośrednictwo finansowe. Centrale, których wszystkie jednostki zależne bądź ich większość są instytucjami finansowymi, uznaje się za pomocnicze instytucje finansowe.

Instytucje finansowe inne niż instytucje pośrednictwa finansowego i pomocnicze instytucje finansowe

2.64. Do instytucji finansowych innych niż instytucje pośrednictwa finansowego i pomocnicze instytucje finansowe należą jednostki instytucjonalne świadczące usługi finansowe, których transakcje dotyczące większości ich aktywów lub zobowiązań nie odbywają się na otwartych rynkach.

Jednostki instytucjonalne należące do sektora instytucji finansowych

- 2.65. Do sektora instytucji finansowych (S.12) zalicza się następujące jednostki instytucjonalne:
- a) prywatne lub publiczne instytucje, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe lub pomocnicza działalność finansowa;
  - b) spółdzielnie i spółki uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe lub pomocnicza działalność finansowa;
  - c) producentów publicznych uznanych za jednostki posiadające osobowość prawną, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe lub pomocnicza działalność finansowa;
  - d) instytucje niekomercyjne uznane za jednostki posiadające osobowość prawną, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe lub pomocnicza działalność finansowa lub które działają na rzecz instytucji finansowych;
  - e) centrale, w przypadku gdy ich jednostki zależne – wszystkie lub ich większość – są instytucjami finansowymi i ich podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe lub pomocnicza działalność finansowa; takie centrale zalicza się do pomocniczych instytucji finansowych (S.126);
  - f) spółki holdingowe, których główną rolą jest posiadanie aktywów grupy jednostek zależnych. Charakter tej grupy może być finansowy lub niefinansowy – nie wpływa to na klasyfikację spółek holdingowych jako instytucji finansowych typu *captive* (S.127);
  - g) spółki specjalnego przeznaczenia, których podstawową działalnością jest świadczenie usług finansowych;
  - h) fundusze inwestycyjne nieposiadające osobowości prawnej, obejmujące inwestycje portfelowe będące własnością grupy uczestników i których zarządzaniem, z zasady, zajmują się inne instytucje finansowe. Fundusze te są jednostkami instytucjonalnymi odrębnymi od zarządzających nimi instytucji finansowych;
  - i) jednostki nieposiadające osobowości prawnej, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe i które podlegają regulacjom i nadzorowi (w większości przypadków klasyfikowane jako instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego, jako instytucje ubezpieczeniowe lub jako fundusze emerytalno-rentowe), uznawane są za jednostki posiadające autonomię podejmowania decyzji i mające zarząd niezależny od swoich właścicieli; ich funkcjonowanie ekonomiczne i finansowe jest podobne do sposobu funkcjonowania instytucji finansowych; w takich przypadkach jednostki te traktowane są jako odrębne jednostki instytucjonalne; przykładem takich jednostek są oddziały instytucji finansowych będących nierezidentami.

Podsektory instytucji finansowych

- 2.66. Sektor instytucji finansowych dzieli się na następujące podsektory:
- a) bank centralny (S.121);
  - b) instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122);
  - c) fundusze rynku pieniężnego (S.123);
  - d) fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (S.124);
  - e) pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125);
  - f) pomocnicze instytucje finansowe (S.126);
  - g) instytucje finansowe typu *captive* i udzielające pożyczek (S.127);

h) instytucje ubezpieczeniowe (S.128); oraz

i) fundusze emerytalno-rentowe (S.129).

Łączenie podsektorów instytucji finansowych

- 2.67. Monetarne instytucje finansowe według definicji Europejskiego Banku Centralnego (EBC) obejmują wszystkie jednostki instytucjonalne należące do podsektorów: bank centralny (S.121), instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122) oraz fundusze rynku pieniężnego (S.123).
- 2.68. Pozostałe monetarne instytucje finansowe składają się z tych instytucji pośrednictwa finansowego, poprzez które efekty polityki monetarnej banku centralnego (S.121) są przekazywane do innych podmiotów gospodarczych. Są to instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122) oraz fundusze rynku pieniężnego (S.123).
- 2.69. Instytucjami pośrednictwa finansowego zajmującymi się gromadzeniem funduszy dla ochrony przed ryzykiem są instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe. Obejmują one podsektory: instytucje ubezpieczeniowe (S.128) oraz fundusze emerytalno-rentowe (S.129).
- 2.70. Na instytucje finansowe, z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych składają się podsektory: fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (S.124), pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125), pomocnicze instytucje finansowe (S.126) oraz instytucje finansowe typu *captive* i udzielające pożyczek (S.127).

Podział podsektorów instytucji finansowych na instytucje finansowe publiczne, prywatne krajowe oraz będące pod kontrolą zagraniczną

2.71. Z wyjątkiem podsektora S.121 każdy z pozostałych podsektorów dzieli się na:

- a) instytucje finansowe publiczne;
- b) instytucje finansowe prywatne krajowe; oraz
- c) instytucje finansowe pod kontrolą zagraniczną.

Kryteria stosowane do powyższego podziału są analogiczne do stosowanych w przypadku przedsiębiorstw niefinansowych (zob. pkt 2.51–2.54).

Tablica 2.3 — Sektor instytucji finansowych i jego podsektory

Sektory i podsektory		Publiczne	Prywatne krajowe	Pod kontrolą zagraniczną	
Instytucje finansowe		S.12			
Monetarne instytucje finansowe	Bank centralny	S.121			
	Pozostałe monetarne instytucje finansowe	Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego	S.122	S.12201	S.12202
		Fundusze rynku pieniężnego	S.123	S.12301	S.12302
Instytucje finansowe z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych	Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego	S.124	S.12401	S.12402	
	Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych	S.125	S.12501	S.12502	
	Pomocnicze instytucje finansowe	S.126	S.12601	S.12602	
	Instytucje finansowe typu <i>captive</i> i udzielające pożyczek	S.127	S.12701	S.12702	
Instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe	Instytucje ubezpieczeniowe	S.128	S.12801	S.12802	
	Fundusze emerytalno-rentowe	S.129	S.12901	S.12902	

Bank centralny (S.121)

- 2.72. Definicja: Podsektor banku centralnego (S.121) składa się ze wszystkich finansowych instytucji i jednostek typu przedsiębiorstwo, których podstawową funkcją jest emisja pieniądza, zachowywanie odpowiedniego poziomu wartości waluty krajowej i obcej oraz utrzymywanie całości lub części rezerw walutowych kraju.
- 2.73. Do podsektora S.121 zaliczane są następujące instytucje pośrednictwa finansowego:
- a) narodowy bank centralny, również gdy jest częścią Europejskiego Systemu Banków Centralnych;
  - b) centralne instytucje monetarne o zasadniczo publicznym charakterze (np. instytucje zarządzające wymianą walut lub emitujące pieniądź), prowadzące pełen zestaw rachunków i posiadające autonomię podejmowania decyzji w odniesieniu do instytucji rządowych na szczeblu centralnym. W przypadku gdy taka działalność jest prowadzona w ramach instytucji rządowych na szczeblu centralnym lub w ramach banku centralnego, nie wyróżnia się odrębnej jednostki instytucjonalnej.
- 2.74. Podsektor S. 121 nie obejmuje instytucji i organów innych niż bank centralny, które regulują bądź nadzorują spółki finansowe lub rynki finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126.

Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122)

- 2.75. Definicja: Podsektor instytucji przyjmujących depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122), obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, z wyjątkiem zaliczonych do podsektorów bank centralny oraz fundusze rynku pieniężnego, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe i zajmują się one przyjmowaniem depozytów lub bliskich substytutów depozytów od jednostek instytucjonalnych – a zatem nie tylko od monetarnych instytucji finansowych – oraz, we własnym imieniu, udzielają kredytów i pożyczek lub dokonują inwestycji w papiery wartościowe.
- 2.76. Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego, nie mogą być opisane po prostu jako „banki”, ponieważ mogą one obejmować pewne instytucje finansowe, które same siebie nazywają bankami, lub pewne instytucje finansowe, którym się na stosowanie tej nazwy w pewnych państwach nie zezwala, a ponadto niektóre inne instytucje finansowe określające się jako banki mogą w rzeczywistości nie być instytucjami przyjmującymi depozyty. Do podsektora S.122 zaliczane są następujące instytucje pośrednictwa finansowego:
- a) banki komercyjne, banki uniwersalne;
  - b) banki oszczędnościowe (w tym powiernicze banki oszczędnościowe, banki oszczędnościowe oraz stowarzyszenia pożyczkowe);
  - c) żyro-pocztę, banki pocztowe, żyro-banki;
  - d) wiejskie banki kredytowe, rolnicze banki kredytowe;
  - e) spółdzielcze banki kredytowe, kasy oszczędnościowo pożyczkowe;
  - f) banki specjalistyczne (np. banki kupieckie, domy emisyjne, banki prywatne); oraz
  - g) instytucje pieniądza elektronicznego, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe.
- 2.77. Następujące instytucje pośrednictwa finansowego są zaliczane do podsektora S.122, jeżeli zajmują się przyjmowaniem lokat od ludności, zarówno w formie depozytów, jak i w innych postaciach, takich jak powtarzalne emisje długoterminowych dłużnych papierów wartościowych:
- a) instytucje zajmujące się udzielaniem kredytów i pożyczek hipotecznych (włączając towarzystwa budowlane, banki hipoteczne i hipoteczne instytucje kredytowe);
  - b) komunalne instytucje kredytowe.
- W przeciwnym razie instytucje pośrednictwa finansowego zaliczane są do podsektora S.124.
- 2.78. Podsektor S.122 nie obejmuje:
- a) centrali, które sprawują nadzór i zarząd nad innymi jednostkami grupy składającej się przede wszystkim z instytucji przyjmujących depozyty, z wyjątkiem banku centralnego, ale które nie są instytucjami przyjmującymi depozyty. Zalicza się je do podsektora S.126;

- b) instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działających na rzecz instytucji przyjmujących depozyty, ale niezaangażowanych w pośrednictwo finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126; oraz
- c) instytucji pieniądza elektronicznego, których podstawową działalnością nie jest pośrednictwo finansowe.

Fundusze rynku pieniężnego (S.123)

- 2.79. *Definicja:* Podsektor funduszy rynku pieniężnego (S.123) obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo (z wyjątkiem tych zaliczonych do podsektorów banku centralnego oraz instytucji kredytowych), których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe. Zajmują się one emisją udziałów lub jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych jako bliskich substytutów depozytów oraz, we własnym imieniu, dokonują inwestycji, przede wszystkim w udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego, krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe lub depozyty.
- 2.80. Do podsektora S.123 zaliczane są następujące instytucje pośrednictwa finansowego: fundusze inwestycyjne, w tym fundusze inwestycyjne typu zamkniętego i fundusze inwestycyjne typu otwartego oraz inne systemy zbiorowego inwestowania, których udziały lub jednostki uczestnictwa są bliskimi substytutami depozytów.
- 2.81. Podsektor S.123 nie obejmuje:
  - a) centrali, które sprawują nadzór i zarząd nad grupą składającą się głównie z funduszy rynku pieniężnego, ale same nie są funduszami rynku pieniężnego. Zalicza się je do podsektora S.126;
  - b) instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działających na rzecz funduszy rynku pieniężnego, ale niezaangażowanych w pośrednictwo finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126.

Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (S.124)

- 2.82. *Definicja:* Podsektor funduszy inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (S.124) składa się ze wszystkich systemów zbiorowego inwestowania (z wyjątkiem tych zaklasyfikowanych do podsektora funduszy rynku pieniężnego), których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe. Instytucje te zajmują się emisją udziałów lub jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych niebędących bliskimi substytutami depozytów oraz, we własnym imieniu, dokonują inwestycji, przede wszystkim w aktywa finansowe inne niż aktywa finansowe krótkoterminowe oraz w aktywa niefinansowe (przeważnie nieruchomości).
- 2.83. Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego obejmują fundusze inwestycyjne typu zamkniętego i fundusze inwestycyjne typu otwartego oraz inne systemy zbiorowego inwestowania, których udziały lub jednostki uczestnictwa nie są uznawane za bliskie substytuty depozytów.
- 2.84. Do podsektora S.124 zaliczane są następujące instytucje pośrednictwa finansowego:
  - a) fundusze inwestycyjne typu otwartego, których udziały lub jednostki uczestnictwa są, na wniosek udziałowców, odkupywane lub wykupywane bezpośrednio lub pośrednio z aktywów przedsiębiorstwa;
  - b) fundusze inwestycyjne typu zamkniętego, z określonym kapitałem podstawowym, w przypadku których inwestorzy przyłączający się do funduszu lub go opuszczający muszą zakupić lub sprzedać istniejące udziały;
  - c) fundusze inwestycyjne nieruchomości;
  - d) fundusze inwestycyjne inwestujące w inne fundusze („fundusze funduszy”);
  - e) fundusze hedgingowe obejmujące różne systemy zbiorowego inwestowania charakteryzujące się zwykle wysokimi wymaganymi minimalnymi kwotami inwestycji, ograniczonymi regulacjami oraz wachlarzem strategii inwestycyjnych.
- 2.85. Podsektor S.124 nie obejmuje:
  - a) funduszy emerytalno-rentowych będących częścią podsektora funduszy emerytalno-rentowych;
  - b) funduszy specjalnego przeznaczenia sektora instytucji rządowych i samorządowych, nazywanych państwowymi funduszami majątkowymi. Fundusz specjalnego przeznaczenia sektora instytucji rządowych i samorządowych klasyfikowany jest jako instytucja finansowa typu *captive*, jeżeli jest to instytucja finansowa. Klasyfikacja „fundusz specjalnego przeznaczenia sektora instytucji rządowych i samorządowych” – zarówno jako części sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak i jako części sektora instytucji finansowych dokonywana jest na podstawie kryteriów dotyczących jednostek specjalnego przeznaczenia sektora instytucji rządowych i samorządowych określonych w pkt 2.27;

- c) centrali, które sprawują nadzór i zarząd nad grupą składającą się głównie z funduszy inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego, ale same nie są funduszami inwestycyjnymi. Zalicza się je do podsektora S.126;
- d) instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działających na rzecz funduszy inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego, ale niezaangażowanych w pośrednictwo finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126.

Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125)

- 2.86. *Definicja:* Podsektor pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125) obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe realizowane poprzez zaciąganie zobowiązań w formach innych niż gotówka, depozyty lub udziały funduszy inwestycyjnych, bądź związanych z ubezpieczeniami, emeryturami i rentami oraz standaryzowanymi programami gwarancyjnymi od jednostek instytucjonalnych.
- 2.87. Podsektor S.125 obejmuje instytucje pośrednictwa finansowego, które w głównej mierze zajmują się długoterminowymi transakcjami finansowymi. W większości przypadków odległe terminy płatności odróżniają ten podsektor od podsektorów pozostałych monetarnych instytucji finansowych (S.122 i S.123). Biorąc pod uwagę brak zobowiązań w formie udziałów funduszy inwestycyjnych, które nie są postrzegane jako bliskie substytuty depozytów lub ubezpieczeń, emerytur i rent oraz standaryzowanych programów gwarancyjnych, można określić granice oddzielające ten podsektor od podsektorów funduszy inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (S.124), instytucji ubezpieczeniowych (S.128) oraz funduszy emerytalno-rentowych (S.129).
- 2.88. Podsektor pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125), dzieli się na dalsze podsektory obejmujące podmioty sekurytyzacyjne, domy maklerskie, instytucje finansowe zajmujące się kredytowaniem oraz specjalistyczne instytucje finansowe. Podział ten przedstawiono w tablicy 2.4.

Tablica 2.4 – Podsektor pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125) oraz jego podział

<p>Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych</p> <p>Podmioty sekurytyzacyjne;</p> <p>Domy maklerskie;</p> <p>Instytucje finansowe zajmujące się kredytowaniem; oraz</p> <p>Specjalistyczne instytucje finansowe.</p>
--

- 2.89. Do podsektora S.125 nie są zaliczone instytucje niekomercyjne uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działające na rzecz innych instytucji pośrednictwa finansowego, ale nieprowadzące pośrednictwa finansowego. Zalicza się je do podsektora S.126.

Podmioty sekurytyzacyjne

- 2.90. *Definicja:* Podmioty sekurytyzacyjne są podmiotami, które przeprowadzają transakcje sekurytyzacyjne. Podmioty sekurytyzacyjne, które spełniają kryteria jednostki instytucjonalnej, są zaliczane do S.125; w pozostałych przypadkach są one traktowane jako integralna część jednostki macierzystej.

Domy maklerskie, instytucje finansowe zajmujące się kredytowaniem oraz specjalistyczne instytucje finansowe

- 2.91. Domy maklerskie na własny rachunek są instytucjami pośrednictwa finansowego działającymi na własny rachunek.
- 2.92. Do instytucji finansowych zajmujących się kredytowaniem zalicza się na przykład instytucje pośrednictwa finansowego, które angażują się w:
  - a) leasing finansowy;
  - b) sprzedaż ratalną oraz zabezpieczenie osobistych i komercyjnych finansów; lub
  - c) faktoring.
- 2.93. Specjalistyczne instytucje finansowe są instytucjami pośrednictwa finansowego, na przykład:
  - a) przedsiębiorstwa inwestycji kapitałowych o wysokim stopniu ryzyka;
  - b) finansowe przedsiębiorstwa eksportowo-importowe; lub

- c) instytucje pośrednictwa finansowego, które przyjmują depozyty lub bliskie substytuty depozytów bądź zaciągają pożyczki wyłącznie wobec monetarnych instytucji finansowych; zalicza się do nich również izby rozliczeniowe partnerów centralnych (CCP) przeprowadzające transakcje dotyczące umów z przyrzeczeniem odkupu między monetarnymi instytucjami finansowymi.
- 2.94. Centrale, które sprawują nadzór i zarząd nad grupą jednostek zależnych zaangażowanych głównie w pośrednictwo finansowe lub pomocniczą działalność finansową, są zaliczane do podsektora S.126.

Pomocnicze instytucje finansowe (S.126)

- 2.95. *Definicja:* Podsektor pomocniczych instytucji finansowych (S.126), obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, których podstawowa działalność jest ściśle związana z pośrednictwem finansowym, ale same nie są instytucjami pośrednictwa finansowego.
- 2.96. Następujące finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo są zaliczone do podsektora S.126:
- a) brokerzy ubezpieczeniowi, administratorzy do spraw ratownictwa morskiego i awarii, doradcy ubezpieczeniowi i emerytalno-rentowi itp.;
  - b) brokerzy pożyczkowi, maklerzy papierów wartościowych, doradcy inwestycyjni itp.;
  - c) spółki doradzające/pośredniczące przy wprowadzaniu akcji przedsiębiorstw do obrotu giełdowego;
  - d) instytucje, których podstawową funkcją jest udzielanie gwarancji poprzez potwierdzenia, weksle i podobne instrumenty;
  - e) instytucje zajmujące się operacjami w zakresie instrumentów pochodnych i zabezpieczających, takich jak swapy, opcje i terminowe kontrakty finansowe typu *futures* (bez ich wydawania);
  - f) instytucje zapewniające infrastrukturę dla funkcjonowania rynków finansowych;
  - g) centralne urzędy nadzoru pośrednictwa finansowego i rynków finansowych, jeżeli są odrębnymi jednostkami instytucjonalnymi;
  - h) instytucje zarządzające funduszami emerytalno-rentowymi, funduszami wspólnego inwestowania itp.;
  - i) instytucje prowadzące giełdy papierów wartościowych i giełdy ubezpieczeniowe;
  - j) instytucje niekomercyjne uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działające na rzecz instytucji finansowych, ale nieprowadzące działalności pośrednictwa finansowego (zob. pkt 2.46 lit. d));
  - k) instytucje płatnicze (ułatwiający dokonywanie płatności między stroną kupującą a sprzedającą).
- 2.97. Do podsektora S.126 zalicza się także centrale, których jednostki zależne, wszystkie lub ich większość, są instytucjami finansowymi.

Instytucje finansowe typu *captive* i udzielające pożyczek (S.127)

- 2.98. *Definicja:* Podsektor instytucji finansowych typu *captive* i udzielających pożyczek (S.127) składa się ze wszystkich finansowych instytucji i jednostek typu przedsiębiorstwo, których działalność nie polega ani na pośrednictwie finansowym, ani na pomocniczych usługach finansowych, a większość ich aktywów i zobowiązań nie jest przedmiotem transakcji na otwartych rynkach.
- 2.99. Do podsektora S.127 zalicza się w szczególności następujące finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo:
- a) jednostki posiadające osobowość prawną, takie jak podmioty zarządzające powierzonym majątkiem lub przedsiębiorstwa typu *brass plate*;
  - b) spółki holdingowe, które mają pakiety kontrolne grupy jednostek zależnych, a ich główną działalnością jest posiadanie tej grupy bez świadczenia innych usług na rzecz przedsiębiorstw, w których posiadają udziały; tzn. jednostki te nie administrują innych jednostek ani nimi nie zarządzają.
  - c) spółki specjalnego przeznaczenia, które zaliczają się do jednostek instytucjonalnych i gromadzą fundusze na rynkach otwartych do wykorzystania przez ich jednostkę macierzystą;

- d) jednostki świadczące usługi finansowe na rzecz wielu klientów przy wykorzystaniu wyłącznie środków własnych lub pochodzących od sponsora, podejmujące ryzyko finansowe niedotrzymania warunków przez dłużnika. Do przykładów należą: instytucje pożyczające pieniądze, instytucje udzielające kredytów studenckich bądź pożyczek na import/eksport ze środków pochodzących od sponsora, np. jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych bądź instytucji niekomercyjnej, a także lombardy, których podstawową działalnością jest pożyczanie pieniędzy;
- e) fundusze specjalnego przeznaczenia sektora instytucji rządowych i samorządowych, nazywane zwykle państwowymi funduszami majątkowymi, jeśli są zaklasyfikowane do instytucji finansowych.

Institucje ubezpieczeniowe (S.128)

- 2.100. *Definicja:* Podsektor instytucji ubezpieczeniowych (S.128) obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe jako konsekwencja gromadzenia funduszy dla ochrony przed ryzykiem przede wszystkim w formie ubezpieczenia bezpośredniego lub reasekuracji (zob. pkt 2.59).
- 2.101. Instytucje ubezpieczeniowe świadczą usługi:
- ubezpieczeń na życie i pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, na rzecz jednostek lub grup jednostek;
  - reasekuracji, na rzecz innych instytucji ubezpieczeniowych.
- 2.102. Usługi pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych mogą być świadczone w formie następujących ubezpieczeń:
- od pożaru (np. własności handlowej i prywatnej);
  - odpowiedzialności cywilnej (wypadkowych);
  - pojazdu (szkód własnych i odpowiedzialności cywilnej);
  - morskich, lotniczych i transportowych (w tym zagrożeń w zakresie energii);
  - wypadkowych i zdrowotnych; lub
  - finansowych (udzielanie gwarancji lub listów gwarancyjnych).

Instytucje ubezpieczeń finansowych lub ubezpieczeń kredytu, nazywane również bankami gwarancyjnymi, udzielają gwarancji lub listów gwarancyjnych dla zabezpieczenia sekurytyzacji i innych produktów kredytowych.

- 2.103. Instytucje ubezpieczeniowe są przeważnie podmiotami posiadającymi osobowość prawną lub jednostkami wzajemnymi. Podmioty posiadające osobowość prawną są własnością udziałowców i wiele z nich notowanych jest na giełdzie. Jednostki wzajemne są własnością posiadaczy polis ubezpieczeniowych i zwracają swoje zyski posiadaczom polis ubezpieczeniowych uprawnionych do udziału w zyskach w towarzystwach ubezpieczeń wzajemnych w formie dywidendy lub premii. Instytucje ubezpieczeniowe typu *captive* są zwykle własnością przedsiębiorstw niefinansowych i udzielają ubezpieczeń od ryzyka swoim udziałowcom.

Ramka 2.1 — Typy ubezpieczeń

	Typ ubezpieczenia	Sektor/podsektor
Ubezpieczenie bezpośrednie	Ubezpieczenia na życie Posiadacz polisy ubezpieczeniowej dokonuje regularnych lub jednorazowych wpłat na rzecz ubezpieczyciela, w zamian za co ubezpieczyciel gwarantuje posiadaczowi polisy wypłatę ustalonej sumy lub renty w określonym terminie bądź wcześniej.	Instytucje ubezpieczeniowe
	Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe Ubezpieczenie od ryzyka w rodzaju wypadku, choroby, pożaru, kredytu itp.	Instytucje ubezpieczeniowe
Reasekuracja	Ubezpieczenie wykupione przez ubezpieczyciela dla ochrony przed wypłatą nadspodziewanie wielu odszkodowań i świadczeń lub wyjątkowo wysokich odszkodowań i świadczeń.	Instytucje ubezpieczeniowe

Typ ubezpieczenia			Sektor/podsektor
Ubezpieczenia społeczne	Zabezpieczenie społeczne Sektor instytucji rządowych i samorządowych zobowiązuje uczestników do ubezpieczenia się przed pewnymi zagrożeniami społecznymi.	Emerytury i renty w ramach systemu zabezpieczenia społecznego	Fundusze zabezpieczenia społecznego
		Pozostałe zabezpieczenie społeczne	
	Ubezpieczenia społeczne związane z zatrudnieniem, inne niż zabezpieczenie społeczne Pracodawcy jako warunek zatrudnienia mogą wprowadzić wymóg, by pracownik ubezpieczył się przed pewnymi zagrożeniami społecznymi.	Emerytury i renty związane z zatrudnieniem	Sektor pracodawcy, instytucji ubezpieczeniowych, funduszy emerytalno-rentowych lub instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
		Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem	

2.104. Podsektor S.128 nie obejmuje:

- a) jednostek instytucjonalnych, które spełniają każde z dwóch kryteriów wymienionych w pkt 2.117. Zalicza się je do podsektora S.1314;
- b) centrali, które sprawują nadzór i zarząd nad grupą składającą się głównie z instytucji ubezpieczeniowych, ale same nie są instytucjami ubezpieczeniowymi. Zalicza się je do podsektora S.126;
- c) instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, działających na rzecz instytucji ubezpieczeniowych, ale niezaangażowanych w pośrednictwo finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126.

Fundusze emerytalno-rentowe (S.129)

- 2.105. *Definicja:* Podsektor funduszy emerytalno-rentowych (S.129) obejmuje wszystkie finansowe instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe jako konsekwencja gromadzenia funduszy dla ochrony przed ryzykiem społecznym i dla zaspokojenia potrzeb osób ubezpieczonych (ubezpieczenia społeczne). Fundusze emerytalno-rentowe w formie systemów ubezpieczeń społecznych zapewniają dochody po zakończeniu aktywności zawodowej, a często także świadczenia z tytułu śmierci i niepełnosprawności.
- 2.106. Podsektor S.129 składa się tylko z tych funduszy emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych, które są jednostkami instytucjonalnymi odrębnymi od jednostek, które je utworzyły. Takie autonomiczne fundusze posiadają autonomię podejmowania decyzji i prowadzą pełen zestaw rachunków. Nieautonomiczne fundusze emerytalno-rentowe nie są jednostkami instytucjonalnymi i pozostają częścią jednostek instytucjonalnych, które je utworzyły.
- 2.107. Uczestnikami systemów ubezpieczeń emerytalno-rentowych są na przykład pracownicy pojedynczego przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw, pracownicy tej samej branży lub gałęzi oraz osoby wykonujące ten sam zawód. Świadczenia objęte umową ubezpieczeniową mogą być:
  - a) wypłacane po śmierci osoby ubezpieczonej wdowie lub wdowcowi oraz dzieciom;
  - b) wypłacane po przejściu na emeryturę; oraz
  - c) wypłacane w przypadku wystąpienia niepełnosprawności u osoby ubezpieczonej.
- 2.108. W niektórych państwach ubezpieczenia od wszystkich tych rodzajów ryzyka mogą być realizowane zarówno przez instytucje ubezpieczeń na życie, jak i przez fundusze emerytalno-rentowe. W innych państwach istnieje wymóg, aby ubezpieczenia od niektórych z tych rodzajów ryzyka były prowadzone tylko przez instytucje ubezpieczeń na życie. W odróżnieniu od instytucji ubezpieczeń na życie, fundusze emerytalno-rentowe są ograniczone z mocy prawa do określonych grup pracowników i osób pracujących na własny rachunek.
- 2.109. Systemy funduszy emerytalno-rentowych mogą być organizowane przez pracodawców lub sektor instytucji rządowych i samorządowych. Mogą być one organizowane także przez instytucje ubezpieczeniowe działające w imieniu pracowników; mogą też zostać utworzone odrębne jednostki instytucjonalne do sprawowania własności i zarządu nad aktywami wykorzystywanymi do wywiązania się ze świadczeń z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych i wypłaty emerytur i rent.
- 2.110. Podsektor S.129 nie obejmuje:
  - a) jednostek instytucjonalnych, które spełniają każde z dwóch kryteriów wymienionych w pkt. 2.117. Zalicza się je do podsektora S.1314;

- b) centrali, które sprawują nadzór i zarząd nad grupą składającą się głównie z funduszy emerytalno-rentowych, ale same nie są funduszami emerytalno-rentowymi. Zalicza się je do podsektora S.126;
- c) instytucji niekomercyjnych uznanych za samodzielne jednostki mające osobowość prawną, działających na rzecz funduszy emerytalno-rentowych, ale niezaangażowanych w pośrednictwo finansowe. Zalicza się je do podsektora S.126.

Sektor instytucji rządowych i samorządowych (S.13)

- 2.111. *Definicja:* Sektor instytucji rządowych i samorządowych (S.13) składa się z jednostek instytucjonalnych będących producentami nierynkowymi, których produkcja globalna przeznaczona jest na spożycie indywidualne i ogólnospołeczne, finansowanych z obowiązkowych płatności dokonywanych przez jednostki należące do pozostałych sektorów, a także z jednostek instytucjonalnych, których podstawową działalnością jest redystrybucja dochodu i bogactwa narodowego.
- 2.112. Sektor S.13 obejmuje na przykład następujące jednostki instytucjonalne:
- a) jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, które w wyniku postępowania prawnego funkcjonują jako organ sądowy dla innych jednostek na danym terytorium ekonomicznym, oraz administrują i finansują grupę działalności polegających głównie na dostarczaniu wyrobów i usług nierynkowych, przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb społeczeństwa;
  - b) instytucję lub instytucję typu przedsiębiorstwo, którą jest jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych, jeśli jej produkcja globalna jest w przeważającej mierze nierynkowa i jest ona kontrolowana przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - c) instytucje niekomercyjne uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, które są producentami nierynkowymi i są kontrolowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - d) autonomiczne fundusze emerytalno-rentowe, w których istnieje prawny obowiązek płacenia składek, a sektor instytucji rządowych i samorządowych zarządza funduszami w zakresie rozliczania i zatwierdzania składek i świadczeń.
- 2.113. Sektor instytucji rządowych i samorządowych dzielony jest na cztery podsektory:
- a) instytucje rządowe na szczeblu centralnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1311);
  - b) instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1312);
  - c) instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1313);
  - d) fundusze zabezpieczenia społecznego (S.1314).

Instytucje rządowe na szczeblu centralnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1311)

- 2.114. *Definicja:* Podsektor ten obejmuje wszystkie ministerstwa i inne instytucje centralne, których kompetencje obejmują zwykle całe terytorium ekonomiczne, z wyjątkiem zarządzania funduszami zabezpieczenia społecznego.

Do podsektora S.1311 zaliczone są te instytucje niekomercyjne, które podlegają kontroli instytucji rządowych na szczeblu centralnym i których kompetencje obejmują całe terytorium ekonomiczne.

Instytucje regulujące rynek, które zajmują się wyłącznie lub przede wszystkim dystrybucją dotacji, są zaliczone do S.1311. Instytucje, które zajmują się wyłącznie lub przede wszystkim dokonywaniem zakupów, magazynowaniem i sprzedażą produktów rolnych lub produktów spożywczych, są zaliczone do sektora S.11.

Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1312)

- 2.115. *Definicja:* Podsektor ten obejmuje te rodzaje administracji publicznej, które są odrębnymi jednostkami instytucjonalnymi, spełniającymi pewne funkcje instytucji rządowych i samorządowych, z wyjątkiem zarządzania funduszami zabezpieczenia społecznego, na poziomie poniżej szczebla centralnego, a powyżej jednostek instytucjonalnych istniejących na szczeblu lokalnym.

Do podsektora S.1312 zaliczone są te instytucje niekomercyjne, które podlegają kontroli regionalnych instytucji rządowych i samorządowych oraz których kompetencje są ograniczone do terytorium ekonomicznego regionów.

Institucje samorządowe na szczeblu lokalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego) (S.1313)

2.116. *Definicja:* Podsektor ten obejmuje te rodzaje administracji publicznej, których kompetencje rozciągają się tylko na lokalne części terytorium ekonomicznego, z wyjątkiem lokalnych oddziałów funduszy zabezpieczenia społecznego.

Do podsektora S.1313 zaliczone są te instytucje niekomercyjne, które podlegają kontroli lokalnych instytucji samorządowych i których kompetencje są ograniczone do terytorium ekonomicznego samorządów lokalnych.

Fundusze zabezpieczenia społecznego (S.1314)

2.117. *Definicja:* Podsektor funduszy zabezpieczenia społecznego obejmuje centralne, regionalne i lokalne jednostki instytucjonalne, których podstawową działalnością jest zabezpieczenie świadczeń społecznych i które spełniają oba z wymienionych poniżej kryteriów:

- a) z mocy prawa lub na podstawie odpowiednich regulacji, określone grupy ludności są zobowiązane do uczestnictwa w systemie lub do opłaty składek; oraz
- b) sektor instytucji rządowych i samorządowych jest odpowiedzialny za zarządzanie instytucją w odniesieniu do rozliczania lub zatwierdzania składek i świadczeń, niezależnie od jego roli jako ciała nadzorującego lub pracodawcy.

Pomiędzy kwotą wpłaconych składek a ryzykiem, na jakie jest narażony indywidualny uczestnik funduszu, nie występuje zwykle bezpośredni związek.

Gospodarstwa domowe (S.14)

2.118. *Definicja:* Sektor gospodarstw domowych (S.14) składa się z osób lub grup osób będących konsumentami oraz przedsiębiorcami produkującymi rynkowe wyroby oraz usługi niefinansowe i finansowe (producenci rynkowi), pod warunkiem że produkcja wyrobów i usług nie odbywa się w ramach odrębnych podmiotów traktowanych jako jednostki typu przedsiębiorstwo. Sektor ten obejmuje również osoby lub grupy osób, które są producentami wyrobów i usług niefinansowych przeznaczonych wyłącznie na własne cele finalne.

Gospodarstwa domowe jako konsumenci mogą być zdefiniowane jako małe grupy osób mających wspólne miejsce zamieszkania, rozporządzających wspólnie swoimi dochodami i majątkiem oraz zaopatrujących się wspólnie w określone rodzaje towarów i usług, przy czym główne grupy wydatków to użytkowanie mieszkania lub domu oraz żywność.

Podstawowe przychody gospodarstw domowych pochodzą z:

- a) wynagrodzeń pracowników;
- b) dochodów z tytułu własności;
- c) transferów otrzymywanych z innych sektorów;
- d) sprzedaży produktów rynkowych; oraz
- e) przypisanych umownie przychodów z produkcji globalnej wyrobów i usług na cele własnego spożycia.

2.119. Sektor gospodarstw domowych obejmuje:

- a) osoby lub grupy osób, których podstawową funkcją jest konsumpcja;
- b) osoby przebywające na stałe w instytucjach, posiadające niewielką autonomię działania czy podejmowania decyzji w kwestiach ekonomicznych lub nieposiadające jej wcale (np. członkowie wspólnot religijnych żyjący w zakonach i klasztorach, pacjenci przebywający przez długi okres czasu w szpitalach, więźniowie odbywający długotrwałe kary więzienia, osoby w podeszłym wieku mieszkające na stałe w domach opieki). Takie osoby są traktowane jako pojedyncza jednostka instytucjonalna: pojedyncze gospodarstwo domowe;
- c) osoby lub grupy osób, których podstawową funkcją jest konsumpcja i które produkują wyroby i niefinansowe usługi wyłącznie na własne cele finalne; do systemu zaliczane są tylko dwie kategorie usług produkowanych na własne cele finalne: usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań oraz usługi domowe produkowane przez opłacanych pracowników zatrudnionych w gospodarstwach domowych;
- d) wyłącznych właścicieli i spółki nieposiadające osobowości prawnej inne niż traktowane jako jednostki typu przedsiębiorstwo, i które są producentami rynkowymi; oraz

- e) instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych, nieposiadające osobowości prawnej lub takie, które posiadają osobowość prawną, ale których znaczenie jest niewielkie.
- 2.120. W ESA 2010 sektor gospodarstw domowych jest podzielony na następujące podsektory:
- a) pracodawcy (S.141) i osoby pracujące na własny rachunek (S.142);
  - b) osoby fizyczne pracujące najemnie (S.143);
  - c) osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności (S.1441);
  - d) emeryci i renciści (S.1442);
  - e) osoby fizyczne uzyskujące dochody z innych niezarobkowych źródeł (S.1443).
- 2.121. Gospodarstwa domowe są zaliczane do podsektorów na podstawie największej co do wartości kategorii dochodów (dochodu pracodawcy, wynagrodzeń pracowników itp.) w gospodarstwie domowym jako całości. W przypadkach, gdy więcej niż jeden członek gospodarstwa domowego uzyskuje dochód z danej kategorii dochodów, jako kryterium przyjmuje się łączną wartość dochodów w ramach każdej kategorii.

Pracodawcy i osoby pracujące na własny rachunek (S.141 i S.142)

- 2.122. *Definicja:* Podsektor pracodawców i osób pracujących na własny rachunek obejmuje grupę gospodarstw domowych, w których podstawowe źródło dochodów gospodarstwa domowego jako całości, nawet jeśli nie przekracza połowy łącznych dochodów gospodarstwa, stanowi dochód mieszany (B.3) właścicieli spółek nieposiadających osobowości prawnej należących do gospodarstw domowych, zatrudniających lub niezatrudniających pracowników, uzyskany z ich działalności jako producentów wyrobów i usług rynkowych.

Osoby fizyczne pracujące najemnie (S.143)

- 2.123. *Definicja:* Podsektor osób fizycznych pracujących najemnie obejmuje grupę gospodarstw domowych, w których podstawowe źródło dochodów gospodarstwa domowego jako całości stanowi dochód uzyskany w ramach kategorii kosztów związanych z zatrudnieniem (D.1).

Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności (S.1441)

- 2.124. *Definicja:* Podsektor osób fizycznych uzyskujących dochody z tytułu własności obejmuje grupę gospodarstw domowych, w których podstawowe źródło dochodów gospodarstwa domowego jako całości stanowi dochód z tytułu własności (D.4).

Emeryci i renciści (S.1442)

- 2.125. *Definicja:* Podsektor emerytów i rencistów obejmuje grupę gospodarstw domowych, w których podstawowe źródło dochodów gospodarstwa domowego jako całości stanowi dochód uzyskany z emerytury i renty.

Gospodarstwa domowe emerytów i rencistów są gospodarstwami, w których źródło najwyższego dochodu stanowią emerytury i renty oraz inne świadczenia tego typu, w tym emerytury i renty od byłych pracodawców.

Osoby fizyczne uzyskujące dochody z innych niezarobkowych źródeł (S.1443)

- 2.126. *Definicja:* Podsektor osób fizycznych uzyskujących dochody z innych niezarobkowych źródeł obejmuje grupę gospodarstw domowych, w których podstawowe źródło dochodów gospodarstwa domowego jako całości stanowi dochód uzyskany z pozostałych transferów bieżących.

Pozostałe transfery bieżące to wszystkie transfery bieżące inne niż dochody z tytułu własności, emerytury i renty oraz dochody osób przebywających na stałe w instytucjach.

- 2.127. Jeżeli informacja na temat udziału poszczególnych źródeł dochodów w dochodach gospodarstwa domowego jako całości nie jest dostępna dla celów podziału na podsektory, kryterium klasyfikacji jest dochód tzw. osoby odniesienia. Osobą odniesienia w gospodarstwie domowym jest osoba osiągająca najwyższy dochód. Jeśli i ta informacja nie jest dostępna, wówczas do celów podziału na podsektory wykorzystuje się dochód osoby, która twierdzi, że jest osobą odniesienia.

- 2.128. Do celów podziału gospodarstw domowych na podsektory można też wykorzystywać inne kryteria, np. podział gospodarstw domowych jako przedsiębiorców według rodzaju działalności: rolnicze gospodarstwa domowe oraz pozarolnicze gospodarstwa domowe.

Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (S.15)

- 2.129. *Definicja:* Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) (S.15) obejmuje odrębne instytucje niekomercyjne posiadające osobowość prawną, działające na rzecz gospodarstw domowych i będące prywatnymi producentami nierynkowymi. Ich podstawowe przychody pochodzą z dobrowolnych wpłat pieniężnych lub wkładów w naturze od gospodarstw domowych jako konsumentów, z płatności dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz z dochodów z tytułu własności.
- 2.130. W przypadku gdy instytucje te nie mają istotnego znaczenia, nie są one zaliczane do sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, lecz do sektora gospodarstw domowych (S.14), gdyż ich transakcje są nie do odróżnienia od transakcji gospodarstw domowych. Nierynkowe instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych, kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, zaliczane są do sektora instytucji rządowych i samorządowych (S. 13).

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmuje następujące główne rodzaje tych instytucji dostarczające gospodarstwom domowym nierynkowe wyroby i usługi:

- a) związki zawodowe, towarzystwa i stowarzyszenia zawodowe i naukowe, stowarzyszenia konsumentów, partie polityczne, kościoły lub stowarzyszenia religijne (łącznie z finansowanymi, ale niekontrolowanymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych) oraz kluby społeczne, kulturalne, rekreacyjne i sportowe; oraz
- b) instytucje dobroczynne, organizacje humanitarne i niosące pomoc, finansowane z dobrowolnych transferów pieniężnych lub w naturze od innych jednostek instytucjonalnych.

Sektor S.15 obejmuje instytucje dobroczynne, organizacje humanitarne i niosące pomoc, działające na rzecz nierezydentów, lecz nie obejmuje jednostek, w przypadku których członkostwo daje prawo do uzyskania określonego wcześniej zestawu wyrobów i usług.

Zagranica (S.2)

- 2.131. *Definicja:* Sektor zagranica (S.2) stanowi zgrupowanie jednostek bez charakterystycznych funkcji i przychodów; obejmuje jednostki będące nierezydentami, o ile dokonują one transakcji z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami lub mają inne powiązania gospodarcze z rezydentami. Rachunki zagranicy przedstawiają kompleksowy obraz relacji ekonomicznych łączących gospodarkę narodową z zagranicą. Włączone są tu instytucje i organy UE oraz organizacje międzynarodowe.
- 2.132. Zagranica nie jest sektorem, dla którego opracowywany jest pełen zestaw rachunków, ale wygodnie jest opisywać zagranicę w taki sposób, jakby stanowiła sektor. Sektory uzyskuje się poprzez dezagregację gospodarki ogółem dla osiągnięcia bardziej jednorodnych grup jednostek instytucjonalnych będących rezydentami, charakteryzujących się podobnym zachowaniem ekonomicznym, podobnymi celami i funkcjami. Nie dotyczy to sektora zagranica: dla tego sektora rejestrowane są transakcje i inne przepływy zachodzące pomiędzy przedsiębiorstwami niefinansowymi, instytucjami finansowymi, instytucjami niekomercyjnymi, gospodarstwami domowymi oraz sektorem instytucji rządowych i samorządowych, z jednej strony, a jednostkami instytucjonalnymi będącymi nierezydentami, z drugiej strony, a także inne powiązania ekonomiczne pomiędzy rezydentami i nierezydentami, np. należności rezydentów od nierezydentów.
- 2.133. Rachunki zagranicy obejmują tylko transakcje dokonywane pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami a jednostkami będącymi nierezydentami, z następującymi wyjątkami:
- a) usługi transportowe (do granicy państwa eksportującego) świadczone przez jednostki będące rezydentami w odniesieniu do importowanych towarów są wykazywane na rachunkach zagranicy w ujęciu importu FOB, nawet jeśli wyroby te zostały wyprodukowane przez jednostki będące rezydentami;
  - b) transakcje dokonywane na zagranicznych aktywach pomiędzy jednostkami będącymi rezydentami należącymi do różnych sektorów gospodarki krajowej są wykazywane na szczegółowych rachunkach finansowych zagranicy. Transakcje te nie wpływają na pozycję finansową danego państwa w stosunku do zagranicy; wpływają natomiast na stosunki finansowe pojedynczych sektorów z zagranicą;
  - c) transakcje dokonywane na krajowych zobowiązaniach pomiędzy jednostkami będącymi nierezydentami należącymi do różnych stref geograficznych, są pokazywane w przekroju terytorialnym rachunków zagranicy. Chociaż transakcje te nie mają wpływu na ogólną wielkość zobowiązań państwa w stosunku do zagranicy, to jednak zmieniają wielkość tych zobowiązań w odniesieniu do różnych części świata.
- 2.134. Sektor zagranica (S.2) dzielony jest na:
- a) państwa członkowskie oraz instytucje i organy Unii Europejskiej (S.21):
    - 1) państwa członkowskie Unii Europejskiej (S.211);

2) instytucje i organy Unii Europejskiej (S.212);

b) państwa niebędące członkami Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej (S.22).

Klasyfikacja jednostek produkcyjnych według sektorów i według głównych form organizacyjno-prawnych

2.135. Podsumowanie zasad zaliczania jednostek produkcyjnych do sektorów na podstawie głównych form organizacyjno-prawnych przedstawiono w poniższym przeglądzie w pkt 2.31–2.44.

2.136. Prywatne i publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe będące producentami rynkowymi są klasyfikowane następująco:

a) z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);

b) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe).

2.137. Spółdzielnie i spółki, które zostały uznane za samodzielne jednostki mające osobowość prawną, będące producentami rynkowymi klasyfikuje się następująco:

a) z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);

b) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe).

2.138. Producenci publiczni, na mocy specjalnych aktów prawnych uznani za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, będący producentami rynkowymi, są klasyfikowani następująco:

a) z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);

b) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe).

2.139. Publiczni producenci, którzy nie zostali uznani za samodzielne jednostki mające osobowość prawną, będący producentami rynkowymi są klasyfikowani następująco:

a) jeśli są jednostkami typu przedsiębiorstwo:

1) z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);

2) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe);

b) jeśli nie są jednostkami typu przedsiębiorstwo: do sektora S.13 (instytucje rządowe i samorządowe), gdyż pozostają integralną częścią jednostek sprawujących nad nimi kontrolę.

2.140. Instytucje niekomercyjne (stowarzyszenia i fundacje) uznane za samodzielne jednostki mające osobowość prawną są klasyfikowane następująco:

a) producenci rynkowi, z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);

b) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe);

c) producenci nierynkowi:

1) do sektora S.13 (instytucje rządowe i samorządowe), jeżeli są producentami publicznymi kontrolowanymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych;

- 2) do sektora S.15 (instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych), jeżeli są producentami prywatnymi.
- 2.141. Wyłącznie właściciele oraz spółki, którzy nie zostali uznani za samodzielne jednostki mające osobowość prawną, będący producentami rynkowymi, są klasyfikowani następująco:
- a) jeśli są jednostkami typu przedsiębiorstwo:
- 1) z działalnością podstawową – produkcja wyrobów i usług niefinansowych: do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe);
  - 2) z działalnością podstawową – pośrednictwo finansowe i pomocnicza działalność finansowa: do sektora S.12 (instytucje finansowe).
- b) jeśli nie są jednostkami typu przedsiębiorstwo: do sektora S.14 (gospodarstwa domowe).
- 2.142. Centrale zaliczane są następująco:
- a) do sektora S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe), jeżeli przeważający rodzaj działalności całej grupy jednostek zależnych będących producentami rynkowymi stanowi produkcja wyrobów i usług niefinansowych (zob. pkt 2.46 lit. e));
- b) do sektora S.12 (instytucje finansowe), jeżeli przeważający rodzaj działalności całej grupy jednostek zależnych stanowi pośrednictwo finansowe (zob. pkt 2.65 lit. e)).
- Spółki holdingowe będące posiadaczami aktywów grupy jednostek zależnych są zawsze traktowane jako instytucje finansowe. Spółki holdingowe są w posiadaniu aktywów grupy przedsiębiorstw, lecz nie podejmują żadnych działań w zakresie zarządzania grupą.
- 2.143. Tablica 2.5 w sposób schematyczny ilustruje różne przypadki wyszczególnione powyżej.

Tablica 2.5 — Klasyfikacja jednostek produkcyjnych według sektorów i według głównych form organizacyjno-prawnych

Typ producenta Forma organizacyjno-prawna		Producenci rynkowi (wyroby i usługi niefinansowe)	Producenci rynkowi (pośrednictwo finansowe)	Producenci nierynkowi	
				Producenci publiczni	Producenci prywatni
Prywatne i publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe		S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe		
Spółdzielnie i spółki uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną		S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe		
Producenci publiczni na mocy specjalnych aktów prawnych uznani za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną		S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe		
Producenci publiczni nieuznani za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną	charakteryzujący się cechami jednostek typu przedsiębiorstwo	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe		
	pozostali			S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych	
Instytucje niekomercyjne uznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną		S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe	S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych	S.15 Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (INKgd)

Typ producenta Forma organizacyjno-prawna		Producenci rynkowi (wyroby i usługi niefinansowe)	Producenci rynkowi (pośrednictwo finansowe)	Producenci nierynkowi	
				Producenci publiczni	Producenci prywatni
Spółki nieuznane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną	charakteryzujące się cechami jednostek typu przedsiębiorstwo	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe		
	pozostali	S.14 Gospodarstwa domowe	S.14 Gospodarstwa domowe		
Wyłącznie właściciele					
Centrale kontrolujące grupę przedsiębiorstw lub instytucji finansowych, których przeważającym rodzajem działalności jest produkcja:	wyrobów i usług niefinansowych	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe			
	usług finansowych		S.12 Instytucje finansowe		

JEDNOSTKI LOKALNE RODZAJU DZIAŁALNOŚCI ORAZ GAŁĘZIE

- 2.144. Większość jednostek instytucjonalnych produkujących wyroby i usługi jest zaangażowana w więcej różnych działalności w tym samym czasie. Mogą one prowadzić działalność podstawową, kilka działalności drugorzędnych i pewne działalności pomocnicze.
- 2.145. Działalność ma miejsce wówczas, gdy gromadzi się zasoby takie jak sprzęt, siłę roboczą, technologie przetwórstwa przemysłowego, sieć informacji lub produkty celem wytworzenia określonych wyrobów lub usług. Działalność charakteryzuje się za pomocą poniesionych nakładów, procesu produkcyjnego oraz produkcji globalnej.
- Rodzaje działalności mogą być określone poprzez odniesienie do konkretnego poziomu klasyfikacji NACE Rev. 2.
- 2.146. Jeżeli jednostka prowadzi więcej niż jedną działalność, wtedy wszystkie działalności z wyjątkiem pomocniczych (zob. rozdział 3, pkt 3.12) są szeregowane według wartości dodanej brutto. Odróżnienie działalności podstawowej od działalności drugorzędnych dokonywane jest na podstawie wytworzonej wartości dodanej, która jest największa.
- 2.147. Dla celów analizy przepływów powstających w procesie produkcji i wykorzystania wyrobów i usług konieczny jest wybór jednostek, które wyrażają współzależności techniczno-ekonomiczne. Wymóg ten oznacza, że jednostka instytucjonalna musi być podzielona na mniejsze i bardziej jednorodne jednostki w zależności od rodzaju produkcji. Jednostki lokalne rodzaju działalności są przeznaczone do spełnienia powyższego wymagania w ramach podejścia operacyjnego.

Jednostka lokalna rodzaju działalności

- 2.148. *Definicja:* Jednostka lokalna rodzaju działalności (lokalna JRD) jest częścią JRD odpowiadającą jednostce lokalnej. W SNA 2008 i w Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Rodzajów Działalności (ISIC Rev. 4) lokalna JRD nazywana jest zakładem. JRD grupuje wszystkie części jednostki instytucjonalnej jako producenta, prowadzące działalność określoną na poziomie klasy (czterocyfrowej) w klasyfikacji NACE Rev. 2, i odpowiada jednemu lub większej liczbie operacyjnych podziałów jednostki instytucjonalnej. System informacyjny jednostki instytucjonalnej musi być zdolny do obliczania lub oszacowania dla każdej lokalnej JRD przynajmniej wartości produkcji, zużycia pośredniego, kosztów związanych z zatrudnieniem, nadwyżki operacyjnej oraz pracujących i nakładów brutto na środki trwałe.

Jednostka lokalna jest jednostką instytucjonalną lub częścią jednostki instytucjonalnej produkującą wyroby lub usługi w miejscu wyodrębnionym geograficznie.

Lokalna JRD może odpowiadać jednostce instytucjonalnej rozumianej jako producent; z drugiej strony – nie może nigdy należeć do dwóch różnych jednostek instytucjonalnych.

- 2.149. Jednostka instytucjonalna produkująca wyroby i usługi, prowadząca działalność podstawową oraz jedną lub kilka działalności drugorzędnych, jest podzielona na tyle jednostek rodzaju działalności, ile działalności prowadzi, a działalności drugorzędne są klasyfikowane odrębnie od działalności podstawowej. Działalności pomocnicze nie są oddzielane od działalności podstawowej ani działalności drugorzędnych. Jednak JRD zaliczone do tej samej pozycji w klasyfikacji działalności mogą produkować produkty niestanowiące jednorodnej grupy, z uwagi na związane z nimi działalności drugorzędne, których nie można oddzielić na bazie dostępnych dokumentów księgowych. Dlatego JRD może prowadzić jedną lub więcej działalności drugorzędnych.

Gałąź

2.150. *Definicja:* Gałąź składa się z grupy lokalnych JRD prowadzących ten sam lub podobny rodzaj działalności. Na najniższym poziomie klasyfikacji gałąź obejmuje wszystkie lokalne JRD należące do tej samej klasy (czterocyfrowej) w klasyfikacji NACE Rev. 2 i które, zgodnie z definicją przyjętą w NACE Rev. 2, prowadzą tę samą działalność.

Gałęzie obejmują zarówno lokalne JRD produkujące wyroby i usługi rynkowe, jak też lokalne JRD produkujące wyroby i usługi nierynkowe. Zgodnie z definicją gałąź składa się z grupy lokalnych JRD prowadzących ten sam rodzaj działalności produkcyjnej, bez względu na to, czy jednostka instytucjonalna, do której one należą, prowadzi produkcję globalną rynkową czy nierynkową.

2.151. Gałęzie są podzielone na trzy kategorie:

- a) gałęzie produkujące wyroby i usługi rynkowe (gałęzie rynkowe) oraz wyroby i usługi na własne cele finalne. Usługi na własne cele finalne obejmują usługi mieszkaniowe produkowane przez właścicieli lub lokatorów mieszkań oraz usługi domowe świadczone przez zatrudnionych opłacanych pracowników;
- b) gałęzie produkujące nierynkowe wyroby i usługi w sektorze instytucji rządowych i samorządowych: nierynkowe gałęzie sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- c) gałęzie produkujące nierynkowe wyroby i usługi w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych: nierynkowe gałęzie instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

Klasyfikacja gałęzi

2.152. Klasyfikacją wykorzystywaną do grupowania lokalnych JRD według gałęzi jest NACE Rev. 2.

JEDNOSTKI JEDNORODNEJ PRODUKCJI I JEDNORODNE BRANŻE

2.153. Do celów analizy procesu produkcyjnego najlepiej nadaje się jednostka jednorodnej produkcji. Jednostka ta prowadzi tylko jeden rodzaj działalności określony za pomocą poniesionych nakładów, procesu produkcyjnego oraz produkcji globalnej.

Jednostka jednorodnej produkcji

2.154. *Definicja:* Jednostka jednorodnej produkcji prowadzi jeden rodzaj działalności identyfikowany za pomocą poniesionych nakładów, procesu produkcyjnego oraz produkcji globalnej. Produkty składające się na nakłady i produkcję globalną są odróżniane nie tylko poprzez ich cechy fizyczne oraz stopień przetworzenia, ale także poprzez zastosowaną technologię produkcji. Mogą być one identyfikowane poprzez odniesienie do klasyfikacji produktów (Klasyfikacja statystyczna produktów według działalności – CPA). CPA jest klasyfikacją produktową, której struktura została opracowana zgodnie z kryterium pochodzenia produktu zdefiniowanym w klasyfikacji NACE Rev. 2.

Jednorodna branża

2.155. *Definicja:* Jednorodna branża składa się ze zgrupowanych jednostek jednorodnej produkcji. Zestaw działalności objętych jednorodną branżą jest identyfikowany poprzez odniesienie do klasyfikacji produktów. Jednorodna branża produkuje te i tylko te wyroby lub usługi, które są dokładnie określone w klasyfikacji.

2.156. Jednorodne branże są jednostkami przeznaczonymi dla analiz ekonomicznych. Jednostki jednorodnej produkcji zwykle nie mogą być obserwowane bezpośrednio; dane zbierane od jednostek sprawozdawczych w badaniach statystycznych muszą być odpowiednio przeliczone dla uzyskania danych dotyczących jednorodnej branży.

ROZDZIAŁ 3

TRANSAKcje DOTYCZĄCE PRODUKTÓW I AKTYWÓW NIEPRODUKOWANYCH

TRANSAKcje DOTYCZĄCE PRODUKTÓW OGÓLNE

3.01. *Definicja:* Produktami są wszystkie wyroby i usługi wytworzone w ramach przyjętych granic produkcji. Produkcja została zdefiniowana w pkt 3.07.

3.02. W ESA zostały wyróżnione następujące główne kategorie transakcji dotyczących produktów:

Kategorie transakcji	Kod
Produkcja globalna	P.1
Zużycie pośrednie	P.2
Spożycie	P.3
Spożycie skorygowane	P.4
Akumulacja brutto	P.5
Eksport towarów i usług	P.6
Import towarów i usług	P.7

3.03. Transakcje dotyczące produktów rejestrowane są w następujący sposób:

- a) na rachunku wyrobów i usług produkcja globalna i import są rejestrowane jako przychody, a pozostałe transakcje dotyczące produktów – jako rozchody;
- b) na rachunku produkcji produkcja globalna jest rejestrowana jako przychód, a zużycie pośrednie jako rozchód; wartość dodana brutto jest pozycją bilansującą tych dwóch transakcji dotyczących produktów;
- c) na rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji spożycie jest rejestrowane jako rozchód;
- d) na rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji spożycie skorygowane jest rejestrowane jako rozchód;
- e) na rachunku kapitałowym akumulacja brutto jest rejestrowana jako rozchód (zmiana aktywów niefinansowych);
- f) na rachunku wymiany towarów i usług z zagranicą import towarów i usług jest rejestrowany jako przychód, a eksport towarów i usług jako rozchód.

Wiele głównych pozycji bilansujących na rachunkach, takich jak wartość dodana, produkt krajowy brutto, dochód narodowy i dochód do dyspozycji, jest zdefiniowanych w kategoriach transakcji dotyczących produktów. Definicja transakcji dotyczących produktów określa więc również te pozycje bilansujące.

3.04. W tablicy podaży (zob. pkt 1.136) produkcja globalna i import są rejestrowane jako podaż. W tablicy wykorzystania zużycie pośrednie, akumulacja brutto, spożycie i eksport są rejestrowane jako wykorzystanie. W symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych produkcja globalna i import są rejestrowane jako podaż, a pozostałe transakcje dotyczące produktów – jako wykorzystanie.

3.05. Podaż produktów jest wyceniana w cenach bazowych (zob. pkt 3.44). Wykorzystanie produktów jest wyceniane w cenach nabycia (zob. pkt 3.06). Dla pewnych rodzajów podaży i wykorzystania stosowane są bardziej specyficzne zasady wyceny, np. dla importu i eksportu towarów i usług.

3.06. *Definicja:*

Cena nabycia to cena, jaką nabywca płaci za produkt. Cena nabycia obejmuje następujące elementy:

- a) podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów (z wyjątkiem podlegających odliczeniu podatków od produktów takich jak VAT);
- b) opłaty transportowe płacone oddzielnie przez nabywcę w celu przyjęcia dostawy w wymaganym czasie i miejscu;

c) odjęcie ewentualnych rabatów od standardowych cen czy obciążeń za zakupy hurtowe lub poza sezonem.

Cena nabycia nie obejmuje następujących elementów:

- a) odsetek lub opłat za usługi dodawanych przy umowach kredytowych;
- b) wszelkich dodatkowych opłat powstałych w wyniku zwłoki, przy czym zwłoka oznacza niedokonanie zapłaty w ciągu okresu ustalonego w momencie dokonywania zakupu.

Jeżeli moment wykorzystania nie pokrywa się z momentem zakupu, powinno być przeprowadzone dostosowanie wartości w taki sposób, aby uwzględnić zmiany cen spowodowane upływem czasu (do pewnego stopnia symetryczne ze zmianami cen rzeczowych środków obrotowych). Takie modyfikacje mają znaczenie, jeżeli ceny produktów zmieniały się istotnie w ciągu roku.

PRODUKCJA I PRODUKCJA GLOBALNA

3.07. *Definicja:* Produkcja jest działalnością prowadzoną pod kontrolą, zarządzaniem i na odpowiedzialność jednostki instytucjonalnej celem wytworzenia wyrobów i usług, przy wykorzystaniu nakładów pracy, kapitału, wyrobów i usług.

Produkcja nie obejmuje naturalnych procesów odbywających się bez żadnej ludzkiej ingerencji czy kontroli, takich jak niekontrolowany przyrost zasobów ryb w wodach międzynarodowych; natomiast hodowla ryb stanowi produkcję.

3.08. Produkcja obejmuje:

- a) produkcję wszystkich pojedynczych i zbiorowych wyrobów i usług, które są dostarczane jednostkom innym niż ich producenci;
- b) produkcję na własne potrzeby wszystkich wyrobów zatrzymywanych przez producentów z przeznaczeniem na własne spożycie lub na nakłady brutto na środki trwałe.

Przykłady produkcji na własne potrzeby z przeznaczeniem na nakłady brutto na środki trwałe to produkcja środków trwałych, np. budownictwo, tworzenie oprogramowania i nakłady na poszukiwanie złóż z przeznaczeniem na nakłady brutto na środki trwałe. Pojęcie nakładów brutto na środki trwałe jest opisane w pkt 3.124–3.138.

Produkcja wyrobów na własne potrzeby przez gospodarstwa domowe odnosi się na ogół do:

- 1) budowy budynków mieszkalnych we własnym zakresie i na własne potrzeby;
  - 2) produkcji i składowania produktów rolnych;
  - 3) przetwarzania produktów rolnych, np. produkcji mąki przez mielenie, konserwowania owoców w drodze suszenia lub butelkowania, produkcji przetworów mlecznych, takich jak masło i ser, oraz produkcji piwa, wina i napojów spirytusowych;
  - 4) produkcji innych podstawowych produktów, np. wydobywania soli, torfu i transportu wody;
  - 5) innych rodzajów przetwórstwa, takich jak tkanie sukna, produkcja wyrobów ceramicznych i mebli;
- c) produkcję usług mieszkaniowych na własne cele finalne właścicieli mieszkań;
- d) domowe i osobiste usługi wykonywane przez opłacanych pracowników zatrudnionych w gospodarstwach domowych;
- e) dobrowolną działalność prowadzącą do wytworzenia wyrobów. Przykładem takiej działalności jest budowa budynku mieszkalnego, kościoła lub innego budynku. Dobrowolna działalność nieprowadząca do wytworzenia wyrobów, np. opieka i sprzątanie (bez opłaty), jest wyłączona.

Działalność wymieniona w lit. a)–e) jest włączona do kategorii produkcji, nawet jeśli jest ona nielegalna lub niezgłoszona organom podatkowym, zabezpieczenia społecznego, statystycznym i innym tego typu organom publicznym.

Produkcja wyrobów na własne potrzeby przez gospodarstwa domowe jest rejestrowana wtedy, gdy dany rodzaj produkcji jest znaczący, tj. jeśli ilość wytwarzanego towaru jest istotna w odniesieniu do ogólnej podaży tego towaru w państwie.

Jedyną uwzględnioną produkcją wyrobów na własne potrzeby przez gospodarstwa domowe jest budowa budynków mieszkalnych oraz produkcja, magazynowanie i przetwórstwo produktów rolnych.

- 3.09. Produkcja nie obejmuje domowych i osobistych usług produkowanych i konsumowanych w ramach tego samego gospodarstwa domowego. Przykłady produkowanych przez gospodarstwa domowe usług domowych, które są wyłączone, to:
- a) sprzątanie, malowanie i utrzymanie mieszkania lub domu, o ile działalności te są także wspólne dla lokatorów;
  - b) czyszczenie, konserwacja i naprawa dóbr trwałego użytku należących do gospodarstwa domowego;
  - c) przygotowywanie i podawanie posiłków;
  - d) opieka nad dziećmi oraz ich kształcenie i nauczanie;
  - e) opieka nad ludźmi chorymi, niedołączonymi i starymi; oraz
  - f) przewożenie członków gospodarstwa domowego lub ich rzeczy.

Domowe i osobiste usługi produkowane przez zatrudnionych opłacanych pracowników w gospodarstwach domowych oraz usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań należą do produkcji.

Działalność podstawowa, drugorzędna i pomocnicza

- 3.10. *Definicja:* Podstawową działalnością lokalnej jednostki rodzaju działalności (JRD) jest ta działalność, której wartość dodana przewyższa wartość dodaną związaną z każdym innym rodzajem działalności tej samej jednostki. Klasyfikacja podstawowego rodzaju działalności jest określona przez odniesienie do NACE rev. 2, najpierw na najwyższym poziomie klasyfikacji, a następnie na bardziej szczegółowych poziomach.
- 3.11. *Definicja:* Działalność drugorzędna jest to działalność prowadzona w ramach pojedynczej lokalnej JRD obok działalności podstawowej. Produkcją globalną działalności drugorzędnej jest produkt drugorzędny.
- 3.12. *Definicja:* Działalność pomocnicza jest to działalność, której produkcja globalna jest przeznaczona do użytku wewnątrz przedsiębiorstwa.

Działalność pomocnicza jest działalnością wspierającą podjętą wewnątrz przedsiębiorstwa, mającą na celu umożliwienie prowadzenia działalności podstawowej lub drugorzędnej przez lokalne JRD. Wszystkie nakłady wykorzystywane w działalności pomocniczej — materiały, siła robocza, amortyzacja środków trwałych itp. — są traktowane jako nakłady na działalność podstawową lub drugorzędną, które dana działalność pomocnicza wspiera.

Przykładami działalności pomocniczej są:

- a) zakupy;
- b) sprzedaż;
- c) marketing;
- d) księgowość;
- e) przetwarzanie danych;
- f) transport;
- g) magazynowanie;
- h) konserwacja;
- i) sprzątanie; oraz
- j) usługi z zakresu bezpieczeństwa.

Przedsiębiorstwa mogą dokonywać wyboru między prowadzeniem działalności pomocniczej a zakupem takich usług na rynku od wyspecjalizowanych producentów usług.

Nakłady inwestycyjne na własne potrzeby nie stanowią działalności pomocniczej.

- 3.13. Działalności pomocnicze nie są wyodrębniane jako oddzielne jednostki ani też oddzielone od działalności podstawowej lub drugorzędnych działalności jednostek, które obsługują. W związku z powyższym działalności pomocnicze muszą być zintegrowane z lokalną JRD, którą obsługują.

Działalności pomocnicze mogą być prowadzone w oddzielnym miejscu, w innym regionie niż lokalna JRD, którą obsługują. Ścisłe stosowanie się do powyższej reguły geograficznego podziału działalności pomocniczych, o której mowa w akapicie pierwszym, powodowałoby niedoszacowanie agregatów w regionach, w których koncentrują się działalności pomocnicze. Dlatego też, zgodnie z zasadą siedziby, muszą zostać przypisane do regionu, w którym działalności pomocnicze mają miejsce; pozostają one w tej samej gałęzi, co lokalna JRD, którą obsługują.

Produkcja globalna (P.1)

- 3.14. *Definicja:* Produkcję globalną stanowi ogół produktów wytworzonych w ciągu okresu księgowego.

Przykładami produkcji globalnej są:

- a) wyroby i usługi, które jedna lokalna JRD dostarcza innej lokalnej JRD należącej do tej samej jednostki instytucjonalnej;
- b) wyroby wytworzone w lokalnej JRD, które pozostają w ramach rzeczowych środków obrotowych na koniec okresu, w którym zostały wyprodukowane, bez względu na rodzaj ich późniejszego wykorzystania. Wyroby i usługi wyprodukowane i wykorzystywane w tym samym okresie księgowym i wewnątrz tej samej lokalnej JRD nie są oddzielnie identyfikowane. Nie są one rejestrowane jako część produkcji globalnej czy zużycia pośredniego tej lokalnej JRD.

- 3.15. Produkcja globalna jednostki instytucjonalnej składającej się z więcej niż jednej lokalnej JRD stanowi sumę produkcji globalnej każdej z jej składowych lokalnych JRD, łącznie z produkcją dostarczaną pomiędzy lokalnymi JRD.

- 3.16. W ESA 2010 wyróżnione zostały trzy rodzaje produkcji globalnej:

- a) produkcja globalna rynkowa (P.11);
- b) produkcja globalna na własne cele finalne (P.12);
- c) produkcja globalna nierynkowa (P.13).

Podział ten ma również zastosowanie do lokalnych JRD oraz do jednostek instytucjonalnych:

- a) producenci rynkowi;
- b) producenci na własne cele finalne;
- c) producenci nierynkowi.

Rozróżnienie pomiędzy produkcją rynkową, produkcją na własne cele finalne i produkcją nierynkową jest zasadnicze z następujących względów:

- a) wpływa ono na wycenę produkcji globalnej i powiązanych z nią kategorii, takich jak wartość dodana, produkt krajowy brutto i spożycie przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd);
- b) wpływa ono na klasyfikację jednostek instytucjonalnych według sektora, tj. na to, które jednostki są zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych, a które nie.

Rozróżnienie to determinuje zasady wyceny, jakie powinny być stosowane do produkcji globalnej. Produkcja globalna rynkowa i produkcja globalna na własne cele finalne są wyceniane w cenach bazowych. Produkcja globalna producentów nierynkowych ogółem jest wyceniana poprzez sumowanie kosztów produkcji. Wartość produkcji globalnej jednostki instytucjonalnej obliczana jest jako suma produkcji globalnej jej lokalnych JRD i zależy zatem także od rozróżnienia pomiędzy produkcją rynkową, produkcją na własne cele finalne i produkcją nierynkową.

Rozróżnienie to jest także wykorzystywane przy klasyfikacji jednostek instytucjonalnych według sektorów. Producentów nierynkowych zalicza się do sektora instytucji rządowych i samorządowych lub sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

Rozróżnienia definiowane są metodą odgórną, tzn. najpierw określone są dla jednostki instytucjonalnej, następnie dla lokalnych JRD, a na końcu — dla ich produkcji globalnej.

Na poziomie produktu produkcja globalna jest klasyfikowana jako produkcja globalna rynkowa, produkcja globalna na własne cele finalne i produkcja globalna nierynkowa w zależności od cech jednostki instytucjonalnej i lokalnej JRD, które wytwarzają tę produkcję globalną.

- 3.17. *Definicja:* Produkcję globalną rynkową stanowi produkcja globalna rozdysponowana lub przeznaczona do rozdysponowania na rynku.
- 3.18. Produkcja globalna rynkowa obejmuje:
- produkty sprzedane po cenach ekonomicznie uzasadnionych;
  - produkty przekazane w ramach wymiany barterowej;
  - produkty wykorzystane jako płatności w naturze (włączając wynagrodzenia w naturze i dochód mieszany w naturze);
  - produkty dostarczane przez jedną lokalną JRD do drugiej w ramach tej samej jednostki instytucjonalnej, z przeznaczeniem na wykorzystanie pośrednie lub zaspokojenie popytu końcowego;
  - produkty dodane do zapasów wyrobów gotowych i produkcji niezakończonych przeznaczonych do wykorzystania w przynajmniej jednym przypadku wymienionym powyżej (włączając inwentarz żywy i produkty roślinne będące w fazie wzrostu oraz niedokończone budowle, których nabywca nie jest znany).
- 3.19. *Definicja:* Ceny ekonomicznie uzasadnione to ceny, które mają istotny wpływ na ilości, jakie producenci chcą dostarczyć, i na ilości, które nabywcy chcą nabyć. Ceny te powstają, gdy spełnione są następujące warunki:
- producent ma bodziec do dostosowania podaży w celu osiągnięcia zysku w długim okresie lub przynajmniej pokrycia kapitału i innych kosztów; oraz
  - konsumenci mają swobodę co do kupowania lub niekupowania i dokonują wyboru na podstawie oferowanych cen.
- Ceny ekonomicznie nieuzasadnione będą prawdopodobnie oferowane w celu uzyskania przychodu lub zmniejszenia nadwyżki popytu, która może wystąpić, gdy usługi są świadczone całkowicie za darmo.
- Ekonomicznie uzasadnioną cenę produktu definiuje się w odniesieniu do jednostki instytucjonalnej i lokalnej JRD, które wytworzyły tę produkcję globalną. Na przykład cała produkcja globalna wytworzona przez przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej należące do gospodarstw domowych i sprzedawana innym jednostkom instytucjonalnym, jest sprzedawana po cenach ekonomicznie uzasadnionych; uznawana jest zatem za produkcję globalną rynkową. W przypadku produkcji globalnej innych jednostek instytucjonalnych zdolność do podjęcia działalności rynkowej po cenach ekonomicznie uzasadnionych weryfikuje się szczególnie przez zastosowanie kryterium ilościowego (kryterium 50 %), obliczając stosunek wartości sprzedaży do kosztów produkcji. Aby uznać producenta za producenta rynkowego, jednostka ta musi pokrywać przynajmniej 50 % kosztów przychodami ze sprzedaży nieprzerwanie przez wiele lat.
- 3.20. *Definicja:* Produkcja globalna na własne cele finalne obejmuje wyroby lub usługi zatrzymane w jednostkach instytucjonalnych, które je wytworzyły, celem własnego spożycia albo nakładów inwestycyjnych.
- 3.21. Produkty zatrzymane w celu własnego spożycia mogą być wytwarzane tylko w sektorze gospodarstw domowych. Przykładami produktów zatrzymanych w celu własnego spożycia są:
- produkty rolne zatrzymane w rolnych gospodarstwach domowych;
  - usługi mieszkaniowe na własne cele finalne właścicieli mieszkań;
  - usługi świadczone w gospodarstwach domowych przez zatrudnionych opłacanych pracowników.
- 3.22. Produkty wykorzystywane na własne nakłady inwestycyjne mogą być wytwarzane we wszystkich sektorach. Przykładami takich produktów są:
- obrabiarki wytwarzane przez przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego;
  - budynki mieszkalne, lub ich rozbudowa, budowane przez gospodarstwa domowe;
  - budownictwo we własnym zakresie i na własne potrzeby, włączając wspólne przedsięwzięcia budowlane grup gospodarstw domowych;
  - oprogramowanie wytwarzane na własne potrzeby;
  - prace badawczo-rozwojowe realizowane na własne potrzeby. Wydatki na prace badawczo-rozwojowe będą rejestrowane jako nakłady na środki trwałe dopiero wtedy, gdy osiągnięty zostanie wystarczająco wysoki poziom wiarygodności i porównywalności szacunków państw członkowskich.

- 3.23. *Definicja:* Produkcja globalna nierynkowa obejmuje produkcję globalną dostarczaną innym jednostkom nieodpłatnie lub po cenach, które nie są ekonomicznie uzasadnione.

Produkcję globalną nierynkową (P.13) można podzielić na dwie pozycje: „płatności za produkcję globalną nierynkową” (P.131), które obejmują różne opłaty i należności, oraz „pozostałą produkcję globalną nierynkową” (P.132), obejmującą produkcję globalną dostarczaną nieodpłatnie.

Produkcja globalna nierynkowa może być wytwarzana z dwóch względów:

- a) może być technicznie niemożliwe pobieranie opłat od poszczególnych osób za usługi zbiorowe, gdyż konsumpcja takich usług nie może być monitorowana ani kontrolowana. Produkcja takich usług może być organizowana zbiorowo przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych i finansowana z funduszy innych niż przychody ze sprzedaży, a mianowicie z podatków lub innych dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych i INKgd mogą także produkować i dostarczać pojedynczym gospodarstwom domowym wyroby i usługi, za które mogłyby pobierać opłaty, ale zdecydowały tego nie robić ze względu na politykę społeczną lub gospodarczą. Przykładem jest świadczenie usług kształcenia i usług zdrowotnych, nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych.
- 3.24. *Definicja:* Producentami rynkowymi są lokalne JRD lub jednostki instytucjonalne, których przeważająca część produkcji globalnej jest produkcją globalną rynkową.
- Jeśli lokalna JRD lub jednostka instytucjonalna jest producentem rynkowym, to przeważająca część jej produkcji globalnej jest z definicji produkcją globalną rynkową, ponieważ pojęcie produkcji globalnej rynkowej określane jest po przeprowadzeniu rozróżnienia pomiędzy produkcją globalną, produkcją globalną na własne cele finalne a produkcją globalną nierynkową w odniesieniu do lokalnych JRD i jednostek instytucjonalnych, które tę produkcję globalną wytworzyły.
- 3.25. *Definicja:* Producentami produktów na własne cele finalne są lokalne JRD lub jednostki instytucjonalne, których przeważająca część produkcji globalnej jest produkcją globalną przeznaczoną na własne cele finalne w ramach tej samej jednostki instytucjonalnej.
- 3.26. *Definicja:* Producentami nierynkowymi są lokalne JRD lub jednostki instytucjonalne, których przeważająca część produkcji globalnej jest przekazywana nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych.

Jednostki instytucjonalne: rozróżnienie między produkcją rynkową, na własne cele finalne i nierynkową

- 3.27. Dla jednostek instytucjonalnych w charakterze producentów, rozróżnienie między produkcją rynkową, na własne cele finalne i pozostałą nierynkową przedstawiono w tablicy 3.1. Przedstawiona jest także klasyfikacja według sektorów.

Tablica 3.1 – Rozróżnienie między producentami rynkowymi, producentami na własne cele finalne i producentami nierynkowymi dla jednostek instytucjonalnych

Rodzaj jednostki instytucjonalnej		Klasyfikacja			
Prywatna czy publiczna?	INK (instytucje niekomercyjne) czy nie?	Producent rynkowy?	Rodzaj producenta	Sektor(y)	
1. Producenci prywatni	1.1. Przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej będące własnością gospodarstw domowych (z wyłączeniem jednostek typu przedsiębiorstwo będących własnością gospodarstw domowych)		1.1 = rynkowy lub własne cele finalne	Gospodarstwa domowe	
	1.2. Pozostali producenci prywatni (włączając jednostki typu przedsiębiorstwo będące własnością gospodarstw domowych)	1.2.1. Prywatne INK	1.2.1.1. Tak	1.2.1.1 = rynkowy	Przedsiębiorstwa oraz instytucje finansowe
			1.2.1.2. Nie	1.2.1.2 = nierynkowy	INKgd
		1.2.2. Pozostali producenci niebędący INK		1.2.2 = rynkowy	Przedsiębiorstwa oraz instytucje finansowe
2. Producenci publiczni		2.1. Tak	2.1 = rynkowy	Przedsiębiorstwa oraz instytucje finansowe	
		2.2. Nie	2.2 = nierynkowy	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	

- 3.28. Tablica 3.1 pokazuje, że aby określić, czy dana jednostka instytucjonalna powinna być zaklasyfikowana jako producent rynkowy, producent na własne cele finalne czy producent nierynkowy, należy kolejno zastosować różne kategorie rozróżnienia. Na początku dokonywane jest rozróżnienie między producentami prywatnymi a publicznymi. Producent publiczny to producent, który jest kontrolowany przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, przy czym kontrola ta jest zdefiniowana w pkt 2.38.
- 3.29. Jak pokazuje tablica 3.1, producenci prywatni znajdują się we wszystkich sektorach, z wyjątkiem sektora instytucji rządowych i samorządowych. Odwrotnie – producenci publiczni znajdują się tylko w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych, sektorze instytucji finansowych oraz sektorze instytucji rządowych i samorządowych.
- 3.30. Szczególną kategorię producentów prywatnych stanowią przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej będące własnością gospodarstw domowych. Jednostki te są producentami rynkowymi lub producentami na własne cele finalne. Ta ostatnia kategoria pojawia się w przypadku produkcji usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań oraz produkcji wyrobów na własne potrzeby. Wszystkie spółki nieposiadające osobowości prawnej będące własnością gospodarstw domowych są zaliczane do sektora gospodarstw domowych, z wyjątkiem jednostek typu przedsiębiorstwo będących własnością gospodarstw domowych. Są one producentami rynkowymi zaliczanymi do sektora przedsiębiorstw niefinansowych i sektora instytucji finansowych.
- 3.31. W przypadku innych producentów prywatnych dokonywane jest rozróżnienie między instytucjami niekomercyjnymi a pozostałymi producentami prywatnymi.

Definicja: Instytucja niekomercyjna prywatna (INK) jest określana jako jednostka prawna lub społeczna, utworzona celem wytwarzania wyrobów i usług oraz której statut nie zezwala na wykorzystywanie uzyskiwanych przez nią dochodów, zysków czy innych przychodów finansowych przez jednostkę, która ją utworzyła, kontroluje lub finansuje. Gdy w wyniku działalności produkcyjnej INK powstaje nadwyżka, taka nadwyżka nie może być przejęta przez inne jednostki instytucjonalne.

Instytucję niekomercyjną prywatną zalicza się do sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych, jeśli jest ona producentem rynkowym.

Instytucję niekomercyjną prywatną zalicza się do INKgd, jeżeli jest ona producentem nierynkowym, chyba że jest pod kontrolą sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jeśli instytucja niekomercyjna prywatna jest kontrolowana przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, zalicza się ją do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Wszyscy inni producenci prywatni, którzy nie należą do INK, są producentami rynkowymi. Są oni zaliczani do sektora przedsiębiorstw niefinansowych i sektora instytucji finansowych.

- 3.32. W rozróżnieniu między produkcją globalną rynkową i nierynkową oraz między producentami rynkowymi i nierynkowymi należy zastosować szereg kryteriów. Te kryteria rozróżniające produkcję rynkową i nierynkową (zob. pkt 3.19 odnośnie do definicji cen ekonomicznie uzasadnionych) mają na celu ocenę istnienia warunków rynkowych i wystarczająco rynkowego zachowania producenta. Zgodnie z kryterium ilościowym rozróżniającym produkcję rynkową i nierynkową produkty sprzedawane po cenach ekonomicznie uzasadnionych powinny przez sprzedaż pokryć przynajmniej większość kosztów produkcji.
- 3.33. Stosując to kryterium ilościowe rozróżniające produkcję rynkową i nierynkową, koszty sprzedaży i produkcji definiuje się następująco.
- a) Przychód ze sprzedaży oznacza wartość zrealizowanej sprzedaży, z wyłączeniem podatków od produktów, ale z uwzględnieniem wszystkich płatności dokonanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje Unii, przyznanych dowolnym rodzajom producentów dokonującym sprzedaży, tzn. uwzględnione są wszystkie płatności związane z wolumenem lub wartością produkcji, a wyłączone są płatności mające na celu pokrycie ogólnego deficytu lub uregulowanie długów.

Tak określona definicja przychodu ze sprzedaży odpowiada pojęciu produkcji globalnej w cenach bazowych, z wyjątkiem tego, że:

- 1) produkcja globalna wyceniana jest w cenach bazowych dopiero po rozstrzygnięciu czy jest ona rynkowa czy nierynkowa; przychód ze sprzedaży jest wykorzystywany tylko do oszacowania produkcji globalnej rynkowej; produkcja globalna nierynkowa jest wyceniana na podstawie poniesionych kosztów;
- 2) płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych celem pokrycia ogólnego deficytu publicznych przedsiębiorstw i jednostek typu przedsiębiorstwo, są częścią pozostałych dotacji do produktów, określonych w pkt 4.35 lit. c). W rezultacie produkcja globalna rynkowa w cenach bazowych obejmuje także płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych celem pokrycia ogólnego deficytu.
- b) Przychody ze sprzedaży nie obejmują źródeł przychodów, takich jak zyski z tytułu posiadania aktywów (mimo że mogłyby one być normalną i spodziewaną częścią przychodów przedsiębiorstwa), dotacji na inwestycje, pozostałych transferów kapitałowych (np. spłaty długu) oraz zakupu udziałów kapitałowych.

c) Dla celów tego kryterium koszty produkcji są równe sumie zużycia pośredniego, kosztów związanych z zatrudnieniem, amortyzacji środków trwałych, innych podatków związanych z produkcją i kosztów związanych z kapitałem. Inne dotacje związane z produkcją nie są odejmowane. Dla zapewnienia spójności pojęcia „przychodu ze sprzedaży” i pojęcia „kosztów produkcji” przy stosowaniu kryterium ilościowego rozróżniającego produkcję rynkową i nierynkową z kategorii kosztów produkcji powinny być wyłączone wszystkie koszty poniesione w ramach nakładów inwestycyjnych na własne potrzeby. Dla uproszczenia koszty związane z kapitałem mogą być generalnie szacowane z uwzględnieniem faktycznych płatności odsetek netto. Jednak w przypadku producentów usług finansowych należy dokonać obciążenia odsetkami, tj. korekty o usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM).

Kryterium ilościowe rozróżniające produkcję rynkową i nierynkową powinno być stosowane, biorąc pod uwagę wieloletni horyzont czasowy. Nieznaczne odchylenia występujące z roku na rok w wielkości przychodu ze sprzedaży nie stwarzają konieczności przeklasyfikowania jednostki instytucjonalnej (ani jej lokalnych JRD i produkcji globalnej).

3.34. Przychód ze sprzedaży może obejmować wiele elementów. Na przykład w przypadku usług ochrony zdrowia świadczonych przez szpitale przychód ze sprzedaży może odpowiadać:

- a) zakupom dokonywanym przez pracodawców na rzecz własnych pracowników, rejestrowanym jako dochód w naturze przekazywany pracownikom i jako ich spożycie;
- b) zakupom dokonywanym przez prywatne firmy ubezpieczeniowe;
- c) zakupom dokonywanym przez fundusze zabezpieczenia społecznego oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych, klasyfikowanym jako świadczenia społeczne w naturze;
- d) zakupom dokonywanym przez gospodarstwa domowe bez refundacji (spożycie).

Jedynie otrzymane pozostałe dotacje związane z produkcją oraz dary (np. od instytucji dobroczynnych) nie są uznawane za przychód ze sprzedaży.

Podobnie, przykładowo, przychód ze sprzedaży usług transportowych przez przedsiębiorstwo może odpowiadać zużyciu pośredniemu producentów, dochodowi w naturze przekazywanemu przez pracodawców, świadczeniom społecznym w naturze przekazywanym przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz zakupom gospodarstw domowych bez refundacji.

- 3.35. Prywatne instytucje niekomercyjne działające na rzecz przedsiębiorstw i instytucji finansowych stanowią szczególny przypadek. Są one zwykle finansowane z wpłat i składek grup przedsiębiorstw i instytucji finansowych, na których rzecz dane instytucje niekomercyjne działają. Płatności te są traktowane nie jako transfery, ale jako opłaty za świadczoną usługę, tj. jako przychód ze sprzedaży. Te prywatne instytucje niekomercyjne są zatem producentami rynkowymi i zaliczane są do sektora przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych.
- 3.36. Przy zastosowaniu kryterium porównywania przychodów ze sprzedaży z kosztami produkcji prywatnych lub publicznych INK włączenie do przychodu ze sprzedaży wszystkich płatności związanych z wielkością produkcji globalnej może, w pewnych szczególnych przypadkach, być mylące. Przykładowo może to dotyczyć finansowania szkół prywatnych i publicznych. Płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych mogą być związane z liczbą uczniów, ale jednocześnie być przedmiotem negocjacji z tymi instytucjami. W takim przypadku płatności te nie są rejestrowane jako przychód ze sprzedaży, mimo iż mogą mieć wyraźny związek z wielkością produkcji globalnej, np. z liczbą uczniów. Oznacza to, że szkoła finansowana głównie z takich płatności jest producentem nierynkowym.
- 3.37. Producenci publiczni mogą być producentami rynkowymi lub producentami nierynkowymi. Producenci rynkowi są zaliczani do sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych. Jednostka instytucjonalna będąca producentem nierynkowym zaliczana jest do sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 3.38. Lokalne JRD będące producentami rynkowymi lub producentami na własne cele finalne nie mogą dostarczać produkcji globalnej nierynkowej. Ich produkcja globalna może być zatem rejestrowana tylko jako produkcja globalna rynkowa lub produkcja globalna na własne cele finalne oraz odpowiednio do tego wyceniana (zob. pkt 3.42–3.53).
- 3.39. Lokalne JRD będące producentami nierynkowymi mogą dostarczać jako drugorzędą produkcję globalną produkcję globalną rynkową oraz produkcję globalną na własne cele finalne. Produkcja globalna na własne cele finalne składa się z nakładów inwestycyjnych na własne potrzeby. Produkcja globalna rynkowa powinna być w zasadzie określana przez zastosowanie kryteriów ilościowo-jakościowych rozróżniających produkcję rynkową i nierynkową do indywidualnych produktów. Taka drugorzędna produkcja globalna rynkowa producentów nierynkowych dotyczyć może na przykład przypadków, kiedy szpitale publiczne ustalają ceny ekonomicznie uzasadnione na pewne swoje usługi.
- 3.40. Inne przykłady to sprzedaż reprodukcji przez muzea publiczne oraz sprzedaż prognoz pogody przez instytucje meteorologiczne.

- 3.41. Pozostali producenci nierynkowi mogą także uzyskiwać przychody ze sprzedaży ich produkcji globalnej nierynkowej po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych, np. przychody uzyskiwane przez muzeum ze sprzedaży biletów wejściowych. Przychody te należą do produkcji globalnej nierynkowej. Jeśli jednak trudne jest rozróżnienie obu rodzajów tych przychodów (przychody ze sprzedaży biletów oraz ze sprzedaży plakatów i pocztówek), wtedy przychody te mogą być traktowane łącznie — albo jako przychody uzyskane z produkcji globalnej rynkowej, albo z produkcji globalnej nierynkowej. Wybór pomiędzy tymi dwoma alternatywnymi sposobami rejestracji powinien zależeć od założonego relatywnego znaczenia każdego z tych rodzajów przychodów (przychodu z biletów w porównaniu z przychodem ze sprzedaży plakatów i pocztówek).

Czas rejestracji i wyceny produkcji globalnej

- 3.42. Produkcja globalna jest rejestrowana i wyceniana w momencie jej wytworzenia w procesie produkcji.
- 3.43. Cała produkcja globalna powinna być wyceniana w cenach bazowych, przyjęto jednak szczególne konwencje dla:
- wyceny produkcji globalnej nierynkowej;
  - wyceny produkcji globalnej ogółem producenta nierynkowego (lokalnej JRD);
  - wyceny produkcji globalnej ogółem jednostki instytucjonalnej, której lokalna JRD jest producentem nierynkowym.
- 3.44. *Definicja:* Cena bazowa jest ceną otrzymywaną przez producenta od nabywcy za jednostkę wyrobu lub usługi pomniejszoną o wszelkie podatki (tj. podatki od produktów) płacone od tej jednostki w rezultacie jej wyprodukowania lub sprzedaży i powiększoną o wszelkie dotacje (tj. dotacje do produktów) otrzymane dla tej jednostki w rezultacie jej wyprodukowania lub sprzedaży. Cena bazowa nie obejmuje żadnych kosztów transportowych zaksięgowanych osobno przez producenta. Nie obejmuje ona także zysków i strat z tytułu posiadania aktywów finansowych i niefinansowych.
- 3.45. Produkcja globalna na własne cele finalne (P.12) jest wyceniana w cenach bazowych podobnych produktów sprzedawanych na rynku. Prowadzi to do powstania nadwyżki operacyjnej brutto lub dochodu mieszanego dla takiej produkcji globalnej. Przykładem są usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań generujące nadwyżkę operacyjną netto. Jeżeli niedostępne są ceny bazowe podobnych produktów, produkcję globalną na własne cele finalne należy wyceniać według kosztów produkcji powiększonych o wartość narzutu (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na oszacowaną nadwyżkę operacyjną lub dochód mieszany.
- 3.46. Uzupełnienie zapasów produkcji niezakończonej jest wyceniane według bieżącej ceny bazowej wyrobu gotowego.
- 3.47. Aby oszacować z góry wartość produkcji uznanej za produkcję niezakończoną, podstawą szacunku są faktycznie poniesione koszty, powiększone o odpowiednią wartość narzutu (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na oszacowaną nadwyżkę operacyjną lub dochód mieszany. Tymczasowe szacunki zastępuje się następnie szacunkami otrzymanymi przez przypisanie faktycznej wartości (po jej uzyskaniu) wyrobów gotowych do okresu produkcji niezakończonej.

Wartość produkcji globalnej wyrobów gotowych jest sumą wartości:

- wyrobów gotowych sprzedanych lub przekazanych w ramach wymiany barterowej;
  - wprowadzenia wyrobów gotowych do rzeczowych środków obrotowych pomniejszonej o ich wycofanie;
  - wyrobów gotowych na własne cele finalne.
- 3.48. Wartość budynków i budowli nabytych w stanie niezakończonym jest szacowana na podstawie kosztów ich produkcji, z uwzględnieniem narzutu na nadwyżkę operacyjną lub dochód mieszany. Przyjęcie tego narzutu wynika z jego uwzględnienia w wartości szacowanej na podstawie cen podobnych budynków i budowli. Wartości kwot kolejnych płatności można też wykorzystać do oszacowania wartości nakładów brutto na środki trwałe dokonywanych przez nabywcę na poszczególnych etapach, zakładając brak zaliczek i zaległości.

Kiedy budowa budowli we własnym zakresie i na własne potrzeby nie jest zakończona w ciągu jednego okresu księgowego, wartość produkcji globalnej jest szacowana według następującej metody. Oblicza się współczynnik kosztów poniesionych w bieżącym okresie w stosunku do kosztów całkowitych w całym okresie budowy. Współczynnik ten stosuje się do produkcji globalnej ogółem w bieżących cenach bazowych. Gdy oszacowanie wartości gotowej budowli nie jest możliwe w bieżących cenach bazowych, wtedy musi być dokonane na podstawie łącznych kosztów produkcji powiększonych o wartość narzutu (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na oszacowaną nadwyżkę operacyjną lub dochód mieszany. Jeśli część lub całość nakładów pracy jest świadczona nieodpłatnie, co może się zdarzyć przy wspólnych budowach prowadzonych przez gospodarstwa domowe, oszacowanie kosztu płatnej siły roboczej, który powinien być uwzględniony w szacowanych łącznych kosztach produkcji, dokonywane jest przy wykorzystaniu stawek wynagrodzeń za podobne nakłady pracy.

- 3.49. Produkcja globalna ogółem producenta nierynkowego (lokalnej JRD) jest wyceniana na podstawie łącznych kosztów produkcji, tzn. sumy:
- zużycia pośredniego (P.2);
  - kosztów związanych z zatrudnieniem (D.1);
  - amortyzacji środków trwałych (P.51c);
  - pozostałych podatków związanych z produkcją (D.29) pomniejszonych o pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39).

Płatności odsetkowe (z wyjątkiem FISIM) nie są uwzględniane jako produkcja nierynkowa. Koszty produkcji nierynkowej nie obejmują także umownego przypisania zwrotu kapitału netto ani umownego przypisania wartości czynszów za budynki niemieszkalne posiadane lub używane w produkcji nierynkowej.

- 3.50. Produkcja globalna ogółem jednostki instytucjonalnej jest sumą produkcji globalnych ogółem lokalnych JRD wchodzących w skład tej jednostki. Odnosi się to również do jednostek instytucjonalnych będących producentami nierynkowymi.
- 3.51. Wycena produkcji globalnej nierynkowej producentów nierynkowych niewytwarzających drugorzędnej produkcji globalnej rynkowej dokonywana jest na podstawie kosztów produkcji. Jeżeli producenci nierynkowi wytwarzają drugorzędną produkcję globalną rynkową, wtedy produkcja globalna nierynkowa wyceniana jest jako pozycja rezydualna, tj. jako różnica pomiędzy łącznymi kosztami produkcji a przychodami z produkcji globalnej rynkowej.
- 3.52. Produkcja globalna rynkowa producentów nierynkowych jest wyceniana w cenach bazowych. Produkcja globalna ogółem nierynkowej lokalnej JRD, obejmująca produkcję globalną rynkową, nierynkową i na własne cele finalne, jest wyceniana jako suma kosztów produkcji. Wartość produkcji globalnej rynkowej tej lokalnej JRD dana jest w postaci przychodu ze sprzedaży produktów rynkowych; wartość jej produkcji globalnej nierynkowej otrzymywana jest rezydualnie, jako różnica pomiędzy wartością produkcji globalnej ogółem a sumą produkcji globalnej rynkowej i na własne cele finalne. Wartość przychodów tej jednostki ze sprzedaży wyrobów i usług nierynkowych po cenach, które nie są ekonomicznie uzasadnione, nie figuruje w tych obliczeniach – pozostaje częścią wartości jej produkcji globalnej nierynkowej.
- 3.53. Poniżej znajduje się lista wyjątków i objaśnień co do czasu rejestracji i wyceny produkcji globalnej w porządku sekcji CPA.

Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa (sekcja A)

- 3.54. Produkcja globalna produktów rolnictwa jest rejestrowana w sposób ciągły w całym okresie wzrostu (a nie tylko w momencie zebrania plonów lub uboju zwierząt rzeźnych).

Uprawy roślinne w okresie wzrostu, lasy przeznaczone na wyręb oraz zasoby ryb i zwierząt hodowanych z przeznaczeniem na żywność są uznawane za zapasy produkcji niezakończonych w trakcie procesu wzrostu, a następnie, w momencie zakończenia tego procesu, przekształcone w zapasy wyrobów gotowych.

Produkcja globalna nie obejmuje zmian niekulturowanych zasobów biologicznych, takich jak wzrost zwierząt, ptaków i ryb żyjących dziko lub niekulturowany wzrost lasów.

Produkty przetwórstwa przemysłowego (sekcja C); Roboty budowlane (sekcja F)

- 3.55. W przypadku budowy budynku czy innej budowli wykonywanej w ciągu kilku okresów księgowych produkcja globalna wytworzona w każdym z okresów jest uznawana za sprzedaną nabywcy na koniec danego okresu, tzn. jest rejestrowana jako nakłady na środki trwałe nabywcy, a nie produkcja niezakończona w budownictwie. Produkcja globalna jest uznawana za sprzedawaną nabywcy w etapach. Jeżeli w umowie zawarte jest żądanie dokonywania płatności za poszczególne etapy, wtedy wartość produkcji globalnej może być szacowana na podstawie wartości płatności etapowych dokonywanych w każdym okresie. Jeżeli nie ma pewności co do ostatecznego nabywcy, wartość globalna części produktów wytworzonych w każdym okresie jest rejestrowana jako produkcja niezakończona.

Usługi handlu hurtowego i detalicznego; naprawa pojazdów silnikowych i motocykli (sekcja G)

- 3.56. Produkcja globalna usług handlu detalicznego i hurtowego mierzona jest wartością marży handlowej realizowanej na towarach zakupionych celem ich odsprzedaży.

Definicja: Marża handlowa stanowi różnicę pomiędzy faktyczną lub przypisaną umownie ceną realizowaną na wyrobie zakupionym w celu odsprzedaży a ceną, która musiałaby być zapłaconą przez dystrybutora dla odtworzenia tego wyrobu w momencie sprzedaży lub innego rodzaju rozdysponowania.

Marże handlowe realizowane na niektórych wyrobach mogą być ujemne, jeśli ceny zostają obniżone. Marże handlowe są ujemne, gdy są realizowane na wyrobach, które nie zostały sprzedane, lecz przeznaczone na straty lub ukradzione. Marże handlowe na wyrobach wykorzystanych do zapłaty pracownikom w formie wynagrodzenia w naturze lub wycofanych do celów spożycia przez właścicieli wynoszą zero.

Zyski i straty z tytułu posiadania majątku nie są zawarte w marży handlowej.

Produkcja globalna hurtownika lub detalisty obliczana jest następująco:

wartość produkcji globalnej =

wartość sprzedaży

powiększona o wartość wyrobów zakupionych w celu odsprzedaży i wykorzystanych w celu zużycia pośredniego, wynagrodzenie pracowników w naturze lub dochód mieszany w naturze,

pomniejszona o wartość wyrobów zakupionych w celu odsprzedaży,

powiększona o wartość uzupełnienia zapasów wyrobów do odsprzedaży,

pomniejszona o wartość wyrobów wycofanych z zapasów wyrobów do odsprzedaży,

pomniejszona o wartość powtarzających się strat związana z normalnym udziałem strat, kradzieży lub przypadkowych szkód.

Transport i magazynowanie (sekcja H)

- 3.57. Produkcja globalna usług transportu mierzona jest wartością kwot do otrzymania za transportowanie wyrobów lub osób. Transport na własne cele wewnątrz lokalnej JRD jest uważany za działalność pomocniczą i nie jest oddzielnie identyfikowany i rejestrowany.
- 3.58. Produkcja globalna usług magazynowania mierzona jest jako wartość uzupełnienia zapasów produkcji niezakończonych. Wzrost cen produktów traktowanych jako zapasy nie powinien być uznawany za produkcję niezakończoną i produkcję, ale jako zyski z tytułu posiadania aktywów. Jeżeli wzrost wartości odzwierciedla wzrost ceny bez zmian jakości, nie powstaje wtedy żadna dalsza produkcja w tym okresie oprócz kosztów magazynowania lub zakupu usług magazynowania. Jednak w trzech przypadkach wzrost wartości jest uznawany za produkcję:
- a) jakość towaru może wzrosnąć z upływem czasu, np. w przypadku wina; wzrost jakości towaru można uznawać za produkcję tylko w przypadkach, w których dojrzewanie jest częścią regularnego procesu produkcji;
  - b) czynniki sezonowe mające wpływ na popyt na dany wyrób lub jego podaż, które mogą prowadzić do regularnych, przewidywalnych wahań cen w ciągu roku, nawet gdy jego własności fizyczne się nie zmieniają;
  - c) proces produkcyjny jest wystarczająco długi, aby zastosować czynniki dyskontujące do pracy wykonanej na długo przed dostawą.
- 3.59. Większość zmian cen produktów traktowanych jako zapasy nie jest traktowana jako uzupełnienie zapasów produkcji niezakończonych. Aby ocenić wzrost wartości wyrobów przechowywanych powyżej kosztów magazynowania, można wykorzystać spodziewany wzrost wartości ponad ogólną stopę inflacji przez ustalony wcześniej okres. Każdy zysk, który występuje poza tym ustalonym okresem, nadal jest rejestrowany jako zysk lub strata z tytułu posiadania majątku.
- Usługi magazynowania nie obejmują żadnych zmian cen z tytułu posiadania aktywów finansowych, aktywów o wyjątkowej wartości lub innych aktywów niefinansowych, takich jak grunty i budynki.
- 3.60. Produkcja globalna usług agencji turystycznych jest mierzona jako wartość płatności za usługi pobieranych przez agencje (opłat lub prowizji), a nie jako wartość pełnych wydatków poniesionych przez podróżnych w agencji turystycznej, w tym opłat za transport świadczony przez strony trzecie.
- 3.61. Produkcja globalna w zakresie organizowania wyjazdów grupowych jest mierzona wartością pełnych wydatków poniesionych przez podróżnych na rzecz organizatorów wyjazdów grupowych.
- 3.62. Różnica pomiędzy usługami biur turystycznych a usługami organizatora wyjazdów grupowych jest taka, że usługi biur turystycznych stanowią tylko pośrednictwo na rzecz podróżnego, podczas gdy usługi organizatora wyjazdów grupowych tworzą nowy produkt zwany wyjazdem grupowym, który składa się z różnych elementów podróży, zakwaterowania i rozrywki.

Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne (sekcja I)

- 3.63. Wartość produkcji globalnej usług hoteli, restauracji i kawiarni obejmuje wartość skonsumowanej żywności, napojów itp.

Usługi finansowe i ubezpieczeniowe (sekcja K): produkcja globalna banku centralnego

Bank centralny świadczy następujące usługi:

- a) usługi polityki pieniężnej;
- b) usługi pośrednictwa finansowego;
- c) usługi nadzorcze polegające na kontroli instytucji finansowych.

Produkcja globalna banku centralnego jest mierzona jako suma jego kosztów.

Usługi finansowe i ubezpieczeniowe (sekcja K): usługi finansowe ogólnie

Usługi finansowe obejmują następujące usługi:

- a) pośrednictwo finansowe (łącznie z usługami ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych);
  - b) usługi pomocniczych instytucji finansowych; oraz
  - c) pozostałe usługi finansowe.
- 3.64. Pośrednictwo finansowe polega na zarządzaniu ryzykiem finansowym i zarządzaniu płynnością. Instytucje prowadzące taką działalność pozyskują fundusze nie tylko poprzez przyjmowanie depozytów, ale także przez emisję weksli, obligacji i innych dłużnych papierów wartościowych. Wykorzystują te fundusze, jak również fundusze własne, w celu nabycia aktywów finansowych przez udzielanie innym kredytów i pożyczek oraz przez zakup weksli, obligacji i innych dłużnych papierów wartościowych. Pośrednictwo finansowe obejmuje usługi ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych.
- 3.65. Działalność pomocniczych instytucji finansowych ułatwia zarządzanie ryzykiem finansowym i zarządzanie płynnością. Pomocnicze instytucje finansowe działają w imieniu innych jednostek i same nie narażają się na ryzyko, zaciągając zobowiązania finansowe lub nabywając aktywa finansowe w ramach usług pośrednictwa.
- 3.66. Pozostałe usługi finansowe obejmują usługi monitoringu, np. monitoringu rynku akcji i obligacji, usługi w zakresie bezpieczeństwa, takie jak zabezpieczenie drogiej biżuterii lub ważnych dokumentów, oraz usługi handlowe, takie jak obrót obcymi walutami lub dłużnymi papierami wartościowymi.
- 3.67. Usługi finansowe są produkowane niemal wyłącznie przez instytucje finansowe z powodu rygorystycznego nadzoru nad tymi usługami. Na przykład, jeżeli detalista chce zaoferować swoim klientom instrumenty kredytowe, instrumenty te są zazwyczaj oferowane przez instytucję finansową będącą jednostką zależną detalisty lub inną specjalistyczną instytucję finansową.
- 3.68. Płatności za usługi finansowe mogą być dokonywane w sposób bezpośredni lub pośredni. Niektóre transakcje dotyczące aktywów finansowych mogą obejmować opłaty zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie. Usługi finansowe są świadczone i opłacane na cztery następujące sposoby:
- a) usługi finansowe świadczone w zamian za opłatę bezpośrednią;
  - b) usługi finansowe opłacane w postaci odsetek;
  - c) usługi finansowe związane z nabyciem i rozdysonowaniem aktywów i zobowiązań finansowych na rynkach finansowych;
  - d) usługi finansowe świadczone w ramach ubezpieczeń i programów emerytalno-rentowych, gdzie działalność jest finansowana ze składek ubezpieczeniowych i z dochodów z oszczędności.

Usługi finansowe świadczone w zamian za opłatę bezpośrednią

- 3.69. Usługi te świadczone są w zamian za wyraźnie określone opłaty i obejmują szeroki zakres usług, które mogą być świadczone przez różne kategorie instytucji finansowych. Następujące przykłady ilustrują charakter usług świadczonych w zamian za opłatę bezpośrednią:
- a) banki pobierają opłaty od gospodarstw domowych za obsługę kredytu hipotecznego, zarządzanie portfelem inwestycyjnym i zarządzanie nieruchomością;
  - b) wyspecjalizowane instytucje pobierają opłaty od przedsiębiorstw niefinansowych za zorganizowanie przejęcia lub za zarządzanie restrukturyzacją grupy przedsiębiorstw;

- c) operatorzy kart kredytowych pobierają opłaty, zazwyczaj w postaci procentowej wartości sprzedaży, od jednostek, które przyjmują płatności kartami kredytowymi;
- d) posiadacz karty może także być obciążony wyraźnie określoną opłatą, zazwyczaj co roku, za posiadanie karty.

Usługi finansowe opłacane w postaci odsetek

- 3.70. Na przykład w pośrednictwie finansowym instytucja finansowa taka jak bank przyjmuje depozyty od jednostek chcących otrzymać odsetki od funduszy, których jednostki te nie potrzebują w danej chwili, i pożyczka je innym jednostkom, których fundusze nie wystarczają na pokrycie ich potrzeb. Bank zapewnia zatem mechanizm pozwalający pierwszej jednostce pożyczyć fundusze drugiej jednostce. Obie strony wnoszą opłatę do banku za świadczoną usługę: jednostka pożyczająca pieniądze – przez zaakceptowanie stopy procentowej niższej niż „referencyjna” stopa procentowa, podczas gdy jednostka pożyczająca pieniądze – przez zaakceptowanie stopy procentowej wyższej niż „referencyjna” stopa procentowa. Różnica między stopą procentową płaconą bankom przez pożyczkobiorców a stopą procentową faktycznie wypłaconą depozytariuszom jest opłatą za FISIM.
- 3.71. Rzadko zdarza się, aby kwota funduszy pożyczona przez instytucję finansową pokrywała się dokładnie z kwotą u niej zdeponowaną. Pewne kwoty pieniędzy mogą zostać zdeponowane, a jeszcze nie pożyczone. Niektóre pożyczki mogą być finansowane z własnych funduszy banku, a nie z pożyczonych funduszy. Niezależnie od źródła finansowania świadczone są usługi w zakresie oferowanych pożyczek i depozytów. FISIM są przypisane umownie do wszystkich pożyczek i depozytów. Te opłaty pośrednie dotyczą tylko pożyczek i depozytów oferowanych przez instytucje finansowe.
- 3.72. Stopa referencyjna znajduje się pomiędzy stopą procentową depozytów a stopą procentową pożyczek oferowaną przez bank. Nie odpowiada ona zwykłej średniej wartości stóp procentowych pożyczek i depozytów. Odpowiednim wyborem jest stopa procentowa obowiązująca dla pożyczek międzybankowych. Jednak potrzebne są różne stopy referencyjne dla poszczególnych walut, w których denominowane są pożyczki lub depozyty, szczególnie gdy mamy do czynienia z instytucją finansową będącą nierezydentem.

FISIM opisane są szczegółowo w rozdziale 14.

Usługi finansowe polegające na nabyciu i rozdysonowaniu aktywów i zobowiązań finansowych na rynkach finansowych

- 3.73. Gdy instytucja finansowa oferuje dłużny papier wartościowy (np. weksel albo obligację), pobiera ona opłatę za usługę. Cena nabycia (cena wywoławcza) jest równa szacowanej rynkowej wartości papieru wartościowego powiększonej o marżę. Inna opłata pobierana jest, gdy papier wartościowy zostaje sprzedany; cena oferowana sprzedającemu (cena kupna) jest równa wartości rynkowej pomniejszonej o marżę. Marże między cenami kupna i sprzedaży dotyczą także udziałów kapitałowych, akcji/jednostek funduszy inwestycyjnych i walut obcych. Marże te są płatnością za świadczenie usług finansowych.

Usługi finansowe świadczone w ramach ubezpieczeń i programów emerytalno-rentowych, gdzie działalność jest finansowana ze składek ubezpieczeniowych i z dochodów z oszczędności

- 3.74. Do tej pozycji należą następujące usługi finansowe. Rezultatem każdej z nich jest redystrybucja funduszy.
  - a) Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe. W ramach polisy pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych instytucja ubezpieczeniowa przyjmuje od klienta składkę i przechowuje ją aż do zażądania odszkodowania lub świadczenia albo do upływu okresu ubezpieczenia. Instytucja ubezpieczeniowa inwestuje składkę, a uzyskany dochód z tytułu własności jest dodatkowym źródłem funduszy. Dochód z tytułu własności reprezentuje dochód nieuzyskany przez klienta i dlatego jest traktowany jako ukryty dodatek do faktycznej składki. Instytucja ubezpieczeniowa określa poziom faktycznych składek tak, aby suma składek i uzyskanego z nich dochodu z tytułu własności pomniejszona o spodziewane odszkodowania i świadczenia dała marżę, którą instytucja ubezpieczeniowa zatrzyma jako swoją produkcję globalną.

Produkcję globalną pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oblicza się jako:

zarobione składki ogółem

powiększone o ukryte dodatki do składek (równe dochodowi z tytułu własności uzyskanemu na rezerwach technicznych)

pomniejszone o skorygowane należne odszkodowania i świadczenia.

Instytucja ubezpieczeniowa ma do swojej dyspozycji rezerwy obejmujące składki niezarobione (faktyczne składki dotyczące następnego okresu księgowego) i niewypłacone odszkodowania i świadczenia. Niewypłacone odszkodowania i świadczenia obejmują szkody, które jeszcze nie zostały zgłoszone, zostały zgłoszone, ale nie zostały jeszcze zlikwidowane, lub zostały zgłoszone i zlikwidowane, ale nie zostały jeszcze wypłacone. Rezerwy te nazywane są rezerwami technicznymi i są wykorzystywane do generowania dochodu z inwestycji. Zyski i straty z tytułu posiadania majątku nie są dochodem z inwestycji z rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe mogą być inwestowane w ramach prowadzonej działalności drugorzędnej instytucji ubezpieczeniowej, np. wypożyczania mieszkań lub biur. W takim przypadku nadwyżka operacyjna netto uzyskana z tej drugorzędnej działalności jest dochodem z inwestowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Właściwy poziom odszkodowań i świadczeń potrzebny do obliczenia produkcji globalnej określa się jako „skorygowane odszkodowania i świadczenia” i może być określony dwojako. Metodą oczekiwaną szacuje się poziom skorygowanych odszkodowań i świadczeń według modelu opartego na poprzednim kształtowaniu się odszkodowań i świadczeń do zapłacenia przez instytucję ubezpieczeniową. W drugiej metodzie wykorzystuje się informacje księgowo: skorygowane odszkodowania i świadczenia otrzymuje się *ex post* jako odszkodowania i świadczenia faktycznie należne powiększone o zmianę w rezerwach na wyrównanie szkodowości, tj. funduszach odłożonych na wypadek nieoczekiwanie dużych odszkodowań i świadczeń. W przypadku gdy rezerwy na wyrównanie szkodowości nie są wystarczające do przywrócenia normalnego poziomu skorygowanych odszkodowań i świadczeń, w celu obliczenia skorygowanych odszkodowań i świadczeń dodaje się składki z własnych funduszy. Główną cechą obu metod jest to, że nieoczekiwanie duże odszkodowania i świadczenia nie doprowadzają do bardzo niskiej, a czasem nawet ujemnej produkcji globalnej.

Zmiany rezerw technicznych i rezerw na wyrównanie szkodowości w odpowiedzi na zmiany uregulowań dotyczących finansów rejestruje się jako inne zmiany wolumenu aktywów; są one nieistotne dla obliczenia produkcji globalnej. Jeżeli z powodu braku informacji nie jest możliwe stosowanie obu metod szacowania skorygowanych odszkodowań i świadczeń, może zająć konieczność szacowania produkcji globalnej przez sumowanie kosztów z uwzględnieniem normalnych zysków.

W przypadku ubezpieczeń przynoszących zysk, aby otrzymać produkcję globalną, odejmuje się zmianę rezerw na ubezpieczenia przynoszące zysk.

- b) Polisa ubezpieczeniowa na życie jest rodzajem programu oszczędnościowego. Przez szereg lat posiadacz polisy płaci składki instytucji ubezpieczeniowej w zamian za obietnicę uzyskania świadczeń w przyszłości. Korzyści te mogą być wyrażone w postaci formuły związanej ze składkami lub mogą zależeć od powodzenia, jakie instytucja ubezpieczeniowa ma przy inwestowaniu funduszy. Metoda obliczania produkcji globalnej w przypadku ubezpieczeń na życie oparta jest na tych samych ogólnych zasadach jak w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Jednak z powodu odstępów czasowych między momentem otrzymania składek a momentem wypłacenia świadczeń należy wziąć specjalną poprawkę na zmiany rezerw technicznych. Produkcję globalną w przypadku ubezpieczeń na życie otrzymuje się w następujący sposób:

składki zarobione

powiększone o uzupełnienia do składek, *pomniejszone* o należne świadczenia,

pomniejszone o przyrost (powiększone o spadek) rezerw technicznych ubezpieczeń na życie.

Składki określa się dokładnie w ten sam sposób dla ubezpieczeń na życie, jak i dla pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Uzupełnienia do składek są istotniejsze w przypadku ubezpieczeń na życie niż w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Świadczenia rejestruje się, gdy są one przyznawane lub wypłacane. W ramach ubezpieczeń na życie nie ma potrzeby szacowania skorygowanych świadczeń, gdyż w ramach polisy na życie nie występuje taka sama nieprzewidywalność płatności. Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie rosną każdego roku, gdyż wpłacane są nowe składki, a posiadaczom polisy przypisywany jest nowy dochód z inwestycji (ale nie wycofany przez nich), a z drugiej strony zmniejszają się z powodu wypłacanych świadczeń. Możliwe jest więc wyrażenie poziomu produkcji globalnej ubezpieczeń na życie jako różnica między łącznymi dochodami z inwestycji uzyskanymi z rezerw technicznych ubezpieczeń na życie a częścią tych dochodów faktycznie przypisaną posiadaczom polisy i dodaną do rezerw technicznych ubezpieczeń.

Gdy metoda ta jest niewykonalna ze względu na brak danych lub nie daje ona sensownych wyników, produkcję ubezpieczeń na życie oblicza się także jako sumę kosztów produkcji powiększoną o rezerwę na „normalny zysk”.

- c) Produkcję globalną reasekuracji należy określić dokładnie w taki sam sposób jak w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, które są reasekurowane.
- d) Produkcja globalna prowadzenia systemu ubezpieczeń społecznych zależy od sposobu jego organizacji. Przykłady organizacji takich systemów są następujące.
- 1) Systemy zabezpieczenia społecznego są to systemy ubezpieczeń społecznych, które obejmują ogół społeczności i które są wprowadzane i kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Ich celem jest zapewnienie obywatelom świadczeń w celu zaspokojenia potrzeb związanych z podeszłym wiekiem, inwalidztwem lub śmiercią, chorobą, wypadkiem przy pracy, bezrobociem, opieką rodzinną, ochroną zdrowia itd. Jeżeli wyróżniane są odrębne jednostki, ich produkcja globalna jest określana w ten sam sposób jak cała nierynkowa produkcja globalna tj. jako suma kosztów. Jeżeli odrębne jednostki nie są wyróżniane, produkcja globalna zabezpieczenia społecznego jest włączana do produkcji globalnej na poziomie instytucji rządowych lub samorządowych, na którym ona działa.
  - 2) W przypadku gdy pracodawca tworzy swój własny system ubezpieczeń społecznych, wartość produkcji globalnej jest określana jako suma kosztów obejmująca szacunki zwrotu z wszelkich środków trwałych wykorzystanych w toku działalności programu. Wartość produkcji globalnej jest mierzona w ten sam sposób jak w przypadku, gdy pracodawca ustanawia odrębny fundusz emerytalno-rentowy do zarządzania programem.

- 3) W przypadku gdy w imieniu pracodawcy systemem zarządza instytucja ubezpieczeniowa, wartością produkcji globalnej jest opłata pobierana przez instytucję ubezpieczeniową.
- 4) W przypadku systemu wielozakładowego wartość produkcji globalnej mierzona jest tak jak dla polis ubezpieczeniowych na życie: jest to dochód z inwestycji uzyskany przez system pomniejszony o kwotę dodaną do rezerw.
- e) Obliczanie produkcji globalnej systemów standaryzowanych gwarancji kredytowych zależy od rodzaju zaangażowanego producenta. Jeżeli system standaryzowanych gwarancji kredytowych działa jako producent rynkowy, wartość produkcji globalnej jest obliczana w ten sam sposób jak pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe. Jeżeli system działa jako producent nierynkowy, wartość produkcji globalnej oblicza się jako sumę kosztów.

Usługi związane z nieruchomościami (sekcja L)

- 3.75. Produkcja globalna usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań jest wyceniana według szacowanej wartości czynszu, który musiałby zapłacić najemca podobnego mieszkania uwzględniając zarówno takie czynniki jak lokalizacja, udogodnienia związane z sąsiedztwem itd., jak też wielkość i jakość samego mieszkania. Podobne przypisanie umownego czynszu powinno być dokonane w odniesieniu do garaży umiejscowionych poza budynkiem mieszkalnym, wykorzystywanych przez właściciela na cele spożycia w związku z posiadaniem mieszkania. Wartość czynszu za mieszkania zamieszkiwane przez właściciela za granicą, np. domów letniskowych, nie powinna być rejestrowana jako część produkcji krajowej, ale jako import usług, a związana z tym nadwyżka operacyjna netto – jako dochód pierwotny otrzymany z zagranicy. Analogiczne zapisy są dokonywane w odniesieniu do mieszkań zamieszkiwanych przez właścicieli będących nierezydentami. W przypadku mieszkań, z których korzysta się w oznaczonym czasie, rejestrowana jest proporcjonalna część opłaty za usługę.
- 3.76. Aby oszacować wartość usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań, stosuje się metodę warstwowania. Zasoby mieszkaniowe są uporządkowane według lokalizacji, charakteru mieszkania oraz innych czynników, które mają wpływ na czynsz. Aby otrzymać szacunkową wartość czynszu wszystkich zasobów mieszkaniowych, korzysta się z informacji o faktycznych cenach wynajmowanych mieszkań. Następnie średni faktyczny czynsz dla warstwy jest stosowany w odniesieniu do liczby mieszkań w danej warstwie. Jeżeli dostępne informacje pochodzą z badań próby, ubruttowienie do całkowitych zasobów mieszkaniowych dotyczy zarówno mieszkań wynajmowanych, jak i mieszkań zamieszkiwanych przez właścicieli. Szczegółowy proces ustalania czynszu dla poszczególnych warstw przeprowadzany jest dla roku bazowego, a następnie jest ekstrapolowany na kolejne okresy.
- 3.77. Czynsz, jaki ma być zastosowany do mieszkań zamieszkiwanych przez właściciela w metodzie warstwowania jest definiowany jako czynsz na rynku prywatnym ze względu na prawo do korzystania z nieumeblowanego mieszkania. W celu ustalenia umownie przypisanych czynszów wykorzystuje się czynsze za nieumeblowane mieszkania z wszystkich umów na rynku prywatnym. Włączone są w to czynsze na rynku prywatnym ustalone na niskim poziomie wskutek regulacji rządowych. Jeżeli źródłem informacji jest najemca, wartość zaobserwowanego czynszu jest skorygowana przez dodanie wszelkich specjalnych dodatków do czynszu, które są płacone bezpośrednio właścicielowi mieszkania. Jeżeli wielkość próby obserwowanych czynszów zdefiniowanych powyżej nie jest wystarczająco duża, zaobserwowane czynsze za umeblowane mieszkania mogą być wykorzystane do celów umownego przypisania, pod warunkiem że zostaną one skorygowane z uwzględnieniem umeblowania. Wyjątkowo mogą być także wykorzystane zwiększone czynsze za mieszkania stanowiące własność publiczną. Nie należy wykorzystywać niskich czynszów za mieszkania wynajmowane krewnym lub pracownikom.
- 3.78. Metoda warstwowania jest stosowana do ubruttowienia do wszystkich wynajmowanych mieszkań. Średni czynsz do przypisania umownego, jak opisano powyżej, może nie być odpowiedni dla niektórych segmentów rynku wynajmu mieszkań. Na przykład pomniejszone czynsze za mieszkania umeblowane lub zwiększone czynsze publiczne nie są właściwe dla odpowiednich faktycznie wynajmowanych mieszkań. W takim przypadku wymagana jest odrębna warstwa dla faktycznie wynajętych umeblowanych lub socjalnych mieszkań w połączeniu z odpowiednim średnim czynszem.
- 3.79. W przypadku braku wystarczająco dużego rynku wynajmu mieszkań, gdzie lokale charakteryzuje zamieszkiwanie przez właścicieli, dla tego zamieszkania przez właścicieli stosuje się metodę kosztu użytkowania.

Zgodnie z metodą kosztu użytkowania produkcja globalna usług mieszkaniowych jest sumą zużycia pośredniego, amortyzacji środków trwałych, pozostałych podatków pomniejszonych o dotacje związane z produkcją oraz nadwyżki operacyjnej netto.

Nadwyżka operacyjna netto jest obliczana przy zastosowaniu stałej rzeczywistej rocznej stopy zwrotu z wartości netto zasobów mieszkań zajmowanych przez właścicieli w cenach bieżących (koszt odtworzenia).
- 3.80. Produkcja globalna usług związanych z nieruchomościami w odniesieniu do budynków obliczana jest na podstawie wartości należnych czynszów.

Usługi związane z działalnością zawodową, naukową i techniczną (sekcja M); Usługi administracyjne i wspierające (sekcja N)

- 3.81. Produkcja globalna usług leasingu operacyjnego, takiego jak wynajem maszyn lub wyposażenia, jest obliczana jako wartość zapłaconych rat leasingowych. Leasing operacyjny różni się od leasingu finansowego: leasing finansowy oznacza finansowanie nabycia środków trwałych przez zaciągnięcie pożyczki od leasingodawcy przez leasingobiorcę. Płatności za leasing finansowy obejmują spłatę kwoty głównej i odsetek wraz z niewielką opłatą za świadczenie usług bezpośrednich (zob. rozdział 15: Umowy, umowy leasingu i licencje).

- 3.82. Prace badawczo-rozwojowe (B+R) są kreatywną pracą podejmowaną systematycznie w celu zwiększenia zasobów wiedzy i używania tych zasobów wiedzy do celów odkrywania i opracowywania nowych produktów, w tym ulepszonych wersji i cech istniejących produktów, lub odkrywania i opracowywania nowych, wydajniejszych procesów produkcji. B+R o znaczącym zakresie w stosunku do działalności podstawowej są rejestrowane jako działalność drugorzędna lokalnej JRD. Jeśli jest to możliwe, oddzielny lokalny JRD wyodrębnia się jako B+R.
- 3.83. Produkcję globalną usług B+R oblicza się następująco:
- B+R przeprowadzane przez wyspecjalizowane komercyjne laboratoria lub instytuty badawcze są wyceniane według przychodów ze sprzedaży, umów, prowizji, opłat itd. w standardowy sposób;
  - produkcja globalna B+R na cele tego samego przedsiębiorstwa jest wyceniana na podstawie szacowanych cen bazowych, które byłyby zapłacone, gdyby badania były zlecone podwykonawcy. W przypadku braku rynku zlecenia podwykonawcom B+R o podobnym charakterze są one wyceniane jako suma kosztów produkcji powiększonych o wartość narzutu (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na oszacowaną nadwyżkę operacyjną netto lub dochód mieszany;
  - B+R przeprowadzane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, uniwersytety i niekomercyjne instytuty badawcze są wyceniane jako suma kosztów produkcji. Przychody ze sprzedaży B+R przez nierynkowych producentów wytwarzających te usługi są rejestrowane jako przychody z drugorzędnej produkcji globalnej rynkowej.

Wydatki na B+R odróżnia się od wydatków na kształcenie i szkolenie. Wydatki na B+R nie obejmują kosztów tworzenia oprogramowania jako pierwszo- lub drugorzędnej działalności.

Usługi administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (sekcja O)

- 3.84. Usługi administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowe ubezpieczenia społeczne są świadczone jako usługi nierynkowe i wyceniane jak te usługi.

Usługi kształcenia (sekcja P); Usługi w zakresie usług zdrowotnych i pomocy społecznej (sekcja Q)

- 3.85. W przypadku usług kształcenia i usług zdrowotnych dokonuje się wyraźnego rozróżnienia między producentami rynkowymi a nierynkowymi oraz między rynkową a nierynkową produkcją globalną. Na przykład w przypadku niektórych rodzajów kształcenia i ochrony zdrowia instytucje rządowe (lub inne instytucje dzięki specjalnym dotacjom) mogą pobierać tylko symboliczne opłaty, natomiast za inne rodzaje usług związanych z kształceniem i specjalną ochroną zdrowia – mogą pobierać opłaty rynkowe. Innym przykładem jest sytuacja, gdy ten sam rodzaj usług (np. szkolnictwo wyższe) jest świadczony z jednej strony przez instytucje rządowe, a z drugiej, przez placówki komercyjne.

Usługi kształcenia i usługi zdrowotne nie obejmują działalności w zakresie B+R; usługi zdrowotne nie obejmują kształcenia w dziedzinie opieki medycznej, np. świadczonego przez szpitale akademickie.

Usługi kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne (sekcja R); Pozostałe usługi (sekcja S)

- 3.86. Produkcja książek, nagrań, filmów, oprogramowania, taśm, dysków itd. jest procesem dwuetapowym i jest mierzona następująco:
- produkcja globalna oryginałów – produktów własności intelektualnej – jest mierzona według cen zapłaconych w przypadku sprzedaży, lub, przy braku sprzedaży, według cen bazowych zapłaconych za podobne oryginały, kosztów ich produkcji (z uwzględnieniem narzutu na nadwyżkę operacyjną netto) lub zdyskontowanej wartości przyszłych przychodów spodziewanych z wykorzystania ich w produkcji;
  - właściciel tych aktywów może je wykorzystać bezpośrednio do produkcji kopii w następnych okresach. Jeżeli właściciel udzielił licencji innym producentom na wykorzystanie oryginału w produkcji, produkcją globalną usług są opłaty, prowizje, tantiemy itd. uzyskane z licencji. Jednak sprzedaż oryginałów stanowi ujemne nakłady na środki trwałe.

Prywatne gospodarstwa domowe jako pracodawcy (sekcja T)

- 3.87. Produkcja globalna usług gospodarstw domowych świadczonych przez zatrudnionych opłacanych pracowników jest wyceniana według kosztów związanych z zatrudnieniem tych pracowników; obejmuje to wynagrodzenie w naturze takie jak żywność lub zakwaterowanie.

ZUŻYCIEM POŚREDNIE (P.2)

- 3.88. *Definicja:* Zużycie pośrednie obejmuje wartość wyrobów i usług wykorzystanych jako nakłady w procesie produkcji, wyłączając środki trwałe, których zużycie jest rejestrowane jako amortyzacja środków trwałych. Wyroby i usługi są albo przekształcone, albo wykorzystane w procesie produkcji.

3.89. Zużycie pośrednie obejmuje następujące przypadki graniczne:

- a) wyroby i usługi wykorzystane jako nakłady w działalności pomocniczej. Powszechnymi przykładami takiej działalności są: zakupy, sprzedaż, marketing, księgowość, przetwarzanie danych, transport, magazynowanie, konserwacja, ochrona itp. Wyroby i usługi te nie są oddzielane od tych, które zużywane są w działalności podstawowej (lub drugorzędnej) lokalnej JRD;
- b) wyroby i usługi otrzymane od innej lokalnej JRD tej samej jednostki instytucjonalnej;
- c) wynajem środków trwałych, tj. leasing operacyjny maszyn, samochodów, oprogramowania i oryginałów dzieł;
- d) opłaty za krótkoterminowe umowy, umowy leasingu i licencje rejestrowane jako aktywa nieprodukowane; nie obejmuje to zakupu takich aktywów nieprodukowanych;
- e) składki, wpłaty lub należności płacone na rzecz niekomercyjnych stowarzyszeń gospodarczych (zob. pkt 3.35);
- f) pozycje nie zaliczane do akumulacji brutto, takie jak:
  - 1) niedrogie narzędzia do powszechnych zastosowań, takie jak piły, szpadle, noże, siekiery, młotki, śrubokręty, klucze maszynowe oraz inne narzędzia ręczne; małe urządzenia, takie jak podręczne kalkulatory. Wszystkie wydatki na takie dobra trwałe są rejestrowane jako zużycie pośrednie;
  - 2) regularne konserwacje i naprawy środków trwałych wykorzystywanych w produkcji;
  - 3) usługi szkolenia pracowników, badania rynku i podobne działalności zakupione od agencji zewnętrznych lub świadczone przez odrębną lokalną JRD tej samej jednostki instytucjonalnej;
  - 4) wydatki na prace badawczo-rozwojowe będą traktowane jako nakłady na środki trwałe, gdy osiągnięty zostanie wystarczająco wysoki poziom wiarygodności i porównywalności szacunków państw członkowskich;
- g) wydatki poniesione przez pracowników, refundowane przez pracodawców, na przedmioty niezbędne dla wykorzystania w produkcji, takie jak uzgodnione z pracodawcą zakupy na własne potrzeby narzędzi lub odzieży ochronnej;
- h) wydatki pracodawców, z których korzystają zarówno oni sami jak i ich pracownicy, gdy jest to niezbędne dla produkcji. Przykłady:
  - 1) zwrot kosztów poniesionych przez pracowników w trakcie pełnienia obowiązków służbowych w związku z podróżą, rozłąką, przeprowadzką i reprezentacją;
  - 2) poprawa warunków w miejscu pracy.

W punktach dotyczących kosztów związanych z zatrudnieniem (D.1) przedstawiono wykaz odpowiednich wydatków (zob. pkt 4.07);
- i) opłaty za usługi w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, dokonywane przez lokalne JRD (zob. rozdział 16 „Ubezpieczenia”). W celu zarejestrowania jako zużycie pośrednie jedynie opłaty za usługę zapłacone składki ubezpieczeniowe powinny być pomniejszone o np. wypłacone odszkodowania i świadczenia oraz zmianę netto rezerw aktuarialnych. Zmianę netto rezerw aktuarialnych przypisuje się do danej lokalnej JRD w proporcji do zapłaconych składek;
- j) FISIM zakupione przez producentów będących rezydentami;
- k) nierynkowa produkcja globalna banku centralnego powinna być w całości przypisana do zużycia pośredniego innych pośredników finansowych.

3.90. Zużycie pośrednie nie obejmuje:

- a) pozycji traktowanych jako akumulacja brutto, takich jak:
  - 1) aktywa o wyjątkowej wartości;
  - 2) nakłady na poszukiwanie złóż;

- 3) znaczne ulepszenia wykraczające poza te wymagane do utrzymania środków trwałych w dobrym stanie technicznym. Przykładem jest renowacja, rekonstrukcja lub rozbudowa;
  - 4) oprogramowanie zakupione lub wytworzone na własne potrzeby;
  - 5) broń wojskowa i sprzęt potrzebny do jej dostarczenia.
- b) wydatków traktowanych jako zakup aktywów nieprodukowanych. Przykładami są długoterminowe umowy, umowy leasingu i licencje (zob. rozdział 15);
  - c) wydatków pracodawców, traktowanych jako wynagrodzenia w naturze;
  - d) zużycia przez producentów rynkowych lub producentów na własne potrzeby usług ogólnospołecznych świadczonych przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych (usługi te są traktowane jako spożycie ogólnospołeczne w sektorze instytucji rządowych i samorządowych);
  - e) wyrobów i usług wytworzonych i wykorzystanych w tym samym okresie księgowym i w tej samej lokalnej JRD (nie są one także rejestrowane jako produkcja globalna);
  - f) płatności za licencje i opłaty rządowe, które są traktowane jako pozostałe podatki związane z produkcją;
  - g) płatności za licencje na korzystanie z zasobów naturalnych (np. gruntów) są traktowane jako czynsze, tj. płatności dochodu z tytułu własności.

Czas rejestracji i wyceny zużycia pośredniego

- 3.91. Produkty wykorzystane do zużycia pośredniego są rejestrowane i wyceniane w momencie ich wprowadzenia do procesu produkcji. Są one wyceniane w cenach nabycia podobnych wyrobów lub usług w momencie ich wykorzystania.
- 3.92. Jednostki produkcyjne nie rejestrują bezpośrednio wykorzystania wyrobów w produkcji. Rejestrują one zakupy wyrobów przeznaczonych do wykorzystania jako nakłady pomniejszone o przyrost wyrobów traktowanych jako zapasy.

SPOŻYCIE (P.3, P.4)

- 3.93. Stosowane są dwie koncepcje spożycia:

- a) spożycie (P.3);
- b) spożycie skorygowane (P.4).

Spożycie jest wydatkiem na towary i usługi wykorzystywane przez gospodarstwa domowe, instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych w celu zaspokojenia indywidualnych i zbiorowych potrzeb. Z drugiej strony – spożycie skorygowane odnosi się do nabycia przez te sektory towarów i usług konsumpcyjnych. Różnica między tymi pojęciami polega na traktowaniu określonych towarów i usług finansowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, ale dostarczanych gospodarstwom domowym jako transfery socjalne w naturze.

Spożycie (P.3)

- 3.94. *Definicja:* Spożycie obejmuje wydatki poniesione przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami na towary i usługi wykorzystywane dla zaspokojenia bezpośrednich, indywidualnych i zbiorowych potrzeb członków społeczeństwa.
- 3.95. Spożycie w sektorze gospodarstw domowych obejmuje następujące przykłady:
  - a) usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań;
  - b) dochody w naturze, takie jak:
    - 1) wyroby i usługi otrzymane jako dochód w naturze przez pracowników;
    - 2) wyroby i usługi wytworzone jako produkcja globalna przez spółki nieposiadające osobowości prawnej będące własnością gospodarstw domowych, zatrzymane na cele spożycia przez członków gospodarstwa domowego. Przykładami są tu: żywność i inne produkty rolne, usługi mieszkaniowe na własne cele finalne właścicieli mieszkań oraz usługi domowe świadczone przez zatrudnionych opłacanych pracowników (służących, kucharzy, ogrodników, kierowców itp.);

- c) pozycje nietraktowane jako zużycie pośrednie, takie jak:
  - 1) materiały na cele drobnych remontów i malowania wewnątrz mieszkań, przeprowadzanych zarówno przez najemców, jak i przez właścicieli;
  - 2) materiały na cele napraw i konserwacji dóbr konsumpcyjnych trwałego użytku, włączając pojazdy;
- d) pozycje nietraktowane jako nakłady inwestycyjne, w szczególności dobra konsumpcyjne trwałego użytku, które pełnią swoją funkcję przez wiele okresów księgowych; obejmuje to przeniesienie własności niektórych dóbr trwałego użytku z przedsiębiorstwa na gospodarstwo domowe;
- e) usługi finansowe w zamian za opłatę bezpośrednią oraz część FISIM wykorzystywana przez gospodarstwa domowe do celów spożycia;
- f) usługi ubezpieczeniowe w kwocie ukrytej opłaty za usługę;
- g) usługi funduszy emerytalno-rentowych w kwocie ukrytej opłaty za usługę;
- h) płatności gospodarstw domowych za udzielone licencje, zezwolenia itp., które uważane są za zakup usług (zob. pkt 4.79 i 4.80);
- i) zakup produktu końcowego po cenach nieuzasadnionych ekonomicznie, np. opłaty za wejście do muzeum.

3.96. Spożycie w sektorze gospodarstw domowych nie obejmuje:

- a) transferów socjalnych w naturze, takich jak wydatki poniesione początkowo przez gospodarstwa domowe, ale następnie refundowane z ubezpieczenia społecznego, np. niektóre wydatki medyczne;
- b) pozycji traktowanych jako zużycie pośrednie lub akumulacja brutto, takich jak:
  - 1) wydatki gospodarstw domowych będących właścicielami przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej, jeżeli są one związane z prowadzoną działalnością gospodarczą – np. na dobra trwałego użytku, takie jak pojazdy, meble lub urządzenia elektryczne (nakłady brutto na środki trwałe), a także na towary niebędące dobrami trwałego użytku, takie jak paliwo (traktowane jako zużycie pośrednie);
  - 2) wydatki ponoszone przez właściciela mieszkania na malowanie, utrzymanie i remonty mieszkania lub domu, które nie są zwykle ponoszone przez najemców (traktowane jako zużycie pośrednie w produkcji usług mieszkaniowych);
  - 3) zakup mieszkań (traktowany jako nakłady brutto na środki trwałe);
  - 4) wydatki na aktywa o wyjątkowej wartości (traktowane jako akumulacja brutto);
- c) pozycji traktowanych jako nabycie aktywów nieprodukowanych, w szczególności zakupu ziemi;
- d) wszystkich płatności gospodarstw domowych, które należy traktować jako podatki (zob. pkt 4.79 i 4.80);
- e) składek, wpłat i należności płaconych przez gospodarstwa domowe na rzecz INKgd, takich jak związki zawodowe, towarzystwa zawodowe, stowarzyszenia konsumentów, kościoły oraz kluby społeczne, kultury, rekreacyjne i sportowe;
- f) dobrowolnych transferów pieniężnych lub w naturze dokonywanych przez gospodarstwa domowe na rzecz organizacji dobroczynnych, humanitarnych i pomocy.

3.97. Spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) obejmuje dwie odrębne kategorie:

- a) wartość wyrobów i usług wytworzonych przez INKgd, innych niż nakłady inwestycyjne na własne potrzeby i innych niż zakupione przez gospodarstwa domowe i pozostałe jednostki;

- b) wydatki poniesione przez INKgd na wyroby lub usługi wytworzone przez producentów rynkowych, które są dostarczane gospodarstwom domowym na cele spożycia — bez żadnego ich przekształcenia — jako transfery socjalne w naturze.
- 3.98. Spożycie (P.3) sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmuje dwie kategorie wydatków, podobne do kategorii z INKgd:
- a) wartość wyrobów i usług wytworzonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych (P.1), poza nakładami inwestycyjnymi na własne potrzeby (odpowiadającą kategorii P.12), produkcją globalną rynkową (P.11) i płatnościami za produkcję globalną nierynkową (P.131);
- b) wydatki poniesione przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na wyroby i usługi wytworzone przez producentów rynkowych, które są dostarczane gospodarstwom domowym bez żadnego przekształcenia, jako transfery socjalne w naturze (D.632). Instytucje rządowe i samorządowe płacą za te wyroby i usługi, które sprzedają dostarczając gospodarstwom domowym.
- 3.99. Przedsiębiorstwa nie ponoszą wydatków na spożycie. Wyroby i usługi wykorzystywane przez gospodarstwa domowe na spożycie, kupowane przez te jednostki, są albo wykorzystywane w zużyciu pośrednim, albo dostarczane pracownikom jako wynagrodzenia w naturze, tj. spożycie przypisane umownie gospodarstwom domowym.

Spożycie skorygowane (P.4)

- 3.100. *Definicja:* Spożycie skorygowane obejmuje towary i usługi nabyte przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami dla bezpośredniego zaspokojenia (indywidualnych czy zbiorowych) ludzkich potrzeb.
- 3.101. *Definicja:* Wyroby i usługi przeznaczone na cele spożycia indywidualnego („towary i usługi indywidualne”) są nabywane przez gospodarstwo domowe i wykorzystywane dla zaspokojenia potrzeb członków tego gospodarstwa. Wyroby i usługi indywidualne posiadają następujące cechy charakterystyczne:
- a) możliwe jest zaobserwowanie i zarejestrowanie nabycia wyrobów i usług przez indywidualne gospodarstwo domowe lub jego członka wraz z czasem, kiedy miało ono miejsce;
- b) gospodarstwo domowe zgodziło się na zaopatrzenie w wyroby i skorzystanie z usługi i podejmuje działania niezbędne do ich realizacji, na przykład pójście do szkoły lub kliniki;
- c) wyroby i usługi muszą być tego rodzaju, iż ich nabycie przez jedno gospodarstwo domowe lub osobę, bądź też grupę osób, wyklucza ich nabycie przez inne gospodarstwa domowe czy osoby.
- 3.102. *Definicja:* Usługi ogólnospołeczne są usługami na cele spożycia ogólnospołecznego, które są równocześnie dostarczane wszystkim członkom społeczeństwa lub wszystkim członkom wyróżnionych grup społeczeństwa, takich jak wszystkie gospodarstwa domowe żyjące w danym regionie. Usługi ogólnospołeczne posiadają następujące cechy charakterystyczne:
- a) mogą być świadczone równocześnie każdemu członkowi społeczeństwa lub określonym grupom społeczeństwa, w danym regionie czy miejscowości;
- b) sposób korzystania z takich usług jest zwykle bierny i nie wymaga wyraźnej zgody czy aktywnego uczestnictwa wszystkich osób, których usługi te dotyczą;
- c) świadczenie danej osobie usługi ogólnospołecznej nie zmniejsza wielkości usługi dostępnej innym członkom tego samego społeczeństwa lub grupy społeczeństwa.
- 3.103. Wszystkie wydatki ponoszone przez gospodarstwo domowe na spożycie są indywidualne. Wszystkie wyroby i usługi dostarczane przez INKgd są traktowane jako indywidualne.
- 3.104. Granica między wyrobami i usługami indywidualnymi a ogólnospołecznymi, dostarczanymi przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, jest wytyczona na podstawie klasyfikacji sektora instytucji rządowych i samorządowych (COFOG).

Wszystkie wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych na spożycie w ramach każdej z następujących kategorii należy traktować jako spożycie indywidualne:

a) 7.1 Produkty, przyrządy i urządzenia medyczne

7.2 Usługi ambulatoryjne

- 7.3 Usługi szpitalne
  - 7.4 Usługi w zakresie publicznej ochrony zdrowia;
  - b) 8.1 Usługi związane z rekreacją i sportem
    - 8.2 Usługi w zakresie kultury;
  - c) 9.1 Edukacja przedszkolna i w zakresie szkoły podstawowej
    - 9.2 Edukacja w zakresie szkoły średniej
    - 9.3 Szkolnictwo policealne
    - 9.4 Szkolnictwo wyższe
    - 9.5 Edukacja nieprzyporządkowana do konkretnego poziomu
    - 9.6 Dodatkowe usługi na potrzeby edukacji;
  - d) 10.1 Świadczenia związane z chorobą i niepełnosprawnością
    - 10.2 Świadczenia związane ze starzeniem się
    - 10.3 Świadczenia dla osób uprawnionych do świadczeń z tytułu śmierci bliskiego
    - 10.4 Świadczenia na rzecz rodzin i dzieci
    - 10.5 Świadczenia z tytułu bezrobocia
    - 10.6 Zasiłki mieszkaniowe
    - 10.7 Świadczenia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, gdzie indziej niesklasyfikowane.
- 3.105. Alternatywnie wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych na spożycie indywidualne odpowiadają działowi 14 klasyfikacji spożycia indywidualnego według celu (Coicop), który to dział obejmuje następujące grupy:
- 14.1 Zasiłki mieszkaniowe (równoznaczne z COFOG grupa 10.6)
  - 14.2 Zdrowie (równoznaczne z COFOG grupy 7.1–7.4)
  - 14.3 Rekreacja i kultura (równoznaczne z COFOG grupy 8.1 i 8.2)
  - 14.4 Edukacja (równoznaczne z COFOG grupy 9.1–9.6)
  - 14.5 Ochrona socjalna (równoznaczne z COFOG grupy 10.1–10.5 oraz grupa 10.7).
- 3.106. Spożycie ogólnospołeczne stanowi pozostałą część spożycia w sektorze instytucji rządowych i samorządowych. Obejmują one następujące grupy klasyfikacji COFOG:
- a) działalność ogólnopaństwowa (dział 1);
  - b) obrona narodowa (dział 2);
  - c) bezpieczeństwo i porządek publiczny (dział 3);
  - d) sprawy gospodarcze (dział 4);
  - e) ochrona środowiska (dział 5);
  - f) gospodarka mieszkaniowa i komunalna (dział 6);

- g) administracja centralna, instytucje regulacyjne, upowszechnianie ogólnie dostępnych informacji i danych statystycznych (wszystkie działy);
- h) prace badawczo-rozwojowe (wszystkie działy).

3.107. Zależności pomiędzy różnymi zastosowanymi pojęciami spożycia obrazuje tablica 3.2.

Tablica 3.2 – Sektor ponoszący wydatki

	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	INKgd	Gospodarstwa domowe	Nabycie ogółem
Spożycie indywidualne	X (= transfery socjalne w naturze)	X (= transfery socjalne w naturze)	X	Spożycie indywidualne skorygowane sektora gospodarstw domowych
Spożycie ogólnospołeczne	X	0	0	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane sektora instytucji rządowych i samorządowych
Ogółem	Spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	Spożycie w sektorze INKgd	Spożycie w sektorze gospodarstw domowych	Spożycie skorygowane = spożycie ogółem

X: ma zastosowanie
0: nie ma zastosowania

- 3.108. Spożycie w sektorze INKgd jest w całości spożyciem indywidualnym. Spożycie skorygowane ogółem jest równe sumie spożycia skorygowanego w sektorze gospodarstw domowych oraz spożycia skorygowanego w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.
- 3.109. Nie występują tu transfery socjalne w naturze z udziałem sektora zagranica (choć istnieją takie transfery w formie pieniężnej). Spożycie skorygowane ogółem jest równe spożyciu ogółem.

Czas rejestracji i wycena spożycia

- 3.110. Wydatki na towary są rejestrowane w momencie zmiany prawa własności; wydatki na usługi są natomiast rejestrowane wtedy, gdy usługi zostały zrealizowane.
- 3.111. Wydatki na towary na podstawie umowy sprzedaży ratalnej lub podobnej umowy kredytowej (a także umowy leasingu finansowego), powinny być rejestrowane w momencie dostawy, nawet jeśli w momencie tym nie nastąpiła zmiana prawa własności.
- 3.112. Spożycie na własne potrzeby jest rejestrowane wtedy, gdy zostaje wytworzona produkcja przeznaczona na cele własnego spożycia.
- 3.113. Spożycie w sektorze gospodarstw domowych jest rejestrowane w cenach nabycia. Cena ta jest ceną faktycznie płaconą przez nabywcę za produkty w momencie ich zakupu. Szczegółową definicję znaleźć można w pkt 3.06.
- 3.114. Wyroby i usługi dostarczane jako wynagrodzenie pracowników w naturze, są wyceniane w cenach bazowych, jeżeli zostały wytworzone przez pracodawcę, lub w cenach nabycia zapłaconych przez pracodawcę, jeżeli zostały przez niego zakupione.
- 3.115. Wyroby i usługi zatrzymane na cele własnego spożycia są rejestrowane w cenach bazowych.
- 3.116. Spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych lub w sektorze INKgd produktów wytworzonych przez te sektory są rejestrowane w momencie wyprodukowania, który jest także momentem dostawy takich usług przez te sektory. W przypadku spożycia wyrobów i usług dostarczanych przez te sektory za pośrednictwem producentów rynkowych – momentem rejestracji jest moment dostawy.
- 3.117. Spożycie (P.3) w sektorze instytucji rządowych i samorządowych lub w sektorze INKgd jest równe sumie produkcji globalnej tych sektorów (P.1) *powiększonej* o wydatki poniesione na produkty dostarczane gospodarstwom domowym za pośrednictwem producentów rynkowych, *część transferów socjalnych w naturze* (D.632) i *pomniejszonej* o płatności dokonane przez inne jednostki, produkcję globalną rynkową (P.11), płatności za produkcję globalną nierynkową (P.131) i nakłady inwestycyjne na własne potrzeby (P.12).

Czas rejestracji i wyceny spożycia skorygowanego

- 3.118. Towary i usługi są nabywane przez jednostki instytucjonalne wtedy, gdy jednostki te stają się nowymi właścicielami wyrobów lub gdy zrealizowana zostaje dostawa usług do tych jednostek.
- 3.119. Nabycie (spożycie skorygowane) jest wyceniane w cenach nabycia zapłaconych przez jednostki, które poniosły wydatki.
- 3.120. Transfery w naturze, inne niż transfery socjalne w naturze otrzymywane od sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz od INKgd, są traktowane tak, jakby były transferami pieniężnymi. Podobnie, wartości towarów i usług są rejestrowane jako wydatki poniesione przez jednostki instytucjonalne, które te towary i usługi nabyły.
- 3.121. Wartości obu agregatów, spożycia i spożycia skorygowanego, są takie same. Towary i usługi nabyte przez gospodarstwa domowe rezydentów poprzez transfery socjalne w naturze są zatem wyceniane w tych samych cenach, w których są one wyceniane w agregatach dotyczących wydatków.

AKUMULACJA BRUTTO (P.5)

- 3.122. Akumulacja brutto obejmuje:
- a) nakłady brutto na środki trwałe (P.51g):
    - 1) amortyzację środków trwałych (P.51c);
    - 2) akumulację netto (P.51n);
  - b) przyrost rzeczowych środków obrotowych (P.52);
  - c) nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości (P.53).
- 3.123. Akumulacja brutto jest mierzona z uwzględnieniem amortyzacji środków trwałych. Akumulacja netto uzyskiwana jest poprzez odjęcie amortyzacji środków trwałych od akumulacji brutto.

Nakłady brutto na środki trwałe (P.51g)

- 3.124. *Definicja:* Nakłady brutto na środki trwałe (P.51) obejmują nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych przez producentów będących rezydentami w ciągu danego okresu, powiększone o określone wartości wynikające z podniesienia walorów aktywów nieprodukowanych zrealizowane w wyniku działalności produkcyjnej producentów czy jednostek instytucjonalnych. Środki trwałe to aktywa produkowane wykorzystywane przy produkcji przez więcej niż jeden rok.
- 3.125. Nakłady brutto na środki trwałe obejmują zarówno wartości dodatnie, jak i ujemne:
- a) wartości dodatnie:
    - 1) nowe lub istniejące nabyte środki trwałe;
    - 2) środki trwałe wytworzone i zatrzymane przez producenta na własne cele (włączając produkcję środków trwałych na własny rachunek nie w pełni ukończoną lub dojrzającą);
    - 3) nowe lub istniejące środki trwałe nabyte w ramach wymiany barterowej;
    - 4) nowe lub istniejące środki trwałe otrzymane jako transfery kapitałowe w naturze;
    - 5) nowe lub istniejące środki trwałe nabyte przez użytkownika na podstawie umowy leasingu finansowego;
    - 6) znaczące ulepszenia środków trwałych i obiektów zabytkowych;
    - 7) naturalny wzrost tych aktywów naturalnych, z których uzyskiwana jest powtarzalna produkcja;
  - b) wartości ujemne, tzn. rozdysonowanie środków trwałych rejestrowane jako ujemne nabycie:
    - 1) sprzedane istniejące środki trwałe;

2) istniejące środki trwałe przekazane w drodze wymiany barterowej;

3) istniejące środki trwałe przekazane jako transfery kapitałowe w naturze.

3.126. Elementy składowe rozdysponowania środków trwałych nie obejmują:

a) amortyzacji środków trwałych (która obejmuje przewidywane normalne przypadkowe szkody);

b) nadzwyczajnych strat, takich jak wynikające z suszy lub innych klęsk żywiołowych (rejestrowanych jako inne zmiany wolumenu aktywów).

3.127. Wyróżnia się następujące rodzaje nakładów brutto na środki trwałe:

1) budynki mieszkalne;

2) pozostałe budynki i budowle; obejmuje to znaczne udoskonalenia gruntów;

3) maszyny i urządzenia, takie jak statki, samochody i komputery;

4) systemy uzbrojenia;

5) kultywowane zasoby biologiczne, np. drzewa i inwentarz żywy;

6) koszty przeniesienia prawa własności do aktywów, takich jak grunty, umowy, umowy leasingu i licencje;

7) prace badawczo-rozwojowe, w tym produkcja swobodnie dostępnych prac badawczo-rozwojowych. Wydatki na ten cel będą traktowane jako nakłady na środki trwałe dopiero wtedy, gdy osiągnięty zostanie wysoki poziom wiarygodności i porównywalności szacunków państw członkowskich;

8) nakłady na poszukiwanie złóż;

9) oprogramowanie komputerowe i bazy danych;

10) oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych;

11) pozostałe prawa własności intelektualnej.

3.128. Znaczne udoskonalenia gruntów obejmują:

a) pozyskiwanie gruntów z morza za pomocą budowanych w tym celu tam, murów oporowych lub zapór;

b) wylesianie, oczyszczanie gruntów z kamieni itp., dla umożliwienia rozpoczęcia ich wykorzystania w produkcji po raz pierwszy;

c) osuszanie bagien lub nawadnianie terenów pustynnych za pomocą budowy grobli, rowów melioracyjnych i kanałów nawadniających; zapobieganie powodzi lub erozji morskiej czy rzecznej za pomocą budowy falochronów, murów oporowych czy wałów przeciwpowodziowych.

Działalność ta może prowadzić do utworzenia znacznych nowych budowli, takich jak mury oporowe, wały przeciwpowodziowe i zapory, jednak budowle te nie są wykorzystywane do produkcji innych wyrobów i usług, ale służą do pozyskania większej ilości lub lepszej jakości gruntów, które są używane w produkcji jako aktywa nieprodukowane. Na przykład zaporą wybudowaną dla produkcji energii elektrycznej pełni odmienną funkcję od zapory wybudowanej dla odgradzenia morza. Jako udoskonalenie gruntu powinna być rejestrowana jedynie budowla tego drugiego rodzaju.

3.129. Nakłady na środki trwałe obejmują następujące przypadki graniczne:

a) nabycie przez gospodarstwa domowe na cele mieszkalne: łodzi, barek, wozów mieszkalnych i przyczep kempingowych oraz wszelkich związanych z nimi obiektów, takich jak np. garaże;

b) budowle i sprzęt wykorzystywany przez wojsko;

c) broń lekką i pojazdy opancerzone wykorzystywane przez jednostki niezmilitaryzowane;

- d) przyrost inwentarza żywego wykorzystywanego do produkcji przez wiele lat, takiego jak stado hodowlane, bydło mleczne, owce hodowane dla uzyskania wełny i zwierzęta pociągowe;
- e) przyrost zasadzeń wieloletnich, tzn. drzew owocowych, winorośli, kauczukowca, palm itp.;
- f) udoskonalenia istniejących środków trwałych wykraczające poza zwykłą konserwację i naprawy;
- g) nabycie środków trwałych na podstawie umowy leasingu finansowego;
- h) koszty końcowe, tj. duże koszty związane z likwidacją, np. koszty likwidacji elektrowni atomowych lub koszty oczyszczania składowisk odpadów.

3.130. Nakłady brutto na środki trwałe nie obejmują:

- a) transakcji ujętych w zużyciu pośrednim, takich jak:
  - 1) zakup niewielkich narzędzi do celów produkcji;
  - 2) zwykłe konserwacje i naprawy;
  - 3) nabycie środków trwałych używanych w ramach umowy leasingu operacyjnego (zob. także rozdział 15: Umowy, umowy leasingu i licencje). Dla przedsiębiorstwa, które korzysta z takiego środka trwałego, opłaty dzierżawne są traktowane jako zużycie pośrednie. Dla właściciela tego środka trwałego koszt nabycia jest rejestrowany jako nakłady brutto na środki trwałe;
- b) transakcji rejestrowanych jako przyrost rzeczowych środków obrotowych:
  - 1) zwierząt przeznaczonych na ubój, włączając drób;
  - 2) drzew przeznaczonych na budulec (produkcja niezakończona);
- c) maszyn i urządzeń nabytych przez gospodarstwa domowe na cele spożycia;
- d) zysków i strat z tytułu posiadania środków trwałych;
- e) strat w środkach trwałych z tytułu klęsk żywiołowych, np. zniszczeń aktywów kultywowanych i inwentarza żywego przez ogniska chorób (i zwykle nieobjętych ubezpieczeniem) lub szkód z tytułu katastrofalnych powodzi, wiatrów czy pożarów lasów;
- f) funduszy odłożonych lub przeniesionych do rezerwy bez przeznaczenia na faktyczny zakup lub konstrukcję konkretnego dobra majątkowego, np. funduszu rządowego na rzecz infrastruktury.

3.131. Nakłady brutto na środki trwałe w formie udoskonalień istniejących środków trwałych są rejestrowane jako nabycie nowych środków trwałych tego samego rodzaju.

3.132. Produkty własności intelektualnej są wynikiem prac badawczo-rozwojowych, badań lub innowacji prowadzących do poszerzenia wiedzy, których wykorzystanie jest ograniczone przez prawo lub inne środki ochrony.

Przykładem produktów własności intelektualnej są:

- a) wyniki prac badawczo-rozwojowych;
- b) wyniki poszukiwania złóż mierzone jako koszty faktycznych wierceń próbnych, badań podłoża i innych, koszty transportu itp.;
- c) oprogramowanie komputerowe i duże bazy danych przeznaczone do wykorzystania w produkcji przez okres dłuższy niż jeden rok;
- d) oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych w postaci rękopisów, modeli, filmów, nagrań dźwiękowych itp.

3.133. Koszty przeniesienia prawa własności poniesione przez nowego właściciela, zarówno w odniesieniu do środków trwałych, jak i niefinansowych aktywów nieprodukowanych, obejmują:

- a) obciążenia poniesione w związku z przyjęciem dostawy aktywów (nowych lub istniejących) w wymaganym miejscu i czasie, takie jak opłaty za transport, montaż, wzniesienie itp.;
- b) opłaty i prowizje takie, jak honoraria płacone geodetom, inżynierom, prawnikom, rzeczoznawcom itp. oraz prowizje płacone pośrednikom w obrocie nieruchomościami, sprzedawcom aukcyjnym itp.;
- c) podatki płacone przez nowego właściciela za przeniesienie prawa własności aktywów. Podatki te to podatki od usług pośredników oraz wszelkie podatki od przeniesienia prawa własności, ale nie podatki od zakupionych aktywów.

Wszystkie te koszty powinny być rejestrowane przez nowego właściciela jako nakłady brutto na środki trwałe.

Czas rejestracji i wyceny nakładów brutto na środki trwałe

3.134. Nakłady brutto na środki trwałe są rejestrowane w momencie przeniesienia prawa własności środków trwałych na jednostkę instytucjonalną, która zamierza je wykorzystać w produkcji.

Zasada ta jest modyfikowana w przypadku:

- a) leasingu finansowego, gdy przeniesienie własności z leasingodawcy na leasingobiorcę jest przypisane umownie;
- b) nakładów brutto na środki trwałe na własne potrzeby, które są rejestrowane w momencie ich produkcji.

3.135. Nakłady brutto na środki trwałe są wyceniane w cenach nabycia, łącznie z kosztami związanymi z montażem i innymi kosztami przeniesienia prawa własności. Gdy środki trwałe są produkowane na własne potrzeby, wtedy wyceniane są w cenach bazowych podobnych środków trwałych, a jeśli takie ceny nie są dostępne – według kosztów produkcji powiększonych o narzut (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na nadwyżkę operacyjną netto lub dochód mieszany.

3.136. Nabycie produktów własności intelektualnej jest wyceniane w różny sposób:

- a) w odniesieniu do nakładów na poszukiwanie złóż: według kosztów przeprowadzonych wierceń próbnych i odwiertów oraz kosztów związanych z umożliwieniem podjęcia tych działań, takich jak badania podłoża czy inne;
- b) w odniesieniu do oprogramowania komputerowego: według cen nabycia – w przypadku zakupu na rynku lub według oszacowanej ceny bazowej, a jeśli cena taka nie jest dostępna – według kosztów produkcji powiększonych o narzut (z wyjątkiem producentów nierynkowych), gdy oprogramowanie zostało opracowane we własnym zakresie;
- c) w odniesieniu do oryginałów przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych: według ceny zapłaconej przez nabywcę w momencie sprzedaży lub, jeśli nie dochodzi do sprzedaży, dopuszczalne są następujące metody szacowania:
  - (i) według cen bazowych płaconych za podobne oryginały;
  - (ii) według sumy kosztów produkcji powiększonych o narzut (z wyjątkiem producentów nierynkowych) na nadwyżkę operacyjną netto, lub
  - (iii) według zdyskontowanej wartości spodziewanych przychodów.

3.137. Rozdysponowanie istniejących środków trwałych poprzez ich sprzedaż jest wyceniane w cenach bazowych po odjęciu wszelkich kosztów związanych z przeniesieniem prawa własności poniesionych przez sprzedającego.

3.138. Koszty przeniesienia prawa własności mogą dotyczyć zarówno aktywów produkowanych, włączając środki trwałe, jak i aktywów nieprodukowanych, takich jak grunty.

W przypadku aktywów produkowanych – koszty te są włączone w ceny nabycia. W przypadku gruntów i innych aktywów nieprodukowanych koszty te są rozdzielone na poniesione przy zakupie oraz przy sprzedaży i rejestrowane w oddzielnej pozycji klasyfikacji nakładów brutto na środki trwałe.

Amortyzacja środków trwałych (P.51c)

- 3.139. *Definicja:* Amortyzacja środków trwałych (P.51c) jest obniżeniem wartości posiadanych środków trwałych w wyniku normalnego zużycia i starzenia się. Szacowane obniżenie wartości obejmuje rezerwę na straty środków trwałych w wyniku przypadkowych uszkodzeń, od których można się ubezpieczyć. Amortyzacja środków trwałych obejmuje przewidywane koszty końcowe, takie jak koszty likwidacji elektrowni atomowych, platform wiertniczych lub koszty oczyszczania składowiska odpadów. Takie koszty końcowe są rejestrowane jako amortyzacja środków trwałych na koniec okresu ich eksploatacji, podczas gdy koszty końcowe są rejestrowane jako nakłady brutto na środki trwałe.
- 3.140. Amortyzację środków trwałych oblicza się dla wszystkich środków trwałych (z wyjątkiem zwierząt), w tym dla praw własności intelektualnej, znacznych udoskonaleń gruntów i kosztów przeniesienia własności dotyczących aktywów nieprodukowanych.
- 3.141. Amortyzacja środków trwałych różni się od amortyzacji stosowanej do celów podatkowych lub amortyzacji wykazywanej w rachunkowości przedsiębiorstw. Amortyzacja środków trwałych jest szacowana na podstawie stanu środków trwałych i spodziewanego przeciętnego okresu użytkowania różnych kategorii tych aktywów. W przypadku braku informacji bezpośrednich stan środków trwałych oblicza się metodą permanentnej inwentaryzacji. Stan środków trwałych wycenia się w cenach nabycia z bieżącego okresu.
- 3.142. Straty środków trwałych, będące rezultatem przypadkowych szkód, od których można się ubezpieczyć, brane są pod uwagę w obliczeniach przeciętnego okresu eksploatacji tych środków. Dla gospodarki ogółem szkody przypadkowe, zaistniałe w czasie okresu księgowego, będą równe lub zbliżone do średniej. W przypadku poszczególnych jednostek lub grup jednostek rzeczywiste i przeciętne szkody mogą się różnić. W tym przypadku dla sektorów wszelkie różnice są rejestrowane jako inne zmiany wolumenu środków trwałych.
- 3.143. Amortyzacja środków trwałych jest obliczana metodą liniową, zgodnie z którą odpisów od wartości środków trwałych dokonuje się według stałej stawki, w czasie całego okresu eksploatacji środka.
- 3.144. W niektórych przypadkach stosuje się metodę geometryczną, gdy wymaga tego charakter spadku wydajności środków trwałych.
- 3.145. W systemie rachunków amortyzacja środków trwałych jest rejestrowana pod każdą pozycją bilansującą, wykazywaną według zapisu brutto i netto. Zapis brutto oznacza rejestrowanie przed odjęciem amortyzacji środków trwałych, zapis netto oznacza rejestrowanie pozycji bilansującej po odjęciu amortyzacji środków trwałych.

Przyrost rzeczowych środków obrotowych (P.52)

- 3.146. *Definicja:* Przyrost rzeczowych środków obrotowych jest mierzony według wartości pozycji wprowadzonych do rzeczowych środków obrotowych pomniejszonej o wartość pozycji wycofanych z rzeczowych środków obrotowych oraz o wartość wszelkich powtarzających się strat wyrobów traktowanych jako zapasy.
- 3.147. Z uwagi na fizyczne starzenie się, przypadkowe zniszczenia lub drobne kradzieże, powtarzające się straty mogą powstawać w odniesieniu do wszystkich rodzajów wyrobów należących do rzeczowych środków obrotowych i będą to np.:
- a) straty w materiałach;
  - b) straty w produkcji niezakończonych;
  - c) straty w wyrobach gotowych;
  - d) straty w wyrobach do odsprzedaży (np. kradzieże w sklepach).
- 3.148. Rzeczowe środki obrotowe składają się z następujących kategorii:
- a) materiały:

Materiały obejmują wszystkie rodzaje produktów utrzymywanych w magazynie z zamiarem ich wykorzystania jako zużycie pośrednie w produkcji; kategoria ta obejmuje produkty utrzymywane jako zapasy przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Pozycje takie jak złoto, diamenty itp. są uwzględnione, jeżeli są przeznaczone do wykorzystania przemysłowego lub innej produkcji;
  - b) produkcja niezakończona:

Produkcja niezakończona obejmuje produkcję globalną wytworzoną, ale jeszcze nie zakończoną. Jest ona rejestrowana w rzeczowych środkach obrotowych u jej producenta. Przykłady form, jakie może przyjąć produkcja niezakończona, są następujące:

    - 1) uprawy roślinne w okresie wzrostu;

- 2) drzewa i inwentarz żywy przed osiągnięciem dojrzałości;
- 3) obiekty w trakcie budowy (z wyjątkiem tych wytwarzanych na podstawie umowy sprzedaży zawartej „z góry” lub wytwarzanych we własnym zakresie, które są traktowane jako nakłady na środki trwałe);
- 4) inne nieukończone środki trwałe, np. statki i platformy wiertnicze;
- 5) częściowo ukończone badania dla potrzeb ocen prawnych i ekspertyz;
- 6) częściowo ukończone produkcje filmowe;
- 7) częściowo ukończone programy komputerowe.

Produkcję niezakończoną rejestruje się dla wszelkich procesów produkcyjnych, które nie są zakończone na koniec danego okresu. Jest to istotne w rachunkach kwartalnych, np. zbiory niezbrane w ciągu danego kwartału.

Zmniejszenia produkcji niezakończonej mają miejsce wtedy, gdy proces produkcji zostaje zakończony. W tym momencie cała produkcja niezakończona jest przekształcana w wyroby gotowe;

c) wyroby gotowe:

Wyroby gotowe jako część rzeczowych środków obrotowych obejmują produkty, których producent nie zamierza dalej przetwarzać przed dostarczeniem ich innym jednostkom instytucjonalnym;

d) wyroby do odsprzedaży:

Wyroby do odsprzedaży stanowią wyroby nabyte w celu ich odsprzedaży w niezmienionej formie.

Czas rejestracji i wyceny przyrostu rzeczowych środków obrotowych

- 3.149. Czas rejestracji i wyceny przyrostu rzeczowych środków obrotowych powinny być spójne z czasem rejestracji i wyceny pozostałych transakcji dotyczących produktów. Odnosi się to szczególnie do zużycia pośredniego (np. do materiałów), produkcji globalnej (np. produkcji niezakończonej i produkcji globalnej z magazynowania produktów rolnych) oraz nakładów brutto na środki trwałe (np. produkcji niezakończonej). Jeżeli wyroby są przetwarzane za granicą przy zmianie własności ekonomicznej, muszą być uwzględnione w eksporcie (a potem w imporcie). Eksport jest odzwierciedlony w równoczesnym zmniejszeniu rzeczowych środków obrotowych, a odpowiadający temu późniejszy import jest rejestrowany jako zwiększenie rzeczowych środków obrotowych (jeśli importowane towary nie są niezwłocznie wykorzystane lub sprzedane).
- 3.150. Przy obliczaniu przyrostu rzeczowych środków obrotowych wyroby wprowadzane do rzeczowych środków obrotowych są wyceniane w momencie ich wprowadzenia, a wyroby wycofywane z tych środków – w momencie ich wycofania.
- 3.151. Ceny stosowane do wyceny wyrobów przy przyroście rzeczowych środków obrotowych ustala się następująco:
- a) produkcja globalna w postaci wyrobów gotowych przekazywanych do rzeczowych środków obrotowych producenta jest wyceniana tak, jakby była sprzedana w tym momencie, w bieżących cenach bazowych;
  - b) uzupełnienie zapasów produkcji niezakończonej jest wyceniane w proporcji do oszacowanej bieżącej ceny bazowej wyrobu gotowego;
  - c) zmniejszenie produkcji niezakończonej związane z wycofywaniem aktywów z rzeczowych środków obrotowych, gdy produkcja ta jest zakończona, wycenia się w bieżących cenach bazowych niegotowego produktu;
  - d) wyroby wyprowadzane z rzeczowych środków obrotowych w celu ich sprzedaży wycenia się w cenach bazowych;
  - e) wyroby do odsprzedaży wprowadzane do rzeczowych środków obrotowych pośredników w handlu hurtowym i detalicznym itp. wycenia się według faktycznych lub szacowanych cen ich nabycia przez handlowca;
  - f) wyroby do odsprzedaży wycofywane z rzeczowych środków obrotowych wycenia się w cenach nabycia, po których mogą być one odtworzone w momencie wycofywania (a nie w momencie ich nabycia).

- 3.152. Straty wynikłe z fizycznego starzenia się, podlegające ubezpieczeniu przypadkowe uszkodzenia lub drobne kradzieże są rejestrowane i wyceniane następująco:
- w odniesieniu do materiałów: jako materiały faktycznie wycofywane w celu ich zużycia w produkcji (zużycie pośrednie);
  - w odniesieniu do produkcji niezakończonych: jako pomniejszenie przyrostu produkcji powstałej w tym samym okresie;
  - w odniesieniu do wyrobów gotowych i wyrobów do odsprzedaży: traktuje się je jako materiały wycofane według bieżących cen wyrobów nieuszkodzonych.
- 3.153. W przypadku braku informacji stosuje się następujące metody przybliżone do oszacowania przyrostu rzeczowych środków obrotowych:
- gdy zmiany wolumenu rzeczowych środków obrotowych są regularne, dopuszczalną metodą przybliżoną jest pomnożenie zmiany wolumenu rzeczowych środków obrotowych przez średnią cenę dla danego okresu. W przypadku rzeczowych środków obrotowych w posiadaniu użytkowników lub pośredników w handlu hurtowym lub detalicznym stosuje się ceny nabycia; w przypadku rzeczowych środków obrotowych w posiadaniu producentów stosuje się ceny bazowe;
  - gdy ceny przedmiotowych wyrobów pozostają na stałym poziomie, wahania wolumenu rzeczowych środków obrotowych nie unieważniają przybliżonego szacowania zmiany rzeczowych środków obrotowych przez pomnożenie zmiany wolumenu przez średnią cenę;
  - gdy zarówno wolumen, jak i ceny rzeczowych środków obrotowych zmieniają się znacznie w ciągu okresu księgowego, wymagane są bardziej wyszukane metody przybliżone. Może to być, na przykład, kwartalna wycena przyrostu rzeczowych środków obrotowych lub wykorzystanie informacji o rozkładzie wahań w okresie księgowym (wahania mogą być największe pod koniec roku kalendarzowego, w okresie żniw itp.);
  - jeżeli dostępne są informacje o wartościach na początek i koniec okresu (np. w sprzedaży hurtowej lub w handlu detalicznym, w przypadku których występuje wiele różnych produktów), ale nie ma żadnych odrębnych informacji na temat cen i wolumenu, wtedy szacuje się przyrost wolumenu między początkiem i końcem okresu. Jedną z metod oszacowania zmiany wolumenu jest szacowanie stałych wskaźników rotacji według rodzajów produktów.

Sezonowe zmiany cen mogą odzwierciedlać różnice jakości, np. ceny wyprzedaży czy posezonowe ceny owoców i warzyw. Te zmiany jakości są traktowane jako zmiany wolumenu.

Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości (P.53)

- 3.154. *Definicja:* Aktywa o wyjątkowej wartości są wyrobami niefinansowymi, które zasadniczo nie są wykorzystywane do celów produkcji czy spożycia; w normalnych warunkach, wraz z upływem czasu, nie pogarszają się ich własności fizyczne oraz są one nabywane i przechowywane głównie jako lokata wartości.
- 3.155. Aktywa o wyjątkowej wartości obejmują następujące rodzaje towarów:
- kamienie i metale szlachetne, takie jak diamenty, złoto niemonetarne, platyna, srebro itp.;
  - antyki i dzieła sztuki, takie jak obrazy, rzeźby itp.;
  - inne aktywa o wyjątkowej wartości, takie jak biżuteria z kamieni i metali szlachetnych, pozycje kolekcjonerskie.
- 3.156. Te rodzaje towarów są rejestrowane jako nabycie lub rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości w następujących przypadkach:
- nabycia lub rozdysponowania złota niemonetarnego, srebra itp. przez banki centralne i innych pośredników finansowych;
  - nabycia lub rozdysponowania tych towarów przez przedsiębiorstwa, których podstawowa lub drugorzędna działalność nie obejmuje produkcji lub handlu takimi towarami. Takie nabycie lub rozdysponowanie nie jest uwzględniane w zużyciu pośrednim lub w nakładach brutto na środki trwałe tych przedsiębiorstw;
  - nabycia lub rozdysponowania takich towarów przez gospodarstwa domowe. Takie nabycie nie jest uwzględnione w spożyciu gospodarstw domowych.

W ESA, zgodnie z konwencją, jako nabycie lub rozdzysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości rejestruje się także następujące przypadki:

- a) nabycie lub rozdzysponowanie takich towarów przez jubilerów i pośredników w handlu dziełami sztuki (zgodnie z ogólną definicją aktywów o wyjątkowej wartości nabycie takich towarów przez wspomniane osoby powinno być rejestrowane jako przyrost rzeczowych środków obrotowych);
- b) nabycie lub rozdzysponowanie takich towarów przez muzea (zgodnie z ogólną definicją aktywów o wyjątkowej wartości nabycie takich towarów przez muzea powinno być rejestrowane jako nakłady brutto na środki trwałe).

Dzięki tej konwencji unika się częstej reklasyfikacji pomiędzy trzema głównymi rodzajami nakładów inwestycyjnych, tzn. pomiędzy nabyciem pomniejszonym o rozdzysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości, nakładami brutto na środki trwałe oraz przyrostem rzeczowych środków obrotowych, np. w przypadku transakcji dotyczących tych towarów pomiędzy gospodarstwami domowymi a pośrednikami w handlu dziełami sztuki.

- 3.157. Produkcja aktywów o wyjątkowej wartości jest wyceniana w cenach bazowych. Wszystkie pozostałe rodzaje nabycia aktywów o wyjątkowej wartości są wyceniane w cenach nabycia, włączając wszelkie opłaty czy prowizje zapłacone agentom. Ceny te obejmują także marże handlowe, gdy zakupu dokonano od pośredników handlowych. Rozdzysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości jest wyceniane w cenach uzyskanych przez sprzedających po odjęciu wszelkich opłat czy prowizji zapłaconych agentom lub innym pośrednikom. Nabycie pomniejszone o rozdzysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości pomiędzy sektorami rezydentów znosi się, pozostają tylko marże agentów lub pośredników handlowych.

EKSPORT I IMPORT TOWARÓW I USŁUG (P.6 I P.7)

- 3.158. *Definicja:* Eksport towarów i usług obejmuje transakcje dotyczące towarów i usług (sprzedaż, wymianę barterową, dary lub darowizny) dokonywane przez rezydentów na rzecz nierezydentów.

- 3.159. *Definicja:* Import towarów i usług obejmuje transakcje dotyczące towarów i usług (zakupy, wymianę barterową, dary lub darowizny) dokonywane przez nierezydentów na rzecz rezydentów.

- 3.160. Eksport i import towarów i usług nie obejmuje:

- a) handlu pomiędzy zakładami tego samego przedsiębiorstwa, tzn.:
  - 1) dostaw na rzecz nierezydentów dokonywanych przez oddziały będące nierezydentami należące do przedsiębiorstw będących rezydentami, tzn. sprzedaży dokonywanej za granicą przez zagraniczne oddziały wielonarodowych przedsiębiorstw posiadanych/kontrolowanych przez rezydentów;
  - 2) dostaw na rzecz rezydentów dokonywanych przez oddziały będące rezydentami należące do przedsiębiorstw będących nierezydentami, tzn. sprzedaży dokonywanej przez krajowe oddziały wielonarodowych przedsiębiorstw zagranicznych;
- b) przepływów dochodów pierwotnych za granicę lub z zagranicy, takich jak koszty związane z zatrudnieniem, odsetki i przychody z inwestycji bezpośrednich. Przychody z inwestycji bezpośrednich mogą obejmować niemożliwą do wyodrębnienia część dotyczącą świadczenia różnych usług, takich jak szkolenie pracowników, usługi zarządzania oraz wykorzystanie patentów i znaków towarowych;
- c) transgranicznej sprzedaży lub zakupu aktywów finansowych lub aktywów nieprodukowanych takich jak grunty.

- 3.161. Import i eksport towarów i usług powinny być podzielone na:

- a) dostawy wewnątrzunijne;
- b) import i eksport poza UE.

Oba te rodzaje nazywane są importem i eksportem.

Eksport i import towarów (P.61 i P.71)

- 3.162. Import i eksport towarów zachodzi, gdy dokonywane jest przekazanie prawa własności ekonomicznej między rezydentami i nierezydentami. Ma to zastosowanie niezależnie od odpowiadających tym transakcjom przemieszczeniom towarów przez granicę.

- 3.163. W przypadku dostaw między przedsiębiorstwami powiązаныmi (oddziałami, jednostkami zależnymi, zagranicznymi podmiotami zależnymi): przekazanie prawa własności ekonomicznej powinno być przypisane umownie w każdym przypadku dostaw towarów pomiędzy tymi przedsiębiorstwami. Ma to zastosowanie wyłącznie, gdy zakład otrzymujący towary przejmuje odpowiedzialność za podejmowanie decyzji o poziomie dostaw i cen, po których ich produkty są dostarczone na rynek.

- 3.164. Eksport towarów zachodzi bez przemieszczania towarów przez granicę w następujących przypadkach:
- towary wyprodukowane przez jednostki będące rezydentami działające na wodach międzynarodowych są sprzedawane bezpośrednio nierezydentom za granicą. Przykładem takich towarów jest ropa naftowa, gaz ziemny, produkty rybołówstwa, mienie uratowane przez ratownictwo morskie;
  - środki transportu i inne wyposażenie ruchome niezwiązane z żadną stałą lokalizacją;
  - towary, które zostały utracone lub zniszczone po przekazaniu praw własności, ale zanim przekroczyły granicę państwa eksportera;
  - pośrednictwo handlowe (merchandising) tj. zakup towaru przez rezydenta od nierezydenta, a następnie odsprzedaż tego towaru innemu nierezydentowi, bez przeniesienia własności ekonomicznej towaru na pośrednika handlowego.
- Analogiczne przypadki występują w przypadku importu towarów.
- 3.165. Import i eksport towarów obejmuje transakcje dokonywane między rezydentami a nierezydentami, dotyczące:
- złota niemonetarnego;
  - srebra kruszcowego, diamentów oraz innych metali i kamieni szlachetnych;
  - banknotów i monet wycofanych z obiegu oraz nieemitowanych papierów wartościowych (wycenionych jako towary, a nie według wartości nominalu);
  - energii elektrycznej, gazu i wody;
  - inwentarza żywego przewożonego przez granicę;
  - paczek pocztowych;
  - eksportu sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmującego towary finansowane w formie dotacji i pożyczek;
  - towarów przekazywanych na własność do lub z organizacji zajmujących się gromadzeniem zapasów interwencyjnych;
  - towarów dostarczanych przez przedsiębiorstwa będące rezydentami do ich oddziałów zagranicznych będących nierezydentami, z wyjątkiem obrotu uszlachetniającego;
  - towarów dostarczanych przedsiębiorstwom będącym rezydentami przez ich oddziały zagraniczne będące nierezydentami, z wyjątkiem obrotu uszlachetniającego;
  - przemycanych towarów i produktów niezgłoszonych do opodatkowania podatkiem, takim jak cła importowe i VAT;
  - pozostałych nierejestrowanych na granicy przesyłek, takich jak dary i te przekazy, które nie przekraczają ustalonej minimalnej wartości.
- 3.166. Następujące towary nie są zaliczane do importu i eksportu, mimo że mogły przekroczyć granicę państwową innego państwa:
- towary przewożone przez państwo tranzytem;
  - towary przekazywane do lub z ambasad będących własnością danego państwa, baz wojskowych lub innych enklaw wewnątrz granic innego państwa;
  - środki transportu i inne rodzaje sprzętu ruchomego, czasowo przekraczające granicę, bez żadnej zmiany własności ekonomicznej, np. urządzenia budowlane używane do celów montażu lub budowy za granicą;
  - sprzęt i inne towary wysyłane za granicę do przetworzenia, konserwacji, napraw i drobnych remontów; dotyczy to również towarów poddawanych znaczącej zmianie fizycznej, dokonywanej za granicą;
  - inne towary, które przejściowo opuszczają dane państwo i które zazwyczaj są zwracane w ciągu roku w oryginalnym stanie i bez przeniesienia praw własności ekonomicznej.
- Przykładem są towary wysyłane za granicę na wystawy i do celów rozrywki, towary objęte umowami leasingu operacyjnego, w tym umowami leasingu trwającymi szereg lat, oraz towary zwrócone bez dokonania ich sprzedaży nierezydentom;
- towary przeznaczone do sprzedaży konsygnacyjnej, które zostały utracone lub zniszczone po przekroczeniu granicy, ale przed przekazaniem praw własności.

3.167. Import i eksport towarów są rejestrowane w momencie przekazania prawa własności towarów. Przekazanie prawa własności następuje w momencie, w którym jednostki zaangażowane w transakcję rejestrują ją w swoich dokumentach księgowych lub na rachunkach. Może to nie być zbieżne z różnymi etapami procesu będącego przedmiotem umowy, takimi jak:

- a) moment przyjęcia zobowiązania (data zawarcia umowy);
- b) moment dostarczenia towarów i usług oraz nabycia wierzytelności dotyczącej płatności (data dostawy);
- c) moment uregulowania tej wierzytelności (data płatności).

3.168. Import i eksport towarów powinny być wyceniane na bazie „dostarczone na statek” na granicy państwa eksportera (FOB). Wartość ta odpowiada:

- a) wartości towarów w cenach bazowych;
- b) powiększonej o koszty transportu i innych usług związanych z dostawą poniesione do granicy państwa eksportera, łącznie z kosztami załadunku poniesionymi przez przewoźnika dokonującego dalszego transportu;
- c) powiększonej o wszelkie podatki od eksportowanych towarów pomniejszone o dotacje do tych towarów; w przypadku dostaw wewnątrzunijnych pozycja ta obejmuje VAT i inne podatki od towarów płacone w państwie eksportera.

W tablicach podaży i wykorzystania oraz w symetrycznych tablicach przepływów międzygałęziowych import towarów według poszczególnych grup produktów jest wyceniany według ceny CIF (koszt ubezpieczenie fracht) na granicy państwa importera.

3.169. *Definicja:* Cena CIF jest ceną towaru dostarczonego do granicy państwa importera lub ceną usługi dostarczonej rezydentowi, przed opłaceniem wszelkich ceł importowych i innych podatków związanych z importem lub marży handlowej i transportowej wewnątrz państwa.

3.170. W pewnych sytuacjach może być konieczne określenie przybliżonych lub zastępczych miar wartości FOB, np.:

- a) towary będące przedmiotem wymiany barterowej są wyceniane w cenach bazowych, które mogłyby być otrzymane, gdyby towary te sprzedano za gotówkę;
- b) dla wyceny transakcji między przedsiębiorstwami powiązаныmi co do zasady stosuje się faktyczne wartości transferów. Jednak jeżeli różnią się one od cen rynkowych, zastępuje się je oszacowanym odpowiednikiem ceny rynkowej;
- c) towary transferowane w ramach umowy leasingu finansowego są wyceniane na podstawie ceny nabycia płaconej przez leasingodawcę, a nie według skumulowanej wartości rat leasingowych;
- d) import towarów szacowany na podstawie danych celnych (dla handlu poza UE) lub informacji z systemu Intrastat (dla handlu wewnątrzunijnego). Zasada wyceny FOB nie jest stosowana dla tych źródeł danych; wykorzystywane są odpowiednio: wartość CIF na granicy UE oraz wartości CIF na granicy państwowej. Z uwagi na fakt, że wartości FOB są wykorzystywane tylko na najwyższym poziomie zagregowanym, a wartości CIF są wykorzystywane na poziomie grup produktów, zmiany sposobu wyceny są stosowane jedynie na najwyższym poziomie zagregowanym, a zmiana taka jest określana jako dostosowanie CIF/FOB;
- e) import i eksport towarów szacowane na podstawie informacji otrzymywanych z badań lub różnego rodzaju informacji otrzymywanych *ad hoc*. W takich przypadkach uzyskuje się wartość sprzedaży ogółem w podziale na produkty. Szacunkowa wartość jest oparta na cenach nabycia, a nie na wartościach FOB.

Eksport i import usług (P.62 i P.72)

3.171. *Definicja:* Eksport usług obejmuje wszystkie usługi świadczone przez rezydentów na rzecz nierezydentów.

3.172. *Definicja:* Import usług obejmuje wszystkie usługi świadczone przez nierezydentów na rzecz rezydentów.

3.173. Eksport usług obejmuje następujące przypadki:

- a) transport towarów eksportowanych po przekroczeniu przez te towary granicy państwa eksportera, dokonywany przez przewoźnika będącego rezydentem (przypadki 2 i 3 w tablicy 3.3);

- b) transport towarów importowanych dokonywany przez przewoźnika będącego rezydentem:
- 1) do granicy państwa eksportera, gdy towary są wyceniane według FOB, dla skompensowania wartości transportu ujętej w wartości FOB (przypadek 3 w tablicy 3.4);
  - 2) do granicy państwa importera, gdy towary są wyceniane według CIF, dla skompensowania wartości transportu ujętej w wartości CIF (przypadki 3 i 2 CIF w tablicy 3.4);
- c) transport towarów dokonywany przez rezydentów na rzecz nierezydentów niezwiązany z importem lub eksportem towarów (np. transport towarów, które nie opuszczają państwa jako eksport lub transport towarów poza terytorium państwa);
- d) transport pasażerski świadczony na rzecz nierezydentów przez przewoźników będących rezydentami;
- e) działalność związana z przetwarzaniem i naprawami wykonywana na rzecz nierezydentów; działalność ta powinna być rejestrowana w ujęciu netto, tj. jako eksport usług z wyłączeniem wartości przetwarzanych lub naprawianych towarów;
- f) montaż urządzeń wykonywany za granicą, gdy przedsięwzięcie, ze swej natury, jest ograniczone w czasie;
- g) usługi finansowe świadczone przez rezydentów na rzecz nierezydentów obejmujące zarówno wyraźnie określone opłaty, jak i ukryte opłaty za usługę, takie jak FISIM;
- h) usługi ubezpieczeniowe świadczone przez rezydentów na rzecz nierezydentów w kwocie ukrytej opłaty za usługę;
- i) wydatki turystów będących nierezydentami oraz osób będących w podróży służbowej. Wydatki te zalicza się do usług; dla potrzeb tablic podaży i wykorzystania oraz symetrycznych tablic przepływów międzygałęziowych niezbędne jest dokonanie podziału według produktów składowych;
- j) wydatki nierezydentów na usługi zdrowotne i usługi kształcenia, świadczone przez rezydentów; pozycja ta obejmuje usługi świadczone zarówno na terytorium państwa, jak i za granicą;
- k) usługi na własne cele finalne nierezydentów będących właścicielami domów letniskowych (zob. pkt 3.77);
- l) honoraria i opłaty licencyjne, których otrzymywanie jest związane z autoryzowanym wykorzystaniem praw własności intelektualnych, takich jak patenty, prawa autorskie, znaki towarowe, technologie produkcyjne, franchising itp., a także z wykorzystaniem, w formie umów licencyjnych, wytworzonych oryginałów lub prototypów, takich jak rękopisy, obrazy itp. przez nierezydentów na rzecz rezydentów.
- 3.174. Istnieje odpowiednik importu usług będący odzwierciedleniem wykazu eksportu usług w pkt 3.173, a dalszego objaśnienia wymaga tylko import następujących usług.
- 3.175. Import usług transportowych obejmuje następujące przypadki:
- a) transport towarów eksportowanych świadczony przez przewoźnika będącego nierezydentem do granicy państwa eksportera – dla skompensowania wartości transportu ujętej w wartości FOB eksportowanych towarów (przypadek 4 w tablicy 3.3);
  - b) transport towarów importowanych świadczony przez przewoźnika będącego nierezydentem:
    - 1) od granicy państwa eksportera jako oddzielna usługa transportu, gdy importowane towary są wyceniane według FOB (przypadki 4 i 5 FOB w tablicy 3.4);
    - 2) od granicy państwa importera jako oddzielna usługa transportu, gdy przywożone towary są wyceniane według CIF (w tym przypadku wartość usługi transportu pomiędzy granicami państw eksportera i importera jest już uwzględniona w wartości CIF towaru; przypadek 4 w tablicy 3.4);

- c) transport towarów dokonywany przez nierezydentów na rzecz rezydentów niezwiązany z importem lub eksportem towarów (np. transport towarów tranzytem wykonywany poza terytorium państwa);
- d) międzynarodowy lub krajowy transport pasażerski świadczony na rzecz rezydentów przez przewoźników będących nierezydentami.

Import usług transportowych nie obejmuje transportu towarów eksportowanych świadczonego przez przewoźników niebędących rezydentami, po przekroczeniu przez nie granicy państwa eksportera (przypadki 5 i 6 w tablicy 3.3). Eksport towarów jest wyceniany według FOB i wszystkie takie usługi transportowe odnoszą się do transakcji dokonywanych pomiędzy nierezydentami, tzn. pomiędzy przewoźnikiem a importerem będącymi nierezydentami. Ma to zastosowanie wtedy, gdy te usługi transportu opłacane są przez eksportera na podstawie umów eksportowych CIF.

- 3.176. W odniesieniu do bezpośrednich zakupów dokonywanych przez rezydentów za granicą import obejmuje wszystkie zakupy towarów i usług dokonane przez rezydentów podczas podróży za granicę w celach służbowych lub osobistych. Z uwagi na różny sposób ujęcia należy wyodrębnić dwie kategorie:
- a) wszystkie wydatki związane ze sprawami służbowymi poniesione przez osoby będące w podróży służbowej stanowią zużycie pośrednie;
- b) wszystkie pozostałe wydatki, niezależnie czy poniesione przez osoby będące w podróży służbowej czy przez innych podróżnych, stanowią spożycie gospodarstw domowych.
- 3.177. Import i eksport usług są rejestrowane w momencie ich świadczenia. Czas ten jest zbieżny z czasem ich wyprodukowania. Import usług jest wyceniany w cenach nabycia, a eksport usług – w cenach bazowych.

Tablica 3.3 – Ujęcie transportu towarów eksportowanych

Terytorium państwa		Terytorium pomiędzy		Terytorium państwa importera			
1. przewoźnik będący rezydentem ⇒		2. przewoźnik będący rezydentem ⇒		3. przewoźnik będący rezydentem ⇒			
4. przewoźnik będący nierezydentem ⇒		5. przewoźnik będący nierezydentem ⇒		6. przewoźnik będący nierezydentem ⇒			
Eksport towarów (FOB)		Eksport usług		Import towarów (CIF/FOB)		Import usług	
1.	x	—		—		—	
2.	—	x		—		—	
3.	—	x		—		—	
4.	x	—		—		x	
5.	—	—		—		—	
6.	—	—		—		—	

- 3.178. Wyjaśnienia do tablicy: pierwsza część tablicy wskazuje, że istnieje sześć różnych możliwości transportu towarów eksportowanych, które zależą od tego, czy przewoźnik jest rezydentem, oraz od tego, gdzie odbywa się transport: z miejsca na terytorium państwa do granicy państwowej, od granicy państwowej do granicy państwa importera lub od granicy państwa importera do miejsca wewnątrz państwa importera. W drugiej części tablicy dla każdej z tych sześciu możliwości wskazano, czy koszty transportu powinny być rejestrowane jako eksport towarów, eksport usług, import towarów czy import usług.

Tablica 3.4 – Ujęcie transportu towarów importowanych

Terytorium państwa		Terytorium pomiędzy		Terytorium państwa eksportera	
1. przewoźnik będący rezydentem ←		2. przewoźnik będący rezydentem ←		3. przewoźnik będący rezydentem ←	
4. przewoźnik będący nierezydentem ←		5. przewoźnik będący nierezydentem ←		6. przewoźnik będący nierezydentem ←	

	Wycena importowanych towarów	Import towarów	Import usług	Eksport towarów (FOB)	Eksport usług
1.	CIF/FOB	—	—	—	—
2.	FOB CIF	— x	— —	— —	— x
3.	CIF/FOB	x	—	—	x
4.	CIF/FOB	—	x	—	—
5.	FOB CIF	— x	x —	— —	— —
6.	CIF/FOB	x	—	—	—

3.179. Wyjaśnienia do tablicy: pierwsza część tablicy wskazuje, że istnieje sześć różnych możliwości transportu towarów importowanych, które zależą od tego, czy przewoźnik jest rezydentem, oraz od tego, gdzie odbywa się transport: z miejsca w państwie eksportera do granicy tego państwa, od granicy państwa eksportera do granicy państwa importera oraz od granicy państwa importera do miejsca w państwie importera. W drugiej części tej tablicy dla każdej z tych sześciu możliwości wskazano, czy koszty transportu powinny być rejestrowane jako import towarów, import usług, eksport towarów czy eksport usług. W kilku przypadkach (przypadki 2 i 5) sposób rejestracji zależy od zasad wyceny zastosowanych do towarów importowanych. Należy odnotować, że przejście od wyceny towarów importowanych na bazie CIF do FOB polega na:

- a) dostosowaniu CIF/FOB, tzn. z 2 CIF do 2 FOB (co zmniejsza import i eksport ogółem);
- b) reklasyfikacji CIF/FOB, tzn. z 5 CIF do 5 FOB (co pozostawia import i eksport ogółem na tym samym poziomie).

TRANSAKcje DOTYCZĄCE WYROBÓW UŻYWANYCH

3.180. *Definicja:* Wyroby używane są towarami, które miały już użytkownika (wykorzystującego je inaczej niż w formie rzeczowych środków obrotowych).

3.181. Wyroby używane obejmują:

- a) budynki i inne dobra majątkowe trwałego użytku, które są sprzedawane przez jednostkę producenta innym jednostkom:
  - 1) do ponownego użytkowania;
  - 2) do zniszczenia lub rozbiórki; uzyskane produkty stają się zwykle surowcami (np. złom żelazny) wykorzystywanymi na cele produkcji nowych wyrobów (np. stali);
- b) aktywa o wyjątkowej wartości sprzedawane przez jedną jednostkę drugiej jednostce;
- c) dobra konsumpcyjne trwałego użytku, które zostały sprzedane przez gospodarstwa domowe innym jednostkom:
  - 1) do ponownego użytkowania;
  - 2) do rozbiórki i przekształcenia w materiały rozbiórkowe;
- d) dobra nietrwałe (np. makulatura, szmaty, stare ubrania, butelki itp.), które są sprzedawane przez dowolną jednostkę, albo dla ich ponownego wykorzystania, albo dla ich zastosowania jako surowca przetwarzanego w produkcji nowych towarów.

Przekazanie wyrobów używanych jest rejestrowane jako ujemny wydatek (nabycie) dla sprzedającego i jako dodatni wydatek (nabycie) dla nabywcy.

3.182. Ta definicja wyrobów używanych ma następujące konsekwencje:

- a) gdy sprzedaż istniejącego środka trwałego odbywa się pomiędzy dwoma producentami będącymi rezydentami, wtedy dodatnie i ujemne wartości rejestrowane jako nakłady brutto na środki trwałe znoszą się dla gospodarki jako całości, z wyjątkiem kosztów przekazania prawa własności;

- b) gdy istniejący środek trwały o charakterze nieruchomości (np. budynek) jest sprzedawany nierezydentowi, wtedy nierezydent ten jest traktowany jako nabywca aktywów finansowych, tzn. udziału kapitałowego w umownej jednostce krajowej. Ta umowna jednostka krajowa jest następnie uznawana za nabywcę środka trwałego. Sprzedaż i kupno środka trwałego dokonują się pomiędzy jednostkami będącymi rezydentami;
- c) gdy istniejący środek trwały o charakterze ruchomym, taki jak statek czy statek powietrzny, jest eksportowany, wtedy nigdzie w gospodarce nie jest dokonywana dodatnia rejestracja nakładów brutto na środki trwałe dla skompensowania ujemnych nakładów brutto na środki trwałe sprzedającego;
- d) dobra trwałego użytku, takie jak pojazdy, mogą być klasyfikowane jako środki trwałe lub jako dobra konsumpcyjne trwałego użytku, w zależności od właściciela i celu, dla którego są one wykorzystywane. Jeśli prawo własności takiego dobra jest przekazywane z przedsiębiorstwa do gospodarstwa domowego do wykorzystania na cele spożycia, wtedy dla przedsiębiorstwa są rejestrowane ujemne nakłady brutto na środki trwałe, a dla gospodarstwa domowego – dodatnie spożycie. W przypadku gdy prawo własności takiego dobra jest przeniesione z gospodarstwa domowego na przedsiębiorstwo, wtedy dla gospodarstwa domowego rejestruje się ujemne spożycie, a dla przedsiębiorstwa – dodatnie nakłady brutto na środki trwałe;
- e) transakcje dotyczące istniejących aktywów o wyjątkowej wartości powinny być rejestrowane jako nabycie aktywów o wyjątkowej wartości (dodatnia akumulacja brutto) przez nabywcę oraz jako rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości (ujemna akumulacja brutto) przez sprzedającego. W przypadku transakcji dokonywanej z zagranicą powinien być rejestrowany import lub eksport towarów. Sprzedaż aktywów o wyjątkowej wartości przez gospodarstwa domowe nie powinna być rejestrowana jako ujemne spożycie;
- f) gdy istniejące militarne dobra trwałego użytku są sprzedawane za granicę przez instytucje rządowe, jest to rejestrowane jako eksport towarów i jako ujemne nakłady brutto środki trwałe.

3.183. Wydatki na wyroby używane są rejestrowane w momencie zmiany własności. Stosuje się zasady wyceny odpowiednie do rodzaju transakcji dotyczącej danego produktu.

NABYCIE POMNIEJSZONO O ROZDYSPONOWANIE AKTYWÓW NIEPRODUKOWANYCH (NP)

3.184. *Definicja:* Aktywa nieprodukowane obejmują aktywa, które nie zostały wyprodukowane w ramach przyjętych granic produkcji i które mogą być wykorzystane do produkcji wyrobów i usług.

3.185. Wyróżnia się trzy kategorie nabycia pomniejszonego o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych:

- a) nabycie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych (NP.1);
- b) nabycie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji (NP.2);
- c) zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych (NP.3);

3.186. Zasoby naturalne obejmują następujące kategorie:

- a) grunty;
- b) zasoby surowców mineralnych i energetycznych;
- c) niekultywowane zasoby biologiczne;
- d) zasoby wodne;
- e) częstotliwości radiowe;
- f) pozostałe zasoby naturalne.

Zasoby naturalne nie obejmują produkowanych aktywów w postaci kultywowanych zasobów biologicznych. Zakupu lub sprzedaży kultywowanych zasobów biologicznych nie rejestruje się jako nabycia pomniejszonego o rozdysponowanie zasobów naturalnych; są one rejestrowane jako nakłady na środki trwałe. Także płatności za tymczasowe korzystanie z zasobów naturalnych nie są rejestrowane jako nabycie zasobów naturalnych; rejestruje się je jako rentę, tj. jako dochody z tytułu własności (zob. rozdział 15: Umowy, umowy leasingu i licencji).

3.187. Grunty są definiowane jako sama ziemia, łącznie z glebą i towarzyszącymi jej wodami powierzchniowymi. Do wód powierzchniowych zalicza się: wody śródlądowe (zbiorniki wodne, jeziora, rzeki itp.), dla których może być ustanowione prawo własności.

3.188. Grunty nie obejmują następujących pozycji:

- a) budynków lub innych budowli naziemnych i podziemnych (np. dróg i tuneli);
- b) winnic, sadów lub innych nasadzeń drzew i upraw itp.;
- c) zasobów podziemnych;
- d) niekulturowanych zasobów biologicznych;
- e) zasobów wód podziemnych.

Pozycje a) i b) są produkowanymi środkami trwałymi, pozycje c), d) i e) należą do aktywów nieprodukowanych.

3.189. Nabycie i rozdzysponowanie gruntów i pozostałych zasobów naturalnych jest wyceniane w bieżących cenach rynkowych, obowiązujących w momencie nabycia/rozdysponowania. Transakcje dotyczące zasobów naturalnych są rejestrowane w takiej samej wartości na rachunkach nabywcy i sprzedającego. Wartość ta nie obejmuje kosztów przeniesienia prawa własności zasobów naturalnych. Koszty te są traktowane jako nakłady brutto na środki trwałe.

3.190. Umowy, umowy leasingu i licencje jako aktywa nieprodukowane obejmują następujące klasy:

- a) zbywalny leasing operacyjny;
- b) zezwolenia na korzystanie z zasobów naturalnych, np. kwota połowowa;
- c) zezwolenia na podjęcie określonej działalności, np. uprawnienia do emisji oraz licencje na ograniczoną liczbę kasyn lub na działalność taksówkarzy na określonym terenie;
- d) uprawnienia do wyłącznego korzystania z przyszłych towarów i usług, np. umowy z piłkarzami oraz wyłączne prawa wydawcy do publikowania nowych dzieł danego autora.

3.191. Umowy, umowy leasingu i licencje jako kategoria aktywów nieprodukowanych nie obejmują leasingu operacyjnego takich aktywów; płatności za leasing operacyjny są rejestrowane jako zużycie pośrednie.

Wartość nabycia i rozdzysponowania umów, umów leasingu i licencji nie obejmuje towarzyszących im kosztów przeniesienia praw własności. Koszty przeniesienia praw własności są elementem nakładów brutto na środki trwałe.

3.192. *Definicja:* Wartość wartości firmy i aktywów marketingowych jest różnicą pomiędzy wartością zapłaconą za „przedsiębiorstwo przy założeniu kontynuacji jego działalności”, a sumą jego aktywów pomniejszoną o sumę jego zobowiązań. Aby obliczyć całkowitą wartość aktywów pomniejszonych o zobowiązania, identyfikuje się i wycenia każdy poszczególny składnik aktywów i zobowiązań.

3.193. Wartość firmy rejestruje się tylko wtedy, gdy jej wartość jest ewidencjonowana w transakcji rynkowej, np. przy sprzedaży całej spółki. W przypadku gdy zidentyfikowane aktywa marketingowe są sprzedawane indywidualnie i oddzielnie od całej spółki, taka sprzedaż jest rejestrowana pod tą pozycją.

3.194. Nabycie pomniejszone o rozdzysponowanie aktywów nieprodukowanych jest rejestrowane na rachunku kapitałowym dla sektorów, gospodarki ogółem i zagranicy.

ROZDZIAŁ 4

TRANSAKCJE PODZIAŁU

- 4.01. *Definicja:* Transakcje podziału są to transakcje, za pomocą których wytworzona w procesie produkcji wartość dodana jest dzielona pomiędzy pracę, kapitał i sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz transakcje związane z redystrybucją dochodów i majątku.

Rozróżnia się dwa typy transferów: bieżące i kapitałowe, przy czym transfery kapitałowe odnoszą się raczej do redystrybucji oszczędności lub majątku niż do redystrybucji dochodów.

KOSZTY ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM (D.1)

- 4.02. *Definicja:* Koszty związane z zatrudnieniem (D.1) definiowane są jako pełne wynagrodzenie, pieniężne lub w naturze, do zapłacenia przez pracodawcę na rzecz pracownika, w zamian za wykonaną przez niego pracę w okresie księgowym.

Koszty związane z zatrudnieniem obejmują:

a) wynagrodzenia (D.11):

- wynagrodzenia pieniężne,
- wynagrodzenia w naturze;

b) składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.12):

- faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.121),
  - faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211),
  - faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1212),
- przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.122):
  - przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1221),
  - przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1222).

Wynagrodzenia (D.11)

Wynagrodzenia pieniężne

- 4.03. Wynagrodzenia pieniężne obejmują składki na ubezpieczenia społeczne, podatki dochodowe i pozostałe płatności do zapłacenia przez pracownika, łącznie z zatrzymanymi przez pracodawcę i płaconymi bezpośrednio do systemów ubezpieczeń społecznych, do organów podatkowych itp. w imieniu pracownika:

wynagrodzenia pieniężne obejmują następujące rodzaje wynagrodzeń:

- a) wynagrodzenia zasadnicze do zapłacenia w regularnych odstępach czasu;
- b) dodatki do wynagrodzeń, takie jak dopłaty za godziny nadliczbowe, pracę w godzinach nocnych, w soboty i niedziele, pracę w szkodliwych lub niebezpiecznych warunkach;
- c) dopłaty z tytułu wzrostu kosztów utrzymania, dodatki lokalne i przesiedleńcze;
- d) premie lub inne wypłaty nadzwyczajne, powiązane z wynikami działalności przedsiębiorstwa, uzyskane w ramach systemów motywacyjnych; premie powiązane z wydajnością pracy lub zyskami przedsiębiorstwa, premie świąteczne i noworoczne z wyłączeniem pracowniczych świadczeń socjalnych (zob. pkt 4.07 lit. c), wypłaty tzw. trzynastek i czternastek (płatne dodatkowo corocznie);
- e) dopłaty do kosztów podróży do pracy i z pracy, wyłączając dodatki lub zwroty w odniesieniu do kosztów podróży, rozłąki, przeprowadzki i kosztów reprezentacyjnych poniesionych w trakcie wypełniania obowiązków pracowniczych (zob. pkt 4.07 lit. a));

- f) płatne dni wolne z tytułu dni urzędowo wolnych od pracy oraz urlopy;
- g) prowizje, napiwki, zapłaty za uczestnictwo w zjazdach, sesjach i premie dyrektorskie, wypłacane pracownikom;
- h) płatności dokonywane przez pracodawców na rzecz swoich pracowników w ramach systemów oszczędzania;
- i) jednorazowe wypłaty dla pracowników opuszczających przedsiębiorstwo, o ile wypłaty te nie są objęte umową zbiorową o pracę;
- j) dodatki mieszkaniowe wypłacane w gotówce przez pracodawców swoim pracownikom.

Wynagrodzenia w naturze

- 4.04. *Definicja:* Wynagrodzenia w naturze obejmują wyroby i usługi bądź inne świadczenia niepieniężne dostarczane przez pracodawców swoim pracownikom nieodpłatnie lub po obniżonych cenach, które mogą być wykorzystane przez pracowników i członków ich gospodarstw domowych, według własnego uznania i własnych upodobań, dla zaspokojenia potrzeb osobistych.
- 4.05. Przykładami wynagrodzeń w naturze są:
- a) posiłki i napoje, łącznie ze spożywanymi w trakcie podróży służbowych, ale z wyłączeniem specjalnych posiłków lub napojów niezbędnych z uwagi na pracę wykonywaną w wyjątkowych warunkach. Obniżki cen posiłków lub napojów dostarczanych pracownikom w stołówkach bezpłatnie lub po obniżonych cenach lub posiłki otrzymywane za kwity obiadowe są uwzględniane w wynagrodzeniach w naturze;
  - b) świadczone na własne potrzeby lub zakupione usługi mieszkaniowe lub usługi zakwaterowania takiego rodzaju, z którego mogą korzystać wszyscy członkowie gospodarstwa domowego, do którego należy pracownik;
  - c) umundurowanie lub inne formy odzieży specjalnej, które pracownicy często, z własnego wyboru, noszą nie tylko w miejscu pracy, lecz także poza nim;
  - d) usługi środków transportu i innego sprzętu trwałego użytku dostarczane na osobisty użytek pracowników;
  - e) wyroby i usługi pochodzące z własnego procesu produkcyjnego pracodawcy, takie jak: bezpłatne przejazdy dla pracowników kolei czy linii lotniczych, deputat węglowy dla górników lub bezpłatna żywność dla pracowników w sektorze rolnictwa;
  - f) udostępnienie urządzeń sportowych, rekreacyjnych i obiektów wczasowych dla pracowników i ich rodzin;
  - g) transport do pracy i z pracy, z wyjątkiem organizowanego w godzinach pracy; parkowanie samochodów, które w innym przypadku byłoby płatne;
  - h) opieka dla dzieci pracowników;
  - i) wpłaty dokonywane przez pracodawców z korzyścią dla pracowników na rzecz rad zakładowych lub innych podobnych organów;
  - j) akcje gratisowe rozdzielane pracownikom;
  - k) kredyty i pożyczki udzielane pracownikom po obniżonej stopie procentowej. Wartość tę szacuje się jako kwotę, którą pracownik musiałby zapłacić w przypadku pożyczki o przeciętnym oprocentowaniu rynkowym, pomniejszoną o kwotę odsetek faktycznie zapłaconych. Świadczenie jest rejestrowane na rachunku tworzenia dochodów jako wynagrodzenia, a odpowiadająca mu przypisana umownie płatność odsetek dokonywana przez pracownika na rzecz pracodawcy jest rejestrowana na rachunku podziału pierwotnego dochodów;
  - l) opcje na akcje, jeżeli pracodawca umożliwi pracownikowi zakup w przyszłości akcji lub udziałów po określonej cenie (zob. pkt 4.168–4.178);
  - m) dochody wygenerowane przez nieobserwowaną działalność w sektorze przedsiębiorstw i przekazane pracownikom biorącym udział w tej działalności do użytku prywatnego.
- 4.06. Wyroby i usługi przekazane pracownikom jako wynagrodzenia w naturze wycenia się w cenach bazowych, w przypadku gdy są wyprodukowane przez pracodawcę, albo w cenach bazowych, w przypadku gdy są nabywane przez pracodawcę. W przypadku wyrobów i usług dostarczanych pracownikom bezpłatnie – wartość wynagrodzeń w naturze wyceniana jest w cenach bazowych (lub w cenach nabycia, w przypadku gdy wyroby i usługi są nabywane przez pracodawcę). Jeżeli wyroby i usługi nie są dostarczane pracownikom bezpłatnie, ale po obniżonych cenach – wartość ta jest obniżana o kwotę zapłaconą przez pracownika.

4.07. Wynagrodzenia nie obejmują:

- a) wydatków ponoszonych przez pracodawców niezbędnych w ich procesie produkcyjnym. Przykładami są:
- 1) dodatki lub zwroty w odniesieniu do kosztów podróży, rozłąki, przeprowadzki i kosztów reprezentacyjnych poniesionych w trakcie wypełniania obowiązków pracowniczych;
  - 2) wydatki na poprawę warunków pracy, na badania lekarskie wymagane z uwagi na charakter pracy oraz na odzież roboczą noszoną w miejscu pracy;
  - 3) usługi zakwaterowania w miejscu pracy, z których nie mogą korzystać członkowie gospodarstwa domowego, do którego należy pracownik (np. kabiny, hotele pracownicze i baraki);
  - 4) specjalne posiłki lub napoje niezbędne przy wykonywaniu prac w wyjątkowych warunkach;
  - 5) dodatki wypłacane pracownikom na zakup narzędzi, sprzętu lub odzieży specjalnej potrzebnej do pracy, lub ta część ich wynagrodzeń, którą, zgodnie z umowami o pracę, pracownicy są zobowiązani przeznaczyć na te zakupy. W zakresie, w jakim pracownicy, którzy są zobowiązani umową o pracę do zakupu narzędzi, sprzętu, odzieży specjalnej itp., nie otrzymują pełnego zwrotu tych wydatków, odejmuje się resztę poniesionych przez nich wydatków od kwot uzyskanych z tytułu wynagrodzeń oraz odpowiednio zwiększa zużycie pośrednie pracodawcy.

Wydatki na wyroby i usługi, które pracodawcy są zobowiązani zapewnić swoim pracownikom, aby mogli oni wykonywać swoją pracę, są traktowane jako zużycie pośrednie pracodawcy;

- b) kwot wynagrodzeń, które pracodawcy płacą swoim pracownikom doraźnie, w przypadku choroby, macierzyństwa, wypadków przy pracy, niepełnosprawności itp. Płatności te traktowane są jako pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych (D.6222) i w takiej samej kwocie są rejestrowane jako przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1222);
- c) pozostałych związanych z zatrudnieniem świadczeń z ubezpieczeń społecznych, takich jak: wychowawcze, na współmałżonków, rodzinne, edukacyjne lub inne dodatki na osoby będące na utrzymaniu, oraz w formie bezpłatnych usług medycznych (innych niż wymagane ze względu na charakter pracy) dla pracowników lub ich rodzin;
- d) podatków do zapłacenia przez pracodawcę od wynagrodzeń – np. podatku od wynagrodzeń. Takie podatki do zapłacenia przez przedsiębiorstwa szacuje się na podstawie części wynagrodzeń lub stałej kwoty przypadającej na osobę pracującą. Są one traktowane jak pozostałe podatki związane z produkcją;
- e) płatności na rzecz osób wykonujących pracę nakładczą za pracę na akord. Jeśli dochód otrzymywany przez osobę wykonującą pracę nakładczą jest uzależniony od wartości produkcji wytworzonej w procesie produkcyjnym, za który osoba ta odpowiada, bez względu na ilość włożonej przez nią pracy, ten rodzaj wynagrodzenia oznacza, że osoba ta pracuje na własny rachunek.

Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.12)

4.08. *Definicja:* Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są to składki na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia przez pracodawców na rzecz systemów zabezpieczenia społecznego lub innych związanych z zatrudnieniem systemów ubezpieczeń społecznych, w celu zapewnienia swoim pracownikom świadczeń społecznych.

Wartość składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców w celu zapewnienia swoim pracownikom uprawnień do świadczeń społecznych jest rejestrowana w pozycji „koszty związane z zatrudnieniem”. Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców mogą być faktycznie płacone lub przypisane umownie.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.121)

4.09. *Definicja:* Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.121) obejmują wpłaty dokonywane przez pracodawców na rzecz ich pracowników do systemów zabezpieczenia społecznego i innych związanych z zatrudnieniem systemów ubezpieczeń społecznych. Wpłaty te obejmują ustawowe, tradycyjne, umowne i dobrowolne składki w odniesieniu do ubezpieczenia od ryzyka społecznego lub określonych potrzeb.

Jakkolwiek składki te są wpłacane przez pracodawców bezpośrednio do instytucji ubezpieczeniowych, są one traktowane jako składnik kategorii kosztów związanych z zatrudnieniem. Traktowane są tak, jakby pracownicy płacili je tym instytucjom.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców dzieli się na dwie kategorie – składki związane z emeryturami lub rentami i składki związane z pozostałymi świadczeniami, które rejestruje się oddzielnie w następujących pozycjach:

- a) faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211);
- b) faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1212).

Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców odpowiadają składkom związanym z ryzykami społecznymi i potrzebami ich pracowników innymi niż emerytury i renty, takimi jak choroba, macierzyństwo, wypadki przy pracy, niepełnosprawność, redukcja etatów itp.

Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.122)

- 4.10. *Definicja:* Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.122) stanowią odpowiednik pozostałych świadczeń z ubezpieczeń społecznych (D.622) (pomniejszone o ewentualne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracowników), płaconych bezpośrednio przez pracodawców swoim pracownikom lub byłym pracownikom bądź innym kwalifikującym się osobom, bez angażowania instytucji ubezpieczeniowej ani autonomicznego funduszu emerytalno-rentowego oraz bez tworzenia specjalnego funduszu czy wyodrębnionej na te cele rezerwy.

Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców dzieli się na dwie kategorie:

- a) przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1221)

Systemy ubezpieczeń społecznych w odniesieniu do płatności emerytalno-rentowych klasyfikowane są jako systemy o zdefiniowanej składce lub systemy o zdefiniowanym świadczeniu.

W systemie o zdefiniowanej składce świadczenia określa się na podstawie składek wpłaconych do systemu i wyników inwestowania funduszy. W momencie przejścia na emeryturę to pracownik przejmuje całe ryzyko związane ze świadczeniami do zapłacenia. W systemach takich nie ma przypisanych umownie składek, chyba że pracodawca sam zarządza systemem. W takim przypadku koszty zarządzania systemem traktuje się jako przypisane umownie składki do zapłacenia na rzecz pracownika jako część kosztów związanych z zatrudnieniem. Kwotę tę rejestruje się również jako spożycie gospodarstw domowych w zakresie usług finansowych.

W systemie o zdefiniowanym świadczeniu świadczenia do zapłacenia członkom uzależnione są od zasad systemu, tj. poprzez zastosowanie wzoru w celu określenia wysokości lub minimalnej wysokości wypłat. W typowym systemie o zdefiniowanym świadczeniu zarówno pracodawca, jak i pracownik wpłacają składki; składka pracownika jest obowiązkowa i stanowi określoną część bieżącego wynagrodzenia. Koszty związane ze wspomnianymi świadczeniami ponosi pracodawca. Pracodawca ponosi również ryzyko związane ze świadczeniami.

W systemie o zdefiniowanym świadczeniu przypisane umownie składki płacone przez pracodawcę oblicza się w następujący sposób:

Przypisane umownie składki płacone przez pracodawcę to

zwiększenie świadczeń związane z bieżącym okresem zatrudnienia

minus suma składek faktycznie zapłaconych przez pracodawcę

minus suma wszystkich składek pracownika

plus koszty funkcjonowania systemu.

Niektóre systemy mogą być określane jako nieskładkowe, ponieważ składki faktyczne nie są płacone przez pracodawcę ani pracownika. Niemniej jednak przypisane umownie składki płacone przez pracodawcę oblicza się i przypisuje w sposób wyżej opisany.

Jeżeli uprawnienia emerytalno-rentowe w systemach dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych nie są rejestrowane na rachunkach zasadniczych, przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców należy oszacować na podstawie obliczeń aktuarialnych. Jeżeli obliczenia aktuarialne nie mogą zapewnić odpowiedniego poziomu wiarygodności, i tylko w takich przypadkach, możliwe są dwa inne podejścia, aby ocenić przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- 1) na podstawie racjonalnie określonej relacji składek do wynagrodzeń płaconych obecnym pracownikom; lub

2) na podstawie różnicy pomiędzy bieżącymi świadczeniami do zapłacenia a składkami faktycznymi do zapłacenia (zarówno przez pracowników, jak i pełniący rolę pracodawcy sektor instytucji rządowych i samorządowych);

b) przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1222).

Fakt, iż pewne świadczenia socjalne są płacone przez pracodawców bezpośrednio, a nie poprzez fundusze zabezpieczenia społecznego lub inne instytucje ubezpieczeniowe, nie wyklucza ich ujęcia jako świadczeń z opieki społecznej. Ponieważ koszty tych świadczeń stanowią części kosztów pracy ponoszonych przez pracodawcę, włącza się je również do kategorii kosztów związanych z zatrudnieniem. Wynagrodzenie jest zatem przypisane umownie na rzecz takich pracowników, w wartości równej kwocie składek na ubezpieczenia społeczne, niezbędnej do zabezpieczenia nabytych przez nich uprawnień do świadczeń społecznych. Kwoty te uwzględniają składki faktyczne wpłacane przez pracodawcę lub pracownika i zależą nie tylko od poziomu świadczeń do zapłacenia obecnie, lecz również od sposobu, w jaki zobowiązania pracodawców, w ramach określonych funduszy, rozwiną się w przyszłości jako efekt takich czynników, jak spodziewane zmiany liczby, rozkładu wieku czy średniego dalszego trwania życia obecnych lub byłych pracowników. Wartości przypisane umownie jako składki opierają się na takich samych obliczeniach aktuarialnych, które określają poziom składek pobieranych przez instytucje ubezpieczeniowe.

Jednak w praktyce dokładne obliczenie kwoty takich przypisanych umownie składek może być trudne. Pracodawca może sam wykonać takie szacunki, na przykład na podstawie składek wpłaconych do podobnych funduszy kapitałowych, w celu obliczenia swoich prawdopodobnych zobowiązań w przyszłości i szacunki takie mogą być stosowane, gdy są dostępne. Inną dopuszczalną metodą jest zastosowanie racjonalnie określonej relacji składek do wynagrodzeń płaconych obecnym pracownikom. W przeciwnym razie jedyną możliwą alternatywą jest wykorzystanie świadczeń innych niż emerytalno-rentowe z niekapitałowych systemów ubezpieczeń społecznych, do zapłacenia przez pracodawcę w tym samym okresie księgowym jako szacunkowa wartość przypisanego umownie wynagrodzenia potrzebnego do pokrycia przypisanych umownie składek. Świadczenia faktycznie wypłacone w bieżącym okresie umożliwiają wystarczające oszacowanie składek i związanych z nimi przypisanych umownie wynagrodzeń.

4.11. W rachunkach według sektorów koszty bezpośrednich świadczeń społecznych po raz pierwszy pojawiają się po stronie rozchodów na rachunku tworzenia dochodów, jako składnik kosztów związanych z zatrudnieniem, i po raz drugi po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów, jako świadczenia społeczne. Aby zbilansować ten ostatni rachunek, zakłada się, że gospodarstwa domowe pracowników wpłacają ponownie do sektora pracodawców przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę, które łącznie z ewentualnymi składkami na ubezpieczenia społeczne płaconymi przez pracowników finansują bezpośrednio świadczenia społeczne zapewniane pracownikom przez ich pracodawców. Ten umowny obieg jest podobny do obiegu w przypadku faktycznych składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców, które przechodzą przez rachunki dla gospodarstw domowych, a następnie są uważane za wpłacone przez te gospodarstwa do instytucji ubezpieczeniowych.

4.12. Czas rejestracji kosztów związanych z zatrudnieniem:

a) wynagrodzenia (D.11) są rejestrowane w okresie, w którym praca jest wykonywana. Jednak premie specjalne lub inne jednorazowe wypłaty, takie jak tzw. trzynastki, są rejestrowane w okresie, w którym mają być płacone. Czas rejestracji opcji na akcje rozkłada się na okres pomiędzy dniem przyznania a dniem nabycia uprawnień. Jeżeli dane nie są wystarczające, wartość opcji rejestruje się w dniu nabycia uprawnień;

b) faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.121) są rejestrowane w okresie, w którym praca jest wykonywana;

c) przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.122) są rejestrowane według następujących kategorii:

1) składki stanowiące odpowiednik obowiązkowych bezpośrednich świadczeń społecznych są rejestrowane w okresie, w którym praca jest wykonywana;

2) składki stanowiące odpowiednik dobrowolnych bezpośrednich świadczeń społecznych są rejestrowane w okresie, w którym świadczenia te są wypłacane.

4.13. Koszty związane z zatrudnieniem obejmują:

a) koszty związane z zatrudnieniem pracowników rezydentów płacone przez pracodawców rezydentów;

b) koszty związane z zatrudnieniem rezydentów płacone przez pracodawców nierezydentów;

c) koszty związane z zatrudnieniem nierezydentów płacone przez pracodawców rezydentów.

Pozycje wymienione w lit. a)–c) są rejestrowane w następujący sposób:

1) koszty związane z zatrudnieniem rezydentów i nierezydentów płacone przez grupy pracodawców rezydentów łącznie pozycje wymienione w lit. a) i c) są rejestrowane po stronie rozchodów na rachunku tworzenia dochodów tych sektorów i gałęzi przemysłu, do których należą pracodawcy;

- 2) koszty związane z zatrudnieniem rezydentów płacone przez pracodawców rezydentów i nierezydentów łącznie pozycje wymienione w lit. a) i b) są rejestrowane po stronie przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów w sektorze gospodarstw domowych;
- 3) dla pozycji wymienionych w lit. b) koszty związane z zatrudnieniem rezydentów płacone przez pracodawców nierezydentów są rejestrowane po stronie rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących;
- 4) dla pozycji wymienionych w lit. c) koszty związane z zatrudnieniem nierezydentów płacone przez pracodawców rezydentów są rejestrowane po stronie przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

PODATKI ZWIĄZANE Z PRODUKCJĄ I IMPORTEM (D.2)

- 4.14. *Definicja:* Podatki związane z produkcją i importem (D.2) są obowiązkowymi jednostronnymi płatnościami, pieniężnymi lub w naturze, na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucji Unii Europejskiej, z tytułu produkcji oraz importu towarów i usług, zatrudnienia, własności lub użytkowania gruntów, budynków czy innych aktywów wykorzystywanych w procesie produkcyjnym. Obowiązek odprowadzenia tych podatków jest niezależny od osiągniętych zysków.
- 4.15. Podatki związane z produkcją i importem obejmują:
- a) podatki od produktów (D.21):
    - 1) podatki typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211);
    - 2) podatki i cła związane z importem (poza VAT) (D.212):
      - cła importowe (D.2121),
      - podatki związane z importem (poza VAT i cłem) (D.2122);
    - 3) podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem) (D.214);
  - b) pozostałe podatki związane z produkcją (D.29).

Podatki od produktów (D.21)

- 4.16. *Definicja:* Podatki od produktów (D.21) są to podatki do zapłacenia od jednostki określonego wyrobu lub określonej usługi, wyprodukowanych lub będących przedmiotem transakcji. Podatek może być konkretną kwotą pieniędzy przypadającą na jednostkę wyrobu lub usługi lub może być obliczony jako określony procent ceny jednostkowej albo wartości wyrobów i usług wyprodukowanych lub będących przedmiotem transakcji. Podatki wyliczone od produktów, niezależnie od tego, która jednostka instytucjonalna je płaci, są włączone do podatków od produktów, chyba że są one wyraźnie ujęte w innej pozycji.

Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211)

- 4.17. *Definicja:* Podatek typu podatku od towarów i usług (VAT) jest podatkiem od towarów lub usług pobieranym etapami przez przedsiębiorstwa, a ostatecznie jest nim w pełni obciążany końcowy nabywca.

Pozycja ta obejmuje: podatek od towarów i usług (VAT) pobierany przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, którym obciążane są produkty pochodzące zarówno z produkcji krajowej, jak i z importu, jak też inne podlegające odliczeniu podatki nakładane według podobnych zasad jak te, według których oblicza się podatek VAT. Wszystkie podatki typu podatku od towarów i usług zwane są dalej „VAT”. Wspólną cechą podatków typu VAT jest fakt, że producenci są zobowiązani zapłacić sektorowi instytucji rządowych i samorządowych tylko różnicę pomiędzy podatkiem VAT od sprzedaży a podatkiem VAT od zakupów towarów i usług, przeznaczonych na własne zużycie pośrednie i nakłady brutto na środki trwałe.

Podatek VAT, w ujęciu netto, jest rejestrowany w następujący sposób:

- a) produkcja globalna wyrobów i usług oraz import są wyceniane bez podatku VAT należnego;
- b) zakupy towarów i usług są rejestrowane łącznie z podatkiem VAT niepodlegającym odliczeniu. Podatek VAT jest rejestrowany jako poniesiony wyłącznie przez tych nabywców, którzy nie mogą go odliczyć od swoich zobowiązań, a nie przez sprzedających. Większa część podatku VAT jest rejestrowana jako podatek zapłacony od ostatecznego wykorzystania, tj. głównie od spożycia gospodarstw domowych.

Dla gospodarki ogółem podatek VAT równa się różnicy między podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym ogółem (zob. pkt 4.27).

Podatki i cła związane z importem (poza VAT) (D.212)

4.18. *Definicja:* Podatki i cła związane z importem (poza VAT) (D.212) obejmują obowiązkowe opłaty, pobierane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje Unii Europejskiej, od towarów importowanych (poza podatkiem VAT), w celu dopuszczenia ich do wolnego obrotu na terytorium ekonomicznym oraz od usług świadczonych przez jednostki będące nierezydentami na rzecz jednostek będących rezydentami.

Te obowiązkowe opłaty obejmują:

- a) cła importowe (D.2121): są to opłaty celne lub inne opłaty związane z importem, do zapłacenia w wysokości wyszczególnionej w taryfach celnych od określonych towarów, w momencie wwiezienia ich na terytorium ekonomiczne kraju wykorzystania;
- b) podatki związane z importem (poza VAT i cłami importowymi) (D.2122).

Pozycja ta obejmuje:

- 1) podatki od importowanych produktów rolnych;
- 2) pieniężne kwoty wyrównawcze pobierane od importu;
- 3) podatek akcyzowy i podatki specjalne od określonych importowanych produktów, pod warunkiem że takie podatki są płacone od podobnych produktów pochodzenia krajowego przez producentów danej branży;
- 4) podatki od sprzedaży do zapłacenia od towarów i usług pochodzących z importu;
- 5) podatki od określonych usług świadczonych przez przedsiębiorstwa będące nierezydentami na rzecz jednostek będących rezydentami na terytorium ekonomicznym;
- 6) zyski przedsiębiorstw publicznych, pełniących rolę monopolisty w zakresie importu niektórych towarów lub usług, przekazywane na rzecz państwa.

Podatki i cła związane z importem (poza VAT) w ujęciu netto oblicza się odejmując dotacje związane z importem (D.311) od podatków i ceł związanych z importem (poza VAT) (D.212).

Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem) (D.214)

4.19. *Definicja:* Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem) (D.214) obejmują podatki od wyrobów i usług, które są do zapłacenia w wyniku produkcji, eksportu, sprzedaży, transferu, leasingu lub dostawy tych wyrobów lub usług albo w wyniku ich wykorzystania na cele własnego spożycia lub na własne nakłady inwestycyjne.

4.20. Kategoria ta obejmuje w szczególności:

- a) podatek akcyzowy i podatki konsumpcyjne (inne niż te zaliczane do podatków i ceł związanych z importem);
- b) opłaty stemplowe od sprzedaży określonych produktów, takich jak napoje alkoholowe lub wyroby tytoniowe, oraz od dokumentów prawnych lub czeków;
- c) podatki od transakcji finansowych i kapitałowych, do zapłacenia od zakupu lub sprzedaży aktywów niefinansowych i aktywów finansowych, łącznie z obrotem dewizowym. Są one do zapłacenia w momencie przeniesienia praw własności gruntów lub innych aktywów, poza przeniesieniem praw własności w wyniku transferów kapitałowych (głównie spadki i darowizny). Taki transfer jest traktowany jako podatek od usług świadczonych przez pośredników;
- d) podatki od rejestracji samochodów;
- e) podatki od widowisk;
- f) podatki od gier loteryjnych i hazardowych oraz zakładów, inne niż podatki od wygranych;
- g) podatki od składek ubezpieczeniowych;
- h) inne podatki od określonych usług: usług związanych z hotelami i zakwaterowaniem, usług mieszkaniowych, restauracyjnych, transportowych, łącznościowych, reklamowych;

- i) podatki od sprzedaży lub obrotu (poza podatkiem typu VAT): obejmuje to podatki od sprzedaży hurtowej i detalicznej prowadzonej przez producentów, podatek od zakupu, podatek obrotowy;
- j) zyski z monopolii fiskalnych, które są transferowane na rzecz państwa, poza zyskami z monopolii fiskalnych w zakresie importu określonych towarów lub usług (włączonych do kategorii D.2122). Monopole fiskalne to przedsiębiorstwa publiczne, którym nadano prawnie monopol na produkcję lub dystrybucję określonych wyrobów lub usług w celu podniesienia dochodu państwa, a nie działania w interesie publicznej polityki gospodarczej lub społecznej. Jeżeli przedsiębiorstwu publicznemu nadaje się rangę monopolu w wyniku zamierzonej polityki gospodarczej lub społecznej, z uwagi na szczególny charakter wyrobów lub usług albo specyfikę technologii produkcji – np. przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, poczta, telekomunikacja, koleje itp. – to takiego przedsiębiorstwa nie traktuje się jako monopolu fiskalnego;
- k) cła eksportowe i pieniężne kwoty wyrównawcze pobierane od eksportu.

4.21. Podatki od produktów w ujęciu netto otrzymuje się odejmując dotacje do produktów (D.31) od podatków od produktów (D.21).

Pozostałe podatki związane z produkcją (D.29)

4.22. *Definicja:* Pozostałe podatki związane z produkcją (D.29) obejmują wszystkie podatki ponoszone przez przedsiębiorstwa, wynikające z prowadzonej przez nie produkcji, niezależnie od ilości lub wartości wytworzonych lub sprzedanych wyrobów i usług.

Pozostałe podatki związane z produkcją mogą być do zapłacenia od gruntu, środków trwałych lub pracy zaangażowanej w procesie produkcyjnym lub od określonej działalności lub transakcji.

4.23. Pozostałe podatki związane z produkcją (D.29) obejmują:

- a) podatki od własności lub wykorzystania gruntów, budynków czy innych budowli użytkowanych przez przedsiębiorstwa w procesie produkcyjnym (łącznie z właścicielami zamieszkującymi swoje mieszkania) – tj. podatki od nieruchomości;
- b) podatki od wykorzystywanych w procesie produkcyjnym środków trwałych (np. pojazdów, maszyn i urządzeń), bez względu na to, czy środki te są własnością przedsiębiorcy czy też są wynajmowane;
- c) podatki od funduszu płac i wynagrodzeń;
- d) podatki od transakcji międzynarodowych (np. podróży zagranicznych, zagranicznych przekazów zarobków lub podobnych transakcji z nierezydentami) związanych z procesem produkcyjnym;
- e) opłaty wnoszone przez przedsiębiorstwa za wydane zezwolenia w formie licencji na prowadzenie określonej działalności, jeżeli zezwolenia te są udzielane automatycznie po zapłaceniu należnej kwoty. W tym przypadku służą one prawdopodobnie tylko jako środek pozyskiwania dochodów, nawet jeśli instytucje rządowe i samorządowe wydają w zamian poświadczenie lub pozwolenie. Jeżeli jednak instytucje rządowe i samorządowe wykorzystują wydawanie zezwoleń do pełnienia właściwej funkcji regulacyjnej, np. przeprowadzają kontrole właściwości czy bezpieczeństwa pomieszczeń w przedsiębiorstwach, niezawodności lub bezpiecznego funkcjonowania stosowanych urządzeń, kwalifikacji zawodowych osób pracujących czy też jakości lub standardu wyprodukowanych wyrobów lub usług, jako warunku udzielenia takiej licencji, wówczas dokonane płatności traktowane są jako zakup świadczonych usług, chyba że kwoty pobierane za zezwolenia są nieproporcjonalne w stosunku do kosztów kontroli przeprowadzanych przez instytucje;
- f) podatki od zanieczyszczenia środowiska wynikającego z prowadzenia działalności produkcyjnej. Składają się na nie podatki nałożone na przedsiębiorstwa za emisję lub uwalnianie do środowiska szkodliwych gazów, cieczy lub innych szkodliwych substancji. Nie obejmują one natomiast płatności za zbieranie i usuwanie odpadów lub szkodliwych substancji przez władze publiczne; płatności te są zaliczane do zużycia pośredniego przedsiębiorstw;
- g) podatek wyrównawczy VAT wynikający ze zryczałtowanego systemu stawek, często stosowany w rolnictwie.

4.24. Pozostałe podatki związane z produkcją nie obejmują podatków od środków transportu wykorzystywanych do celów prywatnych itp. przez gospodarstwa domowe, które są rejestrowane w pozycji „podatki bieżące od dochodów, majątku” itp.

Podatki związane z produkcją i importem płacone do instytucji Unii Europejskiej

4.25. Podatki związane z produkcją i importem płacone do instytucji Unii Europejskiej obejmują następujące podatki pobierane przez krajowe instytucje rządowe i samorządowe w imieniu instytucji Unii Europejskiej: wpływy ze wspólnej polityki rolnej; podatki od importowanych produktów rolnych, pieniężne kwoty wyrównawcze pobierane od eksportu i importu, opłaty wyrównawcze od produkcji cukru i podatki od izoglukozy, podatki od nadprodukcji mleka i zbóż powyżej ustalonych limitów; wpływy z handlu z państwami trzecimi: cła pobierane na podstawie Zintegrowanej taryfy celnej Wspólnot Europejskich (TARIC).

Podatki związane z produkcją i importem płacone do instytucji Unii Europejskiej nie obejmują trzeciej części zasobów własnych z tytułu VAT, która jest ujęta w pozostałych transferach bieżących w pozycji „zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB” (D.76) (zob. pkt 4.140).

Podatki związane z produkcją i importem: czas rejestracji i kwoty rejestrowane

- 4.26. Rejestracja podatków związanych z produkcją i importem: podatki związane z produkcją i importem są rejestrowane w momencie powstania zobowiązania do zapłaty na skutek prowadzonej działalności, transakcji lub innych zdarzeń.
- 4.27. Niektóre rodzaje działalności gospodarczej, transakcje lub zdarzenia, które nakładają obowiązek płacenia podatków, wymykają się spod kontroli organów podatkowych. Taka działalność, transakcje lub zdarzenia nie powoduje powstania aktywów lub zobowiązań finansowych w formie kwot do zapłacenia lub do otrzymania. Rejestruje się jedynie kwoty potwierdzone wymiarami podatkowymi, deklaracjami podatkowymi lub innymi instrumentami, z których wynika zobowiązanie podatnika do zapłaty. Nie przypisuje się umownie podatków niepotwierdzonych wymiarami podatkowymi.

Podatki zarejestrowane na rachunkach pochodzą z dwóch źródeł: kwot potwierdzonych wymiarami i deklaracjami lub wpływów gotówkowych.

- a) W przypadku wykorzystania wymiarów i deklaracji podatkowych kwoty dostosowuje się za pomocą współczynnika odzwierciedlającego oszacowane i zadeklarowane kwoty, nigdy niezebrane. Możliwe jest również rejestrowanie transferu kapitałowego (D.995), zgodnie z pkt 4.165 lit. j), do odpowiednich sektorów w kwocie równej dostosowaniu. Współczynniki oszacowuje się na podstawie doświadczeń z przeszłości oraz bieżących oczekiwań odnośnie do kwot wymierzonych i zadeklarowanych, nigdy niezebranych. Współczynniki te różnią się w zależności od rodzaju podatku.
- b) W przypadku wykorzystania wpływów gotówkowych dostosowuje się je czasowo w ten sposób, aby kwota gotówkowa została przypisana do czasu realizacji określonej czynności powodującej powstanie zobowiązania podatkowego. Takie dostosowanie opiera się na średniej różnicy czasowej pomiędzy czynnością a wpływem gotówkowym podatku.
- 4.28. Całkowita wartość rejestrowanych podatków obejmuje odsetki od zaległości podatkowych oraz kary pieniężne nałożone przez organy podatkowe, o ile nie jest możliwe zarejestrowanie tych odsetek i kar osobno. Całkowita wartość podatków obejmuje obciążenia nałożone w związku z pobieraniem lub odzyskiwaniem nieuregulowanych podatków. Wartość całkowita jest pomniejszona o kwotę wszelkich ulg podatkowych uzyskiwanych od sektora instytucji rządowych i samorządowych w związku z prowadzoną polityką gospodarczą oraz o wszelkie zwroty podatków z tytułu dokonanych nadpłat.
- 4.29. W systemie rachunków podatki związane z produkcją i importem (D.2) są rejestrowane w następujący sposób:
- a) po stronie rozchodów na rachunku tworzenia dochodów dla gospodarki ogółem;
- b) po stronie przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów w sektorze instytucji rządowych i samorządowych oraz na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Podatki od produktów są rejestrowane jako przychody na rachunku wyrobów i usług dla gospodarki ogółem. Zapis taki pozwala zbilansować przychody wyrobów i usług – szacowane z wyłączeniem podatków od produktów – z rozchodami, które są szacowane łącznie z tymi podatkami.

Pozostałe podatki związane z produkcją (D.29) są rejestrowane po stronie rozchodów na rachunku tworzenia dochodów dla gałęzi lub sektorów, które je płacą.

DOTACJE (D.3)

- 4.30. *Definicja:* Dotacje (D.3) są bieżącymi jednostronnymi płatnościami, których dokonuje sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje Unii Europejskiej na rzecz producentów będących rezydentami.

Przykłady celów udzielania dotacji są następujące:

- a) wywieranie wpływu na poziom produkcji;
- b) wywieranie wpływu na ceny produktów; lub
- c) wywieranie wpływu na opłacanie czynników produkcji.

Producenci nierynkowi mogą otrzymywać *pozostałe dotacje związane z produkcją* jedynie na takich samych ogólnych zasadach, jakie stosowane są zarówno w odniesieniu do producentów rynkowych, jak i nierynkowych.

Dotacje do produktów nie są włączone do produkcji globalnej nierynkowej (P.13).

- 4.31. Dotacje przyznawane przez instytucje Unii Europejskiej obejmują tylko transfery bieżące dokonywane bezpośrednio przez te instytucje do jednostek produkcyjnych będących rezydentami.
- 4.32. Dotacje obejmują:
- a) dotacje do produktów (D.31):
    - 1) dotacje związane z importem (D.311);
    - 2) pozostałe dotacje do produktów (D.319);
  - b) pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39).

Dotacje do produktów (D.31)

- 4.33. *Definicja:* Dotacje do produktów (D.31) są dotacjami do zapłacenia w odniesieniu do jednostki wyrobu lub usługi, wyprodukowanej lub zaimportowanej.

Kwotę *dotacji do produktów* określa się w następujący sposób:

- a) konkretna kwota pieniędzy przypadająca na jednostkę wyrobu lub usługi;
- b) określony procent ceny jednostkowej;
- c) różnica pomiędzy określoną ceną docelową a ceną rynkową płaconą przez kupującego.

Dotacja do produktu jest zwykle do zapłacenia w momencie, gdy dany wyrób jest produkowany, sprzedawany lub importowany, ale może być także do zapłacenia w innych okolicznościach, takich jak przeniesienie, leasing, dostawa lub użytkowanie wyrobów do własnej konsumpcji lub własnych nakładów inwestycyjnych.

Dotacje do produktów wchodzą wyłącznie w zakres produkcji globalnej rynkowej (P.11) lub produkcji globalnej na własne cele finalne (P.12).

Dotacje związane z importem (D.311)

- 4.34. *Definicja:* Dotacje związane z importem (D.311) obejmują dotacje do towarów i usług, które są do zapłacenia, gdy towary przekraczają granicę w celu wykorzystania ich na terytorium ekonomicznym lub gdy usługi są świadczone jednostkom instytucjonalnym będącym rezydentami.

Dotacje związane z importem pokrywają także straty ponoszone (w wyniku celowej polityki rządu) przez rządowe organizacje handlowe, których funkcja polega na kupowaniu produktów od jednostek będących nierezydentami, a następnie odsprzedawaniu ich jednostkom będącym rezydentami po niższych cenach.

Pozostałe dotacje do produktów (D.319)

- 4.35. Pozostałe dotacje do produktów (D.319) obejmują:
- a) dotacje do produktów wykorzystywanych w kraju: składają się one z dotacji do zapłacenia producentom będącym rezydentami w odniesieniu do ich produkcji, która jest wykorzystywana lub spożytkowana na terytorium ekonomicznym;
  - b) dotacje na wyrównanie strat rządowych organizacji handlowych, których funkcje polegają na kupnie produktów wytworzonych przez producentów będących rezydentami, a następnie odsprzedaniu ich po niższych cenach jednostkom będącym rezydentami lub nierezydentami, o ile są one ponoszone w wyniku celowej polityki gospodarczej lub społecznej rządu;
  - c) dotacje dla przedsiębiorstw publicznych i jednostek typu przedsiębiorstwo w celu wyrównania strat ponoszonych stale przez te przedsiębiorstwa w działalności produkcyjnej jako rezultat ustalania cen poniżej średnich kosztów produkcji, w wyniku celowej polityki gospodarczej i społecznej rządu lub Unii Europejskiej;
  - d) bezpośrednie dotacje związane z eksportem do zapłacenia bezpośrednio producentom będącym rezydentami, w czasie gdy towary opuszczają terytorium ekonomiczne lub gdy usługi są świadczone jednostkom będącym nierezydentami – z wyjątkiem zwrotu na granicy celnej podatków od produktów wcześniej opłaconych i odstąpienia od podatków, które należałoby opłacić, gdyby towary były sprzedane lub wykorzystane na terytorium ekonomicznym.

Pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39)

4.36. *Definicja:* Pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39) obejmują dotacje, które jednostki produkcyjne będące rezydentami mogą otrzymywać z tytułu prowadzenia produkcji, a nie zostały one zaliczone do kategorii dotacji do produktów.

Producenci nierynkowi mogą w odniesieniu do swojej produkcji globalnej nierynkowej otrzymywać pozostałe dotacje związane z produkcją, wypłacane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, jedynie na takich samych ogólnych zasadach, jakie stosowane są w odniesieniu do producentów rynkowych, a także producentów nierynkowych.

4.37. Pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39) obejmują następujące przykłady:

- a) dotacje do wynagrodzenia lub siły roboczej, tj. dotacje do zapłacenia w odniesieniu do całej kwoty wynagrodzeń lub siły roboczej, lub też dotacje na zatrudnienie określonych osób, np. osób niepełnosprawnych lub bezrobotnych przez dłuższy okres czasu, oraz dotacje na pokrycie kosztów szkoleń organizowanych i finansowanych przez przedsiębiorstwa;
- b) dotacje na zredukowanie zanieczyszczeń: obejmują one dotacje bieżące mające na celu pokrycie częściowo lub w całości dodatkowych kosztów dodatkowego przetwarzania mającego na celu zmniejszenie lub wyeliminowanie emisji substancji zanieczyszczających środowisko;
- c) dotacje na ulgi odsetkowe dla jednostek produkcyjnych będących rezydentami, nawet jeśli mają na celu zachęcić te jednostki do nakładów inwestycyjnych. Jeżeli dotacja ma na celu sfinansowanie zarówno amortyzacji długu, jak i zapłaty odsetek od tego długu, i kiedy nie jest możliwe rozdzielenie jej pomiędzy te dwa elementy, wówczas cała kwota dotacji jest traktowana jak dotacja na inwestycje. Dotacje na ulgi odsetkowe są to transfery bieżące przeznaczone na zmniejszenie kosztów operacyjnych producenta. Są one traktowane w rachunkach jako dotacje dla producentów osiągających z nich korzyści, nawet gdy różnica w odsetkach jest płacona bezpośrednio przez sektor instytucji rządowych i samorządowych do instytucji kredytowej udzielającej pożyczki;
- d) wyrównanie VAT wynikające ze zryczałtowanego systemu stawek, często stosowanego np. w rolnictwie.

4.38. Nie traktuje się jako dotacji (D.3):

- a) transferów bieżących z sektora instytucji rządowych i samorządowych do gospodarstw domowych występujących w charakterze konsumentów. Transfery te są traktowane jako świadczenia społeczne (D.62 lub D.63) albo różne transfery bieżące (D.75);
- b) transferów bieżących pomiędzy różnymi stronami sektora instytucji rządowych i samorządowych, występujących w charakterze producentów wyrobów i usług nierynkowych, o ile nie zostały one uznane za *pozostałe dotacje związane z produkcją* (D.39). Transfery bieżące są rejestrowane jako transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.73);
- c) dotacji na inwestycje (D.92);
- d) nadzwyczajnych płatności do funduszy ubezpieczeń społecznych, tak długo jak są one przeznaczone na zwiększenie rezerw aktuarialnych tych funduszy. Płatności takie są rejestrowane jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99);
- e) transferów dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw niefinansowych i jednostek typu przedsiębiorstwo, w celu pokrycia strat nagromadzonych przez kilka lat budżetowych lub strat nadzwyczajnych spowodowanych czynnikami będącymi poza kontrolą przedsiębiorstwa, które są rejestrowane jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99);
- f) umarzania długów, które jednostki produkcyjne zaciągnęły od rządu (wynikających np. z kredytów i pożyczek przekazanych przez agencję rządową przedsiębiorstwu niefinansowemu, które akumulowało straty handlowe przez kilka lat budżetowych). Transakcje te są traktowane w rachunkach jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99);
- g) wypłat dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub zagranicę za szkody lub straty w dobrach majątkowych na skutek działań wojennych, innych zdarzeń politycznych lub klęsk żywiołowych. Są one rejestrowane jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99);
- h) akcji i innych udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwach zakupionych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych; są one ujmowane w pozycji „udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych” (AF.5);
- i) płatności dokonywanych przez agencję sektora instytucji rządowych i samorządowych, która przyjęła odpowiedzialność za nieprawidłowe obciążenia emerytalno-rentowe, mające wpływ na kondycję przedsiębiorstwa. Płatności te rejestruje się jako różne transfery bieżące (D.75);

j) płatności dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na rzecz producentów rynkowych, w celu całkowitej lub częściowej zapłaty za wyroby i usługi dostarczane bezpośrednio przez tych producentów gospodarstwom domowym w kontekście ryzyka społecznego lub potrzeb (zob. pkt 4.84) i do których to produktów gospodarstwa domowe mają prawo. Płatności te są włączone do spożycia indywidualnego sektora instytucji rządowych i samorządowych (P.31), a następnie do transferów socjalnych w naturze – produkcji rynkowej kupowanej przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (D.632) oraz do spożycia indywidualnego skorygowanego gospodarstw domowych (P.41).

4.39. Czas rejestracji: dotacje (D.3) są rejestrowane w momencie, kiedy ma miejsce transakcja lub zdarzenie (produkcja, sprzedaż, import itp.) powodujące pojawienie się dotacji.

Przypadki szczególne są następujące:

a) dotacje przybierające formę różnicy między ceną nabycia a ceną sprzedaży stosowaną przez rządową agencję handlową są rejestrowane w momencie zakupu towarów przez tę agencję;

b) dotacje na pokrycie strat ponoszonych przez producenta są rejestrowane w momencie podjęcia decyzji o ich pokryciu przez agencję sektora instytucji rządowych i samorządowych.

4.40. Dotacje (D.3) są rejestrowane:

a) po stronie rozchodów, ze znakiem ujemnym, na rachunku tworzenia dochodów dla gospodarki ogółem;

b) po stronie przychodów, ze znakiem ujemnym, na rachunku podziału pierwotnego dochodów w sektorze instytucji rządowych i samorządowych oraz na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Dotacje do produktów są rejestrowane jako przychody, ze znakiem ujemnym, na rachunku wyrobów i usług dla gospodarki ogółem.

Pozostałe dotacje związane z produkcją (D.39) są rejestrowane po stronie przychodów na rachunkach tworzenia dochodów dla gałęzi przemysłu lub sektorów, które je otrzymują.

Skutki systemu różnorodnych kursów walut w odniesieniu do podatków związanych z produkcją i importem oraz do dotacji: różnorodne kursy walut nie mają obecnie zastosowania w państwach członkowskich. W takim systemie:

a) ukryte podatki od importu są traktowane jako podatki związane z importem (poza VAT i cłami importowymi) (D.2122);

b) ukryte podatki od eksportu są traktowane jako podatki od produktów (poza VAT i podatkami związanymi z importem) (D.214);

c) ukryte dotacje do importu są traktowane jako dotacje związane z importem (D.311);

d) ukryte dotacje do eksportu są traktowane jako pozostałe dotacje do produktów (D.319).

DOCHODY Z TYTUŁU WŁASNOŚCI (D.4)

4.41. *Definicja:* Dochody z tytułu własności (D.4) powstają, gdy właściciele aktywów finansowych i zasobów naturalnych oddają je do dyspozycji innych jednostek instytucjonalnych. Dochody do zapłacenia za wykorzystywanie aktywów finansowych nazywane są dochodami z inwestycji, natomiast dochody do zapłacenia za wykorzystywanie zasobów naturalnych nazywa się rentą gruntową. Dochody z tytułu własności stanowią sumę dochodów z inwestycji i renty gruntowej.

Dochody z tytułu własności klasyfikowane są w następujący sposób:

a) odsetki (D.41);

b) dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych (D.42):

1) dywidendy (D.421);

2) dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo (D.422);

c) reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43);

d) inne dochody z inwestycji (D.44):

1) dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (D.441);

- 2) dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (D.442);
  - 3) dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (D.443);
- e) renty gruntowe (D.45).

Odsetki (D.41)

4.42. *Definicja:* Odsetki (D.41) są dochodami z tytułu własności do otrzymania przez właścicieli aktywów finansowych w zamian za oddanie ich do dyspozycji innej jednostce instytucjonalnej. Ma to zastosowanie do następujących aktywów finansowych:

- a) depozyty (AF.2);
- b) dłużne papiery wartościowe (AF.3);
- c) kredyty i pożyczki (AF.4);
- d) pozostałe kwoty do otrzymania (AF.8)

Dochód uzyskany z zasobów i przydziałów specjalnych praw ciągnięcia oraz złota niealokowanego traktuje się jako odsetki. Aktywa finansowe będące źródłem odsetek stanowią roszczenia finansowe wierzycieli wobec dłużników. Wierzyciele udzielają pożyczek dłużnikom w formie jednego z instrumentów finansowych wymienionych powyżej.

Odsetki od depozytów, kredytów i pożyczek

4.43. Kwoty odsetek od depozytów, kredytów i pożyczek do zapłacenia instytucjom finansowym i do otrzymania od nich obejmują korektę marży, która stanowi pośrednią zapłatę za usługi świadczone przez instytucje finansowe udzielające kredytów i pożyczek oraz przyjmujące depozyty. Odsetki zapłacone lub otrzymane dzieli się na część związaną z usługami i odsetki w rozumieniu rachunków narodowych. Faktyczne odsetki zapłacone instytucjom finansowym lub od nich otrzymane, określane jako odsetki bankowe, muszą być podzielone, aby oddzielnie zarejestrować odsetki w rozumieniu rachunków narodowych i opłaty za usługi. Kwoty odsetek w rozumieniu rachunków narodowych zapłaconych przez kredytobiorców na rzecz instytucji finansowych są niższe od odsetek bankowych o oszacowaną wartość kosztów do zapłacenia, natomiast kwoty odsetek w rozumieniu rachunków narodowych do otrzymania przez depozytariuszy są wyższe od odsetek bankowych o kwotę opłaty za usługi do zapłacenia. Wartość opłat rejestruje się jako sprzedaż usług na rachunkach produkcji instytucji finansowych i jako rozchody na rachunkach ich klientów.

Odsetki od dłużnych papierów wartościowych

4.44. Odsetki od dłużnych papierów wartościowych obejmują odsetki od weksli i podobnych instrumentów krótkoterminowych oraz odsetki od obligacji i skryptów dłużnych.

Odsetki od weksli i podobnych instrumentów krótkoterminowych

4.45. Różnica między wartością nominalną a ceną zapłaconą w czasie emisji (tzn. dyskonto) jest miarą oprocentowania do zapłacenia w czasie ważności weksla. Zwiększenie wartości weksla z powodu akumulacji narastających odsetek nie stanowi zysku z tytułu jego posiadania, ponieważ jest spowodowane zwiększeniem niespłaconego kapitału, a nie zmianą ceny tego aktywu. Inne zmiany wartości weksla są traktowane jako zyski/straty z tytułu posiadania tych aktywów finansowych.

Odsetki od obligacji i skryptów dłużnych

4.46. Obligacje i skrypty dłużne są długoterminowymi papierami wartościowymi dającymi posiadaczowi bezwarunkowe prawo do uzyskiwania stałego lub, ustalonego umową, zmiennego dochodu pieniężnego w formie płatności kuponowych bądź do otrzymania stałej kwoty w określonym terminie lub terminach, w których papiery wartościowe podlegają wykupieniu, bądź też do obu tych korzyści.

- a) obligacje zerokuponowe: płatności bez kuponów odsetkowych. Odsetki, oparte na różnicy między ceną wykupu a ceną emisyjną, muszą zostać rozdzielone na lata pozostałe do upływu terminu zapadalności obligacji. Odsetki narastające w każdym roku są ponownie inwestowane w obligacje przez jej posiadacza, tak więc zapisy przeciwstawne równe wartości narosłych odsetek są rejestrowane na rachunku finansowym jako nabycie większej ilości obligacji przez posiadacza oraz jako kolejne emisje większej ilości obligacji przez emitenta lub dłużnika (to znaczy jako wzrost „wolumenu” początkowej obligacji);
- b) inne obligacje, łącznie z obligacjami z wysokim dyskontem. Odsetki składają się z:
  - 1) kwoty dochodu pieniężnego do otrzymania od spłat kuponów odsetkowych każdego okresu;

2) kwoty odsetek narastających za każdy okres, wynikającej z różnicy między ceną wykupu a ceną emisyjną, obliczanej podobnie jak dla obligacji zerokuponowych;

c) indeksowane papiery wartościowe:

1) kwoty kuponów płatności lub niespłaconego kapitału są powiązane z ogólnym indeksem cen. Zmiana wartości niespłaconego kapitału pomiędzy początkiem i końcem danego okresu księgowego, wynikająca z wahań odnośnego indeksu, jest traktowana jak odsetki narastające za ten okres, dodatkowo występujące obok zwykłych odsetek należnych do zapłaty za ten sam okres;

2) kwoty do zapłacenia w terminie zapadalności powiązane są ze szczegółowym indeksem, który uwzględnia zysk z tytułu posiadania majątku. Odsetki narosłe należy określić, ustalając ich stopę w momencie emisji. Odsetki stanowią zatem różnicę między ceną emisyjną a oczekiwaniami rynku, w chwili początkowej, dotyczącymi wszystkich płatności, jakich będzie musiał dokonać dłużnik; kwota ta jest rejestrowana jako odsetki narastające przez cykl życia instrumentu. W podejściu tym rejestruje się jako dochód stopę dochodu w terminie do wykupu, ustaloną w momencie emisji, która uwzględnia wyniki indeksacji przewidziane w chwili utworzenia instrumentu. Wszelkie odchylenia podstawowego indeksu od przewidywanej początkowo ścieżki prowadzą do zysków lub strat z tytułu posiadania majątku, które zwykle nie znoszą się w cyklu życia instrumentu.

Narastające w wyniku indeksacji odsetki są ponownie efektywnie inwestowane w papiery wartościowe i ta dodatkowa inwestycja musi być wykazana na rachunkach finansowych zarówno posiadacza, jak i emitenta.

Swapy odsetkowe i kontrakty terminowe na stopę procentową

4.47. Płatność wynikającą z wszelkiego rodzaju umów swapowych rejestruje się na rachunku finansowym jako transakcję na instrumentach pochodnych, a nie jako odsetki rejestrowane jako dochody z tytułu własności. Transakcje dotyczące kontraktów terminowych na stopę procentową rejestruje się na rachunku finansowym jako transakcje na instrumentach pochodnych, a nie jako dochody z tytułu własności.

Odsetki od leasingu finansowego

4.48. Leasing finansowy jest metodą finansowania np. zakupu maszyn i urządzeń. Leasingodawca zakupuje urządzenia, a leasingobiorca zobowiązuje się do płacenia opłaty dzierżawnej, umożliwiającej leasingodawcy w czasie trwania umowy odzyskanie jego kosztów, łącznie z utraconymi odsetkami od kwoty wykorzystanej na zakup urządzeń.

Leasingodawca jest traktowany jako udzielający pożyczki leasingobiorcy, równej co do wartości cenie nabycia środka, która to pożyczka jest stopniowo spłacana w całości, w okresie leasingu. Opłata dzierżawna płacona w każdym okresie przez leasingobiorcę jest więc traktowana jako składająca się z dwóch elementów: kapitału podstawowego i odsetek przypadających do zapłaty. Oprocentowanie przypisanej umownie pożyczki jest określone przez całą kwotę zapłaconą w formie opłaty dzierżawnej w czasie trwania leasingu, w stosunku do ceny nabycia środka. Udział opłaty dzierżawnej, w części dotyczącej odsetek, zmniejsza się w miarę upływu czasu leasingu i w miarę spłaty kapitału podstawowego. Pożyczka początkowa leasingobiorcy, wraz z późniejszymi spłatami kapitału podstawowego, jest rejestrowana na rachunku finansowym leasingodawcy i leasingobiorcy. Płatności odsetek są rejestrowane jako odsetki na rachunku podziału pierwotnego dochodów.

Pozostałe odsetki

4.49. Pozostałe odsetki obejmują:

- a) odsetki obliczane od kredytu na rachunku bieżącym;
- b) dodatkowe odsetki płacone od depozytów pozostawionych na dłużej niż zakładała umowa; oraz
- c) płatności dla wyłonionych losowo posiadaczy obligacji.

Czas rejestracji

4.50. Odsetki są rejestrowane na zasadzie memoriałowej, to znaczy jako narastające wierzycielowi w sposób ciągły od kwoty niespłaconego kapitału. Odsetki narastające w każdym okresie księgowym muszą być rejestrowane bez względu na to, czy są faktycznie płacone czy też dodawane do kwoty niespłaconego kapitału. Jeżeli nie są zapłacone, zwiększenie kapitału podstawowego jest rejestrowane na rachunku finansowym jako nabycie aktywów finansowego przez wierzyciela i równe nabyciu zobowiązania przez dłużnika.

4.51. Odsetki są rejestrowane przed potrąceniem pobranych od nich podatków. Odsetki otrzymane i zapłacone są rejestrowane łącznie z dotacjami udzielonymi na zwolnienia z odsetek, niezależnie od tego, czy dotacje te są bezpośrednio płacone instytucjom finansowym czy beneficjentom (zob. pkt 4.37).

Ponieważ wartość usług świadczonych przez pośredników finansowych jest rozdzielana pomiędzy różnych klientów, faktyczne odsetki zapłacone pośrednikom finansowym lub otrzymane od pośredników finansowych dostosowuje się w celu wyeliminowania marży, na którą składają się pośrednie opłaty pobierane przez pośredników finansowych. Kwoty odsetek zapłaconych przez kredytobiorców na rzecz pośredników finansowych muszą być pomniejszone o oszacowaną wartość kosztów do zapłacenia i odwrotnie – kwoty odsetek do otrzymania przez depozytariuszy muszą być powiększone. Wartość opłat traktowana jest jako zapłata za usługi świadczone przez pośredników finansowych na rzecz ich klientów, a nie jako spłata odsetek.

4.52. W systemie rachunków odsetki są rejestrowane:

- a) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów;
- b) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku rozliczeń dochodów pierwotnych i transferów bieżących zagranicą.

Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych (D.42)

Dywidendy (D.421)

4.53. *Definicja:* Dywidendy (D.421) są formą dochodu z tytułu własności, do którego właściciele akcji (AF.5) nabywają uprawnienia wskutek np. przekazania środków finansowych do dyspozycji przedsiębiorstw i instytucji finansowych.

Powiększenie kapitału akcyjnego poprzez emisję akcji jest sposobem pozyskiwania funduszy. W odróżnieniu do kapitału pożyczkowego kapitał akcyjny nie pociąga za sobą powstania zobowiązania określonego w formie pieniężnej i nie uprawnia właścicieli akcji przedsiębiorstwa lub instytucji finansowej do z góry określonego stałego dochodu. Dywidendy stanowią wszelkiego rodzaju podział zysków przedsiębiorstw i instytucji finansowych pomiędzy ich akcjonariuszy i właścicieli.

4.54. Dywidendy obejmują również:

- a) akcje wyemitowane akcjonariuszom w formie zapłaty dywidendy za rok budżetowy. Nie są zaliczane do tej kategorii emisje akcji gratisowych, które reprezentują kapitalizację funduszy własnych w formie rezerw i niepodzielonych zysków i które powodują powstanie nowych akcji dla akcjonariuszy, proporcjonalnie do ich stanu posiadania;
- b) dochód zapłacony do sektora instytucji rządowych i samorządowych przez przedsiębiorstwa publiczne, uznawane za samodzielne jednostki posiadające osobowość prawną, które nie są ustanowione jako przedsiębiorstwa;
- c) dochody wygenerowane przez nieobserwowaną działalność i przekazane właścicielom przedsiębiorstw i instytucji finansowych biorącym udział w tej działalności do użytku prywatnego.

4.55. Dywidendy (D.421) nie obejmują superdywidend.

Superdywidendy to dywidendy wysokie w stosunku do poziomu ostatnio wypłacanych dywidend i zysków. W celu ustalenia, czy dywidendy są wysokie, stosuje się pojęcie dochodu do podziału. Dochód przedsiębiorstwa lub instytucji finansowej przeznaczony do podziału jest równy dochodowi przedsiębiorcy powiększonemu o wszystkie transfery bieżące do otrzymania pomniejszonemu o wszystkie transfery bieżące do zapłacenia oraz o korektę z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych. Stosunek dywidend do dochodu przeznaczanego do podziału w ostatnim czasie stosuje się do oceny prawdopodobieństwa, czy zadeklarowany obecny poziom dywidend jest wiarygodny. Jeśli zadeklarowany poziom dywidend znacznie przekracza poziom tak ustalony, dywidendy powodujące nadwyżkę są traktowane jako transakcja finansowa i określane jako „superdywidendy”. Superdywidendy te są traktowane jako wycofanie udziałów kapitałowych właściciela z przedsiębiorstwa lub instytucji finansowej (F.5). Zasady te stosuje się w odniesieniu do przedsiębiorstw i instytucji finansowych posiadających osobowość prawną oraz jednostek typu przedsiębiorstwo, niezależnie od tego czy poddane są zagranicznej czy krajowej kontroli prywatnej.

4.56. W przypadku przedsiębiorstw publicznych superdywidendy są dużymi i nieregularnymi płatnościami lub płatnościami, które przekraczają dochód przedsiębiorcy za dany okres księgowy, finansowanymi ze zgromadzonych rezerw lub sprzedaży aktywów. Superdywidendy przedsiębiorstw publicznych należy rejestrować jako wycofanie kapitału (F.5) w zakresie różnicy pomiędzy płatnościami a dochodem przedsiębiorcy w danym okresie księgowym, (zob. pkt 20.206).

Dywidendy tymczasowe opisano w pkt 20.207.

4.57. Czas rejestracji: chociaż dywidendy stanowią część dochodu wytworzonego w pewnym okresie, nie rejestruje się ich na zasadzie memoriałowej. W krótkim okresie po zadeklarowaniu dywidendy, ale zanim jest ona faktycznie do zapłacenia, akcje mogą być sprzedawane bez prawa do dywidendy, co oznacza, że dywidenda jest nadal do zapłacenia właścicielowi w dniu, w którym została zadeklarowana, a nie właścicielowi w dniu jej wypłaty. Akcja sprzedawana bez prawa do dywidendy ma zatem mniejszą wartość niż akcja sprzedawana bez tego ograniczenia. Czas rejestracji dywidend jest momentem, od którego cenę akcji zaczyna się podawać w wysokości bez prawa do dywidendy zamiast w wysokości obejmującej dywidendę.

Dywidendy są rejestrowane:

- a) po stronie rozchodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów, w których sklasyfikowano przedsiębiorstwa lub instytucje finansowe;
- b) po stronie przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów, w których sklasyfikowano akcjonariuszy;
- c) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku rozliczeń dochodów pierwotnych i transferów bieżących zagranicą.

Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo (D.422)

4.58. *Definicja:* Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo (D.422) to kwoty, które przedsiębiorcy wycofują, do wykorzystania na własne cele, z zysków zarobionych przez jednostki typu przedsiębiorstwo, których są właścicielami.

Takie przypadki wycofania są rejestrowane przed potrąceniem podatków bieżących od dochodów, majątku itp., które są zawsze uważane za zapłacone przez właścicieli tych jednostek.

Właściciel jednostki typu przedsiębiorstwo, która osiąga zysk handlowy, może dokonać wyboru, czy zostawić część lub całość zysków w jednostce, przede wszystkim z przeznaczeniem na inwestycje. Dochód pozostawiony w jednostce uważany jest za oszczędności tej jednostki, i tylko zyski faktycznie wycofane przez właściciela są rejestrowane na rachunkach w pozycji „dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo”.

4.59. Jeżeli zysk jest zarobiony za granicą przez oddziały, agencje itp. przedsiębiorstw będących rezydentami, o ile te oddziały i agencje są traktowane jako jednostki będące nierezydentami, to zatrzymany dochód pojawia się jako reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43). Tylko dochód faktycznie przekazany przedsiębiorstwu macierzystemu jest traktowany w rachunkach jako dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo, otrzymany z zagranicy. Te same zasady są stosowane w relacjach pomiędzy oddziałami, agencjami itp., działającymi na terytorium ekonomicznym, a zagranicznym przedsiębiorstwem macierzystym, do którego należą.

4.60. Kategoria Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo obejmuje nadwyżkę operacyjną netto otrzymaną przez rezydentów będących właścicielami gruntów i budynków znajdujących się za granicą lub przez nierezydentów będących właścicielami gruntów lub budynków na danym terytorium ekonomicznym. W odniesieniu do transakcji dotyczących gruntów i budynków, przeprowadzonych na terytorium ekonomicznym państwa przez jednostki będące nierezydentami, tworzy się umowne jednostki będące rezydentami, w których właściciele nierezydenci posiadają udziały kapitałowe.

Wartość czynszu mieszkań zamieszkiwanych przez właścicieli za granicą jest rejestrowana jako import usług, a odpowiadająca im nadwyżka operacyjna netto – jako dochód pierwotny otrzymany z zagranicy; wartość czynszu mieszkań zamieszkiwanych przez właścicieli będących nierezydentami jest rejestrowana jako eksport usług, a odpowiadająca im nadwyżka operacyjna netto – jako dochód pierwotny płacony dla zagranicy.

Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo obejmuje dochody wygenerowane przez nieobserwowalną działalność jednostek typu przedsiębiorstwo, które są przekazywane do użytku prywatnego właścicielom biorącym udział w tej działalności.

4.61. Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo nie obejmuje kwot otrzymywanych przez ich właścicieli:

- a) ze sprzedaży istniejących dóbr majątkowych trwałego użytku;
- b) ze sprzedaży gruntów i innych aktywów nieprodukowanych;
- c) z wycofania kapitału.

Kwoty te są traktowane jako wycofanie z kapitału na rachunku finansowym, ponieważ stanowią one całkowitą lub częściową likwidację udziałów kapitałowych w jednostce typu przedsiębiorstwo. Jeśli jednostka typu przedsiębiorstwo stanowi własność jednostek rządowych i samorządowych i jeżeli ma stały deficyt operacyjny, będący rezultatem celowej polityki gospodarczej i społecznej rządu, wszelkie regularne transfery funduszy z rządu do przedsiębiorstwa w celu pokrycia jego strat traktowane są jako dotacje.

4.62. Czas rejestracji: dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo jest rejestrowany w momencie, gdy jest wycofywany przez właścicieli.

4.63. W systemie rachunków dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo występuje:

- a) po stronie rozchodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów, w których sklasyfikowano jednostki typu przedsiębiorstwo;

- b) po stronie przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów właścicieli;
- c) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43)

4.64. *Definicja:* Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43) są równe nadwyżce operacyjnej przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania

plus wszelkie dochody z tytułu własności lub transfery bieżące do otrzymania

minus wszelkie dochody z tytułu własności lub transfery bieżące do zapłacenia, łącznie z faktycznymi przekazami zarobków dla inwestorów zagranicznych bezpośrednich oraz wszelkie podatki bieżące od dochodów, majątku itp., do zapłacenia przez przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania.

4.65. Przedsiębiorstwo bezpośredniego inwestowania jest przedsiębiorstwem posiadającym osobowość prawną lub nieposiadającym osobowości prawnej, w którym inwestor będący rezydentem w innej gospodarce posiada 10 % lub więcej udziałów zwykłych albo liczby głosów (w przypadku przedsiębiorstw posiadających osobowość prawną) lub równoważność (w przypadku przedsiębiorstwa nieposiadającego osobowości prawnej). Przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania obejmują podmioty, które są określane jako jednostki zależne, przedsiębiorstwa stowarzyszone i oddziały. W jednostce zależnej inwestor posiada więcej niż 50 % udziałów, w przedsiębiorstwie stowarzyszonym – 50 % lub mniej udziałów, natomiast oddział jest posiadany w całości lub wspólnie przedsiębiorstwem nieposiadającym osobowości prawnej. Stosunek zagranicznych inwestycji bezpośrednich może być bezpośredni lub pośredni w wyniku łańcucha własności. „Przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania” są szerszym pojęciem niż „przedsiębiorstwa i instytucje finansowe pod kontrolą zagraniczną”.

4.66. Faktyczny podział może być dokonywany z dochodu przedsiębiorcy, w formie dywidend w przypadku przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania lub w formie dochodu podzielonego jednostek typu przedsiębiorstwo. Ponadto zyski zatrzymane są traktowane, jak gdyby zostały podzielone i przekazane inwestorom zagranicznym bezpośrednim, proporcjonalnie do ich udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwie, a następnie przez nich reinwestowane poprzez uzupełnienie udziałów kapitałowych na rachunku finansowym. Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich mogą być ujemne lub dodatnie.

4.67. Czas rejestracji: reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich są rejestrowane w momencie uzyskania.

W systemie rachunków reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich są rejestrowane:

- a) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów;
- b) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Inne dochody z inwestycji (D.44)

Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (D.441)

4.68. *Definicja:* Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych odpowiadają dochodom pierwotnym ogółem otrzymywanym z inwestowania rezerw technicznych ubezpieczeń. Dotyczy to rezerw, w przypadku których instytucje ubezpieczeniowe uznają odpowiednie zobowiązania wobec posiadaczy polis.

Rezerwy techniczne ubezpieczeń są inwestowane przez instytucje ubezpieczeniowe w aktywa finansowe lub grunty (z których otrzymywane są dochody z tytułu własności netto, tj. po odjęciu wszelkich zapłaconych odsetek) albo budynki (które tworzą nadwyżkę operacyjną netto).

Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych rejestruje się oddzielnie dla posiadaczy polis ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych.

W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych instytucja ubezpieczeniowa ma zobowiązanie wobec posiadacza polisy w kwocie równej składce wpłaconej w tej instytucji, ale jeszcze niezyskanej, wartości odszkodowań i świadczeń należnych, ale jeszcze niewypłaconych, oraz rezerwie na szkody jeszcze niezgłoszone lub zgłoszone, ale nierozliczone. W związku z tymi zobowiązaniami instytucja ubezpieczeniowa posiada rezerwy techniczne ubezpieczeń. Dochody z inwestowania tych rezerw traktowane są jako dochód przypisywany posiadaczom polis, następnie dzielony pomiędzy posiadaczy polis na rachunku podziału pierwotnego dochodów i zwracany instytucji ubezpieczeniowej jako uzupełnienie do składek na rachunku podziału wtórnego dochodów.

W przypadku jednostki instytucjonalnej prowadzącej standardowy system gwarancji pożyczek w zamian za opłatę mogłyby także wystąpić dochody z inwestowania rezerw systemu i należy również wykazać, że są one dzielone pomiędzy jednostki wnoszące opłaty (mogą one nie być tymi samymi jednostkami, które korzystają z gwarancji) oraz że są one traktowane jako dodatkowe opłaty na rachunku podziału wtórnego dochodów.

W przypadku polis ubezpieczeniowych na życie i rent dożywotnich instytucje ubezpieczeniowe mają zobowiązania wobec posiadaczy polis i beneficjentów renty dożywotniej równe zaktualizowanej wartości oczekiwanych odszkodowań i świadczeń. W związku z tymi zobowiązaniami instytucje ubezpieczeniowe posiadają fundusze należące do posiadaczy polis, składające się z premii zadeklarowanych w ramach polis z prawem do udziału w zysku, a także rezerwy dla posiadaczy polis i beneficjentów renty dożywotniej na wypłaty przyszłych premii i innych roszczeń. Fundusze te są inwestowane w szereg aktywów finansowych i niefinansowych.

Premie zadeklarowane posiadaczom polis ubezpieczeniowych na życie rejestruje się jako dochody z inwestycji do otrzymania przez posiadaczy polis i traktowane są jako uzupełnienia do składek płaconych przez posiadaczy polis instytucjom ubezpieczeniowym.

Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych na życie rejestruje się jako do zapłacenia przez instytucję ubezpieczeniową i do otrzymania przez gospodarstwa domowe na rachunku podziału pierwotnego dochodów. Inaczej niż w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych lub emerytur i rent kwota jest przenoszona na oszczędności, a następnie rejestrowana jako transakcja finansowa, a konkretnie jako zwiększenie zobowiązań instytucji ubezpieczeń na życie w uzupełnieniu nowych składek minus opłaty za usługi minus świadczenia do zapłacenia.

Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (D.442)

- 4.69. Uprawnienia emerytalno-rentowe wynikają z jednego z dwóch różnych rodzajów systemów emerytalno-rentowych. Są to systemy o zdefiniowanej składce i systemy o zdefiniowanym świadczeniu.

W systemie o zdefiniowanej składce składki pracodawców i pracowników są inwestowane na rzecz pracowników jako przyszłych emerytów lub rencistów. Nie jest dostępne inne źródło finansowania emerytur i rent, a fundusze nie wykorzystuje się w inny sposób. Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalnych w systemie o zdefiniowanej składce są równe dochodom z inwestycji w fundusze powiększonym o dochody z tytułu dzierżawy gruntów lub budynków będących własnością funduszu.

Cechą charakterystyczną systemu o zdefiniowanym świadczeniu jest stosowanie wzoru w celu określenia poziomu wypłat dokonywanych na rzecz emerytów i rencistów. Cecha ta umożliwia określenie poziomu świadczeń jako wartości bieżącej wszystkich przyszłych wypłat, obliczonej przy wykorzystaniu założeń aktuarialnych dotyczących długości życia oraz założeń ekonomicznych dotyczących stóp procentowych lub stopy dyskontowej. Wartość bieżąca uprawnień istniejących zwiększa się na początku roku, ponieważ data ich płatności jest bliższa o jeden rok. Zwiększenie to uznaje się za dochody z inwestycji przypisane emerytom i rencistom w przypadku systemu o zdefiniowanym świadczeniu. Na kwotę podwyżki nie ma wpływu ani to, czy system emerytalno-rentowy ma faktycznie wystarczające fundusze, żeby wypełnić wszystkie swoje zobowiązania, ani rodzaj zwiększenia funduszy, np. czy są to dochody z inwestycji czy zyski z tytułu posiadania majątku.

Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (D.443)

- 4.70. Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania, włącznie z funduszami wspólnego inwestowania i funduszami inwestycyjnymi typu otwartego, składają się z dwóch odrębnych elementów:

— dywidend przypisanych udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (D.4431),

— zysków zatrzymanych przypisanych udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (D.4432).

Składnik związany z dywidendą rejestruje się dokładnie tak samo jak dywidendy poszczególnych przedsiębiorstw i instytucji finansowych, jak opisano powyżej. Składnik związany z zyskami zatrzymanymi jest rejestrowany w oparciu o te same zasady, co opisane zasady wykorzystywane w przypadku przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania, ale jest obliczany z wyłączeniem wszelkich reinwestowanych zysków z zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Pozostałe zyski zatrzymane są przypisane udziałowcom funduszy inwestycyjnych (nie pozostawiając oszczędności funduszowi inwestycyjnemu), którzy ponownie wprowadzają je do funduszu w transakcji zarejestrowanej na rachunku finansowym.

Dochody z tytułu własności otrzymane przez fundusze wspólnego inwestowania są rejestrowane jako dochody udziałowców z tytułu własności, nawet jeżeli nie są one rozdzielane, ale reinwestowane w ich imieniu.

Udziałowcy pośrednio płacą własnymi udziałami w funduszach spółkom zarządzającym za zarządzanie ich inwestycjami. Te opłaty za usługi stanowią wydatki udziałowców, a nie wydatki funduszy.

Czas rejestracji: inne dochody z inwestycji są rejestrowane w momencie ich powstania.

- 4.71. W systemie rachunków inne dochody z inwestycji są rejestrowane jako:

a) przychody na rachunku podziału pierwotnego dochodów posiadaczy polis i udziałowców funduszy inwestycyjnych;

- b) rozchody na rachunku podziału pierwotnego dochodów ubezpieczycieli, funduszy emerytalno-rentowych i funduszy inwestycyjnych;
- c) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Renty gruntowe (D.45)

- 4.72. *Definicja:* Renta gruntowa stanowi dochód do otrzymania przez właściciela zasobów naturalnych w zamian za oddanie zasobów naturalnych do dyspozycji innej jednostce instytucjonalnej.

Istnieją dwa główne rodzaje rent związanych z wykorzystywaniem zasobów naturalnych: renta związana z wykorzystywaniem gruntów oraz renta związana z wykorzystywaniem zasobów podziemnych. Renty związane z wykorzystywaniem pozostałych zasobów naturalnych, takich jak częstotliwości radiowe, mają podobny charakter.

Różnica między rentą gruntową a opłatą dzierżawną polega na tym, że renta gruntowa jest formą dochodów z tytułu własności, a opłata dzierżawna stanowi opłatę za usługi. Opłata dzierżawna jest płatnością dokonywaną w ramach leasingu operacyjnego, w celu wykorzystania środków trwałych należących do innej jednostki. Renta gruntowa jest płatnością dokonywaną w ramach dzierżawy związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych za wykorzystywanie tych zasobów.

Renta związana z wykorzystywaniem gruntów

Renta gruntowa otrzymywana przez właściciela gruntu od dzierżawcy stanowi formę dochodu z tytułu własności. Kategoria ta obejmuje również renty do zapłacenia na rzecz właścicieli wód śródlądowych i rzek za prawo do eksploatacji takich wód w celach rekreacyjnych lub innych, łącznie z rybactwem.

W związku z posiadaniem gruntów właściciel gruntu płaci podatki gruntowe i ponosi koszty związane z utrzymaniem. Takie podatki i koszty są traktowane jako do zapłacenia przez osobę upoważnioną do korzystania z gruntów (dzierżawcę), która ma prawo do potrącenia ich od renty, jaką inaczej byłaby zobowiązana zapłacić właścicielowi gruntów. Renta zmniejszona w ten sposób poprzez podatki lub inne wydatki, które musi zapłacić właściciel gruntu, określana jest jako „renta po podatku”.

- 4.73. Renty związane z wykorzystywaniem gruntów nie obejmują czynszów od znajdujących się na nich budynków mieszkalnych lub innych; czynsze te są traktowane jako opłata za usługę rynkową zapewnianą przez właściciela dzierżawcy budynku lub mieszkania i są rejestrowane na rachunkach jako zużycie pośrednie lub spożycie dzierżawcy. Jeżeli brak jest obiektywnych podstaw do rozdzielenia opłaty pomiędzy rentę związaną z wykorzystywaniem gruntów i czynsz za umiejscowione na nich budynki, całą kwotę traktuje się jako rentę gruntową, w sytuacji, gdy szacuje się, że wartość gruntów przewyższa wartość położonych na niej budynków, a jako czynsz – w sytuacji odwrotnej.

Renty związane z wykorzystywaniem zasobów podziemnych

- 4.74. Kategoria ta obejmuje opłaty za prawną eksploatację, należne właścicielom złóż mineralnych i kopalnych (węgiel, ropa lub gaz ziemny), będących jednostkami prywatnymi lub należącymi do sektora instytucji rządowych i samorządowych, z tytułu leasingu innym jednostkom instytucjonalnym, pozwalającego im na poszukiwania lub wydobycie tych złóż w danym okresie.

- 4.75. Czas rejestracji rent gruntowych: renty gruntowe są rejestrowane w okresie, w którym są do zapłacenia.

- 4.76. W systemie rachunków renty gruntowe są rejestrowane:

- a) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla sektorów;
- b) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

PODATKI BIEŻĄCE OD DOCHODÓW, MAJĄTKU ITP. (D.5)

- 4.77. *Definicja:* Podatki bieżące od dochodów, majątku itp. (D.5) obejmują wszystkie obowiązkowe jednostronne płatności, pieniężne lub w naturze, pobierane okresowo przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz zagranicę od dochodu i majątku jednostek instytucjonalnych, oraz niektóre podatki niewymierzone ani na podstawie tego dochodu, ani tego majątku.

Podatki bieżące od dochodów, majątku itp. dzielą się na:

- a) podatki dochodowe (D.51);
- b) pozostałe podatki bieżące (D.59).

Podatki dochodowe (D.51)

- 4.78. *Definicja:* Podatki dochodowe (D.51) obejmują podatki od dochodów, zysków oraz zysków kapitałowych. Są one wymierzone na podstawie faktycznych lub przewidywanych dochodów osób fizycznych, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i instytucji finansowych lub instytucji niekomercyjnych. Obejmują one także podatki od majątku, gruntów lub nieruchomości, pod warunkiem że majątek ten jest wykorzystywany jako podstawa do oszacowania dochodu jego właścicieli.

Podatki dochodowe obejmują:

- a) podatki od dochodu osób indywidualnych lub gospodarstw domowych (np. dochodu z pracy, z tytułu własności, przedsiębiorczości, emerytur i rent) łącznie z podatkami potrącanymi przez pracodawców, np. podatki potrącane przy wypłacie wynagrodzenia (ang. pay-as-you-earn). Kategoria ta obejmuje również podatki od dochodów właścicieli przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej;
- b) podatki od dochodów lub zysków przedsiębiorstw;
- c) podatki od zysków z tytułu posiadania majątku;
- d) podatki od wygranych w grach loteryjnych lub hazardowych, do zapłacenia od kwot otrzymanych przez zwycięzców w odróżnieniu od podatków obrotowych płaconych przez organizatorów gier loteryjnych lub hazardowych, które są traktowane jako podatki od produktów.

Pozostałe podatki bieżące (D.59)

4.79. Pozostałe podatki bieżące (D.59) obejmują:

- a) podatki bieżące od kapitału, na które składają się podatki płacone od własności lub użytkowania gruntu lub budynków przez właścicieli, oraz podatki bieżące od wzbogacenia i innych aktywów, np. biżuterii, bez podatków wymienionych w kategorii D.29 (płaconych przez przedsiębiorstwa jako efekt działalności produkcyjnej) oraz bez podatków wymienionych w kategorii D.51 (podatki dochodowe);
- b) podatek pogłówny, ściągany od osób dorosłych lub gospodarstw domowych, niezależnie od dochodu czy majątku;
- c) podatki od wydatków, do zapłacenia od wszystkich wydatków ponoszonych przez osoby lub gospodarstwa domowe;
- d) opłaty gospodarstw domowych za zezwolenia (licencje) na posiadanie lub użytkowanie do celów prywatnych pojazdów, jednostek pływających lub statków powietrznych oraz opłaty licencyjne za rekreacyjne uprawianie myślistwa, łowiectwa lub wędkarstwa itp. Rozróżnienie pomiędzy podatkami a zakupami usług od sektora instytucji rządowych i samorządowych opiera się na tych samych kryteriach jak w przypadku płatności dokonywanych przez przedsiębiorstwa, a mianowicie jeżeli wydawanie zezwoleń nie wymaga dużego nakładu pracy lub w ogóle nie wymaga pracy ze strony sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ zezwolenia wydawane są automatycznie po zapłaceniu należnej kwoty, to służą one prawdopodobnie tylko pozyskiwaniu wpływów, nawet jeśli instytucje rządowe i samorządowe wydają w zamian jakieś poświadczenia lub pozwolenia; w takim przypadku opłaty za nie traktowane są jako podatki. Jeżeli jednak rząd wykorzystuje wydawanie zezwoleń do sprawowania rzeczywistej funkcji regulacyjnej (np. sprawdzania kompetencji lub kwalifikacji określonych osób), wówczas dokonywane opłaty traktuje się jako zapłatę za usługi świadczone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, nie zaś jako opłatę o charakterze podatku, o ile opłaty te nie są w oczywisty sposób nieproporcjonalne do kosztów świadczonych usług;
- e) podatki od transakcji międzynarodowych, np. podróży zagranicznych, zagranicznych przekazów zarobków, inwestycji zagranicznych itp., z wyjątkiem podatków do zapłacenia przez producentów oraz ceł importowych płaconych przez gospodarstwa domowe.

4.80. Podatki bieżące od dochodów, majątku itp. nie obejmują:

- a) podatków od spadków i darowizn (za życia), które uznaje się za ściągane od kapitału beneficjentów i wykazywane w pozycji „podatki od kapitału” (D.91);
- b) podatków pobieranych w sposób nieregularny lub podatków jednorazowych od kapitału lub majątku, rejestrowanych w pozycji „podatki od kapitału” (D.91);
- c) podatków od gruntu, budynków lub innych aktywów posiadanych lub dzierżawionych przez przedsiębiorstwa i użytkowanych do celów produkcyjnych; takie podatki są traktowane jako pozostałe podatki związane z produkcją (D.29);
- d) opłat dokonywanych przez gospodarstwa domowe za pozwolenia inne niż pozwolenia na użytkowanie pojazdów, jednostek pływających lub statków powietrznych bądź licencje na rekreacyjne uprawianie myślistwa, łowiectwa lub wędkarstwa, np.: opłat za prawa jazdy lub licencje pilotów, pozwolenia na broń palną oraz opłat płaconych sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, takich jak opłaty za wstęp do muzeów i bibliotek, opłaty za wywóz śmieci, opłaty za paszporty, opłaty lotniskowe, opłaty sądowe itp., które są traktowane w większości przypadków jako zakupy usług świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, jeżeli spełniają one określone w pkt 4.79 lit. d) kryteria rejestrowania ich jako usługi.

4.81. Wartość podatków ogółem obejmuje odsetki od zaległości podatkowych oraz kary pieniężne nałożone przez organy podatkowe, jeżeli brak jest danych umożliwiających oszacowanie tych odsetek i kar osobno; wartość ta obejmuje obciążenia nałożone w związku z odzyskiwaniem i wymiarem zaległych podatków, pomniejszone o kwoty ulg udzielanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych w ramach określonej polityki gospodarczej oraz o kwoty zwrotów z tytułu dokonanych nadpłat.

Rośnie skala dotacji i świadczeń społecznych udostępnianych za pośrednictwem systemu podatkowego w formie ulg podatkowych, a także zakres łączenia systemu płatności z systemem ściągania podatków. Ulgi podatkowe są formą obniżania podatku i zmniejszają obowiązek podatkowy beneficjenta.

System ulg podatkowych, w którym beneficjent otrzymuje nadpłatę, jeżeli ulga jest większa niż zobowiązanie, określa się jako system ulg podatkowych do zapłacenia. W systemie ulg podatkowych do zapłacenia wypłaty mogą być dokonywane na rzecz podatników oraz osób i podmiotów niepłacących podatków. W systemie ulg podatkowych do zapłacenia całą kwotę ulg podatkowych rejestruje się jako wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych, a nie jako zmniejszanie dochodów podatkowych.

Niektóre systemy ulg podatkowych są natomiast systemami ulg podatkowych nie do zapłacenia, w których ulgi podatkowe są ograniczone do kwoty zobowiązania podatkowego. W systemie ulg podatkowych nie do zapłacenia wszystkie ulgi podatkowe stanowią element systemu podatkowego i zmniejszają dochody podatkowe państwa.

- 4.82. Podatki bieżące od dochodów, majątku itp. rejestruje się w momencie wystąpienia działalności, transakcji lub innego zdarzenia powodującego powstanie zobowiązania do zapłaty.

Jednak niektóre rodzaje działalności gospodarczej, transakcje lub zdarzenia, które na mocy ustawodawstwa podatkowego powinny nakładać na jednostki zobowiązanie do płacenia podatków, stale wymykają się spod kontroli organów podatkowych. Nierealistyczne byłoby założenie, że taka działalność, transakcje lub zdarzenia powodują powstanie aktywów lub zobowiązań finansowych w formie kwot do zapłacenia lub do otrzymania. Rejestruje się wyłącznie kwoty podlegające zapłacie, potwierdzone wymiarami podatkowymi, deklaracjami lub innymi instrumentami, z których wynika jasne zobowiązanie podatnika do zapłaty podatku. Nie przypisuje się umownie podatków niepotwierdzonych wymiarami podatkowymi.

Podatki zarejestrowane na rachunkach pochodzą z dwóch źródeł: kwot potwierdzonych wymiarami i deklaracjami oraz wpływów gotówkowych.

- a) W przypadku wykorzystania wymiarów i deklaracji kwoty dostosowuje się za pomocą współczynnika odzwierciedlającego wymierzone i zadeklarowane kwoty, nigdy niezebrane. Możliwe jest również rejestrowanie transferu kapitałowego do odpowiednich sektorów w kwocie równiej dostosowaniu. Współczynniki oszacowuje się na podstawie doświadczeń z przeszłości oraz bieżących oczekiwań odnośnie do kwot wymierzonych i zadeklarowanych, nigdy niezebranych. Współczynniki te różnią się w zależności od rodzaju podatku.

- b) W przypadku wykorzystania wpływów gotówkowych dostosowuje się je czasowo w ten sposób, aby kwota gotówkowa została przypisana do czasu realizacji określonych czynności, transakcji lub innych zdarzeń powodujących powstanie zobowiązania podatkowego (lub czasu określenia kwoty podatku – w przypadku niektórych podatków dochodowych). Takie dostosowanie opiera się na średniej różnicy czasowej pomiędzy czynnościami, transakcjami lub innymi zdarzeniami, o których mowa (lub określeniem kwoty podatku), a podatkowym wpływem gotówkowym.

Jeżeli pracodawca zatrzyma u źródła podatki bieżące od dochodów, majątku itp., podatki te są uwzględniane w wynagrodzeniach, nawet jeżeli pracodawca nie przekazał ich sektorowi instytucji rządowych i samorządowych. Sektor gospodarstw domowych wykazuje zapłatę pełnej kwoty na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych. Kwoty, które w rzeczywistości nie zostały zapłacone, są zneutralizowane zgodnie z D.995 jako transfer kapitałowy z sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz sektorów pracodawców.

W niektórych przypadkach zobowiązanie do zapłaty podatków dochodowych może być ustalone dopiero w późniejszym okresie księgowym niż ten, w którym powstał dochód. W takim przypadku należy zachować pewną elastyczność co do momentu rejestracji podatku. Podatki dochodowe potrącają u źródła, na przykład podatki typu PAYE (ang. pay-as-you-earn, tj. potrącenie podatku przy wypłacie) oraz regularne zaliczki na poczet podatków dochodowych, mogą być rejestrowane w okresach, w których są zapłacone, a wszelkie końcowe zobowiązanie podatkowe dotyczące dochodu może być zaliczone do okresu, na który zostało ustalone zobowiązanie.

Podatki bieżące od dochodów, majątku itp. są rejestrowane jako:

- a) rozchody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów, w których sklasyfikowano płatników podatku;
- b) przychody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- c) rozchody i przychody na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE I ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE (D.6)

- 4.83. *Definicja:* Świadczenia społeczne są to transfery pieniężne lub w naturze, świadczone na rzecz gospodarstw domowych w celu zwolnienia ich z obciążeń finansowych powstałych w wyniku pojawienia się ryzyka lub potrzeb, dokonywane poprzez zbiorowo zorganizowane systemy lub poza nimi przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych; obejmują one wypłaty od sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz producentów, którzy indywidualnie zapewniają świadczenia społeczne gospodarstwom domowym, w kontekście ryzyka społecznego lub potrzeb.

- 4.84. Wykaz ryzyk lub potrzeb dających podstawę do świadczeń społecznych przedstawia się następująco:

- a) choroba;
- b) inwalidztwo, niepełnosprawność;

- c) wypadki przy pracy lub choroba zawodowa;
- d) podeszły wiek;
- e) spadkobierstwo;
- f) macierzyństwo;
- g) zobowiązania rodzinne;
- h) promowanie podejmowania pracy;
- i) bezrobocie;
- j) użytkowanie mieszkania lub domu;
- k) edukacja;
- l) ogólny niedostatek.

W przypadku użytkowania mieszkania lub domu wszelkie płatności dokonywane przez władze publiczne na rzecz mieszkańców, które mają na celu obniżenie czynszów mieszkaniowych, są traktowane jako świadczenia społeczne, z wyjątkiem określonych świadczeń płaconych przez władze publiczne występujące w charakterze pracodawców.

4.85. Świadczenia społeczne obejmują:

- a) bieżące i ryczałtowe transfery z systemów, do których wpłacane są składki na ubezpieczenia, które dotyczą społeczeństwa ogółem lub dużej jego części i które są narzucane oraz kontrolowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych (systemy zabezpieczenia społecznego);
- b) bieżące oraz ryczałtowe transfery z systemów zorganizowanych przez pracodawców na rzecz pracowników, byłych pracowników lub osób będących na ich utrzymaniu (innych systemów ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem). Składki mogą być płacone przez pracowników lub pracodawców; mogą być także płacone przez osoby pracujące na własny rachunek;
- c) transfery bieżące z jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, które nie są zależne od uprzednich wpłat składek i które są zwykle związane z oszacowaniem dostępnego dochodu. Transfery te są powszechnie znane jako pomoc społeczna.

4.86. Ze świadczeń społecznych wyłączone są:

- a) odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń w przypadku polis wykupionych wyłącznie z własnej inicjatywy ubezpieczonego, niezależnie od jego pracodawcy lub sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń w przypadku polis wykupionych wyłącznie w celu uzyskania rabatu, nawet jeśli polisy te są wykupione zbiorowo.

4.87. Aby indywidualna polisa mogła być traktowana jako część systemu ubezpieczeń społecznych, zdarzenia lub okoliczności, od których uczestnicy są ubezpieczeni, muszą odpowiadać ryzykom lub potrzebom wymienionym w pkt 4.84, a ponadto spełniony musi być przynajmniej jeden z następujących warunków:

- a) uczestnictwo w systemie jest obowiązkowe, albo na mocy prawa, albo na mocy warunków zatrudnienia pracownika lub grupy pracowników;
- b) system ma charakter zbiorowy i przeznaczony jest na świadczenia dla wyznaczonej grupy pracowników, niezależnie od tego, czy są to pracownicy, osoby pracujące na własny rachunek czy też osoby niezatrudnione, przy czym uczestnictwo jest ograniczone do członków tej grupy;
- c) pracodawca wnosi składkę (faktyczną lub przypisaną umownie) do systemu, w imieniu pracownika, bez względu na to czy pracownik również wnosi taką składkę czy też nie.

4.88. *Definicja:* Systemy ubezpieczeń społecznych to systemy, w których uczestnicy są zobowiązani lub zachęceni przez pracodawców lub sektor instytucji rządowych i samorządowych do ubezpieczenia się od pewnych zdarzeń lub okoliczności, które mogą mieć negatywny wpływ na sytuację bytową ich samych lub osób będących na ich utrzymaniu. W tych systemach składki na ubezpieczenia społeczne płacone są przez pracowników lub inne osoby, lub przez pracodawców w imieniu ich pracowników, w celu zabezpieczenia uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych w okresie bieżącym i w kolejnych okresach pracownikom lub innym osobom płacącym składki oraz osobom będącym na ich utrzymaniu lub ich spadkobiercom.

Systemy ubezpieczeń społecznych są organizowane dla grup pracowników lub są dostępne z mocy prawa dla wszystkich pracowników lub wyznaczonych kategorii pracowników, zarówno dla osób niezatrudnionych, jak i pracowników. Zakres tych systemów sięga od prywatnych systemów dla wybranych grup pracowników zatrudnionych przez jednego pracodawcę do systemów zabezpieczenia społecznego obejmujących całą siłę roboczą państwa. Uczestnictwo zainteresowanych pracowników w takich systemach może być dobrowolne, ale częściej bywa obowiązkowe. Na przykład uczestnictwo w systemach zorganizowanych przez poszczególnych pracodawców może być na przykład wymagane na podstawie warunków zatrudnienia wspólnie ustalonych przez pracodawców i ich pracowników.

4.89. Można wyróżnić dwa rodzaje systemów ubezpieczeń społecznych:

- a) pierwszy z nich stanowią systemy zabezpieczenia społecznego obejmujące całe społeczeństwo lub dużą jego część, tworzone, kontrolowane i finansowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych. Płatności emerytalno-rentowe do zapłacenia w ramach tych systemów mogą być lub nie być powiązane z wysokością wynagrodzenia beneficjenta lub przeszłością zawodową. Świadczenia inne niż emerytalno-rentowe są rzadziej powiązane z wysokością wynagrodzenia;
- b) drugi rodzaj obejmuje inne systemy związane z zatrudnieniem. Systemy te opierają się na związku między pracodawcą a pracownikiem w zapewnieniu świadczeń emerytalno-rentowych i ewentualnie innych uprawnień ujętych w warunkach zatrudnienia, przy czym odpowiedzialności za udzielanie świadczeń nie ponosi sektor instytucji rządowych i samorządowych w ramach zabezpieczenia społecznego.

4.90. Systemy ubezpieczeń społecznych tworzone przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych dla ich własnych pracowników, a nie dla ogółu ludności czynnej zawodowo, są sklasyfikowane jako inne systemy związane z zatrudnieniem, nie zaś jako systemy zabezpieczenia społecznego.

Składki netto na ubezpieczenia społeczne (D.61)

4.91. *Definicja:* Składki netto na ubezpieczenia społeczne są faktycznymi lub przypisanymi umownie składkami płatnymi przez gospodarstwa domowe do systemów ubezpieczeń społecznych, aby zapewnić środki na wypłatę świadczeń społecznych. Składki netto na ubezpieczenia społeczne (D.61) obejmują:

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.611)

plus przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.612)

plus faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (D.613)

plus uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe (D.614)

minus opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (D.61SC).

Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych są opłatami za usługi pobieranymi przez jednostki administrujące systemami. Pojawiają się one w tym miejscu w ramach obliczenia składek netto na ubezpieczenia społeczne (D.61); nie są one transakcjami redystrybucyjnymi, ale częścią wydatków na produkcję globalną i spożycie.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.611)

4.92. Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.611) odpowiadają przepływowi D.121.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są płacone przez nich na rzecz systemów zabezpieczenia społecznego i innych systemów ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem w celu zapewnienia swoim pracownikom świadczeń społecznych.

Jako że faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są dokonywane na rzecz ich pracowników, ich wartość jest rejestrowana jako jeden ze składników kosztów związanych z zatrudnieniem, łącznie z wynagrodzeniami pieniężnymi i w naturze. Następnie składki na ubezpieczenia społeczne rejestruje się jako płacone przez pracowników w formie transferów bieżących do systemów zabezpieczenia społecznego oraz innych systemów ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem.

Pozycja ta dzieli się na dwie kategorie:

- a) faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6111) odpowiadają przepływowi D.1211;
- b) faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6112) odpowiadają przepływowi D.1212.

4.93. Płatności faktycznych składek na ubezpieczenia społeczne mogą być obowiązkowe z mocy prawa lub przepisów, albo mogą być dokonywane w wyniku zawartych umów zbiorowych w ramach określonych gałęzi lub między pracodawcą a pracownikami w danym przedsiębiorstwie, albo obowiązek ich płacenia został wpisany do umowy o pracę. W pewnych przypadkach składki mogą być dobrowolne.

Takie dobrowolne składki obejmują:

- a) składki na ubezpieczenia społeczne wpłacane na fundusz zabezpieczenia społecznego przez osoby, które nie są do tego zobowiązane z mocy prawa;
  - b) składki na ubezpieczenia społeczne wpłacane do instytucji ubezpieczeniowych (lub funduszy emerytalno-rentowych, sklasyfikowanych w tym samym sektorze), jako część uzupełniających systemów ubezpieczeń społecznych zorganizowanych przez przedsiębiorstwa na rzecz swoich pracowników, do których pracownicy przystępują dobrowolnie;
  - c) składki na rzecz ubezpieczeniowych planów oszczędnościowych z członkostwem otwartym dla pracowników lub osób pracujących na własny rachunek.
- 4.94. Czas rejestracji: faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.611) są rejestrowane w momencie, w którym wykonywana jest praca powodująca powstanie zobowiązania do zapłaty.
- 4.95. Składki na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, rejestrowane na rachunkach, pochodzą z dwóch źródeł: kwot potwierdzonych wymiarami i deklaracjami lub wpływów gotówkowych.

- a) W przypadku wykorzystania wymiarów i deklaracji kwoty dostosowuje się za pomocą współczynnika odzwierciedlającego wymierzone i zadeklarowane kwoty, nigdy niezebrane. Możliwe jest również rejestrowanie transferu kapitałowego do odpowiednich sektorów w kwocie równiej dostosowaniu. Współczynniki oszacowuje się na podstawie doświadczeń z przeszłości oraz bieżących oczekiwań odnośnie do kwot wymierzonych i zadeklarowanych, nigdy niezebranych. Współczynniki te różnią się w zależności od rodzaju składek na ubezpieczenia społeczne.
- b) W przypadku wykorzystania wpływów gotówkowych dostosowuje się je czasowo w ten sposób, aby kwota gotówkowa została przypisana do czasu realizacji określonej czynności powodującej powstanie zobowiązania do zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne (lub do czasu powstania takiego zobowiązania). Takie dostosowanie może opierać się na średniej różnicy czasowej pomiędzy czynnością (lub powstaniem zobowiązania) a wpływem gotówkowym.

Jeżeli pracodawca zatrzymuje u źródła składki na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, składki te są uwzględniane w wynagrodzeniach, nawet jeżeli pracodawca nie przekazał ich sektorowi instytucji rządowych i samorządowych. W takim przypadku sektor gospodarstw domowych wykazuje zapłatę pełnej kwoty na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych. Kwoty, które w rzeczywistości nie zostały zapłacone, są zneutralizowane zgodnie z D.995 jako transfer kapitałowy z sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz sektorów pracodawców.

4.96. Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są rejestrowane jako:

- a) rozchody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla gospodarstw domowych;
- b) rozchody na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku gospodarstw domowych nierezydentów);
- c) przychody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla ubezpieczycieli lub pracodawców, będących rezydentami;
- d) przychody na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku ubezpieczycieli lub pracodawców będących nierezydentami).

Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.612)

4.97. *Definicja:* Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.612) stanowią odpowiednik świadczeń społecznych (pomniejszych o ewentualne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracowników) płaconych bezpośrednio przez pracodawców (tj. niezwiązanych ze składkami faktycznymi na ubezpieczenia społeczne płaconymi przez pracodawców) na rzecz ich pracowników lub byłych pracowników i innych określonych osób.

Odpowiadają one przepływowi D.122 zgodnie z opisem dotyczącym kosztów związanych z zatrudnieniem. Ich wartość musi opierać się na kalkulacji aktuarialnej lub na racjonalnie określonej relacji składek do wynagrodzeń płaconych obecnym pracownikom, lub na podstawie świadczeń innych niż emerytalno-rentowe z niekapitałowych systemów ubezpieczeń społecznych do zapłacenia przez przedsiębiorstwo w tym samym okresie księgowym.

Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.612) dzieli się na dwie kategorie:

- a) przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6121). Odpowiadają one przepływowi D.1221;

- b) przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6122). Odpowiadają one przepływowi D.1222.
- 4.98. Czas rejestracji: przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców, stanowiące odpowiednik obowiązkowych bezpośrednich świadczeń społecznych, są rejestrowane w okresie, w którym praca jest wykonywana. Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców, stanowiące odpowiednik dobrowolnych bezpośrednich świadczeń społecznych, są rejestrowane w momencie, gdy świadczenie jest wypłacane.
- 4.99. Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są rejestrowane jako:
- rozchody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla gospodarstw domowych i na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących;
  - przychody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów, do których należą pracodawcy lub ubezpieczyciele będący rezydentami, i na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (D.613)

- 4.100. *Definicja:* Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe są to składki na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia we własnym imieniu do systemów ubezpieczeń społecznych przez pracowników, osoby pracujące na własny rachunek oraz osoby niezatrudnione.

Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (D.613) dzieli się na dwie kategorie:

- faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe (D.6131);
- faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe (D.6132).

Czas rejestracji: faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe są rejestrowane na zasadzie memoriałowej. W przypadku osób pracujących są rejestrowane w momencie, w którym wykonywana jest praca powodująca powstanie zobowiązania do zapłaty. W przypadku osób niezatrudnionych są rejestrowane w momencie wpłacenia składek.

W systemie rachunków faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe są rejestrowane w następujący sposób:

- po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla gospodarstw domowych i na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących;
- po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów, do których należą pracodawcy, i na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe (D.614)

- 4.101. *Definicja:* Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe obejmują dochody z tytułu własności uzyskane w okresie księgowym w odniesieniu do stanu uprawnień emerytalno-rentowych i innych niż emerytalno-rentowe.

Pozycja ta dzieli się na dwie kategorie:

- uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe (D.6141);
- uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe (D.6142).
Pozycja D.6142 odpowiada uzupełnieniom do płaconych przez gospodarstwa domowe składek związanych z ryzykiem społecznym i potrzebami innymi niż emerytury i renty, takimi jak choroba, macierzyństwo, wypadki przy pracy, niepełnosprawność, redukcja etatów itp.

Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe są włączone do dochodów z tytułu własności do zapłacenia przez administratorów funduszy emerytalno-rentowych gospodarstwom domowym na rachunku podziału pierwotnego dochodów (dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych D.442).

Ponieważ w praktyce dochód ten jest zatrzymywany przez administratorów funduszy emerytalno-rentowych, jest on traktowany na rachunku podziału wtórnego dochodów jako zwrócony przez gospodarstwa domowe do funduszy emerytalno-rentowych w formie uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe.

Czas rejestracji: uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe są rejestrowane w momencie ich powstania.

Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (D.62)

4.102. Kategoria D.62 składa się z trzech podkategorii:

świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne (D.621),

pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych (D.622),

świadczenia z pomocy społecznej pieniężne (D.623).

Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne (D.621)

4.103. *Definicja:* Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne są to świadczenia z ubezpieczeń społecznych do zapłacenia w gotówce gospodarstwom domowym przez fundusze zabezpieczenia społecznego. Refundacje są wyłączone i traktowane jako transfery socjalne w naturze (D.632).

Świadczenia te są zapewniane w ramach systemów zabezpieczenia społecznego.

Można je podzielić na:

- pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego (D.6211),
- pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego (D.6212).

Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych (D.622)

4.104. *Definicja:* Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych odpowiadają świadczeniom płaconym przez pracodawców w kontekście innych systemów ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem. Innymi świadczeniami z ubezpieczeń społecznych związanymi z zatrudnieniem są świadczenia społeczne (pieniężne lub w naturze) do zapłacenia przez systemy ubezpieczeń społecznych inne niż systemy zabezpieczenia społecznego osobom płacącym składki, osobom będącym na ich utrzymaniu lub osobom uprawnionym do świadczeń z tytułu śmierci bliskiego.

Świadczenia tego typu obejmują z reguły:

- a) stałe wypłaty wynagrodzeń, w normalnej wysokości lub obniżone, za czas nieobecności w pracy, np. z powodu choroby, wypadku, urlopu macierzyńskiego itp.;
- b) wypłaty zasiłków rodzinnych, edukacyjnych lub innych dla osób będących na utrzymaniu ubezpieczonych;
- c) wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych lub rent rodzinnych byłym pracownikom lub ich spadkobiercom oraz wypłaty świadczeń pracownikom lub ich spadkobiercom w przypadku redukcji etatów, niezdolności do pracy, śmierci w wyniku wypadku itp. (o ile są one zapewnione w ramach umów zbiorowych);
- d) usługi medyczne niezwiązane z pracą pracownika;
- e) zakłady dla rekonwalescentów i domy spokojnej starości.

Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych (D.622) można podzielić na:

- pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych (D.6221),
- pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych (D.6222).

Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne (D.623)

4.105. *Definicja:* Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne są to transfery bieżące do zapłacenia gospodarstwom domowym przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych w celu zaspokojenia tych samych potrzeb co świadczenia z ubezpieczeń społecznych, lecz poza systemem ubezpieczeń społecznych wymagającym uczestnictwa, zwykle poprzez opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne.

Wykluczają one zatem wszystkie świadczenia płacone przez fundusze zabezpieczenia społecznego. Świadczenia z pomocy społecznej mogą być płacone w następujących okolicznościach:

- a) nie istnieje system ubezpieczeń społecznych obejmujący dany przypadek;
- b) wprawdzie istnieją systemy ubezpieczeń społecznych, ale dane gospodarstwa domowe w nich nie uczestniczą i nie przysługują im świadczenia z ubezpieczeń społecznych;

- c) świadczenia z ubezpieczeń społecznych uważa się za niewystarczające na pokrycie przedmiotowych potrzeb i dodatkowo wypłaca się świadczenia z pomocy społecznej;
- d) w ramach ogólnej polityki społecznej.

Takie świadczenia nie obejmują transferów bieżących płaconych w wyniku zdarzeń i okoliczności zazwyczaj nieobjętych systemami ubezpieczeń społecznych (tj. transferów dokonywanych z tytułu zaistniałych klęsk żywiołowych, rejestrowanych w pozycjach: pozostałe transfery bieżące lub pozostałe transfery kapitałowe).

4.106. Czas rejestracji świadczeń społecznych innych niż transfery socjalne w naturze (D.62):

- a) pieniężne – są rejestrowane w momencie wystąpienia roszczenia do świadczeń;
- b) w naturze – są rejestrowane w momencie, gdy usługi są świadczone lub w momencie przeniesienia prawa własności do wyrobów, dostarczonych bezpośrednio gospodarstwom domowym przez producentów nierynkowych.

4.107. Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (D.62) są rejestrowane jako:

- a) rozchody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów przyznających świadczenia;
- b) rozchody na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku świadczeń przyznawanych przez zagranicę);
- c) przychody na rachunku podziału wtórnego dochodów dla gospodarstw domowych;
- d) przychody na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku świadczeń przyznawanych gospodarstwom domowym nierezydentów).

Transfery socjalne w naturze (D.63)

4.108. *Definicja:* Transfery socjalne w naturze (D.63) obejmują indywidualne wyroby i usługi dostarczane gospodarstwom domowym przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych nieodpłatnie bądź po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych, zarówno zakupione na rynku, jak i wyprodukowane w ramach produkcji globalnej nierynkowej jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych. Są one finansowane z wpływów podatkowych, innych dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych lub składek na zabezpieczenie społeczne, bądź też z darowizn lub dochodów z tytułu własności w przypadku instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

Usługi świadczone nieodpłatnie bądź po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych na rzecz gospodarstw domowych są określane jako usługi indywidualne, w odróżnieniu od usług ogólnospołecznych świadczonych społeczeństwu jako całości lub dużej jego części, takich jak obrona narodowa i oświetlenie ulic. Usługi indywidualne obejmują głównie usługi edukacyjne i zdrowotne, chociaż często świadczone są również inne usługi, takie jak usługi mieszkaniowe oraz usługi w zakresie rekreacji i kultury.

4.109. Transfery socjalne w naturze (D.63) dzieli się na:

Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D.631)

Definicja: Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D.631) są dostarczane bezpośrednio beneficjentom przez producentów nierynkowych. Wszelkie opłaty dokonywane przez same gospodarstwa domowe powinny być odjęte.

Transfery socjalne w naturze – produkcja rynkowa nabyta przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (D.632)

Definicja: Transfery socjalne w naturze – produkcja rynkowa nabyta przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (D.632):

- a) mają postać refundacji, dokonywanych przez fundusze zabezpieczenia społecznego, uznanych wydatków gospodarstw domowych na określone wyroby i usługi; lub
- b) są dostarczane bezpośrednio beneficjentom przez producentów rynkowych, od których sektor instytucji rządowych i samorządowych kupuje odpowiednie wyroby i usługi.

Wszelkie opłaty dokonywane przez same gospodarstwa domowe powinny być odjęte.

Jeżeli gospodarstwo domowe zakupuje wyrób lub usługę, za które otrzyma zwrot całości lub części poniesionych kosztów z funduszu zabezpieczenia społecznego, to takie gospodarstwo domowe może być traktowane, jak gdyby działało w imieniu tego funduszu. W efekcie gospodarstwo domowe udziela niejako krótkoterminowego kredytu dla funduszu zabezpieczenia społecznego, który zostaje uznany za spłacony natychmiast po uzyskaniu zwrotu poniesionych kosztów przez gospodarstwo domowe.

Kwota wydatków podlegających zwrotowi jest rejestrowana jako poniesiona bezpośrednio przez fundusz zabezpieczenia społecznego w momencie, kiedy gospodarstwo domowe dokonuje zakupu, podczas gdy jedyny wydatek rejestrowany dla gospodarstwa domowego stanowi ewentualną różnicę między ceną nabycia a zwróconą kwotą. Kwota zwrócona z tytułu poniesionego wydatku nie jest zatem traktowana jako bieżący transfer pieniężny dokonany z funduszu zabezpieczenia społecznego do gospodarstwa domowego.

- 4.110. Przykładami transferów socjalnych w naturze (D.63) są: opieka medyczna, dentyścyczna, chirurgia, hospitalizacja, wydatki poniesione na okulary lub szkła kontaktowe, przyrządy lub urządzenia medyczne oraz podobne wyroby lub usługi związane z ryzykiem społecznym lub potrzebami społecznymi.

Inne przykłady nieobjęte systemem ubezpieczeń społecznych obejmują budownictwo socjalne, dodatki mieszkaniowe, żłobki, szkolenie zawodowe, obniżki cen usług transportowych (wykorzystywanych wyłącznie na cele socjalne) oraz inne podobne wyroby i usługi, w kontekście ryzyka społecznego lub potrzeb. Poza zakresem ryzyka społecznego lub potrzeb społecznych, zapewnienie przez sektor instytucji rządowych i samorządowych indywidualnym gospodarstwom domowym wyrobów i usług, takich jak usługi w zakresie rekreacji, kultury lub sportu, bezpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych, traktowane jest jako transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D631).

- 4.111. Czas rejestracji: transfery socjalne w naturze (D.63) są rejestrowane w momencie świadczenia usług lub w momencie przeniesienia prawa własności do wyrobów dostarczonych bezpośrednio gospodarstwom domowym przez producentów.

Transfery socjalne w naturze (D.63) są rejestrowane w następujący sposób:

- a) po stronie rozchodów na rachunku redystrybucji dochodów w naturze dla sektorów przyznających świadczenia;
- b) po stronie przychodów na rachunku redystrybucji dochodów w naturze dla gospodarstw domowych.

Spożycie transferowanych wyrobów i usług jest rejestrowane na rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji.

Transfery socjalne w naturze nie występują w sektorze zagranica (są one rejestrowane w pozycji D.62 jako świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze).

POZOSTAŁE TRANSFERY BIEŻĄCE (D.7)

Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.71)

- 4.112. *Definicja:* Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.71) są składkami do zapłacenia w ramach polis nabytych przez jednostki instytucjonalne. Polisy uzyskane przez indywidualne gospodarstwa domowe są polisami uzyskanymi z własnej inicjatywy i dla własnej korzyści, niezależnie od ich pracodawców lub sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz poza systemem ubezpieczeń społecznych. Składki ubezpieczeniowe netto w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych obejmują zarówno faktyczne składki do zapłacenia przez posiadaczy polis ubezpieczeniowych, w celu uzyskania ochrony ubezpieczeniowej w okresie księgowym (składki uzyskane), jak też uzupełnienia do składek, do zapłacenia od dochodów z tytułu własności przypisanych posiadaczom polis ubezpieczeniowych, po odjęciu opłat za usługi świadczone przez instytucje ubezpieczeniowe.

Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych to kwoty dostępne w celu zapewnienia ochrony w przypadku różnych zdarzeń lub wypadków powodujących zniszczenie wyrobów, majątku lub wyrządzenie szkody osobom, w wyniku przyczyn naturalnych lub spowodowanych przez człowieka (tj. ognia, pożarów, powodzi, stłuczek, kradzieży, aktów przemocy, wypadków lub chorób) lub od strat finansowych spowodowanych różnymi zdarzeniami, jak: choroby, bezrobocie, wypadki itp.

Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych dzieli się na dwie kategorie:

- a) składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.711);
- b) składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.712).

- 4.113. Czas rejestracji: Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych są rejestrowane w momencie ich uzyskania.

Składki ubezpieczeniowe, od których odejmowane są opłaty za usługi, są częścią składek ogółem, zapłaconych w bieżącym okresie lub okresach poprzednich, pokrywającą ryzyka zaległe w bieżącym okresie.

Konieczne jest rozróżnienie składek uzyskanych w bieżącym okresie od składek przypadających do zapłaty w bieżącym okresie, które mogą być przeznaczone na pokrycie ryzyk zarówno w okresach przyszłych, jak i w okresie bieżącym.

Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych są rejestrowane:

- a) po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów posiadaczy polis ubezpieczeniowych, będących rezydentami;
- b) po stronie rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku posiadaczy polis ubezpieczeniowych będących nierezydentami);
- c) po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla instytucji ubezpieczeniowych będących rezydentami;
- d) po stronie przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku instytucji ubezpieczeniowych będących nierezydentami).

Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.72)

4.114. *Definicja:* Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.72) stanowią odszkodowania i świadczenia należne na mocy umów zawieranych w ramach pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, a więc kwoty, które instytucje ubezpieczeniowe są zobowiązane zapłacić w celu pokrycia szkód osobowych lub szkód na wyrobach (łącznie z dobrami majątkowymi trwałego użytku).

Pozycja ta dzieli się na dwie kategorie:

- a) odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.721);
- b) odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.722).

4.115. Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych nie obejmują wypłat będących świadczeniami społecznymi.

Wypłata odszkodowania lub świadczenia w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych jest traktowana jako transfer dokonywany na rzecz zgłaszającego roszczenie. Takie wypłaty odszkodowań lub świadczeń są traktowane jako transfery bieżące, nawet wówczas, gdy są one związane ze zniszczeniem majątku trwałego lub poważnym uszkodzeniem ciała w wyniku wypadku, co implikuje zaangażowanie dużych sum.

Wyjątkowo duże odszkodowania i świadczenia, np. w wyniku klęsk żywiołowych lub katastrof, mogą być traktowane nie jako transfery bieżące, ale jako transfery kapitałowe (zob. pkt 4.165 lit. k)).

Kwoty otrzymane przez poszkodowanych z reguły nie są przeznaczone na określony cel, a wyroby lub środki, które uległy zniszczeniu, niekoniecznie muszą być naprawione lub wymienione.

Odszkodowania i świadczenia powstają w wyniku zniszczeń własności lub obrażeń ciała spowodowanych przez osoby trzecie będące posiadaczami polis. W takich przypadkach uzasadnione odszkodowania i świadczenia są rejestrowane jako do zapłacenia bezpośrednio przez instytucję ubezpieczeniową na rzecz osoby poszkodowanej, a nie pośrednio poprzez posiadacza polisy.

4.116. Składki na udziale własnym oraz odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji oblicza się w taki sam sposób jak składki oraz odszkodowania i świadczenia w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Ponieważ działalność reasekuracyjna koncentruje się w kilku państwach, większość polis reasekuracyjnych zawiera się z jednostkami będącymi nierezydentami.

Niektóre jednostki, szczególnie jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, mogą udzielić gwarancji wobec dłużnika niewywiązującego się ze zobowiązań, które mają takie same cechy charakterystyczne jak ubezpieczenia w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Ma to miejsce wtedy, gdy wydaje się wiele gwarancji takiego samego rodzaju i można realistycznie ocenić ogólny poziom niedotrzymania zobowiązań. W takim przypadku uiszczone opłaty (oraz dochody z tytułu własności na nich uzyskane) traktowane są w taki sam sposób jak składki ubezpieczeniowe w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, a wnioski w ramach standardowych gwarancji kredytowych traktowane są tak samo jak odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych.

4.117. Czas rejestracji: odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych są rejestrowane w momencie dojścia do wypadku lub innych zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową.

Są one rejestrowane:

- a) po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla instytucji ubezpieczeniowych będących rezydentami;
- b) po stronie rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku instytucji ubezpieczeniowych będących nierezydentami);

- c) po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów, do których należą beneficjenci;
- d) po stronie przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku beneficjentów będących nierezydentami).

Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.73)

4.118. *Definicja:* Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.73) obejmują transfery pomiędzy różnymi podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych (instytucje rządowe na szczeblu centralnym, instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym, instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym oraz fundusze zabezpieczenia społecznego), z wyłączeniem podatków, dotacji, dotacji na inwestycje oraz pozostałych transferów kapitałowych.

Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.73) nie obejmują transakcji dokonywanych na rzecz innej jednostki; są one rejestrowane tylko raz na rachunkach, po stronie przychodów beneficjenta, na rzecz którego dokonano transakcji (zob. pkt 1.78). Taka sytuacja powstaje w szczególności wówczas, gdy agencja sektora instytucji rządowych i samorządowych (np. instytucja rządowa na szczeblu centralnym) pobiera podatki, które są automatycznie transferowane, w całości lub w części, do innej agencji sektora instytucji rządowych i samorządowych (np. do instytucji samorządowej na szczeblu lokalnym). W takim przypadku wpływy podatkowe przeznaczone dla wspomnianej innej agencji są wykazywane, jak gdyby były pobierane bezpośrednio przez tę agencję, a nie jako transfer bieżący w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych. Takie rozwiązanie stosuje się zwłaszcza w przypadku podatków przeznaczonych dla innej agencji sektora instytucji rządowych i samorządowych, przybierających formę dodatkowych stawek nakładanych na podatki pobierane przez instytucje rządowe na szczeblu centralnym. Zwłoka w przekazywaniu podatków od pierwszej do drugiej jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych daje podstawę do dokonania zapisu na rachunku finansowym w pozycji „pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia”.

Transfery wpływów podatkowych, stanowiących część pakietu transferu od instytucji rządowych na szczeblu centralnym do innej agencji sektora instytucji rządowych i samorządowych, są ujęte w transferach bieżących w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych. Transfery te nie odpowiadają określonej kategorii podatków i nie są dokonywane automatycznie, lecz głównie poprzez określone fundusze (centralne i lokalne) zgodnie ze skalą podziału ustaloną przez instytucje rządowe na szczeblu centralnym.

- 4.119. Czas rejestracji: transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych są rejestrowane w momencie, w którym mają one być dokonane według obowiązujących przepisów.
- 4.120. Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych są rejestrowane po stronie rozchodów i przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów, w podsektorach sektora instytucji rządowych i samorządowych. Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych są przepływami wewnętrznymi w sektorze instytucji rządowych i samorządowych i nie są wykazywane na rachunku skonsolidowanym dla sektora jako całości.

Bieżąca współpraca międzynarodowa (D.74)

4.121. *Definicja:* Bieżąca współpraca międzynarodowa (D.74) obejmuje wszystkie transfery pieniężne lub w naturze między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a instytucjami rządowymi lub organizacjami międzynarodowymi za granicą, poza dotacjami na inwestycje lub pozostałymi transferami kapitałowymi.

4.122. Kategoria (D.74) obejmuje:

- a) wpłaty sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz organizacji międzynarodowych (poza podatkami do zapłacenia przez rządy państw członkowskich do organizacji ponadnarodowych);
- b) transfery bieżące na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych dokonywane przez instytucje lub organizacje wymienione w lit. a). Transfery bieżące dokonywane bezpośrednio przez instytucje Unii Europejskiej na rzecz producentów rynkowych będących rezydentami są rejestrowane jako dotacje płacone przez zagranicę;
- c) transfery bieżące wewnątrz sektora instytucji rządowych i samorządowych, zarówno pieniężne (np. wpłaty przeznaczone na sfinansowanie deficytu budżetowego innych państw lub terytoriów zamorskich), jak i w naturze (np. odpowiednik darów żywnościowych, sprzętu wojskowego, pomocy dla obszarów objętych klęskami żywiołowymi w formie żywności, odzieży, leków itp.);
- d) wynagrodzenia płacone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, instytucje Unii Europejskiej lub organizacje międzynarodowe doradcom lub ekspertom w dziedzinie pomocy technicznej, pracującym w krajach rozwijających się.

Do bieżącej współpracy międzynarodowej zalicza się również transfery dokonywane pomiędzy sektorem instytucji rządowych i samorządowych a organizacjami międzynarodowymi z siedzibą w danym państwie, ponieważ organizacje międzynarodowe z siedzibą w danym państwie nie są traktowane jako jednostki instytucjonalne będące rezydentami w tym państwie.

- 4.123. Czas rejestracji: rejestracja dokonywana jest w momencie, w którym transfery te mają być dokonane według obowiązujących przepisów (w przypadku transferów obowiązkowych) lub w czasie, kiedy transfery są dokonywane (w przypadku transferów dobrowolnych).

4.124. Bieżąca współpraca międzynarodowa jest rejestrowana:

- a) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Różne transfery bieżące (D.75)

Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (D.751)

4.125. *Definicja:* Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmują wszelkie wpłaty dobrowolne (inne niż spadek), składki członkowskie oraz pomoc finansową, które instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych otrzymują od gospodarstw domowych (łącznie z gospodarstwami domowymi nierezydentów) oraz, w mniejszym zakresie, od innych jednostek.

4.126. Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmują:

- a) składki członkowskie regularnie płacone przez gospodarstwa domowe na rzecz związków zawodowych, organizacji politycznych, sportowych, kulturalnych, religijnych itp., sklasyfikowane w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych;
- b) dobrowolne wpłaty (inne niż spadki) od gospodarstw domowych, przedsiębiorstw oraz zagranicy, na rzecz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, łącznie z transferami w naturze w formie darów takich, jak: żywność, odzież, koce, leki itp. na rzecz instytucji charytatywnych w celu ich rozprowadzenia pomiędzy gospodarstwa domowe rezydentów i nierezydentów. Zasady te stosuje się w odniesieniu do dóbr konsumpcyjnych, ponieważ transfery dużych darowizn (aktywów o wyjątkowej wartości traktowanych jako aktywa niefinansowe) rejestruje się jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99) (zob. pkt 4.165 lit. e)).

Darowizn artykułów niechcianych lub używanych od gospodarstw domowych nie rejestruje się jako transfery;

- c) pomoc oraz dotacje od sektora instytucji rządowych i samorządowych, inne niż transfery dokonywane w celu sfinansowania określonych wydatków kapitałowych, które są ujęte w pozycji dotacje na inwestycje.

Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych nie obejmują opłat lub składek członkowskich wpłacanych do instytucji niekomercyjnych rynkowych, takich jak izby handlowe lub zrzeszenia zawodowe, które to kwoty są traktowane jako zapłata za świadczone usługi.

4.127. Czas rejestracji: transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych są rejestrowane w momencie ich dokonywania.

4.128. Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych są rejestrowane:

- a) po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektorów dokonujących transfery;
- b) po stronie rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących;
- c) po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

Transfery bieżące pomiędzy gospodarstwami domowymi (D.752)

4.129. *Definicja:* Transfery bieżące pomiędzy gospodarstwami domowymi (D.752) obejmują wszystkie transfery bieżące pieniężne lub w naturze, przekazywane przez gospodarstwa domowe rezydentów do innych gospodarstw domowych rezydentów lub nierezydentów lub otrzymywane przez gospodarstwa domowe rezydentów od innych gospodarstw domowych rezydentów lub nierezydentów. Są to przede wszystkim przekazy zarobków dokonywane przez emigrantów lub pracowników mających podstawowe miejsce pobytu za granicą (lub pracujących za granicą przez okres jednego roku lub dłużej) na rzecz członków ich rodzin mieszkających w państwie ich pochodzenia albo przez rodziców na rzecz dzieci mieszkających w innym miejscu.

4.130. Czas rejestracji: transfery bieżące pomiędzy gospodarstwami domowymi są rejestrowane w momencie wystąpienia transferu.

4.131. Transfery bieżące pomiędzy gospodarstwami domowymi są rejestrowane:

- a) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla gospodarstw domowych;
- b) po stronie rozchodów i przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Pozostałe różne transfery bieżące (D.759)

Grzywny i kary

4.132. *Definicja:* Grzywny i kary nakładane na jednostki instytucjonalne przez sądy lub kolegia sądowe są traktowane jako pozostałe różne transfery bieżące (D.759).

4.133. Pozostałe różne transfery bieżące (D.759) nie obejmują:

- a) grzywn i kar nakładanych przez organy podatkowe z tytułu uchylania się od płacenia podatków lub opóźnień w dokonywaniu płatności podatkowych, które nie mogą być wydzielone od samych podatków i pozostają sklasyfikowane jako podatki;
- b) opłat związanych z uzyskaniem pozwoleń lub licencji, które to opłaty są traktowane jako podatki albo opłaty za usługi świadczone przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych.

4.134. Czas rejestracji: grzywny i kary są rejestrowane w momencie pojawienia się zobowiązania.

Loterie i gry hazardowe

4.135. *Definicja:* Kwoty płacone za kupony loteryjne lub wpłacane w ramach zakładów wzajemnych składają się z dwóch elementów: opłat za usługi wnoszonych na rzecz jednostek organizujących loterie, gry lub zakłady oraz pozostałego transferu bieżącego w postaci wypłat dla zwycięzców.

Opłaty za usługi mogą być znaczne i obejmować podatki od producentów gier hazardowych. Transfery są traktowane w systemie jako powstałe bezpośrednio pomiędzy uczestnikami loterii, gier hazardowych i zakładów, tj. pomiędzy gospodarstwami domowymi. W przypadku uczestnictwa gospodarstw domowych nierezydentów mogą zaistnieć znaczne transfery netto pomiędzy sektorem gospodarstw domowych a zagranicą.

Czas rejestracji: pozostałe transfery bieżące są rejestrowane w momencie ich wystąpienia.

Wypłaty odszkodowania

4.136. *Definicja:* Wypłaty odszkodowania obejmują transfery bieżące płacone przez jednostki instytucjonalne na rzecz innych jednostek instytucjonalnych jako odszkodowanie za obrażenia osób lub uszkodzenia mienia, z wyjątkiem wypłaconych odszkodowań i świadczeń z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Wypłaty odszkodowania są płatnościami obowiązkowymi, zasądzonymi przez sąd, albo płatnościami dobrowolnymi uzgodnionymi poza sądem. Kategoria ta obejmuje wypłaty dobrowolne, dokonywane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych, jako odszkodowanie za obrażenia ciała lub szkody powstałe na skutek klęsk żywiołowych, inne niż te sklasyfikowane jako transfery kapitałowe.

4.137. Czas rejestracji: wypłaty odszkodowania są rejestrowane w momencie ich dokonywania (wypłaty dobrowolne) lub w momencie, gdy są należne (wypłaty obowiązkowe).

4.138. Inne rodzaje pozostałych różnych transferów bieżących:

- a) transfery bieżące z instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych do sektora instytucji rządowych i samorządowych, które nie są podatkami;
- b) płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw publicznych, sklasyfikowanych jako przedsiębiorstwa niefinansowe oraz jednostki niefinansowe typu przedsiębiorstwo, z zamiarem pokrycia nieprawidłowych opłat emerytalno-rentowych;
- c) stypendia wyjazdowe i nagrody sfinansowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych rezydentów lub nierezydentów;
- d) wypłaty premii oszczędnościowych przyznawanych okresowo przez sektor instytucji rządowych i samorządowych dla gospodarstw domowych, aby wynagrodzić ich oszczędności w danym okresie;
- e) zwroty wydatków poniesionych na własny użytek przez gospodarstwa domowe, dokonywane przez organizacje opieki społecznej;
- f) transfery bieżące z instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych dla zagranicy;
- g) wydatki przedsiębiorstw i instytucji finansowych na sponsorowanie różnych przedsięwzięć, pod warunkiem że nie są one traktowane jako zakupy reklamy lub innych usług (np. transfery na cele pożytku publicznego lub stypendia);
- h) transfery bieżące z sektora instytucji rządowych i samorządowych do gospodarstw domowych jako konsumentów, o ile nie są one rejestrowane jako świadczenia społeczne;
- i) transfer pomiędzy partnerami operacji, tj. z banku centralnego do monetarnych instytucji finansowych (S.122 i S.125) w celu pokrycia zużycia pośredniego przydzielonej pośrednio części wyniku finansowego banku centralnego (zob. rozdział 14: FISIM).

4.139. Czas rejestracji: transfery wymienione w pkt 4.138 są rejestrowane w momencie ich dokonywania, poza transferami od lub do sektora instytucji rządowych i samorządowych, rejestrowanych w momencie, gdy mają być wykonane.

Pozostałe różne transfery bieżące ujmują się:

- a) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla wszystkich sektorów;

- b) po stronie przychodów i rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB (D.76)

- 4.140. *Definicja:* Trzecią i czwartą część zasobów własnych UE z tytułu VAT i DNB (D.76) stanowią transfery bieżące płacone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych każdego z państw członkowskich do instytucji Unii Europejskiej.

Trzecią część zasobów własnych UE z tytułu VAT (D.761) i czwartą część zasobów własnych UE z tytułu DNB (D.762) stanowią wkłady do budżetu unijnych instytucji. Wielkość wkładu każdego z państw członkowskich oparta jest na poziomie ich podstawy VAT oraz DNB.

Pozycja D.76 obejmuje również różne niepodatkowe wpłaty sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz instytucji Unii Europejskiej (D.763).

Czas rejestracji: trzecią i czwartą część zasobów własnych UE z tytułu VAT i DNB rejestruje się, gdy przypadają one do zapłaty.

Trzecią i czwartą część zasobów własnych z tytułu VAT i DNB rejestruje się:

- a) po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów dla sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) po stronie przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących.

KOREKTA Z TYTUŁU ZMIAN W UPRAWNIENIACH EMERYTALNO-RENTOWYCH (D.8)

- 4.141. *Definicja:* Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych (D.8) stanowi korektę niezbędną do wykazania w oszczędnościach gospodarstw domowych zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych, do których gospodarstwa domowe mają określone roszczenia. Zmiana w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynika z wpłat i świadczeń zarejestrowanych na rachunku podziału wtórnego dochodów.

- 4.142. Ponieważ gospodarstwa domowe są prezentowane w systemie na rachunku finansowym oraz w bilansach jako posiadające uprawnienia emerytalno-rentowe, pozycja korygująca jest niezbędna dla zapewnienia, iż wszelka nadpłata składek na ubezpieczenia emerytalno-rentowe ponad otrzymane emerytury i renty nie wpływa na kwotę oszczędności gospodarstw domowych.

W celu zneutralizowania tych skutków korekta ma równać się:

pełnej wartości faktycznych i przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne w odniesieniu do płatności emerytalno-rentowych do zapłacenia do systemów emerytalno-rentowych, względem których gospodarstwa domowe mają określone roszczenia

plus pełna wartość uzupełnień do składek do zapłacenia od dochodów z tytułu własności przypisanych beneficjentom systemów emerytalno-rentowych

minus wartość powiązanych opłat za usługi

minus pełna wartość emerytur i rent wypłaconych z systemów emerytalno-rentowych w formie świadczeń z ubezpieczeń społecznych

i jest dodawana do dochodu do dyspozycji (lub dochodu skorygowanego do dyspozycji) gospodarstw domowych na rachunku wykorzystania dochodów, przed pojawieniem się oszczędności.

W ten sposób kwota oszczędności gospodarstw domowych jest taka sama, jaka by była, gdyby składki emerytalno-rentowe i otrzymane emerytury i renty nie były rejestrowane jako transfery bieżące na rachunku podziału wtórnego dochodów. Taka pozycja korygująca jest niezbędna w celu uzgodnienia oszczędności gospodarstw domowych ze zmianami uprawnień emerytalno-rentowych tych gospodarstw domowych rejestrowanych na rachunku finansowym w systemie. Korekty przeciwne do powyższych należy oczywiście uwzględnić na rachunku wykorzystania dochodów dla jednostek odpowiedzialnych za wypłacanie emerytur i rent.

- 4.143. Czas rejestracji: korekta jest rejestrowana zgodnie z terminami przepływów, które się na nią składają.

- 4.144. Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych jest rejestrowana:

- a) po stronie rozchodów na rachunku wykorzystania dochodów dla sektorów, w których sklasyfikowano jednostki odpowiedzialne za wypłacanie emerytur i rent;
- b) po stronie rozchodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku instytucji zagranicznych);

- c) po stronie przychodów na rachunku wykorzystania dochodów dla sektora gospodarstw domowych;
- d) po stronie przychodów na rachunku zewnętrznym dochodów pierwotnych i transferów bieżących (w przypadku gospodarstw domowych niezydentów).

TRANSFERY KAPITAŁOWE (D.9)

4.145. *Definicja:* Transfery kapitałowe wymagają nabycia lub rozdysponowania aktywa lub aktywów przez przynajmniej jedną stronę transakcji. Bez względu na to, czy są dokonywane w gotówce czy w naturze, ich wynikiem jest zmiana stanu aktywów finansowych lub niefinansowych wykazanego w bilansach jednej lub obu stron transakcji.

4.146. Transfer kapitałowy w naturze obejmuje transfer prawa własności aktywów (innych niż rzeczowe środki obrotowe oraz gotówka) bądź umorzenie zobowiązań przez wierzyciela, bez otrzymania jakiegokolwiek zapłaty w zamian.

Transfer kapitałowy pieniężny obejmuje transfer środków pieniężnych pozyskanych przez pierwszą stronę transakcji w wyniku rozdysponowania aktywa lub aktywów (innych niż rzeczowe środki obrotowe) lub transfer środków pieniężnych, w przypadku których oczekiwane lub wymagane jest ich wykorzystanie przez drugą stronę transakcji na nabycie aktywów (innych niż rzeczowe środki obrotowe). Warunkiem dokonania transferu jest to, aby druga strona transakcji, tj. odbiorca, wykorzystwała gotówkę w celu nabycia aktywów.

Wartość transferu aktywów niefinansowych wycenia się w oparciu o szacowaną cenę, po której aktywa, nowe lub używane, mogłyby być sprzedane na rynku, powiększoną o koszty transportu, instalacji lub inne koszty związane z przeniesieniem praw własności, poniesione przez donatora, ale wyłączając obciążenia poniesione przez odbiorcę. Transfery aktywów finansowych są wyceniane w taki sam sposób jak inne nabycia lub rozdysponowanie aktywów lub zobowiązań finansowych.

4.147. Transfery kapitałowe obejmują podatki od kapitału (D.91), dotacje na inwestycje (D.92) i pozostałe transfery kapitałowe (D.99).

Podatki od kapitału (D.91)

4.148. *Definicja:* Podatki od kapitału (D.91) obejmują podatki pobierane nieregularnie i bardzo rzadko od wartości aktywów lub wartości netto posiadanych przez jednostki instytucjonalne lub od wartości aktywów transferowanych pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi, w formie zapisów, darowizn między osobami lub innych transferów.

4.149. Podatki od kapitału (D.91) obejmują:

- a) podatki od transferów kapitałowych: podatki od spadków i darowizn między osobami, ściągane od kapitału beneficjentów. Nie ujmuje się podatków od sprzedaży aktywów;
- b) podatki od kapitału: podatki okazjonalne i wyjątkowe od aktywów lub wartości netto, będących w posiadaniu jednostek instytucjonalnych. Obejmują one podatki od wzrostu wartości gruntów rolnych z tytułu wydania zezwolenia przez organy planowania przestrzennego na ich wykorzystanie w celu prowadzenia działalności handlowej czy pod budynki mieszkalne.

Podatki od zysków kapitałowych nie są rejestrowane jako podatki od kapitału, ale jako podatki bieżące od dochodów, majątku itp.

4.150. Podatki zarejestrowane na rachunkach pochodzą z dwóch źródeł: z kwot potwierdzonych wymiarami i deklaracjami lub z wpływów gotówkowych.

- a) w przypadku wykorzystania wymiarów i deklaracji kwoty dostosowuje się za pomocą współczynnika odzwierciedlającego wymierzone i zadeklarowane kwoty, nigdy niezebrane. Możliwe jest również rejestrowanie transferu kapitałowego do odpowiednich sektorów w kwocie równie dostosowanej. Współczynniki oszacowuje się na podstawie doświadczeń z przeszłości oraz bieżących oczekiwań odnośnie do kwot wymierzonych i zadeklarowanych, nigdy niezebranych. Współczynniki te różnią się w zależności od rodzaju podatku;
- b) w przypadku wykorzystania wpływów gotówkowych są one czasowo dostosowane w ten sposób, aby kwota gotówkowa została przypisana do czasu realizacji określonej czynności powodującej powstanie zobowiązania podatkowego lub, jeśli nie jest on znany, do czasu określenia kwoty podatku. Takie dostosowanie opiera się na średniej różnicy czasu pomiędzy czynnością (lub określeniem kwoty podatku) a wpływem podatku w gotówce.

4.151. Podatki od kapitału rejestruje się:

- a) w pozycji zmian zobowiązań i wartości netto, ze znakiem ujemnym, na rachunku kapitałowym dla sektorów, do których zaklasyfikowano podatników;
- b) w pozycji zmian zobowiązań i wartości netto, ze znakiem dodatnim, na rachunku kapitałowym dla sektora instytucji rządowych i samorządowych;

c) zmiany zobowiązań i wartości netto na rachunku kapitałowym dla zagranicy.

Dotacje na inwestycje (D.92)

4.152. *Definicja:* Dotacje na inwestycje (D.92) obejmują transfery kapitałowe pieniężne lub w naturze przekazywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub zagranicę na rzecz innych jednostek instytucjonalnych będących rezydentami lub nierezydentami, na sfinansowanie w całości lub częściowo kosztów nabycia środków trwałych.

Dotacje na inwestycje przekazywane przez zagranicę obejmują dotacje płacone bezpośrednio przez instytucje Unii Europejskiej (np. transfery przekazywane przez Europejski Fundusz Rolniczy Gwarancji (EFRG) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)).

4.153. Dotacje na inwestycje w naturze obejmują transfery środków transportu, maszyn i innych urządzeń z jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych do innych jednostek będących rezydentami lub nierezydentami oraz bezpośrednie udostępnienie budynków lub innych budowli jednostkom będącym rezydentami lub nierezydentami.

4.154. Wartość nakładów inwestycyjnych sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz innych sektorów gospodarki rejestruje się jako dotacje na inwestycje, jeśli tylko jednostka uzyskująca dotację jest możliwa do zidentyfikowania i stanie się posiadaczem kapitału. W takich przypadkach nakłady inwestycyjne są rejestrowane jako zmiany aktywów na rachunku kapitałowym beneficjenta i są finansowane poprzez dotacje na inwestycje, które są rejestrowane jako zmiany zobowiązań i wartości netto na tym samym rachunku.

4.155. Dotacje na inwestycje (D.92) obejmują zarówno płatności ryczałtowe przeznaczone na sfinansowanie nakładów inwestycyjnych w tym samym okresie, jak i opłaty ratalne w odniesieniu do nakładów inwestycyjnych z wcześniejszego okresu. Części rocznych wpłat dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw, odpowiadające amortyzacji długów przedsiębiorstw utworzonych do celów projektów nakładów inwestycyjnych instytucji rządowych, traktuje się jako dotacje na inwestycje.

4.156. Do dotacji na inwestycje nie zalicza się dotacji na ulgi odsetkowe udzielanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Przejęcie przez władze publiczne części kosztów odsetek stanowi bieżącą transakcję podziału. Jeśli jednak dotacja ma służyć podwójnemu celowi, tj. sfinansowaniu amortyzacji długów i spłacie odsetek od pożyczonego kapitału, oraz gdy nie jest możliwe rozdzielenie tych dwóch elementów, wówczas całość dotacji jest traktowana w rachunkach jako dotacja na inwestycje.

4.157. Dotacje na inwestycje na rzecz przedsiębiorstw niefinansowych oraz jednostek niefinansowych typu przedsiębiorstwo obejmują – oprócz dotacji na rzecz przedsiębiorstw prywatnych – dotacje kapitałowe na rzecz przedsiębiorstw publicznych uznanych za jednostki instytucjonalne, pod warunkiem że instytucje rządowe udzielające dotacji nie zachowują roszczeń wobec przedsiębiorstwa publicznego.

4.158. Dotacje na inwestycje na rzecz sektora gospodarstw domowych obejmują dotacje na sprzęt i na modernizację, udzielane podmiotom gospodarczym innym niż przedsiębiorstwa oraz jednostki typu przedsiębiorstwo, a także dotacje na budowę, zakup oraz modernizację budynków mieszkalnych.

4.159. Dotacje na inwestycje na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmują płatności (poza dotacjami na ulgi odsetkowe) przekazywane do podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych dla celów sfinansowania nakładów inwestycyjnych. Dotacje na inwestycje w sektorze instytucji rządowych i samorządowych są przepływami wewnętrznymi sektora instytucji rządowych i samorządowych i nie są wykazywane na rachunku skonsolidowanym dla tego sektora jako całości. Przykład dotacji na inwestycje w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych stanowią transfery z instytucji rządowych na szczeblu centralnym do instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym w celu sfinansowania nakładów brutto na środki trwałe. Transfery przeznaczone na różne, bliżej nieokreślone cele są rejestrowane jako transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych, nawet jeśli są wykorzystane w celu pokrycia wydatków na nakłady inwestycyjne.

4.160. Dotacje na inwestycje na rzecz instytucji niekomercyjnych, dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz zagranicę, odróżnia się od transferów bieżących dokonywanych na rzecz instytucji niekomercyjnych poprzez zastosowanie kryteriów określonych w pkt 4.159.

4.161. Dotacje na inwestycje na rzecz zagranicy są ograniczone do transferów, których celem jest sfinansowanie nakładów inwestycyjnych jednostek będących nierezydentami. Obejmują one na przykład jednostronne transfery na budowę mostów, dróg, fabryk, szpitali lub szkół w krajach rozwijających się lub na budowę gmachów dla organizacji międzynarodowych. Mogą one obejmować zarówno wpłaty ratalne, jak i pojedyncze płatności. Pozycja ta obejmuje również dostawę dóbr majątkowych trwałego użytku bezpłatnie lub po cenach obniżonych.

4.162. Czas rejestracji: dotacje na inwestycje pieniężne są rejestrowane w momencie, kiedy płatność ma być dokonana. Dotacje na inwestycje w naturze są rejestrowane, kiedy dokonuje się transferu prawa własności aktywa.

4.163. Podatki od kapitału są rejestrowane jako:

a) zmiany zobowiązań i wartości netto, ze znakiem ujemnym, na rachunku kapitałowym dla sektora instytucji rządowych i samorządowych;

- b) zmiany zobowiązań i wartości netto, ze znakiem dodatnim, na rachunku kapitałowym dla sektorów otrzymujących dotacje;
- c) zmiany zobowiązań i wartości netto na rachunku kapitałowym dla zagranicy.

Pozostałe transfery kapitałowe (D.99)

4.164. *Definicja:* Pozostałe transfery kapitałowe (D.99) obejmują transfery inne niż dotacje na inwestycje i podatki od kapitału, które same nie stanowią redystrybucji dochodu, lecz redystrybucji oszczędności lub majątku pomiędzy różne sektory lub podsektory gospodarki lub zagranicę. Mogą być one dokonywane w gotówce lub w naturze (przypadki przejścia długu lub umorzenia długu) i mogą odpowiadać dobrowolnym transferom majątku.

4.165. Pozostałe transfery kapitałowe (D.99) obejmują następujące transakcje:

- a) wpłaty dokonane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub przez zagranicę na rzecz właścicieli dóbr majątkowych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działań wojennych, innych wydarzeń politycznych lub klęsk żywiołowych (powódź itp.);
- b) transfery z sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw niefinansowych i jednostek niefinansowych typu przedsiębiorstwo, w celu pokrycia strat nagromadzonych w ciągu kilku lat budżetowych lub strat wyjątkowych niezależnych od przedsiębiorstwa (nawet w przypadku zastrzyku kapitałowego);
- c) transfery pomiędzy podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych, przeznaczone na pokrycie niespodziewanych wydatków lub zakumulowanych deficytów. Transfery pomiędzy podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych są przepływami wewnętrznymi sektora instytucji rządowych i samorządowych i nie są wykazywane na rachunku skonsolidowanym dla tego sektora jako całości;
- d) jednorazowe płatności premii od oszczędności udzielone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych gospodarstwom domowym w celu nagrodzenia ich za oszczędności nagromadzone w ciągu kilku lat;
- e) spadki, darowizny między osobami i darowizny między jednostkami należącymi do różnych sektorów, łącznie ze spadkami i darowiznami na rzecz instytucji niekomercyjnych. Przykładami darowizn na rzecz instytucji niekomercyjnych są darowizny na rzecz uniwersytetów na pokrycie kosztów budowy nowych gmachów uczelni, bibliotek, laboratoriów itp.;
- f) transakcja kontrpartnerska umorzenia długów na mocy umów między jednostkami instytucjonalnymi należącymi do różnych sektorów lub podsektorów (np. umorzenie przez rząd długu należnego mu ze strony innego państwa; wpłaty mające na celu wypełnienie gwarancji zwalniających dłużników z wykonania ich zobowiązań), z wyłączeniem szczególnego przypadku podatków i składek na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych (zob. lit. j)). Takie umorzenie, dokonane na mocy obopólnego porozumienia, jest traktowane jako transfer kapitałowy od wierzyciela do dłużnika, równy wartości należnego długu w momencie umorzenia. Podobnie transakcja kontrpartnerska przejścia długu oraz innych podobnych transakcji (uruchomienie gwarancji powiązanych z systemami niestandardyzowanych gwarancji lub odroczenie spłat połączone z umorzeniem lub przeniesieniem części długu) stanowi również rodzaj transferu kapitałowego. Wykluczone są jednak:
  - 1) umorzenie należności finansowych wobec jednostek typu przedsiębiorstwo oraz przejście zobowiązań tych jednostek przez właściciela danej jednostki typu przedsiębiorstwo. Ten przypadek jest traktowany jako transakcja w pozycji „udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych” (F.5);
  - 2) umorzenie lub przejście przez sektor instytucji rządowych i samorządowych długu przedsiębiorstwa publicznego, które przestaje istnieć w systemie jako jednostka instytucjonalna. Ten przypadek jest rejestrowany na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów (K.5);
  - 3) umorzenie długów wobec przedsiębiorstw publicznych i instytucji finansowych publicznych oraz przejście ich długów przez sektor instytucji rządowych i samorządowych jako część dokonującego się procesu prywatyzacji, który ma być osiągnięty w perspektywie krótkoterminowej. Ten przypadek jest traktowany jako transakcja w pozycji „udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych” (F.5).

Odpisanie długu nie jest transakcją między jednostkami instytucjonalnymi i dlatego nie jest rejestrowane ani na rachunku kapitałowym, ani na rachunku finansowym. Jeśli wierzyciel podejmie decyzję o takim odpisaniu, to jest ono rejestrowane na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów wierzyciela i dłużnika. Rezerwy na pokrycie nieściągalnych długów traktuje się jako zapisy księgowe, wewnętrzne dla instytucjonalnej jednostki produkcyjnej i nierejestrowane z wyjątkiem przypadku oczekiwanych strat związanych z kredytami i pożyczkami zagrożonymi, które rejestruje się w bilansach jako pozycje memoriałowe. Jednostronna odmowa zapłaty długu przez dłużnika również nie jest transakcją i nie jest rejestrowana;

- g) część zrealizowanych zysków (lub strat) kapitałowych, która podlega redystrybucji do innego sektora, jak np. zyski kapitałowe podlegające redystrybucji przez instytucje ubezpieczeniowe do gospodarstw domowych. Jednak transakcje kontrpartnerskie transferów wpływów z prywatyzacji do sektora instytucji rządowych i samorządowych, dokonywanych pośrednio (np. poprzez jednostki dominujące), są rejestrowane jako transakcje finansowe w pozycji „udziały kapitałowe i jednostki funduszy inwestycyjnych” (F.5) i nie mają wpływu na poziom wiarytelności netto/zadłużenia netto sektora instytucji rządowych i samorządowych;

- h) główne płatności z tytułu odszkodowania za zniszczenie mienia lub obrażenia ciała nieobjęte polisami ubezpieczeniowymi (oprócz wypłat dokonywanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub przez zagranicę, opisanych w lit. a)). Wypłaty mogą być przyznawane przez sądy lub na drodze pozasądowej. Przykład stanowią wypłaty odszkodowania z tytułu uszkodzeń spowodowanych znacznymi eksplozjami, wyciekami oleju, skutkami ubocznymi leków itp.;
- i) nadzwyczajne wpłaty na rzecz funduszy ubezpieczeń społecznych dokonywane przez pracodawców (łącznie z sektorem instytucji rządowych i samorządowych) lub sektor instytucji rządowych i samorządowych (jako część jego funkcji społecznej) w takim rozmiarze, w jakim płatności te są przeznaczone na powiększenie rezerw aktuarialnych tych funduszy. Towarzysząca korekta z funduszu ubezpieczeń społecznych do sektora gospodarstw domowych jest także rejestrowana jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99);
- j) w przypadku rejestrowania podatków i składek na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych na podstawie wymiarów i deklaracji część, która prawdopodobnie nie zostanie zebrana, jest neutralizowana w tym samym okresie księgowym. Dokonuje się tego, rejestrując „pozostały transfer kapitałowy” (D.99), w pozycji D.995, przeprowadzony pomiędzy sektorem instytucji rządowych i samorządowych a odpowiednimi sektorami instytucjonalnymi. Taki przepływ dokonany zgodnie z D.995 dzieli się zgodnie z kodami różnych odpowiednich podatków i składek na ubezpieczenia społeczne;
- k) rozliczenia ubezpieczeniowe po katastrofie: w następstwie katastrofy całkowita wartość odszkodowań i świadczeń związanych z katastrofą, przekazanych przez branżę ubezpieczeniową, jest rejestrowana jako transfer kapitałowy z instytucji ubezpieczeniowych do posiadaczy polis. Jeśli branża ubezpieczeniowa nie może przekazać informacji dotyczących odszkodowań i świadczeń związanych z katastrofą, oszacowuje się je jako różnicę pomiędzy faktycznymi odszkodowaniami i świadczeniami a odszkodowaniami i świadczeniami skorygowanymi w okresie katastrofy;
- l) aktywa wytworzone przez społeczeństwo, jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych przyjmuje następnie odpowiedzialność za ich utrzymanie.

4.166. Czas rejestracji określa się w następujący sposób:

- a) pozostałe transfery kapitałowe pieniężne są rejestrowane w momencie, gdy płatność ma być dokonana;
- b) pozostałe transfery kapitałowe w naturze są rejestrowane w momencie, gdy przenoszone jest prawo własności aktywów lub w momencie umorzenia zobowiązań przez wierzyciela.

4.167. Pozostałe transfery kapitałowe są wykazywane w pozycji „zmiany zobowiązań i wartości netto” na rachunku kapitałowym dla sektorów instytucjonalnych i zagranicy.

OPCJE NA AKCJE DLA PRACOWNIKÓW (ESO)

- 4.168. Szczególna forma dochodów w naturze polega na umożliwieniu pracownikowi przez pracodawcę zakupu w przyszłości akcji (udziałów) po określonej cenie. ESO jest podobna do instrumentu pochodnego i pracownik może postanowić nie zrealizować jej, ponieważ cena akcji jest w danej chwili niższa od ceny, po której opcja może zostać zrealizowana, albo ponieważ nie pracuje już u danego pracodawcy i w związku z tym utracił prawo do opcji.
- 4.169. Zazwyczaj pracodawca informuje swoich pracowników o decyzji w sprawie udostępnienia opcji na akcje po określonej cenie (cena wykonania), po określonym czasie i na określonych warunkach (np. pod warunkiem, że pracownik jest nadal zatrudniony w danym przedsiębiorstwie lub że przedsiębiorstwo osiąga określone wyniki). Czas rejestracji opcji na akcje dla pracowników na rachunkach narodowych musi być dokładnie określony. „Dzień przyznania” jest dniem, w którym pracownik otrzymuje opcję, „dzień nabycia uprawnień” stanowi najwcześniejszy termin, w którym opcja może zostać zrealizowana, natomiast „dzień wykonania” jest dniem jej faktycznej realizacji (lub wygaśnięcia).
- 4.170. W zaleceniach dotyczących księgowości Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) stwierdza, że przedsiębiorstwo powinno zapewnić godziwą wartość opcji w dniu przyznania, mnożąc obowiązujący w tym dniu kurs wykonania przez oczekiwaną liczbę opcji realizowalnych w dniu nabycia uprawnień podzieloną przez oczekiwaną liczbę lat zatrudnienia do dnia nabycia uprawnień.
- 4.171. W ESA, jeżeli nie istnieje możliwa do zaobserwowania cena rynkowa ani szacunki sporządzone przez przedsiębiorstwo lub instytucję finansową zgodne z przedstawionymi powyżej zaleceniami, wartość opcji można oszacować, stosując model wyceny opcji na akcje. Celem takich modeli jest ujęcie dwóch efektów w odniesieniu do wartości opcji. Pierwszym efektem jest prognoza kwoty, o którą cena rynkowa przedmiotowych akcji przekroczy kurs wykonania w dniu nabycia uprawnień. Drugi efekt uwzględnia oczekiwanie dalszego wzrostu ceny pomiędzy dniem nabycia uprawnień a dniem wykonania.
- 4.172. Przed realizacją opcji umowa pomiędzy pracodawcą a pracownikiem ma charakter instrumentu pochodnego i jako taki jest prezentowana na rachunkach finansowych obu stron.
- 4.173. Wartość ESO należy oszacować w dniu przyznania. Kwotę tę należy ująć jako część kosztów związanych z zatrudnieniem, w miarę możliwości rozłożoną na okres pomiędzy dniem przyznania a dniem nabycia uprawnień. Jeśli nie ma takiej możliwości, wartość opcji należy rejestrować w dniu nabycia uprawnień.

- 4.174. Koszty administrowania ESO ponosi pracodawca i traktowane są one jako część zużycia pośredniego, podobnie jak wszelkie inne funkcje administracyjne powiązane z kosztami związanymi z zatrudnieniem.
- 4.175. Chociaż wartość opcji na akcje traktowana jest jako dochód, z ESO nie wiążą się żadne dochody z inwestycji.
- 4.176. Na rachunku finansowym nabyciu ESO przez gospodarstwa domowe odpowiada określona część kosztów związanych z zatrudnieniem oraz odpowiadające jej zobowiązania pracodawcy.
- 4.177. W zasadzie każdą zmianę wartości pomiędzy dniem przyznania a dniem nabycia uprawnień należy traktować jako część kosztów związanych z zatrudnieniem, natomiast każdą zmianę wartości pomiędzy dniem nabycia uprawnień a dniem wykonania należy traktować nie jako koszty związane z zatrudnieniem, ale jako zyski lub straty z tytułu posiadania. W praktyce jest bardzo mało prawdopodobne, by pomiędzy dniem przyznania a dniem wykonania skorygowano koszty ESO ponoszone przez pracodawcę. Dlatego ze względów pragmatycznych cały wzrost wartości pomiędzy dniem przyznania a dniem wykonania jest traktowany jako zyski lub straty z tytułu posiadania. Wzrost ceny akcji powyżej ceny wykonania stanowi zysk z tytułu posiadania dla pracownika oraz stratę z tytułu posiadania dla pracodawcy i odwrotnie.
- 4.178. Jeżeli ESO zostaje zrealizowana, odpowiednia pozycja w bilansie zastępowana jest wartością nabytych akcji (udziałów). Taka zmiana w klasyfikacji dokonywana jest poprzez transakcje na rachunku finansowym, a nie na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów.
-

ROZDZIAŁ 5

TRANSAKCJE FINANSOWE

- 5.01. *Definicja:* Przez transakcje finansowe (F) rozumie się transakcje dotyczące aktywów finansowych (AF) i zobowiązań pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami oraz między tymi jednostkami a jednostkami instytucjonalnymi będącymi nierezydentami.
- 5.02. Transakcja finansowa pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi to równoczesne utworzenie lub zlikwidowanie aktywów finansowych i odpowiadających im zobowiązań, albo zmiana własności aktywów finansowych lub przejęcie zobowiązań.

ZASADY OGÓLNE TRANSAKCJI FINANSOWYCH

Aktywa finansowe, należności finansowe, zobowiązania

- 5.03. *Definicja:* W skład aktywów finansowych wchodzi wszelkie należności finansowe, udziały kapitałowe oraz złoto kruszcowe jako składnik złota monetarnego.
- 5.04. Aktywa finansowe są środkami tezauryzacji reprezentującymi korzyść lub serie korzyści przysługujące ich właścicielowi ekonomicznemu z tytułu posiadania lub korzystania z tych aktywów w określonym czasie. Stanowią one sposób na przenoszenie wartości z jednego okresu sprawozdawczego do drugiego. Korzyści są realizowane przez płatności, z reguły gotówkę (AF.21) i depozyty bieżące rozliczeniowe (AF.22).
- 5.05. *Definicja:* Przez należność finansową rozumie się prawo wierzyciela do otrzymania płatności lub serii płatności od dłużnika.
- Należności finansowe to aktywa finansowe, które mają swoje odpowiedniki w postaci zobowiązań. Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (AF.5) traktuje się jako aktywa finansowe, które mają swoje odpowiedniki w postaci zobowiązań, nawet gdy należność posiadacza w stosunku do danego przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej nie jest ustaloną lub z góry określoną kwotą pieniężną.
- 5.06. *Definicja:* Zobowiązania powstają wówczas, gdy dłużnik jest zobowiązany do uiszczenia płatności lub serii płatności na rzecz wierzyciela.
- 5.07. Złoto kruszcowe jako składnik złota monetarnego, znajdującego się w posiadaniu władz monetarnych jako rezerwa, jest traktowany jako składnik aktywów finansowych, nawet jeżeli jego posiadacz nie ma należności od innych wskazanych jednostek. Złoto kruszcowe nie ma odpowiednika w postaci zobowiązań.

Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe

- 5.08. *Definicja:* Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe to porozumienia przewidujące, że jedna strona jest zobowiązana do świadczenia płatności lub serii płatności na rzecz innej jednostki, tylko jeśli spełnione zostaną określone warunki.

Ponieważ aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe nie powodują powstania bezwarunkowych obowiązków, nie są one traktowane jako aktywa finansowe ani zobowiązania.

- 5.09. Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe obejmują:
- jednorażowe gwarancje płatności przez osoby trzecie, ponieważ w ich przypadku płatność jest wymagana wyłącznie, gdy dłużnik zalega ze spłatą;
  - zobowiązania do udzielenia kredytu lub pożyczki stanowiące gwarancję udostępnienia środków finansowych, przy czym aktywa finansowe nie powstają, dopóki środki nie zostaną rzeczywiście wypłacone;
  - akredytywy, stanowiące promesę wypłaty środków pod warunkiem okazania pewnych określonych w umowie dokumentów;
  - linie kredytowe, które stanowią promesę udzielenia określonemu klientowi kredytów/pożyczek do określonej wysokości;
  - programy emisji gwarantowanych krótkoterminowych papierów dłużnych (NIF) stanowiące gwarancję, że potencjalny dłużnik będzie w stanie sprzedać krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe, zwane „notes”, i że bank emitujący ten instrument przejmie niesprzedane na rynku „notes” lub zapewni równoważny sposób ich zagospodarowania; oraz
  - uprawnienia emerytalno-rentowe w ramach rządowych niekapitałowych systemów emerytalno-rentowych pracodawców o zdefiniowanym świadczeniu lub w ramach funduszy zabezpieczenia społecznego; takie uprawnienia emerytalno-rentowe są rejestrowane w tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych, a nie na rachunkach podstawowych.

- 5.10. Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe nie obejmują:
- rezerw ubezpieczeń, emerytur, rent i systemów standaryzowanych gwarancji (AF.6);
  - instrumentów pochodnych (AF.7), w przypadku których warunki umowne same w sobie stanowią wartość rynkową, ponieważ mogą być zbywalne lub mogą podlegać kompensowaniu poprzez zajęcie pozycji przeciwstawnej.
- 5.11. Chociaż aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe nie są rejestrowane na rachunkach, są ważne z punktu widzenia prowadzonej polityki i analiz, w związku z czym informacje na ich temat muszą być gromadzone i prezentowane w formie informacji dodatkowych. Nawet jeżeli w ostatecznym rozrachunku nie występują płatności należne z tytułu aktywów warunkowych i zobowiązań warunkowych, wysoki poziom tych aktywów i zobowiązań może wskazywać na niepożądany poziom ryzyka dla jednostek, które je oferują.

Ramka 5.1 – Ujmowanie gwarancji w systemie

- B5.1.1. *Definicja:* Gwarancje to uzgodnienia, na podstawie których gwarant zobowiązuje się wobec pożyczkodawcy, że w przypadku niewywiązania się dłużnika ze zobowiązań, gwarant pokryje stratę, którą w przeciwnym wypadku poniósłby pożyczkodawca.

Udzielenie takiej gwarancji zwykle podlega opłacie.

- B5.1.2. Wyróżnia się trzy rodzaje gwarancji. Dotyczą one wyłącznie gwarancji udzielanych w odniesieniu do aktywów finansowych. Nie przewiduje się specjalnego traktowania gwarancji udzielanych w formie gwarancji producenta lub w innej postaci. Wspomniane trzy typy gwarancji to:
- Gwarancje udzielane w formie instrumentu pochodnego, na przykład swapu ryzyka kredytowego. Te instrumenty pochodne bazują na ryzyku braku spłaty bazowych aktywów finansowych i nie są powiązane z indywidualnymi kredytami/pożyczkami lub dłużnymi papierami wartościowymi.
  - Gwarancje standaryzowane są emitowane w dużej liczbie, zwykle na stosunkowo małe kwoty. Przykładami takich gwarancji są gwarancje kredytów eksportowych lub pożyczek studenckich. Nawet w przypadku gdy stopień prawdopodobieństwa zrealizowania pojedynczej gwarancji standaryzowanej jest niewielki, fakt istnienia wielu podobnych gwarancji oznacza, że można rzetelnie oszacować liczbę żądań wypłaty z tytułu gwarancji. Przyjmuje się, że gwarancje standaryzowane prowadzą do powstania aktywów finansowych, a nie aktywów warunkowych.
  - Gwarancje jednorazowe, w przypadku których nie można w żaden sposób precyzyjnie określić towarzyszącego im ryzyka ze względu na brak porównywalnych przypadków. Udzielone gwarancje jednorazowe są traktowane jako aktywa warunkowe lub zobowiązania warunkowe i nie są rejestrowane jako aktywa finansowe ani zobowiązania.

Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań

- 5.12. Wyróżnia się osiem kategorii aktywów finansowych:

AF.1 złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia;

AF.2 gotówka i depozyty;

AF.3 dłużne papiery wartościowe;

AF.4 kredyty i pożyczki;

AF.5 udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych;

AF.6 systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji;

AF.7 instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników;

AF.8 pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia.

- 5.13. Każdy składnik aktywa finansowego ma swój odpowiednik w postaci zobowiązania, z wyjątkiem złotego kruszcu będącego składnikiem złota monetarnego przechowywanego przez władze monetarne jako aktywa rezerwowe zaklasyfikowane do kategorii złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (F.1). Oprócz tego wyjątku wyróżnia się osiem kategorii zobowiązań mających swoje odpowiedniki w poszczególnych kategoriach aktywów finansowych.

- 5.14. Klasyfikacja transakcji finansowych odpowiada klasyfikacji aktywów finansowych i zobowiązań. Wyróżnia się osiem kategorii transakcji finansowych dotyczących:
- F.1 złota monetarnego i specjalnych praw ciągnięcia;
  - F.2 gotówki i depozytów;
  - F.3 dłużnych papierów wartościowych;
  - F.4 kredytów i pożyczek;
  - F.5 udziałów kapitałowych i udziałów/jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych;
  - F.6 systemów ubezpieczeniowych, emerytalno-rentowych i standaryzowanych gwarancji;
  - F.7 instrumentów pochodnych i opcji na akcje dla pracowników;
  - F.8 pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia.
- 5.15. Z uwagi na symetrię należności finansowych i zobowiązań, termin „instrument” jest stosowany w odniesieniu do obu aspektów transakcji finansowych (aktywów i zobowiązań). Jego użycie nie oznacza w żaden sposób rozszerzenia definicji aktywów finansowych i zobowiązań o pozycje pozabilansowe, które w statystyce monetarnej i finansowej są niekiedy określane mianem instrumentów finansowych.

Bilanse, rachunek finansowy i inne przepływy

- 5.16. Posiadane aktywa finansowe i zobowiązania należne na określony dzień są rejestrowane w bilansie. Transakcje finansowe skutkują zmianami między bilansem otwarcia a bilansem zamknięcia. Jednak zmiany między bilansem otwarcia a bilansem zamknięcia wynikają także z innych przepływów, które nie stanowią interakcji między jednostkami instytucjonalnymi wynikających z obopólnych porozumień. Inne przepływy związane z aktywami i zobowiązaniami finansowymi dzielą się na przeszacowania aktywów i zobowiązań finansowych oraz zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań finansowych niewynikające z transakcji finansowych. Przeszacowania są rejestrowane na rachunku przeszacowań, natomiast zmiany wolumenu na rachunku innych zmian wolumenu aktywów.
- 5.17. Rachunek finansowy to końcowy rachunek sekwencji rachunków, za pomocą których rejestrowane są transakcje. Rachunek finansowy nie zawiera pozycji bilansującej, która byłaby przenoszona na inny rachunek. Pozycja bilansująca rachunku finansowego, nabycie netto aktywów finansowych pomniejszone o zaciągnięcie netto zobowiązań, to wierzycelności netto (+) lub zadłużenie netto (-) (B.9F).
- 5.18. Pozycja bilansująca rachunku finansowego jest pojęciowo identyczna z pozycją bilansującą rachunku kapitałowego. W praktyce zazwyczaj te dwie pozycje różnią się, ponieważ obliczane są na podstawie różnych danych statystycznych.

Wycena

- 5.19. Transakcje finansowe są rejestrowane według wartości transakcyjnej, to znaczy wartości wyrażonej w walucie krajowej, w której dane aktywa finansowe lub zobowiązania są tworzone, likwidowane, wymieniane lub przejmowane między jednostkami instytucjonalnymi na podstawie względów komercyjnych.
- 5.20. Transakcje finansowe oraz ich odpowiedniki w postaci transakcji finansowych lub niefinansowych są rejestrowane według tej samej wartości transakcyjnej. Istnieją trzy możliwości:
- a) transakcja finansowa pociąga za sobą płatności w walucie krajowej; wartość transakcyjna jest równa wymienianej kwocie;
  - b) transakcja finansowa stanowi transakcję w walucie zagranicznej, a transakcja będąca jej odpowiednikiem nie jest transakcją w walucie krajowej; wartość transakcyjna jest równa kwocie w walucie krajowej przy zastosowaniu rynkowego kursu wymiany obowiązującego w momencie dokonywania płatności; oraz
  - c) ani transakcja finansowa ani transakcja będąca jej odpowiednikiem nie są transakcjami gotówkowymi ani transakcjami realizowanymi w innych środkach płatniczych; wartość transakcyjna równa się bieżącej wartości rynkowej aktywów finansowych lub zobowiązań objętych transakcją.

- 5.21. Wartość transakcyjna odnosi się do określonej transakcji finansowej i transakcji będącej jej odpowiednikiem. Pojęciowo należy odróżnić wartość transakcyjną od wartości określonej na podstawie ceny notowanej na rynku, godziwej ceny rynkowej lub ceny przewidzianej do wyrażenia uśrednionej dla ceny klasy podobnych aktywów finansowych lub zobowiązań. Jednak w przypadku gdy transakcją będącą odpowiednikiem transakcji finansowej jest na przykład transfer i w związku z tym transakcja finansowa może być realizowana ze względów innych niż czysto komercyjne, wartość transakcyjna jest utożsamiana z bieżącą wartością rynkową aktywów finansowych lub zobowiązań objętych transakcją.
- 5.22. Wartość transakcyjna nie obejmuje opłat za usługi, innych opłat, prowizji ani podobnych płatności za usługi świadczone przy dokonywaniu transakcji; pozycje te należy rejestrować jako płatności za usługi. Nie uwzględnia się również podatków od transakcji finansowych, które są traktowane jako podatki od usług w ramach podatków od produktów. W przypadku gdy transakcja finansowa obejmuje powstanie nowych zobowiązań, wartość transakcyjna jest równa kwocie zaciągniętych zobowiązań, z wyłączeniem wpłaconych z góry odsetek. Podobnie kiedy zobowiązanie wygasa, wartość transakcyjna, zarówno z punktu widzenia wierzyciela, jak i dłużnika, musi odpowiadać zmniejszeniu zobowiązania.

Rejestrowanie netto i brutto

- 5.23. *Definicja:* Rejestrowanie netto transakcji finansowych oznacza, że nabycie aktywów finansowych jest wykazywane w ujęciu pomniejszonym o rozdysonowanie aktywów finansowych, a zaciągnięcie zobowiązań w ujęciu pomniejszonym o spłatę zobowiązań.

Transakcje finansowe mogą być wykazywane w ujęciu netto dla aktywów finansowych o różnej charakterystyce oraz w stosunku do różnych wierzycieli lub dłużników, pod warunkiem że znajdują się w tej samej kategorii lub podkategorii.

- 5.24. *Definicja:* Rejestrowanie brutto transakcji finansowych oznacza, że nabycie i rozdysonowanie aktywów finansowych jest wykazywane oddzielnie, tak jak zaciągnięcie i spłata zobowiązań.

Rejestracja brutto transakcji finansowych wykazuje tę samą kwotę wierzytelności netto i zadłużenia netto co w przypadku rejestrowania netto transakcji finansowych.

Transakcje finansowe powinny być rejestrowane brutto w przypadku szczegółowych analiz finansowych rynku.

Konsolidacja

- 5.25. *Definicja:* Konsolidacja na rachunku finansowym oznacza proces eliminacji w transakcjach dotyczących aktywów finansowych danej grupy jednostek instytucjonalnych odpowiadających im transakcji dotyczących zobowiązań tej samej grupy jednostek instytucjonalnych.

Konsolidacji można dokonywać na poziomie gospodarki ogółem, sektorów instytucjonalnych i podsektorów. Rachunek finansowy zagranicy jest skonsolidowany z definicji, ponieważ rejestrowane są wyłącznie transakcje jednostek instytucjonalnych będących nierezydentami z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

- 5.26. Dla różnych rodzajów analizy właściwe są różne poziomy konsolidacji. Na przykład przy zastosowaniu konsolidacji rachunku finansowego gospodarki ogółem akcentowane są transakcje finansowe tej gospodarki z jednostkami instytucjonalnymi będącymi nierezydentami, ponieważ wszystkie transakcje finansowe pomiędzy jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami są przy konsolidacji unettowane. Konsolidacja w odniesieniu do sektorów pozwala prześledzić ogół transakcji finansowych między sektorami pod kątem wierzytelności netto/zadłużenia netto. Konsolidacja na poziomie podsektorów w odniesieniu do instytucji finansowych może dostarczyć o wiele więcej informacji na temat pośrednictwa finansowego i pozwala na przykład zidentyfikować transakcje monetarnych instytucji finansowych z innymi instytucjami finansowymi oraz z innymi sektorami jednostek będących rezydentami, jak również z jednostkami instytucjonalnymi będącymi nierezydentami. Innym obszarem, w którym konsolidacja może okazać się przydatna na poziomie podsektorów, jest sektor instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ transakcje między poszczególnymi podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych nie są eliminowane.
- 5.27. Zasadniczo zapisy księgowe w ESA 2010 nie są skonsolidowane, ponieważ skonsolidowany rachunek finansowy wymaga informacji na temat grupowania jednostek instytucjonalnych kontrpartniera. Wymaga to przedstawienia danych na temat transakcji finansowych w ujęciu „kto-komu” (from-whom-to-whom). Na przykład zestawienie skonsolidowanych zobowiązań sektora instytucji rządowych i samorządowych wymaga dokonania rozróżnienia – wśród posiadaczy zobowiązań sektora instytucji rządowych i samorządowych – na instytucje rządowe i samorządowe oraz na inne jednostki instytucjonalne.

Unettowienie

- 5.28. *Definicja:* Unettowienie oznacza konsolidację na poziomie pojedynczej jednostki instytucjonalnej, przy czym zapisy księgowe po obu stronach rachunku dla tej samej pozycji transakcji są wzajemnie kompensowane. Unettowienia należy unikać, chyba że brak danych źródłowych.

- 5.29. Wyróżnia się różne stopnie unettowienia, ponieważ transakcje dotyczące zobowiązań są odejmowane od transakcji dotyczących aktywów finansowych dla tej samej kategorii lub podkategorii aktywów finansowych.
- 5.30. W przypadku gdy jeden z wydziałów jednostki instytucjonalnej dokonuje nabycia obligacji wyemitowanych przez inny wydział tej samej jednostki instytucjonalnej, na rachunku finansowym tej jednostki nie rejestruje się tej transakcji jako nabycia wierzytelności przez jeden wydział jednostki instytucjonalnej wobec drugiego. Transakcja ta jest zwykle rejestrowana jako wygaśnięcie zobowiązań, nie zaś jako nabycie konsolidujących aktywów. Takie instrumenty finansowe są traktowane jako unettowione. Należy unikać unettowienia, jeśli zaszła konieczność utrzymania danego instrumentu finansowego zarówno po stronie aktywów, jak i zobowiązań w celu dostosowania się do prawnych wymogów prezentacji danych.
- 5.31. Unettowienie może okazać się nieuniknione w przypadku transakcji dokonywanych przez jednostkę instytucjonalną na instrumentach pochodnych, w odniesieniu do których zwykle niedostępne są oddzielne dane o transakcjach dotyczących aktywów i zobowiązań. Unettowienie takich transakcji jest właściwym rozwiązaniem, ponieważ wartość danej pozycji w instrumentach pochodnych może zmienić znak, tj. zmienić się z pozycji aktywów na pozycję zobowiązań w miarę jak wartość instrumentu bazowego w ramach kontraktu na instrumenty pochodne zmienia się w stosunku do ceny w kontrakcie.

Zasady księgowe w odniesieniu do transakcji finansowych

- 5.32. Księgowość poczwórna jest praktyką księgową, polegającą na tym, że każda transakcja dotycząca dwóch jednostek instytucjonalnych jest rejestrowana podwójnie przez każdą jednostkę. Na przykład wymiana towarów na pieniądze w ramach działalności gospodarczej skutkuje zapisami zarówno na rachunku produkcji, jak i rachunku finansowym dla każdej jednostki. Księgowość poczwórna zapewnia symetrię sprawozdawczości danych jednostek instytucjonalnych, a tym samym spójność rachunków.
- 5.33. Transakcja finansowa zawsze ma odpowiadającą jej transakcję. Odpowiednikiem tym może być inna transakcja finansowa lub transakcja niefinansowa.
- 5.34. W przypadku gdy zarówno dana transakcja, jak i jej odpowiednik, są transakcjami finansowymi, zmieniają one stan portfela aktywów finansowych i zobowiązań, a więc mogą zmienić sumę zarówno aktywów, jak i zobowiązań jednostek instytucjonalnych, lecz nie zmieniają wartości wierzytelności netto/zadłużenia netto ani wartości netto.
- 5.35. Odpowiednikiem transakcji finansowej może być transakcja niefinansowa, taka jak transakcja dotycząca produktów, transakcja podziału lub transakcja dotycząca niefinansowych aktywów nieprodukowanych. W przypadku gdy odpowiednik transakcji finansowej nie jest transakcją finansową, wierzytelności netto/zadłużenie netto jednostek instytucjonalnych ulegną zmianie.

Transakcja finansowa mająca odpowiednik w postaci transferu bieżącego lub transferu kapitałowego

- 5.36. Transakcją będącą odpowiednikiem transakcji finansowej może być transfer. W takim przypadku transakcja finansowa obejmuje zmianę własności aktywów finansowych lub przejęcie zobowiązania w charakterze dłużnika, zwane przejęciem długu, lub jednoczesną likwidację danego aktywa finansowego i odpowiadającego mu zobowiązania, zwane umorzeniem lub darowaniem długu. Przejęcie długu i umorzenie długu to transfery kapitałowe (D.9) rejestrowane na rachunku kapitałowym.
- 5.37. W przypadku gdy właściciel jednostki typu przedsiębiorstwo przejmuje zobowiązania od tej jednostki lub anuluje należności finansowe od takiej jednostki, transakcją odpowiadającą przejęciu lub anulowaniu długu jest transakcja dotycząca udziałów kapitałowych (F.51). Jeżeli jednak operacja ma na celu pokrycie skumulowanych strat lub wyjątkowo dużej straty, lub gdy dokonuje się jej w kontekście trwałych strat, wówczas operację tę klasyfikuje się jako transakcję niefinansową – transfer kapitałowy lub transfer bieżący.
- 5.38. W przypadku gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych umarza lub przejmuje dług przedsiębiorstwa publicznego, które przestaje istnieć w systemie jako jednostka instytucjonalna, nie rejestruje się żadnej transakcji na rachunku kapitałowym ani na rachunku finansowym. W takim przypadku rejestruje się przepływ na rachunku innych zmian wolumenu aktywów.
- 5.39. W przypadku gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych umarza lub przejmuje dług przedsiębiorstwa publicznego w ramach procesu prywatyzacji dokonywanej w krótkim terminie, odpowiednikiem tej transakcji jest transakcja dotycząca udziałów kapitałowych (F.51) do wysokości całkowitych przychodów z prywatyzacji. Innymi słowy uznaje się, że sektor instytucji rządowych i samorządowych poprzez umorzenie lub przejęcie długu przedsiębiorstwa publicznego tymczasowo zwiększa swój udział kapitałowy w tym przedsiębiorstwie. Przez prywatyzację rozumie się przekazanie kontroli nad tym przedsiębiorstwem publicznym poprzez rozdysponowanie akcji/udziałów. Tego typu umorzenie długu lub przejęcie długu prowadzi do wzrostu funduszy własnych przedsiębiorstwa publicznego, nawet przy braku emisji udziałów kapitałowych.

- 5.40. Całkowity lub częściowy odpis nieściągalnych długów przez wierzycieli oraz jednostronne anulowanie zobowiązania przez dłużnika, zwane odmową zapłaty długu, nie są transakcjami, ponieważ nie polegają na interakcji między jednostkami instytucjonalnymi za obopólnym porozumieniem. Całkowity lub częściowy odpis nieściągalnych długów przez wierzycieli jest rejestrowany na rachunku innych zmian wolumenu aktywów.

Transakcja finansowa mająca swój odpowiednik w postaci dochodu z tytułu majątku

- 5.41. Transakcją będącą odpowiednikiem transakcji finansowej może być dochód z tytułu własności.
- 5.42. Odsetki (D.41) otrzymują wierzyciele, a placą dłużnicy pewnych rodzajów należności finansowych klasyfikowanych w kategoriach złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (AF.1), gotówka i depozyty (AF.2), dłużne papiery wartościowe (AF.3), kredyty i pożyczki (AF.4) oraz pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8).
- 5.43. Odsetki są rejestrowane jako narastające na rzecz wierzyciela w sposób ciągły od niespłaconej części kwoty głównej. Transakcją odpowiadającą zapisowi w pozycji odsetki (D.41) jest transakcja finansowa tworząca należność finansową wierzyciela wobec dłużnika. Akumulacja odsetek jest rejestrowana na rachunku finansowym wraz z instrumentem finansowym, którego ta akumulacja dotyczy. Skutkiem takiej transakcji finansowej jest reinwestowanie odsetek. Rzeczywista płatność odsetek nie jest rejestrowana jako odsetki (D.41), ale jako transakcja dotycząca gotówki i depozytów (F.2), której odpowiada odnośna spłata odpowiednich aktywów zmniejszająca należność finansową netto wierzyciela wobec dłużnika.
- 5.44. Kiedy narosłe odsetki nie zostają zapłacone w terminie, powodują powstanie zaległości odsetkowych. Ponieważ narosłe odsetki są rejestrowane, zaległości odsetkowe nie zmieniają łącznej kwoty aktywów finansowych ani zobowiązań.
- 5.45. Dochód przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych obejmuje dywidendy (D.421), dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo (D.422), reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (D.43) i dochód zatrzymany przedsiębiorstw krajowych. W przypadku reinwestowanych zysków skutkiem odpowiadającej im transakcji finansowej jest to, że dochód z tytułu własności jest reinwestowany w przedsiębiorstwo inwestycji pośredniej.
- 5.46. Dywidendy są rejestrowane jako dochód z inwestycji w momencie, gdy akcje zaczynają być notowane bez prawa do dywidendy. Dotyczy to także dochodu podzielonego jednostek typu przedsiębiorstwo. Innego zapisu dokonuje się w przypadku nadzwyczajnie wysokich dywidend lub dochodów podzielonych, które nie są zgodne z ostatnio odnotowywanymi kwotami dochodu dostępnego do wypłaty na rzecz właścicieli przedsiębiorstwa. Takie nadwyżki wypłat rejestrowane są na rachunku finansowym jako wycofanie kapitału, a nie jako dochody z inwestycji.
- 5.47. Dochód z tytułu własności uzyskiwany przez fundusze inwestycyjne, bez części kosztów zarządzania, przypisany uczestnikom, nawet jeśli nie został podzielony, jest rejestrowany na rachunku dochodu z tytułu własności z zapisem przeciwnym na rachunku finansowym w pozycji udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych. W rezultacie dochód przypisany uczestnikom, lecz niepodzielony, jest traktowany jako ponownie zainwestowany w fundusz.
- 5.48. Dochody z inwestycji są przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (D.44), posiadaczom uprawnień emerytalno-rentowych oraz posiadaczom udziałów w funduszach inwestycyjnych. Bez względu na kwotę faktycznie podzieloną przez instytucję ubezpieczeniową, fundusz emerytalno-rentowy lub inwestycyjny pełna kwota dochodów z inwestycji uzyskana przez instytucję ubezpieczeniową lub fundusz ubezpieczeniowy jest rejestrowana jako podzielona pomiędzy posiadaczy polis lub posiadaczy udziałów. Kwota faktycznie niepodzielona jest rejestrowana na rachunku finansowym jako reinwestowana.

Czas rejestracji

- 5.49. Transakcje finansowe i transakcje będące ich odpowiednikami są rejestrowane równocześnie.
- 5.50. Jeżeli odpowiednikiem transakcji finansowej jest transakcja niefinansowa, obie są rejestrowane w czasie, w jakim ma miejsce transakcja niefinansowa. Jeśli na przykład sprzedaż towarów lub usług wiąże się z udzieleniem kredytu handlowego, to tę transakcję finansową należy rejestrować w momencie dokonania zapisów na odpowiednim rachunku niefinansowym w momencie przeniesienia tytułu własności towarów lub świadczenia usługi.
- 5.51. Jeżeli odpowiednikiem transakcji finansowej jest transakcja finansowa, istnieją trzy możliwości:
- a) obie transakcje finansowe są transakcjami gotówkowymi lub w innych środkach płatniczych: są one rejestrowane w momencie dokonania pierwszej płatności;
  - b) tylko jedna z dwóch transakcji finansowych jest transakcją gotówkową lub w innych środkach płatniczych: są one rejestrowane w momencie dokonania płatności; oraz

- c) żadna z dwóch transakcji finansowych nie jest transakcją gotówkową lub w innych środkach płatniczych: są one rejestrowane w czasie, w którym miała miejsce pierwsza transakcja finansowa.

Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu”

- 5.52. Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu” lub rachunek finansowy według dłużnika/wierzyciela jest rozszerzeniem nieskonsolidowanego rachunku finansowego. Jest on trójwymiarową prezentacją transakcji finansowych, gdzie przedstawione są obie strony transakcji, jak również charakter instrumentu finansowego będącego przedmiotem transakcji.

Ta prezentacja przedstawia informacje na temat relacji dłużnik-wierzyciel i jest spójna z bilansem finansowym typu „kto-komu”. Brak natomiast informacji dotyczących jednostek instytucjonalnych, którym sprzedano aktywa finansowe lub od których je kupiono. Dotyczy to również analogicznych transakcji po stronie zobowiązań. Rachunek finansowy typu „kto-komu” zwany jest także macierzą przepływów finansowych.

- 5.53. W oparciu o zasadę poczwórnej księgowości rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu” ma trzy wymiary: kategoria instrumentu finansowego, sektor dłużnika oraz sektor wierzyciela. Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu” wymaga stosowania trójwymiarowych tablic zawierających rozbić pozycji wg instrumentu finansowego, dłużnika i wierzyciela. Takie tablice pokazują transakcje finansowe klasyfikowane krzyżowo według sektora dłużników i sektora wierzycieli, jak przedstawiono w tablicy 5.1.
- 5.54. Tablica dla kategorii instrumentów finansowych dłużne papiery wartościowe pokazuje, że w rezultacie transakcji w okresie referencyjnym dłużne papiery wartościowe nabyte (pomniejszone o rozdysponowanie) przez gospodarstwa domowe i przez instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (275) stanowią należności od przedsiębiorstw niefinansowych (65), instytucji finansowych (43), sektora instytucji rządowych i samorządowych (124) i zagranicy (43). Tablica wskazuje, że w wyniku transakcji w okresie referencyjnym przedsiębiorstwa niefinansowe zaciągnęły zobowiązania (pomniejszone o umorzenia) w formie dłużnych papierów wartościowych o wartości 147: ich zobowiązania w tej formie wobec innych przedsiębiorstw niefinansowych zwiększyły się o 30, wobec instytucji finansowych o 23, wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych o 5, wobec gospodarstw domowych i instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych o 65, a wobec zagranicy o 24. Żadne dłużne papiery wartościowe nie zostały wyemitowane przez gospodarstwa domowe ani przez niekomercyjne instytucje działające na rzecz gospodarstw domowych. W związku ze skonsolidowaną prezentacją zagranicy nie pokazano transakcji między jednostkami instytucjonalnymi będącymi nierezydentami. Podobne tablice można sporządzać dla wszystkich kategorii instrumentów finansowych.

Tablica 5.1 – Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu” dla dłużnych papierów wartościowych

Sektor dłużników \ Sektor wierzycieli		Zaciągnięcie zobowiązań netto z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych						
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarka narodowa	Zagranica	Razem
Nabycie dłużnych papierów wartościowych netto przez:	Przedsiębiorstwa niefinansowe	30	11	67		108	34	142
	Instytucje finansowe	23	22	25		70	12	82
	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	5	2	6		13	19	32
	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	65	43	124		232	43	275
	Gospodarka narodowa	123	78	222		423	108	531
	Zagranica	24	28	54		106		106
	Razem	147	106	276		529	108	637

- 5.55. Rachunek finansowy w ujęciu „kto-komu” pozwala przeanalizować, kto finansuje kogo, jaką kwotą i jakimi aktywami finansowymi. Odpowiada on na takie pytania, jak:
- Jakie są odpowiedniki sektorów aktywów finansowych nabytych netto lub zobowiązań zaciągniętych netto przez sektor instytucjonalny?
  - W których przedsiębiorstwach niefinansowych i instytucjach finansowych sektor instytucji rządowych i samorządowych posiada udziały?
  - Jakie ilości dłużnych papierów wartościowych wyemitowanych (w ujęciu pomniejszonym o umorzenia) przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, instytucje finansowe i przedsiębiorstwa niefinansowe oraz zagranicę są nabywane (w ujęciu pomniejszonym o rozdysponowanie) przez sektory rezydentów i zagranicę?

SZCZEGÓŁOWA KLASYFIKACJA TRANSAKCYJ FINANSOWYCH WEDŁUG KATEGORII

Poniżej znajdują się definicje i opis instrumentów finansowych. W celu rejestracji transakcji stosuje się kod F. Natomiast w celu rejestracji stanu lub pozycji aktywów lub zobowiązań, stosuje się kod AF.

Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (F.1)

5.56. Kategoria złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) (F.1) obejmuje dwie podkategorie:

- złoto monetarne (F.11); oraz
- specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) (F.12).

Złoto monetarne (F.11)

5.57. *Definicja:* Złoto monetarne to złoto, do którego tytuł posiadają władze monetarne i które jest utrzymywane jako aktywa rezerwowe.

Należy do niego złoto kruszcowe oraz rachunki złota niealokowanego prowadzone przez nierezydentów, które dają prawo żądania należności w zlocie.

5.58. Władze monetarne obejmują bank centralny oraz instytucje rządowe szczebla centralnego przeprowadzające operacje zwykle przypisywane bankowi centralnemu. Operacje takie obejmują emisję pieniądza, utrzymywanie aktywów rezerwowych oraz zarządzanie nimi, a także operacje funduszy stabilizacji kursu walutowego.

5.59. Podleganie skutecznej kontroli władz monetarnych oznacza, że:

- jednostka będąca rezydentem może dokonywać transakcji tego rodzaju należnościami z nierezydentami wyłącznie na warunkach określonych przez władze monetarne lub za ich wyraźną zgodą;
- władze monetarne mają dostęp na żądanie do tego rodzaju należności od nierezydentów w celu zaspokojenia potrzeb związanych z finansowaniem bilansu płatności oraz w innych związanych z tym celach; oraz
- istnieją uprzednie przepisy prawa lub inne wiążące ustalenia potwierdzające tego rodzaju rolę pośrednika pełnioną przez rezydenta.

5.60. Całość złota monetarnego znajduje się w aktywach rezerwowych lub jest zdeponowana w międzynarodowych organizacjach finansowych. Jego elementy to:

- złoto kruszcowe (w tym złoto monetarne zdeponowane na rachunkach złota alokowanego); oraz
- rachunki złota niealokowanego prowadzone przez nierezydentów.

5.61. Złoto kruszcowe jako składnik złota monetarnego jest jedynym aktywem finansowym, w odniesieniu do którego nie istnieje żadne zobowiązanie jako odpowiednik. Występuje ono w postaci monet, wlewów lub sztab o zawartości czystego złota co najmniej 995/1 000. Złoto kruszcowe nieutrzymywane jako aktywa rezerwowe jest aktywem niefinansowym i należy do kategorii złoto niemonetarne.

5.62. Rachunki złota alokowanego przewidują tytuł własności do konkretnej części złota. Tytuł własności do złota zachowuje podmiot deponujący przedmiotowe złoto w celu bezpiecznego przechowywania. Rachunki te zwykle przewidują możliwość kupna, przechowywania i sprzedaży. Rachunki złota alokowanego prowadzone jako aktywa rezerwowe są klasyfikowane jako złoto monetarne, a tym samym jako aktywa finansowe. Jeżeli rachunki złota alokowanego nie są prowadzone jako aktywa rezerwowe, wówczas stanowią posiadanie towaru, a mianowicie złota niemonetarne.

- 5.63. W przeciwieństwie do rachunków złota alokowanego rachunki złota niealokowanego stanowią należność w złocie od podmiotu prowadzącego rachunek. Jeżeli rachunki złota niealokowanego są prowadzone jako aktywa rezerwowe, są klasyfikowane jako złoto monetarne oraz jako aktywa finansowe. Rachunki złota niealokowanego nieprowadzone jako aktywa rezerwowe są zaliczane do depozytów.
- 5.64. Transakcje dotyczące złota monetarnego obejmują przede wszystkim kupno i sprzedaż złota monetarnego pomiędzy władzami monetarnymi lub określonymi międzynarodowymi organizacjami finansowymi. Niemożliwe jest dokonywanie transakcji na złocie monetarnym z udziałem innych jednostek instytucjonalnych niż powyższe. Kupno złota monetarnego rejestrowane jest na rachunkach finansowych władz monetarnych jako zwiększenie aktywów finansowych, natomiast sprzedaż ewidencjonowana jest jako zmniejszenie aktywów finansowych. Zapisami przeciwnymi są, odpowiednio, zmniejszenie aktywów finansowych lub zwiększenie aktywów finansowych zagranicą.
- 5.65. Jeżeli władze monetarne dodają złoto niemonetarne do swoich zasobów złota monetarnego (np. poprzez kupno złota na rynku) lub zwalniają z nich złoto monetarne na cele niemonetarne (np. poprzez jego sprzedaż na rynku), następuje odpowiednio monetyzacja i demonetyzacja złota. Monetyzacja lub demonetyzacja złota nie powoduje zapisów na rachunkach finansowych, ale zapisy na rachunku innych zmian wolumenu aktywów jako zmiana w klasyfikacji aktywów i zobowiązań, tj. reklasyfikacja złota z aktywów o wyjątkowej wartości (AN.13) na złoto monetarne (AF.11) (pkt 6.22–6.24). Demonetyzacja złota to reklasyfikacja złota monetarnego na aktywa o wyjątkowej wartości.
- 5.66. Depozyty, kredyty/pożyczki i papiery wartościowe denominowane w złocie traktowane są jako aktywa finansowe inne niż złoto monetarne i są zaliczane do odpowiednich kategorii wraz z podobnymi aktywami finansowymi denominowanymi w walutach zagranicznych. Swapy na złoto są formą umów odkupu papierów wartościowych (repo) dotyczących złota monetarnego lub niemonetarne. Polegają one na wymianie złota na depozyt przy jednoczesnym uzgodnieniu, że dana transakcja zostanie odwrócona w uzgodnionym terminie w przyszłości po uzgodnionej cenie złota. Zgodnie z powszechnie przyjętą praktyką ewidencjonowania transakcji odwrotnych przyjmujący złoto nie rejestruje go w swoim bilansie, natomiast dostarczający złoto nie usuwa go ze swojego bilansu. Swapy na złoto są ewidencjonowane przez obie strony jako kredyty/pożyczki zabezpieczone w złocie. Swapy na złoto monetarne dokonywane są pomiędzy władzami monetarnymi lub między władzami monetarnymi a innymi podmiotami, podczas gdy swapy na złoto niemonetarne są to transakcje podobnego rodzaju, ale dokonywane bez udziału władz monetarnych.
- 5.67. Kredyty/pożyczki denominowane w złocie polegają na dostarczeniu złota na określony czas. Jak w przypadku pozostałych transakcji odwrotnych przenoszony jest prawny tytuł własności złota, ale ryzyko i korzyści związane ze zmianami cen złota ponosi pożyczkodawca. Podmioty zaciągające pożyczki denominowane w złocie często stosują tego rodzaju transakcje w celu pokrycia swojej sprzedaży na rzecz osób trzecich w okresie niedoborów złota. Pierwotny właściciel otrzymuje opłatę z tytułu użytkowania złota, ustaloną na podstawie wartości aktywów bazowych oraz czasu trwania transakcji odwrotnej.
- 5.68. Złoto monetarne jest aktywem finansowym; opłaty z tytułu kredytów/pożyczek denominowanych w złocie są traktowane odpowiednio jako płatności za oddanie aktywów finansowych do dyspozycji innej jednostki instytucjonalnej. Opłaty związane z kredytami/pożyczkami denominowanymi w złocie monetarnym traktowane są jako odsetki. Dotyczy to również, zgodnie z przyjętą konwencją upraszczającą, opłat wnoszonych z tytułu kredytów/pożyczek denominowanych w złocie niemonetarne.

SDR-y (F.12)

- 5.69. *Definicja:* SDR-y to międzynarodowe aktywa rezerwowe tworzone przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i przydzielane jego członkom dla uzupełnienia posiadanych przez nich aktywów rezerwowych.
- 5.70. Departament specjalnych praw ciągnięcia MFW zarządza aktywami rezerwowymi, przydzielając SDR-y państwom członkowskim MFW oraz określonym międzynarodowym agencjom, znanym pod wspólną nazwą uczestników.
- 5.71. Tworzenie SDR-ów przez ich przydział oraz anulowanie przez ich umorzenia to transakcje. Przydziały SDR-ów są rejestrowane w ujęciu brutto jako nabycie aktywa na rachunkach finansowych organów monetarnych danego uczestnika oraz jako zaciągnięcie zobowiązania przez zagranicę.
- 5.72. SDR-y utrzymywane są wyłącznie przez oficjalnych posiadaczy, którymi są banki centralne oraz określone agencje międzynarodowe, i są zbywalne wśród uczestników oraz pozostałych oficjalnych posiadaczy. SDR-y reprezentują zagwarantowane i bezwarunkowe prawo każdego posiadacza do otrzymywania innych aktywów rezerwowych, w szczególności walut wymiennalnych, od pozostałych członków MFW.
- 5.73. SDR-y są aktywami mającymi swoje odpowiedniki po stronie zobowiązań, przy czym aktywa stanowią należności od uczestników łącznie, nie zaś od MFW. Uczestnik może sprzedać część lub całość posiadanych przez siebie SDR-ów innemu uczestnikowi i otrzymać w zamian inne aktywa rezerwowe, w szczególności waluty wymiennalne.

Gotówka i depozyty (F.2)

- 5.74. *Definicja:* Gotówka i depozyty to gotówka w obiegu i depozyty, zarówno w walucie krajowej, jak i w walucie zagranicznej.
- 5.75. Istnieją trzy podkategorie transakcji finansowych dotyczące gotówki i depozytów:
- gotówka (F.21);
  - depozyty bieżące rozliczeniowe (F.22); oraz
  - pozostałe depozyty (F.29).

Gotówka (F.21)

- 5.76. *Definicja:* Gotówka to banknoty i monety emitowane lub zatwierdzone przez władze monetarne.
- 5.77. Gotówka obejmuje:
- banknoty i monety emitowane przez krajowe władze monetarne jako waluta krajowa w obiegu i będące w posiadaniu rezydentów i nierezydentów; oraz
  - banknoty i monety emitowane przez zagraniczne władze monetarne jako waluta zagraniczna w obiegu i posiadane przez rezydentów.
- 5.78. Gotówka nie obejmuje:
- banknotów i monet niebędących w obiegu, np. zapasów banknotów przechowywanych w banku centralnym oraz banknotów gromadzonych jako rezerwy nadzwyczajne; oraz
  - monet okolicznościowych, które nie są powszechnie wykorzystywane do dokonywania płatności; są one klasyfikowane jako aktywa o wyjątkowej wartości.

Ramka 5.2 – Gotówka emitowana przez Eurosystem

- B5.2.1. Banknoty i monety euro emitowane przez Eurosystem są krajową walutą państw członkowskich w strefie euro. Denominowane w walucie euro zasoby rezydentów każdego z uczestniczących państw członkowskich, mimo że są traktowane jako waluta krajowa, są zobowiązaniami danego krajowego banku centralnego jedynie w zakresie odpowiadającym jego umownemu udziałowi w całkowitej wielkości emisji, określanemu na podstawie jego udziału w kapitale EBC. Konsekwencją tego jest fakt, że w strefie euro, z perspektywy krajowej, część należących do rezydentów zasobów gotówki w walucie krajowej może stanowić należności finansowe od nierezydentów.
- B5.2.2. Gotówka emitowana przez Eurosystem obejmuje banknoty i monety. Banknoty emitowane są przez Eurosystem; monety – przez rządy centralne w strefie euro, chociaż zgodnie z przyjętą konwencją traktowane są jako zobowiązania krajowych banków centralnych, które, jako ich odpowiednik, posiadają należności umowne od sektora instytucji rządowych i samorządowych. Banknoty i monety euro mogą być w posiadaniu zarówno rezydentów, jak i nierezydentów strefy euro.

Depozyty (F.22 i F.29)

- 5.79. *Definicja:* Depozyty są to znormalizowane, niezbywalne kontrakty przeznaczone dla ogółu, oferowane przez instytucje przyjmujące depozyty, a także, w niektórych przypadkach, przez instytucje rządowe szczebla centralnego jako dłużników, i pozwalające na ulokowanie, a później podjęcie kwoty głównej przez wierzyciela. Depozyty zwykle zakładają zwrócenie inwestorowi pełnej kwoty głównej przez dłużnika.

Depozyty bieżące rozliczeniowe (F.22)

- 5.80. *Definicja:* Depozyty bieżące rozliczeniowe to depozyty, które mogą być wymienione na żądanie na gotówkę według ich wartości nominalnej i które nadają się bezpośrednio do wykorzystania w celu dokonania płatności czekiem, przekazem, poprzez polecenie przelewu, polecenie zapłaty lub innymi metodami płatności bezpośredniej, bez żadnych opłat ani ograniczeń.
- 5.81. Depozyty bieżące rozliczeniowe stanowią głównie zobowiązania instytucji przyjmujących depozyty będących rezydentami, w niektórych przypadkach instytucji rządowych szczebla centralnego, a także jednostek instytucjonalnych będących nierezydentami. Depozyty bieżące rozliczeniowe obejmują niektóre z następujących:
- pozycje międzybankowe pomiędzy monetarnymi instytucjami finansowymi;
  - depozyty prowadzone w banku centralnym na rzecz instytucji przyjmujących depozyty powyżej kwoty rezerw, do utrzymywania których są zobowiązane i które mogą wykorzystać bez uprzedniego powiadomienia ani ograniczeń;

- c) depozyty, które monetarne instytucje finansowe zaciągają wobec banku centralnego w formie rachunków złota niealokowanego, które nie jest złotem monetarnym, a także analogiczne depozyty w formie rachunków metali szlachetnych;
  - d) depozyty denominowane w walutach zagranicznych w ramach umów swapowych;
  - e) pozycja rezerwowa w MFW stanowiąca „transzę rezerwową”, to jest SDR-y lub kwoty wyrażone w walutach zagranicznych, jakie państwo członkowskie może pobrać z MFW z krótkim okresem wypowiedzenia, oraz inne należności od MFW, które są łatwo dostępne dla danego państwa członkowskiego, w tym kredyty /pożyczki udzielane MFW przez państwo sporządzające sprawozdanie na mocy ogólnego porozumienia o zaciąganiu kredytów MFW (General Arrangements to Borrow – GAB) oraz na mocy nowego porozumienia o zaciąganiu kredytów (New Arrangements to Borrow – NAB).
- 5.82. Rachunki depozytów bieżących rozliczeniowych mogą przewidywać możliwość przekroczenia salda. Jeżeli saldo rachunku zostało przekroczone, wówczas podjęcie środków do salda zerowego jest wycofaniem depozytu, a kwota przekroczenia salda jest udzieleniem kredytu/pożyczki.
- 5.83. Posiadaczami depozytów bieżących rozliczeniowych mogą być wszystkie sektory instytucji będących rezydentami i zagranicą.
- 5.84. Depozyty bieżące rozliczeniowe można podzielić pod względem waluty na depozyty bieżące rozliczeniowe denominowane w walucie krajowej oraz w walutach zagranicznych.

Pozostałe depozyty (F.29)

- 5.85. *Definicja:* Pozostałe depozyty to depozyty inne niż depozyty bieżące rozliczeniowe. Pozostałe depozyty nie mogą być wykorzystywane do dokonywania płatności (chyba że w terminie zapadalności lub po uzgodnionym okresie wypowiedzenia) i nie są wymienne na gotówkę ani na depozyty bieżące rozliczeniowe bez znaczących ograniczeń lub opłat.
- 5.86. Pozostałe depozyty obejmują:
- a) depozyty terminowe, czyli depozyty, którymi nie można dysponować na żądanie, ale w uzgodnionym terminie zapadalności. Są one dostępne po upływie określonego terminu lub mogą być wycofane po uprzednim powiadomieniu o wycofaniu. Obejmują również depozyty w banku centralnym utrzymywane przez instytucje przyjmujące depozyty jako rezerwy obowiązkowe (w zakresie, w jakim depozytorzy nie mogą ich wykorzystać bez uprzedniego wypowiedzenia lub bez ograniczeń);
  - b) depozyty oszczędnościowe, książeczki oszczędnościowe, niezbywalne certyfikaty oszczędnościowe lub niezbywalne certyfikaty depozytowe;
  - c) depozyty utrzymywane w związku z określonymi planami oszczędnościowymi czy umowami. Depozyty te często pociągają za sobą zobowiązanie depozytora do dokonywania regularnych wpłat w ciągu danego okresu, a wpłacony kapitał i narosłe odsetki nie są dostępne przed upływem ustalonego terminu. Depozyty te łączone są niekiedy z udzieleniem, na koniec okresu oszczędzania, kredytów/pożyczek (proporcjonalnych do zgromadzonych oszczędności) na cele zakupu lub budowy mieszkania;
  - d) dowody depozytowe wydawane przez stowarzyszenia oszczędnościowe i pożyczkowe, towarzystwa budowlane, kasy oszczędnościowo-kredytowe itp. niekiedy nazywane udziałami, wymienne na gotówkę na żądanie lub ze stosunkowo krótkim okresem wypowiedzenia, które jednak nie podlegają przeniesieniu;
  - e) zwrotne depozyty zabezpieczające związane z instrumentami pochodnymi, stanowiące zobowiązania monetarnych instytucji finansowych;
  - f) krótkoterminowe umowy odkupu (repo), stanowiące zobowiązania monetarnych instytucji finansowych; oraz
  - g) zobowiązania wobec MFW będące składnikiem rezerw międzynarodowych i nieuznane za kredyty/pożyczki; polegają one na wykorzystaniu kredytu funduszu udzielonego w ramach rachunku zasobów ogólnych MFW. Pozycja ta stanowi miarę kwoty walut członka posiadanych w MFW, które członek zobowiązany jest odkupić.
- 5.87. Pozostałe depozyty nie obejmują zbywalnych certyfikatów depozytowych i zbywalnych certyfikatów oszczędnościowych. Są one zaliczane do kategorii dłużne papiery wartościowe (AF.3).
- 5.88. Pozostałe depozyty można podzielić pod względem waluty na pozostałe depozyty denominowane w walucie krajowej oraz pozostałe depozyty denominowane w walutach zagranicznych.

Dłużne papiery wartościowe (F.3)

- 5.89. *Definicja:* Dłużne papiery wartościowe to zbywalne instrumenty finansowe służące jako dowód zaciągnięcia długu.

Główne cechy dłużnych papierów wartościowych

- 5.90. Dłużne papiery wartościowe mają następujące cechy:
- a) datę emisji, kiedy dany dłużny papier wartościowy został wyemitowany;
  - b) cenę emisyjną, za którą inwestorzy nabywają dłużne papiery wartościowe w ramach emisji pierwotnej;
  - c) termin wykupu (lub zapadalności), w którym przypada ostateczna wyznaczona umownie płatność kwoty głównej;
  - d) cenę wykupu lub wartość nominału, czyli kwotę przypadającą do zapłaty przez emitenta na rzecz posiadacza w terminie zapadalności;
  - e) pierwotny termin zapadalności, czyli okres od daty emisji do daty ustalonej umownie płatności końcowej;
  - f) pozostały, czyli rezydualny, termin zapadalności, czyli okres od dnia referencyjnego do ustalonej umownie płatności końcowej;
  - g) stopę kuponu, czyli odsetki, jakie emitent wypłaca posiadaczom dłużnych papierów wartościowych; oprocentowanie może być stałe w całym okresie od emisji do wykupu danego dłużnego papieru wartościowego lub zmieniać się zależnie od wysokości inflacji, stóp procentowych lub cen aktywów. Weksle i zerokuponowe dłużne papiery wartościowe nie przynoszą żadnych wypłat z tytułu kuponu;
  - h) terminy wypłaty odsetek, w których emitent wypłaca kupon posiadaczom papierów wartościowych;
  - i) cena emisyjna, cena wykupu oraz stopa kuponu mogą być denominowane (lub rozliczane) w walucie krajowej lub w walutach zagranicznych; oraz
  - j) rating dłużnych papierów wartościowych, który ocenia wiarygodność kredytową poszczególnych emisji dłużnych papierów wartościowych; kategorie ratingowe przyznawane są przez uznane agencje.

W odniesieniu do akapitu pierwszego lit. c) termin zapadalności może pokrywać się z terminem zamiany dłużnego papieru wartościowego na akcję. W tym kontekście zamienność oznacza, że posiadacz może wymienić dłużny papier wartościowy na akcje zwykłe emitenta. Wymiennność oznacza, że posiadacz może wymienić dłużny papier wartościowy na akcje przedsiębiorstwa innego niż emitent. Papiery wartościowe bez określonego terminu zapadalności zaliczane są do dłużnych papierów wartościowych.

- 5.91. Dłużne papiery wartościowe obejmują aktywa finansowe i zobowiązania, które można opisać według różnych klasyfikacji – według terminu zapadalności, sektora i podsektora będącego w ich posiadaniu i je emitującego, waluty, a także rodzaju oprocentowania.

Klasyfikacja według pierwotnego terminu zapadalności oraz waluty

- 5.92. Transakcje dotyczące dłużnych papierów wartościowych dzielą się pod względem pierwotnego terminu zapadalności na dwie podkategorie:
- a) krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe (F.31); oraz
  - b) długoterminowe dłużne papiery wartościowe (F.32).
- 5.93. Dłużne papiery wartościowe mogą być denominowane w walucie krajowej lub w walutach zagranicznych. Możliwy jest dalszy podział dłużnych papierów wartościowych na denominowane w różnych walutach zagranicznych, przy czym będzie on wyglądał różnie w zależności od relatywnego znaczenia poszczególnych walut zagranicznych dla danej gospodarki.
- 5.94. Dłużne papiery wartościowe, w przypadku których zarówno kwota główna, jak i kupon powiązane są z walutą zagraniczną, klasyfikowane są jako denominowane w tej walucie zagranicznej.

Klasyfikacja według rodzaju oprocentowania

- 5.95. Dłużne papiery wartościowe można sklasyfikować według rodzaju oprocentowania. Wyróżnia się trzy grupy dłużnych papierów wartościowych:
- a) dłużne papiery wartościowe o stałej stopie oprocentowania;
  - b) dłużne papiery wartościowe o zmiennej stopie oprocentowania; oraz
  - c) dłużne papiery wartościowe o mieszanej stopie oprocentowania.

Dłużne papiery wartościowe o stałej stopie oprocentowania

- 5.96. Dłużne papiery wartościowe o stałej stopie oprocentowania obejmują:
- zwykle dłużne papiery wartościowe, które są emitowane i wykupywane według ich wartości nominalnej;
  - dłużne papiery wartościowe emitowane z dyskontem lub z premią w stosunku do ich wartości nominalnej; przykładem mogą być bony skarbowe, krótkoterminowe papiery dłużne (KPD), weksle własne, akcepty wekslowe, weksle indosowane oraz certyfikaty depozytowe;
  - obligacje z wysokim dyskontem zakładające małe płatności odsetkowe i emitowane ze znacznym dyskontem w stosunku do wartości nominalnej;
  - obligacje zerokuponowe, które są dłużnymi papierami wartościowymi zakładającymi jednorazową płatność oraz brak wypłat z tytułu kuponu; obligacja jest sprzedawana z dyskontem w stosunku do wartości nominalnej, a kwota główna wypłacana jest w terminie zapadalności lub niekiedy spłacana w transzach; obligacje zerokuponowe mogą być utworzone z dłużnych papierów wartościowych o stałej stopie oprocentowania poprzez „oddzielenie kuponów”, to jest poprzez odłączenie kuponów od ostatecznej płatności kwoty głównej danego papieru wartościowego i obracanie nimi oddzielnie;
  - papiery wartościowe pozwalające na oddzielny obrót odsetkami i kapitałem (STRIPS), czyli papiery wartościowe, w przypadku których płatności z tytułu kwoty głównej i odsetek zostały rozłączone, czy też „oddzielone”, i mogą następnie być sprzedawane oddzielnie;
  - papiery dłużne bez określonego terminu wykupu, papiery z wbudowaną opcją emitencką wykupu lub opcją inwestorską przedłożenia do wykupu, a także dłużne papiery wartościowe z klauzulą wykupu na bazie funduszu amortyzacyjnego;
  - obligacje zamienne na akcje, które mogą, według wyboru posiadacza, zostać zamienione na udział w kapitale akcyjnym emitenta, z którą to chwilą zostają sklasyfikowane jako akcje; oraz
  - obligacje wymienne z wbudowaną opcją wymiany papieru wartościowego na akcję przedsiębiorstwa innego niż emitent, zwykle jednostki zależnej lub przedsiębiorstwa, w którym emitent posiada udziały, w przyszłości i na uzgodnionych warunkach.
- 5.97. Do dłużnych papierów wartościowych o stałej stopie oprocentowania należą również inne dłużne papiery wartościowe, jak np. obligacje z opcją kupna akcji emitenta, obligacje podporządkowane, akcje uprzywilejowane bez prawa udziału w podziale majątku spółki, które przynoszą stały dochód, ale nie przewidują udziału w podziale wartości pozostałej po rozwiązaniu przedsiębiorstwa, a także instrumenty dłużne powiązane z kapitałem akcyjnym spółki.

Dłużne papiery wartościowe o zmiennej stopie oprocentowania

- 5.98. Płatności odsetek lub kwoty głównej w przypadku dłużnych papierów wartościowych o zmiennej stopie oprocentowania są powiązane z:
- ogólnym indeksem cen wyrobów i usług (np. indeksem cen wyrobów i usług konsumenckich);
  - stopą procentową; lub
  - cenami określonych aktywów.
- 5.99. Dłużne papiery wartościowe o zmiennej stopie oprocentowania zwykle zaliczane są do długoterminowych dłużnych papierów wartościowych, chyba że ich pierwotny termin zapadalności wynosi jeden rok lub mniej.
- 5.100. Do dłużnych papierów wartościowych indeksowanych wskaźnikiem inflacji lub ceną aktywów należą dłużne papiery wartościowe emitowane jako obligacje indeksowane wskaźnikiem inflacji oraz obligacje indeksowane cenami na rynku towarowym. Kuponny lub wartość wykupu obligacji indeksowanej cenami na rynku towarowym powiązane są z ceną danego towaru. Dłużne papiery wartościowe, od których odsetki powiązane są z ratingiem innego pożyczkobiorcy, są zaliczane do indeksowanych dłużnych papierów wartościowych, ponieważ ratingi nie ulegają ciągłym zmianom w odpowiedzi na warunki rynkowe.
- 5.101. W przypadku dłużnych papierów wartościowych indeksowanych stopą procentową umowne oprocentowanie nominalne lub wartość wykupu są zmienne w przeliczeniu na walutę krajową. W dniu emisji emitent nie zna wartości spłat odsetek ani kwoty głównej.

Dłużne papiery wartościowe o mieszanej stopie oprocentowania

- 5.102. Dłużne papiery wartościowe o mieszanej stopie oprocentowania mają zarówno stałą, jak i zmienną stopę kuponową w całym okresie ich ważności i zaliczane są do dłużnych papierów wartościowych o zmiennej stopie oprocentowania. Należą do nich dłużne papiery wartościowe, które przewidują:
- stałe i zmienne kupony jednocześnie;
  - stałe lub zmienne kupony do upływu określonego terminu, a następnie zmienne lub stałe kupony od tego terminu do terminu zapadalności; lub

- c) wypłaty z tytułu kuponów, które są ustalone z góry za cały okres ważności dłużnych papierów wartościowych, ale nie są stałe w całym tym okresie. Określa się je mianem dłużnych papierów wartościowych o skokowo zmienianym kuponie (stepped debt securities).

Oferty niepubliczne

- 5.103. Dłużne papiery wartościowe obejmują również oferty niepubliczne. Oferty niepubliczne polegają na sprzedaży dłużnych papierów wartościowych przez emitenta bezpośrednio na rzecz małej liczby inwestorów. Wiarygodność kredytowa emitentów tego rodzaju dłużnych papierów wartościowych zwykle nie jest poddawana ocenie przez agencje ratingowe, a papiery wartościowe nie są zasadniczo odsprzedawane ani powtórnie wyceniane, tak więc rynek wtórny jest płytki. Większość ofert niepublicznych spełnia jednak kryteria zbywalności i jest zaliczana do dłużnych papierów wartościowych.

Sekurytyzacja

- 5.104. *Definicja:* Sekurytyzacja to emisja dłużnych papierów wartościowych, w przypadku których wypłaty z tytułu kuponów lub kwoty głównej zabezpieczone są określonymi aktywami bądź przyszłymi strumieniami dochodu. Sekurytyzacją można objąć różne rodzaje aktywów lub przyszłych strumieni dochodu, w tym między innymi: mieszkaniowe i komercyjne kredyty hipoteczne, kredyty/pożyczki konsumenckie, kredyty/pożyczki dla przedsiębiorstw, kredyty/pożyczki dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, umowy ubezpieczenia, kredytowe instrumenty pochodne, a także przyszłe przychody.
- 5.105. Sekurytyzacja aktywów lub przyszłych strumieni dochodu jest istotną innowacją finansową, która doprowadziła do powstania i intensywnego wykorzystania nowych instytucji finansowych w celu ułatwienia tworzenia, sprzedaży i emisji dłużnych papierów wartościowych. Sekurytyzacja stosowana jest z rozmaitych względów. W przypadku przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych należą do nich: możliwość pozyskania tańszego finansowania niż dostępne w ofercie produktów bankowych, mniejsze ustawowe wymogi kapitałowe, przeniesienie różnych rodzajów ryzyka jak np. ryzyko kredytowe, czy ryzyko ubezpieczeniowe, a także dywersyfikacja źródeł finansowania.
- 5.106. Programy sekurytyzacji różnią się między sobą w ramach jednego rynku dłużnych papierów wartościowych, jak również pomiędzy poszczególnymi rynkami dłużnych papierów wartościowych. Programy te można podzielić na dwa szeroko rozumiane rodzaje:
- a) instytucja finansowa zaangażowana w proces sekurytyzacji aktywów oraz przeniesienie aktywów stanowiących zabezpieczenie od pierwotnego posiadacza (faktyczna sprzedaż, tzw. *true-sale*); oraz
  - b) programy sekurytyzacji zakładające zaangażowanie instytucji finansowej w proces sekurytyzacji aktywów oraz przeniesienie wyłącznie ryzyka kredytowego, z zastosowaniem swapów ryzyka kredytowego (ang. *credit default swaps*, CDS) – pierwotny właściciel zachowuje aktywa, ale przenosi ryzyko kredytowe; jest to znane jako sekurytyzacja syntetyczna.
- 5.107. W odniesieniu do programów, o których mowa w pkt 5.106 lit. a), tworzony jest podmiot sekurytyzacyjny w celu przetrzymywania sekurytyzowanych aktywów lub innych aktywów, które zostały poddane sekurytyzacji przez pierwotnego posiadacza, oraz w celu emisji dłużnych papierów wartościowych zabezpieczonych tymi aktywami.
- 5.108. Zasadnicze znaczenie ma ustalenie, w szczególności, czy instytucja finansowa zaangażowana w proces sekurytyzacji aktywów czynnie zarządza swoim portfelem, emitując dłużne papiery wartościowe, czy też jedynie działa w charakterze powiernika, który biernie zarządza aktywami lub przechowuje dłużne papiery wartościowe. W sytuacji, gdy instytucja finansowa jest prawnym właścicielem portfela aktywów, emituje dłużne papiery wartościowe, które stanowią udział w portfelu, i posiada pełen zakres rachunków, wówczas działa w charakterze pośrednika finansowego zaliczanego do pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego. Instytucje finansowe zajmujące się sekurytyzacją aktywów odróżniają się od podmiotów, które powstają wyłącznie w celu utrzymywania określonych portfeli aktywów finansowych i zobowiązań. Te ostatnie są powiązane ze swoimi przedsiębiorstwami macierzystymi, jeżeli mają siedzibę w tym samym państwie co przedsiębiorstwo macierzyste. Jednak jeżeli są one nierezydentami, traktowane są jako odrębne jednostki instytucjonalne i zaliczane do instytucji finansowych typu *captive*.
- 5.109. W przypadku programów sekurytyzacji, o których mowa w pkt 5.106 lit. b), pierwotny właściciel aktywów, czyli nabywca ochrony, przenosi – poprzez swap ryzyka kredytowego (ang. *credit default swaps*, CDS) – ryzyko kredytowe związane z pulą zróżnicowanych aktywów bazowych na podmiot sekurytyzacyjny, ale zatrzymuje same aktywa. Przychody z emisji dłużnych papierów wartościowych lokowane są w depozycie lub przeznaczane na inną bezpieczną inwestycję, np. obligacje o ratingu AAA, a odsetki narosłe od depozytu, wraz z premią z tytułu CDS, finansują odsetki od wyemitowanych dłużnych papierów wartościowych. W przypadku niewywiązania się ze zobowiązań kwota główna należna posiadaczom papierów wartościowych zabezpieczonych aktywami zostaje obniżona – przy czym w pierwszej kolejności dotyczy to transz plasujących się niżej w hierarchii itd. Wypłaty kuponów i kwoty głównej mogą również zostać przekierowane od inwestorów w dłużne papiery wartościowe na rzecz pierwotnego właściciela aktywów stanowiących zabezpieczenie w celu pokrycia strat wynikłych z niewywiązania się ze zobowiązań.
- 5.110. Papiery wartościowe zabezpieczone aktywami (ABS) to dłużne papiery wartościowe, których kwota główna lub odsetki są płatne wyłącznie z przepływów pieniężnych uzyskanych z określonej puli aktywów finansowych lub niefinansowych.

Obligacje zabezpieczone

- 5.111. *Definicja:* Obligacje zabezpieczone to dłużne papiery wartościowe emitowane przez instytucje finansowe lub w pełni przez nie gwarantowane. W przypadku niewywiązania się ze zobowiązań przez instytucję finansową będącą emitentem lub gwarantem posiadacze obligacji mają uprzywilejowane prawa do puli aktywów stanowiących zabezpieczenie obligacji, oprócz ich zwykłych roszczeń wobec instytucji finansowej.

Kredyty i pożyczki (F.4)

5.112. *Definicja:* Kredyty i pożyczki to aktywa finansowe tworzone, gdy wierzyciele pożyczają fundusze dłużnikom.

Główne cechy kredytów i pożyczek

5.113. Kredyty i pożyczki charakteryzują się następującymi cechami:

- a) warunki kredytu/pożyczki są ustalone przez instytucję finansową udzielającą kredytu/pożyczki albo są uzgodnione przez pożyczkodawcę i pożyczkobiorcę bezpośrednio lub przez pośrednika;
- b) inicjatywa zaciągnięcia kredytu/pożyczki leży na ogół po stronie pożyczkobiorcy; oraz
- c) kredyt/pożyczka stanowi bezwarunkowy dług wobec wierzyciela, który musi być spłacony w ustalonym terminie zapadalności i który jest oprocentowany.

5.114. Kredyty i pożyczki mogą stanowić aktywa finansowe lub zobowiązania wszystkich sektorów krajowych i zagranicy. Instytucje przyjmujące depozyty zazwyczaj rejestrują zobowiązania krótkoterminowe jako depozyty, a nie kredyty/pożyczki.

Klasyfikacja kredytów i pożyczek według pierwotnego terminu zapadalności, waluty i celu kredytu/pożyczki

5.115. Transakcje dotyczące kredytów i pożyczek można podzielić według pierwotnego terminu zapadalności na dwa rodzaje:

- a) kredyty/pożyczki krótkoterminowe (F.41) o krótkim pierwotnym terminie zapadalności, w tym kredyty/pożyczki podlegające spłacie na żądanie; oraz
- b) kredyty/pożyczki długoterminowe (F.42) o długim pierwotnym terminie zapadalności.

5.116. Kredyty i pożyczki mogą zostać podzielone dla potrzeb analizy na dalsze podkategorie:

- a) kredyty i pożyczki denominowane w walucie krajowej; oraz
- b) kredyty i pożyczki denominowane w walutach zagranicznych.

W przypadku gospodarstw domowych użyteczny może być podział na następujące podkategorie:

- a) kredyty i pożyczki konsumpcyjne;
- b) kredyty i pożyczki mieszkaniowe; oraz
- c) inne kredyty i pożyczki.

Różnica między transakcjami dotyczącymi kredytów/pożyczek a transakcjami dotyczącymi depozytów

5.117. Rozróżnienia między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek (F.4) a transakcjami dotyczącymi depozytów (F.22) dokonuje się na podstawie tego, że dłużnik oferuje standardową niezbywalną umowę w przypadku kredytu/pożyczki, ale nie w przypadku depozytu.

5.118. Kredyty i pożyczki krótkoterminowe udzielane instytucjom przyjmującym depozyty są zaliczane do depozytów bieżących rozliczeniowych lub pozostałych depozytów, natomiast kredyty i pożyczki krótkoterminowe przyjmowane przez jednostki instytucjonalne niebędące instytucjami przyjmującymi depozyty są zaliczane do kredytów i pożyczek krótkoterminowych.

5.119. Lokowanie środków odbywające się między instytucjami przyjmującymi depozyty jest zawsze zapisywane jako depozyt.

Rozróżnienie między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek a transakcjami dotyczącymi dłużnych papierów wartościowych

5.120. Rozróżnienie między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek (F.4) a transakcjami dotyczącymi dłużnych papierów wartościowych (F.3) polega na tym, że kredyty i pożyczki są niezbywalnymi instrumentami finansowymi, podczas gdy dłużne papiery wartościowe są zbywalnymi instrumentami finansowymi.

5.121. W większości przypadków potwierdzeniem kredytu lub pożyczki jest pojedynczy dokument, a transakcje dotyczące kredytów i pożyczek przeprowadzane są między jednym wierzycielem a jednym dłużnikiem. Natomiast na emisję dłużnych papierów wartościowych składa się duża liczba identycznych dokumentów, z których każdy opiewa na zbliżoną sumę i które wspólnie tworzą łączną pożyczoną kwotę.

5.122. Istnieje rynek wtórny kredytów i pożyczek. W przypadku gdy kredyty/pożyczki stają się zbywalne na rynku regulowanym, muszą być przeklasyfikowane z kredytów/pożyczek na dłużne papiery wartościowe, pod warunkiem że istnieje dowód na potwierdzenie obrotu na rynku wtórnym, w tym na istnienie animatorów rynku, oraz częste notowanie danego aktywa finansowego, na przykład w postaci różnicy pomiędzy ceną kupna a ceną sprzedaży. Z reguły występuje przy tym konwersja pierwotnego kredytu/pierwotnej pożyczki.

- 5.123. Kredyty i pożyczki standardowe są oferowane w większości przypadków przez instytucje finansowe i często są udzielane gospodarstwom domowym. Warunki ustala instytucja finansowa, a gospodarstwo domowe ma jedynie wybór, czy je przyjąć, czy odrzucić. Warunki kredytów i pożyczek niestandardowych są jednak zwykle ustalane w drodze negocjacji między wierzycielem a dłużnikiem. Stanowi to istotne kryterium ułatwiające odróżnienie kredytów/pożyczek niestandardowych od dłużnych papierów wartościowych. W przypadku publicznej emisji papierów wartościowych warunki emisji są ustalane przez pożyczkobiorcę, po ewentualnej konsultacji z bankiem/agentem organizującym emisję. Jednak w przypadku prywatnej emisji papierów wartościowych warunki emisji są negocjowane przez wierzyciela i dłużnika.

Różnica między transakcjami dotyczącymi kredytów i pożyczek, kredytów handlowych i weksli handlowych

- 5.124. Kredyt handlowy jest to kredyt udzielany bezpośrednio przez dostawców towarów i usług ich klientom. Kredyt handlowy powstaje wówczas, gdy płatność za towary i usługi nie jest dokonywana w tym samym czasie, w którym przenoszony jest tytuł własności towaru lub świadczona jest usługa.
- 5.125. Kredyt handlowy odróżnia się od kredytów i pożyczek na finansowanie transakcji handlowych, które są klasyfikowane jako kredyty i pożyczki. Weksle handlowe wystawione przez dostawcę towarów lub usług na odbiorcę, oddane następnie przez dostawcę towarów lub usług do dyskonta instytucji finansowej, stają się należnością strony trzeciej od odbiorcy.

Pożyczanie papierów wartościowych i umowy odkupu

- 5.126. *Definicja:* Pożyczanie papierów wartościowych polega na tymczasowym przeniesieniu własności papierów wartościowych przez pożyczkodawcę na pożyczkobiorcę. Pożyczkobiorca papierów wartościowych może być przy tym zobowiązany do przekazania pożyczkodawcy zabezpieczenia aktywów w postaci środków pieniężnych lub papierów wartościowych. Prawny tytuł własności przechodzi na obie strony transakcji w związku z czym pożyczone papiery wartościowe i zabezpieczenie mogą być sprzedawane lub pożyczane.
- 5.127. *Definicja:* Umowa odkupu papierów wartościowych stanowi uzgodnienie dotyczące przekazania papierów wartościowych, takich jak dłużne papiery wartościowe lub akcje, w zamian za gotówkę lub inne środki płatnicze, obejmujące zobowiązanie do odkupu tych samych lub podobnych papierów wartościowych po ustalonej cenie. Zobowiązanie do odkupu może przypadać na określony dzień w przyszłości albo może podlegać „otwartemu” terminowi zapadalności.
- 5.128. Pożyczanie papierów wartościowych z zabezpieczeniem w postaci środków pieniężnych oraz umowy odkupu (repo) to różne terminy określające umowne ustalenia finansowe o tych samych skutkach ekonomicznych, czyli skutkach zabezpieczonej pożyczki, gdyż oba wiążą się z przekazaniem papierów wartościowych jako zabezpieczenia pożyczki lub depozytu, w przypadku gdy instytucja przyjmująca depozyty sprzedaje papiery wartościowe na podstawie takich ustaleń finansowych. Różne cechy tych dwóch ustaleń umownych przedstawione są w tabelicy 5.2.

Tablica 5.2 – Główne cechy pożyczania papierów wartościowych oraz umów odkupu

Cecha	Pożyczanie papierów wartościowych		Umowy odkupu	
	Z zabezpieczeniem gotówkowym	Bez zabezpieczenia gotówkowego	Określone papiery wartościowe	Zabezpieczenie ogólne
Formalna metoda wymiany	Pożyczanie papierów wartościowych na podstawie umowy z pożyczkobiorcą przewidującej ich zwrot pożyczkodawcy		Sprzedaż papierów wartościowych i zobowiązanie do ich odkupienia na warunkach określonych w umowie ramowej	
Forma wymiany	Papiery wartościowe w zamian za środki pieniężne	Papiery wartościowe na podstawie innego zabezpieczenia (jeżeli jest wymagane)	Papiery wartościowe w zamian za środki pieniężne	Środki pieniężne w zamian za papiery wartościowe
Dochód jest wypłacany przekazującemu	Zabezpieczenie gotówkowe (pożyczkobiorca papierów wartościowych)	Papiery wartościowe (nie papiery wartościowe stanowiące zabezpieczenie) (pożyczkodawca papierów wartościowych)	Środki pieniężne	Środki pieniężne
Dochód płatny w postaci	Oplaty	Oplaty	Stopy repo	Stopy repo

- 5.129. Uznaje się, że przekazanie papierów wartościowych w ramach pożyczania papierów wartościowych i umów odkupu nie oznacza zmiany własności ekonomicznej, ponieważ pożyczkodawca pozostaje beneficjentem dochodu, jaki przynoszą papiery wartościowe, a także ponosi ryzyko i korzyści wynikające ze zmian ceny tych papierów wartościowych.
- 5.130. Ani przekazanie i otrzymanie funduszy w ramach umowy odkupu papierów wartościowych, ani pożyczanie papierów wartościowych z zabezpieczeniem gotówkowym nie oznacza nowej emisji dłużnych papierów wartościowych. Takie przekazanie środków jednostkom instytucjonalnym niebędącym monetarnymi instytucjami finansowymi jest traktowane jako pożyczka, a w przypadku instytucji przyjmujących depozyty, jako depozyt.

- 5.131. Jeżeli pożyczanie papierów wartościowych nie obejmuje przekazania gotówki, tzn. gdy następuje wymiana papierów wartościowych na inne papiery wartościowe, albo gdy jedna strona przekazuje papiery wartościowe bez zabezpieczenia, wówczas transakcja dotycząca kredytów i pożyczek, depozytów lub papierów wartościowych nie ma miejsca.
- 5.132. Wezwania do uzupełnienia depozytu zabezpieczającego w gotówce w ramach umowy z udzielonym przyrzeczeniem odkupu są klasyfikowane jako kredyty i pożyczki.
- 5.133. Swapy na złoto są podobne do umów odkupu papierów wartościowych, z tym że w przypadku swapów zabezpieczeniem jest złoto. Polegają one na wymianie złota na depozyty w walutach zagranicznych z uzgodnieniem, że w określonym terminie w przyszłości złoto zostanie odkupione po ustalonej cenie. Taka transakcja jest rejestrowana jako zabezpieczona pożyczka lub jako depozyt.

Leasing finansowy

- 5.134. *Definicja:* Leasing finansowy to umowa, na mocy której leasingodawca, jako prawny właściciel danego składnika aktywów, przenosi na leasingobiorcę ryzyko i korzyści płynące z posiadania tego aktywa. Uznaje się, że w ramach leasingu finansowego leasingodawca udziela leasingobiorcy pożyczki, wraz z którą leasingobiorca nabywa dany składnik majątku. Następnie składnik majątku będący przedmiotem leasingu jest wykazywany w bilansie leasingobiorcy, a nie leasingodawcy; pożyczka wynikająca z leasingu jest wykazywana jako składnik aktywów leasingodawcy i składnik zobowiązań leasingobiorcy.
- 5.135. Leasing finansowy można odróżnić od innych rodzajów leasingu przez to, że ryzyko i pożytki związane z posiadaniem aktywa przenoszone są z prawnego właściciela danego dobra na użytkownika tego dobra. Do innych rodzajów leasingu zalicza się (i) leasing operacyjny i (ii) dzierżawę związaną z wykorzystaniem zasobów naturalnych. Jako leasing mogą być również traktowane umowy leasingu i licencji, zgodne z definicjami przedstawionymi w rozdziale 15.

Inne rodzaje kredytów i pożyczek

- 5.136. Kategoria kredyty i pożyczki obejmuje:
- kredyty w rachunkach depozytów bieżących rozliczeniowych, w przypadku których kwota, na jaką został przekroczony stan rachunku, nie jest traktowana jako ujemne saldo na rachunku tych depozytów;
  - kredyty w innych rachunkach bieżących, na przykład salda wewnętrzne pomiędzy przedsiębiorstwami niefinansowymi a ich jednostkami zależnymi, jednak z wyjątkiem sald stanowiących zobowiązania monetarnych instytucji finansowych, które są zaliczane do podkategorii depozytów;
  - należności finansowe pracowników z tytułu ich udziału w zyskach przedsiębiorstwa;
  - zwrotne depozyty zabezpieczające związane z instrumentami pochodnymi, stanowiące zobowiązania jednostek instytucjonalnych innych niż monetarne instytucje finansowe;
  - pożyczki stanowiące odpowiedniki akceptów bankowych;
  - kredyty hipoteczne;
  - kredyty konsumpcyjne;
  - kredyty odnawialne;
  - kredyty i pożyczki ratalne;
  - kredyty i pożyczki udzielone jako gwarancja wypełnienia określonych zobowiązań;
  - gwarancje depozytowe jako należności finansowe reasekuratorów od cedentów;
  - należności finansowe od MFW zaksięgowane jako kredyty/pożyczki na rachunku zasobów ogólnych (General Resources Account), w tym pożyczki zaciągnięte na mocy ogólnego porozumienia o zaciąganiu kredytów MFW (General Arrangements to Borrow – GAB) oraz na mocy nowego porozumienia o zaciąganiu kredytów (New Arrangements to Borrow – NAB); oraz
  - zobowiązania wobec MFW z tytułu kredytu udzielonego przez MFW albo kredyty/ pożyczki ze środków instrumentu promującego ograniczanie ubóstwa i wzrost (Poverty Reduction and Growth Facility – PRGF).
- 5.137. Szczególny przypadek kredytów i pożyczek zagrożonych omówiono w rozdziale 7.

Aktywa finansowe wyłączone z kategorii kredyty i pożyczki

- 5.138. Kategoria kredyty i pożyczki nie obejmuje:
- pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia (AF.8), łącznie z kredytami handlowymi i zaliczkami (AF.81); oraz

- b) aktywów finansowych lub zobowiązań powstałych z tytułu posiadania przez nierezydentów aktywów będących nieruchomościami, takich jak grunty i budowle. Są one zaliczane do pozostałych udziałów kapitałowych (AF.519).

Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (F.5)

- 5.139. *Definicja:* Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych stanowią należności rezydualne z tytułu aktywów jednostek instytucjonalnych, które wyemitowały odnośne udziały lub jednostki uczestnictwa.
- 5.140. Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych są podzielone na dwie podkategorie:
- a) udziały kapitałowe (F.51); oraz
  - b) udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (F.52).

Udziały kapitałowe (F.51)

- 5.141. *Definicja:* Udziały kapitałowe to aktywa finansowe będące należnością z tytułu wartości rezydualnej danego przedsięwzięcia, po zaspokojeniu wszystkich innych roszczeń.
- 5.142. Potwierdzeniem posiadania udziałów kapitałowych w podmiotach prawnych są zazwyczaj akcje, udziały, kwity depozytowe, świadectwa udziałowe lub podobne dokumenty. Akcje i udziały (ang. shares and stocks) oznaczają to samo.

Kwity depozytowe

- 5.143. *Definicja:* Kwity depozytowe są potwierdzeniem własności papierów wartościowych notowanych w innych gospodarkach; własność kwitów depozytowych oznacza bezpośrednią własność bazowych papierów wartościowych. Depozytariusz wydaje kwity notowane na danej giełdzie, które oznaczają własność papierów wartościowych notowanych na innej giełdzie. Kwity depozytowe ułatwiają dokonywanie transakcji dotyczących papierów wartościowych w innych gospodarkach niż gospodarka, w której są notowane. Instrumentem bazowym kwitów depozytowych mogą być akcje lub dłużne papiery wartościowe.
- 5.144. Udziały kapitałowe dzielą się na następujące podkategorie:
- a) akcje notowane (F.511);
  - b) akcje nienotowane (F.512); oraz
  - c) pozostałe udziały kapitałowe (F.519).
- 5.145. Zarówno akcje notowane, jak i nienotowane, są zbywalne i określane mianem kapitałowych papierów wartościowych.

Akcje notowane (F.511)

- 5.146. *Definicja:* Akcje notowane to kapitałowe papiery wartościowe notowane na giełdzie. Taką giełdą może być uznana giełda papierów wartościowych lub każda inna forma rynku wtórnego. Akcje notowane są również określane jako akcje, dla których ceny są kwotowane w obrocie giełdowym. Na ogół notowanie cen akcji znajdujących się w obrocie giełdowym oznacza łatwą dostępność bieżących cen rynkowych.

Akcje nienotowane (F.512)

- 5.147. *Definicja:* Akcje nienotowane to kapitałowe papiery wartościowe nienotowane na giełdach.
- 5.148. Do kapitałowych papierów wartościowych zalicza się następujące akcje emitowane przez spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, których akcje nie są notowane w obrocie regulowanym:
- a) akcje kapitałowe dające posiadaczom status współwłaścicieli i uprawniające ich do udziału w całości rozdzielanych zysków i do udziału w aktywach netto w przypadku likwidacji;
  - b) akcje wykupione, których kapitał został spłacony, ale które są zatrzymane przez posiadaczy pozostających współwłaścicielami, uprawnionymi do udziału w zyskach pozostałych po wypłacie dywidendy od pozostałego zarejestrowanego kapitału oraz do udziału w każdej nadwyżce, która może pozostać z likwidacji, tj. aktywach netto pomniejszonych o pozostały zarejestrowany kapitał;
  - c) akcje dywidendowe zwane także akcjami założycielskimi lub udziałami w zyskach, które nie są częścią zarejestrowanego kapitału. Akcje dywidendowe nie dają posiadaczom statusu współwłaścicieli – zatem posiadacze nie mają prawa do udziału w spłacie zarejestrowanego kapitału, prawa do dochodu od tego kapitału, prawa do głosowania na walnych zgromadzeniach akcjonariuszy itp. Niemniej akcje te uprawniają posiadaczy do proporcjonalnych udziałów we wszelkich zyskach pozostających po rozdzieleniu dywidendy od zarejestrowanego kapitału oraz do części każdej nadwyżki pozostającej po likwidacji;

- d) akcje zwykłe lub akcje uprzywilejowane z prawem do udziału w zyskach, które uprawniają do uczestniczenia w podziale wartości pozostałej po rozwiązaniu przedsiębiorstwa. Posiadacze takich akcji mają również prawo do udziału w dywidendach dodatkowych lub do ich otrzymywania ponad dywidendę przypadającą na akcje zwykłe. Dywidendy dodatkowe są zazwyczaj wypłacane proporcjonalnie do zadeklarowanych dywidend z akcji zwykłych. W przypadku likwidacji akcjonariusze posiadający akcje preferencyjne z prawem udziału w zyskach mają prawo do udziału we wszelkich pozostałych przychodach otrzymywanych przez akcjonariuszy zwykłych, a także do zwrotu kwot, jakie zapłacili za swoje akcje.

Pierwsza oferta publiczna, notowanie akcji, wycofanie akcji z obrotu giełdowego oraz wykup własnych akcji

- 5.149. Pierwsza oferta publiczna (Initial Public Offering – IPO), zwana również po prostu „ofertą publiczną” lub „debiutem giełdowym”, następuje wówczas, gdy dane przedsiębiorstwo niefinansowe lub instytucja finansowa po raz pierwszy wprowadza do obrotu kapitałowe papiery wartościowe. Te papiery wartościowe są zazwyczaj emitowane przez mniejsze, młodsze przedsiębiorstwa, chcące zdobyć źródło finansowania, albo przez duże przedsiębiorstwa pragnące znaleźć się w obrocie publicznym. W trakcie IPO emitent może uzyskać pomoc od subemitenta, który pomaga określić rodzaj kapitałowych papierów wartościowych, jakie powinny zostać wyemitowane, najlepszą cenę ofertową oraz termin ogłoszenia oferty na rynku.
- 5.150. Notowanie akcji oznacza, że akcje przedsiębiorstwa znajdują się na liście akcji będących w oficjalnym obiegu giełdowym. Zwykle to emitent składa wniosek o zgodę na notowanie jego akcji, przy czym w niektórych państwach przedsiębiorstwo może zostać wpisane na listę przedsiębiorstw notowanych na przykład z racji tego, że jego akcje znajdują się już w aktywnym obrocie na rynku nieformalnym. Wymogi dotyczące wprowadzenia akcji do obrotu giełdowego obejmują zazwyczaj opublikowanie sprawozdań finansowych z kilku ostatnich lat, udostępnienie wystarczającej liczby akcji inwestorom indywidualnym, zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i w ujęciu procentowym – jako odsetek wszystkich akcji znajdujących się w obrocie, a także zatwierdzony prospekt emisyjny, zazwyczaj zawierający opinie niezależnych podmiotów oceniających. Wycofanie akcji z obrotu giełdowego oznacza procedurę usunięcia akcji przedsiębiorstwa z obrotu giełdowego. Następuje ono wówczas, gdy dane przedsiębiorstwo zamyka działalność, ogłasza upadłość, przestaje spełniać wymogi dotyczące notowania akcji na danej giełdzie albo staje się jednostką typu przedsiębiorstwo lub przedsiębiorstwem nieposiadającym osobowości prawnej, często w wyniku fuzji lub przejęcia. Wprowadzenie do obrotu giełdowego jest rejestrowane jako emisja akcji notowanych i wykup akcji nienotowanych, podczas gdy wycofanie akcji z obrotu giełdowego jest rejestrowane, w stosownych przypadkach, jako wykup akcji notowanych i emisja akcji nienotowanych.
- 5.151. Przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe mogą odkupywać własne udziały kapitałowe w drodze wykupu akcji, który jest również określany mianem wykupu udziałów lub wykupu własnych akcji. Odkup akcji jest rejestrowany jako transakcja finansowa, na mocy której istniejący akcjonariusze otrzymują środki pieniężne w zamian za część znajdujących się w obrocie udziałów kapitałowych przedsiębiorstwa. Oznacza to, że następuje wymiana środków pieniężnych na zmniejszenie liczby akcji znajdujących się w obrocie. Przedsiębiorstwo bądź umarza akcje, bądź zachowuje je jako akcje własne dostępne na potrzeby ponownej emisji.

Aktywa finansowe niebędące kapitałowymi papierami wartościowymi

- 5.152. Do kategorii kapitałowych papierów wartościowych nie należą:
- akcje oferowane do sprzedaży, ale nie objęte przez inwestorów. Nie są one rejestrowane;
  - skrypty dłużne i instrumenty dłużne zamienne na akcje. Są one klasyfikowane jako dłużne papiery wartościowe (AF.3) do czasu, aż zostaną zamienione na akcje;
  - udziały wspólników z nieograniczoną odpowiedzialnością w spółkach komandytowo-akcyjnych. Są one zaliczane do pozostałych udziałów kapitałowych;
  - inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych w majątek organizacji międzynarodowych utworzonych prawnie w formie spółek z kapitałem akcyjnym. Są one zaliczane do pozostałych udziałów kapitałowych (AF.519);
  - emisje akcji gratisowych, czyli bezpłatne przekazanie akcjonariuszom nowych akcji proporcjonalnie do posiadanych przez nich udziałów. Taka emisja, która nie zmienia zobowiązań przedsiębiorstwa niefinansowego czy instytucji finansowej wobec akcjonariuszy ani proporcji aktywów posiadanych przez każdego z nich w przedsiębiorstwie niefinansowym czy instytucji finansowej, nie stanowi transakcji finansowej. Podział akcji także nie jest rejestrowany.

Pozostałe udziały kapitałowe (F.519)

- 5.153. Definicja: Pozostałe udziały kapitałowe obejmują wszystkie formy udziałów kapitałowych niezaliczone do podkategorii akcje notowane (AF.511) i akcje nienotowane (AF.512).
- 5.154. Pozostałe udziały kapitałowe obejmują:
- wszystkie formy udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwach niefinansowych i instytucjach finansowych, które nie są akcjami, w tym:
    - udziały kapitałowe w spółkach komandytowo-akcyjnych w posiadaniu komplementariuszy;
    - udziały kapitałowe w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, których posiadacze są partnerami, a nie udziałowcami;

- 3) kapitał zainwestowany w spółki osobowe uznane za niezależne podmioty prawne;
- 4) kapitał zainwestowany w spółdzielnie uznane za niezależne podmioty prawne;
- b) inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych w majątek przedsiębiorstw publicznych, których kapitał nie jest podzielony na akcje i które na mocy specjalnych aktów prawnych są uznawane za niezależne podmioty prawne;
- c) inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych w majątek banku centralnego;
- d) inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych w majątek organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych, z wyjątkiem MFW, nawet jeśli są one utworzone prawnie w formie spółek z kapitałem akcyjnym (np. Europejski Bank Inwestycyjny);
- e) środki finansowe EBC przekazane przez krajowe banki centralne;
- f) kapitał zainwestowany w instytucje finansowe i niefinansowe jednostki typu przedsiębiorstwo. Wielkość takich inwestycji odpowiada nowym inwestycjom pieniężnym lub w naturze pomniejszonym o wycofanie kapitału;
- g) należności finansowe nierezydentów od umownych jednostek będących rezydentami i *vice versa*.

Wycena transakcji dotyczących udziałów kapitałowych

- 5.155. Nowe akcje rejestrowane są według wartości emisyjnej, która odpowiada wartości nominalnej powiększonej o premię emisyjną.
- 5.156. Transakcje dotyczące akcji znajdujących się w obrocie są rejestrowane według ich wartości transakcyjnej. Jeżeli wartość transakcji nie jest znana, podaje się jej wartość przybliżoną na podstawie notowań giełdowych lub ceny rynkowej, w przypadku akcji notowanych, oraz na podstawie ekwiwalentu wartości rynkowej, w przypadku akcji nienotowanych.
- 5.157. Akcje z dywidendą wypłacaną w nowych akcjach (akcje bonusowe) („scrip dividend shares”) są akcjami wycenianymi według ceny wynikającej z dywidendy proponowanej przez emitenta.
- 5.158. Emisje akcji gratisowych nie są rejestrowane. Jednak jeżeli emisja akcji gratisowych wiąże się ze zmianami całkowitej wartości rynkowej akcji przedsiębiorstwa niefinansowego czy instytucji finansowej, zmiany wartości rynkowej są rejestrowane na rachunku przeszacowań.
- 5.159. Wartość transakcyjna udziałów kapitałowych (F.51) stanowi kwotę funduszy przekazanych przedsiębiorstwu niefinansowemu, instytucji finansowej lub jednostce typu przedsiębiorstwo przez właścicieli. W niektórych przypadkach fundusze mogą być przekazywane w drodze przejęcia zobowiązań przedsiębiorstwa niefinansowego, instytucji finansowej lub jednostki typu przedsiębiorstwo.

Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (F.52)

- 5.160. *Definicja:* Udziały w funduszach inwestycyjnych mają formę akcji, w przypadku gdy fundusz ma strukturę przedsiębiorstwa. W przypadku gdy fundusz ma charakter funduszu powierniczego są to jednostki uczestnictwa. Fundusze inwestycyjne są przedsięwzięciami zbiorowego inwestowania, poprzez które inwestorzy gromadzą środki na inwestycje w aktywa finansowe lub niefinansowe.
- 5.161. Fundusze inwestycyjne są również zwane funduszami wspólnego inwestowania, funduszami inwestycyjnymi typu otwartego, funduszami inwestycyjnymi typu zamkniętego, przedsięwzięciami zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe (UCITS); mogą być otwarte, półotwarte lub zamknięte.
- 5.162. Udziały w funduszach inwestycyjnych mogą być notowane albo nienotowane. Gdy są nienotowane, wówczas są zwykle wykupywane na żądanie, według wartości odpowiadającej ich udziałowi w funduszach własnych danej instytucji finansowej. Wartość tych funduszy jest regularnie aktualizowana na podstawie cen rynkowych ich poszczególnych składników.
- 5.163. Udziały w funduszach inwestycyjnych dzielą się na:

udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego (F.521); oraz

udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (F.522).

Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego (F.521)

- 5.164. *Definicja:* Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego są udziałami emitowanymi przez fundusze rynku pieniężnego. Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego mogą być zbywalne i są często uznawane za bliskie substytutu depozytów.

Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (F.522)

- 5.165. *Definicja:* Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych inne niż udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego stanowią należności z tytułu części wartości danego funduszu inwestycyjnego niebędącego funduszem rynku pieniężnego. Te rodzaje udziałów/jednostek uczestnictwa są emitowane przez fundusze inwestycyjne.
- 5.166. Nienotowane udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych innych niż fundusze rynku pieniężnego są zazwyczaj wypłacane na żądanie, według wartości odpowiadającej ich udziałowi w funduszach własnych danej instytucji finansowej. Wartość tych funduszy jest regularnie aktualizowana na podstawie cen rynkowych ich poszczególnych składników.

Wycena transakcji dotyczących udziałów/jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych

- 5.167. W transakcjach dotyczących udziałów/jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych uwzględniana jest wartość wpłat netto do funduszu.

Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (F.6)

- 5.168. Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji dzielą się na sześć podkategorii:
- rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (F.61);
  - uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich (F.62);
  - uprawnienia emerytalno-rentowe (F.63);
  - należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających (F.64);
  - uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe (F.65); oraz
  - rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji (F.66).

Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (F.61)

- 5.169. *Definicja:* Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych stanowią należności finansowe posiadaczy polis pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych od instytucji ubezpieczeniowych z tytułu składek niezarobionych oraz odszkodowań i świadczeń należnych.
- 5.170. Transakcje dotyczące rezerw technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych na składki niezarobione oraz odszkodowania i świadczenia należne dotyczą ubezpieczeń od takich rodzajów ryzyka, jak wypadki, choroba, pożar, a także ubezpieczeń reasekuracyjnych.
- 5.171. Składki niezarobione to składki ściągnięte, ale jeszcze niezarobione. Składki są zazwyczaj wpłacane na początku okresu objętego polisą. Składki są naliczane na zasadzie memoriału przez cały okres polisy, tak więc wpłata początkowa stanowi przedpłatę lub zaliczkę.
- 5.172. Odszkodowania i świadczenia niewypłacone oznaczają odszkodowania i świadczenia należne, ale jeszcze nieuregulowane, co dotyczy również przypadków, w których kwota odszkodowania lub świadczenia jest przedmiotem sporu lub zdarzenie prowadzące do powstania szkody już nastąpiło, ale nie zostało jeszcze zgłoszone. Odszkodowania i świadczenia należne, ale jeszcze nieuregulowane, odpowiadają rezerwom na niewypłacone odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe, czyli kwotom alokowanym przez instytucję ubezpieczeniową na pokrycie wypłat oczekiwanych w związku ze zdarzeniami, które już nastąpiły, ale w stosunku do których szkody nie zostały zlikwidowane.
- 5.173. Inne rezerwy techniczne, takie jak rezerwy wyrównawcze, można wykazywać według ubezpieczyciela. Są one jednak uznawane za zobowiązania i odpowiadające im aktywa tylko w przypadku wystąpienia zdarzenia prowadzącego do powstania zobowiązania. W przeciwnym razie rezerwy wyrównawcze stanowią wewnętrzne zapisy księgowe dokonywane przez ubezpieczyciela i stanowiące oszczędności na pokrycie nieregularnie występujących zdarzeń, a zatem nie stanowią rzeczywistych odszkodowań i świadczeń dla posiadaczy polis.

Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich (F.62)

- 5.174. *Definicja:* Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich obejmują odszkodowania i świadczenia finansowe dla posiadaczy polis na życie i beneficjentów rent dożywotnich od instytucji świadczących ubezpieczenia na życie.
- 5.175. Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich służą zapewnieniu posiadaczom polis świadczeń z chwilą wygaśnięcia polisy bądź wypłaceniu odszkodowania beneficjentom na wypadek śmierci posiadacza polisy, zatem są one wydzielone z funduszy udziałowców. Rezerwy w formie rent dożywotnich oparte są na wyliczeniach aktuarialnych bieżącej wartości zobowiązań do wypłaty przyszłego dochodu do chwili śmierci beneficjentów.
- 5.176. Transakcje dotyczące uprawnień z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich obejmują zwiększenia pomniejszone o zmniejszenia.

- 5.177. Zwiększenia w kategoriach transakcji finansowych obejmują:
- a) faktyczne składki ubezpieczeniowe zarobione w bieżącym okresie sprawozdawczym; oraz
  - b) uzupełnienia do składek ubezpieczeniowych odpowiadające dochodowi uzyskanemu z inwestowania uprawnień przypisanemu posiadaczom polis po odliczeniu opłat za usługę.
- 5.178. Zmniejszenia obejmują:
- a) kwoty należne posiadaczom ubezpieczeń/polis na życie i dożycie oraz podobnych polis ubezpieczeniowych; oraz
  - b) płatności należne z tytułu polis wycofanych przed upływem terminu zapadalności.
- 5.179. W przypadku ubezpieczeń grupowych zawieranych przez przedsiębiorstwo na rzecz pracowników beneficjentami są pracownicy, a nie pracodawca, ponieważ to oni są uznawani za posiadaczy polis.

Uprawnienia emerytalno-rentowe (F.63)

- 5.180. *Definicja:* Uprawnienia emerytalno-rentowe obejmują należności finansowe obecnych pracowników i byłych pracowników od:
- a) ich pracodawców;
  - b) systemu wskazanego przez pracodawcę do wypłaty emerytur lub rent w ramach umowy kompensacyjnej między pracodawcą a pracownikiem; albo
  - c) instytucji ubezpieczeniowej.
- 5.181. Transakcje dotyczące uprawnień emerytalno-rentowych obejmują zwiększenia pomniejszone o zmniejszenia, które należy ujmować oddzielnie od nominalnych zysków lub strat z tytułu środków inwestowanych przez fundusze emerytalno-rentowe.
- 5.182. Zwiększenia z punktu widzenia transakcji finansowych obejmują:
- a) faktyczne składki ubezpieczeniowe wpłacone do funduszu emerytalno-rentowego przez pracowników, pracodawców, osoby pracujące na własny rachunek lub inne jednostki instytucjonalne w imieniu osób fizycznych lub gospodarstw domowych posiadających należności od funduszu, zarobione w bieżącym okresie sprawozdawczym; oraz
  - b) uzupełnienia do składek ubezpieczeniowych odpowiadające dochodowi uzyskanemu z inwestowania uprawnień emerytalno-rentowych w ramach systemu emerytalno-rentowego, który jest przypisany do uczestniczących w tym funduszu gospodarstw domowych, po potrąceniu opłat za usługę w okresie zarządzania systemem.
- 5.183. Zmniejszenia obejmują:
- a) świadczenia społeczne równe kwotom do zapłacenia na rzecz emerytów, rencistów lub osób będących na ich utrzymaniu w formie regularnych wypłat lub innych świadczeń; oraz
  - b) świadczenia społeczne składające się z wszelkich kwot ryczałtowych płatnych na rzecz osób przechodzących na emeryturę lub rentę.

Warunkowe uprawnienia emerytalno-rentowe

- 5.184. Kategoria uprawnień emerytalno-rentowych nie obejmuje warunkowych uprawnień emerytalno-rentowych ustanawianych przez jednostki instytucjonalne klasyfikowane jako rządowe niekapitałowe systemy emerytalno-rentowe pracodawców o zdefiniowanym świadczeniu lub jako fundusze zabezpieczenia społecznego. Ich transakcje nie są w pełni rejestrowane, a ich pozostałe przepływy i zasoby nie są rejestrowane na rachunkach podstawowych, ale w tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych. Warunkowe uprawnienia emerytalno-rentowe nie stanowią zobowiązań podsektorów: instytucje rządowe na szczeblu centralnym, instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym, instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym, ani fundusze zabezpieczenia społecznego i nie są aktywami finansowymi potencjalnych beneficjentów.

Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających (F.64)

- 5.185. Pracodawca może zawrzeć umowę ze stroną trzecią o zarządzanie funduszami emerytalno-rentowymi swoich pracowników. Jeśli pracodawca nadal określa warunki systemów emerytalno-rentowych i zachowuje odpowiedzialność za każdorazowy deficyt środków finansowych, jak również prawo do zatrzymania wszelkich nadwyżek finansowych, to określa się go mianem podmiotu zarządzającego funduszem emerytalno-rentowym, natomiast jednostka podlegająca zarządzającemu funduszem emerytalno-rentowym jest nazywana podmiotem administrującym funduszem emerytalno-rentowym. Jeśli na mocy umowy między pracodawcą a stroną trzecią pracodawca przekazuje stronie trzeciej ryzyko i odpowiedzialność za każdorazowy deficyt środków finansowych w zamian za uprawnienie strony trzeciej do zatrzymania każdej nadwyżki, to strona trzecia staje się podmiotem zarządzającym funduszem emerytalno-rentowym, jak również podmiotem nim administrującym.

- 5.186. W przypadku gdy podmiot zarządzający funduszem emerytalno-rentowym stanowi jednostkę odrębną od podmiotu administrującego, a kwota narosła w ramach funduszu emerytalno-rentowego jest mniejsza niż wielkość wzrostu wysokości uprawnień, to rejestruje się należności funduszu emerytalno-rentowego od podmiotu nim zarządzającego. Jeśli kwota narosła w ramach funduszu emerytalno-rentowego jest większa niż wielkość wzrostu wysokości uprawnień, wtedy podmiotowi zarządzającemu funduszem emerytalno-rentowym należy się określona kwota.

Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe (F.65)

- 5.187. Nadwyżka składek netto nad świadczeniami oznacza zwiększenie zobowiązań systemu ubezpieczeń wobec beneficjentów. Pozycja ta wykazywana jest jako korekta wykorzystania rachunku dochodów. Ponieważ stanowi ona zwiększenie zobowiązań, jest również wykazywana w rachunku finansowym. Pozycja ta pojawia się raczej rzadko, zatem ze względów pragmatycznych takie zmiany w uprawnieniach do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe można ujmować wspólnie ze zmianami w uprawnieniach emerytalno-rentowych.

Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji (F.66)

- 5.188. *Definicja:* Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji to należności finansowe przysługujące posiadaczom standaryzowanych gwarancji od jednostek instytucjonalnych ich udzielających.
- 5.189. Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji są przedpłatami kwot netto i rezerwami na pokrycie pozostałych żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji. Podobnie jak rezerwy na opłacane z góry składki ubezpieczeniowe i rezerwy, rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji obejmują niezarobione wpłaty (składki) oraz niezrealizowane jeszcze żądania (należności).
- 5.190. Standaryzowane gwarancje to gwarancje udzielane w dużych ilościach, zwykle na dość małe kwoty, na identycznych warunkach. W takich uzgodnieniach uczestniczą trzy strony: pożyczkobiorca, pożyczkodawca i gwarant. Pożyczkobiorca albo pożyczkodawca może zawrzeć umowę z gwarantem o spłaceniu pożyczkodawcy, jeśli pożyczkobiorca nie wywiąże się ze swoich zobowiązań. Przykładem takich gwarancji są gwarancje kredytów eksportowych oraz gwarancje kredytów/pożyczek studenckich.
- 5.191. Jakkolwiek nie jest możliwe ustalenie prawdopodobieństwa niewywiązania się ze zobowiązań przez danego pożyczkobiorcę, zwykle szacuje się, ilu spośród podobnych sobie pożyczkobiorców nie wywiąże się ze zobowiązań. Podobnie jak instytucja pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych gwarant funkcjonujący na zasadach komercyjnych będzie spodziewał się, że wszystkie uiszczone opłaty, powiększone o dochód z tytułu majątku uzyskanego z opłat i wszelkie rezerwy, pokryją spodziewane niespłacone zobowiązania oraz związane z nimi koszty i przyniosą zysk. Ten rodzaj gwarancji, które są określane mianem standaryzowanych gwarancji, traktuje się podobnie jak pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe.
- 5.192. Standaryzowane gwarancje obejmują gwarancje różnych instrumentów finansowych, takich jak depozyty, dłużne papiery wartościowe, pożyczki i kredyty handlowe. Zwykle są one udzielane przez instytucje finansowe, w tym, lecz nie wyłącznie, przez instytucje ubezpieczeniowe, ale również przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 5.193. Jeżeli jednostka instytucjonalna oferuje standaryzowane gwarancje, to pobiera z tego tytułu opłaty i zaciąga zobowiązania na zaspokojenie żądania wypłaty z tytułu tych gwarancji. Wartość zobowiązań na rachunkach gwaranta jest równa bieżącej wartości spodziewanych żądań wypłaty z tytułu istniejących gwarancji, po potrąceniu kwot, jakie gwarant spodziewa się odzyskać od niewywiązujących się ze swoich zobowiązań pożyczkobiorców. Zobowiązania te nazywane są rezerwami na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji.
- 5.194. Gwarancja może obejmować okres wielu lat. Opłata gwarancyjna może być uiszczana corocznie lub z góry. Zasadniczo opłata ta stanowi należności pobierane corocznie w okresie obowiązywania gwarancji, przy czym zobowiązanie zmniejsza się w miarę upływu tego okresu (przy założeniu, że pożyczkobiorca dokonuje spłaty w ratach). Tak więc rejestrowania dokonuje się w taki sposób, jak przy rentach dożywotnich – z opłatą uiszczaną wraz ze zmniejszaniem się przyszłego zobowiązania.
- 5.195. Cechą systemów standaryzowanych gwarancji jest istnienie wielu gwarancji tego samego rodzaju, choć nie wszystkie obejmują dokładnie ten sam okres i nie wszystkie rozpoczynają się i kończą w tych samych terminach.
- 5.196. Opłaty netto oblicza się jako opłaty należne plus uzupełnienia opłat (równe dochodowi z tytułu własności przypisanemu jednostce pokrywającej opłatę z tytułu gwarancji) minus koszty administracyjne itp. Te opłaty netto mogą być opłacane przez dowolne sektory gospodarki i otrzymywane przez sektor, do którego przypisany jest gwarant. Żądania wypłaty z tytułu gwarancji w ramach systemów standaryzowanych gwarancji są pokrywane przez gwaranta na rzecz pożyczkodawcy instrumentu finansowego objętego gwarancją, bez względu na to, czy opłatę uiszczył pożyczkodawca czy pożyczkobiorca. Transakcje finansowe odnoszą się do różnicy między opłatami za nowe gwarancje a żądaniami wypłaty z tytułu istniejących gwarancji.

Standaryzowane gwarancje a gwarancje jednorazowe

- 5.197. Standaryzowane gwarancje odróżnia się od gwarancji jednorazowych na podstawie dwóch kryteriów:
- a) standaryzowane gwarancje charakteryzują się częstą powtarzalnością transakcji o podobnych cechach i dzieleniem ryzyka; oraz
  - b) gwaranci są w stanie oszacować przeciętną stratę w oparciu o dostępne dane statystyczne.

Gwarancje jednorazowe są indywidualne, a gwaranci nie są w stanie dokonać wiarygodnej oceny ryzyka wystąpienia żądań wypłaty z tytułu gwarancji. Udzielenie jednorazowej gwarancji jest zdarzeniem warunkowym, i nie podlega rejestracji. Wyjątkiem są niektóre gwarancje udzielone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych opisane w rozdziale 20.

Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (F.7)

5.198. Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników dzielą się na dwie podkategorie:

- a) instrumenty pochodne (F.71); oraz
- b) opcje na akcje dla pracowników (F.72).

Instrumenty pochodne (F.71)

5.199. *Definicja:* Instrumenty pochodne są instrumentami finansowymi powiązаныmi z konkretnym instrumentem finansowym, wskaźnikiem lub towarem, poprzez które można samoistnie obracać ściśle określonym ryzykiem finansowym na rynkach finansowych. Instrumenty pochodne spełniają następujące warunki:

- a) są powiązane z aktywem finansowym lub niefinansowym, grupą aktywów lub wskaźnikiem;
- b) są zbywalne lub mogą być kompensowane poprzez zajęcie pozycji przeciwstawnej; oraz
- c) nie dokonuje się z góry płatności kwoty głównej, która miałaby zostać wypłacona.

5.200. Stosowanie instrumentów pochodnych ma wiele celów, wśród których można wymienić zarządzanie ryzykiem, zabezpieczenie, arbitraż między rynkami, spekulację i wynagradzanie pracowników. Instrumenty pochodne umożliwiają stronom zbywanie określonego ryzyka finansowego, takiego jak ryzyko zmiany stopy procentowej, ryzyko walutowe, ryzyko kapitałowe oraz ryzyko zmiany ceny towarów, ryzyko kredytowe itp., na rzecz innych podmiotów, które są skłonne przyjąć na siebie takie ryzyko, zazwyczaj bez zbywania aktywa bazowego. Stąd też instrumenty pochodne są określane mianem aktywów wtórnych.

5.201. Wartość instrumentów pochodnych zależy od ceny aktywów bazowych: ceny referencyjnej. Cena referencyjna może odnosić się do aktywa finansowego lub niefinansowego, stopy procentowej, kursu wymiany, innego instrumentu pochodnego lub różnicy między dwoma cenami. Umowy dotyczące instrumentów pochodnych mogą również dotyczyć wskaźników, koszyka cenowego lub innych pozycji takich jak handel uprawnieniami do emisji lub warunki pogodowe.

5.202. Instrumenty pochodne można podzielić na kategorie według rodzaju instrumentu (np. opcje, kontrakty typu *forward* i kredytowe instrumenty pochodne) lub według ryzyka rynkowego (swapy walutowe, swapy odsetkowe itp.).

Opcje

5.203. *Definicja:* Opcje to umowy dające ich posiadaczom prawo, lecz nie obowiązek, zakupu od emitenta opcji lub sprzedaży na jego rzecz aktywów po z góry ustalonej cenie w ciągu danego okresu lub w danym dniu.

Prawo zakupu określa się mianem opcji kupna, a prawo sprzedaży określane jest jako opcja sprzedaży.

5.204. Nabywca opcji płaci premię (cenę opcji) w zamian za zobowiązanie wystawcy opcji do sprzedaży lub nabycia określonej ilości aktywów bazowych po uzgodnionej cenie. Premia stanowi składnik aktywów finansowych dla posiadacza opcji i składnik zobowiązań dla wystawcy opcji. Pojęciowo można uznać, że premia zawiera opłatę za usługę, którą należałoby rejestrować oddzielnie. Jednak przy braku szczegółowych danych należy w miarę możliwości unikać założeń przy identyfikowaniu elementu usługi.

5.205. Jedną z form opcji są warranty. Dają one posiadaczowi prawo, lecz nie obowiązek, zakupu od wystawcy warrantu, na określonych warunkach i w określonym czasie, pewnej liczby akcji lub obligacji. Występują również warranty walutowe, które bazują na kwocie jednej waluty potrzebnej do zakupu innej waluty oraz warranty walutowe krzyżowe powiązane z walutami trzecimi, jak również warranty indeksowe, koszykowe i towarowe.

5.206. Warrant może być odłączony od dłużnego papieru wartościowego i stanowić przedmiot oddzielnego obrotu. W związku z tym zasadniczo rejestruje się dwa odrębne instrumenty finansowe: warrant jako instrument pochodny i obligację jako dłużny papier wartościowy. Warranty z wbudowanymi instrumentami pochodnymi klasyfikuje się według ich cech podstawowych.

Kontrakty typu forward

5.207. *Definicja:* Kontrakty typu *forward* to umowy finansowe, w ramach których dwie strony zgadzają się na wymianę określonej ilości aktywów bazowych po uzgodnionej cenie (cenie wykonania) w ustalonym terminie.

- 5.208. Kontrakty typu *future* to kontrakty typu *forward* będące w obrocie na regulowanych giełdach papierów wartościowych. Kontrakty typu *future* i inne kontrakty typu *forward* zwykle, choć nie zawsze, są rozliczane poprzez płatność gotówkową lub dostarczenie innego aktywa finansowego, a nie aktywów bazowych, stąd też są wyceniane i zbywane odrębnie od składnika bazowego. Do powszechnych kontraktów typu *forward* zalicza się swapy i kontrakty terminowe na stopę procentową (FRA).

Opcje a kontrakty typu *forward*

- 5.209. Opcje odróżnia od kontraktów typu *forward* to, że:
- w momencie początkowym nie występuje zazwyczaj płatność z góry z tytułu kontraktu typu *forward*, a umowa na instrument pochodny rozpoczyna się wartością zerową; w przypadku opcji premia jest uiszczana w chwili zawarcia umowy, a zatem przy jej zawieraniu jest ona wyceniana na tyle, ile wynosi kwota premii;
  - ponieważ w trakcie obowiązywania kontraktu typu *forward* zmieniają się ceny rynkowe, stopy procentowe i kursy wymiany, kontrakt może przyjąć wartość dodatnią dla jednej strony (jako aktywa) oraz odpowiadającą jej wartość ujemną dla drugiej (jako zobowiązania). Może dochodzić do zamiany tych pozycji między stronami, zależnie od pozycji aktywów bazowych na rynku w stosunku do ceny wykonania określonej w umowie. Ta cecha sprawia, że oddzielenie transakcji dotyczących aktywów od transakcji dotyczących zobowiązań jest niewykonalne. W przeciwieństwie do innych instrumentów finansowych transakcje dokonywane na kontraktach typu *forward* są zwykle rejestrowane netto, a nie w podziale na aktywa i zobowiązania. W przypadku opcji nabywca jest zawsze wierzycielem, a wystawca dłużnikiem;
  - w terminie zapadalności wykup jest bezwarunkowy dla kontraktu typu *forward*, natomiast dla opcji zależy od nabywcy opcji. Wykup niektórych opcji następuje automatycznie, kiedy w terminie zapadalności opcja ma wartość dodatnią.

Swapy

- 5.210. *Definicja:* Swapy stanowią zobowiązania umowne między dwoma stronami, które zgadzają się na wymianę strumieni płatności od uzgodnionej umownej kwoty głównej. Najczęściej występują swapy odsetkowe, swapy kursowe i swapy walutowe.
- 5.211. Swapy odsetkowe polegają na wymianie płatności odsetkowych o różnym charakterze od umownej kwoty głównej, która nigdy nie podlega wymianie. Przykładowe rodzaje stóp procentowych będących przedmiotem swapu to stała stopa procentowa, zmienna stopa procentowa i stopy procentowe denominowane w walutach. Rozliczenia są często dokonywane w formie płatności gotówkowych netto równych różnicy między dwiema określonymi w umowie stopami procentowymi od umownej kwoty głównej.
- 5.212. Swapy kursowe są transakcjami dotyczącymi walut zagranicznych przy zastosowaniu kursu wymiany uzgodnionego w kontrakcie.
- 5.213. Swapy walutowe polegają na wymianie przepływów środków pieniężnych z tytułu płatności odsetkowych oraz na wymianie kwot głównych po uzgodnionym kursie wymiany na zakończenie umowy.

Kontrakty terminowe na stopę procentową (FRA)

- 5.214. *Definicja:* FRA są umowami, na mocy których dwie strony, w celu ochrony przed zmianami stóp procentowych, zgadzają się zapłacić odsetki w dniu rozliczenia w oparciu o umowną kwotę główną, która nigdy nie podlega wymianie. FRA są rozliczane poprzez płatności gotówkowe netto, podobnie jak swapy odsetkowe. Płatności są dokonywane w oparciu o różnicę między stopą procentową określoną w umowie terminowej a stopą rynkową obowiązującą w momencie rozliczenia.

Kredytowe instrumenty pochodne

- 5.215. *Definicja:* Kredytowe instrumenty pochodne to instrumenty pochodne, których głównym celem jest obrót ryzykiem kredytowym.

Kredytowe instrumenty pochodne są przeznaczone do handlu ryzykiem kredytowym kredytów/pożyczek oraz papierów wartościowych. Kredytowe instrumenty pochodne mogą mieć formę kontraktów typu *forward* lub kontraktów opcyjnych i, podobnie jak pozostałe instrumenty pochodne, często są wystawiane na mocy standardowych umów prawnych, co ułatwia wycenę rynkową. Ryzyko kredytowe jest przenoszone ze zbywcy, który kupuje ochronę, na nabywcę ryzyka, który sprzedaje ochronę w zamian za opłatę.

- 5.216. Nabywca ryzyka wypłaca zbywcy ryzyka środki pieniężne w przypadku niewywiązania się ze zobowiązań wynikających z pożyczki. Rozliczenie kredytowego instrumentu pochodnego może również nastąpić poprzez przekazanie dłużnych papierów wartościowych poprzez jednostkę, która nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań.
- 5.217. Wśród rodzajów kredytowych instrumentów pochodnych wyróżnia się opcje ryzyka kredytowego (ang. credit default options), swapy ryzyka kredytowego (ang. credit default swaps, CDS) oraz swapy całkowitego dochodu (ang. total return swaps). Indeks CDS jako indeks kredytowych instrumentów pochodnych w obrocie odzwierciedla kształtowanie się premii CDS.

Swapy ryzyka kredytowego

- 5.218. *Definicja:* Swapy ryzyka kredytowego (ang. credit default swaps, CDS) to umowy ubezpieczenia kredytu. Są przeznaczone na pokrywanie strat wierzyciela (nabywcy CDS), w przypadku gdy:
- dojdzie do zdarzenia kredytowego w odniesieniu do jednostki referencyjnej, a nie w związku z konkretnym dłużnym papierem wartościowym lub kredytem/pożyczką. Zdarzeniem kredytowym dotyczącym danej jednostki referencyjnej może być zwłoka w spłacie, ale również niedokonanie płatności dowolnego (kwalifikującego się do płatności) zobowiązania, które stało się wymagalne, np. w związku z restrukturyzacją zadłużenia, naruszeniem postanowień umownych itp.;
  - występuje zwłoka w spłacie konkretnego instrumentu dłużnego, zwykle dłużnego papieru wartościowego lub kredytu/pożyczki. Podobnie jak w przypadku kontraktów swapowych nabywca CDS (traktowany jako zbywca ryzyka) dokonuje serii płatności na rzecz zbywcy (traktowanego jako nabywca ryzyka).
- 5.219. Jeśli nie występuje zwłoka w spłacie konkretnego instrumentu dłużnego lub w związku z jednostką referencyjną, zbywca ryzyka nadal uiszcza premie aż do wygaśnięcia umowy. Jeśli zwłoka w spłacie wystąpi, nabywca ryzyka kompensuje zbywcy ryzyka stratę, a zbywca ryzyka zaprzestaje płacenia premii.

Instrumenty finansowe nieobjęte kategorią instrumenty pochodne

- 5.220. Instrumenty pochodne nie obejmują:
- instrumentu bazowego stanowiącego podstawę instrumentu pochodnego;
  - strukturyzowanych dłużnych papierów wartościowych, które stanowią połączenie dłużnego papieru wartościowego lub koszyka dłużnych papierów wartościowych z instrumentem pochodnym lub koszykiem instrumentów pochodnych, przy czym instrumenty pochodne są nierozzerwalnie związane z dłużnym papierem wartościowym, a zainwestowana kwota główna jest znaczna w porównaniu z potencjalnymi dochodami z wbudowanych instrumentów pochodnych. Instrumenty finansowe, w przypadku których zainwestowano niewielką kwotę główną w stosunku do potencjalnych dochodów, obciążone pełnym ryzykiem, klasyfikuje się jako instrumenty pochodne. Instrumenty finansowe, w przypadku których składnik w postaci dłużnego papieru wartościowego i składnik w postaci instrumentu pochodnego są rozdzielne, są odpowiednio klasyfikowane;
  - zwrotnych depozytów zabezpieczających związanych z instrumentami pochodnymi, które są klasyfikowane jako pozostałe depozyty lub kredyty i pożyczki, w zależności od zaangażowanych jednostek instytucjonalnych. Jednak bezwrotne depozyty zabezpieczające, zmniejszające lub znoszące pozycje aktywów/zobowiązań, które mogą pojawić się w trakcie obowiązywania umowy, są traktowane jako rozliczenia w ramach umowy i klasyfikowane jako transakcje dotyczące instrumentów pochodnych;
  - instrumentów wtórnych, niezbywalnych i niepodlegających kompensowaniu poprzez zajęcie pozycji przeciwstawnej; oraz
  - swapów na złoto, które mają taki sam charakter jak umowy odkupu papierów wartościowych.

Opcje na akcje dla pracowników (F.72)

- 5.221. *Definicja:* Opcje na akcje dla pracowników to umowy zawierane na określony dzień, na mocy których pracownik ma prawo do nabycia określonej liczby akcji pracodawcy po ustalonej cenie, w ustalonym terminie albo w danym okresie następującym bezpośrednio po dacie nabycia uprawnień.

Stosowana jest następująca terminologia:

Datę umowy określa się jako „datę przyznania opcji”.

Uzgodnioną cenę nabycia określa się jako „cenę wykonania opcji”.

Uzgodniony pierwszy dzień, kiedy można nabyć akcje, określa się jako „datę nabycia uprawnień”.

Okres począwszy od daty nabycia uprawnień, w którym można nabyć akcje, określa się jako „okres wykonania”.

- 5.222. Transakcje dotyczące opcji na akcje dla pracowników są rejestrowane na rachunku finansowym jako odpowiednik składnika kosztów związanych z zatrudnieniem, przedstawiony jako wartość opcji na akcje. Wartość opcji zostaje rozłożona na okres między datą przyznania a datą nabycia uprawnień; jeśli brak jest szczegółowych danych, są one rejestrowane z datą nabycia uprawnień. Następnie transakcje są rejestrowane z datą wykonania lub, jeśli są zbywalne i znajdują się rzeczywiście w obrocie, między datą nabycia uprawnień a końcem okresu wykonania.

Wycena transakcji dotyczących instrumentów pochodnych oraz opcji na akcje dla pracowników

- 5.223. Obrót wtórny opcjami i zamknięcie opcji przed terminem wykonania oznaczają wystąpienie transakcji finansowej. Gdy nadchodzi termin wykonania, opcja może być zrealizowana lub nie. W przypadku gdy opcja zostaje zrealizowana, wystawca opcji może zapłacić jej posiadaczowi równowartość różnicy między ceną rynkową aktywów bazowych a ceną wykonania opcji lub, alternatywnie, może nastąpić nabycie lub sprzedaż bazowych aktywów finansowych lub niefinansowych, które są rejestrowane według ceny rynkowej, a także odpowiadająca im płatność między posiadaczem a wystawcą opcji w kwocie równej cenie wykonania. Różnica między ceną rynkową aktywów bazowych a ceną wykonania jest w obu przypadkach równa wartości likwidacyjnej opcji, to jest cenie opcji w momencie realizacji. W przypadku gdy opcja nie zostaje zrealizowana, nie ma miejsca żadna transakcja. Jednak wystawca opcji uzyskuje zysk nominalny, a jej posiadacz – stratę nominalną (w obu przypadkach równą premii uiszczony przy zawieraniu umowy), które winny być zarejestrowane na rachunku przeszacowań.
- 5.224. Transakcje rejestrowane z tytułu takich instrumentów pochodnych obejmują obrót handlowy zrealizowany w ramach zawartej umowy oraz wartość netto dokonanych rozliczeń. Może także wystąpić potrzeba rejestracji transakcji związanych z samym ustanowieniem umów dotyczących instrumentów pochodnych. W wielu jednak przypadkach obie strony będą przystępować do takiej umowy bez żadnych wzajemnych płatności; wówczas wartość transakcji zawarcia umowy wynosi zero i nic nie jest rejestrowane na rachunku finansowym.
- 5.225. Wszelkie wyraźnie określone prowizje wypłacone lub otrzymane od brokerów lub pośredników z tytułu opcji, kontraktów typu *future*, swapów lub innych instrumentów pochodnych są wykazywane jako płatności za usługi na odpowiednich rachunkach. Strony umowy swapowej nie są uznawane za świadczące sobie wzajemnie usługi, niemniej wszelkie płatności na rzecz strony trzeciej organizującej transakcję są traktowane jako płatności za usługę. W przypadku umów swapowych, na mocy których następuje wymiana kwot głównych, odpowiednie strumienie są rejestrowane jako transakcje dotyczące instrumentu bazowego; strumienie innych płatności są rejestrowane w kategorii instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (F.7). Jakkolwiek teoretycznie można uznać, że premia uiszczana na rzecz sprzedawcy obejmuje opłatę za usługę, w praktyce wyodrębnienie płatności za usługę jest zazwyczaj niemożliwe. Stąd należy rejestrować całą zapłaconą cenę jako nabycie aktywa finansowego przez kupującego i jako zaciągnięcie zobowiązania przez sprzedającego.
- 5.226. W przypadku gdy umowy nie obejmują wymiany kwot głównych, nie jest rejestrowana żadna transakcja w momencie początkowym. W obu przypadkach uznaje się domyślnie, że w tym momencie powstaje instrument pochodny o zerowej wartości początkowej. Następnie wartość transakcji swapowej będzie równała się następującym wartościom:
- a) dla kwot głównych – bieżącej wartości rynkowej różnicy między spodziewanymi przyszłymi wartościami rynkowymi kwot, które mają być przedmiotem ponownej wymiany, a kwotami określonymi w umowie; oraz
  - b) dla innych płatności – bieżącej wartości rynkowej przyszłych strumieni określonych w umowie.
- 5.227. Zmiany wartości instrumentu pochodnego w czasie rejestruje się na rachunku przeszacowania.
- 5.228. Kolejne wymiany kwoty głównej będą podlegać warunkom umowy swapowej oraz mogą pociągać za sobą wymianę aktywów finansowych po cenie innej niż cena rynkowa takich aktywów. Wówczas odpowiednikiem płatności dokonywanej między stronami umowy swapowej będzie płatność określona w umowie. Różnica między ceną rynkową a ceną transakcji równa będzie wówczas wartości likwidacyjnej aktywów/zobowiązań obowiązującej w dniu wymagalności i jest rejestrowana jako transakcja dotycząca instrumentów pochodnych i opcji na akcje dla pracowników (F.7). Suma transakcji dotyczących instrumentów pochodnych i opcji na akcje dla pracowników musi odpowiadać łącznym zyskom lub stratom wynikającym z przeszacowania w okresie obowiązywania umowy swapowej. Ujęcie to jest analogiczne do procedury określonej w stosunku do opcji, gdy nadchodzi termin ich wykonania.
- 5.229. W przypadku jednostki instytucjonalnej umowa swapowa lub kontrakt terminowy na stopę procentową są rejestrowane w pozycji instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników po stronie aktywów, jeżeli wykazują wartość aktywów netto. Jeżeli transakcja swapowa wykazuje wartość zobowiązań netto, według przyjętej konwencji jest również rejestrowana po stronie aktywów, aby uniknąć odwrócenia strony aktywów i zobowiązań. Odpowiednio ujemne płatności netto powiększają wartość netto.

Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (F.8)

- 5.230. *Definicja:* Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia to aktywa finansowe i zobowiązania powstające jako odpowiedniki transakcji, w przypadku gdy zachodzi różnica czasu między tymi transakcjami a płatnościami z ich tytułu.
- 5.231. Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia obejmują transakcje dotyczące należności finansowych powstałych z tytułu przedwczesnych lub spóźnionych płatności za towary i usługi, transakcji podziału lub transakcji finansowych na rynku wtórnym.

- 5.232. Transakcje finansowe dotyczące pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia obejmują:
- a) kredyt handlowy i zaliczki (F.81); oraz
  - b) pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, oprócz kredytów handlowych i zaliczek (F.89).

Kredyty handlowe i zaliczki (F.81)

- 5.233. *Definicja:* Kredyty handlowe i zaliczki to należności finansowe powstające z tytułu bezpośredniego udzielenia kredytu przez dostawców towarów i usług ich klientom oraz płatności zaliczkowych za prace niezakończone lub planowane, w formie przedpłaty dokonywanej przez klientów na poczet jeszcze niedostarczonych towarów lub niezrealizowanych usług.
- 5.234. Kredyty handlowe i zaliczki powstają wówczas, gdy płatność za towary lub usługi nie następuje jednocześnie ze zmianą własności towaru lub świadczeniem usługi. Jeśli płatność następuje przed zmianą własności, to powstaje zaliczka.
- 5.235. Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM), wyświadczone, lecz jeszcze nieopłacone, są ujmowane w ramach odpowiedniego instrumentu finansowego, zazwyczaj odsetek, natomiast przedpłaty składek ubezpieczeniowych są zwykle zaliczane do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (F.61); ani jeden, ani drugi przypadek nie wymaga zapisu w kategorii kredyty handlowe i zaliczki.
- 5.236. Podkategoria kredyty handlowe i zaliczki obejmuje:
- a) należności finansowe z tytułu dostaw towarów lub usług, w przypadku gdy płatność nie została dokonana;
  - b) kredyty handlowe akceptowane przez przedsiębiorstwa faktoringowe, z wyjątkiem tych uznawanych za pożyczki;
  - c) narosłe w czasie czynsze za budynki; oraz
  - d) zaległości dotyczące spłaty towarów i usług, gdy nie są wykazane jako pożyczka.
- 5.237. Kredyty handlowe należy odróżnić od finansowania transakcji handlowych w formie weksli handlowych oraz kredytu udzielanego przez osoby trzecie na finansowanie transakcji handlowych.
- 5.238. Kredyty handlowe i zaliczki nie obejmują pożyczek na sfinansowanie kredytów handlowych. Są one klasyfikowane jako kredyty i pożyczki.
- 5.239. Kredyty handlowe i zaliczki można podzielić według początkowego terminu zapadalności na transakcje dotyczące krótkoterminowych i długoterminowych kredytów handlowych i zaliczek.

Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyjątkiem kredytów handlowych i zaliczek (F.89)

- 5.240. *Definicja:* Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia to należności finansowe powstające z różnic w czasie pomiędzy transakcjami podziału lub transakcjami finansowymi dokonywanymi na rynku wtórnym a płatnościami z ich tytułu.
- 5.241. Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia obejmują należności finansowe powstałe w wyniku różnic w czasie pomiędzy dokonywanymi transakcjami a płatnościami z tytułu, na przykład:
- a) wynagrodzeń;
  - b) podatków i składek na ubezpieczenie społeczne;
  - c) dywidend;
  - d) rent gruntowych; oraz
  - e) zakupu i sprzedaży papierów wartościowych.
- 5.242. Narosłe odsetki i zaległości rejestruje się wraz z aktywem lub zobowiązaniem finansowym, na którym narastają, a nie jako pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia. Jeśli odsetki narosłe nie są rejestrowane jako reinwestowane w aktywa finansowe, powinny być zaliczone do pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia.
- 5.243. W przypadku opłat z tytułu pożyczania papierów wartościowych i kredytów/pożyczek w złocie, które traktuje się jako odsetki, odnośne zapisy są ujęte w pozycji pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, a nie wraz z instrumentem, do którego się odnoszą.

5.244. Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia nie obejmują:

- a) rozbieżności statystycznych innych niż rozbieżności czasowe między transakcjami dotyczącymi towarów i usług, transakcjami podziału lub transakcjami finansowymi a płatnościami z ich tytułu;
- b) przedwczesnych lub spóźnionych płatności w przypadku tworzenia aktywów finansowych lub wykupu zobowiązań innych niż zaliczane do pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia. Te przedwczesne lub spóźnione płatności zalicza się do kategorii odpowiedniego instrumentu;
- c) kwoty podatków i składek na ubezpieczenia społeczne płatne na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych ujmowane jako pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia nie uwzględniają tych części podatków i składek na ubezpieczenie społeczne, których pobór jest mało prawdopodobny i które w związku z tym stanowią należność sektora instytucji rządowych i samorządowych nieposiadającą wartości.

ZAŁĄCZNIK 5.1

KLASYFIKACJA TRANSAKCI FINANSOWYCH

5.A1.01. Transakcje finansowe można klasyfikować według różnych kryteriów: według rodzajów instrumentów finansowych, zbywalności, rodzaju dochodu, terminu zapadalności, waluty i rodzaju stopy procentowej.

Klasyfikacja transakcji finansowych według kategorii

5.A1.02. Transakcje finansowe klasyfikowane są według kategorii i podkategorii przedstawionych w tabeli 5.3. Ta klasyfikacja transakcji dotyczących aktywów finansowych i zobowiązań odpowiada klasyfikacji aktywów finansowych i zobowiązań.

Tabela 5.3 – Klasyfikacja transakcji finansowych

Kategoria	Kod		
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.1		
Złoto monetarne		F.11	
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)		F.12	
Gotówka i depozyty	F.2		
Gotówka		F.21	
Depozyty bieżące rozliczeniowe		F.22	
Pozostałe depozyty		F.29	
Dłużne papiery wartościowe	F.3		
Krótkoterminowe		F.31	
Długoterminowe		F.32	
Kredyty i pożyczki	F.4		
Krótkoterminowe		F.41	
Długoterminowe		F.42	
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.5		
Udziały kapitałowe		F.51	
Akcje notowane			F.511
Akcje nienotowane			F.512
Pozostałe udziały kapitałowe			F.519
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych		F.52	

Kategoria	Kod		
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego			F.521
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego			F.522
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	F.6		
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		F.61	
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich		F.62	
Uprawnienia emerytalno-rentowe		F.63	
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających		F.64	
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe		F.65	
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji		F.66	
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	F.7		
Instrumenty pochodne inne niż opcje na akcje dla pracowników		F.71	
Opcje na akcje dla pracowników		F.72	
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	F.8		
Kredyty handlowe i zaliczki		F.81	
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, oprócz kredytów handlowych i zaliczek		F.89	

5.A1.03. Podstawowym kryterium przyjętym do klasyfikowania transakcji finansowych oraz aktywów finansowych i zobowiązań jest płynność, zbywalność oraz charakter prawny instrumentów finansowych. Definicje kategorii są na ogół niezależne od klasyfikacji jednostek instytucjonalnych. Klasyfikacja aktywów finansowych i zobowiązań może być bardziej uszczegółowiona poprzez odpowiednie skrzyżowanie jej z klasyfikacją jednostek instytucjonalnych. Przykładem jest krzyżowa klasyfikacja depozytów bieżących rozliczeniowych pomiędzy instytucjami przyjmującymi depozyty innymi niż bank centralny jako pozycji międzybankowych.

Klasyfikacja transakcji finansowych według zbywalności

5.A1.04. Należności finansowe można rozróżnić na podstawie tego, czy są one zbywalne, czy też nie. Należność jest zbywalna, kiedy tytuł do niej można przenieść z jednej jednostki na drugą przez dostarczenie lub indos bądź też w drodze kompensowania poprzez zajęcie pozycji przeciwstawnej w przypadku instrumentów pochodnych. O ile przedmiotem obrotu handlowego może potencjalnie stać się każdy instrument finansowy, instrumenty zbywalne są przeznaczone do obrotu na rynku regulowanym lub obrotu pozagiełdowego, choć faktyczny obrót nie jest warunkiem koniecznym zbywalności. Do warunków koniecznych zbywalności zalicza się:

- przenoszalność lub możliwość kompensowania poprzez zawarcie transakcji odwrotnej, poprzez którą następuje wyeliminowanie ryzyka z transakcji pierwotnej, w przypadku instrumentów pochodnych;
- standaryzację często wykazywaną poprzez zamienność i kwalifikowalność kodu ISIN; oraz
- posiadacz aktywów nie zachowuje prawa regresu wobec poprzednich posiadaczy.

5.A1.05. Papiery wartościowe, instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7) to zbywalne należności finansowe. Do papierów wartościowych zalicza się dłużne papiery wartościowe (AF.3), akcje notowane (AF.511), akcje nienotowane (AF.512) oraz udziały w funduszach inwestycyjnych (AF.52). Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników nie są klasyfikowane jako papiery wartościowe, nawet jeśli stanowią zbywalne instrumenty finansowe. Są one powiązane z konkretnymi aktywami finansowymi lub niefinansowymi lub wskaźnikami, poprzez które można samoistnie obracać określonym ryzykiem finansowym na rynkach finansowych.

5.A1.06. Złoto monetarne i SDR-y (AF.1), gotówka i depozyty (AF.2), kredyty i pożyczki (AF.4), pozostałe udziały kapitałowe (AF.519), systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6) oraz pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8) nie są zbywalne.

Strukturyzowane papiery wartościowe

5.A1.07. Strukturyzowane papiery wartościowe zwykle łączą w sobie papier wartościowy lub koszyk papierów wartościowych z instrumentem pochodnym lub koszykiem instrumentów pochodnych. Do instrumentów finansowych nienależących do strukturyzowanych papierów wartościowych zalicza się np. strukturyzowane depozyty, które łączą w sobie cechy depozytów i instrumentów pochodnych. O ile w przypadku dłużnych papierów wartościowych przewidziana jest zazwyczaj płatność w momencie początkowym kwoty głównej, która później zostaje zwrócona, instrumenty pochodne tego nie przewidują.

Klasyfikacja transakcji finansowych według rodzaju dochodu

5.A1.08. Transakcje finansowe klasyfikuje się według rodzaju dochodu, który generują. Powiązanie dochodu z odpowiednimi aktywami finansowymi i zobowiązaniami ułatwia wyliczenie stóp zwrotu. Tablica 5.4 zawiera szczegółową klasyfikację według transakcji oraz według rodzaju dochodu. Złoto monetarne i SDR-y, depozyty, dłużne papiery wartościowe, kredyty i pożyczki oraz pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia generują odsetki, natomiast udziały kapitałowe przynoszą głównie dywidendy, reinwestowane zyski lub dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo. Dochód z inwestycji przypisany jest posiadaczom udziałów w funduszach inwestycyjnych i rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Wynagrodzenia związanego z uczestnictwem w instrumencie pochodnym nie rejestruje się jako dochodu, ponieważ nie wiąże się ono z przekazaniem kwoty głównej.

Tablica 5.4 – Klasyfikacja transakcji finansowych według rodzaju dochodu

Transakcje finansowe	Kod	Rodzaj dochodu	Kod
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.1	Odsetki	D.41
Gotówka	F.21	Brak	
Depozyty bieżące rozliczeniowe	F.22	Odsetki	D.41
Pozostałe depozyty	F.29	Odsetki	D.41
Dłużne papiery wartościowe	F.3	Odsetki	D.41
Kredyty i pożyczki	F.4	Odsetki	D.41
Udziały kapitałowe	F.51	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	D.42
		Reinwestowane zyski	D.43
Akcje notowane i nienotowane	F.511	Dywidendy	D.421
	F.512	Reinwestowane zyski	D.43
Pozostałe udziały kapitałowe	F.519	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	D.422
		Reinwestowane zyski	D.43
		Dywidendy	D.421
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.52	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	D.443
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	F.6	Dochody z <i>inwestycji</i> przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	D.441
		Dochody z <i>inwestycji</i> do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	D.442
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	F.7	Brak	
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	F.8	Odsetki	D.41

Klasyfikacja transakcji finansowych według rodzaju stopy procentowej

5.A1.09. Aktywa finansowe i zobowiązania generujące odsetki można podzielić pod względem rodzajów stóp procentowych na instrumenty o stałej, zmiennej i mieszanej stopie procentowej.

- 5.A1.10. W przypadku instrumentów finansowych o stałej stopie procentowej nominalne umowne płatności odsetkowe są stałe w przeliczeniu na walutę denominacji przez cały okres ważności instrumentu finansowego, bądź przez określoną liczbę lat. W momencie początkowym, z perspektywy dłużnika, znane są terminy oraz wysokość płatności odsetkowych oraz spłat kwoty głównej.
- 5.A1.11. W przypadku instrumentów finansowych o zmiennej stopie procentowej płatności odsetek i kwoty głównej są powiązane ze stopą procentową, ogólnym indeksem cen wyrobów i usług lub ceną aktywów. Wartość referencyjna zmienia się w odpowiedzi na uwarunkowania rynkowe.
- 5.A1.12. Instrumenty finansowe o mieszanej stopie procentowej mają w okresie swojej ważności zarówno stałą, jak i zmienną stopę procentową i są klasyfikowane jako instrumenty finansowe o zmiennej stopie procentowej.

Klasyfikacja transakcji finansowych według terminu zapadalności

- 5.A1.13. Dla potrzeb analizy stóp procentowych, stóp zwrotu z kapitału, płynności lub zdolności do obsługi długu może okazać się potrzebny podział aktywów finansowych i zobowiązań według terminów zapadalności.

Zapadalność w krótkim i długim terminie

- 5.A1.14. *Definicja:* Aktywa finansowe lub zobowiązania o krótkim terminie zapadalności są płatne na żądanie wierzyciela, w ciągu jednego roku lub w krótszym terminie. Aktywa finansowe lub zobowiązania o długim terminie zapadalności są płatne w terminie ponadrocznym lub nie mają ustalonego terminu zapadalności.

Pierwotny i pozostały termin zapadalności

- 5.A1.15. *Definicja:* Mianem pierwotnego terminu zapadalności aktywów finansowych i zobowiązań określa się okres od daty emisji do ustalonej końcowej daty płatności. Pozostały termin zapadalności aktywów finansowych i zobowiązań definiuje się jako okres od daty referencyjnej do ustalonej końcowej daty płatności.
- 5.A1.16. Pojęcie pierwotnego terminu zapadalności jest pomocne przy charakteryzowaniu emisji długu. Stąd też dłużne papiery wartościowe oraz kredyty i pożyczki dzielą się pod względem pierwotnego terminu zapadalności na krótkoterminowe oraz długoterminowe dłużne papiery wartościowe, kredyty i pożyczki.
- 5.A1.17. Pozostały termin zapadalności jest bardziej przydatny do analizy pozycji dłużnych oraz zdolności obsługi długu.

Klasyfikacja transakcji finansowych według waluty

- 5.A1.18. Wiele kategorii, podkategorii oraz pozycji aktywów finansowych i zobowiązań można podzielić według waluty, w której są denominowane.
- 5.A1.19. Aktywa finansowe lub zobowiązania w walucie zagranicznej obejmują aktywa finansowe lub zobowiązania denominowane w koszyku walutowym, np. SDR-y i aktywa finansowe lub zobowiązania denominowane w złocie. Rozróżnienie na walutę krajową i waluty zagraniczne jest szczególnie przydatne dla gotówki i depozytów (AF.2), dłużnych papierów wartościowych (AF.3) oraz kredytów i pożyczek (AF.4).
- 5.A1.20. Waluta rozliczenia może być inna niż waluta denominacji. Waluta rozliczenia odnosi się do waluty, na którą przy rozliczeniu następuje przeliczenie wartości pozycji i przepływów instrumentów finansowych, takich jak papiery wartościowe.

Miary pieniądza

- 5.A1.21. Analiza polityki monetarnej może wymagać określenia na rachunku finansowym miar pieniądza, takich jak M1, M2 i M3. Miary pieniądza nie zostały zdefiniowane w ESA 2010.

ROZDZIAŁ 6

POZOSTAŁE PRZEPIŁYWY

WPROWADZENIE

6.01. Pozostałe przepływy to zmiany wartości aktywów i zobowiązań, które nie wynikają z transakcji. Przepływy takie nie są transakcjami, ponieważ nie spełniają co najmniej jednego kryterium dotyczącego transakcji; przykładowo jednostki instytucjonalne mogą nie działać na mocy obopólnego porozumienia, jak ma to miejsce w przypadku nierekompensowanych konfiskat; zmiana może również przykładowo wynikać z klęski żywiołowej, np. trzęsienia ziemi, więc nie ze zjawiska czysto gospodarczego. Wartość aktywów wyrażona w walucie zagranicznej może się również zmienić w wyniku zmian kursów walutowych.

POZOSTAŁE ZMIANY AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ

6.02. *Definicja:* Pozostałe zmiany aktywów i zobowiązań są przepływami ekonomicznymi, innymi niż te, które występują w transakcjach rejestrowanych na rachunkach kapitałowym i finansowym, które zmieniają wartość aktywów i zobowiązań.

Rozróżnia się dwa rodzaje pozostałych zmian. Pierwszy rodzaj obejmuje zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań. Drugi rodzaj dotyczy nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku.

Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań (K.1 do K.6)

6.03. Na rachunku kapitałowym aktywa produkowane i nieprodukowane mogą wchodzić do sektora i opuszczać go poprzez nabycie i rozdysponowanie aktywów, amortyzację środków trwałych lub uzupełnienie rzeczowych środków obrotowych, wycofanie z rzeczowych środków obrotowych lub powtarzające się straty w rzeczowych środkach obrotowych. Na rachunku finansowym większość aktywów finansowych i zobowiązań wchodzi do systemu wraz z przyjęciem przez dłużnika przyszłego zobowiązania do zapłaty wierzycielowi, a opuszcza system wraz z wypełnieniem tego zobowiązania.

6.04. Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań obejmują przepływy, które umożliwiają wprowadzenie aktywów i zobowiązań do rachunków lub ich wyprowadzenie inaczej niż za pośrednictwem transakcji – przykładowo wejścia i wyjścia obejmujące odkrycie, wyczerpanie i degradację aktywów naturalnych.

Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań obejmują również wynik wyjątkowych, nieprzewidzianych zdarzeń zewnętrznych, które nie mają natury gospodarczej, oraz zmiany wynikające z przeklasyfikowania lub restrukturyzacji jednostek instytucjonalnych lub aktywów i zobowiązań.

6.05. Pozostałe zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań obejmują sześć kategorii:

- a) gospodarcze pojawienie się aktywów (K.1);
- b) gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych (K.2);
- c) straty z tytułu klęsk żywiołowych (K.3);
- d) nierekompensowane konfiskaty (K.4);
- e) pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane (K.5); oraz
- f) zmiany w klasyfikacji (K.6).

Gospodarcze pojawienie się aktywów (K.1)

6.06. Gospodarcze pojawienie się aktywów to wzrost wolumenu aktywów produkowanych i nieprodukowanych, który nie jest wynikiem produkcji. Należą do nich:

- a) obiekty zabytkowe, np. budynki i miejsca o szczególnym znaczeniu archeologicznym, historycznym i kulturowym, jeżeli ich wartość zostanie po raz pierwszy zarejestrowana w bilansie;
- b) aktywa o wyjątkowej wartości, takie jak kamienie szlachetne, antyki, dzieła sztuki, jeżeli wysoka wartość lub znaczenie artystyczne dzieła, które nie były wcześniej rejestrowane w bilansie, są po raz pierwszy rejestrowane;
- c) odkrycia możliwych do eksploatacji złóż naturalnych, takich jak udokumentowane złoża węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego, rud metali i pozostałych surowców mineralnych; pozycja ta obejmuje również podniesienie wartości złóż, których eksploatacja staje się opłacalna ekonomicznie w wyniku postępu technicznego i względnych zmian cen;

- d) naturalny wzrost niekulturowanych zasobów biologicznych, takich jak lasy naturalne lub zasoby ryb, jeżeli wzrost tych aktywów gospodarczych nie jest objęty bezpośrednią kontrolą, odpowiedzialnością i zarządzaniem jednostki instytucjonalnej, a zatem nie jest uznawany za produkcję;
- e) wprowadzenie pozostałych zasobów naturalnych do działalności gospodarczej; zasoby naturalne, które zmieniają status w wyniku czego kwalifikuje się je jako aktywa gospodarcze; przykłady obejmują pierwszą eksploatację lasów dziewiczych, przekształcenie gruntów dzikich lub leżących odłogiem w grunt, który może być wykorzystany do celów ekonomicznych, rekultywacja gruntów oraz wprowadzenie opłat za pobór wody; zasoby naturalne mogą również nabierać wartości w związku z działalnością gospodarczą w okolicy, przykładowo grunty mogą zostać uznane za wartościowe w związku z rozbudową lub budową drogi dojazdowej; koszt ulepszenia gruntu jest rejestrowany jako nakłady brutto na środki trwałe, jednak każdy nadmierny wzrost wartości gruntu ponad wartość ulepszenia gruntu jest rejestrowany jako gospodarcze pojawienie się;
- f) zmiany jakości aktywów naturalnych związane ze zmianami w wykorzystaniu gospodarczym; zmiany jakościowe są rejestrowane jako zmiany wolumenu; zmiany jakościowe rejestrowane w tej pozycji pojawiają się jako odpowiednik zmian w wykorzystaniu gospodarczym, które są wykazywane jako zmiany w klasyfikacji (zob. pkt 6.21) przykładowo przeklasyfikowanie gruntów uprawnych na grunty pod zabudowę może prowadzić do wzrostu wartości, jak również do zmiany klasyfikacji; w takim przypadku aktywa znajdują się już w zakresie aktywów i za pojawienie się aktywów uznawana jest zmiana jakości aktywów związana ze zmianą wykorzystania gospodarczego; innym przykładem jest wzrost wartości bydła mlecznego w przypadku przeznaczenia go na ubój wcześniej niż przewidywano;
- g) wstępne pojawienie się wartości z udzielenia umów zbywalnych, umów leasingu, licencji i zezwoleń; wartość w tego typu umowach, umowach leasingu, licencjach i zezwoleniach stanowi aktywa, jeżeli wartość związanych z nimi uprawnień przekracza opłaty do zapłacenia i posiadacz może zrealizować tę wartość przez przeniesienie ich na innych; oraz
- h) zmiany wartości firmy i aktywów marketingowych, które powstają w przypadku gdy jednostki instytucjonalne są sprzedawane po cenach przekraczających ich własne środki (zob. pkt 7.07); nadwyżka ceny zakupu nad środkami własnymi jest nazywana zakupem wartości firmy i aktywów marketingowych; wartość firmy nieewidencjonowana poprzez transakcje sprzedaży/kupna nie jest uznawana za aktywa gospodarcze.

Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych (K.2)

6.07. Gospodarcze zanikanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych (K.2) obejmuje:

- a) wyczerpanie zasobów naturalnych, które obejmuje zmniejszenie wartości złóż, oraz zanikanie niekulturowanych zasobów biologicznych ujętych w zakresie aktywów (zob. pkt 6.06 lit. e)) w wyniku zbioru plonów, wylesiania lub niezrównoważonej eksploatacji. Wiele spośród możliwych pozycji stanowi przeciwieństwo pozycji opisanych w pkt 6.06 lit. c)–f);
- b) pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych, które obejmują:
  - (i) częściowy odpis zakupu wartości firmy i aktywów marketingowych; oraz
  - (ii) wygaśnięcie korzyści wynikających z umów zbywalnych, umów leasingu, licencji i zezwoleń.

Straty z tytułu klęsk żywiołowych (K.3)

6.08. Straty z tytułu klęsk żywiołowych rejestrowane jako pozostałe zmiany wolumenu wynikają ze zdarzeń o dużej skali, wyjątkowych i rozpoznawalnych, które niszczą aktywa gospodarcze.

6.09. Zdarzenia takie obejmują trzęsienia ziemi, erupcje wulkanu, fale pływowe, wyjątkowo silne huragany, susze i inne katastrofy naturalne; wojny, zamieszki i inne wydarzenia polityczne; katastrofy przemysłowe, takie jak wycieki substancji toksycznych czy też emisja substancji radioaktywnych do atmosfery. Przykłady takich zdarzeń to:

- a) pogorszenie jakości gruntu spowodowane wyjątkowymi powodziami oraz szkodami spowodowanymi silnym wiatrem;
- b) zniszczenie kulturowanych aktywów przez suszę lub choroby;
- c) zniszczenie budynków, urzędzeń, aktywów o wyjątkowej wartości w pożarach lasów lub trzęsieniach ziemi; oraz
- d) przypadkowe zniszczenia gotówki lub papierów wartościowych na okaziciela spowodowane katastrofami naturalnymi lub wydarzeniami politycznymi, lub zniszczenie dowodów własności.

Nierekompensowane konfiskaty (K.4)

- 6.10. Nierekompensowane konfiskaty pojawiają się wówczas, gdy instytucje rządowe i samorządowe lub pozostałe jednostki instytucjonalne przejmują aktywa innych jednostek instytucjonalnych, w tym jednostek będących nierezydentami, bez pełnej kompensacji, z powodów innych niż podatkowe, tytułem zapłacenia kary czy innych podobnych opłat. Konfiskata majątku w związku z działalnością przestępczą jest uznawana za karę. Nierekompensowana część takiej jednostronnej konfiskaty jest rejestrowana jako pozostała zmiana wolumenu.
- 6.11. Zajęcia i przejęcia aktywów przez wierzycieli nie są rejestrowane jako nierekompensowane konfiskaty, ponieważ wyraźne lub dorozumiane porozumienie między stronami zakłada właśnie taki sposób postępowania.

Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane (K.5)

- 6.12. Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane (K.5), obejmują wpływ nieoczekiwanych zdarzeń na wartość gospodarczą aktywów.
- 6.13. Przykładami zmian wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowanych, w przypadku aktywów niefinansowych są:
- a) nieprzewidziane starzenie się. Założenia dotyczące amortyzacji środków trwałych nie uwzględniają nieprzewidzianego starzenia się środków trwałych. Kwota przewidziana w związku z oczekiwanym starzeniem się może być zbyt niska w świetle faktycznego starzenia się. Należy w związku z tym wprowadzić pozycje dotyczące spadku wartości środka trwałego, wynikające przykładowo z wprowadzenia udoskonalonej technologii;
  - b) różnice między przewidzianym tempem amortyzacji środków trwałych w związku ze zużyciem normalnym a ich zużyciem rzeczywistym. Amortyzacja środków trwałych nie obejmuje nieprzewidywanego zniszczenia, a szacowane kwoty, odnoszące się do przewidywanego zwykłego zniszczenia, mogą być zbyt niskie lub zbyt wysokie w kontekście faktycznego zniszczenia. Konieczne jest zatem wprowadzenie odpowiednich korekt z tytułu nieprzewidzianego spadku lub wzrostu wartości środków trwałych z powodu tych zdarzeń. Straty objęte tego rodzaju korektami nie są na tyle duże, aby uznać je za straty z tytułu klęsk żywiołowych;
  - c) degradacja środków trwałych niestanowiąca amortyzacji środków trwałych. Obejmuje spadek wartości środków trwałych np. na skutek nieprzewidywalnego wpływu zanieczyszczeń powietrza i kwaśnych deszczów na budynki lub pojazdy;
  - d) opuszczenie obiektów produkcyjnych przed ich ukończeniem lub oddaniem ich do użytku;
  - e) wyjątkowe straty w rzeczowych środkach obrotowych (np. wynikające ze zniszczeń w pożarze, kradzieży lub strat spowodowanych przez szkodniki w magazynach zbóż), które nie są uznawane za straty z tytułu klęsk żywiołowych.
- 6.14. Przykładami zmian wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowanych, w przypadku aktywów finansowych i zobowiązań są:
- a) straty w gotówce i papierach wartościowych na okaziciela z powodów (takich jak zniszczenia w pożarze i kradzież), które nie są uznawane za straty z tytułu klęsk żywiołowych oraz straty w związku z wycofaniem z obiegu gotówki, której nie można już wymienić, z wyłączeniem kwot, w przypadku których zaszła zmiana w klasyfikacji z gotówki na aktywa o wyjątkowej wartości;
  - b) zmiany w należnościach finansowych wynikające z całkowitych odpisów. Są one wyłączone z rachunku finansowego w związku z brakiem porozumienia między stronami. Przykładowo wierzyciel może zdecydować o tym, że należność finansowa nie może zostać odzyskana, np. w związku z bankructwem lub likwidacją, w związku z czym usuwa należność z bilansu. Uznanie przez wierzyciela, że należność jest nie do odzyskania, jest rejestrowane jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów. Odpowiednie zobowiązania muszą zostać w takim przypadku również usunięte z bilansu dłużnika, tak aby utrzymał się bilans w rachunkach gospodarki ogółem. Wyjątkiem od tej ogólnej zasady są podatki i składki na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, (zob. pkt 6.15 lit. d));
  - c) zmiany w uprawnieniach z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich oraz w uprawnieniach emerytalno-rentowych w związku ze zmianami w założeniach demograficznych;
  - d) rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji, jeżeli oczekiwane żądania są wyższe niż oczekiwane przychody i odzyskane środki.
- 6.15. Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane, nie obejmują:
- a) zmian w należnościach finansowych, wynikających z częściowych odpisów, które odzwierciedlają faktyczne wartości rynkowe zbywalnych należności finansowych: są one uwzględniane na rachunku przeszacowań;

- b) umorzenia długów na podstawie porozumienia dłużnika z wierzycielem (umorzenie lub darowanie długu): jest ono rejestrowane jako transakcja między wierzycielem a dłużnikiem (zob. pkt 4.165 lit. f));
- c) odmowy zapłaty długu: jednostronne umorzenie zobowiązania przez dłużnika nie jest rejestrowane;
- d) podatków i składek na ubezpieczenia społeczne do zapłacenia sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, jednostronnie uznanych za mało prawdopodobne do odzyskania (zob. pkt 1.57, 4.27 i 4.82).

Zmiany w klasyfikacji (K.6)

- 6.16. Zmiany w klasyfikacji obejmują zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej oraz zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań.

Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej (K.61)

- 6.17. Przeklasyfikowanie jednostki instytucjonalnej z jednego sektora instytucjonalnego do innego wiąże się z przeniesieniem całego bilansu tej jednostki, np. jeżeli jednostka instytucjonalna sklasyfikowana pierwotnie w sektorze gospodarstw domowych staje się finansowo niezależna od jej właściciela, może zostać uznana za jednostkę typu przedsiębiorstwo i przeklasyfikowana do sektora przedsiębiorstw niefinansowych.
- 6.18. Zmiany w klasyfikacji sektorowej wiążą się z przeniesieniem całego bilansu z jednego sektora lub podsektora do drugiego. Przeniesienie może prowadzić do konsolidacji lub dekonsolidacji aktywów i zobowiązań, co jest również uwzględnione w tej kategorii.
- 6.19. Zmiany w strukturze jednostek instytucjonalnych obejmują pojawianie się i zanikanie pewnych aktywów i zobowiązań finansowych związane z restrukturyzacją przedsiębiorstw. W przypadku gdy przedsiębiorstwo niefinansowe lub instytucja finansowa przestaje istnieć jako niezależna osoba prawna, z powodu wchłonięcia przez jedno lub więcej przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych, to wówczas wszystkie aktywa finansowe i zobowiązania, łącznie z akcjami i pozostałymi udziałami kapitałowymi, które istniały pomiędzy danym przedsiębiorstwem a tymi, które go wchłonęły, znikają z systemu. Jednak zakupy akcji i pozostałych udziałów kapitałowych przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej w ramach połączenia się są rejestrowane jako transakcja finansowa pomiędzy kupującym a dawnymi właścicielami. Zastąpienie istniejących akcji akcjami kupującego przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej albo akcjami nowego przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej jest rejestrowane jako wykup akcji wraz z emisją nowych akcji. Aktywa finansowe i zobowiązania, które istniały pomiędzy wchłoniętym przedsiębiorstwem niefinansowym lub instytucją finansową a stronami trzecimi, pozostają niezmienione i przechodzą do wchłaniającego przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej.
- 6.20. Analogicznie, jeżeli przedsiębiorstwo jest prawnie dzielone na dwie lub więcej niż dwie jednostki instytucjonalne, pojawienie się aktywów finansowych i zobowiązań jest rejestrowane jako zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej.

Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań (K.62)

- 6.21. Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań zachodzą, jeżeli aktywa i zobowiązania pojawiają się w obrębie jednej kategorii w bilansie otwarcia, a w obrębie innej w bilansie zamknięcia. Za przykład mogą posłużyć zmiany w sposobie użytkowania gruntów oraz przekształcenie budynków mieszkalnych na powierzchnie komercyjne lub *vice versa*. W przypadku gruntów wprowadzane są dwie pozycje (ze znakiem ujemnym dla starej kategorii oraz ze znakiem dodatnim dla nowej kategorii) o tej samej wartości. Zmiany wartości gruntu wynikające ze zmiany sposobu użytkowania są rejestrowane jako zmiany w wolumenie, a nie jako przeszacowania, a zatem jako gospodarcze pojawianie się aktywów lub gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych.
- 6.22. Pojawianie się i zanikanie złota monetarnego przechowywanego w formie złota kruszcowego nie może powstać w wyniku transakcji finansowej, lecz wchodzi do systemu i opuszcza go przez pozostałe zmiany wolumenu aktywów.
- 6.23. Szczególny przypadek zmiany w klasyfikacji dotyczy złota kruszcowego. Złoto kruszcowe może być aktywem finansowym, nazywanym złotem monetarnym, lub aktywem o wyjątkowej wartości, nazywanym złotem niemonetarnym, zależnie od posiadacza i jego motywacji. Monetyzacja jest zmianą w klasyfikacji złota kruszcowego z niemonetarnego na monetarne. Demonetyzacja jest zmianą w klasyfikacji złota kruszcowego z monetarnego na niemonetarne.
- 6.24. Operacje związane ze złotem kruszcowym są rejestrowane w sposób następujący:

- a) jeżeli władze monetarne sprzedają złoto kruszcowe stanowiące aktywa rezerwowe jednostce instytucjonalnej będącej nierezydentem, która nie jest władzą monetarną, lub jednostce instytucjonalnej będącej rezydentem, rejestrowana jest transakcja złotem niemonetarnym. Demonetyzacja złota jako zmiana w klasyfikacji złota kruszcowego z monetarnego na niemonetarne następuje bezpośrednio przed transakcją i jest rejestrowana jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów władz monetarnych;

- b) jeżeli władze monetarne kupują złoto kruszcowe od jednostki instytucjonalnej będącej rezydentem lub nierezydentem w celu uzupełnienia aktywów rezerwowych i złoto to nie jest w danym momencie aktywem rezerwowym, rejestrowana jest transakcja złotem niemonetarnym. Monetyzacja złota jako zmiana w klasyfikacji złota kruszcowego z niemonetarnego na monetarne następuje bezpośrednio po transakcji i jest rejestrowana jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów władz monetarnych;
- c) jeżeli nabywca i sprzedawca są władzami monetarnymi różnych gospodarek oraz obaj są w posiadaniu złota kruszcowego jako aktywów rezerwowych, następuje wówczas transakcja złotem kruszczowym, która jest rejestrowana na rachunku finansowym;
- d) w pozostałych przypadkach złoto kruszcowe jest niemonetarne w każdym przypadku i rejestrowane są transakcje złotem niemonetarnym.

Powyższe przypadki dotyczące władz monetarnych mają również zastosowanie do międzynarodowej organizacji finansowej.

- 6.25. Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań nie obejmują zamiany dłużnych papierów wartościowych na akcje, która jest rejestrowana jako dwie transakcje finansowe.

Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.7)

- 6.26. Na rachunku przeszacowań rejestruje się nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku narastające w okresie obrachunkowym, na rzecz właścicieli aktywów i zobowiązań, odzwierciedlając zmiany poziomu i struktury ich cen. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.7) obejmują neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.71) oraz realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.72).
- 6.27. *Definicja:* Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.7), które są związane z danymi aktywami, oznaczają wzrosty i spadki wartości aktywów uzyskane przez ich właściciela ekonomicznego w wyniku wzrostu lub spadku ceny aktywów. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku, które są związane z danymi zobowiązaniami finansowymi, oznaczają spadki lub wzrosty w wycenie zobowiązań w wyniku spadku lub wzrostu ceny zobowiązań.
- 6.28. Zysk z tytułu posiadania majątku wynika ze wzrostu wartości aktywów lub ze spadku wartości zobowiązań. Strata z tytułu posiadania majątku wynika ze spadku wartości aktywów lub ze wzrostu wartości zobowiązań.
- 6.29. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku rejestrowane na rachunku przeszacowań są zmianami związanymi z aktywami i zobowiązaniami, bez względu na to, czy są zrealizowane czy nie. Zyski z tytułu posiadania majątku zostają zrealizowane wówczas, kiedy określone aktywa zostają sprzedane, wykupione, wykorzystane lub w inny sposób rozdysponowane, lub kiedy zobowiązania zostają spłacone. Niezrealizowany zysk dotyczy aktywów pozostających u właściciela lub niuregulowanych zobowiązań na koniec okresu obrachunkowego. Zrealizowane zyski są zwykle rozumiane jako zyski realizowane przez cały okres, przez który aktywa są własnością lub zobowiązania pozostają niuregulowane, niezależnie od tego, czy okres ten zbiega się z okresem obrachunkowym czy nie. Ponieważ jednak zyski z tytułu posiadania majątku są rejestrowane na zasadzie memoriałowej, rozróżnienie pomiędzy zrealizowanymi i niezrealizowanymi zyskami, jakkolwiek użyteczne z pewnych względów, nie pojawia się w klasyfikacjach i na rachunkach.
- 6.30. Zyski i straty z tytułu posiadania majątku obejmują zyski i straty dla wszelkiego rodzaju aktywów niefinansowych oraz aktywów finansowych i zobowiązań. Ujęte są również tutaj zyski i straty z tytułu posiadania rzeczowych środków obrotowych różnego rodzaju wyrobów posiadanych przez producentów, łącznie z produkcją niezakończoną.
- 6.31. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku mogą przypadać na aktywa w posiadaniu lub zobowiązania zaciągnięte dla dowolnego czasu w okresie obrachunkowym, a nie tylko na aktywa lub zobowiązania pojawiające się w bilansie otwarcia lub w bilansie zamknięcia. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku przypadające właścicielowi danych aktywów lub zobowiązań lub danej ilości konkretnego rodzaju aktywów lub zobowiązań między dwoma punktami w czasie są definiowane jako „wartość bieżąca tych aktywów lub zobowiązań w późniejszym punkcie w czasie minus wartość bieżąca tych aktywów i zobowiązań we wcześniejszym punkcie w czasie”, przy założeniu, że aktywa lub zobowiązania same w sobie nie zmieniają się w tym czasie ani jakościowo, ani ilościowo.
- 6.32. Nominalne zyski z tytułu posiadania majątku (G) przypadające na daną ilość q aktywów pomiędzy dwoma punktami w czasie o i t , może być wyrażona w następujący sposób: $G = (p_t - p_o) \times q$,
gdzie p_o i p_t wyrażają ceny aktywów odpowiednio na początek o i na koniec t badanego okresu. W przypadku aktywów finansowych i zobowiązań o stałych wartościach bieżących wyrażonych w walucie krajowej p_o i p_t są z założenia jednakowe i nominalne zyski z tytułu posiadania majątku są równe zero.
- 6.33. Do celów obliczenia nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku nabycie i rozdysponowanie aktywów musi być wycenione w taki sam sposób jak na rachunkach kapitałowym i finansowym, natomiast stany aktywów muszą być wyceniane w taki sam sposób jak w bilansie. W przypadku środków trwałych wartość nabycia jest kwotą zapłaconą przez nabywcę producentowi lub sprzedawcy, łącznie z kosztami związanymi z przeniesieniem praw własności ponoszonymi przez nabywcę. Wartość rozdysponowania istniejących środków trwałych jest kwotą otrzymaną przez sprzedawcę od nabywcy, bez kosztów związanych z przeniesieniem praw własności ponoszonych przez sprzedawcę.

- 6.34. Wyjątkiem od przypadku opisanego w pkt 6.33 jest przypadek, w którym cena zapłacona różni się od wartości rynkowej aktywów. W takim przypadku różnica między ceną zapłaconą a wartością rynkową jest przypisywana umownie jako transfer kapitałowy, a nabycie jest rejestrowane zgodnie z wartością rynkową. Dzieje się tak w szczególności w przypadku transakcji z udziałem sektorów nierynkowych.
- 6.35. Rozróżnia się cztery różne sytuacje prowadzące do nominalnych strat i zysków z tytułu posiadania majątku:
- aktywa pozostające w posiadaniu przez cały okres obrachunkowy: nominalne zyski z tytułu posiadania majątku przypadające w czasie okresu obrachunkowego są równe wartości zarejestrowanej w bilansie zamknięcia pomniejszonej o wartość zarejestrowaną w bilansie otwarcia oraz o amortyzację środków trwałych w okresie obrachunkowym. Wartości te są szacowanymi wartościami aktywów, gdyby miały być nabyte w czasie sporządzania bilansu; nominalne zyski pozostają niezrealizowane;
  - aktywa pozostające w posiadaniu na początku okresu, które zostają sprzedane w tym okresie: nominalne zyski z tytułu posiadania majątku są równe wartości w momencie rozdysponowania pomniejszonej o wartość zarejestrowaną w bilansie otwarcia oraz o amortyzację środków trwałych w okresie obrachunkowym do momentu sprzedaży. Nominalne zyski zostają zrealizowane;
  - aktywa nabyte w danym okresie i nadal pozostające w posiadaniu na koniec okresu: nominalne zyski z tytułu posiadania majątku są równe wartości zarejestrowanej w bilansie zamknięcia pomniejszonej o wartość w momencie nabycia oraz o łączną amortyzację środków trwałych w okresie obrachunkowym. Nominalne zyski pozostają niezrealizowane; oraz
  - aktywa nabyte i rozdysponowane w czasie okresu obrachunkowego: nominalne zyski z tytułu posiadania majątku są równe wartości w momencie rozdysponowania pomniejszonej o wartość w momencie nabycia oraz o łączną amortyzację środków trwałych w okresie obrachunkowym pomiędzy nabyciem a rozdysponowaniem. Nominalne zyski zostają zrealizowane.
- 6.36. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku są zmianami związanymi z aktywami i zobowiązaniami, bez względu na to, czy zostały one zrealizowane czy nie. Są rejestrowane na rachunku przeszacowań dla danych sektorów instytucjonalnych, gospodarki ogółem oraz zagranicy.

Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.71)

- 6.37. *Definicja:* Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.71) są związane z aktywami lub zobowiązaniami i są wartością narastających zysków i strat z tytułu posiadania majątku, jeżeli cena aktywów lub zobowiązań zmienia się w czasie w tej samej proporcji co ogólny poziom cen.
- 6.38. Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku stanowią kategorię ułatwiającą obliczenie realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku, które rozdzielają realną siłę nabywczą według sektorów instytucjonalnych.
- 6.39. Niech r oznacza ogólny indeks cen. Neutralne zyski z tytułu posiadania majątku (NG) dla danej ilości q aktywów pomiędzy czasem o i t wyraża się następującym wzorem: $NG = p_o \times q (r_t/r_o - 1)$,
- gdzie $p_o \times q$ oznacza wartość bieżącą aktywów w momencie o , a r_t/r_o współczynnik zmiany ogólnego indeksu cen między punktami w czasie o i t . Ten sam okres r_t/r_o stosuje się do wszystkich aktywów i zobowiązań.
- 6.40. Ogólnym indeksem cen stosowanym do obliczania neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku jest indeks cen dla wydatków.
- 6.41. Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku są rejestrowane na rachunku neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku, który jest podrachunkiem rachunku przeszacowań dla danych sektorów, gospodarki ogółem oraz zagranicy.

Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.72)

- 6.42. *Definicja:* Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku (K.72) są związane z aktywami lub zobowiązaniami są różnicą pomiędzy nominalnymi a neutralnymi zyskami i stratami z tytułu posiadania majątku dla danych aktywów.
- 6.43. Realne zyski z tytułu posiadania majątku (RG) dla określonej ilości q aktywów pomiędzy punktami w czasie o i t wyraża się następującym wzorem:

$$RG = G - NG$$

$$\text{lub } RG = (p_t/p_o - r_t/r_o) \times p_o \times q$$

- 6.44. Wartości realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku w odniesieniu do aktywów i zobowiązań zależą od ruchów ich cen w danym okresie względem przeciętnych ruchów pozostałych cen, mierzonych ogólnym indeksem cen.
- 6.45. Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku są rejestrowane na rachunku realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku, który jest podrachunkiem rachunku przeszacowań.

Zyski i straty z tytułu posiadania majątku według rodzajów aktywów i zobowiązań finansowych

Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) (AF.1)

- 6.46. Cena złota monetarnego jest zazwyczaj podawana w dolarach amerykańskich, zatem wartość złota monetarnego podlega nominalnym zyskom i stratom z tytułu posiadania majątku w następstwie zmian w kursie walutowym, jak również w cenie samego złota.
- 6.47. Specjalne prawa ciągnięcia należą do koszyka walutowego, zatem ich wartość w walucie krajowej, a więc również zyski i straty z tytułu posiadania majątku, zmienia się wraz ze zmianami kursów wymiany walut w koszyku względem waluty krajowej.

Gotówka i depozyty (AF.2)

- 6.48. Wartość bieżąca gotówki i depozytów, denominowana w walucie krajowej, pozostaje stała w czasie. „Cena” takich aktywów jest zawsze jednością, podczas gdy ich ilość jest określona poprzez liczbę jednostek waluty, w której są denominowane. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania takich aktywów są zawsze równe zero. Z tego powodu różnica pomiędzy ich wartością stanów, wykazaną w bilansach otwarcia i zamknięcia, wynika wyłącznie z wartości transakcji tymi aktywami, chyba że nastąpiły inne zmiany wolumenu. Jest to rzadki przypadek, w którym zazwyczaj możliwe jest ustalenie wartości transakcji na podstawie zmian danych w bilansie.
- 6.49. Narosłe odsetki od depozytów są rejestrowane na rachunku finansowym jako równoczesne ponowne inwestycje w formie depozytów.
- 6.50. W zasobach waluty zagranicznej i depozytów denominowanych w pozostałych walutach zarejestrowane zostaną nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku w związku ze zmianami w kursach walutowych.
- 6.51. W celu obliczenia neutralnych i realnych zysków i strat z tytułu posiadania aktywów o stałej wartości bieżącej, obok danych wykazywanych w bilansach otwarcia i zamknięcia konieczne są również informacje dotyczące wartości transakcji oraz czasu, w którym zostały dokonane. Przypuśćmy przykładowo, że depozyt jest składany i wycofywany w trakcie okresu obrachunkowego, podczas gdy ogólny poziom cen rośnie. Neutralne zyski z depozytu są dodatnie, a realne zyski ujemne, przy czym wartość zależy od czasu utrzymania depozytu oraz od współczynnika inflacji. Rejestracja tych realnych strat nie jest możliwa bez informacji o wartościach transakcji w czasie okresu obrachunkowego i o czasie ich dokonania.
- 6.52. Zasadniczo można wyciągnąć wniosek, iż w przypadku gdy ogólna wartość całkowita transakcji ze znakiem dodatnim i znakiem ujemnym jest wysoka w relacji do poziomów bilansów otwarcia i zamknięcia, wówczas przybliżone szacunki neutralnych i realnych zysków i strat z tytułu posiadania aktywów finansowych i zobowiązań ze stałą bieżącą wartością, uzyskiwane z danych bilansowych, mogą nie być satysfakcjonujące. Nawet rejestrowanie wartości transakcji finansowych w ujęciu brutto, tj. rejestrowanie depozytów złożonych i wycofanych oddzielnie, niezależnie od ogólnej wartości depozytów pomniejszych o ich wycofania, może być niewystarczające bez informacji o czasie składania i wycofywania depozytów.

Dłużne papiery wartościowe (AF.3)

- 6.53. Jeżeli długoterminowe dłużne papiery wartościowe, takie jak obligacje, są emitowane z premią lub dyskontem, w tym obligacje z wysokim dyskontem i obligacje zerokuponowe, to różnica pomiędzy ich ceną emisyjną a wartością nominalną lub wartością z dnia wykupu odzwierciedla odsetki, jakie emitent jest zobowiązany wypłacić w okresie istnienia dłużnego papieru wartościowego. Takie odsetki są rejestrowane jako dochód z tytułu własności do zapłacenia przez emitenta długoterminowego dłużnego papieru wartościowego i do otrzymania przez jego posiadacza, w uzupełnieniu wypłat z tytułu kuponu faktycznie zapłaconych przez emitenta w określonych terminach w okresie istnienia dłużnego papieru wartościowego.
- 6.54. Odsetki narastające są rejestrowane na rachunku finansowym jako równoczesna ponowna inwestycja w dłużne papiery wartościowe przez posiadacza dłużnego papieru wartościowego. Są one rejestrowane na rachunku finansowym jako nabycie aktywów, które powiększają istniejące aktywa. W ten sposób stopniowy wzrost wartości rynkowej długoterminowego dłużnego papieru wartościowego, wynikający ze wzrostu narosłych reinwestowanych odsetek, odzwierciedla wzrost wartości niespłaconego kapitału – tj. wzrost wielkości aktywów. Jest to więc wzrost ilościowy lub wartościowy i nie wynika ze wzrostu ceny. Nie generuje zatem dla posiadacza długoterminowego dłużnego papieru wartościowego żadnych zysków z tytułu posiadania ani strat z tytułu posiadania dla emitenta. Dłużne papiery wartościowe zmieniają się jakościowo w czasie aż do daty zapadalności i ważne jest uznanie, iż wzrost wartości w związku z gromadzeniem narosłych odsetek nie jest zmianą ceny, a zatem nie generuje zysków z tytułu posiadania.

- 6.55. Ceny długoterminowych dłużnych papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu również zmieniają się zależnie od zmiany stóp procentowych na rynku, przy czym zmiana ta ma kierunek przeciwny do zmian poziomu stóp procentowych. Wpływ określonej zmiany stóp procentowych na cenę danego długoterminowego dłużnego papieru wartościowego jest tym mniejszy im bliższy jest termin jego zapadalności. Zmiany cen długoterminowych dłużnych papierów wartościowych, które są spowodowane zmianami w poziomie stóp procentowych na rynku, stanowią zmiany ich cen, a nie ilości. Generują one zatem nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku, zarówno dla emitentów, jak i dla posiadaczy dłużnych papierów wartościowych. Wzrost stóp procentowych generuje nominalny zysk z tytułu posiadania dla emitenta dłużnego papieru wartościowego i równą mu nominalną stratę z tytułu posiadania dla posiadacza, i *vice versa* w przypadku spadku stóp procentowych.
- 6.56. W przypadku dłużnych papierów wartościowych o zmiennym oprocentowaniu płatności kuponowe lub kapitałowe są powiązane z ogólnym indeksem cen wyrobów i usług, takim jak indeks cen towarów i usług konsumpcyjnych, stopami procentowymi, takimi jak EURIBOR, LIBOR lub dochód z obligacji, lub z ceną aktywów.
- Jeżeli kwoty płatności kuponowych lub kapitałowych są powiązane z ogólnym indeksem cen, zmiana wartości niespłaconego kapitału pomiędzy początkiem i końcem danego okresu obrachunkowego, wynikająca z wahań odnośnego indeksu, jest traktowana jak odsetki narastające za ten okres, dodatkowo występujące obok zwykłych należnych do zapłaty odsetek za ten sam okres.
- Jeżeli indeksacja kwot do zapłaty w chwili zapadalności uwzględnia zysk z tytułu posiadania, przy czym jest to zazwyczaj indeksacja oparta na jednym, ściśle zdefiniowanym elemencie, każde zejście indeksu z pierwotnie zakładanego kursu prowadzi do zysków lub strat z tytułu posiadania, które zazwyczaj nie znoszą się wzajemnie w okresie istnienia instrumentu.
- 6.57. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku mogą narastać w przypadku krótkoterminowych dłużnych papierów wartościowych, podobnie jak w przypadku długoterminowych dłużnych papierów wartościowych. Jednak krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe mają dużo krótszy czas pozostający do ich zapadalności, a zatem zyski z tytułu posiadania, generowane przez zmiany poziomu stóp procentowych, są zazwyczaj dużo mniejsze niż w przypadku długoterminowych dłużnych papierów wartościowych o takiej samej wartości nominalnej.

Kredyty i pożyczki (AF.4)

- 6.58. Podobna sytuacja jak w przypadku gotówki i depozytów występuje również w przypadku pożyczek i kredytów, które nie są przedmiotem obrotu. Jednak w przypadku gdy istniejąca pożyczka lub istniejący kredyt są sprzedawane innej jednostce instytucjonalnej, wówczas częściowy odpis pożyczki bądź kredytu, który to odpis jest różnicą pomiędzy ceną wykupu a ceną transakcyjną, powinien być rejestrowany na rachunku przeszacowań sprzedawcy i nabywcy w momencie transakcji.

Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych (AF.5)

- 6.59. Akcje gratisowe powiększają liczbę akcji i wartość nominalną emitowanych akcji, ale same z siebie nie powinny zmieniać wartości rynkowej ogółu akcji. Dotyczy to również dywidendy w formie akcji, czyli proporcjonalnego rozdysponowania dodatkowych akcji przedsiębiorstwa pośród właścicieli akcji zwykłych. W rachunkach nie ujmuje się akcji gratisowych ani dywidendy w formie akcji. Niemniej jednak ich emisje mają na celu poprawę płynności akcji na rynku, wskutek czego całkowita wartość rynkowa wyemitowanych akcji może wzrosnąć: wszelkie zmiany tego typu są rejestrowane jako nominalne zyski z tytułu posiadania.

Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6)

- 6.60. Jeżeli rezerwy i uprawnienia w przypadku ubezpieczeń, emerytur i rent oraz systemów standaryzowanych gwarancji są denominowane w walucie krajowej, nie występują nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku, podobnie jak w przypadku waluty lub depozytów, pożyczek i kredytów. Aktywa wykorzystywane przez instytucje finansowe do wypełnienia zobowiązań podlegają zyskom i stratom z tytułu posiadania majątku.
- 6.61. Zobowiązania wobec posiadaczy polis i beneficjentów zmieniają się w wyniku transakcji, pozostałych zmian wolumenu i przeszacowań. Przeszacowania wynikają ze zmian w podstawowych założeniach obliczeń ubezpieczeniowych. Założenia te obejmują stopę dyskontową, stawki wynagrodzeń oraz stopę inflacji.

Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7)

- 6.62. Wartość instrumentów pochodnych może zmieniać się w wyniku zmian wartości instrumentów podstawowych lub zmienności cen instrumentów podstawowych albo zbliżającej się daty egzekucji lub zapadalności. Wszystkie takie zmiany w wartości instrumentów pochodnych i opcji na akcje dla pracowników uznaje się za zmiany w cenach i rejestruje jako przeszacowanie.

Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8)

- 6.63. Ta sama sytuacja co w przypadku gotówki krajowej, depozytów i pożyczek/kredytów ma zastosowanie również do pozostałych kwot do otrzymania/zapłacenia, które nie są przedmiotem obrotu. Jednak w przypadku gdy istniejący kredyt handlowy jest sprzedawany innej jednostce instytucjonalnej, wartość różnicy pomiędzy ceną wykupu a ceną transakcyjną jest rejestrowana jako przeszacowanie w momencie transakcji. Niemniej jednak z racji tego, że kredyt handlowy ma zasadniczo charakter krótkoterminowy, sprzedaż kredytu handlowego może oznaczać powstanie nowego instrumentu finansowego.

Aktywa denominowane w walucie zagranicznej

6.64. Wartość aktywów i zobowiązań denominowanych w walucie zagranicznej jest mierzona według ich bieżącej wartości rynkowej w walucie zagranicznej przeliczonej na walutę krajową po obowiązującym kursie wymiany. Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku mogą zatem wynikać zarówno ze zmian w cenie aktywów, jak i z kursu wymiany walut. Całkowitą wartość nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania tych aktywów, narastających w trakcie okresu obrachunkowego, oblicza się poprzez odjęcie wartości transakcji i pozostałych zmian wolumenu od różnicy pomiędzy wartościami wykazanymi w bilansach otwarcia i zamknięcia. W tym celu transakcje dotyczące aktywów i zobowiązań denominowane w walutach zagranicznych są przeliczane na walutę krajową, z wykorzystaniem kursów wymiany obowiązujących w momencie pojawienia się transakcji, podczas gdy wartości wykazane w bilansach otwarcia i zamknięcia są przeliczane według kursów wymiany dominujących w dniach, na które bilanse są sporządzane. To oznacza, że całkowita wartość transakcji jako nabycia netto – nabycia pomniejszone o rozdysponowania – wyrażona w walucie zagranicznej, jest w efekcie przeliczona według ważonego średniego kursu wymiany, gdzie wagami są określone wartości transakcji dokonane w różnym czasie.

ROZDZIAŁ 7

BILANSE

- 7.01. *Definicja:* Bilans jest zapisem, w określonym momencie, wartości posiadanych przez jednostki instytucjonalne lub ich grupy aktywów oraz zaciągniętych przez nie zobowiązań.
- 7.02. Pozycja bilansująca bilansu nazywana jest wartością netto (B.90). Stany aktywów i zobowiązań zarejestrowane w bilansie wycenia się według odpowiednich cen, którymi zwykle są ceny rynkowe dominujące w momencie, do którego odnosi się bilans, ale w przypadku niektórych kategorii wycena odbywa się według wartości nominalnej. Bilans sporządza się dla sektorów i podsektorów instytucjonalnych będących rezydentami, gospodarki krajowej ogółem oraz zagranicy.
- 7.03. Bilans kończy sekwencję rachunków, pokazując ostateczny wpływ zapisów dokonanych na rachunkach produkcji, podziału i wykorzystania dochodów oraz akumulacji na stan bogactwa danej gospodarki.
- 7.04. W przypadku sektorów instytucjonalnych pozycja bilansująca jest wartością netto.
- 7.05. Dla krajowej gospodarki ogółem pozycja bilansująca jest często określana jako bogactwo narodowe – łączna wartość aktywów niefinansowych oraz aktywów finansowych netto w odniesieniu do zagranicy.
- 7.06. Bilans dla zagranicy sporządza się w taki sam sposób jak bilanse dla sektorów i podsektorów instytucjonalnych będących rezydentami. Składa się on w całości z aktywów finansowych i zobowiązań nierezydentów w relacji do rezydentów. W BPM6 analogiczny bilans sporządzony z perspektywy rezydentów w relacji do nierezydentów zwany jest międzynarodową pozycją inwestycyjną.
- 7.07. Fundusze własne zdefiniowane są jako suma wartości netto (B.90) oraz wartości udziałów kapitałowych i udziałów w funduszach inwestycyjnych (AF.5) jako zobowiązania w bilansie.
- 7.08. Fundusze własne stanowią dla sektorów i podsektorów przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych użyteczny wskaźnik do analiz, podobny do wartości netto.
- 7.09. Wartość netto przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych będzie zwykle inna niż wartość ich wyemitowanych akcji i innych udziałów kapitałowych. W przypadku jednostek typu przedsiębiorstwo wartość netto jest równa zero, ponieważ przyjmuje się założenie, że wartość udziałów kapitałowych właścicieli jest równa ich aktywom pomniejszonym o zobowiązania niebędące udziałami kapitałowymi. Stąd wartość netto przedsiębiorstw inwestycji bezpośrednich będących rezydentami, które stanowią oddziały przedsiębiorstw będących nierezydentami i z tego powodu są traktowane jako jednostki typu przedsiębiorstwo, jest równa zero.
- 7.10. Pozycja bilansująca aktywów finansowych i zobowiązań nazywana jest wartością finansową netto (BF.90).
- 7.11. Bilans odnosi się do wartości aktywów i zobowiązań w określonym momencie. Bilanse sporządza się na początek okresu obrachunkowego oraz na jego koniec; bilans otwarcia na początek okresu jest identyczny z bilansem zamknięcia zarejestrowanym z końcem poprzedniego okresu.
- 7.12. Wartość stanów poszczególnych rodzajów aktywów w bilansie otwarcia i bilansie zamknięcia łączy podstawowa tożsamość rachunkowa:

Wartość stanów poszczególnych rodzajów aktywów w bilansie otwarcia

<i>plus</i>	Transakcje	Łączna wartość aktywów nabytych w ramach transakcji mających miejsce w ciągu okresu obrachunkowego
<i>minus</i>		Łączna wartość aktywów rozdysponowanych w ramach transakcji mających miejsce w ciągu okresu obrachunkowego
<i>minus</i>		Amortyzacja środków trwałych (w stosownych przypadkach)
<i>plus</i>	Inne zmiany wolumenu aktywów	Inne dodatnie zmiany wolumenu posiadanych aktywów
<i>minus</i>		Inne ujemne zmiany wolumenu posiadanych aktywów

plus	Przeszacowania	Wartość nominalnych zysków z tytułu posiadania majątku narosłych w ciągu okresu, wynikających ze zmian cen aktywów
minus		Wartość nominalnych strat z tytułu posiadania majątku narosłych w ciągu okresu, wynikających ze zmian cen aktywów

jest identyczna z wartością stanów aktywów w bilansie zamknięcia.

Można również stworzyć tablicę łączącą wartość stanów poszczególnych rodzajów zobowiązań w bilansie otwarcia i bilansie zamknięcia.

- 7.13. Powiązania rachunkowe między bilansami otwarcia i zamknięcia poprzez transakcje i inne zmiany wolumenu aktywów i zobowiązań oraz zyski i straty z tytułu posiadania majątku zaprezentowane są schematycznie w załączniku 7.2.

RODZAJE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ

Definicja aktywów

- 7.14. Aktywa rejestrowane w bilansach są aktywami gospodarczymi.
- 7.15. *Definicja:* Aktywa gospodarcze są środkami tezauryzacji stanowiącymi korzyści wynikające dla ich właściciela ekonomicznego z posiadania lub użytkowania danego podmiotu w określonym czasie. Jest to środek przeniesienia wartości z jednego okresu obrachunkowego do drugiego.
- 7.16. Korzyści ekonomiczne obejmują dochody pierwotne, np. nadwyżkę operacyjną – gdy właściciel ekonomiczny używa aktywów, lub dochody z tytułu własności – gdy właściciel ekonomiczny udostępnia je do wykorzystania przez innych. Korzyści te pochodzą z wykorzystania aktywów oraz z wartości, z uwzględnieniem możliwych zysków i strat z tytułu posiadania aktywów, które są realizowane w wyniku rozdysponowania aktywów lub ich ograniczenia.
- 7.17. Właściciel ekonomiczny aktywów nie jest koniecznym ich właścicielem prawnym. Właścicielem ekonomicznym jest jednostka instytucjonalna uprawniona do ubiegania się o zyski związane z użytkowaniem aktywów w związku z ponoszeniem związanych z nimi ryzyk.
- 7.18. Przegląd klasyfikacji i zakresu aktywów gospodarczych przedstawiony jest w tabeli 7.1. Szczegółowe definicje poszczególnych kategorii aktywów przedstawione są w załączniku 7.1.

WYŁĄCZENIA Z AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ

- 7.19. Z zakresu aktywów i zobowiązań wyłącza się:
- kapitał ludzki;
  - aktywa naturalne niebędące aktywami gospodarczymi (np. powietrze, woda w rzece);
  - wyroby konsumpcyjne trwałego użytku; oraz
  - aktywa i zobowiązania warunkowe, które nie są aktywami finansowymi ani zobowiązaniami (zob. pkt 7.31).

KATEGORIE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ

- 7.20. Wyróżnia się dwie główne kategorie pozycji w bilansie: aktywa niefinansowe (oznaczane jako AN) oraz aktywa finansowe i zobowiązania (oznaczane AF).
- 7.21. Aktywa niefinansowe dzielą się na niefinansowe aktywa produkowane (oznaczane jako AN.1) i niefinansowe aktywa nieprodukowane (oznaczane jako AN.2).

Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1)

- 7.22. *Definicja:* Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1) są wynikiem procesów produkcji.
- 7.23. Klasyfikacja niefinansowych aktywów produkowanych (AN.1) umożliwia rozróżnienie tych aktywów na podstawie ich roli w produkcji. Obejmuje ona: środki trwałe, które są używane w produkcji w sposób powtarzalny lub ciągły przez okres dłuższy niż jeden rok; rzeczowe środki obrotowe, które są zużywane w produkcji jako zużycie pośrednie, sprzedawane lub w inny sposób rozdysponowywane oraz aktywa o wyjątkowej wartości. Te ostatnie nie są wykorzystywane głównie do produkcji ani na spożycie, lecz są nabywane i posiadane głównie jako środki tezauryzacji.

Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2)

- 7.24. *Definicja:* Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2) są aktywami gospodarczymi, które powstały w inny sposób niż poprzez procesy produkcji. Obejmują one aktywa naturalne, umowy, umowy leasingu, licencje, zezwolenia, wartość firmy i aktywa marketingowe.
- 7.25. Klasyfikacja aktywów nieprodukowanych (AN.2) umożliwia rozróżnienie aktywów na podstawie sposobu, w jaki powstały. Niektóre z nich pojawiają się w naturze; inne, zwane strukturami społecznymi, pojawiają się w wyniku aktu prawnego lub zapisów księgowych.
- 7.26. O tym, które aktywa naturalne są włączane do bilansu, decyduje, w zgodności z ogólną definicją aktywów gospodarczych, to czy aktywa te są przedmiotem faktycznej własności ekonomicznej i czy mogą przynosić korzyści ekonomiczne ich właścicielom przy uwzględnieniu istniejącej technologii, wiedzy, możliwości ekonomicznych, dostępnych zasobów oraz relatywnych cen. Wyłącza się aktywa naturalne, co do których nie istnieją prawa własności, takie jak otwarte morze lub powietrze.
- 7.27. Umowy, umowy leasingu, licencje i zezwolenia uznaje się za niefinansowe aktywa tylko wówczas, gdy umowa prawna nadaje posiadaczowi korzyści ekonomiczne powyżej kwot do zapłacenia w ramach umowy, a posiadacz jest w stanie prawnie i faktycznie czerpać te korzyści poprzez przeniesienie ich na inne osoby.

Aktywa finansowe i zobowiązania (AF)

- 7.28. *Definicja:* Aktywa finansowe (AF) są aktywami gospodarczymi obejmującymi wszystkie należności finansowe, udziały kapitałowe i złoto kruszcowe jako składnik złota monetarnego (pkt 5.03). Zobowiązania powstają, gdy dłużnicy są zobowiązani dokonać płatności lub serii płatności na rzecz wierzycieli (pkt 5.06).
- 7.29. Aktywa finansowe są środkami tezauryzacji stanowiącymi korzyść lub serię korzyści dla właściciela ekonomicznego narosłych w wyniku posiadania lub wykorzystywania tych aktywów przez określony czas. Są środkiem przenoszenia wartości z jednego okresu obrachunkowego do drugiego. Korzyści wymienia się za pomocą środków płatniczych (pkt 5.04).
- 7.30. Wszystkie aktywa finansowe mają swoje odpowiedniki w postaci zobowiązań, z wyjątkiem złota kruszcowego będącego składnikiem złota monetarnego, zaklasyfikowanego do kategorii złota monetarnego i specjalnych praw ciągnięcia (AF.1).
- 7.31. Aktywa warunkowe i zobowiązania warunkowe to porozumienia przewidujące, że jedna strona jest zobowiązana do świadczenia płatności lub serii płatności na rzecz innej jednostki tylko wówczas, gdy spełnione zostaną określone warunki (pkt 5.08). Nie stanowią one aktywów finansowych ani zobowiązań.
- 7.32. Klasyfikacja aktywów finansowych i zobowiązań odpowiada klasyfikacji transakcji finansowych (pkt 5.14). Definicje kategorii i podkategorii aktywów finansowych i zobowiązań oraz dodatkowe wyjaśnienia są przedstawione w rozdziale 5; nie powtórzono ich w niniejszym rozdziale, ale załącznik 7.1 prezentuje podsumowanie wszystkich aktywów i zobowiązań zdefiniowanych w systemie.

Tablica 7.1 – Klasyfikacja aktywów

AN.	AKTYWA NIEFINANSOWE (AN.1 + AN.2)
AN.1	<i>Niefinansowe aktywa produkowane</i>
AN.11	Środki trwałe ⁽¹⁾
AN.111	Budynki mieszkalne
AN.112	Pozostałe budynki i budowle
AN.1121	Budynki inne niż budynki mieszkalne
AN.1122	Pozostałe budowle
AN.1123	Udoskonalenia gruntów
AN.113	Maszyny i urządzenia
AN.1131	Środki transportu

AN.	AKTYWA NIEFINANSOWE (AN.1 + AN.2)
AN.1132	Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny
AN.1139	Pozostałe maszyny i urządzenia
AN.114	Systemy uzbrojenia
AN.115	Kultywowane zasoby biologiczne
AN.1151	Zasoby zwierzęce wydające powtarzalne produkty
AN.1152	Zasoby drzew, upraw i roślin wydające powtarzalne produkty
AN.117	Produkty własności intelektualnej
AN.1171	Prace badawczo-rozwojowe
AN.1172	Nakłady na poszukiwanie złóż
AN.1173	Oprogramowanie komputerowe i bazy danych
AN.11731	Oprogramowanie komputerowe
AN.11732	Bazy danych
AN.1174	Oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych
AN.1179	Inne produkty własności intelektualnej
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
AN.121	Materiały
AN.122	Produkcja niezakończona
AN.1221	Produkcja niezakończona w odniesieniu do biologicznych aktywów kultywowanych
AN.1222	Pozostała produkcja niezakończona
AN.123	Wyroby gotowe
AN.124	Militarne rzeczowe środki obrotowe
AN.125	Wyroby do odsprzedaży
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
AN.131	Metale i kamienie szlachetne
AN.132	Antyki i dzieła sztuki
AN.133	Pozostałe aktywa o wyjątkowej wartości
AN.2	<i>Niefinansowe aktywa nieprodukowane</i>
AN.21	Zasoby naturalne
AN.211	Grunty
AN.2111	Grunty pod budynkami i budowlami
AN.2112	Grunty pod uprawami
AN.2113	Grunty rekreacyjne i towarzyszące im wody powierzchniowe
AN.2119	Pozostałe grunty i towarzyszące im wody powierzchniowe

AN.	AKTYWA NIEFINANSOWE (AN.1 + AN.2)
AN.212	Zasoby surowców mineralnych i energetycznych
AN.213	Niekultywowane zasoby biologiczne
AN.214	Zasoby wodne
AN.215	Pozostałe zasoby naturalne
AN.2151	Częstotliwości radiowe
AN.2159	Pozostałe
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
AN.221	Zbywalny leasing operacyjny
AN.222	Zezwolenia na korzystanie z zasobów naturalnych
AN.223	Zezwolenia na podjęcie określonej działalności
AN.224	Uprawnienia do przyszłych towarów i usług na zasadzie wyłączności
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych

(¹) Pozycja uzupełniająca AN.m: wyroby konsumpcyjne trwałego użytku.

AF	AKTYWA FINANSOWE (¹) (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
AF.11	Złoto monetarne
AF.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
AF.2	Gotówka i depozyty
AF.21	Gotówka
AF.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe
AF.29	Pozostałe depozyty
AF.3	Dłużne papiery wartościowe
AF.31	Krótkoterminowe
AF.32	Długoterminowe
AF.4	Kredyty i pożyczki
AF.41	Krótkoterminowe
AF.42	Długoterminowe
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
AF.51	Udziały kapitałowe
AF.511	Akcje notowane
AF.512	Akcje nienotowane
AF.519	Pozostałe udziały kapitałowe

AF	AKTYWA FINANSOWE ⁽¹⁾ (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
AF.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego
AF.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
AF.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
AF.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich
AF.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe
AF.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających
AF.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe
AF.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
AF.71	Instrumenty pochodne
AF.72	Opcje na akcje dla pracowników
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
AF.81	Kredyty handlowe i zaliczki
AF.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek

(¹) Pozycje uzupełniające AF.m1: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie; AF.m2: Kredyty i pożyczki zagrożone.

WYCENA POZYCJI ZAPISANYCH W BILANSACH

Ogólne zasady wyceny

- 7.33. Poszczególne pozycje w bilansie wycenia się tak, jakby były nabyte w dniu, do którego odnosi się bilans. Aktywa i zobowiązania wycenia się po cenach rynkowych z dnia, do którego odnosi się bilans.
- 7.34. Zarejestrowane wartości powinny odzwierciedlać ceny obserwowalne na rynku w dniu, do którego odnosi się bilans. Jeżeli nie istnieją ceny obserwowalne na rynku – co może się zdarzyć, gdy istnieje rynek, ale żadne aktywa nie były na nim ostatnio sprzedawane – należy podjąć próbę oszacowania, jakie byłyby ceny, gdyby aktywa zostały nabyte na rynku w dniu, do którego odnosi się bilans.
- 7.35. Ceny rynkowe są zwykle dostępne dla wielu aktywów finansowych i zobowiązań, istniejących nieruchomości (budynków i innych budowli, łącznie z gruntem, na którym są wzniesione), istniejących środków transportu, upraw oraz inwentarza żywego, a również dla nowo wyprodukowanych środków trwałych i rzeczowych środków obrotowych.
- 7.36. Niefinansowe aktywa produkowane na własne potrzeby należy wyceniać według cen bazowych lub, jeżeli ceny bazowe są niedostępne, według cen bazowych podobnych wyrobów, a jeśli nie jest to możliwe – po kosztach.
- 7.37. Poza wykorzystaniem cen obserwowanych na rynku lub oszacowanych na podstawie cen obserwowanych lub poniesionych kosztów, wartości aktywów niefinansowych można oszacować poprzez:
  - a) przeszacowanie i akumulowanie nabycia pomniejszonego o rozdysonowanie przez okres użytkowania aktywów; lub
  - b) wartość bieżącą, tj. zdyskontowaną wartość strumienia przyszłych korzyści ekonomicznych.

- 7.38. Wycena rynkowa stanowi kluczową zasadę wyceny pozycji (i transakcji) w instrumentach finansowych. Instrumenty finansowe są identyczne z należnościami finansowymi. Są to aktywa finansowe, które mają odpowiadające im zobowiązania. Wartość rynkowa to wartość, po jakiej aktywa finansowe są nabywane lub rozdysponowane, pomiędzy zainteresowanymi stronami, jedynie ze względów komercyjnych, bez prowizji, opłat i podatków. Przy wyznaczaniu wartości rynkowych partnerzy handlowi uwzględniają również narosłe odsetki.
- 7.39. Nominalna wycena odzwierciedla sumę początkowych zaliczek, powiększonych o wszelkie kolejne zaliczki, pomniejszonych o zwroty i powiększonych o narosłe odsetki. Wartość nominalna nie jest tym samym, co wartość nominalną.
- a) Wartość nominalna w walucie krajowej instrumentu finansowego denominowanego w walucie zagranicznej obejmuje zyski lub straty z tytułu posiadania majątku wynikające ze zmian kursu wymiany.
- Wartość instrumentów finansowych denominowanych w walucie zagranicznej powinna być przeliczona na walutę krajową według rynkowego kursu wymiany obowiązującego w dniu zestawienia bilansu. Kurs ten powinien być kursem średnim dla transakcji kupna/sprzedaży w transakcjach walutowych.
- b) W przypadku instrumentów finansowych takich jak dłużne papiery wartościowe na szczegółowym indeksie wartość nominalna może również obejmować zyski lub straty z tytułu posiadania majątku wynikające ze zmian indeksu.
- c) W każdym momencie wartość rynkowa instrumentu finansowego może odbiegać od jego wartości nominalnej ze względu na przeszacowania wynikające ze zmian ceny rynkowej. Zmiany cen rynkowych wynikają z ogólnych warunków rynkowych, takich jak zmiany rynkowego oprocentowania, ze szczególnych okoliczności, takich jak zmiana w postrzeganiu zdolności kredytowej emitenta dłużnego papieru wartościowego, oraz zmian w ogólnej płynności rynku i płynności rynku właściwej dla tego dłużnego papieru wartościowego.
- d) Stąd do pozycji ma zastosowanie następujące podstawowe równanie:
- $$\text{wartość rynkowa} = \text{wartość nominalna} + \text{przeszacowania wynikające ze zmian ceny rynkowej.}$$
- 7.40. Dla niektórych aktywów niefinansowych przeszacowane początkowe ceny ich nabycia są obniżane do zera w ciągu oczekiwanego okresu ich używania. Wartość takich aktywów w danym momencie jest dana poprzez ich bieżącą cenę nabycia pomniejszoną o zakumulowaną wartość takich obniżek.
- 7.41. Większość środków trwałych może być rejestrowana w bilansach według bieżących cen nabycia pomniejszonych o amortyzację środków trwałych – określa się to jako zamortyzowane koszty odtworzenia. Suma pomniejszonych wartości wszystkich środków trwałych będących w użytkowaniu jest opisywana jako stan środków trwałych netto. Stan środków trwałych brutto obejmuje wartość zakumulowanej amortyzacji środków trwałych.

AKTYWA NIEFINANSOWE (AN)

Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1)

Środki trwałe (AN.11)

- 7.42. Środki trwałe są rejestrowane – jeżeli jest to możliwe – według cen rynkowych (lub cen bazowych w przypadku produkcji na własne potrzeby nowych środków trwałych) lub – jeżeli nie jest to możliwe – według cen nabycia pomniejszonych o zakumulowaną amortyzację środków trwałych. Poniesione koszty przeniesienia praw własności do tych środków trwałych, odpowiednio obniżone o amortyzację środków trwałych w oczekiwanym przez nabywcę okresie posiadania aktywów gospodarczych, włącza się do wartości tych aktywów w bilansie.

Produkty własności intelektualnej (AN.117)

- 7.43. Nakłady na poszukiwanie złóż (kategoria AN.1172) wycenia się albo na podstawie zakumulowanych kwot zapłaconych innym jednostkom instytucjonalnym prowadzącym poszukiwania albo na podstawie kosztów powstałych w wyniku poszukiwań podjętych na własne potrzeby. Ta część nakładów na poszukiwania podjęte w przeszłości, która nie została jeszcze w pełni obniżona, powinna być przeszacowana według cen i kosztów bieżącego okresu.
- 7.44. Oryginały produktów własności intelektualnej, takich jak oprogramowanie komputerowe, przedsięwzięcia kulturalne, dzieła literackie lub artystyczne należy wyceniać według ceny nabycia, w momencie gdy aktywa te są przedmiotem obrotu na rynkach. Początkową wartość szacuje się poprzez zsumowanie kosztów ich wytworzenia, odpowiednio przeszacowanych według cen z bieżącego okresu. Jeżeli nie można ustalić wartości tą metodą, dokonuje się oszacowania bieżącej wartości oczekiwanych przyszłych dochodów wynikających z użytkowania aktywów.

Koszty związane z przeniesieniem praw własności do aktywów nieprodukowanych (AN.116)

- 7.45. Koszty związane z przeniesieniem praw własności do aktywów nieprodukowanych (innych niż grunty) wykazuje się oddzielnie na rachunku kapitałowym i traktuje się je jako nakłady brutto na środki trwałe, ale w bilansie koszty te włącza się do wartości aktywów, do których się odnoszą, mimo że aktywa te są nieprodukowane. Tym samym w bilansie nie wykazuje się oddzielnie kosztów związanych z przeniesieniem praw własności. Koszty związane z przeniesieniem praw własności do aktywów finansowych są traktowane jako zużycie pośrednie, gdy aktywa są nabywane przez przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe lub sektor instytucji rządowych i samorządowych, jako spożycie, gdy aktywa są nabywane przez gospodarstwa domowe oraz jako eksport usług, gdy aktywa są nabywane przez nierezydentów.

Rzeczowe środki obrotowe (AN.12)

- 7.46. Rzeczowe środki obrotowe należy wyceniać według cen dominujących w okresie, do którego odnosi się bilans, a nie według cen, według których zostały wycenione w momencie pojawienia się jako rzeczowe środki obrotowe (wprowadzenia do zapasów).
- 7.47. Zapasy materiałów wycenia się według cen nabycia, a zapasy wyrobów gotowych i produkcji niezakończonyj – w cenach bazowych. Zapasy wyrobów przeznaczonych do odsprzedaży bez żadnego dalszego ich przetworzenia przez pośredników handlu wycenia się według cen dominujących w momencie, do którego odnosi się bilans, z wyłączeniem wszelkich kosztów transportu poniesionych przez pośredników handlu hurtowego lub detalicznego. Dla zapasów produkcji niezakończonyj wartość do bilansu zamknięcia oszacowuje się poprzez zastosowanie udziału w łącznym koszcie produkcji kosztu poniesionego na koniec okresu do ceny bazowej podobnego produktu gotowego z momentu, do którego odnosi się bilans. Jeżeli cena bazowa gotowego wyrobu nie jest dostępna, cenę tę oszacowuje się według wartości kosztu produkcji z uwzględnieniem narzutu na oczekiwaną nadwyżkę operacyjną netto lub oszacowany netto dochód mieszany.
- 7.48. Uprawy roślinne (na jednorazowy zbiór) w okresie wzrostu (z wyjątkiem drzew przeznaczonych na budulec) oraz inwentarz żywy przeznaczony na ubój (stado obrotowe) można wyceniać poprzez odniesienie do cen takich produktów będących w obrocie na rynku. Rosnący drzewostan wycenia się według bieżących cen zdyskontowanych przyszłych przychodów ze sprzedaży drewna, po odjęciu wydatków przewidywanych na doprowadzenie drzewostanu do dojrzałości, jego wycinki itp.

Aktywa o wyjątkowej wartości (AN.13)

- 7.49. Aktywa o wyjątkowej wartości, takie jak wyroby artystyczne, antyki, wyroby jubilerskie, kamienie szlachetne, złoto niemonetarne i inne metale szlachetne, wycenia się według cen bieżących. Jeżeli istnieją zorganizowane rynki dla tych aktywów, należy je wyceniać według faktycznych lub oszacowanych cen, jakie można by za nie dostać, z wyłączeniem wszelkich opłat i prowizji pośredników, w razie sprzedaży na rynku w dniu, do którego odnosi się bilans. W przeciwnym razie należy je wyceniać według cen ich nabycia, przeszacowanych do poziomu cen bieżących.

Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2)**Zasoby naturalne (AN.21)***Grunty (AN.211)*

- 7.50. Grunty wycenia się w bilansie według ich bieżącej ceny rynkowej. Wydatki poniesione na udoskonalenia gruntu rejestruje się jako nakłady brutto na środki trwałe, a dodatkową wartość, jaką zapewniają, wyłącza się z wartości gruntów wykazanej w bilansie i zamiast tego wykazuje się ją w oddzielnej kategorii aktywów dla udoskonalień gruntu (AN. 1123).
- 7.51. Grunty wycenia się według oszacowanej ceny osiąganey przy sprzedaży na rynku, wyłączając koszty związane z przeniesieniem praw własności w związku z przyszłą sprzedażą. Gdy dochodzi do przeniesienia praw własności, umownie rejestruje się je jako nakłady brutto na środki trwałe, a koszty wyłącza się z wartości gruntów AN.211 zarejestrowanej w bilansie i rejestruje się je jako aktywa AN.1123. Wartość tę obniża się do zera w związku z amortyzacją środków trwałych w okresie użytkowania gruntów oczekiwanym przez nowego właściciela.
- 7.52. Jeżeli wartości gruntów nie można oddzielić od wartości wzniesionych na nich budynków lub innych budowli, połączone aktywa zostają sklasyfikowane łącznie w tej kategorii aktywów, która ma większą wartość.

Zasoby surowców mineralnych i energetycznych (AN.212)

- 7.53. Zasoby złóż mineralnych umiejscowione na powierzchni lub pod powierzchnią ziemi, nadające się do ekonomicznej eksploatacji, biorąc pod uwagę istniejącą technologię i względne ceny, wycenia się według bieżącej wartości oczekiwanych dochodów netto wynikających z komercyjnej eksploatacji tych aktywów.

Pozostałe aktywa naturalne (AN.213, AN.214 i AN.215)

- 7.54. Rynkowe ceny dla niekulturowanych zasobów biologicznych (AN.213), zasobów wodnych (AN.214) i pozostałych zasobów naturalnych (AN.215) raczej nie są dostępne, muszą więc być one wyceniane według bieżącej wartości oczekiwanych z nich przyszłych dochodów.

Umowy, umowy leasingu i licencje (AN.22)

7.55. *Definicja:* Umowy, umowy leasingu i licencje rejestruje się jako aktywa, o ile spełnione są następujące warunki:

W warunkach umowy, umowy leasingu lub licencji określona jest cena za wykorzystanie aktywów lub świadczenie usługi odbiegająca od ceny rynkowej oraz

jedna ze stron umowy może zrealizować tę różnicę w cenie.

Umowy, umowy leasingu i licencje można wycenić poprzez zebranie informacji rynkowych z przenoszenia instrumentów nadających prawa lub oszacowanie jako bieżącej wartości przyszłych oczekiwanych dochodów na dzień zestawienia bilansu w porównaniu do sytuacji z chwili rozpoczęcia obowiązywania umowy prawnej.

7.56. Kategoria ta obejmuje aktywa, które mogą wynikać ze zbywalnego leasingu operacyjnego, licencji na korzystanie z zasobów naturalnych, zezwoleń na podjęcie określonej działalności i uprawnień do przyszłych towarów i usług na zasadzie wyłączności.

7.57. Wartość aktywów jest równa wartości bieżącej netto nadwyżki istniejącej ceny w stosunku do ceny ustalonej w umowie. Przy innych warunkach niezmienionych wartość ta spada wraz z upływem okresu obowiązywania umowy. Zmiany w wartości aktywów wynikające ze zmiany w dominującej cenie rejestruje się jako nominalne zyski lub straty z tytułu posiadania majątku.

7.58. Zbywalny leasing operacyjny rejestruje się jako aktywa tylko wtedy, gdy leasingobiorcy wykonują swoje prawa do zrealizowania różnicy w cenie.

Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych (AN.23)

7.59. Wartość bilansowa wartości firmy i aktywów marketingowych jest to nadwyżka ceny uzyskiwanej w chwili sprzedaży jednostki instytucjonalnej nad wartością zarejestrowaną dla funduszy własnych, przeszacowana według wszelkich kolejnych obniżek przy odpisywaniu początkowej wartości jako gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych (K.2). Wysokość całkowitego odpisu jest zgodna z handlowymi normami księgowymi.

7.60. Aktywa marketingowe obejmują takie pozycje jak znaki towarowe, tytuły czasopism, znaki handlowe, logo i nazwy domen.

AKTYWA FINANSOWE I ZOBOWIĄZANIA (AF)

7.61. Aktywa finansowe i zobowiązania jako zbywalne instrumenty finansowe, takie jak dłużne papiery wartościowe, udziałowe papiery wartościowe, udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych i instrumenty pochodne wycenia się według wartości rynkowej. Instrumenty finansowe, które są niezbywalne, wycenia się według wartości nominalnej (zob. pkt 7.38 i 7.39). Odpowiadające sobie aktywa finansowe i zobowiązania mają takie same wartości w bilansie. Z wartości należy wyliczyć prowizje, opłaty i podatki. Prowizje, opłaty i podatki są rejestrowane jako usługi dostarczone w trakcie przeprowadzania transakcji.

Złoto monetarne i SDR-y (AF.1)

7.62. Złoto monetarne (AF.11) należy wyceniać według cen ustalonych na zorganizowanych rynkach złota.

7.63. Wartość SDR-ów (AF.12) jest wyznaczana codziennie przez MFW, a kursy walut krajowych są otrzymywane z rynków walutowych.

Gotówka i depozyty (AF.2)

7.64. Dla gotówki (banknoty i monety – AF.21) wyceną jest wartość nominalna gotówki.

7.65. Dla depozytów (AF.22, AF.29) wartości zarejestrowane w bilansie są wartościami nominalnymi.

7.66. Gotówkę i depozyty w walucie zagranicznej wymienia się na walutę krajową po średnim kursie dla transakcji kupna/sprzedaży z dnia zestawienia bilansu.

Dłużne papiery wartościowe (AF.3)

7.67. Dłużne papiery wartościowe są rejestrowane w wartości rynkowej.

- 7.68. Krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe (AF.31) wycenia się według wartości rynkowej. Jeżeli wartości rynkowe nie są dostępne, o ile nie panują warunki wysokiej inflacji lub wysokich nominalnych stóp procentowych, wartość rynkową można przybliżyć wartością nominalną dla:
- krótkoterminowych dłużnych papierów wartościowych indeksowanych; oraz
  - krótkoterminowych dłużnych papierów wartościowych z dyskontem.
- 7.69. Długoterminowe dłużne papiery wartościowe (AF.32) wycenia się według cen rynkowych, bez względu na to, czy są to obligacje, od których odsetki są płacone regularnie, czy z wysokim dyskontem, czy obligacje zerokuponowe, od których są płacone niewielkie odsetki lub w ogóle nie są one płacone.

Kredyty i pożyczki (AF.4)

- 7.70. Wartości, jakie należy zarejestrować w bilansach, zarówno wierzycieli, jak i dłużników, są wartościami nominalnymi, bez względu na to, czy kredyty i pożyczki są czy nie są zagrożone.

Udziały kapitałowe i udziały/jednostki w funduszach inwestycyjnych (AF.5)

- 7.71. Akcje notowane (AF.511) wycenia się według ich wartości rynkowej. Ta sama wartość powinna być przyjęta zarówno dla strony aktywów, jak i dla strony zobowiązań, chociaż akcje i inne udziały kapitałowe nie są od strony prawnej zobowiązaniami emitenta, ale prawem własności do udziału w wartości likwidacyjnej przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej, przy czym wartość likwidacyjna nie jest znana z góry.
- 7.72. Akcje notowane wycenia się według reprezentatywnej średniej ceny rynkowej obserwowanej na giełdzie lub innych zorganizowanych rynkach finansowych.
- 7.73. Wartość akcji nienotowanych (AF.512), które nie są przedmiotem obrotu handlowego na zorganizowanych rynkach, powinna być oszacowana w odniesieniu do:
- wartości akcji notowanych w stosownych przypadkach;
  - wartości funduszy własnych; albo
  - zdyskontowanych prognozowanych zysków poprzez zastosowanie odpowiedniej ceny rynkowej do stosunku dochodów do wygładzonych niedawnych dochodów jednostki instytucjonalnej.

W oszacowaniach tych uwzględnia się jednak różnice między akcjami notowanymi i akcjami nienotowanymi, zwłaszcza ich płynność, a także bierze się pod uwagę wartość netto zakumulowaną w czasie istnienia przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej oraz branżę prowadzonej działalności gospodarczej.

- 7.74. Zastosowana metoda szacunku zależy od dostępnych statystyk bazowych. Może ona brać pod uwagę na przykład dane o połączeniach firm emitujących akcje nienotowane. Jeżeli wartość funduszy własnych nienotowanych przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych zmienia się podobnie, pod względem średniego poziomu i w stosunku do ich kapitału nominalnego, jak fundusze własne podobnych przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych z akcjami notowanymi, wartość bilansową można obliczyć za pomocą współczynnika. Współczynnik ten stanowi porównanie wartości funduszy własnych przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych nienotowanych z funduszami własnymi przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych notowanych:

wartość akcji nienotowanych = cena rynkowa podobnych akcji notowanych × (fundusze własne przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych nienotowanych)/(fundusze własne podobnych przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych notowanych).

- 7.75. Wskaźnik ceny akcji do funduszy własnych może zmieniać się w zależności od branży działalności gospodarczej. Preferowane jest obliczanie ceny bieżącej akcji nienotowanych dla poszczególnych branż. Między przedsiębiorstwami niefinansowymi lub instytucjami finansowymi notowanymi i nienotowanymi mogą występować też inne różnice, które mogą wpływać na metodę szacunku.
- 7.76. Pozostałe udziały kapitałowe (AF.519) to udziały kapitałowe w formie innej niż papiery wartościowe. Mogą obejmować udziały kapitałowe w jednostkach typu przedsiębiorstwo (takich jak oddziały, fundusze inwestycyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i inne partnerstwa), publicznych przedsiębiorstwach niefinansowych lub instytucjach finansowych, funduszach inwestycyjnych nieposiadających osobowości prawnej i jednostkach umownych (w tym umownych jednostkach będących rezydentami utworzonych w celu odzwierciedlenia prawa własności nierezydenta do nieruchomości lub zasobów naturalnych). Własność organizacji międzynarodowych w formie innej niż akcje klasyfikuje się jako pozostałe udziały kapitałowe.
- 7.77. Pozostałe udziały kapitałowe jednostek typu przedsiębiorstwo wycenia się według ich funduszy własnych, ponieważ ich wartość netto jest – zgodnie z przyjętą konwencją – równa zero. Dla innych jednostek należy przyjąć najbardziej odpowiednią metodę oceny z metod stosowanych dla akcji nienotowanych.

- 7.78. Przedsiębiorstwa niefinansowe lub instytucje finansowe, które emitują akcje lub jednostki, mogą dodatkowo mieć pozostałe udziały kapitałowe.
- 7.79. Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (AF.52) wycenia się według ceny rynkowej, jeżeli są notowane. Jeżeli nie są notowane, wartość rynkową można oszacować metodą opisaną dla akcji nienotowanych. Jeżeli są odkupywane przez sam fundusz, wycenia się je według ich wartości wykupu.

Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6)

- 7.80. Kwoty zarejestrowane w rezerwach technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (AF.61) obejmują składki ubezpieczeniowe wpłacone, ale nieuzyskane, powiększone o kwoty przeniesione na przyszłe okresy na uregulowanie niewypłaconych odszkodowań i świadczeń. Te ostatnie stanowią wartość bieżącą kwot, które oczekiwane są do wypłacenia w ramach uregulowania odszkodowań i świadczeń, łącznie z odszkodowaniami i świadczeniami spornymi i dodatkową kwotą na odszkodowania i świadczenia dotyczące zdarzeń, które wystąpiły, ale nie zostały jeszcze zgłoszone.
- 7.81. Kwoty zarejestrowane jako uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich (AF.62) stanowią rezerwy niezbędne w celu uregulowania wszystkich oczekiwanych przyszłych odszkodowań i świadczeń.
- 7.82. Kwoty zarejestrowane jako uprawnienia emerytalno-rentowe (AF.63) zależą od rodzaju planu emerytalno-rentowego.
- 7.83. W systemie emerytalno-rentowym o zdefiniowanym świadczeniu poziom świadczeń emerytalno-rentowych przyrzeczonych uczestniczącym w nich pracownikom jest ustalany metodą uzgodnioną z wyprzedzeniem. Zobowiązania funduszy w odniesieniu do systemów emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu są równe wartości bieżącej przyrzeczonych świadczeń.
- 7.84. W systemie o zdefiniowanej składce wypłacane świadczenia emerytalno-rentowe są zależne od wyników aktywów nabytych w ramach systemu emerytalno-rentowego. Zobowiązania funduszy o zdefiniowanej składce są równe bieżącej wartości rynkowej aktywów funduszy. Wartość netto funduszy jest zawsze równa zero.
- 7.85. Wartość zarejestrowana dla rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji (AF.66) jest to oczekiwany poziom odszkodowań i świadczeń pomniejszony o wartość oczekiwanych środków odzyskanych.

Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7)

- 7.86. Instrumenty pochodne (AF.71) należy wykazać w bilansie według ich wartości rynkowej. Jeżeli dane na temat cen rynkowych są niedostępne (np. w przypadku opcji zakupywanych bezpośrednio), instrument pochodny należy wycenić albo według kwoty wymaganej do jego odkupienia, albo do zrównoważenia umowy, albo kwoty premii do zapłacenia.
- 7.87. W przypadku opcji uznaje się, że wystawca opcji zaciągnął odpowiednie zobowiązanie stanowiące koszt odkupienia praw posiadacza opcji.
- 7.88. Wartość rynkowa opcji i kontraktów typu *forward* może przechodzić z pozycji dodatnich (aktywa) na ujemne (zobowiązania) i odwrotnie w zależności od zmian ceny w pozycjach będących przedmiotem umów, a tym samym instrumenty te mogą być raz aktywami, a raz zobowiązaniami dla wystawców i posiadaczy. Niektóre opcje i kontrakty typu *forward* działają na zasadzie płatności marż, kiedy to zyski i straty są rozliczane dziennie; w takich przypadkach wartość bilansowa wyniesie zero.
- 7.89. Opcje na akcje dla pracowników (AF.72) wycenia się przez odniesienie do wartości godziwej przyznanych udziałów kapitałowych. Wartość godziwą mierzy się w dniu przyznania instrumentów według wartości rynkowej równoważonych opcji będących przedmiotem obrotu handlowego lub jeżeli taka jest nieodstępna – przy użyciu modelu cen opcji.

Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8)

- 7.90. Kredyty handlowe i zaliczki (AF.81) lub pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek (AF.89), wynikające z różnic w czasie pomiędzy transakcjami podziału – takimi jak podatki, składki na ubezpieczenie społeczne, dywidendy, renty gruntowe, wynagrodzenia – a transakcjami finansowymi, wycenia się zarówno dla wierzycieli, jak i dla dłużników według wartości nominalnej. Wszystkie kwoty podatków i składek na ubezpieczenie społeczne do zapłacenia w ramach pozycji AF.89 nie powinny zawierać kwot, które prawdopodobnie nie zostaną pobrane, ponieważ stanowią należność sektora instytucji rządowych i samorządowych bez wartości.

BILANSE FINANSOWE

- 7.91. Bilans finansowy pokazuje po lewej stronie aktywa finansowe, a po stronie prawej – zobowiązania. Pozycją bilansującą bilansu finansowego jest wartość finansowa netto (BF.90).

- 7.92. Bilans finansowy sektora lub podsektora instytucjonalnego będącego rezydentem może być skonsolidowany lub nieskonsolidowany. Nieskonsolidowany bilans finansowy pokazuje aktywa finansowe i zobowiązania jednostek instytucjonalnych zaklasyfikowanych do sektora lub podsektora instytucjonalnego, w tym jednostek posiadających odpowiadające aktywa lub zobowiązania w obrębie tego sektora lub podsektora. Bilans finansowy skonsolidowany eliminuje te aktywa finansowe i zobowiązania, które mają odpowiedniki w tym samym sektorze lub podsektorze instytucjonalnym. Rachunek zewnętrzny aktywów i zobowiązań, tj. bilans finansowy zagranicy, jest skonsolidowany z definicji. Zasadniczo zapisy księgowe w systemie nie są skonsolidowane. Bilans finansowy sektora lub podsektora instytucjonalnego będącego rezydentem należy zatem przedstawiać w formie nieskonsolidowanej.
- 7.93. Bilans finansowy według wierzycieli/dłużników stanowi rozwinięcie bilansu finansowego, pokazując dodatkowo podział aktywów finansowych według sektorów instytucjonalnych dłużników oraz podział zobowiązań według sektorów instytucjonalnych wierzycieli. W związku z tym dostarcza on informacji o relacjach dłużnik/wierzyciel oraz jest spójny z rachunkiem finansowym według dłużników/wierzycieli.

POZYCJE UZUPEŁNIAJĄCE

- 7.94. W celu pokazania pozycji o bardziej specjalistycznym znaczeniu analitycznym dla określonych sektorów instytucjonalnych, w bilansach jako pozycje pomocnicze ujęto trzy rodzaje pozycji uzupełniających:
- wyroby konsumpcyjne trwałego użytku (AN.m);
  - zagraniczne inwestycje bezpośrednie (AF.m1);
  - kredyty i pożyczki zagrożone (AF.m2).

Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku (AN.m)

- 7.95. *Definicja:* Wyrobami konsumpcyjnymi trwałego użytku są dobra trwałego użytku wykorzystywane przez gospodarstwa domowe w sposób powtarzalny w ciągu okresów dłuższych niż jeden rok, na cele spożycia. Są one włączone do bilansów jako pozycje uzupełniające. Są one wyłączone z głównego bilansu, ponieważ są rejestrowane jako rozchody w rachunku wykorzystania dochodów przez sektor gospodarstw domowych jako wykorzystane w okresie rachunku, a nie wykorzystywane stopniowo.
- 7.96. Stany wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku posiadane przez gospodarstwa domowe jako konsumentów końcowych – środki transportu (AN.1131) oraz inne maszyny i urządzenia (AN.1139) – wycenia się według cen rynkowych w pozycji uzupełniającej, w wartości netto, tj. po potrąceniu równoważnej zakumulowanej wartości obciążeń z tytułu amortyzacji środków trwałych. Pełny wykaz podgrup i pozycji wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku znajduje się w rozdziale 23.
- 7.97. Dobra trwałego użytku, takie jak pojazdy, klasyfikuje się jako środki trwałe lub wyroby konsumpcyjne trwałego użytku, w zależności od klasyfikacji sektora instytucjonalnego właściciela i celu, do jakiego są używane. Dla przykładu pojazd może być wykorzystywany częściowo przez jednostkę typu przedsiębiorstwo do produkcji, a częściowo przez gospodarstwo domowe na cele spożycia. Wartość wykazana w bilansie dla sektora przedsiębiorstw niefinansowych (S.11) powinna odzwierciedlać tę część użytkowania, którą można przypisać jednostce typu przedsiębiorstwo. Podobny przykład można podać dla podsektora pracodawców (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (S.141+S.142). Część, jaką można przypisać sektorowi gospodarstw domowych (S.14), jako konsumentom końcowym powinna być zarejestrowana w pozycji uzupełniającej, w wartości netto, tj. po potrąceniu równoważnej zakumulowanej wartości obciążeń z tytułu amortyzacji środków trwałych.

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie (AF.m1)

- 7.98. Aktywa finansowe i zobowiązania, które stanowią inwestycje bezpośrednie, rejestruje się w zależności od rodzaju inwestycji w kategoriach: kredyty i pożyczki (AF.4), udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (AF.5) lub pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (AF.8). Wielkości inwestycji bezpośrednich włączone do każdej z tych kategorii rejestruje się jako oddzielną pozycję uzupełniającą.

Kredyty i pożyczki zagrożone (AF.m2)

- 7.99. Kredyty i pożyczki rejestruje się w bilansie według wartości nominalnej.
- 7.100. Niektóre kredyty i pożyczki, które nie były obsługiwane przez określony czas, są uwzględniane jako pozycje uzupełniające do bilansu wierzyciela. Takie kredyty i pożyczki określa się jako kredyty i pożyczki zagrożone.
- 7.101. *Definicja:* Kredyt lub pożyczka jest zagrożona, jeżeli: a) spłata odsetek lub kwoty głównej jest opóźniona o 90 lub więcej dni w stosunku do daty wymagalności; b) odsetki do zapłacenia za okres 90 lub więcej dni zostały skapitalizowane, refinansowane lub ich spłata została opóźniona w drodze umowy; lub c) płatności są opóźnione o mniej niż 90 dni, ale są inne uzasadnione przyczyny (takie jak złożenie wniosku o upadłość dłużnika) budzące wątpliwości co do pełnej realizacji płatności.
- 7.102. Tę definicję kredytów i pożyczek zagrożonych należy interpretować z uwzględnieniem krajowych norm księgowych w zakresie tego, kiedy kredyt lub pożyczka jest uważany(-a) za zagrożoną. Kiedy kredyt lub pożyczka zostaną sklasyfikowane jako zagrożone, powinny one (lub każdy(-a) inny(-a) kredyt/pożyczka zastępujący(-a)) pozostać sklasyfikowane jako zagrożone aż do momentu otrzymania płatności lub odpisania kwoty głównej tego kredytu lub tej pożyczki lub zastępujących ją kolejnych kredytów i pożyczek.

7.103. Dla kredytów i pożyczek zagrożonych wymagane są dwie pozycje uzupełniające:

- a) wartości nominalne tych kredytów i pożyczek, zgodnie z zapisem w głównym bilansie; oraz
- b) równoważna wartość rynkowa tych kredytów i pożyczek.

7.104. Najbliższym przybliżeniem równoważnej wartości rynkowej jest wartość godziwa, którą stanowi „wartość zbliżona do wartości, która byłaby uzgodniona w transakcji rynkowej między dwoma stronami”. Wartość godziwą można ustalić przy zastosowaniu transakcji dla porównywalnych instrumentów lub przy zastosowaniu zdyskontowanej bieżącej wartości przepływów pieniężnych, które mogą być dostępne w bilansie wierzyciela. W przypadku braku danych na temat wartości godziwej pozycja uzupełniająca będzie musiała opierać się na drugim najlepszym podejściu i wykazywać wartość nominalną pomniejszoną o oczekiwaną utratę wartości kredytów i pożyczek.

Rejestrowanie kredytów i pożyczek zagrożonych

7.105. Zagrożone kredyty i pożyczki sektorów instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji finansowych muszą być rejestrowane jako pozycje uzupełniające, razem z innymi sektorami instytucjonalnymi charakteryzującymi się znacznymi kwotami. Kredyty i pożyczki z zagranicy lub dla zagranicy, jeżeli są znaczące, również rejestruje się jako pozycje uzupełniające.

7.106. W poniższej tabelicy opisano stany i przepływy, które rejestruje się w odniesieniu do kredytów i pożyczek zagrożonych, aby przedstawić bardziej kompletny obraz stanów, transakcji, zmiany klasyfikacji i całkowitych odpisów.

7.107. Przykład pokazuje niespłaconą kwotę kredytów i pożyczek o wartości nominalnej 1 000 w czasie t-1, z czego 500 jest niezagrożone, a 500 – zagrożone. Główna część zagrożonych kredytów i pożyczek (400) jest pokryta rezerwami celowymi na utratę wartości kredytów i pożyczek, podczas gdy pozostała część (100) nie jest nimi pokryta. Druga część tabelicy przedstawia szczegółowe informacje uzupełniające na temat odpowiednika wyceny rynkowej kredytów i pożyczek zagrożonych. Została uzyskana jako różnica pomiędzy wartością nominalną a rezerwami celowymi na utratę wartości kredytów i pożyczek. W czasie t-1 założono tę wartość w wysokości 375. W okresie od t-1 do t części kredytów i pożyczek były przedmiotem zmiany klasyfikacji (z niezagrożonych lub niepokrytych rezerwami na zagrożone lub odwrotnie) lub całkowicie odpisane. Przepływy pokazano w odpowiednich kolumnach tabelicy. W odniesieniu do rezerw celowych na utratę wartości kredytów i pożyczek przedstawiono również wartości nominalne i odpowiednik wyceny rynkowej.

7.108. Ocena rezerw celowych na utratę wartości kredytów i pożyczek należy przeprowadzać w ramach norm księgowych, stanu prawnego i zasad opodatkowania mających zastosowanie do jednostek, co może prowadzić do raczej niejednorodnych wyników w zakresie kwot i długości trwania rezerw celowych na utratę wartości kredytów i pożyczek. Powoduje to trudności w rejestrowaniu kredytów i pożyczek zagrożonych na kontach głównych i prowadzi do ich rejestrowania w pozycjach uzupełniających. Lepiej jest natomiast podać odpowiedniki wyceny rynkowej jako pozycje uzupełniające, w uzupełnieniu do nominalnej wartości kredytów i pożyczek zarówno niezagrożonych, jak i zagrożonych.

Rejestrowanie kredytów i pożyczek zagrożonych

Pozycje	Stan	Transakcja	Zmiana klasyfikacji	Odpis	Stan
	t-1	okres od t-1 do t			t
Wartość nominalna					
Kredyty i pożyczki	1 000	200	0	- 90	1 110
Kredyty i pożyczki niezagrożone	500	200	- 50		650
Kredyty i pożyczki zagrożone	500		50	- 90	460
Objęte rezerwami celowymi na utratę wartości kredytów i pożyczek	400		70	- 90	380
Dotychczas nieobjęte rezerwami celowymi na utratę wartości kredytów i pożyczek	100		- 20		80
Równoważna wartość rynkowa					
Kredyty i pożyczki zagrożone	375		24	- 51	348
= Wartość nominalna	500		50	- 90	460
- Rezerwy celowe na utratę wartości kredytów i pożyczek	125		26	- 39	112
w tym jeszcze nieobjęte	100		- 20		80

ZAŁĄCZNIK 7.1

PODSUMOWANIE POSZCZEGÓLNYCH KATEGORII AKTYWÓW

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Aktywa niefinansowe (AN)	Jednostki niefinansowe, do których są ustanowione prawa własności jednostek instytucjonalnych (indywidualnie lub zbiorowo) i z których ich właściciele mogą czerpać korzyści ekonomiczne poprzez ich posiadanie, użycie lub zezwolenie innym na używanie ich w określonym czasie. Obejmują środki trwałe, rzeczowe środki obrotowe, aktywa o wyjątkowej wartości, struktury społeczne i produkty własności intelektualnej.
Niefinansowe aktywa produkowane (AN.1)	Aktywa niefinansowe, które są rezultatem procesów produkcji. Niefinansowe aktywa produkowane obejmują środki trwałe, rzeczowe środki obrotowe oraz aktywa o wyjątkowej wartości, zdefiniowane jak poniżej.
Środki trwałe (AN.11)	Niefinansowe aktywa produkowane, które są używane w procesach produkcji, w sposób powtarzalny lub ciągły, dłużej niż przez jeden rok. Środki trwałe obejmują budynki mieszkalne, pozostałe budynki i budowle, maszyny i urządzenia, systemy uzbrojenia, kultywowane zasoby biologiczne oraz produkty własności intelektualnej, zdefiniowane jak poniżej.
Budynki mieszkalne (AN.111)	<p>Budynki, które są użytkowane w całości lub głównie na cele mieszkalne, łącznie z wszelkimi związanymi z nimi obiektami, takimi jak garaże i wszystkie trwałe zabudowy zwyczajowo zarządzane w miejscach zamieszkania. Włączone są także łodzie mieszkalne, barki, wozy mieszkalne i przyczepy kempingowe używane jako podstawowe miejsca pobytu gospodarstw domowych, a także publiczne obiekty zabytkowe (zob. AN.1121) rozpoznawane głównie jako budynki mieszkalne. Włączone są także koszty oczyszczania i przygotowania terenu pod zabudowę.</p> <p>Przykłady obejmują budynki mieszkalne, takie jak jedno- i dwumieszkaniowe budynki oraz inne budynki mieszkalne przeznaczone do stałego zamieszkania. Budynki mieszkalne w trakcie budowy są włączone w takim stopniu, w jakim uważa się, że ostateczny użytkownik przejął prawo własności, czy przez to, że budynek jest budowany we własnym zakresie i na własne potrzeby, czy przez to, że jest to udokumentowane istnieniem umowy kupna/sprzedaży. Uwzględnione są mieszkania nabyte dla personelu wojskowego, ponieważ są używane tak jak mieszkania nabyte przez jednostki cywilne na cele produkcji usług mieszkaniowych.</p> <p>Wartość budynków mieszkalnych nie zawiera wartości gruntów pod budynkami mieszkalnymi, która jest włączona do gruntów (AN.211), jeżeli jest klasyfikowana oddzielnie.</p>
Pozostałe budynki i budowle (AN.112)	<p>Pozostałe budynki i budowle obejmują budynki niemieszkalne, inne budowle i udoskonalenia gruntów, zdefiniowane jak poniżej.</p> <p>Budynki i budowle w trakcie budowy są włączone w takim stopniu, w jakim uważa się, że ostateczny użytkownik przejął prawo własności, czy przez to, że budowane są na własny użytek, czy przez to, że jest to udokumentowane istnieniem umowy kupna/sprzedaży. Uwzględnia się budynki i budowle nabyte do celów wojskowych.</p> <p>Wartość pozostałych budynków i budowli mieszkalnych nie zawiera wartości gruntów pod nimi, która jest włączona do gruntów (AN.211), jeżeli jest oddzielnie klasyfikowana.</p>
Budynki inne niż budynki mieszkalne (AN.1121)	<p>Budynki inne niż budynki mieszkalne, łącznie ze stałymi zabudowaniami, środki i urządzenia stanowiące integralną część związanych z nimi obiektów oraz koszty oczyszczania i przygotowania terenu. Włączone są także publiczne obiekty zabytkowe (zob. AN.1122) rozpoznawane głównie jako budynki niemieszkalne.</p> <p>Publiczne obiekty zabytkowe są rozpoznawane ze względu na szczególne znaczenie historyczne, narodowe, regionalne, lokalne, religijne lub symboliczne. Określa się je jako publiczne, ponieważ są dostępne dla ogółu społeczeństwa, a nie ze względu na pozostawienie we własności sektora publicznego. Zwiedzający często muszą zapłacić za wejście do takich obiektów. Amortyzację środków trwałych w odniesieniu do nowych obiektów zabytkowych lub podstawowych udoskonalień w istniejących obiektach należy obliczać przy założeniu odpowiednio długiego okresu użytkowania.</p> <p>Inne przykłady budynków innych niż budynki mieszkalne obejmują domy towarowe oraz budynki przemysłowe, budynki komercyjne, budynki przeznaczone na publiczne przedstawienia, hotele, restauracje, budynki edukacyjne, budynki służby zdrowia.</p>

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Pozostałe budowle (AN.1122)	<p>Budowle inne niż mieszkalne, łącznie z kosztem oczyszczenia i przygotowania ulic, kanalizacji i terenu. Włączone są także publiczne obiekty zabytkowe, niesklasyfikowane jako budynki mieszkalne ani jako budynki inne niż budynki mieszkalne; szyby, tunele i inne obiekty związane z wydobyciem zasobów surowców mineralnych i energetycznych; wały nadmorskie, groble, wały przeciwpowodziowe mające udoskonalić przylegające grunty, ale niestanowiące ich integralnej części.</p> <p>Przykłady obejmują drogi szybkiego ruchu, ulice, drogi, tory kolejowe i pasy startowe; mosty, wiadukty, tunele i przejścia podziemne, kanały, przystanie, zapory i inne prace inżynierii wodnej; rurociągi dalekiego zasięgu, linie telekomunikacyjne i energetyczne, rurociągi lokalne i linie kablowe, urządzenia pomocnicze; obiekty w kopalnictwie i przetwórstwie; oraz obiekty sportowe i rekreacyjne.</p>
Udoskonalenia gruntów (AN.1123)	<p>Wartość czynności, które prowadzą do podstawowych udoskonalień w zakresie ilości, jakości lub wydajności gruntów lub zapobiegają pogorszeniu ich stanu. Przykłady obejmują zwiększenie wartości aktywów w wyniku oczyszczania gruntów, wyznaczania granic gruntów, tworzenia studni i wodopojów.</p> <p>Obejmują również koszty związane z przeniesieniem praw własności do gruntów, których dotychczas nie odpisano.</p>
Maszyny i urządzenia (AN.113)	<p>Środki transportu, sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny oraz pozostałe maszyny i urządzenia, zdefiniowane jak poniżej, inne niż nabyte przez gospodarstwa domowe do celów spożycia.</p> <p>Mogą być wyłączone narzędzia stosunkowo niedrogie i zakupione w niewielkich ilościach, takie jak narzędzia ręczne. Wyłączone są także maszyny i urządzenia integralnie związane z budynkami, które są ujęte w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych.</p> <p>Nieukończone maszyny i urządzenia są wyłączone, jeżeli nie są produkowane na własne cele, ponieważ ostateczny użytkownik jest uważany za przejmującego prawo własności dopiero w momencie dostawy aktywów. Uwzględnić się maszyny i urządzenia inne niż systemy uzbrojenia nabyte do celów wojskowych.</p> <p>Maszyny i urządzenia, takie jak pojazdy, meble, wyposażenie kuchenne, komputery, urządzenia zapewniające łączność itp. nabyte przez gospodarstwa domowe do celów spożycia nie są traktowane jako aktywa. W zamian są włączone do bilansu gospodarstw domowych w pozycji uzupełniającej „wyroby konsumpcyjne trwałego użytku”. Łodzie mieszkalne, barki, wozy mieszkalne i przyczepy kempingowe używane przez gospodarstwa domowe jako podstawowe miejsca pobytu są włączone do budynków mieszkalnych.</p>
Środki transportu (AN.1131)	<p>Urządzenia do przemieszczania ludzi i obiektów. Przykłady obejmują produkty poza częściami zamiennymi włączone do klasyfikacji produktów według działalności z 2008 r. (CPA z 2008 r.) do działu 29 „Pojazdy samochodowe (z wyłączeniem motocykli), przyczepy i naczepy” oraz do działu 30 „Produkcja pozostałego sprzętu transportowego”.</p>
Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny (AN.1132)	<p>Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny; urządzenia sterowane elektronicznie i elektroniczne elementy składowe stosowane w urządzeniach. Przykłady to produkty zawarte w CPA z 2008 r. w grupie 261 „Elementy i obwody drukowane, elektroniczne” i grupie 262 „Komputery i urządzenia peryferyjne”.</p>
Pozostałe maszyny i urządzenia (AN.1139)	<p>Maszyny i urządzenia gdzie indziej niesklasyfikowane. Przykłady obejmują produkty (poza częściami zamiennymi, usługami montażu, naprawami i konserwacjami) włączone do CPA z 2008 r. do działów: 26 „Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne” (z wyjątkiem grup 261 i 262), 27 „Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego”, 28 „Maszyny i urządzenia gdzie indziej niesklasyfikowane”, 31 „Meble” i 32 „Pozostałe wyroby”.</p>
Systemy uzbrojenia (AN.114)	<p>Pojazdy i inne urządzenia, takie jak okręty wojenne, okręty podwodne, wojskowe statki powietrzne, czołgi, lotniskowce wyposażone w urządzenia do wystrzeliwania pocisków i wyrzutnie pocisków raketowych itp. Większość wystrzeliwanej przez nie jednorazowej broni jest rejestrowana jako militarne rzeczowe środki obrotowe (zob. AN.124), ale inne, takie jak pociski balistyczne o dużej sile niszczącej, które zwykle gwarantują bieżące odstraszenie najeźdźców, klasyfikuje się jako środki trwałe.</p>

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Kultywowane zasoby biologiczne (AN.115)	<p>Inwentarz żywy hodowlany, mleczny, pociągowy itd. oraz winnice, sady i inne plantacje drzew wydających powtarzalne produkty, będące pod bezpośrednią kontrolą, odpowiedzialnością i zarządzaniem jednostek instytucjonalnych, zdefiniowane jak poniżej.</p> <p>Aktywa kultywowane, które nie osiągnęły dojrzałości, są wyłączone, o ile nie są wytwarzane na własne cele.</p>
Zasoby zwierzęce wydające powtarzalne produkty (AN.1151)	<p>Zwierzęta, których naturalny wzrost i regeneracja są pod bezpośrednią kontrolą jednostek instytucjonalnych, za które te jednostki są odpowiedzialne i którymi zarządzają. Obejmuje to zasoby hodowlane (łącznie z rybami i drobiem), bydło mleczne, zwierzęta pociągowe, owce lub inne zwierzęta hodowane dla wytwarzania wełny i zwierzęta używane do transportu, wyścigów lub dla celów rozrywkowych.</p>
Zasoby drzew, upraw i roślin wydające powtarzalne produkty (AN.1152)	<p>Drzewa (łącznie z winoroślami i krzewami) kultywowane dla produktów wydawanych corocznie, łącznie z kultywowanymi dla owoców, orzechów, na soki i żywicę oraz na korę i liście, których naturalny wzrost i regeneracja są pod bezpośrednią kontrolą jednostek instytucjonalnych, za które te jednostki są odpowiedzialne i którymi zarządzają.</p>
Produkty własności intelektualnej (AN.117)	<p>Środki trwale obejmujące wyniki prac badawczo-rozwojowych, nakłady na poszukiwanie złóż, oprogramowanie komputerowe i bazy danych, oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych oraz pozostałe produkty własności intelektualnej, zdefiniowane jak poniżej, przeznaczone do użytkowania dłużej niż przez jeden rok.</p>
Prace badawczo-rozwojowe (AN.1171)	<p>Składają się z wartości wydatków na prace twórcze prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy, w tym wiedzy ludzkiej, kulturowej i społecznej oraz wykorzystanie tego stanu wiedzy do opracowania nowych zastosowań.</p> <p>Wartość określa się według korzyści ekonomicznych oczekiwanych w przyszłości. Jeżeli wartości tej nie można oszacować w uzasadniony sposób, wycenia się ją umownie jako sumę kosztów, w tym kosztów nieudanych prac badawczo-rozwojowych. Prace badawczo-rozwojowe, które nie przyniosły korzyści właścicielowi, nie są klasyfikowane jako aktywa, lecz są rejestrowane jako zużycie pośrednie.</p>
Nakłady na poszukiwanie złóż (AN.1172)	<p>Wartość wydatków poniesionych na poszukiwanie ropy naftowej i gazu ziemnego oraz innych złóż, a następnie ocena dokonanych odkryć. Wydatki te obejmują koszty przedlicencyjne, koszty licencji i nabycia, koszty wyceny oraz koszty przeprowadzonych wierceń i odwiertów, jak również koszty badań podłoża i innych, koszty transportu itp., poniesione dla umożliwienia przeprowadzenia prób.</p>
Oprogramowanie komputerowe (AN.11731)	<p>Programy komputerowe, opisy programów i materiały pomocnicze dla systemów jak i programów użytkowych. Włącza się wstępne opracowanie i kolejne rozszerzenia oprogramowania oraz nabycie kopii, które klasyfikuje się jako aktywa AN.11731.</p>
Bazy danych (AN.11732)	<p>Pliki danych zorganizowane w celu umożliwienia efektywnego dostępu i użytkowania danych. W przypadku baz danych utworzonych wyłącznie na własny użytek wyceny dokonuje się według kosztów, które nie powinny obejmować kosztów systemu zarządzania bazą danych ani nabycia danych.</p>
Oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych (AN.1174)	<p>Oryginały filmów, nagrań dźwiękowych, rękopisów, taśm, modeli itp., na których są rejestrowane lub ucieleśniane przedstawienia teatralne, programy radiowe i telewizyjne, występy muzyczne, wydarzenia sportowe, produkcja literacka i artystyczna itp. Włącza się prace wykonane na własne potrzeby. W niektórych przypadkach, takich jak filmy, może występować wiele oryginałów.</p>
Inne produkty własności intelektualnej (AN.1179)	<p>Nowe informacje, wiedza specjalistyczna itp., gdzie indziej niesklasyfikowane, których zużycie w produkcji jest ograniczone do jednostek, które ustanowiły prawa własności wobec tych produktów lub do innych jednostek, które otrzymały licencje od tych jednostek.</p>

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Rzeczowe środki obrotowe (AN.12)	<p>Aktywa produkowane obejmujące wyroby i usługi, które zostały wytworzone w okresie bieżącym lub w okresie wcześniejszym, przechowywane na sprzedaż, zużycie w produkcji lub inne wykorzystanie w okresie późniejszym. Obejmują materiały, produkcję niezakończoną, wyroby gotowe oraz wyroby do odsprzedaży, zdefiniowane jak poniżej.</p> <p>Włączone są wszystkie rzeczowe środki obrotowe posiadane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, łącznie ze stanami materiałów strategicznych, zboża i innych towarów specjalnego znaczenia dla narodu, lecz do nich nieograniczone.</p>
Materiały (AN.121)	Wyroby, które ich właściciele zamierzają wykorzystać jako nakłady pośrednie w ich własnych procesach produkcji, nie do odsprzedaży.
Produkcja niezakończona (AN.122)	<p>Wyroby i usługi, które są częściowo ukończone, ale które nie są zwykle przekazywane do innych jednostek bez dalszego przetworzenia lub które nie osiągnęły dojrzałości i których proces produkcji będzie kontynuowany w następnym okresie przez tego samego producenta. Wyłączone są częściowo ukończone obiekty, co do których uważa się, że ich ostateczny właściciel przejął prawo własności, albo ponieważ produkcja jest na własny użytek albo ponieważ jest to udokumentowane istnieniem umowy kupna/sprzedaży.</p> <p>Kategoria AN.122 obejmuje produkcję niezakończoną w odniesieniu do aktywów kultywowanych oraz pozostałą produkcję niezakończoną, zdefiniowane jak poniżej.</p>
Produkcja niezakończona w odniesieniu do biologicznych aktywów kultywowanych (AN.1221)	Inwentarz żywy hodowany dla produktów oddawanych tylko na ubój, taki jak ptactwo domowe i ryby hodowane na cele komercyjne, drzewa i inne rośliny wydające jednorazowe produkty (i następnie niszczone) oraz aktywa kultywowane wydające powtarzalne produkty, które nie osiągnęły dojrzałości.
Pozostała produkcja niezakończona (AN.1222)	Wyroby inne niż aktywa kultywowane oraz usługi, które zostały częściowo przetworzone, obrobione, złożone przez producenta, ale zwykle nie są sprzedawane, wysyłane lub przekazywane do innych bez dalszego przetworzenia.
Wyroby gotowe (AN.123)	Wyroby, które są gotowe do sprzedaży lub wysyłki przez producenta.
Militarne rzeczowe środki obrotowe (AN.124)	Amunicja, pociski, rakiety, bomby i inne pozycje militarne jednorazowego użytku, wyrzucane przez urządzenia wojskowe lub systemy uzbrojenia. Wyłącza się niektóre rodzaje pocisków o dużej sile niszczącej (zob. AN.114).
Wyroby do odsprzedaży (AN.125)	Wyroby nabyte przez przedsiębiorstwa, takie jak przedsiębiorstwa handlu hurtowego i detalicznego, w celu ich odsprzedaży bez dalszego przetworzenia (to jest nie przekształcane inaczej niż poprzez prezentowanie ich w sposób, w jaki stają się atrakcyjne dla klienta).
Aktywa o wyjątkowej wartości (AN.13)	Aktywa produkowane, które nie są wykorzystywane pierwotnie do produkcji ani na spożycie, co do których oczekuje się, że zyskają lub co najmniej nie tracą realnej wartości, w normalnych warunkach nie podlegają procesowi starzenia się wraz z upływem czasu oraz które są nabywane i przechowywane głównie jako środki tezauryzacji. Aktywa o wyjątkowej wartości obejmują metale i kamienie szlachetne, antyki i dzieła sztuki oraz pozostałe aktywa o wyjątkowej wartości, zdefiniowane jak poniżej.
Metale i kamienie szlachetne (AN.131)	Metale i kamienie szlachetne, które nie są przechowywane przez przedsiębiorstwa do celu wykorzystania ich jako nakłady do procesów produkcji.
Antyki i dzieła sztuki (AN.132)	Obrazy, rzeźby itp., uznane za dzieła sztuki i antyki.
Pozostałe aktywa o wyjątkowej wartości (AN.133)	Aktywa o wyjątkowej wartości gdzie indziej niesklasyfikowane, takie jak kolekcje i wyroby jubilerskie o znaczącej wartości, wykonane z kamieni i metali szlachetnych.
Niefinansowe aktywa nieprodukowane (AN.2)	Aktywa niefinansowe, które powstały w inny sposób niż w procesach produkcji. Aktywa nieprodukowane obejmują zasoby naturalne, umowy, umowy leasingu i licencje oraz wartość firmy i aktywa marketingowe, zdefiniowane jak poniżej.

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Zasoby naturalne (AN.21)	Aktywa nieprodukowane, które występują naturalnie i do których można ustanowić prawa własności oraz je przenieść. Aktywa środowiskowe, do których prawa własności nie zostały lub nie mogą zostać ustanowione, takie jak otwarte morze lub powietrze, są wyłączone. Obejmują one grunty, zasoby surowców mineralnych i energetycznych, niekultywowane zasoby biologiczne, zasoby wodne i pozostałe zasoby naturalne, zdefiniowane jak poniżej.
Grunty (AN.211)	Ziemia, łącznie z warstwą gleby oraz towarzyszącymi im wodami powierzchniowymi, do których są ustanowione prawa własności. Wyłączone są wszelkie budynki i inne budowle usytuowane na tej ziemi lub przechodzące przez nią, uprawy roślin, drzewa, inwentarz żywy, zasoby podziemne, niekultywowane zasoby biologiczne oraz zasoby wód podziemnych.
Zasoby surowców mineralnych i energetycznych (AN.212)	Udokumentowane złoża naturalne umiejscowione na lub pod powierzchnią ziemi, nadające się do ekonomicznej eksploatacji, biorąc pod uwagę istniejącą technologię i relatywne ceny. Prawa własności do zasobów podziemnych są zwykle możliwe do oddzielenia od praw do samego gruntu. Kategoria AN.212 obejmuje znane zasoby węgla, ropy naftowej i gazu ziemnego lub innych materiałów opałowych, zasoby minerałów metalicznych i minerałów niemetalicznych.
Niekultywowane zasoby biologiczne (AN.213)	Zasoby zwierząt, drzew, upraw i roślin wydających jednorazowo lub powtarzalnie produkty, do których ustanowione są prawa własności, ale których wzrost lub regeneracja nie podlega bezpośredniej kontroli jednostek instytucjonalnych, za które te jednostki nie są odpowiedzialne i którymi nie zarządzają. Przykłady stanowią puszcze i ryby na terytorium kraju. Powinny być włączone tylko te zasoby, które obecnie nadają się lub mogą się wkrótce nadawać do eksploatacji ekonomicznej.
Zasoby wodne (AN.214)	Wody głębinowe i inne wody podziemne w takim stopniu, w jakim ich niedobór prowadzi do ustanowienia praw własności do nich lub praw do ich wykorzystania, wyceny rynkowej i w pewnej mierze ich kontroli ekonomicznej.
Pozostałe zasoby naturalne (AN.215)	Kategoria obejmuje elektromagnetyczną częstotliwość radiową (AN.2151) i pozostałe zasoby naturalne (AN.2159), gdzie indziej niesklasyfikowane.
Częstotliwości radiowe (AN.2151)	Częstotliwość elektromagnetyczna. Umowy leasingu lub licencje na korzystanie z częstotliwości są sklasyfikowane gdzie indziej (AN.222), jeżeli spełniają warunki definicji aktywów.
Pozostałe (AN.2159)	Pozostałe zasoby naturalne, gdzie indziej niesklasyfikowane.
Umowy, umowy leasingu i licencje (AN.22)	Umowy prawne do podejmowania czynności, w ramach których umowa prawna nadaje posiadaczowi korzyści ekonomiczne powyżej opłat do zapłacenia, a posiadacz jest w stanie prawnie i faktycznie czerpać te korzyści. Aktywa zarejestrowane w kategorii AN.22 stanowią możliwy do zrealizowania potencjalny zysk z tytułu posiadania majątku, kiedy cena rynkowa za użycie aktywów lub świadczenie usługi przewyższa cenę wynikającą z umowy, umowy leasingu lub licencji lub cenę, która byłaby osiągnięta przy braku umowy, umowy leasingu lub licencji. Umowy, umowy leasingu oraz licencje obejmują aktywa, które mogą wynikać ze zbywalnego leasingu operacyjnego, zezwoleń na korzystanie z zasobów naturalnych, zezwoleń na podejmowanie określonej działalności i uprawnień do przyszłych towarów i usług na zasadzie wyłączności.
Zbywalny leasing operacyjny (AN.221)	Prawa własności osoby trzeciej odnoszące się do aktywów niefinansowych innych niż zasoby naturalne, gdy umowa leasingu nadaje posiadaczowi korzyści ekonomiczne powyżej opłat do zapłacenia, a posiadacz jest w stanie prawnie i faktycznie czerpać te korzyści poprzez ich przekazanie. Aktywa zarejestrowane w kategorii AN.221 są wartością dla posiadacza przekazania praw do używania aktywów będących przedmiotem umów, tj. nadwyżką możliwej do zrealizowania ceny nad kwotą do zapłacenia wystawiającemu zezwolenie. Przykłady obejmują sytuacje, w których najemca w budynku ma stały czynsz, a poziom rynkowy czynszu jest wyższy. Jeżeli najemca jest w stanie zrealizować różnicę w cenie poprzez podnajem, prawa do zrealizowania wartości stanowią zbywalny leasing operacyjny.

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
<p>Zezwolenia na korzystanie z zasobów naturalnych (AN.222)</p>	<p>Licencje, zezwolenia i umowy leasingu na korzystanie z zasobów naturalnych przez określony czas, w ramach którego nie zużywa się w pełni wartości ekonomicznej aktywów, gdy umowa nadaje korzyści ekonomiczne posiadaczowi powyżej opłat do zapłacenia, a posiadacz jest w stanie prawnie i faktycznie czerpać te korzyści, na przykład poprzez ich przekazanie.</p> <p>Zasoby naturalne nadal rejestruje się w bilansie właściciela, a oddzielną pozycję aktywów stanowiącą wartość dla posiadacza przekazania praw do użytkowania zasobów uznaje się za zezwolenie na korzystanie z zasobów naturalnych. Zarejestrowane aktywa są wartością dla posiadacza przekazania praw do użytkowania aktywów, tj. nadwyżką możliwej do zrealizowania ceny nad kwotą do zapłacenia wystawiającemu zezwolenie.</p> <p>Przykłady obejmują sytuacje, w których dzierżawca gruntów ma stałą rentę gruntową, a poziom rynkowy renty gruntowej jest wyższy. Jeżeli dzierżawca jest w stanie zrealizować różnicę w cenie poprzez poddzierżawę, prawa do zrealizowania wartości stanowią aktywa.</p>
<p>Zezwolenia na podjęcie określonej działalności (AN.223)</p>	<p>Przenaszalne zezwolenia, inne niż na korzystanie z zasobów naturalnych lub na korzystanie z zasobów należących do wystawiającego zezwolenie, które ograniczają liczbę jednostek zaangażowanych w działalność i pozwalają posiadaczom na osiągnięcie prawie monopolowych zysków.</p> <p>Zarejestrowane aktywa są wartością dla posiadacza przekazania praw do używania aktywów, tj. nadwyżką możliwej do zrealizowania ceny nad kwotą do zapłacenia wystawiającemu zezwolenie. Posiadacz zezwolenia musi być prawnie i faktycznie uprawniony do przekazania praw do zezwolenia stronie trzeciej.</p>
<p>Uprawnienia do przyszłych towarów i usług na zasadzie wyłączności (AN.224)</p>	<p>Przenaszalne, wynikające z umowy prawa do wyłącznego wykorzystania towarów i usług.</p> <p>Strona posiada umowę na nabycie towarów i usług po stałej cenie od drugiej strony i jest w stanie praktycznie i prawnie przenieść zobowiązanie drugiej strony na stronę trzecią.</p> <p>Przykłady obejmują przenaszalną wartość piłkarza w ramach umowy z klubem piłkarskim i przenaszalną wartość wyłącznych praw do publikacji dzieł literackich lub występów muzycznych.</p> <p>Aktywa zarejestrowane w AN.224 to wartość dla posiadacza przekazania uprawnień.</p>
<p>Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych (AN.23)</p>	<p>Różnica pomiędzy wartością płaconą za jednostkę instytucjonalną jako działającą firmę a sumą jej aktywów, pomniejszoną o sumę jej zobowiązań, dla każdej pozycji, która została oddzielnie zidentyfikowana i wyceniona. Stąd wartość firmy obejmuje wszelkie długoterminowe korzyści, które nie były oddzielnie zidentyfikowane jako aktywa, a także korzyści z faktu, że grupa aktywów jest wykorzystywana łącznie, a nie po prostu jako zbiór oddzielnych aktywów. Kategoria AN.23 obejmuje również zidentyfikowane aktywa marketingowe, takie jak znaki towarowe, tytuły czasopism, znaki handlowe, logo i nazwy domen, gdy są one sprzedawane indywidualnie i oddzielnie od całego przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej.</p>
<p>Aktywa finansowe i zobowiązania (AF)</p>	<p>Aktywa finansowe to aktywa gospodarcze obejmujące należności finansowe, udziały kapitałowe i złoto kruszcowe jako składnik złota monetarnego. Aktywa finansowe są środkami tezauryzacji stanowiącymi korzyści dla właściciela ekonomicznego w wyniku ich posiadania przez określony czas. Są środkiem przeniesienia wartości z jednego okresu obrachunkowego do drugiego. Korzyści lub serie korzyści wymienia się za pomocą środków płatniczych.</p> <p>Środki płatnicze obejmują złoto monetarne, specjalne prawa ciągnięcia, gotówkę i depozyty bieżące rozliczeniowe.</p> <p>Należności finansowe, zwane również instrumentami finansowymi, to aktywa finansowe, które mają odpowiedniki w zobowiązaniach.</p> <p>Zobowiązania powstają, gdy dłużnicy są zobowiązani do płatności lub serii płatności na rzecz wierzycieli.</p>

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) (AF.1)	Aktywa finansowe zaklasyfikowane do tej kategorii są aktywami, dla których występują w systemie odpowiadające im zobowiązania, z wyjątkiem złota kruszcowego będącego składnikiem złota monetarnego.
Złoto monetarne (AF.11)	Złoto, do którego mają prawo władze monetarne lub inne jednostki, podlegające faktycznej kontroli tych organów i utrzymywane przez nie jako składnik rezerw. Obejmuje złoto kruszcowe (w tym złoto monetarne złożone na rachunkach złota alokowanego) i rachunki złota niealokowanego u nierezydentów, które dają prawo do żądania wydania złota.
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y) AF.12)	Międzynarodowe aktywa rezerwowe tworzone przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i przydzielane jego członkom w celu uzupełnienia istniejących aktywów rezerwowych.
Gotówka i depozyty (AF.2)	Gotówka w obiegu i depozyty w walucie krajowej i w walucie zagranicznej.
Gotówka (AF.21)	Gotówka to banknoty i monety emitowane lub zatwierdzone przez władze monetarne.
Depozyty bieżące rozliczeniowe (AF.22)	Depozyty, które mogą być w każdej chwili zamienione na gotówkę według parytetu lub które mogą być bezpośrednio wykorzystane do dokonania płatności w formie czeku bądź poprzez polecenie wypłaty, przelewu, zapłaty lub podobne bezpośrednie płatności, bez żadnych kar ani ograniczeń.
Pozycje międzybankowe (AF.221)	Depozyty bieżące rozliczeniowe między bankami.
Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe (AF.229)	Depozyty bieżące rozliczeniowe inne niż pozycje międzybankowe.
Pozostałe depozyty (AF.29)	Pozostałe depozyty to depozyty inne niż depozyty bieżące rozliczeniowe. Pozostałe depozyty nie mogą być wykorzystywane do dokonywania płatności (chyba że w terminie zapadalności lub po uzgodnionym okresie wypowiedzenia) i nie są wymienne na gotówkę ani na depozyty bieżące rozliczeniowe bez znaczących ograniczeń lub opłat.
Dłużne papiery wartościowe (AF.3)	Zbywalne instrumenty finansowe służące jako potwierdzenie zadłużenia. Zbywalność odnosi się do faktu, że ich prawną własność można łatwo przenieść z jednego właściciela na drugiego poprzez wydanie lub zatwierdzenie. Dłużny papier wartościowy, aby był zbywalny, musi być wyznaczony do potencjalnego obrotu na zorganizowanym rynku papierów wartościowych lub rynku opcji zakupywanych bezpośrednio, nie jest więc wymagane wykazanie faktycznego obrotu.
Krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe (AF.31)	Dłużne papiery wartościowe, których pierwotny termin zapadalności obejmuje okres do jednego roku włącznie, oraz dłużne papiery wartościowe płatne na żądanie wierzyciela.
Długoterminowe dłużne papiery wartościowe (AF.32)	Dłużne papiery wartościowe, których pierwotny termin zapadalności obejmuje okres powyżej jednego roku lub bez określonego terminu zapadalności.
Kredyty i pożyczki (AF.4)	Aktywa finansowe tworzone w momencie, gdy wierzyciel pożycza fundusze dłużnikowi bezpośrednio lub poprzez brokerów, ewidencjonowane poprzez niezbywalne dokumenty albo w ogóle nie ewidencjonowane w dokumentach.
Kredyty i pożyczki krótkoterminowe (AF.41)	Kredyty i pożyczki, których pierwotny termin zapadalności obejmuje okres do jednego roku włącznie, oraz kredyty i pożyczki płatne na żądanie wierzyciela.
Kredyty i pożyczki długoterminowe (AF.42)	Kredyty i pożyczki, których pierwotny termin zapadalności obejmuje okres powyżej jednego roku lub bez określonego terminu zapadalności.
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (AF.5)	Aktywa finansowe, które reprezentują prawa własności do przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych lub jednostek typu przedsiębiorstwo. Te aktywa finansowe na ogół uprawniają ich posiadaczy do udziału w zyskach przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych lub jednostek typu przedsiębiorstwo oraz do udziału w ich aktywach netto w przypadku likwidacji.
Udziały kapitałowe (AF.51)	Aktywa finansowe, które wyrażają należności w odniesieniu do pozostałej wartości przedsiębiorstwa niefinansowego i instytucji finansowych lub jednostki typu przedsiębiorstwo po uregulowaniu należności wszystkich wierzycieli.

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Akcje notowane (AF.511)	Udziałowe papiery wartościowe notowane na rynku papierów wartościowych. Taki rynek papierów wartościowych może być uznaną giełdą lub każdą formą rynku wtórnego. Akcje notowane określa się również mianem akcji będących w obrocie giełdowym. Istnienie notowanych cen akcji notowanych na rynku papierów wartościowych oznacza, że bieżące ceny rynkowe są zwykle łatwo dostępne.
Akcje nienotowane (AF.512)	Udziałowe papiery wartościowe z cenami, które nie są notowane na uznanej giełdzie lub innej formie rynku wtórnego.
Pozostałe udziały kapitałowe (AF.519)	Wszystkie formy udziałów kapitałowych inne niż udziały sklasyfikowane w podkategoriach AF.511 i AF.512.
Udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (AF.52)	Udziały, jeżeli stosowana jest struktura przedsiębiorstwa lub jednostki finansowej, lub jednostki, jeżeli stosowana jest struktura funduszu powierniczego. Są one emitowane przez fundusze inwestycyjne będące podmiotami zbiorowego inwestowania, poprzez które inwestorzy gromadzą fundusze na inwestycje w aktywa finansowe lub niefinansowe.
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego (AF.521)	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego są emitowane przez fundusze rynku pieniężnego, które są funduszami inwestycyjnymi inwestującymi tylko lub głównie w krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe, takie jak bony skarbowe, certyfikaty depozytowe i krótkoterminowe papiery dłużne (KPD) oraz w długoterminowe dłużne papiery wartościowe z krótkim pozostałym terminem zapadalności. Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego mogą być płatne na żądanie i często są postrzegane jako bliskie substytuty depozytów.
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego (AF.522)	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych inne niż udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego stanowią należność z tytułu części wartości funduszu inwestycyjnego innego niż fundusz rynku pieniężnego. Udziały/jednostki funduszy inwestycyjnych inne niż udziały/jednostki w funduszach rynku pieniężnego są emitowane przez fundusze inwestycyjne, które inwestują w wiele aktywów, w tym dłużne papiery wartościowe, udziały kapitałowe, inwestycje w towary, nieruchomości, udziały w innych funduszach inwestycyjnych i aktywa strukturyzowane.
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji (AF.6)	Aktywa finansowe posiadaczy polis lub beneficjentów i zobowiązania ubezpieczycieli, funduszy emerytalno-rentowych lub podmiotów wystawiających standaryzowane gwarancje.
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (AF.61)	Aktywa finansowe odpowiadające należnościom posiadaczy polis w stosunku do przedsiębiorstw ubezpieczeniowych (oferujących pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe) w formie niezarobionych opłaconych składek ubezpieczeniowych i należnych odszkodowań i świadczeń.
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich (AF.62)	Aktywa finansowe odpowiadające należnościom posiadaczy polis i rent dożywotnich w stosunku do rezerw technicznych przedsiębiorstw oferujących ubezpieczenia na życie.
Uprawnienia emerytalno-rentowe (AF.63)	Aktywa finansowe, które istnieją i przysli emeryci lub renciści posiadają bądź u podmiotów zarządzających ich systemem emerytalno-rentowym, czyli swoich pracodawców, bądź w określonym przez pracodawców systemie wypłacania emerytur i rent w ramach umowy o wynagrodzeniu pomiędzy pracodawcą a pracownikiem, bądź u ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie na życie (lub pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe).
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających (AF.64)	Aktywa finansowe odpowiadające należnościom funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających dotyczące wszelkich niedoborów i aktywa finansowe odpowiadające należnościom podmiotów zarządzających od funduszy emerytalno-rentowych w odniesieniu do wszelkich nadwyżek, np. gdy dochód z inwestycji przekracza wzrost w uprawnieniach, a różnica jest płatna na rzecz zarządzającego.
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe (AF.65)	Nadwyżka składek ubezpieczeniowych netto nad korzyściami jako zwiększenie zobowiązań systemu ubezpieczeniowego wobec beneficjentów.
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji (AF.66)	Aktywa finansowe, jakie posiadacze standaryzowanych gwarancji posiadają w przedsiębiorstwach niefinansowych i instytucjach finansowych oferujących standaryzowane gwarancje.
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników (AF.7)	Aktywa finansowe powiązane z aktywami finansowymi, aktywami niefinansowymi lub indeksem, poprzez które możliwy jest obrót samym określonym ryzykiem finansowym na rynkach finansowych.

Klasyfikacja aktywów	Podsumowanie
Instrumenty pochodne (AF.71)	<p>Aktywa finansowe takie jak opcje, kontrakty typu <i>forward</i> i kredytowe instrumenty pochodne.</p> <p>Opcje (AF.711), zarówno zbywalne, jak i zakupywane bezpośrednio (OTC), są umowami, które dają posiadaczowi opcji prawo, ale nie obowiązek, kupna od wystawcy opcji (opcja kupna) lub sprzedaży wystawcy opcji (opcja sprzedaży) aktywów finansowych lub aktywów niefinansowych (instrument objęty opcją) po wcześniej określonej cenie (cena wykonania) w określonym okresie (opcja amerykańska) lub w podanym terminie (opcja europejska). W oparciu o te podstawowe strategie powstało wiele łączonych strategii, takich jak strategia (spread) niedźwiedzia z wykorzystaniem opcji kupna/sprzedaży, strategia (spread) byka z wykorzystaniem opcji kupna/sprzedaży lub strategia (spread) motyla. Z tych rodzajów opcji powstały egzotyczne opcje ze złożonymi strukturami płatności.</p> <p>Kontrakty typu <i>forward</i> są bezwarunkowymi umowami finansowymi, w ramach których dwie strony postanawiają wymienić się określoną ilością aktywów będących przedmiotem umowy (finansowych lub niefinansowych) po uzgodnionej w umowie cenie (cena wykonania) w konkretnym terminie.</p> <p>Kredytowe instrumenty pochodne przyjmują formę kontraktów typu <i>forward</i> lub opcji, których głównym celem jest obrót ryzykiem kredytowym. Ich celem jest obrót ryzykiem kredytowym w kredytach i pożyczkach oraz papierach wartościowych. Podobnie jak inne instrumenty pochodne są one często sporządzane w ramach standardowych uniwersalnych umów prawnych i wiążą się z procedurami zabezpieczenia i uzupełniania depozytu zabezpieczającego, które pozwalają na rynkową wycenę środków. Przeniesienie ryzyka kredytowego ma miejsce między sprzedawcą ryzyka (przejmującego papier wartościowy) a kupującym ryzyko (sprzedawcą papieru wartościowego) w oparciu o premię. W przypadku niewykonania zobowiązania nabywca ryzyka spłaca gotówką sprzedawcę ryzyka.</p>
Opcje na akcje dla pracowników (AF.72)	<p>Aktywa finansowe w formie umów sporządzonych w danym terminie (data przyznania), w ramach której pracownik może nabyć daną liczbę akcji z zasobów pracodawcy po określonej cenie (cena wykonania) w określonym terminie (data wykonania) lub w danym okresie (okres wykonania) tuż po dacie nabycia uprawnień.</p>
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenienia (AF.8)	<p>Aktywa finansowe, które są tworzone jako odpowiedniki transakcji finansowej lub niefinansowej w przypadkach, w których występuje różnica w czasie pomiędzy tą transakcją a odpowiadającą jej płatnością.</p>
Kredyty handlowe i zaliczki (AF.81)	<p>Aktywa finansowe powstające z bezpośredniego przedłużenia kredytu przez dostawców wyrobów i usług klientom oraz płatności zaliczkowe za produkcję niezakończoną lub planowaną w postaci przedpłat dokonywanych przez klientów za jeszcze niedostarczone wyroby i usługi.</p>
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenienia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek (AF.89)	<p>Aktywa finansowe, które powstają z różnic w czasie pomiędzy transakcjami podziału lub transakcjami finansowymi dokonywanymi na rynku wtórnym a odpowiadającymi im płatnościami.</p>
Pozycje uzupełniające	<p>System ma trzy pozycje uzupełniające wykazujące aktywa nieidentyfikowane oddzielnie w schemacie podstawowym, a które mają znaczenie dla bardziej specjalistycznych analiz.</p>
Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku (AN.m)	<p>Dobra trwałego użytku nabyte przez gospodarstwa domowe do celów spożycia (tj. takie, które nie są wykorzystywane przez gospodarstwa domowe jako środki tezauryzacji ani na cele produkcji realizowanej przez przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej będące własnością gospodarstw domowych).</p>
Zagraniczne inwestycje bezpośrednie (AF.m1)	<p>Zagraniczna inwestycja bezpośrednia wywołuje długoterminowe współzależności odzwierciedlające trwałe zaangażowanie jednostki instytucjonalnej będącej rezydentem jednej gospodarki („inwestor bezpośredni”) w jednostce instytucjonalnej będącej rezydentem gospodarki innej niż gospodarka inwestora. Celem inwestora bezpośredniego jest wywarcie znaczącego wpływu na zarządzanie jednostką, w którą zainwestował.</p>
Kredyty i pożyczki zagrożone (AF.m2)	<p>Kredyt lub pożyczka są zagrożone, jeżeli spłata odsetek lub kwoty głównej jest opóźniona o 90 lub więcej dni w stosunku do daty wymagalności, odsetki należne za okres 90 lub więcej dni zostały skapitalizowane, refinansowane lub ich spłata została opóźniona w drodze umowy, lub płatności są opóźnione o mniej niż 90 dni, ale są inne uzasadnione przyczyny (takie jak złożenie wniosku o upadłość dłużnika) budzące wątpliwości co do pełnej realizacji płatności.</p>

ZAŁĄCZNIK 7.2

MAPA ZAPISÓW OD BILANSU OTWARCIA DO BILANSU ZAMKNIĘCIA

Załącznik 7.2 przedstawia mapę zapisów od bilansu otwarcia do bilansu zamknięcia, prezentując szczegółowe informacje na temat każdej kategorii aktywów w odniesieniu do różnych sposobów zmiany wartości bilansowej: poprzez transakcje lub inne zmiany wolumenu aktywów oraz zyski i straty z tytułu posiadania majątku.

Klasyfikacja aktywów, zobowiązań i wartości netto	IV.1 Bilans otwarcia	III.1 i III.2 Transakcje	III.3.1 Pozostałe zmiany wolumenu	III.3.2 Zyski i straty z tytułu posiadania majątku		IV.3 Bilans zamknię- cia
				III.3.2.1 Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku	III.3.2.2 Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku	
Aktywa niefinansowe	AN	P.5, NP	K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN
Niefinansowe aktywa produkowane	AN.1	P.5	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.1
Środki trwałe (*)	AN.11	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.11
Budynki mieszkalne	AN.111	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.111
Pozostałe budynki i budowle	AN.112	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.112
Maszyny i urządzenia	AN.113	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.113
Systemy uzbrojenia	AN.114	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.114
Kultywowane zasoby biologiczne	AN.115	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.115
Produkty własności inte- lektualnej	AN.117	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.117
Rzeczowe środki obro- towe według rodzaju środka	AN.12	P.52	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.12
Aktywa o wyjątkowej wartości	AN.13	P.53	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.13
Niefinansowe aktywa nieprodukowane	AN.2	NP	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2
Zasoby naturalne	AN.21	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.21
Grunty	AN.211	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.211
Zasoby surowców mine- ralnych i energetycznych	AN.212	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.212

Klasyfikacja aktywów, zobowiązań i wartości netto	IV.1 Bilans otwarcia	III.1 i III.2 Transakcje	III.3.1 Pozostałe zmiany wolumenu	III.3.2 Zyski i straty z tytułu posiadania majątku		IV.3 Bilans zamknię- cia
				III.3.2.1 Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku	III.3.2.2 Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku	
Niekultywowane zasoby biologiczne	AN.213	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.213
Zasoby wodne	AN.214	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.214
Pozostałe zasoby natu- ralne	AN.215	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.215
Częstotliwości radiowe	AN.2151	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2151
Pozostałe	AN.2159	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2159
Umowy, umowy leasingu i licencje	AN.22	NP.2	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.22
Nabycie pomniejszone o sprzedaż wartości firmy i aktywów marke- tingowych	AN.23	NP.3	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.23
Aktywa finansowe/ zobowiązania ⁽²⁾	AF	F	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF
Złoto monetarne i specjalne prawa cią- gnięcia (SDR-y)	AF.1	F.1	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.1
Gotówka i depozyty	AF.2	F.2	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.2
Dłużne papiery warto- ściowe	AF.3	F.3	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.3
Kredyty i pożyczki	AF.4	F.4	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.4
Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w fundu- szach inwestycyjnych	AF.5	F.5	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.5
Systemy ubezpiecze- niowe, emerytalno- rentowe i standaryzowa- nych gwarancji	AF.6	F.6	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.6
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	AF.7	F.7	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.7
Pozostałe kwoty do otrzymania/ zapłacen	AF.8	F.8	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.8
Wartość netto	B.90	B.101	B.102	B.1031	B.1032	B.90

(1) Pozycja uzupełniająca: AN.m: wyroby konsumpcyjne trwałego użytku.

(2) Pozycja uzupełniająca: AF.m1: zagraniczne inwestycje bezpośrednie; AF.m2: kredyty i pożyczki zagrożone.

Pozycje bilansujące

B.10	Zmiany wartości netto
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych
B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów
B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku
B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku
B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku
B.90	Wartość netto

Transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań

F	Transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
F.2	Gotówka i depozyty
F.3	Dłużne papiery wartościowe
F.4	Kredyty i pożyczki
F.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia

Transakcje dotyczące towarów i usług

P.5	Akumulacja brutto
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe
P.51c	Amortyzacja środków trwałych (-)
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie środków trwałych
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych
P.5112	Nabycie używanych środków trwałych
P.5113	Rozdysponowanie używanych środków trwałych
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości

Inne pozycje dotyczące akumulacji	
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji
NP.3	Nabycie pomniejszone o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych
K.4	Nierekompensowane konfiskaty
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane
K.6	Zmiany w klasyfikacji
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań
K.7	Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
K.71	Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
K.72	Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku

ROZDZIAŁ 8

SEKWENCJA RACHUNKÓW

WPROWADZENIE

8.01. W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegóły rachunków i bilansów w sekwencji rachunków narodowych. Przedstawiono w nim również interakcje gospodarki krajowej z zagranicą w tej samej sekwencji. Opisano także rachunek wyrobów i usług, odzwierciedlający tożsamość rachunkową leżącą u podłoża podaży oraz wykorzystania wyrobów i usług. Przedstawiono wreszcie zintegrowany zestaw rachunków ekonomicznych, gdzie każdy sektor jest uwidoczniiony w tym samym rachunku, a pozycje rachunku mają formę zagregowaną.

Sekwencja rachunków

8.02. W ESA rejestruje się przepływy i stany w uporządkowanym zestawie rachunków opisujących cykl ekonomiczny od produkcji i tworzenia dochodów, poprzez ich podział i redystrybucję, aż do ich wykorzystania w celu spożycia. Wreszcie w ESA rejestruje się wykorzystanie tego, co pozostało w formie oszczędności, aby uwzględnić akumulację aktywów, zarówno niefinansowych, jak i finansowych.

8.03. Każdy z rachunków obrazuje przychody i rozchody, które zostały zbilansowane poprzez wprowadzenie pozycji bilansującej, zazwyczaj po stronie rozchodów. Pozycję bilansującą przenosi się do następnego rachunku jako pierwszą pozycję po stronie przychodów.

Uporządkowane rejestrowanie transakcji w układzie wynikającym z logicznej analizy życia ekonomicznego pozwala uzyskać agregaty na potrzeby badania sytuacji sektora instytucjonalnego, podsektora lub gospodarki ogółem. Podział rachunków został tak zaprojektowany, by ukazać najistotniejsze informacje ekonomiczne, a pozycja bilansująca każdego rachunku stanowi kluczowy element ukazanych informacji.

8.04. Wyróżnione zostały trzy kategorie rachunków:

- a) rachunki bieżące dotyczą produkcji oraz powiązanego tworzenia, podziału i redystrybucji dochodów oraz ich wykorzystania w formie spożycia; dochód niewykorzystany bezpośrednio w celu spożycia wykazywany jest w pozycji bilansującej „oszczędności”, która jest przenoszona do rachunków akumulacji jako pierwsza pozycja po stronie przychodów rachunku kapitałowego;
- b) w rachunkach akumulacji analizowane są zmiany aktywów i zobowiązań jednostek; umożliwiają one również rejestrowanie zmian wartości netto (różnicy między aktywami a zobowiązaniami);
- c) bilanse pokazują aktywa i zobowiązania ogółem na początek i koniec okresu obrachunkowego, łącznie z ich wartością netto; przepływy zarejestrowane na rachunkach akumulacji dla poszczególnych pozycji aktywów i zobowiązań są widoczne ponownie na rachunku zmian w bilansie.

8.05. Sekwencja rachunków ma zastosowanie do jednostek instytucjonalnych, sektorów i podsektorów instytucjonalnych oraz gospodarki ogółem.

8.06. Pozycje bilansujące są określone zarówno w ujęciu brutto, jak i netto. Ujęcie brutto oznacza, że zostały one obliczone przed odjęciem amortyzacji środków trwałych, a netto – po jej odjęciu. Bardziej istotne jest jednak wyrażenie dochodowych pozycji bilansujących w ujęciu netto, ponieważ amortyzacja środków trwałych stanowi żądanie wypłaty z dochodu do dyspozycji, które musi zostać zaspokojone, jeśli stan środków trwałych w gospodarce ma być utrzymany.

8.07. Rachunki prezentowane są na dwa sposoby:

- a) w formie zintegrowanych rachunków ekonomicznych, z pokazaniem rachunków dla wszystkich sektorów instytucjonalnych, gospodarki ogółem oraz dla zagranicy ujętych w jednej tabeli;
- b) w formie sekwencji rachunków, z podaniem bardziej szczegółowych informacji. Tabele przedstawiające poszczególne rachunki zamieszczone są w niniejszym rozdziale w części zatytułowanej „Sekwencja rachunków”.

8.08. W tabeli 8.1 przedstawiono w sposób zbiorczy rachunki, pozycje bilansujące i najważniejsze zmienne. Nie wskazano w niej kodów dla najważniejszych zmiennych, lecz jest on taki sam jak dla pozycji bilansujących, jedynie z dodatkiem gwiazdki po cyfrze. Przykładowo dla „Salda dochodów pierwotnych” kodem jest B.5g, a odpowiadającym mu kodem najważniejszej zmiennej „Dochód narodowy brutto” jest B.5*g.

8.09. Pozycje bilansujące przedstawiono w tabeli w ujęciu brutto, co zostało uwidoczniione poprzez użycie litery „g” w kodzie. Dla każdego z tych kodów istnieje ujęcie netto, w którym odjęto szacunkową amortyzację środków trwałych. Na przykład w przypadku wartości dodanej wielkość brutto ma kod B.1g, a jej odpowiednik netto (wartość dodana netto), z odjętą amortyzacją środków trwałych, to B.1n.

Tablica 8.1 – Zbiorcza prezentacja rachunków, pozycji bilansujących oraz najważniejszych zmiennych

Rachunki								Pozycje bilansujące		Najważniejsze zmienne	
Pełna sekwencja rachunków dla sektorów instytucjonalnych											
Rachunki bieżące	I.	Rachunek produkcji	I.	Rachunek produkcji					B.1g	Wartość dodana brutto	Produkt krajowy brutto (PKB)
	II.	Rachunki podziału i wykorzystania dochodów	II.1	Rachunki podziału pierwotnego dochodów	II.1.1	Rachunek tworzenia dochodów			B.2g B.3g	Nadwyżka operacyjna brutto Dochód mieszany brutto	
					II.1.2	Rachunek podziału pierwotnego dochodów	II.1.2.1	Rachunek dochodu przedsiębiorcy	B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	
							II.1.2.2	Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów	B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	Dochód narodowy brutto (DNB)
			II.2	Rachunek podziału wtórnego dochodów					B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	Dochód narodowy brutto do dyspozycji
			II.3	Rachunek redystrybucji dochodów w naturze					B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	
			II.4	Rachunek wykorzystania dochodów	II.4.1	Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji			B.8g	Oszczędności brutto	Oszczędności narodowe brutto
					II.4.2	Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji					
Rachunki akumulacji	III.	Rachunki akumulacji	III.1	Rachunek kapitałowy	III.1.1	Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych			B.101	Zmiana wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	
					III.1.2	Rachunek nabycia aktywów niefinansowych			B.9	Wierzytelności netto/zadłużenie netto	
			III.2	Rachunek finansowy					B.9	Wierzytelności netto/zadłużenie netto	

Rachunki								Pozycje bilansujące		Najważniejsze zmienne
			III.3	Rachunek pozostałych zmian aktywów	III.3.1	Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów		B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	
					III.3.2	Rachunki przeszacowań		B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	
							III.3.2.1	B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	
							III.3.2.2	B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	
Bilanse	IV.	Bilanse	IV.1	Bilans otwarcia				B.90	Wartość netto	Wartość narodowa
			IV.2	Zmiany w bilansie				B.10	Zmiany wartości netto ogółem	Zmiany wartości narodowej
			IV.3	Bilans zamknięcia				B.90	Wartość netto	Wartość narodowa

Tablica 8.1 – Zbiorcza prezentacja rachunków, pozycji bilansujących oraz najważniejszych zmiennych (ciąg dalszy)

Rachunki								Pozycje bilansujące		Najważniejsze zmienne
Rachunki transakcji										
	0.	Rachunek wyrobów i usług								
Rachunek zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą)										
Rachunek bieżący	V.	Rachunek zagranicy	V.I	Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą				B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą
			V.II	Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i transferów bieżących				B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą	Saldo obrotów bieżących z zagranicą
Rachunki akumulacji			V.III	Rachunki zewnętrzne akumulacji	V.III.1	Rachunek kapitałowy	V.III.1.1	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych	

Rachunki							Pozycje bilansujące		Najważniejsze zmienne	
						V.III.1.2	Rachunek nabycia aktywów niefinansowych	B.9	Wierzytelności netto/zadłużenie netto	
				V.III.2	Rachunek finansowy			B.9	Wierzytelności netto/zadłużenie netto	Wierzytelności netto/zadłużenie netto
				V.III.3	Rachunek pozostałych zmian aktywów	V.III.3.1	Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów	B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	
						V.III.3.2	Rachunki przeszacowań	B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	
Bilanse			V.IV	Rachunek zewnętrzny aktywów i zobowiązań	V.IV.1	Bilans otwarcia		B.90	Wartość netto	Zewnętrzna pozycja finansowa netto
					V.IV.2	Zmiany w bilansie		B.10	Zmiany wartości netto	
					V.IV.3	Bilans zamknięcia		B.90	Wartość netto	Zewnętrzna pozycja finansowa netto

SEKWENCJA RACHUNKÓW**Rachunki bieżące****Rachunek produkcji (I)**

- 8.10. W rachunku produkcji (I) pokazane są transakcje odnoszące się do procesu produkcji. Sporządza się go dla sektorów instytucjonalnych i dla gałęzi. Przychody w tym rachunku obejmują produkcję globalną, a rozchody – zużycie pośrednie.
- 8.11. W rachunku produkcji ukazana jest jedna z najważniejszych pozycji bilansujących w systemie – wartość dodana, czyli wartość tworzona przez dowolną jednostkę zaangażowaną w działalność produkcyjną – oraz podstawowa zmienna: produkt krajowy brutto. Wartość dodana ma istotne znaczenie ekonomiczne zarówno dla sektorów instytucjonalnych, jak i gałęzi.
- 8.12. Wartość dodaną (pozycję bilansującą rachunku) można obliczać przed lub po uwzględnieniu amortyzacji środków trwałych, czyli może być ona brutto lub netto. Ponieważ produkcja globalna jest wyceniona w cenach bazowych, a zużycie pośrednie – w cenach nabycia, wartość dodana nie zawiera podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów.
- 8.13. Rachunek produkcji na poziomie gospodarki ogółem obejmuje w przychodach – oprócz produkcji globalnej wyrobów i usług – podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów. Dzięki temu możliwe jest uzyskanie produktu krajowego brutto (w cenach rynkowych) jako pozycji bilansującej. Kodem tej kluczowej zmiennej będącej pozycją bilansującą – wartości dodanej na poziomie całej gospodarki, skorygowanej tak, by była wykazana w cenach rynkowych – jest B.1*g, co oznacza PKB w cenach rynkowych. Kodem produktu krajowego netto (PKN) jest B.1*n.
- 8.14. Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM) alokowane są użytkownikom jako koszty. Wymaga to przeklasyfikowania części płatności odsetkowych dla pośredników finansowych jako płatności za usługi i alokowania jej jako produkcji globalnej producentów świadczących usługi pośrednictwa finansowego. Taką samą odpowiednią wartość określa się jako spożycie użytkowników. Na wartość PKB ma wpływ kwota FISIM alokowana do spożycia, eksportu i importu.

Tablica 8.2 – Rachunek I: rachunek produkcji

Rozchody										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samo- rządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
3 604	3 604								P.1	Produkcja globalna
3 077	3 077								P.11	Produkcja globalna rynkowa
147	147								P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne
380	380								P.13	Produkcja globalna nierynkowa
1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Zużycie pośrednie
133	133								D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów
1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g/B.1*g	Wartość dodana brutto/produkt krajowy brutto
222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Amortyzacja środków trwałych
1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n/B.1*n	Wartość dodana netto/produkt krajowy netto

Przychody										
		Odpowiednie zapisy na		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Instytucje finansowe	Gospodarka ogółem	Ogółem
P.1	Produkcja globalna	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604
P.11	Produkcja globalna rynkowa	2 808	146	0	123	0	3 077			3 077
P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	0	0	0	147	0	147			147
P.13	Produkcja globalna nierynkowa			348		32	380			380
P.2	Zużycie pośrednie								1 883	1 883
D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów								133	133
B.1g/B.1*g	Wartość dodana brutto/produkt krajowy brutto									
P.51c	Amortyzacja środków trwałych									
B.1n/B.1*n	Wartość dodana netto/produkt krajowy netto									

Rachunki podziału i wykorzystania dochodów (II)

- 8.15. Podział i wykorzystanie dochodów są analizowane w czterech etapach: podziału pierwotnego, podziału wtórnego, redystrybucji w naturze oraz wykorzystania dochodów.

Pierwszy etap dotyczy tworzenia dochodów wynikających bezpośrednio z procesów produkcji oraz ich podziału pomiędzy czynniki produkcji (pracę, kapitał) a sektor instytucji rządowych i samorządowych (poprzez podatki związane z produkcją i importem oraz dotacje). Umożliwia to określenie nadwyżki operacyjnej (lub dochodu mieszanego w przypadku gospodarstw domowych) oraz dochodów pierwotnych.

W drugim etapie śledzi się redystrybucję dochodów dokonywaną poprzez transfery inne niż transfery socjalne w naturze i transfery kapitałowe. Prowadzi to do uzyskania dochodu do dyspozycji jako pozycji bilansującej.

W trzecim etapie usługi indywidualne świadczone na rzecz społeczeństwa przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) traktowane są jako część spożycia gospodarstw domowych, a odpowiadający im dochód przypisuje się umownie gospodarstwom domowym. Osiąga się to dzięki dwóm rachunkom ze skorygowanymi pozycjami. Wprowadza się rachunek zwany rachunkiem redystrybucji dochodów w naturze, w którym przedstawia się po stronie przychodów przypisane umownie dodatkowe dochody gospodarstw domowych, i odpowiadający im rozchód sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych, przedstawiony jako przypisany umownie transfer z tych sektorów. W ten sposób uzyskuje się pozycję bilansującą zwaną skorygowanym dochodem do dyspozycji, która jest taka sama jak dochód do dyspozycji na poziomie całej gospodarki, lecz różna dla sektorów gospodarstw domowych, instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

W czwartym etapie dochód do dyspozycji przenosi się do następnego rachunku – rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji, pokazując w ten sposób, jak przebiega spożycie dochodów i pozostawiając oszczędności jako pozycję bilansującą. Skoro usługi indywidualne uznaje się przy pomocy rachunku redystrybucji dochodu w naturze za spożycie przez gospodarstwa domowe, w rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji przedstawia się sposób, w jaki ta część skorygowanego dochodu do dyspozycji jest wydawana przez gospodarstwa domowe na transfery socjalne w naturze otrzymywane od sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz od instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych – poprzez dodanie wartości transferów socjalnych w naturze do spożycia gospodarstw domowych, aby uzyskać miarę zwaną spożyciem skorygowanym. Spożycie sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych pomniejsza się o taką samą kwotę, tak by przy obliczaniu oszczędności dla sektorów instytucji rządowych i samorządowych, instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych i gospodarstw domowych podejście skorygowane dawało taką samą pozycję bilansującą dla oszczędności jak podejście standardowe.

Rachunki podziału pierwotnego dochodów (II.1)**Rachunek tworzenia dochodów (II.1.1)**

Układ rachunku tworzenia dochodów według sektorów instytucjonalnych przedstawiony jest w tablicy 8.3.

- 8.16. Rachunek tworzenia dochodów prezentowany jest także według gałęzi, w kolumnach tablic wykorzystania i podaży.
- 8.17. W rachunku tworzenia dochodów przedstawia się transakcje dotyczące dochodów pierwotnych z punktu widzenia sektorów stanowiących ich źródło, a nie tych, dla których dochody są przeznaczone.
- 8.18. Pokazuje się w nim, w jaki sposób wartość dodana pokrywa koszty związane z zatrudnieniem i pozostałe podatki związane z produkcją (pomniejszone o dotacje do produktów). Pozycją bilansującą jest nadwyżka operacyjna, która jest nadwyżką (lub deficytem) uzyskaną z działalności produkcyjnej przed uwzględnieniem odsetek, rent gruntowych lub opłat, które jednostka produkcyjna:
- musi zapłacić od aktywów finansowych czy od zasobów naturalnych, które pożyczyla lub dzierżawi;
  - musi otrzymać od aktywów finansowych czy od zasobów naturalnych, których jest właścicielem.
- 8.19. W przypadku przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej w sektorze gospodarstw domowych, pozycja bilansująca rachunku tworzenia dochodów zawiera ukryty element odpowiadający wynagrodzeniu za pracę wykonywaną przez właściciela lub członków jego rodziny. Dochód z pracy na własny rachunek ma cechy wynagrodzeń oraz cechy zysku z tytułu pracy wykonywanej w charakterze przedsiębiorcy. Dochód ten, niebędący w ścisłym sensie ani wyłącznie wynagrodzeniem, ani wyłącznie zyskiem, określa się jako „dochód mieszany”.
- 8.20. W przypadku produkcji na własne potrzeby usług mieszkaniowych przez gospodarstwa domowe właścicieli mieszkań pozycją bilansującą rachunku tworzenia dochodów jest nadwyżka operacyjna (a nie dochód mieszany).

Tablica 8.3 – Rachunek II.1.1: rachunek tworzenia dochodów

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.1g/B.1*g	Wartość dodana brutto/produkt krajowy brutto
										B.1n/B.1*n	Wartość dodana netto/produkt krajowy netto
1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1		Koszty związane z zatrudnieniem
950			950	6	11	63	29	841	D.11		Wynagrodzenia
200			200	5	0	55	5	145	D.12		Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
181			181	4	0	51	4	132	D.121		Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
168			168	4	0	48	4	122	D.1211		Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
13			13	0	0	3	0	10	D.1212		Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
19			19	1	0	4	1	13	D.122		Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
18			18	1	0	4	1	12	D.1221		Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
1			1	0	0	0	0	1	D.1222		Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
235		0	235						D.2		Podatki związane z produkcją i importem
141		0	141						D.21		Podatki od produktów
121		0	121						D.211		Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)
17		0	17						D.212		Podatki i cła związane z importem (poza VAT)
17		0	17						D.2121		Cła importowe
0		0	0						D.2122		Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)
3		0	3						D.214		Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)
94		0	94	1	0	1	4	88	D.29		Pozostałe podatki związane z produkcją
- 44		0	- 44						D.3		Dotacje
- 8		0	- 8						D.31		Dotacje do produktów

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców									
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców									
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców									
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców									
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców									
D.2	Podatki związane z produkcją i importem								0	
D.21	Podatki od produktów								0	
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)								0	
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)								0	
D.2121	Cła importowe								0	
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)								0	
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)								0	
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją								0	
D.3	Dotacje								0	
D.31	Dotacje do produktów								0	
D.311	Dotacje związane z importem								0	
D.319	Pozostałe dotacje do produktów								0	
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją								0	
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto									
B.3g	Dochód mieszany brutto									
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto									
B.3n	Dochód mieszany netto									

Rachunek podziału pierwotnego dochodów (II.1.2)

- 8.21. W rachunku podziału pierwotnego dochodów, w przeciwieństwie do rachunku tworzenia dochodów, jednostki będące rezydentami oraz sektory instytucjonalne traktuje się jako odbiorców, a nie producentów dochodów pierwotnych.
- 8.22. „Dochód pierwotny” jest dochodem, który jednostki będące rezydentami otrzymują z racji swojego bezpośredniego uczestnictwa w procesach produkcji, oraz dochodem do otrzymania przez właściciela aktywów finansowych lub zasobów naturalnych w zamian za dostarczenie funduszy albo oddanie zasobów naturalnych do dyspozycji innej jednostce instytucjonalnej.
- 8.23. Dla sektora gospodarstw domowych koszty związane z zatrudnieniem (D.1) jako przychód w rachunku podziału pierwotnego dochodów nie są tym samym, co pozycja D.1 jako rozchód w rachunku tworzenia dochodów. W rachunku tworzenia dochodów gospodarstw domowych w pozycji po stronie rozchodów pokazuje się kwotę wypłacaną pracownikom zatrudnionym w przedsiębiorstwie rodzinnym. W rachunku podziału pierwotnego dochodów sektora gospodarstw domowych, w pozycji po stronie przychodów pokazuje się wszystkie koszty związane z zatrudnieniem wypłacone sektorowi gospodarstw domowych z tytułu zatrudnienia w charakterze pracowników w przedsiębiorstwach, sektorze instytucji rządowych i samorządowych itd. Tak więc pozycja w rachunku podziału dochodów gospodarstw domowych ma znacznie większą wartość niż pozycja w rachunku tworzenia dochodów sektora gospodarstw domowych.
- 8.24. Rachunek podziału pierwotnego dochodów (II.1.2) może być zestawiany tylko dla sektorów instytucjonalnych lub podsektorów, gdyż – w przypadku gałęzi – nie jest możliwy podział określonych przepływów związanych z finansowaniem (kredytów i pożyczek kapitałowych oraz zadłużenia) oraz aktywami.
- 8.25. Rachunek podziału pierwotnego dochodów dzielony jest na rachunek dochodu przedsiębiorcy (II.1.2.1) oraz rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów (II.1.2.2).

Tablica 8.4 – Rachunek II.1.2: rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto
										B.3g	Dochód mieszany brutto
										B.2n	Nadwyżka operacyjna netto
										B.3n	Dochód mieszany netto
6		6								D.1	Koszty związane z zatrudnieniem
6		6								D.11	Wynagrodzenia
0		0								D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
0		0								D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
0		0								D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
0		0								D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
0		0								D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
0		0								D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
0		0								D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
0										D.2	Podatki związane z produkcją i importem
0										D.21	Podatki od produktów
0										D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)
0										D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)
0										D.2121	Cła importowe
0										D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)

Rozchody										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
0									D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)
0									D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją
0									D.3	Dotacje
0									D.31	Dotacje do produktów
0									D.311	Dotacje związane z importem
0									D.319	Pozostałe dotacje do produktów
0									D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją
435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Dochody z tytułu własności
230		13	217	6	14	35	106	56	D.41	Odsetki
79		17	62	0			15	47	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych
67		13	54				15	39	D.421	Dywidendy
12		4	8				0	8	D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo
14		14	0				0	0	D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich
47		0	47				47		D.44	Inne dochody z inwestycji
25		0	25				25		D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych
8		0	8				8		D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych

Rozchody										
Ogółem	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Transakcje i pozycje bilansujące
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe			
14		0	14				14		D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
6		0	6				6		D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
8		0	8				8		D.4432	Zatrzymane zyski przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
653			65	0	27	7	0	31	D.45	Renty gruntowe
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto

Tablica 8.4 – Rachunek II.1.2: podział pierwotny dochodów (ciąg dalszy)

Przychody										
Ogółem	Transakcje i pozycje bilansujące	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Dochód mieszany brutto				61		61			61
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Dochód mieszany netto				53		53			53
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem				1 154		1 154	2		1 156

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.11	Wynagrodzenia				954		954	2		956
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				200		200	0		200
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				181		181	0		181
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców				168		168	0		168
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców				13		13	0		13
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				19		19	0		19
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców				18		18	0		18
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców				1		1	0		1
D.2	Podatki związane z produkcją i importem			235			235			235
D.21	Podatki od produktów			141			141			141
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)			121			121			121
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)			17			17			17
D.2121	Cła importowe			17			17			17
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)			0			0			0
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)			3			3			3
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją			94			94			94
D.3	Dotacje			- 44			- 44			- 44
D.31	Dotacje do produktów			- 8			- 8			- 8
D.311	Dotacje związane z importem			0			0			0

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.319	Pozostałe dotacje do produktów			- 8			- 8			- 8
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją			- 36			- 36			- 36
D.4	Dochody z tytułu własności	96	149	22	123	7	397	38		435
D.41	Odsetki	33	106	14	49	7	209	21		230
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	10	25	7	20	0	62	17		79
D.421	Dywidendy	10	25	5	13	0	53	14		67
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo			2	7		9	3		12
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	4	7	0	3	0	14	0		14
D.44	Inne dochody z inwestycji	8	8	1	30	0	47	0		47
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	5	0	0	20	0	25	0		25
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych				8		8	0		8
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3	8	1	2	0	14	0		14
D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	1	3	0	2	0	6	0		6
D.4432	Zatrzymane zyski przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	2	5	1	0	0	8	0		8
D.45	Renty gruntowe	41	3	0	21	0	65			65
B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto									
B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto									

Rachunek dochodu przedsiębiorcy (II.1.2.1)

- 8.26. Celem rachunku dochodu przedsiębiorcy jest określenie pozycji bilansującej odpowiadającej pojęciu zysku bieżącego przed podziałem i opodatkowaniem podatkiem dochodowym, z reguły wykorzystywanemu w rachunkowości przedsiębiorstw.
- 8.27. Rachunek ten, w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, dotyczy tylko ich działalności rynkowej.
- 8.28. Dochód przedsiębiorcy odpowiada nadwyżce operacyjnej lub dochodowi mieszanemu (po stronie przychodów):
- powiększonej o* dochody z tytułu własności otrzymywane w związku z aktywami finansowymi i innymi aktywami należącymi do przedsiębiorstwa (po stronie przychodów),
  - pomniejszonej o* odsetki z tytułu zadłużenia płacone przez przedsiębiorstwo, inne dochody z inwestycji oraz renty gruntowe do zapłacenia za grunty i inne zasoby naturalne dzierżawione przez przedsiębiorstwo (po stronie rozchodów).

Dochodów z tytułu własności do zapłacenia w formie dywidend, dochodu podzielonego jednostek typu przedsiębiorstwo lub reinwestowanych zysków z zagranicznych inwestycji bezpośrednich nie odejmuje się od dochodu przedsiębiorcy.

Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów (II.1.2.2)

- 8.29 Celem rachunku podziału pierwotnego pozostałych dochodów jest powrót od pojęcia dochodu przedsiębiorcy do pojęcia dochodów pierwotnych. Zawiera on zatem elementy dochodów pierwotnych niewłączone do rachunku dochodu przedsiębiorcy:
- a) w przypadku przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych – podzielone dywidendy, dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo oraz reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich (po stronie rozchodów);
  - b) w przypadku gospodarstw domowych:
    - 1) dochody z tytułu własności do zapłacenia, z wyłączeniem rent gruntowych oraz odsetek do zapłacenia w związku z działalnością przedsiębiorcy (po stronie rozchodów);
    - 2) koszty związane z zatrudnieniem (po stronie przychodów);
    - 3) dochody z tytułu własności do otrzymania, z wyłączeniem dochodów do otrzymania w związku z działalnością przedsiębiorstwa (po stronie przychodów);
  - c) w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych:
    - 1) dochody z tytułu własności do zapłacenia, z wyłączeniem dochodów do zapłacenia w związku z działalnością rynkową (po stronie rozchodów);
    - 2) podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje (po stronie przychodów);
    - 3) dochody z tytułu własności do otrzymania, z wyłączeniem dochodów do otrzymania w związku z działalnością rynkową (po stronie przychodów).

Tablica 8.5 – Rachunek II.1.2.1: dochód przedsiębiorcy

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto
										B.3g	Dochód mieszany brutto
										B.2n	Nadwyżka operacyjna netto
										B.3n	Dochód mieszany netto
240			240				153	87	D.4	Dochody z tytułu własności	
162			162				106	56	D.41	Odsetki	
									D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	
									D.421	Dywidendy	
									D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	
									D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	
47			47				47		D.44	Inne dochody z inwestycji	
25			25				25		D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	
8			8				8		D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	
14			14				14		D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	
31			31				0	31	D.45	Renty gruntowe	
343			343				42	301	B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	
174			174				30	144	B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	

Tablica 8.5 – Rachunek II.1.2.1: dochód przedsiębiorcy (ciąg dalszy)

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wytobów i usług	Ogółem
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Dochód mieszany brutto				61		61			61
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Dochód mieszany netto				53		53			53
D.4	Dochody z tytułu własności	96	149				245			245
D.41	Odsetki	33	106				139			139
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	10	25				35			35
D.421	Dywidendy	10	25				35			35
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo						0			0
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	4	7				11			11
D.44	Inne dochody z inwestycji	8	8				16			16
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	5					5			5
D.442	Dochody z inwestycji do zapłaceniu z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych						0			0
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3	8				11			11
D.45	Renty gruntowe	41	3				44			44
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto									
B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto									

Tablica 8.5 – Rachunek II.1.2.2: podział pierwotny pozostałych dochodów

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto
										B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto
6		6								D.1	Koszty związane z zatrudnieniem
6		6								D.11	Wynagrodzenia
										D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
										D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
										D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
										D.2	Podatki związane z produkcją i importem
										D.21	Podatki od produktów
										D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)
										D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)
										D.2121	Cła importowe
										D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)
										D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)
										D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją
										D.3	Dotacje
										D.31	Dotacje do produktów
										D.311	Dotacje związane z importem

Rozchody										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
									D.319	Pozostałe dotacje do produktów
									D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją
214		63	151	6	41	42	15	47	D.4	Dochody z tytułu własności
68		13	55	6	14	35			D.41	Odsetki
98		36	62				15	47	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych
54		0	54				15	39	D.421	Dywidendy
44		36	8					8	D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo
14		14	0						D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich
									D.44	Inne dochody z inwestycji
									D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych
									D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych
									D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
34			34	0	27	7			D.45	Renty gruntowe
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto

Tablica 8.5 – Rachunek II.1.2.2: podział pierwotny pozostałych dochodów (ciąg dalszy)

		Przychody								
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	301	42				343			343
B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	144	30				174			174
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem				1 154		1 154	2		1 156
D.11	Wynagrodzenia				954		954	2		956
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				200		200			200
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				181		181			181
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców				19		19			19
D.2	Podatki związane z produkcją i importem			235			235			235
D.21	Podatki od produktów			141			141			141
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)			121			121			121
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)			17			17			17
D.2121	Cła importowe			17			17			17
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)			0			0			0
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)			3			3			3
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją			94			94			94
D.3	Dotacje			- 44			- 44			- 44
D.31	Dotacje do produktów			- 8			- 8			- 8

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.311	Dotacje związane z importem			0			0			0
D.319	Pozostałe dotacje do produktów			- 8			- 8			- 8
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją			- 36			- 36			- 36
D.4	Dochody z tytułu własności			22	123	7	152	38		190
D.41	Odsetki			14	49	7	70	21		91
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych			7	20	0	27	17		44
D.421	Dywidendy			5	13	0	18	14		32
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo			2	7	0	9	3		12
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich			0	3	0	3	0		3
D.44	Inne dochody z inwestycji			1	30	0	31	0		31
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych			0	20	0	20	0		20
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych			0	8	0	8	0		8
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania			1	2	0	3	0		3
D.45	Renty gruntowe			0	21	0	21			21
B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto									
B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto									

Rachunek podziału wtórnego dochodów (II.2)

- 8.30. W rachunku podziału wtórnego dochodów pokazuje się, w jaki sposób saldo dochodów pierwotnych sektora instytucjonalnego jest rozdzielane w drodze redystrybucji: podatków bieżących od dochodów, majątku itp., składek na ubezpieczenia społeczne i świadczeń społecznych (z wyłączeniem transferów socjalnych w naturze) oraz pozostałych transferów bieżących.
- 8.31. Pozycją bilansującą rachunku jest dochód do dyspozycji, który odzwierciedla transakcje bieżące i jest kwotą dostępną do przeznaczenia na spożycie lub oszczędności.
- 8.32. Składki na ubezpieczenia społeczne są rejestrowane po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów gospodarstw domowych oraz po stronie przychodów na rachunku podziału wtórnego dochodów sektorów instytucjonalnych odpowiadających za zarządzanie ubezpieczeniami społecznymi. Gdy składki te są do zapłacenia przez pracodawców na rzecz ich pracowników, włącza się je najpierw do kosztów związanych z zatrudnieniem, po stronie rozchodów na rachunku tworzenia dochodów pracodawców, ponieważ stanowią część kosztów wynagrodzeń; są one także rejestrowane jako koszty związane z zatrudnieniem, po stronie przychodów na rachunku podziału pierwotnego dochodów gospodarstw domowych, ponieważ odpowiadają świadczeniom na rzecz gospodarstw domowych.

Od składek na ubezpieczenia społeczne wykazanych po stronie rozchodów na rachunku podziału wtórnego dochodów gospodarstw domowych odliczone są opłaty za usługi funduszy emerytalno-rentowych i innych instytucji ubezpieczeniowych, których wszystkie przychody – lub ich część – składają się z faktycznych składek na ubezpieczenia społeczne.

W tabelicy pokazana jest pozycja korygująca dotycząca opłat za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych. Składki netto na ubezpieczenia społeczne (D.61) rejestruje się po odliczeniu tych opłat, lecz ponieważ trudno jest rozdzielić je na poszczególne składniki pozycji D.61, składki te są pokazane w tabelicy wraz z tymi opłatami. Tak więc D.61 jest sumą swych składników pomniejszoną o wyżej wymienioną pozycję korygującą.

Rachunek redystrybucji dochodów w naturze (II.3)

- 8.33. W rachunku redystrybucji dochodów w naturze przedstawia się szerszy obraz dochodów gospodarstw domowych poprzez włączenie przepływów odpowiadających wykorzystaniu wyrobów i usług indywidualnych, które gospodarstwa te otrzymują nieodpłatnie od sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, tj. transferów socjalnych w naturze. Ułatwia to porównanie w czasie, gdy występują różnice lub zmiany warunków ekonomicznych i społecznych, oraz stanowi uzupełnienie analizy roli sektora instytucji rządowych i samorządowych w redystrybucji dochodów.
- 8.34. Transfery socjalne w naturze są rejestrowane po stronie przychodów na rachunku redystrybucji dochodów w naturze w przypadku gospodarstw domowych, a po stronie rozchodów – w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.
- 8.35. Pozycją bilansującą rachunku redystrybucji dochodów w naturze jest skorygowany dochód do dyspozycji, który jest pierwszą pozycją po stronie przychodów na rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji (II.4.2).

Tablica 8.6 – Rachunek II.2: rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody										
Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
									B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto
									B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto
1 229		17	1 212	7	582	248	277	98		Transfery bieżące
213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
204		1	203	0	176	0	7	20	D.51	Podatki dochodowe
9			9	0	2	0	3	4	D.59	Pozostałe podatki bieżące
333		0	333		333				D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne
181		0	181		181				D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
168		0	168		168				D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
13		0	13		13				D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
19		0	19		19				D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
18		0	18		18				D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
1		0	1		1				D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
129		0	129		129				D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
115		0	115		115				D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe
14		0	14		14				D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe
10		0	10		10				D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe
8		0	8		8				D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe

Rozchody										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
2		0	2		2				D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe
- 6		0	- 6		- 6				D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych
384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
53		0	53			53			D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne
45		0	45			45			D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego
8		0	8			8			D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego
279		0	279	5	0	7	205	62	D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych
250		0	250	3	0	5	193	49	D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
29		0	29	2	0	2	12	13	D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
52			52			52			D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne
299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Pozostałe transfery bieżące
58		2	56	0	31	4	13	8	D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
44		1	43	0	31	4	0	8	D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
14		1	13				13		D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
60		12	48				48		D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
45		0	45				45		D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
15		12	3				3		D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
96		0	96			96			D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych
23		1	22			22			D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa

Rozchody										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
53		1	52	2	40	5	1	4	D.75	Różne transfery bieżące
36		0	36	0	29	5	1	1	D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
8		1	7		7				D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi
9		0	9	2	4	0	0	3	D.759	Pozostałe różne transfery bieżące
9			9			9			D.76	Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB
1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Dochód do dyspozycji netto

Tablica 8.6 – Rachunek II.2: rachunek podziału wtórnego dochodów (ciąg dalszy)

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864
B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642
	Transfery bieżące	72	275	367	420	40	1 174	55		1 229
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.			213			213	0		213
D.51	Podatki dochodowe			204			204	0		204
D.59	Pozostałe podatki bieżące			9			9			9
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	66	212	50	0	5	333	0		333

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	31	109	38	0	3	181	0		181
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	27	104	35	0	2	168	0		168
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4	5	3	0	1	13	0		13
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	12	2	4	0	1	19	0		19
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	12	1	4	0	1	18	0		18
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0	1	0	0	0	1	0		1
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	25	94	9	0	1	129	0		129
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	19	90	6	0	0	115	0		115
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	6	4	3	0	1	14	0		14
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe		10				10	0		10
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe		8				8	0		8
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe		2				2	0		2
D.61SC	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	2	3		1		6	0		6
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze				384		384	0		384
D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne				53		53	0		53
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego				45		45	0		45
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego				8		8	0		8
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych				279		279	0		279

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych				250		250	0		250
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych				29		29	0		29
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne				52		52	0		52
D.7	Pozostałe transfery bieżące	6	62	104	36	36	244	55		299
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		47				47	11		58
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		44				44			44
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		3				3	11		14
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	6	15	1	35	0	57	3		60
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	6		1	35		42	3		45
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		15				15	0		15
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych			96			96	0		96
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa			1			1	22		23
D.75	Różne transfery bieżące	0	0	6	1	36	43	10		53
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych					36	36			36
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi				1		1	7		8
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące			6			6	3		9
D.76	Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB							9		9
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto									
B.6n	Dochód do dyspozycji netto									

Tablica 8.7 – Rachunek II.3: rachunek redystrybucji dochodów w naturze

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
										B.6n	Dochód do dyspozycji netto
215			215	31		184				D.63	Transfery socjalne w naturze
211			211	31		180				D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa
4			4			4				D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa
1 826			1 826	6	1 434	133	25	228		B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto
1 604			1 604	3	1 411	106	13	71		B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto

Przychody											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na			
Transakcje i pozycje bilansujące		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem	
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
D.63	Transfery socjalne w naturze				215		215			215	
D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa				211		211			211	
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa				4		4			4	
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto										
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto										

Rachunek wykorzystania dochodów (II.4)

- 8.36. W rachunku wykorzystania dochodów pokazano – dla sektorów instytucjonalnych, w których występuje spożycie – jak dochód do dyspozycji (lub skorygowany dochód do dyspozycji) jest rozdzielany na spożycie (lub spożycie skorygowane) oraz oszczędności.
- 8.37. Spożycie jest rejestrowane w systemie tylko dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych oraz gospodarstw domowych. Ponadto rachunek wykorzystania dochodów obejmuje – dla gospodarstw domowych i dla funduszy emerytalno-rentowych – pozycję korygującą (D.8: korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych), która odnosi się do sposobu, w jaki są rejestrowane transakcje pomiędzy gospodarstwami domowymi a funduszami emerytalno-rentowymi. Jest to wyjaśnione w rozdziale dotyczącym transakcji podziału, w pkt 4.141.

Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji (II.4.1)

- 8.38. W rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji uwzględnia się pojęcie spożycia finansowanego przez różne sektory: gospodarstw domowych, instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.
- 8.39. Pozycję bilansującą rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji stanowią oszczędności.

Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji (II.4.2)

- 8.40. Rachunek ten powiązany jest z rachunkiem redystrybucji dochodów w naturze (II.3). W rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji uwzględnia się pojęcie spożycia skorygowanego, które odpowiada wartości wyrobów i usług będących faktycznie do dyspozycji gospodarstw domowych na cele spożycia, nawet jeśli ich nabycie jest finansowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych.

W rezultacie spożycie skorygowane sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych odpowiada jedynie spożyciu ogólnospołecznemu.

- 8.41. Na poziomie gospodarki ogółem spożycie i spożycie skorygowane są sobie równe, różny jest jedynie podział pomiędzy sektory instytucjonalne. Ta sama zależność jest prawdziwa dla dochodu do dyspozycji i skorygowanego dochodu do dyspozycji.
- 8.42. Oszczędności stanowią pozycję bilansującą w obu wersjach rachunku wykorzystania dochodu. Ich wartość jest identyczna dla wszystkich sektorów, bez względu na to, czy jest uzyskiwana poprzez odjęcie spożycia od dochodu do dyspozycji, czy poprzez odjęcie spożycia skorygowanego od skorygowanego dochodu do dyspozycji.
- 8.43. Oszczędności są (dodatnią lub ujemną) kwotą wynikającą z transferów bieżących, która stanowi więź z akumulacją. Jeśli oszczędności są dodatnie, niewydatkowany dochód wykorzystywany jest na nabycie aktywów lub na spłatę zobowiązań. Jeśli oszczędności są ujemne, pewne aktywa są likwidowane lub pewne zobowiązania narastają.

Tablica 8.8 – Rachunek II.4.1: rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
										B.6n	Dochód do dyspozycji netto
1 399			1 399	32	1 015	352				P.3	Spożycie
1 230			1 230	31	1 015	184				P.31	Spożycie indywidualne
169			169	1		168				P.32	Spożycie ogólnospołeczne
11		0	11	0		0	11	0		D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
427			427	5	215	- 35	14	228		B.8g	Oszczędności brutto
205			205	2	192	- 62	2	71		B.8n	Oszczędności netto
- 13		- 13								B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą

Przychody										
		Odpowiednie zapisy na		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604
P.3	Spożycie								1 399	1 399
P.31	Spożycie indywidualne								1 230	1 230
P.32	Spożycie ogólnospołeczne								169	169
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych				11		11	0		11
B.8g	Oszczędności brutto									
B.8n	Oszczędności netto									
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą									

Tablica 8.9 – Rachunek II.4.2: rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji

Rozchody											
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące	
										B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto
										B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto
1 399			1 399	1	1 230	168				P.4	Spożycie skorygowane
1 230			1 230		1 230					P.41	Spożycie indywidualne skorygowane
169			169	1		168				P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane
11		0	11	0		0	11	0		D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
427			427	5	215	- 35	14	228		B.8g	Oszczędności brutto
205			205	2	192	- 62	2	71		B.8n	Oszczędności netto
- 13		- 13								B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą

Przychody										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagra- nicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604
P.4	Spożycie skorygowane								1 399	1 399
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane								1 230	1 230
P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane								169	169
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych				11		11	0		11
B.8g	Oszczędności brutto									
B.8n	Oszczędności netto									
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą									

Rachunki akumulacji (III)

- 8.44. Rachunki akumulacji są rachunkami dotyczącymi przepływów. Rejestruje się na nich różne przyczyny zmian aktywów i zobowiązań jednostek oraz zmianę ich wartości netto.
- 8.45. Zmiany aktywów rejestrowane są po lewej stronie rachunków (ze znakiem plus lub minus), zmiany zobowiązań i wartości netto – po prawej stronie (ze znakiem plus lub minus).

Rachunek kapitałowy (III.1)

- 8.46. Na rachunku kapitałowym rejestruje się nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów niefinansowych dokonywane przez jednostki będące rezydentami oraz mierzy zmianę wartości netto z tytułu oszczędności (ostatnia pozycja bilansująca na rachunkach bieżących) oraz transferów kapitałowych.
- 8.47. Rachunek kapitałowy umożliwia określenie zakresu, w jakim nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów niefinansowych było sfinansowane z oszczędności oraz z transferów kapitałowych. Pokazuje on wierzytelności netto odpowiadające kwocie dostępnej jednostce czy sektorowi na cele finansowania, bezpośrednio lub pośrednio, innych jednostek czy sektorów, albo zadłużenie netto odpowiadające kwocie, którą jednostka czy sektor zmuszone są pożyczyć od innych jednostek czy sektorów.

Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych (III.1.1)

- 8.48. Rachunek ten umożliwia określenie zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych, która odpowiada oszczędnościom netto powiększonym o transfery kapitałowe do otrzymania, pomniejszonym o transfery kapitałowe do zapłacenia.

Rachunek nabycia aktywów niefinansowych (III.1.2)

- 8.49. Na rachunku tym rejestruje się nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów niefinansowych w celu powrotu od pojęcia zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych do wierzytelności bądź zadłużenia netto.

Rachunek finansowy (III.2)

- 8.50. Na rachunku finansowym rejestruje się – według rodzajów instrumentów finansowych – zmiany aktywów finansowych i zobowiązań składające się na wierzytelności bądź zadłużenie netto. Ponieważ powinny one odpowiadać nadwyżce lub deficytowi finansowemu będącym pozycją bilansującą rachunek kapitałowy, przeniesionym do tego rachunku jako pierwsza pozycja po stronie zmian zobowiązań i wartości netto, na rachunku tym nie ma pozycji bilansującej.
- 8.51. Klasyfikacja aktywów i zobowiązań wykorzystana na rachunku finansowym jest identyczna z klasyfikacją stosowaną w bilansach.

Tablica 8.10 – Rachunek III.1.1: rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
									B.8n	Oszczędności netto
									B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą
									D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania
									D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania
									D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania
									D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania
									D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia
									D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia
									D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia
									D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia
192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
	Transakcje i pozycje bilansujące	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		Ogółem
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	
B.8n	Oszczędności netto	71	2	- 62	192	2	205			205
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą							- 13		- 13
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	33	0	6	23	0	62	4		66

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania			2			2			2
D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	23	0	0	0	0	23	4		27
D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	10		4	23		37			37
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	-16	-7	-34	-5	-3	-65	-1		-66
D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia	0	0	0	-2	0	-2	0		-2
D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia			-27			-27			-27
D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia	-16	-7	-7	-3	-3	-36	-1		-37
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88	-5	-90	210	-1	202	-10		192

Tablica 8.11 – Rachunek III.1.2: rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
									B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych
414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Akumulacja brutto
192			192	2	32	11	-4	151	P.5n	Akumulacja netto
376			376	5	48	35	8	280	P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe
359			359	5	48	35	8	263	P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie środków trwałych
358			358	5	45	38	8	262	P.5111	Nabycie nowych środków trwałych
9			9	1	3	0	0	5	P.5112	Nabycie używanych środków trwałych
-8			-8	-1	0	-3		-4	P.5113	Rozdysponowanie używanych środków trwałych
17			17					17	P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		
Ogółem										Transakcje i pozycje bilansujące
- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Amortyzacja środków trwałych
28			28	0	2	0	0	26	P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych
10			10	0	5	3	0	2	P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości
0			0	1	4	2	0	- 7	NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych
0			0	1	3	2	0	- 6	NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych
0		0	0	0	1	0	0	- 1	NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji
0		0	0				0	0	NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)

Tablica 8.11 – Rachunek III.1.2: rachunek nabycia aktywów niefinansowych (ciąg dalszy)

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
	Transakcje i pozycje bilansujące	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		Ogółem
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192
P.5g	Akumulacja brutto								414	414
P.5n	Akumulacja netto								192	192
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe								376	376
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie środków trwałych								359	359

Zmiany zobowiązań i wartości netto

	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		Ogółem
							rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	
Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem			
P.5111								358	358
P.5112								9	9
P.5113								- 8	- 8
P.512								17	17
P.51c								- 222	- 222
P.52								28	28
P.53								10	10
NP								0	0
NP.1								0	0
NP.2									
NP.3									
B.9									

Tablica 8.12 – Rachunek III.2: rachunek finansowy

Zmiany aktywów

	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	B.9	Transakcje i pozycje bilansujące
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		
Ogółem										Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)
483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Nabycie netto aktywów finansowych

Zmiany aktywów

	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
0		1	- 1				- 1		F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
0		1	- 1				- 1		F.11	Złoto monetarne
0		0	0				0		F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Gotówka i depozyty
36		3	33	1	10	2	15	5	F.21	Gotówka
28		2	26	1	27	- 27	- 5	30	F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe
- 5			- 5				- 5		F.221	Pozycje międzybankowe
33		2	31	1	27	- 27	0	30	F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe
36		6	30	0	27	- 1	0	4	F.29	Pozostałe depozyty
95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Dłużne papiery wartościowe
29		2	27	0	3	1	13	10	F.31	Krótkoterminowe
66		7	59	- 1	7	3	53	- 3	F.32	Długoterminowe
82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Kredyty i pożyczki
25		3	22	0	3	1	4	14	F.41	Krótkoterminowe
57		1	56	0	0	2	49	5	F.42	Długoterminowe
119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych
103		12	91	0	53	3	25	10	F.51	Udziały kapitałowe
87		10	77	0	48	1	23	5	F.511	Akcje notowane
9		2	7	0	2	1	1	3	F.512	Akcje nienotowane
7		0	7	0	3	1	1	2	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje i pozycje bilansujące
16		0	16	0	13	0	3	0	F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
7		0	7	0	5	0	2	0	F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego
9		0	9	0	8	0	1	0	F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
7		0	7	0	4	0	2	1	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
22		0	22	0	22	0	0	0	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich
11		0	11		11				F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe
3		0	3				3		F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających
2		0	2		2				F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe
3		0	3	0	0	1	2	0	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji
14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
12		0	12	0	1	0	8	3	F.71	Instrumenty pochodne
5		0	5	0	1	0	3	1	F.711	Opcje
7		0	7	0	0	0	5	2	F.712	Kontrakty typu <i>forward</i>
2			2		2			0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników
25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
15		8	7		3	1		3	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki
10		2	8	1	1	4	1	1	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek

Tablica 8.12 – Rachunek III.2: rachunek finansowy (ciąg dalszy)

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Transakcje i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0
F	Zaciągnięcie netto zobowiązań finansowych	139	173	93	15	6	426	57		483
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)									
F.11	Złoto monetarne									
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							0		0
F.2	Gotówka i depozyty		65	37			102	- 2		100
F.21	Gotówka			35			35	1		36
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe		26	2			28	0		28
F.221	Pozycje międzybankowe		- 5				- 5			- 5
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe		31	2			33			33
F.29	Pozostałe depozyty		39				39	- 3		36
F.3	Dłużne papiery wartościowe	6	30	38	0	0	74	21		95
F.31	Krótkoterminowe	2	18	4	0	0	24	5		29
F.32	Długoterminowe	4	12	34	0	0	50	16		66
F.4	Kredyty i pożyczki	21	0	9	11	6	47	35		82
F.41	Krótkoterminowe	4	0	3	2	2	11	14		25
F.42	Długoterminowe	17	0	6	9	4	36	21		57
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	83	22				105	14		119
F.51	Udziały kapitałowe	83	11				94	9		103
F.511	Akcje notowane	77	7				84	3		87

Zmiany zobowiązań i wartości netto

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		Ogółem
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	
F.512	Akcje nienotowane	3	4				7	2		9
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	3					3	4		7
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych		11				11	5		16
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego		5				5	2		7
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego		6				6	3		9
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		48	0			48	0		48
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		7				7	0		7
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich		22				22	0		22
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe		11				11	0		11
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających		3				3	0		3
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe		2				2	0		2
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji		3	0			3	0		3
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3	8	0	0	0	11	3		14
F.71	Instrumenty pochodne	2	7	0	0	0	9	3		12
F.711	Opcje	2	2	0	0	0	4	1		5
F.712	Kontrakty typu <i>forward</i>	0	5	0	0	0	5	2		7
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	1	1				2			2
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	26		9	4		39	-14		25
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	6	0	6	4	0	16	-1		15
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	20	0	3	0	0	23	-13		10

Rachunek pozostałych zmian aktywów (III.3)

- 8.52. Na rachunku pozostałych zmian aktywów rejestruje się zmiany aktywów i zobowiązań jednostek, inne niż związane z oszczędnościami i dobrowolnymi transferami majątku, które z kolei rejestrowane są na rachunkach kapitałowym i finansowym. Jest on podzielony na rachunki: rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów (III.3.1) oraz rachunek przeszacowań (III.3.2).

Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów (III.3.1)

- 8.53. Przemieszczenia rejestrowane na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów wpływają na wartość netto w bilansach odnośnych jednostek, sektorów i podsektorów. Zmiana ta, nazywana zmianą wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów, jest pozycją bilansującą tego rachunku.

Rachunek przeszacowań (III.3.2)

- 8.54. Na rachunku przeszacowań rejestruje się zmiany wartości aktywów i zobowiązań z tytułu zmian ich cen.

Dla danych aktywów czy zobowiązań zmiana ta mierzona jest jako:

- a) różnica między ich wartością na koniec okresu obrachunkowego a ich wartością na początek okresu obrachunkowego lub na dzień wprowadzenia ich do bilansu po raz pierwszy; albo
- b) różnica między ich wartością na dzień, w którym zostały wypisane z bilansu, a ich wartością na początek okresu obrachunkowego lub na dzień wprowadzenia ich do bilansu po raz pierwszy.

Różnica ta zwana jest „nominalnymi zyskami (lub stratami) z tytułu posiadania majątku”.

Nominalne zyski z tytułu posiadania majątku odpowiadają dodatnim przeszacowaniom aktywów lub ujemnym przeszacowaniom zobowiązań (finansowych).

Nominalne straty z tytułu posiadania majątku odpowiadają ujemnym przeszacowaniom aktywów lub dodatnim przeszacowaniom zobowiązań (finansowych).

- 8.55. Przepływy rejestrowane na rachunku przeszacowań zmieniają wartość netto bilansów odnośnych jednostek. Zmiana ta, zwana „zmianą wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku”, jest pozycją bilansującą tego rachunku. Jest ona rejestrowana po stronie zmian zobowiązań i wartości netto.
- 8.56. Rachunek przeszacowań rozdzielony jest na dwa subrachunki: rachunek neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.1) oraz rachunek realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.2).

Rachunek neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.1)

- 8.57. Na rachunku neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku rejestruje się zmiany wartości aktywów i zobowiązań w stosunku do zmian ogólnego poziomu cen. Zmiany takie odpowiadają przeszacowaniu niezbędnemu do zachowania ogólnej siły nabywczej aktywów i zobowiązań. Ogólny indeks cen, jaki powinien być zastosowany dla tego przeszacowania, jest indeksem cen końcowego popytu narodowego, z wyłączeniem przyrostu rzeczowych środków obrotowych.

Rachunek realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (III.3.2.2)

- 8.58. Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku stanowią miarę różnicy pomiędzy nominalnymi zyskami i stratami z tytułu posiadania majątku a neutralnymi zyskami i stratami z tytułu posiadania majątku.
- 8.59. Jeśli nominalne zyski z tytułu posiadania majątku, po odliczeniu nominalnych strat z tego tytułu w odniesieniu do danych aktywów przewyższają neutralne zyski z tytułu posiadania majątku, po odliczeniu strat z tego tytułu – jednostka posiadająca dany majątek osiąga realny zysk z tytułu jego posiadania. Zysk ten odzwierciedla fakt, że faktyczna cena aktywów wzrosła – przeciętnie – szybciej niż ogólny poziom cen. Natomiast spadek ceny względnej aktywów powoduje realną stratę z tytułu ich posiadania dla posiadającej je jednostki.

Z tego samego powodu wzrost ceny względnej zobowiązań powoduje realną stratę z tytułu ich posiadania, natomiast spadek ich ceny względnej generuje realny zysk z tytułu ich posiadania.

Tablica 8.13 – Rachunek III.3.1: rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów								
Ogółem	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy
33	33	0	0	7	0	26	K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów
3	3			3			AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
30	30	0	0	4	0	26	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
26	26			4		22	AN.21	Zasoby naturalne
4	4					4	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
0	0						AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
- 11	- 11	0	0	- 2	0	- 9	K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych
- 8	- 8	0	0	- 2	0	- 6	K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych
- 8	- 8			- 2		- 6	AN.21	Zasoby naturalne
- 3	- 3	0	0	0	0	- 3	K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych
0	0						AN.21	Zasoby naturalne
- 1	- 1					- 1	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
- 2	- 2					- 2	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
- 11	- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych
- 9	- 9			- 4		- 5	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
- 2	- 2			- 2			AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
0	0						AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
0	0	0	0	5	0	- 5	K.4	Nierekompensowane konfiskaty
0	0			1		- 1	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
0	0			4		- 4	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane

Zmiany aktywów								
Ogółem	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy
0	0				—		AF	Aktywa finansowe
2	2	0	0	0	1	1	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane
1	1					1	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
0	0						AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
1	1				1		AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
0	0	0	0	-4	-2	6	K.6	Zmiany w klasyfikacji
2	2	0	0	-4	0	6	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej
0	0			-3		3	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
0	0			-1		1	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
2	2					2	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
-2	-2	0	0	0	-2	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań
-2	-2				-2		AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
0	0			0	0	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
0	0			0	0	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
13	13	0	0	0	-1	14		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem
-7	-7	0	0	-3	-2	-2	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
-2	-2			-3		1	AN.11	Środki trwałe
-3	-3					-3	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
-2	-2				-2		AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
17	17	0	0	3	0	14	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
9	9	0	0	1	-2	10	AN.21	Zasoby naturalne
6	6			2		4	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje

Zmiany aktywów

Ogółem	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy
0	0					0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
3	3	0	0	0	1	2	AF	Aktywa finansowe
0	0				0	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
0	0				0	0	AF.2	Gotówka i depozyty
0	0				0	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe
					0	0	AF.4	Kredyty i pożyczki
2	2					2	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
1	1				1		AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
0	0						AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
0	0						AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
							B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów

Tablica 8.13 – Rachunek III.3.1: rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów (ciąg dalszy)

Zmiany zobowiązań i wartości netto

	Pozostałe przepływy	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.14 Gospodarstwa domowe	S.15 INKgd	S.1 Gospodarka ogółem	Ogółem
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów							
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AN.21	Zasoby naturalne							
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje							

Zmiany zobowiązań i wartości netto

	Pozostałe przepływy	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.14 Gospodarstwa domowe	S.15 INKgd	S.1 Gospodarka ogółem	Ogółem
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych							
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych							
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych							
AN.21	Zasoby naturalne							
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych							
AN.21	Zasoby naturalne							
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje							
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych							
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych							
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania							
K.4	Nierekompensowane konfiskaty							
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AF	Aktywa finansowe							
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	0	0	1	0	1	1
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	0	0	1	0	1	1
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0	0	2	0	0	2	2

Zmiany zobowiązań i wartości netto

	Pozostałe przepływy	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.14 Gospodarstwa domowe	S.15 INKgd	S.1 Gospodarka ogółem	Ogółem
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	2	0	2	0	0	2	2
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	0	2	0	0	2	2
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	0	0	0	0	0	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	0	0	0	0	0	0
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0	0	2	1	0	3	3
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane							
AN.11	Środki trwałe							
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe							
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości							
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane							
AN.21	Zasoby naturalne							
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje							
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych							
AF	Aktywa finansowe	0	0	2	1	0	3	3
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							
AF.2	Gotówka i depozyty							
AF.3	Dłużne papiery wartościowe							
AF.4	Kredyty i pożyczki						0	0

Zmiany zobowiązań i wartości netto								
	Pozostałe przepływy	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe	S.12 Instytucje finansowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.14 Gospodarstwa domowe	S.15 INKgd	S.1 Gospodarka ogółem	Ogółem
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych			2			2	2
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji				1		1	1
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników							
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia							
B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	14	- 1	- 2	- 1	0	10	10

Tablica 8.14 – Rachunek III.3.2: rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy
									K.7	Nominalne zyski/straty z tytułu posiadania majątku
280			280	8	80	44	4	144	AN	Aktywa niefinansowe
126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Środki trwałe
7			7		2	1		4	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
8			8		5	2		1	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
154			154	3	45	23	2	81	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
152			152	3	45	23	1	80	AN.21	Zasoby naturalne
2			2				1	1	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
									AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Pozostałe przepływy	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AN.11	Środki trwałe									
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe									
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości									
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane									
AN.21	Zasoby naturalne									
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje									
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych									
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	18	51	7	0	0	76	15		91
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							12		12
AF.2	Gotówka i depozyty									
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1	34	7			42	2		44
AF.4	Kredyty i pożyczki									
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	17	17				34	1		35
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji									
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników									
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia									
B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	134	10	38	96	10	288	4		292

Tablica 8.14 – Rachunek III.3.2.1: rachunek neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące
									K.71	Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
198			198	6	56	32	3	101	AN	Aktywa niefinansowe
121			121	5	34	20	2	60	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Środki trwałe
4			4		2	1		1	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
6			6		4	1		1	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
77			77	1	22	12	1	41	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
76			76	1	22	12	1	40	AN.21	Zasoby naturalne
1			1					1	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
									AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
148		12	136	3	36	8	71	18	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
16			16			2	14		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
32		2	30	2	17	3		8	AF.2	Gotówka i depozyty
28		3	25	1	4		18	2	AF.3	Dłużne papiery wartościowe
29		1	28			3	24	1	AF.4	Kredyty i pożyczki
28		2	26		9		14	3	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
8		1	7		5		1	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
0			0						AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Institucje rządowe i samorządowe	Institucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące
7		3	4		1			3	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
									B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Tablica 8.14 – Rachunek III.3.2.1: rachunek neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (ciąg dalszy)

Zmiany zobowiązań i wartości netto											
Kod	Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		Ogółem	
		Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług		
K.71	Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku										
AN	Aktywa niefinansowe										
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane										
AN.11	Środki trwałe										
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe										
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości										
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AN.21	Zasoby naturalne										
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje										
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych										
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	37	68	13	5	3	126	22		148	
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							16		16	
AF.2	Gotówka i depozyty	1	26	2		1	30	2		32	

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
Kod	Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1	21	4			26	2		28
AF.4	Kredyty i pożyczki	18		7	3	1	29			29
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	14	14				28			28
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		7				7	1		8
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników									
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	3			2	1	6	1		7
B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	82	6	27	87	6	208	6		214

Tablica 8.14 – Rachunek III.3.2.2: rachunek realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące
									K.72	Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
82			82	2	24	12	1	43	AN	Aktywa niefinansowe
5			5	0	1	1	0	3	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
				0	0	0	0	0	AN.11	Środki trwałe
3			3	0	0	0	0	3	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
2			2	0	1	1	0	0	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
77			77	2	23	11	1	40	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
76			76	2	23	11	0	40	AN.21	Zasoby naturalne

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane									
AN.11	Środki trwałe									
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe									
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości									
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane									
AN.21	Zasoby naturalne									
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje									
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych									
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	- 19	- 17	- 6	- 5	- 3	- 50	- 7		- 57
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	0	0	0	0	0	- 4		- 4
AF.2	Gotówka i depozyty	- 1	- 26	- 2	0	- 1	- 30	- 2		- 32
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0	13	3	0	0	16	0		16
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 18	0	- 7	- 3	- 1	- 29	0		- 29
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	3	3	0	0	0	6	1		7
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		- 7				- 7	- 1		- 8
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	0	0	0	0	0	0		0
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	- 3	0	0	- 2	- 1	- 6	- 1		- 7
B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	52	4	11	9	4	80	- 2		78

Bilanse (IV)

8.60. Celem bilansów jest przedstawienie obrazu aktywów, zobowiązań i wartości netto przypadających na jednostki na początek i koniec okresu obrachunkowego oraz zmian zachodzących między bilansami otwarcia i zamknięcia. Sekwencja bilansów jest następująca:

- a) bilans otwarcia (IV.1);
- b) zmiany w bilansie (IV.2);
- c) bilans zamknięcia (IV.3).

Bilans otwarcia (IV.1)

8.61. W bilansie otwarcia rejestruje się wartość aktywów i zobowiązań posiadanych przez jednostki na początek okresu obrachunkowego.

Pozycje te są zaliczane do odpowiednich kategorii na podstawie klasyfikacji aktywów i zobowiązań.

Są one wyceniane w cenach bieżących na początek okresu obrachunkowego. Różnica między aktywami a zobowiązaniami – pozycja bilansująca rachunku – jest wartością netto na początek okresu obrachunkowego.

Zmiany w bilansie (IV.2)

8.62. Na rachunku zmian w bilansie rejestruje się zmiany wartości aktywów i zobowiązań, jakie zaszły w ciągu okresu obrachunkowego, oraz agreguje kwoty zarejestrowane na różnych rachunkach akumulacji, tj. zmianę wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych, zmianę wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów oraz zmianę wartości netto z tytułu nominalnych zysków z tytułu posiadania majątku.

Bilans zamknięcia (IV.3)

8.63. W bilansie zamknięcia rejestruje się wartość aktywów i zobowiązań posiadanych przez jednostki na koniec okresu obrachunkowego. Pozycje te są zaliczane do odpowiednich kategorii na podstawie tej samej klasyfikacji, jaka była zastosowana w bilansie otwarcia, i są wyceniane w cenach bieżących na koniec okresu obrachunkowego.

Różnica między aktywami a zobowiązaniami jest wartością netto na koniec okresu obrachunkowego.

8.64. Wartość aktywów lub zobowiązań w bilansie zamknięcia jest równa sumie ich wartości w bilansie otwarcia oraz kwoty zarejestrowanej dla owych pozycji na rachunku zmian w bilansie.

Tablica 8.15 – Rachunek IV.1: bilanse – bilans otwarcia

Aktywa										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Stany i zmiany aktywów
4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Aktywa niefinansowe
2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
2 579			2 579	121	713	467	52	1 226	AN.11	Środki trwałe
114			114	1	48	22		43	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
125			125	2	95	8	15	5	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
1 781			1 781	35	573	286	23	864	AN.21	Zasoby naturalne
22			22			6	3	13	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
0			0					3	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
770			770			80	690		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
1 587		105	1 482	110	840	150		382	AF.2	Gotówka i depozyty
1 388		125	1 263	25	198		950	90	AF.3	Dłużne papiery wartościowe
1 454		70	1 384	8	24	115	1 187	50	AF.4	Kredyty i pożyczki
2 959		345	2 614	22	1 749	12	551	280	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
496		26	470	4	391	20	30	25	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
21		0	21	0	3	0	13	5	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
361		134	227	3	55	19		150	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
									B.90	Wartość netto

Tablica 8.15 – Rachunek IV.1: bilanse – bilans otwarcia (ciąg dalszy)

Zobowiązania i wartość netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Stany i zmiany zobowiązań	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AN	Aktywa niefinansowe									
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane									
AN.11	Środki trwałe									
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe									
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości									
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane									
AN.21	Zasoby naturalne									
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje									
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych									
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)						0	770		770
AF.2	Gotówka i depozyty	40	1 281	102	10	38	1 471	116		1 587
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	44	1 053	212	2		1 311	77		1 388
AF.4	Kredyty i pożyczki	897		328	169	43	1 437	17		1 454
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	1 987	765	4			2 756	203		2 959
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	12	435	19		5	471	25		496
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	4	10				14	7		21
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	237		22	8	35	302	59		361
B.90	Wartość netto	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621

Tablica 8.15 – Rachunek IV.2: bilanse – zmiany w bilansie

Zmiany aktywów										
		Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Stany i zmiana aktywów
482			482	11	115	57	- 4	301	AN	Aktywa niefinansowe
294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
246			246	7	53	23	- 2	165	AN.11	Środki trwałe
32			32	0	4	1	0	27	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
16			16	0	10	5	- 2	3	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
178			178	4	48	26	- 1	101	AN.21	Zasoby naturalne
8			8	0	0	2	1	5	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
0			0	0	0	0	0	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
12		1	11	0	0	1	10	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
100		11	89	2	64	- 26	10	39	AF.2	Gotówka i depozyty
139		13	126	0	16	4	96	10	AF.3	Dłużne papiery wartościowe
82		4	78	0	3	3	53	19	AF.4	Kredyty i pożyczki
156		15	141	1	76	3	44	17	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
49		0	49	0	39	1	8	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
14		0	14	0	3	0	8	3	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników

Zmiany zobowiązań i wartości netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Stany i zmiany zobowiązań	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje									
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych									
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	157	224	102	16	6	505	72		577
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							12		12
AF.2	Gotówka i depozyty	0	65	37	0	0	102	-2		100
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	7	64	45	0	0	116	23		139
AF.4	Kredyty i pożyczki	21	0	9	11	6	47	35		82
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	100	39	2	0	0	141	15		156
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno- rentowe i standaryzowanych gwarancji	0	48	0	1	0	49	0		49
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3	8	0	0	0	11	3		14
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	26	0	9	4	0	39	-14		25
B.10	Zmiany wartości netto z tytułu:	237	2	-54	304	9	500	-6		494
B.101	oszczędności i transferów kapitałowych	88	-5	90	210	-1	202	-10		192
B.102	pozostałych zmian wolumenu aktywów	14	-1	-2	-1	0	10			10
B.103	nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	134	10	38	96	10	288	4		292
B.1031	neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	82	6	27	87	6	208	6		214
B.1032	realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	52	4	11	9	4	80	-2		78

Tablica 8.15 – Rachunek IV.3: bilanse – bilans zamknięcia

Aktywa										
	Odpowiednie zapisy na		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Ogółem	rachunku wyrobów i usług	rachunku zagranicy	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Stany i zmiany aktywów
5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Aktywa niefinansowe
3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
2 825			2 825	128	766	490	50	1 391	AN.11	Środki trwałe
146			146	1	52	23	0	70	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe
141			141	2	105	13	13	8	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
1 959			1 959	39	621	312	22	965	AN.21	Zasoby naturalne
30			30	0	0	8	4	18	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
3			0	0	0	0	0	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych
9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania
782		1	781	0	0	81	700	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
1 687		116	1 571	112	904	124	10	421	AF.2	Gotówka i depozyty
1 527		138	1 389	25	214	4	1 046	100	AF.3	Dłużne papiery wartościowe
1 536		74	1 462	8	27	118	1 240	69	AF.4	Kredyty i pożyczki
3 115		360	2 755	23	1 825	15	595	297	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
545		26	519	4	430	21	38	26	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
35			35	0	6	0	21	8	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
386		144	242	4	59	24	1	154	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
									B.90	Wartość netto

Tablica 8.15 – Rachunek IV.3: bilanse – bilans zamknięcia (ciąg dalszy)

Zobowiązania i wartość netto										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Odpowiednie zapisy na		
	Pozostałe przepływy i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	rachunku zagranicy	rachunku wyrobów i usług	Ogółem
AN	Aktywa niefinansowe									
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane									
AN.11	Środki trwałe									
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe									
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości									
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane									
AN.21	Zasoby naturalne									
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje									
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych									
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)							782		782
AF.2	Gotówka i depozyty	40	1 346	139	10	38	1 573	114		1 687
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	51	1 117	257	2	0	1 427	100		1 527
AF.4	Kredyty i pożyczki	918	0	337	180	49	1 484	52		1 536
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	2 087	804	6	0	0	2 897	218		3 115
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	12	483	19	1	5	520	25		545
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	7	18	0	0	0	25	10		35
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	263	0	31	12	35	341	45		386
B.90	Wartość netto	149	- 28	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115

RACHUNKI ZAGRANICY (V)

- 8.65. Na rachunkach zagranicy rejestruje się transakcje dokonywane między jednostkami będącymi rezydentami i nierezydentami. Zagranica nie stanowi sektora instytucjonalnego jako takiego, ale w strukturze systemu pełni podobną rolę.
- 8.66. Sekwencja rachunków zagranicy jest analogiczna jak dla rachunków sektorów instytucjonalnych, tj.:
- a) rachunki bieżące;
  - b) rachunki akumulacji;
  - c) bilanse.
- 8.67. Rachunki wymienione w pkt 8.66 lit. a)–c) zestawiane są z punktu widzenia zagranicy. Tak więc to, co jest przychodem dla zagranicy, jest rozchodem dla gospodarki ogółem, i odwrotnie. Z tego samego powodu aktywa finansowe będące w posiadaniu zagranicy są zobowiązaniami dla gospodarki ogółem – i odwrotnie. Wyjątkiem jest złoto kruszcowe stanowiące aktywa rezerwowe, które – pomimo tego, że nie ma odpowiednika po stronie zobowiązań – rejestrowane jest na rachunku finansowym ze względu na jego rolę w płatnościach międzynarodowych.

Rachunki bieżące**Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą (V.I)**

- 8.68. Import towarów i usług jest rejestrowany po stronie przychodów na rachunku, a eksport towarów i usług – po stronie rozchodów. Różnica pomiędzy przychodami a rozchodami stanowi pozycję bilansującą rachunku, zwaną „saldo wymiany towarów i usług z zagranicą”. Jeśli saldo jest dodatnie, występuje nadwyżka dla zagranicy i deficyt dla gospodarki ogółem, a jeśli jest ujemne – ma miejsce sytuacja odwrotna.
- 8.69. Zarówno import, jak i eksport wycenia się na granicy celnej państwa eksportującego. Dla eksportu wycena odbywa się po cenach „dostarczone na statek” (FOB). W przypadku importu wycena ma miejsce po cenach zawierających „koszt, ubezpieczenie, fracht” (CIF), poniesionych między państwem pochodzenia a państwem importującym, tj. na bazie CIF. W celu obniżenia wartości importu do podstawy „dostarczone na statek”, odzwierciedlającej wartość na granicy państwa pochodzenia, należy odjąć składnik CIF od wartości towarów zmierzonej w punkcie wprowadzenia do państwa importującego. Ten składnik CIF przypisuje się następnie do odpowiedniej działalności usługowej, jako import w przypadku jednostek będących nierezydentami, a jako produkcję krajową w przypadku będących rezydentami jednostek świadczących te usługi.

Jeśli usługi transportowe i ubezpieczeniowe włączone w wartość FOB importowanych towarów (tj. pomiędzy fabryką a granicą państwa eksportującego) są świadczone przez jednostki będące rezydentami, muszą być one włączone w wartość eksportu usług w gospodarce importującej te towary. Odwrotnie, jeśli usługi transportowe i ubezpieczeniowe włączone w wartość FOB eksportowanych towarów są świadczone przez jednostki będące nierezydentami, muszą być one włączone w wartość importu usług w gospodarce eksportującej te towary.

Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i transferów bieżących (V.II)

- 8.70. Celem rachunku zewnętrznego dochodów pierwotnych i transferów bieżących jest określenie salda obrotów bieżących z zagranicą, które w strukturze systemu odpowiada oszczędnościom sektorów instytucjonalnych. Rachunek ten stanowi skondensowaną wersję sekwencji – dla sektora instytucjonalnego – rozciągającej się do rachunku podziału pierwotnego dochodów do rachunku wykorzystania dochodów.
- 8.71. Po stronie przychodów rachunku zewnętrznego dochodów pierwotnych i transferów bieżących pokazane jest saldo wymiany towarów i usług z zagranicą. Na rachunku tym rejestruje się także, po stronie przychodów lub rozchodów, wszystkie transakcje podziału, które mogą dotyczyć zagranicy, z wyjątkiem transferów kapitałowych.

Rachunki zewnętrzne akumulacji (V.III)**Rachunek kapitałowy (V.III.1)**

- 8.72. Na rachunku kapitałowym zagranicy rejestruje się nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych przez jednostki będące nierezydentami oraz dokonuje pomiaru zmian wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych.
- 8.73. Pozycję bilansującą rachunku kapitałowego stanowią wierzycelności netto lub zadłużenie netto zagranicy. Pozycja ta ma tę samą wartość, lecz przeciwny znak, co suma wierzycelności netto lub zadłużenia netto sektorów instytucjonalnych będących rezydentami.

Rachunek finansowy (V.III.2)

- 8.74. Struktura rachunku finansowego zagranicy jest identyczna jak struktura rachunku finansowego sektorów instytucjonalnych.

Rachunek pozostałych zmian aktywów (V.III.3)

- 8.75. Podobnie jak dla sektorów instytucjonalnych zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów oraz z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku są kolejno określane, a same zyski i straty z tytułu posiadania majątku – rozdzielane na neutralne i realne.
- 8.76. Na rachunkach akumulacji i w bilansach zagranicy nie występują aktywa produkowane, co wynika z przyjętej konwencji, zgodnie z którą tworzy się umowną jednostkę instytucjonalną i uznaje się, że zagranica nabyła aktywa finansowe, i odwrotnie – dla aktywów posiadanych w innych gospodarkach przez jednostki będące rezydentami.

Bilanse (V.IV)

- 8.77. Bilanse zagranicy zawierają aktywa finansowe i zobowiązania. Po stronie aktywów rejestrowane jest w nich nabycie pomniejszone o rozdysponowanie, ogółem, złota monetarnej i specjalnych praw ciągnięcia (SDR-ów) pomiędzy jednostkami będącymi rezydentami i nierezydentami.

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą)

V.I: Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą

Rozchody			Przychody		
P.6	Ekspert towarów i usług	540	P.7	Import towarów i usług	499
P.61	Ekspert towarów	462	P.71	Import towarów	392
P.62	Ekspert usług	78	P.72	Import usług	107
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą	- 41			

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.II: Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i transferów bieżących

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	6	B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą	- 41
D.11	Wynagrodzenia	6			
			D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	2
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	0	D.11	Wynagrodzenia	2
D.21	Podatki od produktów	0	D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	0	D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	0	D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.2121	Cła importowe	0			
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0	D.2	Podatki związane z produkcją i importem	
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)		D.21	Podatki od produktów	0
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	0	D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	0

Rozchody			Przychody		
			D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	0
D.3	Dotacje	0	D.2121	Cła importowe	0
D.31	Dotacje do produktów	0	D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0
D.311	Dotacje związane z importem	0	D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)	0
D.319	Pozostałe dotacje do produktów	0			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	0	D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	0
D.4	Dochody z tytułu własności	44	D.3	Dotacje	0
D.41	Odsetki	13	D.31	Dotacje do produktów	0
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	17	D.311	Dotacje związane z importem	0
D.421	Dywidendy	13	D.319	Pozostałe dotacje do produktów	0
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	4	D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	0
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	14			
D.44	Inne dochody z inwestycji	0	D.4	Dochody z tytułu własności	38
			D.41	Odsetki	21
	Transfery bieżące	17	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	17
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	1	D.421	Dywidendy	14
D.51	Podatki dochodowe	1	D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	3
D.59	Pozostałe podatki bieżące	0	D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	0	D.44	Inne dochody z inwestycji	0
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0			
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0		Transfery bieżące	55
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	0
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0	D.51	Podatki dochodowe	0
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0	D.59	Pozostałe podatki bieżące	
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0	D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	0
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	0	D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0

Rozchody			Przychody		
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0	D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0	D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	0	D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	0	D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	0	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.61SC	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	0	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	0	D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	0	D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	0	D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	0
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	0	D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	0
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	0	D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	0
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0	D.61SC	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	0
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0	D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	0
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne	0	D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	0
D.7	Pozostałe transfery bieżące	16	D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	0
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	2	D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	0
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	1	D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	0
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	1	D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	12	D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0	D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne	0
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	12	D.7	Pozostałe transfery bieżące	55
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	0	D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	11
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	1	D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0

Rozchody			Przychody		
D.75	Różne transfery bieżące	1	D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	11
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	0	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	1	D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	0	D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0
			D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	0
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0	D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	22
			D.75	Różne transfery bieżące	10
			D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	0
			D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	7
			D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	3
			D.76	Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB	9
			D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą	- 13			

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.III: Rachunki akumulacji

V.III.1: Rachunki kapitałowe

V.III.1.1: Rachunki zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących transferów zagranicą i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto		
		B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą	- 13
		D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	4
		D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania	
		D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	4
		D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	
		D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacen	- 1
		D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacen	
		D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacen	
		D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacen	- 1
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych	- 10		

V.III.1.2: Nabywanie aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
NP	Nabywanie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	0	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych	- 10
NP.1	Nabywanie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych	0			
NP.2	Nabywanie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji	0			
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 10			

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F	Nabywanie netto aktywów finansowych	47	F	Nabywanie netto aktywów finansowych	57
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1	F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
F.11	Złoto monetarne	1	F.11	Złoto monetarne	
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.2	Gotówka i depozyty	11	F.2	Gotówka i depozyty	- 2
F.21	Gotówka	3	F.21	Gotówka	1
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	2	F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	0
F.221	Pozycje międzybankowe		F.221	Pozycje międzybankowe	
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	2	F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	
F.29	Pozostałe depozyty	6	F.29	Pozostałe depozyty	- 3
F.3	Dłużne papiery wartościowe	9	F.3	Dłużne papiery wartościowe	21
F.31	Krótkoterminowe	2	F.31	Krótkoterminowe	5
F.32	Długoterminowe	7	F.32	Długoterminowe	16
F.4	Kredyty i pożyczki	4	F.4	Kredyty i pożyczki	35
F.41	Krótkoterminowe	3	F.41	Krótkoterminowe	14
F.42	Długoterminowe	1	F.42	Długoterminowe	21
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	12	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	14
F.51	Udziały kapitałowe	12	F.51	Udziały kapitałowe	9
F.511	Akcje notowane	10	F.511	Akcje notowane	3
F.512	Akcje nienotowane	2	F.512	Akcje nienotowane	2

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	0	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	4
F.52	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0	F.52	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	5
F.521	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	0	F.521	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	2
F.522	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	0	F.522	Udziały /jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	3
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	0	F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	0
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	0	F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	0
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	0	F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	0
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	0	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	0
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3
F.71	Instrumenty pochodne	0	F.71	Instrumenty pochodne	3
F.711	Opcje	0	F.711	Opcje	1
F.712	Kontrakty typu <i>forward</i>	0	F.712	Kontrakty typu <i>forward</i>	2
F.72	Opcje na akcje dla pracowników		F.72	Opcje na akcje dla pracowników	
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	10	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	- 14
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	8	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	- 1
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	2	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	- 13

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

V.III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Pozostałe przepływy					
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	0	K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0

AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	0	K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	0
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	0	K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	0	K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	0	K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0	K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AF	Aktywa finansowe	0	AF	Aktywa finansowe	0
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0	K.6	Zmiany w klasyfikacji	0
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0

AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.11	Środki trwałe	0	AN.11	Środki trwałe	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0
AF	Aktywa finansowe	0	AF	Aktywa finansowe	0
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AF.2	Gotówka i depozyty	0	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AF.4	Kredyty i pożyczki	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	0		Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	0

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

V.III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	15
AN.21	Zasoby naturalne		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	12
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF	Aktywa finansowe	7	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	1
AF.2	Gotówka i depozyty		AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	4	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AF.4	Kredyty i pożyczki	0	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	0
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	3			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	4

V.III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		AF	Aktywa finansowe	22
AN.21	Zasoby naturalne		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	16
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		AF.2	Gotówka i depozyty	2
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2
AF	Aktywa finansowe	12	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)		AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0
AF.2	Gotówka i depozyty	2	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	3	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AF.4	Kredyty i pożyczki	1	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	1
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	2			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	3			
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	6

V.III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		AF	Aktywa finansowe	- 7
AN.21	Zasoby naturalne		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 4
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		AF.2	Gotówka i depozyty	- 2
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AF	Aktywa finansowe	- 5	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	1
AF.2	Gotówka i depozyty	- 2	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 1
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 1	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	- 1
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	1			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników				
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	- 3			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	- 2

Tablica 8.16 – Pełna sekwencja rachunków zagranicy (rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą) (ciąg dalszy)

V.IV: Rachunek zewnętrzny aktywów i zobowiązań

V.IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	0	AF	Zobowiązania	1 274
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	770

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF.2	Gotówka i depozyty	116
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	77
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	17
			AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	203
AF	Aktywa finansowe	805	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	25
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)		AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	7
AF.2	Gotówka i depozyty	105	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	59
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	125			
AF.4	Kredyty i pożyczki	70			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	345			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	26			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	134			
			B.90	Wartość netto	- 469

V.IV.2: Zmiany w bilansie

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN	Aktywa niefinansowe		AF	Zobowiązania	72
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	12
AN.21	Zasoby naturalne		AF.2	Gotówka i depozyty	- 2
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		AF.3	Dłużne papiery wartościowe	23
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.4	Kredyty i pożyczki	35
			AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	15
AF	Aktywa finansowe	54	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3
AF.2	Gotówka i depozyty	11	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	- 14
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	13			
AF.4	Kredyty i pożyczki	4			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w fundu- szach inwestycyjnych	15			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emery- talno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	10			
			B.10	Zmiany wartości netto z tytułu:	- 6
			B.101	salda obrotów bieżących z zagra- nicą i transferów kapitałowych	- 10
			B.102	pozostałych zmian wolumenu aktywów	0
			B.103	nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	4
			B.1031	neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	6
			B.1032	realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	- 2

V.IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe		AF	Zobowiązania finansowe	1 346
AN.2	Niefinansowe aktywa nieproduko- wane		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	782
AN.21	Zasoby naturalne		AF.2	Gotówka i depozyty	114
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		AF.3	Dłużne papiery wartościowe	100
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marke- tingowych		AF.4	Kredyty i pożyczki	52
			AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w fundu- szach inwestycyjnych	218
AF	Aktywa finansowe	859	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emery- talno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	25
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	10
AF.2	Gotówka i depozyty	116	AF.8	Pozostałe kwoty do zapłacenia	45
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	138			
AF.4	Kredyty i pożyczki	74			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	360			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emery- talno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	26			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników				
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania	144			
			B.90	Wartość netto	- 475

RACHUNEK WYROBÓW I USŁUG (0)

- 8.78. Celem rachunku wyrobów i usług jest pokazanie – według grup produktów i dla gospodarki ogółem – podaży produktów i ich wykorzystania. Rachunek ten nie jest częścią sekwencji rachunków, lecz raczej podstawowym elementem łączącym podaż i wykorzystanie produktów w gospodarce. Obrazuje on na poziomie zagregowanym, w jaki sposób podaż i wykorzystanie produktów odpowiadają sobie w wierszach tablic podaży i wykorzystania.
- 8.79. Pokazane są w nim zatem – według grup produktów i dla gospodarki ogółem – przychody (produkcja globalna i import) oraz rozchody wyrobów i usług (zużycie pośrednie, spożycie, nakłady brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości i eksport).
- 8.80. Z uwagi na sposób wyceny produkcji globalnej według cen bazowych, a wykorzystania – według cen nabycia, w części dotyczącej przychodów muszą być uwzględnione podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów.
- 8.81. Rozchody są rejestrowane po prawej stronie rachunku wyrobów i usług, a przychody – po lewej, tj. po przeciwnych stronach niż te, które są wykorzystywane na rachunkach bieżących sektorów instytucjonalnych, ponieważ przepływy produktów stanowią odpowiedniki przepływów pieniężnych.
- 8.82. Rachunek wyrobów i usług jest zbilansowany z definicji, dlatego nie posiada pozycji bilansującej.

Tablica 8.17 – Rachunek 0: Rachunek wyrobów i usług

Przychody			Rozchody		
P.1	Produkcja globalna	3 604	P.2	Zużycie pośrednie	1 883
P.11	Produkcja globalna rynkowa	3 077	P.3	Spożycie	1 399
P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	147	P.31	Spożycie indywidualne	1 230
P.13	Produkcja globalna nierynkowa	380	P.32	Spożycie ogólnospołeczne	169
D.21	Podatki od produktów	141	P.5g	Akumulacja brutto	414
D.31	Dotacje do produktów	- 8	P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie środków trwałych	359
P.7	Import towarów i usług	499	P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	358
P.71	Import towarów	392	P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	9
P.72	Import usług	107	P.5113	Rozdysponowanie istniejących środków trwałych	- 8
			P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	17
			P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	28
			P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	10
			P.6	Eksport towarów i usług	540
			P.61	Eksport towarów	462
			P.62	Eksport usług	78

ZINTEGROWANE RACHUNKI EKONOMICZNE

- 8.83. W zintegrowanych rachunkach ekonomicznych zawarty jest związły przegląd rachunków gospodarki, czyli rachunków bieżących, rachunków akumulacji oraz bilansów.

- Skupiają one, w tej samej tablicy, rachunki wszystkich sektorów instytucjonalnych, gospodarki ogółem i zagranicy, oraz zbilansowane zostają wszystkie przepływy oraz wszystkie aktywa i zobowiązania. Możliwe jest też dzięki nim bezpośrednie odczytanie agregatów.
- 8.84. Po lewej stronie tablicy zintegrowanych rachunków ekonomicznych rejestrowane są rozchody, aktywa i zmiany aktywów, natomiast przychody, zobowiązania oraz zmiany zobowiązań i wartości netto rejestrowane są po prawej stronie.
- 8.85. Aby tablica ta – dająca obraz całości procesów gospodarczych – była czytelna, przyjęty w niej poziom agregacji jest najwyższym poziomem zgodnym z rozumieniem struktury systemu.
- 8.86. W kolumnach tablicy reprezentowane są sektory instytucjonalne, tj. sektory: przedsiębiorstw niefinansowych, instytucji finansowych, instytucji rządowych i samorządowych, instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych oraz gospodarstw domowych. Są także kolumny dla gospodarki ogółem, dla zagranicy oraz kolumna bilansująca rozchody i przychody wyrobów i usług.
- 8.87. W wierszach tablicy reprezentowane są różne kategorie transakcji, aktywów i zobowiązań, pozycje bilansujące oraz niektóre agregaty.

Tablica 8.18 – Zintegrowane rachunki ekonomiczne

Rachunki bieżące

Rachunki	Rozchody										Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	
	Ogółem	Wyroby i usługi (przychody)	Zagranica	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe			
I. Produkcja/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą	499	499									P.7	Import towarów i usług
	540		540								P.6	Eksport towarów i usług
	3 604	3 604									P.1	Produkcja globalna
	1 883			1 883	17	115	222	52	1 477		P.2	Zużycie pośrednie
	133	133									D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów
	1 854			1 854	15	155	126	94	1 331		B.1g/B.1*g	Wartość dodana brutto/produkt krajowy brutto
	222			222	3	23	27	12	157		P.51c	Amortyzacja środków trwałych
	1 632			1 632	12	132	99	82	1 174		B.1n/B.1*n	Wartość dodana netto/produkt krajowy netto
	- 41		- 41								B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą
II.1.1. Rachunek tworzenia dochodów	1 150			1 150	11	11	98	44	986		D.1	Koszty związane z zatrudnieniem
	191		0	191							D.2-D.3	Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem
	133		0	133							D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów
	58		0	58	1	- 1	1	4	53		D.29-D.39	Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją
	452			452	3	84	27	46	292		B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto
	61			61		61					B.3g	Dochód mieszany brutto
	238			238	0	69	0	34	135		B.2n	Nadwyżka operacyjna netto
	53			53		53					B.3n	Dochód mieszany netto

Rachunki	Rozchody										Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące
	Ogółem	Wyroby i usługi (przychody)	Zagranica	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		
II.1.2. Rachunek podziału pierwotnego dochodów	435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Dochody z tytułu własności
	1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto
	1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto
II.2. Rachunek podziału wtórnego dochodów	213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
	333		0	333		333				D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne
	384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
	299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Pozostałe transfery bieżące
	1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
	1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Dochód do dyspozycji netto
II.3. Rachunek redystrybucji dochodów w naturze	215			215	31		184			D.63	Transfery socjalne w naturze
	1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto
	1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto
II.4. Rachunek wykorzystania dochodów										B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
										B.6n	Dochód do dyspozycji netto
	1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Spożycie skorygowane
	1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Spożycie
	11		0	11	0		0	11	0	D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
	427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Oszczędności brutto
	205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Oszczędności netto
	- 13		- 13							B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą

Przychody											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Zagranica	Wyroby i usługi (rozchody)	Ogółem	Rachunki
P.7	Import towarów i usług							499		499	I. Produkcja/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą
P.6	Eksport towarów i usług								540	540	
P.1	Produkcja globalna	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604	
P.2	Zużycie pośrednie								1 883	1 883	
D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów						133			133	
B.1g/B.1*g	Wartość dodana brutto/produkt krajowy brutto	1 331	94	126	155	15	1 854			1 854	
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	157	12	27	23	3	222			222	II.1.2. Rachunek podziału pierwotnego dochodów
B.1n/B.1*n	Wartość dodana netto/produkt krajowy netto	1 174	82	99	132	12	1 632			1 632	
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą							- 41		- 41	
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem				1 154		1 154	2		1 156	
D.2-D.3	Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem			191			191	0		191	
D.21-D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów			133			133	0		133	
D.29-D.39	Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją			58			58	0		58	
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	292	46	27	84	3	452			452	
B.3g	Dochód mieszany brutto				61		61			61	
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	135	34	0	69	0	238			238	
B.3n	Dochód mieszany netto				53		53			53	
D.4	Dochody z tytułu własności	96	149	22	123	7	397	38		435	

Przychody											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Zagranica	Wyroby i usługi (rozchody)	Ogółem	Rachunki
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/dochód narodowy brutto	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864	II.2. Rachunek podziału wtórnego dochodów
B.5n/B.5*n	Saldo dochodów pierwotnych netto/dochód narodowy netto	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642	
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.			213			213	0		213	
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	66	213	50	0	4	333	0		333	
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze				384		384	0		384	
D.7	Pozostałe transfery bieżące	6	62	104	36	36	244	55		299	
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
D.63	Transfery socjalne w naturze				215		215			215	
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826	II.4. Rachunek wykorzystania dochodów
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604	
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
P.4	Spożycie skorygowane								1 399	1 399	
P.3	Spożycie								1 399	1 399	
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych				11		11	0		11	
B.8g	Oszczędności brutto										
B.8n	Oszczędności netto										
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą										

Tablica 8.18 – Zintegrowane rachunki ekonomiczne

Rachunki akumulacji

Zmiany aktywów											
Rachunki	Ogółem	Wyroby i usługi (przychody)	Zagranica	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące
III.1.1. Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych										B.8n	Oszczędności netto
										B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą
										D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania
										D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia (-)
	192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych
III.1.2. Rachunek nabycia aktywów niefinansowych	414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Akumulacja brutto
	- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Amortyzacja środków trwałych (-)
	28			28	0	2	0	0	26	P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych
	10			10	0	5	3	0	2	P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości
	0		0	0	1	4	2	0	- 7	NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych
	0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)
III.2. Rachunek finansowy	483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Nabycie netto aktywów finansowych
	0		1	- 1			0	- 1		F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
	100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Gotówka i depozyty
	95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Dłużne papiery wartościowe
	82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Kredyty i pożyczki
	119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych
	48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
	14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
	25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia

Zmiany aktywów												
Rachunki	Ogółem	Wyroby i usługi (przychody)	Zagranica	S.1 Gospodarka ogółem	S.15 INKgd	S.14 Gospodarstwa domowe	S.13 Instytucje rządowe i samorządowe	S.12 Instytucje finansowe	S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	
III.3.1. Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów	33			33	0	0	7	0	26	K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	
	- 11			- 11	0	0	- 2		- 9	K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	
	- 11			- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	
	0			0	0	0	5	0	- 5	K.4	Nierekompensowane konfiskaty	
	2			2	0	2	0	1	1	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	
	0			0	0	0	- 4	- 2	6	K.6	Zmiany w klasyfikacji	
	13			13	0	0	0	- 1	14		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	
												w tym:
	- 7			- 7	0	0	- 3	- 2	- 2	AN.1		niefinansowe aktywa produkowane
	17			17	0	0	3	0	14	AN.2	niefinansowe aktywa nieprodukowane	
	3			3	0	0	0	1	2	AF	aktywa finansowe/zobowiązania	
										B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	
III.3.2. Rachunek przeszacowań										K.7	Nominalne zyski/straty z tytułu posiadania majątku	
	280			280	8	80	44	4	144	AN	Aktywa niefinansowe	
	126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
	154		0	154	3	45	23	2	81	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
	91		7	84	2	16	1	57	8	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	
											B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków (+)/strat (-) z tytułu posiadania majątku

Zmiany zobowiązań i wartości netto

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Zagranica	Wyroby i usługi (rozchody)	Ogółem	Rachunki
B.8n	Oszczędności netto	71	2	- 62	192	2	205			205	II.1.1. Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą							- 13		- 13	
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	33	0	6	23	0	62	4		66	
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia (-)	- 16	- 7	- 34	- 5	- 3	- 65	- 1		- 66	
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	II.1.2. Rachunek nabycia aktywów niefinansowych
P.5g	Akumulacja brutto								414	414	
P.51c	Amortyzacja środków trwałych (-)								- 222		
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych								28	28	
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości								10	10	
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieproduktowanych								0		
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0	III.2. Rachunek finansowy
F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	139	173	93	15	6	426	57		483	
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)										
F.2	Gotówka i depozyty		65	37			102	- 2		100	
F.3	Dłużne papiery wartościowe	6	30	38	0	0	74	21		95	
F.4	Kredyty i pożyczki	21	0	9	11	6	47	35		82	
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	83	22				105	14		119	
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		48	0			48	0		48	
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3	8	0	0	0	11	3		14	
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	26		9	4		39	- 14		25	

Zmiany zobowiązań i wartości netto

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Zagranica	Wyroby i usługi (rozchody)	Ogółem	Rachunki
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów										II.3.1. Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych										
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych										
K.4	Nierekompensowane konfiskaty										
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	0	0	1	0	1			1	
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0	0	2	0	0	2			2	
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0	0	2	1	0	3			3	
	w tym:										
AN.1	niefinansowe aktywa produkowane										
AN.2	niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AF	aktywa finansowe/zobowiązania	0	0	2	1	0	3			3	
B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	14	-1	-2	-1	0	10			10	
K.7	Nominalne zyski/straty z tytułu posiadania majątku										II.3.2. Rachunek przeszacowań
AN	Aktywa niefinansowe										
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane										
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	18	51	7	0	0	76	15		91	
B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków (+)/strat (-) z tytułu posiadania majątku	134	10	38	96	10	288	4		292	

Tablica 8.18 – Zintegrowane rachunki ekonomiczne

Bilanse
Aktywa

				S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Rachunki	Ogółem	Wyroby i usługi (przychody)	Zagranica	Gospodarka ogółem	INKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	
IV.1. Bilans otwarcia	4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Aktywa niefinansowe	
	2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
	1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
	9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	
											B.90	Wartość netto
IV.2. Zmiany w bilansie											Zmiany aktywów ogółem	
	480			480	11	115	57	- 4	301	AN	Aktywa niefinansowe	
	294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
	186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
	577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	
											B.10	Zmiany wartości netto ogółem
											B.101	Oszczędności i transfery kapitałowe
											B.102	Pozostałe zmiany wolumenu aktywów
IV.3. Bilans zamknięcia	5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Aktywa niefinansowe	
	3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
	1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
	9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	
											B.90	Wartość netto

Zobowiązania i wartość netto

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Transakcje, pozostałe przepływy, stany i pozycje bilansujące	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	INKgd	Gospodarka ogółem	Zagranica	Wyroby i usługi (rozchody)	Ogółem	Rachunki
AN	Aktywa niefinansowe										IV.1. Bilans otwarcia
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane										
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036	
B.90	Wartość netto	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621	
	Zmiany aktywów ogółem										IV.2. Zmiany w bilansie
AN	Aktywa niefinansowe										
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane										
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	157	224	102	16	6	505	72		577	
B.10	Zmiany wartości netto ogółem	237	4	- 54	304	9	500	- 6		494	
B.101	Oszczędności i transfery kapitałowe	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	
B.102	Pozostałe zmiany wolumenu aktywów	14	- 1	- 2	- 1	0	10			10	
B.103	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	134	10	38	96	10	288	4		292	
AN	Aktywa niefinansowe										IV.3. Bilans zamknięcia
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane										
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane										
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613	
B.90	Wartość netto	149	- 26	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115	

AGREGATY

8.88. Agregaty są sumarycznymi wskaźnikami wyników działalności gospodarki ogółem i kluczowymi wielkościami do celów analiz makroekonomicznych oraz porównań w czasie i przestrzeni.

Produkt krajowy brutto w cenach rynkowych (PKB)

8.89. Produkt krajowy brutto w cenach rynkowych stanowi końcowy rezultat działalności produkcyjnej jednostek produkcyjnych będących rezydentami. Może on być zdefiniowany na trzy sposoby:

- a) podejście od strony produkcji: PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto poszczególnych sektorów instytucjonalnych lub poszczególnych gałęzi powiększoną o podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów (które nie są przydzielone do sektorów czy gałęzi). Jest on też pozycją bilansującą rachunku produkcji gospodarki ogółem;
- b) podejście od strony rozdysponowania: PKB stanowi sumę końcowego wykorzystania wyrobów i usług przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami (spożycia i akumulacji brutto), powiększonego o eksport i pomniejszonego o import towarów i usług;
- c) podejście od strony dochodów: PKB stanowi sumę rozchodów na rachunku tworzenia dochodów gospodarki ogółem (kosztów związanych z zatrudnieniem, podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje, nadwyżki operacyjnej brutto oraz dochodu mieszanego gospodarki ogółem).

8.90. Poprzez odjęcie amortyzacji środków trwałych od PKB otrzymujemy produkt krajowy netto w cenach rynkowych (PKN).

Nadwyżka operacyjna gospodarki ogółem

8.91. Nadwyżka operacyjna brutto (lub netto) gospodarki ogółem stanowi sumę nadwyżek operacyjnych brutto (lub netto) poszczególnych gałęzi lub poszczególnych sektorów instytucjonalnych.

Dochód mieszany gospodarki ogółem

8.92. Dochód mieszany brutto (lub netto) gospodarki ogółem jest identyczny jak dochód mieszany brutto (lub netto) sektora gospodarstw domowych.

Dochód przedsiębiorcy gospodarki ogółem

8.93. Dochód przedsiębiorcy brutto (lub netto) gospodarki ogółem stanowi sumę dochodów przedsiębiorcy brutto (lub netto) poszczególnych sektorów.

Dochód narodowy (w cenach rynkowych)

8.94. Dochód narodowy brutto (lub netto) (w cenach rynkowych) reprezentuje dochody pierwotne do otrzymania ogółem przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami: koszty związane z zatrudnieniem, podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje, dochody z tytułu własności (do otrzymania pomniejszone o dochody do zapłaceniu), nadwyżkę operacyjną (brutto lub netto) oraz dochód mieszany (brutto lub netto).

Dochód narodowy brutto (w cenach rynkowych) jest równy PKB pomniejszonemu o dochody pierwotne do zapłaceniu przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami jednostkom instytucjonalnym będącym nierezydentami, powiększonemu o dochody pierwotne do otrzymania od zagranicy przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami.

Dochód narodowy nie jest pojęciem produkcyjnym, lecz dochodowym, co jest bardziej istotne w ujęciu netto, tj. po odjęciu amortyzacji środków trwałych.

Dochód narodowy do dyspozycji

8.95. Dochód narodowy do dyspozycji brutto (lub netto) stanowi sumę dochodów do dyspozycji brutto (lub netto) sektorów instytucjonalnych. Dochód narodowy do dyspozycji brutto (lub netto) jest równy dochodowi narodowemu brutto (lub netto) (w cenach rynkowych) pomniejszonemu o transfery bieżące (podatki bieżące od dochodów, majątku itp., składki na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne i pozostałe transfery bieżące) do zapłaceniu jednostkom będącym nierezydentami, powiększonemu o transfery bieżące do otrzymania od zagranicy przez jednostki będące rezydentami.

Oszczędności

- 8.96. Ten agregat jest miarą tej części dochodu narodowego do dyspozycji, która nie jest wykorzystywana na spożycie. Oszczędności narodowe brutto (lub netto) stanowią sumę oszczędności brutto (lub netto) poszczególnych sektorów instytucjonalnych.

Saldo obrotów bieżących z zagranicą

- 8.97. Pozycja bilansująca rachunku zewnętrznego dochodów pierwotnych i transferów bieżących reprezentuje nadwyżkę (jeśli jest ujemna) lub deficyt (jeśli jest dodatnia) gospodarki ogółem w jej transakcjach bieżących (handlu towarami i usługami, dochodach pierwotnych, transferach bieżących) z zagranicą.

Wierzytelności netto (+) lub zadłużenie netto (-) gospodarki ogółem

- 8.98. Wierzytelności netto (+) lub zadłużenie netto (-) gospodarki ogółem stanowią sumę wierzytelności netto lub zadłużenia netto sektorów instytucjonalnych. Reprezentują one przychody netto, które gospodarka ogółem udostępnia zagranicy (jeśli są dodatnie) lub otrzymuje od zagranicy (jeśli są ujemne). Wierzytelności netto (+) lub zadłużenie netto (-) gospodarki ogółem są równe zadłużeniu netto (-) lub wierzytelnościom netto (+) zagranicy, lecz mają przeciwny znak.

Wartość netto gospodarki ogółem

- 8.99. Wartość netto gospodarki ogółem stanowi sumę wartości netto sektorów instytucjonalnych. Reprezentuje ona wartość aktywów niefinansowych gospodarki ogółem pomniejszonych o saldo aktywów finansowych i zobowiązań zagranicy.

Wydatki i dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych

Wydatki i dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych definiuje się poprzez odniesienie do wykazu kategorii ESA.

- 8.100. Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmują następujące kategorie, rejestrowane po stronie rozchodów na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych, z wyjątkiem pozycji D.3, która jest rejestrowana po stronie przychodów na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- P.2: zużycie pośrednie
- P.5: akumulacja brutto
- D.1: koszty związane z zatrudnieniem
- D.29: pozostałe podatki związane z produkcją, do zapłacen
- D.3: dotacje, do zapłacen
- D.4: dochody z tytułu własności, do zapłacen
- D.5: podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
- D.62: świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
- D.632: transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa
- D.7: pozostałe transfery bieżące
- D.8: korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
- D.9p: transfery kapitałowe, do zapłacen
- NP.: nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych.

Przychody sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmują następujące kategorie ESA, rejestrowane po stronie przychodów na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych, z wyjątkiem pozycji D.39, która jest rejestrowana po stronie rozchodów na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- P.11: produkcja globalna rynkowa
- P.12: produkcja globalna na własne cele finalne
- P.131: płatności za produkcję globalną nierynkową
- D.2: podatki związane z produkcją i importem, do otrzymania
- D.39: pozostałe dotacje związane z produkcją, do otrzymania
- D.4: dochody z tytułu własności, do otrzymania
- D.5: podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
- D.61: składki netto na ubezpieczenia społeczne
- D.7: pozostałe transfery bieżące
- D.9r: transfery kapitałowe, do otrzymania.

Różnica między przychodami a wydatkami sektora instytucji rządowych i samorządowych jest z definicji wierzycielnościami netto (+)/zadłużeniem netto (-) sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Transakcje D.41 (odsetki), D.73 (transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych), D.92 (dotacje na inwestycje) oraz D.99 (pozostałe transfery kapitałowe) są skonsolidowane. Pozostałe transakcje nie są skonsolidowane.

ROZDZIAŁ 9

TABLICE PODAŻY I WYKORZYSTANIA ORAZ KOMPLEKS PRZEPIŃWÓW MIĘDZYGAŁĘZIOWYCH

WPROWADZENIE

- 9.01. Celem niniejszego rozdziału jest omówienie tablic podaży i wykorzystania oraz kompleksu przepłyów międzygałęziowych.
- 9.02. Podstawowym elementem kompleksu przepłyów międzygałęziowych są tablice podaży i wykorzystania w cenach bieżących i w cenach z roku poprzedniego. Uzupełnieniem kompleksu przepłyów międzygałęziowych są symetryczne tablice przepłyów międzygałęziowych, które tworzy się na podstawie tablic podaży i wykorzystania przez zastosowanie założeń lub dodatkowych danych.

Tablice podaży i wykorzystania oraz symetryczne tablice przepłyów międzygałęziowych mogą być poszerzane i modyfikowane zależnie od specyficznych potrzeb, takich jak rachunki wydajności, rachunki pracy, rachunki kwartalne, rachunki regionalne i rachunki środowiska w ujęciu monetarnym lub fizycznym.

- 9.03. Tablice podaży i wykorzystania to macierze zawierające wartości transakcji dotyczących produktów w gospodarce narodowej, w podziale na rodzaje produktu oraz gałęzie. Tablice podaży i wykorzystania pokazują:
- strukturę kosztów produkcji i dochód wytworzony w procesie produkcji;
  - przepływy wyrobów i usług wytworzonych w ramach gospodarki narodowej;
  - przepływy wyrobów i usług między gospodarką narodową a zagranicą; do analizy w kontekście europejskim wymagane jest rozróżnienie na przepływy wewnątrz UE oraz przepływy z krajami spoza UE.
- 9.04. Tablica podaży wykazuje podaż wyrobów i usług według produktów i gałęzi produkcyjnych i w podziale na produkcję krajową i import. Wzór tablicy podaży przedstawiono w tablicy 9.1.

Tablica 9.1 – Wzór tablicy podaży

Podaż	Gałęzie produkcyjne	Zagranica	Ogółem
Produkty	Wartości produkcji	Wartości importu	Podaż ogółem według produktów
Ogółem	Produkcja gałęzi ogółem	Import ogółem	Podaż ogółem

- 9.05. Tablica wykorzystania pokazuje wykorzystanie wyrobów i usług, w podziale według produktów oraz rodzajów wykorzystania. W kolumnach podaje się następujące rodzaje wykorzystania:
- zużycie pośrednie według gałęzi;
  - spożycie obejmujące gospodarstwa domowe, instytucje rządowe i samorządowe oraz INKgd;
  - akumulacja brutto; oraz
  - eksport.

W kolumnach tablicy, pod zużyciem pośrednim według gałęzi, wykazuje się następujące składniki wartości dodanej brutto:

- koszty związane z zatrudnieniem;
- pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją;
- dochód mieszany netto, nadwyżka operacyjna netto i amortyzacja środków trwałych.

Wzór tablicy wykorzystania przedstawiono w tablicy 9.2 poniżej.

Tablica 9.2 – Wzór tablicy wykorzystania

Wykorzystanie	Gałęzie	Spożycie	Akumulacja brutto	Zagranica	Ogółem
Produkty					
Ogółem	Zużycie pośrednie	Spożycie	Akumulacja brutto	Eksport	Wykorzystanie ogółem
Składniki wartości dodanej	Koszty związane z zatrudnieniem Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje Nadwyżka operacyjna netto Amortyzacja środków trwałych				

9.06. W tablicach podaży i wykorzystania zastosowanie mają następujące tożsamości:

- a) dla każdej gałęzi produkcja równa się zużyciu pośredniemu powiększonemu o wartość dodaną brutto;
- b) dla każdego produktu podaż równa się sumie wszystkich rodzajów wykorzystania, wykazanych w zbilansowanych wierszach tablic podaży i wykorzystania.

Tożsamość jest prawidłowa jedynie wówczas, gdy podaż i wykorzystanie mają jednakową podstawę wyceny – w cenach nabycia lub w cenach bazowych (zob. pkt 9.30–9.33).

Zatem dla każdego produktu:

    podaż w cenach nabycia to:

        produkcja produktu w cenach bazowych

plus import w cenach bazowych

plus marże handlowe i transportowe

plus podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów

co równa się wykorzystaniu produktu w cenach nabycia, czyli:

        popyt pośredni na produkt

plus spożycie

plus akumulacja brutto

plus eksport.

Na poziomie całej gospodarki łączny popyt pośredni jest równy łącznemu zużyciu pośredniemu; marże handlowe i transportowe wynoszą w całej gospodarce łącznie zero, ponieważ są równoważone produkcją globalną odpowiednich gałęzi, a zatem tożsamość tę można wyrazić w następujący sposób:

produkcja globalna + import + podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów = zużycie pośrednie + spożycie + akumulacja brutto + eksport

zatem:

produkcja globalna – zużycie pośrednie + podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów

= spożycie + akumulacja brutto + eksport pomniejszony o import

co z kolei pokazuje równoważność podejść od strony produkcji i od strony rozdysponowania w pomiarze PKB;

c) *wartość dodana brutto* jako różnica między produkcją globalną a zużyciem pośrednim według gałęzi. Jest ona równa sumie wytworzonych dochodów. A zatem wartość dodana brutto równa się sumie kosztów związanych z zatrudnieniem, amortyzacji środków trwałych, nadwyżki operacyjnej netto/dochodu mieszanego netto oraz pozostałych podatków *pomniejszonych* o dotacje związane z produkcją. Zapewnia to możliwość sprawdzenia, czy podejście od strony dochodów jest spójne z podejściem od strony produkcji w pomiarze PKB.

9.07. Tablice podaży i wykorzystania stanowią centralne ramy dla wszystkich analiz gałęziowych, np. analizy produkcji globalnej, wartości dodanej, kosztów związanych z zatrudnieniem, danych na temat pracujących, nadwyżki operacyjnej/dochodu mieszanego, podatków (pomniejszonych o dotacje) związanych z produkcją, nakładów brutto na środki trwałe, amortyzacji środków trwałych oraz stanów środków trwałych.

9.08. Tablice podaży i wykorzystania obejmują przepływy na następujących rachunkach:

- a) rachunek wyrobów i usług;
- b) rachunek produkcji;
- c) rachunek tworzenia dochodów.

Rachunki te pokazują tworzenie dochodów oraz podaż i wykorzystanie wyrobów i usług według sektorów instytucjonalnych. Tablice podaży i wykorzystania mogą uzupełniać te informacje – można w nich znaleźć podział według gałęzi oraz zmiany wolumenu i cen. Informacje w podziale według sektorów instytucjonalnych w rachunkach sektorów oraz informacje według gałęzi w tablicach podaży i wykorzystania mogą być powiązane ze sobą w tablicy klasyfikacji krzyżowej, jak w tablicy 9.3 poniżej.

Tablica 9.3 – Tablica łącząca tablicę podaży i wykorzystania z rachunkami sektorowymi

	Gałęzie (NACE)	Ogółem
Sektor instytucjonalny		
S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe		
Zużycie pośrednie		
Wartość dodana brutto		
Koszty związane z zatrudnieniem		
Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją		
Amortyzacja środków trwałych		
Nadwyżka operacyjna netto/dochód mieszany netto		
Produkcja globalna		
Nakłady brutto na środki trwałe		
Stany środków trwałych		
Pracujący		
S.12 Instytucje finansowe		
Zużycie pośrednie		
...		
Pracujący		
S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych		
S.14 Gospodarstwa domowe		

	Gałęzie (NACE)	Ogółem
S.142 Osoby pracujące na własny rachunek		
Usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań		
S.15 Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (INKgd)		
Sektory instytucjonalne ogółem		
Zużycie pośrednie		
....		
Pracujący		

9.09. Symetryczna tablica przepływów międzygałęziowych została przedstawiona w tablicy 9.4; jest to macierz pokazująca zależność między podażą i wykorzystaniem przy zastosowaniu kategoryzacji produkcji globalnej produkt na produkt lub gałąź na gałąź oraz szczegółowych transakcji dotyczących zużycia pośredniego i popytu końcowego. Między symetryczną tablicą przepływów międzygałęziowych a tablicą wykorzystania jest jedna istotna różnica pojęciowa: w tablicy wykorzystania pozycje informują o tym, jak produkty są wykorzystywane przez gałęzie w zużyciu pośrednim, natomiast w symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych istnieją dwie możliwe formy prezentacji:

- w pozycjach wykazuje się, jak produkty są wykorzystywane w zużyciu pośrednim do wytworzenia produktów; lub
- w pozycjach wykazuje się, jak produkcja gałęzi jest wykorzystywana w zużyciu pośrednim innych gałęzi w celu wytworzenia produkcji gałęzi.

Zatem w symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych stosuje się klasyfikację produktową lub gałęziową w odniesieniu zarówno do wierszy, jak i kolumn.

Tablica 9.4 – Wzór symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych, dla produktów

	Produkty wytworzone	Spożycie	Akumulacja brutto	Zagranica	Ogółem
Produkty wykorzystane	Zużycie pośrednie	Spożycie, gospodarstw domowych, INKgd oraz instytucji rządowych i samorządowych	Akumulacja brutto	Eksport	
Ogółem					
Składniki wartości dodanej brutto					
Zagranica					
Ogółem					

9.10. Większość informacji statystycznych pozyskiwanych od jednostek produkcyjnych wykazuje, jakie rodzaje produktów zostały przez nie wyprodukowane i sprzedane oraz, zazwyczaj mniej szczegółowo, jakie rodzaje produktów zostały przez nie zakupione i wykorzystane. Format tablic podaży i wykorzystania jest wyznaczony zgodnie z rodzajem informacji statystycznych (np. produkty wykorzystane przez gałąź).

9.11. Z kolei informacje w układzie produkt na produkt lub gałąź na gałąź, wymagane w symetrycznych tablicach przepływów międzygałęziowych, nie zawsze są dostępne. Przykładowo badania statystyczne poszczególnych gałęzi zwykle dostarczają informacji o rodzajach produktów wykorzystanych w produkcji oraz o produktach wytworzonych i sprzedanych. Informacje o nakładach wykorzystanych w produkcji konkretnych produktów zazwyczaj nie są dostępne.

9.12. Informacje w formie tablic podaży i wykorzystania są zatem punktem wyjściowym do budowania bardziej analitycznej formy symetrycznych tablic przepływów międzygałęziowych. Informacje w układzie gałąź na produkt w tablicach podaży i wykorzystania mogą zostać przekształcone w tablice symetryczne, poprzez dodanie dodatkowych informacji o strukturze nakładów lub przyjęcie założenia o identycznej strukturze nakładów lub udziałów rynkowych według produktów lub według gałęzi.

9.13. Tablice podaży i wykorzystania oraz kompleks przepływów międzygałęziowych łączą w sobie trzy różne role:

- opis,
- narzędzie statystyczne,
- narzędzie do analizy.

OPIS

9.14. Tablice podaży i wykorzystania zapewniają systematyczny opis tworzenia dochodów oraz podaży i wykorzystania produktów według gałęzi. Zmiany nakładów i produkcji wytworzonej w procesach produkcji poszczególnych gałęzi są widoczne w kontekście gospodarki narodowej, tj. w powiązaniu z procesami produkcyjnymi pozostałych krajowych gałęzi, z zagranicą oraz ze spożyciem.

Tablice podaży i wykorzystania służą przede wszystkim obrazowaniu zmian w strukturze gospodarki, tj. zmian w znaczeniu poszczególnych gałęzi, zmian w wykorzystanych nakładach i produkcji wytworzonej oraz zmian w strukturze spożycia, akumulacji brutto oraz imporcie i eksporcie. Zmiany te mogą obrazować trendy, takie jak globalizacja, podwykonawstwo, innowacje oraz zmiany w kosztach pracy, podatkach, cenach ropy naftowej i kursach wymiany walut.

Tablice podaży i wykorzystania w cenach z poprzedniego roku są używane do zestawiania statystyk wzrostu PKB, do opisu zmian w strukturze gospodarki wyrażonych w ujęciu realnym lub wskaźnikiem wolumenu. Stanowią one również ramy prezentacji zmian cen krajowych oraz zmian w kosztach pracy.

NARZĘDZIE STATYSTYCZNE

9.15. Wykorzystanie informacji na temat produkcji, wydatków i dochodu w budowaniu tablic podaży i wykorzystania oraz uzgodnienie niespójnych szacunków pozwalają uzyskać solidny i zrównoważony zestaw rachunków narodowych, łącznie z szacunkami najważniejszych zmiennych takich jak PKB w cenach bieżących i w cenach z poprzedniego roku.

9.16. W pomiarze PKB w cenach rynkowych można przyjąć trzy podstawowe podejścia: podejście od strony produkcji, podejście od strony wydatków oraz podejście od strony dochodów. Te trzy różne podejścia są stosowane w zestawianiu tablic podaży i wykorzystania w następujący sposób:

- a) w podejściu od strony produkcji PKB w cenach rynkowych jest równy produkcji globalnej w cenach bazowych pomniejszonej o zużycie pośrednie w cenach nabycia, powiększonej o podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów;
- b) w podejściu od strony wydatków PKB w cenach rynkowych jest równy sumie kategorii popytu końcowego pomniejszonej o import: spożycie + akumulacja brutto + eksport – import;
- c) w podejściu od strony dochodów PKB w cenach rynkowych jest równy sumie kosztów związanych z zatrudnieniem, amortyzacji środków trwałych, pozostałych podatków pomniejszonych o dotacje związane z produkcją oraz nadwyżki operacyjnej netto/dochodu mieszanego netto, powiększonej o podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów.

Jednostkową wartość szacunkową PKB w cenach rynkowych można uzyskać w przypadku, gdy tablice podaży i wykorzystania są zbilansowane.

9.17. Tablice podaży i wykorzystania są szczególnie użyteczne przy szacowaniu PKB w cenach rynkowych zgodnie z podejściem od strony produkcji i podejściem od strony wydatków. Podstawowym źródłem danych są badania statystyczne przedsiębiorstw oraz dane administracyjne np. rejestry podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego. Tablice podaży i wykorzystania są używane do połączenia informacji z podejść od strony produkcji i od strony wydatków przez obliczenie i zbilansowanie podaży oraz wykorzystania na poziomie produktu. W metodzie tej podaż konkretnego produktu jest obliczana i przypisywana do różnych rodzajów wykorzystania, takich jak spożycie w sektorze gospodarstw domowych, zużycie pośrednie oraz eksport. Metoda od strony dochodów nie jest tak solidną podstawą do bilansowania, ponieważ nadwyżka operacyjna i dochód mieszany są zazwyczaj szacowane metodą rezydualną na podstawie informacji z dwóch pozostałych podejść. Jednak metoda od strony dochodów ułatwia bilansowanie tablic podaży i wykorzystania, gdy można oszacować strukturę składowych współczynnika dochodów. Zgodność tablic podaży i wykorzystania z rachunkami sektorowymi można sprawdzić przez powiązanie tablic, jak w przykładzie tablicy 9.3. Porównanie to może pomóc w szacowaniu PKB w cenach rynkowych, dzięki porównaniu informacji z rachunków zysków i strat przedsiębiorstw z odpowiednimi szacunkami dla gałęzi.

9.18. Tablice podaży i wykorzystania służą wielu celom statystycznym:

- a) identyfikacja braków i niezgodności w źródłach danych;

- b) szacowanie metodą rezydualną, przykładowo szacowanie spożycia konkretnego produktu po przypisaniu pozostałych rodzajów wykorzystania produktu;
- c) szacowanie przez ekstrapolację danych z okresu bazowego na późniejsze okresy, dla których dostępne są mniej wiarygodne informacje. Przykładowo roczne dane można szacować na podstawie szczegółowych danych podaży i wykorzystania w roku wyjściowym, a następnie dane kwartalne można szacować przez ekstrapolację danych z okresu odniesienia;
- d) sprawdzanie i poprawianie zgodności, wiarygodności i kompletności danych liczbowych w tablicach podaży i wykorzystania oraz danych uzyskanych na ich podstawie, np. danych na rachunkach produkcji. W związku z tym proces bilansowania nie ogranicza się do tablic podaży i wykorzystania w cenach bieżących:
- 1) za pomocą tablic, takich jak tablica 9.3, pokazujących powiązanie z rachunkami sektorowymi, można dokonać bezpośredniego porównania między szacunkami produkcji, wydatków i dochodów pochodzącymi z systemu podaży i wykorzystania, a tymi, które pochodzą z niezależnych źródeł wykorzystywanych w rachunkach sektorowych. Uzgodnienia na tym etapie gwarantują, że po przeprowadzeniu bilansowania podaży i wykorzystania uzyskiwana jest zgodność pomiędzy tablicami podaży i wykorzystania a rachunkami sektorowymi;
  - 2) uzyskanie symetrycznych tablic przepływów międzygałęziowych na podstawie tablic podaży i wykorzystania może pomóc w ustaleniu niezgodności i słabości tablic podaży i wykorzystania;
  - 3) zestawiając tablice podaży i wykorzystania w cenach bieżących i wyrażone wskaźnikiem wolumenu dla dwóch lub więcej lat, można jednocześnie zbilansować szacunki zmian wolumenu, wartości i cen: w porównaniu z zestawianiem i bilansowaniem tablic podaży i wykorzystania tylko dla jednego roku w cenach bieżących, oznacza to zasadniczą poprawę efektywności schematu podaży i wykorzystania;
- e) ważenie i obliczanie indeksów oraz mierników cen i wolumenu, np. PKB przez deflację popytu końcowego według produktów lub PKB przez zastosowanie metody podwójnej deflacji według gałęzi. Deflację przeprowadza się na najniższym możliwym poziomie agregacji transakcji, zgodnie z wiarygodnymi szacunkami ruchów cenowych, z następujących powodów:
- 1) ogólnie rzecz biorąc, wskaźniki cen i wolumenu będą bardziej reprezentatywne na niższym poziomie agregacji;
  - 2) zmianę jakościową można lepiej zmierzyć na niższym poziomie agregacji – np. można wziąć pod uwagę zmiany w strukturze podaży i wykorzystania dla danej grupy produktów;
  - 3) dostępne indeksy cenowe ze statystyk cen są często typu Laspeyresa. Zastrzeżenie, że teoretycznie właściwsze są indeksy typu Paaschego, jest mniej istotne, jeżeli indeksy te są stosowane na niskim poziomie agregacji.

Bilansowanie podaży i wykorzystania produktu jest łatwiejsze, jeżeli liczba rozróżnianych produktów jest wyższa, a dane źródłowe są dostępne na takim poziomie szczegółowości. Jakość zbilansowanych wyników będzie wyższa, szczególnie jeżeli istnieją luki w danych.

NARZĘDZIE DO ANALIZY

9.19. Główną zaletą analityczną tablic przepływów międzygałęziowych jest możliwość pomiaru nie tylko efektów pierwszego rzędu, np. w przypadku zmian w cenach energii lub kosztach pracy, ale również drugiego rzędu, a nawet efektów bardziej pośrednich. Przykładowo znaczny wzrost cen energii będzie wpływał nie tylko na te gałęzie, które zużywają duże ilości energii, ale również na te, które korzystają z produktów wytworzonych przez producentów zużywających duże ilości energii. Te pośrednie efekty mogą mieć duże znaczenie, ponieważ są czasami istotniejsze niż efekty bezpośrednie.

SZCZEGÓŁOWE OMÓWIENIE TABLIC PODAŻY I WYKORZYSTANIA

Klasyfikacje

9.20. W tablicach podaży, wykorzystania i przepływów międzygałęziowych do klasyfikacji gałęzi używa się klasyfikacji NACE, a do klasyfikacji produktów – CPA; klasyfikacje te są w pełni ze sobą zbieżne: na każdym poziomie agregacji CPA pokazuje główne produkty dla gałęzi zgodnie z NACE.

- 9.21. W tablicach podaży i wykorzystania klasyfikacja produktów jest przynajmniej tak szczegółowa, jak klasyfikacja gałęzi, np. trzycyfrowy poziom CPA i dwucyfrowy poziom NACE.
- 9.22. Klasyfikacje gałęzi i produktów mogą być oparte na trzech różnych rodzajach kryteriów: kryteriach podaży, popytu i wielkości. W przypadku analizy wydajności produkty i ich producentów klasyfikuje się zasadniczo według rodzaju procesu produkcyjnego. W przypadku analizy popytu produkty klasyfikuje się według podobnego przeznaczenia – przykładowo razem grupowane są towary luksusowe – lub według podobieństwa relacji rynkowej, np. rodzaju kanału sprzedaży. W przypadku analizy przepływów międzygałęziowych ta sama klasyfikacja produktów i gałęzi jest stosowana w odniesieniu do podaży i popytu. Klasyfikacja jest definiowana w taki sposób, aby wielkość żadnej z klas nie była zbyt małą ani zbyt dużą częścią gospodarki narodowej. W przypadku klasyfikacji międzynarodowych oznacza to, że ilościowe znaczenie większości klas jest istotne w wielu państwach.
- 9.23. Klasyfikacje gałęzi i produktów w rachunkach narodowych są z konieczności oparte na kombinacji tych kryteriów oraz wynikają z tradycji historycznych. Są one przede wszystkim definiowane z perspektywy producentów, a zatem są mniej przystosowane do analizy podaży i popytu. Opracowujący dane oraz użytkownicy danych rachunków narodowych na temat gałęzi i produktów powinni wiedzieć, co zostało faktycznie ujęte, a co nieujęte w każdej z grup i jakie są tego konsekwencje. Przykładowo działalność związana z nieruchomościami obejmuje usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań, a ubezpieczenia nie obejmują funduszy zabezpieczenia społecznego.
- 9.24. Lokalne jednostki rodzaju działalności w obrębie jednej gałęzi mogą charakteryzować się różnymi procesami produkcyjnymi. Może to odzwierciedlać znaczne różnice w integracji pionowej, związane ze zlecaniem działalności pomocniczej, takiej jak sprzątanie, transport, usługi administracyjne i gastronomiczne, wynajem maszyn, korzystanie z pośrednictwa agencji tymczasowego zatrudnienia oraz marketing. Może to również odzwierciedlać różnice między producentami legalnymi a nielegalnymi oraz między producentami w różnych regionach.
- 9.25. W związku ze zmianą znaczenia gospodarczego różnych gałęzi i produktów, zmianami w procesach produkcyjnych i pojawianiem się nowych produktów klasyfikacje gałęzi i produktów są regularnie aktualizowane. Konieczne jest jednak pogodzenie nadążania za zmianami w gospodarce z potrzebą porównywalności danych w czasie, wiążącą się też z kosztami dużych zmian dla producentów i użytkowników danych.
- 9.26. Klasyfikacja produktów w tablicach podaży i wykorzystania jest zazwyczaj bardziej szczegółowa od klasyfikacji gałęzi. Wynika to z czterech podstawowych powodów:
- dostępne dane na temat produktów są często bardziej szczegółowe niż dane na temat gałęzi;
  - typowa dla jednej gałęzi produkcja może podlegać zupełnie innym systemom podatkowym i cenom, np. w przypadku dyskryminacji cenowej. W zestawianiu i analizie przydatne jest rozróżnienie poszczególnych produktów;
  - aby umożliwić wysokiej jakości deflację i szacowanie mierników wskaźnikiem wolumenu, grupy produktów muszą być jednorodne i dobrze powiązane z dostępnymi deflatorami cen;
  - aby zapewnić przejrzystość zestawiania danych, niezbędne są oddzielne produkty, odzwierciedlające ważniejsze szczególne konwencje rachunków narodowych, takie jak usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań, ubezpieczenia, produkcja globalna rynkowa i nierynkowa jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 9.27. Rozróżnienie pomiędzy produkcją globalną rynkową, produkcją globalną na własne cele finalne oraz produkcją globalną nierynkową należy stosować tylko dla całkowitej produkcji globalnej według gałęzi; rozróżnienie to nie jest wymagane dla każdej grupy produktów.
- 9.28. Podział na producentów rynkowych, producentów na własne cele finalne oraz producentów nierynkowych jest stosowany w klasyfikacji według gałęzi, jeżeli w obrębie danej gałęzi obecne są różne rodzaje producentów. Rozróżnienie to będzie zatem wykorzystywane tylko do celów rozklasyfikowania bardzo ograniczonej liczby gałęzi, np. ochrona zdrowia i edukacja.
- 9.29. W przypadku analizy gospodarki państw członkowskich z perspektywy europejskiej oraz w przypadku tworzenia tablic podaży i wykorzystania dla całej UE import i eksport dzieli się na:
- przepływy wewnątrz UE, z rozróżnieniem na przepływy w obrębie europejskiej unii walutowej oraz przepływy dotyczące innych państw członkowskich;
  - import i eksport z państwami poza UE.

Zasady wyceny

9.30. W tablicy podaży przepływy wyrobów i usług są wyceniane w cenach bazowych. W tablicy wykorzystania przepływy wyrobów i usług są wyceniane w cenach nabycia. W celu uzyskania spójnej wyceny dla tablic podaży i wykorzystania tablica 9.5 pokazuje przejście od podaży w cenach bazowych do podaży w cenach nabycia. Jako że podaż równa się wykorzystaniu produktów, zastosowanie mają dwie tożsamości:

- a) podaż w cenach nabycia równa jest wykorzystaniu w cenach nabycia;
- b) podaż w cenach bazowych równa jest wykorzystaniu w cenach bazowych.

9.31. Wartość dodana brutto jest rejestrowana w cenach bazowych. Jest ona różnicą pomiędzy produkcją globalną wycenioną w cenach bazowych a zużyciem pośrednim wycenionym w cenach nabycia.

9.32. W ESA nie stosuje się koncepcji wartości dodanej brutto wycenianej w cenach czynników produkcji. Można ją wyprowadzić z wartości dodanej w cenach bazowych poprzez odjęcie pozostałych podatków (pomniejszonych o dotacje) związanych z produkcją.

9.33. Przejście od podaży w cenach bazowych do podaży w cenach nabycia wiąże się z:

- a) wydzieleniem marż handlowych;
- b) wydzieleniem marż transportowych;
- c) dodaniem podatków od produktów (poza naliczonym VAT);
- d) odjęciem dotacji do produktów.

Podobna operacja dotyczy przeliczenia wykorzystania w cenach nabycia na wykorzystanie w cenach bazowych; wiąże się ona jednak tylko z odliczeniem podatków od produktów oraz dodaniem dotacji do produktów. Tablice 9.8 i 9.9 pokazują takie przejście w sposób bardziej szczegółowy. Tablice te służą również celom analitycznym, np. analizom cen i analizom konsekwencji zmian w stopach podatków od produktów.

9.34. Następujące tablice są zatem wynikiem procesu bilansowania:

- a) tablice podaży i wykorzystania 9.5 i 9.6 pokazujące końcowe wyniki bilansowania podaży i wykorzystania ogółem według produktów wycenianych w cenach nabycia;
- b) tablice marż handlowych i transportowych (tablica 9.7) oraz podatków (pomniejszonych o dotacje) związanych z produkcją (tablica 9.8).

Tablica 9.5 – Tablica podaży w cenach bazowych oraz przejście do cen nabycia

Podaż	Gałęzie (NACE) 1 – 2 – 3 – 4 – ...	Zagranica	Podaż ogółem w cenach bazowych	Marże hand- lowe i transpor- towe	Podatki od produktów pomniej- szone o dotacje do produktów	Podaż ogółem w cenach nabycia
Produkty (CPA)	Produkcja globalna według produktów i gałęzi	Import według produktów (CIF)	Podaż ogółem według produktów			
1						
2						
3						
4						
Ogółem	Produkcja globalna ogółem według gałęzi			0		
Produkcja globalna rynkowa				0		
Produkcja globalna na własne cele finalne		0		0		
Produkcja globalna nieryn- kowa		0		0		

Tablica 9.6 – Tablica wykorzystania w cenach nabycia

Wykorzystanie	Gałęzie (NACE) 1 – 2 – 3 – 4 – ...	Spożycie	Akumulacja brutto	Zagranica	Ogółem
Produkty (CPA) 1 2 3 4 ...	Zużycie pośrednie produktów według gałęzi	Spożycie według produktów i według a) gospodarstw domowych b) INKgd c) instytucji rządowych i samorządowych	Akumulacja brutto według produktów oraz według a) nakładów brutto na środki trwałe b) przyrostu aktywów o wyjątkowej wartości c) przyrostu rzeczowych środków obrotowych	Eksport według produktów (FOB)	Wykorzystanie ogółem według produktów
Ogółem	Zużycie pośrednie ogółem według gałęzi	Spożycie ogółem	Akumulacja brutto ogółem	Eksport ogółem	Wykorzystanie produktów ogółem
Koszty związane z zatrudnieniem Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją Amortyzacja środków trwałych Nadwyżka operacyjna netto Dochód mieszany	Składniki wartości dodanej brutto według gałęzi				
Ogółem	Nakłady według gałęzi ogółem				
<i>Informacje uzupełniające</i> Nakłady brutto na środki trwałe Stan środków trwałych Pracujący					

Marże handlowe i transportowe

Tablica 9.7 – Marże handlowe i transportowe – podaż

	Marże handlowe i transportowe w podaży produktów			Marże handlowe i transportowe
	Handel hurtowy	Handel detaliczny	Transport	
Produkty (CPA) 1 2 3 4				Marże handlowe i transportowe w łącznej podaży wg produktów
Ogółem	Handel hurtowy ogółem	Handel detaliczny ogółem	Transport ogółem	Marże w podaży produktów, ogółem

Tablica 9.7 – Marże handlowe i transportowe – wykorzystanie (ciąg dalszy)

Marże handlowe i transportowe w wykorzystaniu produktów						
		Gałęzie (NACE) 1 – 2 – 3 – 4 – ...	Spożycie	Akumulacja brutto	Eksport	Marże handlowe i transportowe
Produ- kty (CPA)		Marże hand- lowe i transpor- towe w zużyciu pośrednim wg produktów i wg gałęzi	Marże handlowe i transportowe w spożyciu wg produktów oraz wg a) gospodarstw domowych b) INKgd c) instytucji rządowych i samorząd- owych	Marże handlowe i transportowe w akumulacji brutto wg produktów oraz wg a) nakładów brutto na środki trwałe b) przyrostu aktywów o wyjątkowej wartości c) przyrostu rzeczowych środków obrotowych	Marże hand- lowe i transpor- towe w ekspor- cie	Marże handlowe i transportowe w łącznym wykorzystaniu wg produktów
Ogółem		Marże hand- lowe i transpor- towe w zużyciu pośrednim wg gałęzi, ogółem	Marże handlowe i transportowe w spożyciu, ogółem	Marże handlowe i transportowe w akumulacji brutto, ogółem	Marże hand- lowe i transpor- towe w ekspor- cie, ogółem	Marże w wyko- rzystaniu produktów, ogółem

- 9.35. Elementem przejścia z tablic podaży w cenach bazowych do cen nabycia – oraz przejścia z tablic wykorzystania w cenach nabycia do cen bazowych – jest wydzielenie marż handlowych. Wycena w cenach bazowych oznacza, że marże handlowe są rejestrowane jako część handlu produktami, podczas gdy wycena w cenach nabycia oznacza, że marże handlowe są rozdzielane pomiędzy produkty, do których się odnoszą. Ta sama zasada dotyczy marż transportowych.
- 9.36. Suma marż handlowych według produktów równa jest sumie marż handlowych według gałęzi handlowych plus marże handlowe według pozostałych gałęzi. Ta sama tożsamość dotyczy marż transportowych.
- 9.37. Marża transportowa obejmuje koszty transportu płatne oddzielnie przez nabywcę i włączone do wartości wykorzystania produktów w cenach nabycia, ale niewłączone do cen bazowych produkcji globalnej producenta ani do marż handlowych hurtowników i detalistów. Marża transportowa obejmuje w szczególności:
- transport towarów z miejsca, gdzie zostały wyprodukowane, do miejsca, gdzie nabywca przyjmuje ich dostawę, w przypadku gdy producent płaci za transport stronie trzeciej i pod warunkiem, że kwota ta jest fakturowana osobno nabywcy;
  - transport towarów zorganizowany przez producenta lub hurtownika czy też detalistę w taki sposób, że nabywca musi opłacić osobno koszty transportu, nawet gdy transport jest realizowany przez producenta lub samego hurtownika czy też detalistę.
- 9.38. Wszelkie pozostałe koszty transportu towarów nie są rejestrowane jako marża transportowa, np.:
- jeżeli producent samodzielnie transportuje towary, koszty transportu są uwzględniane w cenach bazowych produkcji globalnej producenta; transport taki jest działalnością pomocniczą i poszczególne koszty transportu nie są możliwe do zidentyfikowania jako koszty transportu;
  - jeżeli producent organizuje transport towarów bez oddzielnej faktury za usługi transportowe, koszty transportu są uwzględniane w cenach bazowych produkcji globalnej producenta; koszty transportu są wówczas możliwe do zidentyfikowania jako takie i rejestrowane w ramach zużycia pośredniego producenta;
  - jeżeli hurtownicy lub detaliści organizują transport towarów, które mają być przemieszczone z miejsca, gdzie przyjmują oni dostawę, do miejsca, gdzie inny nabywca przyjmuje dostawę, poniesione koszty są uwzględniane w marży handlowej, o ile od nabywcy nie są pobierane osobne opłaty za transport. Podobnie jak w przypadku producentów, koszty te stanowią działalność pomocniczą hurtowników i detalistów lub zakup usług pośrednich, zatem wchodzi one do marży handlowej, ale nie do marży transportowej;

d) jeżeli gospodarstwo domowe nabywa towary na cele spożycia i angażuje do ich przewozu stronę trzecią, wówczas poniesione koszty transportu są rejestrowane jako wydatki na usługi transportowe w spożyciu, a nie jako marża handlowa ani transportowa.

9.39. Tablica 9.7 pokazuje nieco uproszczony obraz macierzy marż handlowych i transportowych z następujących powodów:

- a) w przypadku przekształcenia wykorzystania należy dokonać rozróżnienia pomiędzy handlem hurtowym i detalicznym, aby uwzględnić różnice w ich cenach. Przy sporządzaniu tablic należy pamiętać o tym, że hurtownicy prowadzą sprzedaż bezpośrednią zarówno dla gospodarstw domowych, jak i dla przedsiębiorców (gałęzi) – np. sprzedaż mebli – z kolei sprzedawcy detaliczni zaopatrują nie tylko gospodarstwa domowe, ale również przedsiębiorców (gałęzi) – np. kawiarnie i restauracje;
- b) w obliczaniu i analizowaniu marży handlowej na produktach przeznaczonych do spożycia przez gospodarstwa domowe, dla każdej grupy produktów można też rozróżnić najważniejsze kanały dystrybucji, aby uwzględnić różnice w ich cenach; rozróżnienie na handel hurtowy i detaliczny nie jest wystarczająco szczegółowe. Na przykład towary i usługi mogą być nabywane przez gospodarstwa domowe w supermarkecie, sklepie spożywczym, kwiaciarni, domu towarowym, za granicą lub otrzymywane jako dochody w naturze. W przypadku niektórych produktów sprzedaż drugorzędna ma duże znaczenie, jak w przypadku sprzedaży papierosów przez kawiarnie, restauracje i stacje benzynowe. Sprzedaż detaliczna jest korygowana w celu obliczenia wartości sprzedaży na rzecz gospodarstw domowych, a więc należy odjąć na przykład sprzedaż na rzecz przedsiębiorstw, instytucji rządowych i samorządowych oraz turystów. Oczywiście warunkiem wprowadzenia rozróżnień jest dostępność danych źródłowych, dających wystarczające informacje do oszacowania znaczenia każdego z kanałów dystrybucji. Nawet w przypadku jednego handlowca czy przewoźnika różne produkty mają z reguły różne marże. Najważniejsze są dane dotyczące marż według rodzaju produktu i to z nich należy korzystać w miarę ich dostępności;
- c) przy obliczeniach marży transportowej pomocny jest podział według rodzajów transportu – kolejowy, lotniczy, morski, wodny śródlądowy lub drogowy.

Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem

9.40. Podatki związane z produkcją i importem obejmują:

- a) podatki od produktów (D.21):
- 1) podatki typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211);
  - 2) podatki i cła związane z importem, poza VAT (D.212);
  - 3) podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem) (D.214);
- b) pozostałe podatki związane z produkcją (D.29).

Podobne kategorie są rozróżniane dla dotacji.

9.41. Podaż w cenach bazowych obejmuje pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją. Aby przejść od cen bazowych do cen nabycia, dodaje się różne podatki od produktów i odejmuje się dotacje do produktów.

Tablica 9.8 – Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów

Podatki pomniejszone o dotacje w podaży

	Podatki pomniejszone o dotacje w podaży produktów						Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów, ogółem
	VAT	Podatki związane z importem		Pozostałe podatki od produktów	Dotacje do importu	Pozostałe dotacje do produktów	
Produkty (CPA)							Podatki pomniejszone o dotacje w łącznej podaży wg produktów i wg wykorzystania
1							
2							
3							
4							
Ogółem							

Tablica 9.8 – Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów (cd.)

Podatki pomniejszone o dotacje w wykorzystaniu

	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów, ogółem	Podatki pomniejszone o dotacje w wykorzystaniu produktów
		Gałęzie (NACE) 1 – 2 – 3 – 4 – ....
Produkt (CPA)	Podatki pomniejszone o dotacje w końcowym wykorzystaniu produktów:	Podatki pomniejszone o dotacje w zużyciu pośrednim produktów wg gałęzi
1	Spożycie	
2	a) gospodarstwa domowe	
3	b) INKgd	
4	c) instytucje rządowe i samorządowe	
	Akumulacja brutto:	
	d) nakłady brutto na środki trwałe	
	e) przyrost aktywów o wyjątkowej wartości	
	f) przyrost rzeczowych środków obrotowych	
	Eksport	

9.42. Tablica 9.8, obejmująca podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów, ma charakter uproszczony z następujących powodów:

- w przypadku wykorzystania produktów nie są rozróżniane rodzaje podatków od produktów, a dotacje nie są wykazywane oddzielnie; w przypadku podaży produktów rozróżnia się tylko trzy rodzaje podatków od produktów oraz dwa rodzaje dotacji. Zasadniczo wskazane jest oddzielne wykazanie każdego głównego rodzaju podatków od produktów lub dotacji do produktów, a następnie rozdzielenie sumy na różne grupy produktów;
- różne stawki podatków i dotacje mogą mieć zastosowanie do różnych kanałów dystrybucji; należy więc je rozróżnić, o ile istnieją odpowiednie i wystarczające dane.

9.43. Podatki od produktów i dotacje do produktów są kwotami przypadającymi do zapłaty tylko wtedy, gdy wynikają z wymiaru podatkowego, deklaracji itp., lub kwotami faktycznie zapłaconymi. Podczas zestawiania tablic podaży i wykorzystania podatki od produktów i dotacje do produktów są zwykle szacowane według produktów poprzez zastosowanie oficjalnych stawek podatkowych lub stóp dotacji do różnych przepływów popytowych. Następnie należy dokonać oceny różnic w stosunku do wymiaru podatkowego lub kwot faktycznie zapłaconych.

- Niektóre z tych różnic wskazują, że wstępne szacunki podatków od produktów w tablicach podaży i wykorzystania nie odpowiadają definicjom przyjętym w ESA:
  - w przypadku zwolnień wstępny szacunek podatków od produktów jest zatem zaniżony;
  - w przypadku ukrytej działalności gospodarczej lub uchylania się od uiszczania podatków od produktów, np. gdy uiszczenie podatków jest obowiązkowe, ale nie ma ustalonego wymiaru podatkowego, szacunek podatków jest zatem zaniżony.
- W pewnych przypadkach różnice mogą świadczyć o błędach we wstępnych szacunkach podatków od produktów i dotacji do produktów, np. w przypadku niedoszacowania produkcji globalnej określonego produktu. W takim przypadku możliwe jest wprowadzenie zmian w szacunkach przepływów wyrobów i usług.

9.44. VAT może być naliczony, niepodlegający odliczeniu lub może nie mieć zastosowania:

- VAT naliczony stosuje się do większej części zużycia pośredniego, większej części nakładów brutto na środki trwałe oraz częściowo do przyrostu rzeczowych środków obrotowych;
- VAT niepodlegający odliczeniu często stosuje się do spożycia przez gospodarstwa domowe, części nakładów brutto na środki trwałe (np. nowe mieszkania zamieszkiwane przez właściciela), części przyrostu rzeczowych środków obrotowych oraz części zużycia pośredniego, np. przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje finansowe;

c) VAT zasadniczo nie ma zastosowania do:

- 1) eksportu do państw poza UE;
- 2) sprzedaży towarów i usług objętych zerową stawką VAT, niezależnie od ich wykorzystania, przy czym zerowa stawka VAT oznacza, że VAT uiszczony przy zakupie może zostać odzyskany; zużycie pośrednie oraz akumulację brutto takich producentów koryguje się zatem o odzyskaną kwotę VAT;
- 3) producentów zwolnionych z rejestracji na potrzeby VAT, tj. małych przedsiębiorstw i organizacji wyznaniowych; w takiej sytuacji prawo do odzyskania VAT od zakupów jest zasadniczo ograniczone.

9.45. VAT jest rejestrowany w ujęciu netto: cała podaż jest wyceniana w cenach bazowych, tj. z wyłączeniem VAT-u należnego; zużycie pośrednie i popyt końcowy są rejestrowane w cenach nabycia, tj. z wyłączeniem VAT-u naliczonego.

Inne podstawowe pojęcia

9.46. W tablicach podaży i wykorzystania stosuje się dwie pozycje korygujące w uzgadnianiu wyceny importu w tablicach podaży i wykorzystania oraz wyceny pochodzącej z rachunków sektorów instytucjonalnych.

W tablicy podaży w celu przeprowadzenia wyceny porównywalnej z wyceną produkcji krajowej w tej samej grupie produktów import towarów jest wyceniany w wartościach CIF. Wartość CIF obejmuje usługi transportowe i ubezpieczeniowe świadczone przez rezydentów takie jak transport na własne potrzeby lub transport przez wyspecjalizowanego przewoźnika będącego rezydentem. W celu uzyskania spójnej wyceny między importem a eksportem w wartości tej należy uwzględnić eksport usług.

W rachunkach sektorów instytucjonalnych import towarów wycenia się w wartościach FOB, czyli zgodnie z wyceną eksportu towarów. Jednak w przypadku wyceny FOB wartość usług transportowych i ubezpieczeniowych świadczonych przez rezydentów, która jest uwzględniona w eksporcie usług, będzie mniejsza, ponieważ obejmuje tylko usługi świadczone w państwie eksportującym. W wyniku zastosowania różnych zasad wyceny import netto ogółem jest wprawdzie taki sam, ale zarówno import ogółem, jak i eksport ogółem są większe w przypadku wyceny CIF.

Obie zasady wyceny muszą być uzgodnione w tablicach podaży i wykorzystania poprzez wprowadzenie pozycji korygujących zarówno dla importu, jak i dla eksportu. Pozycje korygujące powinny być równe wartości usług transportowych i ubezpieczeniowych świadczonych przez rezydentów, uwzględnionych w wartości CIF, ale nie w wartości FOB, tj. odnoszące się do transportu i ubezpieczenia od granicy państwa eksportującego do granicy państwa importującego. Te pozycje korygujące, po tym jak zostaną już wprowadzone do tablic podaży i wykorzystania, nie muszą być specjalnie traktowane w obliczeniach przepływów międzygałęziowych.

9.47. Transfer towarów używanych jest rejestrowany w tablicy wykorzystania jako wydatek ze znakiem ujemnym dla sprzedawcy oraz jako wydatek ze znakiem dodatnim dla nabywcy. Dla danej grupy produktów transfer towarów używanych oznacza przeklasyfikowanie wykorzystania. Tylko koszty transakcji nie są traktowane jako przeklasyfikowanie: są one rejestrowane jako korzystanie z usług, np. usług związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub usług profesjonalnych. Do celów opisu i analiz pożyteczne może być wykazanie dla kilku grup produktów oddzielnie względnych rozmiarów transferu towarów używanych, np. znaczenie używanych samochodów dla rynku samochodów nowych i używanych, znaczenie makulatury w podaży produktów z papieru.

9.48. Dla właściwego zrozumienia tablic podaży i wykorzystania dobrze jest przypomnieć kilka standardów rachunkowości zastosowanych w ESA:

- a) gałąź to grupa lokalnych jednostek rodzaju działalności (JRD) prowadzących ten sam lub podobny rodzaj działalności. Ważną cechą tablic podaży i wykorzystania jest oddzielna rejestracja działalności drugorzędnej. Oznacza to, że JRD nie muszą być jednorodne w zakresie działalności produkcyjnej. Pojęcie JRD wyjaśniono szczegółowo w rozdziale 2. Całkowicie jednorodna jednostka produkcyjna jest stosowana w symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych w układzie produkt na produkt;
- b) jeżeli przedsiębiorstwo prowadzące wyłącznie działalność pomocniczą jest statystycznie obserwowalne i oddzielne rachunki dotyczące jego produkcji są łatwo dostępne lub jeżeli geograficznie znajduje się w innej lokalizacji niż przedsiębiorstwa przez nie obsługiwane, jest ono rejestrowane jako odrębna jednostka i sklasyfikowane według gałęzi zgodnie z jego działalnością podstawową, zarówno w rachunkach narodowych, jak i regionalnych. W przypadku niedostępności odpowiednich danych podstawowych produkcja globalna działalności pomocniczej może być szacowana przez sumowanie kosztów.

Jeżeli nie jest spełniony żaden z tych dwóch warunków, wszystkie nakłady zużyte w działalności pomocniczej, takie jak materiały, siła robocza, amortyzacja środków trwałych itp., są traktowane jako nakłady na działalność podstawową lub drugorzędą, które dana działalność pomocnicza obsługuje;

- c) wyroby lub usługi wytworzone i zużyte w tym samym okresie księgowym i w tej samej lokalnej JRD, nie są odrębnie identyfikowane. Nie są one zatem rejestrowane jako część produkcji globalnej lub zużycia pośredniego danej lokalnej JRD;
- d) drobne udoskonalenia, utrzymanie, serwis lub naprawa na rzecz innych lokalnych JRD są rejestrowane w ujęciu netto, tj. z wyłączeniem wartości zaangażowanych wyrobów;
- e) import i eksport występują w przypadkach, w których następuje zmiana własności między rezydentami a nierezydentami. Fizyczne przemieszczanie towarów przez granice państwowe nie jest zatem samo w sobie równoważne importowi czy też eksportowi tych towarów. Wyroby wysyłane za granicę w celu uszlachetnienia nie są rejestrowane jako eksport i import. Natomiast zakup towarów od nierezydentów i odsprzedaż towarów nierezydentom bez wejścia towarów do gospodarki handlowca są rejestrowane jako eksport i import na rachunkach producenta i ostatecznego nabywcy, a eksport netto towarów w ramach handlu jest wykazywany na rachunkach gospodarki handlowca;
- f) dobra trwałego użytku mogą być przedmiotem wynajmu lub leasingu operacyjnego. W takich przypadkach są one rejestrowane jako nakłady na środki trwałe oraz stany środków trwałych w gałęzi ich właściciela; w gałęzi użytkownika z kolei rejestruje się zużycie pośrednie według zapłaconych kwot wynajmu;
- g) osoby zaangażowane do pracy przez agencje tymczasowego zatrudnienia są rejestrowane jako pracujące w gałęziach, do których zaliczone są te agencje, a nie w tych gałęziach, w których faktycznie pracują. W konsekwencji, w przypadku tych ostatnich gałęzi, opłaty dla agencji za świadczenie pracy są rejestrowane jako zużycie pośrednie, a nie jako koszty związane z zatrudnieniem. Pracę podzleconą uznaje się za świadczenie usług;
- h) pracujący i koszty związane z zatrudnieniem są szerokimi pojęciami:
  - 1) pracującymi są również osoby pracujące z powodów społecznych i odnosi się to przykładowo do miejsc pracy dla niepełnosprawnych, programów aktywizacji zawodowej dla osób pozostających bez pracy od dłuższego czasu oraz programów zatrudnienia dla młodych osób poszukujących pracy. W związku z tym zaangażowane osoby są traktowane jak osoby fizyczne pracujące najemnie, z którymi łączą się koszty związane z zatrudnieniem, a nie transfery socjalne, mimo że ich wydajność może być niższa niż pozostałych pracowników;
  - 2) pracujący obejmują przypadki, w których od osób zaangażowanych w ogóle nie oczekuje się wykonywania pracy, np. osoby zwolnione, ale otrzymujące za dany okres wynagrodzenie od byłego pracodawcy. Jednak dane dotyczące pracujących wyrażone liczbą godzin przepracowanych nie są zniekształcone z powodu tej konwencji, ponieważ godziny przepracowane *de facto* nie występują.

Informacje uzupełniające

9.49. Tablica wykorzystania 9.6 zawiera również informacje uzupełniające: nakłady brutto na środki trwałe, stany środków trwałych i pracujący według gałęzi. Podział na osoby fizyczne pracujące najemnie i osoby pracujące na własny rachunek jest cenną informacją dodatkową. Informacje na temat nakładów brutto na środki trwałe oraz stanów środków trwałych według gałęzi są potrzebne do obliczenia amortyzacji środków trwałych według gałęzi i rejestrowania VAT-u niepodlegającego odliczeniu od nakładów brutto na środki trwałe. Wykazanie pracujących według gałęzi jest ważnym elementem procesu zestawiania danych:

- dane na temat pracujących są często używane do ubruttowienia wartości produkcji globalnej, kosztów związanych z zatrudnieniem, zużycia pośredniego i dochodów mieszanych,
- podstawowe współczynniki, takie jak produkcja globalna, koszty związane z zatrudnieniem oraz dochody mieszane na jednostkę pracy (np. godziny przepracowane), można porównywać w czasie oraz według gałęzi, aby sprawdzić wiarygodność szacunków,
- pomagają to w zapewnieniu zgodności między wartościami według gałęzi i danymi o pracujących według gałęzi. Przykładowo, bez wyraźnego powiązania z danymi według pracujących, proces bilansowania może doprowadzić do zmian w wartościach według gałęzi bez odpowiednich zmian w danych o pracujących.

Dodanie informacji o pracujących według gałęzi jest również przydatne do celów analizy pracujących i wydajności.

ŹRÓDŁA DANYCH I BILANSOWANIE

9.50. W zestawianiu produkcji globalnej według gałęzi i według produktów najważniejszymi źródłami danych są badania gospodarcze przedsiębiorstw, badania statystyczne produkcji i sprawozdania roczne lub rachunkowość większych przedsiębiorstw. Badania są zazwyczaj wyczerpujące w przypadku dużych przedsiębiorstw, natomiast dla małych przedsiębiorstw przeprowadzane są badania na próbie. W przypadku określonych działalności znaczenie mogą mieć różne źródła danych, np. w przypadku organów nadzoru – rachunki instytucji rządowych i samorządowych lub funduszy zabezpieczenia społecznego.

- 9.51. Dane te są wykorzystywane do przygotowania pierwszego niekompletnego zestawu tablic podaży i wykorzystania. Są one bilansowane na różnych etapach. Ręczne bilansowanie na niskim poziomie agregacji stanowi przydatną kontrolę błędów w źródłach danych, błędów systemowych, a równocześnie możliwe jest wprowadzenie wszelkiego rodzaju modyfikacji danych podstawowych, aby skorygować różnice pojęciowe i brakujące jednostki. Jeżeli uzgadnianie odbywa się na wysokim poziomie agregacji, z wykorzystaniem automatycznego procesu bilansowania lub bilansowania osobno kolejnych pozycji, większość z tych kontroli jest pomijana, ponieważ błędy znoszą się wzajemnie i trudno jest odszukać ich przyczyny.

NARZĘDZIE DO ANALIZY I ROZSZERZENIA

- 9.52. Do analizy można wykorzystać trzy rodzaje tablic:

- tablice podaży i wykorzystania,
- symetryczną tablicę przepływów międzygałęziowych w układzie gałąź na gałąź,
- symetryczną tablicę przepływów międzygałęziowych w układzie produkt na produkt.

Symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych można utworzyć na podstawie tablic podaży i wykorzystania, w cenach bieżących, ale również w cenach roku poprzedniego.

- 9.53. Tablica wykorzystania 9.6. nie pokazuje, w jakim zakresie wykorzystane towary i usługi pochodziły z produkcji krajowej, a w jakim z importu. Informacja taka jest niezbędna do przeprowadzenia analiz, w których istotną rolę przypisuje się informacji o powiązaniach pomiędzy podażą oraz wykorzystaniem wyrobów i usług w gospodarce narodowej. Przykładem jest analiza wpływu zmian eksportu czy spożycia na import, produkcję krajową i powiązane z nimi zmienne, takie jak pracujący. W kompleksie przepływów międzygałęziowych przydatne byłyby zatem oddzielne tablice wykorzystania dla produktów importowanych oraz wyrobów i usług wytworzonych w kraju.
- 9.54. Tablica wykorzystania dla produktów pochodzących z importu jest zestawiana przy użyciu wszystkich dostępnych informacji o wykorzystaniu importu, np. dla pewnych produktów mogą być znane największe przedsiębiorstwa importujące, a dla niektórych producentów mogą być dostępne informacje o wartości ich importu. Jednak z reguły bezpośrednie informacje statystyczne o wykorzystaniu importu są rzadko dostępne. Dlatego są one zwykle uzupełniane o przypuszczalne wartości dotyczące alokacji grupy produktów do wykorzystania.
- 9.55. Tablica wykorzystania dla wyrobów i usług pochodzących z produkcji krajowej uzyskiwana jest jako różnica pomiędzy tablicą wykorzystania dla całej gospodarki a tablicą wykorzystania dla produktów pochodzących z importu.
- 9.56. Teoretycznie istnieją cztery podstawowe modele transformacji tablic podaży i wykorzystania w symetryczną tablicę przepływów międzygałęziowych. Modele te oparte są na założeniach technologii lub stałej struktury sprzedaży. Najczęściej używany model opiera się na założeniu technologii produktowej: każdy produkt jest wytwarzany w specyficzny dla siebie sposób, niezależnie od gałęzi, w której jest wytwarzany. Założenie takie jest często wykorzystywane w tworzeniu tablicy przepływów międzygałęziowych w układzie produkt na produkt. Drugi popularny model opiera się na założeniu stałej struktury sprzedaży produktu (założenie udziału rynkowego): każdy produkt ma specyficzną dla siebie strukturę sprzedaży, niezależnie od gałęzi, w której jest wytwarzany; podejście takie jest często stosowane do tworzenia tablicy przepływów międzygałęziowych w układzie gałąź na gałąź. Możliwe są modele hybrydowe, będące rozwiązaniem pośrednim między powyższymi założeniami. Modele oparte na założeniach technologii gałęzi lub stałej struktury sprzedaży w obrębie gałęzi są o wiele mniej praktyczne ze względu na ich niskie prawdopodobieństwo wystąpienia w praktyce. Omówienie alternatywnych modeli i procesów transformacji można znaleźć w rozdziale 11 podręcznika *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-output Tables (2008 edition)* ⁽¹⁾.
- 9.57. Wybór najlepszego w każdym przypadku założenia nie jest łatwy. Zależy on od krajowej struktury gałęzi, np. od stopnia specjalizacji, oraz od jednorodności krajowych technologii stosowanych do wytwarzania produktów w ramach tej samej grupy produktów, a także od poziomu szczegółowości danych podstawowych.

Proste zastosowanie założenia technologii produktowej daje wyniki, które są nie do zaakceptowania, ponieważ uzyskiwane współczynniki współzależności międzygałęziowych są czasami nieprawdopodobne lub nawet niemożliwe (jak na przykład współczynniki ujemne). Współczynniki nieprawdopodobne mogą być wynikiem błędów w pomiarach i różnorodności produktów w obrębie gałęzi, dla której przetransferowany produkt jest produktem podstawowym. Problemy te można rozwiązać, wprowadzając korekty oparte na informacjach uzupełniających lub maksymalnie wykorzystując opinie eksperckie. Innym rozwiązaniem jest zastosowanie alternatywnego założenia stałej struktury sprzedaży produktów. W praktyce przydatnym rozwiązaniem dla zestawienia symetrycznych tablic przepływów międzygałęziowych jest zastosowanie założeń technologii mieszanej w połączeniu z informacjami uzupełniającymi.

⁽¹⁾ Eurostat, *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables (2008 edition)*, 2008, (dostępny na stronie: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

9.58. Symetryczną tablicę przepływów międzygałęziowych można podzielić na dwie tablice:

- a) macierz wykazującą wykorzystanie importu; format tej tablicy jest taki sam jak tablicy importu wspierającej tablicę podaży i wykorzystania, z wyjątkiem tego, że stosowana jest struktura symetryczna z jednakową klasyfikacją na obu osiach;
- b) symetryczną tablicę przepływów międzygałęziowych dla produkcji globalnej krajowej.

Ta ostatnia tablica powinna być wykorzystywana w obliczeniach łącznych współczynników, tj. macierzy odwrotnej Leontiewa. Macierz odwrotna Leontiewa jest odwróceniem różnicy między macierzą tożsamości I a macierzą techniczną nakładów uzyskaną z macierzy produkcji globalnej krajowej, używanej jako zużycie pośrednie. Macierz odwrotną Leontiewa można również uzyskać dla importu. Należy wówczas założyć, że import został wytworzony w ten sam sposób co konkurencyjne produkty krajowe.

9.59. Tablice podaży i wykorzystania oraz symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych mogą służyć jako narzędzia analiz ekonomicznych. Oba rodzaje tablic mają różne zalety. Symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych są łatwo dostępne do obliczeń nie tylko efektów bezpośrednich, ale również pośrednich i łącznych. Mogą one mieć wysoką jakość, jeżeli w ich tworzeniu na podstawie tablic podaży i wykorzystania zastosowano wiedzę ekspercką i różne rodzaje informacji statystycznych.

9.60. Tablice w układzie gałąź na gałąź są przydatne do przeprowadzania analiz odnoszących się do gałęzi, np. reformy podatkowej, analizy skutków, polityki budżetowej i monetarnej; są one również bliższe różnym źródłom danych statystycznych. Tablice w układzie produkt na produkt doskonale nadają się do analiz związanych z jednorodnymi jednostkami produkcyjnymi, takimi jak wydajność, porównanie struktury kosztów, wpływ na zatrudnienie, polityka energetyczna i ochrona środowiska.

9.61. Analityczne właściwości tablic w układzie produkt na produkt i gałąź na gałąź nie różnią się jednak znacząco. Różnice między tablicami produkt na produkt i gałąź na gałąź wynikają z istnienia zasadniczo ograniczonej produkcji drugorzędnej. W praktyce analityczne zastosowania tablic przepływów międzygałęziowych domyślnie opierają się na założeniu technologii gałęzi, niezależnie od pierwotnej metody zestawienia tablic. Ponadto w praktyce tablica produkt na produkt jest przekształconą tablicą gałąź na gałąź, ponieważ nadal zawiera wszystkie charakterystyki instytucjonalnych JRD oraz przedsiębiorstw z tablic podaży i wykorzystania.

9.62. Wśród wielu szczególnych rodzajów analiz prowadzonych na podstawie tablic podaży i wykorzystania oraz symetrycznej tablicy przepływów międzygałęziowych można wymienić:

- a) analizę produkcji, struktury kosztów i wydajności;
- b) analizę cen;
- c) analizę zatrudnienia;
- d) analizę struktury nakładów inwestycyjnych, spożycia, eksportu itp.;
- e) rozkład wzrostu gospodarczego przez zastosowanie współczynników pełnych kosztów w celu alokacji importu do różnych rodzajów popytu końcowego;
- f) analizę wpływu eksportu do innych krajów (grup krajów) na wzrost gospodarczy i zatrudnienie;
- g) analizę potrzebnego importu energii;
- h) analizę wpływu nowych technologii;
- i) analizę skutków zmian w stawkach podatków (np. VAT) lub wprowadzenia krajowego wynagrodzenia minimalnego;
- j) analizę zależności pomiędzy produkcją krajową i środowiskiem np. przez zużycie konkretnych produktów, takich jak paliwa, papier, szkło lub przez emisję zanieczyszczeń.

Makromodel może również uwzględniać współczynniki pełnych kosztów obliczone z tablic przepływów międzygałęziowych. W ten sposób informacje z tablicy przepływów międzygałęziowych na temat skutków bezpośrednich i pośrednich, np. wpływu kosztów pracy lub importu energii na spożycie indywidualne lub eksport, zostają uwzględnione w makromodelu i mogą posłużyć do analizy i prognozowania.

9.63. Tablice podaży i wykorzystania oraz symetryczne tablice przepływów międzygałęziowych mogą być modyfikowane poprzez wprowadzanie alternatywnych i dodatkowych klasyfikacji, co pozwala na zastosowanie tych tablic do bardziej konkretnych celów. Oto najważniejsze przykłady:

- a) bardziej szczegółowe klasyfikacje produktów i gałęzi, opierające się na klasyfikacjach krajowych lub umożliwiające uwzględnienie konkretnych celów, np. analizy dotyczącej roli prac badawczo-rozwojowych w gospodarce narodowej;
- b) bardziej szczegółowy podział geograficzny importu i eksportu, np. handel wewnątrz UE, zaklasyfikowany według krajów, czy handel poza UE, zaklasyfikowany według regionów gospodarczych i określonych krajów, jak np. Stany Zjednoczone, Chiny, Indie czy Japonia;
- c) podział importu na:
  - 1) import produktów, które są również produkowane w kraju („import konkurencyjny”);
  - 2) import produktów, które nie są produkowane w kraju („import uzupełniający”).

Od obu rodzajów importu można oczekiwać różnych powiązań z gospodarką narodową i różnego dla niej znaczenia. Import konkurencyjny, który potencjalnie zastępuje produkcję globalną krajową, może być przedmiotem analizy i polityki gospodarczej; może być więc on ujęty jako oddzielna kategoria potencjalnego popytu końcowego w tablicach wykorzystania. W przypadku importu uzupełniającego, np. w sytuacjach nagłego wzrostu cen energii, analizy będą przede wszystkim koncentrować się na wpływie zmian cen oraz na gospodarce krajowej;

- d) klasyfikacja kosztów związanych z zatrudnieniem według kryteriów takich jak: poziom wykształcenia, niepełny/pełny wymiar czasu pracy, wiek i płeć. Klasyfikacja ta może mieć również zastosowanie do informacji uzupełniających o pracujących. W ten sposób tablice podaży i wykorzystania mogą być również stosowane do analiz rynku pracy;
- e) podział kosztów związanych z zatrudnieniem na:
  - 1) wynagrodzenia, w tym składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracowników;
  - 2) składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców.

Taki podział pozwala na analizę roli składek na ubezpieczenia społeczne w cenie nakładów pracy i przesuwaniu tych obciążeń w kierunku nadwyżki operacyjnej brutto;

- f) klasyfikacja spożycia według celu: COICOP dla gospodarstw domowych, COPNI dla instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, COFOG dla instytucji rządowych i samorządowych. Klasyfikacja funkcjonalna tych wydatków umożliwia oszacowanie wpływu każdej funkcji na resztę gospodarki. Przykładowo możliwe jest oszacowanie znaczenia wydatków publicznych i prywatnych dla ochrony zdrowia, transportu i edukacji.

ROZDZIAŁ 10

POMIARY CEN I WOLUMENU

- 10.01. W systemie rachunków ekonomicznych wszystkie przepływy i stany są wyrażane w jednostkach pieniężnych. Jednostka pieniężna jest jedynym wspólnym mianownikiem, który można stosować do wyceny bardzo zróżnicowanych transakcji rejestrowanych na rachunkach oraz do wyprowadzenia istotnych pozycji bilansujących.

Problem przy korzystaniu z jednostki pieniężnej jako jednostki pomiaru polega na tym, że jednostka taka nie jest ani stabilna, ani nie jest normą międzynarodową. Głównym celem analizy ekonomicznej jest zmierzenie wzrostu gospodarczego pomiędzy różnymi okresami poprzez wskaźnik wolumenu. Konieczne jest wtedy, dla niektórych zmiennych ekonomicznych, wydzielenie w zmianach wartości zmian powstałych wyłącznie w wyniku zmian cen oraz pozostałych, które są nazywane zmianą „wolumenu”.

Analizy ekonomiczne zajmują się również porównaniami przestrzennymi, to znaczy pomiędzy różnymi gospodarkami narodowymi. Koncentrują się one na porównaniach międzynarodowych poziomu produkcji i dochodu, wyrażonych wskaźnikiem wolumenu, choć przedmiotem analiz jest również poziom cen. Jest więc konieczne określenie mierników różnic w składnikach porównywanych wolumenów zmiennych ekonomicznych, które odzwierciedlają różnice w wolumenie i w cenach, pomiędzy dwoma krajami lub grupą krajów.

- 10.02. W przypadku gdy chodzi o czas porównania przepływów i stanów, to samo znaczenie należy przykładać do dokładnego pomiaru zmian cen i wolumenu. W krótkim okresie obserwacja zmian cen jest równie ważna, jak pomiar wolumenu podaży oraz wykorzystania wyrobów i usług. W dłuższym okresie przy badaniu wzrostu gospodarczego należy brać pod uwagę ruchy dotyczące cen względnych różnych rodzajów wyrobów i usług.

Podstawowym celem nie jest jedynie przedstawienie pełnego zestawu mierników zmian cen i wolumenu dla najważniejszych zmiennych w systemie, lecz przedstawienie zestawu wzajemnie powiązanych mierników umożliwiających prowadzenie systematycznych i szczegółowych analiz zjawisk inflacyjnych, wzrostu gospodarczego i wahań koniunkturalnych.

- 10.03. Generalna zasada porównań przestrzennych polega na dokładnym pomiarze zarówno składników wolumenu, jak i ceny zmiennych ekonomicznych. Jako że różnica pomiędzy formułami Laspeyresa i Paaschego przy porównaniach przestrzennych jest istotna, formuła Fishera jest jedyną możliwą do wykorzystania do tego celu.

- 10.04. Rachunki ekonomiczne mają tę zaletę, że zapewniają odpowiednie ramy do konstruowania systemu indeksów wolumenu i cen, jak również zapewniają zgodność danych statystycznych. Zalety podejścia rachunkowego można podsumować w następujący sposób.

- a) Na poziomie pojęciowym, stosowanie schematu rachunków obejmujących cały system gospodarczy wymaga, by ceny i jednostki fizyczne dla różnych produktów i przepływów w ramach systemu zostały zgodnie wyspecyfikowane. W tego typu schemacie pojęcia ceny i wolumenu dla danej grupy produktów definiowane są identycznie zarówno dla przychodów, jak i rozchodów.
- b) Na poziomie statystycznym, wykorzystanie systemu rachunków ekonomicznych nakłada ograniczenia, które muszą być przestrzegane w rachunkach narodowych, zarówno w przypadku cen bieżących, jak i cen stałych, i które zwykle będą wymagały dokonywania pewnych dostosowań, aby zapewnić zgodność danych dotyczących cen i wolumenu.
- c) Ponadto tworzenie zintegrowanego systemu indeksów cen i wolumenu w kontekście systemu rachunków ekonomicznych zapewnia osobom prowadzącym rachunki narodowe możliwość dodatkowej kontroli. Zakładając istnienie zbilansowanego systemu tablic podaży i wykorzystania wyrobów i usług w cenach bieżących, zbudowanie takich tablic bilansowych w cenach stałych oznacza, iż automatycznie można wyprowadzić system wewnętrznych indeksów cen. Sprawdzenie wiarygodności tych indeksów może doprowadzić do rewizji i korekty danych w cenach stałych, a w niektórych przypadkach nawet wartości w cenach bieżących.
- d) Podejście rachunkowe pozwala na pomiar zmian cen i wolumenu dla niektórych pozycji bilansujących w rachunkach, a te ostatnie, z definicji, pochodzą z innych elementów występujących w rachunkach.

- 10.05. Pomimo zalet zintegrowanego systemu opartego na bilansie – zarówno ogółem, jak i według gałęzi – transakcji związanych z towarami i usługami, trzeba przyjąć, iż tak otrzymane indeksy cen i wolumenu nie spełniają wszystkich potrzeb, ani też nie dają odpowiedzi na wszystkie możliwe pytania na temat zmian cen lub wolumenu. Ograniczenia w rachunkach i wybór formuły indeksów cen i wolumenu, chociaż istotne dla budowy spójnego systemu, mogą czasem być przeszkodą. Istnieje też potrzeba informacji dotyczących krótkich okresów, takich jak miesiąc lub kwartał. W takich przypadkach pomocne mogą się okazać inne formuły indeksów cen i wolumenu.

ZAKRES INDEKSÓW CEN I WOLUMENU W RACHUNKACH NARODOWYCH

10.06. Wśród przepływów pojawiających się w rachunkach ekonomicznych w cenach bieżących są też takie – głównie dotyczące produktów – w których rozróżnienie pomiędzy zmianami cen i wolumenu jest podobne do rozróżnień dokonywanych na szczeblu mikroekonomicznym. W przypadku wielu innych przepływów występujących w systemie rozróżnienie takie jest dużo mniej oczywiste.

W przypadku gdy przepływy na rachunkach obejmują grupę podstawowych transakcji dotyczących towarów i usług, a wartość każdej z nich jest równa iloczynowi liczby jednostek fizycznych i odpowiadającej im ceny jednostkowej, do określenia zmian cen i wolumenu indeksów czasie wystarczy znajomość podziału tego przepływu na jego składniki.

W przypadku gdy przepływy obejmują transakcje odnoszące się do podziału i pośrednictwa finansowego, jak też do pozycji bilansujących, takich jak wartość dodana, trudne lub wręcz niemożliwe jest bezpośrednie wydzielenie, rozbicie wartości bieżących na składnik cenowy i wolumen; należy zatem zastosować specjalne rozwiązania.

Istnieje również potrzeba wyrażenia realnej siły nabywczej dla pewnej liczby agregatów, takich jak koszty związane z zatrudnieniem, dochód do dyspozycji gospodarstw domowych lub dochód narodowy. Można tego dokonać np. poprzez deflowanie tych agregatów za pomocą odpowiednich indeksów cen wyrobów i usług.

10.07. Cel i procedura, jakie należy zastosować przy mierzeniu realnej siły nabywczej szacowanych dochodów, różnią się od stosowanych przy deflowaniu wartości wyrobów i usług oraz pozycji bilansujących. Dla przepływów wyrobów i usług można opracować zintegrowany system indeksów cen i wolumenu, który zapewniłby spójność schematu pomiarów wzrostu gospodarczego. Wycena w ujęciu realnym przepływów dochodów opiera się na indeksach cen, które nie łączą się bezpośrednio z przepływem dochodów. Dlatego też wybór ceny w kontekście wzrostu dochodów może różnić się w zależności od celów analizy: w zintegrowanym systemie indeksów ceny i wolumenu nie określa się więc jednej ceny.

Zintegrowany system indeksów cen i wolumenu

10.08. Systematyczny podział zmian w wartościach bieżących na składniki „zmian cen” i „zmian wolumenu” jest ograniczony do przepływów reprezentujących transakcje zarejestrowane na rachunkach wyrobów i usług oraz w pomocniczych tablicach podaży i wykorzystania. Jest on przeprowadzany zarówno dla danych odnoszących się do pojedynczych gałęzi i produktów, jak i dla danych odnoszących się do gospodarki ogółem. Przepływy stanowiące pozycje bilansujące, np. wartość dodana, nie mogą być bezpośrednio rozdzielone na składniki ceny i wolumenu; można to zrobić tylko pośrednio, poprzez przeliczenia dotyczące przepływów transakcji.

Stosowanie ogólnych zasad schematu rachunków nakłada na obliczanie danych podwójne ograniczenie:

- a) obliczenia w ramach rachunku wyrobów i usług, dla jakiegokolwiek sekwencji dwóch lat, muszą być prowadzone zarówno w cenach bieżących jak i w cenach stałych;
- b) każdy przepływ na poziomie gospodarki ogółem musi być równy sumie odpowiadających mu przepływów dla różnych gałęzi.

Trzecie ograniczenie, niewynikające ze stosowania ogólnych zasad schematu, lecz ze świadomego wyboru, polega na tym, że każda taka zmiana wartości transakcji musi być przypisana albo zmianie ceny, albo zmianie wolumenu lub kombinacji obydwu zmian.

Jeżeli te trzy wymagania są spełnione, wycena rachunków wyrobów i usług oraz produkcji w cenach stałych oznacza uzyskanie zintegrowanego systemu indeksów cen i wolumenu.

10.09. Przy konstruowaniu takiego zintegrowanego systemu należy wziąć pod uwagę następujące pozycje:

Transakcje dotyczące produktów

Produkcja globalna	P.1
Produkcja globalna rynkowa	P.11
Produkcja globalna na własne cele finalne	P.12
Produkcja globalna nierynkowa	P.13
Zużycie pośrednie	P.2

Spożycie	P.3
Spożycie indywidualne	P.31
Spożycie ogólnospołeczne	P.32
Spożycie skorygowane	P.4
Spożycie indywidualne skorygowane	P.41
Spożycie ogólnospołeczne skorygowane	P.42
Akumulacja brutto	P.5
Nakłady brutto na środki trwałe	P.51
Przyrost rzeczowych środków obrotowych	P.52
Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	P.53
Eksport towarów i usług	P.6
Eksport towarów	P.61
Eksport usług	P.62
Import towarów i usług	P.7
Import towarów	P.71
Import usług	P.72
Podatki od produktów oraz dotacje do produktów	
Podatki od produktów (poza VAT)	D.212 i D.214
Dotacje do produktów	D.31
Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	D.211
Pozycje bilansujące	
Wartość dodana	B.1
Produkt krajowy brutto	B.1*g

Pozostałe indeksy cen i wolumenu

- 10.10. W dodatku do pomiarów cen i wolumenu kategorii omawianych wyżej, następujące zmienne mogą być dzielone na ich własne składniki cen i wolumenu. Cele tych pomiarów są różne.

Może zaistnieć konieczność obliczenia rzeczowych środków obrotowych na początek i na koniec każdego okresu w cenach stałych w celu uzyskania agregatów konieczność bilansach. Zasób środków trwałych produkowanych musi być obliczony w cenach stałych, aby możliwe było oszacowanie wskaźnika produktywności kapitału trwałego, jak też uzyskanie podstawy do oszacowania amortyzacji środków trwałych w cenach stałych. Koszty związane z zatrudnieniem muszą być obliczane w cenach stałych dla celów mierzenia wydajności, jak również wtedy, gdy produkcja globalna musi być oszacowana w cenach stałych poprzez wykorzystanie danych dotyczących nakładów pracy. Przy obliczaniu kosztów w cenach stałych amortyzacja środków trwałych, pozostałych podatków związanych z produkcją oraz pozostałych dotacji do produkcji musi również zostać oszacowana w cenach stałych.

- 10.11. Koszty związane z zatrudnieniem są elementem dochodu. Do celów pomiaru siły nabywczej można je wycenić w ujęciu realnym poprzez deflowanie indeksem odzwierciedlającym ceny produktów kupowanych przez pracowników. Również inne elementy dochodu, takie jak dochód do dyspozycji gospodarstw domowych i dochód narodowy, można zmierzyć w ujęciu realnym, w ten sam ogólny sposób.

OGÓLNE ZASADY POMIARÓW INDEKSÓW CEN I WOLUMENU

Definicja cen i wolumenu produktów rynkowych

- 10.12. Indeksy cen i wolumenu otrzymywane mogą być tylko ze zmiennych obejmujących składniki cenowe i ilościowe. Pojęcia ceny i ilości są ściśle związane z pojęciem produktów jednorodnych, tj. produktów, dla których można określić jednostki będące ich ekwiwalentami i które mogą być w związku z tym wymieniane na taką samą wartość pieniężną. Możliwe jest więc zdefiniowanie ceny produktu jednorodnego jako kwoty pieniężnej, na jaką mogą być wymieniane poszczególne jednostki produktu.

Dla każdego przepływu produktu jednorodnego, np. produkcji globalnej, możliwe jest więc określenie ceny (p), ilości (q) odpowiadającej liczbie jednostek oraz wartości (v) wyznaczonej z równania:

$$v = p \times q$$

Jakość, cena oraz produkty jednorodne

- 10.13. Innym sposobem określenia produktu jednorodnego jest stwierdzenie, że składa się on z jednostek o takiej samej jakości.

Produkty jednorodne odgrywają zasadniczą rolę w rachunkach narodowych. Rzeczywiście produkcja globalna wyceniana jest przez rynek według ceny bazowej w momencie, w którym ma ona miejsce, tj. bardzo często przed jej sprzedażą. Jednostki produkowane muszą w związku z tym zostać wycenione nie według ceny, po której zostaną faktycznie sprzedane, lecz według ceny, po jakiej sprzedawane są jednostki ekwiwalentne w momencie produkcji przedmiotowych jednostek. Ścisłe stosowanie tej zasady możliwe jest wyłącznie w przypadku produktów jednorodnych.

- 10.14. W praktyce jednak dwie jednostki produktu o identycznych cechach fizycznych mogą być sprzedawane po różnych cenach z dwóch rodzajów powodów.

- a) Dwie jednostki o identycznych cechach fizycznych mogą być uważane za nieekwiwalentne, jeżeli sprzedawane są w różnych miejscach, w różnych okresach lub na podstawie różnych warunków. W takim przypadku jednostki te należy uznawać za odpowiadające różnym produktom jednorodnym.
- b) Różnice w cenach sprzedaży dwóch jednostek o identycznych cechach fizycznych mogą wynikać z braku informacji, z ograniczeń swobody dokonywania zakupów lub z istnienia rynków równoległych. W takim przypadku jednostki te należy uznawać za odpowiadające temu samemu produktowi jednorodnemu.

Produkt jednorodny może więc również zostać zdefiniowany jako produkt, którego wszystkie jednostki sprzedawane byłyby po takiej samej cenie w warunkach doskonałej konkurencji. W przypadku braku doskonałej konkurencji cena produktu jednorodnego określana jest względem średniej ceny jego jednostek. Dlatego też w rachunkach narodowych każdemu produktowi jednorodnemu przypisana jest jedna i tylko jedna cena, tak by możliwe było stosowanie ogólnych zasad wyceniania produktów.

- 10.15. Brak informacji oznacza, że nabywcy nie zawsze mogą być właściwie poinformowani o istniejących różnicach cen, tak więc nieumyślnie kupują po wyższych cenach. Taka lub odwrotna sytuacja może mieć miejsce w przypadku, gdy indywidualni nabywcy i sprzedający negocjują cenę lub targują się o nią. Z drugiej strony, różnice pomiędzy średnią ceną wyrobu zakupionego na rynku czy bazarze, w których to miejscach takie targowanie często ma miejsce, i cen tego samego wyrobu sprzedawanego w różnych punktach sprzedaży detalicznej, takich jak dom towarowy, powinny być normalnie traktowane jako odzwierciedlające różnice w jakości, spowodowane różnymi warunkami sprzedaży.

- 10.16. Dyskryminacja cenowa oznacza, że sprzedający mogą znajdować się w sytuacji, w której za identyczne wyroby i usługi sprzedawane dokładnie w tych samych okolicznościach mogą dyktować różne ceny różnym kategoriom nabywców. W takich przypadkach nabywca należący do specjalnej kategorii nie ma żadnej wolności wyboru lub wolność ta jest ograniczona. Przyjmuje się zasadę, że różnice cen mają być uważane za dyskryminację cenową wówczas, kiedy za identyczne jednostki sprzedawane dokładnie w tych samych okolicznościach na jasno wydzielonym rynku pobierane są różne ceny, tj. gdy za ten sam produkt jednorodny pobierane są różne ceny. Różnice cen z powodu takiej dyskryminacji nie są traktowane jako różnice wolumenu.

Możliwość ponownego obrotu handlowego towarami na danym rynku oznacza, że dyskryminacja cenowa dla tych rodzajów produktów w większości przypadków może być uznana za nieistniejącą. Ewentualne różnice w cenach wyrobów mogą być normalnie interpretowane jako spowodowane brakiem informacji lub istnieniem rynków równoległych.

W gałęziach usługowych, np. w transporcie, producenci mogą pobierać niższe ceny od grup osób z założenia dysponujących niższymi dochodami, takich jak emeryci lub studenci. Jeżeli osoby te mogą podróżować w dowolnym czasie, wówczas mamy do czynienia z dyskryminacją cenową. Jednak jeżeli pobiera się od nich niższe opłaty pod warunkiem, że udadzą się w podróż tylko w określonym czasie, np. poza sezonem, oferuje im się transport niższej jakości, ponieważ transport ograniczony pewnymi warunkami i transport nieograniczony żadnymi warunkami mogą być uważane za różne produkty jednorodne.

- 10.17. Istnienie rynków równoległych wynika z kilku powodów. Nabywcy mogą nie być w stanie nabyć tak wiele, jakby chcieli, po niższej cenie, ponieważ po tej cenie rozmiary dostaw nie są wystarczające i dlatego może istnieć drugi rynek, na którym podawane są wyższe ceny. Jest również taka możliwość, że istnieje rynek równoległy, na którym sprzedający mogą podawać niższe ceny, gdyż unikają w ten sposób pewnych podatków.

- 10.18. Tak więc, jeżeli jakość definiuje się poprzez cechy wspólne wszystkim jednostkom produktu jednorodnego, to różnice w jakości przejawiają się poprzez następujące czynniki:

- a) cechy fizyczne;

- b) dostawy do różnych miejsc;
- c) dostawy w różnych porach dnia lub okresach roku;
- d) różnice dotyczące warunków sprzedaży, okoliczności lub środowiska, w których wyroby lub usługi są dostarczane.

Ceny i wolumen

- 10.19. Wprowadzenie pojęcia wolumenu w rachunkach narodowych podyktowane jest potrzebą wyeliminowania efektu różnicy cen w strukturze wartości wyrażonych w jednostkach pieniężnych, stanowi więc nawiązanie do stosowania pojęcia ilości w odniesieniu do grup produktów. W rzeczywistości dla danego produktu jednorodnego równanie $v = p \times q$ dopuszcza rozdzielenie zmiany wartości w czasie na zmianę ceny i zmianę ilości. W praktyce jednak ogromna liczba produktów jednorodnych wyklucza ich indywidualne analizowanie, w związku z czym osoby zajmujące się rachunkami narodowymi zmuszone są operować na poziomie bardziej zagregowanym. Jednak na tym zagregowanym poziomie równanie $v = p \times q$ nie jest już przydatne, z tego względu, że wprowadzenie możliwe jest sumowanie wartości, to sumowanie liczby w celu otrzymania cen nie jest celowe.
- 10.20. Istnieje jednak prosty sposób na rozdzielenie zmiany wartości listy produktów jednorodnych na dwa okresy, z których jeden uznaje się za okres bazowy, a drugi za okres bieżący. Efekt zmiany ceny może zostać zrównoważony poprzez obliczenie, jaka byłaby wartość listy produktów, gdyby ceny nie uległy zmianie, tj. poprzez zastosowanie cen z okresu bazowego do ilości odnoszących się do okresu bieżącego. Ta wartość przy cenach z okresu bazowego definiuje pojęcie wolumenu.

W ten sposób wartość listy produktów w okresie bieżącym może zostać zapisana jako:

$$v^1 = \sum_i p_i^1 \times q_i^1$$

gdzie wykładnik 1 odnosi się do okresu bieżącego, a indeks i do konkretnego produktu jednorodnego. Wolumen listy produktów w odniesieniu do okresu bieżącego definiuje się w ten sposób względem okresu bazowego za pomocą wzoru:

$$Volume = \sum_i p_i^0 \times q_i^1$$

gdzie wykładnik 0 odnosi się do okresu bazowego. Poprzez porównanie wolumenu listy produktów z okresu bieżącego z jego całkowitą wartością w okresie bazowym można zmierzyć zmianę, na którą nie mają wpływu żadne zmiany cen. Indeks wolumenu można zatem obliczyć za pomocą wzoru:

$$IVol^1 = \frac{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^0}$$

Obliczony w ten sposób indeks wolumenu jest więc rodzajem indeksu ilościowego Laspeyresa, w którym każdy indeks podstawowy ważony jest w oparciu o stosunek produktu bazowego do całkowitej wartości w okresie bazowym.

Po zdefiniowaniu pojęcia wolumenu możliwe jest zdefiniowanie na zasadzie analogii za pomocą równania $v = p \times q$ nie cen, lecz indeksu cenowego. Indeks cen definiuje się bowiem jako stosunek wartości i wolumenu w odniesieniu do okresu bieżącego, tj. za pomocą wzoru:

$$IP^1 = \frac{\sum_i p_i^1 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}$$

Jest to indeks cen Paaschego, w którym każdy podstawowy indeks cen ważony jest w oparciu o stosunek produktu bazowego do całkowitej wartości w okresie bieżącym.

Zdefiniowane w ten sposób indeksy wolumenu i cen spełniają równanie:

Indeks wartości = indeks cen $\times$ indeks wolumenu

Równanie to stanowi ogólniejszą wersję równania $v = p \times q$ i dopuszcza rozbitcie wszelkich zmian wartości listy produktów na zmianę wolumenu i zmianę ceny.

Przy obliczaniu wolumenu ilości ważne są w oparciu o ceny z okresu bazowego, dlatego też wynik uzależniony jest od struktury cen. Zmiany w strukturze cen mają zazwyczaj mniejsze znaczenie przy rozpatrywaniu krótszych okresów niż przy rozpatrywaniu dłuższych okresów. Dlatego też wolumen oblicza się wyłącznie dla dwóch kolejnych lat, tj. wolumen obliczany jest względem cen z roku poprzedniego.

Do porównań dotyczących dłuższych okresów indeks wolumenu Laspeyresa i indeks cen Paaschego oblicza się najpierw względem roku poprzedniego, a następnie ustala się indeksy łańcuchowe.

- 10.21. Do głównych zalet stosowania indeksu cenowego Paaschego i indeksu wolumenu Laspeyresa należy prostota interpretacji i obliczeń oraz właściwość polegająca na addytywności w bilansach dotyczących podaży i wykorzystania.
- 10.22. Wadą indeksów łańcuchowych jest to, że dostarczają wolumenów niemających właściwości addytywności, dlatego też nie mogą być wykorzystywane w procedurach bilansowania produktów w oparciu o tablice podaży i wykorzystania.
- 10.23. Nieaddytywne dane dotyczące wolumenu obliczone za pomocą indeksów łańcuchowych są publikowane bez jakichkolwiek doszacowań. Ta metoda prezentacji jest przejrzysta i ukazuje użytkownikom skalę problemu. Nie wyklucza to możliwości eliminowania w pewnych okolicznościach rozbieżności w celu poprawienia ogólnej zgodności danych. Kiedy wartości danego roku poddaje się ekstrapolacji z wykorzystaniem łańcuchowych indeksów wolumenu, użytkownikom danych należy wyjaśnić przyczyny braku addytywności danych prezentowanych w tablicach.
- 10.24. W praktyce, ponieważ niemożliwe jest mierzenie cen i ilości dla wszystkich produktów jednorodnych w gospodarce, indeksy wolumenu lub cen są obliczane z wykorzystaniem próbek reprezentatywnych produktów jednorodnych. Zakłada się bowiem, że wolumeny lub ceny produktów nieobjętych próbą podlegają takim samym zmianom, jak średnia obliczona na podstawie próby. Dlatego też niezbędne jest stosowanie jak najdokładniejszej klasyfikacji wyrobów, tak aby każdy identyfikowany produkt był maksymalnie jednorodny, niezależnie od stopnia szczegółowości przy prezentacji wyników.
- 10.25. W związku z równaniem łączącym indeksy wartości, cen i wolumenu, konieczne jest obliczenie tylko dwóch indeksów. Zazwyczaj indeks wartości uzyskuje się bezpośrednio poprzez proste porównanie ogólnych wartości dla okresu bieżącego i okresu bazowego. Jest to więc kwestia wyboru między obliczaniem indeksu cenowego lub indeksu wolumenu. W większości przypadków założenie metody, zgodnie z którą zmiany zachodzą równolegle, sprawdza się w większym stopniu dla cen niż dla wolumenu, ponieważ na ceny różnych produktów często i w dużym stopniu wpływają pewne wspólne czynniki, takie jak koszty surowców i wynagrodzenia. W takim przypadku indeks cen należy obliczać na podstawie próby produktów, których jakość pozostaje stała w czasie i uzależniona jest nie tylko od fizycznych cech produktu, ale również od warunków sprzedaży, jak wyjaśniono powyżej. W ten sposób wszelkie zmiany w wartości ogólnej spowodowane zmianami strukturalnymi w odniesieniu do różnych produktów będą przejawiać się jako zmiany w wolumenie, a nie w cenie.

Jednak w niektórych przypadkach łatwiej będzie obliczyć indeks wolumenu i na jego podstawie otrzymać indeks cen. W niektórych przypadkach obliczenie indeksu wartości na podstawie indeksu cenowego i indeksu wolumenu może być wręcz zalecane.

Nowe produkty

- 10.26. Przedstawiona powyżej metoda obliczania indeksu cenowego i indeksu wolumenu zakłada, iż produkty istnieją w dwóch kolejnych latach. W rzeczywistości jednak wiele produktów pojawia się i znika w kolejnym roku, co należy uwzględnić w indeksie cen i indeksie wolumenu. Gdy wolumen określa się na podstawie cen z roku poprzedniego, odniesienie się do produktów, które istniały w roku poprzednim, lecz nie istnieją już w roku bieżącym nie stanowi problemu, ponieważ ich ilość w roku bieżącym można po prostu określić jako zerową. Kwestia ta staje się bardziej złożona w przypadku nowych produktów, jako że niemożliwe jest obliczenie zeszlorzolonej ceny produktu, który wówczas nie istniał.

W takich przypadkach stosowane są dwa rodzaje podejścia do szacowania cen z roku poprzedniego: pierwsze zakłada, że cena nowego produktu podlega zmianom porównywalnym do ceny produktów podobnych, podczas gdy drugie dąży do bezpośredniego obliczenia ceny, jaką miałby nowy produkt, gdyby istniał w okresie bazowym. Pierwsze podejście opiera się po prostu na zastosowaniu indeksu cenowego obliczonego w oparciu o próbę produktów jednorodnych istniejących w dwóch kolejnych latach. W praktyce metodę tę stosuje się dla większości nowych produktów, ponieważ ich znaczna ilość nie pozwala na ich szczegółowe rozpatrywanie, zwłaszcza gdy definicja produktów jednorodnych jest ściśle stosowana. Metody najczęściej stosowane w ramach drugiego podejścia to metoda hedoniczna, polegająca na wycenie produktu w oparciu o jego najważniejsze cechy, oraz metoda nakładów, która do oszacowania ceny produktu wykorzystuje jego koszt.

Zagadnienie nowych produktów jest szczególnie istotne w niektórych dziedzinach. Wiele dóbr majątkowych produkowanych jest wyłącznie w jednym egzemplarzu i w związku z tym może wydawać się nowym produktem. Dotyczy to również wielu usług, które za każdym razem świadczono są w inny sposób, np. usługi z zakresu prac badawczo-rozwojowych.

- 10.27. Jeśli chodzi o transakcje dotyczące usług, często trudniej jest wyszczególnić cechy, które określają jednostkę fizyczną, i mogą powstać różnice zdań w opiniach na temat zastosowanych kryteriów. Trudność ta może to dotyczyć ważnych gałęzi, takich jak usługi pośrednictwa finansowego, usługi w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, usługi dla przedsiębiorstw, usługi w zakresie edukacji, prac badawczo-rozwojowych, ochrony zdrowia lub rekreacji. Wybór jednostek fizycznych dla tych rodzajów działalności opisano w podręczniku *Handbook on price and volume measures in national accounts* ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Eurostat, *Handbook on price and volume measures in national accounts*, 2001 (dostępny na stronie: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

Zasady dotyczące usług nierynkowych

- 10.28. Wypracowanie ogólnego systemu indeksów cen i wolumenu obejmującego podaż i wykorzystanie wszystkich wyrobów i usług napotyka na szczególną trudność przy mierzeniu produkcji globalnej usług nierynkowych. Usługi te różnią się od usług rynkowych tym, że nie są one sprzedawane po cenie rynkowej, a ich wartość w cenach bieżących jest obliczana jako suma poniesionych kosztów. Na koszty te składają się: zużycie pośrednie, koszty związane z zatrudnieniem, różne podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją oraz amortyzacja środków trwałych.
- 10.29. W przypadku braku jednostkowej ceny rynkowej koszt jednostkowy usługi nierynkowej może być traktowany jako odpowiednik jego ceny. W rzeczywistości cena produktu rynkowego odpowiada wydatkowi poniesionemu przez nabywcę w celu przejęcia własności produktu, podczas gdy koszt jednostkowy usługi nierynkowej odpowiada wydatkowi poniesionemu przez społeczeństwo w celu skorzystania z danej usługi. Dlatego też, gdy możliwe jest określenie jednostek ilości dla usług nierynkowych, możliwe jest również zastosowanie ogólnych zasad obliczania indeksów cen i wolumenu, jak opisano powyżej.

Z reguły określenie jednostek ilości dla usług nierynkowych jest możliwe, gdy usługi te konsumowane są indywidualnie, jak ma to miejsce w przypadku usług w zakresie edukacji i zdrowia, co oznacza, że w przypadku takich usług należy rutynowo stosować ogólne zasady.

Metoda polegająca na obliczaniu wolumenu poprzez zastosowanie kosztów jednostkowych z roku poprzedniego do ilości z roku bieżącego nazywana jest metodą produkcji.

- 10.30. Określenie jednostek ilości jest jednak trudne w przypadku ogólnospołecznych usług nierynkowych, takich jak usługi związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych, wymiarem sprawiedliwości i obronnością. Dlatego też w takich przypadkach konieczne jest stosowanie innych metod przez analogię do metody ogólnej. Metoda ta pozwala na określenie wolumenu na podstawie cen z poprzedniego roku, tj. określa wolumen jako wydatki, jakie ponieśliby nabywcy, gdyby ceny nie uległy zmianie. Definicja ta może być stosowana, gdy niemożliwe jest określenie jednostki ilości, o ile stosowana jest ona nie w odniesieniu do jednostki produktu, lecz w odniesieniu do ogółu wydatków. Ponieważ wartość usług nierynkowych określa się na podstawie związanych z nimi kosztów, możliwe jest obliczenie wolumenu za pomocą wartości kosztów względem cen w okresie bazowym, tj. za pomocą wartości cen z okresu bazowego odnoszących się do zużycia pośredniego, kosztów związanych z zatrudnieniem, pozostałych podatków po odjęciu dotacji związanych z produkcją i amortyzacji środków trwałych. Metoda ta określana jest jako metoda nakładów. Obliczanie – wyrażone wskaźnikiem wolumenu – kosztów związanych z zatrudnieniem, amortyzacji środków trwałych oraz podatków i dotacji związanych z produkcją opisane jest w poniższych akapitach.

Nawet w najbardziej sprzyjającym wariacie usług nierynkowych konsumowanych indywidualnie, jak w przypadku usług w zakresie edukacji i zdrowia, nie zawsze łatwo jest rozróżnić produkty jednorodne. Rzeczywiście, cechy charakterystyczne tych usług rzadko są definiowane w wystarczająco szczegółowym stopniu, aby możliwe było stwierdzenie z całkowitą pewnością, czy dwie różne jednostki usług mogą być uznawane za ekwiwalentne, tj. czy należy je traktować jako odpowiedniki tego samego produktu jednorodnego czy też dwóch różnych produktów. Osoby zajmujące się rachunkami narodowymi mogą opierać się na dwóch kryteriach ekwiwalentności.

- a) Kryterium kosztu jednostkowego: dwie jednostki usług nierynkowych mogą zostać uznane za ekwiwalentne, jeżeli mają takie same koszty jednostkowe. Kryterium to opiera się na założeniu, że, w ujęciu zbiorczym, z usług państwowych korzystają te same osoby, które o nich decydują i za nie płacą. I tak na przykład obywatele podejmują decyzje w zakresie usług państwowych za pośrednictwem swoich przedstawicieli i płacą za nie poprzez podatki. W takich okolicznościach nie można oczekiwać, by obywatele płacili różne ceny za jednostki usług, które uznają za ekwiwalentne. Dlatego też, zgodnie z tym kryterium, dwie jednostki usług o różnych kosztach należy uznawać za odpowiadające różnym produktom, a nierynkowy produkt jednorodny cechuje się jednością swoich kosztów jednostkowych.
- b) Kryterium rezultatów: dwie jednostki usług nierynkowych mogą zostać uznane za ekwiwalentne, jeżeli przynoszą takie same rezultaty. Kryterium to opiera się na założeniu, że dwie jednostki usług uznawane przez obywateli za ekwiwalentne mogą być jednak produkowane po różnych kosztach, ponieważ obywatele nie kontrolują w pełni procesu produkcyjnego tych usług. Kryterium kosztu jednostkowego nie odgrywa już znaczącej roli i należy je zastąpić kryterium odpowiadającym przydatności usług nierynkowych dla społeczeństwa.

Jako że kryterium rezultatów często wydaje się bardziej odpowiednie, powstało wiele opracowań mających na celu rozwinięcie metod opierających się na tym kryterium i trwają prace nad ich udoskonaleniem. W praktyce metody te często wprowadzają do obliczania wolumenu współczynników korygujących stosowanych do ilości; przyjmują one wówczas nazwę metody z wyraźną korektą w odniesieniu do jakości.

Główna trudność we wdrażaniu tych metod związana jest z definicją i z pomiarem rezultatów. Mierzenie rezultatów zakłada uprzednie istnienie zdefiniowanych celów, co w przypadku usług nierynkowych nie jest takie proste. I tak na przykład, jakie są cele usług w zakresie publicznej opieki zdrowotnej: poprawa stanu zdrowia publicznego czy wydłużanie długości życia? Z całą pewnością ważne są oba cele, lecz jak je zmierzyć,

jeśli nie są one ekwiwalentne? I tak na przykład, jakie leczenie jest najlepsze: takie, które przedłuża życie pacjenta o rok, zapewniając mu dobry stan zdrowia, czy takie, które przedłuża jego życie o dwa lata przy złym stanie zdrowia? Co więcej, szacunki dotyczące rezultatów są często kontrowersyjne, dlatego też w wielu państwach regularnie powracają dyskusje na temat poprawiających się lub pogarszających wyników w nauce.

W Unii Europejskiej, ze względu na trudności pojęciowe oraz brak porozumienia co do metod produkcji skorygowanych pod kątem jakości (opartych na rezultatach), metody te są wyłączone ze schematu podstawowego, aby utrzymać porównywalność rezultatów. Metody te, na zasadzie opcjonalnej, są zarezerwowane dla tablic dodatkowych, a prace nad nimi trwają. Dlatego też w zakresie nierynkowych usług dotyczących zdrowia i edukacji szacunki dotyczące produkcji i zużycia w cenach stałych muszą być obliczane na podstawie bezpośrednich pomiarów produkcji – nieskorygowanych pod kątem jakości – poprzez zważenie wyprodukowanych ilości względem kosztów jednostkowych tych usług z roku poprzedniego, bez stosowania jakichkolwiek korekt w celu uwzględnienia jakości. Metody te powinny być stosowane z wystarczającym stopniem szczegółowości, przy czym poziom minimalny określono w opublikowanym przez Eurostat podręczniku *Handbook on price and volume measures in national accounts*.

Choć z reguły należy unikać stosowania metod opierających się na nakładach, w dziedzinie opieki zdrowotnej możliwe jest stosowanie metody nakładów, gdy różnorodność usług jest tak duża, że w zasadzie niemożliwe jest określenie produktów jednorodnych. Szacunkom dotyczącym rachunków narodowych powinny towarzyszyć ponadto informacje uzupełniające, wyjaśniające zastosowane metody pomiaru.

Zasady dotyczące wartości dodanej i PKB

- 10.31. Wartość dodana, pozycja bilansująca w rachunku produkcji jest jedyną pozycją bilansującą stanowiącą część zintegrowanego systemu indeksów cen i wolumenu. Należy podkreślić bardzo szczególne cechy tej pozycji, tak jak i odnośnych indeksów cen i wolumenu.

Inaczej niż w przypadku różnych przepływów wyrobów i usług, wartość dodana nie reprezentuje żadnej ściśle określonej kategorii transakcji. Nie może więc być bezpośrednio rozdzielona na składnik cen i wolumenu.

- 10.32. *Definicja:* Wartość dodana w cenach stałych (w ujęciu wolumenu) jest zdefiniowana jako różnica pomiędzy produkcją globalną wyrażoną wskaźnikiem wolumenu a zużyciem pośrednim w cenach stałych.

$$VA = \sum P(0) Q(1) - \sum p(0) q(1)$$

gdzie P i Q wyrażają ceny i ilości dla produkcji globalnej, natomiast p i q wyrażają ceny i ilości dla zużycia pośredniego. Teoretycznie prawidłową metodą obliczania wartości dodanej w cenach stałych jest metoda podwójnej deflacji, to znaczy dokonuje się oddzielnej deflacji dwóch przepływów rachunku produkcji (produkcja globalna i zużycie pośrednie), a następnie oblicza się różnicę między dwoma tak przeliczonymi przepływami.

- 10.33. W niektórych przypadkach, gdy dane statystyczne są niekompletne lub niewystarczająco wiarygodne, konieczne będzie zastosowanie pojedynczego wskaźnika. Jeżeli istnieją miarodajne dane o wartości dodanej w cenach bieżących, jedną z alternatyw w stosunku do metody podwójnej deflacji jest deflacja bieżącej wartości dodanej bezpośrednio indeksem cen dla produkcji globalnej. Oznacza to przyjęcie założenia, że indeksy cen dla zużycia pośredniego zmieniają się w takim samym stopniu, jak dla produkcji globalnej. Inna możliwa procedura polega na ekstrapolacji wartości dodanej z roku bazowego przez indeks wolumenu wyliczony dla produkcji globalnej. Ten indeks wolumenu może być obliczony albo bezpośrednio z danych ilościowych, albo przez deflację bieżącej wartości produkcji globalnej odpowiednim indeksem cen. Metoda ta w rzeczywistości zakłada, że zmiany wolumenu są takie same dla produkcji globalnej i zużycia pośredniego.

Dla pewnych gałęzi usług rynkowych i nierynkowych, takich jak usługi finansowe, usługi związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub z obroną narodową, osiągnięcie zadowolających szacunków zmian cen i wolumenu dla produkcji globalnej może okazać się niemożliwe. W takich przypadkach ruchy wartości dodanej w wyrażeniu wolumenu mogą zostać obliczone poprzez zmiany kosztów związanych z zatrudnieniem według ważonych indeksów wynagrodzeń za poprzedni rok i amortyzacji środków trwałych w cenach stałych. Osoby opracowujące te dane mogą być zmuszone do przyjęcia założenia, nawet w sytuacji braku jakiegokolwiek zasadności, że wydajność pracy nie zmienia się w krótkim ani w długim okresie.

- 10.34. Tak więc z powodu ich charakteru, indeksy wolumenu i cen dla wartości dodanej różnią się od odpowiadających im indeksów dla przepływów wyrobów i usług.

To samo dotyczy indeksów cen i wolumenu zagregowanych pozycji bilansujących, takich jak produkt krajowy brutto. Wartość tego ostatniego równa się sumie wszystkich wartości dodanych wszystkich gałęzi, tj. sumie pozycji bilansujących plus podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów; z innej strony równa się to różnicy pomiędzy popytem końcowym i importem.

SZCZEGÓLNE PROBLEMY PRZY STOSOWANIU ZASAD OGÓLNYCH

10.35. Zintegrowany system indeksów cen i wolumenu nie ogranicza się tylko do transakcji dotyczących towarów i usług, lecz umożliwia również obliczanie zmian cen i wolumenu dla pewnych innych transakcji.

Podatki od produktów i dotacje do produktów i importu

10.36. Wymieniona powyżej możliwość istnieje w szczególności w przypadku podatków i dotacji bezpośrednio powiązanych z ilością lub wartością wyrobów i usług, które są przedmiotem pewnych transakcji. W tablicach podaży i wykorzystania wyrobów i usług wartości tych podatków i dotacji są wyraźnie pokazane. Stosując zasady przedstawione poniżej, możliwe jest otrzymanie mierników cen i wolumenu dla kategorii podatków i dotacji, które są rejestrowane na rachunku wyrobów i usług, mianowicie:

- a) podatków od produktów (poza VAT) (D.212 i D.214);
- b) dotacji do produktów (D.31);
- c) podatków typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211).

10.37. Najprostszym przypadkiem są podatki związane z jednostką produktu, który jest przedmiotem transakcji. Wartość przychodu z takiego podatku zależy od:

- a) ilości produktów występujących w transakcji;
- b) kwoty pobieranej od jednostki produktu, to jest stawki (ceny) podatkowej.

Podział zmiany wartości na jej dwa składniki nie przedstawia praktycznie żadnych trudności. Zmiany wolumenu są wyznaczone poprzez zmianę ilości opodatkowanych produktów; zmiany ceny odpowiadają zmianie w kwocie pobieranej od jednostki produktu, tj. od zmiany stawki (ceny) podatkowej.

10.38. Częściej spotykanym przypadkiem jest pobieranie podatku stanowiącego pewien procent wartości transakcji. Wartość przychodu z takiego podatku zależy wówczas od:

- a) ilości produktów występujących w transakcji;
- b) ceny produktów występujących w transakcji;
- c) stawki podatkowej (wyrażonej procentowo).

Stawka (cena) podatkowa jest wówczas ustalana jako stosunek stawki podatkowej do ceny produktu. Zmiana wartości wpływów od podatku tego typu może być również rozdzielona na zmianę wolumenu, określonego przez zmianę ilości opodatkowanych produktów i zmianę ceny odpowiadającej zmianie stawki (ceny) podatkowej ($b \times c$).

10.39. Kwota podatków od produktów (poza VAT) (D.212 i D.214) jest mierzona w wyrażeniu wolumenu poprzez zastosowanie do ilości produktów wyprodukowanych lub zaimportowanych, stawek (cen) podatkowych z roku bazowego lub poprzez zastosowanie do wartości produkcji lub importu, produktów wycenianych w cenach roku bazowego, stawek podatkowych z roku bazowego. Należy zwrócić uwagę na fakt, że stawki (ceny) podatkowe mogą się różnić w zależności od zastosowania. Jest to uwzględniane w tablicach podaży i wykorzystania wyrobów i usług.

10.40. Podobnie wielkość dotacji do produktów (D.31) jest mierzona w wyrażeniu wolumenu poprzez zastosowanie do ilości produktów wyprodukowanych lub zaimportowanych stawek (cen) subwencyjnych z roku bazowego lub poprzez zastosowanie do wartości produkcji lub importu – wycenionych w cenach roku bazowego – stawek (cen) subwencyjnych z roku bazowego, przy uwzględnieniu różnych stawek (cen) subwencyjnych dla różnych zastosowań.

10.41. Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT) (D.211) są, zarówno dla gospodarki ogółem, jak i pojedynczych gałęzi oraz innych użytkowników, obliczane na bazie „netto” i odnoszą się wyłącznie do VAT niepodlegającego odliczeniu. Jest to zdefiniowane jako różnica pomiędzy VAT należnym od produktów i VAT naliczonym podlegającym odliczeniu przez użytkowników tych produktów. Alternatywnie możliwe jest też zdefiniowanie podatków typu podatku od towarów i usług (VAT) jako sumy wszystkich niepodlegających odliczeniu kwot, które muszą być zapłacone przez użytkowników.

VAT niepodlegający odliczeniu w cenach stałych można obliczyć poprzez zastosowanie stawek VAT obowiązujących w poprzednim roku do przepływów wyrażonych w cenach z poprzedniego roku. Jakakolwiek zmiana stawek VAT dla roku bieżącego będzie więc odzwierciedlona w indeksie cen, a nie w indeksie wolumenu VAT niepodlegającego odliczeniu.

Udział VAT naliczonego w VAT należnym (a w konsekwencji VAT niepodlegającego odliczeniu) może się zmieniać:

- a) albo z powodu zmiany w prawie do odliczania VAT, wynikającej ze zmiany prawa podatkowego lub przepisów, ze skutkiem natychmiastowym lub z opóźnieniem czasowym;
- b) albo z powodu zmian w strukturze wykorzystania produktu (np. zwiększenia udziału wykorzystania, od którego VAT może zostać odliczony).

Zmiana kwoty VAT naliczonego wynikająca ze zmiany w prawie do odliczenia VAT będzie przez opisaną metodę traktowana jako zmiana stawki (ceny) podatkowej, podobnie jak zmiana w stawce VAT należnego.

Z drugiej strony zmiana kwoty VAT naliczonego wynikająca ze zmiany w strukturze wykorzystania produktu stanowi zmianę wolumenu VAT naliczonego, którą należy odzwierciedlić w indeksie wolumenu VAT od produktów.

Pozostałe podatki i dotacje związane z produkcją

- 10.42. Rejestrowanie pozostałych podatków (D.29) oraz dotacji (D.39) związanych z produkcją stanowi szczególnie problem, bowiem, z definicji, nie sposób przypisać ich bezpośrednio do wyprodukowanych jednostek. W przypadku usług nierynkowych sytuację pogarsza to, iż wykorzystywane są one wyłącznie wtedy, gdy niemożliwe jest określenie jednostek ilości. Z zasady można jednak obejść te trudności poprzez zdefiniowanie pozostałych podatków i dotacji związanych z produkcją wyrażonych wolumenem poprzez kwoty, jakie by one osiągnęły, gdyby nie nastąpiła zmiana przepisów podatkowych oraz cen ogółem w odniesieniu do poprzedniego roku. I tak na przykład podatki z tytułu własności lub wykorzystywania aktywów mogą zostać oszacowane i wyrażone wolumenem poprzez zastosowanie do okresu bieżącego zasad i cen aktywów z poprzedniego roku.

Amortyzacja środków trwałych

- 10.43. Pomiar wolumenu amortyzacji środków trwałych stwarza kilka problemów, nawet gdy dostępne są miarodajne dane o strukturze stanów dóbr majątkowych trwałego użytku. Stosowana w większości krajów metoda permanentnej inwentaryzacji zakłada, że dla oszacowania amortyzacji środków trwałych w cenach bieżących istnieje potrzeba dokonywania obliczeń stanów dóbr majątkowych trwałego użytku najpierw w cenach stałych. Na to bowiem, aby przejść od szacunku według kosztów zakupu (historycznych) do szacunków według kosztów odtworzenia, należy najpierw oszacować wartość dóbr majątkowych nabytych w różnych okresach według jednolitej bazy cen, to znaczy w cenach roku bazowego. Indeksy cen i wolumenu użyte w tych szacunkach mogą być stosowane do obliczenia wartości amortyzacji środków trwałych w cenach stałych i odnośnego indeksu cen.

Kiedy nie jest stosowana metoda permanentnej inwentaryzacji stanów dóbr majątkowych trwałego użytku, zmiany amortyzacji środków trwałych w cenach stałych mogą być otrzymywane poprzez deflowanie danych w cenach bieżących indeksami cen pochodzącymi od danych z zakresu nakładów brutto na środki trwałe według produktów. Należy wziąć przy tym pod uwagę strukturę wiekową nabytych dóbr majątkowych.

Koszty związane z zatrudnieniem

- 10.44. Do celów mierzenia wolumenu nakładów pracy pracowników za jednostkę ilości kosztów związanych z zatrudnieniem można przyjąć godzinę pracy danego rodzaju i poziomu kwalifikacji. Podobnie jak w przypadku wyrobów i usług, musi być uwzględniona różna jakość pracy oraz obliczone względne ilości każdego rodzaju pracy. Cena przypisana każdemu rodzajowi pracy jest wynagrodzeniem płaconym za godzinę pracy i może być ona różna, zależnie od rodzaju wykonanej pracy. Wartość wolumenu wykonanej pracy może być obliczona jako średnia ważona względnych ilości różnego rodzaju prac ważonych wartością kosztów związanych z zatrudnieniem w roku poprzednim lub w roku bazowym. Alternatywnie indeks wynagrodzeń może być określony poprzez obliczenie średniej ważonej proporcjonalnych zmian w stawkach godzinnych wynagrodzeń za różnego rodzaju pracę, stosując ponownie jako wagi koszty związane z zatrudnieniem. Jeżeli indeks wolumenu typu Laspeyresa jest obliczony pośrednio przez deflowanie zmian w kosztach związanych z zatrudnieniem w wartościach bieżących przez indeks średniej zmiany wynagrodzenia za godzinę pracy, to ten ostatni powinien być indeksem typu Paaschego.

Stany środków trwałych produkowanych i rzeczowe środki obrotowe

- 10.45. Wolumeny w cenach z roku poprzedniego niezbędne są zarówno dla stanów środków trwałych produkowanych, jak i dla rzeczowych środków obrotowych. W przypadku tych pierwszych dane, jakie są niezbędne do obliczenia wskaźnika produktywności kapitału trwałego, są dostępne dzięki wykorzystaniu metody permanentnej inwentaryzacji. W innych przypadkach informacje na temat stanów aktywów mogą pochodzić od producentów; wówczas deflowanie dokonywane jest z wykorzystaniem indeksów cen użytych w przeliczeniach na ceny stałe nakładów brutto na środki trwałe, z uwzględnieniem struktury wieku zasobów.

Przyrost rzeczowych środków obrotowych jest mierzony wartością wprowadzenia do rzeczowych środków obrotowych pomniejszoną o wartość wycofania z rzeczowych środków obrotowych i wartością jakichkolwiek powtarzających się strat w towarach wchodzących w skład rzeczowych środków obrotowych w danym okresie. Wolumeny w cenach stałych z roku poprzedniego mogą być uzyskiwane poprzez deflowanie tych składników. W praktyce jednak wprowadzenia i wycofania ze stanów w rzeczywistości rzadko są znane i często jedyną dostępną informacją jest wartość stanów na początku i na końcu danego okresu. W takich przypadkach często konieczne będzie uwzględnienie regularnych wprowadzeń i wycofań w trakcie danego okresu bieżącego, tak by średnia cena dla całego okresu mogła być uznana za odnoszącą się zarówno do wprowadzeń, jak i do wycofań. Pod tym warunkiem obliczanie zmian stanów poprzez różnicę między wartościami wprowadzeń i wycofań jest równoważne obliczaniu różnicy między wartościami stanów początkowych i końcowych. Zmiany stanów w cenach stałych mogą wówczas być obliczane poprzez deflowanie stanów początkowych i końcowych, tak by sprowadzić je do średniej ceny z okresu bazowego. Gdy znane są zmiany stanów wyrażone ilościowo, przy regularnym uwzględnianiu wprowadzeń i wycofań możliwe jest obliczenie wolumenu zmian stanów poprzez zastosowanie średniej ceny z okresu bazowego do zmiany stanów wyrażonej ilościowo.

POMIARY REALNYCH DOCHODÓW DLA GOSPODARKI OGÓŁEM

- 10.46. Ponieważ zasadniczo nie jest możliwe podzielenie przepływów dochodów na składniki cen i ilości, zatem obliczenia cen i wolumenu nie mogą być zdefiniowane w taki sam sposób, jak dla przepływów i stanów produktów. Przepływy dochodów mogą być mierzone w ujęciu realnym tylko na podstawie indeksów cen wybranej grupy wyrobów i usług, na zakupy których zazwyczaj przeznaczony jest dochód, i stosuje się indeks cen dla tej grupy jako deflator dochodów bieżących. Wybór jest zawsze arbitralny w tym sensie, że dochód rzadko jest wydawany w całości na zakupy w danym okresie. Pewna kwota dochodu może zostać zaoszczędzona na zakupy w późniejszych okresach, albo zakupy dokonywane w danym okresie mogą być częściowo finansowane z oszczędności dokonanych wcześniej.
- 10.47. Produkt krajowy brutto w cenach z roku poprzedniego mierzy produkcję globalną ogółem (pomniejszoną o zużycie pośrednie) w cenach stałych dla gospodarki ogółem. Na dochód realny ogółem rezydentów wpływa nie tylko wolumen produkcji, ale również tempo, w jakim eksport może być dokonywany w stosunku do importu z zagranicy. Jeżeli poprawia się wskaźnik „terms of trade”, potrzebny będzie mniejszy eksport do opłacenia danego wolumenu importu, a zatem, na danym poziomie produkcji krajowej, wyroby i usługi mogą być przesunięte z eksportu na spożycie lub na nakłady inwestycyjne.

Dochód krajowy brutto w ujęciu realnym otrzymuje się poprzez dodanie tzw. zysku handlowego do wolumenu produktu krajowego brutto. Zysk handlowy – lub, w zależności od przypadku, strata – jest zdefiniowany w następujący sposób:

$$T = \frac{X - M}{P} - \left[\frac{X}{P_x} - \frac{M}{P_m} \right]$$

tj. saldo bieżącej wymiany produktów z zagranicą (eksport pomniejszony o import), zdeflowane odpowiednim indeksem cen P, pomniejszone o różnicę pomiędzy zdeflowaną wartością eksportu i zdeflowaną wartością importu. Wybór odpowiedniego deflatora P dla salda bieżącej wymiany produktów z zagranicą powinien należeć do statystyków danego kraju, z uwzględnieniem specyfiki kraju. W sytuacji, w której istnieją wątpliwości przy wyborze deflatora, średnie indeksy cen importu i eksportu mogą dostarczyć odpowiedni deflator.

Różne zmienne dochodu realnego są identyfikowane i definiowane w następujący sposób:

produkt krajowy brutto w cenach stałych

plus zysk handlowy lub strata handlowa wynikające ze zmian we wskaźniku „terms of trade”

równa się dochód krajowy brutto w ujęciu realnym

plus dochód pierwotny do otrzymania z zagranicy w ujęciu realnym

minus dochód pierwotny do zapłacenia dla zagranicy w ujęciu realnym

równa się dochód narodowy brutto w ujęciu realnym

plus bieżące transfery do otrzymania z zagranicy w ujęciu realnym

minus bieżące transfery zagraniczne do zapłacenia w ujęciu realnym

równa się dochód narodowy brutto do dyspozycji w ujęciu realnym

minus amortyzacja środków trwałych w cenach stałych

równa się dochód narodowy do dyspozycji netto w ujęciu realnym.

Dla wyrażenia różnych agregatów dochodu narodowego w ujęciu realnym zaleca się, aby dochody pierwotne do otrzymania i do zapłacenia oraz transfery za granicę i z granicy były deflowane indeksem krajowych wydatków końcowych brutto. Dochód narodowy do dyspozycji, w ujęciu realnym, ma być wyrażony w ujęciu netto, tj. po odliczeniu od jego wartości brutto amortyzacji środków trwałych wyrażonej wskaźnikiem wolumenu.

MIĘDZYPRZESTRZENNE INDEKSY CEN I WOLUMENU

- 10.48. To, że poszczególne kraje mają różne poziomy cen i różne waluty, stanowi duże wyzwanie w kontekście międzyprzestrzennych porównań cen i wolumenów. W konwersjach do celów takich porównań nie należy stosować nominalnych kursów wymiany, ponieważ nie odzwierciedlają one odpowiednio różnic w poziomach cen, a także nie są wystarczająco stabilne w czasie.
- 10.49. W zamian za to stosowane są parytety siły nabywczej (ang. *purchasing power parity* – PPP). PPP definiowany jest jako liczba jednostek waluty kraju B, niezbędna do zakupu w kraju B takiej samej ilości towarów i usług, jaką za jedną jednostkę waluty kraju A można zakupić w kraju A. PPP można więc interpretować jako kurs wymiany wspólnej sztucznej waluty określanej mianem standardu siły nabywczej (ang. *purchasing power standard* – PPS). Jeżeli spożycie w krajach A i B wyrażone w walutach krajowych przelicza się na PPS, otrzymane liczby wyrażone są na tym samym poziomie cen i w tej samej walucie, co pozwala na rzetelne porównanie wolumenu.
- 10.50. Parytety siły nabywczej dla rynkowych wyrobów i usług opierają się na międzynarodowych badaniach cen. Badania cen przeprowadzane są jednocześnie we wszystkich uczestniczących krajach, w oparciu o wspólną próbę produktów. Produkty wchodzące w skład próby zostały wyraźnie określone pod kątem ich cech technicznych, a także innych zmiennych, co do których uznaje się, że mają one wpływ na cenę produktów, takich jak koszty instalacyjne oraz warunki sprzedaży. Choć priorytetem jest porównywalność produktów objętych próbą, to należy jednak uwzględnić ich reprezentatywność na rynkach krajowych. Próba produktów powinna, w idealnych warunkach, być jednakowo reprezentatywna dla wszystkich uczestniczących krajów.
- 10.51. W przypadku usług nierynkowych porównania międzyprzestrzenne napotykają te same problemy co porównania międzyczasowe, jako że w żadnym z tych wymiarów nie istnieją ceny rynkowe. Tradycyjnie stosowane było podejście opierające się na nakładach (lub podejście nakłady-koszty), które zakładało, że produkcja globalna równa jest sumie nakładów. Podejście to, sugerujące pośrednie lub bezpośrednie porównania wolumenu nakładów, nie bierze pod uwagę różnic wydajności. Z tego względu, podobnie jak w przypadku porównań międzyczasowych, preferowane są metody, które skupiają się bądź na bezpośrednim pomiarze produkcji globalnej, bądź na cenach produkcji globalnej, które są następnie wykorzystywane do deflowania spożycia, przynajmniej w odniesieniu do usług indywidualnych, takich jak edukacja czy opieka zdrowotna.
- 10.52. Przy obliczaniu parytetów siły nabywczej stosowane są te same wzory indeksów, co przy obliczaniu indeksów okresowych. W kontekście dwustronnym obejmującym dwa państwa A i B każde z tych państw może być użyte jako system wag. Patrząc z punktu widzenia państwa A, indeks typu Laspeyresa z wagami państwa A może zostać obliczony równie dobrze jak indeks typu Paaschego przy użyciu wag państwa B. Jeżeli jednak gospodarki tych dwóch państw strukturalnie się różnią, rozpiętość między tymi dwoma indeksami może być duża, a wyniki końcowe w dużym stopniu zależą od wyboru indeksu. Tak więc dla porównań dwustronnych zaleca się stosowanie uśrednionego indeksu w postaci indeksu Fishera.
- 10.53. Na poziomie indywidualnych produktów objętych próbą zazwyczaj niedostępne są jednoznaczne wagi liczbowe. Dlatego też stosowana jest forma oszacowanego ważenia, oparta na tym, czy państwa uznają dany produkt za reprezentatywny dla krajowej struktury konsumpcji, czy nie. Najniższy poziom agregacji, dla którego dostępne są wagi liczbowe, nazywany jest poziomem grupy podstawowej.
- 10.54. Przechodność oznacza, że bezpośredni PPP dla państwa A w stosunku do państwa C równa się pośredniemu PPP otrzymanemu w wyniku pomnożenia bezpośredniego PPP dla państwa A w stosunku do państwa B (lub jakiegokolwiek innego państwa trzeciego) przez bezpośredni PPP dla kraju B w stosunku do kraju C. Parytety siły nabywczej Fishera na poziomie grupy podstawowej nie są przechodnie, ale możliwe jest otrzymanie na ich podstawie zestawu przechodnich PPP zbliżonych do oryginalnych indeksów Fishera przy użyciu do tego celu kryterium najmniejszych kwadratów. Stosowanie tzw. formuły Éltető-Kövesa-Szulca (EKS) minimalizuje odchylenia pomiędzy indeksami Fishera i pozwala na otrzymanie pełnego zestawu przechodnich PPP na poziomie grupy podstawowej.
- 10.55. Otrzymane zestawy przechodnich PPP dla wszystkich państw i dla wszystkich poziomów grupy podstawowej agregowane są do poziomu całkowitego PKB przy wykorzystaniu jako wag spożycia z rachunków narodowych. Zagregowane PPP na poziomie PKB lub każdej innej kategorii mogą być stosowane na przykład do obliczania spożycia w ujęciu realnym oraz przestrzennych indeksów wolumenu. Przy analizowaniu komparatywnych poziomów cen poszczególnych państw wykorzystać można indeks poziomu cen (ang. *price level index* – PLI), który otrzymuje się, dzieląc parytet siły nabywczej przez nominalny kurs wymiany pomiędzy środkami płatniczymi porównywanych krajów.
- 10.56. Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1445/2007 ⁽¹⁾ za obliczanie PPP państw członkowskich odpowiedzialna jest Komisja Europejska (Eurostat). W praktyce obliczenia PPP wpisują się w szerszy program dotyczący PPP koordynowany wspólnie przez Eurostat i OECD. Szczegółowe metody stosowane w ramach tego programu opisane zostały w podręczniku *Eurostat–OECD Methodological manual on purchasing power parities* ⁽²⁾.

(1) Rozporządzenie (WE) nr 1445/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r. ustanawiające wspólne zasady dostarczania podstawowych informacji w sprawie parytetów siły nabywczej oraz ich wycięcia i rozpowszechniania (Dz.U. L 336 z 20.12.2007, s. 1).

(2) Eurostat – OECD, *Eurostat–OECD Methodological manual on purchasing power parities*, 2006 (dostępny na stronie: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

ROZDZIAŁ 11

LUDNOŚĆ I NAKŁADY PRACY

- 11.01. Porównania między państwami lub między gałęziami lub sektorami w ramach tej samej gospodarki mają większy sens dla niektórych celów, gdy zmienne w rachunkach narodowych (na przykład: produkt krajowy brutto, spożycie w sektorze gospodarstw domowych, wartość dodana dla gałęzi, koszty związane z zatrudnieniem) rozważane są w relacji do liczby mieszkańców oraz zmiennych odnoszących się do nakładów pracy. W takich przypadkach definicje pojęć ludności i nakładów pracy muszą być zgodne z pojęciami stosowanymi w rachunkach narodowych i z odzwierciedleniem granic produkcji w rachunkach narodowych.
- 11.02. Celem niniejszego rozdziału jest opisanie ram i metodologii statystyki ludności i pracujących oraz wskazanie, w jakim zakresie ramy te odpowiadają systemowi rachunków narodowych.
- 11.03. Nakłady pracy klasyfikuje się na podstawie tych samych jednostek statystycznych, jakie są stosowane w analizie produkcji, a mianowicie lokalnej jednostki rodzaju działalności oraz jednostki instytucjonalnej.
- 11.04. Zmienne, do których odnoszone są liczby dotyczące ludności i nakładów pracy, są często wielkościami rocznymi. W takim przypadku konieczne jest stosowanie kategorii średniej liczby ludności i średniego nakładu pracy w ciągu roku. Jeżeli badania przeprowadza się kilkakrotnie w ciągu roku, przyjmuje się średnią wyników uzyskanych dla poszczególnych okresów. Jeżeli badanie przeprowadza się w odniesieniu do okresu krótszego niż jeden rok, przyjęty okres musi być w pełni reprezentatywny; przy szacowaniu danych za cały rok musi być wykorzystana ostatnia dostępna informacja o zmianach w ciągu roku. Na przykład przy szacowaniu średniej liczby pracujących musi być wzięty pod uwagę fakt, że nie wszystkie osoby pracowały przez cały rok, tak jak ma to miejsce na przykład w przypadku pracowników pracujących dorywczo oraz sezonowo.

LUDNOŚĆ OGÓŁEM

- 11.05. *Definicja:* Ludność państwa ogółem na dany dzień składa się ze wszystkich osób, obywateli tego państwa lub obcokrajowców, które na stałe przebywają na terytorium ekonomicznym państwa, nawet jeżeli czasowo znajdują się poza nim. Przeciętna w roku liczba ludności będzie stanowiła odpowiednią bazę do szacowania zmiennych w rachunkach narodowych albo posłuży jako mianownik przy porównaniach.
- 11.06. Ludność ogółem w rachunkach narodowych definiuje się zgodnie z koncepcją podstawowego miejsca pobytu, zgodnie z opisem zamieszczonym w rozdziale 2. Osoba, która przebywa lub zamierza przebywać na terytorium ekonomicznym danego państwa przez okres jednego roku lub dłużej, uważana jest za mającą podstawowe miejsce pobytu w tym państwie. Osoba uważana jest za czasowo nieobecną, jeżeli ma podstawowe miejsce pobytu w państwie, lecz przebywa lub ma zamiar przebywać poza państwem przez okres krótszy niż jeden rok. Wszystkie osoby, które należą do tego samego gospodarstwa domowego, są rezydentami w miejscu, w którym gospodarstwo domowe ma główne centrum interesów ekonomicznych, czyli w miejscu, w którym gospodarstwo ma mieszkanie lub kilka kolejnych mieszkań, które członkowie gospodarstwa traktują i użytkują jako podstawowe miejsce pobytu. Członek gospodarstwa domowego rezydentów pozostaje rezydentem, nawet jeżeli często odbywa podróże poza terytorium ekonomiczne, ponieważ jego centrum głównych interesów ekonomicznych pozostaje w tej gospodarce, w której siedzibę ma gospodarstwo domowe.
- 11.07. Na ludność państwa ogółem składają się:
- obywatele zamieszkujący dane państwo;
  - cywilni obywatele danego państwa pozostający poza jego granicami przez okres krótszy niż jeden rok (np. pracownicy przygraniczni, pracownicy sezonowi i turyści);
  - cywilne osoby zagraniczne, zamieszkujące na terytorium danego państwa przez okres jednego roku lub dłużej, łącznie z pracownikami instytucji Unii Europejskiej oraz cywilnych organizacji międzynarodowych, zlokalizowanych na terytorium geograficznym danego państwa wraz z towarzyszącymi tym pracownikom członkami ich gospodarstw domowych;
  - zagraniczny personel wojskowy pracujący dla wojskowych organizacji międzynarodowych zlokalizowanych na terytorium geograficznym danego państwa;
  - zagraniczny personel pomocy technicznej na kontraktach długoterminowych, który pracuje w kraju przez ponad rok i jest traktowany jako pracujący zatrudnieni przez rząd państwa przyjmującego w imieniu rządu lub organizacji międzynarodowej, która finansuje jego pracę.

Do ludności ogółem zalicza się również następujące osoby, bez względu na długość ich pobytu poza krajem:

- studentów będących obywatelami danego państwa bez względu na czas trwania ich studiów za granicą;

- b) członków sił zbrojnych danego państwa stacjonujących za granicą;
  - c) obywateli danego państwa pracujących w bazach naukowych, które znajdują się poza terytorium geograficznym tego państwa;
  - d) obywateli danego państwa zatrudnionych w misjach dyplomatycznych za granicą;
  - e) obywateli będących członkami załóg statków rybackich, innych statków, statków powietrznych i pływających platform będących w eksploatacji poza terytorium ekonomicznym danego państwa;
  - f) pacjentów odbywających leczenie za granicą.
- 11.08. Do ludności państwa ogółem nie zalicza się natomiast:
- a) cywilnych osób zagranicznych przebywających na terytorium danego państwa przez okres krótszy niż jeden rok (np. pracownicy przygraniczni, pracownicy sezonowi, turyści oraz pacjenci);
  - b) obywateli danego państwa pozostających poza granicami państwa przez okres jednego roku lub dłużej;
  - c) krajowego personelu wojskowego danego państwa pracującego w organizacjach międzynarodowych za granicą;
  - d) krajowego personelu pomocy technicznej na kontraktach długoterminowych, który pracuje za granicą i jest traktowany jako pracujący zatrudnieni przez rząd państwa przyjmującego w imieniu rządu lub organizacji międzynarodowej, która finansuje jego pracę;
  - e) studentów zagranicznych bez względu na czas trwania ich studiów w danym państwie;
  - f) członków sił zbrojnych innego państwa stacjonujących w danym państwie;
  - g) zagranicznych pracowników zagranicznych baz naukowych zlokalizowanych na terytorium geograficznym danego państwa;
  - h) członków zagranicznych misji dyplomatycznych znajdujących się w danym państwie.
- 11.09. Ludność określona według podanej wyżej definicji różni się od ludności obecnej lub *de facto*, na którą składają się osoby faktycznie przebywające na terytorium geograficznym danego państwa w danym czasie. Różni się ona również od zarejestrowanej ludności.

LUDNOŚĆ AKTYWNA ZAWODOWO

- 11.10. *Definicja:* Ludność aktywną zawodowo stanowią wszystkie osoby, które zapewniają lub mogą zapewnić podaż pracy do celów działalności produkcyjnej w ramach granic produkcji przyjętych w rachunkach narodowych. Na ludność aktywną zawodowo składają się wszystkie osoby spełniające określone poniżej wymogi zaliczenia ich do grupy pracujących lub bezrobotnych.

Odpowiednie normy dotyczące statystyk siły roboczej utrzymuje Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP). Normy MOP zawarte są w rezolucjach przyjmowanych podczas sesji Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy (ICLS). Rezolucją najważniejszą dla gromadzenia i zestawiania danych dotyczących siły roboczej jest rezolucja w sprawie statystyk na temat ludności aktywnej zawodowo, pracujących, bezrobotnych i niepełnego zatrudnienia ⁽¹⁾. Rezolucja ta została przyjęta podczas trzynastej Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy w październiku 1982 r. i zmieniona rezolucją osiemnastej ICLS w grudniu 2008 r. W rezolucji tej definiuje się siłę roboczą w kategoriach osób zaangażowanych w działalność w ramach granic produkcji rachunków narodowych.

PRACUJĄCY

- 11.11. *Definicja:* Pracujący są to wszystkie osoby zaangażowane w działalność produkcyjną w ramach granic produkcji przyjętych w rachunkach narodowych.

Osoby pracujące to zarówno pracownicy najemni, jak i osoby pracujące na własny rachunek. Osoby wykonujące więcej niż jedną pracę klasyfikowane są jako pracownicy najemni lub osoby pracujące na własny rachunek, w zależności od ich głównego miejsca pracy.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_087481/lang-en/index.htm

Pracownicy najemni

11.12. *Definicja:* Pracownicy najemni to osoby, które na podstawie umowy wykonują pracę dla jednostki instytucjonalnej będącej rezydentem i otrzymują za tę pracę wynagrodzenie, rejestrowane jako koszty związane z zatrudnieniem.

Pojęcie „pracownicy najemni” odpowiada definicji „płatnego zatrudnienia” stosowanej przez MOP. Pracodawca i pracownik najemny pozostają w stosunku pracy, jeżeli zawarta została formalna lub nieformalna umowa między przedsiębiorstwem a osobą, zawierana dobrowolnie przez obie strony, na mocy której dana osoba pracuje dla przedsiębiorstwa w zamian za wynagrodzenie pieniężne lub w naturze.

Osoby, które pracują zarówno na podstawie umowy o pracę, jak i jako osoby pracujące na własny rachunek, klasyfikowane są jako pracownicy najemni, jeżeli praca wykonywana na podstawie umowy o pracę stanowi ich podstawową działalność ze względu na dochód. Jeżeli informacje o dochodzie nie są dostępne, jako wskaźnik zastępczy wykorzystuje się liczbę godzin przepracowanych.

11.13. Do pracowników najemnych zalicza się następujące kategorie osób:

- a) osoby zaangażowane przez pracodawcę w ramach umowy o pracę. Na przykład pracownicy fizyczni lub umysłowi, kadry kierownicze, pracownicy zatrudnieni w gospodarstwach domowych oraz osoby wykonujące opłacaną działalność produkcyjną w ramach programów zatrudnienia;
- b) służba cywilna i pozostali pracownicy instytucji rządowych lub samorządowych, dla których warunki zatrudnienia ustanowione są prawem publicznym;
- c) siły zbrojne składające się z osób z zaciągu ochotniczego do służby krótko- lub długoterminowej, oraz poborowych, w tym poborowych odbywających służbę w instytucjach cywilnych;
- d) osoby duchowne, jeżeli opłacane są bezpośrednio przez instytucję rządową lub samorządową albo instytucję niekomercyjną;
- e) właściciele przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych oraz jednostek typu przedsiębiorstwo, jeżeli pracują w tych przedsiębiorstwach;
- f) studenci, którzy w ramach formalnego zobowiązania wnoszą swoją własną pracę jako wkład w proces produkcji w przedsiębiorstwie w zamian za wynagrodzenie pieniężne lub w naturze jako usługi edukacyjne;
- g) osoby wykonujące pracę nakładczą, o ile istnieje wyraźna umowa, która stanowi, że osoby te są wynagradzane na podstawie wykonanej pracy, tj. ilości pracy stanowiącej wkład w dany proces produkcji; osoba wykonująca pracę nakładczą jest pracownikiem, jeżeli umowa z pracodawcą ma zasadniczo na celu świadczenie pracy;
- h) osoby zatrudnione przez agencje tymczasowego zatrudnienia, które zalicza się do gałęzi, do której zaliczona jest zatrudniająca ich agencja, a nie do tej, do której należy przedsiębiorstwo, w którym faktycznie pracują.

11.14. Za pracowników najemnych uważa się także osoby czasowo niepracujące, pod warunkiem że mają one oficjalny przydział pracy. Taki oficjalny przydział należy określić zgodnie z co najmniej jednym z następujących kryteriów:

- a) kontynuacja pobierania wynagrodzeń;
- b) zapewnienie powrotu do pracy w przypadku ustąpienia nieprzewidzianych okoliczności lub istnienie umowy określającej datę powrotu do pracy.

Ta kategoria obejmuje osoby czasowo niepracujące z powodu choroby lub wypadku, urlopu, strajku lub zamknięcia zakładu, urlopu szkoleniowego, urlopu macierzyńskiego lub wychowawczego, ograniczenia aktywności zawodowej, czasowej dezorganizacji lub zawieszenia pracy w związku z takimi przyczynami, jak: złe warunki pogodowe, awaria techniczna lub elektryczna, niedobór surowca lub paliwa. Obejmuje ona również inne czasowe nieobecności w pracy bez względu na to, czy osoba czasowo niepracująca miała pozwolenie na nieobecność czy nie.

Osoby pracujące na własny rachunek

11.15. *Definicja:* Osoby pracujące na własny rachunek oznaczają osoby, które są wyłącznymi właścicielami lub współwłaścicielami przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej, w których pracują, z wyłączeniem tych przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej, które zalicza się do jednostek typu przedsiębiorstwo. Osoby, które pracują zarówno na podstawie umowy o pracę, jak i jako osoby pracujące na własny rachunek, klasyfikowane są jako osoby pracujące na własny rachunek, jeżeli praca ta stanowi ich podstawową działalność ze względu na dochód.

Jeżeli informacje o dochodzie nie są dostępne, jako wskaźnik zastępczy można wykorzystać liczbę godzin przepracowanych.

Osoby pracujące na własny rachunek mogą w okresie referencyjnym czasowo nie pracować. Wynagrodzenie osób pracujących na własny rachunek stanowi dochód mieszany.

11.16. Do osób pracujących na własny rachunek zalicza się następujące kategorie:

- a) nieopłacani pracujący członkowie rodziny, łącznie z tymi, którzy pracują w przedsiębiorstwach nieposiadających osobowości prawnej zaangażowanych w produkcję rynkową;
- b) osoby wykonujące pracę nakładczą, których dochód jest funkcją wartości produkcji wytworzonej w procesie produkcyjnym, za który te osoby odpowiadają. Umowa takich osób dotyczy dostawy towarów lub świadczenia usług na rzecz zlecającego;
- c) pracownicy zaangażowani indywidualnie lub zbiorowo w produkcję podjętą wyłącznie z przeznaczeniem na cele własnego spożycia lub na nakłady inwestycyjne na własne potrzeby. Na potrzeby rejestracji produkcja taka musi stanowić w znacznej części produkcję na ich własne cele finalne.

Do osób pracujących na własny rachunek zalicza się również nieopłacanych dobrowolnych pracowników, jeżeli ich dobrowolna działalność prowadzi do powstawania dóbr, np. budowa budynków mieszkalnych, kościołów albo innych budynków. Natomiast jeżeli ich dobrowolna działalność polega na świadczeniu usług, np. nieodpłatna opieka lub sprzątanie, wówczas nie zalicza się ich do pracujących ogółem, ponieważ takie usługi, świadczone dobrowolnie, są wyłączone z produkcji.

Mimo że usługi, jakie właściciele gospodarstw domowych świadczą dla siebie samych jako właściciele mieszkań, mieszczą się w granicach produkcji rachunków narodowych, w wytworzeniu takich usług nie ma nakładów pracy; właściciele zamieszkujących mieszkania nie uważa się za osoby pracujące na własny rachunek.

Pracujący i podstawowe miejsce pobytu

11.17. Wyniki działalności jednostek produkujących są pod względem zakresu zgodne z liczbą pracujących, jeżeli kategoria ta obejmuje zarówno rezydentów, jak i nierezydentów, którzy pracują w jednostkach produkujących będących rezydentami.

Dlatego też do pracujących zalicza się ponadto:

- a) pracowników przygranicznych niebędących rezydentami, tj. osoby codziennie przekraczające granicę w celu wykonywania pracy na danym terytorium ekonomicznym;
- b) pracowników sezonowych niebędących rezydentami, tj. osoby, które przeprowadzają się na dane terytorium ekonomiczne i pozostają na nim przez okres poniżej jednego roku, aby wykonywać pracę w gałęziach, w których istnieje czasowe zapotrzebowanie na dodatkową pracę;
- c) członków sił zbrojnych danego państwa stacjonujących za granicą;
- d) obywateli danego państwa pracujących w krajowych bazach naukowych, które znajdują się poza terytorium geograficznym tego państwa;
- e) obywateli danego państwa zatrudnionych w misjach dyplomatycznych za granicą;
- f) obywateli będących członkami załóg statków rybackich, innych statków, statków powietrznych i pływających platform eksploatowanych przez jednostki będące rezydentami;
- g) miejscowych pracowników organów sektora instytucji rządowych lub samorządowych zlokalizowanych poza danym terytorium ekonomicznym.

11.18. Do pracujących nie zalicza się następujących kategorii:

- a) rezydentów będących pracownikami przygranicznymi lub pracownikami sezonowymi, tj. wykonujących pracę na innym terytorium ekonomicznym;
- b) obywateli danego państwa będących członkami załóg statków rybackich, innych statków, statków powietrznych i pływających platform eksploatowanych przez jednostki będące nierezydentami;
- c) miejscowych pracowników przedstawicielstw zagranicznych instytucji rządowych i samorządowych zlokalizowanych na terytorium geograficznym państwa;
- d) pracowników instytucji Unii Europejskiej oraz cywilnych organizacji międzynarodowych zlokalizowanych na terytorium geograficznym danego państwa (łącznie z miejscowymi pracownikami z bezpośredniej rekrutacji);
- e) członków sił zbrojnych pracujących dla międzynarodowych organizacji wojskowych zlokalizowanych na terytorium geograficznym państwa;
- f) obywateli danego państwa pracujących w zagranicznych bazach naukowych zlokalizowanych na terytorium ekonomicznym tego państwa.

11.19. W celu umożliwienia przejścia do pojęć ogólnie stosowanych w statystykach dotyczących siły roboczej (pracujący w podejściu krajowym) ESA specjalnie zapewnia oddzielną prezentację następujących pozycji:

- a) poborowi (nieuwzględniani w statystyce siły roboczej, ale w ESA zaliczani do służb sektora instytucji rządowych lub samorządowych);
- b) osoby będące rezydentami pracujące dla jednostek produkcyjnych niebędących rezydentami (uwzględniani w statystykach dotyczących siły roboczej, lecz niezaliczani do pracujących zgodnie z definicją zawartą w ESA);
- c) osoby niebędące rezydentami pracujące w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami (nieuwzględniani w statystykach dotyczących siły roboczej, lecz zaliczani do pracujących, zgodnie z definicją zawartą w ESA);
- d) pracownicy będący rezydentami mieszkający na stałe w placówkach zbiorowego zakwaterowania;
- e) pracownicy będący rezydentami poniżej wieku branego pod uwagę w statystyce siły roboczej.

BEZROBOCIE

11.20. *Definicja:* Zgodnie z wytycznymi ustanowionymi przez Międzynarodową Organizację Pracy (trzynasta Międzynarodowa Konferencja Statystyków Pracy), uszczegółowionymi na szczeblu Unii Europejskiej w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1897/2000 ⁽¹⁾ pojęcie „bezrobotny” oznacza każdą osobę powyżej określonego wieku, która w okresie referencyjnym była:

- a) „bez pracy”, tj. nie była zatrudniona za wynagrodzeniem ani nie pracowała na własny rachunek;
- b) „w tym czasie gotowa do podjęcia pracy”, tj. w okresie referencyjnym gotowa do podjęcia zatrudnienia za wynagrodzeniem lub na własny rachunek; oraz
- c) „w trakcie poszukiwania pracy”, tj. podjęła w niedawnym określonym czasie konkretne czynności w celu poszukiwania zatrudnienia za wynagrodzeniem lub pracy na własny rachunek.

11.21. Konkretne czynności mogą obejmować: zarejestrowanie się w publicznej lub prywatnej agencji zatrudnienia; składanie wniosków u pracodawców; sprawdzanie w miejscach pracy, w gospodarstwach rolnych, fabrykach, na rynku i w innych miejscach zgromadzeń; umieszczanie ogłoszeń prasowych lub odpowiadanie na nie; szukanie pomocy u przyjaciół lub krewnych; poszukiwanie gruntów, budynków, maszyn lub wyposażenia w celu założenia własnego przedsiębiorstwa; występowanie o zezwolenia i licencje lub środki finansowe itp.

PRACA NAJEMNA (KONTRAKTOWA)

11.22. *Definicja:* Praca najemna (kontraktowa) oznacza formalną lub domniemaną umowę pomiędzy daną osobą a jednostką instytucjonalną będącą rezydentem na wykonanie pracy w zamian za wynagrodzenie na czas określony lub aż do odwołania.

Niniejsza definicja obejmuje następujące terminy:

- a) formalna lub domniemana umowa odnosi się do zapewnienia nakładu pracy, a nie do zapewnienia produkcji wyrobów lub świadczenia usług;
- b) praca oznacza wszelką działalność stanowiącą wkład w produkcję wyrobów i świadczenie usług w ramach przyjętych granic produkcji. Legalność pracy oraz wiek pracownika nie mają znaczenia;
- c) wynagrodzenie należy tu interpretować w szerokim tego słowa znaczeniu, łącznie z dochodem mieszanym osób pracujących na własny rachunek.

W tej definicji pracy najemnej (kontraktowej) uwzględnia się zarówno umowy o pracę, jak i pracę na własny rachunek: z umowami o pracę mamy do czynienia, jeżeli dana osoba należy do innej jednostki instytucjonalnej niż pracodawca, a z pracą na własny rachunek, gdy dana osoba przynależy do tej samej jednostki instytucjonalnej co pracodawca.

11.23. Pojęcie pracy najemnej (kontraktowej) różni się od zdefiniowanego wyżej pojęcia pracujących:

- a) praca najemna (kontraktowa) obejmuje drugą, trzecią i dalsze prace (kontrakty) wykonywane przez tę samą osobę. Te drugie, trzecie i dalsze prace (kontrakty) danej osoby mogą w danym okresie referencyjnym (zwykle jest to tydzień) albo następować kolejno po sobie, albo występować równolegle – gdy dana osoba pracuje wieczorem oraz w ciągu dnia;

⁽¹⁾ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1897/2000 z dnia 7 września 2000 r. wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 577/98 w sprawie organizacji badania prób losowych dotyczącego siły roboczej we Wspólnocie, dotyczące operacyjnej definicji bezrobocia (Dz.U. L 228 z 8.9.2000, s. 18).

- b) z drugiej strony pojęcie pracy najemnej (kontraktowej) nie dotyczy osób czasowo niepracujących, ale „formalnie związanych ze swoją pracą”, na przykład w postaci „zapewnienia o powrocie do pracy lub umowy dotyczącej daty powrotu”. Takie porozumienie pomiędzy pracodawcą i osobą przebywającą na zwolnieniu lub na szkoleniu nie jest uważane w systemie za pracę najemną (kontraktową).

Praca najemna (kontraktowa) i podstawowe miejsce pobytu

- 11.24. Praca najemna (kontraktowa) na terytorium ekonomicznym państwa to formalna lub domniemana umowa pomiędzy osobą (która może być rezydentem innego terytorium ekonomicznego) a jednostką instytucjonalną będącą rezydentem w danym państwie.

Dla potrzeb mierzenia nakładów pracy w krajowej działalności gospodarczej istotna jest wyłącznie siedziba jednostki instytucjonalnej producenta, ponieważ tylko producenci będący rezydentami wytwarzają produkt krajowy brutto.

- 11.25. Ponadto:

- a) pracę najemną (kontraktową) zalicza się do ogólnej liczby prac (kontraktów) na danym terytorium ekonomicznym, gdy pracownicy producenta będącego rezydentem pracują czasowo na innym terytorium ekonomicznym oraz gdy charakter i czas trwania ich działalności nie uzasadniają traktowania ich jako jednostek umownych będących rezydentami na tym innym terytorium;
- b) pracę najemną (kontraktową) wyłącza się z ogólnej liczby prac (kontraktów) na terytorium ekonomicznym, gdy wykonywana jest na rzecz jednostek instytucjonalnych niebędących rezydentami, tzn. dla jednostek mających ośrodki zainteresowania w innym państwie, które nie zamierzają prowadzić działalności na terytorium krajowym przez okres jednego roku lub dłuższy;
- c) pracę najemną (kontraktową) personelu organizacji międzynarodowych i personelu lokalnego zaangażowanego przez ambasady zagraniczne wyłącza się z ogólnej liczby prac (kontraktów), ponieważ zatrudniające je jednostki nie są rezydentami danego państwa.

GOSPODARKA NIEOBSERWOWANA

- 11.26. Wartość działalności produkcyjnej, której nie można bezpośrednio zaobserwować, zasadniczo ujemnie się w granicach produkcji rachunków narodowych. Uwzględnia się zatem trzy poniższe kategorie takiej działalności:

- a) działalność nielegalną, w przypadku której strony są dobrowolnymi partnerami transakcji gospodarczej;
- b) działalność ukrytą, w przypadku której transakcje same w sobie nie są sprzeczne z prawem, ale nie są zgłaszane w celu uniknięcia urzędowej kontroli;
- c) działalność określaną jako „nieformalna”, zazwyczaj w sytuacji, gdy nie prowadzi się żadnych rejestrów.

Zasadniczo wynagrodzenie takich pracowników włączane jest do kosztów związanych z zatrudnieniem lub dochodu mieszanego. Przy obliczaniu współczynników i innych statystyk należy uwzględnić takie dostosowanie w danych dotyczących osób zatrudnionych i osób pracujących na własny rachunek.

Działalność nielegalna, w ramach której jedna ze stron nie jest dobrowolnym uczestnikiem (np. kradzież), nie jest transakcją gospodarczą i nie jest ujmowana w granicach produkcji.

GODZINY PRZEPRACOWANE OGÓŁEM

- 11.27. *Definicja:* Godziny przepracowane ogółem stanowią zagregowaną liczbę godzin faktycznie przepracowanych w danym okresie księgowym przez pracownika najemnego lub osobę pracującą na własny rachunek, gdy ich produkcja mieści się w przyjętych granicach produkcji.

Z uwagi na szeroką definicję pracownika najemnego, która obejmuje również osoby czasowo nieprzebywające w pracy, lecz formalnie do niej przypisane, a także osoby niepełnozatrudnione, wydajności pracy nie mierzy się na głowę, lecz w stosunku do liczby godzin przepracowanych ogółem.

Godziny przepracowane ogółem są najbardziej odpowiednią miarą nakładu pracy w rachunkach narodowych.

Określenie godzin faktycznie przepracowanych ogółem

- 11.28. Godziny faktycznie przepracowane ogółem stanowią godziny pracy przeznaczone na produkcję, które można zdefiniować w odniesieniu do granic produkcji rachunków narodowych. W standardzie zawartym w rezolucji

MOP w sprawie pomiaru czasu pracy, przyjętej przez osiemnastą ICLS w grudniu 2008 r. ⁽¹⁾, definiuje się godziny faktycznie przepracowane jako czas spędzony przez osoby na wykonywaniu działań stanowiących wkład do produkcji wyrobów i świadczenia usług w określonym okresie referencyjnym. W rezolucji określa się godziny pracy w następujący sposób:

- 1) godziny faktycznie przepracowane występują w ramach wszystkich rodzajów pracy, przy różnego rodzaju ustaleniach dotyczących pracy i wypłacanego lub niewypłacanego wynagrodzenia, którą można wykonywać we wszystkich rodzajach lokalizacji;
- 2) godziny faktycznie przepracowane nie są związane z pojęciami administracyjnymi lub prawnymi, dlatego mają zastosowanie do wszystkich pracujących osób i mogą występować w ramach godzin normalnych lub wynikających z umowy albo w ramach godzin nadliczbowych;
- 3) statystyki godzin faktycznie przepracowanych obejmują:
  - a) godziny faktycznie przepracowane w zwykłych okresach pracy i stanowiące bezpośredni wkład do produkcji;
  - b) objęty wynagrodzeniem czas spędzony na szkoleniu;
  - c) czas przepracowany poza godzinami w normalnym czasie pracy określane mianem godzin nadliczbowych. Należy zauważyć, że przepracowane godziny nadliczbowe uwzględnia się, nawet jeżeli nie jest za nie przyznawane wynagrodzenie;
  - d) czas spędzony na czynnościach takich, jak przygotowanie miejsca pracy, naprawy i konserwacja, przygotowanie i czyszczenie narzędzi oraz przygotowywanie pokwitowań, kart czasu pracy i raportów;
  - e) czas oczekiwania lub stanu gotowości, w krótkich okresach przerwy w ciągu dnia pracy, na przykład z powodu czasowego braku pracy, awarii maszyn lub wypadków, albo czas spędzony w miejscu pracy beczynnie, za który przyznawane jest wynagrodzenie zgodnie z warunkami zagwarantowanymi umową o pracę;
  - f) czas krótkich odpoczynków w czasie dnia pracy, łącznie z przerwami na kawę i herbatę;
  - g) praca zdalna. Jeżeli ma ona miejsce poza miejscem pracy (np. w domu), czas wlicza się do godzin faktycznie przepracowanych w zakresie, w jakim działalność niezwiązana z pracą i przemieszczanie się danej osoby są ograniczone;
  - h) godziny przepracowane przez personel sił zbrojnych, w tym poborowych, uwzględnia się, nawet jeżeli pozostają one poza zakresem badania siły roboczej danego państwa;
- 4) ze statystyk godzin faktycznie przepracowanych wyłącza się:
  - a) godziny objęte wynagrodzeniem, ale nieprzepracowane, takie jak coroczny płatny urlop wypoczynkowy, płatne dni wolne od pracy, płatne zwolnienie lekarskie, urlop wychowawczy, strajk, „krótkie zwolnienie” (np. na wizytę lekarską), zamknięcie miejsca pracy z powodu złych warunków pogodowych;
  - b) przerwy na posiłki;
  - c) czas spędzony na dojazdach z domu do pracy, przy czym wlicza się wszelką pracę wykonywaną w trakcie dojazdu do pracy;
  - d) kształcenie inne niż szkolenia.

Bardziej wyczerpujące definicje tych kryteriów można znaleźć w rezolucji ICLS w sprawie pomiaru czasu pracy z grudnia 2008 r. ⁽²⁾.

11.29. Godziny przepracowane ogółem stanowią zagregowaną liczbę godzin faktycznie przepracowanych w danym okresie księgowym przez osoby fizyczne pracujące najemnie i osoby pracujące na własny rachunek na danym terytorium ekonomicznym:

- a) łącznie z pracą wykonywaną poza terytorium ekonomicznym na rzecz pracodawców, którzy są jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami i nie mają na tym terytorium centrum głównych interesów ekonomicznych;
- b) z wyłączeniem pracy wykonywanej na rzecz pracodawców będących zagranicznymi jednostkami instytucjonalnymi, które nie mają centrum głównych interesów ekonomicznych na danym terytorium ekonomicznym.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

⁽²⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

- 11.30. W wielu badaniach przedsiębiorstw rejestruje się godziny objęte wynagrodzeniem, a nie przepracowane. W takich przypadkach godziny przepracowane należy szacować dla każdej grupy zawodowej, korzystając z wszelkich dostępnych informacji na temat płatnych urlopów itp.
- 11.31. W przypadku analiz koniunktury przydatna może okazać się korekta godzin przepracowanych ogółem poprzez przyjęcie standardowej liczby dni roboczych w roku.

EKWIWALENT PEŁNEGO CZASU PRACY

- 11.32. *Definicja:* Ekwiwalent pełnego czasu pracy, który jest równy liczbie prac (kontraktów) przeliczonych na pełne etaty, oznacza liczbę godzin przepracowanych ogółem podzieloną przez przeciętną roczną liczbę godzin pracowanych w pełnym wymiarze czasu pracy na danym terytorium ekonomicznym.
- 11.33. Z definicji tej niekoniecznie wynika sposób szacowania wartości tego pojęcia: ponieważ długość czasu pracy w pełnym wymiarze zmieniała się w czasie i jest różna w zależności od gałęzi, należy stosować metody pozwalające na ustalenie przeciętnej proporcji i przeciętnej liczby godzin w niepełnym wymiarze czasu pracy w każdej grupie zawodowej. Najpierw należy oszacować normalny tygodniowy wymiar czasu pracy dla każdej grupy zawodowej. Grupę zawodową można określić w ramach danej gałęzi, według płci oraz rodzaju wykonywanej pracy. Właściwymi kryteriami dla określenia tych danych, w przypadku umów o pracę, są ustalone w umowie godziny pracy. Ekwiwalent pełnego czasu pracy obliczany jest oddzielnie dla każdej grupy zawodowej, a następnie jest sumowany.
- 11.34. Godziny przepracowane ogółem są najlepszą metodą mierzenia nakładów pracy, jeżeli jednak brak informacji na ich temat, metoda ekwiwalentu pełnego czasu może stanowić najlepszy dostępny wskaźnik zastępczy; jest on łatwiejszy do oszacowania i umożliwia porównania w skali międzynarodowej z państwami, które mogą oszacować jedynie ekwiwalent pełnego czasu pracy.

NAKLAD PRACY PRACOWNIKA WYRAŻONY STAŁYM WYNAGRODZENIEM

- 11.35. *Definicja:* W przypadku nakładów pracy podobnego rodzaju i związanych z podobnymi kwalifikacjami w okresie bazowym nakład pracy pracownika wyrażony stałym wynagrodzeniem pozwala na zmierzenie bieżących nakładów pracy wycenianych według poziomów wynagradzania w ramach umów o pracę obowiązujących w wybranym okresie bazowym.
- 11.36. Koszty związane z zatrudnieniem w cenach bieżących podzielone przez nakład pracy pracownika wyrażony stałym wynagrodzeniem dają domniemany indeks cen odnośnie do wynagrodzeń, porównywalny z domniemanym indeksem cen odnośnie do popytu końcowego.
- 11.37. Koncepcja nakładu pracy pracownika wyrażonego stałym wynagrodzeniem ma na celu opis zmian w strukturze siły roboczej, np. od niżej do wyżej opłacanych pracowników. Aby analiza była skuteczna, należy ją prowadzić na poziomie gałęzi.

MIARY WYDAJNOŚCI

- 11.38. *Definicja:* Wydajność jest miarą rezultatu procesu produkcyjnego (produkcji globalnej) na jednostkę nakładu. Przykładowo wydajność pracy mierzona jest jako stosunek produkcji globalnej do godziny pracy – nakładu. Istotne jest zatem zapewnienie zgodności definicji i zakresu mierników pracy stosowanych w badaniach, w których produkcja opiera się na miernikach rachunków narodowych, z rachunkami narodowymi.

ROZDZIAŁ 12

KWARTALNE RACHUNKI NARODOWE

WPROWADZENIE

- 12.01. Niniejszy rozdział przedstawia główne zasady i cechy charakterystyczne kwartalnych rachunków narodowych.
- 12.02. Kwartalne rachunki narodowe to rachunki narodowe, w których okresem odniesienia jest jeden kwartał. Tworzą one system zintegrowanych wskaźników kwartalnych. Kwartalne rachunki narodowe stanowią przekrojowy schemat rachunków, w których dane ekonomiczne mogą być zestawiane i przedstawiane w formacie służącym do celów analizy ekonomicznej, podejmowania decyzji i kształtowania polityki, w ujęciu kwartalnym.
- 12.03. Do kwartalnych rachunków narodowych stosuje się te same zasady, definicje i strukturę, które mają zastosowanie w przypadku rocznych rachunków narodowych. W kwartalnych rachunkach narodowych stosuje się te same pojęcia co w rocznych rachunkach narodowych, z wyjątkiem przypadków wskazanych w niniejszym rozdziale.
- 12.04. Kwartalne rachunki narodowe obejmują pełną sekwencję rachunków i bilansów. W praktyce ograniczenia w zakresie dostępności danych, czasu oraz zasobów powodują, że kwartalne rachunki narodowe są mniej kompletne od rocznych rachunków narodowych.

W porównaniu z rocznymi rachunkami narodowymi rachunki kwartalne mają bardziej ograniczony zakres. Koncentrują się one na wyliczaniu PKB, mierzeniu podaży i wykorzystania wyrobów i usług oraz na generowaniu dochodów. Zawierają mniej szczegółowych danych na temat działalności gałęzi oraz konkretnych transakcji. Odzwierciedla to kompromis pomiędzy terminowością i zakresem oraz szczegółowością i wiarygodnością.

- 12.05. W porównaniu z rocznymi rachunkami narodowymi rachunki kwartalne są zestawiane i publikowane częściej. Przedstawiają one wczesny zarys tendencji w gospodarce i mogą być wykorzystane do wstępnych szacunków dotyczących rocznych rachunków narodowych.
- 12.06. Szeregi czasowe statystyk kwartalnych rachunków narodowych, ze względu na częstotliwość kwartalną, cechują wahania sezonowe i efekty kalendarza. Sezonowość wygładza się za pomocą metod wyrównań sezonowych i kalendarzowych.
- 12.07. W porównaniu z rachunkami rocznymi kwartalne rachunki narodowe opierają się na bardziej ograniczonych źródłach danych, a ich zestawianie w większym stopniu wymaga stosowania metod statystycznych i ekonometrycznych. W zestawianiu kwartalnych rachunków narodowych stosuje się dwa podejścia – bezpośrednie i pośrednie.
- 12.08. Podejście bezpośrednie opiera się na dostępności w odstępach kwartalnych źródeł danych podobnych do tych, jakie są wykorzystywane przy sporządzaniu rachunków rocznych; w ramach tego podejścia stosuje się też podobne metody zestawiania. W podejściu pośrednim stosuje się statystyczne i ekonometryczne metody szacowania, w których wykorzystuje się informacje z rachunków rocznych oraz wskaźników krótkookresowych do interpolacji i ekstrapolacji szacunków rocznych. Wybór pomiędzy tymi podejściami zależy od tego, czy informacje użyte do sporządzenia rachunków rocznych są dostępne w tej samej formie w ujęciu kwartalnym.
- 12.09. Kwartalne rachunki narodowe służą innym celom niż roczne rachunki narodowe. Kwartalne rachunki narodowe koncentrują się na krótkookresowych tendencjach gospodarczych i zapewniają spójną ocenę tych zjawisk w schemacie rachunków narodowych. W rachunkach kwartalnych nacisk jest położony na stopy wzrostu i ich kształtowanie się w czasie, takie jak przyspieszenie, spowolnienie lub zmianę z dodatniego na ujemny lub odwrotnie. W rocznych rachunkach narodowych kładzie się nacisk na poziomy i strukturę gospodarki, a także stopy wzrostu.
- W porównaniu z kwartalnymi rachunkami narodowymi rachunki roczne mniej nadają się do analiz cyklu koniunkturalnego, ponieważ dane roczne maskują krótkookresowe zmiany w gospodarce.
- 12.10. Kwartalne rachunki narodowe mogą być wykorzystywane przy zestawianiu rocznych rachunków narodowych. Dzięki nim poprawia się wiarygodność i terminowość rocznych rachunków narodowych; w niektórych państwach roczne rachunki narodowe pozyskuje się bezpośrednio w wyniku agregowania w ciągu roku kwartalnych rachunków narodowych. Te różne role odzwierciedlają różnice w dostępności danych i procesie zestawiania.
- 12.11. Przy zestawianiu kwartalnych rachunków narodowych wykorzystuje się wiele danych, takich jak statystyki krótkookresowe dotyczące produkcji, cen, zatrudnienia i handlu zagranicznego, wskaźniki zaufania przedsiębiorców i konsumentów oraz dane administracyjne, takie jak dochody z tytułu VAT. W porównaniu z tego rodzaju wskaźnikami kwartalne rachunki narodowe przedstawiają:

a) szerszy zakres;

- b) wyczerpujące dane;
  - c) spójny system rachunków narodowych;
  - d) zgodność z pojęciami i danymi stosowanymi w rachunkach narodowych;
  - e) porównywalność w skali międzynarodowej w oparciu o międzynarodowe ramy metodologiczne, SNA 2008.
- 12.12. Zakres kwartalnych rachunków narodowych odpowiada zakresowi rachunków rocznych, obejmując pełną sekwencję rachunków i odpowiadające im zmienne, a także tablice podaży i wykorzystania. Niemniej jednak ograniczona dostępność informacji oraz częstotliwość kwartalnych zestawień zwykle powoduje ograniczony zakres i ograniczoną szczegółowość kwartalnych rachunków narodowych.

Schemat rachunków kwartalnych obejmuje:

- a) najważniejsze zmienne, obejmujące między innymi pracujących i ludność;
- b) rachunki finansowe i niefinansowe według sektorów instytucjonalnych;
- c) ograniczony szczegółowy podział najważniejszych zmiennych, takich jak wartość dodana brutto, spożycie, nakłady brutto na środki trwałe, import i eksport towarów i usług oraz pracujący; oraz
- d) uproszczoną sekwencję rachunków.

Do celów zestawiania te elementy są w wygodny sposób uzupełnione uproszczonymi tablicami podaży i wykorzystania.

CECHY CHARAKTERYSTYCZNE KWARTALNYCH RACHUNKÓW NARODOWYCH

12.13. Kwestie dotyczące zestawiania, które są szczególnie istotne w przypadku kwartalnych rachunków narodowych, to:

- a) czas rejestracji;
- b) szybkie szacunki;
- c) bilansowanie i benchmarking;
- d) nawiązane łańcuchowo mierniki wolumenu; oraz
- e) wyrównania sezonowe i kalendarzowe.

Czas rejestracji

12.14. Do kwartalnych rachunków narodowych stosuje się te same zasady regulujące czas rejestracji, które mają zastosowanie w przypadku rachunków rocznych. Ze względu na krótszy okres rejestracji pojawiają się jednak specyficzne problemy dotyczące czasu rejestracji. Dotyczą one w szczególności pomiarów:

- a) produkcji niezakończonej;
- b) działalności prowadzonej w określonych okresach roku; oraz
- c) płatności dokonywanych sporadycznie.

12.15. W przypadku kwartalnych rachunków narodowych ważne jest rejestrowanie działalności i przepływów skoncentrowanych w określonych okresach roku. Wielkość działalności takich, jak produkcja rolnicza, budowlana lub turystyczna, w podziale na kwartały, zależy od czynników zewnętrznych, takich jak pogoda i święta państwowe. Płatności wynagrodzeń, podatków, świadczeń społecznych i dywidend mogą podlegać czasowym wahaniom kwartalnym, jak na przykład roczne premie wypłacane w jednym miesiącu w roku. Błędy w ocenie czasu i wielkości takich zjawisk prowadzą do błędów w mierzeniu wzrostu kwartalnego.

Produkcja niezakończona

12.16. Produkcja niezakończona oznacza niepełną produkcję, która nie jest jeszcze gotowa do dostawy. Taka sytuacja ma miejsce, kiedy produkcja trwa dłużej niż jeden okres. Długie cykle produkcyjne zdarzają się w działalnościach takich, jak rolnictwo, budownictwo, produkcja maszyn, samochodów i statków oraz w przypadku usług, takich jak tworzenie oprogramowania, usługi architektoniczne, produkcja filmowa lub duże imprezy sportowe. Takim długim procesom produkcyjnym często towarzyszą częściowe płatności, dokonywane w szczególności w działalnościach takich, jak przemysł stoczniowy, lotniczy, produkcja win i kontrakty reklamowe.

Mierzenie takiej produkcji wymaga rozbitcia pojedynczego procesu na odrębne okresy. Jest to trudniejsze w przypadku kwartalnych rachunków narodowych niż w przypadku rocznych rachunków narodowych. Niemniej jednak zarówno w kwartalnych, jak i w rocznych obliczeniach produkcji niezakończonych stosuje się te same zasady.

Działalność prowadzona w określonych okresach roku

12.17. Przypisanie produkcji do danego okresu czasu na podstawie kosztów ponoszonych w czasie jest powszechnym sposobem przypisywania produkcji do okresów w ujęciu memoriałowym, niemniej jednak nie zawsze może być w pełni stosowane. Produkcji nie powinno się przypisywać do okresów, w których nie odbywa się proces produkcji, nawet jeśli występują bieżące koszty. Odnosi się to do kosztów wykorzystania kapitału, na przykład opłat za wynajem maszyn. Taka sytuacja może mieć miejsce w rolnictwie, gdzie w pewnych okresach nie ma produkcji. Okresy, w których nie ma produkcji, mogą również występować w przetwórstwie spożywczym, które jest uzależnione od produktów ze zbiorów plonów.

Płatności dokonywane sporadycznie

12.18. W odniesieniu do działalności prowadzonej przez cały rok płatności sporadyczne oznaczają płatności dokonywane raz w roku lub raty o niskiej częstotliwości dokonywane w przeciągu roku. Przykładami takich płatności są: dywidendy, odsetki, podatki, dotacje i premie pracownicze, np. premie na koniec roku i na wakacje. Wszystkie tego rodzaju transakcje podziału są rejestrowane w ujęciu memoriałowym raczej w momencie powstania należności niż w momencie zapłaty. Kwestia czasu rejestracji pojawia się także w rocznych rachunkach narodowych, jeśli płatności odnoszą się częściowo do innego roku księgowego.

12.19. Z uwagi na potrzebę rozwiązania tych kwestii rozróżnia się dwie kategorie płatności.

- a) Płatności o czysto doraźnym charakterze są rejestrowane w okresie, w którym tych płatności dokonano. Na przykład dywidendy są zwykle ustalane dopiero po zamknięciu ksiąg na dany rok i mogą nie odnosić się do zysków przedsiębiorstwa w danym roku.
- b) Płatności, które są na stałe powiązane z konkretnym okresem księgowym (np. narosłe w poprzednim okresie lub narosłe w kilku okresach księgowych), powinny być przypisane do okresów, w których narosły. Przykładami są podatki od dochodów i produktów, które mogą być odprowadzane w kolejnym okresie księgowym.

12.20. Zastosowanie ujęcia memoriałowego w przypadku danych kwartalnych w takich przypadkach może być niezwykle trudne, dlatego potrzebne są alternatywne metody, takie jak skorygowane ujęcie kasowe lub przypisanie narosłych płatności do okresów, aby zminimalizować zniekształcenia charakterystycznych cech szeregu czasowego.

Szybkie szacunki

12.21. Kwartalne rachunki narodowe przedstawiają obraz stanu gospodarki z niewielkim opóźnieniem po zakończeniu kwartału odniesienia. Dostępność aktualnych informacji tego rodzaju pomaga w rozpoznaniu i interpretacji tendencji gospodarczych. Z tego względu urzędy statystyczne częściej zestawiają szybkie szacunki kluczowych zmiennych makroekonomicznych, w tym wzrostu PKB i wskaźników kwartalnych rachunków narodowych.

12.22. Szybkie szacunki oznaczają wczesne oszacowanie danej zmiennej ekonomicznej dla ostatniego okresu odniesienia. Szybkie szacunki są zwykle dokonywane w oparciu o niekompletne dane, ale z wykorzystaniem tego samego modelu statystycznego lub ekonometrycznego, który jest stosowany w zwykłych szacunkach. Zestawianie szybkich szacunków uwzględnia możliwie najwięcej danych. Różnice pomiędzy szacunkami szybkimi i regularnymi są następujące:

- a) aktualność: szybkie szacunki są dostępne wcześniej niż szacunki regularne;
- b) dokładność: istnieje kompromis między aktualnością a dokładnością. Szybkie szacunki przeważnie wymagają rewizji w większym stopniu niż szacunki regularne;
- c) szczegółowość: szybkie szacunki obejmują mniejszą liczbę zmiennych niż szacunki regularne;
- d) informacje: szybkie szacunki wykorzystują mniej informacji. Informacje potrzebne do przeprowadzenia szacunków regularnych zwykle nie są w pełni dostępne;
- e) metoda szacowania: z powodu braku danych szybkie szacunki w większym stopniu wykorzystują metody ekonometryczne i opierają się na założeniach ekonometrycznych.

Bilansowanie i benchmarking kwartalnych rachunków narodowych

12.23. Kwartalne rachunki narodowe są spójnym zestawem rachunków zestawianych w ujęciu kwartalnym. Są one integralną częścią schematu rachunków narodowych i są zgodne z rachunkami rocznymi.

- 12.24. Wewnętrzną zgodność rachunków kwartalnych osiąga się poprzez uzgadnianie szacunków podaży i wykorzystania dla rachunków w ujęciu kwartalnym. Zgodność z rachunkami rocznymi uzyskuje się przez benchmarking rachunków kwartalnych w stosunku do rachunków rocznych, albo przez pozyskanie rachunków rocznych w drodze sumowanie rachunków kwartalnych.

Bilansowanie

- 12.25. Bilansowanie lub uzgadnianie jest integralną częścią procesu zestawiania rachunków narodowych. Wykorzystuje ono w optymalny sposób różnorodne źródła informacji do opracowania poszczególnych elementów rachunków. Ogólnie rzecz biorąc, bilansowanie ma na celu dopasowanie podstawowych danych statystycznych, które leżą u podłoża różnych metod zestawiania PKB i pozostałych części rachunków, do tablic podaży i wykorzystania, a więc wykorzystanie wszystkich dostępnych informacji w efektywny sposób.
- 12.26. Zasady i procedury bilansowania stosowane w rocznych rachunkach mają zastosowanie także w rachunkach kwartalnych, wraz z dodatkowymi procedurami odzwierciedlającymi kwartalną częstotliwość zestawień. Te dodatkowe procedury odzwierciedlają następujące cechy charakterystyczne rachunków kwartalnych:

- a) zachowanie spójności między danymi wyrównanymi sezonowo a danymi niewyrównanymi sezonowo;
- b) zapewnienie spójności pomiędzy miarami bieżących cen i wolumenu;
- c) uzgodnienie szacunków uzyskanych w wyniku zastosowania różnych podejść do obliczania PKB.

Uproszczone kwartalne tablice podaży i wykorzystania pomogą w bilansowaniu kwartalnych rachunków narodowych. Jeśli roczne tablice podaży i wykorzystania są zestawiane regularnie, informacje z kwartalnych tablic podaży i wykorzystania mogą być z nimi jednoznacznie powiązane w ramach procesu bilansowania i benchmarkingu.

Spójność między rachunkami kwartalnymi i rocznymi – benchmarking

- 12.27. W procesie dostosowania rachunków kwartalnych do rachunków rocznych można stosować dwa podejścia:

- a) dostosowanie rachunków kwartalnych do rachunków rocznych, zwane także benchmarkingiem;
- b) pozyskiwanie rachunków rocznych poprzez sumowanie rachunków kwartalnych.

- 12.28. Rozbieżności pomiędzy rachunkami kwartalnymi a rocznymi wynikają przede wszystkim z różnic pomiędzy źródłami informacji oraz dostępności informacji ze źródeł wspólnych.

- 12.29. Do uzgadniania agregatów kwartalnych i odpowiadających im agregatów rocznych można stosować wiele różnych metod.

Najlepszą metodą jest ustalenie przyczyn istniejących różnic i pozyskanie nowych, uzgodnionych agregatów kwartalnych i rocznych z wykorzystaniem wszystkich dostępnych informacji.

Techniki benchmarkingu zapewniają zgodność między dwoma zestawami agregatów, biorąc jeden z nich za standard i przystosowując drugi tak, aby był spójny ze standardowym, za pomocą różnych metod, od prostych dostosowań matematycznych do złożonych procedur statystycznych i ekonometrycznych. Techniki benchmarkingu mają na celu zapewnienie zgodności między dwoma zestawami agregatów pod względem zachowania tendencji lub innych ściśle określonych kryteriów.

Benchmarking jest integralną częścią procesu zestawiania i powinien, co do zasady, być przeprowadzany na najbardziej szczegółowym poziomie zestawiania. W praktyce może to oznaczać benchmarking różnych szeregów etapami, a więc sytuację, w której dane dla szeregów już poddanych benchmarkingowi wykorzystuje się do oszacowania innych szeregów, po czym następuje drugi i trzeci etap benchmarkingu.

- 12.30. Jeśli za dane wyjściowe służą agregaty kwartalne, to agregaty roczne uzyskuje się poprzez sumowanie odpowiednich kwartalnych danych liczbowych. W ten sposób zapewnia się spójność.

- 12.31. Bardzo często uzgadnianie między agregatami kwartalnymi i rocznymi jest wynikiem kombinacji różnych metod benchmarkingu: przykładowo wstępne szacunki roczne można uzyskać poprzez agregację danych kwartalnych, a następnie, gdy dostępne stają się informacje roczne i roczne agregaty zostają skorygowane, stosuje się roczne dane wyjściowe do skorygowania odpowiednich danych kwartalnych.

Nawiązane łańcuchowo zmiany w pomiarze cen i wolumenu

- 12.32. W przypadku rocznych rachunków narodowych pomiary zmian cen i wolumenu odbywają się zasadniczo za pomocą rocznego indeksu łańcuchowego. Dla zachowania spójności kwartalne pomiary zmian cen i wolumenu są powiązane z pomiarami nawiązanymi łańcuchowo w ujęciu rocznym.

- 12.33. Spójność pomiędzy pomiarem cen i wolumenu w rachunkach kwartalnych i rocznych wymaga, by szacunki roczne były pozyskiwane z kwartalnych lub by dane kwartalne były dostosowywane do rocznych z wykorzystaniem technik benchmarkingu. Tak jest nawet wówczas, gdy spełniony jest podstawowy warunek, tj. pomiary kwartalne i roczne są oparte na tych samych metodach zestawiania i prezentacji, na przykład wykorzystujących tę samą formułę indeksu, ten sam rok bazowy i ten sam okres odniesienia. Ścisła zgodność nie jest możliwa, ponieważ indeksy kwartalne zwykle nie odzwierciedlają dokładnie takiego samego wzrostu jak odpowiadające im indeksy roczne, ze względu na matematyczną formę indeksu.
- 12.34. Choć kwartalne pomiary ilościowe mogłyby być wyliczone w oparciu o nawiązania łańcuchowe z okresów kwartalnych, to co do zasady nawiązania łańcuchowe powinny być prowadzone dla okresów rocznych. Kwartalne pomiary wolumenu są nawiązane łańcuchowo w ujęciu rocznym.
- 12.35. Nawiązane łańcuchowo szeregi danych dotyczących wolumenu w kwartalnych rachunkach narodowych oznaczają kwartalne zmiany wolumenu z uwzględnieniem cen stałych średniorocznych roku poprzedniego. Do rocznych obliczeń nawiązań łańcuchowych kwartalnych indeksów wolumenu można stosować trzy metody:
- a) *overlap* roczny,
  - b) *overlap* kwartalny (ang. *one-quarter overlap*),
  - c) metodę *over-the-year*.

Tworzenie szeregu czasowego za pomocą jednej z trzech metod obliczania nawiązań łańcuchowych zwykle powoduje zerwanie ciągłości otrzymanego w ten sposób nawiązanego łańcuchowo szeregu czasowego, czego skutki zależą od wybranej metody i od zmiany struktury cen w czasie.

- 12.36. W metodzie *overlap* rocznego wykorzystuje się średnie wartości roczne roku poprzedniego w cenach tego roku. W efekcie otrzymuje się roczne agregaty kwartalnych pomiarów wolumenu identyczne z pozyskanym niezależnie, nawiązanym łańcuchowo szeregiem w rocznych rachunkach narodowych. Ponadto zerwanie ciągłości szeregu czasowego nie wpływa na zmiany kwartał do kwartału w tym samym roku kalendarzowym między Q1 i Q4. Na szereg danych dotyczących wolumenu wpływa jednak zerwanie ciągłości, które występuje między czwartym kwartałem danego roku a pierwszym kwartałem następnego roku i widoczne jest także w odpowiedniej zmianie kwartał do kwartału.
- 12.37. *Overlap* kwartalny natomiast z reguły prowadzi do niezakłóconych zmian kwartał do kwartału dla wszystkich kwartałów danego roku, ponieważ nawiązania łańcuchowe odnoszą się do ilości z czwartego kwartału poprzedniego roku wycenionych na poziomie cen stałych średniorocznych roku poprzedniego. W odróżnieniu od metody *overlap* rocznego, w wyniku metody *overlap* kwartalnego uzyskuje się jednak kwartalne nawiązane łańcuchowo szeregi, które nie są zgodne z pozyskanymi niezależnie, nawiązanymi łańcuchowo szeregami rocznych rachunków narodowych.
- 12.38. Metoda *over-the-year* obliczania nawiązań łańcuchowych prowadzi do niezakłóconych stóp wzrostu w ujęciu rocznym dla wszystkich kwartałów, ponieważ nawiązania łańcuchowe odnoszą się do wolumenów w tym samym kwartale roku poprzedniego wycenionych na poziomie cen stałych średniorocznych roku poprzedniego. Ta metoda daje jednak wyniki, na które wpływ ma zerwanie ciągłości szeregu czasowego w każdym kwartale, w efekcie czego każda zmiana kwartał do kwartału jest zakłócona. Metoda *over-the-year* ma zatem największy wpływ na tendencje wewnątrz roku danego szeregu.
- 12.39. Zakładając, że efekty substytucji (zmiany wolumenu spowodowane zmianami w strukturze cen) w ciągu roku są niewielkie, wszystkie trzy metody obliczania kwartalnych nawiązań łańcuchowych wolumenu prowadzą do bardzo podobnych wyników.

Uwzględniając kwestie praktyczne, takie jak zgodność kwartalnego wzrostu z rocznym nawiązanym łańcuchowo wzrostem oraz łatwość i przejrzystość obliczeń, zaleca się stosowanie metody *overlap* rocznego.

Wyrównania sezonowe i kalendarzowe

- 12.40. Sezonowość oznacza wahania, które powtarzają się regularnie w tych samych okresach każdego roku.

Przykładem jest sprzedaż lodów w lecie. Regularnie powtarzające się zjawiska są „wygładzone” w skali roku za pomocą wyrównań sezonowych, natomiast wpływ wydarzeń nieregularnych pozostaje niezmienny. Wyrównanie sezonowe zakłada różnej długości miesiące i kwartały. Sezonowo wyrównane wyniki odzwierciedlają „normalne” i powtarzające się zjawiska w ciągu całego roku, w którym mają miejsce. W porównaniu z szeregami niewyrównanymi sezonowo szeregi wyrównane sezonowo wyraźniej pokazują następujące przykładowe właściwości:

- a) zmiany tendencji; oraz
  - b) punkty zwrotne w cyklu koniunkturalnym.
- 12.41. Efekt kalendarza oznacza wpływ następujących czynników na szereg czasowy:
- a) liczba i struktura dni roboczych i handlowych;
  - b) występowanie świąt stałych i ruchomych;
  - c) lata przestępne i inne zjawiska kalendarzowe, takie jak długie weekendy.

- 12.42. Wpływ sezonowości i efektu kalendarza na szeregi czasowe kwartalnych rachunków narodowych przesłania tendencje wzrostu agregatów kwartalnych rachunków narodowych. Wyrównania sezonowe i kalendarzowe są zatem pomocne przy wyciąganiu wniosków dotyczących tendencji na podstawie kwartalnych rachunków narodowych. Wyrównanie sezonowe ujawnia ponadto wpływ znaczących nieregularnych zjawisk lub wydarzeń, co pomaga w zrozumieniu zmian w gospodarce na podstawie statystyk kwartalnych rachunków narodowych.
- 12.43. Wahania sezonowe są przeważnie efektem zmian w zużyciu energii, turystyce czy pogodzie, które wpływają na działalność prowadzoną na świeżym powietrzu, taką jak budownictwo, a także wypłat premii, skutków dni świątecznych oraz różnych rodzajów praktyk instytucjonalnych lub administracyjnych. Wahania sezonowe w kwartalnych rachunkach narodowych zależą także od źródeł danych i metod zestawiania.
- 12.44. Dla wiarygodnego oszacowania czynników sezonowych szereg czasowy może wymagać wstępnej obróbki. Zapobiega to wpływowi obserwacji nietypowych, takich jak jednorazowa obserwacja nietypowa, przejściowa zmiana poziomu zmiennej, długotrwała zmiana poziomu zmiennej, efekt kalendarza i święta narodowe, na jakość szacunków sezonowych. Obserwacje nietypowe powinny jednak pozostawać widoczne w danych wyrównanych sezonowo, o ile nie są wynikiem błędów, ponieważ mogą one odzwierciedlać określone zdarzenia, takie jak strajki, klęski żywiołowe itp. Z tego względu po oszacowaniu składników sezonowych należy ponownie wprowadzić obserwacje nietypowe do szeregu czasowego.

Sekwencja zestawiania wyrównanych sezonowo nawiązanych łańcuchowo mierników wolumenu

- 12.45. Zestawienie wyrównanych sezonowo i kalendarzowo, nawiązanych łańcuchowo mierników wolumenu w kwartalnych rachunkach narodowych jest wynikiem szeregu działań obejmujących między innymi wyrównanie sezonowe i kalendarzowe, nawiązania łańcuchowe, benchmarking i bilansowanie, zastosowanych w odniesieniu do dostępnych informacji podstawowych lub zagregowanych.
- 12.46. Sekwencja poszczególnych kroków w procesie zestawiania wyrównanych sezonowo, nawiązanych łańcuchowo mierników wolumenu w kwartalnych rachunkach narodowych zależy od właściwości procesu produkcji oraz od poziomu agregacji, na którym odbywa się ten proces.
- Najlepiej, jeśli wyrównane sezonowo, nawiązane łańcuchowo szeregi wolumenu otrzymuje się poprzez sezonowe wyrównanie nawiązanego łańcuchowo szeregu, po którym następuje benchmarking wyrównanego i nawiązanego łańcuchowo szeregu.
- 12.47. Istnieją systemy zestawiania kwartalnych rachunków narodowych, w których wyrównane sezonowo dane tworzy się na bardzo wysokim poziomie szczegółowości, a nawet na poziomie, na którym nie stosuje się nawiązań łańcuchowych, na przykład przy tworzeniu kwartalnych rachunków narodowych z kwartalnych tablic podaży i wykorzystania. W takiej sytuacji kolejność jest następująca: wyrównanie sezonowe, bilansowanie, nawiązania łańcuchowe i benchmarking. Na poziomie niezagregowanym oszacowanie składnika sezonowego może nie być tak wiarygodne, jak na wyższych poziomach kwartalnych rachunków narodowych. Szczególną uwagę należy wówczas poświęcić korektom składnika sezonowego. Ponadto bilansowanie i obliczanie nawiązanych łańcuchowych danych wyrównanych sezonowo nie może powodować wprowadzania wahań sezonowych do szeregu.
- 12.48. Pomiary wolumenu w kwartalnych rachunkach narodowych wyrażone w cenach stałych średniorocznych roku poprzedniego mogą być nawiązane łańcuchowo poprzez zastosowanie overlapu kwartalnego, overlapu rocznego lub metody *over-the-year*. Z punktu widzenia wyrównania sezonowego pomiarów wolumenu w kwartalnych rachunkach narodowych preferowanymi metodami są overlap kwartalny i overlap roczny. Metoda *over-the-year* nie jest zalecana, ponieważ może powodować zerwanie ciągłości w każdej zmianie szeregu kwartał do kwartału.
- 12.49. Sezonowo wyrównane nawiązane łańcuchowo kwartalne mierniki wolumenu są dostosowane do odpowiednich niewyrównanych sezonowo nawiązanych łańcuchowo danych rocznych za pomocą benchmarkingu lub metod dostosowania, które minimalizują wpływ na zmiany szeregu kwartał do kwartału. Benchmarking jest potrzebny z czysto praktycznych względów, np. zgodności średnich rocznych stóp wzrostu. Benchmarking nie może powodować wprowadzania wahań sezonowych do szeregu. Punktem odniesienia powinien być niezależnie pozyskany, nawiązany łańcuchowo roczny szereg w formie niewyrównanej sezonowo wyłącznie dla wyrównanych sezonowo kwartalnych rachunków narodowych. Odstępstwa od wymaganej zgodności w czasie są do przyjęcia, jeśli tempo zmian sezonowości jest duże.
- 12.50. Efekt kalendarza można podzielić na składnik sezonowy i składnik niesezonowy. Składnik sezonowy oznacza zwykłą sytuację związaną z kalendarzem, która powtarza się co roku w tym samym okresie; składnik niesezonowy oznacza odchylenie zmiennych kalendarzowych, takich jak liczba dni handlowych/roboczych, świąt ruchomych i dni lat przestępnych, od średniej miesięcznej lub kwartalnej.
- 12.51. Wyrównanie kalendarzowe polega na usunięciu z szeregu tych niesezonowych składników kalendarzowych, dla których istnieją statystyczne dowody oraz uzasadnienie gospodarcze. Efekty kalendarza, dla których przeprowadza się wyrównanie szeregu, powinny być rozpoznawalne i wystarczająco stabilne w czasie lub takie, w przypadku których powinno być możliwe stworzenie adekwatnego modelu ukazującego ich zmienny wpływ w czasie.

ROZDZIAŁ 13

RACHUNKI REGIONALNE

WPROWADZENIE

- 13.01. W niniejszym rozdziale ogólnie opisano rachunki regionalne, a także wyjaśniono cele i główne zasady pojęciowe oraz zagadnienia związane z ich opracowywaniem typowe dla rachunków regionalnych.
- 13.02. *Definicja:* Rachunki regionalne są regionalnym odpowiednikiem rachunków dotyczących gospodarki narodowej. Rachunki regionalne zapewniają regionalny przekrój głównych agregatów, takich jak wartość dodana brutto według rodzajów działalności i dochody gospodarstw domowych.
- 13.03. W rachunkach regionalnych stosuje się metodologię rachunków narodowych, chyba że w niniejszym rozdziale wskazano inaczej.

Wartości ogółem dla kraju nie pokazują różnic w regionalnych warunkach i wynikach gospodarczych. Rozmieszczenie ludności i działalności gospodarczej między regionami jest zwykle nierówne. Regiony miejskie specjalizują się na ogół w usługach, podczas gdy rolnictwo, górnictwo i przetwórstwo przemysłowe zwykle są umiejscowione w regionach pozamiejskich. Ważne kwestie, takie jak globalizacja, innowacje, starzenie się społeczeństwa, opodatkowanie, ubóstwo, bezrobocie i środowisko mają często regionalny wymiar gospodarczy. Rachunki regionalne są zatem ważnym uzupełnieniem rachunków narodowych.

- 13.04. Rachunki regionalne obejmują te same rodzaje rachunków co rachunki narodowe, uwidaczniając struktury, zmiany i różnice gospodarcze na szczeblu regionalnym. Z uwagi na problemy koncepcyjne i dotyczące pomiaru zakres i szczegółowość rachunków dla regionów są bardziej ograniczone niż w przypadku rachunków narodowych.

Tablice dotyczące regionalnej działalności produkcyjnej według rodzajów działalności pokazują:

- a) wielkość i dynamikę produkcji i pracujących w przekroju regionów;
- b) wkład regionów do agregatów krajowych;
- c) specjalizację każdego regionu;
- d) rolę różnych regionów w każdym rodzaju działalności.

Regionalne rachunki dochodów gospodarstw domowych pokazują dochody pierwotne i dochody do dyspozycji gospodarstw domowych w przekroju regionów, a także źródła i podział dochodów pomiędzy regionami.

- 13.05. W niektórych państwach członkowskich regiony na różnych poziomach dysponują znaczną autonomią w podejmowaniu decyzji. Rachunki regionalne odpowiadające takim regionom są zatem ważne dla polityki krajowej i regionalnej.
- 13.06. Rachunki regionalne służą także ważnym szczególnym celom administracyjnym, np.:
- a) rozdzielaniu dochodów z określonego podatku państwowego pomiędzy instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym;
  - b) rozdzielaniu funduszy w ramach europejskiej polityki spójności.
- 13.07. Rachunki regionalne można stosować elastycznie na różnych poziomach agregacji. Nie odnosi się to wyłącznie do regionów geograficznych. Regiony geograficzne można także przegrupować według struktury gospodarczej, położenia i powiązań gospodarczych z innymi (sąsiednimi) regionami. Jest to szczególnie przydatne w przypadku dokonywania analizy struktur gospodarczych i rozwoju na szczeblu krajowym i europejskim.
- 13.08. Rachunki regionalne opracowuje się na podstawie danych regionalnych zbieranych bezpośrednio oraz danych krajowych z wyszacowanymi podziałami regionalnymi. Im bardziej kompletne są dane zbierane bezpośrednio, tym mniejsze jest znaczenie szacunków. Przy opracowywaniu rachunków regionalnych brak wystarczająco kompletnych, dostarczonych w odpowiednim czasie i wiarygodnych informacji regionalnych wymaga oparcia się na szacunkach. Oznacza to, że pewne różnice pomiędzy regionami niekoniecznie znajdują odzwierciedlenie w rachunkach regionalnych.

TERYTORIUM REGIONALNE

- 13.09. Gospodarka regionalna danego państwa stanowi część gospodarki ogółem tego państwa. Gospodarkę ogółem definiuje się w kategoriach jednostek i sektorów instytucjonalnych. Składają się na nią wszystkie jednostki instytucjonalne, które posiadają główne centrum interesów ekonomicznych na terytorium ekonomicznym państwa (zob. pkt 2.04). Terytorium ekonomiczne nie pokrywa się dokładnie z terytorium geograficznym (zob. pkt 2.05). Terytorium ekonomiczne państwa dzieli się na terytoria regionalne oraz pozaregionalne.
- 13.10. Terytorium regionalne obejmuje tę część terytorium ekonomicznego państwa, która jest bezpośrednio przypisana do regionu, w tym wszelkie strefy wolnocłowe, składy celne i fabryki.
- 13.11. Na terytorium pozaregionalne składają się części terytorium ekonomicznego państwa, które nie mogą być przypisane do pojedynczego regionu. Składa się ono z:
- a) narodowej przestrzeni powietrznej, wód terytorialnych oraz szelfów kontynentalnych znajdujących się na wodach międzynarodowych, do których dane państwo posiada wyłączne prawa;
  - b) eksklaw terytorialnych (tj. terytoriów geograficznych usytuowanych poza granicami danego państwa i wykorzystywanych zgodnie z traktatami międzynarodowymi lub umowami pomiędzy państwami przez przedstawiciela sektora instytucji rządowych i samorządowych danego państwa – ambasad, konsulatów, baz wojskowych, baz naukowe itp.);
  - c) złóż ropy naftowej, gazu ziemnego itp., w wodach międzynarodowych, poza szelfem kontynentalnym danego państwa, eksploatowanych przez jednostki będące rezydentami.
- 13.12. Klasyfikacja NUTS zapewnia pojedynczy, jednolity podział terytorium ekonomicznego Unii Europejskiej. Do celów krajowych rachunki regionalne mogą być również opracowywane na bardziej szczegółowym poziomie regionalnym.

JEDNOSTKI I RACHUNKI REGIONALNE

- 13.13. W gospodarce narodowej rozróżnia się dwa typy jednostek. Pierwszy to jednostki instytucjonalne, które odzwierciedlają przepływy wpływające na dochód, kapitał i transakcje finansowe, inne przepływy oraz bilanse. Drugi to lokalne jednostki rodzaju działalności (lokalne JRD), które uwidaczniają przepływy występujące w procesie produkcji oraz w wykorzystaniu wyrobów i usług.

Jednostki instytucjonalne

- 13.14. W zależności od poziomu regionalnego w rachunkach regionalnych rozróżnia się dwa typy jednostek instytucjonalnych.
- a) Jednostki jednolicie regionalne, których główne centrum interesów ekonomicznych znajduje się w jednym regionie. Przykładami jednostek jednolicie regionalnych są gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe, których wszystkie lokalne JRD są zlokalizowane w tym samym regionie, większość instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz część ubezpieczeń społecznych i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (INKgd).
  - b) Jednostki multiregionalne, które posiadają główne centrum interesów ekonomicznych w więcej niż jednym regionie. Przykładami jednostek, które obejmują swym zasięgiem wiele regionów, są przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych. Innymi przykładami są jednostki instytucjonalne obejmujące swą działalnością cały kraj, takie jak instytucje rządowe na szczeblu centralnym oraz nieliczne przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe, będące monopolistami lub prawie monopolistami.
- 13.15. Wszystkie transakcje jednostek instytucjonalnych jednolicie regionalnych przypisane są do regionu, w którym znajduje się główne centrum interesów ekonomicznych tych jednostek. W przypadku gospodarstw domowych główne centrum interesów ekonomicznych znajduje się w tym regionie, w którym ich członkowie są rezydentami, a nie w tym, w którym pracują. Pozostałe jednostki jednolicie regionalne mają główne centrum interesów ekonomicznych w regionie, w którym są zlokalizowane.
- 13.16. Niektóre transakcje jednostek multiregionalnych nie mogą być przypisane do regionów. Dotyczy to większości transakcji podziału i transakcji finansowych. W konsekwencji w przypadku jednostek multiregionalnych pozycje bilansujące jednostek multiregionalnych, takie jak oszczędności i wierzytelności netto, nie są rejestrowane na szczeblu regionalnym.

Lokalne jednostki rodzaju działalności i regionalna działalność produkcyjna według rodzajów działalności

- 13.17. Przedsiębiorstwa mogą prowadzić działalność produkcyjną w więcej niż jednym miejscu, a w rachunkach regionalnych konieczne jest przypisanie działalności do danej lokalizacji. W przypadku gdy przedsiębiorstwa są podzielone według lokalizacji, wydzielone części są nazywane jednostkami lokalnymi.
- 13.18. Jednostki instytucjonalne mogą być klasyfikowane na podstawie działalności gospodarczej, aby opisać działalność produkcyjną w gospodarce według rodzajów działalności. Powoduje to powstawanie niejednorodnych rodzajów działalności, ponieważ wiele przedsiębiorstw prowadzi istotną działalność drugorzędą, która różni się od ich działalności podstawowej. Oznacza to, że w niektórych rodzajach działalności produkt główny danego rodzaju działalności stanowi nieznaczną część produkcji globalnej. W celu uzyskania grup producentów, których działalność jest bardziej jednorodna w kategoriach produkcji globalnej, struktury kosztów i technologii produkcji przedsiębiorstwa podzielone są na mniejsze i bardziej jednorodne jednostki. Są one nazywane jednostkami rodzaju działalności.
- 13.19. Lokalna jednostka rodzaju działalności (lokalna JRD) jest częścią jednostki rodzaju działalności (JRD), która odpowiada jednostce lokalnej. Jeżeli JRD prowadzi działalność produkcyjną w kilku regionach, informacje o JRD są rozdzielane w celu uzyskania rachunków regionalnych. Do tego podziału wymagane są informacje o kosztach związanych z zatrudnieniem lub, jeśli nie są one dostępne, o pracujących oraz onakładach brutto na środki trwałe. W przypadku przedsiębiorstw posiadających jedną lokalizację, w których przeważający rodzaj działalności ma największy udział w tworzeniu wartości dodanej, lokalna jednostka rodzaju działalności jest równoznaczna z przedsiębiorstwem.
- 13.20. W przypadku regionu gałąź składa się z grupy lokalnych JRD prowadzących taki sam lub podobny rodzaj działalności.
- 13.21. Przy definiowaniu lokalnej JRD można rozróżnić trzy przypadki:
- a) działalność produkcyjna ze znaczącymi nakładami pracy w ustalonej lokalizacji. Znaczące nakłady pracy w tym kontekście oznaczają co najmniej roczny odpowiednik połowy dnia stałej pracy jednej osoby;
  - b) działalność produkcyjna bez znaczących nakładów pracy w ustalonej lokalizacji zwykle nie jest uznawana za oddzielną lokalną JRD, a produkcję przypisuje się lokalnej jednostce odpowiedzialnej za zarządzanie produkcją. Istnieje jednak kilka wyjątków od tej zasady, np. w przypadku turbin wiatrowych, wydobycia ropy i gazu, węzłów internetowych i w pełni automatycznych stacji benzynowych. Ta działalność produkcyjna może być zlokalizowana w jednym regionie i w pełni zarządzana w innym regionie. Produkcja globalna będąca wynikiem tej działalności nie jest rejestrowana w regionie, w którym się nią zarządza, ponieważ działalność produkcyjna odbywa się w innym regionie. Nakłady brutto na środki trwałe należy rejestrować w tym samym regionie, w którym rejestruje się odpowiadającą im produkcję globalną i wartość dodaną;
  - c) w przypadku działalności produkcyjnej bez ustalonej lokalizacji stosuje się pojęcie statusu rezydenta na szczeblu krajowym (zob. pkt 2.04). Na przykład duże projekty budowlane realizowane przez wykonawców z innych regionów są rejestrowane jako oddzielne lokalne JRD. Przykładem dużych projektów budowlanych są mosty, tamy i elektrownie, których realizacja trwa co najmniej rok i które są zarządzane przez lokalne biura budowy. W przypadku projektów budowlanych trwających krócej niż rok, aby rozdzielić produkcję na regiony, stosuje się status rezydenta macierzystego przedsiębiorstwa budowlanego.
- 13.22. Rejestruje się transakcje produkcyjne pomiędzy lokalnymi JRD, które należą do tej samej jednostki instytucjonalnej i znajdują się w różnych regionach. Nie rejestruje się natomiast dostaw związanych z produkcją pomocniczą pomiędzy lokalnymi JRD, chyba że są one statystycznie obserwowalne (zob. pkt 1.31). Oznacza to, że rejestruje się jedynie dostawy związane z podstawową lub drugorzędą produkcją pomiędzy lokalnymi JRD, w zakresie, w jakim stosuje się to w rachunkach narodowych.
- 13.23. Jeżeli zakład prowadzący tylko działalność pomocniczą jest statystycznie obserwowalny z uwagi na łatwą dostępność oddzielnej rachunkowości dla produkcji prowadzonej przez ten zakład lub jeżeli ma inną lokalizację geograficzną niż zakłady, które obsługuje, rejestruje się go jako oddzielną jednostkę i klasyfikuje się do rodzaju działalności odpowiadającego jego działalności podstawowej zarówno w rachunkach narodowych, jak i regionalnych. W przypadku braku dostępu do odpowiednich danych bazowych produkcję globalną działalności pomocniczej szacuje się poprzez zsumowanie kosztów.

METODY REGIONALIZACJI

- 13.24. Rachunki regionalne opierają się na transakcjach jednostek, które są rezydentami na terytorium danego regionu. W zasadzie rachunki regionalne zestawia się, stosując następujące metody:
- a) metody „z dołu do góry”;

- b) metody „z góry na dół”; lub
- c) metody mieszane, łączące metody „z dołu do góry” i „z góry na dół”.
- 13.25. Metoda „z dołu do góry” lub metoda wstępująca szacowania agregatu regionalnego oznacza gromadzenie danych bezpośrednio dla jednostek będących rezydentami i opracowanie szacunków regionalnych przez agregację.
- Podjęcie „pseudo z dołu do góry” jest dopuszczalne w przypadku braku danych dla lokalnych JRD. Dane dla lokalnych JRD można wyszacować na podstawie danych przedsiębiorstwa, JRD lub jednostki lokalnej przy zastosowaniu modeli podziału. Szacunki są agregowane w celu otrzymania wartości ogółem na szczeblu regionu, tak jak w podejściu „z dołu do góry”.
- W drugim etapie procesu opracowywania danych szacunki „z dołu do góry” są uzgadniane z wartościami ogółem z rachunków narodowych.
- 13.26. Gdy dostępne są tylko informacje na poziomie jednostek, które obejmują kilka lokalnych JRD prowadzących różne działalności w różnych regionach, w celu opracowania regionalnych przekrojów według rodzajów działalności stosuje się wskaźniki takie, jak koszty związane z zatrudnieniem i pracujący w przekroju regionów.
- 13.27. Metoda „z góry na dół” polega na podziale krajowej wartości ogółem pomiędzy regiony bez próby wyodrębniania jednostek będących rezydentami w regionach. Wielkość liczbowa dla szczebla krajowego dzieli się przy zastosowaniu wskaźnika, który jest rozdzielony pomiędzy regiony w ten sam sposób jak szacowana zmienna.
- Pojęcie jednostki będącej rezydentem w danym regionie jest potrzebne w celu uzyskania regionalnego zakresu wskaźnika stosowanego do rozdzielania żądanej zmiennej.
- 13.28. Metody „z dołu do góry” rzadko spotyka się w czystej formie. Dopuszczalne są również metody mieszane. Na przykład regionalnych szacunków zmiennej lub agregatu zmiennych na poziomie makroregionalnym można dokonać jedynie za pomocą metod „z dołu do góry”. Aby uzyskać szacunki na niższych poziomach regionalnych, stosuje się następnie metodę „z góry na dół”.
- 13.29. Zaleca się stosowanie bezpośrednich pomiarów wartości regionalnych zamiast pomiarów pośrednich. Jeżeli na poziomie lokalnych JRD dostępne są pełne i wiarygodne mikrodane, wartości na poziomie regionalnym, które odpowiadają pod względem pojęciowym wartościom na poziomie krajowym, szacowane są przy zastosowaniu metody „z dołu do góry”. W celu uzyskania spójności z wartościami ogółem w rachunkach narodowych szacunki dotyczące rachunków regionalnych uzgadnia się z agregatami rachunków narodowych.
- 13.30. Pomiar pośrednie na podstawie agregatów krajowych i wskaźnika, który jest skorelowany z mierzoną zmienną, wiążą się z błędami pomiaru. Na przykład krajowe dane liczbowe dotyczące wartości dodanej brutto według rodzajów działalności mogą być przypisywane do regionów przez zastosowanie regionalnych statystyk dotyczących pracujących przy założeniu, że dla każdego rodzaju działalności wartość dodana brutto na jednego pracującego jest taka sama dla wszystkich regionów. Opracowanie na szczegółowym poziomie podziału rodzajów działalności poprawia obliczenia metodą „z góry na dół”.
- 13.31. Agregaty dotyczące produkcji przypisuje się do regionu, w którym jednostka przeprowadzająca odpowiednie transakcje jest rezydentem. Status rezydenta lokalnej JRD jest zasadniczym kryterium przydzielenia tych agregatów do określonego regionu. Zaleca się zasadę rezydencji, zamiast podejścia terytorialnego, w którym działalność produkcyjną przydziela się na podstawie jej lokalizacji.
- 13.32. W przypadku szczególnych rodzajów działalności, takich jak budownictwo, produkcja i dystrybucja energii, sieci łączności, transport i pośrednictwo finansowe, oraz niektórych transakcji w rachunkach gospodarstw domowych, takich jak dochody z tytułu własności, występują szczególne problemy związane z przypisywaniem do regionów. W celu uzyskania międzynarodowej porównywalności rachunków regionalnych stosuje się takie same metody zestawiania lub metody dające podobne wyniki.
- 13.33. Nakłady brutto na środki trwałe przypisuje się do danego regionu według kryterium własności. Środki trwałe będące w posiadaniu jednostki multiregionalnej przypisuje się do lokalnej JRD, w której są użytkowane. Środki trwałe uzyskane w ramach leasingu operacyjnego rejestruje się w regionie właściciela środków, a środki trwałe uzyskane w ramach leasingu finansowego – w regionie użytkownika.

AGREGATY DLA DZIAŁALNOŚCI PRODUKCYJNEJ

Wartość dodana brutto i produkt krajowy brutto według regionów

- 13.34. W przypadku szacowania regionalnego produktu krajowego brutto można zastosować trzy podstawowe podejścia: podejście od strony produkcji, dochodów i rozdysponowania.
- 13.35. Podejście od strony produkcji pozwala zmierzyć regionalny produkt krajowy brutto w cenach rynkowych jako sumę wartości dodanej brutto w cenach bazowych powiększoną o podatki od produktów i pomniejszoną o dotacje do produktów. Wartość dodaną brutto w cenach bazowych mierzy się jako różnicę między produkcją globalną w cenach bazowych i zużyciem pośrednim w cenach nabycia.
- 13.36. Podejście od strony dochodów pozwala zmierzyć regionalny produkt krajowy brutto w cenach rynkowych poprzez zmierzenie i zagregowanie różnych rozchodów w regionalnej części rachunku tworzenia dochodów w gospodarce ogółem: kosztów związanych z zatrudnieniem, nadwyżki operacyjnej brutto powiększonej o podatki związane z produkcją i pomniejszonej o dotacje związane z produkcją. Informacje na temat kosztów związanych z zatrudnieniem i pracujących według rodzajów działalności są często dostępne na poziomie regionalnym. Informacje te stosuje się często przy szacowaniu wartości dodanej brutto według rodzajów działalności bezpośrednio lub przez podejście od strony produkcji. Podejście od strony dochodów w przypadku regionalnego produktu krajowego brutto pokrywa się z podejściem od strony produkcji.
- 13.37. Informacje na temat nadwyżki operacyjnej brutto nie są na ogół dostępne według rodzajów działalności i według regionów. Informacje na temat nadwyżki operacyjnej brutto producentów rynkowych można uzyskać z rachunkowości przedsiębiorstw. Podział według sektorów instytucjonalnych i według regionów jest często niedostępny. Stanowi to barierę dla stosowania podejścia od strony dochodów do szacowania regionalnego produktu krajowego brutto.
- 13.38. Podatki (pomniejszone o dotacje) związane z produkcją składają się z podatków (pomniejszonych o dotacje) od produktów i innych podatków (pomniejszonych o dotacje) związanych z produkcją. Podział podatków (pomniejszonych o dotacje) od produktów omówiono w pkt 13.43. W przypadku innych podatków (pomniejszonych o dotacje) związanych z produkcją informacje mogą być dostępne według rodzajów działalności, np. w badaniach statystycznych przedsiębiorstw lub poprzez wnioskowanie w oparciu o szczególnego rodzaju podatki lub dotacje w danym rodzaju działalności. Może to być następnie wskaźnikiem do celów rozdzielenia wartości dodanej brutto pomiędzy regiony.
- 13.39. Podejścia od strony rozdysponowania nie stosuje się do mierzenia regionalnego produktu krajowego brutto z uwagi na brak informacji. Przykładem braku danych jest brak bezpośrednich informacji na temat sprzedaży i zakupów międzyregionalnych oraz na temat podziału eksportu i importu według regionów.

Podział FISIM pomiędzy rodzaje działalności użytkownika

- 13.40. Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM) są traktowane w rachunkach regionalnych tak samo jak w rachunkach narodowych. Przypisanie do regionów zużycia pośredniego FISIM według rodzajów działalności użytkownika stanowi problem, ponieważ szacunki zasobów pożyczek i depozytów są zazwyczaj niedostępne w przekroju regionalnym. W takim przypadku przypisanie FISIM do rodzaju działalności użytkownika dokonuje się przy wykorzystaniu drugiej w kolejności najlepszej metody: jako wskaźniki dystrybucji stosuje się regionalną produkcję globalną lub wartość dodaną brutto według rodzajów działalności.

Pracujący

- 13.41. Pomiary produkcji na poziomie regionalnym są spójne z szacunkami pracujących w regionie, jeżeli wśród pracujących w regionie znajdują się zarówno rezydenci, jak i nierezydenci, którzy pracują dla regionalnych jednostek producentów. Pracujących w regionie definiuje się zgodnie z zasadami dotyczącymi pracujących i podstawowego miejsca pobytu (statusu rezydenta) dla gospodarki narodowej (zob. pkt 11.17).

Koszty związane z zatrudnieniem

- 13.42. Dla producentów koszty związane z zatrudnieniem przypisywane są lokalnym JRD, w których zatrudnia się dane osoby. W przypadku gdy dane te są niedostępne, koszty związane z zatrudnieniem przydziela się zgodnie z drugą w kolejności najlepszą metodą w oparciu o godziny przepracowane. Jeżeli zarówno dane o kosztach związanych z zatrudnieniem, jak i o godzinach przepracowanych są niedostępne, stosuje się liczbę pracujących w podziale na lokalne JRD. Koszty związane z zatrudnieniem w rachunkach gospodarstw domowych przypisuje się według podstawowego miejsca pobytu.

Przejsie od regionalnej wartości dodanej brutto do regionalnego PKB

- 13.43. W celu obliczenia PKB w cenach rynkowych dla regionów podatki i dotacje do produktów alokuje się do regionów. Omownie podatki i dotacje ponadregionalne alokuje się na podstawie relatywnej wielkości wartości dodanej brutto wszystkich rodzajów działalności w regionie wycenionej w cenach bazowych. W przypadku terytoriów posiadających szczególne systemy podatkowe skutkujące znacząco różniącymi się stawkami podatków i dotacji do produktów wewnątrz państwa można zastosować w poszczególnych przypadkach alternatywne metody alokacji.

- 13.44. Dane w przeliczeniu na mieszkańca można obliczać w odniesieniu do PKB wszystkich regionów. Dane te nie są obliczane dla terytorium pozaregionalnego.
- 13.45. Przepływy osób dojeżdżających do miejsca pracy między regionami mogą w znacznym stopniu wpływać na regionalny produkt krajowy brutto na mieszkańca. Napływ netto osób dojeżdżających do pracy zwiększa produkcję do poziomu, którego nie można byłoby osiągnąć dzięki samym aktywnym zawodowo rezydentom. W regionach, w których występuje napływ netto osób dojeżdżających do pracy, PKB na mieszkańca jest stosunkowo wysoki, a w regionach, w których występuje odpływ netto osób dojeżdżających do pracy – względnie niski.

Wskaźniki wzrostu wolumenu regionalnej wartości dodanej brutto

- 13.46. Przy pomiarze zmian cen i wolumenu zasady stosowane do gospodarki narodowej mają także zastosowanie do regionów. Występują jednak problemy dotyczące danych regionalnych, które utrudniają zastosowanie tych zasad do regionów. Przykładami takich trudności są następujące sytuacje:
- a) informacje na temat regionalnych zmian cen są często niedostępne;
  - b) jeżeli regionalną wartość dodaną w cenach bieżących szacuje się bezpośrednio, a nie odejmując wartość zużycia pośredniego od wartości produkcji globalnej, niemożliwe jest podwójne deflowanie regionalnej wartości dodanej;
  - c) w przypadku braku tablic podaży i wykorzystania nie można mierzyć i szacować zmian ceny i wolumenu w takim zakresie.
- 13.47. Powszechnie stosuje się wówczas metodę deflowania regionalnej wartości dodanej według rodzajów działalności na podstawie krajowych zmian ceny według rodzajów działalności. Dokonuje się tego na najbardziej szczegółowym poziomie, na którym dostępna jest wartość dodana brutto w cenach bieżących. Uwzględnia się różnice pomiędzy krajowymi i regionalnymi zmianami cen wynikające z różnic w strukturze gospodarczej według rodzajów działalności. Rozwiązanie to jest jednak również podatne na znaczne różnice między krajowymi i regionalnymi zmianami cen. Przykładami takich różnic są:
- a) różnice w strukturze kosztów i elementach produkcji globalnej w jednym rodzaju działalności pomiędzy producentami w różnych regionach. Dla pojedynczego rodzaju działalności mogą istnieć duże różnice w zmianach cen pomiędzy regionami;
  - b) różnice regionalne w zmianach cen głównych nakładów, np. zmianach kosztów pracy, gruntów i wynajmu pomieszczeń biurowych. Istnienie krajowych układów pracy bez regionalnego rozróżnienia oznacza, że regionalne różnice zmian stawek wynagrodzeń są niewielkie.
- 13.48. Regionalną wartość dodaną defluje się, stosując:
- a) regionalne deflatory, jeżeli są dostępne i charakteryzują się wystarczającą jakością, stosując zmiany cen produkcji globalnej zamiast nakładów. W niektórych przypadkach deflatory regionalne można otrzymać pośrednio, poprzez zestawienie informacji na temat zmian wartości i zmian wolumenu. W przypadku stosowania cen regionalnych (ewentualnie w połączeniu z krajowymi deflatorami według rodzajów działalności) obliczane są regionalne wskaźniki wzrostu, które mają być spójne z krajowymi wskaźnikami wzrostu;
  - b) podwójne deflowanie w razie możliwości. Jest to w szczególności celowe, jeżeli zmiana ceny zużycia pośredniego odbiega od zmiany ceny produkcji globalnej i jeżeli zużycie pośrednie jest znaczące.

REGIONALNE RACHUNKI DOCHODÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH

- 13.49. Podział i redystrybucja dochodów wpływają na pozycje bilansujące, a mianowicie na dochody pierwotne i dochody do dyspozycji. W rachunkach regionalnych pomiary dochodów ograniczają się do gospodarstw domowych.
- 13.50. Rachunki regionalne gospodarstw domowych są regionalnym uszczegółowieniem odpowiadających im rachunków narodowych. Z przyczyn związanych z pomiarami rachunki te ograniczają się do:
- a) rachunku podziału pierwotnego dochodów;
  - b) rachunku podziału wtórnego dochodów.

Rachunki te rejestrują dochody pierwotne i dochody do dyspozycji gospodarstw domowych, które są rezydentami w danym regionie (zob. tablica 13.1).

Tablica 13.1 – Regionalne rachunki gospodarstw domowych

		Region				Korekta przepływów regionalnych bez ładnego krajowego odpowiednika	Gospodarka ogółem
		a	b		Terytorium pozaregio- nalne		
Podział pierwotny dochodów							
<i>Przychody</i>	B.2/B.3 Nadwyżka operacyjna netto / dochód mieszany						
	D.1 Koszty związane z zatrudnieniem						
	D.4 Dochody z tytułu własności do otrzymania					Pomniejszone o wewnątrzregionalne dochody z tytułu własności związane z B2/B3	
<i>Rozchody</i>	D.4 Dochody z tytułu własności do zapłacenia					Pomniejszone o wewnątrzregionalne dochody z tytułu własności związane z B2/B3	
	B.5 Dochody pierwotne (pozycja bilansująca)						
Rachunek podziału wtórnego dochodów gospodarstw domowych							
<i>Przychody</i>	B.5 Dochody pierwotne						
	D.62 Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze						
	D.7 Inne transfery bieżące do otrzymania						
<i>Rozchody</i>	D.5 Bieżące podatki od dochodów, majątku itp.						
	D.61 Składki na ubezpieczenia społeczne						
	D.7 Inne transfery bieżące do zapłacenia						
	B.6 Dochody do dyspozycji (pozycja bilansująca)						
	Informacje dodatkowe						
	Ludność (liczba mieszkańców)						
	Dochody pierwotne na mieszkańca						
	Dochody do dyspozycji na mieszkańca						

- 13.51. Rachunki regionalne gospodarstw domowych dotyczą gospodarstw domowych, które są rezydentami na terytorium danego regionu. Liczba osób, które są członkami gospodarstw domowych będących rezydentami, sumuje się na ogólną liczbę mieszkańców danego regionu będących rezydentami.
- 13.52. Zasady określające status rezydenta gospodarstw domowych na poziomie krajowym mają zastosowanie również w rachunkach regionalnych gospodarstw domowych. W drodze wyjątku, jeżeli region przyjmujący znajduje się w tym samym państwie co region podstawowego miejsca pobytu, studenci i pacjenci długoterminowi są traktowani jako rezydenci przyjmującego ich regionu, o ile przebywają w nim dłużej niż rok.
- 13.53. Rachunki gospodarstw domowych można rozszerzyć o rachunki wykorzystania dochodów. Wymaga to alokacji do regionów statystyk rachunków narodowych w zakresie spożycia gospodarstw domowych i korekty z tytułu zmiany udziałów netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalno-rentowych. Oszczędności regionalne gospodarstw domowych stanowią pozycję bilansującą.
- 13.54. Alokacja do regionów spożycia gospodarstw domowych wymaga wystarczająco wiarygodnych informacji regionalnych, na przykład z rozszerzonego badania budżetu gospodarstw domowych. Takiego regionalnego podziału często jednak brakuje, a w rachunkach narodowych spożycie gospodarstw domowych szacuje się, korzystając z innych informacji. W takim przypadku podział według regionów jest trudniejszy.
- 13.55. Sektor instytucji rządowych i samorządowych może odgrywać ważną rolę w zapewnianiu gospodarstwom domowym edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej przez transfery socjalne w naturze. Rola takich transferów socjalnych w naturze różni się znacznie między poszczególnymi państwami i może wykazywać znaczne wahania w czasie. Alokacja takich transferów socjalnych w naturze do regionów wiąże się z możliwością uzyskania regionalnego spożycia skorygowanego gospodarstw domowych i skorygowanych dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych. Biorąc pod uwagę ważną rolę transferów socjalnych w naturze w niektórych państwach członkowskich, porównując spożycie skorygowane i skorygowane dochody do dyspozycji gospodarstw domowych w państwach członkowskich, można uzyskać odmienny obraz od porównania opartego na spożyciu i dochodzie do dyspozycji gospodarstw domowych.
-

ROZDZIAŁ 14

USŁUGI POŚREDNICTWA FINANSOWEGO MIERZONE POŚREDNIO (FISIM)

POJĘCIE FISIM I WPŁYW ICH ALOKACJI MIĘDZY UŻYTKOWNIKÓW NA NAJWAŻNIEJSZE ZMIENNE

- 14.01. Tradycyjnym sposobem świadczenia usług finansowych jest pośrednictwo finansowe. Jest to proces, w którym instytucja finansowa, taka jak bank, przyjmuje depozyty od jednostek, które chcą uzyskać odsetki od funduszy, i pożyczka je jednostkom, których fundusze własne nie wystarczają na zaspokojenie ich potrzeb. Bank zapewnia w ten sposób mechanizm umożliwiający pożyczanie środków jednej jednostki drugiej jednostce. Jednostka pożyczająca fundusze zgadza się na odsetki niższe niż płacone przez pożyczkobiorcę. Stopa procentowa „odniesienia” jest stopą, przy której chcieliby zawrzeć transakcję zarówno pożyczkodawca, jak i pożyczkobiorca. Różnica między stopą odniesienia a stopą procentową faktycznie płaconą deponentom i pobieraną od pożyczkobiorców stanowi opłatę za usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM). Całkowite FISIM stanowią sumę tych dwóch opłat płaconych przez pożyczkodawcę i pożyczkobiorcę.
- 14.02. Jednak kwota funduszy pożyczonych przez instytucję finansową rzadko ściśle odpowiada kwocie funduszy zdeponowanych w tej instytucji. Pewna kwota mogła zostać zdeponowana, ale jeszcze niepożyczona; niektóre kredyty i pożyczki mogą być finansowane z funduszy własnych banku, a nie z funduszy pożyczonych. Deponent funduszy otrzymuje jednak taką samą kwotę odsetek i usługę pośrednictwa bez względu na to, czy jego fundusze są pożyczane, a pożyczkobiorca płaci takie same odsetki i otrzymuje taką samą usługę pośrednictwa niezależnie od tego, czy jego fundusze pochodzą ze środków dostarczonych w ramach usług pośrednictwa, czy z funduszy własnych banku. Z tego względu FISIM szacuje się dla wszystkich kredytów, pożyczek i depozytów oferowanych przez instytucję finansową niezależnie od źródła funduszy. Zarejestrowane kwoty odsetek oblicza się, mnożąc stopę odniesienia przez wielkość przedmiotowego kredytu/pożyczki lub depozytu. Różnica między tymi kwotami a kwotami faktycznie otrzymanymi przez instytucję finansową lub zapłaconymi jej jest rejestrowana jako pośrednie opłaty za usługi płacone instytucji finansowej przez pożyczkobiorcę lub deponenta. Kwoty rejestrowane w systemie jako odsetki określa się jako „odsetki ESA”, a łączne kwoty faktycznie płacone instytucji finansowej lub przez instytucję finansową określa się jako „odsetki bankowe”. Łączna ukryta opłata za usługi jest sumą odsetek bankowych od kredytów i pożyczek pomniejszoną o odsetki ESA od tych samych kredytów i pożyczek powiększoną o odsetki ESA od depozytów pomniejszone o odsetki bankowe od tych samych depozytów.
- 14.03. FISIM stosuje się wyłącznie do kredytów, pożyczek i depozytów udzielanych przez instytucje finansowe lub w nich zdeponowanych. Przedmiotowe instytucje finansowe nie muszą być rezydentami; klienci instytucji finansowych również nie muszą być rezydentami. Możliwy jest import i eksport FISIM. Instytucje finansowe nie muszą jednocześnie umożliwiać przyjmowania depozytów oraz udzielania kredytów i pożyczek. Finansowe jednostki zależne podmiotów prowadzących handel detaliczny są przykładem instytucji finansowych, które udzielają kredytów i pożyczek, nie przyjmując depozytów. Pożyczkodawca prowadzący wystarczająco szczegółowe rachunki, aby być traktowanym jako przedsiębiorstwo lub instytucja finansowa lub jednostka typu przedsiębiorstwo, może otrzymywać FISIM.
- 14.04. Aby ocenić wpływ alokacji FISIM na PKB i dochód narodowy w porównaniu z brakiem alokacji FISIM, należy rozważyć pięć przypadków:
- a) kredyty i pożyczki są udzielane, a depozyty przyjmowane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami na cele zużycia pośredniego producentów rynkowych (łącznie z gospodarstwami domowymi jako właścicielami przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej oraz właścicielami mieszkań):
- produkcja globalna FISIM instytucji pośrednictwa finansowego jest równoważona przez zużycie pośrednie producentów rynkowych. Dlatego też nie ma wpływu na PKB i dochód narodowy;
- b) kredyty i pożyczki są udzielane, a depozyty przyjmowane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami na cele zużycia pośredniego producentów nierynkowych oraz spożycie gospodarstw domowych:
- jeżeli FISIM są konsumowane przez producentów nierynkowych jako zużycie pośrednie, ich produkcja globalna zwiększa się o taką samą kwotę, ponieważ zużycie pośrednie stanowi część sumy ich kosztów, a odpowiadający im przepływ stanowi zwiększenie spożycia. W związku z tym PKB i dochód narodowy wzrastają o kwotę alokowanych FISIM.
- Ponadto jeśli FISIM są konsumowane przez gospodarstwa domowe jako konsumentów, PKB i dochód narodowy wzrastają o kwotę alokowanych FISIM;
- c) kredyty i pożyczki są udzielane, a depozyty przyjmowane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami na rzecz jednostek niebędących instytucjami pośrednictwa finansowego będących nierezydentami (eksport FISIM):
- eksport FISIM jest rejestrowany i zwiększa PKB. Ale w przejściu od PKB do dochodu narodowego wzrost ten równoważy zmniejszenie odsetek do otrzymania pomniejszonych o odsetki do zapłacenia dla sektora zagranica (ponieważ FISIM odejmuje się od odsetek do otrzymania od kredytów i pożyczek oraz dodaje do odsetek do zapłacenia od depozytów). Dlatego eksport FISIM nie wpływa na dochód narodowy;
- d) kredyty i pożyczki są udzielane, a depozyty przyjmowane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami na cele zużycia pośredniego producentów rynkowych, łącznie z gospodarstwami domowymi jako właścicielami przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej oraz właścicielami mieszkań (import FISIM):

PKB zmniejsza się o kwotę objętą tą kategorią importu FISIM, ponieważ odpowiada mu zużycie pośrednie. Ale w przejściu od PKB do dochodu narodowego wzrost ten równoważy zwiększenie odsetek do otrzymania pomniejszonych o odsetki do zapłacenia dla sektora zagranica (ponieważ FISIM dodaje się do odsetek do otrzymania od depozytów i odejmuje się od odsetek do zapłacenia od kredytów i pożyczek). Dlatego ta kategoria importu nie wpływa na dochód narodowy;

- e) kredyty i pożyczki są udzielane, a depozyty przyjmowane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami na cele zużycia pośredniego producentów nierynkowych oraz spożycie gospodarstw domowych (import FISIM):

import FISIM dokonywany przez producentów nierynkowych odpowiada spożyciu pośredniemu. Produkcja globalna tych producentów zwiększa się o taką samą kwotę, ponieważ zużycie pośrednie stanowi część sumy ich kosztów, a odpowiadający im przepływ stanowi zwiększenie spożycia. Przy pomiarze PKB zgodnie z podejściem od strony produkcji zwiększeniu zużycia pośredniego odpowiada wzrost produkcji globalnej, pozostawiając wartość dodaną na niezmiennym poziomie. Przy pomiarze PKB zgodnie z podejściem od strony rozdysponowania zwiększenie spożycia jest zrównoważone zwiększeniem importu usług. Ale w przejściu od PKB do dochodu narodowego występuje zwiększenie odsetek do otrzymania pomniejszonych o odsetki do zapłacenia dla sektora zagranica (ponieważ FISIM dodaje się do odsetek do otrzymania od depozytów i odejmuje się od odsetek do zapłacenia od kredytów i pożyczek). W związku z tym dochód narodowy wzrasta o kwotę objętą tą kategorią importu FISIM.

Ponadto jeśli FISIM są importowane przez gospodarstwa domowe jako konsumentów, nie ma to wpływu na PKB, ale dochód narodowy wzrasta, ponieważ zwiększają się odsetki do otrzymania pomniejszone o odsetki do zapłacenia dla sektora zagranica.

Umownie FISIM nie oblicza się dla kredytów, pożyczek i depozytów międzybankowych między instytucjami pośrednictwa finansowego, ani między instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami i instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami. Ale do obliczania stóp odniesienia stosuje się kredyty, pożyczki i depozyty międzybankowe.

- 14.05. W pięciu przypadkach przedstawionych powyżej w pkt 14.04 wpływ alokacji FISIM na PKB i dochód narodowy można podsumować w sposób następujący:

- a) PKB wzrasta o kwotę FISIM wytworzonych przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami i alokowanych do sektorów: S.13 (sektor instytucji rządowych i samorządowych), S.14 (gospodarstwa domowe jako konsumenci), S.15 (instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych) i S.2 (zagranica);
- b) PKB zmniejsza się o kwotę importu FISIM alokowaną do sektorów: S.11 (przedsiębiorstwa niefinansowe), S.12 (instytucje finansowe) z wyłączeniem S.121 (bank centralny), S.122 (instytucje przyjmujące depozyty z wyjątkiem banku centralnego), S.125 (pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych) oraz S.14 (dla gospodarstw domowych jako właścicieli mieszkań i przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej);
- c) dochód narodowy wzrasta o kwotę FISIM (wytworzonych przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami lub importowanych) alokowanych do sektorów S.13 (sektor instytucji rządowych i samorządowych), S.14 (gospodarstwa domowe jako konsumenci) i S.15 (instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych).

OBLICZANIE PRODUKCJI GLOBALNEJ FISIM W SEKTORACH S.122 I S.125

- 14.06. FISIM wytwarzają instytucje pośrednictwa finansowego: bank centralny (S.121); instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S.122); i pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych (S.125).

Przy obliczaniu FISIM uwzględnia się głównie podsektory S.122 i S.125; umownie nie oblicza się FISIM dla banku centralnego (zob. część VI).

Wymagane dane statystyczne

- 14.07. Dla każdego z podsektorów S.122 i S.125 potrzebne są dane w formie tablicy stanów kredytów, pożyczek i depozytów sklasyfikowanych według sektorów użytkownika i uśrednionych w okresie czterech kwartałów oraz odpowiadających im narosłych odsetek. Odsetki oblicza się po przeksięgowaniu dotacji do stóp procentowych dla ich odbiorców.

Stopy odniesienia

- 14.08. W bilansach instytucji pośrednictwa finansowego należących do podsektorów S.122 i S.125 kredyty, pożyczki i depozyty u jednostek będących rezydentami należy podzielić, aby wprowadzić rozróżnienie między kredytami/ pożyczkami i depozytami:

- międzybankowymi (tj. między jednostkami instytucjonalnymi świadczącymi FISIM należącymi do podsektorów S.122 i S.125),
- realizowanymi z sektorami instytucjonalnymi użytkowników (S.11 – pozostałe podsektory S.12 – S.13 – S.14 – S.15) (oprócz realizowanych z bankami centralnymi).

Oprócz tego kredyty, pożyczki i depozyty realizowane z zagranicą (S.2) dzieli się na kredyty, pożyczki i depozyty realizowane z instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami oraz kredyty, pożyczki i depozyty realizowane z innymi nierezydentami.

Wewnętrzna stopa odniesienia

- 14.09. Aby obliczyć produkcję globalną FISIM instytucji pośrednictwa finansowego będących rezydentami według sektorów instytucjonalnych użytkowników będących rezydentami, oblicza się wewnętrzną stopę odniesienia, jako stosunek odsetek do otrzymania od kredytów i pożyczek w ramach podsektorów S.122 i S.125 do stanów kredytów i pożyczek realizowanych w podsektorach S.122 i S.125 lub pomiędzy nimi w sposób następujący:

$$\frac{\text{odsetki do otrzymania od kredytów i pożyczek w podsektorach S.122 i S.125 pomiędzy nimi}}{\text{stan kredytów i pożyczek w podsektorach S.122 i S.125 i pomiędzy nimi}}$$

Teoretycznie wewnętrzna stopa odniesienia jest taka sama przy wykorzystaniu danych dotyczących depozytów zamiast danych dotyczących kredytów i pożyczek. Z powodu niezgodności danych szacunek oparty na danych dotyczących depozytów różni się od szacunku opartego na danych dotyczących kredytów i pożyczek.

Jeśli dane dotyczące depozytów są bardziej wiarygodne, wewnętrzną stopę odniesienia należy obliczać na podstawie depozytów międzybankowych jako stosunek:

$$\frac{\text{odsetki do zapłacenia od depozytów w podsektorach S.122 i S.125 i pomiędzy nimi}}{\text{stan depozytów w podsektorach S.122 i S.125 i pomiędzy nimi}}$$

Jeśli dane dotyczące kredytów, pożyczek i depozytów są wiarygodne w jednakowym stopniu, wewnętrzną stopę odniesienia należy obliczać na podstawie kredytów, pożyczek i depozytów międzybankowych jako stosunek odsetek do otrzymania od zaciągniętych kredytów i pożyczek powiększonych o odsetki do zapłacenia od depozytów będących w posiadaniu między instytucjami pośrednictwa finansowego oraz kredytów i pożyczek powiększonych o stan depozytów będących w posiadaniu instytucji pośrednictwa finansowego w imieniu innych instytucji pośrednictwa finansowego.

W przypadku gdy instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami udzielają swoim klientom będącym rezydentami kredytów i pożyczek oraz przyjmują od nich depozyty wyrażone w walucie zagranicznej, należy obliczyć szereg wewnętrznych stóp odniesienia dla walut lub grup walut, jeśli znacznie poprawi to szacunki. Wymagałoby to podziału według walut lub grup walut zarówno przy obliczaniu wewnętrznych stóp odniesienia, jak i kredytów, pożyczek i depozytów instytucji pośrednictwa finansowego będących nierezydentami w odniesieniu do wszystkich sektorów użytkowników będących rezydentami.

Zewnętrzne stopy odniesienia

- 14.10. W celu ustalenia importu i eksportu usług FISIM, stosowaną stopą odniesienia jest średnia stopa międzybankowa ważona stanami w pozycjach „kredyty i pożyczki pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami, z jednej strony, a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami, z drugiej strony” oraz „depozyty pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami, z jednej strony, a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami, z drugiej strony”, zawartych w bilansie instytucji pośrednictwa finansowego. Zatem zewnętrzna stopa odniesienia jest obliczana jako stosunek sumy odsetek od kredytów, pożyczek i depozytów pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami do sumy stanu kredytów, pożyczek i depozytów pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami.

Szereg zewnętrznych stóp odniesienia należy obliczyć dla różnych walut lub grup walut, jeżeli znacznie poprawi to szacunki i jeśli dostępne są dane dla każdej waluty lub grupy walut w następujących kategoriach:

- kredyty, pożyczki i depozyty instytucji pośrednictwa finansowego niebędących rezydentami w odniesieniu do wszystkich sektorów użytkowników;
- kredyty, pożyczki i depozyty instytucji pośrednictwa finansowego będących rezydentami w odniesieniu do użytkowników niebędących rezydentami.

Szczegółowy podział FISIM według sektorów instytucjonalnych

- 14.11. Umownie nie jest konieczne obliczanie FISIM międzybankowych między instytucjami pośrednictwa finansowego będących rezydentami, ani między instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami. FISIM oblicza się wyłącznie w odniesieniu do sektorów instytucjonalnych użytkowników spoza sektora bankowego.

Dla każdego sektora instytucjonalnego spoza sektora instytucji pośrednictwa finansowego konieczne jest posiadanie danych zgodnie z następującą tablicą kredytów, pożyczek i depozytów przyznanych przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami:

	Stany	Odsetki do otrzymania przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami	Stany	Odsetki do zapłacenia przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami
Kredyty i pożyczki udzielane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami (S.122 i S.125)			Depozyty w instytucjach pośrednictwa finansowego będących rezydentami (S.122 i S.125)	

Całkowite FISIM według sektora instytucjonalnego oblicza się jako sumę FISIM dotyczących kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu i FISIM dotyczących depozytów sektora instytucjonalnego.

FISIM dotyczące kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu szacuje się jako odsetki do otrzymania od kredytów i pożyczek pomniejszone o (stany kredytów i pożyczek pomnożone przez wewnętrzną stopę odniesienia).

FISIM dotyczące depozytów sektora instytucjonalnego szacuje się jako (stany depozytów pomnożone przez wewnętrzną stopę odniesienia) pomniejszone o odsetki do zapłacenia od depozytów.

Część produkcji globalnej jest eksportowana; na podstawie bilansu instytucji pośrednictwa finansowego obserwujemy:

	Stany	Odsetki do otrzymania przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami		Stany	Odsetki do zapłacenia przez instytucje pośrednictwa finansowego będące rezydentami
Kredyty i pożyczki udzielane jednostkom spoza sektora bankowego będącym nierezydentami			Depozyty u nienależących do sektora bankowego jednostek będących nierezydentami		

Eksport FISIM szacuje się przy użyciu zewnętrznej międzybankowej stopy odniesienia dla kredytów i pożyczek udzielanych jednostkom będącym nierezydentami (z wyłączeniem instytucji pośrednictwa finansowego) jako odsetki do otrzymania pomniejszone o (stan kredytów i pożyczek pomnożony przez zewnętrzną stopę odniesienia).

Eksport FISIM dotyczących depozytów jednostek będących nierezydentami (z wyłączeniem instytucji pośrednictwa finansowego) szacuje się jako (stany depozytów pomnożone przez zewnętrzną stopę odniesienia) pomniejszone o odsetki do zapłacenia.

Jeżeli stosuje się kilka stóp odniesienia dla różnych walut lub grup walut, kredyty/pożyczki i depozyty dzieli się zarówno według sektorów użytkowników instytucjonalnych, jak i według walut (lub grup walut), w których są wyrażone.

Podział na zużycie pośrednie i spożycie FISIM alokowanych między gospodarstwa domowe

14.12. FISIM przypisane gospodarstwom domowym dzieli się na następujące kategorie:

- zużycie pośrednie gospodarstw domowych działających jako właściciele mieszkań;
- zużycie pośrednie gospodarstw domowych działających jako właściciele przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej; oraz
- spożycie gospodarstw domowych.

Metoda szacowania wymaga podziału kredytów i pożyczek udzielanych gospodarstwom domowym (stanów i odsetek) na następujące kategorie:

- kredyty i pożyczki mieszkaniowe;
- kredyty i pożyczki dla gospodarstw domowych jako właścicieli przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej; oraz
- pozostałe kredyty i pożyczki dla gospodarstw domowych.

Kredyty i pożyczki udzielane gospodarstwom domowym jako właścicielom przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej oraz kredyty i pożyczki mieszkaniowe wykazuje się zwykle oddzielnie w różnych podziałach kredytów i pożyczek w statystyce finansowej i monetarnej. Pozostałe kredyty i pożyczki dla gospodarstw domowych otrzymuje się jako pozycję końcową, odejmując wyżej wspomniane dwie kategorie kredytów i pożyczek od całości. FISIM związane z kredytami i pożyczkami dla gospodarstw domowych dzieli się na te trzy kategorie na podstawie informacji dotyczących stanów i odsetek dla każdej z tych trzech grup. Kredyty i pożyczki mieszkaniowe nie są tożsame z kredytami i pożyczkami hipotecznymi, gdyż kredyty i pożyczki hipoteczne mogą służyć innym celom.

Depozyty gospodarstw domowych dzielą się na:

- depozyty gospodarstw domowych jako właścicieli przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej; oraz
- depozyty gospodarstw domowych jako konsumentów.

W przypadku braku informacji statystycznych dotyczących depozytów gospodarstw domowych jako właścicieli przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej stany depozytów oblicza się przy użyciu jednej z następujących metod:

Metoda 1

Stany depozytów oblicza się, zakładając, że stosunek stanów depozytów do wartości dodanej zaobserwowany dla najmniejszych przedsiębiorstw odnosi się do przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej.

Metoda 2

Stany depozytów oblicza się, zakładając, że stosunek stanów depozytów do obrotów zaobserwowany dla najmniejszych przedsiębiorstw odnosi się do przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej.

FISIM dotyczące depozytów gospodarstw domowych należy podzielić na FISIM dotyczące depozytów gospodarstw domowych jako właścicieli przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej i FISIM dotyczące gospodarstw domowych jako konsumentów, na podstawie średnich stanów w tych dwóch kategoriach, dla których, w przypadku braku dalszych informacji, można zastosować tę samą stopę odsetek.

Alternatywnie, w przypadku braku szczegółowych informacji dotyczących kredytów, pożyczek i depozytów gospodarstw domowych, FISIM udzielane gospodarstwom domowym dzieli się na zużycie pośrednie i spożycie, zakładając możliwość przypisania wszystkich kredytów i pożyczek gospodarstwom domowym jako producentom lub jako właścicielom mieszkań oraz przypisania wszystkich depozytów gospodarstwom domowym jako konsumentom.

OBLICZANIE IMPORTU FISIM

- 14.13. Instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami udzielają kredytów i pożyczek rezydentom i otrzymują od nich depozyty. Dla każdego sektora instytucjonalnego potrzebne są dane zgodnie z następującą tablicą:

	Stany	Odsetki do otrzymania przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami i do zapłacenia przez użytkowników będących rezydentami		Stany	Odsetki do zapłacenia przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami i do otrzymania przez użytkowników będących rezydentami
Kredyty i pożyczki udzielane przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami			Depozyty w instytucjach pośrednictwa finansowego będących nierezydentami		

Import FISIM dla każdego sektora instytucjonalnego oblicza się w sposób następujący:

Import FISIM dotyczących kredytów i pożyczek jest szacowany jako odsetki do otrzymania przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami *pomniejszone o* (stany kredytów i pożyczek *pomnożone przez* zewnętrzną stopę odniesienia).

Import FISIM dotyczących depozytów jest szacowany jako (stany depozytów *pomnożone przez* zewnętrzną stopę odniesienia) *pomniejszone o* odsetki do zapłacenia przez instytucje pośrednictwa finansowego będące nierezydentami.

Zaleca się stosowanie wielu zewnętrznych stóp odniesienia dla poszczególnych walut lub grup walut (zob. pkt 14.10).

FISIM WYRAŻONE WSKAŹNIKIEM WOLUMENU

- 14.14. FISIM wyrażone wskaźnikiem wolumenu oblicza się szacunkowo, wykorzystując stany kredytów, pożyczek i depozytów zdeflowane do cen okresu bazowego przy użyciu ogólnego indeksu cen, takiego jak deflator cen dla krajowego popytu końcowego.

Na cenę FISIM składają się dwa elementy: pierwszym jest różnica pomiędzy stopą stosowaną przez bank oraz stopą odniesienia (lub odwrotnie w przypadku depozytów), która stanowi marżę instytucji pośrednictwa finansowego; drugim jest indeks cen stosowany, aby zdeflować stany kredytów, pożyczek i depozytów do cen okresu bazowego

FISIM wyrażone wskaźnikiem wolumenu obliczane są w sposób następujący:

$$\text{Wskaźnik wolumenu FISIM dot. kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu} = \frac{\text{FISIM dot. kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu}}{\text{indeks cen}} \times \frac{\text{marża okresu bazowego}}{\text{marża faktyczna}}$$

$$\text{Wskaźnik wolumenu FISIM dot. depozytów sektora instytucjonalnego} = \frac{\text{FISIM dot. depozytów sektora instytucjonalnego}}{\text{indeks cen}} \times \frac{\text{marża okresu bazowego}}{\text{marża faktyczna}}$$

Marża okresu bazowego od kredytów i pożyczek jest równa efektywnej stopie procentowej kredytów i pożyczek pomniejszonej o stopę odniesienia.

Marża okresu bazowego od depozytów jest równa stopie odniesienia pomniejszonej o efektywną stopę procentową depozytów.

W ujęciu nominalnym marża faktyczna jest równa stosunkowi FISIM do stanów, a zatem zastąpienie marży faktycznej tym wyrażeniem w dwóch powyższych wzorach daje następujące wyniki:

$$\text{Wskaźnik wolumenu FISIM dot. kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu} = \frac{\text{stany kredytów i pożyczek udzielanych sektorowi instytucjonalnemu}}{\text{indeks cen}} \times \text{marża okresu bazowego}$$

$$\text{Wskaźnik wolumenu FISIM dot. depozytów sektora instytucjonalnego} = \frac{\text{stany depozytów sektora instytucjonalnego}}{\text{indeks cen}} \times \text{marża okresu bazowego}$$

OBLICZANIE FISIM WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI

14.15. Alokacja FISIM między rodzaje działalności użytkownika z nich korzystające oparta jest na stanach kredytów, pożyczek i depozytów każdego rodzaju działalności, a jeśli te informacje nie są miarodajne, na produkcji globalnej każdego rodzaju działalności.

PRODUKCJA GLOBALNA BANKU CENTRALNEGO

14.16. Produkcję globalną banku centralnego umownie oblicza się jako sumę kosztów, tj. jego zużycie pośrednie, koszty związane z zatrudnieniem, amortyzację środków trwałych oraz pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją. Obliczanie FISIM dla banku centralnego nie jest konieczne.

Prowizje i opłaty za bezpośrednio mierzone usługi fakturowane przez bank centralny jednostkom będącym rezydentami i nierezydentami należy przypisać tym jednostkom.

Jedynie niesprzedana część całkowitej produkcji globalnej banku centralnego (suma kosztów pomniejszona o prowizje i opłaty) musi być umownie alokowana na zużycie pośrednie pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego: podsektorów S.122 (przedsiębiorstwa i instytucje finansowe przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego) oraz S.125 (pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych) proporcjonalnie do wartości dodanej tych podsektorów.

Aby zrównoważyć rachunki podsektorów S.122 i S.125, ich wielkość zużycia pośredniego usług dostarczanych przez bank centralny musi być zrównoważona przez transfer bieżący (sklasyfikowany jako „pozostałe różne transfery bieżące” D.759) otrzymany w takiej samej kwocie od banku centralnego.

ROZDZIAŁ 15

UMOWY, UMOWY LEASINGU I LICENCJE

WPROWADZENIE

- 15.01. Umowa stanowi porozumienie odnośnie do warunków udostępniania wyrobów, usług i aktywów klientowi. Umowy o zwykłą sprzedaż wyrobów, usług lub aktywów określają wartość i czas rejestracji transakcji, co w przypadku wyrobów oznacza zmianę własności. Różnica między terminem płatności a czasem rejestracji odzwierciedlona jest w pozycjach rejestrowanych jako pozostałe kwoty do otrzymania lub do zapłacenia w rachunku finansowym.
- 15.02. Umowy leasingu, licencje i zezwolenia to umowy, które decydują o klasyfikacji płatności i określeniu własności ekonomicznej aktywów; niektóre umowy stanowią oddzielny rodzaj aktywów niefinansowych.
- 15.03. W siedmiu sekcjach niniejszego rozdziału omówione jest rejestrowanie różnych grup umów złożonych oraz ich przepływy i stany:
- a) rozróżnienie między leasingiem operacyjnym, dzierżawą związaną z wykorzystywaniem zasobów naturalnych oraz leasingiem finansowym;
  - b) zezwolenia na użytkowanie zasobów naturalnych;
  - c) zezwolenia na podjęcie określonej działalności;
  - d) partnerstwa publiczno-privatne;
  - e) umowy dotyczące koncesji na usługi;
  - f) zbywalny leasing operacyjny;
  - g) uprawnienia do przyszłych wyrobów i usług na zasadzie wyłączności.

ROZRÓŻNIENIE MIĘDZY LEASINGIEM OPERACYJNYM, DZIERŻAWĄ ZWIĄZANĄ Z WYKORZYSTYWANIEM ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ LEASINGIEM FINANSOWYM

15.04. Wyróżnia się trzy rodzaje leasingu aktywów niefinansowych (zob. tablica 15.1):

- a) leasing operacyjny;
- b) dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych;
- c) leasing finansowy.

Każdy z wymienionych rodzajów leasingu dotyczy korzystania z aktywów niefinansowych:

- w przypadku leasingu operacyjnego i dzierżawy związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych nie zachodzi zmiana własności ekonomicznej, tj. właściciel prawny pozostaje właścicielem ekonomicznym. Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów stosowana jest w przypadku zasobów naturalnych, takich jak grunty i częstotliwości radiowe. Leasing operacyjny stosowany jest w przypadku wszystkich pozostałych aktywów niefinansowych,
- w przypadku leasingu finansowego następuje zmiana własności ekonomicznej, tj. właściciela prawnego aktywów nie uznaje się za ich właściciela ekonomicznego. Przedmiotem leasingu finansowego mogą być wszystkie aktywa niefinansowe, w tym, w niektórych sytuacjach, zasoby naturalne.

15.05. Wszystkie wyroby i usługi, zasoby naturalne, aktywa i zobowiązania finansowe itp. mają zarówno właściciela prawnego, jak i właściciela ekonomicznego. W wielu przypadkach właściciel ekonomiczny i prawny są tożsami. W przypadkach, w których tak nie jest, właściciel prawny przekazał właścicielowi ekonomicznemu odpowiedzialność za ryzyko związane z użytkowaniem danej pozycji w procesie działalności gospodarczej wraz ze związanymi z tym korzyściami. W zamian właściciel prawny przyjmuje od właściciela ekonomicznego płatności z tytułu innego pakietu ryzyka i korzyści.

Tablica 15.1 – Rejestrowanie trzech różnych rodzajów leasingu

Rodzaj leasingu	Metoda rejestrowania dla użytkownika
Leasing operacyjny (nie dotyczy zasobów naturalnych)	Użytkownik nie jest właścicielem ekonomicznym aktywów niefinansowych Opłaty dzierżawne rejestruje się jako płatności za usługę, zużycie pośrednie lub spożycie w sektorach instytucji rządowych i samorządowych, gospodarstw domowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych (dotyczy wyłącznie zasobów naturalnych)	Użytkownik nie jest właścicielem ekonomicznym zasobów naturalnych. Płatności to renty (dochody z tytułu własności)
Leasing finansowy	Użytkownik jest właścicielem ekonomicznym aktywów niefinansowych, finansowanych z pożyczki od leasingodawcy. Płatności stanowią przede wszystkim spłatę kapitału oraz odsetki od pożyczki. Część płatności odsetek można rejestrować jako usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio, jeżeli pożyczkodawcą jest instytucja pośrednictwa finansowego. Płatność taką klasyfikuje się jako zużycie pośrednie lub spożycie w sektorach instytucji rządowych i samorządowych, gospodarstw domowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

Tablica 15.2 – Rejestrowanie trzech różnych rodzajów leasingu według rodzaju transakcji

Rodzaj transakcji	Rodzaj korzystania, rodzaj aktywów
Zużycie pośrednie	Leasing operacyjny aktywów produkowanych, np. maszyn i praw własności intelektualnej Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio od leasingu finansowego
Amortyzacja środków trwałych	Wyłącznie w przypadku aktywów produkowanych oraz tylko po stronie właściciela ekonomicznego
Spożycie	Leasing operacyjny wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku Zakup wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku (w tym także finansowanych poprzez leasing finansowy lub sprzedaż ratalną) Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio od leasingu finansowego na rzecz konsumentów końcowych
Zakup aktywów niefinansowych Nakłady na środki trwałe Nabycie zasobów naturalnych Nabycie pozostałych aktywów nieprodukowanych	Zakup aktywów produkowanych (w tym także finansowanych poprzez leasing finansowy) Zakup zasobów naturalnych, wraz z prawem do eksploatacji aż do ich wyczerpania Zakup prawa do korzystania z zasobów naturalnych przez dłuższy okres, np. kwot połowowych
Płatności jako dochody z tytułu własności Renta Odsetki	Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych, tj. płatność z tytułu korzystania z zasobu naturalnego Leasing finansowy, tj. zakup aktywów niefinansowych finansowanych jednocześnie poprzez pożyczkę
Transakcja finansowa: pożyczka	Leasing finansowy, tj. zakup aktywów niefinansowych finansowanych jednocześnie poprzez pożyczkę

- 15.06. *Definicja:* Właściciel ekonomiczny wyrobów i usług, zasobów naturalnych, aktywów lub zobowiązań finansowych itp. jest jednostką instytucjonalną uprawnioną do czerpania korzyści związanych z ich użytkowaniem podczas wykonywania działalności gospodarczej z tytułu akceptacji związanego z tym ryzyka.
- 15.07. *Definicja:* Właściciel prawny wyrobów i usług, zasobów naturalnych, aktywów lub zobowiązań finansowych itp. jest jednostką instytucjonalną uprawnioną na mocy prawa do czerpania korzyści z nimi związanych.

Leasing operacyjny

- 15.08. *Definicja:* Leasing operacyjny jest to rodzaj leasingu, w którym właściciel prawny jest także właścicielem ekonomicznym, przyjmuje ryzyko operacyjne oraz czerpie korzyści ekonomiczne z aktywów poprzez pobieranie opłat za użytkowanie ich w ramach wykonywania działalności produkcyjnej.
- 15.09. Jednym z czynników wskazujących na leasing operacyjny jest fakt, że na właścicielu prawnym spoczywa obowiązek zapewnienia napraw i konserwacji aktywów.
- 15.10. W leasingu operacyjnym aktywa pozostają w bilansie leasingodawcy.
- 15.11. Płatności dokonywane za aktywa produkowane w ramach leasingu operacyjnego określa się jako opłaty dzierżawne i rejestruje się jako płatności za usługę (zob. tablica 15.2). Charakter leasingu operacyjnego można najlepiej opisać w odniesieniu do urządzeń, ponieważ leasing operacyjny często dotyczy pojazdów, żurawi, urządzeń wiertniczych itp. Przedmiotem leasingu operacyjnego mogą być jednak także aktywa niefinansowe dowolnego rodzaju. Usługa świadczona przez leasingodawcę wykracza poza samo udostępnienie aktywów. Obejmuje również inne elementy, takie jak zapewnienie wygody i bezpieczeństwa użytkownika. W przypadku urządzeń leasingodawca lub ich właściciel zazwyczaj utrzymuje park urządzeń w dobrym stanie technicznym, aby móc go w każdej chwili wynająć na żądanie lub po krótkim oczekiwaniu. Leasingodawca zasadniczo musi mieć wiedzę specjalistyczną w zakresie obsługi urządzenia. Jest to istotne w przypadku bardzo skomplikowanych urządzeń, takich jak komputery, ponieważ leasingobiorca może nie mieć wiedzy lub możliwości niezbędnych do prawidłowego serwisowania urządzeń. Leasingodawca może się również zobowiązać do wymiany urządzenia w razie poważnej lub przedłużającej się awarii. W przypadku budynków leasingodawca odpowiada za ich wytrzymałość konstrukcyjną, a zatem jest on odpowiedzialny za odtworzenie w przypadku uszkodzeń spowodowanych na przykład kłeską żywiolową, i zazwyczaj odpowiada za zapewnienie należytego funkcjonowania wind oraz systemów grzewczych i wentylacyjnych.
- 15.12. Pierwotnie leasing operacyjny miał spełniać potrzeby użytkowników, którzy potrzebują określonego rodzaju urządzeń jedynie co pewien czas. Wiele przypadków leasingu operacyjnego obejmuje krótkie okresy, chociaż leasingobiorca może odnowić umowę po upływie okresu, na jaki została zawarta. Ponadto ten sam użytkownik może wielokrotnie korzystać z tego samego sprzętu. Wraz z rozwojem coraz bardziej skomplikowanych rodzajów urządzeń, zwłaszcza elektronicznych, usługi serwisowania i wsparcie zapewniane przez leasingodawcę stały się jednak istotnymi czynnikami, które mogą skłaniać użytkownika do wyboru leasingu zamiast zakupu. Do innych czynników, które mogą skłaniać użytkowników do wyboru leasingu na długi okres zamiast zakupu, należą skutki dla bilansu, przepływu środków pieniężnych czy zobowiązań podatkowych przedsiębiorstwa.

Leasing finansowy

- 15.13. *Definicja:* leasing finansowy jest to rodzaj leasingu, w którym leasingodawca jest właścicielem prawnym danych aktywów, ale leasingobiorca jest ich właścicielem ekonomicznym, ponieważ ponosi on ryzyko operacyjne oraz czerpie korzyści ekonomiczne z użytkowania aktywów podczas wykonywania działalności produkcyjnej. W zamian leasingodawca przyjmuje od leasingobiorcy inny pakiet ryzyka i korzyści, w postaci spłat związanych z pożyczką. Często zdarza się, że leasingodawca, mimo że jest właścicielem prawnym aktywów, nie dokonuje fizycznej dostawy aktywów, ale wyraża zgodę na ich dostarczenie bezpośrednio do leasingobiorcy. Jednym z czynników wskazujących na leasing finansowy jest fakt, że na właścicielu ekonomicznym spoczywa obowiązek dokonywania niezbędnych napraw i konserwacji aktywów.
- 15.14. W ramach leasingu finansowego właściciel prawny jest przedstawiany jako udzielający pożyczki leasingobiorcy, którą leasingobiorca wykorzystuje w celu nabycia aktywów. Następnie aktywa wykazuje się w bilansie leasingobiorcy, a nie leasingodawcy, zaś pożyczkę wykazuje się po stronie aktywów leasingodawcy i zobowiązań leasingobiorcy. Płatności w ramach leasingu finansowego nie są uznawane za opłaty dzierżawne, ale za spłatę odsetek i kapitału podstawowego przypisanej umownie pożyczki. Jeżeli leasingodawca jest instytucją pośrednictwa finansowego, część płatności jest również traktowana jako opłata za usługę (FISIM).
- 15.15. Bardzo często rodzaj aktywów będących przedmiotem leasingu finansowego może być dość odmienny od rodzaju aktywów użytkowanych przez leasingodawcę w jego działalności produkcyjnej, na przykład samolot pasażerski prawnie będący własnością banku, ale wynajęty liniom lotniczym. Z ekonomicznego punktu widzenia nie ma sensu ani rejestrowanie samolotu lub jego amortyzacji w rachunkach banku, ani pominięcie ich w rachunkach linii lotniczych. Narzędzie, jakim jest leasing finansowy, pozwala uniknąć tej niepożądanego formy rejestrowania własności samolotu i zmniejszenia jego wartości przy jednoczesnym zachowaniu prawidłowej wartości netto obu podmiotów przez cały okres leasingu.
- 15.16. Często się zdarza, że okres leasingu finansowego obejmuje cały rzeczywisty okres użytkowania aktywów. W takim przypadku wartość przypisanej umownie pożyczki odpowiada bieżącej wartości płatności, których należy dokonać na mocy umowy leasingu. Wartość ta obejmuje koszt aktywów i zazwyczaj również opłatę pobieraną przez leasingodawcę, należną za cały okres leasingu. Płatności regularnie dokonywane na rzecz leasingodawcy mogą być rejestrowane w formie czterech składników: płatności odsetek, spłaty kapitału przypisanej umownie pożyczki, opłaty na rzecz leasingodawcy oraz usług pośrednictwa finansowego mierzonego pośrednio (FISIM) (jeżeli leasingodawcą jest instytucja pośrednictwa finansowego). Jeżeli w warunkach umowy nie określono sposobu identyfikacji pierwszych trzech elementów, spłata kapitału musi odpowiadać zmniejszeniu wartości aktywów (amortyzacji środków trwałych), odsetki do zapłacenia – zwrotowi z kapitału w odniesieniu do danych aktywów, zaś opłata za usługi – różnicy między całkowitą kwotą do zapłacenia a wyżej wymienionymi dwoma elementami.

- 15.17. Leasing finansowy może również występować, jeżeli okres leasingu jest krótszy niż rzeczywisty okres użytkowania aktywów. W takiej sytuacji wartość przypisanej umownie pożyczki również obejmuje koszt aktywów oraz opłatę pobraną przez leasingodawcę, a także wartość opłat za usługi, które mają być dokonane na mocy warunków umowy leasingu. Płatności regularnie dokonywane na rzecz leasingodawcy wykazywane są jako płatności odsetek, spłata kapitału przypisanej umownie pożyczki, opłata na rzecz leasingodawcy oraz płatności za usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM) (jeżeli leasingodawca jest instytucją pośrednictwa finansowego). Mogą one również obejmować zaliczki na sfinansowanie wykupu aktywów po zakończeniu okresu leasingu. Po zakończeniu leasingu aktywa mogą zostać przekazane do bilansu leasingobiorcy w zależności od ustaleń zawartych w umowie. Wartość pożyczki pozostałej do spłaty będzie równa przewidywanej wartości rynkowej aktywów po zakończeniu okresu leasingu zgodnie z ustaleniami poczynionymi na początku leasingu. Na tym etapie aktywa mogą zostać zwrócone leasingodawcy, przy czym leasingobiorca może skorzystać z możliwości prawnego nabycia aktywów lub może zostać zawarta nowa umowa leasingu.

Leasing finansowy nakłada na leasingobiorcę wymóg przyjęcia ryzyka i korzyści związanych z korzystaniem z aktywów. Dlatego też wszelkie zyski i straty z tytułu posiadania w stosunku do oczekiwanej wartości aktywów po zakończeniu okresu leasingu ponosi leasingobiorca. W takiej sytuacji, jeżeli aktywa zostają prawnie nabyte przez leasingobiorcę po zakończeniu okresu leasingu, płatności gotówkowe rejestruje się jako spłatę pożyczki, ponieważ aktywa zostały już ujęte w bilansie leasingobiorcy.

Jeżeli aktywa wracają do leasingodawcy, transakcja nabycia aktywów rejestrowana jest po ich aktualnej wartości rynkowej. Wpływy służą do spłaty kwoty pozostałej pożyczki, zaś ewentualną różnicę między tymi kwotami rejestruje się jako transfer kapitałowy. Płatności dokonane w okresie leasingu często obejmują zaliczki na poczet nabycia aktywów, w związku z czym transakcja odbywa się bezgotówkowo, ponieważ w tym czasie pożyczka została już całkowicie spłacona.

W przypadku negocjowania dodatkowego okresu leasingu konieczne jest przeanalizowanie nowej umowy w celu upewnienia się, czy jest to kontynuacja leasingu finansowego czy leasing operacyjny.

- 15.18. Mimo że leasing finansowy zwykle obejmuje kilka lat, okres trwania umowy nie stanowi o tym, czy leasing należy uznać za leasing operacyjny czy finansowy. W niektórych przypadkach aktywa mogą zostać oddane w leasing na krótki okres, np. jednorazowo tylko na rok, ale w umowie zastrzega się, że leasingobiorca bierze na siebie całą odpowiedzialność za aktywa, w tym za wszystkie prace konserwacyjne i zastąpienie przedmiotu leasingu zniszczonego w wyjątkowych okolicznościach. Nawet jeżeli okres leasingu jest krótki, a leasingodawca nie jest instytucją finansową, w przypadku gdy leasingobiorca bierze na siebie zarówno przeważającą część ryzyka związanego z użytkowaniem aktywów w produkcji, jak i większość korzyści, leasing rejestruje się jako leasing finansowy, a nie leasing operacyjny. W praktyce jednak trudno uniknąć wykazania leasingu w sposób, w jaki został wykazany w rachunkowości przedsiębiorstw zgodnej z międzynarodowymi standardami rachunkowości, w myśl których leasing finansowy ogranicza się do przypadków leasingu obejmującego przeważającą część rzeczywistego okresu użytkowania przedmiotu leasingu.

- 15.19. Każda instytucja specjalizująca się w leasingu finansowym, nawet jeżeli jest nazywana przedsiębiorstwem deweloperskim lub przedsiębiorstwem leasingu samolotów, klasyfikowana jest jako instytucja pośrednictwa finansowego oferująca pożyczki jednostkom, które biorą od niej aktywa w leasing. Jeżeli leasingodawca nie jest instytucją pośrednictwa finansowego, płatności związane z przypisaną umownie pożyczką obejmują wyłącznie spłatę kapitału i odsetek; jeżeli leasingodawca jest instytucją finansową, uwzględnia się również dodatkowy element w postaci opłaty za usługę (FISIM).

- 15.20. Sprzedaż ratalna stanowi rodzaj leasingu finansowego.

Definicja: Sprzedaż ratalna występuje w przypadku, gdy wyrób trwałego użytku zostaje sprzedany nabywcy w zamian za ustalone przyszłe płatności. Nabywca bierze wyrób w posiadanie bezzwłocznie, mimo że prawnie pozostaje on własnością leasingodawcy jako zabezpieczenie/gwarancja do czasu uiszczenia przez leasingobiorcę wszystkich uzgodnionych płatności.

- 15.21. Sprzedaż ratalna ogranicza się zwykle do dóbr konsumpcyjnych trwałego użytku, a większość nabywców pochodzi z sektora gospodarstw domowych. Jednostkami finansującymi umowy sprzedaży ratalnej są zazwyczaj oddzielne jednostki instytucjonalne, ściśle współpracujące ze sprzedającymi dobra trwałego użytku.

- 15.22. W przypadku sprzedaży ratalnej dobra trwałego użytku rejestruje się tak, jakby zostały nabyte przez nabywcę w dniu, w którym wszedł on w posiadanie tych aktywów po cenie rynkowej, jaka zostałaby zapłacona w równorzędnej transakcji. Nabywca otrzymuje przypisaną umownie pożyczkę o równoważnej wartości. Płatności dokonywane przez nabywcę na rzecz jednostki finansującej rejestruje się jako spłaty kapitału i odsetek za pomocą tej samej metody, którą stosuje się w przypadku leasingu finansowego. Działalność produkcyjna prowadzona przez jednostki finansujące umowy sprzedaży ratalnej jest pośrednictwem finansowym. Ponieważ zwykle nie pobierają one bezpośrednio opłat za swoje usługi, całą ich produkcję globalną stanowią usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM), obliczane jako dochód z tytułu własności do otrzymania pomniejszony o odsetki do zapłacenia. Podobnie jak w przypadku zwykłego leasingu finansowego kwota odsetek do zapłacenia może być trudna do zaobserwowania i dlatego należy ją oszacować.

Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych

- 15.23. *Definicja:* dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych jest to rodzaj leasingu, w którym właściciel zasobów naturalnych udostępnia je leasingobiorcy w zamian za płatność rejestrowaną jako renta.

- 15.24. W dzierżawie związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych aktywa pozostają w bilansie leasingodawcy, mimo że użytkuje je leasingobiorca. Każde zmniejszenie wartości zasobów naturalnych wykazuje się jako gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych (K.21 – „wyczerpanie zasobów naturalnych”). Zmniejszenie wartości zasobów naturalnych nie jest rejestrowane jako transakcja podobna do amortyzacji środków trwałych, ponieważ nie istnieją żadne środki trwałe, które można zużyć. Jako renty rejestruje się wyłącznie należności do zapłacenia z tytułu dzierżawy związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych.
- 15.25. Typowym przykładem aktywów będących przedmiotem dzierżawy związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych są grunty. W podobny sposób wykazuje się jednak również użytkowanie pozostałych zasobów naturalnych, np. drewna, zasobów rybnych, wody, zasobów mineralnych i częstotliwości radiowych.

Zezwolenia na użytkowanie zasobów naturalnych

- 15.26. Zezwolenia na użytkowanie zasobów naturalnych mogą być wydawane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, ale także przez właścicieli prywatnych, np. rolników lub przedsiębiorców.
- 15.27. W przypadku wydawania zezwolenia na użytkowanie zasobów naturalnych można wyróżnić trzy warianty rejestracji (zob. tablica 15.3):
- właściciel może przedłużyć zezwolenie na dalsze użytkowanie zasobów po zakończeniu jednego okresu leasingu na kolejny lub może cofnąć takie zezwolenie;
  - właściciel może zezwolić na przedłużone użytkowanie zasobów w taki sposób, że w praktyce użytkownik kontroluje użytkowanie zasobu w tym okresie jedynie przy ewentualnej niewielkiej interwencji ze strony właściciela;
  - właściciel zezwala na użytkowanie zasobów do czasu ich wyczerpania.

Pierwszy wariant podlega rejestracji jako dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych; rejestruje się ją jako rentę.

Drugi wariant może prowadzić nie tylko do zarejestrowania renty, ale również do stworzenia dla użytkownika osobnych aktywów, które są odrębne od samych zasobów, przy czym wartość zasobów jest powiązana z aktywami umożliwiającymi ich użytkowanie.

Aktywa takie (kategoria AN.222) uznaje się wyłącznie, jeżeli ich wartość, korzyści dla posiadacza przewyższające wartość należną jednostce wydającej zezwolenie, można zrealizować poprzez przeniesienie aktywów. Po raz pierwszy obserwuje się takie zezwolenia poprzez gospodarcze pojawienie się aktywów (kategoria K.1, zob. pkt 6.06 lit. g)). Jeżeli wartość aktywów nie zostanie zrealizowana, wówczas pod koniec okresu leasingu zbliża się ona do zera.

Trzeci wariant prowadzi do sprzedaży (lub ewentualnie wyłączenia) zasobów naturalnych.

Tablica 15.3 – Rejestrowanie trzech różnych rodzajów zezwoleń na korzystanie z zasobów naturalnych

Rodzaj wykorzystania	Metoda rejestrowania
Zezwolenie na czasowe korzystanie, potencjalnie przez długi okres	Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów naturalnych: renta (dochody z tytułu własności)
Kontrola sprawowana przez użytkownika przez dłuższy okres, użytkownik ponosi ryzyko i przysługują mu korzyści, możliwość przeniesienia zezwolenia przy wartości możliwej do zrealizowania	Renta i tworzenie nowych aktywów w zamian za prawo do korzystania z zasobu naturalnego
Korzystanie aż do wyczerpania; korzystanie w sposób stały (wszelkie ryzyko i korzyści przypadają użytkownikowi)	Sprzedaż zasobu naturalnego

- 15.28. W celu rozróżnienia między rentą, tworzeniem nowych aktywów i sprzedażą zasobów naturalnych należy przede wszystkim kierować się kryterium przeniesienia ryzyka i korzyści. Zasoby naturalne uważa się za sprzedane, jeżeli całe ryzyko i wszystkie korzyści zostały przeniesione. Nowe aktywa zostają utworzone, jeżeli przeniesienie ryzyka i korzyści skutkuje pojawieniem się oddzielnego i możliwego do przeniesienia zezwolenia, którego wartość można zrealizować. Stosowanie innych kryteriów, takich jak wcześniejsze uzgodnienie płatności, płatność zaliczkowa, długość okresu zezwolenia i sposób ujęcia w rachunkowości przedsiębiorstw, może być mylące, ponieważ niekoniecznie odzwierciedlają one przeniesienie ryzyka i korzyści.
- 15.29. Zasoby naturalne, takie jak grunty i surowce mineralne, mogą być nabywane przez nierezydentów. Sprzedaży zasobów naturalnych nie rejestruje się jednak jako sprzedaży jednostce będącej nierezydentem. W takich przypadkach tworzy się umowną jednostkę będącą rezydentem, która posiada tytuł prawny do danych zasobów naturalnych; następnie jednostka będąca nierezydentem nabywa udziały w umownej jednostce będącej rezydentem. W podobny sposób rejestruje się nabycie przez rezydentów zasobów naturalnych za granicą.

15.30. Dochody instytucji rządowych i samorządowych z tytułu określonego rodzaju zasobów naturalnych (np. dochody z ropy naftowej i gazu ziemnego) mogą obejmować wiele transakcji. Ich przykładami są:

- a) renta w przypadku dzierżawy związanej z wykorzystywaniem zasobów naturalnych;
- b) zbycie aktywów nieprodukowanych, np. sprzedaż zasobów naturalnych lub sprzedaż licencji na eksploatację w dłuższym okresie;
- c) dywidendy z przedsiębiorstw publicznych eksploatujących zasoby naturalne;
- d) podatek od osób prawnych płacony przez przedsiębiorstwa eksploatujące zasoby naturalne.

Zezwolenia na podjęcie określonej działalności

15.31. Poza licencjami i umowami leasingu na użytkowanie danych aktywów możliwe jest udzielenie zezwolenia na podejmowanie określonej działalności zupełnie niezależnie od rodzajów aktywów związanych z tą działalnością. Zezwolenia nie są uzależnione od kryteriów kwalifikujących (takich jak zdanie egzaminu w celu uzyskania pozwolenia na prowadzenie samochodu), ale mają na celu ograniczenie liczby jednostek uprawnionych do podejmowania danej działalności. Zezwolenia takie mogą być wydawane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych lub prywatne jednostki instytucjonalne, a w obydwu tych przypadkach stosuje się różne podejścia.

Tablica 15.4 – Rejestrowanie wykorzystania i zakupu aktywów niefinansowych, według rodzaju transakcji i przepływu

Rodzaj transakcji	Rodzaj wykorzystania/zakupu oraz rodzaj aktywów i rodzaj płatności
Zużycie pośrednie	Leasing operacyjny aktywów produkowanych, np. maszyn i praw własności intelektualnej Regularne płatności ze strony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych z tytułu zaopatrzenia w wodę Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio związane ze świadczeniem leasingu finansowego
Amortyzacja środków trwałych	Wyłącznie w przypadku aktywów produkowanych oraz właściciela ekonomicznego
Spożycie	Leasing operacyjny wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku Zakup wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku, w tym także finansowanych poprzez leasing finansowy lub poprzez umowę sprzedaży ratalnej
Zakup aktywów niefinansowych	
Nakłady na środki trwałe	Zakup aktywów produkowanych (w tym także finansowanych poprzez leasing finansowy)
Nabycie zasobów naturalnych	Zakup zasobów naturalnych, wraz z prawem do eksploatacji aż do ich wyczerpania Zakup prawa do korzystania z zasobów naturalnych przez dłuższy okres, np. kwot połowowych
Nabycie pozostałych aktywów nieprodukowanych	Zbywalne umowy w sprawie korzystania z budynku lub pomieszczenia w oznaczonym czasie Zakup umowy zbywalnej na osobę trzecią Umowy dotyczące przyszłej produkcji, na przykład umowy z piłkarzami i pisarzami
Płatność jako dochody z tytułu własności	Dzierżawa związana z wykorzystywaniem zasobów, tj. płatność z tytułu krótkookresowego korzystania z zasobu naturalnego
Renta	Regularne płatności z tytułu prawa do poboru wody Leasing finansowy, tj. zakup aktywów niefinansowych finansowanych jednocześnie pożyczką
Transfer dochodów	Zezwolenia na podjęcie określonej działalności wydawane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, niezależnie od kryteriów kwalifikujących lub za opłatą, która nie jest współmierna z kosztami administracyjnymi procedury udzielania zezwoleń Zezwolenia na emisję udzielane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych w celu kontrolowania łącznej wielkości emisji
Pozostałe podatki związane z produkcją	
Transakcja finansowa: pożyczka	Leasing finansowy, tj. zakup aktywów niefinansowych finansowanych jednocześnie pożyczką
Pozostałe zmiany wolumenu aktywów	Wyczerpanie zasobów naturalnych przez właściciela Nielegalne pozyskiwanie drewna, nielegalny połów ryb lub polowania (nierekompensowana konfiskata aktywów kulturowanych lub zasobów naturalnych)
Zmiana ceny aktywów	Wygaśnięcie umów, licencji i zezwoleń rejestrowanych jako aktywa

- 15.32. Ograniczając na przykład liczbę samochodów uprawnionych do prowadzenia działalności jako taksówki lub liczbę kasyn poprzez wydawanie zezwoleń, jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych w rzeczywistości umożliwiają zatwierdzonym podmiotom czerpanie zysków z monopolu i odzyskują część z tych zysków w postaci opłaty. Opłaty takie rejestruje się jako pozostałe podatki. Zasadę tę stosuje się we wszystkich przypadkach, w których jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych wydają zezwolenia, aby ograniczyć liczbę jednostek prowadzących działalność w określonym obszarze, przy czym limit ustalany jest w sposób arbitralny i nie zależy tylko od kryteriów kwalifikujących.
- 15.33. Zasadniczo, jeżeli zezwolenie jest ważne przez kilka lat, płatność rejestruje się w ujęciu memoriałowym w pozycji pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia w kwocie odpowiadającej opłacie za zezwolenie obejmującej przyszłe lata.
- 15.34. Motywacją do nabycia takiego zezwolenia jest przekonanie posiadacza zezwolenia, że dzięki niemu nabędzie on prawa do czerpania zysków z monopolu, bowiem przyszłe dochody będą wyższe niż płatności dokonane w celu nabycia tych praw. Korzyści czerpane przez posiadacza, przewyższające wartość należną jednostce wydającej zezwolenie, są traktowane jako aktywa, jeżeli posiadacz zezwolenia może je zrealizować poprzez przeniesienie aktywów. Taki rodzaj aktywów opisuje się jako zezwolenie na podjęcie określonej działalności (AN.223).
- 15.35. Zezwolenie na podjęcie określonej działalności po raz pierwszy pojawia się jako aktywa na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów. Zmiany wartości, zarówno wzrost, jak i zmniejszenie, rejestruje się na rachunku przeszacowań.
- 15.36. Wartość zezwolenia jako aktywów określa się poprzez wartość, po której można je sprzedać, lub, jeżeli takie dane liczbowe nie są dostępne, szacuje się jako bieżącą wartość przyszłych zysków z monopolu. Jeżeli zezwolenie zostaje odsprzedane, nowy właściciel nabywa prawo do uzyskania zwrotu środków finansowych od jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych w przypadku anulowania zezwolenia, jak również prawo do czerpania zysków z monopolu.
- 15.37. Wydane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych zezwolenie na podjęcie określonej działalności gospodarczej jest traktowane jako aktywa, wyłącznie jeżeli spełnione są wszystkie wymienione warunki:
- w przedmiotowej działalności nie wykorzystuje się aktywów będących własnością jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych; w przeciwnym razie zezwolenie na użytkowanie aktywów traktuje się jako leasing operacyjny, leasing finansowy, dzierżawę związaną z wykorzystywaniem zasobów naturalnych lub ewentualnie nabycie aktywów stanowiących zezwolenie na dowolne użytkowanie aktywów przez licencjodawcę w dłuższym okresie;
  - zezwolenie nie podlega kryterium kwalifikującemu; zezwolenia wydane w ten sposób są traktowane jako podatki albo jako płatności za usługi;
  - liczba zezwoleń jest ograniczona, dzięki czemu posiadacz, podejmując daną działalność gospodarczą, może czerpać zyski z monopolu;
  - posiadacz zezwolenia musi mieć możliwość odsprzedania zezwolenia stronie trzeciej.
- Jeżeli którykolwiek z powyższych warunków nie jest spełniony, płatności traktuje się jako podatki lub płatności za usługi.
- 15.38. Bardzo rzadko się zdarza, aby jednostki inne niż jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych były w stanie ograniczać dostęp do danej działalności. Jednym z przykładów jest obowiązkowa lub pożądana przynależność do stowarzyszenia zawodowego, w którym liczba członków jest ściśle ograniczona. Kolejnym przykładem jest sytuacja, w której właściciel nieruchomości ogranicza liczbę jednostek działających w obrębie jego nieruchomości, np. hotel prowadzący politykę, zgodnie z którą tylko jedna firma przewozowa może wozić jego gości. W tego rodzaju przypadkach zezwolenia traktuje się jako płatności za usługi. Zasadniczo płatność rejestruje się w ujęciu memoriałowym przez cały okres ważności zezwolenia. Nie istnieją żadne zasadnicze powody, dla których takie zezwolenia nie mogłyby być traktowane jako aktywa, gdyby były zbywalne, co jednak zdarza się rzadko.
- 15.39. Zezwolenie na podjęcie określonej działalności wydane przez jednostkę inną niż jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych jest traktowane jako aktywa, wyłącznie jeżeli spełnione są wszystkie wymienione warunki:
- w przedmiotowej działalności nie wykorzystuje się aktywów będących własnością jednostki wydającej zezwolenie, w przeciwnym razie zezwolenie na użytkowanie aktywów traktuje się jako leasing operacyjny, leasing finansowy lub dzierżawę związaną z wykorzystywaniem zasobów naturalnych;
  - liczba zezwoleń jest ograniczona, dzięki czemu posiadacz, podejmując daną działalność gospodarczą, może czerpać zyski z monopolu;
  - posiadacz zezwolenia musi mieć prawną i faktyczną możliwość odsprzedania zezwolenia stronie trzeciej.

Jeżeli którykolwiek z powyższych warunków nie jest spełniony, płatności traktuje się jako płatności za usługę.

15.40. W celu kontrolowania łącznej wielkości emisji instytucje rządowe i samorządowe wydają zezwolenia na emisję. Zezwolenia te nie wiążą się z użytkowaniem aktywów naturalnych, ponieważ atmosfera nie ma przypisanej wartości, więc nie stanowi ona aktywa ekonomicznego, a zatem opłaty za zezwolenia klasyfikuje się jako podatki. Zezwolenia te cechuje zbywalność; będzie też istniał aktywny rynek obrotu takimi zezwoleniami. Zezwolenia stanowią zatem aktywa i podlegają wycenie po cenie rynkowej, po której można je sprzedać.

Partnerstwa publiczno-prywatne (PPP)

15.41. Partnerstwa publiczno-prywatne (PPP) to długoterminowe umowy między dwoma jednostkami, na mocy których jedna jednostka nabywa lub tworzy aktywa, eksploatuje je przez pewien okres, a następnie przekazuje je drugiej jednostce. Takie umowy są zazwyczaj zawierane między przedsiębiorstwem prywatnym a jednostką sektora instytucji rządowych i samorządowych, ale możliwe są inne kombinacje, w których jedną ze stron jest przedsiębiorstwo publiczne, a drugą stroną jest prywatna instytucja niekomercyjna.

Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych angażują się w PPP z wielu powodów, takich jak oczekiwanie, że prywatne zarządzanie doprowadzi do większej wydajności produkcji i uzyskania dostępu do szerszego wachlarza źródeł finansowania oraz z chęci zmniejszenia długu publicznego.

W okresie objętym umową podmiot, który zawarł PPP z partnerem publicznym, jest właścicielem prawnym aktywów. Po upływie okresu objętego umową strona publiczna staje się zarówno właścicielem ekonomicznym, jak i właścicielem prawnym aktywów.

Więcej szczegółowych informacji na temat traktowania PPP zawarto w rozdziale 20 – Rachunki sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Umowy dotyczące koncesji na usługi

15.42. Umowy dotyczące koncesji na usługi zapewniają przedsiębiorstwu wyłączne prawo do świadczenia określonych usług. Na przykład w przypadku koncesji na usługi publiczne przedsiębiorstwo prywatne zawiera umowę z jednostką sektora instytucji rządowych i samorządowych, na mocy której otrzymuje wyłączne prawo użytkowania obiektu użyteczności publicznej (np. systemu zaopatrzenia w wodę lub płatnej autostrady), przeprowadzania prac konserwacyjnych infrastruktury publicznej i inwestowania w infrastrukturę publiczną przez określoną liczbę lat. Umów dotyczących koncesji na usługi nie należy rejestrować jako aktywów, jeżeli nie są zbywalne i nie posiadają wartości, którą można zrealizować poprzez ich przeniesienie.

Zbywalny leasing operacyjny (AN.221)

15.43. Zbywalny leasing operacyjny to prawo własności stron trzecich dotyczące aktywów niefinansowych innych niż zasoby naturalne. Leasing powinien przynosić posiadaczowi korzyści ekonomiczne przewyższające opłaty do zapłacenia, zaś posiadacz powinien mieć możliwość realizacji tych korzyści poprzez ich przekazanie. Wartość leasingu stanowi dla posiadacza zysk w kwocie, o jaką przewyższa wartość należną jednostce wydającej. Zbywalny leasing operacyjny może obejmować wszystkie rodzaje umów najmu i leasingu operacyjnego. Na przykład najemca może podnająć mieszkanie stronie trzeciej.

Uprawnienia do przyszłych wyrobów i usług na zasadzie wyłączności (AN.224)

15.44. Umowy dotyczące przyszłej produkcji również mogą powodować powstanie aktywów w postaci praw własności stron trzecich. Wartością takich umów jest dla posiadacza zysk przewyższający wartość należną jednostce wydającej. Przykłady:

- a) prawo wyłączności na zatrudnienie danej osoby (np. piłkarzy) lub na publikowanie dzieł literackich lub nagrań muzycznych. Wartością tych praw jest zysk, jaki można czerpać, przekazując te prawa po kosztach wyższych niż koszty anulowania istniejącej umowy;
- b) umowy w sprawie korzystania z budynku lub pomieszczenia w oznaczonym czasie. Tylko niektóre umowy tego typu należy uznać za nabycie aktywów:
  - 1) jeżeli właściciel posiada w użytkowaniu wieczystym określoną przestrzeń, ma prawo do działania jako członek komitetu zarządzającego systemem, lub może sprzedać lub przekazać swój udział według własnego uznania, wówczas taka umowa najprawdopodobniej jest składnikiem aktywów tego samego rodzaju co dom;
  - 2) jeżeli właściciel zawarł umowę na użytkowanie lokalu w danym przedziale czasowym przez określony czas, istnieje prawdopodobieństwo, że jest to leasing płatny z góry, tj. spożycie w sektorze gospodarstw domowych płatne z góry;
  - 3) taki leasing płatny z góry może niekiedy zostać podnajęty lub sprzedany na pozostały okres leasingu jako zbywalny leasing operacyjny;
  - 4) uczestnik porozumienia w sprawie korzystania z budynku lub pomieszczenia w oznaczonym czasie w oparciu o system punktowy może posiadać jedynie należności z tytułu aktywów.

ROZDZIAŁ 16

UBEZPIECZENIA

WPROWADZENIE

- 16.01. Ubezpieczenia stanowią rodzaj działalności, w ramach której jednostki instytucjonalne lub grupy jednostek zabezpieczają się przed negatywnymi skutkami finansowymi określonych zdarzeń niepewnych. Można wyróżnić dwa rodzaje ubezpieczeń: ubezpieczenia społeczne i pozostałe ubezpieczenia.
- 16.02. Ubezpieczenia społeczne stanowią system obejmujący ryzyko społeczne oraz potrzeby społeczne. Często ubezpieczenia społeczne mają charakter zbiorowy i obejmują grupę. Udział w systemie ubezpieczeń jest w takim przypadku zazwyczaj obowiązkowy lub zachęca do niego osoba trzecia. Ubezpieczenia społeczne obejmują: systemy zabezpieczenia społecznego, wprowadzane, kontrolowane i finansowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych; systemy związane z zatrudnieniem, w przypadku których to pracodawca zapewnia ubezpieczenie lub zarządza nim w imieniu pracowników. Ubezpieczenia społeczne opisano w rozdziale 17.
- 16.03. Ubezpieczenia inne niż ubezpieczenia społeczne zapewniają ochronę w przypadkach takich, jak śmierć, dożycie określonego wieku, pożar, katastrofa naturalna, powódź, wypadek samochodowy itp. Ubezpieczenie na wypadek śmierci lub na dożycie określonego wieku określane jest mianem ubezpieczenia na życie, zaś ubezpieczenia obejmujące wszelkie inne zdarzenia to pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe.
- 16.04. Niniejszy rozdział poświęcony jest ubezpieczeniom na życie oraz pozostałym ubezpieczeniom osobowym i majątkowym. Opisano w nim sposób rejestrowania działalności ubezpieczeniowej w rachunkach.
- 16.05. Prawa i obowiązki z tytułu ubezpieczenia określa polisa ubezpieczeniowa. Stanowi ona porozumienie między ubezpieczycielem a inną jednostką instytucjonalną, zwaną posiadaczem polisy. Na mocy tego porozumienia posiadacz polisy dokonuje płatności zwanej składką na rzecz ubezpieczyciela, a w przypadku wystąpienia określonego zdarzenia ubezpieczyciel dokonuje płatności zwanej odszkodowaniem na rzecz posiadacza polisy lub wyznaczonej osoby. W ten sposób posiadacz polisy zabezpiecza się przed określonymi formami ryzyka, zaś ubezpieczyciel poprzez łączenie ryzyka dąży do osiągnięcia z tytułu wpłaconych na jego rzecz składek kwoty wyższej niż kwota odszkodowań i świadczeń, które musi wypłacić.
- 16.06. W polisie ubezpieczeniowej określone są role poszczególnych stron; są to:
- ubezpieczyciel zapewniający ochronę ubezpieczeniową;
  - posiadacz polisy, zobowiązany do wpłacania składek ubezpieczeniowych;
  - beneficjent, na rzecz którego wypłacane jest odszkodowanie;
  - ubezpieczona osoba lub ubezpieczony przedmiot, których dotyczy dane ryzyko.
- Często zdarza się, że posiadacz polisy, beneficjent i ubezpieczony to jedna osoba. W polisie wyszczególnione są powyższe role, wraz z przypisanymi do każdej z nich osobami.
- 16.07. Najpowszechniejszą formą ubezpieczenia jest ubezpieczenie bezpośrednie, w przypadku którego jednostki instytucjonalne same zawierają z ubezpieczycielem umowę ubezpieczenia zapewniającą im ochronę przed skutkami finansowymi określonych rodzajów ryzyka. Z kolei ubezpieczyciel oferujący ubezpieczenie bezpośrednie może także zabezpieczyć siebie, ubezpieczając część objętego takim ubezpieczeniem bezpośrednim ryzyka u innych ubezpieczycieli. Przypadek taki określany jest mianem reasekuracji, a świadczące taką usługę podmioty – mianem reasekuratorów.

Ubezpieczenia bezpośrednie

- 16.08. Istnieją dwa rodzaje ubezpieczeń bezpośrednich: ubezpieczenia na życie oraz pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe.
- 16.09. *Definicja:* Ubezpieczenia na życie to działalność, w ramach której posiadacz polisy ubezpieczeniowej dokonuje regularnych wpłat na rzecz ubezpieczyciela, w zamian za co ubezpieczyciel gwarantuje wypłatę na rzecz beneficjenta ustalonej sumy lub renty dożywotniej w określonym terminie lub wcześniej, w przypadku śmierci ubezpieczonego przed takim terminem. Ubezpieczenie na życie może uprawniać do świadczeń w związku z różnego rodzaju ryzykiem. Na przykład w przypadku ubezpieczenia na życie dla ludzi w podeszłym wieku uprawnienie do świadczenia może powstać wraz z przekroczeniem przez ubezpieczonego wieku 65 lat, a po śmierci ubezpieczonego świadczenie może zostać przyznane małżonkowi i być wypłacane aż do jego śmierci.
- 16.10. Ubezpieczenie na życie obejmuje także dodatkowe ubezpieczenie od szkód na osobie, w tym niezdolności do pracy, ubezpieczenie od śmierci w wyniku nieszczęśliwego wypadku oraz ubezpieczenie od niepełnosprawności będącej następstwem nieszczęśliwego wypadku lub choroby.
- 16.11. W ramach niektórych kategorii ubezpieczenia na życie przewidziane jest odszkodowanie w przypadku wystąpienia określonego, objętego ubezpieczeniem zdarzenia. Takie ubezpieczenie może na przykład być powiązane z kredytem hipotecznym, a wypłata świadczenia na pokrycie hipoteki następuje w przypadku śmierci osoby uzyskującej największy dochód przed terminem zapadalności kredytu. W większości tego typów ubezpieczenia występuje element istotnych oszczędności sprzężony z elementem ochrony przed ryzykiem. Z uwagi na duży element oszczędności ubezpieczenie na życie postrzegane jest jako forma oszczędzania, a wszelkie powiązane transakcje rejestruje się na rachunku finansowym.

- 16.12. *Definicja:* Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe oznaczają działalność, w ramach której posiadacz polisy ubezpieczeniowej dokonuje regularnych wpłat na rzecz ubezpieczyciela, w zamian za co ubezpieczyciel gwarantuje wypłatę na rzecz beneficjenta ustalonej sumy w przypadku wystąpienia zdarzenia innego niż śmierć osoby. Przykłady takich zdarzeń to: wypadek, choroba, pożar itp. W większości państw europejskich do ubezpieczeń takich klasyfikuje się ubezpieczenie wypadkowe, którego zakres obejmuje ryzyka związane z ubezpieczeniem na życie.
- 16.13. Polisa na życie, która przewiduje świadczenie wyłącznie w przypadku śmierci ubezpieczonego w oznaczonym przedziale czasu, a nie przewiduje go w żadnym innym przypadku, określana zazwyczaj mianem ubezpieczenia terminowego, w rachunkach narodowych traktowana jest jako wchodząca w zakres pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, ponieważ wypłata odszkodowania jest możliwa tylko wtedy, gdy wystąpi określone zdarzenie. W praktyce jednak, ze względu na sposób prowadzenia rachunków przez jednostki ubezpieczeniowe, nie zawsze daje się oddzielić ubezpieczenie terminowe od ubezpieczenia na życie. W takich przypadkach ubezpieczenie terminowe może być traktowane w taki sam sposób jak ubezpieczenie na życie.
- 16.14. Zarówno w przypadku ubezpieczenia na życie, jak i pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, następuje rozłożenie ryzyka. Ubezpieczyciel zwykle otrzymuje od posiadaczy polis niewielkie, regularnie wpłacane składki, zaś w przypadku wystąpienia zdarzenia objętego ochroną ubezpieczeniową wypłaca większą kwotę zgłaszającemu szkodę. W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych ryzyko jest rozłożone na wszystkich posiadaczy polis ubezpieczeniowych. Ubezpieczyciel określa wysokość składek należnych z tytułu ochrony ubezpieczeniowej w ciągu roku z uwzględnieniem przewidywanej do wypłacenia w ciągu tego samego roku kwoty odszkodowań i świadczeń. Liczba poszkodowanych jest zazwyczaj znacznie mniejsza od liczby posiadaczy polis. W przypadku pojedynczego posiadacza polisy z zakresu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych związek między wpłatami składek a otrzymanym odszkodowaniem nie występuje, nawet w długim okresie, natomiast ubezpieczyciel corocznie określa taki związek dla każdej kategorii ubezpieczenia z zakresu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. W przypadku ubezpieczenia na życie związek między składkami a odszkodowaniami i świadczeniami w funkcji czasu jest istotny zarówno dla posiadacza polisy, jak i ubezpieczyciela. Osoba wykupująca polisę na życie oczekuje, że świadczenia z jej tytułu będą co najmniej równe wysokości składek zapłaconych do czasu wymagalności świadczenia; stanowi ona zatem formę oszczędzania. Określając relację między wysokością składek i świadczeń, ubezpieczyciel musi powiązać ten aspekt polisy z obliczeniami aktuarialnymi dotyczącymi średniego dalszego trwania życia ubezpieczonych, z uwzględnieniem ryzyka wypadków śmiertelnych. Dodatkowo w okresie między otrzymaniem składek a wypłatą świadczeń ubezpieczyciel uzyskuje dochody z tytułu zainwestowania części składek. Dochody takie również wpływają na wysokość składek i świadczeń ustalaną przez ubezpieczycieli.
- 16.15. Między ubezpieczeniem na życie a pozostałymi ubezpieczeniami osobowymi i majątkowymi występują istotne różnice, przekładające się na różny zapis w rachunkach. Istotą pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych jest redystrybucja, dokonywana w bieżącym okresie między wszystkimi posiadaczami polis a ograniczoną liczbowo grupą poszkodowanych. W przypadku ubezpieczeń na życie następuje zasadniczo redystrybucja składek odprowadzonych w ciągu pewnego okresu jako świadczeń wypłacanych później temu samemu posiadaczowi polisy.

Reasekuracja

- 16.16. *Definicja:* Ubezpieczyciel może zapewnić sobie ochronę przed koniecznością wypłaty nadspodziewanie wielu odszkodowań i świadczeń lub wyjątkowo wysokich odszkodowań i świadczeń, zawierając umowę reasekuracji z reasekuratorem. Instytucje reasekuracyjne skupione są w niewielkiej liczbie ośrodków finansowych, przez co znaczna część przepływów reasekuracyjnych to transakcje z zagranicą. Częstą praktyką reasekuratorów jest zawieranie umowy o reasekurację z innymi reasekuratorami, w celu dalszego rozłożenia ryzyka. Taka rozszerzona reasekuracja określana jest jako retrocesja.
- 16.17. Ryzyko można skutecznie ograniczyć również w taki sposób, że grupa ubezpieczycieli (zwanych *underwriterami*) wspólnie przyjmuje ryzyko związane z daną polisą. Każdy z takich ubezpieczycieli odpowiada wyłącznie za swoją część polisy, przypada mu w udziale proporcjonalna część składki, zaś w przypadku wypłaty odszkodowania lub świadczenia partycypuje w takim samym wymiarze w takiej wypłacie. Obsługą polisy zajmuje się główny podmiot zarządzający lub broker ubezpieczeniowy. Za przykład rynku ubezpieczeń, na którym ryzyko bezpośrednio i pośrednio rozłożone jest na wielu *underwriterów*, może posłużyć Lloyds of London.
- 16.18. Bezpośredni ubezpieczyciel ma do dyspozycji różne warianty zorganizowania pośredniej ochrony ubezpieczeniowej przed ryzykiem, jakie przyjął ubezpieczyciel. Wyróżnia się kategorie reasekuracji, takie jak:
- a) reasekuracja proporcjonalna, w przypadku której posiadacz polisy przenosi na reasekuratora uzgodnioną procentową część całości ryzyka, lub całości ryzyka z określonego portfela polis ubezpieczenia bezpośredniego. Oznacza to, że bezpośredni ubezpieczyciel przekazuje proporcjonalną część składek reasekuratorowi, który następnie dokonuje proporcjonalnej wypłaty ewentualnego odszkodowania lub świadczenia. W takich przypadkach każda prowizja reasekuracyjna zapłacona przez reasekuratora posiadaczowi polisy traktowana jest jak zniżka przypisanych składek reasekuracyjnych;
  - b) reasekuracja nieproporcjonalna, zwana także reasekuracją nadwyżki szkód, w przypadku której reasekurator ponosi ryzyko wyłącznie w przypadku, gdy kwota bezpośredniego odszkodowania lub świadczenia przekroczy pewien ustalony próg. Jeżeli powyżej takiego progu nie ma bezpośrednich odszkodowań lub świadczeń lub ich liczba jest niewielka, reasekurator może przenieść swój udział w zyskach na ubezpieczyciela bezpośredniego. W rachunkach podział zysków traktuje się jako transfer bieżący od reasekuratora do ubezpieczyciela bezpośredniego, analogicznie jak w przypadku płatności odszkodowań i świadczeń.

Zaangażowane jednostki

- 16.19. Jednostki instytucjonalne zaangażowane w ubezpieczenia bezpośrednie i reasekuracyjne to przede wszystkim ubezpieczyciele. Działalność ubezpieczeniową może prowadzić także innego rodzaju przedsiębiorstwo, w ramach działalności innej niż podstawowa. Zazwyczaj jednak przepisy regulujące wykonywanie działalności ubezpieczeniowej wymagają prowadzenia oddzielnych rachunków, obejmujących wszystkie aspekty działalności ubezpieczeniowej – w takim przypadku daje się wyróżnić odrębną jednostką instytucjonalną, klasyfikowaną w ramach podsektorów instytucji ubezpieczeniowych (S.128) i funduszy emerytalno-rentowych (S.129). Inną działalność ubezpieczeniową może prowadzić sektor instytucji rządowych i samorządowych, ale również w tym przypadku zachodzi możliwość, że da się wyróżnić odrębną jednostką. Jak więc widać, w działalności ubezpieczeniowej mogą być zaangażowane w określonych przypadkach także inne sektory instytucjonalne. W dalszej części przyjmuje się jednak, że całość działalności ubezpieczeniowej wykonują ubezpieczyciele (będący rezydentami lub nierezydentami).
- 16.20. Jednostki, które zaangażowane są zasadniczo w działalność blisko związaną z ubezpieczeniami, ale nie ponoszą ryzyka, to pomocnicze instytucje ubezpieczeniowe. Jednostki takie klasyfikuje się w ramach podsektora pomocniczych instytucji finansowych (S.126), a ich przykładem są:
- brokerzy ubezpieczeniowi;
  - prywatne instytucje niekomercyjne działające na rzecz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych;
  - jednostki, których działalność podstawowa polega na wykonywaniu nadzoru nad instytucjami ubezpieczeniowymi, funduszami emerytalno-rentowymi i rynkami ubezpieczeń.

PRODUKCJA GLOBALNA UBEZPIECZEŃ BEZPOŚREDNICH

- 16.21. Instytucja ubezpieczeniowa przyjmuje od klienta składkę i przechowuje ją do momentu zgłoszenia szkody lub do czasu upływu okresu ubezpieczenia. Do tego czasu instytucja ubezpieczeniowa inwestuje środki pochodzące ze składki, zaś dochód z takiej inwestycji stanowi dodatkowe źródło funduszy na pokrycie kwoty należnego odszkodowania lub świadczenia. Instytucja ubezpieczeniowa określa poziom składek tak, aby suma składek powiększona o dochód uzyskany z tytułu zainwestowania ich i pomniejszona o spodziewane wypłaty odszkodowania lub świadczenia dała marżę, którą będzie mogła zatrzymać instytucja ubezpieczeniowa; marża taka odpowiada produkcji globalnej instytucji ubezpieczeniowej. Produkcja globalna sektora ubezpieczeń mierzona jest z uwzględnieniem sposobów ustalania składek przez ubezpieczycieli. W tym celu konieczne jest zdefiniowanie czterech odrębnych pozycji. Są to:

- składki zarobione;
- uzupełnienia do składek;
- odszkodowania należne lub świadczenia należne;
- rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe.

Poniżej po kolei przedstawiona jest każda z tych pozycji, a następnie omówiony problem pomiaru produkcji globalnej ubezpieczeń bezpośrednich z zakresu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, ubezpieczeń na życie oraz reasekuracji.

Składki zarobione

- 16.22. *Definicja:* Składki zarobione stanowią część składek przypisanych, która została zarobiona w danym okresie księgowym. Składki przypisane obejmują okres objęty polisą ubezpieczeniową. Różnica między składkami przypisanymi a składkami zarobionymi to kwoty przeniesione na przyszłe okresy i uwzględnione w rezerwach na niezarobione składki. Kwoty te traktuje się jako aktywa posiadaczy polis. Pojęcie składki zarobionej w rachunkowości ubezpieczeniowej jest zgodne z zasadą memoriałową stosowaną w rachunkach narodowych.

- 16.23. Składka ubezpieczeniowa oznacza składkę płaconą regularnie w cyklu miesięcznym lub rocznym lub składkę wpłaconą jednorazowo, zwykle z początkiem okresu ubezpieczenia. Składki jednorazowe stosuje się zwykle w przypadku, gdy ubezpieczane jest ryzyko związane z dużymi przedsięwzięciami, takimi jak budowa dużych budynków lub urządzeń oraz samochodowym, kolejowym, morskim lub lotniczym transportem towarów.

- 16.24. Składki zarobione w danym roku mają następującą postać:

składki przypisane

powiększone o rezerwy na niezarobione składki na początek roku księgowego

pomniejszone o rezerwy na niezarobione składki na koniec roku księgowego.

W innym ujęciu mają one następującą postać:

składki przypisane

pomniejszone o zmianę (minus przyrost lub plus zmniejszenie) rezerw niezarobionych składek.

- 16.25. Rezerwy na niezarobione składki oraz pozostałe rezerwy włączone są do rezerw technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (AF.61) oraz rezerw technicznych ubezpieczeń na życie (AF.62). Opis rezerw techniczno- ubezpieczeniowych znajduje się w pkt 16.43–16.45.
- 16.26. Często posiadacz polisy zobowiązany jest do zapłaty specjalnego podatku od płatności składki ubezpieczeniowej. W wielu państwach z podatku takiego zwolnione są składki z tytułu ubezpieczeń na życie. Ponieważ ubezpieczyciele muszą dokonać transferu takiego podatku do sektora instytucji rządowych i samorządowych, stosowne kwoty nie są uwzględniane w rocznych sprawozdaniach finansowych ubezpieczycieli. Jedynie stosunkowo niewielka kwota – kwota rezydualna za dany rok, która musi zostać przekazana do sektora instytucji rządowych i samorządowych – może zostać ujęta w bilansie ubezpieczyciela w ramach kredytu handlowego. Płatności podatków jako takie nie są rejestrowane w rachunkach ubezpieczycieli. W rachunkach narodowych taki podatek traktowany jest jako podatek od produktów. Przyjmuje się, że posiadacze polis wpłacają powyższe kwoty bezpośrednio na rachunki organów podatkowych.

Uzupełnienia do składek

- 16.27. *Definicja:* Uzupełnienia do składek stanowią dochód uzyskany z tytułu inwestowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych ubezpieczycieli, odpowiadających zobowiązaniom wobec posiadaczy polis.
- 16.28. W przypadku ubezpieczenia na życie – w szczególności – ale w mniejszym zakresie także w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, łączna kwota świadczeń należnych lub odszkodowań należnych za dany okres często przekracza kwotę składek zarobionych. Składki wpłacane są zwykle regularnie, często na początku okresu ubezpieczenia, natomiast odszkodowania stają się należne w późniejszym okresie, zaś w przypadku ubezpieczeń na życie świadczenia często stają się należne wiele lat później. W okresie pomiędzy wpłaceniem składki a wymagalnością odszkodowania lub świadczenia kwotą tą rozporządza ubezpieczyciel, inwestując ją i uzyskując z tytułu takich inwestycji dochody. Kwoty takie to rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe. Dochód uzyskany z takich rezerw pozwala ubezpieczycielowi obniżyć wysokość składek. Miara świadczonej usługi uwzględnia wielkość takiego dochodu oraz względną wysokość składek i odszkodowań lub świadczeń.
- 16.29. W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, nawet jeżeli składka jest do zapłacenia z początkiem okresu ubezpieczenia, składki są zarabiane wyłącznie w sposób ciągły, w miarę upływu okresu ubezpieczenia. W dowolnym momencie przed końcem okresu ubezpieczenia ubezpieczyciel dysponuje kwotą należną posiadaczowi polisy z tytułu usług i potencjalnych odszkodowań lub świadczeń do zapłacenia w przyszłości. Jest to pewna forma kredytu udzielanego przez posiadacza polisy ubezpieczycielowi, określanego jako niezarobione składki. Analogicznie, mimo że płatność odszkodowań i świadczeń staje się wymagalna po wystąpieniu zdarzenia określonego w polisie, ubezpieczyciel może ich nie wypłacać przez pewien czas, często w związku z faktem negocjowania wysokości należnej wypłaty. Jest to analogiczna forma kredytu, określaną mianem rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.
- 16.30. Podobne rezerwy stosowane są w przypadku ubezpieczenia na życie, przy czym dodatkowo występują tu dwa inne rodzaje rezerw ubezpieczeniowych: rezerwy aktuarialne w przypadku ubezpieczeń na życie oraz rezerwy ubezpieczeń z udziałem ubezpieczonego w zysku. Odpowiadają one kwotom przeniesionym na przyszłe okresy na poczet płatności przyszłych świadczeń. Rezerwy te inwestowane są ogólnie w aktywa finansowe, a dochód ma formę dochodów z inwestycji. Mogą one być wykorzystane na pokrycie kosztów działalności gospodarczej (np. w dziedzinie nieruchomości), i wygenerowania nadwyżki operacyjnej netto w oddzielnym zakładzie lub w ramach działalności drugorzędnej.
- 16.31. Wszystkie dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis wykazuje się na rachunku podziału pierwotnego dochodów jako do zapłacenia posiadaczom polisy. W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych ta sama kwota zostaje następnie zapłacona ubezpieczycielowi w postaci uzupełnień do składek na rachunku podziału wtórnego dochodów. W przypadku ubezpieczenia na życie składki i uzupełnienia do składek wykazuje się na rachunku finansowym.

Skorygowane odszkodowania należne i świadczenia należne

- 16.32. *Definicja:* Odszkodowania należne i świadczenia należne to zobowiązania finansowe ubezpieczycieli wobec beneficjenta dotyczące ryzyka wystąpienia danego zdarzenia w przedmiotowym okresie określonym w polisie.
- 16.33. Pojęcie odszkodowań i świadczeń należnych – w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych – oraz świadczeń należnych – w przypadku ubezpieczenia na życie – jest zgodne z zasadą memoriałową stosowaną w rachunkach narodowych.

Skorygowane odszkodowania i świadczenia należne z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych

- 16.34. Odszkodowania i świadczenia można podzielić na wypłacone i należne. Odszkodowania i świadczenia należne odpowiadają kwotom należnym z tytułu objętego ubezpieczeniem ryzyka zrealizowanego w danym roku. Nie ma znaczenia, czy dane zdarzenie zostało zgłoszone przez posiadacza polisy. Część odszkodowań i świadczeń zostanie wypłacona w roku następnym lub nawet później. Z drugiej strony odszkodowania i świadczenia, które są wynikiem zdarzeń występujących w latach poprzednich, wypłacane są w roku bieżącym. Niezapłacona część odszkodowań i świadczeń należnych dodawana jest do rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.
- 16.35. Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, które stały się należne w danym roku kalendarzowym, mają następującą postać:
- odszkodowania i świadczenia wypłacone
- pomniejszone* o rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia na początek roku księgowego
- powiększone* o rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia na koniec roku księgowego.

W innym ujęciu mają one następującą postać:

odszkodowania i świadczenia wypłacone

powiększone o zmianę (plus przyrost lub minus zmniejszenie) rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.

- 16.36. Koszty związane z odszkodowaniami i świadczeniami, jakie ponosi ubezpieczyciel, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, nie są uwzględniane w odszkodowaniach i świadczeniach należnych. Koszty takie mogą obejmować: koszty akwizycji, obsługi polisy, obsługi inwestycji oraz obsługi szkód. Część kosztów może nie dać się wyodrębnić w źródłowych danych księgowych. Koszty zewnętrzne obejmują wydatki na prace, jakie ubezpieczyciel zlecił innej jednostce, a tym samym na rachunkach zapisuje się je jako zużycie pośrednie. Koszty wewnętrzne obejmują wydatki na prace wykonywane przez własnych pracowników ubezpieczyciela, w związku z czym na rachunkach zapisuje się je jako koszty pracy.
- 16.37. W przypadku katastrof poniesione straty nie mają wpływu na wartość odszkodowania. Straty z tytułu klęsk żywiołowych rejestruje się jako transfer kapitałowy od ubezpieczyciela do posiadacza polisy. Zaletą takiego zapisu jest to, że dochód do dyspozycji posiadacza polisy nie rośnie wbrew intuicji, co miałyby miejsce w przypadku innego sposobu rejestracji odszkodowań (zob. pkt 16.92 i 16.93).
- 16.38. Usługi ubezpieczeniowe wytwarzane są w sposób ciągły, a nie tylko w momencie powstania ryzyka. Wysokość odszkodowań i świadczeń należnych posiadaczom polis pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych różni się jednak z roku na rok, a poza tym mogą wystąpić zdarzenia skutkujące szczególnie wysokimi odszkodowaniami. Taka zmienność w zakresie odszkodowań i świadczeń nie ma jednak wpływu na aspekt ilościowy i cenowy usług ubezpieczeniowych. Ubezpieczyciele ustalają wysokość składek na podstawie własnych szacunków prawdopodobieństwa uznania zgłoszonych szkód. Z tego też powodu we wzorze stosowanym do obliczenia produkcji globalnej wykorzystywane są *skorygowane szkody i świadczenia należne*, stanowiące szacunek skorygowany o element zmienności odszkodowań i świadczeń.
- 16.39. Wielkość skorygowanych odszkodowań i świadczeń należnych można oszacować statystycznie, przewidując ją w oparciu o wcześniejsze wielkości odszkodowań i świadczeń. Przy uwzględnieniu danych historycznych dotyczących kwot odszkodowań i świadczeń do zapłacenia konieczne jest wzięcie pod uwagę, jaka część takich odszkodowań i świadczeń wchodzi w zakres polisy reasekuracyjnej ubezpieczyciela bezpośredniego. Na przykład, w przypadku gdy ubezpieczyciel bezpośredni ma polisę reasekuracji nadwyżek szkód (reasekuracji nieproporcjonalnej), określa wysokość składek na pokrycie szkód do poziomu maksymalnej szkody, jaką pokrywa jego polisa reasekuracyjna, powiększoną o składkę reasekuracyjną, jaką musi zapłacić. W przypadku posiadania polisy reasekuracji proporcjonalnej ustala on swe składki w taki sposób, by pokryć proporcjonalną część odszkodowań i świadczeń, jaką zobowiązany jest wypłacić, powiększoną o składkę reasekuracyjną.
- 16.40. Alternatywną metodą korekty odszkodowań i świadczeń należnych o element zmienności jest wykorzystanie danych księgowych ukazujących zmianę funduszy własnych i rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka). Rezerwy na wyrównanie szkodowości (ryzyka) to kwoty, jakie ubezpieczyciele przenoszą na przyszłe okresy zgodnie z wymogami prawnymi i administracyjnymi na pokrycie przyszłych, nietypowych lub niespodziewanie dużych szkód. Kwoty takie są włączone w zakres rezerw technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (AF.61).

Świadczenia należne z tytułu ubezpieczenia na życie

- 16.41. Świadczenia należne z tytułu ubezpieczenia na życie to kwoty do zapłacenia z tytułu polisy w danym okresie księgowym. W przypadku ubezpieczenia na życie nie zachodzi konieczność korekty o element nieprzewidzianej zmienności.
- 16.42. Kosztów związanych ze świadczeniami nie ewidencjonuje się w ramach świadczeń należnych; są one rejestrowane jako zużycie pośrednie i koszty pracy.

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

- 16.43. *Definicja:* Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe to kwoty przeniesione na przyszłe okresy przez ubezpieczyciela. Rezerwy takie stanowią aktywa dla posiadaczy polis oraz zobowiązania dla ubezpieczycieli. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe można podzielić na rezerwy ubezpieczenia na życie, rezerwy pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oraz rezerwy dotyczące rent dożywotnich.
- 16.44. Zgodnie z dyrektywą Rady 91/674/EWG⁽¹⁾ wyróżnia się siedem rodzajów rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Każdorazowo w bilansie wykazuje się kwotę brutto z reasekuracją, kwotę przeniesioną na reasekuratorów oraz kwotę netto. Wyróżnia się następujące siedem kategorii rezerw:

- a) rezerwa na niezarobione składki – różnica między składkami przypisanymi a zarobionymi. W zależności od przepisów krajowych rezerwa ta może obejmować oddzielny element związany z ryzykiem niewygasłym;

⁽¹⁾ Dyrektywa Rady 91/674/EWG z 19 grudnia 1991 r. w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń (Dz.U. L 374 z 31.12.1991, s. 7).

- b) rezerwy ubezpieczeń na życie – takie rezerwy odzwierciedlają wartość bieżącą przewidywanych przyszłych świadczeń (łącznie z, między innymi, przyznanymi premiami) pomniejszoną o wartość bieżącą przyszłych składek. Organy nadzoru mogą ustanowić pułap stopy dyskontowej stosowanej do obliczania wartości bieżącej;
- c) rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia – różnica między odszkodowaniami i świadczeniami należnymi i zapłaconymi. Jest równa łącznemu szacowanemu kosztowi końcowemu, jaki zakład ubezpieczeniowy ponosi w związku z likwidacją wszystkich szkód wynikających ze zdarzeń, które wystąpiły do końca roku budżetowego, zarówno zgłoszonych, jak i niezgłoszonych, pomniejszonemu o kwoty odszkodowań wypłaconych już z tytułu takich szkód;
- d) rezerwa na premie i rabaty (jeżeli nie wykazana w kategorii, o której mowa w lit. b) – obejmująca kwoty przeznaczone dla posiadaczy polis lub beneficjentów umów w postaci premii i rabatów, w zakresie, w jakim kwoty te nie zostały już przypisane posiadaczom polis i beneficjentom umów;
- e) rezerwa na wyrównanie szkodowości (ryzyka) obejmuje kwoty przeniesione na przyszłe okresy zgodnie z wymaganiami prawnymi lub administracyjnymi w celu wyrównania wahań współczynników szkodowości w przyszłych latach lub zabezpieczenia szczególnych rodzajów ryzyk. Rezerwa ta może nie być dopuszczona przez władze krajowe;
- f) wśród pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych można między innymi wyróżnić rezerwę na ryzyko niewygasłe, chyba że wchodzi ona w zakres kategorii, której mowa w lit. a). Pozycja ta może także obejmować rezerwy wiekowe, uwzględniające wpływ wieku na ilość zgłoszeń szkód, np. w związku z ubezpieczeniem zdrowotnym;
- g) rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie, w przypadku gdy ryzyko inwestycji ponosi posiadacz polisy. Pozycja ta obejmuje rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe utworzone w celu pokrycia zobowiązań wobec posiadaczy polis związanych z ubezpieczeniami na życie, gdy wartość zwrotu ustalana jest w stosunku do inwestycji, których ryzyko ponosi posiadacz polisy, bądź w stosunku do indeksu, jak w przypadku indeksowanego ubezpieczenia na życie. Pozycja ta obejmuje rezerwy techniczne dotyczące tontyn.

16.45. Przy określaniu zmian w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (F.61 i F.62) stosowanych do obliczania produkcji globalnej nie uwzględnia się zrealizowanych i niezrealizowanych zysków i strat z tytułu posiadania majątku.

Określanie produkcji globalnej ubezpieczeń

- 16.46. Ubezpieczyciele świadczą usługę ubezpieczenia na rzecz swoich klientów, ale nie pobierają z tego tytułu wyraźnie określonej opłaty.
- 16.47. Ubezpieczyciel pobiera składki i wypłaca odszkodowania lub świadczenia w przypadku zaistnienia zdarzenia objętego ubezpieczeniem. Odszkodowania lub świadczenia stanowią dla beneficjenta rekompensatę skutków finansowych zdarzenia objętego ubezpieczeniem.
- 16.48. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe to fundusze, które są przez ubezpieczycieli inwestowane w celu uzyskania dochodu. Środki te, wraz z dochodem z inwestycji (uzupełnienia do składek), stanowią zobowiązanie wobec beneficjentów.
- 16.49. W niniejszej sekcji opisano informacje niezbędne do obliczenia produkcji globalnej usług ubezpieczeń bezpośrednich i reasekuracji.

Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe

- 16.50. Produkcję globalną ubezpieczyciela stanowi usługa świadczona na rzecz beneficjentów.
- 16.51. W przypadku podejścia opartego na przewidywaniu wartości wzór stosowany do obliczenia produkcji ma następującą postać:

składki zarobione

powiększone o uzupełnienia do składek

pomniejszone o skorygowane odszkodowania i świadczenia należne;

gdzie skorygowane odszkodowania i świadczenia należne korygowane są o element zmienności szkodowości w oparciu o dane historyczne lub dane księgowe ukazujące zmiany funduszy własnych i rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka). Uzupełnienia do składek cechuje mniejsza zmienność niż odszkodowania i świadczenia, w związku z czym nie ma potrzeby dokonywania stosownej korekty. Przy szacowaniu wartości skorygowanych odszkodowań i świadczeń informacje porządkowane są według produktu, np. ubezpieczenia motoryzacyjne, ubezpieczenia budynków itp.

Jeżeli wymagane dane księgowe nie są dostępne, a historyczne dane statystyczne nie są wystarczające do określenia wiarygodnych przeciętnych szacunków produkcji globalnej, produkcję globalną pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych można oszacować jako sumę kosztów (w tym kosztów pośrednich, kosztów pracy i kosztów kapitałowych) z uwzględnieniem elementu „normalnych zysków”.

Ubezpieczenia na życie

16.52. Produkcję globalną w przypadku bezpośrednich ubezpieczeń na życie oblicza się oddzielnie jako:

składki zarobione

powiększone o uzupełnienia do składek

pomniejszone o należne świadczenia,

pomniejszone o przyrost (powiększone o zmniejszenie) rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz ubezpieczenia z udziałem ubezpieczonego w zysku.

16.53. W przypadku braku odpowiednich danych do wyliczenia ubezpieczenia na życie według powyższego wzoru stosuje się podejście oparte na sumie kosztów, podobne do podejścia określonego dla pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych uwzględnia się normalny zysk.

16.54. Obliczając produkcję globalną, nie można uwzględniać zysków i strat z tytułu posiadania majątku.

Reasekuracja

16.55. Wzór stosowany do obliczania produkcji globalnej w przypadku reasekuracji jest analogiczny do wzoru stosowanego przy ubezpieczeniach pośrednich. Ponieważ jednak podstawowym celem reasekuracji jest ograniczenie narażenia ubezpieczyciela bezpośredniego na ryzyko, reasekuratorzy w ramach prowadzonej działalności mają do czynienia standardowo z wyjątkowo dużymi kwotami odszkodowań. Z tego też powodu, a także dlatego, że rynek reasekuracji podzielony jest pomiędzy stosunkowo niewiele dużych firm na świecie, mniej prawdopodobne jest w przypadku reasekuratora, że poniesie niespodziewanie dużą stratę niż w przypadku ubezpieczyciela bezpośredniego, zwłaszcza w przypadku reasekuracji nadwyżek szkód.

16.56. Produkcję globalną w przypadku reasekuracji mierzy się w taki sam sposób, jak w przypadku bezpośrednich pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Pewne płatności są jednak charakterystyczne dla reasekuracji. Takie płatności to prowizje do zapłacenia ubezpieczycielowi bezpośrednio w ramach *reasekuracji proporcjonalnej* oraz podział zysków w przypadku *reasekuracji nadwyżek szkód*. Po ich uwzględnieniu produkcję globalną reasekuracji oblicza się jako:

składki zarobione pomniejszone o prowizje do zapłacenia

powiększone o uzupełnienia do składek

pomniejszone o skorygowane odszkodowania i świadczenia należne oraz podział zysków.

TRANSAKcje ZWIĄZANE Z POZOSTAŁYMI UBEZPIECZENIAMI MAJĄTKOWYMI I OSOBOWYMI

16.57. Niniejsza sekcja dotyczy zestawu pozycji stosowanych do rejestrowania konsekwencji polis pozostałych ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Umowy o takie ubezpieczenia mogą być zawierane przez przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe jako osoby indywidualne oraz przez jednostki z sektora zagranicy. Jeżeli jednak umowa ubezpieczenia zawarta przez członka gospodarstwa domowego daje się zaklasyfikować do ubezpieczeń społecznych, to mają do niej zastosowanie pozycje przedstawione w rozdziale 17.

Rozdział produkcji globalnej ubezpieczeń wśród użytkowników

16.58. Produkcja globalna ubezpieczycieli oferujących pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe opisana jest w pkt 16.51. Wartość produkcji globalnej ubezpieczycieli rejestrowana jest jako rozchód w następujący sposób:

a) zużycie pośrednie przedsiębiorstw, obejmujące następujące sektory: przedsiębiorstw niefinansowych (S.11), instytucji finansowych (S.12), instytucji rządowych i samorządowych (S.13), gospodarstw domowych jako pracodawców (S.141) i osób pracujących na własny rachunek (S.142) lub instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (S.15);

b) spożycie gospodarstw domowych jako osób indywidualnych (S.143 i S.144); lub

c) eksport do posiadaczy polis będących nierezydentami (S.2).

16.59. Wartość produkcji globalnej rozdzielana jest między użytkowników w zależności od rodzaju ubezpieczenia.

16.60. Wartość produkcji globalnej może być także przypisana posiadaczom polis, jako rozchody, proporcjonalnie do faktycznych składek, jakie mają oni do zapłacenia.

16.61. Do spożycia pośredniego produkcja globalna jest przypisywana w rozbiciu na gałęzie.

Usługi ubezpieczeniowe świadczone na rzecz zagranicy i przez zagranicę

16.62. Ubezpieczyciele będący rezydentami mogą świadczyć usługi ubezpieczenia na rzecz gospodarstw domowych i przedsiębiorstw sektora zagranicy, zaś przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe rezydentów mogą kupować takie usługi od ubezpieczycieli z sektora zagranicy. Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis przez ubezpieczycieli będących rezydentami obejmują przypisanie posiadaczom polis z sektora zagranicy. Tacy posiadacze polis będący nierezydentami płacą wówczas ubezpieczycielowi będącemu rezydentem także uzupełnienia do składek.

16.63. Podobne względy mają zastosowanie w odniesieniu do przedsiębiorstw i gospodarstw domowych rezydentów zawierających umowę ubezpieczenia z ubezpieczycielami będącymi nierezydentami. Posiadacze polisy będący rezydentami otrzymują przypisany umownie dochód z inwestycji z zagranicy oraz wpłacają składki i uzupełnienia na rzecz zagranicy. Oszacowanie rozmiaru takich przepływów sprawia trudność, zwłaszcza w przypadku, gdy nie ma ubezpieczyciela będącego rezydentem, który mógłby posłużyć za odniesienie do porównań. Do określania szacunków dotyczących gospodarki krajowej można wykorzystać dane dotyczące kontrpartnerów. W takim przypadku konieczne są dane o poziomie transakcji rezydentów, a stosunek uzupełnień składek do faktycznych składek w gospodarce, w której świadczone są usługi, można wykorzystać do oszacowania dochodów z inwestycji do otrzymania oraz uzupełnień do składek do zapłacenia.

Zapisy księgowo

16.64. W przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, które nie wchodzą w zakres ubezpieczeń społecznych, rejestruje się łącznie sześć par transakcji – dwie pary dotyczące pomiaru produkcji i spożycia dla usługi ubezpieczenia, trzy pary dotyczące podziału oraz jedną na rachunku finansowym. W wyjątkowych okolicznościach na rachunku kapitałowym rejestruje się siódmą transakcję dotyczącą podziału. Wartość produkcji globalnej działalności, dochód z inwestycji do przypisania posiadaczom polis oraz wysokość opłaty za usługę dla pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oblicza się w sposób przedstawiony poniżej.

16.65. Transakcje dotyczące produkcji i spożycia to:

- a) ponieważ każdorazowo działalność jednostek instytucjonalnych będących rezydentami podejmowana jest przez ubezpieczycieli, produkcja globalna (P.1) rejestrowana jest na rachunku produkcji ubezpieczycieli;
- b) usługa może zostać skonsumowana przez każdy sektor gospodarki lub zagranicę; wartość usługi jest do zapłacenia ubezpieczycielom. Płatności ze strony przedsiębiorstw stanowią spożycie pośrednie (P.2), rejestrowane na ich rachunku produkcji. Płatności ubezpieczeniowe dokonywane przez gospodarstwa domowe jako osoby indywidualne stanowią spożycie (P.3), rejestrowane na rachunku wykorzystania dochodów. Płatności ze strony zagranicy rejestrowane są jako eksport usług (P.62) na rachunku wymiany towarów i usług z zagranicą.

16.66. Transakcje podziału stanowią dochód z inwestycji przypisywany posiadaczom polis w odniesieniu do pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, składek na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oraz odszkodowań i świadczeń ubezpieczeniowych:

- a) dochody z inwestycji rezerw technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych przypisywane są posiadaczom polis (D.441). W związku z tym rejestruje się je jako do zapłacenia przez ubezpieczycieli oraz do otrzymania przez wszystkie sektory instytucjonalne i zagranicę. Dochody z inwestycji rozdzielane są między posiadaczy polis proporcjonalnie do ich rezerw technicznych pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, lub proporcjonalnie do faktycznie przypisanej składki (do zapłacenia). Oba rodzaje kwot, tj. do zapłacenia i do otrzymania, rejestruje się na rachunku podziału pierwotnego dochodów;
- b) składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.711) to kwoty składek i dochodów z inwestycji wykorzystywane na pokrycie kosztów finansowych ubezpieczycieli. Takie składki oblicza się jako składki zarobione powiększone o uzupełnienia do składek, pomniejszone o wartość produkcji globalnej ubezpieczycieli. Składki te rejestrowane są jako do zapłacenia przez wszystkie sektory gospodarki lub zagranicę oraz do otrzymania przez ubezpieczycieli. Rozdział składek na udziale własnym między sektory odbywa się zgodnie z rozdziałem produkcji globalnej;
- c) odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.721) to kwoty, jakie ubezpieczyciele są zobowiązani wypłacić posiadaczowi polisy w przypadku wystąpienia zdarzenia. Odszkodowania i świadczenia takie rejestrowane są jako do otrzymania przez wszystkie sektory gospodarki i zagranicę oraz do zapłacenia przez ubezpieczycieli. Zarówno odszkodowania, jak i składki na udziale własnym rejestruje się na rachunku podziału wtórnego dochodów. Część szkód powstaje w związku z uszkodzeniem mienia osób trzecich lub obrażeniami ciała spowodowanymi przez posiadacza polisy. W takich przypadkach uzasadnione zgłoszenia szkody są rejestrowane jako odszkodowania i świadczenia do zapłacenia bezpośrednio przez ubezpieczyciela na rzecz osoby poszkodowanej, a nie pośrednio poprzez posiadacza polisy;
- d) odszkodowania wynikające ze strat z tytułu klęsk żywiołowych to pozostałe transfery kapitałowe (D.99), a nie transfery bieżące, w związku z czym rejestrowane są na rachunku kapitałowym jako do zapłacenia przez ubezpieczycieli posiadaczom polis;
- e) w bilansie finansowym rejestrowane są rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (AF.61). Rezerwy takie zapisuje się jako zobowiązania ubezpieczycieli i aktywa wszystkich sektorów i zagranicy. Na rezerwy te składają się przedpłaty składek oraz wypłaty odszkodowań i świadczeń. Rozbicie tej kategorii nie jest wymagane, mimo że oba składniki potrzebne są do obliczenia składek zarobionych oraz odszkodowań i świadczeń należnych.

16.67. W tabelicy 16.1 pokazano przykładowe zaksięgowanie takich przepływów.

Tablica 16.1 — Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe

Ogółem	Rozchody					Przychody					Ogółem		
	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15		S.1	
Odpowiednie pozycje w:	Rachunek zagranicy	Gospodarstwa ogółem	NKgd	Gospodarstwa domowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Rachunek i pozycje bilansujące	Odpowiednie pozycje w:				
	Rachunek i usług								Gospodarka ogółem	Rachunek zagranicy	Rachunek i usług		
0	0							Rachunek zewnętrżny					
0	0						P.62	Eksport usług				0	0
							P.72	Import usług				0	0
6	6						P.1	Rachunek produkcji					
4	0	4	0	3	0	0	1	Produkcja globalna	6			6	4
							P.2	Zużycie pośrednie					
								Rachunek podziału pierwotnego					
6	6						D.441	dochodów					
								Dochody z tytułu własności przy-	5	0	0	1	0
								pisane					
								posiadaczom polis ubezpiecze-					
								niowych					
								Rachunek podziału wtórnego					
								dochodów					
44	1	43	0	31	4	0	8	Składki na udziale własnym z	44			44	44
							D.711	tytułu pozostałych ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					
45	0	45				45	D.721	Odszkodowania i świadczenia z	6	0	1	35	0
								tytułu pozostałych ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					
								Rachunek wykorzystania					
								dochodów do dyspozycji					
2							P.3	Spożycie				2	2
								Bilans finansowy (otwarcia)					
74	0	74	0	40	0	9	25	Rezerwy techniczne pozostałych	74			74	74
							AF.61	ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					
81	0	81	0	44	0	11	26	Bilans finansowy (zamknięcia)				81	81
							AF.61	Rezerwy techniczne pozostałych	81			81	81
								ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					
								Transakcje finansowe					
7	0	7	0	4	0	2	1	Rezerwy techniczne pozostałych	7			7	7
							F.61	ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					
								Rachunek przeszacowań					
0	0	0	0	0	0	0	0	Rezerwy techniczne pozostałych	0			0	0
							AF.61	ubezpieczeń					
								osobowych i majątkowych					

TRANSAKcje W RAMACH UBEZPIECZEŃ NA ŻYCIE

- 16.68. W sekcji tej opisano, w jaki sposób zapisy dotyczące ubezpieczeń na życie różnią się od zapisów dla pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. W przypadku ubezpieczenia na życie świadczenia z tytułu polisy traktuje się jako zmiany majątku, rejestrowane na rachunku finansowym. W przypadku polis wchodzących w zakres ubezpieczeń społecznych świadczenia w formie emerytur i rent rejestrowane są jako dochód na rachunku podziału wtórnego dochodów. Powodem takiego różnego potraktowania jest to, że w przypadku ubezpieczeń innych niż społeczne umowa ubezpieczenia zawierana jest wyłącznie z inicjatywy posiadacza polisy. W przypadku ubezpieczeń wchodzących w zakres ubezpieczeń społecznych występuje element interwencji strony trzeciej, zazwyczaj sektora instytucji rządowych i samorządowych lub pracodawcy, polegającej na zachęcaniu lub zobowiązaniu posiadacza polisy do odkładania rezerwy na świadczenia emerytalne. Ubezpieczenia społeczne opisano w rozdziale 17.
- 16.69. Posiadacz polisy ubezpieczenia na życie jest osobą klasyfikowaną do sektora gospodarstw domowych (S.143 lub S.144). W przypadku gdy zakład pracy wykupuje polisę ubezpieczenia na życie dla swojego pracownika, zawierana jest umowa ubezpieczenia terminowego, a nie ubezpieczenia na życie. Transakcje w zakresie ubezpieczeń na życie zawierane są zatem wyłącznie między ubezpieczycielami (podsektor instytucji ubezpieczeniowych, S.128) a gospodarstwami domowymi rezydentów jako osobami indywidualnymi (S.143 i S.144), o ile nie stanowią one przedmiotu eksportu do gospodarstw domowych nierezydentów (sektor zagranicy, S.2). Wartości produkcji globalnej ubezpieczeń na życie odpowiada wartość spożycia gospodarstw domowych oraz eksportu usług, zgodnie z podejściem stosowanym w przypadku pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Dochód z inwestycji przypisany posiadaczom polis traktuje się jako uzupełnienia do składek. Składek oraz odszkodowań i świadczeń w przypadku ubezpieczeń na życie nie wykazuje się jednak oddzielnie i nie traktuje ich jako transferów bieżących. Są one natomiast składnikami transakcji netto rejestrowanej na rachunku finansowym, w przypadku której aktywami finansowymi są uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich.
- 16.70. Na rachunkach rejestruje się cztery pary transakcji – dwie dotyczą produkcji i konsumpcji usługi ubezpieczeniowej, jedna ukazuje przypisanie dochodów z inwestycji posiadaczom polisy, jedna – zmianę uprawnień z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich:
- produkcja (P.1) globalna ubezpieczeń na życie jest rejestrowana na rachunku produkcji ubezpieczycieli;
  - wartość skonsumowanych usług rejestrowana jest jako spożycie (P.3) gospodarstw domowych na rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji lub jako do zapłacenia przez zagranicę, i traktowana jako eksport usług (P.62) do gospodarstw domowych nierezydentów. Płatności dokonywane przez gospodarstwa domowe na rzecz ubezpieczycieli będących nierezydentami stanowią import usług (P.72);
  - dochód uzyskany z tytułu inwestowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych przypisywany posiadaczom polis (D.441) rejestruje się na rachunku podziału pierwotnego dochodów. Premie przyznane w związku z ubezpieczeniami na życie traktuje się jako rozdzielone między posiadaczy polis, nawet jeżeli ich wysokość przekracza dochód z inwestycji uzyskany przez instytucję przyznającą premię. Dochód z inwestycji rejestruje się jako do zapłacenia przez ubezpieczycieli i do otrzymania przez gospodarstwa domowe rezydentów lub nierezydentów w sektorze zagranicy. Dochody z inwestycji rozdzielane są między posiadaczy polis proporcjonalnie do ich rezerw technicznych ubezpieczeń na życie, lub, w przypadku braku stosownych informacji, proporcjonalnie do przypisanych składek;
  - bilans finansowy zawiera pozycje dotyczące rezerw technicznych ubezpieczeń na życie oraz uprawnień z tytułu rent dożywotnich (AF.62). Rezerwy takie zapisuje się jako zobowiązania ubezpieczycieli i aktywa gospodarstw domowych i zagranicy. Kwoty te odzwierciedlają element oszczędności występujący w przypadku ubezpieczeń na życie. Uwzględnione są tu także przedpłaty składek oraz wypłata świadczeń. Nie jest wymagane rozbitcie tej kategorii, mimo że oba składniki potrzebne są do obliczania składek zarobionych i świadczeń należnych.
- 16.71. Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie i uprawnienia z tytułu rent dożywotnich wynikają z polis, które w określonym terminie przynoszą określoną kwotę ryczałtową. Taką kwotę ryczałtową można wykorzystać do zakupu renty dożywotniej, która z kolei powoduje konwersję kwoty ryczałtowej do strumienia płatności. Warunkowe uprawnienia indywidualnych posiadaczy polis – kwota do otrzymania z nastaniem lub po przekroczeniu terminu wymagalności w postaci płatności ryczałtowej lub renty dożywotniej – nie są dołączane do wartości zobowiązań ubezpieczyciela. Różnicę określa się na podstawie warunkowości i obliczonej wartości bieżącej. Kwota zgłaszana w ramach uprawnień z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich określana jest zgodnie z zasadami rachunkowości stosowanymi przez ubezpieczycieli.

16.72. Przykład takich przepływów pokazano w tablicy 16.2.

Tablica 16.2 — Ubezpieczenia na życie

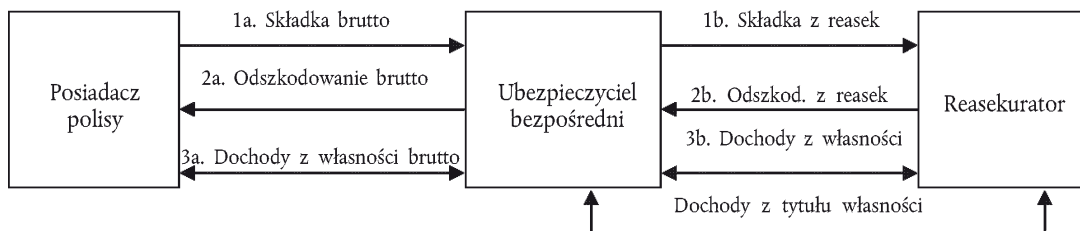
		Rozchody lub aktywa						Przychody lub zobowiązania										
		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1						
		Odpowiednie pozycje w:		Gospodarstwa domowe		Instytucje rządowe	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje rządowe		Gospodarstwa domowe	Instytucje finansowe	Gospodarka ogółem	Rachunek zagranicy	Rachunek usług	Ogółem		
		Rachunek usług	Rachunek zagranicy	Gospodarka ogółem	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe		Instytucje finansowe	Instytucje rządowe	Gospodarstwa domowe	Instytucje finansowe	Gospodarka ogółem	Rachunek zagranicy	Rachunek usług	Ogółem	
		Transakcje i pozycje bilansujące																
		<i>Rachunek zewnętrzny</i>																
	P.62	Eksport usług																
	P.72	Import usług																
	P.1	<i>Rachunek produkcji</i>																
		Produkcja globalna																
		<i>Rachunek podziału pierwotnego</i>																
		dochodów																
	D.441	Dochody z tytułu własności przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych																
		<i>Rachunek wykorzystania dochodów</i>																
		do dyspozycji																
	P.3	Spozycie																
		<i>Bilans finansowy (otwarcia)</i>																
	AF.62	Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie																
		<i>Bilans finansowy (zamknięcia)</i>																
	AF.62	Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie																
		<i>Transakcje finansowe</i>																
	F.62	Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie																
	AF.62	Rachunek przeszacowań																
		Rezerwy techniczne ubezpieczeń na życie																

TRANSAKcje ZWIĄZANE Z REASEKURACJĄ

- 16.73. Rachunki reasekuratorów są w dużym stopniu analogiczne do rachunków ubezpieczycieli bezpośrednich. Jedyna różnica polega na tym, że transakcje w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich z posiadaczami polis, którzy sami nie są podmiotami świadczącymi usługi ubezpieczeniowe, zastępuje się transakcjami ubezpieczeniowymi pomiędzy reasekuratorami a ubezpieczycielami bezpośrednimi.
- 16.74. Transakcje ubezpieczeniowe rejestruje się brutto z reasekuracją. Składki są w pierwszej kolejności do zapłacenia ubezpieczycielowi bezpośredniemu, który następnie może przekazać pewną część składek reasekuratorowi (cesja), który z kolei może przekazać ich mniejszą część innemu reasekuratorowi itd. (retrocesja). Ta sama zasada dotyczy odszkodowań lub świadczeń. Ujęcie brutto jest zgodne z punktem widzenia pierwotnego posiadacza polisy. Posiadacz polisy nie jest zwykle świadomy kwot przeniesionych przez ubezpieczyciela bezpośredniego na reasekuratora, a w przypadku upadłości reasekuratora ubezpieczyciel bezpośredni pozostaje zobowiązany do zapłacenia pełnej kwoty odszkodowań i świadczeń od przeniesionego ryzyka.
- 16.75. Produkcję globalną w przypadku ubezpieczeń bezpośrednich oblicza się brutto z reasekuracją. Alternatywne obliczenia z odjęciem reasekuracji wykazywałyby część składek bezpośrednich posiadaczy polis płaconych ubezpieczycielowi bezpośredniemu oraz część płaconą reasekuratorowi, ale taki sposób rejestrowania, nazywany „rejestrowaniem netto”, nie jest dozwolony.

Widać to w schemacie 1 poniżej.

Schemat 1 — Przepływy między posiadaczami polis, ubezpieczycielami bezpośrednimi i reasekuratorami

16.76. Schemat 1 podsumowuje następujące przepływy:

- 1 posiadacz polisy dokonuje płatności składki brutto z reasekuracją na rzecz ubezpieczyciela bezpośredniego (1a), który przenosi związaną z reasekuracją część składki brutto na reasekuratora (1b);
  - 2 podobnie rejestruje się wypłatę odszkodowania, ale w przeciwnym kierunku. Odszkodowanie wypłaca reasekurator ubezpieczycielowi bezpośredniemu (2b). Ubezpieczyciel bezpośredni dodaje do tej kwoty własne odszkodowanie wypłacane posiadaczowi polisy (2a);
  - 3 zarówno ubezpieczyciel bezpośredni, jak i reasekurator osiągnęli dochody z tytułu własności poprzez inwestowanie swoich rezerw technicznych. Reasekurator dokonuje transferu tych dochodów z tytułu własności na rzecz ubezpieczyciela bezpośredniego (3b), który następnie dodaje tę kwotę do uzyskanych przez siebie dochodów z tytułu własności i przekazuje posiadaczowi polisy (3a).
- 16.77. Wszystkie przepływy brutto między posiadaczem polisy a ubezpieczycielem bezpośrednim obejmują odpowiednie kwoty przepływów pomiędzy ubezpieczycielem bezpośrednim i reasekuratorem, dlatego strzałki te pokazano na schemacie jako grubsze.
- 16.78. Podobnie jak w przypadku ubezpieczenia bezpośredniego, na przykład w wyniku poważnej katastrofy, część odszkodowań i świadczeń z tytułu reasekuracji rejestruje się nie jako transfery bieżące, ale jako transfery kapitałowe.
- 16.79. Cała produkcja globalna reasekuratora stanowi zużycie pośrednie ubezpieczyciela bezpośredniego posiadającego polisę reasekuracyjną. Jak zauważono powyżej, wiele umów o reasekurację zawieranych jest między ubezpieczycielami, którzy są rezydentami w różnych gospodarkach. W takich przypadkach wartość produkcji globalnej stanowi zatem import ubezpieczyciela zawierającego umowę o reasekurację oraz eksport reasekuratora.
- 16.80. Rejestrowanie przepływów związanych z reasekuracją przypomina rejestrowanie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, ale posiadaczem polisy reasekuracyjnej jest zawsze inny ubezpieczyciel.
- 16.81. Transakcje dotyczące produkcji i spożycia:

- a) produkcja globalna (P.1) jest rejestrowana na rachunku produkcji reasekuratorów. Usługi w zakresie reasekuracji są często świadczone przez reasekuratorów będących nierezydentami i w takim przypadku są rejestrowane jako import usług (P.72);

- b) usługa świadczona przez reasekuratora może zostać skonsumowana wyłącznie przez ubezpieczyciela bezpośredniego lub innego reasekuratora. Jeżeli posiadacz polisy jest rezydentem, korzystanie z usługi reasekuracji jest rejestrowane jako zużycie pośrednie (P.2) jednostki posiadającej polisę. Jeżeli posiadacz polisy jest nierezydentem, korzystanie z tej usługi jest rejestrowane jako eksport usług (P.62).
- 16.82. Transakcje podziału obejmują dochody z inwestycji przypisywane posiadaczom polis w odniesieniu do reasekuracji, składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji oraz odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji:
- a) dochód z inwestycji (D.441) uzyskane przez reasekuratorów z inwestowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych związanych z reasekuracją jest do zapłacenia posiadaczom polis, którzy mogą być ubezpieczycielami bezpośrednimi lub reasekuratorami. Zarówno reasekuratorzy, jak i ubezpieczyciele bezpośredni mogą być rezydentami lub nierezydentami;
- b) składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.712) są do zapłacenia przez posiadaczy polis i do otrzymania przez reasekuratorów. Zarówno jednostka, która ma dokonać płatności, jak i jednostka, która ma ją otrzymać, może być nierezydentem;
- c) odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (D.722) są do zapłacenia przez reasekuratorów i do otrzymania przez posiadaczy polis będących rezydentami lub nierezydentami. Zarówno odszkodowania i świadczenia, jak i składki na udziale własnym rejestruje się na rachunku podziału wtórnego dochodów;
- d) w bilansie finansowym wykazane są rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe związane z reasekuracją (AF.61 – „rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych”). Rezerwy takie rejestruje się jako zobowiązania reasekuratorów i aktywa posiadaczy polis. Tacy posiadacze polis mogą być ubezpieczycielami bezpośrednimi lub reasekuratorami.
- 16.83. Prowizje do zapłacenia przez reasekuratorów ubezpieczycielowi jako posiadaczowi polisy reasekuracyjnej traktowane są jak zniżki składek do zapłacenia reasekuratorom. Podział zysków do zapłacenia przez reasekuratora ubezpieczycielowi bezpośredniemu jest rejestrowany jako transfer bieżący. Chociaż są one rejestrowane inaczej, zarówno prowizje do zapłacenia, jak i podział zysków zmniejszają produkcję globalną reasekuratora.
- 16.84. Jeżeli odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich są traktowane nie jako transfery bieżące, ale jako transfery kapitałowe, odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji dotyczące tego samego zdarzenia są również traktowane jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99).

TRANSAKcje ZWIĄZANE Z POMOCNICZYMI INSTYTUCJAMI UBEZPIECZENIOWYMI

- 16.85. Produkcja globalna pomocniczych usług ubezpieczeniowych jest wyceniana w oparciu o naliczone opłaty lub prowizje. W przypadku instytucji niekomercyjnych działających jako stowarzyszenia gospodarcze dla instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych produkcja globalna jest wyceniana według kwot składek członkowskich zapłaconych przez członków stowarzyszeń. Ta produkcja globalna jest wykorzystywana jako zużycie pośrednie przez członków stowarzyszeń.

RENTY DOŻYWOTNIE

- 16.86. Najprostszym przypadkiem ubezpieczenia na życie jest ubezpieczenie, w ramach którego posiadacz polisy przekazuje przez pewien czas strumień płatności na rzecz ubezpieczyciela w zamian za jednorazową płatność otrzymaną jako odszkodowanie lub świadczenie w określonym momencie w przyszłości. W przypadku najprostszej formy renty dożywotniej odpowiednik posiadacza polisy, zwany beneficjentem renty dożywotniej, płaci ubezpieczycielowi jednorazową kwotę ryczałtową i w zamian otrzymuje strumień płatności przez określony czas lub przez resztę swojego życia, lub przez resztę życia zarówno swojego, jak i wyznaczonej innej osoby.
- 16.87. Renty dożywotnie są organizowane przez ubezpieczycieli i są środkiem zarządzania ryzykiem. Beneficjent renty dożywotniej unika ryzyka, zgadzając się na znany strumień płatności (znany w ujęciu bezwzględny lub określony wzorem, np. indeksowany) w zamian za pojedynczą płatność. Ubezpieczyciel podejmuje ryzyko uzyskania większego dochodu z inwestowania pojedynczej wpłaty niż wynoszą płatności w postaci strumienia płatności dla beneficjenta renty dożywotniej. Przy określaniu strumienia płatności uwzględnia się średnie dalsze trwanie życia.
- 16.88. W momencie zawarcia umowy o świadczenie renty dożywotniej następuje transfer funduszy z gospodarstwa domowego do ubezpieczyciela. Jednak w wielu przypadkach może to być po prostu zamiana kwoty ryczałtowej do zapłacenia przez tego lub innego ubezpieczyciela w terminie zapadalności zwykłego ubezpieczenia na życie na rentę dożywotnią. W takim przypadku nie jest konieczne rejestrowanie płatności ryczałtowej i nabycia renty dożywotniej; nastąpi po prostu zmiana z rezerw ubezpieczenia na życie na rezerwy rent dożywotnich w podsektorze ubezpieczycieli i funduszy emerytalno-rentowych. Wykup renty dożywotniej niezależnie od zapadalności zwykłej polisy ubezpieczeniowej na życie jest rejestrowany jako para transakcji finansowych pomiędzy gospodarstwem domowym a ubezpieczycielem. Gospodarstwo domowe dokonuje płatności na rzecz ubezpieczyciela, a w zamian otrzymuje aktywa wynikające z warunków renty dożywotniej. Ubezpieczyciel otrzymuje aktywa finansowe od gospodarstwa domowego i zaciąga wobec niego zobowiązanie.

- 16.89. Wypłata renty dożywotniej ustaje z chwilą śmierci beneficjenta, kiedy to dokonuje się transferu do ubezpieczyciela wszystkich pozostałych rezerw beneficjenta danej renty. Zakładając jednak, że ubezpieczyciel trafnie przewidział średnie dalsze trwanie życia dla grupy beneficjentów renty dożywotniej jako całości, średnia wartość funduszy w chwili śmierci jest równa zeru. Jeżeli zmienia się średnie dalsze trwanie życia, konieczne są zmiany w rezerwach. W przypadku zawartych już umów o świadczenie rent dożywotnich wydłużenie średniego dalszego trwania życia zmniejszy kwotę dostępną ubezpieczycielowi jako opłata za usługę i może spowodować jej wartość ujemną. W takim przypadku ubezpieczyciel będzie musiał korzystać z własnych funduszy, mając nadzieję, że odbuduje je w przyszłości, wprowadzając wyższe opłaty za usługi w przypadku nowych rent dożywotnich.

REJESTRACJA ODSZKODOWAŃ I ŚWIADCZEŃ Z TYTUŁU POZOSTAŁYCH UBEZPIECZEŃ OSOBOWYCH I MAJĄTKOWYCH

Traktowanie skorygowanych odszkodowań i świadczeń

- 16.90. Odszkodowania i świadczenia rejestruje się zwykle w momencie wystąpienia powiązanego zdarzenia. Zasadę tę stosuje się nawet wtedy, gdy w przypadku sporu co do szkody jej likwidacja może nastąpić wiele lat po danym zdarzeniu. Wyjątek czyni się w przypadkach, gdy możliwość zgłoszenia szkody uznaje się dopiero po długim czasie od wystąpienia zdarzenia. Na przykład ważną serię szkód uznano dopiero po ustaleniu, że narażenie na działanie azbestu jest przyczyną poważnej choroby, i stwierdzeniu, że stanowi ono podstawę do odszkodowań i świadczeń w ramach polisy ubezpieczeniowej ważnej w momencie narażenia. W takich przypadkach odszkodowanie lub świadczenie jest rejestrowane w momencie przyjęcia zobowiązania przez instytucję ubezpieczeniową. Może to nastąpić w innym momencie niż uzgodnienie wielkości odszkodowania lub świadczenia bądź jego wypłata.
- 16.91. Ponieważ we wzorze stosowanym do obliczenia produkcji globalnej stosuje się skorygowane, a nie faktyczne odszkodowania i świadczenia, składki na udziale własnym oraz odszkodowania i świadczenia są w danym okresie równe tylko w przypadku, gdy faktyczne odszkodowania i świadczenia są równe spodziewanym odszkodowaniom i świadczeniom. Powinny być one jednak w przybliżeniu równe w okresie wieloletnim z wyłączeniem roku, w którym zarejestrowana została katastrofa.

Traktowanie strat z tytułu klęsk żywiołowych

- 16.92. Odszkodowania i świadczenia są rejestrowane jako transfery bieżące do zapłacenia przez ubezpieczyciela posiadaczowi polisy. Tylko w następstwie poważnej katastrofy odszkodowania i świadczenia rejestruje się nie jako transfery bieżące, ale jako pozostałe transfery kapitałowe (D.99). Kryteria oceny, kiedy skutki katastrofy należy traktować w ten sposób, muszą być dostosowane do warunków krajowych, a to może się wiązać z liczbą posiadaczy polis dotkniętych tą katastrofą oraz z rozmiarami zniszczeń. Uzasadnieniem rejestrowania w tym przypadku odszkodowań i świadczeń jako transferów kapitałowych jest fakt, że wiele odszkodowań i świadczeń dotyczy zniszczenia lub poważnego uszkodzenia aktywów takich jak budynki mieszkalne oraz pozostałe budynki i budowle.
- 16.93. W następstwie katastrofy całkowita nadwyżka odszkodowań i świadczeń nad składkami jest rejestrowana jako transfer kapitałowy od ubezpieczyciela do posiadacza polisy. Informacje na temat wysokości odszkodowań i świadczeń do wypłacenia w ramach polis ubezpieczeniowych uzyskuje się od sektora ubezpieczeń. Jeśli sektor ubezpieczeń nie może dostarczyć tych informacji, jedną z metod oszacowania wysokości odszkodowań i świadczeń związanych z katastrofą jest obliczenie różnicy między odszkodowaniami i świadczeniami skorygowanymi oraz faktycznymi w okresie katastrofy.

ROZDZIAŁ 17

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE WRAZ Z EMERYTURAMI I RENTAMI

WPROWADZENIE

- 17.01. *Definicja:* Systemy ubezpieczeń społecznych są systemami, w których uczestnicy są zobowiązani lub zachęceni przez osobę trzecią do ubezpieczenia się od pewnych ryzyk społecznych lub okoliczności, które mogą mieć znaczący wpływ na ich sytuację lub sytuację osób na ich utrzymaniu. W systemach tych składki na ubezpieczenia społeczne są opłacane przez pracowników lub inne osoby, lub przez pracodawców w imieniu ich pracowników, aby zapewnić uprawnienie do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, w obecnym okresie lub kolejnych okresach, dla pracowników lub innych osób opłacających składki, osób na ich utrzymaniu oraz osób uprawnionych do świadczeń z tytułu śmierci bliskiego. Składki w systemach ubezpieczeń społecznych mogą być również opłacane przez osoby pracujące na własnych rachunek lub osoby niezatrudnione, lub w imieniu tych osób.
- 17.02. Istnieją dwa rodzaje systemów ubezpieczeń społecznych:
- pierwszy to systemy zabezpieczenia społecznego, obejmujące całe społeczeństwo lub dużą jego część, tworzone, kontrolowane i finansowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych. Emerytury i renty należne w ramach tych systemów mogą, ale nie muszą być powiązane z poziomem wynagrodzeń beneficjenta lub z historią zatrudnienia. Świadczenia inne niż emerytalno-rentowe są rzadziej powiązane z poziomem wynagrodzenia;
  - drugi rodzaj to systemy związane z zatrudnieniem. Systemy te wynikają z relacji pracodawca-pracownik w zakresie przyznawania emerytur i rent oraz ewentualnie innych uprawnień stanowiących element warunków zatrudnienia, w przypadku których odpowiedzialność za wypłatę świadczeń nie przechodzi na sektor instytucji rządowych i samorządowych na mocy przepisów w zakresie zabezpieczenia społecznego.
- 17.03. Zakres systemów ubezpieczeń społecznych różni się w poszczególnych państwach; różnice mogą występować także między poszczególnymi systemami w danym państwie. Przykłady systemów:
- sektor instytucji rządowych i samorządowych zobowiązuje wszystkich pracowników do uczestnictwa w systemie zabezpieczenia społecznego;
  - pracodawcy uzależniają zatrudnienie od uczestnictwa pracowników w systemie ubezpieczeń społecznych wskazanym przez pracodawcę;
  - pracodawca zachęca pracowników do udziału w systemie przez opłacanie składek w imieniu pracownika;
  - związek zawodowy negocjuje korzystne ubezpieczenie, dostępne tylko dla członków tego związku zawodowego; lub
  - systemy inne niż systemy zabezpieczenia społecznego mogą być organizowane przez instytucje ubezpieczeniowe w formie polisy grupowej lub polisy indywidualnych lub mogą być zarządzane przez instytucję ubezpieczeniową za opłatą. Systemy mogą być również zarządzane przez pracodawcę bezpośrednio w jego własnym imieniu, przez pracodawców w imieniu pracowników i osób na ich utrzymaniu lub przez inne podmioty w imieniu określonej grupy.

Tablica 17.1 – Systemy ubezpieczeń społecznych

Typy ubezpieczenia	Charakterystyka	Forma organizacji	Sektor/Podsektor
Zabezpieczenie społeczne	Sektor instytucji rządowych i samorządowych zobowiązuje uczestników systemu do ubezpieczenia od określonych rodzajów ryzyka	Organizowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych za pośrednictwem funduszy zabezpieczeń społecznych	Fundusze zabezpieczenia społecznego (S.1314)
Systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem, inne niż zabezpieczenie społeczne	Pracodawcy mogą uzależnić zatrudnienie od tego, czy pracownik ubezpieczy się od określonych rodzajów ryzyka	Organizowane przez pracodawców w imieniu ich pracowników oraz osób na ich utrzymaniu lub przez inne podmioty w imieniu określonej grupy	Sektor lub podsektor pracodawcy, instytucji ubezpieczeniowych, funduszy emerytalno-rentowych lub instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

Systemy ubezpieczeń społecznych, pomoc społeczna oraz indywidualne polisy ubezpieczeniowe

- 17.04. Pomoc społeczna nie jest elementem ubezpieczeń społecznych. Świadczenia z pomocy społecznej są wypłacane niezależnie od uczestnictwa w systemie ubezpieczeń społecznych, czyli bez wpłaty składek do systemu ubezpieczeń społecznych.

- 17.05. Pomoc społeczną odróżnia się od zabezpieczenia społecznego w taki sposób, że prawo do otrzymywania świadczeń z pomocy społecznej od sektora instytucji rządowych i samorządowych nie jest zależne od uczestnictwa, które wiąże się z opłacaniem składek. Zazwyczaj wszyscy członkowie gospodarstw domowych rezydentów są uprawnieni do ubiegania się o pomoc społeczną, lecz warunki jej przyznania są często czynnikiem ograniczającym. Zwykle przyznanie pomocy społecznej odbywa się na podstawie oceny uzyskiwanego dochodu wraz ze świadczeniami z ubezpieczeń społecznych, w odniesieniu do potrzeb danego gospodarstwa domowego. Tylko gospodarstwa domowe, które mieszczą się poniżej określonego progu, mogą być uprawnione do tego rodzaju pomocy społecznej.
- 17.06. Indywidualne polisy ubezpieczeniowe uznawane są za systemy ubezpieczeń społecznych, jeżeli pokrywają ryzyka społeczne oraz potrzeby takie, jak choroba i podeszły wiek. Aby indywidualna polisa uznawana była za element systemu ubezpieczeń społecznych, zdarzenia lub okoliczności, od których uczestnicy są ubezpieczeni, muszą odpowiadać wykazowi rodzajów ryzyka lub potrzeb wymienionych w pkt 4.84; ponadto musi być spełniony przynajmniej jeden z warunków:
- uczestnictwo w systemie jest obowiązkowe, albo na mocy prawa, albo na mocy warunków zatrudnienia pracownika lub grupy pracowników;
  - system ma charakter zbiorowy i przeznaczony jest na świadczenia dla wyznaczonej grupy pracowników, niezależnie od tego, czy są to pracownicy, osoby pracujące na własny rachunek czy też osoby niezatrudnione, przy czym uczestnictwo jest ograniczone do członków tej grupy;
  - pracodawca wnosi składkę (faktyczną lub przypisaną umownie) do systemu, w imieniu pracownika, bez względu na to czy pracownik również wnosi taką składkę, czy też nie.
- 17.07. Z ubezpieczeń społecznych wyłączone są odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń w przypadku polis wykupionych wyłącznie w celu uzyskania rabatu, nawet jeśli polisy te są wykupione zbiorowo. Indywidualne polisy ubezpieczeniowe tego rodzaju są rejestrowane jako ubezpieczenia na życie oraz pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe. Z ubezpieczeń społecznych wyłączone są również odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń w przypadku polis wykupionych wyłącznie z własnej inicjatywy ubezpieczonego, niezależnie od jego pracodawcy i sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Świadczenia społeczne

- 17.08. Świadczenia społeczne są wypłacane w przypadku wystąpienia pewnych zdarzeń lub zaistnienia pewnych warunków, które mogą mieć negatywny wpływ na dobrobyt gospodarstw domowych przez dodatkowe obciążenie ich zasobów lub zmniejszenie ich dochodów. Świadczenia społeczne są pieniężne lub udzielane w naturze. Istnieje wiele okoliczności, w których wypłacane są świadczenia społeczne:
- beneficjenci lub osoby na ich utrzymaniu wymagają opieki lekarskiej, dentystrycznej lub innej, hospitalizacji, rekonwalescencji lub opieki długoterminowej w wyniku choroby, obrażeń, macierzyństwa, trwałego inwalidztwa, podeszłego wieku itp. Świadczenia społeczne mogą być udzielane w naturze w formie leczenia i opieki, bezpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych, lub przez zwrot kosztów poniesionych przez gospodarstwa domowe. Świadczenia społeczne pieniężne mogą być również wypłacane beneficjentom wymagającym opieki zdrowotnej;
  - beneficjenci muszą udzielać wsparcia różnym osobom pozostającym na ich utrzymaniu: współmałżonkom, dzieciom, krewnym w podeszłym wieku, inwalidom itp. Świadczenia społeczne mają zazwyczaj formę pieniężną, w postaci regularnych zasiłków przeznaczonych na potrzeby rodziny lub osób pozostających na utrzymaniu;
  - beneficjenci otrzymują niższe dochody w wyniku niezdolności do pracy w pełnym wymiarze czasu pracy lub całkowitej niezdolności do pracy. Świadczenia społeczne są wypłacane regularnie w formie pieniężnej przez czas trwania danej okoliczności. W niektórych przypadkach może być wypłacona jednorazowa kwota ryczałtowa – dodatkowo lub zamiast regularnych płatności. Przykładami niezdolności do pracy są:
    - dobrowolne lub obowiązkowe przejście na emeryturę;
    - przymusowe bezrobocie, w tym zwolnienia czasowe i skrócony czas pracy;
    - choroby, obrażenia, urodzenie dziecka itp., które to okoliczności uniemożliwiają osobie pracę lub pracę w pełnym wymiarze czasu;
  - beneficjenci otrzymują płatności kompensujące zmniejszenie dochodów z powodu zgonu osoby, która uzyskiwała największy dochód;
  - beneficjenci otrzymują możliwość mieszkania bezpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych, lub przez zwrot kosztów poniesionych przez gospodarstwa domowe. Są to przypadki świadczeń społecznych w naturze;

- f) beneficjenci pobierają zasiłki w związku z kosztami kształcenia poniesionymi przez nich samych w imieniu własnym lub osób na ich utrzymaniu. Usługi edukacyjne mogą być świadczone jako świadczenia społeczne w naturze.

Świadczenia społeczne udzielane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych

- 17.09. Sektor instytucji rządowych i samorządowych udziela świadczeń społecznych jako płatności w ramach zabezpieczenia społecznego, pomocy społecznej lub transferów socjalnych w naturze.
- 17.10. Zabezpieczenia społeczne odnoszą się do systemów ubezpieczeń społecznych prowadzonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.11. Definicja świadczeń społecznych obejmuje świadczenie usług zdrowotnych i edukacyjnych. Zazwyczaj sektor instytucji rządowych i samorządowych udostępnia tego rodzaju usługi wszystkim członkom społeczności, bez wymogu uczestnictwa w systemie lub warunków kwalifikacji. Usługi takie są uznawane za transfery socjalne w naturze, a nie za część zabezpieczenia społecznego czy też pomocy społecznej. Oprócz usług zdrowotnych i edukacyjnych świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, usługi takie mogą być również świadczone osobom fizycznym przez instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych. Usługi takie są również uznawane za transfery socjalne w naturze, a nie za element systemów ubezpieczeń społecznych.

Świadczenia społeczne udzielane przez inne jednostki instytucjonalne

- 17.12. Świadczenia społeczne mogą być udzielane przez pracodawców pracownikom i osobom na ich utrzymaniu lub udzielane przez inne jednostki, takie jak związki zawodowe. Wszystkie świadczenia społeczne udzielane przez jednostki inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych są udzielane w ramach systemu ubezpieczeń społecznych.

Emerytury i renty oraz pozostałe formy świadczeń

- 17.13. Świadczenia z ubezpieczenia społecznego i odpowiadające im składki dzieli się na powiązane z emeryturami i rentami oraz powiązane z pozostałymi formami świadczeń. Najważniejszym świadczeniem emerytalno-rentowym objętym systemami ubezpieczeń społecznych jest świadczenie emerytalne, ale istnieją również inne formy. Emerytury i renty mogą być przykładowo wypłacane wdowom i wdowcom lub osobom, które uległy wypadkowi przy pracy i utraciły zdolność do pracy. Osoba uzyskująca największy dochód nie może zarabiać z powodu zgonu lub utraty zdolności do pracy, a zatem płatności są wówczas wypłacane i rejestrowane jako emerytury i renty.
- 17.14. Wszystkie pozostałe świadczenia są zaliczane razem do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe. Rozróżnienie między świadczeniami emerytalno-rentowymi a świadczeniami innymi niż emerytalno-rentowe jest ważne, ponieważ w przypadku emerytur i rent zobowiązania są rejestrowane niezależnie od tego, czy istnieją odłożone aktywa do pokrycia uprawnień emerytalno-rentowych, natomiast w przypadku świadczeń innych niż emerytalno-rentowe rezerwy są rejestrowane tylko w przypadku faktycznego istnienia rezerw.

ŚWIADCZENIA Z UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH INNE NIŻ EMERYTURY I RENTY

- 17.15. *Definicja:* Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych, czyli świadczenia inne niż emerytalno-rentowe, to świadczenia, które beneficjenci otrzymują, bezpośrednio lub pośrednio, zależnie od zaistnienia konkretnych zdarzeń i zazwyczaj zgodnie ze z góry określonymi warunkami prawnymi lub wynikającymi z umowy.

Poza świadczeniem emerytalnym wiele innych nieprzewidzianych okoliczności może być objętych ubezpieczeniami społecznymi, np. świadczenia z ubezpieczenia zdrowotnego, ubezpieczenia na wypadek bezrobocia oraz ubezpieczenia od opieki długoterminowej.

- 17.16. Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych są udzielane beneficjentom w ramach systemów zabezpieczenia społecznego oraz w ramach systemów związanych z zatrudnieniem, innych niż zabezpieczenie społeczne.

Systemy zabezpieczenia społecznego inne niż systemy emerytalno-rentowe

- 17.17. *Definicja:* Systemy zabezpieczenia społecznego inne niż systemy emerytalno-rentowe to wynikające z umowy systemy ubezpieczeń, w których beneficjenci, jako uczestnicy systemu ubezpieczeń społecznych, są zobowiązani przez sektor instytucji rządowych i samorządowych do ubezpieczenia się od rodzajów ryzyka innych niż podeszły wiek i pozostałe rodzaje ryzyka związane z wiekiem. Świadczenia z zabezpieczenia społecznego, inne niż świadczenia emerytalno-rentowe, nazywane świadczeniami innymi niż emerytalno-rentowe, są udzielane beneficjentom przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.18. Beneficjenci zazwyczaj wnoszą obowiązkowe składki do systemu zabezpieczenia społecznego innego niż emerytalno-rentowy system zabezpieczenia społecznego, który jest najczęściej finansowany na zasadach repartycyjnych. Składki w ramach systemu repartycyjnego wpłacane w danym okresie są wykorzystywane do finansowania świadczeń w tym samym okresie. Nie występuje w takim przypadku aspekt oszczędności, ani dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, ani dla pracodawcy prowadzącego system, ani dla uczestniczących w nim beneficjentów. Nie występuje więc również nadwyżka, a jeśli zabraknie zasobów, instytucje rządowe mogą być uprawnione do zmiany zobowiązań, nie tylko w odniesieniu do przyszłego zatrudnienia, ale również w odniesieniu do zatrudnienia w przeszłości. Jednak w niektórych państwach systemy ubezpieczeń społecznych inne niż systemy emerytalno-rentowe mogą gromadzić rezerwy, nazywane funduszami buforowymi.

- 17.19. Uprawnienia do zabezpieczenia społecznego inne niż uprawnienia emerytalno-rentowe, jako należne kwoty w ramach systemu zabezpieczenia społecznego, nie są uznawane w zasadniczych rachunkach narodowych ESA. Szacunki należnych kwot uprawnień w ramach systemów zabezpieczenia społecznego innych niż emerytalno-rentowe, jak również pozostałych systemów innych niż emerytalno-rentowe związanych z zatrudnieniem prowadzonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, nie są uwzględniane w zasadniczych rachunkach i nie są rejestrowane w tablicy 17.5.

Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem

- 17.20. *Definicja:* Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem to wynikające z umowy systemy ubezpieczeń, z udziałem obowiązkowym na mocy prawa lub za namową osoby trzeciej. W pozostałych systemach ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem pracodawcy mogą uzależniać zatrudnienie od udziału pracowników (beneficjentów) we wskazanym przez pracodawcę systemie ubezpieczeń społecznych, który ubezpiecza od ryzyka innego niż podeszły wiek i ryzyka związanego z wiekiem. Te systemy związane z zatrudnieniem są prowadzone dla beneficjentów przez pracodawcę lub przez inne jednostki w imieniu pracodawcy.
- 17.21. Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem są uznawane, podobnie jak pokrewne systemy emerytalno-rentowe, za część pakietu wynagrodzeń, przy czym negocjacje między pracownikami a pracodawcami mogą dotyczyć bieżących warunków usługi i skali płac. Często świadczenia z ubezpieczeń społecznych inne niż świadczenia emerytalno-rentowe są udzielane przez pracodawców prywatnych z systemów, które pracodawcy kontrolują lub zlecają stronie trzeciej, np. instytucji ubezpieczeniowej udzielającej świadczeń społecznych takich jak prywatna opieka lekarska.

Rejestrowanie stanów i przepływów według rodzaju systemu ubezpieczeń społecznych innego niż emerytalno-rentowy

Systemy zabezpieczenia społecznego

- 17.22. W związku z tym, że zabezpieczenie społeczne jest zazwyczaj finansowane na zasadach repartycyjnych, uprawnienia powstające w ramach zabezpieczenia społecznego, takie jak świadczenia społeczne wraz z emeryturami i rentami, nie są wykazywane w zasadniczych rachunkach narodowych.
- 17.23. Uprawnienia emerytalno-rentowe powstające w ramach systemów zabezpieczenia społecznego są uwzględniane w tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych, lecz nie dotyczy to uprawnień powstających w ramach systemów zabezpieczenia społecznego innych niż systemy emerytalno-rentowe.
- 17.24. Rejestrowanie przepływów w ramach systemów zabezpieczenia społecznego innych niż systemy emerytalno-rentowe dotyczy składek wpłacanych przez pracodawcę i pracowników oraz świadczeń z zabezpieczenia społecznego.
- 17.25. Wszelkie składki wpłacane przez pracodawcę są traktowane jako element kosztów związanych z zatrudnieniem. Są one rejestrowane jako transakcje podziału, do zapłacenia przez pracodawcę i do otrzymania przez pracownika. Pracownik następnie wpłaca do funduszu zabezpieczenia społecznego kwotę równą kwocie otrzymanej od pracodawcy wraz ze składką własną. Kwota ta jest rejestrowana jako rozchody gospodarstw domowych oraz przychody sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.26. Wszelkie składki wpłacane przez osoby pracujące na własny rachunek i osoby niezatrudnione są również uwzględniane jako składki gospodarstw domowych płacone sektorowi instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.27. Świadczenia z zabezpieczenia społecznego są rejestrowane jako transakcje podziału, od sektora instytucji rządowych i samorządowych do gospodarstw domowych.
- 17.28. Tablica 17.2 pokazuje transakcje związane z emerytalno-rentowym systemem zabezpieczenia społecznego. Są one identyczne jak transakcje związane z systemami zabezpieczenia społecznego innymi niż emerytalno-rentowe.

Pozostałe systemy ubezpieczeń społecznych związane z zatrudnieniem, inne niż emerytalno-rentowe

- 17.29. W przypadku pozostałych systemów ubezpieczeń społecznych związanych z zatrudnieniem, innych niż emerytalno-rentowe, uprawnienia uczestników są zazwyczaj rejestrowane w miarę ich powstawania. Dochody z inwestycji powstałe z istniejących uprawnień są rejestrowane jako przekazane beneficjentom, a następnie ponownie zainwestowane przez nich w systemie.
- 17.30. Składki na ubezpieczenia społeczne wpłacane przez pracodawcę do systemu ubezpieczeń w imieniu pracownika są traktowane jako element kosztów związanych z zatrudnieniem.
- 17.31. Dochody z inwestycji wynikające z nagromadzonych uprawnień są rejestrowane jako przekazane gospodarstwom domowym przez system. Dochody z inwestycji obejmują odsetki i dywidendy oraz, jeśli jednostka instytucjonalna ma w nich udziały, dochód podzielony z systemów zbiorowego inwestowania. Istnieje możliwość, że system posiada majątek i w ten sposób wytwarza nadwyżkę operacyjną netto; jest ona uwzględniana wraz z dochodem z inwestycji przekazanym beneficjentom. W takim przypadku określenie „dochody z inwestycji” należy rozumieć jako obejmujące takie źródło dochodu. Zyski i straty z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań wytworzone przez inwestowanie łącznych uprawnień nie są uwzględniane w dochodzie z inwestycji, lecz rejestrowane jako zmiany wynikające z przeliczeń.

- 17.32. Część dochodu przekazanego gospodarstwu domowemu jest wykorzystywana do pokrycia kosztów funkcjonowania systemu. Koszt ten jest wykazywany jako produkcja globalna systemu oraz spożycie gospodarstw domowych. Pozostała część przekazanego dochodu jest uznawana za uzupełnienia do składek wpłacane przez gospodarstwa domowe z powrotem do systemu.
- 17.33. Składki na ubezpieczenia społeczne są wykazywane jako wpłacane przez gospodarstwa domowe do systemu. Łączna kwota składek na ubezpieczenia społeczne składa się ze składek faktycznych opłacanych przez pracodawców w ramach kosztów związanych z zatrudnieniem, składek faktycznych opłacanych przez pracowników i osoby fizyczne wcześniej uczestniczące w systemie, osoby pracujące na własny rachunek i osoby niezatrudnione, jak również przez emerytów, oraz z uzupełnień do składek określonych w pkt 17.32.
- 17.34. Wpłacający składki do systemu ubezpieczeń społecznych, którzy nie są pracownikami, mogą być osobami pracującymi na własny rachunek lub osobami niezatrudnionymi, które uczestniczą w systemie ze względu na wykonywany zawód lub wcześniejsze zatrudnienie.
- 17.35. Świadczenia społeczne wypłacane gospodarstwu domowemu przez administratora systemu są wykazywane jako transakcje podziału w ramach pozostałych świadczeń z ubezpieczeń społecznych.
- 17.36. Płatność za usługi świadczone przez administratora systemu, równa wartości produkcji globalnej systemu, jest rejestrowana jako spożycie gospodarstw domowych.
- 17.37. Przyrost uprawnień wywołany nadwyżką składek nad świadczeniami jest wykazywany jako wypłacony gospodarstwu domowemu przez system ubezpieczeń społecznych. Uzasadnieniem takiego rozwiązania jest bezpośredni wpływ przyrostu uprawnień na wartość netto gospodarstw domowych, co z kolei wymaga uwzględnienia w oszczędnościach sektora gospodarstw domowych.
- 17.38. Korekta z tytułu zmiany uprawnień wypłacanych przez system gospodarstwu domowemu jest rejestrowana jako roszczenie gospodarstw domowych wobec systemu.
- 17.39. Tablica 17.3 wykazuje transakcje dla systemu emerytalno-rentowego związanego z zatrudnieniem. Są one identyczne jak transakcje związane z systemami ubezpieczeń społecznych innymi niż systemy emerytalno-rentowe.

EMERYTURY I RENTY

- 17.40. *Definicja:* Emerytury i renty w ramach ubezpieczeń społecznych to świadczenia, które beneficjenci otrzymują po przejściu na emeryturę lub rentę, zazwyczaj zgodnie z wcześniej określonymi na mocy prawa lub umowy warunkami i zazwyczaj w formie gwarantowanej renty dożywotniej.

Najważniejszym świadczeniem emerytalno-rentowym objętym systemami ubezpieczeń społecznych jest świadczenie emerytalne, ale mogą występować również inne przypadki. Emerytury i renty mogą być przykładowo wypłacane wdowom i wdowcom lub osobom, które uległy wypadkowi przy pracy i utraciły zdolność do pracy. Za emerytury i renty uznaje się wszystkie płatności, które występują w związku z tym, że osoba uzyskująca dochód nie może pracować z powodu zgonu lub utraty zdolności do pracy i nie może uzyskać dochodu dla siebie samej lub osób pozostających na jej utrzymaniu.

Rodzaje systemów emerytalno-rentowych

- 17.41. Emerytury i renty wypłacane beneficjentom mogą przyjmować następujące formy:

- a) emerytalno-rentowe systemy ubezpieczeń społecznych;
- b) pomoc społeczna; oraz
- c) indywidualne polisy ubezpieczeniowe związane z emeryturami i rentami.

Są one zazwyczaj wypłacane przez fundusze ubezpieczeń społecznych, inne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe lub jednostki instytucjonalne w roli pracodawców. Jednak w niektórych państwach zaangażowane mogą być również inne instytucje. Użycie terminu „fundusze zabezpieczenia społecznego” nie oznacza, że istnieje faktyczny fundusz aktywów utworzony w ramach systemu. Określenia „fundusze zabezpieczenia społecznego” i „systemy zabezpieczenia społecznego” są używane synonimicznie.

- 17.42. Emerytury i renty z ubezpieczeń społecznych są wypłacane beneficjentom jako uczestnikom systemów ubezpieczeń społecznych. Część wypłacana przez sektor instytucji rządowych i samorządowych to emerytury i renty z zabezpieczenia społecznego, w tym z funduszy zabezpieczenia społecznego, część wypłacana przez inne jednostki to pozostałe emerytury i renty związane z zatrudnieniem. Podział na emerytury i renty wypłacane z zabezpieczenia społecznego i wypłacane z pozostałych systemów związanych z zatrudnieniem wygląda zupełnie inaczej w poszczególnych państwach, co z kolei ma wpływ na różny zakres objęcia ubezpieczeniem i różne rozumienie terminu „zabezpieczenie społeczne”.

Emerytalno-rentowe systemy zabezpieczenia społecznego

- 17.43. *Definicja:* Emerytalno-rentowe systemy zabezpieczenia społecznego to wynikające z umowy systemy ubezpieczeniowe, w których beneficjenci, jako uczestnicy systemu ubezpieczeń społecznych, są zobowiązani przez sektor instytucji rządowych i samorządowych do ubezpieczenia się od podeszłego wieku i innego ryzyka związanego z wiekiem, takiego jak niepełnosprawność, zdrowie itp. Emerytury i renty z zabezpieczenia społecznego są wypłacane beneficjentom przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.44. Jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych przejmuje odpowiedzialność za wypłatę emerytur i rent wobec dużych grup społecznych, funkcją zabezpieczenia społecznego staje się wypełnienie roli systemu wielozakładowego.
- 17.45. Beneficjenci zazwyczaj wnoszą obowiązkowe składki do emerytalno-rentowego systemu zabezpieczenia społecznego, który jest często finansowany na zasadach repartycyjnych. Składki wpłacane w danym okresie są wykorzystywane do finansowania świadczeń w tym samym okresie. Nie występuje w takim przypadku aspekt oszczędności, ani dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, ani dla pracodawcy prowadzącego system, ani dla uczestniczących w nim beneficjentów. Nie występuje więc również nadwyżka, a jeśli zabraknie zasobów, sektor instytucji rządowych i samorządowych może być uprawniony do zmiany zobowiązań, nie tylko w odniesieniu do przyszłego zatrudnienia, ale również w odniesieniu do przeszłości. Jednak w niektórych państwach emerytalno-rentowe systemy zabezpieczenia społecznego mogą gromadzić rezerwy, nazywane funduszami buforowymi.
- 17.46. Najwięcej pojmowana forma emerytur i rent z zabezpieczenia społecznego jest bardzo podstawowa. Poziom świadczenia może być ustalony niezależnie od wielkości składek, ale zawsze związany z wpłatą składek w określonym czasie lub z zachowaniem innych szczególnych warunków. Prawo pracownika do emerytury lub renty z zabezpieczenia społecznego jest często przenoszone w momencie zmiany pracodawcy.
- 17.47. Z kolei w niektórych państwach większa część lub całość emerytur i rent wypłacana jest w ramach zabezpieczenia społecznego. W takim przypadku sektor instytucji rządowych i samorządowych działa jako pośrednik w imieniu pracodawcy; po otrzymaniu składek wpłacanych do systemu przez pracodawcę i gospodarstwa domowe, sektor instytucji rządowych i samorządowych bierze na siebie ryzyko ostatecznego dokonania wypłaty. Sektor instytucji rządowych i samorządowych zwalnia pracodawcę z ryzyka, że koszty emerytur i rent mogą być zbyt wysokie dla jego przedsiębiorstwa, i zapewnia społeczeństwu wypłatę rent i emerytur, choć może to zrobić z zastrzeżeniem zmiany wysokości należnych emerytur i rent, nawet z mocą wsteczną.
- 17.48. Uprawnienia emerytalno-rentowe, jako należne kwoty w ramach emerytalno-rentowego systemu zabezpieczenia społecznego, nie są uznawane w zasadniczych rachunkach narodowych ESA. Szacunki należnych kwot uprawnień w ramach emerytalno-rentowych systemów zabezpieczenia społecznego, jak również pozostałych systemów emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu, związanych z zatrudnieniem, prowadzonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, nie są uwzględniane w zasadniczych rachunkach narodowych, lecz są rejestrowane w tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych przedstawionej w tablicy 17.5.

Pozostałe emerytalno-rentowe systemy związane z zatrudnieniem

- 17.49. *Definicja:* Pozostałe emerytalno-rentowe systemy związane z zatrudnieniem to umowne systemy ubezpieczeń, obowiązkowe na mocy prawa lub takie, gdy do uczestnictwa zachęca sektor instytucji rządowych i samorządowych, lub też takie, w których pracodawcy uzależniają zatrudnienie pracowników (beneficjentów) od uczestnictwa w systemie ubezpieczeń społecznych wskazanym przez pracodawcę w celu ubezpieczenia od podeszłego wieku i pozostałego ryzyka związanego z wiekiem. Emerytury i renty tego typu związane z zatrudnieniem są wypłacane beneficjentom przez pracodawcę lub przez inne jednostki w imieniu pracodawcy.
- 17.50. O ile pracodawcy i beneficjenci nie porozumieją się co do zmiany kwot do zapłacenia, systemy emerytalno-rentowe prowadzone przez prywatnych pracodawców zazwyczaj nie są objęte korektą wsteczną. Istnieje jednak ryzyko, że pracodawca nie będzie mógł wypłacić należności, ponieważ zakończy działalność. Coraz powszechniejsza jest ochrona uprawnień emerytalno-rentowych osób fizycznych. Prawa do emerytur i rent uzyskane u jednego pracodawcy nie zawsze mogą być przeniesione do nowego pracodawcy. W systemach prowadzonych przez pracodawców coraz częściej odkładane są rezerwy. Nawet w przypadku braku rezerw konwencje rachunkowości mogą wymagać uznania uprawnień emerytalno-rentowych obecnych i dawnych pracowników na ich rachunkach.
- 17.51. Pozostałe emerytury i renty związane z zatrudnieniem są uznawane za część pakietu wynagrodzeń, przy czym negocjacje między pracownikami a pracodawcami mogą dotyczyć bieżących warunków usługi, skali płac i uprawnień emerytalno-rentowych. Emerytury i renty są często wypłacane przez prywatnych pracodawców z systemów, które pracodawcy kontrolują lub zlecają stronie trzeciej, np. instytucji ubezpieczeniowej. Czasami możliwe jest, że wyspecjalizowana jednostka zgadza się przejąć odpowiedzialność wielu pracodawców za wypłatę emerytur i rent w zamian za przejście ryzyka zapewnienia odpowiedniego finansowania przyrzeczonych emerytur i rent. System taki jest nazywany emerytalno-rentowym systemem wielozakładowym.
- 17.52. Zarówno obecni, jak i byli pracownicy, którzy są beneficjentami, mogą wpłacać składki do systemu i zakłada się, że uzyskują w ten sposób dochody z tytułu własności. Te dochody z tytułu własności są wówczas uznawane za uzupełnienia do składek, do zapłacenia przez nich.

- 17.53. Systemy emerytalno-rentowe są kategoryzowane według ich rodzaju z podziałem na systemy o zdefiniowanej składce i systemy o zdefiniowanym świadczeniu.

Systemy o zdefiniowanej składce

- 17.54. *Definicja:* System o zdefiniowanej składce jest systemem emerytalno-rentowym, w którym świadczenia są zdefiniowane wyłącznie w odniesieniu do wysokości składek nagromadzonych w trakcie kariery zawodowej pracownika oraz wzrostu ich wartości wynikającego z inwestowania tych środków przez zarządzającego systemem emerytalno-rentowym.
- 17.55. W systemie o zdefiniowanej składce pracownik ponosi całość ryzyka związanego z uzyskaniem odpowiedniego świadczenia emerytalnego.
- 17.56. Uzyskanie szczegółowych danych na temat systemów o zdefiniowanej składce jest stosunkowo proste, ponieważ dostępne muszą być pełne rachunki i nie stosuje się wyceny aktuarialnej. Większość tych systemów należy do sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych (kolumna A tablicy 17.5), ale możliwe jest również, że w niektórych przypadkach sektor instytucji rządowych i samorządowych działa jako zarządzający systemem. Uprawnienia emerytalno-rentowe we wszystkich systemach emerytalno-rentowych o zdefiniowanej składce są uwzględniane w zasadniczych rachunkach narodowych.

Systemy o zdefiniowanym świadczeniu

- 17.57. *Definicja:* System o zdefiniowanym świadczeniu to system emerytalno-rentowy, w którym świadczenia należne pracownikom po przejściu na emeryturę są wyliczane tylko na podstawie wzoru, lub na podstawie wzoru w połączeniu z gwarantowaną minimalną kwotą należną.
- 17.58. W systemie o zdefiniowanym świadczeniu ryzyko wypłaty odpowiedniego świadczenia emerytalnego jest ponoszone przez pracodawcę lub jednostkę działającą w jego imieniu.

Umowne systemy o zdefiniowanej składce oraz systemy hybrydowe

- 17.59. Umowne systemy o zdefiniowanej składce oraz systemy hybrydowe należą do grupy systemów o zdefiniowanym świadczeniu.
- 17.60. *Definicja:* Umowny system o zdefiniowanej składce jest podobny do systemu o zdefiniowanej składce, ale występuje w nim gwarantowana minimalna kwota należna.
- 17.61. W umownym systemie o zdefiniowanej składce składki (wplacane przez pracowników i pracodawców) są przypisywane do indywidualnych rachunków i gromadzone na nich. Te indywidualne rachunki są umowne, czyli składki wplacane do systemów są wykorzystywane do wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych obecnym emerytom i rencistom. W momencie przejścia na emeryturę nagromadzone saldo jest przeliczane na rentę dożywotnią z użyciem wzoru, opartego między innymi na danych o średnim dalszym trwaniu życia; renta podlega corocznej waloryzacji, by uwzględnić zmiany w standardzie życia.
- 17.62. Systemy hybrydowe to systemy, w których łączą się oba elementy: zdefiniowane świadczenie i zdefiniowana składka. System jest klasyfikowany jako „hybrydowy”, jeżeli występują w nim równocześnie elementy zdefiniowanego świadczenia i zdefiniowanej składki lub jeżeli system jest umownym systemem o zdefiniowanej składce i równocześnie zawiera elementy zdefiniowanego świadczenia lub zdefiniowanej składki. Połączenie tych elementów może występować w przypadku konkretnego beneficjenta lub może istnieć rozróżnienie grup beneficjentów według rodzajów umów, wypłacanych emerytur lub rent itp.
- 17.63. W ramach umownego systemu o zdefiniowanej składce oraz systemu hybrydowego ryzyko zapewnienia odpowiedniego świadczenia emerytalnego jest dzielone między pracodawcę i pracownika.
- 17.64. W pewnych przypadkach ryzyko pracodawcy może być ponoszone przez system wielozakładowy, który zarządza emerytalno-rentowym systemem o zdefiniowanym świadczeniu w imieniu pracodawcy.

Porównanie systemów o zdefiniowanym świadczeniu z systemami o zdefiniowanej składce

- 17.65. Podstawowa różnica księgowa między systemem emerytalno-rentowym o zdefiniowanym świadczeniu a systemem emerytalno-rentowym o zdefiniowanej składce polega na tym, że – w przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanym świadczeniu – świadczenie dla pracownika w bieżącym okresie jest uzależnione od warunków zobowiązań podjętych przez pracodawcę odnośnie do poziomu emerytury lub renty, natomiast w przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce świadczenie dla pracownika w bieżącym okresie jest uzależnione od składek wplaconych do systemu, dochodów z inwestycji oraz zysków i strat z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań w odniesieniu do obecnych i wcześniejszych składek. Tak więc o ile w przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce uczestnik ma zasadniczo pełne informacje na temat świadczeń, o tyle w przypadku uczestników systemu o zdefiniowanym świadczeniu świadczenia dla uczestników są szacowane aktuarialnie.

- 17.66. Istnieją cztery źródła zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych w systemie emerytalno-rentowym o zdefiniowanym świadczeniu. Pierwsze z nich, to wzrost wynikający z obecnego zatrudnienia, czyli wzrost w uprawnieniach związany z wynagrodzeniami uzyskanymi w bieżącym okresie. Drugim źródłem jest wzrost wynikający z przeszłego zatrudnienia, czyli wzrost wartości uprawnień wynikający z faktu, że w przypadku wszystkich uczestników systemu przejście na emeryturę (i zgon) zbliżyły się o jeden rok. Trzecia zmiana poziomu uprawnienia to obniżka związana z wypłatą emerytom i rencistom świadczeń z systemu. Czwartym źródłem zmiany są inne czynniki, które są zapisywane na rachunku pozostałych zmian w aktywach.
- 17.67. Podobnie jak w przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce, pracodawca lub pracownik może wpłacać faktyczne składki do systemu w bieżącym okresie. Płatności te jednak mogą być niewystarczające, aby pokryć wzrost świadczeń narosły w trakcie bieżącego roku zatrudnienia. Przypisuje się zatem umownie dodatkową składkę pracodawcy, aby wyrównać składki (rzeczywiste i przypisane umownie) ze wzrostem uprawnień wynikających z bieżącego zatrudnienia. Te przypisane umownie składki są zazwyczaj dodatnie, ale istnieje również możliwość, że będą ujemne, jeżeli suma wszystkich składek otrzymanych jest wyższa od wzrostu uprawnień wynikających z bieżącego zatrudnienia.
- 17.68. Pod koniec okresu księgowego poziom uprawnień emerytalno-rentowych należnych byłym i obecnym pracownikiem można obliczyć, szacując bieżącą wartość kwot należnych do zapłaty w trakcie emerytury z użyciem obliczeń aktuarialnych. Jednym z elementów corocznego wzrostu kwoty jest fakt, że bieżąca wartość uprawnień istniejących na początku roku i nadal należnych pod koniec roku wzrosła w związku z przybliżeniem się przyszłości o jeden rok i koniecznością zastosowania niższego o jeden współczynnika dyskonta do obliczenia wartości bieżącej. To właśnie z powodu zmiany ustalonej stopy dyskontowej następuje wzrost uprawnień wynikających z przeszłego zatrudnienia.
- 17.69. Kolejną podstawową różnicą między systemem emerytalno-rentowym o zdefiniowanym świadczeniu a systemem emerytalno-rentowym o zdefiniowanej składce jest płatność za koszty prowadzenia systemu emerytalno-rentowego. W systemie emerytalno-rentowym o zdefiniowanej składce całe ryzyko ponoszą beneficjenci. System emerytalno-rentowy jest prowadzony w ich imieniu i to oni ponoszą koszty jego prowadzenia. Systemem może zarządzać jednostka inna niż pracodawca, celowe jest zatem uznanie kosztów operacyjnych za element dochodów z inwestycji, który zostaje następnie zatrzymany przez system na potrzeby pokrycia kosztów i generowania zysku. Zgodnie z zasadami rachunkowości ubezpieczeniowej dochody z inwestycji uznaje się za przypisane w całości beneficjentom – część z nich służy do pokrycia kosztów, a pozostałe są reinwestowane w system.
- 17.70. W przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanym świadczeniu sytuacja jest inna. Ryzyko niewystarczających środków do pokrycia uprawnień emerytalno-rentowych ponosi częściowo lub w całości pracodawca lub jednostka działająca w jego imieniu, a nie jedynie beneficjenci. System może być pod bezpośrednią kontrolą pracodawcy i stanowić część tej samej jednostki instytucjonalnej lub może być systemem wyłącznie umownym. Nawet w takim przypadku występują koszty związane z prowadzeniem systemu. Pomimo że początkowo koszty te ponosi pracodawca, właściwe jest uznanie ich za formę dochodu w naturze przekazywanego pracownikom; dla uproszczenia można je uwzględnić w składkach pracodawcy. W podejściu takim zakłada się, że wszystkie koszty są ponoszone przez obecnych pracowników, a nie przez emerytów i rencistów. Zakłada się również, że przypisanie, którego należy dokonać w przypadku systemów umownych, może zostać zastosowane w innych okolicznościach.
- 17.71. W przypadku systemów o zdefiniowanym świadczeniu osoby pracujące na własny rachunek i osoby niezatrudnione najprawdopodobniej nie wpłacają bieżących składek, jednak istnieje możliwość, że były wcześniej zatrudnione i miały prawo do emerytury lub renty o zdefiniowanym świadczeniu, więc mają również prawo do dalszego udziału. Te osoby, które były wcześniej zatrudnione, niezależnie od tego, czy otrzymują obecnie emerytury lub renty, czy nie, uzyskują dochody z tytułu własności i płacą uzupełnienia do składek.

Administrator systemu emerytalno-rentowego, zarządzający systemem emerytalno-rentowym, fundusz emerytalno-rentowy, emerytalno-rentowy system wielozkładowy

- 17.72. Systemy ubezpieczeń społecznych mogą być zorganizowane przez pracodawców lub przez sektor instytucji rządowych i samorządowych; mogą być zorganizowane przez instytucje ubezpieczeniowe w imieniu pracowników lub też mogą zostać powołane oddzielne jednostki instytucjonalne odpowiedzialne za gromadzenie aktywów i zarządzanie aktywami służącymi do wypłaty emerytur i rent oraz odpowiedzialne za rozdział emerytur i rent. Podsektor funduszy emerytalno-rentowych składa się tylko z takich emerytalno-rentowych funduszy ubezpieczeń społecznych, które są jednostkami instytucjonalnymi, niezależnymi od jednostek, które je utworzyły.
- 17.73. Pracodawca może zlecić innej jednostce zarządzanie systemem emerytalno-rentowym oraz wypłatę świadczeń beneficjentom. Może się to odbywać na różne sposoby.
- 17.74. Po pierwsze, administrator systemu emerytalno-rentowego działa po prostu jako przedstawiciel pracodawcy i zajmuje się codziennym prowadzeniem systemu emerytalno-rentowego, ale pracodawca ponosi odpowiedzialność za niedobory lub nadwyżki w systemie.
- 17.75. Po drugie, zarządzający systemem emerytalno-rentowym odpowiada także za określenie warunków pozostałych systemów emerytalno-rentowych związanych z zatrudnieniem i ponosi pełną odpowiedzialność za uprawnienia emerytalno-rentowe. Zarządzający systemem emerytalno-rentowym zachowuje również znaczny poziom odpowiedzialności za długoterminową strategię inwestycji w aktywa, w tym wybór opcji inwestycyjnych i strukturę

dostawców usług administracyjnych. Często ta sama jednostka pełni obydwie funkcje – zarządzającego systemem i administratora systemu – jednak w pewnych przypadkach mogą one wchodzić w zakres odpowiedzialności odrębnych jednostek.

- 17.76. Po trzecie, nie jest rzadką sytuacją, w której jedna jednostka zawiera umowę z wieloma pracodawcami i zarządza ich systemami emerytalno-rentowymi, prowadząc wielozakładowy system emerytalno-rentowy. Odpowiedzialność za brak środków na pokrycie uprawnień przejmują w takim przypadku system wielozakładowy, otrzymując w zamian prawo do zatrzymania nadwyżki środków. Dzieląc ryzyko wielu pracodawców, system wielozakładowy równoważy niedobór i nadmiar środków w poszczególnych systemach i dąży do osiągnięcia łącznej nadwyżki, podobnie jak w przypadku instytucji ubezpieczeniowych, które dzielą ryzyko ponoszone przez wielu klientów. W takim przypadku wielozakładowy system emerytalno-rentowy jest zarządzającym systemem emerytalno-rentowym.
- 17.77. Jeżeli sektor instytucji rządowych przejmuje odpowiedzialność za wypłatę świadczeń wobec dużych grup społecznych, funkcją zabezpieczenia społecznego staje się wówczas wypełnienie roli systemu wielozakładowego. Podobnie jak instytucja ubezpieczeniowa, sektor instytucji rządowych przejmuje wówczas odpowiedzialność za niedobór środków na pokrycie zobowiązań emerytalno-rentowych i może być uprawniony do zatrzymania wygenerowanej nadwyżki. Często jednak zabezpieczenie społeczne jest finansowane na zasadach repartycyjnych i w związku z tym nie występuje nadwyżka, a jeśli zabraknie zasobów, sektor instytucji rządowych i samorządowych może być uprawniony do zmiany uprawnień, nie tylko w odniesieniu do przyszłego zatrudnienia, ale również w odniesieniu do przeszłości.
- 17.78. Odpowiedzialność zarządzającego systemem za niedobór lub nadwyżkę środków w systemie jest rejestrowana jako relacja zobowiązania/aktywa po stronie administratora systemu emerytalno-rentowego. Zmiany w zobowiązaniach między zarządzającym systemem emerytalno-rentowym i administratorem systemu emerytalno-rentowego są rejestrowane okres po okresie. Jako zobowiązania zarządzającego systemem emerytalno-rentowym nie są rejestrowane uprawnienia emerytalno-rentowe, ale różnica między uprawnieniami emerytalno-rentowymi a aktywami pozostającymi w posiadaniu systemu. Jeżeli aktywa pozostające w posiadaniu systemu są wyższe od uprawnień emerytalno-rentowych, czyli w sytuacji opisywanej jako nadwyżka środków rejestrowana jest relacja zobowiązania/aktywa po stronie zarządzającego systemem emerytalno-rentowym, jeżeli istnieje pewność, że nadwyżka środków stałaby się własnością zarządzającego systemem emerytalno-rentowym w przypadku likwidacji systemu.
- 17.79. Wszelkie zyski i straty z tytułu posiadania aktywów zarządzanych przez administratora systemu emerytalno-rentowego są przypisywane zarządzającemu systemem emerytalno-rentowym, tak że wartość netto funduszu emerytalno-rentowego jest zawsze równa dokładnie zero.

Rejestrowanie stanów i przepływów według rodzaju systemu emerytalno-rentowego w ubezpieczeniach społecznych

Transakcje w emerytalno-rentowych systemach zabezpieczenia społecznego

- 17.80. W związku z tym, że zabezpieczenie społeczne jest zazwyczaj finansowane na zasadach repartycyjnych, uprawnienia emerytalno-rentowe powstające w ramach zabezpieczenia społecznego nie są wykazywane w zasadniczych rachunkach narodowych. Gdyby wszystkie państwa miały podobne świadczenia w ramach zabezpieczenia społecznego i systemów ubezpieczeń społecznych, porównania między państwami byłyby proste. Jednak jest zupełnie inaczej i w rozumieniu zakresu zabezpieczenia społecznego występują znaczne różnice między poszczególnymi państwami.
- 17.81. Uprawnienia emerytalno-rentowe powstałe w systemach zabezpieczenia społecznego nie są uwzględniane w zasadniczych rachunkach narodowych. W państwach członkowskich występuje duża różnorodność tych systemów oraz systemów prowadzonych przez pracodawców. Uprawnienia emerytalno-rentowe w ramach systemów zabezpieczenia społecznego są ujmowane w tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych (tablica 17.5), co pozwala na porównanie danych z poszczególnymi państwami.
- 17.82. Rejestrowanie przepływów w ramach emerytalno-rentowych systemów zabezpieczenia społecznego dotyczy składek wpłacanych przez pracodawcę i pracowników oraz świadczeń z zabezpieczenia społecznego.
- 17.83. Wszelkie składki wpłacane przez pracodawcę są traktowane jako element kosztów związanych z zatrudnieniem. Są one rejestrowane jako transakcje podziału od pracodawcy na rzecz pracownika. Pracownik następnie wpłaca do funduszu zabezpieczenia społecznego kwotę otrzymaną od pracodawcy wraz ze składką we własnym imieniu. Kwota ta jest rejestrowana jako wypłacana przez gospodarstwa domowe sektorowi instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.84. Wszelkie składki wpłacane przez osoby pracujące na własny rachunek i osoby niezatrudnione są również uwzględniane jako składki gospodarstw domowych płacone sektorowi instytucji rządowych i samorządowych.
- 17.85. Świadczenia z zabezpieczenia społecznego są rejestrowane jako transakcje podziału od sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz gospodarstw domowych.
- 17.86. Tablica 17.2 wykazuje transakcje w emerytalno-rentowym systemie zabezpieczenia społecznego.

Tablica 17.2 – Rachunki składek na ubezpieczenia społeczne i świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych w ramach zabezpieczenia społecznego

Rozchody					Rodzaj rachunku i transakcji	Przychody				
Pracodawca	Fundusz zabezpieczenia społecznego	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem		Pracodawca	Fundusz zabezpieczenia społecznego	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem
Rachunek tworzenia dochodów										
139,0				139,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)					
Rachunek podziału pierwotnego dochodów										
					Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)			139,0		139,0
Rachunek podziału wtórnego dochodów										
		226,0		226,0	Składki na zabezpieczenie społeczne (emerytury i renty)		226,0			226,0
		139,0		139,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6111)		139,0			139,0
		87,0		87,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe (D.6131)		87,0			87,0
	210,0			210,0	Świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego wypłacane w gotówce (D.6211)			210,0		210,0

Transakcje w pozostałych systemach emerytalno-rentowych związanych z zatrudnieniem

- 17.87. W przypadku pozostałych systemów związanych z zatrudnieniem uprawnienia emerytalno-rentowe uczestników są zazwyczaj rejestrowane w miarę ich powstawania. Dochody z inwestycji powstałe z istniejących uprawnień emerytalno-rentowych są rejestrowane jako przekazane beneficjentom, a następnie ponownie zainwestowane przez nich w systemie emerytalno-rentowym.
- 17.88. Rejestrowanie transakcji dla systemu o zdefiniowanej składce jest mniej skomplikowane niż rejestrowanie transakcji w systemie o zdefiniowanym świadczeniu.
- 17.89. W przypadkach obu systemów zakłada się istnienie funduszu emerytalno-rentowego. W przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce musi istnieć rzeczywisty fundusz. W przypadku systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanym świadczeniu może istnieć fundusz rzeczywisty lub fundusz może być umowny. Jeżeli fundusz istnieje, może być on częścią tej samej jednostki instytucjonalnej co pracodawca lub może być oddzielną jednostką instytucjonalną z niezależnym systemem emerytalno-rentowym lub też może być częścią innej instytucji finansowej – albo instytucją ubezpieczeniową albo emerytalno-rentowym systemem wielozakładowym.

Transakcje w systemach emerytalno-rentowych o zdefiniowanej składce

- 17.90. Składki wpłacane przez pracodawcę do systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce w imieniu pracownika są traktowane jak koszty związane z zatrudnieniem.
- 17.91. Dochody z inwestycji wynikające z nagromadzonych uprawnień emerytalno-rentowych są także rejestrowane jako przekazane gospodarstwom domowym z funduszu emerytalno-rentowego. Dochody z inwestycji obejmują odsetki i dywidendy oraz dochód podzielony z systemów zbiorowego inwestowania, jeśli fundusz emerytalno-rentowy ma w nich udziały. Istnieje możliwość, że fundusz emerytalno-rentowy posiada własność i wytwarza nadwyżkę operacyjną netto, która jest uwzględniana wraz z dochodem z inwestycji jako przekazana beneficjentom emerytur i rent. W takim przypadku dochody z inwestycji obejmują takie źródło dochodu, jeśli ono istnieje. Zyski i straty z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań wytworzone przez inwestycję łącznych uprawnień emerytalno-rentowych nie są uwzględniane w dochodzie z inwestycji, lecz rejestrowane jako zmiany wynikające z przeszacowań.
- 17.92. Część dochodu przekazanego gospodarstwom domowym jest wykorzystywana do pokrycia kosztów funkcjonowania funduszu emerytalno-rentowego. Koszt ten jest rejestrowany jako produkcja globalna funduszu emerytalno-rentowego oraz spożycie gospodarstw domowych. Pozostała część przekazanego dochodu jest uznawana za uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych wpłacane przez gospodarstwa domowe z powrotem do funduszu emerytalno-rentowego.

- 17.93. Składki na ubezpieczenia społeczne są rejestrowane jako wpłacane przez gospodarstwa domowe do funduszu emerytalno-rentowego. Łączna kwota składek na ubezpieczenia społeczne składa się ze składek faktycznych opłacanych przez pracodawców w ramach kosztów związanych z zatrudnieniem, składek faktycznych opłacanych przez pracowników i ewentualnie przez inne osoby fizyczne, na przykład osoby wcześniej uczestniczące w systemie, osoby pracujące na własny rachunek i osoby niezatrudnione, jak również przez emerytów, oraz z uzupełnień do składek określonych w pkt 17.92. Uzupełnienia są wykazywane w pełnej wartości ze względu na przejrzystość i lepszą porównywalność z systemami o zdefiniowanym świadczeniu. Łączne składki gospodarstw domowych na rzecz funduszy emerytalno-rentowych są składkami netto, podobnie jak składki ubezpieczeniowe, a więc są one sumą wszystkich składek pomniejszoną o opłaty za usługi.
- 17.94. Osoby wpłacające składki do systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanej składce, inne niż pracownicy, mogą być osobami pracującymi na własny rachunek uczestniczącymi w systemie emerytalno-rentowym o zdefiniowanej składce lub osobami niezatrudnionymi uczestniczącymi w systemie emerytalno-rentowym o zdefiniowanej składce z racji zawodu lub wcześniejszego zatrudnienia.
- 17.95. Świadczenia emerytalno-rentowe na rzecz gospodarstw domowych wypłacane z funduszu emerytalno-rentowego są rejestrowane jako transakcje podziału w ramach pozostałych świadczeń emerytalno-rentowych z ubezpieczeń społecznych (D.6221).
- 17.96. Występuje również transakcja dla usługi świadczonej przez fundusz emerytalno-rentowy (równa wartości produkcji globalnej funduszu emerytalno-rentowego), rejestrowana jako spożycie gospodarstw domowych.
- 17.97. Przyrost uprawnień emerytalno-rentowych wywołany nadwyżką składek nad świadczeniami jest rejestrowany jako wypłacony gospodarstwu domowemu przez fundusz emerytalno-rentowy. Podobnie obniżka uprawnień emerytalno-rentowych wywołana deficytem składek względem świadczeń jest rejestrowana jako płatność gospodarstw domowych do funduszu emerytalno-rentowego. Zmiana uprawnień emerytalno-rentowych ma bezpośredni wpływ na wartość netto gospodarstw domowych, a więc na oszczędności sektora gospodarstw domowych. Korekta z tytułu zmiany uprawnień emerytalno-rentowych będzie często ujemna w przypadku uczestników systemów emerytalno-rentowych o zdefiniowanej składce, ponieważ większa część przyrostu uprawnień emerytalno-rentowych tych uczestników, a więc ostatecznie również finansowania świadczeń, pochodzi z zysków z posiadania aktywów/zobowiązań, które nie są uwzględniane w uzupełnieniach do składek.
- 17.98. Korekta z tytułu zmiany uprawnień emerytalno-rentowych wypłacanych przez fundusz emerytalno-rentowy gospodarstwu domowemu jest rejestrowana jako roszczenie gospodarstw domowych wobec funduszu emerytalno-rentowego.
- 17.99. Tablica 17.3 zawiera pozycje niezbędne do zarejestrowania transakcji związanych z systemem o zdefiniowanej składce. Jest ona prostsza od analogicznej tablicy systemu o zdefiniowanym świadczeniu, ponieważ nie zawiera transakcji przypisanych umownie.

Tablica 17.3 – Rachunki świadczeń emerytalno-rentowych należnych w systemie o zdefiniowanej składce

Rozchody					Rodzaj rachunku i transakcji	Przychody				
Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem		Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem
Rachunek produkcji										
					Produkcja globalna (P.1)		1,4			1,4
Rachunek tworzenia dochodów										
11,0				11,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)					
Podział pierwotny dochodów										
					Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)			11,0		11,0
			3,0	3,0	Dochody z tytułu własności (D.4)		3,0			3,0
	16,2			16,2	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (D.442)			16,2		16,2

Rozchody					Rodzaj rachunku i transakcji	Przychody				
Pracodawca	Fundusz emerytalno- rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem		Pracodawca	Fundusz emerytalno- rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem
Rachunek podziału wtórnego dochodów										
		37,3		37,3	Składki emerytalno- rentowe gospodarstw domowych ogółem		37,3			37,3
		11,0		11,0	Faktyczne składki emerytalno- rentowe płacone przez pracodawców (D.6111)		11,0			11,0
		11,5		11,5	Faktyczne składki emerytalno- rentowe płacone przez gospodarstwa domowe (D.6131)		11,5			11,5
		16,2		16,2	Uzupełnienia do składek emerytalno- rentowych płacone przez gospodarstwa domowe (D.6141)		16,2			16,2
		- 1,4		- 1,4	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (D.615C)		- 1,4			- 1,4
	26,0			26,0	Pozostałe świadczenia emerytalno- rentowe z ubezpieczeń społecznych (D.6221)			26,0		26,0
Rachunek wykorzystania dochodów										
		1,4		1,4	Spożycie (P.3)					
	11,3			11,3	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno- rentowych (D.8)			11,3		11,3
- 11,- 0	- 11,8	25,8	- 3,0	0	Oszczędności					
Zmiany w aktywach					Rachunek finansowy	Zmiany w zobowiązaniach				
					Zadłużenie/wierzytelności netto (B.9)	- 11,0	- 11,8	25,8	- 3,0	0,0
		11,3		11,3	Uprawnienia emerytalno- rentowe (F.63)		11,3			11,3
- 11,- 0	- 0,5	14,5	- 3,0	0,0	Pozostałe aktywa finansowe					

**Pozostałe przepływy związane z emerytalno-
rentowymi systemami o zdefiniowanej składce**

17.100. Pozostałe czynniki mające wpływ na zmianę pozycji bilansowej dotyczącej zmian w uprawnieniach emerytalno-
rentowych są wykazywane w rachunkach pozostałych zmian w aktywach. W szczególności uprawnienia beneficjentów systemu wykazują zyski i straty z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań na rachunku przeszacowań, które odpowiadają dokładnie pozycjom dotyczącym aktywów pozostających w posiadaniu funduszu emerytalno-
rentowego, służącym wypełnieniu tych zobowiązań.

17.101. Inwestycja uprawnień w emerytalno-
rentowych systemach o zdefiniowanej składce prowadzi do powstania zysków lub strat z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań. Te zyski lub straty z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań powstają przez zmianę wartości aktywów pozostających w posiadaniu funduszu emerytalno-
rentowego; kwotę dokładnie równą zyskom i stratom z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań przypisuje się jako przyrost uprawnień emerytalno-
rentowych beneficjentów. Zmiany te są rejestrowane na rachunku przeszacowań.

Transakcje w systemach emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu

- 17.102. W przypadku systemów emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu pracodawca jest odpowiedzialny za pokrycie płatności emerytalno-rentowych. Inne możliwości to wykorzystanie systemu wielozakładowego lub przypadki, w których sektor instytucji rządowych i samorządowych przejmuje odpowiedzialność w imieniu pracodawcy, zostały zdefiniowane w pkt 17.76 i 17.77.
- 17.103. Łączna składka wpłacana przez pracodawcę do systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanym świadczeniu w imieniu pracownika musi być wystarczająca, tak aby, wraz z faktyczną składką pracownika i po pomniejszeniu o koszt prowadzenia systemu, odpowiadała wzrostowi w uprawnieniach emerytalno-rentowych pracownika wynikającemu z obecnego zatrudnienia. Składka wpłacana przez pracodawcę dzieli się na część faktyczną i przypisaną umownie, przy czym ta druga jest obliczana w taki sposób, aby uzyskać dokładne dopasowanie pomiędzy wszystkimi składkami do funduszu dodawanymi do uprawnień pracownika a bieżącym kosztem obsługi tych uprawnień.
- 17.104. Składka wpłacana przez pracodawcę jest obliczana w odniesieniu do uprawnienia emerytalno-rentowego nabytego w danym okresie, niezależnie od dochodów z inwestycji uzyskanych przez system w tym samym okresie i niezależnie od nadwyżki środków w systemie. Uprawnienie w okresie bieżącym jest elementem kosztów związanych z zatrudnieniem i nieuwzględnienie pełnej wartości składki pracodawcy doprowadzi do zniżenia kosztów związanych z zatrudnieniem i zawiżenia nadwyżki operacyjnej pracodawcy. Ważna jest kontynuacja rejestracji składek nawet w przypadku przerwy w okresie składkowym, kiedy pracodawca nie wpłaca faktycznej składki; korzyść dla pracodawcy jest uznawana za zmianę w zobowiązaniach między funduszem emerytalno-rentowym a pracodawcą. Pozwala to utrzymać obie wartości netto na tym samym poziomie co w przypadku, gdyby składki nie były rejestrowane w przerwie w okresie składkowym, bez sztucznego zniżenia kosztów związanych z zatrudnieniem.
- 17.105. W systemach o zdefiniowanym świadczeniu może istnieć wymóg obowiązkowego okresu składkowego przed uzyskaniem prawa do świadczenia emerytalnego. Pomimo istnienia takiego wymagania, składki i uprawnienia muszą być rejestrowane od samego początku zatrudnienia, z korektą o współczynnik prawdopodobieństwa, że pracownik rzeczywiście spełni wymóg okresu składkowego.
- 17.106. Suma faktycznych i przypisanych umownie składek płaconych przez pracodawcę jest uznawana za koszt związany z zatrudnieniem. Jest ona rejestrowana jako rozchody pracodawcy na rachunku tworzenia dochodów oraz przychody pracownika na rachunku podziału pierwotnego dochodów.
- 17.107. Wzrost bieżącej wartości uprawnień obecnych pracowników i tych, którzy już nie wpłacają składek, jednak są uprawnieni do emerytury w przyszłości, stanowi dochód z inwestycji przekazany pracownikom. Nie dokonuje się odliczeń kwot, które mogą być sfinansowane z zysków z tytułu posiadania aktywów/zobowiązań lub które nie mają pokrycia w bieżących środkach. Dochód z inwestycji przekazany pracownikom odpowiada kwocie, która jest jednoznacznie należna pracownikowi na obowiązujących warunkach; środki, za pomocą których pracodawca faktycznie może wypełnić to zobowiązanie, nie są istotne z punktu widzenia rejestracji tej wartości jako dochodów z inwestycji, podobnie jak środki faktycznego finansowania odsetek lub dywidend nie mają wpływu na ich rejestrowanie w kategorii dochodów z inwestycji. Dochody z inwestycji są rejestrowane jako rozchody funduszu emerytalno-rentowego oraz przychody gospodarstw domowych. Są one natychmiast reinwestowane przez gospodarstwa domowe w fundusz i uwzględniane w uzupełnieniach do składek emerytalno-rentowych.
- 17.108. Na rachunku podziału wtórnego dochodów składki na ubezpieczenia społeczne są wykazywane jako rozchody gospodarstw domowych oraz przychody funduszu emerytalno-rentowego. Łączna kwota należnych składek na ubezpieczenia społeczne składa się z faktycznych i przypisanych umownie składek pracodawców, stanowiących część kosztów związanych z zatrudnieniem, z wyłączeniem kwoty kosztów prowadzenia systemu emerytalno-rentowego, z uwzględnieniem faktycznych składek wpłacanych przez pracowników oraz uzupełnień do składek, określonych w pkt 17.107. Jak wyjaśniono w pkt 17.54–17.56 w odniesieniu do systemów o zdefiniowanej składce, w rachunkach wykazuje się pełną wartość składek i uzupełnień do składek wraz z pozycją kompensującą odnoszącą się do należnych opłat za usługi. Kwota faktycznie należna to wartość składek netto.
- 17.109. Świadczenia emerytalno-rentowe z systemu emerytalno-rentowego na rzecz gospodarstw domowych są rejestrowane na rachunku podziału wtórnego dochodów. Jeżeli świadczenia są pobierane w formie renty dożywotniej, wykazywane są płatności emerytury dożywotniej, a nie kwoty ryczałtowe należne w momencie przejścia na emeryturę.
- 17.110. W rachunku wykorzystania dochodów występuje pozycja dotycząca płatności za usługi świadczone przez fundusz emerytalno-rentowy, równa wartości produkcji globalnej funduszu emerytalno-rentowego powiększonej o produkcję globalną przedsiębiorstw zarządzających rentami dożywotnimi nabytymi wraz z uprawnieniami emerytalno-rentowymi. Jest to wykazane jako rozchód gospodarstw domowych i przychód funduszu emerytalno-rentowego.
- 17.111. W rachunku wykorzystania dochodów występuje również pozycja wykazująca przyrost uprawnień emerytalno-rentowych wywołany z jednej strony przyznaniem dalszych uprawnień emerytalno-rentowych przez pracodawcę, a z drugiej strony pomniejszeniem świadczeń do otrzymania. Kwota ta jest wykazywana jako przychody gospodarstw domowych oraz rozchody funduszu emerytalno-rentowego. Uzasadnieniem takiego rozwiązania jest bezpośredni wpływ zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych na wartość netto gospodarstw domowych, co z kolei wymaga uwzględnienia w oszczędnościach sektora gospodarstw domowych.

- 17.112. Kwota na rachunku wykorzystania dochodów, wypłacona przez fundusz emerytalno-rentowy gospodarstwom domowym, jest wykazywana na rachunku finansowym jako zmiana w aktywach gospodarstw domowych względem funduszu emerytalno-rentowego.
- 17.113. Inne organizacje, takie jak związki zawodowe, mogą prowadzić system emerytalno-rentowy o zdefiniowanym świadczeniu dla swoich członków; system taki jest pod każdym względem analogiczny do systemu emerytalno-rentowego o zdefiniowanym świadczeniu prowadzonego przez pracodawcę. Stosuje się te same zasady rejestracji, z tym że wszelkie odniesienia do pracodawcy należy rozumieć jako odniesienia do zarządzającego systemem emerytalno-rentowym, a odniesienia do pracownika należy rozumieć jako odniesienia do uczestnika systemu.
- 17.114. Tablica 17.4 ilustruje rejestrowanie transakcji związanych z systemem emerytalno-rentowym o zdefiniowanym świadczeniu. Dane przypisane umownie są oznaczone pogrubioną czcionką, a te, które wynikają z przekierowania, są oznaczone kursywą.

Tablica 17.4 – Rachunki świadczeń emerytalno-rentowych należnych w systemie o zdefiniowanym świadczeniu

Rozchody					Rodzaj rachunku i transakcji	Przychody				
Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem		Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem
Rachunek produkcji										
					Produkcja globalna (P.1)		0,6			0,6
Rachunek tworzenia dochodów										
10,0				10,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)					
4,1				4,1	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1221)					
Rachunek podziału pierwotnego dochodów										
					Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1211)			10,0		10,0
					Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.1221)			4,1		4,1
			2,2	2,2	Dochody z tytułu własności (D.4)		2,2			2,2
	4,0			4,0	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (D.442)			4,0		4,0
Rachunek podziału wtórnego dochodów										
		19,0		19,0	Składki emerytalno-rentowe gospodarstw domowych ogółem		19,0			19,0
		10,0		10,0	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6111)		10,0			10,0
		4,1		4,1	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców (D.6121)		4,1			4,1
		1,5		1,5	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe (D.6131)		1,5			1,5
		4,0		4,0	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płacone przez gospodarstwa domowe (D.6141)		4,0			4,0

Rozchody					Rodzaj rachunku i transakcji	Przychody				
Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem		Pracodawca	Fundusz emerytalno-rentowy	Gospodarstwa domowe	Pozostałe sektory instytucjonalne	Gospodarka ogółem
		- 0,6		- 0,6	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (D.61SC)		- 0,6			- 0,6
	16,0			16,0	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych (D.6221)			16,0		16,0
Rachunek wykorzystania dochodów										
		0,6		0,6	Spożycie (P.3)					
	3			3	Zmiany uprawnień emerytalno-rentowych (D.8)			3		3
- 14,-1	- 1,2	17,5	- 2,2	0	Oszczędności					
Zmiany w aktywach					Rachunek finansowy	Zmiany w zobowiązaniach				
					Zadłużenie/wierzytelności netto (B.9)	- 14,1	- 1,2	17,5	- 2,2	0
		3		3	Uprawnienia emerytalno-rentowe (F.63)		3			3
	4,1			4,1	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających (F.64)	4,1				4,1
- 10,-0	- 2,3	14,5	- 2,2	0	Pozostałe aktywa finansowe					

- 17.115. Obliczenia aktuarialne pokazują, że przyrost uprawnień emerytalno-rentowych wynikający z bieżącego zatrudnienia, czyli kwota netto dalszych uprawnień emerytalno-rentowych „zarobionych” w danym roku, wynosi 15. Gospodarstwa domowe (posiadacze polis/pracownicy) wpłacają kwotę 1,5. Pracodawca jest zatem zobowiązany do wpłaty kwoty 13,5. Ponadto koszty prowadzenia systemu są szacowane na 0,6. Łącznie zatem pracodawca musi wpłacić 14,1. Wpłaca on faktycznie 10, a zatem pozostała kwota 4,1 jest składką przypisaną umownie. Produkcja globalna w wysokości 0,6 jest wykazana na rachunku produkcji; spożycie tej usługi jest wykazywane na „rachunku wykorzystania dochodów”. Składki wpłacone przez pracodawcę są wykazywane jako rozchody pracodawcy na rachunku tworzenia dochodów oraz przychody gospodarstw domowych na rachunku podziału pierwotnego dochodów.
- 17.116. Na rachunkach podziału pierwotnego dochodów wykazywane są dochody z tytułu własności. Przyrost uprawnień emerytalno-rentowych wynikający z przeszłego zatrudnienia z powodu zmiany ustalonej stopy dyskontowej, w związku ze zbliżeniem się o jeden rok do przejścia na emeryturę, wynosi 4. Jest on wykazywany jako przypisany umownie przepływ dochodów z tytułu własności – z funduszu emerytalno-rentowego do gospodarstw domowych. Równocześnie fundusz emerytalno-rentowy faktycznie zarabia kwotę 2,2 z dochodów z inwestycji funduszy, którymi zarządza. W tym momencie występuje zatem niedobór w wysokości 1,8 w przychodach funduszu emerytalno-rentowego, ale nie jest on wykazywany w rachunkach bieżących.
- 17.117. Na rachunkach podziału wtórnego dochodów wykazywane są płatności gospodarstw domowych na rzecz funduszu emerytalno-rentowego. Można na nie spojrzeć na dwa sposoby. Suma składek płaconych przez gospodarstwa domowe powinna być równa sumie przyrostu uprawnień pochodzących z bieżącego zatrudnienia (15) oraz pochodzących z dochodu z przeszłych uprawnień (4), a więc razem wynosić 19. Kwoty faktycznie zapłacone wynoszą: 10 jako faktyczne składki płacone przez pracodawców, 4,1 jako składki przypisane umownie, 1,5 jako składki własne gospodarstw domowych, 4 jako uzupełnienia do składek, pomniejszone o opłaty za usługi w wysokości 0,6; suma zatem znów wynosi 19.
- 17.118. Na rachunku wykorzystania dochodów, tak jak w przypadku zakupu opłat za usługi będącego częścią spożycia gospodarstw domowych, zmiana uprawnień emerytalno-rentowych wykazywana jest jako rozchody funduszu emerytalno-rentowego oraz przychody gospodarstw domowych. W podanym przykładzie kwota składek gospodarstw domowych wynosi 19, a kwota świadczeń emerytalno-rentowych wynosi 16. Przyrost uprawnień emerytalno-rentowych należnych gospodarstwom domowym wynosi zatem 3.

Relacje	Nr wiersza	Rejestrowanie	Zasadnicze rachunki narodowe						Poza zasadniczymi rachunkami narodowymi	Systemy emerytalno-rentowe ogółem	Dane kontrpartnerskie: uprawnienia emerytalno-rentowe gospodarstw domowych nierezzydentów (*)		
		Zarządzający systemem emerytalno-rentowym	Sektory inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych			Sektor instytucji rządowych i samorządowych							
			Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu oraz pozostałe (*) systemy o niezdefiniowanej składce	Ogółem	Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych (?)	Skłasyfikowane w sektorze instytucji finansowych	Skłasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych (?)			Skłasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	Emerytalno-rentowe systemy zabezpieczenia społecznego
7	Zmiany w uprawnieniach z tytułu wynegocjowanych zmian w strukturze systemu												
Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu pozostałych przepływów													
8	Zmiany w uprawnieniach z tytułu przeszacowań (6)												
9	Zmiany w uprawnieniach z tytułu pozostałych zmian wolumenu (6)												
Bilans zamknięcia													
1+ 5 do 9	Σ 10	Uprawnienia emerytalno-rentowe											
Powiązane wskaźniki													
11		Produkcja globalna											

(1) Pozostałe systemy o niezdefiniowanej składce, często określane mianem systemów hybrydowych, mają w sobie elementy zdefiniowanego świadczenia i zdefiniowanej składki.

(2) Systemy prowadzone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych dla jego obecnych i dawnych pracowników.

(3) Są to nieautonomiczne systemy o zdefiniowanym świadczeniu, których uprawnienia emerytalno-rentowe są rejestrowane w zasadniczych rachunkach narodowych.

(4) Dane kontrpartnerskie dla gospodarstw domowych nierezzydentów będą wykazywane oddzielnie tylko w przypadku, gdy relacje emerytalno-rentowe z zagranicą są znaczące.

(5) Uzupełnienia te stanowią zwrot roszczeń członków wobec systemów emerytalno-rentowych, zarówno w formie dochodów z inwestycji aktywów systemów o zdefiniowanej składce, jak i w przypadku systemów o zdefiniowanym świadczeniu przez zmianę ustalonej stopy dyskontowej.

(6) Bardziej szczegółowe rozbięcie tych pozycji musi zostać podane w kolumnach G i H na podstawie obliczeń modelowych przeprowadzonych dla tych systemów. Komórki oznaczone czarnym kolorem ■ nie mają zastosowania; komórki oznaczone szarym kolorem ▨ będą zawierać dane inne od danych z zasadniczych rachunków narodowych.

Kolumny w tablicy

17.125. Kolumny w tablicy odnoszą się do trzech rodzajów grupowania systemów emerytalno-rentowych:

- 1) według rodzaju rejestrowania, w podziale na systemy emerytalno-rentowe w całości rejestrowane w zasadniczych rachunkach narodowych (kolumny A–F) oraz na takie, w których uprawnienia są rejestrowane tylko w tablicy uzupełniającej (kolumny G–H);
- 2) według rodzaju zarządzającego, w podziale na systemy zarządzane przez sektory inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych (kolumny A–C) oraz system zarządzany przez sektor instytucji rządowych i samorządowych (kolumny D–H); systemy emerytalno-rentowe obejmujące zabezpieczenie społeczne, sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, są wykazywane w kolumnach D, F, G i H; oraz

- 3) według rodzaju systemu emerytalno-rentowego, w podziale na systemy o zdefiniowanej składce (kolumny A i D) i systemy o zdefiniowanym świadczeniu (kolumny B i E-G).
- 17.126. Najczęściej beneficjentami systemów emerytalno-rentowych są gospodarstwa domowe rezydentów. W niektórych państwach liczba gospodarstw domowych nierezydentów pobierających świadczenia emerytalno-rentowe może być jednak znacząca. W takim przypadku dodaje się kolumnę J, w której wykazuje się sumę dla gospodarstw domowych nierezydentów.
- 17.127. Decyzja o tym, czy uprawnienia emerytalno-rentowe w niekapitałowym systemie o zdefiniowanym świadczeniu, w którym sektor instytucji rządowych i samorządowych jest zarządzającym systemem, powinny być rejestrowane w standardowych rachunkach narodowych, czy tylko w tablicy uzupełniającej, zależy od charakteru systemu o zdefiniowanym świadczeniu. Wyznacznikiem uwzględnienia w rachunkach narodowych jest podobieństwo systemu do krajowego emerytalno-rentowego systemu zabezpieczenia społecznego.
- 17.128. W UE istnieje duża różnorodność systemów i uwzględnienie ich wszystkich prowadziłyby do niespójności w rejestrowaniu. W związku z tym uprawnienia w niekapitałowym systemie o zdefiniowanym świadczeniu, w którym sektor instytucji rządowych i samorządowych jest zarządzającym, są rejestrowane tylko w tablicy uzupełniającej. W zasadniczych rachunkach narodowych ma to wpływ na metodę obliczania przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców do tych systemów.
- 17.129. Systemy emerytalno-rentowe dzielą się według zarządzającego systemu na zarządzane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz zarządzane przez inne sektory. Definicję zarządzającego systemem emerytalno-rentowym jest zawarta w pkt 17.75.
- 17.130. Niektóre systemy emerytalno-rentowe prowadzone przez pracodawców charakteryzują się mieszanym członkostwem: na przykład uczestniczą w nich zarówno pracownicy sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak i pracownicy przedsiębiorstw publicznych, przy czym wiele systemów emerytalno-rentowych zamraża uczestnictwo pracowników, którzy zmieniają pracodawcę. System, w którym niewielka część uczestników to pracownicy spoza sektora instytucji rządowych i samorządowych, może być nadal uznawany za system, w którym sektor instytucji rządowych jest zarządzającym systemem.
- 17.131. Systemy o zdefiniowanym świadczeniu finansowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych dla jego własnych pracowników są wykazywane w kolumnach E i F. Kolumna E zawiera systemy zarządzane przez fundusz emerytalno-rentowy lub instytucje ubezpieczeniowe, a kolumna F – systemy zarządzane przez sam sektor instytucji rządowych i samorządowych. Systemy sektora instytucji rządowych i samorządowych prowadzone dla jego własnych pracowników, w których uprawnienia emerytalno-rentowe nie pojawiają się w zasadniczych rachunkach narodowych, są wykazywane w kolumnie G. Zatem suma kolumn E, F i G to łączne zobowiązania sektora instytucji rządowych i samorządowych dotyczące uprawnień emerytalno-rentowych dla jego własnych pracowników.
- 17.132. Systemy emerytalno-rentowe dzielą się zależnie od rodzaju systemu emerytalno-rentowego na systemy o zdefiniowanej składce (kolumny A i D) i systemy o zdefiniowanym świadczeniu (kolumny B, E, F i G). Kolumna H dotyczy emerytalno-rentowych systemów zabezpieczenia społecznego.

Wiersze w tablicy

- 17.133. Wiersze w tablicy dotyczą pozycji bilansu, transakcji i pozostałych przepływów związanych z uprawnieniami emerytalno-rentowymi w systemach uwzględnionych w tablicy uzupełniającej. Są one wykazane oddzielnie w tablicy 17.6. Pomiędzy stanem otwarcia uprawnień emerytalno-rentowych w systemach na początku okresu a stanem zamknięcia uprawnień emerytalno-rentowych na końcu okresu stosowane jest uzgodnienie, uwzględniające wszystkie transakcje i pozostałe przepływy w danym okresie. W przypadku systemów rejestrowanych w kolumnach G i H w zasadniczych rachunkach narodowych nie jest rejestrowany stan uprawnień emerytalno-rentowych, ale wiele transakcji jest rejestrowanych w zasadniczych rachunkach narodowych.

Tablica 17.6 – Wiersze tablicy uzupełniającej dotyczącej nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w ramach ubezpieczeń społecznych

Nr wiersza	
	Bilans otwarcia
1	Uprawnienia emerytalno-rentowe
	Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynikające z transakcji
2	Przyrost uprawnień emerytalno-rentowych wynikający ze składek na ubezpieczenia społeczne
2.1	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
2.2	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców

Nr wiersza	
2.3	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
2.4	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe ⁽¹⁾
2.5	Pomniejszone o opłaty za usługi związane z systemem emerytalno-rentowym
3	Pozostały (aktualny) przyrost uprawnień emerytalno-rentowych w emerytalno-rentowych systemach zabezpieczenia społecznego
4	Zmniejszenie uprawnień emerytalno-rentowych z tytułu wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych
5	Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i świadczeń emerytalno-rentowych
6	Przeniesienie uprawnień emerytalno-rentowych między systemami
7	Zmiany w uprawnieniach z tytułu wynegocjowanych zmian w strukturze systemu
	Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu pozostałych przepływów ekonomicznych
8	Zmiany w uprawnieniach z tytułu przeszacowań ⁽²⁾
9	Zmiany w uprawnieniach z tytułu pozostałych zmian wolumenu ⁽²⁾
	Bilans zamknięcia
10	Uprawnienia emerytalno-rentowe
	Powiązane wskaźniki
11	Produkcja globalna

⁽¹⁾ Uzupełnienia te stanowią zwrot roszczeń członków wobec systemów emerytalno-rentowych, zarówno w formie dochodów z inwestycji aktywów systemów o zdefiniowanej składce, jak i w przypadku systemów o zdefiniowanym świadczeniu przez zmianę ustalonej stopy dyskontowej.

⁽²⁾ Bardziej szczegółowe rozbięcie tych pozycji musi zostać podane w kolumnach G i H na podstawie obliczeń modelowych przeprowadzonych dla tych systemów (zob. pkt 17.158–17.160).

Bilans otwarcia i zamknięcia

17.134. Wiersz 1 pokazuje stan otwarcia uprawnień emerytalno-rentowych, który jest dokładnie równy stanowi zamknięcia poprzedniego okresu księgowego. W wierszu 10 umieszcza się odpowiedni stan zamknięcia uprawnień emerytalno-rentowych pod koniec okresu księgowego.

Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynikające z transakcji

17.135. Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców i pracowników są rejestrowane w wierszach 2.1 i 2.3, podobnie jak w zasadniczych rachunkach narodowych. W przypadku niektórych systemów emerytalno-rentowych, a szczególnie emerytalno-rentowych systemów zabezpieczenia społecznego, niezbędne jest odróżnienie faktycznych składek na ubezpieczenia społeczne dotyczących emerytur i rent od składek na ubezpieczenia społeczne dotyczących innego rodzaju ryzyka społecznego, np. bezrobocia.

17.136. W przypadku systemów emerytalno-rentowych o zdefiniowanym świadczeniu przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców są zazwyczaj uzyskiwane jako pozycja bilansująca – wszelkie zmiany w uprawnieniach w trakcie roku, nieuwzględnione w innych wierszach tablicy, są zapisywane w wierszu 2.2. W wierszu tym występują wartości będące „efektami doświadczenia”, czyli różnicy między faktycznym wynikiem założeń modelu emerytalno-rentowego (wzrost płac, stopa inflacji i stopa dyskontowa) a poziomem zakładanym. W przypadku systemów o zdefiniowanej składce w wierszu tym umieszcza się wartość zero.

17.137. W wierszu 2.4 podaje się dochody z tytułu własności zarobione lub przypisane umownie w systemach, które przechodzą przez sektor gospodarstw domowych lub przez sektor zagranica. Należy zauważyć, że w przypadku wszystkich systemów o zdefiniowanym świadczeniu, w tym systemów zabezpieczenia społecznego, niezależnie od tego, czy są kapitałowe czy niekapitałowe, dochody z tytułu własności odpowiadają zmianie ustalonej stopy dyskontowej. Innymi słowy, wartość jest równa stopie dyskontowej pomnożonej przez uprawnienia emerytalno-rentowe na początku okresu księgowego.

17.138. Niektóre pozycje w wierszach kolumn G i H, szczególnie faktyczne składki płacone przez pracodawców i pracowników, pojawiają się w zasadniczych rachunkach narodowych, nawet jeśli nie pojawiają się w nich uprawnienia i ich zmiany. Pozostałe pozycje w kolumnach G i H wykazywane tylko w tablicy uzupełniającej są zacięniowane – wyjaśniono je poniżej.

- 17.139. Przepisane umownie składki pracowników w systemach prowadzonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, w przypadku których uprawnienia pojawiają się w kolumnie G, ale nie występują w zasadniczych rachunkach narodowych, wymagają szczególnej uwagi. W zasadniczych rachunkach narodowych składki przypisane umownie są szacowane na podstawie obliczeń aktuarialnych. Tylko w przypadkach, gdy obliczenia aktuarialne nie pozwalają osiągnąć odpowiedniego poziomu wiarygodności, możliwe są dwa inne podejścia do szacowania przypisanych umownie składek emerytalno-rentowych płaconych przez pracodawców należących do sektora instytucji rządowych i samorządowych:
- 1) na podstawie racjonalnego odsetka wynagrodzeń płaconych obecnym pracownikom; lub
  - 2) jako wartość równą różnicy między bieżącymi świadczeniami należnymi i faktycznymi składkami należnymi (od pracowników, jak również od sektora instytucji rządowych i samorządowych jako pracodawcy).
- Pozycje uzupełnień do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe oraz pozostałych zmian w uprawnieniach są wykazywane na tej samej podstawie co w przypadku systemów prywatnych.
- 17.140. Pozycja obliczana na tej samej podstawie aktuarialnej w odniesieniu do zabezpieczenia społecznego jest wykazywana w wierszu 3 jako „pozostała (aktuarialna) akumulacja uprawnień emerytalno-rentowych w funduszach zabezpieczenia społecznego”. Jest to zatem pozycja oddzielna od przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców.
- 17.141. W związku z tym, że tablica uzupełniająca stanowi pełną analizę zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych w trakcie okresu księgowego, niezbędne jest wprowadzenie specjalnego wiersza dotyczącego przypadku, w którym faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone do emerytalno-rentowego systemu zabezpieczenia społecznego nie mają podstawy aktuarialnej, a zatem istnieje przypisana umownie składka, za którą nie odpowiada pracodawca. Tego typu przypisane umownie transakcje w emerytalno-rentowych systemach zabezpieczenia społecznego są wykazywane w wierszu 3 jako pozostałe (aktuarialne) zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych w emerytalno-rentowych systemach ubezpieczeń społecznych. Pozycje w tym wierszu mogą mieć wartość dodatnią lub ujemną – wartości ujemne występują w emerytalno-rentowych systemach zabezpieczenia społecznego, w których stopa dyskontowa jest wyższa niż wewnętrzna stopa zwrotu. Wewnętrzna stopa zwrotu systemu emerytalno-rentowego to stopa dyskontowa, która równoważy bieżącą wartość faktycznie zapłaconych składek z wartością zdyskontowaną uprawnień emerytalno-rentowych nabytych z tytułu tych składek. Pozycje ujemne występują choćby w przypadku, gdy składki zostały podniesione powyżej aktuarialnie uzasadnionego poziomu w celu sfinansowania krótkoterminowego niedoboru środków pieniężnych.
- 17.142. W wierszu 3 nie uwzględnia się transferów pieniężnych pochodzących z przychodów podatkowych, które są rejestrowane w rachunkach standardowych jako transfery bieżące między jednostkami sektora instytucji rządowych i samorządowych, jeżeli nie mają one wpływu na uprawnienia emerytalno-rentowe. W niektórych państwach członkowskich instytucje rządowe i samorządowe dokonują transferów do systemów emerytalno-rentowych, co wpływa na wzrost uprawnień emerytalno-rentowych (przykładowo jeżeli transfery są dokonywane na rzecz konkretnych grup społecznych, które nie mogą opłacać składek samodzielnie), co z kolei oznacza, że kwoty te powinny być uwzględnione w wartości wykazanej w tym wierszu wyliczonej przez różnicę.
- 17.143. Różnice w okresie księgowym między zakładanym a faktycznym przyrostem wynagrodzeń (tj. częścią wynagrodzeń stanowiącą „efekty doświadczenia” lub „efekty aktuarialne” przy modelowaniu) muszą zostać odzwierciedlone w transakcjach (przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców) wraz z innymi efektami doświadczenia.
- 17.144. W wierszu 3 podawane są „efekty doświadczenia” obserwowane dla emerytalno-rentowych systemów zabezpieczenia społecznego, w przypadku gdy obserwowany wynik założeń w modelowaniu emerytalno-rentowym (wzrost płac, stopa inflacji i stopa dyskontowa) w którymkolwiek roku różni się od poziomu zakładanego.
- 17.145. W wierszu 4 pokazano świadczenia emerytalno-rentowe, które zostały zapłacone w okresie księgowym. Wpłata świadczeń emerytalno-rentowych skutkuje „uzgodnieniem” niektórych uprawnień emerytalno-rentowych zawartych w bilansie otwarcia w wierszu 1.
- 17.146. W wierszu 5 zawarto zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynikające ze składek i świadczeń. Jest on sumą wartości z wierszy 2 i 3, pomniejszoną o wartość wiersza 4. Ta pozycja bilansująca w rachunkach niefinansowych jest równa pozycji bilansującej w rachunkach finansowych.
- 17.147. Jedną z cech charakterystycznych zmieniającego się systemu emerytur i rent jest coraz częstsza możliwość „przenoszenia emerytur”, która polega na przeniesieniu uprawnień emerytalno-rentowych przez osobę zmieniającą pracę, od byłego pracodawcy do nowego pracodawcy. W takim przypadku uprawnienia emerytalno-rentowe gospodarstwa domowego pozostają bez zmian, występuje jednak transakcja między dwoma systemami emerytalno-rentowymi, ponieważ nowy system przejmuje zobowiązanie starego systemu. Wystąpi również transakcja kontrpartnerska w aktywach, odpowiadająca podjętemu zobowiązaniu.
- 17.148. Jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych przejmuje odpowiedzialność za wypłatę emerytur i rent dla pracowników jednostki innej niż jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych, w formie faktycznych transakcji, wszelkie płatności dokonane przez takie jednostki muszą być rejestrowane jako przedpłacone składki na ubezpieczenia społeczne (F.89). Dalsze omówienie tego tematu można znaleźć w pkt 20.272–20.275.

- 17.149. Jeżeli jednostka przejmuje odpowiedzialność za uprawnienia emerytalno-rentowe od innej jednostki, w wierszu 6 rejestrowane są dwie transakcje. Po pierwsze rejestruje się transfer uprawnień emerytalno-rentowych z pierwotnego systemu emerytalno-rentowego do nowego systemu emerytalno-rentowego. Po drugie może wystąpić transfer pieniężny lub transfer innych aktywów finansowych na rzecz nowego systemu emerytalno-rentowego. Możliwe, że wartość transferu aktywów finansowych nie jest dokładnie równa wartości przenoszonych uprawnień emerytalno-rentowych. W takim przypadku potrzebna jest trzecia pozycja w transakcjach transferów kapitałowych, aby możliwe było dokładne oddanie zmiany wartości netto w obu jednostkach.
- 17.150. Pracodawcy coraz częściej reformują zarządzane przez siebie systemy emerytalno-rentowe w odpowiedzi na czynniki demograficzne i inne czynniki. Reformy mogą dotyczyć zmiany metody obliczania świadczenia, zmiany wieku emerytalnego lub zmiany w innych przepisach systemu.
- 17.151. Tylko faktycznie wprowadzone reformy emerytalno-rentowe prowadzą do rejestrowania w rachunkach narodowych, w szacunkach uprawnień emerytalno-rentowych w roku wprowadzenia w życie i w obserwowanych następnie przepływach. Oświadczenie pracodawcy o zamiarze wprowadzenia reformy emerytalno-rentowej nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia jej efektów w rachunkach narodowych.
- 17.152. W przypadku niektórych reform pracodawca pozostawia nabyte prawa członków bez zmian i reforma dotyczy tylko przyszłego nabycia dodatkowych uprawnień. Nie ma to bezpośredniego przełożenia na bieżące świadczenia emerytalno-rentowe. Wpływ reformy będzie widoczny w przyszłych środkach świadczeń emerytalno-rentowych zgodnie z podejściem zachowania nabytych uprawnień.
- 17.153. Jednak w niektórych przypadkach pracodawca decyduje o przeprowadzeniu reform, które mają wpływ na nabyte uprawnienia członków, na przykład przez podniesienie wieku emerytalnego dla wszystkich członków. Tego rodzaju reformy zmieniają stan uprawnień emerytalno-rentowych w trakcie roku, w którym zostają one wprowadzone w życie. Efekt ten musi być zarejestrowany jako przepływ. Może on być znaczący, ponieważ dotyczy bieżących i przyszłych uprawnień emerytalno-rentowych.
- 17.154. Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych są rejestrowane jako transakcje w następujący sposób:
- a) jeżeli uprawnienia w systemie emerytalno-rentowym są uwzględnione w zasadniczych rachunkach narodowych, a pracodawca zdecyduje o zmianie warunków uprawnień emerytalno-rentowych przez negocjacje z pracownikami, zmiana taka jest rejestrowana jako transakcja w zasadniczych rachunkach narodowych (w przypisanych umowie składkach na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców);
  - b) jeżeli uprawnienia w systemie emerytalno-rentowym nie są rejestrowane w zasadniczych rachunkach narodowych, a pracodawca zdecyduje o zmianie warunków uprawnień emerytalno-rentowych przez negocjacje z pracownikami, zmiana taka jest rejestrowana jako transakcja w tablicy uzupełniającej;
  - c) w przypadku zabezpieczenia społecznego, jeżeli zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych wynikają z decyzji organów ustawodawczych, są one rejestrowane w tablicy uzupełniającej, tak jakby były one wynegocjowane.
- 17.155. Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych, które są narzucane bez negocjacji, są rejestrowane jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów.
- 17.156. Zmiany w naliczonych uprawnieniach wynikające z przeszłego zatrudnienia są rejestrowane jako transfery kapitałowe.
- 17.157. W wierszu 7 pokazano wpływ reform struktur systemu emerytalno-rentowego na uprawnienia dotyczące przeszłego zatrudnienia.
- Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu pozostałych przepływów ekonomicznych*
- 17.158. Wiersze 8 i 9 zawierają inne przepływy, takie jak przeszacowania i pozostałe zmiany wolumenu związane z systemami emerytalno-rentowymi w ramach ubezpieczeń społecznych. W tablicy 17.7 zilustrowano pozostałe przepływy w podziale na przeszacowania i pozostałe zmiany wolumenu.
- 17.159. Przeszacowania wynikają ze zmian w podstawowych założeniach obliczeń aktuarialnych. Założenia te obejmują stopę dyskontową, stawki wynagrodzeń oraz stopę inflacji. Efekty doświadczenia nie są tutaj uwzględnione, chyba że niemożliwe jest ich wyodrębnienie. Pozostałe zmiany w szacunkach aktuarialnych są rejestrowane raczej jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów. Efekty zmian cen w związku z inwestycją uprawnień są rejestrowane jako przeszacowania pojawiające się na rachunku przeszacowań.
- 17.160. Jeżeli zmieniają się założenia demograficzne wykorzystywane w obliczeniach aktuarialnych, są one rejestrowane jako pozostałe zmiany wolumenu aktywów.

Tablica 17.7 – Pozostałe przepływy jako przeszacowania i pozostałe zmiany wolumenu aktywów

<u>Przeszacowania</u>
Zmiany w zakładanej stopie dyskontowej
Zmiany w zakładanych zmianach wynagrodzeń
Zmiany w zakładanych zmianach cen
<u>Pozostałe zmiany wolumenu aktywów</u>
Zmiany założeń demograficznych
Pozostałe zmiany

Powiązane wskaźniki

17.161. Usługi finansowe świadczone przez wszystkie systemy emerytalno-rentowe są rejestrowane jako opłacane przez członków systemu, tak więc koszty systemów emerytalno-rentowych nie są rejestrowane jako zużycie pośrednie pracodawcy prowadzącego system. W związku z tym na schemacie 17.1 przedstawiono usługi finansowe niezależnie od składek na ubezpieczenia społeczne. Przedstawienie usług finansowych w ten sposób oznacza, że liczby pokazane jako kwoty składek otrzymanych przez pracowników od ich pracodawców są dokładnie takie same jak część składek płaconą przez pracowników na rzecz systemu emerytalno-rentowego. Ponadto nie jest niezbędne wykazywanie, który element składek na ubezpieczenia społeczne obejmuje opłatę za usługi. W przypadku systemu o zdefiniowanej składce opłatę za usługi obejmują uzupełnienia do składek płacone przez gospodarstwa domowe, a w przypadku systemu o zdefiniowanym świadczeniu – składki płacone albo przez pracodawcę, albo przez gospodarstwo domowe.

Produkcja globalna, którą konsumują członkowie systemu, jest rejestrowana dla wszystkich systemów emerytalno-rentowych pracodawcy, tak więc w wierszu 11 wykazano produkcję globalną według rodzaju systemu.

Schemat 17.1 – Uprawnienia emerytalno-rentowe i ich zmiany

	Składki (faktyczne, przypisane umownie, w tym dochody z tytułu własności) (wiersze 2 i 3)	Świadczenia emerytalno-rentowe (wiersz 4)	
		Usługi finansowe	
	Pozostałe przepływy (przeszacowania, pozostałe zmiany wolumenu) (wiersze 8 i 9)	Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych (w wyniku transakcji i pozostałych przepływów ekonomicznych)	
Uprawnienia emerytalno-rentowe na początku okresu (wiersz 1)			Uprawnienia emerytalno-rentowe pod koniec okresu (wiersz 10)
Stan na t_0	Transakcje i inne przepływy między t_0 a t_1		Stan na t_1

Schemat i wielkość poszczególnych jego komórek mają charakter wyłącznie orientacyjny.

Założenia aktuarialne

Nabyte uprawnienia

- 17.162. Uprawnienia emerytalno-rentowe w rachunkach narodowych są mierzone brutto. Przy zestawianiu wszelkiego rodzaju uprawnień netto nie są brane pod uwagę ani aktywa, ani nagromadzone składki na ubezpieczenia społeczne. Uwzględnione są tylko uprawnienia emerytalno-rentowe wynikające z bieżących i przyszłych świadczeń emerytalno-rentowych.
- 17.163. Do celów rachunków narodowych właściwa jest koncepcja zobowiązania nabytego. Obejmuje ona bieżącą wartość uprawnień emerytalno-rentowych powstałych z nabytych już uprawnień emerytalno-rentowych. Przykładowo obejmuje ona uprawnienia emerytalno-rentowe nabyte przez obecnych pracowników, w tym odroczone uprawnienia emerytalno-rentowe oraz pozostałe uprawnienia emerytalno-rentowe dla obecnych emerytów i rencistów.
- 17.164. Tak jak w przypadku wszystkich danych ujętych w rachunkach narodowych dane są mierzone *ex post*, gdyż obejmują wyłącznie bieżące wartości uprawnień powstałe z nabytych uprawnień emerytalno-rentowych na dzień bilansu. Metoda ta jest oparta na obserwowanych zdarzeniach i transakcjach przeszłych, takich jak członkostwo w systemie emerytalno-rentowym i opłacone składki. Jednak pomiary *ex post* opierają się również na wielu założeniach w procesie modelowania. Tworzy się szacunki prawdopodobieństwa zgonu osób płacących składki lub zaistnienia niepełnosprawności przed osiągnięciem wieku emerytalnego. W pomiarach uwzględnia się również przyszłe zmiany strumienia płatności w związku z przepisami prawnymi, które weszły w życie przed rokiem, w którym obliczane są uprawnienia emerytalno-rentowe. Ponadto metoda wymaga stosowania różnych ważnych założeń dotyczących przyszłych zmian, szczególnie dotyczących stopy dyskontowej dla przyszłych wypłat emerytur i rent.

Stopa dyskontowa

- 17.165. Stopa dyskontowa stosowana do szacowania przyszłych świadczeń emerytalno-rentowych w przypadku uprawnień nabytych jest jednym z najważniejszych założeń w modelowaniu systemów emerytalno-rentowych, ponieważ ich łączny wpływ w ciągu wielu dziesięcioleci może być znaczący. Stopa dyskontowa w wybranym podejściu może się zmieniać w czasie, co prowadziłyby do przeszacowań w rachunkach.
- 17.166. Stopę dyskontową można traktować jako odpowiednik oczekiwanej, wolnej od ryzyka stopy zwrotu na aktywach pozostających w posiadaniu systemu emerytalno-rentowego. W przypadku uprawnień emerytalno-rentowych do wypłaty w przyszłości stopa dyskontowa może być również postrzegana jako koszt kapitału, ponieważ przyszłe płatności muszą być finansowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych za pośrednictwem zwykłych źródeł:
- nabycie zobowiązań netto, takie jak kredyty lub pożyczki i dłużne papiery wartościowe;
  - sprzedaż netto aktywów; oraz
  - dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Stopa dyskontowa może zostać obliczona na podstawie kosztu tego finansowania.

- 17.167. Stopa dyskontowa powinna być stopą wolną od ryzyka. Niektóre kryteria dotyczące określania odpowiednich stawek podano w kolejnych zdaniach. Odpowiednim punktem odniesienia powinna być stopa dyskontowa dla wysokiej jakości obligacjach rządowych i korporacyjnych, o ratingu „AAA”. Dochody z obligacji korporacyjnych o wysokiej jakości są stosowane tylko w przypadku, gdy rynki są szerokie. Obligacje muszą mieć okres pozostający do terminu zapadalności tego samego rządu co uprawnienia emerytalno-rentowe. Zaleca się korzystanie ze stopy dyskontowej opartej na długoterminowej zapadalności, co najmniej 10 lat lub dłużej. Średnia stopa dyskontowa z kilku lat, powiązana z długością cyklu gospodarczego, może być stosowana do wyrównania szeregu czasowego stopy dyskontowej. Założenia dotyczące stopy dyskontowej oraz przyszłych zmian w płacach powinny być spójne. Od państw członkowskich wymaga się wykazania elementów dowodzących zasadności stopy dyskontowej stosowanej względem uprawnień emerytalno-rentowych w świetle różnych wspomnianych powyżej kryteriów.
- 17.168. W przypadku wszystkich systemów emerytalno-rentowych, w tym systemów w ramach zabezpieczenia społecznego, w których zarządzającym jest sektor instytucji rządowych i samorządowych, stosowana jest ta sama stopa dyskontowa na każdym szczeblu administracji rządowej, ponieważ pożądanym wynikiem powinien być przybliżeniem dochodu wolnego od ryzyka.

Wzrost płac

- 17.169. Do określania poziomu emerytur i rent systemu emerytalno-rentowe o zdefiniowanym świadczeniu stosując często wzór oparty na wynagrodzeniu członków (wynagrodzenie końcowe, średnia z okresu kilku lat lub łączna kwota zarobków przez całe życie). Ostateczne kwoty wypłaconych emerytur i rent są uzależnione od średniego wzrostu płac członków, głównie dzięki awansom i postępowi kariery.
- 17.170. Właściwe jest zatem przeanalizowanie założeń dotyczących przyszłych zmian w płacach. Zakładany długoterminowy rozwój płac powinien odpowiadać obserwowanej stopie dyskontowej. Obie zmienne są zależne od siebie w długim okresie.

- 17.171. W księgowości stosuje się dwie metody aktuarialne do pomiaru wpływu wzrostu płac. W nabytym zobowiązaniu do świadczenia (ang. *accrued benefit obligation*, ABO) rejestruje się tylko świadczenia faktycznie naliczone do danego dnia. Odpowiada ono kwocie, którą pracownik otrzymałby, gdyby odszedł z pracy w kolejnym dniu, i może być podstawą wyceny wartości netto dla danej osoby, przykładowo w przypadku decyzji rozwodowej.
- 17.172. Prognozowane zobowiązanie do świadczenia (ang. *projected benefit obligation*, PBO) jest ostrożniejszą metodą obliczania prawdopodobnego ostatecznego poziomu uprawnienia. W przypadku konkretnej osoby w metodzie PBO robi się założenia dotyczące prawdopodobnej liczby przyszłych awansów i oblicza się odpowiednio wysokość wynagrodzenia. Jeżeli osoba ta przepracowała do danego momentu 20 lat z oczekiwanych 40 lat, jej ostateczne wynagrodzenie dzieli się na pół i ustala w ten sposób uprawnienia emerytalno-rentowe dla danej osoby, tak jakby podzielone na pół wynagrodzenie było jej faktycznym bieżącym wynagrodzeniem. W metodzie ABO wynagrodzenie rośnie stopniowo, w miarę awansowania, natomiast w metodzie PBO wynagrodzenie rośnie proporcjonalnie do upływu czasu. W przypadku konkretnej osoby PBO jest zawsze wyższe od ABO aż do momentu przejścia na emeryturę, kiedy to ABO zrównuje się z PBO.
- 17.173. Wpływ wzrostu płac musi być uwzględniony w transakcjach, ponieważ przyznanie podwyżki płacy jest świadomą decyzją gospodarczą podjętą przez pracodawcę. Ponadto podejścia ABO i PBO prowadzą długoterminowo do rejestracji tych samych transakcji, nawet jeżeli ich rozkład w czasie jest różny, zależnie od charakterystyki demograficznej systemu.
- 17.174. Zmiany w założeniach dotyczących przyszłych zmian wynagrodzeń, które są zazwyczaj wprowadzane co kilka lat w reakcji na ogólny przegląd założeń modelowania emerytur i rent lub w związku z poważną restrukturyzacją siły roboczej, są rejestrowane jako pozostałe przepływy (przeszacowania).
- 17.175. W praktyce można zaobserwować wiele możliwych wariantów w stosowaniu metod ABO i PBO, zależnie od sposobu traktowania efektów cen i płac.
- 17.176. Ważnym czynnikiem jest sposób traktowania mechanizmu indeksacji emerytur i rent, w którym emerytury wypłacane rosną proporcjonalnie do wzrostu płac nominalnych po przejściu na emeryturę.
- 17.177. Z uwagi na znaczenie efektów płac, zaleca się wybór podejścia ABO lub PBO na podstawie wzoru obliczania świadczenia stosowanego w danym systemie emerytalno-rentowym. Jeżeli we wzorze zakłada się, wyraźnie lub w sposób dorozumiany, stosowanie współczynnika wzrostu płac (przed przejściem na emeryturę lub po), należy stosować metodę PBO. W razie braku takiego współczynnika stosowane jest podejście ABO.

Założenia demograficzne

- 17.178. Przyszłe płatności emerytur i rent zależą od czynników demograficznych – wieku i płci członków oraz czasu życia. Tablice demograficzne są uznanym źródłem modelowania systemów emerytalno-rentowych i ubezpieczeń na życie.
- 17.179. W przypadku systemów emerytalno-rentowych związanych z zatrudnieniem członkostwo w systemie jest dobrze zdefiniowane i w związku z tym dane powinny być dostępne. W przypadku systemów zabezpieczenia społecznego stosowane są ogólne dane o populacji, jeżeli nie są dostępne szczegółowe dane dotyczące członków systemu ubezpieczeń społecznych.
- 17.180. W przypadku korzystania z tablic czasu trwania życia, nazywanych również tablicami umieralności, zalecane jest korzystanie z tablic uwzględniających płeć oraz grupy pracowników. Grupa członków otrzymująca rentę powinna, jeśli jest to możliwe, być modelowana z zastosowaniem innych założeń czasu trwania życia.
- 17.181. Założenia dotyczące czasu trwania życia powinny uwzględniać wzrost średniego czasu życia wraz z upływem czasu.
- 17.182. Modelowanie systemów emerytalno-rentowych może wiązać się z wykorzystaniem założeń demograficznych innych niż czas trwania życia, na przykład przyszłych współczynników dzietności, udziału w rynku pracy oraz migracji, w przypadku gdy świadczenie emerytalno-rentowe lub wzór indeksacji są oparte na współzależności między ludnością czynną zawodowo a ludnością bierną zawodowo lub na podobnym podejściu.
- 17.183. Jeżeli wcześniejsze przejście na emeryturę jest obojętne z punktu widzenia aktuarialnego, nie ma ono żadnego wpływu na modelowanie. Przypadki wcześniejszego przejścia na emeryturę, które nie są aktuarialnie neutralne, mają wpływ na modelowanie i zdarzają się one często, biorąc pod uwagę częste stosowanie różnych przeliczników odsetkowych w momencie przejścia na wcześniejszą emeryturę. Ważne jest zatem właściwe modelowanie wcześniejszego przechodzenia na emeryturę, zwłaszcza w przypadku gdy reforma podnosi przyszły wiek przejścia na emeryturę.

ROZDZIAŁ 18

RACHUNKI ZAGRANICY

WPROWADZENIE

- 18.01. Rachunki sektorów instytucjonalnych będących rezydentami przedstawiają działalność gospodarczą – produkcję, tworzenie, podział i redystrybucję dochodów, spożycie oraz akumulację aktywów i zobowiązań. Rachunki te obejmują transakcje pomiędzy jednostkami będącymi rezydentami oraz transakcje między jednostkami będącymi rezydentami a jednostkami będącymi nierezydentami, czyli zagranicą.
- 18.02. ESA jest systemem zamkniętym, w którym obydwie strony każdej transakcji rejestruje się na rachunkach jako rozchody i przychody. W przypadku jednostek będących rezydentami umożliwia to sporządzenie spójnego i przejrzystego zestawu rachunków, a do sekwencji rachunków włącza się całą działalność gospodarczą każdej jednostki instytucjonalnej. Nie ma to jednak zastosowania do jednostek będących nierezydentami. Jednostki będące nierezydentami można obserwować wyłącznie poprzez pomiar ich relacji z jednostkami będącymi rezydentami należącymi do gospodarki, tak więc rejestrować można tylko ich transakcje z jednostkami będącymi rezydentami. Dokonuje się tego poprzez stworzenie sektora instytucjonalnego zwanego „zagranicą” oraz sporządzenie specjalnego zestawu rachunków z ograniczoną liczbą pozycji, które w odniesieniu do jednostek będących nierezydentami ukazują wyłącznie transakcje z jednostkami będącymi rezydentami.
- 18.03. Sekwencja rachunków dla sektora zagranicy wygląda następująco:
- a) rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą (V.I) obejmujący import i eksport towarów i usług;
  - b) rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i wtórnych (V.II) obejmujący koszty związane z zatrudnieniem, dochody z tytułu własności i dochody z inwestycji oraz transfery bieżące takie jak transfery osobiste (w tym przekazy zarobków pracowników) oraz pomoc międzynarodową;
  - c) rachunki zewnętrzne akumulacji (V.III) obejmujące:
    - 1) rachunek kapitałowy (V.III.1) pokazujący transfery kapitałowe oraz nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych;
    - 2) rachunek finansowy (V.III.2) pokazujący transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań;
    - 3) rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów (V.III.3.1) pokazujący nierekompensowane konfiskaty itp.;
    - 4) rachunek przeszacowań (V.III.3.2) pokazujący nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku;
  - d) rachunek zewnętrzny aktywów i zobowiązań (V.IV) pokazujący bilanse otwarcia i zamknięcia, a także zmiany wartości tych aktywów i zobowiązań pomiędzy bilansami otwarcia i zamknięcia.
- Pełna sekwencja przedstawiona jest w rozdziale 8, a numery rachunków podane powyżej w nawiasach odnoszą się do numerów rachunków w tym rozdziale.
- 18.04. Jako że rachunki sporządzane są z punktu widzenia sektora zagranicy, import do gospodarki krajowej przedstawiany jest jako przychody, zaś eksport z gospodarki krajowej jako rozchód na rachunku wymiany towarów i usług z zagranicą. Podobne odwrócenie ma miejsce we wszystkich rachunkach zagranicy. Jeżeli saldo jest dodatnie, występuje nadwyżka dla zagranicy i deficyt dla gospodarki krajowej ogółem. Zaś saldo ujemne oznacza deficyt dla zagranicy, a nadwyżkę dla gospodarki krajowej. Aktywa finansowe posiadane przez zagranicę stanowią zobowiązania gospodarki krajowej, a zobowiązania zagranicy stanowią aktywa krajowe gospodarki krajowej.
- 18.05. Schemat standardowy statystyki dotyczącej transakcji i pozycji pomiędzy daną gospodarką a zagranicą zawarto w podręczniku na temat bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej z 2008 r. (wydanie szóste) (BPM6) ⁽¹⁾. Podręcznik ten jest zharmonizowany z systemem rachunków narodowych z 2008 r., przedstawia jednak relacje pomiędzy gospodarką krajową a zagranicą w zestawie rachunków i bilansów prezentujących informacje w inny sposób. W niniejszym rozdziale przedstawiono rachunki sektora zagranicy w ESA 2010 oraz ich związek z rachunkami międzynarodowymi BPM6.

⁽¹⁾ International Monetary Fund, *Balance of Payments and International Investment Position Manual*, Sixth Edition (BPM6), 2009, ISBN 978-1-58906-812-4 (dostępny na stronie <http://www.imf.org>).

TERYTORIUM EKONOMICZNE

- 18.06. Najczęściej stosowana definicja pojęcia terytorium ekonomicznego odnosi się do obszaru znajdującego się pod faktyczną kontrolą gospodarczą jednego rządu. Można jednak stosować też pojęcia unii walutowych i gospodarczych, regionów lub całego świata, ponieważ mogą one być również przedmiotem szczególnego zainteresowania polityki lub analizy makroekonomicznej. Pełną definicję podano w rozdziale 2 (pkt 2.04–2.06).
- 18.07. W celu ustalenia, czy jednostka jest rezydentem na danym terytorium ekonomicznym, trzeba określić:
- 1) czy dana jednostka kwalifikuje się jako jednostka instytucjonalna; a jeżeli tak, to
  - 2) czy jednostka spełnia kryteria określone w rozdziale 2 dotyczące ustalenia „siedziby”.

Siedziba

- 18.08. Siedzibą każdej jednostki instytucjonalnej jest terytorium ekonomiczne, z którym ma ona najsilniejsze powiązania, określone jako główne centrum jej interesów ekonomicznych. Pojęcia te są identyczne w ESA, SNA 2008 i BPM6. Wprowadzenie terminu „główne centrum interesów ekonomicznych” nie oznacza, że nie ma już potrzeby dzielenia jednostek prowadzących znaczną działalność na co najmniej dwóch terytoriach (zob. pkt 18.12) lub że można pominąć jednostki instytucjonalne bez istotnej obecności fizycznej (zob. pkt 18.10 i 18.15). Pojęcie siedziby ogólnie, a także w odniesieniu do gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i w szczególności innych jednostek opisano dokładnie w rozdziale 2.

JEDNOSTKI INSTYTUCJONALNE

- 18.09. Pojęcie „jednostki instytucjonalnej” jest takie samo w ESA, SNA 2008 i BPM6. Ogólna definicja podana jest w rozdziale 2, w pkt 2.12–2.16. Ze względu na skoncentrowanie się na gospodarce krajowej w sytuacjach transgranicznych jednostki traktuje się w szczególny sposób. W niektórych przypadkach jednostki posiadające osobowość prawną łączone są w jedną jednostkę instytucjonalną, jeżeli są rezydentami w tej samej gospodarce, natomiast nie są łączone, jeżeli są rezydentami w różnych gospodarkach. Podobnie pojedyncza jednostka posiadająca osobowość prawną może zostać podzielona, jeżeli jej znacząca działalność prowadzona jest w co najmniej dwóch gospodarkach. Wskutek takiego podejścia siedziba uzyskanych w ten sposób jednostek staje się wyraźniej określona, a pojęcie terytorium ekonomicznego ulega wzmocnieniu.
- 18.10. Przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych do gromadzenia środków finansowych wykorzystują zazwyczaj spółki specjalnego przeznaczenia (SSP). Jeżeli SSP jest rezydentem w tej samej gospodarce co jednostka macierzysta, metoda postępowania jest prosta. Zasadniczo SSP nie ma żadnego atrybutu, który nadawałby jej charakter jednostki odrębnej od jednostki macierzystej, a aktywa i zobowiązania SSP wykazywane są na rachunkach jednostki macierzystej. W przypadku gdy SSP jest nierezydentem, kryteria dotyczące siedziby dla sektora zagranicy wymagają uznania istnienia odrębnej jednostki. W takim przypadku wszelkie aktywa i zobowiązania SSP wykazywane są w sektorze zagranicy, a nie w sektorze gospodarki krajowej. Traktowanie SSP będących nierezydentami należących do sektora instytucji rządowych i samorządowych zdefiniowane jest w pkt 2.14.
- 18.11. Członkowie jednego gospodarstwa domowego muszą być rezydentami tej samej gospodarki. Jeżeli dana osoba jest rezydentem w innej gospodarce niż pozostali członkowie gospodarstwa domowego, osoba ta nie jest uważana za członka tego gospodarstwa domowego, nawet jeżeli posiada z tymi innymi członkami wspólne dochody i wydatki oraz aktywa.

ODDZIAŁY JAKO TERMIN UŻYWANY W MIĘDZYNARODOWYCH RACHUNKACH BILANSÓW PŁATNICZYCH

- 18.12. Oddział jest to przedsiębiorstwo nieposiadające osobowości prawnej należące do jednostki będącej nierezydentem, określanej jako jednostka macierzysta. Oddział traktowany jest na terytorium, na którym jest zlokalizowany, jako rezydent i jednostka typu przedsiębiorstwo. Identyfikacja oddziałów jako oddzielnych jednostek instytucjonalnych wymaga wskazania znaczącej działalności, którą można wyodrębnić z reszty jednostki. Istnienie oddziału przyjmuje się w następujących przypadkach:
- a) oddział ma pełny zestaw rachunków, w tym bilans; lub
  - b) sporządzenie tych rachunków jest w razie potrzeby możliwe i znaczące z gospodarczego i prawnego punktu widzenia. Dostępność odrębnych rejestrów wskazuje na istnienie rzeczywistej jednostki i umożliwia w praktyce opracowanie statystyki.

Dodatkowo występuje często co najmniej jeden z poniższych czynników:

- a) oddział podejmuje lub zamierza podjąć produkcję na znaczącą skalę, a produkcja ta umiejscowiona jest na terytorium innym niż terytorium jego centrali, trwającą przez co najmniej rok:
  - (i) jeżeli proces produkcji wymaga fizycznej obecności, wówczas działalność powinna mieć miejsce fizycznie na takim terytorium;

- (ii) jeżeli produkcja nie wymaga fizycznej obecności, na przykład w niektórych przypadkach w sektorze bankowości, ubezpieczeń, innych usług finansowych, własności patentów, znaków towarowych lub praw autorskich, pośrednictwa handlowego (merchantingu) i „produkcji wirtualnej”, wówczas działalność należy uznać za odbywającą się na danym terytorium ze względu na rejestrację lub siedzibę prawną jednostki prowadzącej tę działalność na tym terytorium;
- b) oddział uznaje się za podlegający systemowi podatku dochodowego – o ile taki istnieje – gospodarki, na terytorium której jest usytuowany, nawet jeżeli oddział ten jest zwolniony z podatku.
- 18.13. Identyfikacja oddziału ma konsekwencje dla sprawozdawczości statystycznej zarówno jednostki macierzystej, jak i oddziału. Działalność oddziału jest wyłączona z działalności jednostki instytucjonalnej jego centrali, zaś rozdzielenie jednostki macierzystej i oddziału musi być spójne w obydwu gospodarkach. Oddział może zostać zidentyfikowany w przypadku projektów budowlanych lub działalności mobilnej, takiej jak transport, rybołówstwo lub doradztwo. Jeżeli jednak działalność taka nie jest wystarczająco znacząca, aby mogła stanowić o identyfikacji oddziału, ujmuje się ją jako eksport towarów lub usług z centrali.
- 18.14. W niektórych przypadkach wstępna działalność związana z przyszłym projektem inwestycji bezpośrednich przed założeniem spółki jest wystarczającym dowodem na powstanie siedziby, czego skutkiem jest powstanie jednostki typu przedsiębiorstwo. Przykładowo licencje i wydatki prawne poniesione na projekt są wykazywane jako poniesione przez jednostkę typu przedsiębiorstwo i stanowią część związanych z inwestycjami bezpośrednimi przepływów do tej jednostki, a nie – odpowiednio – sprzedaż licencji jednostkom będącym nierezydentami lub eksport usług do centrali.

UMOWNE JEDNOSTKI BĘDĄCE REZYDENTAMI

- 18.15. Jeżeli jednostka będąca nierezydentem jest właścicielem gruntu zlokalizowanego na danym terytorium, do celów statystycznych jako właściciela takiego gruntu identyfikuje się jednostkę umowną traktowaną jak rezydent. Taka umowna jednostka będąca rezydentem jest jednostką typu przedsiębiorstwo. Taki sposób traktowania na zasadzie umownej jednostki jako rezydenta stosuje się również wobec powiązanych budynków, budowli i innych ulepszeń na takim gruncie, długoterminowej dzierżawy gruntu oraz własności zasobów naturalnych innych niż grunty. Wskutek takiego traktowania jednostka będąca nierezydentem jest właścicielem umownej jednostki będącej rezydentem, nie jest zaś bezpośrednio właścicielem gruntu, w związku z czym istnieje zobowiązanie w formie udziałów kapitałowych wobec jednostki będącej nierezydentem, ale grunty i pozostałe zasoby naturalne pozostają aktywami gospodarki, w której są usytuowane. Umowna jednostka będąca rezydentem świadczy zazwyczaj usługi wobec swojego właściciela, na przykład zakwaterowanie w przypadku domów wypoczynkowych.
- 18.16. Zasadniczo jeżeli jednostka będąca nierezydentem dzierżawi długoterminowo takie aktywa będące nieruchomościami jak budynki, wiąże się to z podjęciem produkcji w gospodarce, w której są one położone. Jeżeli z jakiegokolwiek powodu nie istnieje powiązana działalność produkcyjna, umowna jednostka będąca rezydentem tworzona jest również w celu objęcia takiej dzierżawy. Dlatego też jednostka będąca nierezydentem traktowana jest jako właściciel umownej jednostki będącej rezydentem, a nie budynku będącego własnością gospodarki, w której jest położony.

PRZEDSIĘBIORSTWA WIELOTERYTORIALNE

- 18.17. Niektóre przedsiębiorstwa prowadzą jednolitą działalność na więcej niż jednym terytorium ekonomicznym; zazwyczaj jest to działalność o charakterze transgranicznym, taka jak linie lotnicze, linie żeglugowe, instalacje hydroelektryczne na rzekach granicznych, rurociągi, mosty, tunele i kable podmorskie. Należy zidentyfikować osobne oddziały, chyba że jednostka jest prowadzona jako jednolita działalność nieposiadająca odrębnych rachunków ani procesów decyzyjnych w odniesieniu do każdego terytorium, na jakim działa. W takich przypadkach ze względu na skoncentrowanie się na danych dotyczących każdej gospodarki narodowej należy podzielić działalność pomiędzy odpowiednie gospodarki. Działalność dzieli się proporcjonalnie, wykorzystując odpowiedni, charakterystyczny dla przedsiębiorstw, wskaźnik proporcji działalności wykonywanej na każdym z terytoriów. Zasadę podziału proporcjonalnego można również zastosować do przedsiębiorstw w strefach administrowanych wspólnie przez co najmniej dwa rządy.

PODZIAŁ GEOGRAFICZNY

- 18.18. Na potrzeby zestawiania rachunków Unii Europejskiej sektor zagranicy (S.2) dzieli się na:

- a) państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej (S.21):
- 1) państwa członkowskie Unii Europejskiej (S.211):
    - (i) państwa członkowskie strefy euro (S.2111);
    - (ii) państwa członkowskie nienależące do strefy euro (S.2112);
  - 2) instytucje i organy Unii Europejskiej (S.212):
    - (i) Europejski Bank Centralny (EBC) (S.2121);
    - (ii) instytucje i organy Unii Europejskiej, z wyjątkiem EBC (S.2122);

b) państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej (S.22).

18.19. Na potrzeby zestawienia rachunków strefy euro powyższe podsektory można pogrupować w następujący sposób:

państwa członkowskie strefy euro i Europejski Bank Centralny
(S.2I = S.2111 + S.2121)

państwa i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami strefy euro
(S.2X = S.2112 + S.2122 + S.22).

Opis rachunków europejskich znajduje się w rozdziale 19.

MIĘDZYNARODOWE RACHUNKI BILANSU PŁATNICZEGO

18.20. Rachunki narodowe różnią się od rachunków międzynarodowych przedstawionych w BPM6. Na rachunkach międzynarodowych pokazane są transakcje pomiędzy daną gospodarką krajową a gospodarką zagraniczną z punktu widzenia gospodarki krajowej. Dlatego też import wykazywany jest jako rozchód („winien”), a eksport jako przychód („ma”).

Rachunki międzynarodowe zawarte w BPM6 przedstawione są w formie streszczenia w tablicy 18.1.

18.21. Drugą istotną różnicą pomiędzy międzynarodowymi rachunkami bilansu płatniczego a rachunkami sektora zagranicy w ESA jest wykorzystanie w rachunkach międzynarodowych kategorii funkcjonalnych, podczas gdy przy klasyfikowaniu transakcji finansowych w ESA stosuje się instrumenty. Kwestię tę szerzej omówiono w pkt 18.57 i 18.58.

POZYCJE BILANSUJĄCE NA RACHUNKACH BIEŻĄCYCH RACHUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH

18.22. Struktura pozycji bilansujących w bilansie płatniczym jest nieco inna niż w rachunkach narodowych, a mianowicie każdy rachunek w rachunkach międzynarodowych ma swoją pozycję bilansującą oraz inną pozycję przechodzącą do kolejnego rachunku. Przykładowo rachunek dochodów pierwotnych ma własną pozycję bilansującą (saldo dochodów pierwotnych) i saldo skumulowane (saldo towarów, usług i dochodów pierwotnych). Zewnętrzne saldo dochodów pierwotnych odpowiada saldu dochodów pierwotnych i jest pozycją wchodzącą do DNB. Saldo obrotów bieżących z zagranicą odpowiada oszczędnościom zagranicy w odniesieniu do gospodarki krajowej. W tablicy 18.1 przedstawiono pozycje bilansujące w strukturze rachunków BPM6.

Tablica 18.1 – Międzynarodowe rachunki przepływów bilansu płatniczego

Bilans płatniczy			
Rachunki bieżące	„Ma”	„Winien”	Saldo
Rachunek towarów i usług			
Towary	462	392	70
Usługi	78	107	- 29
Towary i usługi	540	499	41
Rachunek dochodów pierwotnych			
Koszty związane z zatrudnieniem	6	2	
Odsetki	13	21	
Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	36	17	
Reinwestowane zyski	14	0	
Dochody pierwotne	69	40	29
Wyroby, usługi i dochody pierwotne	609	539	70

Bilans płatniczy			
Rachunek dochodów wtórnych	„Ma”	„Winien”	Saldo
Podatki od dochodów, majątku	1	0	
Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	2	11	
Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	12	3	
Bieżące transfery międzynarodowe	1	31	
Różne transfery bieżące	1	10	
Dochody wtórne	17	55	- 38
Saldo rachunku bieżącego			32
Rachunek kapitałowy			
Nabycie/rozdysonowanie aktywów nieprodukowanych	0		
Transfery kapitałowe	1	- 4	
Saldo rachunku kapitałowego			- 3
Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)			29
Rachunek finansowy (w podziale na kategorie funkcjonalne)	Zmiana aktywów	Zmiana zobowiązań	Saldo
Inwestycje bezpośrednie	- 4	8	
Inwestycje portfelowe	17	7	
Instrumenty pochodne itp.	3	0	
Pozostałe inwestycje	42	22	
Aktywa rezerwowe	8	—	
Zmiana ogółem aktywów/zobowiązań	66	37	
Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) (finansowe)			29
Błędy i pominięcia netto			0

RACHUNKI SEKTORA ZAGRANICY I ICH ZWIĄZEK Z MIĘDZYKRAJOWYMI RACHUNKAMI BILANSU PŁATNICZEGO

Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą

18.23. Rachunek towarów i usług składa się tylko z importu i eksportu towarów i usług, ponieważ są to jedyne transakcje dotyczące wyrobów i usług o charakterze transgranicznym. Wyroby i usługi rejestruje się, jeżeli następuje przejście własności ekonomicznej z jednostki w jednej gospodarce na jednostkę w innym państwie. Chociaż w przypadku zmiany właściciela zazwyczaj zachodzi fizyczne przemieszczenie wyrobów, nie zawsze ma to miejsce. W przypadku pośrednictwa handlowego (merchantingu) towary mogą zmieniać właściciela bez zmiany lokalizacji do momentu odsprzedaży stronie trzeciej.

W tablicach 18.2 i 18.3 przedstawiono sposób rejestrowania dochodów pierwotnych i wtórnych w ESA i w BPM6.

Tablica 18.2 – Rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą (ESA V.1)

Rozchody			Przychody		
P.6	Eksport towarów i usług	540	P.7	Import towarów i usług	499
P.61	Eksport towarów	462	P.71	Import towarów	392
P.62	Eksport usług	78	P.72	Import usług	107
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą	- 41			

Tablica 18.3 – Rachunek wyrobów i usług w BPM6

Rachunki bieżące	„Ma”	„Winien”	Saldo
Rachunek towarów i usług			
Towary	462	392	70
Usługi	78	107	- 29
Towary i usługi	540	499	41

- 18.24. Wyroby przemieszczające się z jednej gospodarki do drugiej, ale w przypadku których nie następuje zmiana własności ekonomicznej, nie pojawiają się jako import i eksport. Towary wysyłane za granicę w ramach obrotu uszlachetniającego lub przysyłane z powrotem po takiej obróbce nie pojawiają się zatem jako import i eksport towarów; jedynie opłata ustalona za obrót uszlachetniający pojawia się jako usługa.
- 18.25. W bilansie płatniczym podkreśla się rozróżnienie pomiędzy towarami a usługami. Rozróżnienie to ma znaczenie polityczne, gdyż istnieją odrębne traktaty międzynarodowe dotyczące towarów i usług. Odzwierciedla ono także kwestie związane z danymi – dane na temat towarów uzyskuje się zwykle ze źródeł celnych, natomiast dane na temat usług z rejestrów płatności lub z badań.
- 18.26. Statystyka dotycząca międzynarodowego handlu towarami jest głównym źródłem danych na temat towarów. Międzynarodowe normy w tym zakresie przedstawiono w dokumencie ONZ zatytułowanym „Statystyka międzynarodowego handlu towarami: pojęcia i definicje”, wersja 2⁽¹⁾ (IMTS). W BPM6 zidentyfikowano niektóre możliwe źródła różnic pomiędzy wartością towarów zarejestrowaną w statystyce dotyczącej międzynarodowego handlu towarami i w bilansie płatniczym. Zaleca się w nim również stosowanie standardowej tablicy przejścia (uzgodnieniowej) pomagającej użytkownikom w zrozumieniu tych różnic. Jednym z głównych źródeł różnic jest fakt, że normy IMTS opierają się na wycenie importu typu CIF (koszt, ubezpieczenie, fracht), podczas gdy w bilansie płatniczym stosuje się jednolitą wycenę FOB (wartość na granicy celnej eksportującej gospodarki, czyli „dostarczone na statek”) w odniesieniu do eksportu i importu. Niezbędne jest wobec tego wyłączenie kosztów ubezpieczenia i frachtu poniesionych pomiędzy granicą celną eksportera a granicą celną importera. Ze względu na różnice pomiędzy wyceną typu FOB a faktycznymi ustaleniami umownymi konieczna jest zmiana ukierunkowania niektórych kosztów frachtu i ubezpieczenia.

Zasady wyceny są takie same w ESA i w bilansie płatniczym. Do celów rejestrowania eksportu i importu towarów należy zatem stosować wycenę FOB (zob. pkt 18.32).

- 18.27. Wykorzystanie zmiany własności jako podstawy w bilansie płatniczym oznacza, że pozycje dotyczące towarów rejestrowane będą w czasie zgodnym z odpowiednimi przepływami finansowymi. W BPM6 nie istnieją już wyjątki od zasady zmiany własności. Z kolei IMTS opiera się na czasie dokonania czynności celnych. Podczas gdy czas ten jest często dopuszczalnym przybliżeniem, w niektórych przypadkach konieczne może być dokonanie korekt, np. w odniesieniu do towarów wysyłanych na podstawie listu przewozowego. W przypadku towarów wysyłanych za granicę w ramach obrotu uszlachetniającego bez zmiany własności, wartości przemieszczenia wyrobów zawarte są w IMTS, ale zmiany własności są kluczowe w prezentacji w bilansie płatniczym, w związku z czym w bilansie płatniczym pokazuje się wyłącznie opłaty związane z „usługami produkcyjnymi w odniesieniu do nakładów rzeczowych będących własnością osób trzecich”; zaleca się jednak traktowanie wartości przemieszczania towarów jako pozycji uzupełniających w celu zrozumienia charakteru takich ustaleń w zakresie obrotu uszlachetniającego. Dalsze szczegółowe informacje dotyczące rejestracji ustaleń w zakresie obrotu uszlachetniającego znajdują się w dalszych częściach niniejszego rozdziału. W celu uzgodnienia danych szacunkowych ze zmianą własności ekonomicznej towarów konieczne mogą być kolejne korekty IMTS – ogólnie lub ze względu na szczególne ujęcie każdego państwa. Przykładem może być pośrednictwo handlowe (merchandising), złoto niemonetarne, towary wprowadzane na dane terytorium lub opuszczające to terytorium niezgodnie z prawem oraz towary dostarczane przez przewoźników w portach.

⁽¹⁾ *International Merchandise Trade Statistics: Concepts and definitions*, United Nations, 1998, ISBN 92-1-161410-4 (dostępny na stronie: <http://unstats.un.org>).

18.28. Towary reeksportowane są to towary zagraniczne (towary wytworzone w innych gospodarkach i wcześniej importowane, czemu towarzyszyła zmiana własności ekonomicznej), eksportowane bez istotnej zmiany w stosunku do stanu, w jakim były wcześniej importowane. Ponieważ towary reeksportowane nie są produkowane w danej gospodarce, mają mniejszy związek z tą gospodarką niż inne towary eksportowane. Gospodarki, na których terytorium znajdują się ważne punkty przeładunkowe i ulokowane są przedsiębiorstwa hurtowe, charakteryzują się często znacznymi wartościami reeksportu. Reeksport zwiększa wartości liczbowe zarówno importu, jak i eksportu, a kiedy wartość reeksportu jest znaczna, zwiększa się również proporcja importu i eksportu w agregatach ekonomicznych. Celowe jest zatem oddzielne wykazywanie reeksportu. Towary importowane, które oczekują na reeksport, rejestruje się w rzeczowych środkach obrotowych właściciela ekonomicznego będącego rezydentem.

Handel tranzytowy ma miejsce, gdy towary przemieszcza się przez dane państwo w drodze do miejsca końcowego przeznaczenia, a w państwie, przez które się je przemieszcza, są one zasadniczo wyłączone ze statystyki handlu zagranicznego, statystyki bilansu płatniczego i rachunków narodowych.

Handel quasi-tranzytowy dotyczy towarów importowanych do danego państwa, przechodzących odprawę celną w celu dopuszczenia do swobodnego obrotu w UE, a następnie wysyłanych do innego państwa w UE. Jednostka wykorzystywana na potrzeby odprawy celnej zazwyczaj nie jest jednostką instytucjonalną zdefiniowaną w rozdziale 2 i w związku z tym nie nabywa własności towarów. W tym przypadku import wykazuje się w rachunkach narodowych jako import bezpośredni do miejsca końcowego przeznaczenia, tak jak w przypadku zwykłego handlu tranzytowego. Odpowiednią wartością jest wartość zarejestrowana w momencie, gdy towary wprowadza się na terytorium państwa końcowego przeznaczenia.

18.29. Towary przedstawia się w bilansie płatniczym na poziomie zagregowanym. Bardziej szczegółowe podziały towarów można uzyskać z danych IMTS.

18.30. W bilansie płatniczym dane szczegółowe podaje się w odniesieniu do poniższych dwunastu standardowych składników usług:

- a) usługi produkcyjne w odniesieniu do nakładów rzeczowych będących własnością osób trzecich;
- b) usługi konserwacji i naprawy, gdzie indziej niesklasyfikowane;
- c) transport;
- d) podróże;
- e) budownictwo;
- f) usługi ubezpieczeniowe i emerytalne;
- g) usługi finansowe;
- h) opłaty za korzystanie z własności intelektualnej, gdzie indziej niesklasyfikowane;
- i) usługi telekomunikacyjne, informatyczne i informacyjne;
- j) pozostałe usługi gospodarcze;
- k) usługi kulturalne i rekreacyjne; oraz
- l) towary i usługi sektora instytucji rządowych i samorządowych, gdzie indziej niesklasyfikowane.

18.31. Trzy ze standardowych składników bilansu płatniczego wymienionych powyżej to pozycje związane z jednostką realizującą transakcję, co oznacza, że odnoszą się do nabywcy lub dostawcy, a nie do samego produktu. Pozycje te należą do kategorii podróży, budownictwa oraz towarów i usług sektora instytucji rządowych i samorządowych, gdzie indziej niesklasyfikowanych.

- a) Podróże obejmują wszystkie wyroby lub usługi nabyte przez nierezydentów podczas pobytu, do własnego wykorzystania lub w celu przekazania innym osobom. Podróże obejmują wyroby, transport miejscowy, zakwaterowanie, posiłki i inne usługi.
- b) Budownictwo obejmuje wartość ogółem produktu dostarczanego przez wykonawcę, w tym wszelkie materiały pozyskiwane na miejscu, a zatem niezarejestrowane w ramach importu i eksportu towarów.
- c) Towary i usługi sektora instytucji rządowych i samorządowych, gdzie indziej niesklasyfikowane, obejmują cały zakres pozycji, których nie można przypisać do bardziej konkretnych pozycji.

Oprócz tych trzech pozycji związanych z jednostką realizującą transakcję pozostałe składniki są związane z produktami i opierają się na bardziej szczegółowych klasach CPA, wersja 2. Dodatkowe normy dotyczące handlu usługami zawarto w podręczniku dotyczącym statystyki międzynarodowego handlu usługami ⁽¹⁾ (MSITS), który jest zharmonizowany z rachunkami międzynarodowymi.

Wycena

18.32. Zasady wyceny zawarte w ESA i rachunkach międzynarodowych są takie same. W obydwu przypadkach wykorzystuje się wartości rynkowe, zaś w odniesieniu do niektórych pozycji instrumentów, w przypadku których nie ma możliwości zaobserwowania ceny rynkowej, stosuje się wartości nominalne. W rachunkach międzynarodowych wycena eksportu i importu towarów jest przypadkiem szczególnym, w którym stosuje się jednolity punkt wyceny – wartość na granicy celnej gospodarki eksportującej, czyli wycenę typu FOB (dostarczone na statek). Ujęcie takie skutkuje spójnością wyceny dokonywanej przez eksporterów i importerów i zapewnia jednolitą podstawę pomiaru w okolicznościach, w których strony mogą mieć szeroki zakres różnych uzgodnień umownych, od „z zakładu” (gdzie importer jest odpowiedzialny za zorganizowanie transportu i ubezpieczenie) po „dostarczone, cło opłacone” (gdzie eksporter jest odpowiedzialny za zorganizowanie transportu, ubezpieczenie i opłacenie ceł importowych).

Obrót uszlachetniający

18.33. W stosunku do ESA 95, w ESA 2010 zaszła zasadnicza zmiana w podejściu do towarów wysyłanych za granicę w ramach obrotu uszlachetniającego bez zmiany własności. W ESA 95 wyroby będące przedmiotem tej procedury wykazywano jako eksport w momencie wysyłania za granicę, a następnie rejestrowano jako import po powrocie, z wyższą wartością wynikającą z uszlachetnienia. Metoda ta znana była jako rejestracja brutto; powoduje ona faktycznie umowne przypisanie zmiany własności, tak by dane liczbowe na temat handlu międzynarodowego odpowiadały szacunkowej wartości towarów będących przedmiotem handlu. W SNA 2008, BPM6 i ESA 2010 nie przypisuje się umownie zmiany własności, lecz pokazuje tylko jedną pozycję – import usługi uszlachetniania. Dla państwa, w którym uszlachetnianie ma miejsce, jest to eksport usługi. Taki sposób rejestrowania jest bardziej spójny z rejestrami instytucjonalnymi i powiązany z transakcjami finansowymi. Powoduje on jednak niespójność w stosunku do statystyki międzynarodowego handlu towarami (IMTS). IMTS w dalszym ciągu wykazuje się wartość brutto eksportu w celu uszlachetnienia oraz powrotnego importu uszlachetnionych towarów.

18.34. W celu uniknięcia takiej niespójności w rachunkach narodowych wartość eksportowanych towarów wraz z wartością towarów importowanych można rejestrować w postaci pozycji uzupełniających, których wartości odpowiadają wartościom zarejestrowanym w IMTS. Umożliwi to otrzymanie usługi netto w ramach obrotu uszlachetniającego jako wartości eksportowanych towarów uszlachetnionych pomniejszonej o wartość importowanych towarów nieuszlachetnionych. Usługę tę rejestruje się w rachunkach narodowych. Dzięki temu w przypadku państwa, którego wyroby są uszlachetniane za granicą, eksport będzie rejestrowany razem z importowanymi towarami uszlachetnionymi jako pozycje uzupełniające na rachunku wymiany towarów i usług z zagranicą. Umożliwi to uzgodnienie pozycji IMTS z danymi dotyczącymi importu usług netto, odzwierciedlającymi koszty uszlachetniania.

18.35. Przykład związany z ujęciem obrotu uszlachetniającego w tablicach podaży i wykorzystania pokazuje tę różnicę. Rozważany przypadek dotyczy sytuacji, w której przedsiębiorstwo produkujące żywność przeprowadza zbiory i przetwarzanie warzyw, po czym zleca podwykonawstwo samego puszkowania warzyw na rzecz jednostki zależnej za granicą, w której przedsiębiorstwo to posiada całościowy udział, a następnie przywozi je z powrotem w puszkach i sprzedaje w postaci żywności puszkowanej.

18.36. Dane liczbowe dotyczące importu i eksportu podane w tablicy 18.4 dotyczącej ujęcia obrotu uszlachetniającego jako handlu międzynarodowego zgodnie z ESA 95 powinny odpowiadać pozycjom w statystyce międzynarodowego handlu towarami (IMTS). Eksport towarów do jednostki zależnej za granicą zajmującej się puszkowaniem wynosi 50, a następnie puszkowane warzywa wracają jako import o wartości 90.

Tablica 18.4 – Ujęcie obrotu uszlachetniającego jako handlu międzynarodowego zgodnie z ESA 95

	Zakupy	Popyt końcowy		Ogółem
		Wydatki gospodarstw domowych	Eksport	
Sprzedaż	Produkcja żywności			
Żywność		90	50	140
Import żywności w puszkach	90			90
Wartość dodana	50		PKB (E) =	50
Produkcja globalna ogółem	140			

⁽¹⁾ United Nations, Eurostat, OECD, IMF, WTO et al., *Manual on Statistics of International Trade in Services*, 2011 (dostępny na stronie: <http://unstats.un.org>).

Tablica 18.5 – Ujęcie obrotu uszlachetniającego jako handlu międzynarodowego zgodnie z ESA 2010

	Zakupy	Popyt końcowy		Ogółem
		Produkcja żywności	Wydatki gospodarstw domowych	
Sprzedaż				
Żywność		90	0	90
Import usług puszkowania	40			40
Wartość dodana	50		PKB (E) =	50
Produkcja globalna ogółem	90			

18.37. W tablicy 18.5 pokazano ujęcie obrotu uszlachetniającego na bazie netto w ESA 2010: pokazany jest jedynie handel usługami i nie będzie zgodności z przemieszczeniami towarów rejestrowanymi w IMTS. Pozycja netto, eksportu pomniejszonego o import, wykazana będzie na międzynarodowych rachunkach bilansu płatniczego oraz odpowiednich rachunkach sektora zagranicy. Zgodnie z zaleceniem BPM6, jeżeli wiadomo, że import i eksport w IMTS odzwierciedlają sytuację, w której nie zachodzi zmiana własności, eksport i import rejestruje się obok siebie w danych bilansu płatniczego, tak by możliwe było natychmiastowe obliczenie elementu usługi. Stąd też w przypadku przemysłu spożywczego warzywa wysyłane za granicę w celu puszkowania zostałyby wykazane jako eksport o wartości 50, zaś importowane z powrotem warzywa w puszkach zostałyby wykazane jako import o wartości 90. Liczby te mogą być umieszczone obok siebie w statystyce rachunków międzynarodowych jako pozycje uzupełniające, przy czym eksport rejestruje się jako ujemny import, co umożliwia uzyskanie wartości netto importu usług puszkowania wynoszącej 40.

W tablicy 18.6 przedstawiono sposób rejestrowania tego przypadku w BPM6.

Tablica 18.6 – Rejestrowanie obrotu uszlachetniającego w BPM6

Rachunki bieżące	„Ma”	„Winien”	Saldo
Rachunek wyrobów i usług			- 40
Usługi (składniki standardowe)			
„Usługi produkcyjne w odniesieniu do nakładów rzeczowych będących własnością osób trzecich”		40	- 40
Pozycje uzupełniające			
Obrót uszlachetniający za granicą	50	90	- 40

Pośrednictwo handlowe (merchancing)

Towary będące przedmiotem pośrednictwa handlowego (merchancingu)

18.38. Pośrednictwo handlowe (merchancing) definiuje się jako zakup towarów przez rezydenta (w gospodarce sporządzającej rachunki) od nierezydenta w połączeniu z późniejszą odsprzedażą tych samych towarów kolejnemu nierezydentowi, przy czym towary nie są obecne w gospodarce sporządzającej rachunki. Merchancing ma miejsce w przypadku transakcji, w których fizyczne posiadanie towarów przez właściciela nie jest konieczne do tego, aby proces miał miejsce. Te i kolejne wyjaśnienia związane z merchancingiem są zgodne z odpowiednimi punktami BPM6 (pkt 10.41–10.48).

18.39. Procedury merchancingu stosuje się do sprzedaży hurtowej i detalicznej. Mogą być one również stosowane w obrocie towarami oraz przy zarządzaniu światowymi procesami produkcyjnymi i ich finansowaniu. Przykładowo przedsiębiorstwo może zamówić montaż wyrobu przez jednego lub kilku wykonawców w taki sposób, że wyroby takie są nabywane przez to przedsiębiorstwo i odsprzedawane bez przemieszczania przez terytorium właściciela. Jeżeli postać fizyczna wyrobów zmienia się w okresie, kiedy wyroby te są w posiadaniu, skutek usług produkcyjnych realizowanych przez inne jednostki, wówczas transakcje związane z tymi wyrobami są rejestrowane w ramach towarów ogółem, a nie merchancingu. W innych przypadkach, jeżeli postać wyrobów się nie

zmienia, włącza się je do merchantingu, przy czym cena sprzedaży odzwierciedla drobne koszty uszlachetnienia oraz marżę hurtową. W przypadkach, w których pośrednik handlowy jest organizatorem ogólnoswiatowego procesu produkcyjnego, cena sprzedaży może również obejmować takie elementy jak planowanie, zarządzanie, patenty i inny *know-how*, marketing i finansowanie. W szczególności w przypadku wyrobów zaawansowanych technologicznie taki wkład rzeczowy może być znaczny w stosunku do wartości materiałów i montażu.

- 18.40. Towary będące przedmiotem merchantingu rejestruje się w rachunkach właściciela w taki sam sposób jak inne towary będące jego własnością. Towary te wyszczególnia się jednak w statystyce rachunków międzynarodowych gospodarki pośrednika handlowego, ponieważ mają one znaczenie jako takie i ponieważ nie podlegają systemowi celnemu tej gospodarki.

Merchanting traktuje się w następujący sposób:

- a) nabycie towarów przez pośredników handlowych wykazuje się w ramach towarów jako eksport ujemny gospodarki pośrednika handlowego;
  - b) sprzedaż towarów wykazuje się w ramach towarów sprzedanych w ramach merchantingu jako eksport dodatni gospodarki pośrednika handlowego;
  - c) różnicę pomiędzy sprzedażą i nabyciem towarów w ramach merchantingu wykazuje się jako „eksport netto towarów będących przedmiotem merchantingu”. Pozycja ta obejmuje marżę pośredników handlowych, zyski i straty z tytułu posiadania majątku oraz przyrost rzeczowych środków obrotowych dotyczący towarów będących przedmiotem merchantingu. Wskutek strat lub zwiększenia rzeczowych środków obrotowych eksport netto towarów będących przedmiotem merchantingu może być w niektórych przypadkach ujemny; oraz
  - d) pozycje dotyczące merchantingu wyceniane są w cenach transakcji uzgodnionych przez strony, a nie na bazie FOB.
- 18.41. Pozycje dotyczące merchantingu pojawiają się wyłącznie jako eksport w rachunkach gospodarki terytorium pośrednika handlowego. W odpowiadających sobie gospodarkach eksportujących i importujących sprzedaż eksportową pośrednikom handlowym i zakup importowy od pośredników handlowych włącza się do towarów ogółem.
- 18.42. Sprzedaż hurtową i detaliczną, obrót towarami oraz zarządzanie produkcją przemysłową można również przeprowadzać w ramach ustaleń, zgodnie z którymi towary są obecne na terytorium gospodarki właściciela, w którym to przypadku rejestruje się je jako towary ogółem, a nie merchanting. W przypadkach, w których wyroby nie przechodzą przez gospodarke właściciela, ale zmienia się ich postać fizyczna, ponieważ są uszlachetniane w innej gospodarce, transakcje międzynarodowe rejestruje się w ramach towarów ogółem, a nie jako merchanting (opłatę za uszlachetnienie rejestruje się jako usługę produkcyjną pokrywaną przez właściciela).
- 18.43. Jeżeli pośrednik handlowy odsprzedaje towary rezydentowi tej samej gospodarki, do której sam należy, operacja taka nie spełnia wymogów definicji merchantingu. W związku z tym zakup towarów wykazuje się w takim przypadku jako import usług towarów ogółem do tej gospodarki. Jeżeli jednostka, która zakupiła towary od pośrednika handlowego w tej samej gospodarce, do której sama należy, odsprzedaje następnie te towary rezydentowi innej gospodarki, bez względu na to, czy towary te są, czy nie są wprowadzane na terytorium gospodarki pośrednika handlowego, sprzedaż towarów rejestruje się w ramach eksportu towarów ogółem z gospodarki pośrednika handlowego. Chociaż przypadek taki jest bardzo podobny do merchantingu, nie odpowiada definicji przedstawionej w ust. 18.38. Dodatkowo rejestrowanie zakupu jako merchantingu przez pierwszego pośrednika handlowego byłoby niepraktyczne, ponieważ pośrednik ten może nie wiedzieć, czy drugi pośrednik wprowadzi towary na terytorium danej gospodarki.

Import i eksport FISIM

- 18.44. Faktyczne odsetki od kredytów i pożyczek zapłacone i otrzymane zawierają element dochodu i opłatę za usługę. Instytucje kredytowe prowadzą działalność, oferując deponentom stopy procentowe, które są niższe niż stopy naliczane kredytobiorcom. Powstała w ten sposób marżę odsetkową instytucje finansowe wykorzystują do pokrywania wydatków i wytwarzania nadwyżki operacyjnej. Marżę odsetkową stanowią alternatywę dla pobierania od klientów wyraźnie określonych opłat za usługi finansowe. W ESA zaleca się umowne przypisywanie opłat za usługę do FISIM. Definicję pojęcia FISIM oraz wytyczne dotyczące szacowania wartości FISIM przedstawiono w rozdziale 14.
- 18.45. Instytucje finansowe, które domyślnie pobierają opłaty za FISIM, niekoniecznie są rezydentami, również klienci tych instytucji nie muszą być rezydentami. Dlatego też możliwy jest import i eksport tego rodzaju usług finansowych. Wytyczne dotyczące opracowywania danych w zakresie importu i eksportu FISIM znajdują się w pkt 14.10.

Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i wtórnych

W tablicach 18.7 i 18.8 przedstawiono przykład rejestrowania dochodów pierwotnych i wtórnych w ESA i w BPM6.

Tablica 18.7 – Rachunek zewnętrzny dochodów pierwotnych i wtórnych (ESA V.II)

Rozchody			Przychody		
			B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą	- 41
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	6	D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	2
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	0	D.2	Podatki związane z produkcją i importem	0
D.3	Dotacje	0	D.3	Dotacje	0
D.4	Dochody z tytułu własności	63	D.4	Dochody z tytułu własności	38
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku	1	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku	0
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	0	D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	0
D.7	Pozostałe transfery bieżące	16	D.7	Pozostałe transfery bieżące	55
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0	D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą	- 32			

Tablica 18.8 – Rachunek dochodów pierwotnych i rachunek dochodów wtórnych w BPM6

	Kod ESA	„Ma”	„Winien”	Saldo
Towary i usługi				41
Rachunek dochodów pierwotnych				
Koszty związane z zatrudnieniem	D.1	6	2	
Odsetki	D.4	13	21	
Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych		36	17	
Reinwestowane zyski		14	0	
Podatki związane z produkcją i importem	D.2	0	0	
Dotacje	D.3	0	0	
Dochody pierwotne		69	40	29
Towary, usługi i dochody pierwotne		609	539	70
Rachunek dochodów wtórnych				
Podatki od dochodów, majątku	D.5	1	0	
Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	D.6, D.7, D.8	2	11	
Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		12	3	
Bieżące transfery międzynarodowe		1	31	
Różne transfery bieżące		1	10	
Dochody wtórne		17	55	- 38
Saldo rachunku bieżącego				32

Rachunek dochodów pierwotnych

- 18.46. W bilansie płatniczym pozycje na rachunku dochodów pierwotnych obejmują koszty związane z zatrudnieniem i dochody z tytułu własności, dokładnie tak samo jak na rachunku podziału pierwotnego dochodów w ESA. Płatność podatków związanych z produkcją przez rezydentów oraz otrzymywanie dotacji przez rezydentów od krajowego sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestruje się na rachunku tworzenia dochodów, który nie jest częścią bilansu płatniczego. Każdą płatność podatków związanych z produkcją do zapłacenia przez rezydenta innemu sektorowi instytucji rządowych i samorządowych oraz każdą dotację do otrzymania przez rezydenta od innego sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestruje się na rachunku dochodów pierwotnych bilansu płatniczego. Odpowiadające sobie pozycje dotyczące krajowego sektora instytucji rządowych i samorządowych wykazuje się na rachunku podziału pierwotnego dochodów, zaś pozycje dotyczące zagranicznych sektorów instytucji rządowych i samorządowych w kolumnie zagranicy tego rachunku oraz na rachunku dochodów pierwotnych bilansu płatniczego.
- 18.47. W kontekście transgranicznym może pojawić się zagadnienie rent gruntowych, dzieje się tak jednak rzadko, ponieważ wszystkie grunty uznaje się za własność rezydentów, w tym poprzez tworzenie w razie potrzeby umownej jednostki będącej rezydentem. Jeżeli takie umowne jednostki będące rezydentami są własnością nierezydentów, wówczas uzyskiwany przez nie dochód klasyfikuje się jako dochody z inwestycji bezpośrednich, a nie jako renty gruntowe. Przykładem rejestrowania rent w rachunkach międzynarodowych mogą być krótkoterminowe prawa połowowe dotyczące wód terytorialnych udzielane zagranicznym flotom połowowym. W rachunkach międzynarodowych powszechne jest stosowanie terminu „dochody z inwestycji” w rozumieniu dochodów z tytułu własności z wyłączeniem rent gruntowych. Dochody z inwestycji odzwierciedlają dochód powstały z własności aktywów finansowych, zaś dezagregacja dochodów z inwestycji odpowiada dezagregacji aktywów finansowych i zobowiązań – po to, aby możliwe było obliczenie stopy zwrotu.

Dochody z inwestycji bezpośrednich

- 18.48. Rola inwestycji bezpośrednich jest szczególnie istotna i znajduje odzwierciedlenie zarówno w przepływach, jak i stanach w rachunkach międzynarodowych. W przypadku inwestycji bezpośrednich zakłada się, że część zatrzymanych zysków przedsiębiorstwa przekazywana jest inwestorowi bezpośredniemu w formie dochodów z inwestycji. Część ta odpowiada udziałowi posiadanemu przez inwestora bezpośredniego w przedsiębiorstwie.
- 18.49. Zatrzymane zyski są równe nadwyżce operacyjnej netto przedsiębiorstwa powiększonej o wszystkie uzyskane dochody z tytułu własności, pomniejszonej o wszystkie dochody z tytułu własności do zapłacenia (przed obliczeniem reinwestowanych zysków), powiększonej o transfery bieżące do otrzymania, pomniejszonej o transfery bieżące do zapłacenia oraz pomniejszonej o pozycję dotyczącą korekty z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych. Reinwestowane zyski pochodzące z jakichkolwiek bezpośrednich jednostek zależnych włączane są do dochodów z tytułu własności do otrzymania przez przedsiębiorstwo bezpośredniego inwestowania.
- 18.50. Reinwestowane zyski mogą być ujemne, na przykład jeżeli przedsiębiorstwo przynosi straty lub gdy dywidendy rozdziela się w oparciu o zyski z tytułu posiadania majątku, lub też w kwartale, w którym wypłaca się dywidendę roczną. Tak samo jak dodatnie reinwestowane zyski traktuje się jako zastrzyk kapitałowy w przedsiębiorstwo bezpośredniego inwestowania w postaci udziałów kapitałowych inwestora bezpośredniego, tak też ujemne reinwestowane zyski traktuje się jako wycofanie kapitału.

W przypadku przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania, które jest w 100 % własnością nierezydenta, reinwestowane zyski są równe zyskom zatrzymanym, a saldo dochodów pierwotnych przedsiębiorstwa wynosi dokładnie zero.

Rachunek dochodów wtórnych (transferów bieżących) w BPM6

- 18.51. Na rachunku dochodów wtórnych pokazane są transfery bieżące pomiędzy rezydentami a nierezydentami. Zakres pozycji transferów bieżących odpowiada dokładnie pozycjom rachunku podziału wtórnego dochodów. Część z tych pozycji ma szczególne znaczenie w rachunkach międzynarodowych, w szczególności bieżąca współpraca międzynarodowa i przekazy zarobków przesyłane do państw pochodzenia przez osoby pracujące za granicą.
- 18.52. Transgraniczne transfery osobiste są to transfery od gospodarstwa domowego do gospodarstwa domowego i mają one znaczenie ze względu na to, że są istotnym źródłem finansowania międzynarodowego dla niektórych państw, z których pochodzi znaczna liczba osób pracujących długoterminowo za granicą. Transfery osobiste obejmują przekazy zarobków dokonywane przez osoby pracujące długoterminowo, czyli osoby zmieniające gospodarke, w której są rezydentami.
- 18.53. Inni pracownicy, tacy jak pracownicy przygraniczni i pracownicy sezonowi, nie zmieniają gospodarki, w której są rezydentami, gdyż pozostaje nią gospodarka ich państwa pochodzenia. Międzynarodowe transakcje tych pracowników nie obejmują transferów, tylko koszty związane z zatrudnieniem, podatki i koszty podróży. W bilansie płatniczym dodatkowe przedstawienie osobistych przekazów zarobków pozwala połączyć transfery osobiste z tymi powiązаныmi pozycjami. Osobiste przekazy zarobków obejmują transfery osobiste, koszty związane z zatrudnieniem pomniejszone o podatki i koszty podróży, a także transfery kapitałowe pomiędzy gospodarstwami domowymi.
- 18.54. Przepływy ubezpieczeń, a w szczególności przepływy związane z reasekuracją, mogą mieć znaczenie na poziomie międzynarodowym. Transakcje pomiędzy ubezpieczycielem bezpośrednim a reasekuratorem rejestruje się jako całkowicie oddzielny zestaw transakcji i nie zachodzi konsolidacja pomiędzy transakcjami, z jednej strony, ubezpieczyciela bezpośredniego jako jednostki wystawiającej polisy swym klientom, a z drugiej strony – transakcjami pomiędzy posiadaczem polisy a reasekuratorem.

Zewnętrzny rachunek kapitałowy

- 18.55. Elementy rachunku kapitałowego podlegające transakcjom międzynarodowym są bardziej ograniczone niż elementy objęte w sektorach krajowych. Pozycje w rachunku kapitałowym obejmują wyłącznie nabycie i rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych oraz transfery kapitałowe. Żadnych transakcji nie rejestruje się jako nakładów inwestycyjnych w odniesieniu do aktywów produkowanych, ponieważ ostateczne wykorzystanie eksportu i importu towarów nie jest znane w momencie rejestrowania. Nie uwzględnia się tu również nabycia ani rozdysponowania gruntów.
- 18.56. Wierzytelności netto lub zadłużenie netto stanowią pozycję bilansującą dla sumy rachunku bieżącego i kapitałowego oraz dla rachunku finansowego. Obejmuje ona wszystkie instrumenty wykorzystywane do dostarczania lub zdobywania finansowania, nie tylko wierzytelności i zadłużenie. Zasadniczo wierzytelności netto lub zadłużenie netto w BPM6 mają taką samą wartość jak odpowiadająca im pozycja rachunków narodowych dotycząca gospodarki ogółem – i taką samą jak pozycja rachunków narodowych dotycząca zagranicy, ale z odwrotnym znakiem. W tablicach 18.9, 18.10 i 18.11 przedstawiono rejestrowanie elementów rachunku bieżącego i rachunku kapitałowego oraz salda wynikowe w ESA i BPM6.

Tablica 18.9 – Zmiana wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych (ESA V.III.1.1) ⁽¹⁾

Zmiana aktywów			Zmiana zobowiązań i wartości netto		
			B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą	- 32
			D.9	Transfery kapitałowe, do otrzymania	4
			D.9	Transfery kapitałowe, do zapłaćenia	- 1
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych	- 29			

⁽¹⁾ W przypadku zagranicy odpowiada zmianom wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych.

Tablica 18.10 – Rachunek nabycia aktywów niefinansowych (ESA V.III.1.2)

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących z zagranicą i transferów kapitałowych	- 29
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	0			
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 29			

Tablica 18.11 – Rachunek kapitałowy w BPM6

	„Ma”	„Winien”	Saldo
Saldo rachunku bieżącego			32
Rachunek kapitałowy			
Nabycie/rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	0		
Transfery kapitałowe	1	4	
Saldo rachunku kapitałowego			- 3
Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)			29

Zewnętrzny rachunek finansowy i międzynarodowa pozycja inwestycyjna

18.57. Rachunek finansowy bilansu płatniczego i międzynarodowa pozycja inwestycyjna mają szczególne znaczenie, ponieważ umożliwiają zrozumienie finansowania międzynarodowego, jak również międzynarodowej płynności finansowej. W porównaniu z klasyfikacją instrumentów finansowych stosowaną w ESA klasyfikacja instrumentów finansowych w bilansie płatniczym jest oparta na kategoriach funkcjonalnych (zob. pkt 18.21) i zawiera dodatkowe dane na temat instrumentów i sektorów instytucjonalnych. W tablicach 18.12 i 18.13 przedstawiono rachunek finansowy odpowiednio w ESA i BPM6.

Tablica 18.12 – Rachunek finansowy (ESA V.III.2)

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F	Nabycie netto aktywów finansowych	37	F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	66
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1	F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.2	Gotówka i depozyty	11	F.2	Gotówka i depozyty	- 2
F.3	Dłużne papiery wartościowe	9	F.3	Dłużne papiery wartościowe	20
F.4	Kredyty i pożyczki	4	F.4	Kredyty i pożyczki	45
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	14
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	10	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	- 14
			B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 29

Tablica 18.13 – Rachunek finansowy w BPM6

Wierzytelności (+)/zadłużenie (-) netto (rachunki bieżące i kapitałowe)			29
Rachunek finansowy (w podziale na kategorie funkcjonalne)	Zmiana aktywów	Zmiana zobowiązań	Saldo
Inwestycje bezpośrednie	- 4	8	
Inwestycje portfelowe	17	7	
Instrumenty pochodne itp.	3	0	
Pozostałe inwestycje	42	22	
Aktywa rezerwowe	8	—	
Zmiana ogółem aktywów/zobowiązań	66	37	
Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) (rachunek finansowy)			29
Błędy i pominięcia netto			0

18.58. Kategorie funkcjonalne BPM6 przedstawiają informacje na temat motywacji i relacji pomiędzy stronami, mające szczególne znaczenie dla międzynarodowej analizy ekonomicznej. Dane w podziale na kategorie funkcjonalne dzieli się dalej na instrumenty i sektory instytucjonalne, co umożliwia powiązanie ich z odpowiednimi pozycjami ESA oraz pozycjami statystyki monetarnej i finansowej. Klasyfikacja sektorów instytucjonalnych w BPM6 jest taka sama jak w ESA, choć zazwyczaj ma postać skróconą (do pięciu sektorów w standardowych składnikach). Oprócz tego dla władz monetarnych wykorzystywany jest dodatkowy podsektor, stanowiący podsektor funkcjonalny powiązany z aktywami rezerwowymi. Obejmuje on bank centralny oraz wszystkie części sektora instytucji rządowych i samorządowych lub instytucji finansowych inne niż bank centralny, które posiadają aktywa rezerwowe, w związku z czym ma znaczenie dla państw, w których niektóre lub wszystkie rezerwy przechowywane są poza bankiem centralnym.

18.59. Główne powiązania pomiędzy kategoriami instrumentów finansowych w rachunkach narodowych a kategoriami funkcjonalnymi w rachunkach międzynarodowych przedstawiono w tabelicy 18.14. Kategorie funkcjonalne wykorzystane są zarówno po stronie aktywów, jak i zobowiązań rachunku finansowego BPM6. Nie przedstawiono stosunkowo rzadko występujących powiązań.

Tabelica 18.14 – Związki pomiędzy kategoriami funkcjonalnymi BPM6 a kategoriami instrumentów finansowych ESA

Instrumenty ESA	Kategorie funkcjonalne rachunku międzynarodowego				
	Inwestycje bezpośrednie	Inwestycje portfelowe	Instrumenty pochodne	Pozostałe inwestycje	Aktywa rezerwowe
Złoto monetarne					X
Specjalne prawa ciągnienia (SDR-y)				X	X
Gotówka i depozyty					
Gotówka				X	X
Pozycje międzybankowe				X	X
Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	X			X	X
Pozostałe depozyty	X			X	X
Dłużne papiery wartościowe	X	X			X
Kredyty i pożyczki	X			X	X
Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych					
Udziały kapitałowe:					
Akcje notowane	X	X			X
Akcje nienotowane	X	X			X
Pozostałe udziały kapitałowe	X			X	
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych:					
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	X	X			X
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	X	X		X	X
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji					
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	X			X	
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	X			X	
Uprawnienia emerytalno-rentowe				X	
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	X			X	
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe				X	
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	X			X	
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników					
Instrumenty pochodne			X		X

Instrumenty ESA	Kategorie funkcjonalne rachunku międzynarodowego				
	Inwestycje bezpośrednie	Inwestycje portfelowe	Instrumenty pochodne	Pozostałe inwestycje	Aktywa rezerwowe
Opcje na akcje dla pracowników			X		
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia					
Kredyty handlowe i zaliczki	X			X	
Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	X			X	

BILANSE SEKTORA ZAGRANICY

- 18.60. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna jest częścią bilansów przedstawioną w rachunkach międzynarodowych. Termin ten podkreśla szczególne składniki bilansu narodowego wchodzące w jej skład. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna obejmuje wyłącznie aktywa finansowe i zobowiązania. W przypadku gdy jednostka będąca nierezydentem jest bezpośrednim właścicielem nieruchomości w danym państwie, za właściciela nieruchomości uważa się umowną jednostkę będącą rezydentem, przy czym jednostka ta stanowi własność jednostki będącej nierezydentem jako aktywa finansowe (zob. również pkt 18.16). W przypadku należności finansowych element transgraniczny powstaje, gdy jedna strona jest rezydentem, a druga nierezydentem. Dodatkowo chociaż złoto kruszcowe stanowi aktywa, które nie mają swojego odpowiednika w zobowiązaniach, ze względu na jego rolę w płatnościach międzynarodowych włącza się je do międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, jeżeli stanowi aktywa rezerwowe. Wyłącza się jednak aktywa niefinansowe, ponieważ nie mają one odpowiednika po stronie zobowiązań ani innego aspektu międzynarodowego.
- 18.61. Pozycją bilansującą w międzynarodowej pozycji inwestycyjnej jest międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto powiększona o aktywa niefinansowe w bilansie narodowym równa jest narodowej wartości netto, ponieważ należności finansowe pomiędzy rezydentami unettowane są do zera w bilansie narodowym. W tabelicy 18.15 przedstawiono przykład bilansu dla sektora zagranicy, a w tabelicy 18.16 przykład międzynarodowej pozycji inwestycyjnej.
- 18.62. W odniesieniu do dochodów z inwestycji i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej stosuje się takie same ogólne kategorie. Dzięki temu możliwe jest obliczenie średnich stóp zwrotu. Stopy zwrotu można porównać w czasie oraz w odniesieniu do różnych instrumentów i terminów zapadalności. Przykładowo można dokonać analizy tendencji w odniesieniu do zwrotu z inwestycji bezpośrednich lub porównać zwrot z innymi instrumentami.

Tablica 18.15 – Bilanse sektora zagranicy (ESA)

		Saldo otwarcia	Zmiany z tytułu transakcji	Pozostałe zmiany wolumenu	Przeszacowanie	Saldo zamknięcia
Aktywa						
Aktywa niefinansowe						
Aktywa finansowe		805	37	0	7	849
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	1	0	0	1
AF.2	Gotówka i depozyty	105	11	0	0	116
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	125	9	0	4	138
AF.4	Kredyty i pożyczki	70	4	0	0	74
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	345	2	0	3	350
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	26	0	0	0	26
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	0	0	0	0

		Saldo otwarcia	Zmiany z tytułu transakcji	Pozostałe zmiany wolumenu	Przeszacowanie	Saldo zamknięcia
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	134	10	0	0	144
Zobowiązania		1 074	66	0	3	1 143
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnienia (SDR-y)	770	0	0	0	770
AF.2	Gotówka i depozyty	116	- 2	0	0	114
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	77	20	0	2	99
AF.4	Kredyty i pożyczki	17	45	0	0	62
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3	14	0	1	18
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	25	0	0	0	25
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	7	3	0	0	10
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	59	- 14	0	0	45
	Wartość netto	269				265

Tablica 18.16 – Zintegrowane zestawienie międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w BPM6

Międzynarodowa pozycja inwestycyjna	Pozycja otwarcia	Transakcje	Pozostałe zmiany wolumenu	Przeszacowanie	Pozycja zamknięcia
Aktywa					
Inwestycje bezpośrednie	42	- 4	0	1	39
Inwestycje portfelowe	40	17	0	2	59
Instrumenty pochodne	0	3	0	0	3
Pozostałe inwestycje	152	42	0	0	194
Aktywa rezerwowe	63	8	0	0	71
Aktywa ogółem	297	66	0	3	366
Zobowiązania					
Inwestycje bezpośrednie	132	8	0	2	142
Inwestycje portfelowe	180	7	0	5	192
Instrumenty pochodne	0	0	0	0	0
Pozostałe inwestycje	261	22	0	0	283
Zobowiązania ogółem	573	37	0	7	617
Międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto	- 276	29	0	- 4	- 251

ROZDZIAŁ 19

RACHUNKI EUROPEJSKIE

WPROWADZENIE

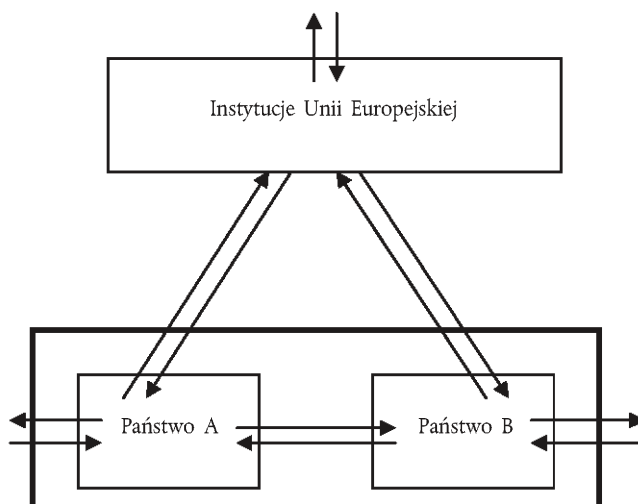
- 19.01. Proces integracji europejskiej spowodował konieczność stworzenia pełnego zestawu rachunków, które odzwierciedlają europejską gospodarkę jako całość i umożliwiają lepszą analizę i kształtowanie polityki na poziomie europejskim. Rachunki europejskie obejmują ten sam zestaw rachunków i są oparte na tych samych pojęciach, co rachunki narodowe państw członkowskich.
- 19.02. W niniejszym rozdziale opisano cechy wyróżniające rachunków europejskich, tj. rachunków Unii Europejskiej i strefy euro. Rachunki europejskie wymagają poświęcenia szczególnej uwagi definicji jednostek będących rezydentami, rachunków zagranicy oraz unettowania wewnątrz europejskich transakcji gospodarczych (przepływów) i bilansów finansowych (stanów).
- 19.03. Terytorium ekonomiczne Unii Europejskiej obejmuje:
- terytoria ekonomiczne państw członkowskich Unii Europejskiej; oraz
  - terytoria ekonomiczne instytucji Unii Europejskiej.
- 19.04. Terytorium ekonomiczne strefy euro obejmuje:
- terytoria ekonomiczne państw członkowskich strefy euro; oraz
  - terytorium ekonomiczne Europejskiego Banku Centralnego.

OD RACHUNKÓW NARODOWYCH DO EUROPEJSKICH

- 19.05. Pojęciowo rachunki europejskie nie równają się sumie rachunków narodowych państw członkowskich po przeliczeniu na wspólną walutę. Należy do nich dodać rachunki instytucji Unii Europejskiej będących rezydentami. Zakres pojęcia siedziby zmienia się przy przejściu z rachunków narodowych państw członkowskich do rachunków europejskich. Dobrym tego przykładem są sposoby traktowania reinwestowanych zysków przedsiębiorstw zajmujących się bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi lub spółek specjalnego przeznaczenia. Na rachunkach narodowych państw członkowskich przedsiębiorstwa zajmujące się bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi mogą mieć inwestorów, którzy są rezydentami innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej / strefy euro. Odpowiadające im reinwestowane zyski nie są rejestrowane jako takie na rachunkach europejskich. Ponadto spółki specjalnego przeznaczenia mogą wymagać reklasyfikacji do tego samego sektora instytucjonalnego, co ich spółka dominująca, jeśli ta ostatnia jest rezydentem innego państwa członkowskiego. Wreszcie transgraniczne przepływy gospodarcze i stany aktywów finansowych i zobowiązań pomiędzy państwami europejskimi muszą zostać zreklasyfikowane. Różnice te są przedstawione na schematach 19.1 i 19.2 przy założeniu, dla uproszczenia, że obszar europejski składa się tylko z dwóch państw członkowskich: A i B. Przepływy i stany dotyczące rezydentów i nierezydentów są przedstawione schematycznie za pomocą strzałek.

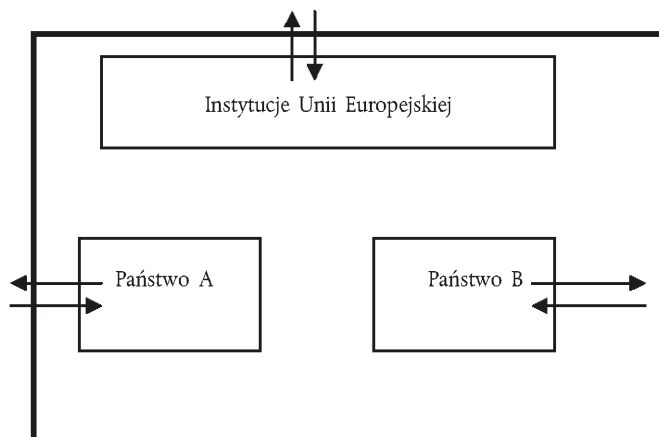
Schemat 19.1 – Agregowanie rachunków narodowych państw członkowskich

Przy agregowaniu rachunków narodowych państw A i B, na zagregowanych rachunkach zagranicy rejestruje się przepływy wewnętrzne pomiędzy państwami A i B, oraz innymi państwami i instytucjami Unii Europejskiej.

Schemat 19.2 – Rachunki europejskie

Unia Europejska/strefa euro jest traktowana jako jeden podmiot: uwzględnione są tu rachunki instytucji Unii Europejskiej/Europejskiego Banku Centralnego, a na rachunkach zagranicy rejestruje się wyłącznie transakcje jednostek będących rezydentami z państwami trzecimi.

Przeliczanie danych wyrażonych w różnych walutach

19.06. Na rachunkach europejskich przepływy gospodarcze oraz stany aktywów i zobowiązań muszą być wyrażone w jednym standardzie pieniężnym. W tym celu dane rejestrowane w różnych walutach krajowych przelicza się na euro:

a) stosując rynkowe kursy wymiany (lub ich średnią) dominujące w okresie, dla którego rachunki są zestawiane;

albo

b) stosując stałe kursy wymiany dla całego okresu. Stały kurs wymiany może być kursem dominującym na końcu lub na początku okresu albo średnim kursem wymiany dla całego okresu. Zastosowany kurs wymiany ma wpływ na (stałą) wagę danego państwa członkowskiego w europejskich agregatach;

albo

c) obliczając indeks między kolejnymi okresami jako średnią ważoną indeksów wzrostu danych z każdego państwa członkowskiego wyrażonych w walucie krajowej. Wagi konstruuje się jako udział każdego państwa członkowskiego przeliczony wg kursu wymiany w pierwszym okresie porównania. Po wybraniu okresu referencyjnego jako poziomu odniesienia, można do niego zastosować indeks nawiązany łańcuchowo, aby otrzymać wartości dla innych obserwowanych okresów.

W metodzie a) wagi państw członkowskich w europejskich agregatach aktualizuje się zgodnie z parytetami poszczególnych walut. Poziomy europejskich agregatów są zatem aktualne w dowolnym momencie, ale na ich zmiany mogą wpływać wahania kursów wymiany. W przypadku współczynników wpływ wahań kursów wymiany na licznik i mianownik może się w dużym stopniu neutralizować.

W metodzie b) wagi państw członkowskich nie są aktualizowane, co chroni zmiany europejskich agregatów przed wpływem wahań kursów wymiany. Niemniej jednak na poziomy europejskich agregatów może mieć wpływ wybór (stałych) kursów wymiany, które odzwierciedlają parytety walut państw członkowskich w danym momencie.

Metoda c) chroni zmiany europejskich agregatów przed wpływem wahań kursów wymiany, natomiast poziomy europejskich agregatów odzwierciedlają w dużym stopniu parytety obowiązujące dla każdego okresu. Dzieje się to kosztem addytywności i innych ograniczeń w rachunkowości. Jeżeli jest to wymagane, muszą one być odtworzone na ostatnim etapie.

19.07. Rachunki europejskie mogą być także obliczane w drodze przeliczania danych zarejestrowanych w różnych walutach krajowych na standardy siły nabywczej (SSN). Metody a), b) lub c) określone w pkt 19.06 mogą być stosowane do celów zastąpienia kursów wymiany odpowiednimi standardami siły nabywczej.

Instytucje Unii Europejskiej

19.08. W ESA instytucje Unii Europejskiej obejmują następujące podmioty:

a) instytucje niefinansowe Unii Europejskiej: Parlament Europejski, Rada Europejska, Rada, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Trybunał Obrachunkowy;

- b) organy niefinansowe Unii Europejskiej, w tym podmioty objęte budżetem ogólnym Unii Europejskiej (np. Komitet Ekonomiczno-Społeczny; Komitet Regionów, agencje Unii Europejskiej itp.) i Europejski Fundusz Rozwoju; oraz
- c) instytucje i organy finansowe Unii Europejskiej, obejmujące w szczególności: Europejski Bank Centralny, Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Fundusz Inwestycyjny.

Należy zauważyć, że w kategorii b) agencje Unii Europejskiej nie obejmują agencji regulacyjnych rynku rolnego, których główna działalność polega na kupowaniu i sprzedawaniu produktów rolnych w celu stabilizowania cen. Te ostatnie agencje są uważane za rezydentów państwa członkowskiego, w którym prowadzą swoją działalność.

- 19.09. Instytucje i organy niefinansowe Unii Europejskiej objęte budżetem ogólnym Unii Europejskiej tworzą jedną jednostkę instytucjonalną, która głównie świadczy nierynkowe usługi sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz Unii Europejskiej. Jest ona zatem zaliczana do podsektora „instytucje i organy Unii Europejskiej” (S. 1315) ⁽¹⁾ sektora „instytucje rządowe i samorządowe” (S.13).
- 19.10. Europejski Fundusz Rozwoju, tak długo jak jego budżet nie jest przyjmowany w ramach ogólnego budżetu Unii Europejskiej, stanowi odrębną jednostkę instytucjonalną zaliczaną do podsektora „instytucje i organy Unii Europejskiej” (S. 1315) sektora „instytucje rządowe i samorządowe” (S.13).
- 19.11. Europejski Bank Centralny jest jednostką instytucjonalną zaliczaną do podsektora „bank centralny” (S.121) sektora „instytucje finansowe” (S.12).
- 19.12. Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Fundusz Inwestycyjny są odrębnymi jednostkami instytucjonalnymi zaliczanymi do podsektora „pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych” (S.125) sektora „instytucje finansowe” (S.12).
- 19.13. Terytorium ekonomiczne instytucji Unii Europejskiej obejmuje enklawy terytorialne znajdujące się w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach niebędących członkami UE, takie jak przedstawicielstwa, delegatury, biura itp.
- 19.14. Główne transakcje instytucji Unii Europejskiej rejestruje się jako przychody i rozchody, zgodnie z opisem w załączniku.

Rachunek zagranicy

- 19.15. W rachunkach europejskich, na rachunkach zagranicy rejestruje się przepływy gospodarcze oraz stany aktywów finansowych i zobowiązań między jednostkami będącymi rezydentami Unii Europejskiej/strefy euro a jednostkami niebędącymi rezydentami. Dlatego europejskie rachunki zagranicy nie obejmują transakcji realizowanych w ramach Unii Europejskiej/strefy euro. Przepływy mające miejsce w UE/strefie euro zwane są „przepływami wewnętrznymi”, a pozycje finansowe między rezydentami UE/strefy euro – „stanami wewnętrznymi”.
- 19.16. Import i eksport towarów obejmuje handel quasi-tranzytowy, tj.:
  - a) towary importowane z państw trzecich do państwa członkowskiego Unii Europejskiej / strefy euro przez podmiot nieuznawany za jednostkę instytucjonalną, a następnie wysyłane do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej/strefy euro; oraz
  - b) towary przywożone z państwa członkowskiego Unii Europejskiej/strefy euro, które są następnie eksportowane do państw trzecich przez podmiot nieuznawany za jednostkę instytucjonalną.

Eksport towarów wycenia się jako FOB na granicy Unii Europejskiej/strefy euro.

W przypadku eksportu towarów w handlu quasi-tranzytowym koszty transportu i dystrybucji w Unii Europejskiej/strefie euro uznaje się za produkcję globalną usług transportu, jeżeli przewoźnik jest rezydentem Unii Europejskiej / strefy euro, a w przeciwnym przypadku – za import usług transportu.

- 19.17. Na rachunkach europejskich pośrednictwo handlowe (*merchancing*) obejmuje jedynie zakup towarów przez rezydenta Unii Europejskiej/strefy euro od nierezydenta, a następnie odsprzedaż tych samych towarów nierezydentowi, przy czym towary w żadnym momencie nie znajdują się na terenie Unii Europejskiej/strefy euro. Najpierw jest ono rejestrowane jako ujemny eksport towarów, a następnie jako dodatni eksport towarów, z uwzględnieniem wszelkich różnic między momentem zakupu i momentem sprzedaży, rejestrowanych jako zmiany w zakresie rzeczowych środków obrotowych (zob. pkt 18.41 i 18.60).

Kiedy pośrednik handlowy, który jest rezydentem Unii Europejskiej/strefy euro, dokonuje zakupu towarów od nierezydenta, a następnie sprzedaje je rezydentowi innego państwa członkowskiego, zakup jest rejestrowany jako ujemny eksport na rachunkach narodowych państwa członkowskiego pośrednika handlowego, ale jako import na rachunkach europejskich.

⁽¹⁾ Kod ten jest specyficzny dla rachunków europejskich. Nie jest on wspomniany w rozdziale 23 „Klasyfikacje”, gdyż rozdział 23 przedstawia kody mające zastosowanie do rachunków narodowych państw członkowskich, natomiast instytucje europejskie są rejestrowane jako sektor zagranica.

- 19.18. Przedsiębiorstwo zajmujące się bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi jest rezydentem Unii Europejskiej/strefy euro wtedy, gdy inwestor, który nie jest rezydentem, posiada 10 % lub więcej akcji zwykłych lub praw głosu (w przypadku przedsiębiorstw posiadających osobowość prawną) lub ich równoważność (w przypadku przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej).

Na rachunkach narodowych państw członkowskich przedsiębiorstwo zajmujące się bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi może mieć inwestorów, którzy są rezydentami innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej/strefy euro. Odpowiadające tym inwestycjom reinwestowane zyski nie są rejestrowane na rachunkach europejskich.

Bilansowanie transakcji

- 19.19. Jedną z metod zestawiania europejskich rachunków zagranicy polega na wycofaniu przepływów wewnątrz europejskich zarówno po stronie przychodów, jak i rozchodów, z rachunków zagranicy państw członkowskich. Mimo że te odpowiadające sobie przepływy powinny się teoretycznie bilansować, na ogół w praktyce tak się nie dzieje ze względu na asymetryczne rejestrowanie transakcji na rachunkach narodowych kontrpartnerów.
- 19.20. Asymetrie powodują niedopasowanie na rachunkach europejskich między rachunkami gospodarki ogółem i rachunkami zagranicy. Zestawianie rachunków europejskich wymaga zatem uzgodnienia rachunków. Uzyskuje się to metodami uzgodnień, takimi jak metoda najmniejszych kwadratów lub metoda alokacji proporcjonalnej. W przypadku towarów, statystyki handlu wewnątrzunijnego można wykorzystać do alokowania asymetrii według kategorii wydatków.
- 19.21. Usunięcie asymetrii, a następnie zbilansowanie rachunków, powoduje dalsze różnice między europejskimi agregatami a sumą rachunków narodowych państw członkowskich.

Pomiary cen i wolumenu

- 19.22. Europejskie rachunki niefinansowe w cenach z roku poprzedniego mogą być zestawiane, w przypadku transakcji dotyczących towarów i usług, przy zastosowaniu podobnej metodologii jak dla rachunków europejskich według cen bieżących. Na pierwszym etapie agregowane są rachunki państw członkowskich i instytucji Unii Europejskiej/Europejskiego Banku Centralnego, zestawiane w cenach z roku poprzedniego. Następnie transakcje transgraniczne między państwami członkowskimi, wyceniane według cen z roku poprzedniego, są eliminowane z rachunków zagranicy. Wreszcie wyniki z tego rozbieżności między przychodami a rozchodami są eliminowane przy zastosowaniu metody wybranej do zbilansowania transakcji europejskich według cen bieżących.
- 19.23. Rachunki europejskie w cenach z roku poprzedniego pozwalają na obliczenie indeksów wolumenu pomiędzy bieżącym okresem a rokiem poprzednim. Po wybraniu danego okresu jako okresu odniesienia, indeksy wolumenu można nawiązać łańcuchowo, a następnie zastosować je do europejskich rachunków według cen bieżących z roku odniesienia. Dzięki temu można uzyskać rachunki europejskie według wolumenu dla dowolnego okresu obserwacji. Uzyskane w ten sposób serie nie są addytywne. Jeżeli wymagane są addytywność i inne ograniczenia w rachunkowości stosowane do pomiarów wyrażonych wskaźnikiem wolumenu do określonych celów, rachunki muszą być odtworzone na ostatnim etapie, aby uzyskać serie dostosowane pod względem addytywności.

Bilanse

- 19.24. Na rachunkach europejskich bilanse finansowe można zestawiać przy zastosowaniu podobnego ujęcia jak przy transakcjach:
- a) bilanse finansowe państw członkowskich są uzupełniane stanami aktywów posiadanych i zobowiązań zaciągniętych przez instytucje Unii Europejskiej, które są rezydentami Unii Europejskiej/strefy euro;
  - b) stany aktywów finansowych rezydentów Unii Europejskiej/strefy euro posiadanych przez innego rezydenta (stany wewnętrzne) są wycofywane z narodowych rachunków zagranicy; oraz
  - c) zakłócenia równowagi powstałe w wyniku niedopasowania między stanami wewnętrznymi aktywów finansowych i odpowiadających im zobowiązań są przypisywane do różnych sektorów w drodze bilansowania.
- 19.25. Na rachunkach europejskich bilanse niefinansowe można zestawiać jako sumę bilansów niefinansowych państw członkowskich Unii Europejskiej/strefy euro.

Macierze „od kogo do kogo”

- 19.26. W macierzach „od kogo do kogo” wyszczególnione są transakcje gospodarcze (odpowiednio, zasoby aktywów finansowych) między sektorami instytucjonalnymi. Na rachunkach narodowych państw członkowskich, macierze te przedstawiają szczegółowo transakcje/aktywa finansowe między sektorem pochodzenia/wierzyciela a sektorem przeznaczenia/dłużnika, jak również między sektorami krajowymi a zagranicą.
- 19.27. Na rachunkach europejskich macierze „od kogo do kogo” można zestawiać poprzez agregację macierzy narodowych i reklasifikowanie wewnątrz europejskich przepływów i stanów na przepływy i stany rezydentów. W tym celu należy następnie dokonać rozróżnienia w tych macierzach krajowych między transakcjami i zasobami aktywów finansowych w odniesieniu do jednostek będących rezydentami Unii Europejskiej/strefy euro i nierezydentami na rachunku zagranicy. Ponadto należy dokonać dalszego rozróżnienia przepływów i stanów w odniesieniu do jednostek będących rezydentami Unii Europejskiej/strefy euro według sektorów kontrpartnerskich.

ZAŁĄCZNIK 19.1

RACHUNKI INSTYTUCJI UNII EUROPEJSKIEJ

Przychody

- 19.28. Główne zasoby instytucji i organów niefinansowych Unii Europejskiej są następujące:
- a) cła i opłaty rolne;
  - b) opłaty produkcyjne nakładane na producentów cukru, izoglukozy i syropu inulinowego;
  - c) zasoby z tytułu podatku od towarów i usług; oraz
  - d) zasoby z tytułu dochodu narodowego brutto (DNB).
- 19.29. Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej, przepływy te rejestruje się jako przychody podsektora „instytucje i organy Unii Europejskiej” (S.1315) i jako rozchody zagranicy (S.211).
- 19.30. Cła i opłaty rolne są pobierane na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej na podstawie wspólnej taryfy celnej. Są one zaliczane do „podatków i cel związanych z importem (poza VAT)” (D.212) i obejmują koszty poboru.
- 19.31. Opłaty produkcyjne są nakładane na kontyngenty cukru, izoglukozy i syropu inulinowego w posiadaniu producentów. Są one zaliczane do „podatków od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)” (D.214) i obejmują koszty poboru.
- 19.32. Państwa członkowskie zatrzymują stały udział w kwotach pobranych w ramach pkt 19.A1.01 lit. a) i b) jako koszty poboru. Udział ten wynosił 25 % w 2009 r. Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej wspomniane koszty poboru rejestruje się po stronie rozchodów jako „zużycie pośrednie” (P.2) podsektora „instytucje i organy Unii Europejskiej” (S.1315). Po stronie przychodów są one rejestrowane jako „import usług” (P.72) na rachunkach zagranicy (S.211).
- 19.33. Zasoby z tytułu podatku od towarów i usług są obliczane przy zastosowaniu stałej stawki procentowej, zwanej stawką poboru zasobów VAT, do zharmonizowanej podstawy wymiaru VAT każdego państwa członkowskiego. Podstawa VAT jest ograniczona w stosunku do dochodu narodowego brutto. Ograniczenie podstawy VAT oznacza, że jeżeli podstawa VAT państwa członkowskiego przekracza dany odsetek wymiaru składki określonego na bazie DNB tego państwa członkowskiego, wtedy jednolitej stawki VAT nie stosuje się do podstawy VAT, ale do wspomnianego odsetka wymiaru składki określonego na bazie DNB. Zasoby z tytułu podatku od towarów i usług obejmują płatności za rok bieżący oraz salda z lat poprzednich, odpowiadające rewizjom poprzednich podstaw VAT, kiedy są one należne. Zasoby z tytułu podatku od towarów i usług są klasyfikowane jako „zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB” (D.76).
- 19.34. Zasoby z tytułu dochodu narodowego brutto to pozostały wkład do budżetu instytucji Unii Europejskiej, szacowany na podstawie poziomu DNB każdego z państw członkowskich. Są one zaliczane do „zasobów własnych UE z tytułu VAT i DNB” (D.76) i obejmują zwroty oraz płatności wyrównawcze za lata poprzednie. Korekta zakłóceń równowagi budżetowej płacona państwom, których to dotyczy, przez pozostałe państwa członkowskie jest także rejestrowana w kategorii D.76, jako przychody i rozchody zagranicy (S.211).
- 19.35. Składki państw członkowskich wpłacane na rzecz Europejskiego Funduszu Rozwoju są klasyfikowane jako „bieżąca współpraca międzynarodowa” (D.74).
- 19.36. Składki państw członkowskich na kapitał wniesiony do Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego i Europejskiego Banku Centralnego są rejestrowane na rachunkach finansowych jako „pozostałe udziały kapitałowe” (F.519). Są one rejestrowane jako zmiany aktywów zagranicy (S.211) oraz zmiany zobowiązań podsektorów „pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych” (S.125)/„bank centralny” (S.121).
- 19.37. Odsetki do zapłacenia od kredytów i pożyczek przyznanych przez Europejski Bank Inwestycyjny, po odjęciu usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM), są klasyfikowane jako „odsetki” (D.41). Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej są one rejestrowane jako rozchody zagranicy (S.2) i przychody „pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych” (S.125).
- 19.38. Odsetki do zapłacenia od kredytów i pożyczek przyznanych przez Europejski Bank Centralny są klasyfikowane jako „odsetki” (D.41) Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej są one rejestrowane jako rozchody zagranicy (S.2111) i przychody podsektora „bank centralny” (S.121).

Rozchody

19.39. Płatności dokonywane przez instytucje i organy niefinansowe Unii Europejskiej obejmują:

- a) transakcje związane z ich działalnością jako producentów nierynkowych, głównie: „zużycie pośrednie” (P.2), „nakłady brutto na środki trwałe” (P.51) oraz „koszty związane z zatrudnieniem” (D.1);
- b) transakcje podziału związane z transferami od instytucji Unii Europejskiej na rzecz państw członkowskich. Przyjmują one głównie formę „dotacji do produktów” (D.31), „pozostałych dotacji związanych z produkcją” (D.39), „bieżącej współpracy międzynarodowej” (D.74), „pozostałych różnych transferów bieżących” (D.759), „dotacji na inwestycje” (D.92) i „pozostałych transferów kapitałowych” (D.99); oraz
- c) płatności Europejskiego Funduszu Rozwoju na rzecz państw trzecich, które są klasyfikowane jako „bieżąca współpraca międzynarodowa” (D.74).

19.40. Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej rejestruje się płatności dokonywane przez niefinansowe instytucje i organy Unii Europejskiej jako rozchody podsektora „instytucje i organy Unii Europejskiej” (S.1315) oraz przychody zagranicy (S.211 lub S.22).

19.41. Płatności dokonywane przez niefinansowe instytucje i organy Unii Europejskiej są na ogół rejestrowane na podstawie zestawień wydatków przedstawionych przez państwa członkowskie. Prefinansowanie i refinansowanie jest rejestrowane na rachunkach finansowych instytucji Unii Europejskiej jako „pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyjątkiem kredytów handlowych i zaliczek” (F.89).

19.42. Płatności dokonywane przez finansowe instytucje i organy Unii Europejskiej obejmują:

- a) transakcje związane z ich działalnością jako rynkowych producentów usług finansowych, głównie: „zużycie pośrednie” (P.2), „nakłady brutto na środki trwałe” (P.51) oraz „koszty związane z zatrudnieniem” (D.1);
- b) odsetki (D.41);

Ponieważ subskrypcje państw członkowskich na kapitał Europejskiego Banku Inwestycyjnego nie są uważane za bezpośrednie inwestycje zagraniczne, na rachunkach banku nie rejestruje się przypisanego umownie przepływu reinwestowanych zysków (D.43).

19.43. Na rachunkach instytucji Unii Europejskiej rejestruje się płatności dokonywane przez finansowe instytucje i organy Unii Europejskiej jako rozchody podsektora „pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych” (S.125) oraz przychody zagranicy (S.211 lub S.22).

Konsolidacja

19.44. Na rachunkach europejskich na ogół nie konsoliduje się przepływów między państwami członkowskimi a instytucjami Unii Europejskiej, między przychodami a rozchodami, w ramach „sektora instytucji rządowych i samorządowych” (S.13). Niemniej jednak, w przypadku „bieżącej współpracy międzynarodowej” (D.74), płatności państw członkowskich na rzecz instytucji Unii Europejskiej w celu finansowania np. Europejskiego Funduszu Rozwoju są konsolidowane i rejestrowane na rachunkach europejskich jako rozchody krajowego „sektora instytucji rządowych na szczeblu centralnym (z wyjątkiem zabezpieczenia społecznego)” (S.1311) i przychody zagranicy (S.22).

ROZDZIAŁ 20

RACHUNKI SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

WPROWADZENIE

- 20.01. Działalność sektora instytucji rządowych i samorządowych przedstawia się oddzielnie od działalności pozostałych sektorów, ponieważ sektor ten ma odmienne uprawnienia, motywy działania i funkcje. Niniejszy rozdział zawiera prezentację rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych (GFS), która przedstawia zintegrowany obraz aktywności ekonomicznej sektora instytucji rządowych i samorządowych, tj. dochodów, wydatków, deficytu/nadwyżki, finansowania, pozostałych przepływów ekonomicznych i bilansu.
- 20.02. Instytucje sektora instytucji rządowych i samorządowych mają prawo do nakładania podatków i innych opłat obowiązkowych oraz do uchwalania przepisów mających wpływ na zachowanie jednostek gospodarczych. Podstawowe funkcje gospodarcze sektora instytucji rządowych i samorządowych są następujące:
- a) dostarczanie wyrobów i świadczenie usług na rzecz społeczeństwa na potrzeby spożycia ogólnospołecznego, np. administracji publicznej, obrony narodowej i egzekwowania prawa, albo spożycia indywidualnego, np. usług edukacyjnych i zdrowotnych, usług związanych z rekreacją i kulturą, jak również finansowanie tych działań z podatków lub innych dochodów;
  - b) redystrybucja dochodów i majątku poprzez transfery, takie jak podatki i świadczenia społeczne;
  - c) angażowanie się w inne rodzaje produkcji nierynkowej.
- 20.03. Prezentacja aktywności ekonomicznej sektora instytucji rządowych i samorządowych w ramach GFS przedstawia typową sekwencję rachunków w sposób bardziej odpowiedni dla potrzeb analityków finansów tego sektora oraz decydentów. W prezentacji GFS wykorzystuje się agregaty i pozycje bilansujące zdefiniowane w kategoriach pojęć, definicji, klasyfikacji i zasad zapisów księgowych ESA, tak aby zapewnić spójność pomiaru z innymi zmiennymi makroekonomicznymi oraz z takimi samymi pomiarami w innych państwach. Pozycje takie jak oszczędności i wiarytelności netto/zadłużenie netto są już dostępne w sekwencji rachunków. Inne pozycje, takie jak dochody ogółem, wydatki ogółem, obciążenie podatkowe i dług ogółem, nie są wykazane wprost.
- 20.04. W sekcji „Kwestie dotyczące zapisów księgowych związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych” określa się dodatkowe zasady dotyczące niektórych trudniejszych zagadnień związanych z klasyfikacją i pomiarem w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

DEFINICJA SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

- 20.05. Sektor instytucji rządowych i samorządowych (S.13) obejmuje wszystkie jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz wszystkie nierynkowe instytucje niekomercyjne, które są kontrolowane przez te jednostki. Obejmuje on również pozostałych producentów nierynkowych określonych w pkt 20.18–20.39.
- 20.06. Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych są utworzonymi w wyniku procesu politycznego podmiotami prawnymi posiadającymi uprawnienia ustawodawcze, sądowe lub wykonawcze w stosunku do innych jednostek instytucjonalnych na danym obszarze. Ich podstawową funkcją jest dostarczanie towarów i świadczenie usług na rzecz społeczeństwa i gospodarstw domowych na zasadach nierynkowych oraz redystrybucja dochodów i majątku.
- 20.07. Jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych jest zwykle uprawniona do pozyskiwania środków finansowych poprzez obowiązkowe transfery od innych jednostek instytucjonalnych. Aby sprostać podstawowym wymogom dotyczącym jednostki instytucjonalnej, jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych musi posiadać własne środki finansowe pozyskane z dochodów pochodzących od innych jednostek lub otrzymane w postaci transferów od innych jednostek sektora oraz musi być uprawniona do wydatkowania takich środków finansowych w celu realizacji celów swojej polityki. Musi mieć również możliwość zaciągania pożyczek na własny rachunek.

Identyfikacja jednostek w sektorze instytucji rządowych i samorządowych

Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych

- 20.08. We wszystkich państwach istnieje podstawowy podmiot, w szczególności w ramach instytucji rządowych na szczeblu centralnym, który sprawuje władzę wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą na szczeblu krajowym. Jego dochody i wydatki bezpośrednio reguluje i kontroluje Ministerstwo Finansów – lub równoważny organ – za pomocą budżetu ogólnego zatwierdzonego przez ustawodawcę. Podmiot ten, pomimo jego wielkości i różnorodności, jest zwykle pojedynczą jednostką instytucjonalną. Ministerstwa, agencje, rady, komisje, organy sądowe oraz organy ustawodawcze są częścią tej podstawowej jednostki rządowej na szczeblu centralnym. Poszczególnych ministerstw w ramach tej jednostki nie uznaje się za oddzielne jednostki instytucjonalne, ponieważ nie są one uprawnione do posiadania własnych aktywów, zaciągania zobowiązań lub zawierania transakcji na własny rachunek.

- 20.09. Podsektory sektora instytucji rządowych i samorządowych, takie jak instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym oraz instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym, mogą obejmować takie podstawowe jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych jakie opisano w pkt 20.08, przy czym każda z nich związana jest z danym szczeblem sektora instytucji rządowych i samorządowych i obszarem geograficznym.
- 20.10. Poza tą podstawową jednostką istnieją podmioty sektora instytucji rządowych i samorządowych, które posiadają odrębny status prawny i znaczną autonomię, łącznie ze swobodą uznania co do wielkości i struktury wydatków, oraz bezpośrednie źródło dochodów, takie jak podatki przeznaczone na określony cel. Takie podmioty często ustanawia się w celu realizacji określonych zadań, takich jak budowa dróg lub świadczenie nierynkowych usług zdrowotnych, edukacyjnych lub badawczych. Podmioty te są traktowane jako odrębne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych w przypadku, gdy prowadzą pełne zestawy rachunków, posiadają własne dobra lub aktywa, prowadzą działalność nierynkową, za którą ponoszą odpowiedzialność wobec prawa, oraz mogą zaciągać zobowiązania i zawierać umowy. Takie podmioty (łącznie z instytucjami niekomercyjnymi kontrolowanymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych) określa się mianem „jednostek pozabudżetowych”, ponieważ posiadają odrębne budżety, otrzymują znaczące transfery z budżetu głównego, a ich podstawowe źródła finansowania są uzupełniane przez ich własne źródła dochodów, które nie należą do budżetu głównego. Takie jednostki pozabudżetowe sklasyfikowane są w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, chyba że są one w przeważającej mierze producentami rynkowymi, kontrolowanymi przez inną jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.11. Budżet ogólny na dowolnym szczeblu sektora instytucji rządowych i samorządowych może obejmować przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej, które są producentami rynkowymi lub jednostkami typu przedsiębiorstwo. Jeżeli takie przedsiębiorstwa kwalifikują się jako jednostki instytucjonalne, wówczas nie są traktowane jako część sektora instytucji rządowych i samorządowych, lecz sklasyfikowane są w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych lub w sektorze instytucji finansowych.
- 20.12. Fundusze zabezpieczenia społecznego są jednostkami sektora instytucji rządowych i samorządowych, których zadaniem jest prowadzenie systemów zabezpieczenia społecznego. Systemy zabezpieczenia społecznego są to systemy ubezpieczeń społecznych, obejmujące całość lub dużą część ogółu społeczeństwa, które narzuca i kontroluje sektor instytucji rządowych i samorządowych. Fundusz zabezpieczenia społecznego jest jednostką instytucjonalną, jeżeli jest organizacyjnie wydzielony z pozostałej działalności jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, posiada odrębne aktywa i zobowiązania oraz zawiera transakcje finansowe na własny rachunek.

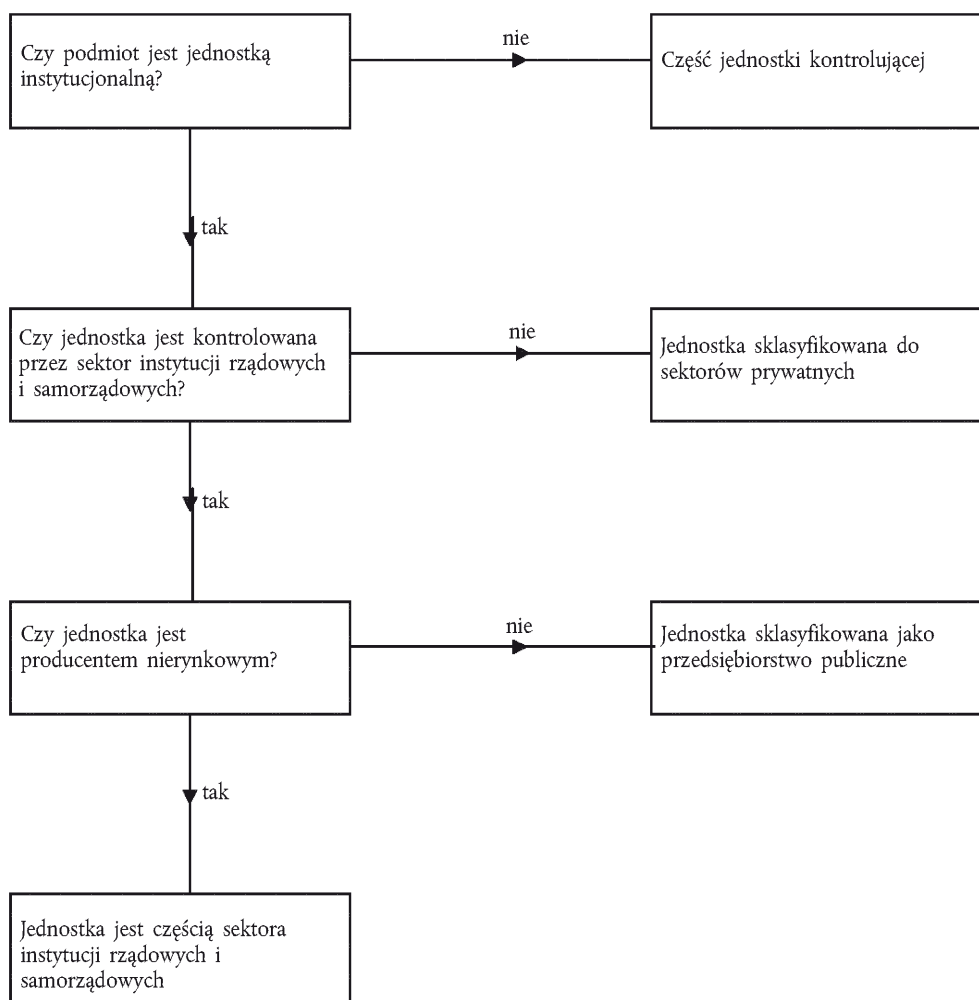
Instytucje niekomercyjne sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych

- 20.13. Instytucje niekomercyjne, które są producentami nierynkowymi i które podlegają kontroli jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, są jednostkami tego sektora.
- 20.14. Sektor instytucji rządowych i samorządowych może powierzyć realizację działań w ramach polityki rządu instytucjom niekomercyjnym zamiast agencjom sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ instytucje niekomercyjne są postrzegane jako bardziej autonomiczne, obiektywne i mniej podatne na naciski polityczne. Do przykładów obszarów, w których instytucje niekomercyjne mogą być bardziej skuteczne niż agencje sektora instytucji rządowych i samorządowych, należą m.in. prace badawczo-rozwojowe oraz ustalanie i utrzymywanie standardów w takich dziedzinach jak zdrowie, bezpieczeństwo, środowisko i edukacja.
- 20.15. Kontrolę nad instytucją niekomercyjną definiuje się jako zdolność określania ogólnej polityki lub programu instytucji niekomercyjnej. Interwencja publiczna w postaci ogólnych przepisów mających zastosowanie do wszystkich jednostek prowadzących taki sam rodzaj działalności nie jest istotna przy ustalaniu, czy sektor instytucji rządowych i samorządowych sprawuje kontrolę nad daną jednostką. Aby stwierdzić, czy instytucja niekomercyjna jest kontrolowana przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, należy wziąć pod uwagę pięć następujących wskaźników kontroli:
- a) mianowanie kadry urzędniczej wyższego szczebla;
  - b) inne postanowienia upoważnienia lub pełnomocnictwa, takie jak obowiązki zawarte w statucie instytucji niekomercyjnej;
  - c) ustalenia wynikające z umowy;
  - d) stopień finansowania;
  - e) narażenie na ryzyko.
- Pojedynczy wskaźnik może wystarczyć, aby stwierdzić istnienie kontroli. Jeżeli jednak instytucja niekomercyjna, którą finansuje głównie sektor instytucji rządowych i samorządowych, utrzymuje zdolność do określania w znacznym zakresie swojej polityki lub programu w odniesieniu do elementów objętych pozostałymi wskaźnikami, nie uznaje się jej za kontrolowaną przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. W większości przypadków kilka wskaźników łącznie może wskazywać na istnienie kontroli. Decyzja oparta na tych wskaźnikach będzie miała charakter oceny krytycznej.
- 20.16. Nierynkowy charakter instytucji niekomercyjnej ustala się w taki sam sposób, jak w przypadku pozostałych jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Inne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych

- 20.17. Klasyfikacja producentów towarów i usług, którzy działają pod wpływem jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, może powodować trudności. Można ich sklasyfikować jako należących do sektora instytucji rządowych i samorządowych lub, jeżeli można ich uznać za jednostki instytucjonalne, jako przedsiębiorstwa publiczne. W takich przypadkach stosuje się następujący schemat podejmowania decyzji.

Schemat 20.1 – Schemat podejmowania decyzji

Kontrola publiczna

20.18. Kontrola nad podmiotem oznacza zdolność określania ogólnej polityki lub programu takiego podmiotu. W celu stwierdzenia istnienia kontroli ze strony sektora instytucji rządowych i samorządowych stosuje się takie same kryteria, jak w przypadku przedsiębiorstw uznanych za przedsiębiorstwa publiczne, które określono w pkt 2.32.

Rozgraniczenie między producentami rynkowymi a nierynkowymi

Pojęcie cen ekonomicznie uzasadnionych

20.19. Producenci nierynkowi dostarczają innym podmiotom całość lub większość swojej produkcji globalnej nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych. Ceny ekonomicznie uzasadnione są to ceny, które mają znaczący wpływ na ilości towarów, które producenci są gotowi dostarczyć, oraz na ilości towarów, które kupujący chcą nabyć. Jest to główne kryterium stosowane w klasyfikacji produkcji globalnej i producentów w kategorii rynkowej lub nierynkowej, a więc w celu podjęcia decyzji o tym, czy jednostkę instytucjonalną, w której sektor instytucji rządowych i samorządowych posiada kontrolny pakiet akcji, należy uznać za producenta nierynkowego i tym samym sklasyfikować w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, czy za producenta rynkowego i sklasyfikować jako przedsiębiorstwo publiczne.

20.20. Podczas gdy ocenę ekonomicznego uzasadnienia ceny przeprowadza się dla każdej indywidualnej produkcji, kryterium decydujące o rynkowym lub nierynkowym charakterze jednostki stosuje się na poziomie jednostki.

20.21. Jeżeli producenci są przedsiębiorstwami prywatnymi, można zakładać, że ceny są ekonomicznie uzasadnione. Natomiast jeżeli występuje kontrola publiczna, ceny jednostkowe mogą być ustalone lub zmieniane z uwzględnieniem celów polityki publicznej, co może utrudniać stwierdzenie, czy ceny są ekonomicznie uzasadnione. Sektor instytucji rządowych i samorządowych często tworzy przedsiębiorstwa publiczne, aby dostarczać towary i świadczyć usługi, których rynek nie mógłby wyprodukować w ilościach lub po cenach umożliwiających realizację polityki rządu. W przypadku takich jednostek publicznych korzystających ze wsparcia sektora instytucji rządowych i samorządowych sprzedaż może pokrywać dużą część kosztów, ale ich reakcja na mechanizmy rynkowe będzie inna niż w przypadku przedsiębiorstw prywatnych.

- 20.22. Aby zbadać różnicę między producentem rynkowym i producentem nierynkowym w odniesieniu do zmian warunków rynkowych, przydatne jest określenie, które jednostki są konsumentami danych towarów i usług, oraz czy producent faktycznie uczestniczy w konkurencji na rynku, czy też jest jedynym dostawcą.

Kryteria dotyczące nabywcy produkcji globalnej producenta publicznego

Produkcja globalna jest sprzedawana głównie przedsiębiorstwom niefinansowym i instytucjom finansowym oraz gospodarstwom domowym

- 20.23. Ceny ekonomicznie uzasadnione uzyskuje się zwykle, jeżeli spełnione są dwa główne warunki:

- 1) producent ma motywację do korygowania podaży w celu osiągnięcia zysku w perspektywie długoterminowej albo co najmniej pokrycia kosztów kapitałowych i innych kosztów produkcji, w tym amortyzacji środków trwałych, poprzez sprzedaż; oraz
- 2) konsumenci mają swobodę wyboru na podstawie stosowanych cen.

Produkcja globalna jest sprzedawana wyłącznie sektorowi instytucji rządowych i samorządowych

- 20.24. Niektóre usługi są zwykle wymagane jako usługi pomocnicze. Obejmują one działalność taką jak transport, finansowanie i inwestycje, zakupy, sprzedaż, marketing, usługi informatyczne, łączność, sprzątanie i konserwacja. Jednostka, która świadczy tego rodzaju usługi wyłącznie swojej jednostce macierzystej lub innym jednostkom w tej samej grupie jednostek, jest jednostką pomocniczą. Nie stanowi ona oddzielnej jednostki instytucjonalnej i jest klasyfikowana razem ze swoją jednostką macierzystą. Jednostki pomocnicze dostarczają całość swojej produkcji globalnej swoim właścicielom do wykorzystania w formie zużycia pośredniego lub nakładów brutto na środki trwałe.

- 20.25. Jeżeli producent publiczny sprzedaje tylko sektorowi instytucji rządowych i samorządowych i jest jedynym dostawcą świadczonych przez siebie usług, wówczas zakłada się, że jest on producentem nierynkowym, chyba że konkuruje z producentem prywatnym. Typową sytuacją jest przetarg na udzielenie zamówienia przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na warunkach komercyjnych, w wyniku czego płatności sektora instytucji rządowych i samorządowych dotyczą wyłącznie usług wykonanych.

- 20.26. Jeżeli producent publiczny jest jednym z wielu dostawców dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, uznaje się go za producenta rynkowego, jeżeli konkuruje z innymi producentami na rynku, a ustalane przez niego ceny spełniają ogólne kryteria ceny ekonomicznie uzasadnionej, określone w pkt 20.19–20.22.

Produkcja globalna jest sprzedawana sektorowi instytucji rządowych i samorządowych oraz innym podmiotom.

- 20.27. Jeżeli producent publiczny jest jedynym dostawcą świadczonych przez siebie usług, zakłada się, że jest on producentem rynkowym, jeśli jego sprzedaż na rzecz jednostek nienależących do sektora instytucji rządowych i samorządowych przekracza połowę jego produkcji globalnej ogółem lub jego sprzedaż na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych spełnia warunek dotyczący przetargu, o którym mowa w pkt 20.25.

- 20.28. Jeżeli jest kilku dostawców, producent publiczny jest producentem rynkowym, jeśli konkuruje z innymi producentami, uczestnicząc w przetargu na udzielenie zamówienia przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.

Test weryfikujący jednostkę pod kątem jej klasyfikacji jako producenta rynkowego lub nierynkowego (test producentów rynkowych/nierynkowych)

- 20.29. Klasyfikacja sektorowa podstawowych jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, zajmujących się dostawą towarów i świadczeniem usług na zasadzie nierynkowej lub redystrybucją dochodu i majątku, jest prosta.

W przypadku innych producentów objętych kontrolą sektora instytucji rządowych i samorządowych konieczne jest przeprowadzenie oceny ich działalności i zasobów. Aby ustalić, czy są oni jednostkami rynkowymi oraz czy stosują ceny ekonomicznie uzasadnione, należy zastosować kryteria określone w pkt 20.19–20.28. W skrócie warunki można określić następująco:

- a) producent jest jednostką instytucjonalną (warunek niezbędny, zob. także schemat podejmowania decyzji przedstawiony w pkt 20.17);
- b) producent nie jest wyspecjalizowanym usługodawcą zajmującym się świadczeniem usług pomocniczych;
- c) producent nie jest jedynym dostawcą towarów i usług dla sektora instytucji rządowych i samorządowych, lub jeżeli jest jedynym dostawcą, to ma konkurentów; oraz
- d) producent ma motywację do korygowania podaży w celu prowadzenia rentownej, generującej zysk działalności, aby mógł działać w warunkach rynkowych oraz wywiązywać się ze swoich zobowiązań finansowych.

Zdolność do prowadzenia działalności rynkowej będzie sprawdzana przede wszystkim za pomocą zwykłego kryterium ilościowego (kryterium 50 %), przy zastosowaniu wskaźnika sprzedaży w odniesieniu do kosztów produkcji (jak określono w pkt 20.30 i 20.31). Aby jednostka publiczna była producentem rynkowym, jej sprzedaż musi pokrywać co najmniej 50 % jej kosztów w dłuższym wieloletnim okresie.

- 20.30. Na potrzeby testu producentów rynkowych/nierynkowych sprzedaż towarów i usług odpowiada wpływowi ze sprzedaży, innymi słowy produkcji globalnej rynkowej (P.11) zwiększonej o ewentualne płatności za produkcję globalną nierynkową (P.131). Produkcja na własne potrzeby nie jest w tym kontekście uważana za część sprzedaży. Ze sprzedaży wyłącza się również wszelkie płatności otrzymane od sektora instytucji rządowych i samorządowych, chyba że przyznano je innym producentom prowadzącym taką samą działalność.
- 20.31. Koszty produkcji stanowią sumę zużycia pośredniego, kosztów związanych z zatrudnieniem, amortyzacji środków trwałych oraz pozostałych podatków związanych z produkcją. Na potrzeby testu producentów rynkowych/nierynkowych koszty produkcji zwiększa się o wartość odsetek netto oraz pomniejsza o wartość wszelkiej przypisanej umownie produkcji, w szczególności produkcji na własne potrzeby. Nie odlicza się dotacji związanych z produkcją.

Pośrednictwo finansowe i granice sektora instytucji rządowych i samorządowych

- 20.32. Szczególną uwagę należy poświęcić kwestii jednostek prowadzących działalność finansową. Pośrednictwo finansowe jest działalnością, w ramach której jednostki nabywają aktywa finansowe, a jednocześnie zaciągają zobowiązania na własny rachunek, zawierając transakcje finansowe.
- 20.33. Pośrednik finansowy naraża się na ryzyko poprzez zaciąganie zobowiązań na własny rachunek. Jeżeli na przykład publiczna jednostka finansowa zarządza aktywami, ale nie naraża się na ryzyko poprzez zaciąganie zobowiązań na własny rachunek, nie jest ona pośrednikiem finansowym i sklasyfikowana jest w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, a nie w sektorze instytucji finansowych.
- 20.34. Kryterium ilościowe wykorzystywane w teście producentów rynkowych/nierynkowych nie ma zasadniczo zastosowania do przedsiębiorstw publicznych uczestniczących w pośrednictwie finansowym lub zarządzających aktywami, ponieważ czerpią one zyski zarówno z dochodów z tytułu własności, jak również z tytułu posiadania majątku.

Przypadki graniczne

Centrale publiczne

- 20.35. Centrale publiczne są podmiotami, których głównym zadaniem jest sprawowanie kontroli nad grupą jednostek zależnych podlegających kontroli jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz kierowanie taką grupą. Wyróżnia się dwa przypadki:
- a) w zakresie, w jakim centrala publiczna jest jednostką instytucjonalną i zajmuje się zarządzaniem producentami rynkowymi, klasyfikuje się ją zgodnie z główną działalnością grupy w sektorze S.11, jeżeli działalność główna polega na produkcji towarów i świadczeniu usług niefinansowych, lub w sektorze S.12, jeżeli grupa świadczy przede wszystkim usługi finansowe (zob. także pkt 2.23 i 2.59);
  - b) jeżeli centrala publiczna nie jest jednostką instytucjonalną, w związku z czym czasami jest nazywana „jednostką fasadową”, lub funkcjonuje jako przedstawiciel sektora instytucji rządowych i samorządowych na potrzeby realizacji założeń polityki publicznej, takich jak przekazywanie środków finansowych pomiędzy jednostkami zależnymi oraz organizowanie prywatyzacji lub bilansowania długu, wówczas sklasyfikowana jest w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.36. Termin „centrala publiczna” stosowany w niniejszym dokumencie obejmuje jednostki znane również pod nazwą „publicznych spółek holdingowych”.
- 20.37. Tworzące część grupy jednostki zależne, które zajmują się produkcją i prowadzą pełny zestaw rachunków, uznaje się za jednostki instytucjonalne, nawet jeżeli częściowo przekazały swoje uprawnienia w zakresie autonomii podejmowania decyzji na rzecz jednostki centralnej (zob. pkt 2.13). Test producentów rynkowych/nierynkowych ma zastosowanie do poszczególnych jednostek. Może się zatem zdarzyć, że jedna jednostka zależna, w przeciwieństwie do innych, jest uznawana za nierynkową i jest sklasyfikowana w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.

Fundusze emerytalno-rentowe

- 20.38. Systemy emerytalno-rentowe pracodawców są porozumieniami zawieranymi w celu zapewnienia świadczeń emerytalnych ich członkom na podstawie wynikającej z umowy relacji między pracodawcą a pracownikiem. Obejmują one kapitałowe, niekapitałowe i częściowo kapitałowe systemy emerytalno-rentowe.
- 20.39. System kapitałowy o zdefiniowanej składce, ustanowiony przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych, nie jest traktowany jako system zabezpieczenia społecznego, jeżeli nie ma on gwarancji sektora instytucji rządowych i samorządowych co do poziomu należnych emerytur lub rent, a poziom tych świadczeń jest niepewny, ponieważ uzależniony jest od wyników aktywów. W związku z tym jednostkę zidentyfikowaną jako jednostka zarządzająca systemem, jak również samym funduszem (jeżeli chodzi o odrębną jednostkę instytucjonalną), uznaje się za instytucję finansową, sklasyfikowaną w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych.

Jednostki typu przedsiębiorstwo

- 20.40. Jednostki typu przedsiębiorstwo są przedsiębiorstwami nieposiadającymi osobowości prawnej, które funkcjonują tak, jakby były przedsiębiorstwami. Jednostki typu przedsiębiorstwo są traktowane jako przedsiębiorstwa, tj. jako odrębne jednostki instytucjonalne od jednostek, do których należą, ze względu na ich odrębne zachowania ekonomiczne i finansowe. Zakłady rynkowe kontrolowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz uznawane za publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo grupuje się zatem z przedsiębiorstwami w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych lub w sektorze instytucji finansowych.

- 20.41. Zakład rządowy lub samorządowy lub grupę zakładów prowadzących ten sam rodzaj produkcji pod wspólnym zarządem, traktuje się jako publiczną jednostkę typu przedsiębiorstwo, jeżeli:
- ustala ceny ekonomicznie uzasadnione dla swojej produkcji globalnej;
  - uznaje się, że posiada autonomię podejmowania decyzji; oraz
  - posiada pełny zestaw rachunków, który pozwala na oddzielne zidentyfikowanie i przeprowadzenie pomiaru bilansów operacyjnych, oszczędności, aktywów i zobowiązań, lub możliwe jest sporządzenie takiego pełnego zestawu rachunków.
- 20.42. O wielkości dochodu podzielonego jednostki typu przedsiębiorstwo w danym okresie księgowym decyduje właściciel. Taki dochód podzielony odpowiada wypłacie dywidendy przez przedsiębiorstwo na rzecz jego udziałowców. Na podstawie wielkości dochodu podzielonego określa się ilość zysków zatrzymanych w jednostce typu przedsiębiorstwo. Właściciel może zainwestować większy kapitał w przedsiębiorstwo lub wycofać z niego kapitał poprzez rozdysponowanie części aktywów, a każdy taki przepływ kapitału musi być możliwy do zidentyfikowania w rachunkach. Przepływy inwestycyjne i przepływy dochodów z tytułu własności w jednostce typu przedsiębiorstwo rejestruje się w taki sam sposób, jak podobne przepływy w przedsiębiorstwach. W szczególności dotacje na inwestycje rejestruje się jako transfery kapitałowe.
- 20.43. Podmioty zajmujące się produkcją, które nie są traktowane jako jednostki typu przedsiębiorstwo, pozostają zintegrowane z jednostkami sektora instytucji rządowych i samorządowych, do których należą. Chociaż jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych składają się w dużej mierze z producentów nierynkowych, w ramach jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych mogą istnieć zakłady rynkowe. Sprzedaż takich zakładów rynkowych stanowi uzupełnienie sprzedaży incydentalnej, która stanowi drugorzędą produkcję globalną, sprzedawaną przez przedsiębiorstwa nierynkowe po cenach ekonomicznie uzasadnionych. W rezultacie jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych może uzyskać niezerową nadwyżkę operacyjną netto, tj. nadwyżkę operacyjną netto wytworzoną przez zakłady rynkowe.

Agencje restrukturyzacyjne

- 20.44. Niektóre jednostki publiczne uczestniczą w restrukturyzacji przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych. Te przedsiębiorstwa i instytucje mogą, ale nie muszą, być kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Takie agencje restrukturyzacyjne mogą być istniejącymi w perspektywie długoterminowej jednostkami publicznymi lub agencjami utworzonymi specjalnie do tego celu. Sektor instytucji rządowych i samorządowych finansuje restrukturyzację na różne sposoby: albo bezpośrednio poprzez zastrzyki kapitałowe, takie jak transfery kapitałowe, kredyty i pożyczki lub nabycie udziałów kapitałowych, albo pośrednio poprzez udzielanie gwarancji. Najważniejsze kryteria decydujące o klasyfikacji sektorowej agencji restrukturyzacyjnych są następujące: ustalenie, czy podmioty te są pośrednikami finansowymi; czy ich główna działalność ma charakter rynkowy oraz określenie stopnia ryzyka podejmowanego przez agencję publiczną. W wielu przypadkach ryzyko podejmowane przez agencję restrukturyzacyjną jest niewielkie, ponieważ agencja otrzymuje publiczne wsparcie finansowe i działa w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Agencje restrukturyzacyjne mogą zajmować się prywatyzacją lub bilansowaniem długu.

Agencje prywatyzacyjne

- 20.45. Agencje restrukturyzacyjne pierwszego rodzaju zajmują się prywatyzacją jednostek sektora publicznego. Rozróżnia się dwa przypadki:
- jednostka restrukturyzacyjna, niezależnie od jej statusu prawnego, funkcjonuje jako bezpośredni przedstawiciel sektora instytucji rządowych i samorządowych albo została utworzona na czas określony. Jej głównym zadaniem jest redystrybucja dochodu i majątku narodowego, poprzez przekazywanie środków finansowych pomiędzy jednostkami. Taka jednostka restrukturyzacyjna jest sklasyfikowana w sektorze instytucji rządowych i samorządowych;
  - jednostka restrukturyzacyjna jest spółką holdingową, która kontroluje grupę jednostek zależnych i zarządza jej działalnością, i tylko niewielka część działalności takiej jednostki polega na przeprowadzaniu prywatyzacji i przekazywaniu funduszy z jednej jednostki zależnej do drugiej w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz do celów realizacji założeń polityki publicznej. Jednostkę taką klasyfikuje się jako przedsiębiorstwo, a wszelkie transakcje przeprowadzane w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych należy rejestrować w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Struktury bilansujące dług

- 20.46. Agencje restrukturyzacyjne drugiego rodzaju zajmują się aktywami o obniżonej jakości i mogą powstawać w czasie kryzysu bankowego lub innego kryzysu finansowego. Takie agencje są nazywane strukturami bilansującymi dług lub bankami likwidującymi złe aktywa (ang. bad banks). Agencję restrukturyzacyjną klasyfikuje się w zależności od poziomu podejmowanego ryzyka, biorąc pod uwagę poziom wsparcia finansowego ze strony sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Najczęściej agencja restrukturyzacyjna nabywa aktywa po cenach wyższych od cen rynkowych przy bezpośrednim lub pośrednim wsparciu finansowym ze strony sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jej działania prowadzą do redystrybucji dochodu i bogactwa narodowego. Jeżeli struktura bilansująca dług nie naraża się na ryzyko, klasyfikuje się ją w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.

Spółki specjalnego przeznaczenia

- 20.47. Spółki specjalnego przeznaczenia (SSP), zwane również spółkami celowymi, mogą być tworzone jako udogodnienie finansowe przez sektor instytucji rządowych i samorządowych lub przez podmioty prywatne. SSP mogą być zaangażowane w operacje fiskalne, m.in. w sekurytyzację aktywów, zaciąganie pożyczek w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych itp. Takie SSP nie są odrębnymi jednostkami instytucjonalnymi, jeżeli są rezydentami. Klasyfikuje się je zgodnie z podstawowym rodzajem działalności właściciela, zaś SSP dokonujące operacji fiskalnych klasyfikuje się w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.48. SSP niebędące rezydentami są uznawane za odrębne jednostki instytucjonalne. Wszystkie stany i przepływy między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a SSP niebędącymi rezydentami rejestruje się na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych i rachunkach SSP. Ponadto, jeżeli takie SSP niebędące rezydentami zaciągają pożyczki lub realizują wydatki w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych za granicą, nawet jeśli nie zarejestrowano żadnych przepływów między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a SSP związanych z tymi działaniami fiskalnymi, transakcje takie przypisuje się umownie w rachunkach zarówno sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak i jednostki niebędącej rezydentem, aby odzwierciedlić działania fiskalne sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli SSP niebędąca rezydentem angażuje się w operację sekurytyzacji bez sprzedaży aktywów, taką operację traktuje się jako zaciągnięcie pożyczki przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Istotę ekonomiczną takiej transakcji oddaje się poprzez umowne przypisanie pożyczki sektora instytucji rządowych i samorządowych od SSP niebędącej rezydentem na taką samą wartość i w tym samym czasie, w jakim SSP zaciąga zobowiązanie wobec wierzyciela zagranicznego.

Wspólne przedsięwzięcia

- 20.49. Wiele jednostek publicznych zawiera porozumienia z podmiotami prywatnymi lub innymi jednostkami publicznymi w celu wspólnego podejmowania różnych działań. Wynikiem takich działań może być produkcja globalna rynkowa lub nierynkowa. Struktura wspólnej działalności może zasadniczo przybierać jedną z trzech form: wspólnie kontrolowane jednostki, zwane w niniejszym dokumencie wspólnymi przedsięwzięciami, wspólnie kontrolowana działalność oraz wspólnie kontrolowane aktywa.
- 20.50. Wspólne przedsięwzięcie wymaga ustanowienia przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej, spółki lub innej jednostki instytucjonalnej, w której każda strona ma wspólną kontrolę nad działaniami jednostki. Jako jednostka instytucjonalna, wspólne przedsięwzięcie może zawierać umowy we własnym imieniu oraz pozyskiwać środki finansowe na własne potrzeby. Wspólne przedsięwzięcie prowadzi własną dokumentację księgową.
- 20.51. Procentowy udział własnościowy jest zwykle wystarczający do ustalenia kontroli. Jeżeli każdy właściciel posiada taki sam udział procentowy we wspólnym przedsięwzięciu, należy rozważyć inne wskaźniki kontroli.
- 20.52. Jednostki publiczne mogą również zawierać porozumienia dotyczące wspólnych działań, które nie są prowadzone przez odrębne jednostki instytucjonalne. W takim przypadku nie istnieją jednostki wymagające klasyfikacji, ale należy dołożyć starań, aby zapewnić prawidłową rejestrację własności aktywów oraz zawieranie porozumień dotyczących podziału dochodów i wydatków w sposób zgodny z postanowieniami umowy podstawowej. Na przykład dwie jednostki mogą wyrazić zgodę na ponoszenie odpowiedzialności za różne etapy procesu wspólnej produkcji lub jedna jednostka może posiadać składnik aktywów lub zestaw powiązanych aktywów, ale obydwie jednostki zgadzają się na podział dochodów i wydatków.

Agencje regulacji rynku

- 20.53. Agencje publiczne działające w obszarze rolnictwa prowadzą dwa rodzaje działalności:

- a) skupują, przechowują i sprzedają produkty rolne i inne produkty żywnościowe na rynku; albo
- b) funkcjonują wyłącznie lub głównie jako dystrybutorzy dotacji lub innych transferów na rzecz producentów.

W pierwszym przypadku, ze względu na działanie w charakterze producenta rynkowego, jednostkę instytucjonalną klasyfikuje się w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych (S.11). W drugim przypadku jednostkę instytucjonalną klasyfikuje się w sektorze instytucji rządowych i samorządowych (S.13).

- 20.54. W przypadku gdy agencja regulacji rynku prowadzi obydwa rodzaje działalności opisane w pkt 20.53, dzieli się ją na dwie jednostki instytucjonalne zgodnie z działalnością podstawową, z czego jedną klasyfikuje się w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych (S.11), zaś drugą – w sektorze instytucji rządowych i samorządowych (S.13). W przypadku trudności z podziałem agencji w ten sposób przyjęto konwencję dostosowania zwykłego testu klasyfikacji sektorowej z zastosowaniem kryterium „działalności podstawowej” w oparciu o koszty. Jeżeli koszty jednostki są w znacznym stopniu powiązane z działalnością w zakresie zarządzania rynkiem, jednostkę klasyfikuje się w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych. Zaleca się 80 % próg wskaźnika kosztów w stosunku do sprzedaży. Jeżeli wskaźnik kosztów w stosunku do sprzedaży powiązany z działalnością regulacyjną jest poniżej tego progu, jednostkę klasyfikuje się w sektorze instytucji rządowych i samorządowych (S.13).

Organy ponadnarodowe

20.55. Niektóre państwa są stronami porozumienia instytucjonalnego, na mocy którego wchodzi w skład organu ponadnarodowego. Sytuacja taka oznacza zwykle transfery pieniężne ze strony państw członkowskich na rzecz organu ponadnarodowego i odwrotnie. Organ ponadnarodowy prowadzi również produkcję nierynkową. W rachunkach narodowych państw członkowskich organy ponadnarodowe są jednostkami instytucjonalnymi niebędącymi rezydentami, które klasyfikuje się w specjalnym podsektorze sektora zagranica.

Podsektory sektora instytucji rządowych i samorządowych

20.56. W zależności od ustaleń administracyjnych i prawnych z reguły w państwie istnieje więcej niż jeden szczebel sektora instytucji rządowych i samorządowych. W rozdziale 2 wyróżnia się trzy szczeble sektora instytucji rządowych i samorządowych: centralny, regionalny oraz lokalny, wraz z podsektorami dla każdego szczebla. Poza tymi trzema szczeblami sektora instytucji rządowych i samorządowych, istnienie i zakres zabezpieczenia społecznego oraz jego rola w polityce fiskalnej sprawiają, że konieczne jest sporządzanie statystyk dla wszystkich jednostek zabezpieczenia społecznego jako czwartego, odrębnego podsektora sektora instytucji rządowych i samorządowych. Nie we wszystkich państwach występują wszystkie szczeble; niektóre mogą posiadać tylko instytucje rządowe na szczeblu centralnym lub instytucje rządowe na szczeblu centralnym oraz jeden niższy szczebel. W państwach, które posiadają więcej niż trzy szczeble, poszczególne jednostki należy zaklasyfikować do jednego ze szczebli wymienionych powyżej.

Instytucje rządowe na szczeblu centralnym

- 20.57. Podsektor instytucji rządowych na szczeblu centralnym (z wyłączeniem zabezpieczenia społecznego) (S.1311) składa się ze wszystkich jednostek sektora instytucji rządowych posiadających uprawnienia o zakresie krajowym, z wyjątkiem jednostek zabezpieczenia społecznego. Władza polityczna instytucji rządowych na szczeblu centralnym danego państwa obejmuje całe terytorium państwa. Instytucje rządowe na szczeblu centralnym mogą nakładać podatki na wszystkie jednostki instytucjonalne będące rezydentami oraz na jednostki niebędące rezydentami prowadzące działalność gospodarczą na terytorium państwa. Instytucja rządowa na szczeblu centralnym jest z reguły odpowiedzialna za świadczenie usług ogólnospołecznych na rzecz ogółu społeczeństwa, takich jak obrona narodowa, stosunki z innymi państwami, porządek publiczny i bezpieczeństwo, oraz za regulowanie systemu społeczno-gospodarczego państwa. Ponadto może ponosić wydatki z tytułu świadczenia usług, m.in. edukacyjnych i zdrowotnych, głównie na rzecz indywidualnych gospodarstw domowych, oraz może dokonywać transferów na rzecz innych jednostek instytucjonalnych, w tym innych szczebli sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.58. Zestawianie statystyk dla instytucji rządowych na szczeblu centralnym jest istotne ze względu na szczególną rolę, jaką odgrywają one w analizie polityki gospodarczej. Głównie za pośrednictwem instytucji rządowych na szczeblu centralnym polityka fiskalna wpływa na presję inflacyjną i deflacyjną w gospodarce. Z reguły na poziomie instytucji rządowych na szczeblu centralnym organ decyzyjny formułuje i realizuje politykę zmierzającą do osiągnięcia ogólnokrajowych celów gospodarczych.
- 20.59. Podsektor instytucji rządowych na szczeblu centralnym jest dużym i złożonym podsektorem w większości państw. Z reguły składa się z centralnej grupy resortów lub ministerstw, które tworzą pojedynczą jednostkę instytucjonalną wraz z różnymi organami działającymi pod kontrolą instytucji rządowych na szczeblu centralnym posiadającą odrębny status prawny oraz wystarczającą autonomię do tworzenia dodatkowych jednostek podsektora instytucji rządowych na szczeblu centralnym.
- 20.60. Główna grupa centralna lub podstawowa instytucja rządowa na szczeblu centralnym jest czasami nazywana budżetową instytucją rządową na szczeblu centralnym, dla podkreślenia faktu, że zasadniczym elementem jej najważniejszego zestawienia sprawozdawczego jest „budżet”. Sugeruje to, że budżet stanowi domyślne określenie zakresu tej podstawowej jednostki instytucjonalnej na szczeblu centralnym. Czasami nazywa się ją „państwem” (ang. State), którego nie należy mylić z pojęciem instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (ang. state government), takich jak prowincje, kraje związkowe, kantony, republiki, prefektury lub regiony administracyjne w federalnym systemie rządów. Przy zestawianiu pełnej sekwencji rachunków dla budżetowej instytucji rządowej na szczeblu centralnym często właściwe jest uwzględnienie działalności funduszy pozabudżetowych, jeżeli nie są one jednostkami instytucjonalnymi, oraz ogólnie wszystkich operacji Skarbu Państwa niewykazanych w budżecie.
- 20.61. Drugim składnikiem szczebla centralnego są *pozostałe organy rządowe na szczeblu centralnym*, zwane również jednostkami pozabudżetowymi, które obejmują agencje lub podmioty pozabudżetowe kwalifikujące się jako jednostki instytucjonalne, nierynkowe przedsiębiorstwa publiczne posiadające status prawny oraz nierynkowe instytucje niekomercyjne pod kontrolą publiczną.
- 20.62. Instytucje rządowe na szczeblu centralnym można podzielić na dwie grupy: jednostki budżetowe na szczeblu centralnym oraz pozostałe organy rządowe na szczeblu centralnym. Ten podział jest kwestią uznaniową i może wynikać ze względów praktycznych. Ważnym kryterium jest zakres instytucjonalny „budżetu”. Dokładna struktura budżetu powinna być jednak precyzyjnie określona i uzgodniona przez osoby opracowujące budżet na szczeblu krajowym w celu zwiększenia spójności danych źródłowych. Możliwość zestawienia pełnej sekwencji rachunków dla tych dwóch „podsektorów” instytucji rządowych na szczeblu centralnym jest istotna dla oceny jakości danych.

Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym

20.63. Podsektor instytucji rządowych i samorządowych (z wyłączeniem zabezpieczenia społecznego) na szczeblu regionalnym (S.1312) składa się ze wszystkich jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych w federalnym systemie rządów posiadających uprawnienia o zakresie regionalnym, ewentualnie z wyjątkiem jednostek zabezpieczenia społecznego. Region jest największym z obszarów geograficznych, na jakie dzieli się państwo jako całość do celów politycznych lub administracyjnych. Obszary te są znane pod takimi nazwami, jak prowincje, kraje związkowe, kantony, republiki lub regiony administracyjne. Wszystkie z nich posiadają wystarczający poziom uprawnień, wymagany w federalnym systemie rządów. Uprawnienia ustawodawcze, sądowe i wykonawcze instytucji rządowej lub samorządowej na szczeblu regionalnym rozciągają się na cały region, który zwykle obejmuje szereg miejscowości, ale nie rozciągają się na inne regiony. W wielu państwach nie

istnieją instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym. W państwach federalnych instytucjom rządowym i samorządowym na szczeblu regionalnym mogą być przypisane znaczne uprawnienia i obowiązki; w takich przypadkach właściwe jest zestawienie rachunków dla podsektora instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym.

- 20.64. Instytucja rządowa lub samorządowa na szczeblu regionalnym posiada zwykle uprawnienia fiskalne do nakładania podatków na jednostki instytucjonalne, które są rezydentami lub prowadzą działalność gospodarczą na jej obszarze kompetencji. Aby zostać uznany za jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych, dany podmiot musi mieć możliwość posiadania własnych aktywów, pozyskiwania środków finansowych i zaciągania zobowiązań na własny rachunek oraz musi być upoważniony do przeznaczania lub przydzielania przynajmniej części otrzymanych podatków lub innych dochodów na cele zgodne z własną polityką. Podmiot taki może jednak otrzymywać transfery z instytucji rządowych na szczeblu centralnym, które są powiązane z pewnymi określonymi celami. Instytucje rządowe lub samorządowe na szczeblu regionalnym mogą powoływać kadrę urzędniczą wyższego szczebla niezależnie od zewnętrznej kontroli administracyjnej. Jeżeli podmiot sektora instytucji rządowych i samorządowych funkcjonujący na szczeblu regionalnym jest w pełni uzależniony od środków finansowych otrzymywanych od instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz jeżeli instytucja rządowa na szczeblu centralnym decyduje o sposobie wykorzystania takich środków finansowych, wówczas podmiot jest agencją instytucji rządowych na szczeblu centralnym.

Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym

- 20.65. Podsektor instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym (z wyłączeniem zabezpieczenia społecznego) (S.1313) składa się z jednostek sektora instytucji samorządowych posiadających uprawnienia o zakresie lokalnym (ewentualnie z wyjątkiem jednostek zabezpieczenia społecznego). Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym świadczą zwykle szeroką gamę usług rezydentom lokalnym, z których część może być finansowana z dotacji otrzymanych od instytucji rządowych i samorządowych wyższego szczebla. Statystyki dotyczące instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym obejmują szereg jednostek samorządowych, takich jak powiaty, powiaty grodzkie, miasta, okręgi miejskie, gminy, okręgi szkolne oraz regiony wodne lub sanitarne. Zakres kompetencji jednostek podsektora instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym, które pełnią różne zadania funkcjonalne, często obejmuje te same obszary geograficzne. Na przykład odrębne jednostki sektora instytucji samorządowych reprezentujące miasto, powiat i okręg szkolny posiadają uprawnienia na tym samym obszarze. Ponadto co najmniej dwie graniczące ze sobą jednostki samorządowe na szczeblu lokalnym mogą utworzyć jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych o kompetencjach regionalnych, która odpowiada przed instytucjami samorządowymi na szczeblu lokalnym. Takie jednostki klasyfikuje się w podsektorze instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym.
- 20.66. Uprawnienia ustawodawcze, sądowe i wykonawcze jednostek podsektora instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym są ograniczone do najmniejszych obszarów geograficznych wyznaczonych do celów administracyjnych i politycznych. Zakres kompetencji instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym jest z reguły znacznie węższy niż zakres kompetencji instytucji rządowych na szczeblu centralnym lub instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym; jednostki takie mogą, ale nie muszą być uprawnione do nakładania podatków na jednostki instytucjonalne lub działalność gospodarczą prowadzoną na podlegających im obszarach. Są one często uzależnione od dotacji uzyskiwanych od instytucji rządowych i samorządowych wyższego szczebla oraz w pewnym zakresie funkcjonują jako pośrednicy instytucji rządowych na szczeblu centralnym lub instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym. Aby można je było traktować jako jednostki instytucjonalne, muszą być jednak uprawnione do posiadania własnych aktywów, pozyskiwania środków finansowych i zaciągania zobowiązań poprzez zaciąganie kredytów na własny rachunek. Jednostki takie muszą ponadto posiadać swobodę decydowania o sposobie wydatkowania takich środków finansowych oraz muszą mieć możliwość powoływania kadry urzędniczej wyższego szczebla niezależnie od zewnętrznej kontroli administracyjnej.

Fundusze zabezpieczenia społecznego

- 20.67. Podsektor funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) składa się ze wszystkich jednostek zabezpieczenia społecznego, niezależnie od tego, jaki szczebel sektora instytucji rządowych i samorządowych obsługuje systemy lub nimi zarządza. Jeżeli system zabezpieczenia społecznego nie spełnia wymogów dotyczących jednostki instytucjonalnej, klasyfikuje się go wraz z jednostką macierzystą do jednego z pozostałych podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli szpitale publiczne świadczą usługi nierynkowe na rzecz ogółu społeczeństwa i są kontrolowane przez systemy zabezpieczenia społecznego, klasyfikuje się je w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego.

PREZENTACJA STATYSTYKI FINANSÓW SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

Schemat

- 20.68. Z doświadczenia wynika, że w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych prezentacja alternatywna do schematu podstawowego sekwencji rachunków ESA jest bardziej odpowiednia dla określonych wymogów analitycznych. Ta alternatywa jest znana jako prezentacja statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych (GFS). Przedstawia ona odmienny, ale nadal zintegrowany obraz rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych z zastosowaniem następujących pomiarów aktywności ekonomicznej tego sektora: dochody, wydatki, deficyt/nadwyżka, finansowanie, pozostałe przepływy ekonomiczne i bilanse.
- 20.69. Prezentacja GFS w oparciu o ESA składa się z transakcji zarejestrowanych na różnych rachunkach bieżących ESA, rachunku kapitałowym i rachunku finansowym, przekształconych dla transakcji niefinansowych na prezentację w formie pojedynczego rachunku, która jest bardziej właściwa dla celów analizy fiskalnej.
- 20.70. W systemie GFS dochody definiuje się jako agregat wszystkich transakcji zarejestrowanych w ramach dodatnich przychodów w schemacie podstawowym ESA, dotacji do otrzymania zarejestrowanych na rachunkach bieżących oraz transferów kapitałowych do otrzymania zarejestrowanych na rachunku kapitałowym. Wydatki są agregatem wszystkich transakcji zarejestrowanych w ramach dodatnich rozchodów oraz dotacji do zapłacenia na rachunkach bieżących oraz wydatków kapitałowych (akumulacja brutto plus transfery kapitałowe do zapłacenia) zarejestrowanych na rachunku kapitałowym. Te miary dochodów i wydatków są charakterystyczne dla prezentacji GFS, ale u ich podstaw leżą transakcje ESA.

- 20.71. Różnica między dochodami a wydatkami, będąca odpowiednikiem nadwyżki/deficytu, odnosi się do wierzytelności netto/zadłużenia netto (B.9). Finansowanie nadwyżki/deficytu wykazuje się w rachunku finansowym, na którym rejestruje się nabycie netto aktywów finansowych oraz zaciągnięcie netto zobowiązań. Pozycje wydatków i dochodów mają zapis przeciwstawny w rachunku finansowym. Transakcje finansowe mogą również prowadzić do zapisów w dwóch pozycjach w rachunku finansowym. Stanowi to odzwierciedlenie zasady podwójnego księgowania, w której każdej transakcji odpowiada transakcja na rachunku finansowym. Wierzytelności netto/zadłużenie netto można w zasadzie wyprowadzić również z transakcji dotyczących aktywów finansowych i zobowiązań.
- 20.72. Prezentację GFS przedstawiono poniżej:

Prezentacja statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych	
	Dochody
	Podatki
	Składki na ubezpieczenia społeczne
	Sprzedż towarów i usług
	Pozostałe dochody bieżące
	Dochody z transferów kapitałowych
<i>minus</i>	Wydatki
	Zużycie pośrednie
	Koszty związane z zatrudnieniem
	Odsetki
	Dotacje
	Świadczenia społeczne
	Pozostałe wydatki bieżące
	Wydatki z tytułu transferów kapitałowych
	Wydatki inwestycyjne
<i>równa się</i>	Wierzytelności netto/zadłużenie netto
<i>równa się</i>	Transakcje finansowe netto

- 20.73. Dodatkowe rachunki w systemie GFS są przeznaczone dla innych przepływów ekonomicznych i bilansów, zgodnie z sekwencją rachunków ESA. Rachunki te pozwalają na pełne uzgodnienie zmiany w bilansie z przepływami zachodzącymi w okresie księgowym. W odniesieniu do każdego składnika aktywów lub zobowiązań podaje się następujące informacje:

	bilans otwarcia
<i>plus</i>	transakcje
<i>plus</i>	przeszacowania
<i>plus</i>	pozostałe zmiany wolumenu
<i>równa się</i>	bilans zamknięcia

- 20.74. Bilans ukazuje poziomy aktywów ogółem (niefinansowych i finansowych), jak również stany zobowiązań pozostających do zapłacenia, co pozwala na uzyskanie następujących pozycji: wartość netto jako aktywa ogółem pomniejszone o zobowiązania ogółem oraz finansowa wartość netto jako aktywa finansowe ogółem pomniejszone o zobowiązania ogółem.
- 20.75. Statystyka finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych przedstawia wyniki finansowe sektora instytucji rządowych i samorządowych i jego podsektorów lub dowolnej grupy jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak również indywidualnych jednostek instytucjonalnych, takich jak jednostka budżetowa na szczeblu centralnym.

Dochody

- 20.76. Transakcja w zakresie dochodów jest to transakcja, która zwiększa wartość netto oraz ma dodatni wpływ na wierzyszalność netto (+)/zadłużenie netto (-). Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych są zwykle zdominowane przez obowiązkowe opłaty nakładane przez ten sektor w formie podatków i składek na ubezpieczenia społeczne. Dla instytucji rządowych i samorządowych na niektórych szczeblach transfery z innych jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz dotacje z organizacji międzynarodowych są jednym z głównych źródeł dochodów. Pozostałe ogólne kategorie dochodów obejmują dochody z tytułu własności, sprzedaż towarów i usług oraz różne transfery inne niż dotacje. Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem w okresie księgowym oblicza się, sumując transakcje do otrzymania w następujący sposób:

Dochody ogółem =	podatki ogółem	D.2 + D.5 + D.91
	+ składki na ubezpieczenia społeczne ogółem	D.61
	+ sprzedaż towarów i usług ogółem	P.11 + P.12 + P.131
	+ pozostałe dochody bieżące	D.39 + D.4 + D.7
	+ pozostałe dochody kapitałowe	D.92 + D.99

Podatki i składki na ubezpieczenia społeczne

- 20.77. Podatki ogółem obejmują podatki związane z produkcją i importem (D.2), podatki bieżące od dochodów, majątku itp. (D.5) oraz podatki od kapitału (D.91). Składki na ubezpieczenia społeczne ogółem składają się z faktycznych składek na ubezpieczenia społeczne (D.611) oraz przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne (D.612).
- 20.78. Oszacowanie podatków i składek na ubezpieczenia społeczne może być trudne. Związane z tym problemy i zalecane rozwiązania opisano w sekcji „Kwestie dotyczące zapisów księgowych związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych” niniejszego rozdziału. O ile w schemacie podstawowym ESA podatki rejestruje się na kilku rachunkach, o tyle w prezentacji statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych wszystkie podatki przedstawia się jako jedną kategorię dochodów z podziałem na podklasyfikacje w zależności od podstawy nałożenia podatku. Podatki od kapitału wykazuje się w prezentacji statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych jako podatki dochodowe.
- 20.79. Dane dotyczące dochodów z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne⁽¹⁾ wykorzystuje się do sporządzenia wskaźników obciążenia podatkowego lub fiskalnego ogółem, takich jak wskaźnik podatków ogółem w stosunku do poziomu PKB stosowany w porównaniach międzynarodowych. W tym kontekście obowiązkowe składki na ubezpieczenia społeczne przedstawia się równocześnie ze statystykami dotyczącymi podatków oraz uwzględnia w miarach obciążenia fiskalnego lub opłat obowiązkowych.

Sprzedaż

- 20.80. Sprzedaż towarów i usług ogółem składa się z produkcji globalnej rynkowej (P.11) oraz płatności za produkcję globalną nierynkową (P.131). Obejmuje ona również produkcję globalną na własne cele finalne (P.12), z wyjątkiem sytuacji, w których wykorzystuje się ją na potrzeby testu producentów rynkowych/nierynkowych (zob. pkt 20.30). Większość produkcji globalnej sektora instytucji rządowych i samorządowych składa się z towarów i usług, które nie są sprzedawane lub są sprzedawane po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych. Podział produkcji globalnej nierynkowej nie jest zgodny z koncepcją dochodów. W przypadku towarów i usług do dochodów zalicza się jedynie faktyczną sprzedaż i pewną część sprzedaży przypisanej umownie.
- 20.81. Produkcja globalna rynkowa (P.11) sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmuje:
- produkcję globalną rynkową zakładów rynkowych należących do sektora instytucji rządowych i samorządowych, takich jak fabryka broni, która jest częścią ministerstwa obrony narodowej, lub stołówki utworzone przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych dla swoich pracowników, które stosują ceny ekonomicznie uzasadnione;
  - wtórne produkty rynkowe sprzedawane przez zakłady nierynkowe, czasami określane jako „sprzedaż incydentalna”, takie jak produkty wynikające z umów dotyczących prac badawczo-rozwojowych między uniwersytetami publicznymi a przedsiębiorstwami niefinansowymi lub instytucjami finansowymi lub publikacje sprzedawane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych po cenach ekonomicznie uzasadnionych.
- 20.82. Przywołaną powyżej „sprzedaż incydentalną” należy odróżnić od symbolicznych opłat za wstęp do muzeum uiszczanych przez zwiedzających, które są zwykle częściowymi opłatami za produkcję globalną nierynkową (P.131). Do innych znaczących opłat częściowych należą opłaty na rzecz szpitali lub szkół w przypadku, gdy są one nierynkowe.
- 20.83. Wartość nakładów inwestycyjnych na własne potrzeby uznaje się za dochód w statystyce finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych opartej na ESA i jest ona zawarta w pozycji sprzedaż. Sprzedaż obejmuje również wartość towarów i usług wyprodukowanych i dostarczonych jako koszty związane z zatrudnieniem w naturze lub jako pozostałe płatności w naturze.

⁽¹⁾ Metodologia pomiaru dochodów ogółem z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne na podstawie ESA jest zgodna z metodologią określoną w Statystyce przychodów publikowanej przez OECD, z wyjątkiem rejestrowania ulg podatkowych do zapłacenia oraz przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne. Rejestrowanie podatków i składek na ubezpieczenia społeczne w ESA jest również dostosowane do prezentacji statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych według metodologii MFV z pewnymi różnicami w podziale.

20.84. Dochody ze sprzedaży w statystyce finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych opartej na ESA przedstawia się z punktu widzenia produkcji globalnej: nie różnią się one od produkcji globalnej, podczas gdy faktyczna sprzedaż na rzecz klientów różni się przyrostem rzeczowych środków obrotowych. Taki przyrost rzeczowych środków obrotowych może być jednak niewielki dla jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych i innych producentów nierynkowych zaangażowanych głównie w produkcję usług, a nie w produkcję towarów. Sprzedaż wycenia się w cenach bazowych.

Ramka 20.1 – Od schematu podstawowego ESA do transakcji i agregatów GFS

Przychody ESA		Dochody GFS ESA
P.1	Produkcja globalna, w tym	
	Produkcja globalna rynkowa (P.11)	Sprzedaż towarów i usług
	Produkcja globalna na własne cele finalne (P.12)	Sprzedaż towarów i usług
	Produkcja globalna nierynkowa (P.13), w tym	
	— Płatności za produkcję globalną nierynkową (P.131)	Sprzedaż towarów i usług
	— Produkcja globalna nierynkowa, pozostała (P.132)	Niewzględnione w dochodach ogółem
D.2	Podatki związane z produkcją i importem (do otrzymania)	Podatki ogółem
D.3	Dotacje (do otrzymania)	Pozostałe dochody bieżące
D.4	Dochody z tytułu własności	Pozostałe dochody bieżące
D.5	Podatki bieżące od dochodów i majątku	Podatki ogółem
D.61	Składki na ubezpieczenia społeczne	Składki na ubezpieczenia społeczne ogółem
D.7	Pozostałe transfery bieżące	Pozostałe dochody bieżące
D.91r	Podatki od kapitału (do otrzymania)	Podatki ogółem
D.92r	Dotacje na inwestycje (do otrzymania)	Pozostałe dochody kapitałowe
D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe (do otrzymania)	Pozostałe dochody kapitałowe
Rozchody i transakcje kapitałowe ESA		Wydatki GFS ESA
P.2	Zużycie pośrednie	Zużycie pośrednie
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	Koszty związane z zatrudnieniem
D.2	Podatki związane z produkcją i importem (do zapłacenia)	Pozostałe wydatki bieżące
D.3	Dotacje (do zapłacenia)	Dotacje
D.41	Odsetki	Odsetki
D.4	Dochody z tytułu własności (z wyjątkiem D.41)	Pozostałe wydatki bieżące
D.5	Podatki bieżące od dochodów	Pozostałe wydatki bieżące
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
D.632	Transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych	Transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych
D.7	Pozostałe transfery bieżące	Pozostałe wydatki bieżące
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	Pozostałe wydatki bieżące
P.31	Spożycie indywidualne na produkcję globalną rynkową	Transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych

	Rozchody i transakcje kapitałowe ESA	Wydatki GFS ESA
P.31	Spżycie indywidualne na produkcję globalną nierynkową	Nieuwzględnione w wydatkach ogółem
P.32	Spżycie ogólnospołeczne	Nieuwzględnione w wydatkach ogółem
P.5	Akumulacja brutto	Wydatki kapitałowe
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	Wydatki kapitałowe
D.92p	Dotacje na inwestycje (do zapłacenia)	Wydatki kapitałowe
D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe (do zapłacenia)	Wydatki kapitałowe

W schemacie podstawowym ESA wierzytelności netto/zadłużenie netto (B.9) są pozycją bilansującą rachunku kapitałowego. Pozycja bilansująca sektora instytucji rządowych i samorządowych w prezentacji GFS ESA jest identyczna z wierzytelnościami netto/zadłużeniem netto (B.9). W niniejszej ramce wyjaśniono tę kwestię.

Schemat podstawowy ESA

Pierwszym rachunkiem jest rachunek produkcji, dlatego też pierwszą pozycją przychodów sektora instytucjonalnego w ESA jest jego produkcja globalna. Ponieważ większość usług świadczonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych nie jest sprzedawana po cenach ekonomicznie uzasadnionych, a zatem są to usługi nierynkowe, produkcję globalną sektora instytucji rządowych i samorządowych umownie mierzy się jako sumę kosztów produkcji.

Podobnie spżycie ogólnospołeczne, składające się z usług świadczonych na rzecz społeczeństwa przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, takich jak usługi ogólnopaństwowe, obrona narodowa, bezpieczeństwo i porządek publiczny, mierzy się jako sumę kosztów produkcji. Przyjmuje się również umownie, że spżycie ogólnospołeczne (P.32) jest równe spżyciu skorygowanemu (P.4) sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Spżycie indywidualne gospodarstw domowych dostarczone bezpośrednio przez sektor instytucji rządowych i samorządowych na zasadzie nierynkowej również mierzy się kosztami produkcji.

W rezultacie następujące dwa rodzaje przepływów przypisuje się „umownie” w rachunkach ESA sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- 1) po stronie przychodów produkcja globalna nierynkowa, pozostała (P.132) rejestrowana na rachunku produkcji;
- 2) po stronie rozchodów spżycie skorygowane (P.4) oraz transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa (D.631). Są one rejestrowane na rachunku redystrybucji dochodów w naturze oraz na rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji.

Każdy umownie przypisany przepływ równa się sumie faktycznych przepływów: kosztom produkcji. Te dwa rodzaje przypisanych umownie przepływów, po stronie przychodów i po stronie rozchodów, równoważą się w sekwencji rachunków ESA.

Prezentacja statystyki GFS ESA

Te same podstawowe kategorie transakcji stosuje się w prezentacji GFS ESA, ale głównie na podstawie faktycznych przepływów pieniężnych, w celu uzyskania dochodów ogółem i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem. Uwzględnia się jedynie wybrane przypisane umownie przepływy: przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne oraz transfery kapitałowe w naturze.

Wylimitowanie po stronie przychodów produkcji globalnej nierynkowej (P.132) w celu uzyskania dochodów ogółem oraz wylimitowanie po stronie rozchodów spżycia skorygowanego (P.4 = P.32) oraz transferów socjalnych w naturze – produkcja nierynkowa (D.631) w celu uzyskania wydatków ogółem prowadzi do tej samej pozycji bilansującej, tj. wierzytelności netto/zadłużenia netto (B.9).

Jedynie transfery socjalne w naturze uwzględnione w ramach agregatu wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem w GFS to transfery socjalne w naturze dostarczane gospodarstwu domowemu za pośrednictwem producentów rynkowych (D.632), ponieważ są one przedmiotem rzeczywistych płatności jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych. Transakcje te należy również dodać do sumy kosztów produkcji (równych produkcji globalnej nierynkowej, pozostałej – P.132) w celu uzyskania spżycia sektora instytucji rządowych i samorządowych.

$$P.3 = P.132 + D.632$$

Pozostałe dochody

- 20.85. Pozostałe dochody bieżące składają się z dochodów z tytułu własności (D.4), pozostałych dotacji związanych z produkcją (D.39) oraz pozostałych transferów bieżących (D.7).
- 20.86. Dochody z tytułu własności obejmują odsetki (D.41), dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych (dywidendy i dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo) (D.42), a także w mniejszym zakresie reinwestowane zyski z bezpośrednich inwestycji zagranicznych sektora instytucji rządowych i samorządowych (D.43), inne dochody z inwestycji (D.44) oraz renty gruntowe (D.45).
- 20.87. Pozostałe transfery bieżące (D.7) obejmują głównie transfery wewnątrz sektora instytucji rządowych i samorządowych. Transfery te konsoliduje się przy zestawianiu rachunków sektora jako całości.
- 20.88. Pozostałe dochody kapitałowe obejmują dotacje na inwestycje (D.92) i pozostałe transfery kapitałowe (D.99) otrzymane od innych jednostek, w przeważającej mierze od innych jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych (choćby konsolidacja przeprowadzona podczas prezentowania statystyki może zmniejszyć ich pozorny rozmiar) i instytucji UE, jak również od różnych innych jednostek, będące odzwierciedleniem transakcji, takich jak spłata przez dłużnika po uruchomieniu gwarancji.
- 20.89. Dotacje, które czasami są definiowane w innych systemach statystycznych jako transfery inne niż dotacje otrzymane przez jedną jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych od innej jednostki tego sektora, nie są kategorią ESA. Ich kwota powinna odpowiadać sumie następujących dochodów z transferów: D.73 + D.74 + D.92, wraz z D.75 + D.99 w niektórych przypadkach.
- 20.90. Dotacje otrzymane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych składają się wyłącznie z pozostałych dotacji związanych z produkcją. W przypadku gdy dotacje do produktów otrzymali producenci należący do sektora instytucji rządowych i samorządowych, dotacje takie uwzględnia się w wycenieniu produkcji globalnej i sprzedaży w cenach bazowych.

Wydatki

- 20.91. Transakcja wydatkowa jest to transakcja, która ma ujemny wpływ na wierzycelności netto (+)/zadłużenie netto (-). Wydatki ogółem składają się z wydatków bieżących i kapitałowych. Wydatki bieżące obejmują wydatki związane z produkcją (koszty związane z zatrudnieniem i zużycie pośrednie), dochody z tytułu własności do zapłacenia (są to głównie odsetki) oraz płatności transferowe (takie jak świadczenia społeczne, dotacje bieżące dla innych podmiotów sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz różne pozostałe transfery bieżące).
- 20.92. Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem w okresie księgowym oblicza się z wykorzystaniem poniższego równania, sumując transakcje, które są do zapłacenia:

Wydatki ogółem	=	zużycie pośrednie	P.2
	+	koszty związane z zatrudnieniem	D.1
	+	odsetki	D.41
	+	świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	D.62
	+	transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych	D.632
	+	dotacje	D.3
	+	pozostałe wydatki bieżące	D.29 + (D.4 - D.41) + D.5 + D.7 + D.8
	+	wydatki kapitałowe	P.5 + NP + D.92 + D.99

Koszty związane z zatrudnieniem oraz zużycie pośrednie

- 20.93. Koszty związane z zatrudnieniem i zużycie pośrednie są to koszty produkcji w przypadku jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.94. Koszty związane z zatrudnieniem (D.1) obejmują wynagrodzenia (D.11), jak również składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (D.12), w tym przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne, które są postrzegane w ESA jako rozchody gospodarstw domowych oraz jako przychody sektora instytucji rządowych i samorządowych, w związku z czym nie są konsolidowane. Koszty związane z zatrudnieniem rejestruje się w ujęciu memoriałowym w momencie wykonywania pracy, a nie w momencie, w którym wynagrodzenie przypada do zapłaty lub jest wypłacane. Wynagrodzenie obejmuje wypłacone premie i pozostałe kwoty ryczałtowe (ze względu na zaległości lub odnowienie kontraktu), zaś ustalenie czasu rejestracji może powodować trudności: w przypadku długich okresów zatrudnienia jest to często moment ustalenia wysokości premii, a nie okres, za który w założeniu przyznaje się premię.

- 20.95. Zużycie pośrednie (P.2) obejmuje towary i usługi zużyte w okresie księgowym w procesie produkcji. W założeniu różni się ono od zakupu oraz innych możliwych form nabycia: każde nabycie wprowadza się do rzeczowych środków obrotowych, zanim zostanie wycofane po zużyciu. Towary i usługi mogą nabywać zarówno rynkowe, jak i nierynkowe zakłady sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.96. Koncepcja czasu rejestracji zużycia pośredniego jest jasna: jest to moment zużycia produktu w procesie produkcji. Czasem rejestracji zakupu i innych form nabycia jest z założenia czas dostawy, chociaż mogą zdarzyć się sytuacje, w których moment dostawy może być trudny do ustalenia.

Wydatki z tytułu świadczeń społecznych

- 20.97. Wydatki z tytułu świadczeń społecznych składają się ze świadczeń społecznych innych niż transfery socjalne w naturze (D.62), które z kolei obejmują głównie płatności pieniężne, oraz z transferów socjalnych w naturze dostarczanych gospodarstwom domowym za pośrednictwem producentów rynkowych (D.632). Transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych są to wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych finansujące towary i usługi dostarczane gospodarstwom domowym przez producentów rynkowych. Do typowych przykładów należą: ochrona zdrowia, towary i usługi zapewniane przez lekarzy i farmaceutów, finansowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, za pośrednictwem systemów zabezpieczenia społecznego lub programów pomocy społecznej.
- 20.98. Z wydatków na świadczenia społeczne wyłącza się transfery socjalne w naturze dostarczane gospodarstwom domowym przez producentów nierynkowych sektora instytucji rządowych i samorządowych. Sektor instytucji rządowych i samorządowych często produkuje usługi i towary oraz przekazuje je nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych. Aby uniknąć powielania informacji, w prezentacji statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych koszty produkcji takich towarów i usług rejestruje się tylko raz jako wydatki – zużycie pośrednie, koszty związane z zatrudnieniem, pozostałe podatki związane z produkcją – oraz jako dochody – pozostałe dotacje związane z produkcją. W sekwencji rachunków ESA koszty te równoważą przychody w pozycji produkcja globalna nierynkowa, a rejestruje się je ponownie jako rozchód w pozycji spożycie (P.3), który ma zostać podzielony jako transfery socjalne w naturze. Do celów analitycznych istotne może być obliczenie transferów socjalnych w szerszym ujęciu, tj. z uwzględnieniem transferów socjalnych w naturze: świadczenia społeczne pieniężne (D.62) plus transfery socjalne w naturze (D.63).
- 20.99. W ESA, nawet jeżeli świadczenia emerytalne wypłacane pracownikom sektora instytucji rządowych i samorządowych uznaje się za likwidację zobowiązań sektora instytucji rządowych i samorządowych (zob. sekcja „Kwestie dotyczące zapisów księgowych związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych”), rejestruje się je również jako płatność wydatków bieżących, a powiązane składki uwzględnia się jako dochody. Jeżeli jednak system jest systemem kapitałowym, takie składki i świadczenia są traktowane jako finansowanie, stąd w pozycji wydatki dodaje się korektę z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych (D.8). Są one równe składkom na ubezpieczenie społeczne otrzymywanym jako emerytury, renty lub inne świadczenia emerytalne pomniejszone o świadczenia społeczne wypłacane jako emerytury, renty lub inne świadczenia emerytalne w przypadku tych systemów, w których obowiązki są uznawane za zobowiązania.

Odsetki

- 20.100. Wydatki z tytułu odsetek obejmują należności z tytułu kosztów zaciągania zobowiązań, przede wszystkim związane z kredytami i pożyczkami, weksłami, skryptami dłużnymi i obligacjami, ale także ze zobowiązaniami z tytułu depozytów lub innych instrumentów, które stanowią zobowiązania sektora instytucji rządowych i samorządowych. Odsetki rejestruje się w ujęciu memoriałowym (zob. sekcja „Kwestie dotyczące zapisów księgowych związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych”).
- 20.101. W statystyce finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych opartej na ESA wydatki z tytułu odsetek koryguje się o FISIM. Odsetki zapłacone na rzecz instytucji finansowych z tytułu kredytów i pożyczek oraz depozytów dzieli się na odsetki związane z usługami, które rejestruje się jako zużycie pośrednie, oraz na odsetki związane z dochodami z tytułu własności, które rejestruje się jako wypłacone odsetki. Taką samą korektę stosuje się do dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych z odsetek płaconych przez instytucje finansowe z tytułu depozytów, kredytów lub pożyczek.

Pozostałe wydatki bieżące

- 20.102. Pozostałe wydatki bieżące obejmują pozostałe podatki związane z produkcją (D.29), dochody z tytułu własności inne niż odsetki (D.4–D.41), podatki bieżące od dochodów, majątku itp. (D.5), pozostałe transfery bieżące (D.7) oraz korektę z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych (D.8).
- 20.103. Podczas gdy pozostałe podatki związane z produkcją uiszczane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestruje się jako wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych, podatki od produktów nie są wykazywane oddzielnie jako wydatki poniesione przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Jest to spowodowane z jednej strony tym, że podatki te nie stanowią przychodu dla producentów rynkowych sektora instytucji rządowych, których produkcję globalną wycenia się w cenach bazowych, i nie pojawiają się w pozycji ich rozchodów, zaś z drugiej strony podatki od produktów wchodzących do zużycia pośredniego sektora instytucji rządowych i samorządowych uwzględnia się w wycenie produkcji globalnej w cenach nabycia.

Wydatki kapitałowe

- 20.104. Wydatki kapitałowe obejmują transfery kapitałowe w formie dotacji na inwestycje (D.92) i pozostałych transferów kapitałowych (D.99) oraz wydatki inwestycyjne: akumulacja brutto (P.5, które składają się z nakładów brutto na środki trwałe – P.51g, przyrostu rzeczowych środków obrotowych – P.52 oraz nabycia pomniejszonego o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości – P.53) oraz nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych (NP). Rozdysponowania aktywów niefinansowych takich jak budynki nie rejestruje się jako dochody, ale jako ujemne wydatki kapitałowe, co poprawia wartość wierzycielności netto/zadłużenia brutto (B.9).

Powiązania ze spożyciem sektora instytucji rządowych i samorządowych (P.3)

- 20.105. Powiązanie wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem i ich składników ze spożyciem sektora instytucji rządowych i samorządowych (P.3) jest istotne dla użytkowników statystyki fiskalnej i innych statystyk makroekonomicznych.
- 20.106. Spożycie sektora instytucji rządowych i samorządowych jest równe produkcji globalnej ogółem (P.1) plus wydatki poniesione na produkty dostarczane gospodarstwu domowemu za pośrednictwem producentów rynkowych (tj. transfery socjalne w naturze D.632), minus sprzedaż towarów i usług (P11+P12+P131).
- 20.107. Produkcja globalna sektora instytucji rządowych i samorządowych – produkcja globalna rynkowa, nakłady inwestycyjne na własne potrzeby i produkcja globalna nierynkowa – jest to suma kosztów produkcji (koszty związane z zatrudnieniem, zużycie pośrednie, amortyzacja środków trwałych, zapłacone podatki związane z produkcją pomniejszone o otrzymane dotacje związane z produkcją) plus nadwyżka operacyjna netto (B.2n) wytworzona przez zakłady rynkowe sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.108. W wyniku następujących kalkulacji, z zastosowaniem wybranych pozycji wydatków i dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz nadwyżki operacyjnej netto (B.2n) otrzymuje się zatem spożycie:

	koszty związane z zatrudnieniem (D.1)
plus	zużycie pośrednie (P.2)
plus	amortyzacja środków trwałych (P.51c1)
plus	pozostałe podatki związane z produkcją, do zapłacenia (D.29 U)
minus	pozostałe dotacje związane z produkcją, do otrzymania (D.39 R)
plus	nadwyżka operacyjna netto (B.2n)
równa się	produkcja globalna (P.1)

oraz:

	produkcja globalna
minus	sprzedaż towarów i usług (P.11+P.12+P.131)
plus	transfery socjalne w naturze dostarczane za pośrednictwem producentów rynkowych (D.632)
równa się	spożycie (P.3)

Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG)

- 20.109. Klasyfikacja transakcji wydatkowych z wykorzystaniem klasyfikacji funkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych (COFOG) jest nierozdzielnie związana z prezentacją finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych: jest to jeden z głównych instrumentów służących do analizy wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych, szczególnie przydatny do porównań międzynarodowych. W klasyfikacji tej przedstawia się cele, na które przeznaczono wydatki. Cele te różnią się od administracyjnej struktury sektora instytucji rządowych i samorządowych, na przykład jednostka administracyjna odpowiedzialna za usługi zdrowotne może podejmować działania w celu edukacyjnym, takie jak szkolenia pracowników służby zdrowia. Wymagana jest prezentacja krzyżowa transakcji sektora instytucji rządowych i samorządowych według natury ekonomicznej (typowa klasyfikacja ESA) oraz według funkcji.
- 20.110. W klasyfikacji COFOG opisuje się wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych zgodnie z dziesięcioma głównymi funkcjami określonymi poniżej oraz zgodnie z dwoma dodatkowymi poziomami bardziej szczegółowego podziału, który nie został przedstawiony w niniejszym dokumencie. Drugi poziom jest na przykład niezbędny do przekazania informacji na temat wydatków z tytułu prac badawczo-rozwojowych, jak również informacji na temat wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych z tytułu ryzyka i potrzeb społecznych związanych z ochroną socjalną.
- 20.111. Klasyfikacja COFOG jest zgodna z rozróżnieniem pomiędzy ogólnospołecznymi usługami nierynkowymi a indywidualnymi usługami nierynkowymi świadczonymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych: pierwszych sześć funkcji odpowiada usługom ogólnospołecznym oraz w ograniczonym zakresie pozostałym usługom. Umożliwia to obliczenie spożycia ogólnospołecznego sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zagregowane wydatki ogółem i transakcje wydatkowe w podziale na funkcje są zgodne z agregatami w statystyce ESA dotyczącej finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych. Dlatego nie obejmują one transferów socjalnych w naturze – produkcja nierynkowa (D.631), które zostały już uwzględnione w kosztach produkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Tablica 20.1 – COFOG, dziesięć funkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych

Kod	Funkcja	Rodzaj usługi
01	Działalność ogólnopaństwowa	Ogólnospołeczne
02	Obrona narodowa	Ogólnospołeczne
03	Bezpieczeństwo i porządek publiczny	Ogólnospołeczne
04	Sprawy gospodarcze	Ogólnospołeczne
05	Ochrona środowiska	Ogólnospołeczne
06	Gospodarka mieszkaniowa i komunalna	Ogólnospołeczne
07	Zdrowie	Głównie indywidualne
08	Rekreacja, kultura i religia	Głównie ogólnospołeczne
09	Edukacja	Głównie indywidualne
10	Ochrona socjalna	Głównie indywidualne

Pozycje bilansujące

Wierzytelności netto/zadłużenie netto (B.9)

- 20.112. Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) sektora instytucji rządowych i samorządowych (B.9) to różnica między dochodami ogółem a wydatkami ogółem. Są one równe pozycji bilansującej rachunku kapitałowego (B.9N) w rachunkach ESA. Przedstawiają kwotę, jaką sektor instytucji rządowych i samorządowych może udostępnić w formie pożyczek lub musi pożyczyć, aby móc sfinansować swoje operacje o charakterze niefinansowym.
- 20.113. Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) są również pozycją bilansującą rachunku finansowego (B.9F w schemacie podstawowym). W założeniu pozycja ta pokrywa się z pozycją bilansującą rachunku kapitałowego, chociaż w praktyce mogą wystąpić rozbieżności statystyczne.
- 20.114. Termin „wierzytelności netto/zadłużenie netto” jest swego rodzaju skrótem terminologicznym. Jeżeli zmienna jest dodatnia (co oznacza, że wskazuje na zdolność finansowania), powinna być nazywana wierzytelnościami netto (+); jeżeli zmienna jest ujemna (co oznacza, że wskazuje na potrzeby związane z zadłużeniem), powinna być nazywana zadłużeniem netto (-).

Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych (B.101)

- 20.115. Różnica między wszystkimi transakcjami, które mają wpływ na wartość netto w okresie księgowym, stanowi pozycję bilansującą: zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych (B.101).
- 20.116. Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych stanowią użyteczną miarę rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz prowadzonej przez niego polityki, ponieważ przedstawiają przychody uzyskane lub wykorzystane w ramach bieżących operacji sektora.
- 20.117. Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych to wierzytelności netto/zadłużenie netto plus nabycie netto aktywów niefinansowych (P.5+NP) minus amortyzacja środków trwałych (P.51c1).

	Oszczędności netto plus transfery kapitałowe (B.101)
<i>minus</i>	nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów niefinansowych (P.5+NP)
<i>plus</i>	amortyzacja środków trwałych (P.51c1)
<i>równa się</i>	wierzytelności netto/zadłużenie netto (B.9)
<i>równa się</i>	transakcje dotyczące aktywów finansowych pomniejszone o zobowiązania (finansowanie)

Finansowanie

- 20.118. Na rachunku finansowym sektora instytucji rządowych i samorządowych w GFS rejestruje się transakcje dotyczące aktywów i zobowiązań finansowych, o których mowa w rozdziale 5.

Transakcje dotyczące aktywów

- 20.119. Pozycja gotówka i depozyty (F.2) odzwierciedla głównie zmiany w depozytach sektora instytucji rządowych i samorządowych w bankach, w szczególności w bankach centralnych, które mogą znacznie się różnić w poszczególnych okresach, przede wszystkim ze względu na prowadzone operacje skarbowe. Pozostałe jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, takie jak instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym i fundusze zabezpieczenia społecznego, również posiadają znaczące depozyty na rachunkach bankowych.
- 20.120. Pozycja dłużne papiery wartościowe (F.3) odzwierciedla głównie zakup netto weksli, skryptów dłużnych lub obligacji wyemitowanych przez banki, przedsiębiorstwa niefinansowe lub niebędące rezydentami, w tym zagraniczne podmioty sektora instytucji rządowych i samorządowych, przy czym taki zakup odbywa się w przeważającej mierze za pośrednictwem funduszy zabezpieczenia społecznego posiadających znaczne aktywa lub z innych funduszy rezerwowych. Zakupy obligacji wyemitowanych przez inne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych będące rezydentami dokonywane przez podmioty sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestruje się w tej pozycji w prezentacji nieskonsolidowanej, natomiast wyłącza się je z tej pozycji w prezentacji skonsolidowanej i zamiast tego wykazuje się je jako spłatę długu.
- 20.121. Pozycja kredyty i pożyczki (F.4) obejmuje, poza kredytami i pożyczkami udzielonymi innym jednostkom sektora instytucji rządowych i samorządowych, kredyty i pożyczki udzielone zagranicznym podmiotom sektora instytucji rządowych i samorządowych, przedsiębiorstwom publicznym oraz studentom. Umorzenie kredytu lub pożyczki również odzwierciedla się w tej pozycji, wraz z zapisem przeciwnym w pozycji wydatki z tytułu transferów kapitałowych. Kredyty i pożyczki udzielone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, które prawdopodobnie nie zostaną spłacone, rejestruje się w ESA jako transfery kapitałowe i nie wykazuje się ich w tej pozycji.
- 20.122. Pozycja udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych (F.5) obejmuje nabycie pomniejszone o rozdysponowanie udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwach niefinansowych i instytucjach finansowych przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych. Mogą one odzwierciedlać zastrzyki kapitałowe dla przedsiębiorstw publicznych lub inwestycje portfelowe, dochody z prywatyzacji lub superdywidendy. Obejmują one przede wszystkim następujące elementy:
- a) zastrzyki kapitałowe (zasadniczo w formie środków pieniężnych) dla określonych przedsiębiorstw publicznych, w których sektor instytucji rządowych i samorządowych działa jako inwestor, oczekując na zwrot zainwestowanych środków. Zastrzyki te nie są uznawane w rachunkach narodowych za wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - b) inwestycje portfelowe w formie zakupu notowanych na rynku akcji przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych takie jak fundusze zabezpieczenia społecznego posiadające znaczne aktywa lub inne operacje w zakresie inwestycji portfelowych;
  - c) inwestycje netto w fundusze wspólnego inwestowania, które są alternatywnymi narzędziami inwestowania. W szczególności inwestycje w fundusze wspólnego inwestowania rynku pieniężnego uwzględnia się w tej pozycji, a nie w pozycji gotówka i depozyty, mimo że są to bliskie substytuty depozytów bankowych;
  - d) prywatyzacje przeprowadzane przez specjalne agencje prywatyzacyjne, ponieważ podmioty te są sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych;
  - e) wpłaty powyżej zysku operacyjnego, z wyłączeniem zysków/strat z tytułu posiadania majątku, przez przedsiębiorstwa publiczne na rzecz ich właścicieli, rejestruje się jako transakcje finansowe wycofania kapitału, co jest równoznaczne z częściową likwidacją przedsiębiorstwa, a nie jako dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.123. Transakcje uwzględnione w pozostałych kwotach do otrzymania (F.8) odzwierciedlają wpływ stosowanego w ESA ujęcia memoriałowego, zgodnie z którym transakcje rejestruje się w momencie powstania obowiązku płatności, a nie w momencie faktycznego uiszczenia płatności, mimo że w większości państw rachunki publiczne lub pozycje budżetu opierają się na ujęciu kasowym. Wpływ na potrzeby finansowe sektora instytucji rządowych i samorządowych nie wynika bezpośrednio z deficytu, ponieważ w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych dochody mogą zostać zainkasowane lub wydatki mogą zostać uregulowane w innych okresach księgowych niż czas samej transakcji gospodarczej. Inne kwoty do otrzymania obejmują podatki i składki na ubezpieczenia społeczne do otrzymania, a także kwoty dotyczące transakcji UE (kwoty wypłacone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych w imieniu UE, ale jeszcze niezrefundowane przez UE), kredyty handlowe lub zaliczki na poczet wydatków, takich jak wydatki na sprzęt wojskowy lub rzadkie przypadki wynagrodzeń i świadczeń wypłacanych z miesięcznym wyprzedzeniem itp. Chociaż aktywa te mają w założeniu charakter tymczasowy i po upływie określonego czasu poszczególne aktywa znikają, przepływy wykazane w odniesieniu do danego sektora instytucjonalnego, np. sektora instytucji rządowych i samorządowych, osiągają z reguły średnią wartość powyżej zera w danym okresie, ponieważ stan kwot do otrzymania zwiększa się zwykle wraz ze wzrostem reszty gospodarki.
- 20.124. W większości państw bank centralny zarządza złotem monetarnym i specjalnymi prawami ciągnięcia (SDR-y). Jeżeli zarządza nimi sektor instytucji rządowych i samorządowych, wówczas złoto monetarne i SDR-y rejestruje się na rachunku finansowym sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.125. Transakcje finansowe rejestruje się według wartości transakcyjnych, tj. wartości wyrażonych w walucie krajowej, w której jednostki instytucjonalne tworzą, likwidują, wymieniają lub przejmują odnośne aktywa finansowe lub zobowiązania finansowe, kierując się wyłącznie względami komercyjnymi.

- 20.126. Wartość transakcyjna odnosi się do określonej transakcji finansowej i transakcji kontrpartnerskiej. Wartość transakcyjną z zasady odróżnia się od wartości bazującej na cenie notowanej na rynku, godziwej cenie rynkowej lub jakiegokolwiek cenie przewidzianej do wyrażenia ogólnych cen grupy podobnych lub identycznych aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych. Wartością, którą należy zarejestrować na rachunkach finansowych w odniesieniu do kredytów i pożyczek sprzedanych na rynku wtórnym, jest kwota, za jaką sprzedano kredyt lub pożyczkę, a nie ich wartość nominalna, zaś uzgodnienie salda wykazuje się w rachunkach pozostałych zmian wolumenu aktywów.
- 20.127. W przypadkach, w których transakcją kontrpartnerską transakcji finansowej jest na przykład transfer i z tego powodu transakcję finansową podejmuje się ze względów innych niż względy czysto komercyjne, wartość transakcyjną utożsamia się jednak z bieżącą wartością rynkową aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych objętych transakcją. Tym samym kredyt lub pożyczkę nabyte przez sektor instytucji rządowych i samorządowych po cenie odpowiadającej ich wartości nominalnej, a nie wartości godziwej lub obniżonej, dzieli się i zapisuje się w rachunkach finansowych jako kredyt lub pożyczkę wycenione w wartości godziwej oraz jako transfer kapitałowy, uwzględniając transfer majątku przez sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.128. Wartość transakcyjna nie obejmuje opłat za usługi, innych opłat, prowizji ani podobnych płatności za usługi świadczone przy dokonywaniu transakcji; pozycje te należy rejestrować jako płatności za usługi. Wyłącza się również podatki z tytułu transakcji finansowych, które traktuje się jako podatki od usług w ramach podatków od produktów. Jeżeli transakcja finansowa obejmuje nową emisję zobowiązań, wartość transakcyjna jest równa kwocie zaciągniętych zobowiązań, z wyłączeniem wszelkich wpłaconych z góry odsetek. Podobnie, kiedy zobowiązanie wygasa, wartość transakcyjna, zarówno z punktu widzenia wierzyciela, jak i dłużnika, musi odpowiadać zmniejszeniu zobowiązania.

Transakcje dotyczące zobowiązań

- 20.129. Transakcje dotyczące zobowiązań rejestruje się według wartości, po której te zobowiązania zostały wyemitowane lub wykupione. Wartość ta nie musi być wartością nominalną. Transakcja dotycząca zobowiązań obejmuje wpływ narosłych odsetek.
- 20.130. Odkup zobowiązania przez jednostkę rejestruje się jako wykup w ramach zobowiązań, a nie jako nabycie aktywów. Podobnie na poziomie podsektora lub sektora zakup przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych zobowiązania wyemitowanego przez inną jednostkę odnośnego podsektora przedstawia się w prezentacji skonsolidowanej jako wykup zobowiązania przez ten podsektor.
- 20.131. Umowy o leasingu finansowym i partnerstwie publiczno-prywatnym (PPP), gdy składnik aktywów ujęto w bilansie sektora instytucji rządowych i samorządowych, oznaczają uznanie zadłużenia leasingobiorcy lub koncesjonarza. Płatności w odniesieniu do takich umów o leasingu lub umów o PPP nie są wydatkami w całej kwocie, ale stanowią obsługę długu: spłatę kredytu lub pożyczki i wydatki z tytułu odsetek.
- 20.132. Finansowanie przedstawione jako długoterminowe kredyty handlowe lub ustalenia dotyczące kwot do otrzymania/zapłacenia należy klasyfikować jako kredyty lub pożyczki, ponieważ obejmują one świadczenie finansowania długoterminowego na korzyść strony zaciągającej kredyt lub pożyczkę, które odróżnia się od instrumentu płynnościowego, w ramach którego sprzedawcy zwykle oferują nabywcom krótkoterminowe kredyty handlowe. Przesuwając znacznie termin zapadalności zobowiązania płatniczego, konstruktor przejmuje funkcję finansową, która jest odrębna od jego pozostałej działalności jako producenta.
- 20.133. Kwoty ryczałtowe wymieniane w momencie zawarcia transakcji swap z płatnością początkową (ang. off-market swap) klasyfikuje się jako kredyty lub pożyczki (AF.4), jeżeli kwotę ryczałtową otrzymuje sektor instytucji rządowych i samorządowych. Transakcje swap z płatnością początkową dzieli się w bilansie na składnik będący kredytem lub pożyczką oraz na zwykły składnik transakcji swap „po cenie” (ang. „at-the-money” swap).
- 20.134. Podobnie jak w przypadku kwot do otrzymania transakcje dotyczące pozostałych kwot do zapłacenia odzwierciedlają wpływ czasu w ujęciu memoriałowym, ale po stronie zobowiązań: kiedy wydatki zostały poniesione, ale jeszcze nie zostały zapłacone lub kiedy płatności dokonywane są z wyprzedzeniem, przed zarejestrowaniem dochodu. Oprócz krótkoterminowych kredytów handlowych kwoty do zapłacenia obejmują kwoty otrzymane od UE, ale jeszcze niewypłacone beneficjentom końcowym przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, przedpłaty podatkowe lub jeszcze niewypłacone zwroty podatków.

Pozostałe przepływy ekonomiczne

- 20.135. Zarówno rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów, jak i rachunek przeszacowań GFS ESA są takie same jak rachunki opisane w rozdziale 6. Wszystkie zmiany w aktywach i zobowiązaniach wynikające ze zdarzeń innych niż transakcje gospodarcze rejestruje się na jednym z tych rachunków.

Rachunek przeszacowań

- 20.136. Przeszacowania są takie same jak przeszacowania opisane w rozdziale 6. Dodatkowe istotne informacje, takie jak pozycje uzupełniające, na przykład przeszacowania udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwach publicznych posiadanych przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, mogą być szczególnie istotne, a jednocześnie ich pomiar może powodować trudności, ponieważ najprawdopodobniej nie będą zawierały żadnych cen rynkowych.

20.137. W idealnej sytuacji pozycje w bilansach wyraża się w ESA według wartości rynkowej, poza jednym lub dwoma szczególnymi instrumentami, a zmiany stóp procentowych odzwierciedlone w indeksach giełdowych prowadzą do zauważalnych zmian w wartości stanów oraz wartości netto jednostek instytucjonalnych. Takie zmiany nie stanowią dochodu w ESA, a zatem nie są dochodami ani wydatkami sektora instytucji rządowych i samorządowych i nie wpływają na deficyt/nadwyżkę sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zmiany rejestruje się na rachunku przeszacowań, co prowadzi do zmian wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku (B.103). Przeszacowania mają poważny wpływ na zmiany wartości finansowej netto sektora instytucji rządowych i samorządowych w okresie księgowym. Główne źródła przeszacowań wpływające na wartość finansową netto, poza wpływem aktywów i zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, są następujące:

- a) nieruchomości sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- b) udziały kapitałowe sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- c) zobowiązania z tytułu zabezpieczenia.

20.138. Jeżeli zastrzyk kapitałowy przekazany przedsiębiorstwu publicznemu przez sektor instytucji rządowych i samorządowych uznaje się za transfer kapitałowy, wycena udziału kapitałowego sektora instytucji rządowych i samorządowych w przedsiębiorstwie beneficjenta będzie zasadniczo wyższa, zaś zapis zostanie dokonany w rachunku przeszacowań, a nie w rachunku finansowym.

20.139. Jeżeli istniejące pożyczki lub kredyty handlowe są sprzedawane innym jednostkom instytucjonalnym, wartość różnicy pomiędzy ceną wykupu a ceną transakcyjną rejestruje się na rachunku przeszacowań sprzedawcy i nabywcy w momencie transakcji.

Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

20.140. Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów obejmuje przepływy, które nie są ani transakcjami gospodarczymi, ani przeszacowaniami. Obejmują na przykład wpływ zmiany w klasyfikacji sektorowej jednostek.

20.141. Odpisy kredytu lub pożyczki, które nie odzwierciedlają umorzenia długu na podstawie formalnej lub domniemanej umowy dwustronnej, nie są transakcjami i są rejestrowane na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów, nie wpływając na wierzycelności netto/zadłużenie netto.

Bilanse

20.142. W rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych GFS stosuje się taką samą definicję aktywów jak w rozdziale 7. Klasyfikacja i wartość aktywów i zobowiązań są identyczne w ESA i GFS opartej na ESA.

20.143. Sumę zobowiązań można uznać za stan długu. Definicja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w kontekście nadzoru fiskalnego odbiega jednak od całkowitego stanu zobowiązań w ESA i w GFS zarówno w odniesieniu do zakresu ujętych zobowiązań, jak i w odniesieniu do wyceny.

20.144. Niektóre aktywa są bardziej właściwe dla sektora instytucji rządowych i samorządowych: aktywa będące dziedzictwem kulturowym, takie jak obiekty zabytkowe, aktywa z zakresu infrastruktury, takie jak drogi i systemy łączności, oraz udziały kapitałowe w przedsiębiorstwach publicznych, które nie mają odpowiednika w sektorze prywatnym.

20.145. Po stronie zobowiązań, zobowiązanie w formie udziałów kapitałowych (AF.5) nie jest zwykle rejestrowane w przypadku jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych. Na bardziej zagregowanym poziomie podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych zobowiązania w formie udziałów kapitałowych mogą się jednak pojawić, jeżeli podmioty sklasyfikowano w sektorze instytucji rządowych i samorządowych w wyniku testu producentów rynkowych/nierynkowych.

20.146. Wartość netto jest pozycją bilansującą (B.90) bilansu:

Wartość netto	=	Aktywa ogółem
	minus	Zobowiązania ogółem

20.147. Fundusze własne są sumą wartości netto (B.90) i wyemitowanych udziałów kapitałowych (AF.5). Fundusze własne jednostek definiuje się zatem w ESA jako aktywa pomniejszone o zobowiązania z wyłączeniem zobowiązań w formie udziałów kapitałowych, natomiast wartość netto definiuje się jako aktywa pomniejszone o zobowiązania z uwzględnieniem zobowiązań w formie udziałów kapitałowych. Wartość netto w ESA nie jest tym samym co kapitał własny lub wartość netto w rachunkowości przedsiębiorstw. Pojęcie wartości netto w rachunkowości przedsiębiorstw jest bliższe pojęciu funduszy własnych w ESA.

- 20.148. W przypadku gdy ze względu na brak informacji niezbędnych do pomiaru stanu aktywów niefinansowych nie można obliczyć wartości netto (B.90) sektora instytucji rządowych i samorządowych, przedstawia się finansową wartość netto (BF.90), wykazując różnicę między aktywami finansowymi ogółem a zobowiązaniami ogółem.
- 20.149. W ESA bilans wycenia się według wartości rynkowej, z wyjątkiem trzech szczególnych instrumentów: gotówki i depozytów (AF.2), kredytów lub pożyczek (AF.4) oraz pozostałych kwot do otrzymania/zapłaćenia (AF.8). W odniesieniu do tych trzech instrumentów wartości zarejestrowane w bilansach zarówno wierzycieli, jak i dłużników to wysokość kwoty głównej, jaką dłużnicy są zobowiązani, na mocy umowy, zwrócić wierzycielom, nawet jeżeli kredyt lub pożyczka były przedmiotem obrotu z dyskontem lub premią, z uwzględnieniem narosłych odsetek.
- 20.150. Zobowiązania z tytułu zabezpieczenia wycenia się według wartości rynkowej. Mimo że obowiązek dłużnika dotyczy wyłącznie wartości kwoty głównej, wartość rynkowa jest istotna, ponieważ dłużnik ma obowiązek pokryć strumień przyszłych przepływów pieniężnych, których bieżąca wartość różni się w zależności od rynkowej stopy zwrotu, zaś wartość rynkowa odzwierciedla cenę, jaką sektor instytucji rządowych i samorządowych musiałby zapłacić, gdyby umorzył ten instrument poprzez odkupienie go na rynku.
- 20.151. Notowany udział kapitałowy wycenia się z wykorzystaniem ostatniej ceny obowiązującej podczas sporządzania bilansu. Nienotowany udział kapitałowy można wycenić, porównując wskaźniki takie jak relacja funduszy własnych według wartości księgowej do wartości rynkowej udziałów kapitałowych w podobnych klasach notowanych spółek. Do wyceny nienotowanych udziałów kapitałowych można stosować inne podejścia, takie jak wykorzystanie funduszy własnych przedsiębiorstwa, ustalając tym samym wartość netto na poziomie zera. Takie podejście można stosować w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych, które prowadzą unikalny rodzaj działalności, np. w przypadku gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych posiada udziały kapitałowe w bankach centralnych. Nie zaleca się jednak stosowania funduszy własnych według wartości księgowej, bez korekt, stosując jedynie nominalną wartość wyemitowanych udziałów kapitałowych.

Konsolidacja

- 20.152. Konsolidacja jest to metoda prezentowania rachunków dla grupy jednostek w taki sposób, jakby stanowiły one jeden podmiot (jednostkę, sektor lub podsektor). Oznacza ona eliminowanie transakcji oraz wzajemnych stanów i powiązanych pozostałych przepływów ekonomicznych pomiędzy konsolidowanymi jednostkami.
- 20.153. Konsolidacja jest istotna dla sektora instytucji rządowych i samorządowych i jego podsektorów. Na przykład ocena ogólnego wpływu operacji sektora instytucji rządowych i samorządowych na gospodarkę ogółem lub na stabilność operacji sektora instytucji rządowych i samorządowych jest bardziej skuteczna w przypadku, gdy miarą operacji sektora instytucji rządowych i samorządowych jest zestaw skonsolidowanych statystyk. Aby odnieść agregaty sektora instytucji rządowych i samorządowych do gospodarki ogółem, tak jak we wskaźniku dochodów lub wydatków względem PKB, bardziej właściwe jest wyeliminowanie wewnętrznych przepływów funduszy i uwzględnienie wyłącznie tych transakcji, które dotyczą innych sektorów krajowych oraz sektora zagranica. Ma to szczególne znaczenie w przypadku następujących transakcji:
- a) dochody z tytułu własności, takie jak odsetki;
  - b) transfery bieżące i kapitałowe;
  - c) transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań.
- 20.154. Konsolidacja nie wpływa na pozycje bilansujące, ponieważ pozycje skonsolidowane pojawiają się symetrycznie w ramach każdego rachunku. Na przykład dotacja od instytucji rządowej na szczeblu centralnym dla jednostki sektora instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym jest konsolidowana poprzez wyeliminowanie wydatków instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz dochodów instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym, co sprawia, że wierzycelności netto/zadłużenie netto instytucji rządowych i samorządowych pozostają bez zmian.
- 20.155. Konsolidacja ma w założeniu eliminować wszystkie przepływy między skonsolidowanymi jednostkami, ale należy pamiętać o względach praktycznych. Zasadniczo transakcji w rachunku produkcji, takich jak sprzedaż i zakup towarów i usług, nie można lub nie wolno konsolidować. Decyzję o poziomie szczegółowości zastosowanym w konsolidacji należy podjąć na podstawie użyteczności skonsolidowanych danych z punktu widzenia polityki oraz względnego znaczenia różnych rodzajów transakcji lub stanów.
- 20.156. Przy sporządzaniu skonsolidowanych rachunków sektora instytucji rządowych i samorządowych w ESA zaleca się konsolidowanie następujących głównych transakcji (według ważności):
- a) transfery bieżące i kapitałowe, takie jak dotacje instytucji rządowych na szczeblu centralnym dla podmiotów sektora instytucji rządowych i samorządowych na niższym szczeblu;
  - b) odsetki narastające od zasobów aktywów finansowych i zobowiązań wewnątrz sektora instytucji rządowych i samorządowych;
  - c) transakcje, inne przepływy ekonomiczne oraz stany aktywów finansowych i zobowiązań, takie jak kredyty lub pożyczki dla innych podmiotów sektora instytucji rządowych i samorządowych lub nabycie papierów wartościowych sektora instytucji rządowych i samorządowych przez jednostki zabezpieczenia społecznego.

- 20.157. Zakup/sprzedaż towarów i usług pomiędzy jednostkami sektora instytucji rządowych i samorządowych nie podlega konsolidacji w ESA. Wynika to z faktu, że w rachunkach przedstawia się sprzedaż w odniesieniu do produkcji globalnej, a nie w odniesieniu do rozdysponowania, co utrudnia ustalenie kontrpartnera w odniesieniu do danej produkcji globalnej. Ponadto zużycie pośrednie i produkcja globalna opierają się na dwóch różnych zasadach wyceny, według cen bazowych i cen zakupu, co powoduje dodatkowe trudności.
- 20.158. Podatki lub dotacje płacone przez jedną jednostkę lub jeden podmiot sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz innej nie podlegają konsolidacji. Nie można jednak konsolidować w systemie podatków od produktów lub dotacji do produktów, ponieważ w ESA nie ma kontrpartnera w sektorze dla tych transakcji; odpowiednie kwoty nie są oddzielnie rozpoznawane jako wydatki i dochody (odpowiednio), a zamiast tego uwzględnia się je w wartości zużycia pośredniego lub sprzedaży lub wyklucza się je z tych pozycji.
- 20.159. Nabycie/rozdysponowanie aktywów niefinansowych, w tym transakcje wewnątrz sektora instytucji rządowych i samorządowych dotyczące gruntów, budynków i urządzeń, nie podlegają konsolidacji, ponieważ występują już one w rachunku w ujęciu netto: nabycie pomniejszone o rozdysponowanie. Kwoty dotyczące tych pozycji są zawsze identyczne zarówno w rachunkach nieskonsolidowanych, jak i rachunkach skonsolidowanych.
- 20.160. Niektóre rodzaje transakcji, które wydają się zachodzić między dwiema jednostkami sektora instytucji rządowych i samorządowych, nigdy nie są konsolidowane, ponieważ w systemie ESA następuje ich przekierowanie do innych jednostek. Na przykład składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców, niezależnie od tego, czy uiszczane na rzecz zabezpieczenia społecznego czy funduszy emerytalno-rentowych sektora instytucji rządowych i samorządowych, traktuje się jako składki wypłacane pracownikowi w ramach kosztów związanych z zatrudnieniem, a następnie wpłacane przez pracownika do funduszu. Podatki potrącone przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych od kosztów związanych z zatrudnieniem pracowników, takie jak podatki potrącone przy wypłacie wynagrodzenia (PAYE), oraz przekazywane innym podsektorom sektora instytucji rządowych i samorządowych traktuje się jako podatki płacone bezpośrednio przez pracowników. Pracodawca w sektorze instytucji rządowych i samorządowych jest w tym przypadku zwykłym pośrednikiem pobierającym je dla innej jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.161. Przy przeprowadzaniu konsolidacji pojawiają się trudności praktyczne. Na przykład jeżeli transakcja podlegająca konsolidacji znajduje się w zapisach jednej jednostki, oczekuje się, że odpowiadająca jej transakcja znajdzie się w rachunkach kontrpartnera. Tak się może jednak nie zdarzyć, ponieważ transakcja taka może zostać zarejestrowana w innym okresie, mieć inną wartość lub być sklasyfikowana jako inny rodzaj transakcji ze względu na stosowanie odmiennych zasad zapisów księgowych. Trudności te są nierozzerwalnie związane z systemem poczwórnego zapisu stosowanym w ESA, ale mogą być bardziej oczywiste w przypadku transakcji międzyrządowych.

KWESTIE DOTYCZĄCE ZAPISÓW KSIĘGOWYCH ZWIĄZANE Z SEKTOREM INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

- 20.162. Zasady dotyczące rachunków narodowych mają zastosowanie do sektora instytucji rządowych i samorządowych w ten sam sposób, co w przypadku innych sektorów gospodarki. Jednak z uwagi na ekonomiczny charakter działalności jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych lub na względy natury praktycznej, w niniejszej sekcji przedstawiono dodatkowe zasady.
- 20.163. Analogicznie zasady dotyczące rachunków narodowych stosuje się w taki sam sposób do pomiaru dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zasady te, w tym głównie zasada memoriałowa, mają jednak zastosowanie przy uwzględnieniu, że zdolność kredytowa i ograniczenia płynności sektora instytucji rządowych i samorządowych różnią się zasadniczo od innych miar. Jeżeli wydatki są rejestrowane na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych, gdy są ponoszone przez poszczególne jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych niezależnie od długich opóźnień płatności, dochody należy rejestrować na rachunkach tylko w przypadku, gdy istnieje wyrażona prognoza i wystarczająca pewność, że odpowiednie przepływy środków pieniężnych rzeczywiście będą miały miejsce.
- 20.164. Przy klasyfikowaniu transakcji osoby zajmujące się rachunkami narodowymi nie powinny się kierować określeniem transakcji zawartym w rachunkach publicznych sektora instytucji rządowych i samorządowych lub w księgach danego przedsiębiorstwa. Na przykład duża kwota płatności na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych, która została dokonana z rezerw przedsiębiorstwa lub ze sprzedaży aktywów i nazwana jest „dywidendą” w rachunkach publicznych, w rachunkach narodowych jest ujęta w kategorii superdywidendy i zarejestrowana jako transakcja finansowa w rachunkach narodowych – jest to przypadek wycofania kapitału. Informowanie o aspektach rzeczywistości gospodarczej niezwiązanych z formą prawną stanowi podstawową zasadę księgowości, mającą na celu zapewnienie spójności oraz zagwarantowanie, że podobne typy transakcji będą miały podobne skutki w rachunkach makroekonomicznych, niezależnie od ustaleń natury prawnej. Ma to szczególne znaczenie w przypadku transakcji z udziałem sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Dochody podatkowe

Charakterystyka dochodów podatkowych

- 20.165. Podatki są to obowiązkowe jednostronne płatności, w gotówce lub w naturze, uiszczane przez jednostki instytucjonalne na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych lub organów ponadnarodowych wykonujących suwerenne kompetencje lub inne uprawnienia. Stanowią one zwykle większą część dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych. Podatki funkcjonują w systemie jako transakcje, ponieważ uznaje się je za interakcje zachodzące pomiędzy jednostkami, przeprowadzane w oparciu o wzajemne porozumienie. Podatki określa się jako jednostronne, ponieważ sektor instytucji rządowych i samorządowych nie zapewnia żadnego współmiernego zwrotu w zamian za płatność dokonywaną przez indywidualną jednostkę.

20.166. Istnieją jednak przypadki, w których sektor instytucji rządowych i samorządowych zapewnia indywidualnej jednostce w zamian za płatność pewne korzyści w postaci bezpośredniego przyznania zezwolenia lub autoryzacji. W takim przypadku płatność stanowi część obowiązkowego procesu, który zapewnia odpowiednie uznanie własności i wykonywanie działalności na mocy prawa. Zaliczenie takich płatności do kategorii podatków, sprzedaży usługi lub sprzedaży składnika aktywów przez sektor instytucji rządowych i samorządowych wymaga dodatkowych zasad. Zasady te zostały przedstawione w rozdziale 4.

Ulgi podatkowe

20.167. Obniżenie podatku może mieć formę obniżki podatku, zwolnienia z podatku lub odliczenia podatku, których zastosowanie polega na obniżeniu podstawy opodatkowania, lub ulgi podatkowej polegającej na bezpośrednim obniżeniu kwoty zobowiązania podatkowego, która w przeciwnym razie byłaby należna od korzystającego z ulgi gospodarstwa domowego, przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej. Ulga podatkowa może być do zapłacenia, tj. każda kwota ulgi przekraczająca kwotę zobowiązania podatkowego zostanie wypłacona na rzecz beneficjenta. Natomiast niektóre ulgi podatkowe są ulgami nie do zapłacenia i określa się je jako „niezwracane”. Ulgi te są ograniczone do wysokości zobowiązania podatkowego.

20.168. W rachunkach krajowych obniżenie podatku funkcjonujące w systemie podatkowym jest rejestrowane jako obniżenie zobowiązania podatkowego, a zatem jako zmniejszenie dochodów podatkowych sektora instytucji rządowych i samorządowych. Dzieje się tak w przypadku obniżek, zwolnień i odliczeń podatkowych, ponieważ uwzględnia się je bezpośrednio przy obliczaniu zobowiązania podatkowego. Dotyczy to również ulg podatkowych nie do zapłacenia, ponieważ ich wartość dla podatnika jest ograniczona do wysokości jego zobowiązania podatkowego. Nie ma to natomiast zastosowania w przypadku ulg podatkowych do zapłacenia, które z definicji mogą dotyczyć zarówno osób niebędących podatnikami, jak i podatników. Ulgi podatkowe do zapłacenia klasyfikuje się jako wydatki i rejestruje jako takie w ich łącznej kwocie, ze względu na to, że są one do zapłacenia. Dochody podatkowe sektora instytucji rządowych i samorządowych są więc obciążone tym zobowiązaniem, przy braku obniżenia ulg podatkowych do zapłacenia, a wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych obejmą wszystkie przyznane ulgi podatkowe do zapłacenia. Nie ma to wpływu na zadłużenie netto/wierzytelności netto sektora instytucji rządowych i samorządowych, ma natomiast wpływ zarówno na obciążenie podatkowe, jak i wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz na odpowiadające im wskaźniki w stosunku do PKB. Na podstawie opracowanych statystyk można obliczyć ulgi podatkowe netto.

Rejestrowane kwoty

20.169. Odpowiednie rejestrowanie dochodów podatkowych ma zasadnicze znaczenie dla pomiaru działalności i wyników sektora instytucji rządowych i samorządowych. Rejestrowane kwoty powinny odpowiadać kwotom, w odniesieniu do których istnieje prawdopodobieństwo, że zostaną rzeczywiście pobrane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych: oznacza to, że kwot zadeklarowanych, ale uznanych za nieściągalne, nie należy rejestrować jako dochody.

Kwoty nieściągalne

20.170. W każdym przypadku należy rejestrować tylko kwoty, w odniesieniu do których sektor instytucji rządowych i samorządowych w sposób realistyczny zakłada, że zostaną one pobrane. Nieściągalnych podatków nie należy uwzględniać w wierzytelnościach netto/zadłużeniu netto sektora instytucji rządowych i samorządowych ani zasadniczo w dochodach ogółem. W związku z tym wpływ podatków i składek na ubezpieczenia społeczne zarejestrowanych w systemie w ujęciu memoriałowym na wierzytelności netto/zadłużeniu netto sektora instytucji rządowych i samorządowych jest równoważny w uzasadnionym okresie odpowiednim faktycznie otrzymanym kwotom. Zasady rejestrowania podatków i składek na ubezpieczenia społeczne zostały objaśnione w rozdziale 4.

Czas rejestracji

Rejestracja w ujęciu memoriałowym

20.171. W przypadku rejestracji w ujęciu memoriałowym przepływy rejestruje się w momencie, w którym wartość ekonomiczna jest tworzona, przekształcana, wymieniana, przenoszona lub wygasa. Ujęcie to różni się od ujęcia kasowego oraz zasadniczo od rejestracji w ostatecznym terminie płatności, definiowanym jako ostatni możliwy termin, w którym można dokonać płatności bez dodatkowych obciążeń lub kar. Okres upływający od powstania należności do jej faktycznego uregulowania ujmuje się przez zarejestrowanie kwoty do otrzymania lub do zapłacenia na rachunkach finansowych. W ESA stosuje się rejestrację w ujęciu memoriałowym. W przypadku niektórych transakcji, takich jak wypłata dywidend, lub niektórych szczególnych transferów stosuje się ostateczny termin płatności.

Rejestracja podatków w ujęciu memoriałowym

20.172. W przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestrowanie dochodów i należności w momencie zdarzenia powodującego ich powstanie jest szczególnie trudne, ponieważ często zapisów księgowych podmiotów sektora instytucji rządowych i samorządowych, na przykład dotyczących podatków, dokonuje się w ujęciu kasowym. Jeżeli kwotę naliczanych podatków oblicza się na podstawie wymiaru podatkowego, istnieje ryzyko zarejestrowania zbyt dużej kwoty dochodów podatkowych, które stanowią najważniejszą zmienną finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych.

20.173. Okres upływający od momentu zarejestrowania transakcji jako powstałego zdarzenia na rachunkach niefinansowych do momentu faktycznego dokonania płatności wyznacza zarejestrowanie kwoty do otrzymania na rachunku finansowym rachunków jednej strony oraz kwoty do zapłacenia na rachunkach drugiej strony. W przypadkach, w których na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych dokonywana jest przedpłata pokrywająca co najmniej dwa okresy księgowe, kwota do zapłacenia, będąca formą kredytu, zostaje zarejestrowana na rachunku finansowym sektora jako kwota należna w przyszłych okresach. Zobowiązanie to wygasa w momencie zarejestrowania należnych kwot transakcji w przyszłych okresach. Zarejestrowanie takiego zobowiązania ma miejsce jednak tylko wtedy, gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych, związany prawnym lub zwyczajowo oczekiwanym obowiązkiem, jest zobowiązany zwrócić płatnikowi kwoty przedpłaty, jeżeli nie następuje zdarzenie podatkowe.

- 20.174. Zgodnie z ujęciem memoriałowym podatki należy rejestrować, gdy mają miejsce działania, transakcje lub inne zdarzenia powodujące powstanie zobowiązania zapłaty podatku, innymi słowy, gdy mają miejsce zdarzenia podatkowe, a nie w terminie płatności lub w dniu ich faktycznego uregulowania. Jest to zwykle moment, w którym uzyskiwany jest dochód lub w którym odbywa się transakcja (taka jak zakup towarów i usług) powodująca zobowiązanie, w stopniu, w jakim możliwe jest wiarygodne zmierzenie zobowiązania podatkowego. Różne instytucjonalne ustalenia dotyczące opodatkowania (istnienie lub brak wymiarów, takich jak lista podatkowa) mogą prowadzić w praktyce do stosowania różnych metod rejestrowania, w zależności od cech podatku. W związku z tym, szczególnie jeżeli nie są dostępne wiarygodne wymiary lub nie jest możliwe dokonanie wiarygodnego oszacowania kwot, w odniesieniu do których nie jest prawdopodobne, że zostaną pobrane, metodę kasową z dostosowaniem czasowym uznaje się za dopuszczalne międzyokresowe przybliżenie wartości memoriałowej.
- 20.175. W praktyce, jeżeli podatki są oparte na wymiarach, dozwolona jest pewna elastyczność w odniesieniu do czasu rejestracji, jeżeli dokonanie pomiaru w wiarygodny sposób nie jest możliwe przed określeniem wymiaru. W szczególności w przypadku podatków dochodowych systemy podatkowe mogą wymagać opracowania listy podatkowej lub innej formy wymiaru podatkowego, zanim możliwe będzie ustalenie należnej kwoty podatku w wiarygodny sposób, biorąc pod uwagę zmiany w stawkach podatkowych i rozrachunkach ostatecznych. Moment ten, w którym może występować oddziaływanie na zachowania gospodarcze gospodarstw domowych, jest dopuszczalnym czasem rejestracji. Nie musi to koniecznie mieć miejsca w okresie księgowym, w którym otrzymuje się płatność.

Odsetki

- 20.176. Odsetki stanowią wydatek ponoszony przez dłużnika z tytułu korzystania z funduszy innej jednostki. Na podstawie uzgodnionych między nimi warunków dotyczących instrumentu finansowego, odsetki (D.41) są kwotą, którą dłużnik jest zobowiązany zapłacić wierzycielowi w danym okresie bez pomniejszania kapitału pozostającego do spłaty.
- 20.177. Odsetki klasyfikuje się jako dochody z tytułu własności (D.4). W odróżnieniu od dywidend (D.421) odsetki (D.41) upoważniają posiadacza/kredytodawcę do stałego określonego z góry dochodu (lub opartego na uzgodnionej podstawie odniesienia w przypadku zmiennej stopy procentowej). Odsetki stanowią zwykle istotną pozycję wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ instytucje te są często kredytobiorcami strukturalnymi na rynku.
- 20.178. W ESA odsetki są rejestrowane w ujęciu memoriałowym, tj. jako należna wierzycielowi kwota narastająca w czasie w sposób ciągły od kwoty kapitału pozostającego do spłaty.
- 20.179. Istnieją dwa sposoby określenia wartości dyskontowych papierów wartościowych w ich okresie życia, jeżeli rynkowa stopa procentowa różni się od stopy procentowej przeważającej w momencie utworzenia papierów wartościowych. Podejście dłużnika jest podejściem z perspektywy jednostki emitującej papiery wartościowe, zaś podejście wierzyciela jest podejściem z perspektywy posiadacza tych papierów. Z perspektywy dłużnika uzgodnioną na początku stopę procentową stosuje się przez cały okres życia danych papierów wartościowych. Z perspektywy wierzyciela bieżącą stopę procentową stosuje się w celu określenia wartości odsetek między dwoma punktami okresu życia danych papierów wartościowych.
- 20.180. Narastające odsetki rejestruje się zgodnie z podejściem z punktu widzenia dłużnika, tj. na podstawie stóp procentowych lub stóp zwrotu przeważających na rynku w momencie utworzenia instrumentu finansowego. W związku z tym rejestrowane wydatki z tytułu odsetek od dłużnych papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu nie zmieniają się w czasie w zależności od wahań na rynku, mimo że wartość rynkowa papierów wartościowych ulega wahaniom i że w związku z tym koszty alternatywne takiego długu są zmienne. W ten sposób unika się zmienności wydatków z tytułu odsetek, z którą wiąże się podejście z perspektywy wierzyciela. Odkup papierów wartościowych na rynku z premią lub dyskontem w stosunku do kapitału pozostającego do spłaty nie wymaga żadnego zapisu po stronie dochodów lub wydatków w momencie zakupu i w późniejszym okresie. Natomiast każda premia lub każde dyskonto przy odkupie odzwierciedla zarejestrowane na rachunkach finansowych rozliczenie zysków i strat z tytułu posiadania majątku, które zostały nagromadzone w przeszłości i zostały zarejestrowane w tym czasie na rachunku przeszacowań.
- 20.181. Rejestrowanie odsetek jako narastających w sposób ciągły powoduje, na przykład w przypadku papierów wartościowych, że odsetki naliczone są rejestrowane jako narastające od momentu emisji papierów wartościowych, bez oczekiwania na moment wypłaty pierwszego kuponu odsetkowego (często w następnym roku w klasycznym przypadku papierów wartościowych z rocznym kuponem odsetkowym). Oznacza to, że odsetki naliczone od papierów wartościowych zaczynają się pojawiać jako zobowiązanie w momencie ich ponownego zainwestowania w ramach aktywów finansowych, od których są naliczane. W konsekwencji stan należnych naliczonych odsetek dodaje się zawsze do wartości kapitału instrumentu podstawowego, a następnie każda płatność odsetek zmniejsza zobowiązanie dłużnika. Powyższa podstawowa zasada obejmuje wszystkie oprocentowane instrumenty finansowe.
- 20.182. W wielu państwach obligacje lub skrypty dłużne sektora instytucji rządowych i samorządowych są emitowane w transzach papierów zamiennych przez szereg lat, przy takich samych warunkach dotyczących nominalnej stopy procentowej. Ponieważ rynkowa stopa zwrotu zmienia się w momencie dalszej sprzedaży transz, każda transza jest w rzeczywistości sprzedawana z premią lub dyskontem. W związku z tym stopę procentową uzgodnioną w momencie emisji obligacji stosuje się do obliczenia odsetek, które będą różne dla każdej transzy, odzwierciedlając różne okresy amortyzacji premii lub dyskont przy emisji, w sposób podobny do amortyzacji dyskont od obligacji zerokuponowych.

- 20.183. Cena emisyjna obligacji i skryptów dłużnych wyemitowanych w zamiennych transzach i z kuponami, obejmuje kwotę za kupony narosłe do daty emisji, które zostały w rzeczywistości „sprzedane” w momencie emisji. Takie sprzedane kupony nie stanowią dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych w momencie sprzedaży ani nie są traktowane jako premia. Są natomiast postrzegane jako zaliczka finansowa.

Obligacje dyskontowe i zerokuponowe

- 20.184. Obligacje zerokuponowe są to instrumenty, w przypadku których dłużnik nie ma żadnego obowiązku dokonywania jakichkolwiek płatności na rzecz wierzyciela do momentu wykupu obligacji. Pożyczony kapitał jest niższy niż wartość obligacji, którą zapłaci dłużnik. W rzeczywistości zobowiązanie dłużnika zostaje spłacone w ramach pojedynczej płatności w terminie zapadalności, pokrywającej zarówno kwotę główną, jak i odsetki narosłe przez okres życia instrumentu. Różnica między kwotą spłaconą przy zakończeniu obowiązywania umowy a kwotą pierwotnie pożyczoną stanowi odsetki i jest przypisywana do okresów księgowych upływających od rozpoczęcia obowiązywania umowy do jej zakończenia. Odsetki naliczone w każdym okresie traktuje się jakby zostały zapłacone przez dłużnika, a następnie reinwestowane jako dodatkowa kwota w ramach tego samego zobowiązania. Wydatki z tytułu odsetek oraz przyrost zobowiązania rejestruje się wówczas jednocześnie w każdym okresie.

- 20.185. Stopniowy wzrost wartości rynkowej obligacji wynikający z kumulacji odsetek naliczonych i reinwestowanych odzwierciedla wzrost kapitału pozostającego do spłaty, tj. wielkości aktywów.

- 20.186. Taka sama zasada ma zastosowanie do obligacji dyskontowych lub obligacji emitowanych z premią. W tym przypadku wydatki z tytułu odsetek, które należy zarejestrować, stanowią kwotę naliczonych wypłat z tytułu kuponu, zgodnie z warunkami umowy, powiększoną o kwotę narastającą w każdym okresie z tytułu różnicy między ceną wykupu i ceną emisyjną.

Indeksowane papiery wartościowe

- 20.187. Indeksowane papiery wartościowe są to instrumenty finansowe, zwykle obligacje długoterminowe, w przypadku których kwoty płatności okresowych lub kwota główna związane są z indeksem cen lub innym indeksem. Wszystkie dodatkowe płatności na rzecz wierzycieli wynikające ze zmian indeksu, łącznie ze wzrostem kwoty głównej, uznaje się za odsetki, które należy rejestrować jako narastające w sposób ciągły. Jeżeli wartość kwoty głównej jest indeksowana, różnicę między ceną wykupu końcowego i ceną emisyjną traktuje się jako odsetki narastające przez cały okres życia aktywów, dodatkowo w stosunku do wszelkich odsetek należnych w tym okresie.

Instrumenty pochodne

- 20.188. Rozliczenia transakcji swapowych nie są uznawane w ESA za dochody z tytułu własności. Rozliczenia związane z instrumentami pochodnymi stanowią transakcje finansowe, które należy zarejestrować w czasie rzeczywistej wymiany instrumentu finansowego.

Wyroki sądowe

- 20.189. W przypadku orzeczenia sądu o konieczności wypłacenia odszkodowania lub świadczenia albo unieważnienia transakcji – w wyniku wcześniejszych zdarzeń lub w związku z nimi – czas rejestracji wydatków lub dochodów jest to moment uzyskania przez poszkodowanych automatycznego i niepodważalnego prawa do określonej kwoty, którą można ustalić indywidualnie, oraz moment, w którym nie jest prawdopodobne, że poszkodowani nie uzyskają prawa do zwrotu ich należności. Jeżeli sąd jedynie ustala zasadę odszkodowania lub jeżeli organy administracyjne muszą dokonać przeglądu roszczeń pod względem dopuszczalności i określenia kwoty, wydatki lub dochody rejestruje się niezwłocznie po określeniu w sposób wiarygodny wartości zobowiązania.

Wydatki na zbrojenia

- 20.190. Wojskowe systemy uzbrojenia, w tym pojazdy i inne elementy uzbrojenia, takie jak okręty wojenne, łodzie podwodne, wojskowe statki powietrzne, czołgi, wozy i wyrzutnie rakietowe itp., są wykorzystywane w sposób ciągły do wytwarzania usług obrony narodowej. Stanowią one środki trwałe, podobnie jak te wykorzystywane w sposób ciągły przez co najmniej rok w produkcji cywilnej. Ich nabycie rejestruje się jako nakłady brutto na środki trwałe, tj. jako wydatki kapitałowe. Przedmioty jednorazowego użytku, takie jak amunicja, pociski, rakiety i bomby, traktuje się jako wojskowe rzeczowe środki obrotowe. Niektóre typy pocisków balistycznych uznaje się jednak za podstawę trwającej usługi związanej z odstraszaniem, w związku z czym spełniają one ogólne kryteria dotyczące klasyfikacji jako środki trwałe.

- 20.191. Czasem rejestracji nabycia aktywów jest moment przeniesienia praw własności aktywów. W przypadku umów długoterminowych dotyczących złożonych systemów czas rejestracji przeniesienia aktywów powinien nastąpić w momencie ich rzeczywistego dostarczenia, a nie w momencie dokonania płatności pieniężnych. Jeżeli niektóre umowy długoterminowe obejmują dodatkowo świadczenie usług, wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych powinny być rejestrowane w momencie wykonania usług rejestrowanych oddzielnie w stosunku do dostarczania aktywów.

20.192. Jeżeli sprzęt wojskowy zostaje oddany w leasing, transakcję rejestruje się zawsze jako leasing finansowy, a nie jako leasing operacyjny. Oznacza to, że rejestracja nabycia aktywów wojskowych zostaje powiązana z zacięgnięciem przypisanej umownie pożyczki przez leasingobiorcę z sektora instytucji rządowych i samorządowych. W konsekwencji płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych są rejestrowane jako obsługa długu, w tym częściowo jako spłata pożyczek, a częściowo jako odsetki.

Relacje między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a przedsiębiorstwami publicznymi

Inwestycja w udziały kapitałowe przedsiębiorstw publicznych oraz podział zysków

20.193. Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych mają bliskie relacje z przedsiębiorstwami publicznymi i jednostkami typu przedsiębiorstwo, które stanowią ich własność. Mimo tych bliskich relacji przepływy między jednostką sektora instytucji rządowych i samorządowych a kontrolowanym przez nią przedsiębiorstwem lub jednostką typu przedsiębiorstwo związane z inwestycją w udziały kapitałowe są traktowane w taki sam sposób, jak przepływy między każdym przedsiębiorstwem i jego właścicielem: inwestor przekazuje inwestycje w udziały kapitałowe do jednostki, w którą inwestuje, a jednostka, której dotyczy inwestycja, przekazuje podzielone zyski inwestorowi.

Inwestycja w udziały kapitałowe

20.194. Inwestycja w udziały kapitałowe ma miejsce, gdy podmioty gospodarcze przekazują fundusze do dyspozycji przedsiębiorstw w zamian za gwarancję późniejszych dywidend lub innego rodzaju zwrotów. Zainwestowana kwota jest określana jako udział kapitałowy i stanowi część funduszy własnych przedsiębiorstwa, które dysponuje dużym zakresem swobody w ich wykorzystywaniu. W zamian właściciele otrzymują akcje lub udziały kapitałowe w innej formie. Stanowią one prawa własności do przedsiębiorstw i jednostek typu przedsiębiorstwo oraz upoważniają ich posiadaczy do:

a) części wszelkich dywidend (lub dochodu podzielonego jednostek typu przedsiębiorstwo) wypłacanych w zależności od decyzji przedsiębiorstwa, ale nie do stałego lub określonego z góry dochodu; oraz

b) części aktywów netto przedsiębiorstwa w przypadku jego likwidacji,

a jako takie, akcje stanowią aktywa finansowe.

20.195. Ważne jest rozróżnienie między wycofaniem kapitału przez przedsiębiorstwo na rzecz jego właściciela oraz zwrotem z inwestycji w udziały kapitałowe, w szczególności dochodem uzyskanym w formie dywidend. Tylko regularne wypłaty z dochodu przedsiębiorcy rejestruje się jako dywidendy od przedsiębiorstw lub dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo. Duże i nieregularne płatności na rzecz właściciela rejestruje się jako wycofanie kapitału.

20.196. Należy ustalić kiedy płatności sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw publicznych stanowią wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych, a kiedy nabycie aktywów, a więc transakcję finansową, i odwrotnie, kiedy wypłaty na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych od przedsiębiorstw publicznych stanowią dochód tego sektora, a kiedy transakcję finansową.

Zastrzyki kapitałowe

Dotacje i zastrzyki kapitałowe

20.197. Dotacje są to transfery bieżące zwykle dokonywane regularnie z sektora instytucji rządowych i samorządowych lub sporadycznie z zagranicy na rzecz producentów, które mają na celu wpływanie na poziom ich produkcji, na ceny sprzedaży ich produkcji lub na wynagrodzenie czynników produkcji.

20.198. Duże i nieregularne płatności na rzecz przedsiębiorstw publicznych – zwane często „zastrzykami kapitałowymi” – nie są dotacjami. Są to zdarzenia mające na celu utworzenie kapitału lub dokapitalizowanie przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej będących beneficjentami, które otrzymują te środki finansowe do dyspozycji w perspektywie długoterminowej. Zgodnie z testem weryfikującym transakcję pod kątem jej klasyfikacji jako zastrzyku kapitałowego (test zastrzyku kapitałowego) zastrzyki kapitałowe stanowią transfery kapitałowe lub nabycie udziałów kapitałowych, lub też ich kombinację. Dotyczy to następujących dwóch przypadków:

a) płatność przeznaczoną na pokrycie skumulowanych, nadzwyczajnych lub przyszłych strat lub na cele polityki publicznej rejestruje się jako transfer kapitałowy. Straty nadzwyczajne są to straty o dużej wartości zarejestrowane w jednym okresie księgowym na rachunkach przedsiębiorstwa, wynikające zwykle z przeszacowania w dół aktywów bilansowych w taki sposób, że przedsiębiorstwu zagraża trudna sytuacja finansowa (ujemna wartość funduszy własnych, naruszenie wypłacalności itp.);

b) płatność, w przypadku której sektor instytucji rządowych i samorządowych działa w roli udziałowca, mając uzasadnione oczekiwania, że uzyska wystarczającą stopę zwrotu, w formie dywidend lub zysków z tytułu posiadania majątku, stanowi nabycie udziałów kapitałowych. Przedsiębiorstwo musi korzystać z dużego stopnia swobody w odniesieniu do sposobu korzystania z otrzymanych środków finansowych. Obecność inwestorów prywatnych jako strony w udzielaniu zastrzyku kapitałowego oraz podobieństwo między warunkami dla inwestorów prywatnych a inwestorami sektora instytucji rządowych i samorządowych świadczą o tym, że płatność stanowi prawdopodobnie nabycie udziałów kapitałowych.

- 20.199. W wielu przypadkach płatności dokonane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz przedsiębiorstw prywatnych mają na celu rekompensatę wcześniejszych lub przyszłych strat. Płatności sektora instytucji rządowych i samorządowych traktuje się jako nabycie udziałów kapitałowych tylko wtedy, gdy istnieją wystarczające dowody na to, że przedsiębiorstwo będzie w przyszłości rentowne oraz zdolne do wypłacania dywidend.
- 20.200. Biorąc pod uwagę, że zastrzyki kapitałowe powodują zwiększenie funduszy własnych jednostki objętej inwestycją, istnieje prawdopodobieństwo, że przyczynią się również do wzrostu udziału inwestora w kapitale tej jednostki. Dzieje się tak automatycznie w przypadku przedsiębiorstw będących w 100 % własnością publiczną, w których wartość udziałów kapitałowych odpowiada wartości ich funduszy własnych. Taki wzrost udziałów kapitałowych nie jest stosowany jako kryterium przy ustalaniu charakteru zastrzyku kapitałowego: prowadzi natomiast do zapisu na rachunku przeszacowań, jeżeli zastrzyk rejestruje się jako transfer kapitałowy, a także do zapisu w rachunkach finansowych, jeżeli zastrzyk rejestruje się jako uzupełnienie udziałów kapitałowych.

Zasady mające zastosowanie w szczególnych okolicznościach

- 20.201. Zastrzyki kapitałowe udzielane w kontekście prywatyzacji, jeżeli zgodnie z planem ma ona nastąpić w okresie krótszym niż jeden rok, rejestruje się jako transakcje na udziałach kapitałowych w kwocie nieprzekraczającej przychodów z prywatyzacji, przy czym pozostała część podlega testowi zastrzyku kapitałowego. Uznaje się wówczas, że dochody z prywatyzacji pokrywają koszty zastrzyku kapitałowego.
- 20.202. Zastrzyki kapitałowe mogą mieć formę umorzenia długów lub przejęcia długów. Zgodnie z zasadami zapisów księgowych mających zastosowanie do takich zdarzeń płatność stanowi transfer kapitałowy – z wyjątkiem prywatyzacji, w przypadku której stanowi nabycie udziałów kapitałowych – o wartości nie większej niż przychody z prywatyzacji.
- 20.203. Zastrzyki kapitałowe w naturze nie mają wpływu na wierzycelności netto/zadłużenie netto, ponieważ dostarczają aktywa niefinansowe. Jeżeli przewiduje się, że zastrzyk zapewni wystarczającą stopę zwrotu, jest on traktowany jak zmiana w strukturze jednostki instytucjonalnej (K.61), przy czym dostarczone aktywa wprowadza się do bilansu przedsiębiorstwa niefinansowego lub instytucji finansowej, zapisując je w rachunkach pozostałych zmian wolumenu aktywów. Jeżeli nie przewiduje się, że zastrzyk zapewni wystarczającą stopę zwrotu, transfer kapitałowy (dotacje na inwestycje – D.92) rejestruje się, dokonując jednocześnie równoważnego zapisu w pozycji rozdysponowanie aktywów niefinansowych (P.5 lub NP).

Operacje fiskalne

- 20.204. Operacje fiskalne są przeprowadzane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz finansowane z budżetu w drodze zwykłych procedur budżetowych. Niektóre operacje zainicjowane przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych mogą jednak wymagać interwencji podmiotów nieregulowanych ramami prawnymi dotyczącymi sektora instytucji rządowych i samorządowych, w tym przedsiębiorstw publicznych. Chociaż operacje te nie zostaną ujęte w budżecie i mogą zostać pominięte przy przeprowadzaniu zwykłych procedur kontrolnych, należy je rejestrować w ramach dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych. Wynika to z faktu, że w ESA uznaje się przypadki, w których sektor instytucji rządowych i samorządowych jest stroną główną operacji, a przedsiębiorstwo publiczne działa jako jego przedstawiciel.

Podział dochodu przedsiębiorstw publicznych

Dywidendy a wycofanie kapitału

- 20.205. Zyski z inwestycji w udziały kapitałowe w przedsiębiorstwach publicznych mogą być rejestrowane jako transakcja podziału, którą stanowią zwykle dywidendy, lub jako transakcja finansowa. Dywidendy są to dochody z tytułu własności. Środki dostępne do podziału dywidend pochodzą z dochodu przedsiębiorcy. Środki, z których wypłaca się dywidendy nie obejmują zatem dochodów ze sprzedaży aktywów ani podzielonych zysków z przeszacowania. Dywidendy wypłacane z takich środków lub oparte na nich rejestruje się jako wycofanie kapitału. Takie same podstawowe zasady mają zastosowanie do dochodu podzielonego jednostek typu przedsiębiorstwo.
- 20.206. Duże i nieregularne płatności lub płatności przekraczające roczny dochód przedsiębiorcy nazywane są superdywidendami. Są one finansowane z nagromadzonych rezerw lub ze sprzedaży aktywów oraz rejestrowane jako wycofanie kapitału odpowiadające różnicy między płatnością a dochodem przedsiębiorcy w odpowiednim okresie księgowym. W przypadku braku możliwości pomiaru dochodu przedsiębiorcy, jako wskaźnik zastępczy stosuje się zysk operacyjny ujęty w rachunkowości przedsiębiorstw.
- 20.207. Dywidendy tymczasowe rejestruje się jako dochody z tytułu własności (D.42) w stopniu, w jakim można je powiązać z narosłym dochodem przedsiębiorstwa. W praktyce muszą zostać spełnione dwa warunki:
- przedsiębiorstwo dokonujące takiej płatności udostępnia publicznie rachunki krótkookresowe oraz płatność opiera się co najmniej na dwóch kwartałach;
  - dywidenda tymczasowa powinna być proporcjonalna do dywidend wypłaconych w poprzednich latach, zgodna ze zwykłą stopą zwrotu dla udziałowca oraz odzwierciedlać tendencję wzrostu przedsiębiorstwa.

Jeżeli powyższe warunki nie są spełnione, dywidendę tymczasową rejestruje się jako zaliczkę finansową, sklasyfikowaną w pozycji pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia (F.8), do czasu określenia wyników za dany rok, biorąc pod uwagę potrzebę przeprowadzenia testu superdywidendy poprzez porównanie dywidendy tymczasowej z dochodem przedsiębiorcy za dany rok.

Podatki a wycofanie kapitału

- 20.208. Podatki mają podstawę prawną i są objęte kontrolą w ramach procedury ustawodawczej. Transakcje te, opierające się na wzajemnym porozumieniu, stanowią główne dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.209. Występują jednak rzadkie przypadki, w których transakcja opisana jako podatek w dokumentach prawnych nie jest rejestrowana jako podatek w ESA. Jednym z przykładów jest prywatyzacja pośrednia. Jeżeli publiczna spółka holdingowa sprzedaje swoje udziały kapitałowe w innym przedsiębiorstwie publicznym i przekazuje część dochodów sektorowi instytucji rządowych i samorządowych w ramach podatku albo podlega podatkowi wynikającemu z prywatyzacji i późniejszych zysków w ramach podatku od zysków kapitałowych, płatność rejestruje się jako transakcję finansową.

Prywatyzacja i nacjonalizacja

Prywatyzacja

- 20.210. Prywatyzacja polega zwykle na sprzedaży przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych akcji lub innych udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwie publicznym. Przychody z prywatyzacji nie stanowią dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych, lecz transakcję finansową rejestrowaną na rachunku finansowym, bez wpływu na deficyt/nadwyżkę sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ zdarzenie jest neutralne pod względem wartości netto oraz stanowi przeklasyfikowanie aktywów (AF.5 zamiast AF.2) w jego bilansie. Bezpośrednią sprzedaż aktywów niefinansowych, takich jak budynki i grunty zamiast całego przedsiębiorstwa, rejestruje się na rachunku kapitałowym jako rozdysponowanie środków trwałych lub niefinansowych aktywów nieprodukowanych, chyba że sprzedaż tej dokonano w ramach restrukturyzacji przedsiębiorstwa.
- 20.211. Wszystkie zakupy usług w celu zrealizowania powyższego procesu należy jednak rejestrować jako zużycie pośrednie sektora instytucji rządowych i samorządowych i przychodów z prywatyzacji nie należy pokazywać netto, czyli po wyeliminowaniu zakupu usług związanych z tym procesem. Przychody z prywatyzacji rejestruje się zatem jako wartość brutto na rachunkach finansowych.

Prywatyzacje pośrednie

- 20.212. Prywatyzacja może nastąpić w bardziej złożonej strukturze instytucjonalnej. Na przykład aktywa przedsiębiorstwa publicznego mogą zostać sprzedane przez publiczną spółkę holdingową lub inne przedsiębiorstwo publiczne kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, i wówczas wszystkie przychody lub ich część przekazuje się do sektora instytucji rządowych i samorządowych. We wszystkich przypadkach wypłatę na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych przychodów z dokonanej w taki sposób sprzedaży aktywów rejestruje się jako transakcję finansową, niezależnie od sposobu jej ujmowania w księgach podmiotów sektora instytucji rządowych i samorządowych lub ich jednostki zależnej, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby akcji i innych udziałów kapitałowych odpowiadających częściowej likwidacji aktywów spółki holdingowej. Wszelkie przychody z prywatyzacji zatrzymane przez spółkę holdingową stanowią wpływy z prywatyzacji sektora instytucji rządowych i samorządowych wniesione ponownie w formie zastrzyku kapitałowego, który poddaje się następnie testowi zastrzyku kapitałowego w celu określenia charakteru płatności.
- 20.213. Może się również zdarzyć, że publiczna spółka holdingowa lub inne przedsiębiorstwo publiczne działa jako „agencja restrukturyzacyjna”. W takim przypadku przychody ze sprzedaży mogą nie zostać wypłacone na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych, lecz zostać zatrzymane przez agencję restrukturyzacyjną w celu dokonania zastrzyku kapitałowego na rzecz innych przedsiębiorstw. Jeżeli jednostka restrukturyzacyjna, niezależnie od jej statusu prawnego, działa jako bezpośredni przedstawiciel sektora instytucji rządowych i samorządowych, jej głównym zadaniem jest restrukturyzacja i zmiana statusu własnościowego przedsiębiorstw publicznych oraz przekazywanie środków finansowych pomiędzy jednostkami. Zwykle jednostkę tę klasyfikuje się w sektorze instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli jednak jednostka restrukturyzacyjna jest spółką holdingową kontrolującą grupę jednostek zależnych i tylko niewielka część jej działalności polega na przekazywaniu środków finansowych w przedstawnym powyżej sposób, w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz do celów polityki publicznej, publiczną spółkę holdingową klasyfikuje się w jednym z sektorów działalności gospodarczej zgodnie z jej główną działalnością, a transakcje przeprowadzane w imieniu sektora instytucji rządowych i samorządowych należy rejestrować w ramach tego sektora.

Nacjonalizacja

- 20.214. Nacjonalizacja polega na przejściu przez sektor instytucji rządowych i samorządowych kontroli nad określonymi aktywami lub całym przedsiębiorstwem, zwykle w drodze nabycia większości lub wszystkich udziałów w danym przedsiębiorstwie.
- 20.215. Nacjonalizacja przybiera zwykle formę zakupu akcji: sektor instytucji rządowych i samorządowych nabywa wszystkie akcje przedsiębiorstwa lub ich część – po cenie rynkowej lub po cenie wystarczająco zbliżonej – biorąc pod uwagę zwykle praktyki rynkowe stosowane w odniesieniu do wyceny przedsiębiorstw prowadzących taką samą działalność. Transakcja odbywa się w drodze wzajemnego porozumienia, chociaż były właściciel może mieć niewielką możliwość odrzucenia oferty lub negocjowania ceny. Zakup akcji stanowi transakcję finansową, którą należy zarejestrować na rachunku finansowym.
- 20.216. W wyjątkowej sytuacji sektor instytucji rządowych i samorządowych może nabyć prawo własności do przedsiębiorstwa w drodze przejęcia własności lub konfiskaty: zmiana własności aktywów nie jest wtedy wynikiem transakcji dokonanej na podstawie wzajemnego porozumienia. Nie dokonuje się żadnej płatności na rzecz właścicieli lub, w przypadku jej dokonania, płatność ta nie odzwierciedla wartości godziwej aktywów. Różnicę między wartością rynkową nabytych aktywów a kwotą ewentualnego odszkodowania rejestruje się jako nierekompensowana konfiskata na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów.

Transakcje z bankiem centralnym

20.217. W praktyce bank centralny dokonuje dwóch rodzajów płatności na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- a) płatności dokonywanych regularnie, zwykle w formie dywidend, na podstawie bieżącej działalności banku centralnego (takiej jak zarządzanie zagranicznymi rezerwami walutowymi). Płatności te rejestruje się jako dywidendy, o ile nie przekraczają one wartości netto dochodu z działalności operacyjnej obejmującego dochody netto z tytułu własności, bez kosztów i transferów. Kwoty przekraczające tę sumę należy rejestrować jako zmniejszenie kapitału;
- b) płatności nadzwyczajnych w wyniku sprzedaży lub przeszacowania aktywów rezerwowych. Płatności te są rejestrowane jako wycofanie kapitału. Wynika to z faktu, że wartość takich aktywów wpływa na wartość zobowiązania w formie udziałów kapitałowych banku centralnego oraz na aktywa kapitałowe sektora instytucji rządowych i samorządowych. W związku z tym zyski z tytułu posiadania majątku w aktywach rezerwowych banku centralnego mają odpowiednik w aktywach kapitałowych sektora instytucji rządowych i samorządowych ze względu na zobowiązanie w formie udziałów kapitałowych banku centralnego.

Płatności od instytucji rządowych na szczeblu centralnym na rzecz banku centralnego należy rejestrować w podobny sposób, jak w przypadku innych przedsiębiorstw publicznych. Zwłaszcza w przypadku dużych płatności przeprowadza się „test zastrzyku kapitałowego” w celu określenia charakteru danej płatności.

Restrukturyzacja, łączenie i przeklasyfikowanie

20.218. W przypadku restrukturyzacji przedsiębiorstwa publicznego możliwe jest pojawienie się lub zniknięcie aktywów finansowych i zobowiązań, co odzwierciedla nowe relacje finansowe. Zmiany te rejestruje się jako zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów. Przykładem takiej restrukturyzacji jest podział przedsiębiorstwa na dwie jednostki instytucjonalne lub większą ich liczbę i utworzenie nowych aktywów finansowych i zobowiązań.

20.219. Zakup akcji i innych udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwie w ramach łączenia należy rejestrować natomiast jako transakcję finansową między przedsiębiorstwem kupującym a poprzednim właścicielem.

20.220. Wszelkie zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań niezwiązane z restrukturyzacją lub zmianami w klasyfikacji sektorowej, takie jak monetyzacja lub demonetyzacja złota, rejestruje się jako zmiany w klasyfikacji aktywów lub zobowiązań na rachunku pozostałych zmian wolumenu aktywów.

Operacje dotyczące zadłużenia

20.221. Operacje dotyczące zadłużenia mogą być szczególnie istotne w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ często służą sektorowi instytucji rządowych i samorządowych do udzielania pomocy gospodarczej innym jednostkom. Informacje dotyczące rejestracji tych operacji zawarto w rozdziale 5. W przypadku każdego umorzenia lub przejęcia długu jednej jednostki przez inną na podstawie wzajemnego porozumienia zasadą ogólną jest uznanie zaistnienia dobrowolnego transferu majątku pomiędzy tymi dwiema jednostkami. Oznacza to, że transakcją kontrpartnerską transakcji przejęcia zobowiązań lub umorzenia należności jest transfer kapitałowy. Zazwyczaj nie obserwuje się żadnego przepływu pieniężnego, co można określić jako transfer kapitałowy w naturze.

Przejęcie długu, umorzenie długu i odpisy*Przejęcie i umorzenie długu*

20.222. Przejęcie długu zachodzi w sytuacji, w której jednostka przejmuje odpowiedzialność innej jednostki za nieuregulowane zobowiązania wobec wierzyciela. Często ma to miejsce, gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych udziela gwarancji spłacenia długu innej jednostki, po czym następuje wezwanie do realizacji gwarancji lub gwarancja ta jest uruchamiana.

20.223. Gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych przejmuje dług, transakcję kontrpartnerską dla nowego zobowiązania sektora stanowi transfer kapitałowy na rzecz dłużnika. Należy szczególnie dokładnie badać przypadki, w których aktywa finansowe rejestruje się jako kontrpartnerskie. Istnieją dwie różne sytuacje:

- a) faktyczne uprzednio istniejące aktywa finansowe są nabywane na rzecz strony trzeciej, jak w przypadku gwarantowanego ubezpieczenia eksportu. W związku z tym, sektor instytucji rządowych i samorządowych rejestruje, jako transakcję kontrpartnerską jego nowego zobowiązania, nabycie aktywów finansowych, których wartość równa jest obecnej wartości oczekiwanej kwoty. Jeżeli kwota ta jest równa wartości przejętych zobowiązań, nie trzeba wprowadzać kolejnych pozycji. Jeżeli spodziewana kwota do odzyskania jest mniejsza niż wartość przejętych zobowiązań, sektor instytucji rządowych i samorządowych rejestruje transfer kapitałowy na kwotę stanowiącą różnicę między zaciągniętymi zobowiązaniami a wartością nabytych aktywów;
- b) sektor instytucji rządowych i samorządowych po prostu rejestruje należność od przedsiębiorstwa będącego beneficjentem, którym w większości przypadków jest zagrożone przedsiębiorstwo publiczne. Zwykle, ze względu na bardzo hipotetyczną wartość tej należności, nie rejestruje się jej. Ewentualne przyszłe spłaty dokonywane przez beneficjenta sektor instytucji rządowych i samorządowych rejestruje jako dochód.

- 20.224. Spłaty długów dokonywane nie w swoim imieniu są podobne do przejmowania długu, jednak jednostka dokonująca płatności nie przejmuje całego długu. Rejestrowane transakcje są podobne.
- 20.225. Umorzenie długu (lub darowanie długu) jest to wygaśnięcie lub zmniejszenie należności w drodze porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem. Wierzyciel rejestruje transfer kapitałowy do zapłacenia w wysokości umorzonej kwoty, a druga jednostka rejestruje transfer kapitałowy do otrzymania. Często zakłada się istnienie wzajemnego porozumienia pomimo braku jego formalnego ustanowienia w przypadku zrzeczenia się należności przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, tak jak w przypadku kredytów studenckich i pożyczek dla rolników.
- 20.226. Wynikiem przejmowania i umarzania długów z korzyścią dla kontrolowanego podmiotu jest wzrost wartości udziałów kapitałowych jednostki, w którą się inwestuje, co ma swoje odzwierciedlenie w rachunkach przeszacowań. Jeżeli dług podmiotu sektora instytucji rządowych i samorządowych zostaje przejęty przez inny podmiot tego sektora, podmiot, którego dług został przejęty, rejestruje dochód w formie transferu kapitałowego, nowy dług wobec przejmującej jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych lub dokonuje obu tych zapisów.
- 20.227. Przejmowanie i umarzanie długów przeprowadzane w kontekście prywatyzacji rejestruje się jako transakcje dokonywane na udziałach kapitałowych na kwotę nieprzekraczającą dochodów z prywatyzacji, a pozostałość stanowi transfer kapitałowy w celu zapewnienia neutralności zasad księgowych w zakresie sposobu przeprowadzania prywatyzacji. Prywatyzację należy przeprowadzić w ciągu jednego roku.
- 20.228. Jeżeli podmiot sektora instytucji rządowych i samorządowych będący dłużnikiem oferuje przedterminową spłatę długu poniżej wartości kwoty głównej, z uwzględnieniem zaległych odsetek, w rachunku kapitałowym zapisuje się pozycję odzwierciedlającą wpływ na wierzycelności netto/zadłużenie netto danego podmiotu sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ zakłada się przyznanie dotacji przez wierzyciela. Jeżeli dokonanie wcześniejszej spłaty wiąże się z zaplaceniem kary lub opłaty na rzecz kredytodawcy zgodnie z umową, kwotę taką rejestruje się jako dochód kredytodawcy. W przypadku papierów wartościowych wykupienie na rynku prowadzi do zapisania pozycji w rachunkach przeszacowań, chyba że dokonanie wcześniejszego wykupu zostało wymuszone na posiadaczu papierów wartościowych.
- 20.229. Różnica wartości w przypadku sprzedaży stronie trzeciej wierzycelności podmiotu sektora instytucji rządowych i samorządowych wobec innych podmiotów tego sektora prowadzi do zapisu transferu kapitałowego na rachunkach kapitałowych wpływającego na deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ charakter wierzycelności wskazuje, że pierwotną intencją było uzyskanie korzyści, a sprzedaż jest sposobem przeprowadzenia restrukturyzacji zadłużenia.
- 20.230. W związku z powyższym wydatki na transfery kapitałowe ponoszone przez podmiot sektora instytucji rządowych i samorządowych stanowią dochód dłużnika w uznaniu faktu, że jest on właściwym beneficjentem transakcji, przy czym dokonuje się zapisu w rachunku zagranicy odpowiadającego wydatkom podmiotu sektora instytucji rządowych i samorządowych będącego wierzycielem. W odniesieniu do sprzedającego wartością główną jest wartość transakcyjna zbytej wierzycelności. Wartość wierzycelności jest zapisywana na rachunkach zarówno nowego wierzyciela, jak i dłużnika, tj. odpowiednio w bilansie banku i na rachunkach zagranicy – w odniesieniu do międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, według jej zmniejszonej wartości.
- 20.231. W rzadziej występujących przypadkach, jeżeli wynegocjowane ze stroną trzecią lub z dłużnikiem chcącym odkupić swój dług dyskonto odzwierciedla jedynie zmiany w rynkowych stopach procentowych, a nie zmianę w zdolności kredytowej, to można uznać, że sektor instytucji rządowych i samorządowych będący wierzycielem działa jako zwykły inwestor. Różnica, nieuwzględniająca jakichkolwiek kar lub opłat, jest zapisywana na rachunkach przeszacowań. Można zbadać, czy spłacona kwota mogła przekroczyć wartość główną.

Przejęcie długu obejmujące transfer aktywów niefinansowych

- 20.232. Jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych chce zmniejszyć obciążenie przedsiębiorstwa publicznego wynikające z zadłużenia, oprócz przejęcia długu przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych, może on również przejąć aktywa niefinansowe, takie jak infrastruktura transportu publicznego. Przejęcie długu obejmujące transfer aktywów niefinansowych na rzecz jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych jest uznawane za dokonane w drodze wzajemnego porozumienia, i ma dokładnie taki sam wpływ na wierzycelności netto/zadłużenie netto sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak przejęcie długu: kwota transferu kapitałowego do zarejestrowania na korzyść przedsiębiorstwa jest równa kwocie przejętego długu. Nabycie aktywów niefinansowych wpływa ujemnie na wierzycelności netto (+)/zadłużenie netto (-).

Odpisanie lub przecena długu

- 20.233. Odpisanie długu (ang. debt write-off) polega na zmniejszeniu przez wierzyciela w bilansie należnej mu kwoty; zwykle ma to miejsce w momencie, w którym wierzyciel dochodzi do wniosku, że zobowiązanie dłużne nie ma żadnej wartości lub jego wartość jest niewielka, ponieważ dług nie zostanie spłacony; dłużnik jest w stanie upadłości, zniknął lub odzyskanie należności nie jest na tyle realne, aby uzasadniało poniesienie różnych kosztów. Przecena długu (ang. debt write-down) dotyczy zmniejszenia przez wierzyciela wartości bilansowej aktywów w jego bilansie.
- 20.234. Przecena i odpisanie stanowią wewnętrzne zapisy księgowe dokonywane przez wierzyciela, często nieuznawane za transakcje, ponieważ nie przeprowadza się ich w drodze wzajemnego porozumienia. Zdarza się jednak, że przecena i odpisanie nie są równoznaczne z anulowaniem należności wobec dłużnika, w związku z czym zwykle możliwe jest uchylene przeceny oraz (rzadziej) odpisania długu.

20.235. Przepena długu jako taka nie prowadzi do wprowadzenia pozycji w bilansie wierzyciela, ponieważ wartość bilansowa długu odzwierciedla już wartość rynkową danego instrumentu lub podana jest według wartości nominalnej w przypadku kredytów lub pożyczek, chyba że wartość rynkowa jest zbliżona do obniżonej wartości księgowej (jeżeli przepena zapisywana jest na rachunkach przeszacowań). Natomiast odpisanie długu prowadzi do usunięcia aktywów z bilansu wierzyciela w drodze innej zmiany wolumenu dla istniejącej kwoty – wartości głównej dla kredytów lub pożyczek oraz wartości rynkowej dla papierów wartościowych, chyba że odpisanie odzwierciedla umorzenie długu. W związku z tym w odróżnieniu od przejęcia lub umorzenia długu odpisanie i przepena nie mają żadnego wpływu na wierzycielności netto/zadłużenie netto sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Inne sposoby restrukturyzacji zadłużenia

20.236. Restrukturyzacja zadłużenia jest to porozumienie dotyczące zmiany warunków obsługi istniejącego długu, zwykle na warunki korzystniejsze dla dłużnika. Uznaje się, że instrument dłużny, który podlega restrukturyzacji, wygasa, a w jego miejsce wprowadza się nowy instrument dłużny wraz z nowymi warunkami. Jeżeli istnieje różnica w wartości między wygasłym instrumentem dłużnym a nowym instrumentem dłużnym, jest to rodzaj umorzenia długu i konieczny jest transfer kapitałowy w celu uwzględnienia tej różnicy.

20.237. Zamiana długu na udziały w kapitale własnym ma miejsce, jeżeli wierzyciel wyraża zgodę na zastąpienie należnego mu długu kapitałowym papierem wartościowym. Na przykład sektor instytucji rządowych i samorządowych może udzielić zgody przedsiębiorstwu publicznemu będącemu jego własnością na zwiększenie posiadanej przez sektor instytucji rządowych i samorządowych części udziałów kapitałowych danego przedsiębiorstwa publicznego w zamian za istniejącą pożyczkę lub kredyt. W takich okolicznościach zdarzenie to należy poddać testowi zastrzyku kapitałowego. Każda różnica wartości instrumentu dłużnego, który wygasa, i uznanych udziałów kapitałowych stanowi transfer kapitałowy rejestrowany na rachunkach przeszacowań.

20.238. Do zaległości w spłacie długu dochodzi, jeżeli dłużnik nie dokonuje płatności odsetek lub kwoty głównej. Zwykle instrument dłużny nie ulegnie zmianie, jednak wiedza na temat kwoty zaległych długów może dostarczyć ważnych informacji.

Wykupienie długu po wyższej wartości rynkowej

20.239. Nabycie długu według wartości wyższej niż wartość rynkowa, pierwotnie zwane jest pożyczką dotowaną, a później bilansowaniem długu. Oba przypadki mają przynieść korzyść, w związku z czym wymagana jest rejestracja wydatku, takiego jak transfer kapitałowy.

20.240. Do zbilansowania długu dochodzi, jeżeli dłużnik dopasowuje do instrumentów dłużnych aktywa finansowe mające takie same lub większe wpływy z tytułu obsługi długu. Nawet jeżeli dokonano transferu instrumentów objętych bilansowaniem długu do odrębnego podmiotu, pozycja brutto powinna nadal być zarejestrowana poprzez potraktowanie nowej jednostki jako jednostki pomocniczej i jej konsolidację z jednostką bilansującą dług. Jeżeli jednostka pomocnicza nie jest rezydentem, traktuje się ją jako spółkę specjalnego przeznaczenia, a transakcje dokonywane między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a tą jednostką należy traktować w sposób opisany w sekcji „Prezentacja statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych”.

20.241. Instrument dłużny wyemitowany na warunkach preferencyjnych. Nie istnieje żadna dokładna definicja pożyczek dotowanych, jednak przyjmuje się ogólnie, że mają one miejsce, jeżeli jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych udzielają pożyczek innym jednostkom w taki sposób, że umowną stopę procentową celowo wyznacza się poniżej rynkowej stopy procentowej, która w przeciwnym razie miałaby zastosowanie. Stopień preferencyjności można zwiększyć poprzez zastosowanie korzystnych dla dłużnika okresów karencji, częstotliwości dokonywania spłat i okresu pozostałego do terminu zapadalności. Ponieważ warunki pożyczek dotowanych są korzystniejsze dla dłużnika niż warunki rynkowe, które by to umożliwiały, pożyczki dotowane faktycznie obejmują transfer dokonywany przez wierzyciela na rzecz dłużnika.

20.242. Pożyczki dotowane rejestruje się według ich wartości nominalnej, tak jak ma to miejsce w przypadku innych rodzajów kredytów lub pożyczek, jednak transfer kapitałowy rejestruje się jako pozycję uzupełniającą w momencie udzielenia pożyczki na kwotę równą różnicy między wartością umowną długu a jego obecną wartością przy zastosowaniu odpowiedniej rynkowej stopy dyskontowej. Nie istnieje jedna rynkowa stopa procentowa, którą należy stosować w celu dokonania pomiaru transferu kapitałowego. Publikowana przez OECD stopa referencyjna oprocentowania rynkowego może mieć zastosowanie, jeżeli pożyczki udzieliło jedno z państw będących członkami OECD.

Bilansowanie długu i działania ratunkowe

20.243. Termin działania ratunkowe oznacza ratowanie z trudności finansowych. Jest to forma pomocy często stosowana w przypadkach, w których jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych zapewnia krótkoterminową pomoc finansową przedsiębiorstwu, aby mogło przetrwać okres trudności finansowych lub zapewnia bardziej trwały zastrzyk środków finansowych w celu udzielenia pomocy przy dokapitalizowaniu przedsiębiorstwa. Działanie ratunkowe instytucji finansowych często zwane jest finansowym bilansowaniem długu. Z działaniami ratunkowymi często wiążą się dobrze nagłośnione jednorazowe transakcje na duże kwoty, w związku z czym działania te są łatwe do zidentyfikowania.

20.244. Interwencja sektora instytucji rządowych i samorządowych może przybrać różne formy. Na przykład:

- a) sektor instytucji rządowych i samorządowych może udzielić gwarancji w zakresie określonych zobowiązań przedsiębiorstwa, któremu udziela pomocy;

- b) sektor instytucji rządowych i samorządowych może zapewnić finansowanie udziałów kapitałowych na wyjątkowo korzystnych warunkach;
- c) sektor instytucji rządowych i samorządowych może dokonać zakupu aktywów od przedsiębiorstwa, któremu udziela pomocy, po cenach wyższych niż ich rzeczywista wartość rynkowa;
- d) sektor instytucji rządowych i samorządowych może stworzyć spółkę specjalnego przeznaczenia lub inny rodzaj podmiotu prawa publicznego w celu finansowania sprzedaży aktywów lub zobowiązań należących do przedsiębiorstwa, któremu udziela się pomocy, lub w celu zarządzania sprzedażą tych aktywów lub zobowiązań.
- 20.245. Gwarancje udzielane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych podczas działania ratunkowego traktuje się jako gwarancje jednorazowe na rzecz podmiotów wykazujących trudności finansowe. Taka sytuacja zachodzi na przykład, jeżeli dany podmiot nie jest w stanie wywiązać się ze swoich zobowiązań lub ma z tym poważne trudności, w związku z ograniczoną zdolnością wypracowania środków pieniężnych lub poważnie ograniczoną zbywalnością aktywów spowodowaną zaistnieniem nadzwyczajnych zdarzeń. Zwykle prowadzi to do zarejestrowania transferu kapitałowego w momencie udzielenia gwarancji, jak gdyby wezwano do realizacji gwarancji, na całkowitą kwotę gwarantowaną lub, jeżeli są dostępne wiarygodne szacunki, na kwotę oczekiwanego wezwania, które stanowi oczekiwaną stratę sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zob. także pkt 20.256.
- 20.246. Jeżeli jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych kupują aktywa od przedsiębiorstwa, któremu udzielają pomocy, wypłacana kwota jest zwykle większa niż rzeczywista cena rynkowa danych aktywów. Zakup rejestruje się według faktycznej ceny rynkowej, a transfer kapitałowy rejestruje się na kwotę różnicy między ceną rynkową a całkowitą wypłaconą kwotą.
- 20.247. Podczas działania ratunkowego sektor instytucji rządowych i samorządowych często wykupuje kredyty lub pożyczki od instytucji finansowych po ich wartości nominalnej, a nie po ich wartości rynkowej. Mimo że kredyty lub pożyczki rejestruje się według cen nominalnych, następuje rozkład transakcji na części poprzez zarejestrowanie transferu kapitałowego i zapis na rachunkach przeszacowań. Jeżeli istnieją wiarygodne informacje, że całkowita kwota lub kwota zbliżona do całkowitej jest nie do odzyskania w przypadku niektórych kredytów lub pożyczek lub jeżeli nie istnieją żadne wiarygodne informacje dotyczące oczekiwanej straty, takie kredyty lub pożyczki uwzględnia się z wartością zerową, a transfer kapitałowy rejestruje się według ich poprzedniej wartości nominalnej.
- 20.248. Jeżeli jedynym zadaniem publicznej jednostki instytucjonalnej stworzonej przez sektor instytucji rządowych i samorządowych jest zarządzanie działaniem ratunkowym, należy ją sklasyfikować w sektorze instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli nowa jednostka ma kontynuować działalność, a działanie ratunkowe stanowi tymczasowe zadanie, klasyfikuje się ją jako jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych lub jako przedsiębiorstwo publiczne zgodnie z zasadami ogólnymi określonymi powyżej w sekcji poświęconej agencjom restrukturyzacyjnym. Jednostek nabywających aktywa finansowe od instytucji finansowych wykazujących poważne trudności finansowe w celu ich kontrolowanej sprzedaży nie można uznawać za pośredników finansowych, ponieważ nie narażają się na ryzyko. Są one sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.

Gwarancja spłaty długu

- 20.249. Gwarancja spłaty długu jest to umowa, w której gwarant zgadza się spłacić wierzyciela w przypadku nieuiszczenia należności przez dłużnika. Z punktu widzenia sektora instytucji rządowych i samorządowych udzielenie gwarancji jest formą wsparcia działalności gospodarczej niewymagającą natychmiastowych nakładów pieniężnych. Gwarancje mają znaczący wpływ na zachowanie ekonomiczne podmiotów gospodarczych poprzez zmianę warunków zaciągania i udzielania pożyczek na rynku finansowym.
- 20.250. W przypadku każdej gwarancji zaangażowane są trzy strony: kredytodawca, kredytobiorca i gwarant. Początkowo stany i przepływy w ramach kredytowego stosunku umownego rejestruje się między kredytodawcą a kredytobiorcą, natomiast po zażądaniu wypłaty z tytułu gwarancji stany i przepływy dotyczące danego gwarancyjnego stosunku umownego rejestruje się między kredytodawcą a gwarantem. W ten sposób z uruchomieniem gwarancji wiąże się rejestrowanie przepływów i zmian w bilansach dłużnika, wierzyciela i gwaranta.
- 20.251. Istnieją trzy główne rodzaje gwarancji:
- (i) gwarancje spełniające kryteria definicji instrumentów pochodnych;
  - (ii) standaryzowane gwarancje; oraz
  - (iii) gwarancje jednorazowe.

Gwarancje typu instrumenty pochodne

- 20.252. Gwarancje spełniające kryteria definicji instrumentów pochodnych są to gwarancje podlegające aktywnemu obrotowi na rynkach finansowych, takie jak swap ryzyka kredytowego. Instrument pochodny opiera się na ryzyku niespłacenia instrumentu referencyjnego i zasadniczo nie łączy się faktycznie z pojedynczym kredytem/ pożyczką lub obligacją.

20.253. W momencie uruchomienia takiej gwarancji nabywca dokonuje płatności na rzecz instytucji finansowej tworzącej instrument pochodny. Operację tę rejestruje się jako transakcję dotyczącą instrumentów pochodnych. Zmiany wartości danego instrumentu pochodnego rejestruje się jako przeszacowania. Jeżeli instrument referencyjny nie zostaje spłacony, gwarant płaci kupującemu za teoretyczną stratę według obligacji referencyjnej. Operację tę również rejestruje się jako transakcję dotyczącą instrumentów pochodnych.

Standaryzowane gwarancje

20.254. Standaryzowane gwarancje obejmują podobne rodzaje ryzyka kredytowego w odniesieniu do wielu przypadków. Nie jest możliwe dokładne oszacowanie ryzyka niespłacenia kredytu lub pożyczki, jednak jest możliwe oszacowanie, ile spośród wielu takich kredytów i pożyczek nie zostanie spłaconych. Sposób ujęcia standaryzowanych gwarancji wyjaśniono w rozdziale 5.

Gwarancje jednorazowe

20.255. Gwarancje jednorazowe występują w przypadkach, w których warunki dotyczące kredytu, pożyczki lub papieru wartościowego są na tyle szczególne, że nie jest możliwe obliczenie z jakąkolwiek dokładnością stopnia podejmowanego ryzyka związanego z daną pożyczką. Zasadniczo udzielenie gwarancji jednorazowej uznaje się za zdarzenie warunkowe i nie rejestruje się jej jako aktywa/zobowiązania finansowe w bilansie gwaranta.

20.256. W wyjątkowych przypadkach, w pewnych wyraźnie zdefiniowanych sytuacjach trudności finansowych (na przykład, jeżeli wartość funduszy własnych danego przedsiębiorstwa jest ujemna), wiążących się z bardzo dużym prawdopodobieństwem, że dojdzie do żądania wypłaty z tytułu gwarancji, gwarancje jednorazowe udzielane przedsiębiorstwom przez sektor instytucji rządowych i samorządowych traktuje się tak, jak gdyby żądania wypłaty z tytułu tych gwarancji dokonano w chwili jej udzielenia (zob. również pkt 20.245).

20.257. Uruchomienie gwarancji jednorazowej traktuje się w ten sam sposób, co przejęcie długu. Pierwotny dług jest likwidowany, a nowy powstaje między gwarantem a wierzycielem. Przejęcie długu oznacza rejestrację transferu kapitałowego na korzyść dłużnika. Transfer kapitałowy jest wyrównywany przez transakcję finansową, zobowiązanie finansowe przekazane sektorowi instytucji rządowych i samorządowych przez dane przedsiębiorstwo.

20.258. Uruchomienie gwarancji może, ale nie musi, wymagać natychmiastowej spłaty długu. Według zasady memoriałowej w odniesieniu do czasu rejestracji całkowitą kwotę przejętego długu należy zarejestrować w momencie uruchomienia gwarancji i przejęcia długu. Gwarant staje się nowym dłużnikiem, a dokonywane przez niego spłaty kwoty głównej i narosłe odsetki od kwoty przejętego długu należy rejestrować w momencie wystąpienia tych przepływów. W związku z tym, jeżeli wezwania do realizacji gwarancji wiążą się jedynie z rozliczeniem obsługi długu należnej za dany dług podczas okresu księgowego, tak jak w przypadku żądań pieniężnych, rejestruje się transfer kapitałowy w odniesieniu do rozliczonych kwot. Jeżeli obserwuje się jednak kilka kolejnych częściowych żądań, na przykład trzy razy z rzędu, i można spodziewać się kolejnych, rejestruje się przejęcie długu.

20.259. Jeżeli pierwotny dłużnik dokonuje zwrotu na rzecz gwaranta, podczas gdy zarejestrowano wydatek dotyczący wcześniejszych żądań wypłaty z tytułu gwarancji, gwarant rejestruje dochód. Jeżeli dłużnik jest kontrolowany przez gwaranta, dochód ten należy jednak poddać testowi superdywidendy; każdą nadwyżkę zwrotu ponad dochód przedsiębiorcy rejestruje się jako wycofanie kapitału.

Sekurytyzacja

Definicja

20.260. Sekurytyzacja polega na emisji papierów wartościowych na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych osiągniętych poprzez aktywa lub inne strumienie dochodu. Papiery wartościowe uzależnione od przepływów pieniężnych z aktywów nazywane są „papierami wartościowymi zabezpieczonymi aktywami” (papiery typu ABS).

20.261. W przypadku sekurytyzacji jednostka inicjująca przekazuje prawa własności do aktywów lub prawo do uzyskania określonych przyszłych przepływów jednostce sekurytyzacyjnej, która w zamian wypłaca kwotę jednostce inicjującej z własnego źródła finansowania. Taka jednostka sekurytyzacyjna często znana jest jako spółka specjalnego przeznaczenia. Jako zabezpieczenie jednostka sekurytyzacyjna uzyskuje swoje własne źródło finansowania poprzez emisję papierów wartościowych dzięki wykorzystaniu aktywów lub praw do przyszłych przepływów przeniesionych przez jednostkę inicjującą. Podstawowym problemem w zakresie rejestracji płatności dokonywanej przez jednostkę sekurytyzacyjną na rzecz jednostki inicjującej jest kwestia, czy transfer aktywów stanowi sprzedaż istniejących aktywów jednostce sekurytyzacyjnej, czy też jest sposobem zaciągnięcia pożyczki dzięki wykorzystaniu przyszłych przepływów dochodów jako zabezpieczenia.

Kryteria uznania sprzedaży

20.262. Aby sekurytyzacja została potraktowana jako sprzedaż, w bilansie sektora instytucji rządowych i samorządowych muszą istnieć zbywalne aktywa oraz całkowite przekazanie własności jednostce sekurytyzacyjnej udokumentowane poprzez przeniesienie ryzyka i korzyści związanych z danymi aktywami.

20.263. W związku z tym sekurytyzacja przyszłych przepływów dochodów, których nie uznaje się za zwrot z aktywów gospodarczych, takie jak przyszłe opłaty licencyjne za wydobycie ropy, stanowią zaciągnięcie pożyczki przez jednostkę inicjującą.

- 20.264. Jeżeli sekurytyzacja obejmuje przepływy związane z aktywami finansowymi lub niefinansowymi, ryzyko i korzyści związane z posiadaniem tych aktywów muszą być przeniesione w celu dokonania rejestracji sprzedaży.
- 20.265. Jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych zachowuje korzyści z udziału w sekurytyzacji, w postaci zachowania odroczonej ceny sprzedaży, czyli prawo do nadwyżki przepływów powyżej pierwotnej wartości sekurytyzacji lub prawo do posiadania ostatniej transzy wyemitowanej przez jednostkę sekurytyzacyjną lub uzyskaną w inny sposób, wówczas nie dochodzi do sprzedaży, a zdarzenie to stanowi zaciągnięcie pożyczki przez instytucję inicjującą.
- 20.266. Jeżeli jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, jako podmioty inicjujące, udzielają gwarancji spłaty każdego zaciągniętego przez jednostkę sekurytyzacyjną długu związanego z danymi aktywami, ryzyko z nimi związane nie zostało przeniesione. Nie doszło do sprzedaży, a zdarzenie stanowi zaciągnięcie pożyczki przez jednostkę inicjującą. Gwarancje mogą przyjmować różne formy, takie jak umowy ubezpieczeniowe, instrumenty pochodne lub klauzule o zastępowalności aktywów.
- 20.267. Jeżeli określa się, że umowa dotycząca sekurytyzacji obejmuje rzeczywistą sprzedaż zbywalnych aktywów, należy zbadać klasyfikację sektorową danej jednostki sekurytyzacyjnej. W sekcji „Definicja sektora instytucji rządowych i samorządowych” określono kryteria ustalania, czy jednostka sekurytyzacyjna jest jednostką instytucjonalną oraz czy pełni funkcję pośrednictwa finansowego. Jeżeli jednostkę sekurytyzacyjną sklasyfikowano w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, sekurytyzacja stanowi zaciągnięcie pożyczki przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli jednostkę sekurytyzacyjną klasyfikuje się jako innego pośrednika finansowego (S.125), sekurytyzacja zostanie zgłoszona jako sprzedaż aktywów: niemająca żadnego bezpośredniego wpływu na dług sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz wywierająca wpływ na deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych, jeżeli przepływy są sekurytyzowane aktywami niefinansowymi.
- 20.268. Jeżeli sektor instytucji rządowych i samorządowych zapewnia odszkodowanie w formie pieniężnej po zdarzeniu lub w innej formie, takiej jak gwarancje, zapobiegając w ten sposób przeniesieniu ryzyka, sekurytyzacja pierwotnie uważana za sprzedaż jest od tego momentu klasyfikowana jako zaciągnięcie pożyczki, przy którym dochodzi do następujących transakcji: zaciągnięcia zobowiązania i nabycia aktywów z uwzględnieniem wydatku z tytułu transferu kapitałowego, w przypadku gdy wartość zobowiązania przekracza wartość aktywów.

Rejestracja przepływów

- 20.269. Jeżeli operację sekurytyzacji rejestruje się jako zaciągnięcie pożyczki, przepływy pieniężne do jednostki sekurytyzacyjnej najpierw rejestruje się na rachunkach sektora instytucji rządowych i samorządowych i jednocześnie jako spłatę długu, zarówno odsetek, jak i kwoty głównej.
- 20.270. Jeżeli przepływy pieniężne wygasają przed amortyzacją zaciągniętego długu, pozostałe zobowiązanie jest usuwane z bilansu sektora instytucji rządowych i samorządowych poprzez pozycję pozostałe zmiany wolumenu.
- 20.271. Po całkowitym wygaśnięciu zaciągniętego długu, wszystkie pozostałe przepływy pieniężne do jednostki sekurytyzacyjnej dokonane zgodnie z umową dotyczącą sekurytyzacji są rejestrowane jako wydatek jednostki inicjującej.

Inne kwestie

Zobowiązania emerytalno-rentowe

- 20.272. Sposób traktowania systemów emerytalno-rentowych został opisany w rozdziale 17, wraz z tablicą uzupełniającą w odniesieniu do zasadniczych rachunków narodowych ESA, w której należy uwzględnić wszystkie zobowiązania dotyczące systemów emerytalno-rentowych, w tym zobowiązania emerytalno-rentowe wynikające z systemów zabezpieczenia społecznego. Uprawnienia emerytalno-rentowe z tytułu wspieranych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych niekapitałowych systemów o zdefiniowanym świadczeniu związanych z zatrudnieniem należy rejestrować wyłącznie na rachunkach uzupełniających.

Płatności ryczałtowe

- 20.273. Niekiedy jednostki mogą zapłacić sektorowi instytucji rządowych i samorządowych kwotę ryczałtową w zamian za przejęcie części ich zobowiązań emerytalno-rentowych. Takie duże, jednorazowe transakcje dokonywane są między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a inną jednostką, zwykle przedsiębiorstwem publicznym, i często wiążą się ze zmianą statusu przedsiębiorstwa lub jego prywatyzacją. Sektor instytucji rządowych i samorządowych zwykle przejmuje przedmiotowe zobowiązania w zamian za płatności gotówkowe, które służą pokryciu spodziewanego deficytu będącego konsekwencją transferu.
- 20.274. Ponieważ transakcja ta stanowi równoprawną wymianę środków pieniężnych w zamian za powstanie obowiązku będącego zobowiązaniem, z założenia nie powinna wywierać wpływu na pomiar wartości netto i finansowej wartości netto i nie powinna wpływać na zmianę wierzytelności netto/zadłużenia netto sektora instytucji rządowych i samorządowych. Zobowiązanie emerytalno-rentowe może jednak nie zostać wyszczególnione jako zobowiązanie w bilansie jednostki przekazującej lub przejmującej zobowiązania. Na przykład, gdy zobowiązania emerytalno-rentowe są przekazywane sektorowi instytucji rządowych i samorządowych, mogą one zostać włączone do systemu zabezpieczenia społecznego, w ramach którego zobowiązania nie są uznawane.

20.275. W tym kontekście płatności ryczałtowe tego rodzaju należy postrzegać jako zaliczkę na rzecz składek na ubezpieczenia społeczne. Biorąc pod uwagę różne ustalenia stosowane w praktyce i w celu uniknięcia jakichkolwiek zakłóceń przy obliczaniu niektórych agregatów, takich jak koszty pracy i opłaty obowiązkowe, kwota ryczałtowa jest rejestrowana jako zaliczka finansowa (F.8), czyli zaliczka na rzecz różnych transferów bieżących (D.75), która zostanie zarejestrowana w przyszłości proporcjonalnie do odpowiednich płatności z tytułu emerytur lub rent. W rezultacie płatność ryczałtowa nie wpływa na wierzyszalność netto/zadłużenie netto sektora instytucji rządowych i samorządowych w roku, w którym dokonuje się przekazania tych zobowiązań.

Partnerstwo publiczno-prywatne

Zakres PPP

- 20.276. Umowy partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) są to kompleksowe, długoterminowe umowy między dwiema jednostkami, z których jedna jest zazwyczaj przedsiębiorstwem (lub grupą przedsiębiorstw, prywatnych lub publicznych), zwanym podmiotem gospodarczym lub partnerem, druga zaś zwykle jest jednostką sektora instytucji rządowych i samorządowych, zwaną koncesjodawcą. Partnerstwo publiczno-prywatne powstaje wówczas, gdy przedsiębiorstwo ponosi znaczące wydatki kapitałowe na stworzenie lub odbudowanie środków trwałych, po czym wykorzystuje je i zarządza nimi w celu wytwarzania i dostarczania usług jednostce sektora instytucji rządowych i samorządowych lub wytwarzania i dostarczania usług ogółowi społeczeństwa w imieniu jednostki publicznej.
- 20.277. Po zakończeniu umowy koncesjodawca zwykle nabywa własność prawną środków trwałych. Środki trwałe są w większości przypadków charakterystyczne dla niektórych podstawowych usług publicznych, takich jak szkoły lub uniwersytety, szpitale i więzienia. Mogą one również stanowić aktywa z zakresu infrastruktury, ponieważ znaczna część dużych projektów podejmowanych w ramach PPP dotyczy świadczenia usług z zakresu transportu, łączności, użyteczności publicznej lub innego rodzaju usług zwykle określanych jako usługi w zakresie infrastruktury.
- 20.278. Ogólny opis sytuacji uwzględniającej najczęściej występujące problemy w zakresie zapisów księgowych jest następujący: przedsiębiorstwo zgadza się nabyć zestaw środków trwałych i następnie wykorzystywać te środki razem z innymi nakładami na produkcję w celu wytwarzania usług. Usługi te mogą być świadczone na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych w celu ich wykorzystania jako wkład do produkcji własnej (np. usługi konserwacji pojazdów samochodowych) albo w celu ich świadczenia na rzecz ogółu społeczeństwa w postaci usług nieodpłatnych (np. usługi edukacyjne), w odniesieniu do których podmioty sektora instytucji rządowych i samorządowych dokonują okresowych płatności w okresie obowiązywania umowy, a przedsiębiorstwo będzie oczekiwało pokrycia poniesionych kosztów i osiągnięcia dzięki tym płatnościom odpowiedniej stopy zwrotu z inwestycji.
- 20.279. Tak rozumiane umowy PPP, w ramach których koncesjodawca uiszcza na rzecz podmiotu gospodarczego opłaty za dostępność lub popyt, same w sobie stanowią umowę w sprawie zamówienia. W przeciwieństwie do innych długoterminowych umów na usługi w tym przypadku tworzy się aktywa dedykowane. Umowa PPP oznacza zatem zakup przez sektor instytucji rządowych i samorządowych usługi, którą partner wytworzył poprzez stworzenie składowiska aktywów. Umowy w ramach PPP mogą różnić się w odniesieniu do kwestii zbywania aktywów po zakończeniu umowy, wymaganego sposobu zarządzania aktywami i ich konserwacji w okresie obowiązywania umowy, ceny, jakości i wolumenu wytwarzanych usług itd.
- 20.280. W przypadku gdy przedsiębiorstwo sprzedaje usługi bezpośrednio społeczeństwu, na przykład w przypadku płatnej drogi, umowa jest traktowana raczej jako koncesja, a nie PPP. Cena jest rutynowo regulowana przez sektor instytucji rządowych i samorządowych i ustalana na poziomie, który zgodnie z przewidywaniami przedsiębiorstwa zapewni pokrycie poniesionych kosztów i osiągnięcia odpowiedniej stopy zwrotu z inwestycji. Po zakończeniu okresu obowiązywania umowy sektor instytucji rządowych i samorządowych może przejąć własność prawną i kontrolę operacyjną nad aktywami, ewentualnie nieodpłatnie.
- 20.281. W ramach umowy PPP przedsiębiorstwo nabywa środki trwałe i jest właścicielem prawnym aktywów w okresie obowiązywania umowy, w niektórych przypadkach przy wsparciu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Umowa często wymaga, aby aktywa spełniały ustanowione przez sektor instytucji rządowych i samorządowych kryteria dotyczące struktury, jakości i zdolności produkcyjnych, były wykorzystywane zgodnie z zaleceniami sektora instytucji rządowych i samorządowych w celu produkcji usług wymaganych w umowie i były utrzymywane zgodnie z normami określonymi przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych.
- 20.282. Ponadto okres użytkowania aktywów jest zwykle dużo dłuższy niż okres obowiązywania umowy, co ma na celu umożliwienie sektorowi instytucji rządowych i samorządowych sprawowania kontroli nad aktywami, ponoszenia ryzyka i uzyskiwania korzyści przez większą część okresu użytkowania aktywów. Często trudno jest więc stwierdzić, czy stroną ponoszącą większość ryzyka i uzyskującą większość korzyści jest przedsiębiorstwo czy sektor instytucji rządowych i samorządowych.

Własność ekonomiczna i alokacja aktywów

20.283. Podobnie jak w przypadku leasingu, właściciela ekonomicznego aktywów związanych z PPP określa się, oceniając, która jednostka ponosi większość ryzyka i która jednostka prawdopodobnie uzyska większość korzyści z tytułu aktywów. Takiej jednostce zostaną przypisane aktywa, a w konsekwencji nakłady brutto na środki trwałe. Główne elementy ryzyka i korzyści podlegające ocenie są następujące:

- a) ryzyko związane z budową, które obejmuje przekroczenie budżetu, ewentualne dodatkowe koszty wynikające z opóźnień w dostawie, nieprzestrzegania warunków specyfikacji lub przepisów kodeksów budowlanych oraz ryzyko dla środowiska naturalnego i inne rodzaje ryzyka, które wymagają uiszczenia płatności na rzecz stron trzecich;

- b) ryzyko dostępności, które obejmuje możliwość poniesienia dodatkowych kosztów, takich jak koszty konserwacji i finansowania, i kar, jeżeli ilość lub jakość usług nie spełniają norm określonych w umowie;
  - c) ryzyko popytu, które obejmuje możliwość, że popyt na usługi będzie wyższy lub niższy niż oczekiwano;
  - d) ryzyko wartości rezydualnej i starzenia się, które obejmuje ryzyko mniejszej wartości aktywów w stosunku do wartości oczekiwanej na zakończenie okresu obowiązywania umowy i ryzyko dotyczące stopnia, w jakim sektor instytucji rządowych i samorządowych będzie miał możliwość nabycia aktywów;
  - e) występowanie przypadków finansowania przez koncesjonodawcę lub udzielania gwarancji lub korzystnych klauzul dotyczących rozwiązania umowy, w szczególności w przypadku rozwiązania umowy z inicjatywy podmiotu gospodarczego (operatora).
- 20.284. Podmiot gospodarczy ponosi ryzyko i uzyskuje korzyści, jeżeli dochodzi do skutecznego przeniesienia ryzyka związanego z budową i ryzyka popytu lub dostępności. Finansowanie większościowe, gwarancje obejmujące większość uzyskanego finansowania lub klauzule dotyczące rozwiązania umowy gwarantujące zwrot większości kosztów poniesionych przez podmiot finansujący w przypadku rozwiązania umowy z inicjatywy podmiotu gospodarczego prowadzą do braku skutecznego przeniesienia tych rodzajów ryzyka.
- 20.285. Ponadto z uwagi na szczególny charakter umów PPP, które dotyczą kompleksowych aktywów, i w przypadku gdy ocena ryzyka i korzyści nie przynosi jednoznacznych wyników, istotną kwestią staje się rozstrzygnięcie, która jednostka wywiera decydujący wpływ na charakter składnika aktywów i w jaki sposób określa się warunki dotyczące usług wytwarzanych przy pomocy tego składnika aktywów, a w szczególności:
- a) stopień, w jakim sektor instytucji rządowych i samorządowych kontroluje strukturę, jakość, wielkość i utrzymanie aktywów;
  - b) stopień, w jakim sektor instytucji rządowych i samorządowych jest w stanie mieć wpływ na świadczone usługi, jednostki, na rzecz których świadczone są usługi, oraz ceny świadczonych usług.
- 20.286. Postanowienia każdej umowy PPP należy ocenić w celu podjęcia decyzji dotyczącej tego, która jednostka jest właścicielem ekonomicznym. Ze względu na złożoność i różnorodność PPP należy rozważyć wszystkie fakty i okoliczności związane z każdą umową, a następnie wybrać sposoby zapisów księgowych, które najlepiej odzwierciedlają relacje gospodarcze leżące u jej podstaw.

Kwestie dotyczące zapisów księgowych

- 20.287. Jeżeli dane przedsiębiorstwo zostaje uznane za właściciela ekonomicznego i jeżeli – jak powszechnie ma to miejsce – sektor instytucji rządowych i samorządowych przejmuje własność prawną i ekonomiczną na zakończenie okresu obowiązywania umowy bez uiszczenia wyraźnie określonej płatności, transakcja jest rejestrowana w ramach nabycia aktywów przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Ogólne podejście polega na stopniowym gromadzeniu należności finansowych przez ten sektor i stopniowym gromadzeniu odpowiadających tym należnościom zobowiązań przez przedsiębiorstwo w taki sposób, by ich wartość była równa przewidywanej rezydualnej wartości aktywów na zakończenie okresu obowiązywania umowy. Wdrożenie tego podejścia wymaga przekształcenia istniejących transakcji pieniężnych lub stworzenia nowych transakcji przy wykorzystaniu założeń dotyczących przewidywanych wartości aktywów i stóp procentowych. Oznacza to, w przypadku gdy aktywa PPP znajdują się poza bilansem sektora, podzielenie na części płatności związanych z PPP, odnoszących się do elementu odpowiadającego nabyciu aktywów finansowych.
- 20.288. Alternatywne podejście polega na rejestrowaniu zmiany własności prawnej i ekonomicznej na zakończenie okresu obowiązywania umowy jako transferu kapitałowego w naturze. Podejście oparte na transferze kapitałowym nie odzwierciedla równie dobrze uwarunkowań ekonomicznych leżących u podstaw danego procesu, ale ograniczenia w dostępie do danych, niepewność w odniesieniu do przewidywanej wartości rezydualnej aktywów i postanowienia umowne umożliwiające wykorzystanie różnych opcji przez obydwie strony sprawiają, że podejście oparte na transferze kapitałowym uznaje się za najostrożniejsze.
- 20.289. Inny istotny problem pojawia się wtedy, gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych zostaje uznany za właściciela ekonomicznego aktywów, ale nie dokonuje sprecyzowanej płatności na początku okresu obowiązywania umowy. W celu dokonania nabycia konieczne jest stworzenie transakcji. Najczęstszą sugestią jest dokonanie nabycia poprzez przypisanie umownie leasingu finansowego, ze względu na jego podobieństwo do faktycznego leasingu finansowego. Zastosowanie tej metody jest jednak uzależnione od określonych postanowień umowy, sposobu ich interpretacji i ewentualnie innych czynników. Na przykład kredyt lub pożyczka mogłyby zostać przypisane umownie i faktyczne płatności sektora instytucji rządowych i samorządowych dla przedsiębiorstwa, jeżeli występują, mogłyby zostać przekształcone w taki sposób, by część każdej płatności stanowiła spłatę tego kredytu lub pożyczki. Jeżeli nie występują faktyczne płatności sektora instytucji rządowych i samorządowych, w odniesieniu do płatności stanowiących spłatę kredytu lub pożyczki można stworzyć transakcje niepieniężne. Innym sposobem uiszczenia przez sektor instytucji rządowych i samorządowych płatności za składnik aktywów może być operacyjna przedpłata leasingowa, jeżeli leasing operacyjny lub wartości niematerialne lub prawne odnoszące się do prawa przedsiębiorstwa do dostępu do aktywów w celu produkcji usług zostały przypisane umownie.

20.290. Inny istotny problem dotyczy pomiaru produkcji. Niezależnie od decyzji podjętych w odniesieniu do tego, która jednostka jest właścicielem ekonomicznym aktywów w okresie obowiązywania umowy, i dotyczących sposobu ich ostatecznego nabycia przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, należy zwrócić szczególną uwagę na kwestię właściwego pomiaru produkcji. Możliwe jest dokonanie wyboru spośród kilku opcji, a ich stosowność zależy od konkretnej sytuacji i dostępności danych. Trudność pojawia się wtedy, gdy sektor instytucji rządowych i samorządowych zostaje uznany za właściciela ekonomicznego aktywów, ale aktywa są wykorzystywane przez przedsiębiorstwo w celu produkcji usług. Pożądane jest przedstawienie wartości usług kapitałowych jako kosztu produkcji poniesionego przez przedsiębiorstwo, ale może się to wiązać z koniecznością umownego przypisania leasingu operacyjnego, co z kolei może wiązać się z koniecznością przekształcenia faktycznych transakcji lub stworzenia transakcji niepieniężnych w celu identyfikacji płatności leasingowych. Rozwiązanie alternatywne polega na przedstawieniu kosztu usług kapitałowych w rachunku produkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych, przy jednoczesnym klasyfikowaniu produkcji globalnej sektora w taki sam sposób, jak ma to miejsce w przypadku produkcji globalnej przedsiębiorstwa, aby łączna produkcja globalna w gospodarce była prawidłowo klasyfikowana.

Transakcje z organizacjami międzynarodowymi i ponadnarodowymi

20.291. Transakcje, które odbywają się między jednostkami będącymi rezydentami a organizacjami międzynarodowymi lub ponadnarodowymi są klasyfikowane w sektorze zagranica.

20.292. Przykładem takich transakcji są transakcje przeprowadzane między rezydentami nienależącymi do sektora instytucji rządowych i samorządowych a instytucjami Unii Europejskiej, w których te dwie strony są uznawane za główne strony transakcji, nawet jeżeli jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych odgrywają w nich rolę pośrednika w przekazywaniu środków finansowych. Rejestrowanie głównych transakcji odbywa się bezpośrednio między oboma stronami i nie wpływa na sektor instytucji rządowych i samorządowych. Udział sektora instytucji rządowych i samorządowych jest rejestrowany jako transakcja finansowa (F.89).

20.293. Sposób rejestrowania określonych transakcji między rezydentami krajowym a instytucjami Unii Europejskiej został określony poniżej w odniesieniu do różnych kategorii:

a) podatki: niektóre podatki od produktów, takie jak cła importowe i akcyza, są do zapłacenia instytucjom Unii Europejskiej lub innym organizacjom ponadnarodowym. Dzielą się one na trzy kategorie:

1) podatki do zapłacenia bezpośrednio, takie jak w przeszłości podatek Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali nakładany na podmioty prowadzące działalność górnictwą i zajmujące się produkcją żelaza i stali, które są rejestrowane bezpośrednio;

2) podatki pobierane przez rządy krajowe działające jako pośrednicy w imieniu instytucji Unii Europejskiej lub innej organizacji ponadnarodowej, ale które zostały uznane za podatki do zapłacenia bezpośrednio przez producentów będących rezydentami. Przykładem są podatki od importowanych produktów rolnych, pieniężne kwoty wyrównawcze nakładane na towary importowane i eksportowane, opłaty nakładane na produkcję cukru i podatki od izoglukozy, podatki od nadprodukcji mleka i zbóż powyżej ustalonych limitów oraz cła nakładane w oparciu o zintegrowaną taryfę Wspólnot Europejskich. Pozycje te są rejestrowane jako transakcje dokonywane bezpośrednio między producentami a organizacjami ponadnarodowymi, a pośrednicząca rola sektora instytucji rządowych i samorządowych rejestrowana jest jako transakcja finansowa;

3) należności z tytułu VAT w każdym państwie członkowskim. Są one rejestrowane przez rządy krajowe jako kwoty do otrzymania, wraz z kwotami, które państwa członkowskie przekazują Unii Europejskiej, zarejestrowanymi jako transfery bieżące (D.76). Termin rejestracji transferu z sektora instytucji rządowych i samorządowych przypada na moment dokonywania płatności;

b) dotacje: wszelkie dotacje do zapłacenia bezpośrednio przez organizacje ponadnarodowe producentom będącym rezydentami są rejestrowane jako dotacje do zapłacenia bezpośrednio przez organizację ponadnarodową, a nie przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych będącą rezydentem. Dotacje do zapłacenia producentom będącym rezydentami i przekazywane za pośrednictwem jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych działających w charakterze pośrednika są podobnie rejestrowane jako transakcje dokonywane bezpośrednio między głównymi stronami, ale w odniesieniu do nich tworzone są również pozycje w pozostałych kwotach do otrzymania/zapłacenia (F.89) w rachunkach finansowych sektora instytucji rządowych i samorządowych;

c) różne transfery bieżące: składki wpłacane przez państwa członkowskie do budżetu Unii Europejskiej z tytułu płatności trzeciego i czwartego rodzaju, mających na celu zapewnienie Unii Europejskiej zasobów własnych. Trzeci rodzaj zasobów jest obliczany poprzez zastosowanie stawki zryczałtowanej do podatku VAT w każdym państwie członkowskim. Czwarty rodzaj zasobów jest oparty na dochodzie narodowym brutto każdego państwa członkowskiego. Płatności te są uznawane za obowiązkowe transfery od rządów do Unii Europejskiej. Klasyfikuje się je jako różne transfery bieżące i rejestruje w momencie dokonywania płatności;

d) bieżąca współpraca międzynarodowa: większość innych transferów bieżących, pieniężnych lub w naturze, między sektorem instytucji rządowych i samorządowych a jednostkami niebędącymi rezydentami, włączając organizacje międzynarodowe, jest klasyfikowana jako bieżąca współpraca międzynarodowa. Obejmuje ona bieżącą pomoc dla krajów rozwijających się, wynagrodzenia do zapłacenia nauczycielom, doradcom i innym pracownikom sektora instytucji rządowych i samorządowych zaangażowanym w działalność za granicą itp. Jedną z cech charakterystycznych bieżącej współpracy międzynarodowej jest to, że składają się na nią transfery dokonywane dobrowolnie;

- e) transfery kapitałowe: dotacje na inwestycje pieniężne lub w naturze oraz inne transfery kapitałowe, szczególnie przeprowadzane jako transakcja kontrpartnerska umorzenia długu lub przejęcia długu, mogą być do zapłacenia na rzecz organizacji międzynarodowych lub ponadnarodowych lub do otrzymania od tych organizacji;
- f) transakcje finansowe: niektóre transakcje finansowe, zazwyczaj kredyty lub pożyczki, mogą zostać zarejestrowane po ich udzieleniu przez organizacje międzynarodowe, takie jak Bank Światowy i Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych w kapitał organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych innych niż Międzynarodowy Fundusz Walutowy są klasyfikowane jako pozostałe udziały kapitałowe (F.519), chyba że nie ma możliwości ich spłaty – w takim przypadku klasyfikowane są one jako bieżąca współpraca międzynarodowa.
- 20.294. Instytucje Unii Europejskiej przeprowadzają istotne transfery bieżące i kapitałowe za pośrednictwem funduszy strukturalnych, takich jak Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Fundusz Spójności. Beneficjentami końcowymi tych transferów mogą być jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych lub jednostki nienależące do tego sektora.
- 20.295. Dotacje wypłacane z funduszy strukturalnych często wiążą się ze współfinansowaniem, w ramach którego Unia Europejska wspólnie finansuje inwestycję podjętą przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Możliwe jest łączne występowanie płatności zaliczkowych, okresowych i końcowych, które mogą być przekazywane za pośrednictwem co najmniej jednej jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych będące rezydentami mogą również dokonywać płatności zaliczkowych w odniesieniu do przewidywanych wpływów z Unii Europejskiej.
- 20.296. W przypadku gdy beneficjentami są jednostki nienależące do sektora instytucji rządowych i samorządowych, wszelkie płatności dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych jako zaliczka w odniesieniu do wpływów gotówkowych z Unii Europejskiej są rejestrowane jako transakcje finansowe w rubryce pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia. Jeżeli w przypadku transakcji niefinansowej wystąpił punkt rejestracji na bazie memoriałowej, kontrpartnerem transakcji finansowej jest Unia Europejska, w innym wypadku jest nim beneficjent. Wpisy na rachunkach w pozycjach kwot do otrzymania/zapłacenia są dokonywane w momencie uiszczenia płatności pieniężnej.
- 20.297. Rejestracji transferów dotyczących współfinansowanych wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych dokonuje się w momencie zatwierdzenia przez Unię Europejską.
- 20.298. W pewnych okolicznościach wysokość zaliczek sektora instytucji rządowych i samorządowych może przekroczyć dopuszczalną kwotę określoną w ramach procesu zatwierdzenia. Jeżeli beneficjent jest w stanie zwrócić nadwyżkę jaką posiada on w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych, dokonany zostaje wpis w pozycji pozostałe kwoty do zapłacenia, jaką posiada on w odniesieniu do sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli beneficjent nie jest w stanie zwrócić tej nadwyżki, rejestrowany jest transfer kapitałowy z sektora instytucji rządowych i samorządowych, co powoduje anulowanie pozycji pozostałe kwoty do zapłacenia.
- 20.299. Jeżeli beneficjentami są jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych, dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych są przesuwane w taki sposób, by były zgodne z terminem rejestracji wydatków, co stanowi odejście od ogólnych zasad dotyczących czasu rejestracji takich transferów. Jeżeli między momentem poniesienia wydatków przez sektor instytucji rządowych i samorządowych a otrzymaniem przez niego płatności pieniężnej następuje znaczne opóźnienie czasowe, dochody mogą zostać zarejestrowane po złożeniu wniosku do Unii Europejskiej; może to mieć miejsce wyłącznie w następujących przypadkach: wiarygodne informacje dotyczące czasu poniesienia wydatków nie są dostępne, kwoty są znaczne lub opóźnienie czasowe między poniesieniem wydatku a złożeniem wniosku jest niewielkie.
- 20.300. Wszystkie płatności zaliczkowe z Unii Europejskiej na rzecz jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych jako beneficjentów ostatecznych dokonywane w momencie rozpoczęcia programów wieloletnich są rejestrowane jako zaliczki finansowe.

Pomoc rozwojowa

- 20.301. Sektor instytucji rządowych i samorządowych udziela pomocy innym państwom poprzez udostępnianie kredytów i pożyczek o stopie procentowej, która z zamierzenia jest niższa niż rynkowa stopa procentowa w odniesieniu do pożyczki obciążonej porównywalnym poziomem ryzyka (pożyczki dotowane opisane w sekcji „Kwestie dotyczące zapisów księgowych związane z sektorem instytucji rządowych i samorządowych”, „Operacje dotyczące zadłużenia”) lub dotacji pieniężnych i w naturze.
- 20.302. Rejestrowanie pomocy międzynarodowej świadczonej za pośrednictwem dotacji w naturze, takich jak dostawy zapasów żywności, często stwarza trudności. Ceny towarów lub usług dostarczanych w naturze, takich jak zapasy żywności, mogą być całkowicie inne w państwie otrzymującym niż ceny w państwie będącym donatorem. Zgodnie z ogólną zasadą wartość darowizny przekazywanej beneficjentowi należy uznać za równą kosztom udzielenia pomocy beneficjentowi. Wynika z tego, że przy obliczaniu wartości darowizny za podstawę należy przyjąć ceny w państwie będącym donatorem. Poza kosztami związanymi z samymi towarami lub usługami należy uwzględnić wszystkie koszty dodatkowe możliwe do powiązania z dostarczeniem towarów lub usług, takie jak koszty transportu do innego państwa, koszty dostawy wewnątrz tego państwa, koszty związane z zatrudnieniem w sektorze instytucji rządowych i samorządowych państwa będącego donatorem w celu przygotowania wysyłek lub nadzoru nad ich dostawą, ubezpieczenie itd.

SEKTOR PUBLICZNY

20.303. Sektor publiczny składa się z sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz przedsiębiorstw publicznych. Elementy składowe sektora publicznego występują już w głównej strukturze sektorowej systemu i mogą zostać przekształcone w celu zestawienia rachunków sektora publicznego. Dokonuje się tego poprzez zestawienie podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych z publicznymi podsektorami sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych.

Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	INKgd	Gospodarstwa domowe
Sektor publiczny	Sektor publiczny	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Sektor prywatny
Sektor prywatny	Sektor prywatny			

20.304. Instytucje finansowe publiczne można w dalszej kolejności podzielić na bank centralny i inne instytucje finansowe publiczne, które można w stosownych przypadkach podzielić dalej na podsektory instytucji finansowych.

Tablica 20.2 – Sektor publiczny i jego podsektory

Sektor instytucji rządowych i samorządowych				Przedsiębiorstwa publiczne		
Instytucje rządowe na szczeblu centralnym	Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym	Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym	Zabezpieczenie społeczne	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne	Instytucje finansowe publiczne	
					Bank centralny	Inne instytucje finansowe publiczne

20.305. Rachunki sektora publicznego mogą być sporządzone zgodnie ze schematem i sekwencją rachunków ESA i zasadniczo zarówno wersje skonsolidowane, jak i wersje nieskonsolidowane, są przydatne z analitycznego punktu widzenia. Prezentacje alternatywne, takie jak skonsolidowane i nieskonsolidowane ekwiwalenty prezentacji statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych opisane we wcześniejszej części niniejszego rozdziału, są również przydatne.

20.306. Wszystkie jednostki instytucjonalne uwzględnione w sektorze publicznym są jednostkami będącymi rezydentami kontrolowanymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych bezpośrednio lub pośrednio poprzez jednostki sektora publicznego w ujęciu łącznym. Kontrola nad danym podmiotem oznacza zdolność do określania ogólnej polityki takiego podmiotu. Kwestia ta została opisana bardziej szczegółowo poniżej.

20.307. Rozróżnienia między jednostką sektora publicznego stanowiącą część sektora instytucji rządowych i samorządowych a przedsiębiorstwem publicznym, dokonuje się w oparciu o test producentów rynkowych/nierynkowych zgodnie z opisem zawartym w rozdziale 3 i powyżej. Nierynkowe jednostki sektora publicznego są klasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, a jednostki rynkowe sektora publicznego są klasyfikowane jako przedsiębiorstwa publiczne. Jedyny wyjątek od tej ogólnej zasady dotyczy niektórych instytucji finansowych obsługujących sektor finansowy lub sprawujących nad nim nadzór, które są klasyfikowane jako instytucje finansowe publiczne niezależnie od tego, czy są rynkowe czy nierynkowe.

20.308. Forma prawna podmiotu nie wskazuje na jego klasyfikację sektorową. Na przykład niektóre utworzone na mocy prawa przedsiębiorstwa sektora publicznego mogą być jednostkami nierynkowymi i w związku z tym mogą zostać sklasyfikowane w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, a nie w sektorze przedsiębiorstw publicznych.

Kontrola sektora publicznego

20.309. Kontrola nad jednostką sektora publicznego będącą rezydentem oznacza zdolność do określania ogólnej polityki tej jednostki. Może się to odbywać za pośrednictwem bezpośrednich praw pojedynczej jednostki sektora publicznego lub zbiorowych praw wielu takich jednostek. Należy rozważyć następujące czynniki wskazujące na występowanie kontroli:

- a) prawa do powoływania, zgłaszania sprzeciwu lub odwoływania w odniesieniu do większości kadry urzędniczej wyższego szczebla, członków zarządu itd. Prawa do powoływania, odwoływania, zatwierdzania lub zgłaszania sprzeciwu wobec większości członków zarządu danego podmiotu są wystarczające do stwierdzenia występowania kontroli. Prawa te mogą przysługiwać bezpośrednio jednej jednostce sektora publicznego lub pośrednio poprzez jednostki sektora publicznego w ujęciu łącznym. Jeżeli kontrolę nad powoływaniem pracowników z pierwszej grupy sprawuje sektor publiczny, ale ich późniejsza wymiana nie jest objęta tą kontrolą, podmiot pozostaje częścią sektora publicznego dopóty, dopóki powołanie większości członków zarządu nie podlega kontroli;

- b) prawa do powoływania, zgłaszania sprzeciwu lub odwoływania w odniesieniu do kluczowego personelu. Jeżeli kontrola nad ogólną polityką faktycznie zależy od wpływowych członków zarządu, takich jak prezes, dyrektor generalny i dyrektor finansowy, wówczas większe jest znaczenie uprawnień do powoływania, zgłaszania sprzeciwu lub odwoływania w odniesieniu do tych pracowników;
  - c) prawa do powoływania, zgłaszania sprzeciwu lub odwoływania w odniesieniu do większości osób zajmujących stanowiska związane z najważniejszymi komitetami podmiotu. Jeżeli kluczowe czynniki ogólnej polityki, takie jak wypłacanie wynagrodzeń pracownikom wyższego szczebla i strategia działalności gospodarczej, są przekazywane podkomitetom, prawa do powoływania, zgłaszania sprzeciwu lub odwoływania w odniesieniu do dyrektorów tych podkomitetów stanowią czynnik decydujący o kontroli;
  - d) posiadanie większości głosów. Fakt ten zwykle decyduje o kontroli, jeżeli decyzje są podejmowane zgodnie z zasadą jeden udział – jeden głos. Udziały mogą być posiadane w sposób bezpośredni lub pośredni, wraz z udziałami będącymi w posiadaniu wszystkich jednostek sektora publicznego w ujęciu łącznym. Jeżeli decyzje nie są podejmowane zgodnie z zasadą jeden udział – jeden głos, sytuację należy przeanalizować w celu sprawdzenia, czy sektor publiczny dysponuje większością głosów;
  - e) prawa przysługujące na mocy udziałów i opcji specjalnych. Złote akcje lub udziały specjalne były kiedyś powszechnie stosowane w sprywatyzowanych przedsiębiorstwach i stosowane są w niektórych spółkach specjalnego przeznaczenia. W niektórych przypadkach dają one podmiotom sektora publicznego pewne prawa rezydualne służące zabezpieczeniu interesów; prawa te mogą mieć charakter stały lub ograniczony w czasie. Istnienie takich udziałów nie stanowi samo w sobie wskaźnika kontroli, ale musi zostać dokładnie przeanalizowane, szczególnie w odniesieniu do okoliczności, w których można się powoływać na te uprawnienia. Jeżeli te uprawnienia wpływają na bieżącą ogólną politykę danego podmiotu, będą miały one znaczenie przy podejmowaniu decyzji dotyczących klasyfikacji. W innych przypadkach będą one stanowiły uprawnienia zastrzeżone mogące być źródłem praw do kontrolowania ogólnej polityki w sytuacjach nadzwyczajnych itp.; jeżeli uprawnienia te nie wpływają na istniejącą politykę, uznaje się je za nieistotne, chociaż ich wykorzystanie zwykle powoduje uruchomienie natychmiastowego przeklasyfikowania. Istnienie opcji zakupu udziałów w odniesieniu do podmiotów sektora publicznego w niektórych okolicznościach stanowi podobną sytuację, wobec czego konieczne jest przeprowadzenie oceny, czy uprawnienia do realizowania opcji wpływają na ogólną politykę podmiotu;
  - f) prawa do kontroli za pośrednictwem umów. Jeżeli cała sprzedaż danego podmiotu skierowana jest do jednego podmiotu sektora publicznego lub zbioru podmiotów sektora publicznego, istnieje pewien zakres wywierania dominującego wpływu, który można określić jako kontrolę. Obecność innych klientów lub możliwość posiadania innych klientów wskazuje na to, że podmiot nie jest kontrolowany przez jednostki sektora publicznego. Jeżeli za sprawą wpływu wywieranego przez sektor publiczny podmiot ma ograniczony dostęp do klientów sektora niepublicznego, sytuacja taka wskazuje na występowanie kontroli ze strony sektora publicznego;
  - g) prawa do kontroli wynikające z umów/pozwolenia na zaciągnięcie pożyczki. Kredytodawcy często narzucają kontrolę jako warunek udzielania kredytów lub pożyczek. Jeżeli sektor publiczny narzuca kontrolę poprzez udzielanie kredytów lub pożyczek lub w celu ochrony przed ryzykiem związanym z gwarancjami, przy czym kontrola jest bardziej rygorystyczna niż kontrola, której podmiot sektora prywatnego podlega zwykle ze strony banku, sytuacja taka stanowi wskaźnik kontroli. Sytuacja, w której podmiot jest zobowiązany do uzyskania pozwolenia od sektora publicznego na zaciągnięcie pożyczki, wskazuje na występowanie kontroli;
  - h) kontrola za pośrednictwem nadmiernych regulacji. Jeżeli regulacje są tak ścisłe, że skutecznie narzucają przedsiębiorstwu stosowanie określonej ogólnej polityki, stanowi to formę kontroli. Organy publiczne mogą w niektórych przypadkach silnie angażować się w proces regulacyjny, szczególnie w obszarach takich jak monopole i sprywatyzowana infrastruktura publiczna, w których obecny jest element usług publicznych. Zaangażowanie regulacyjne może występować w istotnych obszarach, takich jak ustalanie cen, bez przekazywania przez podmiot kontroli nad ogólną polityką. Podobnie wybór dotyczący wejścia do silnie regulowanego środowiska lub prowadzenia w nim działalności wskazuje na to, że podmiot nie podlega kontroli;
  - i) inne. Kontrola może również wynikać z uprawnień lub praw ustawowych zawartych w akcie założycielskim podmiotu i może wiązać się na przykład z ograniczaniem działalności, celów i aspektów operacyjnych, zatwierdzaniem budżetu lub uniemożliwianiem wprowadzania przez podmiot zmian w jego akcie założycielskim i samorozwiązania, zatwierdzaniem dywidend lub kończeniem relacji z sektorem publicznym. Podmiot, który jest w całości lub prawie w całości finansowany przez sektor publiczny, uważa się za podlegający kontroli, jeżeli kontrole dotyczące tego strumienia finansowania są wystarczająco restrykcyjne, aby możliwe było narzucenie ogólnej polityki w tym obszarze.
- 20.310. Każdy przypadek w zakresie klasyfikacji należy oceniać w oparciu o jego własną charakterystykę i niektóre spośród tych wskaźników mogą być niewłaściwe w odniesieniu do indywidualnego przypadku. Niektóre wskaźniki, takie jak te określone w pkt 20.309 lit. a), c) i d), same w sobie wystarczają do ustalenia występowania kontroli. W odniesieniu do innych przypadków kilka wskaźników łącznie może wskazywać na występowanie kontroli.

Banki centralne

- 20.311. Banki centralne z reguły uznaje się za instytucje finansowe publiczne, nawet w przypadku, gdy ich wyłącznym lub większościowym właścicielem prawnym jest podmiot nienależący do sektora instytucji rządowych i samorządowych. Uznaje się je za przedsiębiorstwa publiczne ze względu na fakt, że sektor instytucji rządowych i samorządowych jest ich właścicielem ekonomicznym lub sprawuje nad nimi kontrolę w inny sposób.

- 20.312. Bank centralny jest pośrednikiem finansowym, którego działalność podlega szczególnym przepisom prawa i który podlega ogólnej kontroli sektora instytucji rządowych i samorządowych, reprezentującego interes narodowy, mimo że bank centralny cieszy się duży stopniem autonomii lub niezależności w odniesieniu do prowadzenia swojej głównej działalności (w szczególności polityki monetarnej). W tym kontekście kluczową kwestią jest rozpoznanie głównej funkcji banku centralnego i prowadzonej przez niego działalności – polegającej na zarządzaniu krajowymi aktywami rezerwowymi, emitowaniu krajowej waluty i prowadzeniu polityki monetarnej – nie zaś jego statusu prawnego. Sektorowi instytucji rządowych i samorządowych często przysługuje formalne prawo do dochodów z likwidacji.
- 20.313. Z uwagi na istnienie takiego korzystnego udziału lub z uwagi na rolę sektora instytucji rządowych i samorządowych sprawowanie przez sektor własności nad udziałami kapitałowymi banku centralnego – lub przynajmniej nad aktywami rezerwowymi, którymi zarządza bank centralny – jest uznawane w rachunkach narodowych za własność ekonomiczną nawet w sytuacjach, w których nie występuje własność prawna.

Publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo

- 20.314. Publiczne jednostki typu przedsiębiorstwo nie posiadają cech prawnych charakterystycznych dla niezależnych przedsiębiorstw, ale zachowują się w sposób wystarczająco odmienny od swoich właścicieli i wystarczająco zbliżony do zachowania podmiotów należących do sektora przedsiębiorstw niefinansowych lub sektora instytucji finansowych, by zostać uznane za jednostki instytucjonalne.
- 20.315. Działalność jednostki typu przedsiębiorstwo musi być wydzielona, przy zapewnieniu dostatecznej ilości informacji umożliwiających sporządzenie pełnego zestawu rachunków (zob. pkt 2.13 lit. f)), i musi stanowić działalność charakterystyczną dla jednostek rynkowych.

Spółki specjalnego przeznaczenia i spółki niebędące rezydentami

- 20.316. Podmioty sektora publicznego mogą tworzyć lub wykorzystywać spółki specjalnego przeznaczenia (SSP) lub spółki celowe. Takie jednostki często nie zatrudniają pracowników lub nie dysponują aktywami niefinansowymi, a ich fizyczne istnienie ogranicza się często do „skrzynki na listy” potwierdzającej miejsce ich rejestracji. Mogą być one rezydentami na innym terytorium.
- 20.317. W odniesieniu do spółek specjalnego przeznaczenia utworzonych przez sektor publiczny konieczne jest przeprowadzenie badania w celu sprawdzenia, czy dysponują one uprawnieniami do samodzielnego funkcjonowania, czy są ograniczane w swojej działalności i czy ponoszą ryzyko i czerpią korzyści związane z aktywami i zobowiązaniami znajdującymi się w ich posiadaniu. Jeżeli jednostki nie spełniają tych kryteriów, nie są uznawane za oddzielne jednostki instytucjonalne i, jeżeli są rezydentami, są włączane do jednostki sektora publicznego, która je utworzyła. Jeżeli nie są rezydentami, uznaje się je za część sektora zagranica, a wszelkie zawierane przez nie transakcje są rejestrowane poprzez jednostkę sektora publicznego, która je utworzyła.
- 20.318. Niebędące rezydentami międzynarodowe wspólne przedsięwzięcia pomiędzy sektorami instytucji rządowych i samorządowych, w których żadna ze stron nie sprawuje kontroli nad podmiotem, są przydzielane do sektorów instytucji rządowych i samorządowych jako umowne jednostki będące rezydentami.

Wspólne przedsięwzięcia

- 20.319. Jednostki sektora publicznego i prywatnego mogą przystąpić do wspólnego przedsięwzięcia, co skutkuje utworzeniem jednostki instytucjonalnej. Jednostka ta może zawierać umowy we własnym imieniu oraz pozyskiwać środki finansowe na własne potrzeby. Jednostkę alokuje się do sektora publicznego lub prywatnego w zależności od tego, która strona sprawuje nad nią kontrolę.
- 20.320. W praktyce w większości wspólnych przedsięwzięć sprawuje się wspólną kontrolę. Jeżeli jednostka jest sklasyfikowana jako nierynkowa, umownie przypisuje się ją do sektora instytucji rządowych i samorządowych, ponieważ zachowuje się ona w taki sam sposób, jak jednostka sektora instytucji rządowych i samorządowych. Jeżeli jednostka jest sklasyfikowana jako producent rynkowy, a kontrola jest równomiernie podzielona, jednostkę dzieli się na pół – jedna jej połowa zostaje przypisana do sektora publicznego, druga zaś do sektora prywatnego.

ROZDZIAŁ 21

POWIĄZANIA MIĘDZY RACHUNKOWOŚCIĄ PRZEDSIĘBIORSTW A RACHUNKAMI NARODOWYMI ORAZ POMIAR DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW

21.01. Rachunkowość przedsiębiorstw, wraz z badaniami statystycznymi przedsiębiorstw, stanowi jedno z głównych źródeł informacji związanych z działalnością przedsiębiorstw w rachunkach narodowych. Rachunki narodowe i rachunkowość przedsiębiorstw mają wiele cech wspólnych. Najbardziej znaczące spośród nich dotyczą:

- a) sposobu rejestrowania transakcji na rachunkach, tj. w tablicach dwukolumnowych;
- b) ustalania wartości pieniężnej;
- c) stosowania pozycji bilansujących;
- d) rejestrowania transakcji w momencie ich wystąpienia; oraz
- e) wewnętrznej spójności systemu rachunków.

Rachunki narodowe różnią się jednak pod wieloma względami od rachunkowości przedsiębiorstw, gdyż mają one odmienny cel, a mianowicie opisanie w spójnych ramach całej działalności danego państwa, a nie tylko działalności przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw. Ten cel polegający na stworzeniu spójnego obrazu wszystkich podmiotów gospodarki oraz ich powiązań z zagranicą niesie ze sobą ograniczenia, które nie dotyczą rachunkowości przedsiębiorstw.

21.02. Rachunki narodowe oparte są na standardach międzynarodowych wspólnych dla wszystkich państw świata. Rozwój i stosowanie rachunkowości przedsiębiorstw różni się w poszczególnych państwach. W rachunkowości przedsiębiorstw zmierza się jednak do stosowania wspólnych standardów międzynarodowych. Proces harmonizacji na poziomie światowym rozpoczął się w dniu 29 czerwca 1973 r. wraz z utworzeniem Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (KMSR), którego zadaniem było opracowanie podstawowych standardów rachunkowości, znanych jako MSR (międzynarodowe standardy rachunkowości), a następnie MSSF (międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej), które mogły być stosowane na całym świecie. W Unii Europejskiej rachunki skonsolidowane unijnych przedsiębiorstw notowanych na giełdzie przygotowuje się zgodnie z ramami odniesienia MSSF, począwszy od 2005 r.

21.03. Szczegółowe wytyczne w zakresie zawartości rachunków przedsiębiorstw oraz sposobów powiązania rachunkowości przedsiębiorstw z rachunkami narodowymi przedstawione są w specjalistycznych podręcznikach. W niniejszym rozdziale zawarto odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania przy zestawianiu rachunków narodowych na podstawie rachunkowości przedsiębiorstw oraz opisano szczegółowe zagadnienia dotyczące pomiaru działalności przedsiębiorstw.

WYBRANE SZCZEGÓŁOWE ZASADY I METODY RACHUNKOWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW

21.04. Aby wybrać odpowiednie informacje z rachunków przedsiębiorstw osoby zajmujące się rachunkami narodowymi powinny rozumieć międzynarodowe standardy rachunkowości dla przedsiębiorstw prywatnych oraz dla organów sektora instytucji rządowych i samorządowych. Międzynarodowe standardy rachunkowości dla przedsiębiorstw prywatnych są opracowywane i prowadzone przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), a dla organów sektora instytucji rządowych i samorządowych przez Radę ds. Międzynarodowych Standardów Rachunkowości dla Sektora Publicznego (IPSASB). W poniższych punktach przedstawiono ogólne zasady rachunkowości przedsiębiorstw.

Czas rejestracji

21.05. W rachunkowości przedsiębiorstw transakcje rejestruje się w momencie ich wystąpienia, co powoduje powstanie należności i zobowiązań, niezależnie od płatności. Jest to rejestrowanie w ujęciu memoriałowym w odróżnieniu od ujęcia kasowego. Rachunki narodowe są również sporządzane w ujęciu memoriałowym.

Zasada podwójnej i poczwórnej księgowości

21.06. W rachunkowości przedsiębiorstw każdą transakcję przedsiębiorstwa rejestruje się na co najmniej dwóch różnych rachunkach: raz po stronie „winien” i raz po stronie „ma”, w odniesieniu do tej samej kwoty. System podwójnej księgowości umożliwia sprawdzenie spójności rachunków.

W rachunkach narodowych dla większości transakcji można również stosować system poczwórnej księgowości. Każda z zaangażowanych jednostek instytucjonalnych zapisuje transakcję dwukrotnie, np. raz jako transakcję niefinansową na rachunku produkcji, dochodów i kapitałowym, a raz jako transakcję finansową związaną ze zmianą rodzajów aktywów i zobowiązań finansowych.

Wycena

21.07. W rachunkowości przedsiębiorstw i w rachunkach narodowych transakcje rejestruje się według ceny uzgodnionej przez strony transakcji.

Podstawą wyceny aktywów i zobowiązań w sprawozdaniach finansowych podmiotów gospodarczych jest zasadniczo ich koszt początkowy lub koszt historyczny, ewentualnie w połączeniu z innymi cenami, np. cenami rynkowymi rzeczowych środków obrotowych. Instrumenty finansowe powinny być wyceniane według wartości godziwej, która ma odzwierciedlać ceny obserwowane na rynkach w razie potrzeby z zastosowaniem określonych metod wyceny.

W rachunkach narodowych aktywa i zobowiązania rejestruje się według wartości bieżących w momencie, do którego odnosi się bilans, a nie według ich wyceny początkowej.

Rachunek zysków i strat oraz bilans

- 21.08. Dla rachunkowości przedsiębiorstw przygotowuje się dwa elementy sprawozdania finansowego: rachunek zysków i strat oraz bilans. W rachunku zysków i strat zestawia się transakcje odpowiadające przychodom i kosztom, zaś w bilansie stany aktywów i zobowiązań. Dokumenty te pokazują salda rachunków oraz transakcje na poziomie zagregowanym. Zapisy są przedstawione w formie rachunków. Oba dokumenty są ze sobą ściśle powiązane. Rachunek zysków i strat przedstawia zysk lub stratę przedsiębiorstwa. Zysk lub strata odnotowane są również w bilansie.
- 21.09. Rachunki transakcji, których saldo ujmuje się w rachunku zysków i strat są rachunkami przepływów. Mają one na celu przedstawienie łącznej sumy przychodów i wydatków w ciągu roku budżetowego.
- 21.10. Bilanse są rachunkami stanów. Przedstawiają one wartość aktywów i zobowiązań na koniec roku budżetowego.

RACHUNKI NARODOWE I RACHUNKOWOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW: KWESTIE PRAKTYCZNE

- 21.11. Aby osoby zajmujące się rachunkami narodowymi mogły wykorzystywać rachunkowość przedsiębiorstw na dużą skalę, a nie tylko w pojedynczych przypadkach, należy spełnić szereg warunków.

Pierwszym z nich jest dostęp do rachunków przedsiębiorstw. Zazwyczaj publikowanie sprawozdań finansowych jest obowiązkowe w przypadku dużych przedsiębiorstw. Bazy danych do tych sprawozdań finansowych są tworzone przez organy prywatne lub publiczne, ważne jest więc umożliwienie dostępu do nich osobom zajmującym się rachunkami narodowymi. W przypadku dużych przedsiębiorstw sprawozdania finansowe można na ogół otrzymać bezpośrednio od nich.

Drugim warunkiem jest pewien niezbędny stopień standaryzacji dokumentów księgowych publikowanych przez przedsiębiorstwa, będący warunkiem koniecznym skomputeryzowanego przetwarzania. Wysoki poziom standaryzacji wiąże się często z istnieniem organu gromadzącego sprawozdania finansowe przedsiębiorstw w standardowej formie. Gromadzenie może być organizowane na zasadzie dobrowolności, co ma miejsce w przypadku organu prowadzącego ośrodek sprawozdań finansowych, który wykonuje analizy na rzecz swoich członków, lub może być obowiązkowe na mocy prawa, co ma miejsce w przypadku gdy organem gromadzącym jest organ podatkowy. W obydwu przypadkach osoby zajmujące się rachunkami narodowymi proszą o udostępnienie baz danych przy poszanowaniu mających zastosowanie zasad dotyczących poufności.

- 21.12. Z rachunkowości przedsiębiorstw można korzystać, jeżeli rachunki nie są sporządzane na standardowych zasadach. W wielu państwach w sektorach gospodarki dominuje niewielka liczba dużych przedsiębiorstw i rachunkowość tych dużych przedsiębiorstw może być wykorzystana do potrzeb rachunków narodowych. Użyteczne informacje można również znaleźć w informacjach dodatkowych rachunków, np. bardziej szczegółowe wskazówki dotyczące interpretacji pozycji na rachunkach.
- 21.13. Innym istotnym źródłem danych do rachunków narodowych działalności przedsiębiorstw są badania statystyczne przedsiębiorstw. Badania te przynoszą zadowalające wyniki, jeżeli postawione pytania są spójne z pozycjami i pojęciami rachunkowości przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwo nie dostarczy wiarygodnych informacji, jeżeli nie są one oparte na jego własnym wewnętrznym systemie informacji. Badania statystyczne przedsiębiorstw są jednak na ogół konieczne, nawet w najlepszym przypadku, gdy osoby zajmujące się rachunkami narodowymi mogą uzyskać dostęp do baz danych dotyczących rachunkowości, ponieważ informacje znajdujące się w tych bazach danych rzadko są wystarczająco szczegółowe, aby spełniały wszystkie potrzeby osób zajmujących się rachunkami narodowymi.
- 21.14. Globalizacja komplikuje stosowanie rachunkowości przedsiębiorstw do celów przygotowywania rachunków narodowych. Aby rachunki przedsiębiorstw były przydatne, należy sporządzać je na poziomie krajowym, co nie ma miejsca w przypadku przedsiębiorstw posiadających jednostki zależne za granicą. Gdy działalność przedsiębiorstwa wykracza poza terytorium krajowe, konieczne są korekty, aby stworzyć obraz sytuacji na poziomie kraju w oparciu o rachunkowość tego przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo musi dostarczyć do bazy danych rachunkowości przedsiębiorstw rachunki w ujęciu krajowym lub korekty w celu przedstawienia rachunków przedsiębiorstwa w ujęciu krajowym. Przy gromadzeniu danych rachunkowych od przedsiębiorstw przez organ podatkowy organ ten wymaga zazwyczaj, aby dostarczano dane dotyczące działalności krajowej w celu umożliwienia obliczania podatku od zysku, i ta sytuacja jest najkorzystniejsza w przypadku wykorzystania tych danych w rachunkach narodowych.
- 21.15. Kolejnym warunkiem praktycznym jest wymóg, aby rok budżetowy odpowiadał okresowi odniesienia rachunków narodowych. W przypadku rachunków rocznych jest to na ogół rok kalendarzowy, a zatem w celu jak najlepszego wykorzystania rachunkowości przedsiębiorstw pożądanym byłoby, aby większość z tych przedsiębiorstw rozpoczynała rok budżetowy w dniu 1 stycznia. Przedsiębiorstwa mogą jednak wybrać inne daty rozpoczęcia roku budżetowego. W przypadku transakcji odpowiadających przepływowi w rachunkach narodowych często dopuszcza się odtwarzanie rachunków w odniesieniu do roku kalendarzowego poprzez łączenie odpowiednich okresów dwóch kolejnych lat budżetowych, ale w przypadku bilansów metoda ta przynosi mniej zadowalające wyniki, zwłaszcza w przypadku pozycji, które ulegają szybkim wahaniom w ciągu roku. Duże przedsiębiorstwa sporządzają często rachunki kwartalne, ale rzadko są one systematycznie gromadzone.

PRZEJŚCIE OD RACHUNKOWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW DO RACHUNKÓW NARODOWYCH: PRZYKŁAD PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH

21.16. Stosowanie danych pochodzących z rachunkowości przedsiębiorstw niefinansowych do przygotowywania rachunków narodowych wymaga dokonania szeregu korekt. Korekty te można podzielić na trzy kategorie: korekty pojęć, korekty umożliwiające uzyskanie spójności z rachunkami innych sektorów oraz korekty w celu uzyskania wyczerpującego charakteru danych.

Korekty pojęć

21.17. Korekty pojęć są konieczne, ponieważ w rachunkowości przedsiębiorstw nie stosuje się takich samych pojęć, jak w rachunkach narodowych oraz z uwagi na fakt, że gdy pojęcia te są do siebie zbliżone, to metody wyceny mogą się różnić. Można podać następujące przykłady korekt pojęć w przypadku obliczania produkcji globalnej:

- a) korekta związana z przejściem do ceny bazowej. Obroty przedsiębiorstw zwykle podaje się w kwocie bez VAT, ale często obejmują one podatki od produktów. Natomiast dotacje do produktów rzadko uwzględnia się w obrotach. Dlatego w celu uzyskania szacunku produkcji globalnej w cenach bazowych konieczne jest dokonanie korekty danych z rachunkowości przedsiębiorstw poprzez odjęcie tych podatków od produktów i dodanie tych dotacji do produktów;
- b) składki ubezpieczeniowe. Składki ubezpieczeniowe płacone przez przedsiębiorstwa stanowią część ich wydatków, ale rachunki narodowe wymagają podzielenia ich na trzy składniki: składki ubezpieczeniowe netto, usługi ubezpieczeniowe i uzupełnienia do składek. Jedynie część odpowiadająca usługom stanowi zużycie pośrednie i dokonuje się korekty poprzez odjęcie składek ubezpieczeniowych netto i uzupełnień do składek od płatności brutto.

Korekty w celu uzyskania spójności z rachunkami innych sektorów instytucjonalnych

21.18. Rachunki narodowe wymagają spójności rachunkowości przedsiębiorstw z rachunkami innych przedsiębiorstw i jednostek w innych sektorach instytucjonalnych. Podatki i dotacje wyceniane na podstawie rachunkowości przedsiębiorstw muszą być zatem spójne z podatkami i dotacjami otrzymywanymi lub płaconymi przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. W praktyce nie obserwuje się tego i w celu uzyskania spójności potrzebne jest zastosowanie pewnej reguły. Informacje z sektora instytucji rządowych i samorządowych są zwykle bardziej wiarygodne niż informacje uzyskane od przedsiębiorstw, a zatem dokonuje się korekty danych z rachunkowości przedsiębiorstw.

Przykłady korekt w celu uzyskania wyczerpującego charakteru danych

21.19. Przykładami korekty danych z rachunków przedsiębiorstw w celu uzyskania wyczerpującego charakteru danych są: brak w dokumentach statystycznych, wyjątek od obowiązku przekazywania informacji do władz podatkowych i ubezpieczeniowych oraz uchylanie się od opodatkowania lub płacenia składek na ubezpieczenia społeczne.

Przykładami takich korekt są:

- a) uchylanie się od opodatkowania dotyczące sprzedanej produkcji globalnej i sprzedaży towarów do odsprzedaży. Przedsiębiorstwa mogą zaniżyć wartość swojej sprzedaży w celu uchylenia się od płacenia podatków, wprowadza się zatem korektę z tytułu świadomego zaniżania danych opartą na informacjach dostarczonych przez urzędy skarbowe;
- b) dochody w naturze są rekompensatą dla pracownika w formie bezpłatnie dostarczanych towarów i usług. Jeżeli w rachunkowości przedsiębiorstw nie rejestruje się tej produkcji globalnej i dochodu, dokonuje się korekty wartości rejestrowanych na użytek rachunków narodowych. Jeżeli pracownikom zapewnia się nieodpłatne mieszkanie, szacunek czynszu za wynajem nieruchomości ujmuje się w produkcji globalnej i dochodach pracowników, o ile nie uwzględniono go już w rachunkowości przedsiębiorstw;
- c) napiwki. Jeżeli pracownicy otrzymują napiwki od klientów przedsiębiorstwa, należy je uważać za część obrotów, a tym samym produkcji globalnej. Napiwki nierejestrowane w rachunkowości przedsiębiorstw jako produkcja globalna i dochód pracownika są szacowane i dokonuje się korekty produkcji globalnej i dochodu pracownika na potrzeby rachunków narodowych.

ZAGADNIENIA SZCZEGÓLNE

Zyski/straty z tytułu posiadania majątku

21.20. Zyski i straty z tytułu posiadania majątku stanowią jedną z głównych trudności w przejściu od rachunkowości przedsiębiorstw do rachunków narodowych, głównie z powodu charakteru informacji dostępnych w rachunkowości przedsiębiorstw. Na przykład zużycie pośrednie surowców może nie być bezpośrednim zakupem, ale wycofaniem ze stanów. W rachunkach narodowych wycofanie ze stanów wycenia się według bieżącej ceny rynkowej, podczas gdy w rachunkowości przedsiębiorstw wycofanie ze stanów wycenia się według kosztu historycznego, tj. ceny towarów w czasie zakupu. W rachunkach narodowych różnica między obydwiema cenami jest zyskiem/stratą z tytułu posiadania majątku.

21.21. Eliminowanie zysków i strat z tytułu posiadania majątku dotyczących zapasów nie jest łatwe, ponieważ wymaga zgromadzenia wielu dodatkowych informacji rachunkowych i zastosowania wielu założeń. Zgromadzone informacje muszą odnosić się zarówno do rodzaju przechowywanych produktów, jak i zmian cen w trakcie roku. Ponieważ dostępne informacje na temat rodzaju produktów najczęściej odnoszą się do sprzedaży i zakupów, a nie do samych zapasów, szacunki należy oprzeć na modelach, których użyteczność trudno sprawdzić. Mimo niedokładności takie postępowanie należy przyjąć jako warunek korzystania z danych z rachunkowości przedsiębiorstw.

- 21.22. Wyceny aktywów według wartości godziwej dają lepszy obraz bilansu niż wyceny według kosztu historycznego, ale generują także więcej danych dotyczących zysków/strat z tytułu posiadania majątku.

Globalizacja

- 21.23. Globalizacja utrudnia wykorzystanie rachunkowości przedsiębiorstw w przypadku przedsiębiorstw posiadających zakłady za granicą. Działalność prowadzoną poza granicami kraju należy wyłączyć z rachunków, aby wykorzystać je w rachunkach narodowych. Wyłączenie to jest trudne, z wyjątkiem najkorzystniejszej sytuacji, w której przepisy podatkowe wymagają od przedsiębiorstw opublikowania sprawozdań finansowych wyłącznie z ich działalności na terytorium kraju. Istnienie wielonarodowych grup przedsiębiorstw utrudnia wycenę, ponieważ wymianę handlową między jednostkami zależnymi można prowadzić na podstawie cen nieobserwowanych na otwartym rynku, ale ustalanych w celu minimalizowania globalnych obciążeń podatkowych. Osoby zajmujące się rachunkami narodowymi dokonują korekt w celu dostosowania cen transakcji wewnątrzgrupowych do cen rynkowych. W praktyce jest to niezwykle trudne z uwagi na brak informacji oraz z powodu braku porównywalnego wolnego rynku w przypadku wysoce specjalistycznych produktów. Korekt można dokonywać jedynie w wyjątkowych przypadkach w oparciu o analizę akceptowaną przez ekspertów w danej dziedzinie.
- 21.24. Globalizacja przyczyniła się do ponownego wprowadzenia rejestrowania eksportu i importu na podstawie zmiany prawa własności towarów, a nie zmiany ich lokalizacji. Dzięki temu rachunkowość przedsiębiorstw w większym stopniu odpowiada rachunkom narodowym, ponieważ również rachunkowość przedsiębiorstw opiera się na zmianie prawa własności towarów, a nie zmianie ich lokalizacji. Jeżeli przedsiębiorstwo powierza przetwarzanie przedsiębiorstwu znajdującemu się poza terytorium ekonomicznym kraju, rachunkowość przedsiębiorstw stanowi odpowiednie źródło danych dla rachunków narodowych. Chociaż jest to pomocne, pozostaje wiele problemów w zakresie pomiarów przy szacowaniu danych dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych w rachunkach narodowych.

Połączenia i przejęcia

- 21.25. Restrukturyzacja przedsiębiorstwa powoduje pojawianie się i znikanie niektórych aktywów finansowych i zobowiązań. W przypadku, w którym przedsiębiorstwo niefinansowe lub instytucja finansowa przestaje istnieć jako niezależny podmiot prawny z powodu wchłonięcia go/jej przez co najmniej jedno przedsiębiorstwo niefinansowe lub instytucję finansową, wszystkie aktywa/zobowiązania, łącznie z akcjami i innymi udziałami kapitałowymi, które istniały w relacji między tym przedsiębiorstwem a przedsiębiorstwami lub instytucjami, które je wchłonęły, znikają z systemu rachunków narodowych. Fakt ten rejestrowany jest jako zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej na rachunkach pozostałych zmian wolumenu aktywów.
- 21.26. Jednakże zakup akcji i innych udziałów kapitałowych przedsiębiorstwa lub instytucji finansowej będące częścią połączenia rejestruje się jako transakcję finansową pomiędzy kupującym przedsiębiorstwem lub instytucją finansową a poprzednim właścicielem. Zastąpienie istniejących akcji akcjami z tytułu przejęcia lub akcjami nowego przedsiębiorstwa lub nowej instytucji finansowej rejestruje się jako wykup akcji, któremu towarzyszy emisja nowych akcji. Aktywa/zobowiązania finansowe, które istniały w relacji między wchłoniętym przedsiębiorstwem lub instytucją finansową a osobami trzecimi, pozostają bez zmian i przechodzą do wchłaniającego przedsiębiorstwa lub instytucji finansowej (wchłaniających przedsiębiorstw lub instytucji finansowych).
- 21.27. Jeżeli przedsiębiorstwo lub instytucja finansowa ulega podziałowi zgodnie z prawem na co najmniej dwie jednostki instytucjonalne, nowe aktywa finansowe i zobowiązania (pojawienie się aktywów finansowych) rejestruje się jako zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej.

ROZDZIAŁ 22

RACHUNKI SATELITARNE

WPROWADZENIE

- 22.01. Niniejszy rozdział stanowi ogólne wprowadzenie do rachunków satelitarnych. Zawiera on opis i omówienie sposobów wykorzystania schematu podstawowego jako systemu elementów składowych dla spełnienia wielu ważnych szczególnych potrzeb w zakresie danych.
- 22.02. Rachunki satelitarne stanowią rozwinięcie lub modyfikację tablic i rachunków stosowanych w schemacie podstawowym w celu spełnienia szczególnych potrzeb w zakresie danych.
- 22.03. Schemat podstawowy obejmuje:
- zintegrowane rachunki ekonomiczne (rachunki sektorów instytucjonalnych) stanowiące przegląd wszystkich przepływów i stanów ekonomicznych;
  - kompleks przepływów międzygałęziowych stanowiący przegląd podaży i wykorzystania wyrobów i usług w cenach bieżących i stałych;
  - tablice łączące informacje dotyczące gałęzi w kompleksie przepływów międzygałęziowych z rachunkami sektorów instytucjonalnych;
  - tablice wydatków według funkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych, gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych;
  - tablice dotyczące ludności i zatrudnienia.
- Wymienione rachunki i tablice mogą być krajowe lub regionalne oraz sporządzane w ujęciu rocznym lub kwartalnym.
- 22.04. Rachunki satelitarne mogą spełniać szczególne potrzeby w zakresie danych poprzez zapewnienie bardziej szczegółowych informacji, zmianę układu pojęć ze schematu podstawowego lub poprzez dostarczenie informacji uzupełniających, takich jak niepieniężne przepływy i stany. Mogą one odbiegać od pojęć w schemacie podstawowym. Zmiana tych pojęć może dać lepsze powiązania z teoretycznymi pojęciami ekonomicznymi jak dobrobyt lub koszty transakcji, pojęciami z zakresu administracji jak dochody lub zyski podlegające opodatkowaniu w rachunkowości przedsiębiorstw oraz pojęciami z dziedziny polityki jak strategiczne gałęzie, gospodarka oparta na wiedzy i działalność inwestycyjna przedsiębiorstw, które są stosowane w krajowej lub europejskiej polityce gospodarczej. W takich przypadkach rachunek satelitarny zawierać będzie także tablicę przedstawiającą powiązanie między jego najważniejszymi zmiennymi a najważniejszymi zmiennymi zawartymi w schemacie podstawowym.
- 22.05. Rachunki satelitarne mogą przybierać różne formy, począwszy od prostych tablic po rozbudowany zestaw rachunków. Rachunki satelitarne można zestawiać i publikować co roku lub co kwartał. W przypadku niektórych rachunków satelitarnych właściwe są dłuższe odstępy czasowe, na przykład pięcioletnie.
- 22.06. Rachunki satelitarne mogą posiadać różne cechy charakterystyczne:
- powiązania z funkcjami, jak w przypadku funkcjonalnych rachunków satelitarnych;
  - powiązania z gałęziami lub produktami, co stanowi jeden rodzaj specjalnych rachunków sektorów;
  - powiązania z sektorami instytucjonalnymi, co stanowi drugi rodzaj specjalnych rachunków sektorów;
  - rozszerzenie o dane fizyczne lub inne dane niepieniężne;
  - dotatkowe szczegóły;
  - wykorzystanie pojęć uzupełniających;
  - modyfikacja niektórych podstawowych pojęć;
  - wykorzystanie modelowania i uwzględnienie wyników doświadczeń.

Określony rachunek satelitarny może posiadać jedną lub więcej cech wymienionych w lit. a)–h). Widać to w tablicy 22.1 poniżej.

Tablica 22.1 – Przegląd rachunków satelitarnych i ich najważniejszych cech

	Osiem cech charakterystycznych rachunków satelitarnych								
	Funkcjonalne rachunki satelitarne	Specjalne rachunki sektorów		Uwzględnienie danych niepełnych	Dodatkowe szczegóły	Pojęcia uzupełniające	Inne pojęcia podstawowe	Wyniki doświadczeń i częstsze korzystanie z modelowania	Część unijnego programu transmisji danych
Powiązania z gałęziami lub produktami		Powiązania z sektorami instytucjonalnymi							
<i>1. Rachunki satelitarne opisane w niniejszym rozdziale</i>									
Rolnictwa		X			X	X			X
Środowiska	X	X		X	X	X	X	X	X
Zdrowia	X	X		X	X		X		X
Produkcji gospodarstw domowych			X	X	X		X	X	
Pracy oraz macierze rachunków społecznych		X	X	X	X				
Wydajności i wzrostu		X		X	X	X	X	X	X
Badań i rozwoju (B+R)	X	X		X	X		X	X	
Ochrony socjalnej	X			X	X				X
Turystyki	X	X		X	X	X			
<i>2. Rachunki satelitarne opisane w innych rozdziałach</i>									
Bilans płatniczy			X		X				X
Finanse sektora instytucji rządowych i samorządowych			X		X	X			X
Statystyki monetarne i finansowe oraz przepływ funduszy			X		X	X			X
Uzupełniająca tablica dotycząca systemów emerytalno-rentowych			X		X	X	X	X	X
<i>3. Przykłady innych rachunków satelitarnych ujętych w międzynarodowych wytycznych lub należących do programu transmisji danych UE</i>									
Działalność przedsiębiorstw			X		X				
Sektor nieformalny					X			X	
Instytucje niekomercyjne			X		X			X	
Sektor publiczny			X		X				
Tablice przychodów podatkowych			X		X				X

22.07. Niniejszy rozdział zawiera omówienie charakterystycznych cech rachunków satelitarnych oraz krótki opis następujących dziewięciu różnych rachunków satelitarnych:

- a) rachunki rolnictwa;
- b) rachunki środowiska;
- c) rachunki zdrowia;

- d) rachunki produkcji gospodarstw domowych;
- e) rachunki pracy i macierze rachunków społecznych;
- f) rachunki wydajności i wzrostu;
- g) rachunki badań i rozwoju (B+R);
- h) rachunki ochrony socjalnej;
- i) rachunki turystyki.

W pozostałych rozdziałach opisano inne rachunki satelitarne, takie jak: bilans płatniczy, statystyka finansowa sektora instytucji rządowych i samorządowych, statystyka monetarna i finansowa oraz uzupełniająca tablica dotycząca systemów emerytalno-rentowych.

W SNA 2008 szczegółowo opisano niektóre rachunki satelitarne, które w ESA 2010 są omówione w bardziej ograniczonym zakresie. Przykładami takich rachunków są:

- a) SNA 2008, rozdział 21: Rachunki działalności przedsiębiorstw;
- b) SNA 2008, rozdział 22: Rachunki sektora publicznego;
- c) SNA 2008, rozdział 23: Rachunki instytucji niekomercyjnych; oraz
- d) SNA 2008, rozdział 25: Rachunki sektora nieformalnego.

W celu porównania wysokości i struktury podatków w różnych państwach krajowe statystyki dotyczące przychodów podatkowych przekazywane są do OECD, MFW i Eurostatu. Pojęcia i dane są w pełni powiązane z pojęciami i danymi z rachunków narodowych. Statystyka przychodów podatkowych jest przykładem rachunku satelitarnego w rachunkach narodowych.

Przykłady te dotyczą dobrze ugruntowanych rachunków satelitarnych, podlegają one bowiem wytycznym międzynarodowym lub stanowią już część międzynarodowego programu transmisji danych. Rachunki satelitarne opracowane w różnych państwach pokazują znaczenie i przydatność rachunków satelitarnych. Do takich przykładów należą:

- a) rachunki sektora kultury i sektora twórczości, które ilustrują znaczenie gospodarcze sektora kultury i sektora twórczości;
- b) rachunki edukacji, które wykazują znaczenie gospodarcze podaży, wykorzystania i finansowania edukacji;
- c) rachunki energii, które wykazują znaczenie gospodarcze różnych rodzajów energii oraz ich powiązania z importem, eksportem oraz podatkami i dotacjami sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- d) rachunki rybactwa i leśnictwa, które wykazują ich znaczenie gospodarcze dla państwa i poszczególnych regionów;
- e) rachunki technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), które wykazują podaż i wykorzystanie w odniesieniu do głównych produktów i producentów ICT;
- f) rachunek redystrybucji poprzez wydatki publiczne wskazujący, które grupy dochodów czerpią korzyści z wydatków publicznych na edukację, ochronę zdrowia, kulturę i mieszkalnictwo;
- g) rachunki budownictwa mieszkaniowego, które wykazują znaczenie gospodarcze budownictwa mieszkaniowego dla państwa i poszczególnych regionów;
- h) rachunki dotyczące bezpieczeństwa, które wykazują wydatki publiczne i prywatne na bezpieczeństwo;
- i) rachunki dotyczące sportu, które wykazują znaczenie gospodarcze sportu;
- j) rachunki dotyczące gospodarki wodnej, które wykazują zależności między fizycznym systemem wodnym a gospodarką na poziomie krajowym i na poziomie zlewni.

22.08. Większość rachunków satelitarnych charakteryzuje się podejściem funkcjonalnym. Różne klasyfikacje funkcjonalne zostały opisane w niniejszym rozdziale.

22.09. Szeroki zakres rachunków satelitarnych ilustruje fakt, że rachunki narodowe służą jako ramy odniesienia dla różnych obszarów statystyki. Rachunki satelitarne wykazują również zalety i ograniczenia schematu podstawowego. Zastosowanie pojęć, klasyfikacji i prezentacji schematu podstawowego, takich jak tablice podaży i wykorzystania, do szerokiego zakresu zagadnień pokazuje elastyczność i przydatność sposobu podejścia do tych zagadnień za pomocą rachunków satelitarnych. Jednocześnie uzupełnienia, zmiany układu i modyfikacje pojęć ukazują ograniczenia schematu podstawowego w badaniu tych zagadnień. Przykładowo rachunki środowiska poszerzają schemat podstawowy w taki sposób, aby uwzględnione zostały środowiskowe efekty zewnętrzne, zaś rachunki produkcji gospodarstw domowych przesuwają granicę produkcji, tak aby obejmowała ona nieodpłatne usługi gospodarstw domowych. W ten sposób wykazują, że stosowane w schemacie podstawowym pojęcia produktu, dochodów i spożycia nie pozwalają w pełni zmierzyć dobrobytu.

22.10. Do głównych zalet rachunków narodowych zalicza się:

- a) fakt, że są one oparte na zestawie jasnych definicji;
- b) zastosowanie systematycznego podejścia rachunkowego. Przykładem jest rozbieżność jednej wartości ogółem w różnych układach, takie jak podaż i wykorzystanie wyrobów i usług według produktów i według gałęzi lub według tego, kto produkuje, kto płaci i kto korzysta z usługi, systematyczne rachunki stanów i przepływów oraz spójne rachunki pieniężne i niepieniężne. Systemowe podejście rachunkowe charakteryzuje spójność i jednolitość rachunków. Pozwala również na dokonywanie analiz księgowych opartych na podziałach księgowych, w których zmiany wartości ogółem wyjaśnia się poprzez zmiany wartości składowych, zmiany wartości wyjaśnia się poprzez zmiany wolumenu i zmiany ceny, zaś zmiany stanów wyjaśnia się za pomocą odpowiadających im przepływów oraz wskaźników stałych stosowanych w analizie przepływów międzygałęziowych. Takie analizy księgowe można uzupełnić modelowaniem, w którym uwzględnia się zachowania gospodarcze;
- c) powiązanie z podstawowymi pojęciami rachunków narodowych. Przykładami są pojęcia dotyczące określonych stanów i przepływów, takie jak produkcja, koszty związane z zatrudnieniem, podatki, świadczenia społeczne i nakłady inwestycyjne; pojęcia stosowane w klasyfikacjach według gałęzi i według sektorów instytucjonalnych, takich jak rolnictwo i działalność produkcyjna lub sektor instytucji rządowych i samorządowych, a także główne pozycje bilansujące, takie jak wartość dodana, produkt krajowy, dochód do dyspozycji oraz wartość netto. Te podstawowe pojęcia rachunków narodowych są dobrze ugruntowane na całym świecie i stabilne w czasie, a ich pomiary są stosunkowo odporne na polityczne naciski;
- d) powiązanie ze statystykami dotyczącymi rachunków narodowych: są one łatwo dostępne, porównywalne w czasie i zestawiane według wspólnych standardów międzynarodowych; a ponadto umieszczają dane z rachunków satelitarnych w kontekście gospodarki narodowej i jej głównych składników, takich jak powiązanie ze wzrostem gospodarczym i finansami publicznymi.

Klasyfikacje funkcjonalne

22.11. W klasyfikacjach funkcjonalnych wydatki są klasyfikowane według sektorów oraz według celu tych wydatków. Klasyfikacje funkcjonalne pokazują zachowania konsumentów, instytucji rządowych i samorządowych, instytucji niekomercyjnych oraz producentów.

22.12. W ESA stosowane są cztery różne klasyfikacje funkcjonalne:

- a) klasyfikacja spożycia indywidualnego według celu (Coicop);
- b) klasyfikacja funkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych (COFOG);
- c) klasyfikacja wydatków sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych według celu (COPNI);
- d) klasyfikacja wydatków producentów według celu (COPP).

22.13. W klasyfikacji Coicop wyróżnia się 14 głównych kategorii:

- a) żywność i napoje bezalkoholowe;
- b) napoje alkoholowe, wyroby tytoniowe i narkotyki;
- c) odzież i obuwie;

- d) użytkowanie mieszkania lub domu, zaopatrzenie w wodę, energię elektryczną, gaz i inne paliwa;
- e) wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego;
- f) zdrowie;
- g) transport;
- h) łączność;
- i) rekreacja i kultura;
- j) edukacja;
- k) restauracje i hotele;
- l) pozostałe wydatki na towary i usługi;
- m) spożycie indywidualne instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych; oraz
- n) spożycie indywidualne sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Pierwsze 12 kategorii składa się na spożycie indywidualne ogółem w gospodarstwach domowych. Dwie ostatnie kategorie identyfikują spożycie indywidualne sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych, tj. ich transfery socjalne w naturze. Wszystkie 14 pozycji łącznie przedstawia spożycie skorygowane w gospodarstwach domowych.

- 22.14. Spożycie indywidualne instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych dzieli się na pięć wspólnych podkategorii wydatków, które odzwierciedlają główne zagadnienia polityki: użytkowanie mieszkania lub domu, zdrowie, rekreację i kulturę, edukację i ochronę socjalną. Są to również funkcje klasyfikacji Coicop w odniesieniu do spożycia indywidualnego w gospodarstwach domowych; ochrona socjalna jest podkategorią w pozycji 12 *Pozostałe wydatki na towary i usługi*. W rezultacie klasyfikacja Coicop wykazuje również w odniesieniu do każdej z tych pięciu wspólnych podkategorii rolę prywatnych gospodarstw domowych, sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych. Na przykład może ona opisać rolę sektora instytucji rządowych i samorządowych w zapewnianiu mieszkań, ochrony zdrowia i edukacji.
- 22.15. Coicop ma także inne ważne zastosowania, takie jak wykorzystanie podkategorii do wykazania wydatków gospodarstw domowych na towary konsumpcyjne trwałego użytku. W badaniach budżetów gospodarstw domowych często wykorzystuje się system klasyfikacji oparty na Coicop w celu gromadzenia informacji na temat wydatków gospodarstw domowych. Dane te można następnie przyporządkować do produktów w tablicy podaży i wykorzystania.
- 22.16. Klasyfikacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG) jest jednym z głównych narzędzi służących do opisu i analizy finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych. W ramach tej klasyfikacji wyróżnia się 10 głównych kategorii:
- a) działalność ogólnopaństwowa;
  - b) obrona narodowa;
  - c) bezpieczeństwo i porządek publiczny;
  - d) sprawy gospodarcze;
  - e) ochrona środowiska;
  - f) gospodarka mieszkaniowa i komunalna;
  - g) zdrowie;
  - h) rekreacja, kultura i religia;
  - i) edukacja; oraz
  - j) ochrona socjalna.

Klasyfikację tę można wykorzystać do sklasyfikowania spożycia indywidualnego i spożycia ogólnospołecznego w sektorze instytucji rządowych i samorządowych. Służy ona jednak również do pokazania roli innych rodzajów wydatków, takich jak dotacje, dotacje na inwestycje oraz pieniężne świadczenia pomocy społecznej, w realizacji celów polityki.

22.17 Do celów opisu i analizy wydatków prywatnych instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych stosuje się klasyfikację COPNI. W ramach tej klasyfikacji wyróżnia się dziewięć głównych kategorii:

- a) użytkowanie mieszkania lub domu;
- b) zdrowie;
- c) rekreacja i kultura;
- d) edukacja;
- e) ochrona socjalna;
- f) religia;
- g) partie polityczne, organizacje pracownicze i zawodowe;
- h) ochrona środowiska; oraz
- i) usługi, gdzie indziej niesklasyfikowane.

22.18. Do celów opisu i analizy zachowania producentów można wykorzystać klasyfikację COPP. Wyróżnia się w niej sześć głównych kategorii:

- a) wydatki na infrastrukturę;
- b) wydatki na prace badawczo-rozwojowe;
- c) wydatki na ochronę środowiska;
- d) wydatki na marketing;
- e) wydatki na rozwój zasobów ludzkich;
- f) wydatki na bieżące programy produkcyjne, administrację i zarządzanie.

W połączeniu z informacjami podzielonymi według transakcji klasyfikacja COPP może dostarczać informacji na temat podwykonawstwa usług związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, tj. zastępowania działalności pomocniczej nabywaniem odpowiednich usług, takich jak sprzątanie, usługi gastronomiczne, transport i prace badawcze, od innych producentów.

22.19. Klasyfikacje COFOG i COPP przedstawiają wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz producentów na ochronę środowiska. Informacje te są wykorzystywane do opisu i analizy współzależności między wzrostem gospodarczym i środowiskiem.

22.20. Niektóre wydatki, jak spożycie i zużycie pośrednie, można sklasyfikować ze względu na funkcję oraz ze względu na grupę produktów. Klasyfikacja ze względu na produkt pokazuje, jakich produktów dotyczy spożycie, oraz opisuje różne procesy produkcyjne i ich powiązania z podażą i wykorzystaniem produktów. Klasyfikacja ta różni się od klasyfikacji funkcjonalnych pod następującymi względami:

- a) wydatki na różne produkty mogą spełniać jedną funkcję;
- b) wydatki na jeden produkt mogą spełniać różne funkcje;
- c) niektóre wydatki nie są transakcjami dotyczącymi produktów, ale mogą mieć bardzo duże znaczenie dla klasyfikacji funkcjonalnej, np. dotacje i pieniężne świadczenia z zabezpieczenia społecznego mają znaczenie dla klasyfikacji wydatków w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.

GŁÓWNE CECHY CHARAKTERYSTYCZNE RACHUNKÓW SATELITARNYCH

Funkcjonalne rachunki satelitarne

- 22.21. Funkcjonalne rachunki satelitarne koncentrują się na opisie i analizie gospodarki na potrzeby danej funkcji, takiej jak ochrona środowiska, zdrowie oraz prace badawczo-rozwojowe. Zapewniają one systematyczne ramy rachunkowości dla każdej funkcji. Nie stanowią przeglądu całej gospodarki narodowej, lecz koncentrują się na tym, co jest istotne dla określonej funkcji. W tym celu przedstawia się w nich szczegółowe dane, które nie są widoczne w zagregowanym schemacie podstawowym, zmienia układ informacji, dodaje informacje na temat niepieniężnych przepływów i stanów, pomija to, co nie jest istotne z punktu widzenia wybranej funkcji, oraz określa zmienne funkcjonalne jako pojęcia kluczowe.
- 22.22. Schemat podstawowy ma głównie charakter instytucjonalny. Funkcjonalny rachunek satelitarny może łączyć podejście funkcjonalne z analizą działalności i produktów. Takie łączne podejście jest przydatne w wielu dziedzinach, takich jak kultura, sport, edukacja, zdrowie, ochrona socjalna, turystyka, ochrona środowiska, prace badawczo-rozwojowe (B+R), pomoc rozwojowa, transport, bezpieczeństwo oraz mieszkalnictwo. Większość dziedzin dotyczy usług; zasadniczo obejmują one na szereg działalności i w wielu przypadkach odpowiadają zagadnieniom związanym z kwestiami wzrostu gospodarczego lub problematyki społecznej.
- 22.23. Kluczowym pojęciem w funkcjonalnych rachunkach satelitarnych są wydatki narodowe w odniesieniu do funkcji, jak pokazano w tablicy 22.2. To kluczowe pojęcie jest także przydatne w definiowaniu zakresu funkcjonalnego rachunku satelitarnego.
- 22.24. Analiza wykorzystania w odniesieniu do funkcji sprowadza się do zadawania takich pytań jak: „Ile zasobów przeznaczają się na edukację, transport, turystykę, ochronę środowiska i przetwarzanie danych?”. Aby odpowiedzieć na takie pytania, należy zdecydować w odniesieniu do tego:
- jakie produkty są istotne dla danej dziedziny. Wydatki narodowe obejmują całość bieżącego wykorzystania tych produktów oraz nakładów inwestycyjnych na te produkty;
  - dla jakich działalności będzie rejestrowany kapitał;
  - jakie transfery są istotne dla danej dziedziny.

Tablica 22.2 – Wydatki narodowe w odniesieniu do funkcji lub produktu

	Szereg danych rocznych
Spożycie skorygowane wybranych produktów	
Produkty rynkowe	
Produkty nierynkowe	
Indywidualne	
Ogólnospołeczne	
Zużycie pośrednie	
Skorygowane	
Wewnętrzne	
Akumulacja brutto	
w odniesieniu do wybranych produktów	
pozostałe	
Wybrane transfery bieżące	
Wybrane transfery kapitałowe	
Wykorzystanie jednostek będących rezydentami finansowanych z zagranicy	
Wydatki narodowe	

Tablica 22.3 – Podaż produktów charakterystycznych i powiązanych

	Produkcja według gałęzi Charakterystyczni producenci				Pozostali producenci			Ogółem	Import	Podaż ogółem w cenach bazowych	Marże handlowe i transportowe	Podatki od produktów	Dotacje do produktów	Podaż ogółem w cenach nabycia
	Produkt podstawowy	Produkt drugorzędny	Produkt pomocniczy	Ogółem	Podstawowy	Drugorzędny	Pomocniczy							
Produkty charakterystyczne														
1.														
2.														
...														
Produkty powiązane														
1.														
2.														
...														
Pozostałe produkty														
Ogółem														

Tablica 22.4 – Wykorzystanie produktów charakterystycznych i powiązanych

	Koszty produkcji według gałęzi				Pozostali producenci			Ogółem	Eksport	Spożycie			Ogółem	Akumulacja brutto	Wykorzystanie ogółem w cenach nabycia
	Charakterystyczni producenci									Gospodarstwa domowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	INKgd			
	Produkt podstawowy	Produkt drugorzędny	Produkt pomocniczy	Ogółem	Podstawowy	Drugorzędny	Pomocniczy								
Produkty charakterystyczne															
1.															
2.															
...															
Produkty powiązane															
1.															
2.															
...															
Pozostałe produkty															
Ogółem															
Koszty związane z zatrudnieniem															
Pozostałe podatki netto związane z produkcją															
Amortyzacja środków trwałych															
Produkty specyficzne (charakterystyczne lub powiązane)															
Pozostałe															
Nadwyżka operacyjna netto															
Ogółem															
Informacje dodatkowe															
Nakłady pracy															
Nakłady brutto na środki trwałe															
Produkty specyficzne															
Pozostałe															
Stan środków trwałych netto															
Produkty specyficzne															
Pozostałe															

- 22.25. W zależności od dziedziny w strukturze rachunku satelitarne nacisk będzie położony na:
- szczegółowe analizy produkcji i wykorzystania określonych wyrobów i usług, takich jak B+R, ICT lub transport;
  - szczegółową analizę transferów, takich jak transfery na ochronę socjalną;
  - produkcję, wykorzystanie i transfery w jednakowym stopniu, np. odnośnie do edukacji i ochrony zdrowia;
  - wykorzystanie jako takie, w dziedzinach takich jak turystyka i ochrona środowiska;
  - finansowanie ochrony socjalnej i ochrony zdrowia przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucje niekomercyjne.
- 22.26. Można wyróżnić dwa rodzaje produktów: produkty charakterystyczne i produkty powiązane. Pierwsza kategoria obejmuje produkty, które są typowe dla badanej dziedziny. W odniesieniu do tych produktów rachunek satelitarny może pokazywać, w jaki sposób wytwarza się takie produkty, jakiego rodzaju producenci są zaangażowani, jakiego rodzaju siłę roboczą i majątek trwałe wykorzystują oraz jaka jest wydajność procesu produkcji. Na przykład w dziedzinie ochrony zdrowia charakterystycznymi produktami są: usługi zdrowotne, usługi administracji publicznej, usługi edukacyjne oraz B+R w zakresie zdrowia.
- 22.27. Produkty powiązane są istotne dla danej funkcji, mimo że nie są typowe, ze względu na ich charakter lub na fakt, że są klasyfikowane w szerszych kategoriach produktów. Na przykład w dziedzinie ochrony zdrowia transport pacjentów jest usługą powiązaną. Inne przykłady produktów powiązanych to produkty farmaceutyczne i inne wyroby medyczne, na przykład okulary. W przypadku tych produktów rachunek satelitarny nie pokazuje cech produkcji. Dokładna granica między produktami charakterystycznymi a powiązanymi jest uzależniona od organizacji gospodarki w danym państwie oraz od celu rachunku satelitarne.
- 22.28. Niektóre usługi mogą się pojawiać w dwóch lub więcej rachunkach satelitarnych. Na przykład prace badawcze w dziedzinie usług zdrowotnych prowadzone w instytucjach szkolnictwa wyższego są produktem istotnym dla rachunków satelitarnych dotyczących prac badawczo-rozwojowych, a także edukacji i zdrowia. Wynika z tego również możliwość częściowego pokrywania się wydatków narodowych na różne funkcje; zwykła agregacja tych wydatków w celu obliczenia wartości ogółem jako odsetka PKB może się wiązać z podwójnym liczeniem.
- 22.29. Pojęcia w rachunku satelitarnym mogą różnić się od pojęć w schemacie podstawowym. Na przykład wolontariat może zostać uwzględniony w rachunkach satelitarnych edukacji i zdrowia. W przypadku rachunku satelitarne transportu usługi pomocnicze w zakresie transportu mogą być wykazane oddzielnie. W przypadku rachunku satelitarne pomocy rozwojowej uwzględnia się pożyczki lub kredyty udzielone na warunkach preferencyjnych. Korzyści lub koszty wynikające z oprocentowania niższego niż oprocentowanie rynkowe są rejestrowane jako ukryte transfery.
- 22.30. W przypadku rachunków satelitarnych ochrony socjalnej i pomocy rozwojowej określone transfery są najważniejszymi składnikami wydatków narodowych. W innych dziedzinach, takich jak edukacja i ochrona zdrowia, główną część transferów (w większości w naturze) stanowi finansowanie nabycia przez użytkowników. Oznacza to, że zostały one już włączone do spożycia, zużycia pośredniego oraz nakładów inwestycyjnych i nie powinny być rejestrowane dwukrotnie. Nie dotyczy to jednak wszystkich transferów, np. stypendia dla studentów mogą służyć do finansowania różnych wydatków, nie tylko opłat za naukę lub zakupu podręczników; pozostałą część należy zatem zarejestrować jako transfer w rachunku satelitarnym.
- 22.31. Funkcjonalny rachunek satelitarny może przedstawiać przegląd użytkowników lub beneficjentów. Klasyfikacja użytkowników i beneficjentów może się opierać na klasyfikacji sektorów instytucjonalnych i rodzajów producentów, np. producenci rynkowi, producenci nierynkowi, sektor instytucji rządowych i samorządowych jako konsument zbiorowy, gospodarstwa domowe jako konsumenci oraz zagranica. Można wyróżnić różne podkategorie, np. według gałęzi oraz według podsektorów instytucjonalnych.
- 22.32. W wielu rachunkach satelitarnych gospodarstwa domowe lub osoby fizyczne są najważniejszym rodzajem użytkowników i beneficjentów. Aby rachunek satelitarny był przydatny z punktu widzenia polityki i analizy społecznej konieczny jest dalszy podział gospodarstw domowych. Można zastosować różne kryteria w zależności od różnych celów, takie jak dochód, wiek, płeć, lokalizacja itp. W przypadku polityki i analizy wiedza na temat liczby osób, których dotyczy każda kategoria, jest niezbędna do obliczenia średniego spożycia lub transferu bądź liczby osób, które nie czerpią korzyści.

Specjalne rachunki sektorów

- 22.33. Specjalne rachunki sektorów przedstawiają przegląd skupiony na jednej gałęzi lub produkcie, przegrupowaniu różnych gałęzi lub produktów, jednym podsektorze lub przegrupowaniu różnych podsektorów. Można wyróżnić trzy rodzaje specjalnych rachunków sektorów:
- rachunki powiązane z gałęziami lub produktami;
  - rachunki powiązane z sektorami instytucjonalnymi;

c) rachunki łączące obydwa podejścia.

Do przykładów specjalnych rachunków sektorów powiązanych z gałęziami lub produktami należą: rachunki rolnictwa, rachunki rybactwa i leśnictwa, rachunki turystyki, rachunki technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), rachunki energii, rachunki transportu, rachunki budownictwa mieszkaniowego oraz rachunki sektora twórczości.

Do przykładów specjalnych rachunków sektorów związanych z sektorami instytucjonalnymi należą: statystyka finansowa sektora instytucji rządowych i samorządowych, statystyka monetarna i finansowa, bilans płatniczy, rachunki sektora publicznego, rachunki instytucji niekomercyjnych, rachunki gospodarstw domowych oraz rachunki dotyczące działalności przedsiębiorstw. Statystyki dotyczące przychodów podatkowych można traktować jako tablice uzupełniające względem statystyki finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych.

- 22.34. Specjalne rachunki sektorów mogą również koncentrować się na zintegrowanej analizie działalności gospodarczej w ramach więcej niż jednego sektora instytucjonalnego. Na przykład rachunki podsektorów sektora przedsiębiorstw niefinansowych można sporządzać, grupując przedsiębiorstwa według ich podstawowej działalności gospodarczej. Analiza może obejmować cały proces gospodarczy od produkcji po akumulację. Można ją przeprowadzać systematycznie na stosunkowo zagregowanym poziomie standardowej klasyfikacji gałęzi. Można ją też przeprowadzić dla wybranych gałęzi szczególnie istotnych dla danego państwa. Podobne analizy można przeprowadzić w odniesieniu do działalności produkcyjnej gospodarstw domowych, przynajmniej do poziomu, na którym oblicza się dochód z przedsiębiorczości. Przydatne może być także uwypuklenie rodzajów działalności, które odgrywają wiodącą rolę w zewnętrznych transakcjach danej gospodarki. Takie kluczowe rodzaje działalności mogą obejmować sektor paliwowy, bankowość, działalność wydobywczą, działalność związaną z określonymi uprawami, produktami spożywczymi i napojami (jak kawa, kwiaty, wino i whisky), a także turystykę. Mogą one odgrywać kluczową rolę w gospodarce narodowej, ponieważ stanowią istotną część eksportu, zatrudnienia, aktywów walutowych oraz przychodów sektora instytucji rządowych i samorządowych. Do kluczowych można również zaliczyć sektory, które wymagają szczególnej uwagi z punktu widzenia polityki społeczno-gospodarczej. Przykładem jest działalność rolnicza, na którą przeznaczają się dotacje i inne transfery ze strony sektora instytucji rządowych i samorządowych szczebla centralnego, lokalnego i unijnego bądź która jest chroniona wysokimi cłami importowymi.
- 22.35. Pierwszym krokiem w sporządzaniu specjalnych rachunków sektorów jest zdefiniowanie kluczowych działalności i odpowiadających im produktów. W tym celu konieczne może być pogrupowanie razem pozycji Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Rodzajów Działalności (ISIC) lub odpowiedniej klasyfikacji krajowej. Rozszerzenie zakresu kluczowego sektora jest uzależnione od uwarunkowań gospodarczych oraz wymogów w odniesieniu do polityki i analizy.
- 22.36. Rachunek wyrobów i usług w odniesieniu do produktów kluczowych sporządza się, wykazując przychody i rozchody dotyczące tych produktów. Sporządza się rachunek produkcji oraz rachunek tworzenia dochodów w odniesieniu do kluczowych gałęzi. W przypadku kluczowych gałęzi i produktów stosuje się szczegółowe klasyfikacje, aby w pełni zrozumieć proces ekonomiczny i powiązane procedury wyceny w tym obszarze. Zazwyczaj mamy do czynienia z kombinacją cen rynkowych i regulowanych oraz skomplikowanym systemem podatków i dotacji.
- 22.37. Kluczowe produkty i kluczowe gałęzie mogą być analizowane w kontekście tablic podaży i wykorzystania, jak pokazano w tablicach 22.5 i 22.6. Kluczowe gałęzie przedstawia się szczegółowo w kolumnach, zaś pozostałe gałęzie mogą być zagregowane. Natomiast w wierszach analogicznie produkty kluczowe przedstawia się szczegółowo, zaś pozostałe produkty są zagregowane. W dolnej części tablicy wykorzystania w wierszach przedstawia się nakłady pracy, nakłady brutto na środki trwałe oraz stany środków trwałych. Jeżeli kluczowa działalność prowadzona jest przez bardzo zróżnicowane rodzaje producentów, np. drobnych producentów rolnych oraz duże plantacje będące własnością przedsiębiorstw niefinansowych lub instytucji finansowych i przez nie zarządzane, wówczas wyróżnia się dwie grupy producentów, ponieważ mają one odmienne struktury kosztów i sposoby zachowań.
- 22.38. Sporządza się zestaw rachunków dla sektora kluczowego. W tym celu konieczne jest wyznaczenie zakresu sektora kluczowego. W przypadku przemysłu naftowego i wydobywczego sektor kluczowy obejmuje zazwyczaj ograniczoną liczbę dużych przedsiębiorstw. Uwzględnia się wszystkie transakcje takich przedsiębiorstw, nawet działalność drugorzędą. Rozróżnienie między przedsiębiorstwami publicznymi, przedsiębiorstwami pod kontrolą zagraniczną oraz przedsiębiorstwami prywatnymi także może mieć podstawowe znaczenie przy sporządzaniu rachunków sektora kluczowego. Należy dokładnie przeanalizować rachunkowość przedsiębiorstw w przypadku każdego dużego przedsiębiorstwa działającego w sektorze, aby przeprowadzić zintegrowaną analizę. Część działalności wydobywczej może być realizowana przez małe przedsiębiorstwa lub przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej. Takie jednostki muszą być włączone do sektora kluczowego, nawet jeżeli wymaga to oparcia się na informacjach częściowych pochodzących z badań statystycznych lub danych administracyjnych.
- 22.39. W wielu przypadkach sektor instytucji rządowych i samorządowych odgrywa istotną rolę w związku z kluczowymi działalnościami albo poprzez podatki i dochody z tytułu własności, albo poprzez działalność regulacyjną i dotacje. Z tego względu ważne jest szczegółowe badanie transakcji między sektorem kluczowym a sektorem instytucji rządowych i samorządowych. Klasyfikację transakcji można rozszerzyć, aby zidentyfikować takie przepływy powiązane z działalnością kluczową, w tym odpowiednie podatki od produktów. Takie przepływy, poza samym budżetem ogólnym, uzyskują różne przedstawicielstwa sektora instytucji rządowych i samorządowych, takie jak ministerstwa odpowiedzialne za określone dziedziny, uniwersytety, fundusze i rachunki specjalne. Na potrzeby analizy bardzo użyteczne może być wskazanie, w jaki sposób sektor instytucji rządowych i samorządowych wykorzystuje te środki. Tworzy to potrzebę dokonywania analiz tej części wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według celu.

Tablica 22.5 – Tablica podaży w odniesieniu do kluczowych gałęzi i produktów

	Produkcja według gałęzi			Ogółem	Import	Podaż ogółem w cenach bazowych	Marże handlowe i transportowe	Podatki od produk- tów	Dotacje do produktów (-)	Podaż ogółem w cenach nabycia
	Kluczowe gałęzie	Pozostali producenci								
	1	2 ...	Ogółem							
Kluczowe produkty										
1.										
2.										
...										
Pozostałe produkty										
Ogółem										

Tablica 22.6 – Tablica wykorzystania w odniesieniu do kluczowych gałęzi i produktów

	Koszty produkcji według gałęzi				Pozostali producenci	Ogółem	Eksport	Spożycie			Ogółem	Akumulacja brutto	Wykorzystanie ogółem w cenach nabycia
	Kluczowe gałęzie							Gospodarstwa domowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	INKgd			
	1	2	...	Ogółem									
Kluczowe produkty													
1.													
2.													
...													
Pozostałe produkty													
Ogółem													
Koszty związane z zatrudnieniem													
Pozostałe podatki netto związane z produkcją													
Amortyzacja środków trwałych													
Nadwyżka operacyjna netto													
Ogółem													
Informacje dodatkowe													
Nakłady pracy													
Nakłady brutto na środki trwałe													
Stan środków trwałych netto													

- 22.40. Jeżeli kluczowa działalność opiera się na nieodnawialnych zasobach naturalnych, takich jak złoża podziemne, rachunki kluczowych sektorów rejestrują zmiany w tych zasobach spowodowane nowymi odkryciami i wyczerpaniem w rachunku innych zmian wolumenu aktywów, a zyski i straty z tytułu ich posiadania w rachunku przeszacowań. Dane te mają decydujące znaczenie dla oceny wyników ekonomicznych danej gospodarki. Szerzej ujmując, rachunki kluczowych sektorów mogą być rozszerzone o rachunki środowiska.
- 22.41. Rachunki kluczowych sektorów można przedstawiać w ramach zintegrowanych rachunków ekonomicznych. Wprowadza się kolumnę lub grupę kolumn dla kluczowych sektorów, zaś nazwy innych kolumn zmienia się w miarę potrzeby, np. „pozostałe przedsiębiorstwa niefinansowe” lub „pozostałe gospodarstwa domowe”. Dzięki temu można zobaczyć odpowiednie udziały sektora kluczowego i udziały innych sektorów w transakcjach i pozycjach bilansujących. Dokładny format takich tablic zależy od wyznaczonych celów. Kolejnym krokiem może być wykazanie w dodatkowych tablicach relacji „od kogo do kogo” pomiędzy sektorem kluczowym a innymi sektorami, w tym zagranicą.

Uwzględnienie danych niepieniężnych

- 22.42. Istotną cechą charakterystyczną wielu rachunków satelitarnych jest fakt, że uwzględnia się w nich dane niepieniężne, takie jak dane dotyczące emisji CO₂ w podziale na gałęzie w rachunkach środowiska lub liczba usług zdrowotnych w podziale na rodzaj ochrony zdrowia w rachunkach zdrowia. W wyniku powiązania takich danych niepieniężnych z danymi pieniężnymi otrzymuje się kluczowe wskaźniki, takie jak emisja CO₂ na mld euro wartości dodanej lub koszty w przeliczeniu na usługi zdrowotne. W tablicy 22.7 przedstawiono wiele przykładów.

Dodatkowe szczegóły i pojęcia uzupełniające

- 22.43. Kolejne dwie istotne cechy charakterystyczne rachunków satelitarnych to dodatkowe szczegóły i pojęcia uzupełniające. Zestaw różnych przykładów podano w tablicach 22.8 i 22.9.

Tablica 22.7 – Przykłady danych niepieniężnych w rachunkach satelitarnych

Rachunek satelitarny	Przykład danych niepieniężnych	Stosunek danych pieniężnych do niepieniężnych?
Rachunki edukacji	Liczba uczniów i studentów	Koszty i opłaty na ucznia/studenta
	Liczba nauczycieli	Koszty związane z zatrudnieniem na nauczyciela
Rachunki środowiska	Tony ropy	Cena ropy na baryłkę
	Emisja CO ₂ według gałęzi	Emisja CO ₂ według gałęzi na mld euro wartości dodanej
Finanse sektora instytucji rządowych i samorządowych	Zatrudnienie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	Koszty związane z zatrudnieniem na pracownika
	Liczba świadczeń społecznych	Przeciętne świadczenie społeczne
Rachunki zdrowia	Liczba zabiegów/pacjentów według rodzaju opieki zdrowotnej	Koszty na zabieg/pacjenta
Rachunki produkcji gospodarstw domowych	Wykorzystanie czasu w produkcji gospodarstw domowych	Koszt alternatywny wykorzystania czasu
Rachunki pracy	Pracujący (godziny przepracowane/EPC) według gałęzi	Koszty związane z zatrudnieniem w stosunku do godzin przepracowanych/EPC
	Liczba kontraktów	
Rachunki wydajności i wzrostu	Nakłady pracy według gałęzi	Wydajność pracy według gałęzi
Rachunki B+R	Liczba przyznanych patentów	
	Pracujący w sektorze B+R	Koszty związane z zatrudnieniem na pracownika
Rachunki bezpieczeństwa	Liczba więźniów	Koszty na więźnia
Rachunki ochrony socjalnej	Liczba świadczeń społecznych, np. liczba emerytów i rencistów	Przeciętne świadczenie społeczne według (rodzaju) systemu
Rachunki turystyki	Liczba turystów	Wydatki na turystę

Tablica 22.8 – Przykłady dodatkowych szczegółów w różnych rachunkach satelitarnych

Rachunek satelitarny	Dodatkowe szczegóły
Rachunki rolnictwa	Więcej szczegółów na temat produkcji różnych produktów rolnych
Rachunki środowiska	Znacznie więcej szczegółów na temat wartości stanów i przepływów zasobów naturalnych Więcej szczegółów na temat wydatków na ochronę środowiska
Rachunki zdrowia	Szczegółowy podział usług opieki zdrowotnej
Rachunki produkcji gospodarstw domowych	Produkcja gospodarstw domowych w podziale na podstawową funkcję (np. zapewnienie mieszkania, wyżywienie, opieka)
Rachunki dochodu osobistego i majątku	Informacje na temat dystrybucji dochodu osobistego i majątku
Rachunki pracy i SAM	Koszty związane z zatrudnieniem i pracujący w podziale na wiek, płeć i poziom wykształcenia
Rachunki ochrony socjalnej	Dochód i wydatki w podziale na poszczególne systemy ochrony socjalnej oraz grupy systemów
Tablice dochodów podatkowych	Dochody podatkowe w podziale na znacznie bardziej szczegółową klasyfikację

Tablica 22.9 – Przykłady pojęć uzupełniających w różnych rachunkach satelitarnych

Rachunek satelitarny	Pojęcia uzupełniające
Rachunki rolnictwa	Trzy wskaźniki dochodów z działalności rolniczej
Rachunki środowiska	Podatki środowiskowe
Finanse sektora instytucji rządowych i samorządowych	Dochody i wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych
Rachunki sektora nieformalnego	Sektor nieformalny
Rachunki wydajności i wzrostu	Łączna wydajność czynników produkcji
Rachunki ochrony socjalnej	Wydatki ogółem na świadczenia związane ze starzeniem się
Tablice dochodów podatkowych	Dochody podatkowe ogółem według różnych alternatywnych definicji

Inne podstawowe pojęcia

22.44. Stosowanie innych podstawowych pojęć w rachunkach satelitarnych nie jest częste. Stosunkowo niewielką zmianą jest to, że na potrzeby różnych rachunków satelitarnych niektórych usług nie traktuje się jako pomocniczych, np. w przypadku rachunku satelitarnego transportu usługi transportowe nie są traktowane jako pomocnicze. W przypadku niektórych rachunków satelitarnych wymagane może być jednak wprowadzenie znacznych zmian w podstawowych pojęciach, np. w rachunku środowiska produkt krajowy można dostosować, uwzględniając wyczerpanie zasobów naturalnych. Przykłady przedstawiono w tablicy 22.10.

Wykorzystanie modelowania i uwzględnienie wyników doświadczeń

22.45. Niektóre rachunki satelitarne mogą się charakteryzować uwzględnieniem wyników doświadczeń lub wykorzystaniem modelowania; dane liczbowe w rachunku satelitarnym są mniej wiarygodne niż dane liczbowe zawarte w rachunkach zasadniczych. Podczas zestawiania rachunków zasadniczych wykorzystuje się jednak również modele ekonometryczne lub matematyczne oraz uwzględnia się wyniki doświadczeń. Nie jest to zatem zasadnicza różnica między schematem rachunków zasadniczych a rachunkami satelitarnymi. Kwestie te zilustrowano przykładami w tablicy 22.11.

Tablica 22.10 – Przykłady różnych pojęć podstawowych w rachunkach satelitarnych

Rachunek satelitarny	Różne pojęcia podstawowe
Rachunki środowiska	Korekta produktu krajowego z tytułu wydatków na zapobieganie wyczerpaniu zasobów i wydatków na cele ochrony środowiska sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz z tytułu degradacji
Rachunki zdrowia	Opieka zdrowotna w miejscu pracy nie jest usługą dodatkową

Rachunek satelitarny	Różne pojęcia podstawowe
Rachunki produkcji gospodarstw domowych	Nieodpłatne usługi świadczone w gospodarstwach domowych i usługi dobrowolne mieszczą się w ramach produkcji
Rachunki rozbudowane	Rachunki zawierające zdecydowanie więcej rozbudowanych pojęć dotyczących produkcji i nakładów inwestycyjnych (np. kapitał ludzki i wyroby konsumpcyjne trwałego użytku)
Uzupełniająca tablica dotycząca systemów emerytalno-rentowych	Niekapitałowe, określone świadczenia emerytalno-rentowe są traktowane jako zobowiązania i aktywa
Rachunki transportu	Usługi transportowe nie są usługą dodatkową

Tablica 22.11 – Przykłady zastosowania modeli ekonometrycznych i matematycznych do zestawiania rachunków w schemacie podstawowym i rachunków satelitarnych

Schemat podstawowy	<p>Szacunkowe określenie wartości aktywów finansowych lub nieprodukowanych jako wartość bieżąca netto oczekiwanych przyszłych dochodów i wydatków</p> <p>Korygowanie badań gospodarstw domowych z tytułu braku odpowiedzi z wykorzystaniem analizy regresji</p> <p>Szacunkowe określenie stanu środków trwałych netto oraz amortyzacji środków trwałych z wykorzystaniem metody ciągłej inwentaryzacji, oczekiwanych ekonomicznych okresów użytkowania oraz matematycznych funkcji amortyzacji</p> <p>Szacunkowe określenie wartości usług na własne cele finalne właścicieli mieszkań z wykorzystaniem danych na temat mieszkalnictwa, rynkowych opłat czynszowych oraz analizy regresji</p> <p>Szacunkowe określenie korekt sezonowych z wykorzystaniem modelu matematycznego</p> <p>Szacunkowe określenie hedonicznych zmian cen z wykorzystaniem modelu matematycznego</p>
Rachunki satelitarne	
Rachunki środowiska	Szacunkowe określenie wartości wyczerpania i degradacji
Rachunki produkcji gospodarstw domowych	Szacunkowe określenie wartości nieodpłatnych usług gospodarstw domowych
Rachunki sektora nieformalnego	Szacunkowe określenie wartości różnych rodzajów działalności nieformalnych z wykorzystaniem metod doświadczalnych
Rachunki wydajności i wzrostu	Szacunkowe określenie wielkości wkładu kapitałowego z wykorzystaniem funkcji wiek-wydajność w odniesieniu do każdego rodzaju aktywów
Uzupełniająca tablica dotycząca systemów emerytalno-rentowych	Szacunkowe określenie uprawnień emerytalno-rentowych z wykorzystaniem różnych rodzajów założeń aktuarialnych dotyczących demografii, stopy dyskontowej oraz wzrostu wynagrodzeń
Tablica zawierająca wyniki doświadczeń w zakresie traktowania wydatków B+R jako nakładów inwestycyjnych	

Projektowanie i zestawianie rachunków satelitarnych

22.46. Projektowanie i zestawianie rachunku satelitarnego przebiega w czterech etapach:

- określenie celów, zastosowań i wymagań;
- wybór istotnych informacji z rachunków narodowych;
- wybór odpowiednich informacji uzupełniających, np. z różnych statystyk branżowych lub źródeł danych administracyjnych;
- połączenie obydwu zestawów pojęć i danych liczbowych w jeden zestaw tablic i rachunków.

22.47. Projektowanie i zestawianie rachunków satelitarnych po raz pierwszy często daje nieoczekiwane rezultaty na wszystkich czterech etapach. Z tego względu sporządzanie rachunków satelitarnych jest procesem ciągłym. Dopiero zdobycie doświadczenia w zestawianiu rachunków satelitarnych, korzystaniu z nich i wprowadzaniu koniecznych zmian pozwala na przekształcenie takiego eksperymentalnego zbioru tablic w dojrzały produkt statystyczny.

22.48. Podczas wyboru istotnych informacji z rachunków narodowych można wyróżnić trzy aspekty: pojęcia dotyczące rachunków narodowych funkcjonujące na szczeblu międzynarodowym, pojęcia operacyjne stosowane w statystykach rachunków narodowych danego państwa oraz wiarygodność statystyk rachunków narodowych.

- 22.49. Wykorzystywanie pojęć ze schematu podstawowego w projektowaniu i zestawianiu rachunku satelitarne w określonym celu często ujawnia charakterystyczne cechy. Z punktu widzenia celu mogą to być korzyści, jak również nieoczekiwane ograniczenia. Przykładowo projektowanie i zestawianie po raz pierwszy rachunku prac badawczo-rozwojowych (B+R) może ujawnić problemy, takie jak pokrywanie się tego rachunku z rachunkiem B+R dotyczącym oprogramowania i ochrony zdrowia, lub ukazać rolę przedsiębiorstw wielonarodowych w importowaniu i eksportowaniu B+R.
- 22.50. Podobny proces ma zastosowanie do pojęć operacyjnych wykorzystywanych podczas zestawiania statystyk rachunków narodowych. Może się okazać, że brakuje istotnych szczegółów ze względu na nadmierne zagregowany poziom zestawień lub publikacji bądź ze względu na fakt, że pojęcia uniwersalne nie zostały zastosowane wystarczająco rygorystycznie. Na przykład działalność w zakresie B+R prowadzona przez niektóre duże przedsiębiorstwa wielonarodowe może być uwzględniona w gałęzi ich głównych działalności, a nie w gałęzi usług B+R.
- 22.51. Wiarygodność części statystyk rachunków narodowych może być problemem. Statystyki rachunków narodowych zestawiono i opublikowano, nie mając na względzie celu rachunku satelitarne. Często sam wybór istotnych danych liczbowych z oficjalnych statystyk rachunków narodowych ujawni, że wielkość, struktura lub kierunki rozwoju w czasie nie są wiarygodne dla danego celu. W efekcie trzeba sprawdzić bieżące źródła danych i metody zestawiania oraz uzupełnić je dodatkowymi źródłami danych lub usprawnionymi metodami zestawiania.
- 22.52. Wybór istotnych informacji ze źródeł innych niż rachunki narodowe, takich jak inne oficjalne statystyki lub źródła danych administracyjnych, może powodować podobne problemy związane z pojęciami i danymi liczbowymi: oficjalnie stosowane pojęcia mogą ujawnić nieoczekiwane braki z punktu widzenia określonego celu rachunku satelitarne, rzeczywiście zastosowane pojęcia mogą się różnić od pojęć oficjalnych, zaś wiarygodność, szczegółowość, terminowość i częstotliwość mogą rodzić problemy. Wszystkie te problemy należy rozwiązywać, dokonując dodatkowych obliczeń szacunkowych w celu zniwelowania różnic w pojęciach, klasyfikując przepływy niepieniężne według gałęzi lub sektorów bądź dostosowując pojęcia stosowane w rachunku satelitarne.
- 22.53. Połączenie informacji z rachunków narodowych i innych informacji w jeden zestaw tablic lub rachunków wymaga dodatkowej pracy: należy uporać się z pominięciami, pokrywaniem się rachunków i brakiem spójności w danych liczbowych oraz ocenić wiarygodność wyników. W najlepszym przypadku wynikiem będzie w pełni zbilansowany zestaw tablic. Konieczne może być jednak wykazanie rozbieżności pomiędzy źródłami danych i alternatywnymi metodami.
- 22.54. Przekształcenie jednolitego rachunku satelitarne w produkt przeznaczony dla użytkowników danych może obejmować dodatkowe etapy. Można wprowadzić tablicę zbiorczą z kluczowymi wskaźnikami dla pewnej liczby lat. Te kluczowe wskaźniki mogą opisywać wielkość, składniki oraz kierunki zmian danego zagadnienia lub ukazywać powiązania z gospodarką narodową i jej głównymi elementami składowymi. Uzupełnieniem mogą być dodatkowe szczegóły lub klasyfikacje istotne z punktu widzenia celów politycznych i analitycznych. Szczegóły o niewielkiej wartości dodanej bądź takie, których zestawianie jest stosunkowo kosztowne, mogą zostać pominięte. Można również ukierunkować starania na zredukowanie złożoności tablic, uproszczenie i zwiększenie przejrzystości dla użytkowników danych oraz ujęcie standardowych podziałów księgowych w oddzielnej tablicy.

DZIEWIĘĆ SZCZEGÓLNYCH RACHUNKÓW SATELITARNYCH

- 22.55. Pozostała część niniejszego rozdziału jest poświęcona krótkiemu omówieniu następujących rachunków satelitarne:
- a) rachunki rolnictwa;
  - b) rachunki środowiska;
  - c) rachunki zdrowia;
  - d) rachunki produkcji gospodarstw domowych;
  - e) rachunki pracy oraz macierze przepływów społecznych (SAM);
  - f) rachunki wydajności i wzrostu;
  - g) rachunki badań i rozwoju (B+R);
  - h) rachunki ochrony socjalnej;
  - i) rachunki satelitarne turystyki.

Rachunki rolnictwa

- 22.56. Przykładem rachunku rolnictwa są rachunki ekonomiczne dla rolnictwa (EAA) ⁽¹⁾. Mają one na celu opisanie produkcji rolnej oraz zmian w dochodach z działalności rolniczej. Informacje te wykorzystuje się do analizy sytuacji gospodarczej rolnictwa danego państwa członkowskiego oraz do monitorowania i oceny wspólnej polityki rolnej w Unii.
- 22.57. Rachunki ekonomiczne dla rolnictwa (EAA) składają się z: rachunku produkcji, rachunku tworzenia dochodów, rachunku dochodu przedsiębiorcy oraz rachunku kapitałowego dla produkcji rolnej. Rachunek produkcji obejmuje obszerne zestawienie produkcji w odniesieniu zarówno do różnych produktów rolnych, jak i do drugorzędnej działalności pozarolniczej; przedstawia się w nim również istotne szczegóły dotyczące zużycia pośredniego i nakładów inwestycyjnych. Dane do rachunku produkcji i nakłady brutto na środki trwałe są wyrażone zarówno w cenach bieżących, jak i stałych. Ponadto przedstawia się następujące trzy wskaźniki dochodów z działalności rolniczej:
- wskaźnik dochodu realnego czynników produkcji w rolnictwie w cenach czynników produkcji w rolnictwie na roczną jednostkę pracy uznaną za ekwiwalent pełnego czasu pracy;
  - wskaźnik (indeks) realnego dochodu netto przedsiębiorcy na roczną jednostkę pracy nieopłaconej, która jest traktowana jak równoważnik pełnego etatu;
  - dochód przedsiębiorcy netto z działalności rolniczej.

Wskaźniki i zmiany wartości w ujęciu realnym wskaźników dochodu uzyskuje się poprzez deflację odpowiadających danych nominalnych za pomocą indeksu cen PKB.

- 22.58. Gałąź rolnictwa w EAA w dużej mierze przypomina gałąź rolnictwa w schemacie podstawowym. Istnieją jednak pewne różnice. Na przykład pomija się jednostki zaangażowane w produkcję nasion do celów naukowych lub certyfikacji bądź jednostki, w przypadku których działalność rolnicza stanowi jedynie działalność hobbistyczną. Większość działalności rolniczej jednostek, których działalnością podstawową nie jest rolnictwo, jest jednak uwzględniona w gałęzi rolnictwa.
- 22.59. EAA koncentrują się na procesie produkcji oraz na uzyskiwanych z niej dochodach. Zasadniczo rachunek satelitarny rolnictwa nie odpowiada jednak w pełni EAA. Rachunki rolnictwa mogą również zawierać tablicę podaży i wykorzystania, która przedstawia systematyczny przegląd podaży i wykorzystania produktów rolnych. W ten sposób można otrzymać informacje na temat roli importu, w tym roli ceł importowych, oraz zmian popytu na produkty rolne, dotyczących np. eksportu i spożycia w gospodarstwach domowych, a także na temat roli powiązanych podatków i dotacji. Rachunki rolnictwa można również rozszerzyć, uwzględniając drugorzędną działalność pozarolniczą, taką jak agroturystyka. Można w ten sposób uwidocznic ważne tendencje i mechanizmy zastępcze. Współzależność z instytucjami rządowymi i samorządowymi można wyraźnie przedstawić poprzez dodanie tablicy przedstawiającej wszystkie dochody i transfery kapitałowe instytucji rządowych i samorządowych – na szczeblu lokalnym, centralnym lub europejskim – do gałęzi rolnictwa. Może to również obejmować specjalne traktowanie w systemie podatkowym. Rachunki rolnictwa można również zaprojektować jako specjalne rachunki sektorów i uwzględnić w nich pełną sekwencję rachunków, zawierającą bilanse i sprawozdania finansowe, w przypadku rolników i przedsiębiorstw zaangażowanych w działalność rolniczą.

Rachunki środowiska

- 22.60. W międzynarodowych wytycznych dotyczących rachunków środowiska (*System of Environmental and Economic Accounting, SEEA, 2003*) ⁽²⁾ przedstawiono rozbudowane ramy rachunkowości służącej do opisu i analizy środowiska i jego współzależności z gospodarką. Rachunki środowiska stanowią rachunek satelitarny rachunków narodowych. To oznacza, że stosuje się te same klasyfikacje i pojęcia, zaś modyfikacje wprowadza się wyłącznie wtedy, gdy jest to konieczne z punktu widzenia celu rachunków środowiska.
- 22.61. Zintegrowany zestaw rachunków dostarczających informacji gospodarczych i środowiskowych pozwala na analizę wkładu środowiska w gospodarkę oraz wpływu gospodarki na środowisko. Spełnia potrzeby decydentów poprzez zapewnienie wskaźników i statystyki opisowej umożliwiających monitorowanie współzależności między środowiskiem a gospodarką. Może również służyć jako narzędzie do planowania strategicznego i analizy polityki w celu określenia bardziej zrównoważonych ścieżek rozwoju. Na przykład decydenci określający kierunek rozwoju gałęzi, w których w szerokim zakresie korzysta się z zasobów środowiskowych, albo w postaci nakładów, albo pochłaniaczy, muszą być świadomi długoterminowego wpływu na środowisko. Decydenci ustalający normy środowiskowe również muszą być świadomi potencjalnych skutków dla gospodarki, np. tego, które gałęzie mogą ucierpieć i jakie są konsekwencje dla zatrudnienia i siły nabywczej. Można porównywać alternatywne strategie środowiskowe poprzez uwzględnienie skutków gospodarczych.

⁽¹⁾ Rozporządzenie (WE) nr 138/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 grudnia 2003 r. dotyczące rachunków gospodarczych dla rolnictwa we Wspólnocie (Dz.U. L 33 z 5.2.2004, s. 1).

⁽²⁾ Podręcznik jest wspólną publikacją Organizacji Narodów Zjednoczonych, Komisji Europejskiej, Międzynarodowego Funduszu Mone-tarnego, OECD oraz Banku Światowego.

- 22.62. W schemacie podstawowym uwzględniono różne aspekty rachunków środowiska. W szczególności wiele pozycji kosztowych i kapitałowych w rachunkach zasobów naturalnych identyfikuje się oddzielnie w klasyfikacjach i rachunkach dotyczących stanów i pozostałych zmian wolumenu aktywów. Na przykład klasyfikacja aktywów nieprodukowanych zawiera oddzielne pozycje dla zasobów podziemnych złóż naturalnych, takich jak zasoby ropy naftowej, złoża mineralne, niekultywowane zasoby biologiczne oraz zasoby wodne. Te cechy charakterystyczne ułatwiają wykorzystanie schematu podstawowego jako punktu wyjścia dla rachunków środowiska. Niemniej kilka elementów schematu podstawowego, w szczególności w rachunku dotyczącym pozostałych zmian wolumenu, dzieli się dalej i ponownie klasyfikuje w rachunku satelitarnym, a inne elementy są dodawane.
- 22.63. Z punktu widzenia środowiska schemat podstawowy i jego najważniejsze zmienne, takie jak PKB, nakłady inwestycyjne i oszczędności, mają dwie zasadnicze wady. Po pierwsze wyczerpanie i niedobór zasobów naturalnych są uwzględniane w ograniczonym stopniu, a czynniki te mogą zagrażać trwałej wydajności gospodarki. Po drugie schemat podstawowy nie obejmuje degradacji jakości środowiska oraz konsekwencji dla zdrowia i dobrostanu ludzi.
- 22.64. W schemacie podstawowym podczas obliczania wartości dodanej netto uwzględnia się jedynie aktywa produkowane. Koszt ich użytkowania znajduje odzwierciedlenie w zużyciu pośrednim oraz amortyzacji środków trwałych. Aktywa naturalne nieprodukowane, takie jak grunty, złoża mineralne i lasy, mieszczą się w granicach aktywów w takim zakresie, w jakim są one objęte skuteczną kontrolą jednostek instytucjonalnych. Ich wykorzystanie nie jest jednak uwzględnione w kosztach produkcji. Oznacza to, że albo cena produktów nie odzwierciedla takich kosztów, albo – w przypadku kosztów wyczerpania – takie koszty sumuje się z innymi niezidentyfikowanymi elementami podczas rezydualnego obliczania nadwyżki operacyjnej. Rachunki środowiska pozwalają na wyraźne rozpoznanie i oszacowanie takich kosztów.
- 22.65. W ramach rachunków środowiska SEEA2003 mieści się pięć kategorii:
- a) rachunki przepływów fizycznych i hybrydowych;
  - b) rachunki ekonomiczne transakcji środowiskowych;
  - c) rachunki aktywów środowiskowych w ujęciu fizycznym i pieniężnym;
  - d) rachunki wydatków defensywnych na ochronę środowiska i rachunki wyczerpania zasobów środowiskowych;
  - e) modyfikujące zmienne w stosunku do schematu podstawowego w celu uwzględnienia degradacji.
- 22.66. W rachunkach przepływów fizycznych i hybrydowych rejestruje się cztery różne rodzaje przepływów:
- a) zasoby naturalne: złoża mineralne, zasoby energii, zasoby wodne, glebowe i biologiczne. Obecnie są one sprzedawane na rynkach, wprowadzane do strefy gospodarczej i mogą być charakteryzowane jako produkty;
  - b) nakłady ekosystemowe: tlen niezbędny do spalania i woda z opadów lub naturalnych cieków wodnych oraz inne nakłady naturalne, np. substancje odżywcze i dwutlenek węgla wymagane przez rośliny do wzrostu; nie dotyczy to wody, substancji odżywczych czy tlenu dostarczanych jako produkty przez gospodarke;
  - c) produkty: wyroby i usługi wytwarzane i użytkowane w sferze gospodarczej, w tym przepływy wyrobów i usług między gospodarką narodową a zagranicą. Obejmują one: kultywowane aktywa biologiczne, zasoby naturalne sprzedawane lub nabywane, jak ropa naftowa, drewno i woda, oraz materiały odpadowe posiadające wartość ekonomiczną;
  - d) wartości rezydualne: przypadkowe i niepożądane produkty gospodarki, które mają zerową lub ujemną wartość dla wytwórcy. Wartości rezydualne obejmują odpady stałe, płynne i gazowe. Mogą one zostać poddane recyklingowi, ponownie użyte lub uwolnione do środowiska naturalnego. Wartości rezydualne mogą mieć wartość dodatnią dla jednostki innej niż ich wytwórca. Na przykład odpady domowe pozyskane do recyklingu nie mają żadnej wartości dla gospodarstwa domowego, ale mogą mieć pewną wartość dla jednostki zajmującej się recyklingiem. Materiały odpadowe posiadające wartość dla wytwórcy, np. złomowane urządzenia, są traktowane jako produkty, a nie wartości rezydualne.
- 22.67. Przepływy fizyczne mierzy się w jednostkach fizycznych, które odzwierciedlają właściwości fizyczne danego materiału, energii lub wartości rezydualnych. Przepływ fizyczny może być mierzony w jednostkach alternatywnych, w zależności od rozważanej właściwości fizycznej. Prawidłowość określonej jednostki zależy od celu

i zamierzonego zastosowania rachunku przepływów. W przypadku rachunkowości przepływów fizycznych najczęściej stosowanymi właściwościami fizycznymi są masa i wolumen. W przypadku przepływów energii najczęściej stosowanymi jednostkami są dżule lub tony ekwiwalentu ropy naftowej. Jednostki fizyczne w rachunkach przepływów fizycznych różnią się od wielkości stosowanych w schemacie podstawowym. Przykładowo w schemacie podstawowym wielkość komputera nie jest jego masą, ale ważoną kombinacją cech pożądaných przez użytkownika, takich jak prędkość obliczeniowa.

- 22.68. Rachunki przepływów fizycznych można przedstawiać jako tablice podaży i wykorzystania. Przedstawiono to w tablicach 22.12 i 22.13.
- 22.69. Rachunek przepływów hybrydowych jest pojedynczą prezentacją macierzową zawierającą zarówno rachunki narodowe w ujęciu pieniężnym, jak i rachunki przepływów fizycznych. Istotnym rodzajem rachunków hybrydowych są hybrydowe tablice podaży i wykorzystania, które łączą informacje z tablic podaży i wykorzystania w ujęciu fizycznym z informacjami z tablic podaży i wykorzystania w ujęciu pieniężnym.
- 22.70. Informacje zawarte w rachunkach przepływów hybrydowych można powiązać z zagadnieniami ochrony środowiska, takimi jak efekt cieplarniany, zmniejszanie się warstwy ozonowej oraz zakwaszenie. W tym celu wymagane są współczynniki przeliczeniowe, aby przełożyć dane liczbowe dotyczące poszczególnych substancji na zagregowane wskaźniki w odniesieniu do zagadnień środowiskowych. Wynikiem takiego działania może być tablica zbiorcza przedstawiająca udział spożycia i produkcji różnych gałęzi w różnych zagadnieniach środowiskowych i w PKB, taka jak tablica 22.14.

Tablica 22.12 – Tablica podaży i wykorzystania w ujęciu fizycznym

Tablica podaży w ujęciu fizycznym

			w mln ton														
			Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Podaż materiałów ogółem	
			Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo	Przetwórstwo przemysłowe, wytworzenie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo	Usługi	Gałęzie ogółem		Transport na potrzeby własne	Pozostałe spożycie	Spożycie ogółem	Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Import produktów	Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe dostarczane przez nierezydentów na terytorium kraju	Wartości rezydualne uwalniane przez nierezydentów na terytorium zagranicy	Transgraniczne napływy wartości rezydualnych z zagranicy przez elementy środowiskowe		
			I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E		
Produkty	P1	Produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego	66,000	49,000	1,000	116,000						16,000					132,000
	P2	Kamień, żwir i materiały budowlane	112,000	163,000		275,000						13,000					288,000
	P3	Energia	65,000	59,000		124,000						95,000					219,000
	P4	Metale, maszyny itp.		10,000		10,000						10,000					20,000
	P5	Tworzywa sztuczne i produkty z tworzyw sztucznych		2,000		2,000						2,000					4,000
	P6	Drewno, papier itp.	7,000	7,000		14,000						1,000					15,000
	P7	Pozostałe towary		9,000	1,000	10,000						13,000					23,000
		Wszystkie produkty	250,000	299,000	2,000	551,000						150,000					701,000

			Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Podaż materiałów ogółem
			Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo Usługi Gałęzie ogółem				Transport na potrzeby własne Pozostałe spożycie Spożycie ogółem			Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Import produktów Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe dostarczane przez nierezydentów na terytorium kraju Wartości rezydualne uwalniane przez nierezydentów na terytorium zagranicy Transgraniczne napływy wartości rezydualnych z zagranicy przez elementy środowiskowe				E	
Wartości rezydualne	Na terytorium kraju															
	R1	CO ₂	19,020	111,398	29,930	160,348	16,908	25,080	41,988	0,990			4,172		207,498	
	R2	N ₂ O	0,007	0,042	0,012	0,061	0,003	0,004	0,007				0,001		0,069	
	R3	CH ₄	0,073	0,452	0,125	0,650	0,004	0,020	0,024	0,477			0,001		1,152	
	R4	NO _x	0,061	0,275	0,151	0,487	0,084	0,026	0,110				0,025	0,117	0,739	
	R5	SO ₂	0,023	0,139	0,030	0,192	0,003	0,001	0,004				0,001	0,087	0,284	
	R6	NH ₃	0,020	0,123	0,038	0,181		0,007	0,007					0,019	0,207	
	R7	Pozostałe wartości rezydualne uwalniane do powietrza	0,010	0,061	0,015	0,086		0,012	0,012					0,002	0,100	
	R8	P	0,070	0,020	0,004	0,094		0,011	0,011	0,003			0,001	0,014	0,123	
	R9	N	0,590	0,210	0,098	0,898		0,117	0,117	0,024			0,006	0,323	1,368	
	R10	Pozostałe wartości rezydualne uwalniane do wody	0,030	0,021	0,006	0,057		0,021	0,021	0,001			0,001	0,003	0,083	
	R11	Odpady kopalniane	7,233	2,320		9,553									9,553	
R12	Pozostałe odpady stałe	8,103	71,619	22,929	102,651	0,100	5,060	5,160	71,100			1,548	7,656	188,115		

		Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Podaż materiałów ogółem
		Gałęzie ogółem				Spożycie ogółem			Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Zagranica					
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
	Na terytorium kraju ogółem	35,240	186,680	53,338	275,258	17,102	30,359	47,461	72,595			5,756	8,221		409,291
	Na terytorium zagranicy														
	Do powietrza														
R1	CO ₂			4,569	4,569	0,739		0,739							5,308
R4	NO _x			0,010	0,010	0,004		0,004							0,014
R5	SO ₂			0,008	0,008	0,002		0,002							0,010
	Na terytorium zagranicy ogółem			4,587	4,587	0,745		0,745							5,332
	Wartości rezydualne ogółem	35,240	186,680	57,925	279,845	17,847	30,359	48,206	72,595			5,756	8,221		414,623
Podaż materiałów ogółem		285,240	485,680	59,925	830,845	17,847	30,359	48,206	72,595	150,000		5,756	8,221		1 115,623
Akumulacja netto wszystkich materiałów (wykorzystanie pomniejszone o podaż)						Wzrost netto według spożycia (wyroby konsumpcyjne trwałego użytku)			Wzrost netto kapitału	Eksport netto produktów	Wydobycie netto przez nierzydentów	Wartości rezydualne netto uwalniane przez rezydentów na terytorium zagranicy	Transgraniczny odpływ netto wartości rezydualnych przez elementy środowiskowe	Akumulacja netto wartości rezydualnych w środowisku naturalnym krajowym	Saldo netto
						1,153	15,641	16,794	72,215	- 49,000	3,000	- 0,424	- 4,302	372,717	411,000

Źródło: zestaw danych SEEAland.

Tablica 22.13 – Tablica podaży i wykorzystania w ujęciu fizycznym (ciąg dalszy)

Tablica wykorzystania w ujęciu fizycznym

		w mln ton													
		Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Wykorzystanie materiałów ogółem
		Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo	Przetwórstwo przemysłowe, wytworzenie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo	Usługi	Gałęzie ogółem	Transport na potrzeby własne	Pozostałe spożycie	Spożycie ogółem	Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Eksport	Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe wykorzystywane przez nierezydentów na terytorium kraju	Wartości rezydualne uwalniane przez nierezydentów na terytorium zagranicy	Transgraniczny odpływ wartości rezydualnych do zagranicy przez elementy środowiskowe		
I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3	E			
Produkty	P1	Produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego	23,000	60,000	4,000	87,000		16,000	16,000	3,000	26,000				132,000
	P2	Kamień, żwir i materiały budowlane	12,000	148,000	2,000	162,000		2,000	2,000	114,000	10,000				288,000
	P3	Energia	34,000	101,000	20,000	155,000	7,000	10,000	17,000		47,000				219,000
	P4	Metale, maszyny itp.		11,000		11,000	1,000		1,000	1,000	7,000				20,000
	P5	Tworzywa sztuczne i produkty z tworzyw sztucznych		2,000		2,000					2,000				4,000
	P6	Drewno, papier itp.		7,000	4,000	11,000		1,000	1,000		3,000				15,000
	P7	Pozostałe towary	5,000	8,000	1,000	14,000		2,000	2,000	1,000	6,000				23,000
		Wszystkie produkty	74,000	337,000	31,000	442,000	8,000	31,000	39,000	119,000	101,000				701,000

		Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Wykorzystanie materiałów ogółem		
		Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo		Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo		Usługi		Gałęzie ogółem	Transport na potrzeby własne	Pozostałe spożycie	Spożycie ogółem	Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Eksport	Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe wykorzystywane przez nierezydentów na terytorium kraju		Wartości rezydualne uwalniane przez nierezydentów na terytorium zagranicy	Transgraniczny odpływ wartości rezydualnych do zagranicy przez elementy środowiskowe
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3	E			
Zasoby naturalne	Krajowe zasoby naturalne																
	N1	Ropa	38,000			38,000										38,000	
	N2	Gaz	27,000			27,000										27,000	
	N3	Pozostałe	118,000	55,000		173,000										173,000	
	N4	Drewno	7,000	1,000		8,000		1,000	1,000							9,000	
	N5	Ryby	1,000			1,000						1,000				2,000	
	N6	Pozostałe		2,000		2,000										2,000	
	N7	Woda	1,000	6,000		7,000										7,000	
		Krajowe zasoby naturalne ogółem	192,000	64,000		256,000		1,000	1,000			1,000				258,000	
		Zasoby naturalne zagranicy															
	N5	Ryby	4,000			4,000										4,000	
	N7	Woda		1,000		1,000		1,000	1,000							2,000	
		Zasoby naturalne zagranicy ogółem	4,000	1,000		5,000		1,000	1,000							6,000	
		Zasoby naturalne ogółem	196,000	65,000		261,000		2,000	2,000			1,000				264,000	

		Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Wykorzystanie materiałów ogółem
		Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo	Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo	Usługi	Gałęzie ogółem	Transport na potrzeby własne	Pozostałe spożycie	Spożycie ogółem	Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Eksport	Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe wykorzystywane przez nierezydentów na terytorium kraju	Wartości rezydualne uwalniane przez nierezydentów na terytorium zagranicy	Transgraniczny odpływ wartości rezydualnych do zagranicy przez elementy środowiskowe	E	
Nakłady ekosystemowe	Nakłady ekosystemowe krajowe	15,000	81,000	22,000	118,000	10,000	13,000	23,000			2,000				143,000
	Nakłady ekosystemowe zagranicy			3,000	3,000	1,000		1,000							4,000
	Nakłady ekosystemowe ogółem	15,000	81,000	25,000	121,000	11,000	13,000	24,000			2,000				147,000
Wartości rezydualne	Z terytorium kraju														
	R1	CO ₂												207,498	207,498
	R2	N ₂ O												0,069	0,069
	R3	CH ₄												1,152	1,152
	R4	NO _X											0,669	0,070	0,739
	R5	SO ₂											0,196	0,088	0,284
	R6	NH ₃											0,099	0,108	0,207
	R7	Pozostałe wartości rezydualne z powietrza											0,002	0,098	0,100
	R8	P			0,020	0,020							0,010	0,093	0,123
	R9	N			0,115	0,115							0,543	0,710	1,368
	R10	Pozostałe wartości rezydualne z wody			0,010	0,010							0,002	0,071	0,083
	R11	Odpady kopalniane												9,553	9,553
R12	Pozostałe odpady stałe	0,240	2,680	3,780	6,700				25,810			2,398	153,207	188,115	

	Gałęzie				Spożycie			Kapitał	Zagranica				Środowisko naturalne krajowe	Wykorzystanie materiałów ogółem
	I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3		
	Rolnictwo, rybactwo oraz górnictwo i kopalnictwo	Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz budownictwo	Usługi	Gałęzie ogółem	Transport na potrzeby własne	Pozostałe spożycie	Spożycie ogółem	Nakłady inwestycyjne, przyrost rzeczowych środków obrotowych, magazynowanie odpadów	Eksport	Zasoby naturalne oraz nakłady ekosystemowe wykorzystywane przez niezydenty na terytorium kraju	Wartości rezydualne uwalniane przez niezydenty na terytorium zagranicy	Transgraniczny odpływ wartości rezydualnych do zagranicy przez elementy środowiskowe		
Z terytorium kraju ogółem	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810					372,717	409,291
Z terytorium zagranicy										5,308	0,014			5,308
R1										0,014				0,014
R4										0,010				0,010
R5										5,332				5,332
Z terytorium zagranicy ogółem														
Ogółem	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810		5,332	3,919		372,717	414,623
Wykorzystanie materiałów ogółem	285,240	485,680	59,925	830,845	19,000	46,000	65,000	144,810	101,000	3,000	5,332	3,919	372,717	1 526,623

Tablica 22.14 – Udział netto spożycia i produkcji w PKB oraz w sześciu zagadnieniach środowiskowych w Niderlandach, 1993 r.

W procentach

	Gospo- darka	Środowisko naturalne				
		Efekt cieplarniany	Zmniejszanie się warstwy ozonowej	Zakwaszenie	Eutrofizacja	Odpady stałe
Ogółem		100	100	100	100	100
Spożycie		19	2	15	9	31
Przemysł		79	97	85	91	66
Kapitał i inne źródła		2	1	—	—	3
Spożycie	100	100	100	100	100	100
Transport własny	8	38	—	88	21	1
Pozostałe spożycie	92	62	100	12	79	99
Produkcja	100	100	100	100	100	100
Rolnictwo, łowiectwo, leśnic- two, rybactwo	3	15	2	47	91	7
Górnictwo i kopalnictwo	3	2	—	1	—	1
Produkcja przemysłowa						
Przemysł naftowy	1	7	—	11	—	
Przemysł chemiczny	2	14	27	6	2	16
Wyroby metalowe i prze- mysł maszynowy	3	2	9	1	—	2
Pozostała produkcja prze- mysłowa	12	12	20	7	6	25
Infrastruktura publiczna	2	26	—	9	1	2
Transport i magazynowanie	6	8	6	12	1	5
Pozostałe usługi	68	14	36	6	-1	42

Źródło: de Haan (1997).

Uwaga: Kreska (-) oznacza, że wartość wynosi zero.

- 22.71. Rachunki ekonomiczne transakcji dotyczących środowiska obejmują rachunki ochrony środowiska i rachunki dotyczące innych transakcji związanych ze środowiskiem, takich jak podatki, dotacje, dotacje na inwestycje, dochody z tytułu własności oraz nabywanie uprawnień do emisji i praw własności.
- 22.72. Na potrzeby opisu ochrony środowiska bardzo przydatne jest podejście funkcjonalne połączone z analizą rodzaju działalności oraz produktu. Ochrona środowiska obejmuje szeroki zakres działalności gospodarczej i produktów. Przykład stanowią inwestycje w czyste technologie, odbudowa środowiska po jego zanieczyszczeniu, recykling, produkcja ekologicznych towarów i usług, ochrona aktywów i zasobów naturalnych i zarządzanie nimi. Można tak zdefiniować krajowy agregat wydatków na ochronę środowiska, aby uwzględnił działalność pomocniczą i produkty powiązane.
- 22.73. W rachunkach aktywów środowiskowych wyróżnia się trzy różne typy aktywów środowiskowych: zasoby naturalne, grunty i wody powierzchniowe oraz ekosystemy. Niektóre z tych aktywów środowiskowych nie są rejestrowane w schemacie podstawowym. Dzieje się tak w przypadku aktywów środowiskowych, co do których nie można ustalić prawa własności. Są to między innymi takie elementy środowiska naturalnego jak powietrze, duże zbiorniki wodne i ekosystemy na tyle rozległe lub niepoddające się kontroli, że niemożliwe jest wyegzekwowanie praw własności. Podobnie w schemacie podstawowym za aktywa nie uznaje się zasobów, których istnienie nie zostało wyraźnie potwierdzone pracami poszukiwawczymi i rozwojowymi, jak niepotwierdzone złoża ropy naftowej, lub takie, które nie są obecnie dostępne, jak odległe lasy. Zasada ta ma również zastosowanie do zasobów, których istnienie ustalono geologicznie lub które są łatwo dostępne, ale nie przynoszą bieżących korzyści ekonomicznych, ponieważ nie można ich jeszcze eksploatować z zyskiem.

- 22.74. Rachunki aktywów środowiskowych w ujęciu fizycznym i pieniężnym opisują zasoby różnych aktywów środowiskowych oraz ich zmiany. W przypadku takich aktywów możliwe jest sporządzenie takiego rachunku w ujęciu pieniężnym, natomiast w przypadku innych aktywów możliwe są tylko rachunki fizyczne. W odniesieniu do aktywów związanych z ekosystemami jest mało prawdopodobne, aby istniała wystarczająca ilość informacji umożliwiających przedstawianie stanów lub zmian w ciągu roku w dokładnie taki sam sposób jak w przypadku pozostałych aktywów środowiskowych. W przypadku tych aktywów korzystniejsze jest skupienie się na pomiarze zmian jakości, z których większość dotyczyć będzie degradacji, np. zakwaszenia gruntów i wody oraz defoliacji drzewostanu.
- 22.75. Możliwa jest modyfikacja zmiennych w schemacie podstawowym dla lepszego ujęcia zagadnień środowiskowych. Zaleca się powszechnie trzy rodzaje korekt: z tytułu wyczerpania, z tytułu wydatków defensywnych związanych z ochroną środowiska ponoszonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz z tytułu degradacji.
- 22.76. Ze środowiskowego punktu widzenia należy dokonać korekty z tytułu wyczerpania ponieważ PKB i jego stopa wzrostu nie uwzględniają wyczerpania różnych aktywów środowiskowych, takich jak ropa naftowa oraz ryby i lasy niekulturowane. Uwzględnienie takiego wyczerpania nie jest proste, a do wyboru jest wiele różnych możliwości. Jedną ze skrajnych możliwości jest uznanie całości wykorzystania tych nieprodukowanych aktywów naturalnych za ich wyczerpanie, a więc nie za dochody z produkcji. Inną skrajną możliwością jest uznanie wszystkich przychodów ze sprzedaży tych aktywów za dochody stanowiące wkład do dochodu krajowego. W ramach wszystkich pozostałych możliwości wykorzystanie tych aktywów dzieli się na składnik związany z wyczerpaniem i składnik związany z dochodem. Różne zasady i założenia dotyczące żywotności oraz stóp dyskontowych dają różne wyniki korekty z tytułu wyczerpania zasobów.
- 22.77. Wydatki defensywne związane z ochroną środowiska nie składają się wyłącznie z wydatków na samą ochronę środowiska. Mogą to być wydatki na administrację niezbędną do określenia i monitorowania kwot połowowych lub wydatki na ochronę zdrowia związane z zanieczyszczeniem atmosfery lub katastrofą jądrową. Korekta z tytułu wydatków defensywnych związanych z ochroną środowiska ponoszonych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych zalecana jest w celu uniknięcia zwiększenia w ten sposób PKB: ma ona na celu złagodzenie lub likwidację negatywnych środowiskowych skutków zewnętrznych produkcji lub spożycia w ogóle nierejestrowanych w ramach PKB. W zakresie produktu krajowego netto rozwiązaniem może być rejestrowanie przez sektor instytucji rządowych i samorządowych całości wydatków defensywnych związanych z ochroną środowiska jako nakładów inwestycyjnych i jednocześnie jako amortyzacji środków trwałych. W ujęciu częściowej stosowanego PKB nie ma to jednak znaczenia.
- 22.78. Korekta produktu krajowego, oszczędności i innych najważniejszych zmiennych może uwzględniać degradację, np. wpływ zanieczyszczenia powietrza i wody. Uwzględnianie skutków degradacji jest jednak trudniejsze, mniej pewne i bardziej kontrowersyjne niż dokonywanie korekt na rachunkach wyczerpania zasobów środowiskowych lub rachunkach wydatków defensywnych na ochronę środowiska. Przykładowo: jak uwzględnić szkody dla zdrowia ludzi, dla roślin lub zwierząt związane z wolniejszym wzrostem, słabszą rozrodczością oraz krótszym życiem z powodu zanieczyszczenia środowiska? Czy należy rejestrować głębsi żywiolowe jako skutki działalności gospodarczej człowieka i w związku z tym odejmować je od PKB?

Rachunki zdrowia

- 22.79. Rachunki zdrowia (zob. OECD, 2000, A System of Health Accounts) to międzynarodowe ramy danych dotyczących zdrowia służące do celów analizy i potrzeb w zakresie polityki na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym. Ramy te przeznaczone są dla państw dysponujących wieloma różnymi modelami organizacji krajowych systemów ochrony zdrowia. Ramy te stanowią podstawowe narzędzie monitorowania szybko zmieniających się i coraz bardziej złożonych systemów ochrony zdrowia. Umożliwiają one pomiar i przedstawienie zmian strukturalnych, takich jak przejście z opieki szpitalnej na ambulatoryjną lub pojawienie się wielofunkcyjnych świadczeniodawców.
- 22.80. Rachunki zdrowia dają odpowiedzi na następujące trzy podstawowe pytania:
- Jakiego rodzaju usługi i wyroby są nabywane na potrzeby ochrony zdrowia?
  - Kto jest dostawcą tych usług i wyrobów?
  - Jakie są źródła finansowania?
- 22.81. Wyroby i usługi w zakresie opieki zdrowotnej dzieli się według funkcji. Wyróżnia się tu trzy kategorie: usługi i wyroby w zakresie indywidualnej opieki zdrowotnej, zbiorowe usługi opieki zdrowotnej oraz funkcje powiązane z ochroną zdrowia.
- 22.82. Główne rodzaje usług i wyrobów w zakresie indywidualnej opieki zdrowotnej to: usługi lecznicze, usługi rehabilitacyjne, długotrwała opieka pielęgnacyjna, usługi pomocnicze ochrony zdrowia oraz wyroby medyczne wydawane pacjentom przebywającym pod opieką ambulatoryjną. W przypadku tych usług indywidualnych przydatne jest dokonanie podziału ze względu na tryb świadczenia: opieka szpitalna, opieka dzienna, opieka ambulatoryjna i opieka domowa. Ważne są również liczne inne wymiary klasyfikowania indywidualnej opieki zdrowotnej, takie jak wiek, płeć i poziom dochodów w odniesieniu do głównych kategorii opieki zdrowotnej lub głównych grup chorób, które są przydatne dla badań kosztów chorób.

	% PKB			% zmiany wartości			% zmiany wolumenu			% zmiany ceny		
	rok t	rok t+1	rok t+2	rok t	rok t+1	rok t+2	rok t	rok t+1	rok t+2	rok t	rok t+1	rok t+2
Ogółem												
wzrost ludności												
wydatki na mieszkańca												
Źródła finansowania												
Instytucje rządowe i samorządowe oraz zabezpieczenie społeczne												
Prywatne ubezpieczenia zdrowotne												
Pozostałe												
Ogółem												
PKB	100	100	100									
Wzrost ludności												
PKB na mieszkańca												
				% sumy krajowej			% zmiany wolumenu			% zmiany stopy wynagrodzenia		
Pracujący w opiece zdrowotnej												

Rachunki produkcji gospodarstw domowych

22.89. W schemacie podstawowym działalność gospodarstw domowych, taka jak usługi na własne cele finalne właścicieli mieszkań, produkcja rolna na własne potrzeby oraz budowa budynków mieszkalnych we własnym zakresie i na własne potrzeby, rejestruje się jako produkcję. Dwóch głównych rodzajów działalności gospodarstw domowych, czyli nieodpłatnych usług świadczonych i będących przedmiotem spożycia w ramach tego samego gospodarstwa domowego oraz usług dobrowolnych, nie rejestruje się jako produkcji. Nawet w kontekście rachunków satelitarnych kwestia nieodpłatnych i dobrowolnych usług gospodarstw domowych wywołuje trudności w zakresie pojęć i pomiarów. W dziedzinie tej nadal prowadzone są badania. Celem rachunku satelitarnego produkcji gospodarstw domowych⁽¹⁾ jest przedstawienie pełnego obrazu produkcji gospodarstw domowych; wykazanie dochodu, spożycia i oszczędności różnego rodzaju gospodarstw domowych oraz współzależności z resztą gospodarki.

Do najważniejszych kwestii należą:

- Jakie usługi są świadczone?
- Kto świadczy usługi?
- Jaka jest wartość usług?
- Jakie są nakłady kapitałowe i co dzieje się z wydajnością?
- Jakie są konsekwencje dla wielkości i dystrybucji dochodu, spożycia i oszczędności w różnych rodzajach gospodarstw domowych i w trakcie cyklu życia?
- Czy zachodzą przesunięcia pomiędzy odpłatnymi i nieodpłatnymi usługami świadczonymi w gospodarstwie domowym, ze względu na strukturalne zmiany gospodarcze i społeczne, skutki cyklu koniunkturalnego lub politykę rządu w takich kwestiach, jak podatki lub dotacje do odpłatnej opieki nad dzieckiem?

⁽¹⁾ Zob. np. Eurostat, *Household Production and Consumption - Proposal for a Methodology of Household Satellite Accounts*, 2003; J. Varjonen and K. Aalto, *Household Production and Consumption in Finland - Household Satellite Account*, Statistics Finland and the National Consumer Research Centre, 2006; S. Holloway, S. Short, S. Tamplin, *Household Satellite Account*, ONS London, 2002; J.S. Landefeld and S.H. McCulla, *Accounting for nonmarket household production within a national accounts framework*, Review of Income and Wealth, 2000.

- 22.90. Rachunki produkcji gospodarstw domowych mogą być szczególnie przydatne do analizy długoterminowych zmian gospodarczych oraz porównania w skali międzynarodowej poziomów produkcji, dochodów i spożycia. Głównymi źródłami danych wykorzystywanych do zestawiania rachunków produkcji gospodarstw domowych są badania sondażowe dotyczące budżetów gospodarstw domowych oraz wykorzystania czasu. Roczne zmienne pochodzące z tych źródeł są zniekształcone z powodu błędów próby, co uniemożliwia obliczanie dokładnych rocznych stóp wzrostu. Rachunki produkcji gospodarstw domowych zestawia się więc regularnie, ale nie corocznie, lecz np. co pięć lat, w połączeniu z szeroko zakrojonymi badaniami wykorzystania czasu.
- 22.91. Produkcja gospodarstw domowych obejmuje wyłącznie usługi, które mogą zostać zlecone komuś innemu niż osoba z nich korzystająca. Zasada ta nazywana jest zasadą osoby trzeciej. Dlatego produkcja gospodarstw domowych nie obejmuje działalności związanej z higieną osobistą, nauką i snem oraz spędzaniem wolnego czasu.
- 22.92. W produkcji gospodarstw domowych wyróżnić można różne funkcje zasadnicze: użytkowanie mieszkania lub domu, wyżywienie, odzież, opieka nad dziećmi, dorosłymi i zwierzętami domowymi oraz usługi dobrowolne z zasady będące przedmiotem spożycia w innym gospodarstwie domowym. W odniesieniu do każdej z tych funkcji można określić główne lub charakterystyczne działalności. Umożliwia to przypisanie wydatków lub wykorzystanie czasu na te działalności do funkcji zasadniczych. Niektóre działalności, takie jak zakupy, podróże i zarządzanie gospodarstwem domowym, odnoszą się do różnych funkcji. Wskutek tego wydatki lub wykorzystanie czasu w odniesieniu do tych działalności dzieli się według tych funkcji.
- 22.93. W schemacie podstawowym wydatki na wyroby konsumpcyjne trwałego użytku są częścią spożycia. Niemniej w rachunkach produkcji gospodarstw domowych wydatki takie, jak wydatki na pojazdy, łodówki i sprzęt do budowy i napraw rejestruje się jako nakłady inwestycyjne. Usługi związane z kapitałem w przypadku tych aktywów stanowią nakłady na produkcję gospodarstwa domowego.
- 22.94. Produkcję globalną i wartość dodaną produkcji gospodarstwa domowego można wycenić przy zastosowaniu metody nakładów lub metody produkcji. Metoda produkcji zakłada wycenę produkcji gospodarstwa domowego po cenach rynkowych, tzn. cenach obserwowanych w odniesieniu do podobnych usług sprzedawanych na rynku. W metodzie nakładów, w której wycenia się wartość produkcji jako sumę kosztów, kluczowe znaczenie ma wybór metody wyceny nakładów pracy. Możliwość obejmuje wycenę wynagrodzeń z włączeniem lub wyłączeniem składek na zabezpieczenie społeczne, a także wybór różnych grup odniesienia – średnie wynagrodzenie wszystkich pracowników, wynagrodzenie wyspecjalizowanych pracowników lub wynagrodzenie pomocy domowych.
- 22.95. Główną kwestią w przypadku rachunków produkcji gospodarstw domowych jest wielkość i skład produkcji gospodarstwa domowego oraz związki ze schematem podstawowym. Przedstawiono to w formie tablicy wykorzystania w tablicy 22.16

Tablica 22.16 – Tablica wykorzystania produkcji gospodarstwa domowego

	Koszty produkcji								Pozostali producenci	Ogółem	Eksport	Spożycie		Ogółem	Akumulacja brutto	Wykorzystanie ogółem w cenach nabycia
	Produkcja gospodarstw domowych według funkcji											Gospodarstwa domowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych			
	Użytkowanie mieszkania	Wyżywienie	Ubranie	Opieka (dzieci)	Opieka (dorośli)	Opieka (pozostałe)	Usługi dobrowolne	Ogółem								
Produkty																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Ogółem																
Koszty związane z zatrudnieniem																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Pozostałe podatki netto związane z produkcją																
Amortyzacja środków trwałych																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Nadwyżka operacyjna netto																
Ogółem																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Informacje dodatkowe																
Nakłady pracy																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Nakłady brutto na środki trwałe																
SNA																
Różnice pojęciowe																
Stan środków trwałych netto																
SNA																
Różnice pojęciowe																

Rachunki pracy i SAM

22.96. W wielu państwach gromadzi się szeroki wachlarz danych na temat rynku pracy. Spisy ludności i zakładów oraz badania gospodarstw domowych i przedsiębiorstw dotyczące siły roboczej, godzin pracy, zarobków i kosztów pracy, jak również rejestry ludności, podatków i zabezpieczenia społecznego dostarczają danych do regularnego monitorowania i analizowania zmian na rynku pracy. Pomimo dostępności znacznej ilości takich informacji statystycznych nie dają one pełnego ani wiarygodnego obrazu rynku pracy. Do głównych problemów związanych z mierzaniem tych zjawisk należą:

- a) sprzeczne wyniki uzyskane na podstawie różnych źródeł danych;
- b) wiele różnych pojęć niepowiązanych ze sobą w jasny sposób;
- c) niepełny zakres;
- d) ograniczenia w opisywaniu dynamiki rynku pracy;
- e) brak powiązań pomiędzy statystykami rynku pracy a rachunkami narodowymi, danymi demograficznymi i innymi statystykami społecznymi i gospodarczymi, takimi jak statystyki dotyczące edukacji i zabezpieczenia społecznego.

System rachunków pracy może rozwiązać te problemy dzięki połączeniu wszystkich informacji na temat rynku pracy oraz wykazaniu powiązań z głównymi pojęciami i klasyfikacjami rynku pracy w rachunkach narodowych, takimi jak pojęcie kosztów związanych z zatrudnieniem oraz klasyfikacja w podziale na gałęzie. Ścisłe powiązanie z rachunkami narodowymi usprawnia zestawianie zarówno rachunków narodowych, jak i rachunków pracy, i jest pomocne w opisywaniu relacji pomiędzy rynkiem pracy a resztą gospodarki.

22.97. Prosty system rachunków pracy przedstawiono w tabelicy 22.17. Wykorzystuje on tożsamości rachunkowe pomiędzy kosztami związanymi z zatrudnieniem, godzinami przepracowanymi, liczbą kontraktów, pracującymi oraz aktywną i potencjalną siłą roboczą. Jest to prosty system, ponieważ zawiera ograniczony podział według takich cech społeczno-ekonomicznych jak płeć, ale nie wiek lub poziom wykształcenia, a także prosty podział na zaledwie trzy gałęzie, nie uwzględniając pracowników transgranicznych.

22.98. Macierz przepływów społecznych (SAM) ukazuje w postaci macierzowej związku pomiędzy tablicami podaży i wykorzystania a rachunkami sektorów instytucjonalnych. SAM dostarcza zazwyczaj dodatkowych informacji na temat poziomu i struktury pracujących poprzez podział kosztów związanych z zatrudnieniem i dochodu mieszanego według rodzaju pracujących. Podział ten stosuje się zarówno do wykorzystania nakładów pracy według gałęzi, co jest pokazane w tablicach wykorzystania, jak też do podaży siły roboczej według grup społeczno-ekonomicznych, co jest pokazane na rachunku podziału pierwotnego dochodów dla podsektorów sektora gospodarstw domowych. W ten sposób podaż i wykorzystanie odpłatnej siły roboczej są prezentowane w ujęciu systemowym. SAM można uznać za rozszerzony system rachunków pracy przedstawiony w formie macierzy. Podobnie jak rachunki pracy i rachunki narodowe SAM pokazuje agregaty i umożliwia przeprowadzenie analizy jedynie pod kątem agregatów i średnich wartości. Dlatego też w przypadku wielu analiz społeczno-gospodarczych preferuje się modele, które wykorzystują rozszerzoną bazę mikrodanych z informacjami na temat cech społeczno-ekonomicznych z podziałem na osoby i gospodarstwa domowe.

Tablica 22.17 – Prosty system rachunków pracy

	Godziny przepracowane w podziale na gałęzie				Godziny według kontraktów (5)	Kontrakty, pracujący i siła robocza						
	Rolnictwo (1)	Działalność produkcyjna (2)	Usługi (3)	Godziny przepracowane ogółem (4) = 1 + 2 + 3		Liczba kontraktów (6) = 4/5	Liczba dodatkowych kontraktów (7)	Pracujący (8) = 6 - 7	Niepracujący (9)	Aktywna siła robocza (10) = 8 + 9	Nieaktywna siła robocza (11)	Potencjalna siła robocza (12) = 10 + 11
Pracownicy najemni												
Mężczyźni												
Kobiety												
Osoby fizyczne pracujące na własny rachunek												
Mężczyźni												
Kobiety												
Ogółem												
	Koszty związane z zatrudnieniem/dochód mieszany											
Pracownicy najemni												
Mężczyźni												
Kobiety												
Osoby fizyczne pracujące na własny rachunek												
Mężczyźni												
Kobiety												
Ogółem												
	Wynagrodzenie według godzin przepracowanych											
Pracownicy najemni												
Mężczyźni												
Kobiety												
Osoby fizyczne pracujące na własny rachunek												
Mężczyźni												
Kobiety												
Ogółem												

Rachunki wydajności i wzrostu

- 22.99. Podstawowym zadaniem rachunków narodowych jest opis, monitorowanie i analiza wzrostu wydajności (zob. rozszerzony przegląd analizy wydajności w: *Manual Measuring Productivity: Measurement of Aggregate and Industry-level Productivity Growth*, OECD, 2001). Pomiar i analiza wzrostu wydajności służą zrozumieniu najważniejszych zmian w strukturze gałęzi oraz wzrostu poziomu życia w ciągu ostatniego stulecia w wielu państwach. Pomiar i analiza wzrostu wydajności są również wykorzystywane przy opracowywaniu polityk stymulujących wzrost wydajności i zwiększających dobrobyt, przy równoczesnym uwzględnieniu innych kwestii politycznych, takich jak sprawiedliwość i środowisko.
- 22.100. Wzrost gospodarczy w ujęciu rachunków narodowych oznacza wzrost wolumenu PKB i można go rozłożyć na składniki obejmujące zmiany wydajności pracy, wydajność na jednostkę pracy i zmiany wolumenu siły roboczej. Takiego samego podziału można dokonać w odniesieniu do zmiany wolumenu wartości dodanej według gałęzi. To proste podejście zapewnia ramy monitorowania i analizy wzrostu gospodarczego według gałęzi. Na podstawie bardziej jednorodnych danych na temat nakładów pracy, uzyskanych przy wykorzystaniu nie tylko liczby zatrudnionych, ale również ekwiwalentu pełnego czasu pracy lub godzin przepracowanych, oraz rozróżnieniu pomiędzy różnymi kategoriami jakości siły roboczej, otrzymuje się bardziej szczegółowe dane na temat wydajności pracy.
- 22.101. W tym prostym podejściu pomija się rolę innych nakładów, takich jak usługi związane z kapitałem oraz produkty pośrednie. Może to być bardzo mylące. Przykładowo wydajność pracy może wzrosnąć znacząco ze względu na znacznie wyższą kapitałochłonność, ale może także wzrosnąć z powodu wzrostu skuteczności przy wykorzystaniu takiej samej wielkości kapitału. Poprzez uwzględnienie również innych nakładów dokonuje się pomiaru wydajności wieloczynnikowej i możliwe jest lepsze zrozumienie źródeł wzrostu wydajności. Pomiar wydajności wieloczynnikowej polega na rozkładzie zmiany wolumenu produkcji globalnej na zmiany w poszczególnych wolumenach wszystkich nakładów oraz na wartości rezydualne: wzrost wydajności wieloczynnikowej. Wzrost wydajności wieloczynnikowej odzwierciedla wszystko to, co nie zostało wyjaśnione różnymi nakładami, czyli rolę innych nakładów. Może jednak również odzwierciedlać błędy pomiaru w produkcji globalnej lub nakładach.
- 22.102. Wolumen nakładów kapitałowych ze stanu środków trwałych można mierzyć na różne sposoby. W tym celu należy dokonać trzech istotnych wyborów:
- formy funkcji wiek–wydajność lub wiek–cena w odniesieniu do każdego rodzaju aktywów; najczęstsze to: prosta, geometryczna lub hiperboliczna;
  - charakteru wag stosowanych do agregowania różnych rodzajów aktywów: wag kosztu użytkownika lub cen rynkowych;
  - formuły indeksu, za pomocą której przeprowadza się taką agregację; do wyboru jest indeks z wagą stałą (jak indeks Laspeyresa) lub indeks z wagą elastyczną (jak indeks Fishera i Törnqvista).
- 22.103. Pomiar wydajności wieloczynnikowej pomaga zidentyfikować udział siły roboczej, kapitału, nakładów pośrednich i zmiany wydajności wieloczynnikowej we wzroście bezpośrednim. Stosowany jest przy dokonywaniu przeglądu wcześniejszych modeli wzrostu oraz przy ocenie potencjału wzrostu gospodarczego w przyszłości. Podczas interpretacji wieloczynnikowych miar wydajności do celów analizy i polityki należy wziąć pod uwagę następujące kwestie:
- Nie wszystkie zmiany technologiczne przekładają się na wzrost wydajności wieloczynnikowej. Materialną zmianę technologiczną można ujmować za pomocą wolumenów kapitału i nakładów pośrednich. Materialna zmiana technologiczna reprezentuje postępy w zakresie struktury i jakości nowych roczników składników majątkowych oraz nakładów pośrednich, a jej skutki przypisuje się do odpowiednich czynników, jeżeli dany czynnik jest odpowiednio wynagradzany. Z kolei niematerialną zmianę technologiczną uważa się za „bezkosztową” – przybiera ona na przykład postać ogólnej wiedzy, schematów, skutków sieciowych lub przeniesienia z innych czynników produkcyjnych, w tym lepszego zarządzania i zmian organizacyjnych. Takie zmiany technologiczne zgodnie z definicją stają się ostatecznie wartością rezydualną, czyli wzrostem wydajności wieloczynnikowej.
  - Wzrost wydajności wieloczynnikowej nie muszą koniecznie powodować zmiany technologiczne: inne czynniki pozatechnologiczne zostaną także ujęte w wartości rezydualnej. Są to m.in. koszty korekt, efekty skali, efekty cyklu koniunktury, zwykle zmiany skuteczności i błędy pomiaru.
  - Wzrost wydajności wieloczynnikowej to miara statyczna, która nie mierzy wprost efektów zwrotnych pomiędzy zmianą wydajności a kapitałem, np. dodatkowa produkcja na osobę może doprowadzić do dodatkowych oszczędności i inwestycji oraz do wzrostu współczynnika kapitał–siła robocza. Wskutek tego powoduje on zwykle niedoszacowanie ostatecznego znaczenia zmiany wydajności dla stymulowania wzrostu produkcji.

- d) Pomiar wydajności wieloczynnikowej pomaga w ustaleniu względnego znaczenia różnych źródeł wzrostu wydajności. Do badania podstawowych przyczyn wzrostu, innowacji i zmiany wydajności konieczne jest jednak uzupełnienie tego pomiaru badaniami instytucjonalnymi i historycznymi oraz studiami przypadku.
- 22.104. Dla lepszego pomiaru, analizy i monitorowania wzrostu i wydajności na całym świecie korzysta się ze sprawozdań KLEMS dotyczących wzrostu gospodarczego i wydajności. Jednym z kluczowych celów jest zejście poniżej zagregowanego poziomu gospodarki i zbadanie wyników wydajności poszczególnych gałęzi oraz ich wkładu we wzrost gospodarczy. Dla ukazania ogromnego zróżnicowania gałęzi pod względem produkcji globalnej i wzrostu wydajności rozróżnia się wiele różnych gałęzi: w Unii EU-KLEMS rozróżnia siedemdziesiąt dwie gałęzie. Rachunki obejmują wielkości i ceny produkcji globalnej oraz nakłady kapitału (K), siły roboczej (L), energii (E), materiałów (M) i usług (S) na poziomie gałęzi. Pomiary produkcji globalnej i wydajności przedstawia się w postaci wskaźników wzrostu i względnych poziomów. W opracowaniu są ponadto dodatkowe mierniki tworzenia wiedzy, takie jak B+R, patenty, materialna zmiana technologiczna, inna działalność innowacyjna oraz współpraca. Mierniki te opracowuje się dla poszczególnych państw członkowskich i są one powiązane z bazami danych KLEMS na całym świecie.
- 22.105. Rachunki te składają się z trzech niezależnych modułów: modułu analitycznego i dwóch modułów statystycznych.
- 22.106. Moduł analityczny zapewnia badawczą bazę danych do stosowania w ośrodkach akademickich i przez decydentów. Wykorzystuje się w nim techniki „najlepszych praktyk” w rachunkach wzrostu, koncentrując się na porównywalności w skali międzynarodowej, a jego celem jest uzyskanie pełnego zakresu pod względem liczby państw, gałęzi i zmiennych. Można w nim również przyjąć alternatywne lub pionierskie założenia dotyczące konwencji statystycznych, np. tego, jak traktować towary ICT, usługi nierynkowe i pomiary usług związanych z kapitałem.
- 22.107. Moduły statystyczne bazy danych tworzy się równoległe do modułu analitycznego. Zawierają one dane zasadniczo spójne z danymi publikowanymi przez krajowe urzędy statystyczne. Stosowane metody odpowiadają metodom stosowanym w schemacie podstawowym rachunków narodowych, np. tablice podaży i wykorzystania stosuje się jako ramy koordynujące w analizie wydajności, wykorzystuje się również indeksy łańcuchowe. Moduł statystyczny zawiera nie tylko dane z rachunków narodowych, ale również informacje uzupełniające, np. statystyki dotyczące pracujących pod względem ilościowym (liczba osób i godzin pracy) i jakościowym (rozkład wartości liczbowych według wieku, płci i poziomu wykształcenia) nakładu pracy w podziale na gałęzie.

Rachunki badań i rozwoju

- 22.108. W schemacie podstawowym wydatki na prace badawczo-rozwojowe traktuje się jako zużycie pośrednie, tj. jako wydatki bieżące przynoszące korzyści dla produkcji wyłącznie w bieżącym okresie. Jest to sprzeczne z charakterem badań i rozwoju, których celem jest usprawnienie produkcji w przyszłych okresach. Aby rozwiązać kwestie pojęciowe i praktyczne dotyczące rejestrowania B+R jako nakładów inwestycyjnych, państwa członkowskie sporządzą tablice satelitarne B+R uznające B+R za nakłady inwestycyjne. Umożliwi to państwom członkowskim opracowanie solidnych i porównywalnych metod i szacunków. W drugim etapie, po osiągnięciu odpowiednio wysokiego poziomu wiarygodności i porównywalności, B+R zostaną skapitalizowane w zasadniczych rachunkach państw członkowskich.
- 22.109. Oprócz tej uzupełniającej eksperymentalnej tablicy można sporządzić zestaw rachunków B+R. Celem takich rachunków B+R jest pokazanie roli B+R w gospodarce narodowej. W ten sposób uzyskuje się odpowiedź na pytania:
- a) Kto produkuje B+R?
  - b) Kto finansuje B+R?
  - c) Kto wykorzystuje B+R?
  - d) Jaka jest wartość aktywów B+R w porównaniu do różnych innych aktywów?
  - e) Jakie są ich skutki dla wydajności i wzrostu gospodarczego?

Tablica podaży i wykorzystania przedstawia ogólny zarys tego, kto produkuje i wykorzystuje B+R, co pokazano w tablicach 22.18 i 22.19.

Tablica 22.18 – Podaż B+R

	Produkcja wyrobów chemicznych	Produkcja sprzętu ICT	Przemysł B+R	Szkolnictwo wyższe	Administracja publiczna	Pozostałe gałęzie	Ogółem	Import	Podaż w cenach bazowych ogółem	Marże handlowe i transportowe	Podatki od produktów	Dotacje do produktów	Podaż w cenach nabycia ogółem
Rynkowe B+R													
B+R na własny rachunek													
Nierynkowe B+R													
Pozostałe produkty													
Ogółem													

Tablica 22.19 – Wykorzystanie B+R

	Koszty produkcji według gałęzi							Eksport	Nakłady inwestycyjne	Wykorzystanie w cenach nabycia ogółem
	Produkcja wyrobów chemicznych	Produkcja sprzętu ICT	Przemysł B+R	Szkolnictwo wyższe	Administracja publiczna	Pozostałe gałęzie	Ogółem			
Rynkowe B+R										
B+R na własny rachunek										
Nierynkowe B+R										
Pozostałe produkty										
Ogółem										
Koszty związane z zatrudnieniem										
Pozostałe podatki netto związane z produkcją										
Amortyzacja środków trwałych										
B+R										
Pozostałe										
Nadwyżka operacyjna netto										
Ogółem										
Informacje dodatkowe										
Nakłady pracy										
Nakłady brutto na środki trwałe										
B+R										
Pozostałe										
Stan środków trwałych netto										
B+R										
Pozostałe										

Rachunki ochrony socjalnej

- 22.110. Ochrona socjalna i jej współzależność z takimi zagadnieniami jak starzenie się społeczeństwa, ochrony zdrowia i wykluczenie społeczne to istotne kwestie polityki społeczno-gospodarczej na poziomie krajowym i europejskim. Do celów monitorowania, prognozowania, analizowania i omawiania zagadnień ochrony socjalnej wymagane są szczegółowe, porównywalne i aktualne informacje na temat organizacji, bieżącej sytuacji i zmian w zakresie ochrony socjalnej na poziomie państw członkowskich i na wyższym poziomie.
- 22.111. Świadczenia z tytułu ochrony socjalnej obejmują transfery na rzecz gospodarstw domowych lub osób fizycznych, pieniężne lub w naturze, mające na celu zmniejszenie ich obciążeń związanych z różnymi potrzebami lub zagrożeniami. Zagrożenia lub potrzeby wymagające ochrony socjalnej dotyczą następujących funkcji: niepełnosprawność, choroba/ochrona zdrowia, podeszły wiek, utrata bliskiej osoby, rodzina/dzieci, bezrobocie, użytkowanie mieszkania lub domu oraz wykluczenie społeczne gdzie indziej niesklasyfikowane. Zasadniczo edukacji nie klasyfikuje się jako zagrożenia ani potrzeby, chyba że jest to wsparcie dla ubogich rodzin z dziećmi.
- 22.112. Świadczenia z tytułu ochrony socjalnej realizowane są w ramach systemów ochrony socjalnej. Zarządzanie tymi systemami i ich organizację zapewniają jednostki publiczne lub prywatne, takie jak fundusze zabezpieczenia społecznego, przedstawicielstwa sektora instytucji rządowych i samorządowych, instytucje ubezpieczeniowe, pracodawcy publiczni lub prywatni oraz prywatne instytucje opieki i pomocy społecznej. Systemy te nie muszą odnosić się do konkretnych instytucji, przepisów wykonawczych lub ustawowych, w wielu przypadkach jednak tak się dzieje. Systemów, które są oparte wyłącznie na ustaleniach indywidualnych, oraz systemów, w których istnieją jednocześnie umowy wzajemne, nie uznaje się za ochronę socjalną.
- 22.113. Jeżeli ustalenia wzajemne ze strony pracownika nie są jednocześnie, wydatki klasyfikuje się jako ochronę socjalną. Ma to zastosowanie do emerytur i rent oraz świadczeń z tytułu śmierci bliskiego płaconych przez pracodawcę, a także nieodpłatnych mieszkań oferowanych emerytowanym pracownikom. Wypłacanie wynagrodzeń w czasie, gdy pracownik jest niezdolny do pracy z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego, niepełnosprawności, zwolnienia z pracy itp., uznaje się za świadczenia z tytułu ochrony socjalnej zapewniane przez pracodawcę.
- 22.114. Systemy kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych to systemy, w przypadku których sektor ten podejmuje wszystkie najważniejsze decyzje dotyczące poziomu świadczeń, warunków ich wypłacania oraz sposobów finansowania systemu. Ochrona socjalna kontrolowana przez sektor instytucji rządowych i samorządowych jest zazwyczaj ustanawiana na mocy przepisów ustawowych lub wykonawczych. Obejmuje ona systemy zapewniające ochronę socjalną pracownikom administracji publicznej na takich samych zasadach, jakie obowiązują w przypadku ogółu społeczeństwa w ramach systemów kontrolowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych. Nie obejmuje jednak systemów, które sektor instytucji rządowych i samorządowych może ustanawiać w swojej roli pracodawcy, ale które nie mają kontrolowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych kontrpartnerów w sektorze prywatnym.
- 22.115. Przykładami systemów kontrolowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych są:
- systemy nieskładkowe ustanawiane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych w celu wywiązania się z ogólnej odpowiedzialności społecznej, takie jak system wsparcia dochodów dla osób ubogich lub program wsparcia oferujący dodatek do czynszu;
  - systemy prowadzone przez fundusze zabezpieczenia społecznego;
  - systemy stworzone pierwotnie w sektorze prywatnym, za które następnie odpowiedzialność przejął sektor instytucji rządowych i samorządowych.
- 22.116. Przykładami systemów innych niż systemy kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych są:
- systemy prowadzone przez instytucje niekomercyjne, takie jak towarzystwa świadczeń wzajemnych, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych oraz instytucje współzarządzane przez partnerów społecznych;
  - systemy zarządzane przez komercyjne instytucje ubezpieczeniowe;
  - systemy zależne prowadzone przez pracodawców; obejmują one zarówno systemy kapitałowe, w których istnieją odrębne rezerwy w bilansie dla pokrycia zobowiązań związanych z wypłacaniem świadczeń w przyszłości, jak i systemy niekapitałowe, w których nie ma takich odrębnych rezerw.
- 22.117. Wykorzystując informacje na temat określonych indywidualnych systemów, rachunki ochrony socjalnej zapewniają wielowymiarowy przegląd zagadnienia ochrony socjalnej, co opisano w publikacji *The European System of Integrated and Social Protection Statistics* [Europejski system zintegrowanych statystyk na temat ochrony socjalnej], ESSPROS, Eurostat, 2008. Rachunki te opisują wielkość i skład świadczeń z tytułu ochrony socjalnej, ich finansowanie i związane z tym koszty administracyjne. Świadczenia z tytułu ochrony socjalnej klasyfikowane są ze względu na ich funkcję (np. związane z chorobą i podeszłym wiekiem), rodzaj (np. pieniężne i w naturze) oraz to, czy są uzależnione od poziomu dochodów. Leżące u ich podstaw systemy klasyfikuje się według tego, czy podlegają kontroli sektora instytucji rządowych i samorządowych, czy nie, lub dzieli na systemy podstawowe i uzupełniające.

- 22.118. W odniesieniu do każdego indywidualnego systemu ochrony socjalnej udostępnia się informacje na temat przychodów i wydatków oraz wielu różnych informacji jakościowych, takich jak zakres, finansowanie, historia i najważniejsze zmiany w czasie.
- 22.119. Standardowe informacje na temat różnych indywidualnych systemów ochrony socjalnej znane są jako podstawowy system ochrony socjalnej, który uzupełnia się różnymi modułami. Do możliwych modułów należą:
- a) moduł obejmujący liczbę beneficjentów emerytur i rent;
  - b) moduł dotyczący świadczeń ochrony socjalnej netto. Ten moduł obejmuje wpływ podatków i składek na ubezpieczenia społeczne na świadczenia otrzymywane przez beneficjentów oraz zakres, w jakim świadczenia społeczne wypłacane są w postaci ulg podatkowych lub obniżek podatków.
- 22.120. Pojęcia i klasyfikacje w rachunkach ochrony socjalnej są ściśle powiązane z pojęciami i klasyfikacjami w schemacie podstawowym. Najważniejszą różnicą pomiędzy świadczeniami z tytułu ochrony socjalnej a świadczeniami społecznymi w schemacie podstawowym jest to, że świadczenia społeczne obejmują również wydatki na edukację; inną różnicą jest fakt, że świadczenia z tytułu ochrony socjalnej mogą obejmować transfery kapitałowe przeznaczone na cele socjalne. Prosta tablica zbiorcza przedstawiona w tablicy 22.20 pokazuje te powiązania, a jednocześnie stanowi przegląd wielkości i składu świadczeń z tytułu ochrony socjalnej w danym państwie.

Tablica 22.20 – Przegląd świadczeń społecznych (świadczeń z tytułu ochrony socjalnej) według rodzajów ryzyka/potrzeb społecznych oraz transakcji

	Świadczenia związane z chorobą	Świadczenia związane z niepełnosprawnością	Świadczenia związane ze starzeniem się	Świadczenia dla osób uprawnionych do świadczeń z tytułu śmierci bliskiego	Świadczenia na rzecz rodzin i dzieci	Świadczenia z tytułu bezrobocia	Zasiłki mieszkaniowe	Świadczenia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, gdzie indziej niesklasyfikowane	Świadczenia ochrony socjalnej ogółem	Edukacja	Świadczenia społeczne w rachunkach narodowych ogółem
<p>Systemy kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych</p> <p>Świadczenia z zabezpieczenia społecznego</p> <p>pieniężne</p> <p>w naturze</p> <p>Świadczenia z pomocy społecznej</p> <p>pieniężne</p> <p>w naturze za pośrednictwem producentów rynkowych</p> <p>w naturze jako pozostała globalna produkcja nierynkowa</p> <p>Pozostałe świadczenia z tytułu ochrony socjalnej (np. transfery kapitałowe dokonywane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych)</p> <p>Świadczenia z tytułu ochrony socjalnej, kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, ogółem</p>											Brak z definicji
<p>Systemy inne niż kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych</p> <p>Świadczenia emerytalno-rentowe (kapitałowe)</p> <p>Pozostałe świadczenia z prywatnych ubezpieczeń społecznych</p> <p>Niekapitałowe świadczenia społeczne dla pracowników (w tym wypłacane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych)</p> <p>Świadczenia z pomocy społecznej w naturze udzielane przez INKgd</p> <p>Pozostałe świadczenia z tytułu ochrony socjalnej</p> <p>Pozostałe świadczenia z tytułu ochrony socjalnej ogółem</p>											Brak z definicji
<p>Świadczenia z tytułu ochrony socjalnej ogółem</p>											

- 22.121. Ścisłe powiązania pomiędzy statystykami standardowych rachunków narodowych a statystykami dotyczącymi ochrony socjalnej stwarzają możliwości dla obu rodzajów statystyk. Z punktu widzenia statystyk ochrony socjalnej mogą być one powiązane ze statystyką publiczną dotyczącą gospodarki narodowej, np. wzrostu gospodarczego i finansów publicznych. Statystyki rachunków narodowych w podziale na systemy ochrony socjalnej mogą również służyć do kontroli kompletności i wiarygodności statystyk dotyczących ochrony socjalnej. Możliwe jest także połączenie procesów zestawiania obydwu rodzajów statystyk, co daje oszczędności kosztów związanych z ich zestawianiem, zwiększa wiarygodność i stwarza nowe możliwości, takie jak zestawianie statystyk dotyczących ochrony socjalnej równie terminowo, jak ma to miejsce w przypadku statystyk rachunków narodowych⁽¹⁾. Podobne korzyści dotyczą rachunków narodowych. Rachunki ochrony socjalnej są stosunkowo łatwe do pozyskania z rachunków sektorów i tablicy dotyczącej wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji COFOG, a wykorzystuje się je przy kształtowaniu polityki społeczno-gospodarczej. Ponadto służą do kontroli wiarygodności i kompletności standardowych danych z rachunków narodowych, np. dotyczących świadczeń społecznych i składek.
- 22.122. OECD również publikuje dane na temat wydatków socjalnych w podziale na poszczególne systemy w bazie danych wydatków socjalnych – Social Expenditure Database, SOCX. Gromadzi się w niej dane dotyczące krajów spoza UE, podczas gdy Eurostat dostarcza OECD dane na temat wydatków na ochronę socjalną w państwach członkowskich. Cechą charakterystyczną działań OECD w zakresie wydatków socjalnych jest koncentrowanie się na międzynarodowych porównaniach wydatków socjalnych netto; obejmuje to korektę ze względu na wpływ różnic w podatkach związanych z produkcją i importem na spożycie gospodarstw domowych.

Rachunki satelitarne turystyki

- 22.123. Rachunek satelitarny turystyki⁽²⁾ przedstawia ogólny zarys podaży i wykorzystania wyrobów i usług w odniesieniu do różnych rodzajów turystyki oraz ich znaczenia dla zatrudnienia krajowego, bilansu płatniczego, finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz dochodów prywatnych i dochodów przedsiębiorstw.
- 22.124. „Turystyka” obejmuje działalność osób podróżujących do miejsc znajdujących się poza ich zwykłym otoczeniem i pozostających tam przez okres krótszy niż jeden rok, w głównym celu innym niż zatrudnienie przez jednostkę będącą rezydentem w odwiedzanym miejscu. Wspomniana działalność obejmuje wszelkie czynności podejmowane przez odwiedzających w celu odbycia podróży lub podczas jej trwania. Nie ograniczają się one do typowych działań turystycznych, takich jak zwiedzanie, opalanie się lub odwiedzanie różnych miejsc. Częścią turystyki może być również podróżowanie w celu prowadzenia działalności gospodarczej lub w celach związanych z edukacją i szkoleniem.
- 22.125. Popyt generowany przez turystykę obejmuje różne wyroby i usługi, wśród których główną rolę odgrywają transport, zakwaterowanie i usługi gastronomiczne. W celu osiągnięcia porównywalności w skali międzynarodowej produkty charakterystyczne dla turystyki definiuje się jako produkty, które w większości krajów prawdopodobnie nie istniałyby w znaczących ilościach, gdyby nie było turystów, lub których poziom spożycia w takiej sytuacji znacząco by się zmniejszył oraz w odniesieniu do których możliwe wydaje się uzyskanie informacji statystycznych. Produkty powiązane z turystyką należą do kategorii wartości rezydualnych; dotyczy to również produktów, które uznano za turystyczne w danym kraju, ale nie przypisano im tego atrybutu na poziomie światowym.
- 22.126. Niektóre usługi na potrzeby turystyki, takie jak zakwaterowanie w domach wakacyjnych lub transport prywatnymi pojazdami silnikowymi, mogą być produkowane w znaczących ilościach na własny rachunek. W schemacie podstawowym jednak, w przeciwieństwie do usług mieszkaniowych na własne potrzeby, usługi transportowe produkowane w gospodarstwach domowych na własne potrzeby nie są uważane za produkcję. Zaleca się stosowanie tej konwencji w rachunkach satelitarnych turystyki. Niemniej w państwach, w których usługi transportu świadczone na własny rachunek są znaczne, możliwe jest wykazywanie ich oddzielnie na rachunku satelitarnym turystyki.
- 22.127. Kluczowym miernikiem służącym do opisu popytu na turystykę jest spożycie przez odwiedzających w podziale na gospodarstwa domowe, sektor instytucji rządowych i samorządowych, instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstwa. Pojęcie to składa się z następujących elementów:
- spożycie przez odwiedzających w ujęciu pieniężnym;
  - spożycie przez odwiedzających w naturze, np. usługi mieszkaniowe na własne potrzeby;
  - turystyczne transfery socjalne w naturze, takie jak indywidualne usługi nierynkowe wykorzystywane przez turystów, w tym usługi opieki zdrowotnej w uzdrowisku i pozarynkowe usługi w muzeum;
  - wydatki przedsiębiorstw na turystykę. Obejmuje to wydatki na turystykę klasyfikowane jako zużycie pośrednie, a nie obejmuje innych wydatków dotyczących pracowników w podróżach służbowych opłacanych przez przedsiębiorstwa, takich jak płatności za posiłki traktowane jako wynagrodzenie w naturze. Wskutek tego wydatki przedsiębiorstw na turystykę nie odpowiadają całości spożycia odwiedzających podczas podróży służbowych;

⁽¹⁾ Harmonogram rozpowszechniania ESSPROS jest określony w rozporządzeniu (WE) nr 458/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie europejskiego systemu zintegrowanych statystyk na temat ochrony socjalnej (ESSPROS) (Dz.U. L 113 z 30.4.2007, s. 3).

⁽²⁾ Zob. Eurostat, OECD, UNSD, UNWTO, *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*, 2008.

- e) dodatkowo dla podkreślenia znaczenia gospodarczego działań podejmowanych przez organy publiczne, zmierzających do stworzenia korzystnych warunków dla rozwoju turystyki, sugeruje się zastosowanie specjalnego pomiaru zagregowanej wartości spożycia ogólnospołecznego w turystyce. Dotyczy to takich działalności, jak promocja turystyki przez jednostkę sektora instytucji rządowych i samorządowych, utrzymanie porządku i bezpieczeństwa oraz dbałość o przestrzeń publiczną.
- 22.128. Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług na cele powiązane z turystyką oraz wartość dodaną i zatrudnienie generowane przez turystykę można wykazywać w tablicy podaży i wykorzystania, wyróżniając charakterystyczne produkty i gałęzie turystyki oraz produkty powiązane z turystyką.
- 22.129. Państwa mogą przeprowadzić dalszą dezagregację i kategoryzację swoich rynków w swoich satelitarnych rachunkach turystyki w oparciu o długość pobytu, cel wizyty i cechy odwiedzających (np. odwiedzający zagraniczni lub krajowi).
-

ROZDZIAŁ 23
KLASYFIKACJE

WSTĘP

- 23.01. Klasyfikacje w ESA 2010 są w pełni zgodne z nowym kodowaniem SNA 2008, NACE Rev. 2, CPA 2008 (na poziomach agregacji stosowanych w programie transmisji danych), COFOG, Coicop, COPNI i COPP. Wprowadzona została tylko bardzo ograniczona liczba dodatkowych kodów.
- 23.02. Rachunki zostały zbudowane w oparciu o niewielką liczbę pojęć odnoszących się przede wszystkim do sektorów instytucjonalnych, transakcji oraz klasyfikacji pozycji objętych transakcjami i pozostałymi przepływami, w szczególności aktywów i zobowiązań. Dla każdego z tych elementów istnieje w systemie hierarchiczna klasyfikacja. Rachunki mogą być zestawiane w sposób bardziej lub mniej zagregowany, w zależności od zastosowanego poziomu szczegółowości klasyfikacji.
- 23.03. Pozycje w rachunkach są podzielone na typy oznaczone jedną lub dwiema literami w następujący sposób:
- a) kody S odnoszące się do sektorów instytucjonalnych;
  - b) kody P odnoszące się do transakcji dotyczących produktów;
  - c) kody NP odnoszące się do transakcji dotyczących niefinansowych aktywów nieprodukowanych;
  - d) kody D odnoszące się do transakcji podziału;
  - e) kody F odnoszące się do transakcji dotyczących aktywów finansowych i zobowiązań;
  - f) kody K odnoszące się do pozostałych, innych niż transakcje, zmian aktywów;
  - g) kody B odnoszące się do pozycji bilansujących i dotyczących wartości netto;
  - h) kody L odnoszące się do pozycji w bilansach;
  - i) kody AN odnoszące się do aktywów niefinansowych (zarówno produkowanych jak i nieprodukowanych);
  - j) kody AF odnoszące się do stanów aktywów finansowych i zobowiązań.
- 23.04. W podejściu od strony produkcji PKB, w tablicach według gałęzi i przepływach międzygałęziowych wykorzystuje się także dwie klasyfikacje europejskie: NACE Rev. 2 dla rodzajów działalności gospodarczej oraz CPA 2008 dla produktów według rodzajów działalności gospodarczej. NACE Rev. 2 jest europejską wersją ISIC Rev. 4. Również w podejściu od strony rozdysponowania PKB wykorzystuje się CPA 2008, COFOG (klasyfikacja wydatków w zależności od przeznaczenia: klasyfikacja funkcji sektora instytucji rządowych i samorządowych) i Coicop (klasyfikacja spożycia indywidualnego według celu); te dwie klasyfikacje zostały ustalone przez ONZ.
- 23.05. Poza COFOG i Coicop klasyfikacje funkcjonalne obejmują także COPNI (klasyfikacja wydatków sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych według celu) i COPP (klasyfikacja wydatków producentów według celu). Klasyfikacje te wykorzystywane są do analizy funkcjonalnej wydatków przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych, instytucji rządowych i samorządowych, gospodarstw domowych i instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych oraz do funkcjonalnych rachunków satelitarnych.

KLASYFIKACJA SEKTORÓW INSTYTUCJONALNYCH (S)

S.1	Gospodarka ogółem ⁽¹⁾
S.11	Przedsiębiorstwa niefinansowe
S.11001	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne
S.11002	Przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe
S.11003	Przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną
S.12	Instytucje finansowe
S.121	Bank centralny ⁽²⁾ (publiczny)

S.122	Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego ⁽²⁾
S.12201	Publiczne
S.12202	Prywatne krajowe
S.12203	Pod kontrolą zagraniczną
S.123	Fundusze rynku pieniężnego
S.12301	Publiczne
S.12302	Prywatne krajowe
S.12303	Pod kontrolą zagraniczną
S.124	Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego
S.12401	Publiczne
S.12402	Prywatne krajowe
S.12403	Pod kontrolą zagraniczną
S.125	Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych
S.12501	Publiczne
S.12502	Prywatne krajowe
S.12503	Pod kontrolą zagraniczną
S.126	Pomocnicze instytucje finansowe
S.12601	Publiczne
S.12602	Prywatne krajowe
S.12603	Pod kontrolą zagraniczną
S.127	Instytucje finansowe typu <i>captive</i> i udzielające pożyczek
S.12701	Publiczne
S.12702	Prywatne krajowe
S.12703	Pod kontrolą zagraniczną
S.128	Instytucje ubezpieczeniowe ⁽³⁾
S.12801	Publiczne
S.12802	Prywatne krajowe
S.12803	Pod kontrolą zagraniczną
S.129	Fundusze emerytalno-rentowe ⁽³⁾
S.12901	Publiczne
S.12902	Prywatne krajowe
S.12903	Pod kontrolą zagraniczną
S.121 + S.122 + S.123	Monetarne instytucje finansowe
S.13	Instytucje rządowe i samorządowe

S.1311	Instytucje rządowe na szczeblu centralnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)
S.1312	Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)
S.1313	Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym (z wyjątkiem funduszy zabezpieczenia społecznego)
S.1314	Fundusze zabezpieczenia społecznego
S.14	Gospodarstwa domowe
S.141	Pracodawcy
S.142	Osoby pracujące na własny rachunek
S.143	Pracownicy najemni
S.144	Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności i z niezarobkowych źródeł
S.1441	Osoby fizyczne uzyskujące dochody z tytułu własności
S.1442	Emeryci i renciści
S.1443	Osoby fizyczne uzyskujące dochody z innych niezarobkowych źródeł
S.15	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
S.15002	Prywatne krajowe
S.15003	Pod kontrolą zagraniczną
S.2	Zagranica
S.21	Państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej
S.211	Państwa członkowskie Unii Europejskiej
S.2111	Państwa członkowskie strefy euro
S.2112	Państwa członkowskie nienależące do strefy euro
S.212	Instytucje i organy Unii Europejskiej
S.2121	Europejski Bank Centralny (EBC)
S.2122	Instytucje i organy Unii Europejskiej, z wyjątkiem EBC
S.22	Państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej

(1) Dla wszystkich kodów w sektorach S.11 i S.12 piąta cyfra 1/2/3 odnosi się do publicznych/prywatnych krajowych/pod kontrolą zagraniczną.

(2) Bank centralny (S.121) i instytucje przyjmujące depozyty, z wyłączeniem banku centralnego (S.122), odpowiadają kodowi S.12B.

(3) Instytucje ubezpieczeniowe (S.128) i fundusze emerytalno-rentowe (S.129) odpowiadają kodowi S.12I.

KLASYFIKACJA TRANSAKCY I INNYCH PRZEPLYWÓW

Transakcje dotyczące produktów (P)

P.1	Produkcja globalna
P.11	Produkcja globalna rynkowa
P.119	Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM)
P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne
P.13	Produkcja globalna nierynkowa

P.2	Zużycie pośrednie
P.3	Spożycie
P.31	Spożycie indywidualne
P.32	Spożycie ogólnospołeczne
P.4	Spożycie skorygowane
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane
P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane
P.5	Akumulacja brutto/P.5n akumulacja netto
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych
P.51c	Amortyzacja środków trwałych (-)
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto (-)
P.51c2	Amortyzacja środków trwałych w dochodzie mieszanym brutto (-)
P.51n	Nakłady netto na środki trwałe
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości
P.6	Eksport towarów i usług
P.61	Eksport towarów
P.62	Eksport usług
P.7	Import towarów i usług
P.71	Import towarów
P.72	Import usług

Transakcje dotyczące niefinansowych aktywów nieprodukowanych (kody NP)

Jeśli jest to potrzebne, kody stosowane dla transakcji dotyczących niefinansowych aktywów nieprodukowanych mogą być dalej uszczegółowiane poprzez dołączenie klasyfikacji niefinansowych aktywów nieprodukowanych, AN.2.

NP	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów nieprodukowanych
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie zasobów naturalnych
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie umów, umów leasingu i licencji
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych

Transakcje podziału (D)

D.1	Koszty związane z zatrudnieniem
D.11	Wynagrodzenia
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.2	Podatki związane z produkcją i importem
D.21	Podatki od produktów
D.211	Podatki typu podatek od towarów i usług (VAT)
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)
D.2121	Cła importowe
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i podatkami związanymi z importem)
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją
D.3	Dotacje
D.31	Dotacje do produktów
D.311	Dotacje związane z importem
D.319	Pozostałe dotacje do produktów
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją
D.4	Dochody z tytułu własności
D.41	Odsetki
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych
D.421	Dywidendy
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich
D.44	Inne dochody z inwestycji
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania

D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
D.4432	Zatrzymane zyski przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania
D.45	Renty gruntowe

Bieżące transfery pieniężne i w naturze (D.5–D.8)

D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
D.51	Podatki dochodowe
D.59	Pozostałe podatki bieżące
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe
D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (-) (!)
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
D.621	Świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne
D.63	Transfery socjalne w naturze
D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa

D.7	Pozostałe transfery bieżące
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa
D.75	Różne transfery bieżące
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące
D.76	Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
D.9	Transfery kapitałowe
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania
D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania
D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania
D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia
D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia
D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia
D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia

(1) Składki płacone przez pracodawców pojawiają się zarówno na rachunku tworzenia dochodów, jak i na rachunku podziału pierwotnego dochodów jako do zapłacenia przez pracodawców i do otrzymania przez pracowników. Na rachunku podziału wtórnego dochodów kwoty te są do zapłacenia przez gospodarstwa domowe i do otrzymania przez zarządzających systemami ubezpieczeń społecznych. Aby wykazać dokładnie tę samą wartość w każdym przypadku, odjęcie opłaty, która reprezentuje część produkcji globalnej systemów i spożycia gospodarstw domowych będących beneficjentami, jest także ujęte na rachunku podziału wtórnego dochodów jako oddzielna pozycja. Pozycja „opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych” (D.61SC) jest więc jedynie pozycją korygującą, a nie transakcją podziału.

Transakcje dotyczące aktywów finansowych i zobowiązań (F)

(Nabycie netto aktywów finansowych/zaciągnięcie netto zobowiązań)

F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
F.11	Złoto monetarne
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
F.2	Gotówka i depozyty
F.21	Gotówka

F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe
F.221	Pozycje międzybankowe
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe
F.29	Pozostałe depozyty
F.3	Dłużne papiery wartościowe
F.31	Krótkoterminowe
F.32	Długoterminowe
F.4	Kredyty i pożyczki ⁽¹⁾
F.41	Krótkoterminowe
F.42	Długoterminowe
F.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
F.51	Udziały kapitałowe
F.511	Akcje notowane
F.512	Akcje nienotowane
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
F.71	Instrumenty pochodne
F.711	Opcje
F.712	Kontrakty typu forward
F.72	Opcje na akcje dla pracowników
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek

⁽¹⁾ Pozycja uzupełniająca: zagraniczne inwestycje bezpośrednie (dodać kod FDI).

Pozostałe zmiany aktywów (K)

K.1-5	Zmiany wolumenu ogółem
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych
K.4	Nierekompensowane konfiskaty
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane
K.6	Zmiany w klasyfikacji
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań
K.7	Nominalne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
K.71	Neutralne zyski i straty z tytułu posiadania majątku
K.72	Realne zyski i straty z tytułu posiadania majątku

KLASYFIKACJA POZYCJI BILANSUJĄCYCH I DOTYCZĄCYCH WARTOŚCI NETTO (B) ⁽¹⁾

B.1g	Wartość dodana brutto/Produkt krajowy brutto
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto
B.3g	Dochód mieszany brutto
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto/Dochód narodowy brutto
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto
B.8g	Oszczędności brutto
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)
B.9N	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) w rachunkach niefinansowych
B.9F	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-) w rachunkach finansowych
B.10	Zmiany wartości netto
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych ⁽²⁾ ⁽³⁾
B.102	Zmiany wartości netto z tytułu innych zmian wolumenu aktywów
B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku

B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku
B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą
B.90	Wartość netto
BF.90	Finansowa wartość netto

(¹) Wszystkie pozycje bilansujące mogą być mierzone w ujęciu brutto lub netto, tj. z uwzględnieniem amortyzacji środków trwałych lub nie. Kod pozycji bilansujących brutto składa się z kodu pozycji oraz litery „g”. Analogicznie, dodana do kodu litera „n” wskazuje wartość netto.

(²) Nie jest to pozycja bilansująca w systemie rachunków narodowych. Jest to wartość ogółem prawej strony rachunku kapitałowego. Jednak jako znaczącemu elementowi zmian wartości netto, pozycji tej nadano kod tak jak pozostałym składowym zmian wartości netto.

(³) Dla zagranicy – odnosi się do zmian wartości netto z tytułu salda obrotów bieżących i transferów kapitałowych z zagranicą.

KLASYFIKACJA POZYCJI W BILANSACH (L)

W przypadku pojedynczego bilansu, tak jak w przypadku rachunku finansowego, jedyne potrzebne kody to te, które zawierają szczegóły dotyczące aktywów według rodzajów (kody AN i AF). Jednakże rachunek może także być tak zbudowany, by wykazywał poziom stanów na początku (LS) i na końcu (LE) okresu oraz całkowite zmiany pomiędzy nimi (LX). Wszystkie trzy kody powinny być zakwalifikowane według rodzajów aktywów. Pozycje LX są sumą pozycji oznaczonych kodami P.5, NP, F i K dla przedmiotowych aktywów za dany okres.

Na podstawie pozycji w bilansie otwarcia można obliczyć wartość netto (B.90). Różnica między tą wartością a wartością B.90 w bilansie zamknięcia musi być równa saldu wszystkich kodów LX, które musi także być równe wartości B.10.

LS	Bilans otwarcia
LX	Zmiany w bilansie
LE	Bilans zamknięcia

KLASYFIKACJA AKTYWÓW (A)

Aktywa niefinansowe (AN)

AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane
AN.11	Środki trwałe według rodzaju
AN.111	Budynki mieszkalne
AN.112	Pozostałe budynki i budowle
AN.1121	Budynki inne niż budynki mieszkalne
AN.1122	Pozostałe budowle
AN.1123	Udoskonalenia gruntów
AN.113	Maszyny i urządzenia
AN.1131	Środki transportu
AN.1132	Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny
AN.1139	Pozostałe maszyny i urządzenia
AN.114	Systemy uzbrojenia
AN.115	Kultywowane zasoby biologiczne
AN.1151	Zasoby zwierzęce wydające powtarzalne produkty

AN.1152	Zasoby drzew, upraw i roślin wydające powtarzalne produkty
(AN.116)	(Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych) ⁽¹⁾
AN.117	Produkty własności intelektualnej
AN.1171	Prace badawczo-rozwojowe
AN.1172	Nakłady na poszukiwanie złóż
AN.1173	Oprogramowanie komputerowe i bazy danych
AN.11731	Oprogramowanie komputerowe
AN.11732	Bazy danych
AN.1174	Oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych
AN.1179	Pozostałe produkty własności intelektualnej
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe według rodzaju
AN.121	Materiały
AN.122	Produkcja niezakończona
AN.1221	Produkcja niezakończona w odniesieniu do biologicznych aktywów kultywowanych
AN.1222	Pozostała produkcja niezakończona
AN.123	Wyroby gotowe
AN.124	Militarne rzeczowe środki obrotowe
AN.125	Wyroby do odsprzedaży
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości
AN.131	Metale i kamienie szlachetne
AN.132	Antyki i dzieła sztuki
AN.133	Pozostałe aktywa o wyjątkowej wartości
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane
AN.21	Zasoby naturalne
AN.211	Grunty
AN.2111	Grunty pod budynkami i budowlami
AN.2112	Grunty pod uprawami
AN.2113	Grunty rekreacyjne i towarzyszące im wody powierzchniowe
AN.2119	Pozostałe grunty i towarzyszące im wody powierzchniowe
AN.212	Zasoby surowców mineralnych i energetycznych
AN.213	Niekultywowane zasoby biologiczne
AN.214	Zasoby wodne
AN.215	Pozostałe zasoby naturalne
AN.2151	Częstotliwości radiowe

AN.2159	Pozostałe
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje
AN.221	Zbywalny leasing operacyjny
AN.222	Zezwolenia na korzystanie z zasobów naturalnych
AN.223	Zezwolenia na podjęcie określonej działalności
AN.224	Uprawnienia do przyszłych towarów i usług na zasadzie wyłączności
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych

(¹) Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych (AN.116) są traktowane jako część nakładów na środki trwałe, tj. nabycia środków trwałych. Jednakże gdy informacje o stanach aktywów są rozbite na poszczególne pozycje, wartość kosztów związanych z przeniesieniem praw własności włącza się do aktywów nieprodukowanych, których koszty te dotyczą. Nie są więc one wykazane jako oddzielna pozycja w AN.11. W przypadku przenoszenia gruntów, koszty związane z przeniesieniem praw własności do wszystkich gruntów należy uwzględnić w pozycji „Udoskonalenia gruntów” (AN.1123). Pozycja AN.116 jest ujęta w pełnym wykazie, przedstawionym poniżej, jedynie do celów prezentacji.

Aktywa finansowe (AF)

Kody dla transakcji dotyczących aktywów finansowych i zobowiązań (kody F) oraz kody dla stanów lub pozycji stanów (kody AF) tych samych aktywów i zobowiązań odpowiadają sobie jeden do jednego. Jednak w praktyce dane w bilansach mogą być mniej szczegółowe i nie występować poza podziałem na pierwszym poziomie, przedstawionym poniżej. Jeżeli jest to pożądane, kody AF mogą być zdezagregowane zgodnie ze szczegółami przewidzianymi dla kodów F, jak następuje:

AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
AF.11	Złoto monetarne
AF.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
AF.2	Gotówka i depozyty
AF.21	Gotówka
AF.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe
AF.221	Pozycje międzybankowe
AF.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe
AF.29	Pozostałe depozyty
AF.3	Dłużne papiery wartościowe
AF.31	Krótkoterminowe
AF.32	Długoterminowe
AF.4	Kredyty i pożyczki (¹)
AF.41	Krótkoterminowe
AF.42	Długoterminowe
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
AF.51	Udziały kapitałowe
AF.511	Akcje notowane

AF.512	Akcje nienotowane
AF.519	Pozostałe udziały kapitałowe
AF.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
AF.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego
AF.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
AF.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych
AF.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich
AF.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe
AF.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających
AF.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe
AF.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
AF.71	Instrumenty pochodne
F.711	Opcje
F.712	Kontrakty typu forward
AF.72	Opcje na akcje dla pracowników
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
AF.81	Kredyty handlowe i zaliczki
AF.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek

(¹) Pozycja uzupełniająca: bezpośrednie inwestycje zagraniczne (dodać kod FDI).

KLASYFIKACJA POZYCJI UZUPEŁNIAJĄCYCH

Zgodnie z ogólną konwencją kod uzupełniający zaczyna się literą X i jest powiązany z kodem pozycji standardowej poprzez dołączenie kodu tej pozycji.

Kredyty i pożyczki zagrożone

Następujące kody dotyczą stanów i przepływów kredytów i pożyczek zagrożonych. Ponieważ kredyty i pożyczki oznaczone są kodem AF.4 i F.4, kody uzupełniające zaczynają się oznaczeniem XAF4 dla stanów i XF4 dla przepływów.

Kody dla stanów to:

XAF4_NNP	Kredyty i pożyczki: wartość nominalna, zagrożone
XAF4_MNP	Kredyty i pożyczki: wartość rynkowa, zagrożone

oraz powiązane przepływy:

XF4_NNP	Kredyty i pożyczki: wartość nominalna, zagrożone
XF4_MNP	Kredyty i pożyczki: wartość rynkowa, zagrożone

W obu zestawach kodów, w stosownych przypadkach, np. w bilansie, zamiast podkreślnika można umieścić uszczegółowienie kodu dla kredytów i pożyczek:

XAF41NNP	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe: wartość nominalna, zagrożone
XAF42MNP	Kredyty i pożyczki długoterminowe: wartość rynkowa, zagrożone

Usługi związane z kapitałem

Następujące kody dotyczą usług związanych z kapitałem:

XCS	Usługi związane z kapitałem
XCSC	Usługi związane z kapitałem – Przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto
XRC	Zwrot kapitału – Przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe
XOC	Pozostałe koszty związane z kapitałem – Przedsiębiorstwa niefinansowe i instytucje finansowe
XCSU	Usługi związane z kapitałem – Przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej
P.51c2	Amortyzacja środków trwałych w dochodzie mieszanym brutto
XRU	Zwrot kapitału – Przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej
XOU	Pozostałe koszty związane z kapitałem – Przedsiębiorstwa nieposiadające osobowości prawnej

Tablica dotycząca emerytur i rent

Następujące kody dotyczą tablicy uzupełniającej opisanej w rozdziale dotyczącym emerytur i rent. Dla kolumn i wierszy tablicy proponuje się różne kody.

Kolumny

W opisie kolumny litera „W” oznacza „nienależące do sektora instytucji rządowych i samorządowych”, a liczby w tych kodach oznaczają odpowiednie sektory instytucjonalne.

a) Zobowiązania zarejestrowane w głównej sekwencji rachunków

Systemy, w których odpowiedzialność za ich zaprojektowanie i wdrożenie nie leży w gestii sektora instytucji rządowych i samorządowych

XPC1W	Systemy o zdefiniowanej składce
XPB1W	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu
XPCB1W	Ogółem

Systemy, w których odpowiedzialność za ich zaprojektowanie i wdrożenie leży w gestii sektora instytucji rządowych i samorządowych

XPCG	Systemy o zdefiniowanej składce
------	---------------------------------

Systemy o zdefiniowanym świadczeniu dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych

XPBG12	W sektorze instytucji finansowych
XPBG13	W sektorze instytucji rządowych i samorządowych

b) Zobowiązania niezarejestrowane w głównej sekwencji rachunków

XPBOUT13	W sektorze instytucji rządowych i samorządowych
XP1314	Systemy emerytalno-rentowe w ramach systemu ubezpieczeń społecznych
XPTOT	Systemy emerytalno-rentowe ogółem
XPTOTNRH	Z czego: gospodarstwa domowe nierezydentów

Wiersze

a) Bilans otwarcia

XAF63LS	Uprawnienia emerytalno-rentowe
---------	--------------------------------

b) Transakcje

XD61p	Składki na ubezpieczenia społeczne odnoszące się do systemów emerytalno-rentowych
XD6111	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
XD6121	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
XD6131	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
XD6141	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe
XD619	Pozostała (aktuarialna) akumulacja uprawnień emerytalno-rentowych w funduszach zabezpieczenia społecznego
XD62p	Świadczenia emerytalno-rentowe
XD8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych
XD81	Zmiany uprawnień emerytalno-rentowych z tytułu przeniesienia uprawnień
XD82	Zmiany uprawnień z tytułu wynegocjowanych zmian w strukturze systemu

c) Pozostałe przepływy gospodarcze

XK7	Przeszacowania
XK5	Pozostałe zmiany wolumenu

d) Bilans zamknięcia

XAF63LE	Uprawnienia emerytalno-rentowe
---------	--------------------------------

e) Powiązane wskaźniki

XP1	Produkcja globalna
XAFN	Aktywa będące w posiadaniu systemów emerytalno-rentowych na koniec roku

Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku

Wyroby konsumpcyjne trwałego użytku są kodowane z użyciem litery X jako prefiksu i liter DHHCE (wydatki gospodarstw domowych na wyroby konsumpcyjne trwałego użytku) oraz jednej cyfry dla podgrup i dwóch cyfr dla pozycji. Podaje się także odpowiednie numery Coicop.

Coicop	Kody SNA	
	XDHHCE1	Meble i sprzęt gospodarstwa domowego
05.1.1	XDHHCE11	Meble i wyposażenie wnętrza
05.1.2	XDHHCE12	Dywany i inne wykładziny podłogowe
05.3.1	XDHHCE13	Główne urządzenia gospodarstwa domowego, elektryczne i nie tylko
05.5.1	XDHHCE14	Główne narzędzia i sprzęt dla domu i ogrodu
	XDHHCE2	Prywatne środki transportu
07.1.1	XDHHCE21	Samochody osobowe
07.1.2	XDHHCE22	Pojazdy motorowe jednośladowe
07.1.3	XDHHCE23	Rowery
07.1.4	XDHHCE24	Pojazdy ciągnięte przez zwierzęta
	XDHHCE3	Sprzęt trwałego użytku związany z rekreacją i rozrywką
08.2.0	XDHHCE31	Sprzęt telekomunikacyjny
09.1.1	XDHHCE32	Sprzęt do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku i obrazu
09.1.2	XDHHCE33	Sprzęt fotograficzny i kinematograficzny oraz przyrządy optyczne
09.1.3	XDHHCE34	Sprzęt służący do przetwarzania informacji
09.2.1	XDHHCE35	Sprzęt trwałego użytku do rekreacji na wolnym powietrzu
09.2.2	XDHHCE36	Instrumenty muzyczne i sprzęt trwałego użytku do rekreacji w pomieszczeniach
	XDHHCE4	Pozostałe dobra trwałego użytku
12.3.1	XDHHCE41	Biżuteria, zegary i zegarki
06.1.3	XDHHCE42	Przyrządy i urządzenia terapeutyczne

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Pozycje uzupełniające dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych (FDI) mogą być kodowane literą X jako prefiksem i kodem F lub AF oraz sufiksem FDI, przykładowo:

XF42FDI	dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych dotyczących kredytów i pożyczek długoterminowych.
---------	--

Pozycje warunkowe

Kody uzupełniające dla pozycji warunkowych kodowane są literą X jako prefiksem i kodem AF oraz sufiksem CP, przykładowo:

XAF11CP	w przypadku gdy przeznaczenie złota na cele monetarne może mieć wpływ na jego użyteczność jako aktywów rezerwowych
---------	--

Gotówka i depozyty

Pozycje uzupełniające dla klasyfikacji gotówki i depozytów w walucie krajowej i zagranicznej są kodowane literą X jako prefiks plus kod F lub AF plus sufiks NC wskazujący gotówkę i depozyty w walucie krajowej lub afiks FC z międzynarodowym kodem waluty wskazującym gotówkę lub depozyty w walucie zagranicznej, np.:

Dla transakcji

XF21NC	banknoty i monety w walucie krajowej
XF22FC	depozyty w walucie obcej

Dla stanów

XAF21NC	banknoty i monety w walucie krajowej
XAF22FC	depozyty w walucie obcej

Klasyfikacja dłużnych papierów wartościowych według terminu zapadalności

Proponuje się klasyfikowanie dłużnych papierów wartościowych według terminu zapadalności. Można to zrobić, używając prefiksu X i kodu AF oraz sufiksu wskazującego termin zapadalności, przykładowo:

XAF32Y20	dla dłużnych papierów wartościowych o terminie zapadalności w 2020 r.
----------	---

Notowane i nienotowane dłużne papiery wartościowe

Pozycje uzupełniające dotyczące dłużnych papierów wartościowych są kodowane za pomocą litery X jako prefiksu i kodu F lub AF oraz cyfry 1 dla papierów notowanych i cyfry 2 dla papierów nienotowanych, przykładowo:

Dla transakcji

XF321	dla transakcji notowanymi długoterminowymi dłużnymi papierami wartościowymi
XF322	dla transakcji nienotowanymi długoterminowymi dłużnymi papierami wartościowymi

Dla stanów

XAF321	dla stanów notowanych długoterminowymi dłużnymi papierami wartościowymi
XAF322	dla stanów nienotowanych długoterminowymi dłużnymi papierami wartościowymi

Kredyty i pożyczki długoterminowe o terminie zapadalności krótszym niż jeden rok oraz kredyty i pożyczki długoterminowe zabezpieczone hipoteką

Kredyty i pożyczki długoterminowe o terminie zapadalności krótszym niż jeden rok oraz kredyty i pożyczki długoterminowe zabezpieczone hipoteką są kodowane literą X jako prefiksem i kodem F lub AF oraz afiksem L1 wskazującym termin zapadalności krótszy niż rok lub sufiksem LM wskazującym na kredyty i pożyczki zabezpieczone hipoteką, przykładowo:

Dla transakcji

XF42L1	dla kredytów i pożyczek długoterminowych o terminie zapadalności krótszym niż jeden rok
XF42LM	dla kredytów i pożyczek długoterminowych zabezpieczonych hipoteką

Dla stanów

XAF42L1	dla kredytów i pożyczek długoterminowych o terminie zapadalności krótszym niż jeden rok
XAF42LM	dla kredytów i pożyczek długoterminowych zabezpieczonych hipoteką

Notowane i nienotowane udziały w funduszach inwestycyjnych

Notowane i nienotowane udziały w funduszach inwestycyjnych są kodowane za pomocą litery X jako prefiksu i kodu F lub AF oraz cyfry 1 dla akcji notowanych i cyfry 2 dla akcji nienotowanych, przykładowo:

Dla transakcji

XF5221	dla transakcji notowanymi udziałami w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
XF5222	dla transakcji nienotowanymi udziałami w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego

Dla stanów

XAF5221	dla stanów notowanych udziałów w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego
XAF5222	dla stanów nienotowanych udziałów w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego

Zaległe odsetki i zaległości w spłacie

Zaległe odsetki i zaległości w spłacie są kodowane za pomocą litery X jako prefiksu i kodu AF oraz afiksu IA dla zaległych odsetek i afiksu PA dla zaległości w spłacie, przykładowo:

XAF42IA	dla zaległych odsetek od kredytów i pożyczek długoterminowych oraz
XAF42PA	dla zaległości w spłacie kredytów i pożyczek długoterminowych

Indywidualne i całkowite przekazy zarobków

Indywidualne i całkowite przekazy zarobków między gospodarstwami domowymi rezydentów i nierezydentów są kodowane za pomocą litery X jako prefiksu i kodu transferu bieżącego oraz sufiksu PR dla przekazów indywidualnych i TR dla przekazów ogółem w następujący sposób:

XD5452PR	dla indywidualnych przekazów zarobków między gospodarstwami domowymi rezydentów i nierezydentów
XD5452TR	dla przekazów zarobków ogółem między gospodarstwami domowymi rezydentów i nierezydentów

PRZEGRUPOWANIE I KODOWANIE SEKTORÓW PRZEMYSŁU (A) I PRODUKTÓW (P)

Klasyfikacja rodzajów działalności i produktów, jaka ma być stosowana, to NACE Rev. 2 i CPA 2008. Odpowiednie poziomy agregacji dla programu transmisji danych ESA to: A*3, A*10, A*21, A*38 i A*64 dla rodzajów działalności gospodarczej oraz P*3, P*10, P*21, P*38 i P*64 dla produktów. W niniejszym rozdziale przedstawione są także poziomy A*88 (NACE Rev.2) i P*88 (CPA), mimo że nie są one używane w programie transmisji danych ESA.

Poniżej przedstawione są nowe poziomy agregacji.

A*3

Lp.	Sekcje NACE Rev. 2	Opis
1	A	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo
2	B, C, D, E oraz F	Górnictwo i wydobywanie; przetwórstwo przemysłowe; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, budownictwo
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T oraz U	Usługi

A*10

Lp.	Sekcje NACE Rev. 2	Opis
1	A	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo
2	B, C, D oraz E	Górnictwo i wydobywanie; przetwórstwo przemysłowe; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
2a	C	W tym: przetwórstwo przemysłowe
3	F	Budownictwo
4	G, H oraz I	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; transport i gospodarka magazynowa; działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
5	J	Informacja i komunikacja
6	K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
7	L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
8	M oraz N	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
9	O, P, oraz Q	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna
10	R, S, T oraz U	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; organizacje i zespoły eksterytorialne

A*21

Lp.	Sekcja NACE Rev. 2	Dział NACE Rev. 2	Opis
1	A	01–03	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo
2	B	05–09	Górnictwo i wydobywanie
3	C	10–33	Przetwórstwo przemysłowe
4	D	35	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych
5	E	36–39	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
6	F	41–43	Budownictwo
7	G	45–47	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli
8	H	49–53	Transport i gospodarka magazynowa
9	I	55–56	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
10	J	58–63	Informacja i komunikacja
11	K	64–66	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
12	L	68	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
13	M	69–75	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
14	N	77–82	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
15	O	84	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Lp.	Sekcja NACE Rev. 2	Dział NACE Rev. 2	Opis
16	P	85	Edukacja
17	Q	86–88	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
18	R	90–93	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
19	S	94–96	Pozostała działalność usługowa
20	T	97–98	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
21	U	99	Organizacje i zespoły eksterytorialne

A*38

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
1	01–03	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo
2	05–09	Górnictwo i wydobywanie
3	10–12	Produkcja artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych
4	13–15	Produkcja wyrobów tekstylnych, odzieży, skór i wyrobów ze skór wyprawionych
5	16–18	Produkcja wyrobów z drewna i papieru oraz poligrafia
6	19	Wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej
7	20	Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych
8	21	Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych
9	22–23	Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych oraz wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
10	24–25	Produkcja metali i metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
11	26	Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych
12	27	Produkcja urządzeń elektrycznych
13	28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana
14	29–30	Produkcja sprzętu transportowego
15	31–33	Produkcja mebli; pozostała produkcja wyrobów; naprawa i instalowanie maszyn i urządzeń
16	35	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych
17	36–39	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
18	41–43	Budownictwo
19	45–47	Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów samochodowych i motocykli
20	49–53	Transport i gospodarka magazynowa
21	55–56	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
22	58–60	Działalność wydawnicza, audiowizualna i nadawcza
23	61	Telekomunikacja

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
24	62–63	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; działalność usługowa w zakresie informacji
25	64–66	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
26	68	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
26a		W tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli
27	69–71	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe; działalność firm centralnych (<i>head offices</i>); doradztwo związane z zarządzaniem; działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne
28	72	Badania naukowe i prace rozwojowe
29	73–75	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej; pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność weterynaryjna
30	77–82	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
31	84	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
32	85	Edukacja
33	86	Opieka zdrowotna
34	87–88	Pomoc społeczna
35	90–93	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
36	94–96	Pozostała działalność usługowa
37	97–98	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
38	99	Organizacje i zespoły eksterytorialne

A*64

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
1	01	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową
2	02	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna
3	03	Rybactwo
4	05–09	Górnictwo i wydobywanie
5	10–12	Produkcja artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych
6	13–15	Produkcja wyrobów tekstylnych, odzieży, skór i wyrobów ze skór wyprawionych
7	16	Produkcja wyrobów z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
8	17	Produkcja papieru i wyrobów z papieru
9	18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji
10	19	Wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej
11	20	Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych
12	21	Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych
13	22	Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
14	23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
15	24	Produkcja metali
16	25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
17	26	Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych
18	27	Produkcja urządzeń elektrycznych
19	28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana
20	29	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
21	30	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego
22	31–32	Produkcja mebli; pozostała produkcja wyrobów
23	33	Naprawa i instalowanie maszyn i urządzeń
24	35	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych
25	36	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
26	37–39	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków; działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców; działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
27	41–43	Budownictwo
28	45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi i motocyklami; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli
29	46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
30	47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
31	49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy
32	50	Transport wodny
33	51	Transport lotniczy
34	52	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport
35	53	Działalność pocztowa i kurierska
36	55–56	Działalność związana z zakwaterowaniem; działalność związana z usługami gastronomicznymi
37	58	Działalność wydawnicza
38	59–60	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych; nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych
39	61	Telekomunikacja
40	62–63	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; działalność usługowa w zakresie informacji
41	64	Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych
42	65	Ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
43	66	Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne
44	68	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
44a		w tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli
45	69–70	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe; działalność firm centralnych (<i>head offices</i>); doradztwo związane z zarządzaniem

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
46	71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne
47	72	Badania naukowe i prace rozwojowe
48	73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej
49	74–75	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność weterynaryjna
50	77	Wynajem i dzierżawa
51	78	Działalność związana z zatrudnieniem
52	79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane
53	80–82	Działalność detektywistyczna i ochroniarska; działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni; działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej
54	84	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
55	85	Edukacja
56	86	Opieka zdrowotna
57	87–88	Pomoc społeczna
58	90–92	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką; działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą; działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi
59	93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
60	94	Działalność organizacji członkowskich
61	95	Naprawa komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
62	96	Pozostała indywidualna działalność usługowa
63	97–98	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
64	99	Organizacje i zespoły eksterytorialne

A*88

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
1	01	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową
2	02	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna
3	03	Rybnictwo
4	05	Wydobywanie węgla kamiennego i węgla brunatnego (lignitu)
5	06	Górnictwo ropy naftowej i gazu ziemnego
6	07	Górnictwo rud metali
7	08	Pozostałe górnictwo i wydobywanie
8	09	Działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie
9	10	Produkcja artykułów spożywczych
10	11	Produkcja napojów

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
11	12	Produkcja wyrobów tytoniowych
12	13	Produkcja wyrobów tekstylnych
13	14	Produkcja odzieży
14	15	Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych
15	16	Produkcja wyrobów z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
16	17	Produkcja papieru i wyrobów z papieru
17	18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji
18	19	Wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej
19	20	Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych
20	21	Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych
21	22	Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych
22	23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
23	24	Produkcja metali
24	25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
25	26	Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych
26	27	Produkcja urządzeń elektrycznych
27	28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana
28	29	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
29	30	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego
30	31	Produkcja mebli
31	32	Pozostała produkcja wyrobów
32	33	Naprawa i instalowanie maszyn i urządzeń
33	35	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych
34	36	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
35	37	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
36	38	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców
37	39	Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
38	41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków
39	42	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej
40	43	Roboty budowlane specjalistyczne
41	45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi i motocyklami; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli
42	46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
43	47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
44	49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy
45	50	Transport wodny
46	51	Transport lotniczy
47	52	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport
48	53	Działalność pocztowa i kurierska
49	55	Zakwaterowanie
50	56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem
51	58	Działalność wydawnicza
52	59	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych
53	60	Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych
54	61	Telekomunikacja
55	62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana
56	63	Działalność usługowa w zakresie informacji
57	64	Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych
58	65	Ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
59	66	Działalność wspomagająca usługi finansowe, ubezpieczenia i fundusze emerytalne
60	68	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
60a		w tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli
61	69	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe
62	70	Działalność firm centralnych (<i>head offices</i>); doradztwo związane z zarządzaniem
63	71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne
64	72	Badania naukowe i prace rozwojowe
65	73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej
66	74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
67	75	Działalność weterynaryjna
68	77	Wynajem i dzierżawa
69	78	Działalność związana z zatrudnieniem
70	79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane
71	80	Działalność detektywistyczna i ochroniarska
72	81	Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni
73	82	Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej
74	84	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
75	85	Edukacja
76	86	Opieka zdrowotna

Lp.	Działy NACE Rev. 2	Opis
77	87	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem
78	88	Pomoc społeczna bez zakwaterowania
79	90	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką
80	91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą
81	92	Działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi
82	93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
83	94	Działalność organizacji członkowskich
84	95	Naprawa komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
85	96	Pozostała indywidualna działalność usługowa
86	97	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
87	98	Gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
88	99	Organizacje i zespoły eksterytorialne

P*3

Lp.	Sekcje CPA 2008	Opis
1	A	Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa
2	B, C, D, E oraz F	Produkty górnictwa i wydobywania; przetwórstwo przemysłowe; energia elektryczna, paliwa gazowe, gospodarka wodą i odpadami; obiekty budowlane i roboty budowlane
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T oraz U	Usługi

P*10

Lp.	Sekcje CPA 2008	Opis
1	A	Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa
2	B, C, D oraz E	Produkty górnictwa i wydobywania; przetwórstwo przemysłowe; energia elektryczna, paliwa gazowe, gospodarka wodą i odpadami
2a	C	w tym: przetwórstwo przemysłowe
3	F	Obiekty budowlane i roboty budowlane
4	G, H oraz I	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transport i gospodarka magazynowa; usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne
5	J	Usługi w zakresie informacji i komunikacji
6	K	Usługi finansowe i ubezpieczeniowe
7	L	Usługi związane z obsługą rynku nieruchomości
8	M oraz N	Usługi profesjonalne, naukowe i techniczne; usługi administrowania i usługi wspierające
9	O, P, oraz Q	Usługi administracji publicznej i obrony narodowej; usługi w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych; edukacja; usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej
10	R, S, T oraz U	Usługi kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne, naprawa artykułów użytku domowego oraz pozostałe usługi

P*21

Lp.	Sekcja CPA 2008	Dział CPA 2008	Opis
1	A	01–03	Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa
2	B	05–09	Produkty górnictwa i wydobywania
3	C	10–33	Przetwórstwo przemysłowe
4	D	35	Energia elektryczna, paliwa gazowe, para wodna, gorąca woda i powietrze do układów klimatyzacyjnych
5	E	36–39	Dostawa wody; ścieki i odpady oraz usługi związane z ich rekultywacją
6	F	41–43	Obiekty budowlane i roboty budowlane
7	G	45–47	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
8	H	49–53	Transport i gospodarka magazynowa
9	I	55–56	Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne
10	J	58–63	Usługi w zakresie informacji i komunikacji
11	K	64–66	Usługi finansowe i ubezpieczeniowe
12	L	68	Usługi związane z obsługą rynku nieruchomości
13	M	69–75	Usługi profesjonalne, naukowe i techniczne
14	N	77–82	Usługi administrowania i usługi wspierające
15	O	84	Usługi administracji publicznej i obrony narodowej; usługi w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
16	P	85	Usługi w zakresie edukacji
17	Q	86–88	Usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej
18	R	90–93	Usługi kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne
19	S	94–96	Pozostałe usługi
20	T	97–98	Usługi świadczone przez gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; różnorodne wyroby i usługi produkowane przez gospodarstwa domowe na potrzeby własne
21	U	99	Usługi świadczone przez organizacje i zespoły eksterytorialne

P*38

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
1	01–03	Produkty rolnictwa, leśnictwa i rybactwa
2	05–09	Produkty górnictwa i wydobywania
3	10–12	Artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe
4	13–15	Wyroby tekstylne, odzież i wyroby ze skór wyprawionych
5	16–18	Wyroby z drewna i papieru, usługi poligraficzne
6	19	Koks i produkty rafinacji ropy naftowej
7	20	Chemikalia i wyroby chemiczne

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
8	21	Podstawowe substancje farmaceutyczne, leki i pozostałe wyroby farmaceutyczne
9	22–23	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych oraz wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
10	24–25	Produkcja metali i metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
11	26	Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne
12	27	Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego
13	28	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane
14	29–30	Sprzęt transportowy
15	31–33	Meble; pozostałe wyroby; usługi naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń
16	35	Energia elektryczna, paliwa gazowe, para wodna, gorąca woda i powietrze do układów klimatyzacyjnych
17	36–39	Dostawa wody; ścieki i odpady oraz usługi związane z ich rekultywacją
18	41–43	Obiekty budowlane i roboty budowlane
19	45–47	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
20	49–53	Transport i gospodarka magazynowa
21	55–56	Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne
22	58–60	Usługi związane z działalnością wydawniczą, audiowizualną i nadawczą
23	61	Usługi telekomunikacyjne
24	62–63	Usługi związane z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki i usługi powiązane; usługi w zakresie informacji
25	64–66	Usługi finansowe i ubezpieczeniowe
26	68	Usługi związane z obsługą rynku nieruchomości
26a		w tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli
27	69–71	Usługi prawne, rachunkowo-księgowe i doradztwa podatkowego; usługi firm centralnych (<i>head offices</i>); usługi doradztwa związane z zarządzaniem; usługi architektoniczne i inżynierskie; usługi w zakresie badań i analiz technicznych
28	72	Usługi w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych
29	73–75	Usługi reklamowe; usługi badania rynku i opinii publicznej; pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; usługi weterynaryjne
30	77–82	Usługi administrowania i usługi wspierające
31	84	Usługi administracji publicznej i obrony narodowej; usługi w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
32	85	Usługi w zakresie edukacji
33	86	Usługi w zakresie opieki zdrowotnej
34	87–88	Usługi pomocy społecznej
35	90–93	Usługi kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne
36	94–96	Pozostałe usługi
37	97–98	Usługi świadczone przez gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; różnorodne wyroby i usługi produkowane przez gospodarstwa domowe na potrzeby własne
38	99	Usługi świadczone przez organizacje i zespoły eksterytorialne

P*64

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
1	01	Produkty rolnictwa i łowiectwa oraz usługi wspomagające rolnictwo
2	02	Produkty gospodarki leśnej i usługi związane z leśnictwem
3	03	Ryby i pozostałe produkty rybactwa; usługi wspomagające rybactwo
4	05–09	Produkty górnictwa i wydobywania
5	10–12	Artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe
6	13–15	Wyroby tekstylne, odzież; wyroby ze skór wyprawionych
7	16	Drewno i wyroby z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; wyroby ze słomy i materiałów w rodzaju stosowanych do wyplatania
8	17	Papier i wyroby z papieru
9	18	Usługi poligraficzne i usługi reprodukcji zapisanych nośników informacji
10	19	Koks i produkty rafinacji ropy naftowej
11	20	Chemikalia i wyroby chemiczne
12	21	Podstawowe substancje farmaceutyczne, leki i pozostałe wyroby farmaceutyczne
13	22	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych
14	23	Wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
15	24	Metale
16	25	Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
17	26	Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne
18	27	Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego
19	28	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane
20	29	Pojazdy samochodowe (z wyłączeniem motocykli), przyczepy i naczepy
21	30	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego
22	31–32	Meble; pozostałe wyroby
23	33	Usługi naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń
24	35	Energia elektryczna, paliwa gazowe, para wodna, gorąca woda i powietrze do układów klimatyzacyjnych
25	36	Woda w postaci naturalnej; usługi związane z uzdatnianiem i dostarczaniem wody
26	37–39	Usługi związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków; osady ze ścieków kanalizacyjnych; usługi związane ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców; usługi związane z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
27	41–43	Obiekty budowlane i roboty budowlane
28	45	Sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych i motocykli; usługi naprawy pojazdów samochodowych i motocykli
29	46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu hurtowego pojazdami samochodowymi i motocyklami
30	47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi i motocyklami
31	49	Transport lądowy i rurociągowy

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
32	50	Transport wodny
33	51	Transport lotniczy
34	52	Magazynowanie i usługi wspomagające transport
35	53	Usługi pocztowe i kurierskie
36	55–56	Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne
37	58	Usługi związane z działalnością wydawniczą
38	59–60	Usługi związane z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych; usługi związane z nadawaniem programów ogólnodostępnych i abonamentowych
39	61	Usługi telekomunikacyjne
40	62–63	Usługi związane z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki i usługi powiązane; usługi w zakresie informacji
41	64	Usługi finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych
42	65	Usługi ubezpieczeniowe, reasekuracyjne oraz usługi związane z funduszami emerytalnymi, z wyłączeniem obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
43	66	Usługi wspomagające usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne
44	68	Usługi związane z obsługą rynku nieruchomości
44a		w tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli
45	69–70	Usługi prawne, rachunkowo-księgowo i doradztwa podatkowego; usługi firm centralnych (<i>head offices</i>); usługi doradztwa związane z zarządzaniem
46	71	Usługi architektoniczne i inżynierskie; usługi w zakresie badań i analiz technicznych
47	72	Usługi w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych
48	73	Usługi reklamowe; usługi badania rynku i opinii publicznej
49	74–75	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; usługi weterynaryjne
50	77	Wynajem i dzierżawa
51	78	Usługi związane z zatrudnieniem
52	79	Usługi świadczone przez organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałe usługi w zakresie rezerwacji i usługi z nią związane
53	80–82	Usługi detektywistyczne i ochroniarskie; usługi związane z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni; usługi związane z administracyjną obsługą biura i pozostałe usługi wspomagające prowadzenie działalności gospodarczej
54	84	Usługi administracji publicznej i obrony narodowej; usługi w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
55	85	Usługi w zakresie edukacji
56	86	Usługi w zakresie opieki zdrowotnej
57	87–88	Usługi pomocy społecznej z zakwaterowaniem; usługi pomocy społecznej bez zakwaterowania
58	90–92	Usługi kulturalne i rozrywkowe; usługi bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostałe usługi w zakresie kultury; usługi związane z grami losowymi i zakładami wzajemnymi
59	93	Usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją
60	94	Usługi świadczone przez organizacje członkowskie
61	95	Usługi naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
62	96	Pozostałe usługi indywidualne

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
63	97-98	Usługi świadczone przez gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz różnorodne wyroby i usługi produkowane przez prywatne gospodarstwa domowe na potrzeby własne
64	99	Usługi świadczone przez organizacje i zespoły eksterytorialne

P*88

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
1	01	Produkty rolnictwa i łowiectwa oraz usługi wspomagające
2	02	Produkty gospodarki leśnej i usługi związane z leśnictwem
3	03	Ryby i pozostałe produkty rybactwa; usługi wspomagające rybactwo
4	05	Węgiel kamienny i węgiel brunatny (lignit)
5	06	Ropa naftowa i gaz ziemny
6	07	Rudy metali
7	08	Pozostałe produkty górnictwa i wydobywania
8	09	Usługi wspomagające górnictwo i wydobywanie
9	10	Artykuły spożywcze
10	11	Napoje
11	12	Wyroby tytoniowe
12	13	Wyroby tekstylne
13	14	Odzież
14	15	Skóry i wyroby ze skór wyprawionych
15	16	Drewno i wyroby z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; wyroby ze słomy i materiałów w rodzaju stosowanych do wyplatania
16	17	Papier i wyroby z papieru
17	18	Usługi poligraficzne i usługi reprodukcji zapisanych nośników informacji
18	19	Koks i produkty rafinacji ropy naftowej
19	20	Chemikalia i wyroby chemiczne
20	21	Podstawowe substancje farmaceutyczne, leki i pozostałe wyroby farmaceutyczne
21	22	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych
22	23	Wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
23	24	Metale
24	25	Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
25	26	Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne
26	27	Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego
27	28	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane
28	29	Pojazdy samochodowe (z wyłączeniem motocykli), przyczepy i naczepy

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
29	30	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego
30	31	Meble
31	32	Pozostałe wyroby
32	33	Usługi naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń
33	35	Energia elektryczna, paliwa gazowe, para wodna, gorąca woda i powietrze do układów klimatyzacyjnych
34	36	Woda w postaci naturalnej; usługi związane z uzdatnianiem i dostarczaniem wody
35	37	Usługi związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków; osady ze ścieków kanalizacyjnych
36	38	Usługi związane ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców
37	39	Usługi związane z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
38	41	Budynki i roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków
39	42	Budowle i roboty ogólnobudowlane związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej
40	43	Roboty budowlane specjalistyczne
41	45	Sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych i motocykli; usługi naprawy pojazdów samochodowych i motocykli
42	46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu hurtowego pojazdami samochodowymi i motocyklami
43	47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi i motocyklami
44	49	Transport lądowy i rurociągowy
45	50	Transport wodny
46	51	Transport lotniczy
47	52	Magazynowanie i usługi wspomagające transport
48	53	Usługi pocztowe i kurierskie
49	55	Usługi zakwaterowania
50	56	Usługi związane z wyżywieniem
51	58	Usługi związane z działalnością wydawniczą
52	59	Usługi związane z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych
53	60	Usługi związane z nadawaniem programów ogólnodostępnych i abonamentowych
54	61	Usługi telekomunikacyjne
55	62	Usługi związane z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki i usługi powiązane
56	63	Usługi w zakresie informacji
57	64	Usługi finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych
58	65	Usługi ubezpieczeniowe, reasekuracyjne oraz usługi związane z funduszami emerytalnymi, z wyłączeniem obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
59	66	Usługi wspomagające usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne
60	68	Usługi związane z obsługą rynku nieruchomości
60a		w tym: przypisane umownie czynsze mieszkań zajmowanych przez ich właścicieli

Lp.	Działy CPA 2008	Opis
61	69	Usługi prawne, rachunkowo-księgowo i doradztwa podatkowego
62	70	Usługi firm centralnych (<i>head offices</i>); usługi doradztwa związane z zarządzaniem
63	71	Usługi architektoniczne i inżynierskie; usługi w zakresie badań i analiz technicznych
64	72	Usługi w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych
65	73	Usługi reklamowe; usługi badania rynku i opinii publicznej
66	74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
67	75	Usługi weterynaryjne
68	77	Wynajem i dzierżawa
69	78	Usługi związane z zatrudnieniem
70	79	Usługi świadczone przez organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałe usługi w zakresie rezerwacji i usługi z nią związane
71	80	Usługi detektywistyczne i ochroniarskie
72	81	Usługi związane z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni
73	82	Usługi związane z administracyjną obsługą biura i pozostałe usługi wspomagające prowadzenie działalności gospodarczej
74	84	Usługi administracji publicznej i obrony narodowej; usługi w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych
75	85	Usługi w zakresie edukacji
76	86	Usługi w zakresie opieki zdrowotnej
77	87	Usługi pomocy społecznej z zakwaterowaniem
78	88	Usługi pomocy społecznej bez zakwaterowania
79	90	Usługi kulturalne i rozrywkowe
80	91	Usługi bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostałe usługi w zakresie kultury
81	92	Usługi związane z grami losowymi i zakładami wzajemnymi
82	93	Usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją
83	94	Usługi świadczone przez organizacje członkowskie
84	95	Usługi naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
85	96	Pozostałe usługi indywidualne
86	97	Usługi świadczone przez gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
87	98	Różnorodne wyroby i usługi produkowane przez prywatne gospodarstwa domowe na potrzeby własne
88	99	Usługi świadczone przez organizacje i zespoły eksterytorialne

KLASYFIKACJA FUNKCJI SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH (COFOG)

01	Działalność ogólnopaństwowa
01.1	Organy wykonawcze i ustawodawcze, sprawy finansowe i skarbowe, sprawy zagraniczne
01.2	Pomoc gospodarcza dla zagranicy
01.3	Usługi ogólnopaństwowe

01.4	Badania podstawowe
01.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie działalności ogólnopaństwowej
01.6	Działalność ogólnopaństwowa, gdzie indziej niesklasyfikowana
01.7	Transakcje długu publicznego
01.8	Transfery o charakterze ogólnym między różnymi szczeblami sektora instytucji rządowych i samorządowych
02	Obrona narodowa
02.1	Obrona wojskowa
02.2	Obrona cywilna
02.3	Pomoc wojskowa dla zagranicy
02.4	Prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie obrony narodowej
02.5	Pozostała działalność w dziedzinie obrony narodowej, gdzie indziej niesklasyfikowana
03	Bezpieczeństwo i porządek publiczny
03.1	Służby policyjne
03.2	Służby pożarnicze
03.3	Sądownictwo
03.4	Więziennictwo
03.5	Prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego
03.6	Sprawy dotyczące bezpieczeństwa i porządku publicznego, gdzie indziej niesklasyfikowane
04	Sprawy gospodarcze
04.1	Sprawy ogólnogospodarcze, związane z handlem i rynkiem pracy
04.2	Sprawy związane z rolnictwem, leśnictwem i łowiectwem oraz rybactwem
04.3	Sprawy związane z gospodarką paliwowo-energetyczną
04.4	Sprawy związane z górnictwem, działalnością produkcyjną i budownictwem
04.5	Sprawy związane z transportem
04.6	Sprawy związane z łącznością
04.7	Sprawy związane z pozostałymi rodzajami działalności gospodarczej
04.8	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie działalności gospodarczej
04.9	Działalność gospodarcza, gdzie indziej niesklasyfikowana
05	Ochrona środowiska
05.1	Gospodarka odpadami
05.2	Gospodarka ściekami
05.3	Redukcja zanieczyszczeń
05.4	Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu
05.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie ochrony środowiska

05.6	Ochrona środowiska, gdzie indziej niesklasyfikowana
06	Gospodarka mieszkaniowa i komunalna
06.1	Rozwój gospodarki mieszkaniowej
06.2	Rozwój gospodarki komunalnej
06.3	Zaopatrzenie w wodę
06.4	Oświetlenie ulic
06.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie gospodarki mieszkaniowej i komunalnej
06.6	Gospodarka mieszkaniowa i komunalna, gdzie indziej niesklasyfikowana
07	Zdrowie
07.1	Produkty, przyrządy i urządzenia medyczne
07.2	Usługi ambulatoryjne
07.3	Usługi szpitalne
07.4	Usługi w zakresie publicznej opieki zdrowotnej
07.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie opieki zdrowotnej
07.6	Ochrona zdrowia, gdzie indziej niesklasyfikowana
08	Rekreacja, kultura i religia
08.1	Usługi związane z rekreacją i sportem
08.2	Usługi związane z kulturą
08.3	Usługi radiowo-telewizyjne i wydawnicze
08.4	Usługi związane z religią i pozostałe usługi na rzecz społeczności
08.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie rekreacji, kultury i religii
08.6	Rekreacja, kultura i religia, gdzie indziej niesklasyfikowane
09	Edukacja
09.1	Edukacja przedszkolna i w zakresie szkoły podstawowej
09.2	Edukacja w zakresie szkoły średniej
09.3	Szkolnictwo policealne
09.4	Szkolnictwo wyższe
09.5	Edukacja nieprzyporządkowana do konkretnego poziomu
09.6	Dodatkowe usługi na potrzeby edukacji
09.7	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie edukacji
09.8	Sprawy i usługi związane z edukacją, gdzie indziej niesklasyfikowane
10	Ochrona socjalna
10.1	Świadczenia związane z chorobą i niepełnosprawnością
10.2	Świadczenia związane ze starzeniem się

10.3	Świadczenia dla osób uprawnionych do świadczeń z tytułu śmierci bliskiego
10.4	Świadczenia na rzecz rodzin i dzieci
10.5	Świadczenia z tytułu bezrobocia
10.6	Zasiłki mieszkaniowe
10.7	Świadczenia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, gdzie indziej niesklasyfikowane
10.8	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie ochrony socjalnej
10.9	Ochrona socjalna, gdzie indziej niesklasyfikowana

KLASYFIKACJA SPOŻYCIA INDYWIDUALNEGO WEDŁUG CELU (Coicop)

01–12 Spożycie indywidualne gospodarstw domowych

01	Żywność i napoje bezalkoholowe
01.1	Żywność
01.2	Napoje bezalkoholowe
02	Napoje alkoholowe, wyroby tytoniowe i narkotyki
02.1	Napoje alkoholowe
02.2	Wyroby tytoniowe
02.3	Narkotyki
03	Odzież i obuwie
03.1	Odzież
03.2	Obuwie
04	Użytkowanie mieszkania lub domu, zaopatrzenie w wodę, energię elektryczną, gaz i inne paliwa
04.1	Rzeczywiste czynsze mieszkaniowe
04.2	Przypisane umownie czynsze mieszkaniowe
04.3	Utrzymanie i remonty mieszkania lub domu
04.4	Zaopatrzenie w wodę i pozostałe usługi związane z użytkowaniem mieszkania lub domu
04.5	Energia elektryczna, gaz i inne paliwa
05	Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego
05.1	Meble, wyposażenie mieszkania, dywany i inne wykładziny podłogowe
05.2	Artykuły włókiennicze dla gospodarstwa domowego
05.3	Urządzenia domowe
05.4	Zastawa szklana, stołowa i naczynia domowe
05.5	Narzędzia i sprzęt dla domu i ogrodu
05.6	Inne artykuły użytku domowego oraz pozostałe usługi związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego
06	Zdrowie

06.1	Produkty, przyrządy i urządzenia medyczne
06.2	Usługi ambulatoryjne
06.3	Usługi szpitalne
07	Transport
07.1	Zakup środków transportu
07.2	Eksploatacja prywatnych środków transportu
07.3	Usługi transportowe
08	Łączność
08.1	Usługi pocztowe
08.2	Urządzenia telefoniczne i telefaksowe
08.3	Usługi telefoniczne i telefaksowe
09	Rekreacja i kultura
09.1	Sprzęt audiowizualny, fotograficzny i służący do przetwarzania informacji
09.2	Inny sprzęt trwałego użytku związany z rekreacją i kulturą
09.3	Pozostały sprzęt rekreacyjny, artykuły ogrodnicze i zwierzęta domowe
09.4	Usługi w zakresie rekreacji i kultury
09.5	Gazety, czasopisma, książki i materiały piśmienne
09.6	Imprezy turystyczne
10	Edukacja
10.1	Edukacja przedszkolna i w zakresie szkoły podstawowej
10.2	Edukacja w zakresie szkoły średniej
10.3	Szkolnictwo policealne
10.4	Szkolnictwo wyższe
10.5	Edukacja nieprzyporządkowana do konkretnego poziomu
11	Restauracje i hotele
11.1	Usługi gastronomii
11.2	Usługi zakwaterowania
12	Pozostałe wydatki na towary i usługi
12.1	Higiena osobista
12.2	Prostytucja
12.3	Artykuły użytku osobistego, gdzie indziej niesklasyfikowane
12.4	Ochrona socjalna
12.5	Ubezpieczenia
12.6	Usługi finansowe, gdzie indziej niesklasyfikowane

12.7	Pozostałe usługi, gdzie indziej niesklasyfikowane
13	Spożycie indywidualne instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
13.1	Użytkowanie mieszkania lub domu
13.2	Zdrowie
13.3	Rekreacja i kultura
13.4	Edukacja
13.5	Ochrona socjalna
13.6	Pozostałe usługi
14	Spożycie indywidualne sektora instytucji rządowych i samorządowych
14.1	Użytkowanie mieszkania lub domu
14.2	Zdrowie
14.3	Rekreacja i kultura
14.4	Edukacja
14.5	Ochrona socjalna

KLASYFIKACJA WYDATKÓW SEKTORA INSTYTUCJI NIEKOMERCYJNYCH DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG CELU (COPNI)

01	Użytkowanie mieszkania lub domu
02	Zdrowie
02.1	Produkty, przyrządy i urządzenia medyczne
02.2	Usługi ambulatoryjne
02.3	Usługi szpitalne
02.4	Usługi w zakresie publicznej opieki zdrowotnej
02.5	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie opieki zdrowotnej
02.6	Pozostałe usługi zdrowotne
03	Rekreacja i kultura
03.1	Usługi związane z rekreacją i sportem
03.2	Usługi związane z kulturą
04	Edukacja
04.1	Edukacja przedszkolna i w zakresie szkoły podstawowej
04.2	Edukacja w zakresie szkoły średniej
04.3	Szkolnictwo policealne
04.4	Szkolnictwo wyższe
04.5	Edukacja nieprzyporządkowana do konkretnego poziomu
04.6	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie edukacji

04.7	Pozostałe usługi związane z edukacją
05	Ochrona socjalna
05.1	Usługi w zakresie ochrony socjalnej
05.2	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie ochrony socjalnej
06	Religia
07	Partie polityczne, organizacje pracownicze i zawodowe
07.1	Usługi partii politycznych
07.2	Usługi organizacji pracowniczych
07.3	Usługi organizacji zawodowych
08	Ochrona środowiska
08.1	Usługi w zakresie ochrony środowiska
08.2	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie ochrony środowiska
09	Usługi, gdzie indziej niesklasyfikowane
09.1	Usługi, gdzie indziej niesklasyfikowane (z wyjątkiem prac badawczo-rozwojowych)
09.2	Prace badawczo-rozwojowe w zakresie usług, gdzie indziej niesklasyfikowane

KLASYFIKACJA WYDATKÓW PRODUCENTÓW WEDŁUG CELU (COPP)

01	Wydatki na infrastrukturę
01.1	Wydatki na budowę i ulepszenie dróg oraz gruntów
01.2	Wydatki na prace inżynierskie i podobne prace techniczne
01.3	Wydatki na zarządzanie informacją
02	Wydatki na prace badawczo-rozwojowe
02.1	Wydatki na prace związane z pracami badawczo-rozwojowymi (w tym eksperymentalne) w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych
02.2	Wydatki na prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych
03	Wydatki na ochronę środowiska
03.1	Wydatki na ochronę powietrza i klimatu
03.2	Wydatki na gospodarkę ściekami
03.3	Wydatki na gospodarkę odpadami
03.4	Wydatki na ochronę gleb i wód gruntowych
03.5	Wydatki na przeciwdziałanie hałasowi i wibracjom
03.6	Wydatki na ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu
03.7	Wydatki na ochronę środowiska, gdzie indziej niesklasyfikowane
04	Wydatki na marketing
04.1	Wydatki na wspieranie sprzedaży bezpośredniej

04.2	Wydatki na reklamę
04.3	Wydatki na marketing, gdzie indziej niesklasyfikowane
05	Wydatki na rozwój zasobów ludzkich
05.1	Wydatki na kształcenie i szkolenia
05.2	Wydatki na zdrowie
05.3	Wydatki na usługi społeczne
06	Wydatki na bieżące programy produkcyjne, administrację i zarządzanie
06.1	Wydatki na bieżące programy produkcyjne
06.2	Wydatki na transport zewnętrzny
06.3	Wydatki na ochronę i bezpieczeństwo
06.4	Wydatki na zarządzanie i administrację

ROZDZIAŁ 24

RACHUNKI

Tablica 24.1 – Rachunek 0: Rachunek wyrobów i usług

Przychody			Rozchody		
P.1	Produkcja globalna	3 604	P.2	Zużycie pośrednie	1 883
P.11	Produkcja globalna rynkowa	3 077	P.3	Spożycie	1 399
P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	147	P.31	Spożycie indywidualne	1 230
P.13	Produkcja globalna nierynkowa	380	P.32	Spożycie ogólnospołeczne	169
D.21	Podatki od produktów	141	P.5g	Akumulacja brutto	414
D.31	Dotacje do produktów	- 8	P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	359
P.7	Import towarów i usług	499	P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	358
P.71	Import towarów	392	P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	9
P.72	Import usług	107	P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	- 8
			P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	17
			P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	28
			P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości	10
			P.6	Eksport towarów i usług	540
			P.61	Eksport towarów	462
			P.62	Eksport usług	78

Tablica 24.2 – Pełna sekwencja rachunków dla gospodarki ogółem

I: Rachunek produkcji

Rozchody			Przychody		
P.2	Zużycie pośrednie	1 883	P.1	Produkcja globalna	3 604
B.1*g	Produkt krajowy brutto	1 854	P.11	Produkcja globalna rynkowa	3 077
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	222	P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	147
B.1*n	Produkt krajowy netto	1 632	P.13	Produkcja globalna nierynkowa	380
			D.21 – D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	133

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodów*II.1: Rachunek podziału pierwotnego dochodów*

II.1.1: Rachunek tworzenia dochodów

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	1 150	B.1*g	Produkt krajowy brutto	1 854
D.11	Wynagrodzenia	950	B.1*n	Produkt krajowy netto	1 632
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	200			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	181			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	168			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	13			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	19			
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	18			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1			
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	235			
D.21	Podatki od produktów	141			
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	121			
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	17			
D.2121	Cła importowe	17			
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0			
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)	3			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	94			
D.3	Dotacje	- 44			
D.31	Dotacje do produktów	- 8			
D.311	Dotacje związane z importem	0			
D.319	Pozostałe dotacje do produktów	- 8			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 36			

Rozchody			Przychody		
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	452			
B.3g	Dochód mieszany brutto	61			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	214			
P.51c2	Amortyzacja środków trwałych w dochodzie mieszanym brutto	8			
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	238			
B.3n	Dochód mieszany netto	53			

II.1.1.2: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	391	B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	452
D.41	Odsetki	217	B.3g	Dochód mieszany brutto	61
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	62	B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	238
D.421	Dywidendy	54	B.3n	Dochód mieszany netto	53
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	8			
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0	D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	1 154
D.44	Inne dochody z inwestycji	47	D.11	Wynagrodzenia	954
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	25	D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	200
D.442	Dochody z inwestycji do zapłaceniu z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8	D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	181
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	14	D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	168
D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	6	D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	13
D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	8	D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	19
			D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	18
			D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1
			D.2	Podatki związane z produkcją i importem	235
			D.21	Podatki od produktów	141

Rozchody			Przychody		
D.45	Renty gruntowe	65	D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	121
			D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	17
			D.2121	Cła importowe	17
			D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0
			D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)	3
			D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	94
			D.3	Dotacje	- 44
			D.31	Dotacje do produktów	- 8
			D.311	Dotacje związane z importem	0
			D.319	Pozostałe dotacje do produktów	- 8
			D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 36
			D.4	Dochody z tytułu własności	397
			D.41	Odsetki	209
			D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	62
			D.421	Dywidendy	53
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	9
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	14
			D.44	Inne dochody z inwestycji	47
			D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	25
			D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenienia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8
			D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	14
			D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	6
			D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	8
			D.45	Renty gruntowe	65
B.5*g	<i>Dochód narodowy brutto</i>	1 864			
B.5*n	<i>Dochód narodowy netto</i>	1 642			

II.1.2.1: Rachunek dochodu przedsiębiorcy

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	240	B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	452
D.41	Odsetki	162	B.3g	Dochód mieszany brutto	61
D.44	Inne dochody z inwestycji	47	B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	238
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	25	B.3n	Dochód mieszany netto	53
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenienia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8			
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	14	D.4	Dochody z tytułu własności	245
D.45	Renty gruntowe	31	D.41	Odsetki	139
			D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	35
			D.421	Dywidendy	35
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	0
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	11
			D.44	Inne dochody z inwestycji	16
			D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	5
			D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenienia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	0
			D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	11
			D.45	Renty gruntowe	44
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	343			
B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	174			

II.1.2.2: Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	151	B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	343
D.41	Odsetki	55	B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	174
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	62			
D.421	Dywidendy	54	D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	1 154

Rozchody			Przychody		
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	8	D.11	Wynagrodzenia	954
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0	D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	200
D.44	Inne dochody z inwestycji		D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	181
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych		D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	19
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacen z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych		D.2	Podatki związane z produkcją i importem	235
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania		D.21	Podatki od produktów	141
D.45	Renty gruntowe	34	D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	121
			D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	17
			D.2121	Cła importowe	17
			D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0
			D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)	3
			D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	94
			D.3	Dotacje	- 44
			D.31	Dotacje do produktów	- 8
			D.311	Dotacje związane z importem	0
			D.319	Pozostałe dotacje do produktów	- 8
			D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 36
			D.4	Dochody z tytułu własności	152
			D.41	Odsetki	70
			D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	27
			D.421	Dywidendy	18
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	9
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	3
			D.44	Inne dochody z inwestycji	31

Rozchody		Przychody		
		D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	20
		D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8
		D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3
		D.45	Renty gruntowe	21
B.5*g	Dochód narodowy brutto			1 864
B.5*n	Dochód narodowy netto			1 642

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody		Przychody		
	Transfery bieżące			1 212
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	B.5*g	Dochód narodowy brutto	1 864
D.51	Podatki dochodowe	B.5*n	Dochód narodowy netto	1 642
D.59	Pozostałe podatki bieżące			9
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne		Transfery bieżące	1 174
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	213
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	D.51	Podatki dochodowe	204
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	D.59	Pozostałe podatki bieżące	9
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	333
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	181
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	168
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	13
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	19
		D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	18

Rozchody			Przychody		
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	14	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	10	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	129
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	8	D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	115
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	2	D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	14
D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	- 6	D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	10
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	384	D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	8
D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	53	D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	2
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	45	D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	6
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	8	D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	384
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	279	D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	53
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	250	D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	45
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	29	D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	8
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne	52	D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	279
D.7	Pozostałe transfery bieżące	283	D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	250
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	56	D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	29
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	43	D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne	52
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	13	D.7	Pozostałe transfery bieżące	244

Rozchody			Przychody		
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	48	D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	47
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	45	D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	44
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3	D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	96	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	57
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	22	D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	42
D.75	Różne transfery bieżące	52	D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	15
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	36	D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	96
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	7	D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	1
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	9	D.75	Różne transfery bieżące	43
D.76	Zasoby własne z tytułu VAT i DNB	9	D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	36
B.6*g	<i>Dochód narodowy do dyspozycji brutto</i>	1 826	D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	1
B.6*n	<i>Dochód narodowy do dyspozycji netto</i>	1 604	D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	6

II.3: Rachunek redystrybucji dochodów w naturze

Rozchody			Przychody		
D.63	Transfery socjalne w naturze	215	B.6*g	<i>Dochód narodowy do dyspozycji brutto</i>	1 826
D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	211	B.6*n	<i>Dochód narodowy do dyspozycji netto</i>	1 604
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	4	D.63	Transfery socjalne w naturze	215
B.7*g	<i>Skorygowany dochód narodowy do dyspozycji brutto</i>	1 826	D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	211
B.7*n	<i>Skorygowany dochód narodowy do dyspozycji netto</i>	1 604	D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	4

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
			B.6*g	Krajowy dochód do dyspozycji brutto	1 826
P.3	Spożycie	1 399	B.6*n	Krajowy dochód do dyspozycji netto	1 604
P.31	Spożycie indywidualne	1 230			
P.32	Spożycie ogólnospołeczne	169	D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	11
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	11			
B.8*g	Krajowe oszczędności brutto	427			
B.8*n	Krajowe oszczędności netto	205			

II.4.2: Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
			B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	1 826
P.4	Spożycie skorygowane	1 399	B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	1 604
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane	1 230			
P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane	169	D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	11
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	11			
B.8*g	Krajowe oszczędności brutto	427			
B.8*n	Krajowe oszczędności netto	205			

III: Rachunki akumulacji

III.1: Rachunek kapitałowy

III.1.1: Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	202	B.8*n	Krajowe oszczędności netto	205
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	62
			D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania	2
			D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	23
			D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	37

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto	
		D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia - 65
		D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia - 2
		D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia - 27
		D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia - 36

III.1.2: Rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto	
P.5g	Akumulacja brutto	414	
P.5n	Akumulacja netto	192	
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	376	
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	359	
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	358	
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	9	
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	- 8	
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	17	
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 222	
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	28	
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości	10	
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów nieprodukowanych	0	
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie zasobów naturalnych	0	
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie umów, umów leasingu i licencji	0	
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	10	
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	202	

III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto	
F	Nabycie netto aktywów finansowych	436	
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	10	
F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	426	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 1	F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.11	Złoto monetarne	- 1	F.11	Złoto monetarne	
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.2	Gotówka i depozyty	89	F.2	Gotówka i depozyty	102
F.21	Gotówka	33	F.21	Gotówka	35
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	26	F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	28
F.221	Pozycje międzybankowe	- 5	F.221	Pozycje międzybankowe	- 5
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	31	F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	33
F.29	Pozostałe depozyty	30	F.29	Pozostałe depozyty	39
F.3	Dłużne papiery wartościowe	86	F.3	Dłużne papiery wartościowe	74
F.31	Krótkoterminowe	27	F.31	Krótkoterminowe	24
F.32	Długoterminowe	59	F.32	Długoterminowe	50
F.4	Kredyty i pożyczki	78	F.4	Kredyty i pożyczki	47
F.41	Krótkoterminowe	22	F.41	Krótkoterminowe	11
F.42	Długoterminowe	56	F.42	Długoterminowe	36
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	107	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	105
F.51	Udziały kapitałowe	91	F.51	Udziały kapitałowe	94
F.511	Akcje notowane	77	F.511	Akcje notowane	84
F.512	Akcje nienotowane	7	F.512	Akcje nienotowane	7
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	7	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	3
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	16	F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	11
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	7	F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	5
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	9	F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	6
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	48	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	48
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	7	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	7
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	22	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	22
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	11	F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	11
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	3	F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	3

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno- rentowe	2	F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno- rentowe	2
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	3	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	3
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	14	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	11
F.71	Instrumenty pochodne	12	F.71	Instrumenty pochodne	9
F.711	Opcje	5	F.711	Opcje	4
F.712	Kontrakty typu forward	7	F.712	Kontrakty typu forward	5
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	2	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	2
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	15	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	39
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	7	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	16
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	8	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	23

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	33	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	1
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	3	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	30	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.21	Zasoby naturalne	26	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	1
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	4	K.6	Zmiany w klasyfikacji	2
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	2
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	- 11	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	- 8	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.21	Zasoby naturalne	- 8	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	2
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	- 3	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	- 1	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	

Zmiany aktywów				Zmiany zobowiązań i wartości netto			
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	- 2		AF	Aktywa finansowe/zobowiązania		0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	- 11			Pozostałe zmiany wolumenu ogółem		3
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 9		AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	- 2		AN.11	Środki trwałe		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0		AN.12	Rzeczowe środki obrotowe		
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0		AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0		AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0		AN.21	Zasoby naturalne		
AF	Aktywa finansowe	0		AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	2		AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1		AF	Aktywa finansowe		3
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0		AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	1		AF.2	Gotówka i depozyty		
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0		AF.3	Dłużne papiery wartościowe		
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	2		AF.4	Kredyty i pożyczki		0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0		AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych		2
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0		AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		1
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	2		AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników		
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	- 2		AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 2					
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0					
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0					
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem		13				

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 7			
AN.11	Środki trwałe	- 2			
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	- 3			
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	- 2			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	17			
AN.21	Zasoby naturalne	9			
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	6			
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
AF	Aktywa finansowe	3			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki				
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	10

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	280	AF	Zobowiązania	76
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	126	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	111	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	7	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	42
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	8	AF.4	Kredyty i pożyczki	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	154	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	34
AN.21	Zasoby naturalne	152	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	2	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	84			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	12			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	40			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	32			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	288

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	198	AF	Zobowiązania	126
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	121	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	111	AF.2	Gotówka i depozyty	30
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	4	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	26
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	6	AF.4	Kredyty i pożyczki	29
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	77	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	28
AN.21	Zasoby naturalne	76	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	7

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	6
AF	Aktywa finansowe	136			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	16			
AF.2	Gotówka i depozyty	30			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	25			
AF.4	Kredyty i pożyczki	28			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	26			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	7			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	4			
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	208

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	82	AF	Zobowiązania	- 50
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	5	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	- 30
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	3	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	16
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	2	AF.4	Kredyty i pożyczki	- 29
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	77	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	6
AN.21	Zasoby naturalne	76	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 7
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	- 6

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF	Aktywa finansowe	- 52			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 4			
AF.2	Gotówka i depozyty	- 30			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	15			
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 28			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	6			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 7			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	- 4			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	80

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	4 621	AF	Zobowiązania	7 762
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	2 818	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	2 579	AF.2	Gotówka i depozyty	1 471
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	114	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 311
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	125	AF.4	Kredyty i pożyczki	1 437
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1 803	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2 756
AN.21	Zasoby naturalne	1 781	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	471
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	22	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	14
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	302
AF	Aktywa finansowe	8 231			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	770			
AF.2	Gotówka i depozyty	1 482			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 263			

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF.4	Kredyty i pożyczki	1 384			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2 614			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	470			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	21			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	227			
			B.90	Wartość netto	5 090

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	482	AF	Zobowiązania	505
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	294	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	246	AF.2	Gotówka i depozyty	102
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	32	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	116
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	16	AF.4	Kredyty i pożyczki	47
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	186	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	141
AN.21	Zasoby naturalne	178	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	49
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	8	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	11
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	39
AF	Aktywa finansowe	523			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	11			
AF.2	Gotówka i depozyty	89			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	126			
AF.4	Kredyty i pożyczki	78			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	141			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	49			

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	14			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	15			
			B.10	Zmiany wartości netto	500
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	202
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	10
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	288
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	208
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	80

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	5 101	AF	Zobowiązania	8 267
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	3 112	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	2 825	AF.2	Gotówka i depozyty	1 573
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	146	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 427
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	141	AF.4	Kredyty i pożyczki	1 484
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1 989	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2 897
AN.21	Zasoby naturalne	1 959	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	520
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	30	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	25
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	341
AF	Aktywa finansowe	8 754			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	781			
AF.2	Gotówka i depozyty	1 571			

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 389			
AF.4	Kredyty i pożyczki	1 462			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2 755			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	519			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	35			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	242			
			B.90	Wartość netto	5 590

Tablica 24.3 – Pełna sekwencja rachunków dla przedsiębiorstw niefinansowych

I: Rachunek produkcji

Rozchody			Przychody		
P.2	Zużycie pośrednie	1 477	P.1	Produkcja globalna	2 808
			P.11	Produkcja globalna rynkowa	2 808
			P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	0
B.1g	Wartość dodana brutto	1 331			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	157			
B.1n	Wartość dodana netto	1 174			

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodów

II.1: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

II.1.1: Rachunek tworzenia dochodów

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	986	B.1g	Wartość dodana brutto	1 331
D.11	Wynagrodzenia	841	B.1n	Wartość dodana netto	1 174
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	145			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	132			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	122			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	10			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	13			

Rozchody			Przychody		
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	12			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	88			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 35			
B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	292			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	157			
B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	135			

II.1.2: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	134	B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	292
D.41	Odsetki	56	B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	135
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	47			
D.421	Dywidendy	39	D.4	Dochody z tytułu własności	96
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	8	D.41	Odsetki	33
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	10
D.45	Renty gruntowe	31	D.421	Dywidendy	10
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	4
			D.44	Inne dochody z inwestycji	8
			D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	5
			D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	
			D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3
			D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	1

Rozchody		Przychody		
		D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	2
		D.45	Renty gruntowe	41
B.5g	<i>Saldo dochodów pierwotnych brutto</i>			254
B.5n	<i>Saldo dochodów pierwotnych netto</i>			97

II.1.2.1: Rachunek dochodu przedsiębiorcy

Rozchody		Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	292
D.41	Odsetki	B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	135
D.45	Renty gruntowe			
		D.4	Dochody z tytułu własności	96
		D.41	Odsetki	33
		D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	10
		D.421	Dywidendy	10
		D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	4
		D.44	Inne dochody z inwestycji	8
		D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	5
		D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3
		D.45	Renty gruntowe	41
B.4g	<i>Dochód przedsiębiorcy brutto</i>			301
B.4n	<i>Dochód przedsiębiorcy netto</i>			144

II.1.2.2: Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów

Rozchody		Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	B.4g	<i>Dochód przedsiębiorcy brutto</i>	301
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	B.4n	<i>Dochód przedsiębiorcy netto</i>	144
D.421	Dywidendy			
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo			
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich			
B.5g	<i>Saldo dochodów pierwotnych brutto</i>			254
B.5n	<i>Saldo dochodów pierwotnych netto</i>			97

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody		Przychody		
Transfery bieżące	98	B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	254
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	97
D.51	Podatki dochodowe			
D.59	Pozostałe podatki bieżące		Transfery bieżące	72
		D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	66
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	31
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	27
D.622-1	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4
D.622-2	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	12
		D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	12
D.7	Pozostałe transfery bieżące	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	25
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	19
D.75	Różne transfery bieżące	D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	6
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	2
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące			
		D.7	Pozostałe transfery bieżące	6
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	6
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	6
		D.75	Różne transfery bieżące	0

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
			B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	228
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	71
B.8g	Oszczędności brutto	228			
B.8n	Oszczędności netto	71			

III: Rachunki akumulacji

III.1: Rachunek kapitałowy

III.1.1: Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88	B.8n	Oszczędności netto	71
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	33
			D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	23
			D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	10
			D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 16
			D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia	0
			D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 16

III.1.2: Rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
P.5g	Akumulacja brutto	308	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88
P.5n	Akumulacja netto	151			
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	280			
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	263			
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	262			
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	5			
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	- 4			
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	17			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 157			
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	26			
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	2			
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	- 7			
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych	- 6			
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji	- 1			
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 56			

III.2: Rachunek finansowy

Zmiana aktywów			Zmiana zobowiązań i wartości netto		
			B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 56
F	Nabycie netto aktywów finansowych	83	F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	139
F.2	Gotówka i depozyty	39	F.2	Gotówka i depozyty	
F.21	Gotówka	5	F.21	Gotówka	
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	30	F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	30	F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	
F.29	Pozostałe depozyty	4	F.29	Pozostałe depozyty	
F.3	Dłużne papiery wartościowe	7	F.3	Dłużne papiery wartościowe	6
F.31	Krótkoterminowe	10	F.31	Krótkoterminowe	2
F.32	Długoterminowe	- 3	F.32	Długoterminowe	4
F.4	Kredyty i pożyczki	19	F.4	Kredyty i pożyczki	21
F.41	Krótkoterminowe	14	F.41	Krótkoterminowe	4
F.42	Długoterminowe	5	F.42	Długoterminowe	17
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	10	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	83
F.51	Udziały kapitałowe	10	F.51	Udziały kapitałowe	83
F.511	Akcje notowane	5	F.511	Akcje notowane	77
F.512	Akcje nienotowane	3	F.512	Akcje nienotowane	3
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	2	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	3

Zmiana aktywów			Zmiana zobowiązań i wartości netto		
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0	F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	0	F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	0	F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	1	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	0	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3
F.71	Instrumenty pochodne	3	F.71	Instrumenty pochodne	2
F.711	Opcje	1	F.711	Opcje	2
F.712	Kontrakty typu forward	2	F.712	Kontrakty typu forward	0
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	1
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	4	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	26
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	3	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	6
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	1	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	20

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	26	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Aktywa produkowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	26	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.21	Zasoby naturalne	22	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	4	K.6	Zmiany w klasyfikacji	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	- 9	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	- 6	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.21	Zasoby naturalne	- 6	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	- 3	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	- 1	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	- 2	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	- 5		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 5	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.11	Środki trwałe	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	- 5	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 1	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	- 4	AN.21	Zasoby naturalne	
AF	Aktywa finansowe	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	1	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1	AF	Aktywa finansowe	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.2	Gotówka i depozyty	
K.6	Zmiany w klasyfikacji	6	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	6	AF.4	Kredyty i pożyczki	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	3	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	2	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0		
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	14		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 2		
AN.11	Środki trwałe	1		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	- 3		
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	14		
AN.21	Zasoby naturalne	10		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	4		
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0		
AF	Aktywa finansowe	2		
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0		
AF.2	Gotówka i depozyty	0		
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0		
AF.4	Kredyty i pożyczki	0		
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2		
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0		
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0		
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów
				14

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	144	AF	Zobowiązania	18
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	63	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	58	AF.2	Gotówka i depozyty	
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	4	AF.3	Dłużne papiery warto- ściowe	1
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	1	AF.4	Kredyty i pożyczki	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	81	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	17
AN.21	Zasoby naturalne	80	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i stan- daryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzy- mania/zapłacen	0
AF	Aktywa finansowe	8			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery warto- ściowe	3			
AF.4	Kredyty i pożyczki				
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyj- nych	5			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i stan- daryzowanych gwarancji				
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzy- mania/zapłacen	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nomi- nalnych zysków/strat z tytułu posia- dania majątku	134

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	101	AF	Zobowiązania	37
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	60	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.11	Środki trwałe	58	AF.2	Gotówka i depozyty	1
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	1	AF.4	Kredyty i pożyczki	18
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	41	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	14
AN.21	Zasoby naturalne	40	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	3
AF	Aktywa finansowe	18			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	8			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2			
AF.4	Kredyty i pożyczki	1			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	3			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	82

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	43	AF	Zobowiązania	- 19
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	3	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	- 1
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	3	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	- 18
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	40	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.21	Zasoby naturalne	40	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	- 3
AF	Aktywa finansowe	- 10			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	- 8			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1			
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 1			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	- 3			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	52

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	2 151	AF	Zobowiązania	3 221
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1 274	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	1 226	AF.2	Gotówka i depozyty	40
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	43	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	44
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	5	AF.4	Kredyty i pożyczki	897
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	877	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1 987
AN.21	Zasoby naturalne	864	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	12
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	13	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	4
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	237
AF	Aktywa finansowe	982			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF.2	Gotówka i depozyty	382			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	90			
AF.4	Kredyty i pożyczki	50			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	280			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	25			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	5			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	150			
			B.90	Wartość netto	- 88

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	301	AF	Zobowiązania	157
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	195	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	165	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	27	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	7
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	3	AF.4	Kredyty i pożyczki	21
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	106	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	100
AN.21	Zasoby naturalne	101	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	5	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	26
AF	Aktywa finansowe	93			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	39			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	10			
AF.4	Kredyty i pożyczki	19			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	17			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	4			

Aktywa		Zobowiązania i wartość netto		
		B.10	Zmiany wartości netto	237
		B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	88
		B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	14
		B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	134
		B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	82
		B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	52

IV: Bilanse

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa		Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	2 452		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1 469		
AN.11	Środki trwałe	1 391		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	70		
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	8		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	983		
AN.21	Zasoby naturalne	965		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	18		
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0		
AF	Aktywa finansowe	1 075		
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)			
AF.2	Gotówka i depozyty	421		
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	100		
AF.4	Kredyty i pożyczki	69		
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	297		
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	26		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	8		
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	154		
		B.90	Wartość netto	149

Tablica 24.4 – Pełna sekwencja rachunków dla instytucji finansowych

I: Rachunek produkcji

Rozchody			Przychody		
P.2	Zużycie pośrednie	52	P.1	Produkcja globalna	146
			P.11	Produkcja globalna rynkowa	146
			P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	0
B.1g	Wartość dodana brutto	94			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	12			
B.1n	Wartość dodana netto	82			

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodów

II.1: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

II.1.1: Rachunek tworzenia dochodów

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	44	B.1g	Wartość dodana brutto	94
D.11	Wynagrodzenia	29	B.1n	Wartość dodana netto	82
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	5			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	4			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	1			
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	4			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	0			
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	46			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	12			
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	34			

II.1.1.2: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	168	B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	46
D.41	Odsetki	106	B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	34
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	15			
D.421	Dywidendy	15	D.4	Dochody z tytułu własności	149
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	0	D.41	Odsetki	106
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	25
D.44	Inne dochody z inwestycji	47	D.421	Dywidendy	25
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	25	D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	0
D.442	Dochody z inwestycji do zapłaceniu z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8	D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	7
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	14	D.44	Inne dochody z inwestycji	8
D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	6	D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	0
D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	8	D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	8
D.45	Renty gruntowe	0	D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3
B.5g	<i>Saldo dochodów pierwotnych brutto</i>	27	D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	5
B.5n	<i>Saldo dochodów pierwotnych netto</i>	15	D.45	Renty gruntowe	3

II.1.2.1: Rachunek dochodu przedsiębiorcy

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	153	B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	46
D.41	Odsetki	106	B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	34
D.44	Inne dochody z inwestycji	47			
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	25	D.4	Dochody z tytułu własności	149
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenienia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8	D.41	Odsetki	106
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	14	D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	25
D.45	Renty gruntowe	0	D.421	Dywidendy	25
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	0
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	7
			D.44	Inne dochody z inwestycji	8
			D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	0
			D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenienia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	8
			D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	3
			D.45	Renty gruntowe	3
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	42			
B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	30			

II.1.2.2: Rachunek podziału pierwotnego pozostałych dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	15	B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	42
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	15	B.4n	Dochód przedsiębiorcy netto	30
D.421	Dywidendy	15			
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	0			
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0			
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	27			
B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	15			

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody		Przychody	
	Transfery bieżące	277	
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	10	B.5g Saldo dochodów pierwotnych brutto 27
D.51	Podatki dochodowe	7	B.5n Saldo dochodów pierwotnych netto 15
D.59	Pozostałe podatki bieżące	3	
			Transfery bieżące 275
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	205	D.61 Składki netto na ubezpieczenia społeczne 212
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	205	D.611 Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców 109
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	193	D.6111 Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców 104
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	12	D.6112 Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców 5
D.7	Pozostałe transfery bieżące	62	D.612 Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców 2
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	13	D.6121 Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców 1
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0	D.6122 Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców 1
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	13	D.613 Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe 94
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	48	D.6131 Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe 90
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	45	D.6132 Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe 4
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3	D.614 Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe 10
D.75	Różne transfery bieżące	1	D.6141 Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe 8
			D.6142 Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe 2
			D.61SC Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych 3

Rozchody			Przychody		
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	1			
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	0	D.7	Pozostałe transfery bieżące	62
			D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	47
			D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	44
			D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	3
			D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	15
			D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	15
			D.75	Różne transfery bieżące	0
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	25			
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	13			

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	11	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	25
			B.6n	Dochód do dyspozycji netto	13
B.8g	Oszczędności brutto	14			
B.8n	Oszczędności netto	2			

III: Rachunki akumulacji

III.1: Rachunek kapitałowy

III.1.1: Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 5	B.8n	Oszczędności netto	2
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	0
			D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	0
			D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	
			D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 7
			D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia	0
			D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 7

III.1.2: Rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
P.5g	Akumulacja brutto	8	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 5
P.5n	Akumulacja netto	- 4			
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	8			
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	8			
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	8			
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	0			
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	0			
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	0			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 12			
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	0			
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości	0			
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów nieprodukowanych	0			
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie zasobów naturalnych	0			
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie umów, umów leasingu i licencji	0			
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 1			

III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
			B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	- 1
F	Nabycie netto aktywów finansowych	172	F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	173
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 1	F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.11	Złoto monetarne	- 1	F.11	Złoto monetarne	0
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0	F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
F.2	Gotówka i depozyty	10	F.2	Gotówka i depozyty	65

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.21	Gotówka	15	F.21	Gotówka	
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	- 5	F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	26
F.221	Pozycje międzybankowe	- 5	F.221	Pozycje międzybankowe	- 5
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	0	F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	31
F.29	Pozostałe depozyty	0	F.29	Pozostałe depozyty	39
F.3	Dłużne papiery wartościowe	66	F.3	Dłużne papiery wartościowe	30
F.31	Krótkoterminowe	13	F.31	Krótkoterminowe	18
F.32	Długoterminowe	53	F.32	Długoterminowe	12
F.4	Kredyty i pożyczki	53	F.4	Kredyty i pożyczki	0
F.41	Krótkoterminowe	4	F.41	Krótkoterminowe	0
F.42	Długoterminowe	49	F.42	Długoterminowe	0
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	28	F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	22
F.51	Udziały kapitałowe	25	F.51	Udziały kapitałowe	11
F.511	Akcje notowane	23	F.511	Akcje notowane	7
F.512	Akcje nienotowane	1	F.512	Akcje nienotowane	4
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	1	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	0
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	3	F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	11
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	2	F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	5
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	1	F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	6
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	7	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	48
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	2	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	7
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	22
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe		F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	11
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	3	F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	3
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe		F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	2
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	2	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	3

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	8	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	8
F.71	Instrumenty pochodne	8	F.71	Instrumenty pochodne	7
F.711	Opcje	3	F.711	Opcje	2
F.712	Kontrakty typu forward	5	F.712	Kontrakty typu forward	5
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	1
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	1	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki		F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	0
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	1	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	0

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	0	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	K.6	Zmiany w klasyfikacji	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto			
K.3	Straty z tytułu kłesk żywiolowych	0	Pozostałe ogółem	zmiany wolumenu		0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.11	Środki trwałe		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe		
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.21	Zasoby naturalne		
AF	Aktywa finansowe	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje		
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	1	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF	Aktywa finansowe		0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	1	AF.2	Gotówka i depozyty		
K.6	Zmiany w klasyfikacji	- 2	AF.3	Dłużne papiery wartościowe		
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0	AF.4	Kredyty i pożyczki		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników		
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	- 2	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 2				
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0				
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0				
	Pozostałe ogółem					- 1
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 2				
AN.11	Środki trwałe	0				

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0			
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	- 2			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0			
AN.21	Zasoby naturalne	- 2			
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0			
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
AF	Aktywa finansowe	1			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	- 1

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	4	AF	Zobowiązania	51
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	2	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	2	AF.2	Gotówka i depozyty	
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	34
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	2	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	17
AN.21	Zasoby naturalne	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	57			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	11			
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	30			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	16			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	10

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	3	AF	Zobowiązania	68
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	2	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	2	AF.2	Gotówka i depozyty	26
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	21
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	14
AN.21	Zasoby naturalne	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	7
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF	Aktywa finansowe	71			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	14			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	18			
AF.4	Kredyty i pożyczki	24			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	14			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	6

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+)/straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	1	AF	Zobowiązania	- 17
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	- 26
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	13
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 7
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	- 14			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 3			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	12			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto	
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 24		
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2		
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 1		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0		
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0		
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku
				4

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	93	AF	Zobowiązania	3 544
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	67	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	52	AF.2	Gotówka i depozyty	1 281
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 053
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	15	AF.4	Kredyty i pożyczki	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	26	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	765
AN.21	Zasoby naturalne	23	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	435
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	3	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	10
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	3 421			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	690			
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	950			
AF.4	Kredyty i pożyczki	1 187			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	551			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	30			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	13			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.90	Wartość netto	- 30

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	- 4	AF	Zobowiązania	224
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 4	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	- 2	AF.2	Gotówka i depozyty	65

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	64
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	- 2	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	39
AN.21	Zasoby naturalne	- 1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	48
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	1	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	8
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
AF	Aktywa finansowe	230			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	10			
AF.2	Gotówka i depozyty	10			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	96			
AF.4	Kredyty i pożyczki	53			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	44			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	8			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	8			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	1			
			B.10	Zmiany wartości netto	2
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 5
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	- 1
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	10
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	6
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	4

IV: Bilanse

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	89	AF	Zobowiązania	3 768
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	63	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	50	AF.2	Gotówka i depozyty	1 346
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 117
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	13	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	26	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	804
AN.21	Zasoby naturalne	22	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	483
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	4	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	18
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	3 651			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	700			
AF.2	Gotówka i depozyty	10			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1 046			
AF.4	Kredyty i pożyczki	1 240			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	595			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	38			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	21			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	1			
			B.90	Wartość netto	- 28

Tablica 24.5 – Pełna sekwencja rachunków dla sektora instytucji rządowych i samorządowych

I: Rachunek produkcji

Rozchody		Przychody			
P.2	Zużycie pośrednie	222			
			P.1	Produkcja globalna	348
			P.11	Produkcja globalna rynkowa	0
			P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	0

Rozchody		Przychody		
		P.13	Produkcja globalna nierynkowa	348
B.1g	Wartość dodana brutto			126
P.51c	Amortyzacja środków trwałych			27
B.1n	Wartość dodana netto			99

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodów

II.1: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

II.1.1: Rachunek tworzenia dochodów

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	98	B.1g	Wartość dodana brutto	126
D.11	Wynagrodzenia	63	B.1n	Wartość dodana netto	99
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	55			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	51			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	48			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	3			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	4			
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	1			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	0			
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	27			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	27			
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	0			

II.1.2: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	42	B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	27
D.41	Odsetki	35	B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	0
D.45	Renty gruntowe	7			
			D.2	Podatki związane z produkcją i importem	235
			D.21	Podatki od produktów	141
			D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	121
			D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)	17
			D.2121	Cła importowe	17
			D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i cłem)	0
			D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)	3
			D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	94
			D.3	Dotacje	- 44
			D.31	Dotacje do produktów	- 8
			D.311	Dotacje związane z importem	0
			D.319	Pozostałe dotacje do produktów	- 8
			D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 36
			D.4	Dochody z tytułu własności	22
			D.41	Odsetki	14
			D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	7
			D.421	Dywidendy	5
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	2
			D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0
			D.44	Inne dochody z inwestycji	1
			D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	0
			D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	

Rozchody			Przychody		
			D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	1
			D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	0
			D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	1
			D.45	Renty gruntowe	0
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	198			
B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	171			

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody			Przychody		
	Transfery bieżące	248	B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	198
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	0	B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	171
D.51	Podatki dochodowe	0		Transfery bieżące	367
D.59	Pozostałe podatki bieżące	0	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	213
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	112	D.51	Podatki dochodowe	204
D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	53	D.59	Pozostałe podatki bieżące	9
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	45		Transfery bieżące	367
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	8	D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	213
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	7	D.51	Podatki dochodowe	204
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	5	D.59	Pozostałe podatki bieżące	9
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	2	D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	50
			D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	38
			D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	35
			D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	3

Rozchody			Przychody		
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne	52	D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	4
D.7	Pozostałe transfery bieżące	136	D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	4	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	4	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	9
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	6
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	3
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		D.7	Pozostałe transfery bieżące	104
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	96	D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	22	D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
D.75	Różne transfery bieżące	5	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	1
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	5	D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	1
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi		D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	0	D.73	Transfery bieżące w ramach sektora instytucji rządowych i samorządowych	96
D.76	Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB	9	D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	1
B.6g	<i>Dochód do dyspozycji brutto</i>	317	D.75	Różne transfery bieżące	6
B.6n	<i>Dochód do dyspozycji netto</i>	290	D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	
			D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	
			D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	6

II.3: Rachunek redystrybucji dochodów w naturze

Rozchody			Przychody		
D.63	Transfery socjalne w naturze	184	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	317
D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	180	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	290
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	4			
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	133			
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	106			

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
P.3	Spożycie	352	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	317
P.31	Spożycie indywidualne	184	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	290
P.32	Spożycie ogólnospołeczne	168			
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0			
B.8g	Oszczędności brutto	- 35			
B.8n	Oszczędności netto	- 62			

II.4.2: Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
P.4	Spożycie skorygowane	168	B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	133
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane		B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	106
P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane	168			
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0			
B.8g	Oszczędności brutto	- 35			
B.8n	Oszczędności netto	- 62			

III: **Rachunki akumulacji**III.1: *Rachunek kapitałowy*III.1.1: *Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych*

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 90	B.8n	Oszczędności netto	- 62
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	6
			D.91r	Podatki od kapitału, do otrzymania	2
			D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	0
			D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	4
			D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 34
			D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia	0
			D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia	- 27
			D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 7

III.1.2: *Rachunek nabycia aktywów niefinansowych*

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
P.5g	Akumulacja brutto	38	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 90
P.5n	Akumulacja netto	11			
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	35			
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	35			
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	38			
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	0			
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	- 3			
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych				
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 27			
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	0			
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości	3			

Zmiany aktywów		
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	2
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie zasobów naturalnych	2
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie umów, umów leasingu i licencji	0
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	- 103

Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	- 103

III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów		
F	Nabycie netto aktywów finansowych	- 10
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
F.11	Złoto monetarne	
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
F.2	Gotówka i depozyty	- 26
F.21	Gotówka	2
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	- 27
F.221	Pozycje międzybankowe	
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	- 27
F.29	Pozostałe depozyty	- 1
F.3	Dłużne papiery wartościowe	4
F.31	Krótkoterminowe	1
F.32	Długoterminowe	3
F.4	Kredyty i pożyczki	3
F.41	Krótkoterminowe	1
F.42	Długoterminowe	2
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3
F.51	Udziały kapitałowe	3
F.511	Akcje notowane	1
F.512	Akcje nienotowane	1

Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	- 103
F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	93
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
F.11	Złoto monetarne	
F.12	Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
F.2	Gotówka i depozyty	37
F.21	Gotówka	35
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	2
F.221	Pozycje międzybankowe	
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	2
F.29	Pozostałe depozyty	0
F.3	Dłużne papiery wartościowe	38
F.31	Krótkoterminowe	4
F.32	Długoterminowe	34
F.4	Kredyty i pożyczki	9
F.41	Krótkoterminowe	3
F.42	Długoterminowe	6
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	
F.51	Udziały kapitałowe	
F.511	Akcje notowane	
F.512	Akcje nienotowane	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	1	F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0	F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	0	F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	0	F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1	F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0	F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0	F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe		F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe	
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających		F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających	
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe		F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	1	F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	0
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
F.71	Instrumenty pochodne	0	F.71	Instrumenty pochodne	0
F.711	Opcje	0	F.711	Opcje	0
F.712	Kontrakty typu forward	0	F.712	Kontrakty typu forward	0
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	5	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	9
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	1	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	6
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	4	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	3

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	7	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	3	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	4	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.21	Zasoby naturalne	4	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	K.6	Zmiany w klasyfikacji	2
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	2
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	- 2	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	- 2	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	- 2	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	2
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	- 6		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	2
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 4	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	- 2	AN.11	Środki trwałe	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	5	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	4	AN.21	Zasoby naturalne	
AF	Aktywa finansowe	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF	Aktywa finansowe	2
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.2	Gotówka i depozyty	
K.6	Zmiany w klasyfikacji	- 4	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	- 4	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 3	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	- 1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0			
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0			
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0			
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	- 3			
AN.11	Środki trwałe	- 3			
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0			
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	3			
AN.21	Zasoby naturalne	1			
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	2			
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych				
AF	Aktywa finansowe	0			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery wartościowe				
AF.4	Kredyty i pożyczki				
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych				

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto	
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji		
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0	
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0	
		B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów
			- 2

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto			
K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		
AN	Aktywa niefinansowe	44	AF	Zobowiązania	7
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	21	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	18	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	7
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	2	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	23	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	23	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
AF	Aktywa finansowe	1			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji				
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0			
		B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	38	

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	32	AF	Zobowiązania	13
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	20	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	18	AF.2	Gotówka i depozyty	2
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	4
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	1	AF.4	Kredyty i pożyczki	7
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	12	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	12	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	8			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	2			
AF.2	Gotówka i depozyty	3			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	3			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji				
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	27

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	12	AF	Zobowiązania	- 6
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	- 2
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	3
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	1	AF.4	Kredyty i pożyczki	- 7
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	11	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	11	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	- 7			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	- 1			
AF.2	Gotówka i depozyty	- 3			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	- 3			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	11

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	789	AF	Zobowiązania	687
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	497	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	467	AF.2	Gotówka i depozyty	102
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	22	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	212
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	8	AF.4	Kredyty i pożyczki	328
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	292	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	4

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.21	Zasoby naturalne	286	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	19
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	6	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	22
AF	Aktywa finansowe	396			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	80			
AF.2	Gotówka i depozyty	150			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	115			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	12			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	20			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	19			
			B.90	Wartość netto	498

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	57	AF	Zobowiązania	102
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	29	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	23	AF.2	Gotówka i depozyty	37
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	45
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	5	AF.4	Kredyty i pożyczki	9
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	28	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	2
AN.21	Zasoby naturalne	26	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	2	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	9
AF	Aktywa finansowe	- 9			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	1			
AF.2	Gotówka i depozyty	- 26			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	4			
AF.4	Kredyty i pożyczki	3			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	3			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	5			
			B.10	Zmiany wartości netto	- 54
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	90
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	- 2
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	38
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	27
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	11

IV: Bilanse

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	846	AF	Zobowiązania	789
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	526	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AN.11	Środki trwałe	490	AF.2	Gotówka i depozyty	139

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	23	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	257
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	13	AF.4	Kredyty i pożyczki	337
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	320	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	6
AN.21	Zasoby naturalne	312	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	19
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	8	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacen	31
AF	Aktywa finansowe	387			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	81			
AF.2	Gotówka i depozyty	124			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	4			
AF.4	Kredyty i pożyczki	118			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	15			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	21			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacen	24			
			B.90	Wartość netto	444

Tablica 24.6 – Pełna sekwencja rachunków dla gospodarstw domowych

I: Rachunek produkcji

Rozchody			Przychody		
P.2	Zużycie pośrednie	115	P.1	Produkcja globalna	270
			P.11	Produkcja globalna rynkowa	123
			P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	147
B.1g	Wartość dodana brutto	155			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	23			
B.1n	Wartość dodana netto	132			

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodówII.1: *Rachunek podziału pierwotnego dochodów*II.1.1: *Rachunek tworzenia dochodów*

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	11	B.1g	Wartość dodana brutto	155
D.11	Wynagrodzenia	11	B.1n	Wartość dodana netto	132
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0			
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	0			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	- 1			
B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	84			
B.3g	Dochód mieszany brutto	61			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	15			
P.51c2	Amortyzacja środków trwałych w dochodzie mieszanym brutto	8			
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	69			
B.3n	Dochód mieszany netto	53			

II.1.2: *Rachunek podziału pierwotnego dochodów*

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	41	B.2g	Nadwyżka operacyjna brutto	84
D.41	Odsetki	14	B.3g	Dochód mieszany brutto	61

Rozchody		Przychody	
D.45	Renty gruntowe		27
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto		69
B.3n	Dochód mieszany netto		53
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem		1 154
D.11	Wynagrodzenia		954
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców		200
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców		181
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców		168
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców		13
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców		19
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców		18
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców		1
D.4	Dochody z tytułu własności		123
D.41	Odsetki		49
D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych		20
D.421	Dywidendy		13
D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo		7
D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich		3
D.44	Inne dochody z inwestycji		30
D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych		20
D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych		8
D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania		2

Rozchody			Przychody		
			D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	2
			D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	0
			D.45	Renty gruntowe	21
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	1 381			
B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	1 358			

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody			Przychody		
	Transfery bieżące	582	B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	1 381
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	178	B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	1 358
D.51	Podatki dochodowe	176			
D.59	Pozostałe podatki bieżące	2		Transfery bieżące	420
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	333	D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	0
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	181	D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	168	D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	13	D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	19	D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	0
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	18	D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	129	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	115	D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	14	D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe	0
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	10	D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe	0
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	8	D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe	0

Rozchody			Przychody		
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	2	D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe	0
D.61SC	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	- 6	D.61SC	Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych	1
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	0	D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	384
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	0	D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniądze	53
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0	D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	45
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	0	D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	8
D.7	Pozostałe transfery bieżące	71	D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	279
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	31	D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	250
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	31	D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno-rentowe z ubezpieczeń społecznych	29
D.75	Różne transfery bieżące	40	D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniądze	52
D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	29	D.7	Pozostałe transfery bieżące	36
D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	7	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	35
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	4	D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	35
B.6g	<i>Dochód do dyspozycji brutto</i>	1 219	D.75	Różne transfery bieżące	1
B.6n	<i>Dochód do dyspozycji netto</i>	1 196	D.751	Transfery bieżące do instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	0
			D.752	Transfery bieżące między gospodarstwami domowymi	1
			D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	0

II.3: Rachunek redystrybucji dochodów w naturze

Rozchody		Przychody	
B.6g	<i>Dochód do dyspozycji brutto</i>	1 219	
B.6n	<i>Dochód do dyspozycji netto</i>	1 196	
D.63	Transfery socjalne w naturze	215	

Rozchody			Przychody		
			D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	211
			D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	4
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	1 434			
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	1 411			

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
			B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	1 219
P.3	Spożycie	1 015	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	1 196
P.31	Spożycie indywidualne	1 015			
			D.8	Korekta z tytułu zmian w upraw- nieniach emerytalno-rentowych	11
B.8g	Oszczędności brutto	215			
B.8n	Oszczędności netto	192			

II.4.2: Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
			B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	1 434
P.4	Spożycie skorygowane	1 230	B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	1 411
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane	1 230			
			D.8	Korekta z tytułu zmian w upraw- nieniach emerytalno-rentowych	11
B.8g	Oszczędności brutto	215			
B.8n	Oszczędności netto	192			

III: Rachunki akumulacji

III.1: Rachunek kapitałowy

III.1.1: Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	210	B.8n	Oszczędności netto	192
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	23

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto		
		D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	0
		D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	23
		D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 5
		D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacenia	- 2
		D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacenia	
		D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia	- 3

III.1.2: Rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów		Zmiany zobowiązań i wartości netto	
P.5g	Akumulacja brutto	55	
P.5n	Akumulacja netto	32	
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	48	
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie środków trwałych	48	
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	45	
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	3	
P.5113	Rozdysonowanie istniejących środków trwałych	0	
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	0	
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 23	
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	2	
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów o wyjątkowej wartości	5	
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie aktywów nieprodukowanych	4	
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie zasobów naturalnych	3	
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie umów, umów leasingu i licencji	1	
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych		
B.9	Wierzytelności netto (+)/zadłużenie netto (-)	174	

B.101 *Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych* 210

III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
			B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	174
F	Nabycie netto aktywów finansowych	189	F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	15
F.2	Gotówka i depozyty	64	F.3	Dłużne papiery wartościowe	0
F.21	Gotówka	10	F.31	Krótkoterminowe	0
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	27	F.32	Długoterminowe	0
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	27			
F.29	Pozostałe depozyty	27	F.4	Kredyty i pożyczki	11
F.3	Dłużne papiery wartościowe	10	F.41	Krótkoterminowe	2
F.31	Krótkoterminowe	3	F.42	Długoterminowe	9
F.32	Długoterminowe	7	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
			F.71	Instrumenty pochodne	0
F.4	Kredyty i pożyczki	3	F.711	Opcje	0
F.41	Krótkoterminowe	3	F.712	Kontrakty typu forward	0
F.42	Długoterminowe	0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	66	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	4
F.51	Udziały kapitałowe	53	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	4
F.511	Akcje notowane	48	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	0
F.512	Akcje nienotowane	2			
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	3			
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	13			
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	5			
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	8			
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	39			
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	4			
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	22			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.63	Uprawnienia emerytalno- rentowe	11			
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządza- jących				
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno- rentowe	2			
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wyłaty z tytułu standary- zowanych gwarancji	0			
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3			
F.71	Instrumenty pochodne	1			
F.711	Opcje	1			
F.712	Kontrakty typu forward	0			
F.72	Opcje na akcje dla pracow- ników	2			
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/za- płacenia	4			
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	3			
F.89	Pozostałe kwoty do otrzy- mania/zapłacenia, z wyłąc- zeniem kredytów handlo- wych i zaliczek	1			

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się akty- wów	0	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	1
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobo- wiązania	1
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	K.6	Zmiany w klasyfikacji	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjo- nalnej	0
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobo- wiązania	0
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowa- nych	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	0		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	1
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.11	Środki trwałe	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
AF	Aktywa finansowe	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF	Aktywa finansowe	1
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.2	Gotówka i depozyty	0
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto	
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0		
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0		
AN.11	Środki trwałe	0		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0		
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0		
AN.21	Zasoby naturalne	0		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0		
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0		
AF	Aktywa finansowe	0		
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)			
AF.2	Gotówka i depozyty			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0		
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0		
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0		
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0		
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów - 1

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto	
K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku
AN	Aktywa niefinansowe	80	AF	Zobowiązania
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	35	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
AN.11	Środki trwałe	28	AF.2	Gotówka i depozyty
				0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	2	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	5	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	45	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	45	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0
AF	Aktywa finansowe	16			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	6			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	10			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji				
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	96

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	56	AF	Zobowiązania	5
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	34	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	28	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	2	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	4	AF.4	Kredyty i pożyczki	3
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	22	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.21	Zasoby naturalne	22	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacen	2
AF	Aktywa finansowe	36			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	17			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	4			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	9			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	5			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacen	1			
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	87

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	24	AF	Zobowiązania	- 5
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	1	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	1	AF.4	Kredyty i pożyczki	- 3
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	23	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	23	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	- 2
AF	Aktywa finansowe	- 20			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	- 17			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	- 5			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	- 1			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	9

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	1 429	AF	Zobowiązania	189
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	856	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	713	AF.2	Gotówka i depozyty	10
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	48	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	95	AF.4	Kredyty i pożyczki	169
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	573	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	
AN.21	Zasoby naturalne	573	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	8

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF	Aktywa finansowe	3 260			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	840			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	198			
AF.4	Kredyty i pożyczki	24			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1 749			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	391			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	55			
			B.90	Wartość netto	4 500

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	115	AF	Zobowiązania	16
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	67	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	53	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	4	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	10	AF.4	Kredyty i pożyczki	11
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	48	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	48	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	4
AF	Aktywa finansowe	205			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	64			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	16			

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF.4	Kredyty i pożyczki	3			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	76			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	39			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	3			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	4			
			B.10	Zmiany wartości netto	304
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	210
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	- 1
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	96
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	87
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	9

IV: Bilanse

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	1 544	AF	Zobowiązania	205
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	923	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	766	AF.2	Gotówka i depozyty	10
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	52	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	2
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	105	AF.4	Kredyty i pożyczki	180
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	621	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	621	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	1
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	12
AF	Aktywa finansowe	3 465			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	904			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	214			
AF.4	Kredyty i pożyczki	27			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1 825			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	430			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	6			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	59			
			B.90	Wartość netto	4 804

Tablica 24.7 – Pełna sekwencja rachunków dla instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

I: Rachunek produkcji

Rozchody			Przychody		
P.2	Zużycie pośrednie	17	P.1	Produkcja globalna	32
			P.11	Produkcja globalna rynkowa	0
			P.12	Produkcja globalna na własne cele finalne	0
			P.13	Produkcja globalna nierynkowa	32
B.1g	Wartość dodana brutto	15			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	3			
B.1n	Wartość dodana netto	12			

II: Rachunki podziału i wykorzystania dochodów

II.1: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

II.1.1: Rachunek tworzenia dochodów

Rozchody			Przychody		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	11	B.1g	Wartość dodana brutto	15
D.11	Wynagrodzenia	6	B.1n	Wartość dodana netto	12

Rozchody			Przychody		
D.12	Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	5			
D.121	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	4			
D.1211	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	4			
D.1212	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.122	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	1			
D.1221	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1			
D.1222	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	0			
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją	1			
D.39	Pozostałe dotacje związane z produkcją	0			
B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	3			
P.51c1	Amortyzacja środków trwałych w nadwyżce operacyjnej brutto	3			
B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	0			

II.1.2: Rachunek podziału pierwotnego dochodów

Rozchody			Przychody		
D.4	Dochody z tytułu własności	6	B.2g	<i>Nadwyżka operacyjna brutto</i>	3
D.41	Odsetki	6	B.3g	<i>Dochód mieszany brutto</i>	
D.45	Renty gruntowe	0	B.2n	<i>Nadwyżka operacyjna netto</i>	0
			B.3n	<i>Dochód mieszany netto</i>	
			D.4	Dochody z tytułu własności	7
			D.41	Odsetki	7
			D.42	Dochód podzielony przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych	0
			D.421	Dywidendy	0
			D.422	Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	

Rozchody		Przychody		
		D.43	Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	0
		D.44	Inne dochody z inwestycji	0
		D.441	Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych	0
		D.442	Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych	
		D.443	Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	0
		D.4431	Dywidendy przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	0
		D.4432	Zyski zatrzymane przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania	0
		D.45	Renty gruntowe	0
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto			4
B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto			1

II.2: Rachunek podziału wtórnego dochodów

Rozchody		Przychody		
	Transfery bieżące			7
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto	4
D.51	Podatki dochodowe	B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	1
D.59	Pozostałe podatki bieżące		Transfery bieżące	40
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne	5
D.621	Świadczenia z zabezpieczenia społecznego pieniężne	D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	3
D.6211	Pieniężne świadczenia emerytalno-rentowe z zabezpieczenia społecznego	D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	2
		D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców	1

Rozchody			Przychody		
D.6212	Pieniężne świadczenia inne niż emerytalno- rentowe z zabezpieczenia społecznego		D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	1
D.622	Pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych	5	D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno- rentowe płacone przez pracodawców	1
D.6221	Pozostałe świadczenia emerytalno- rentowe z ubezpieczeń społecz- nych	3	D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno- rentowe płacone przez praco- dawców	0
D.6222	Pozostałe świadczenia inne niż emerytalno- rentowe z ubezpieczeń społecznych	2	D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodar- stwa domowe	1
D.623	Świadczenia z pomocy społecznej pieniężne		D.6131	Faktyczne składki emerytalno- rentowe płacone przez gospodar- stwa domowe	0
D.7	Pozostałe transfery bieżące	2	D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno- rentowe płacone przez gospodar- stwa domowe	1
D.71	Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpie- czeń osobowych i majątkowych	0	D.7	Pozostałe transfery bieżące	36
D.711	Składki na udziale własnym z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0	D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0
D.712	Składki na udziale własnym z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozosta- łych ubezpieczeń osobowych i majątko- wych		D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0
D.72	Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobo- wych i majątkowych		D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozosta- łych ubezpieczeń osobowych i majątko- wych	
D.721	Odszkodowania i świadczenia z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych		D.73	Transfery bieżące w ramach sektora insty- tucji rządowych i samo- rządowych	
D.722	Odszkodowania i świadczenia z tytułu reasekuracji czynnej w zakresie pozosta- łych ubezpieczeń osobowych i majątko- wych		D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa	
D.73	Transfery bieżące w ramach sektora insty- tucji rządowych i samo- rządowych		D.75	Różne transfery bieżące	36
D.74	Bieżąca współpraca międzynarodowa		D.751	Transfery bieżące do instytucji nieko- mercyjnych działających na rzecz gospodar- stw domowych	36
D.75	Różne transfery bieżące	2	D.752	Transfery bieżące między gospodar- stwami domowymi	
D.751	Transfery bieżące do instytucji nieko- mercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	0	D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	0
D.752	Transfery bieżące między gospodar- stwami domowymi				
D.759	Pozostałe różne transfery bieżące	2			
B.6g	<i>Dochód do dyspozycji brutto</i>	37			
B.6n	<i>Dochód do dyspozycji netto</i>	34			

II.3: Rachunek redystrybucji dochodów w naturze

Rozchody			Przychody		
D.63	Transfery socjalne w naturze	31	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	37
D.631	Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	31	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	34
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	0			
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	6			
B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	3			

II.4: Rachunek wykorzystania dochodów

II.4.1: Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
P.3	Spożycie	32	B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	37
P.31	Spożycie indywidualne	31	B.6n	Dochód do dyspozycji netto	34
P.32	Spożycie ogólnospołeczne	1			
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0			
B.8g	Oszczędności brutto	5			
B.8n	Oszczędności netto	2			

II.4.2: Rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji

Rozchody			Przychody		
P.4	Spożycie skorygowane	1	B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	6
P.41	Spożycie indywidualne skorygowane		B.7n	Skorygowany dochód do dyspozycji netto	3
P.42	Spożycie ogólnospołeczne skorygowane	1			
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	0			
B.8g	Oszczędności brutto	5			
B.8n	Oszczędności netto	2			

III: Rachunki akumulacji

III.1: Rachunek kapitałowy

III.1.1: Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 1	B.8n	Oszczędności netto	2
			D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	0
			D.92r	Dotacje na inwestycje, do otrzymania	0
			D.99r	Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania	0
			D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacen	- 3
			D.91p	Podatki od kapitału, do zapłacen	0
			D.92p	Dotacje na inwestycje, do zapłacen	
			D.99p	Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacen	- 3

III.1.2: Rachunek nabycia aktywów niefinansowych

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
P.5g	Akumulacja brutto	5	B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 1
P.5n	Akumulacja netto	2			
P.51g	Nakłady brutto na środki trwałe	5			
P.511	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie środków trwałych	5			
P.5111	Nabycie nowych środków trwałych	5			
P.5112	Nabycie istniejących środków trwałych	1			
P.5113	Rozdysponowanie istniejących środków trwałych	- 1			
P.512	Koszty związane z przeniesieniem praw własności aktywów nieprodukowanych	0			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	- 3			
P.52	Przyrost rzeczowych środków obrotowych	0			
P.53	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	0			
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	1			

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
NP.1	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie zasobów naturalnych	1			
NP.2	Nabycie pomniejszone o rozdysonowanie umów, umów leasingu i licencji	0			
NP.3	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych				
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	- 4			

III.2: Rachunek finansowy

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
			B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	- 4
F	Nabycie netto aktywów finansowych	2	F	Zaciągnięcie netto zobowiązań	6
F.2	Gotówka i depozyty	2	F.3	Dłużne papiery wartościowe	0
F.21	Gotówka	1	F.31	Krótkoterminowe	0
F.22	Depozyty bieżące rozliczeniowe	1	F.32	Długoterminowe	0
F.229	Pozostałe depozyty bieżące rozliczeniowe	1			
F.29	Pozostałe depozyty	0	F.4	Kredyty i pożyczki	6
			F.41	Krótkoterminowe	2
F.3	Dłużne papiery wartościowe	- 1	F.42	Długoterminowe	4
F.31	Krótkoterminowe	0			
F.32	Długoterminowe	- 1	F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
			F.71	Instrumenty pochodne	0
F.4	Kredyty i pożyczki	0	F.711	Opcje	0
F.41	Krótkoterminowe	0	F.712	Kontrakty typu forward	0
F.42	Długoterminowe	0	F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0	F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
F.51	Udziały kapitałowe	0	F.81	Kredyty handlowe i zaliczki	0
F.511	Akcje notowane	0	F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
F.512	Akcje nienotowane	0			
F.519	Pozostałe udziały kapitałowe	0			
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	0			
F.521	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego	0			
F.522	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego	0			
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	0			
F.62	Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	0			
F.63	Uprawnienia emerytalno-rentowe				
F.64	Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających				
F.65	Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe				
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	0			
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
F.71	Instrumenty pochodne	0			
F.711	Opcje	0			
F.712	Kontrakty typu forward	0			
F.72	Opcje na akcje dla pracowników	0			
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	1			
F.81	Kredyty handlowe i zaliczki				
F.89	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	1			

III.3: Rachunki pozostałych zmian aktywów

III.3.1: Rachunek pozostałych zmian wolumenu aktywów

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.1	Gospodarcze pojawienie się aktywów	0	K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	K.6	Zmiany w klasyfikacji	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0
K.2	Gospodarcze zanikanie aktywów nieprodukowanych	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
K.21	Wyczerpanie zasobów naturalnych	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.22	Pozostałe rodzaje gospodarczego zanikania aktywów nieprodukowanych	0	K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0
AN.21	Zasoby naturalne	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0
K.3	Straty z tytułu klęsk żywiołowych	0		Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.11	Środki trwałe	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0
K.4	Nierekompensowane konfiskaty	0	AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AN.21	Zasoby naturalne	0
AF	Aktywa finansowe	0	AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0
K.5	Pozostałe zmiany wolumenu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF	Aktywa finansowe	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.2	Gotówka i depozyty	0
K.6	Zmiany w klasyfikacji	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
K.61	Zmiany w klasyfikacji sektorowej i strukturze jednostki instytucjonalnej	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
K.62	Zmiany w klasyfikacji aktywów i zobowiązań	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0			
AF	Aktywa finansowe/zobowiązania	0			
	Pozostałe zmiany wolumenu ogółem	0			
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0			
AN.11	Środki trwałe	0			
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0			
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0			
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	0			
AN.21	Zasoby naturalne	0			
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0			
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0			
AF	Aktywa finansowe	0			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	0			
AF.2	Gotówka i depozyty	0			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0			
B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	- 1			

III.3.2: Rachunek przeszacowań

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.7	Nominalne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	8	AF	Zobowiązania	0
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	5	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	5	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery warto- ściowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	0
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	3	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	3	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i stan- daryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzy- mania/zapłacen	0
AF	Aktywa finansowe	2			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty				
AF.3	Dłużne papiery warto- ściowe	1			
AF.4	Kredyty i pożyczki				
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyj- nych	1			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i stan- daryzowanych gwarancji				
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzy- mania/zapłacen	0			
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nomi- nalnych zysków/strat z tytułu posia- dania majątku	10

III.3.2.1: Rachunek neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.71	Neutralne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	6	AF	Zobowiązania	3

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	5	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	5	AF.2	Gotówka i depozyty	1
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	1
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	1	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	1	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	1
AF	Aktywa finansowe	3			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	2			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	1			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	6

III.3.2.2: Rachunek realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku		K.72	Realne zyski (+) / straty (-) z tytułu posiadania majątku	
AN	Aktywa niefinansowe	2	AF	Zobowiązania	- 3
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	0	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	0	AF.2	Gotówka i depozyty	- 1
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0

Zmiany aktywów			Zmiany zobowiązań i wartości netto		
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	- 1
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	2	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	2	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	- 1
AF	Aktywa finansowe	- 1			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	- 2			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	0			
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków/strat z tytułu posiadania majątku	4

IV: Bilanse

IV.1: Bilans otwarcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	159	AF	Zobowiązania	121
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	124	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	121	AF.2	Gotówka i depozyty	38
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	2	AF.4	Kredyty i pożyczki	43
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	35	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	
AN.21	Zasoby naturalne	35	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	5

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	35
AF	Aktywa finansowe	172			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	110			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	25			
AF.4	Kredyty i pożyczki	8			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	22			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	4			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	3			
			B.90	Wartość netto	210

IV.2: Zmiany w bilansie

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
Zmiany aktywów ogółem			Zmiany zobowiązań ogółem		
AN	Aktywa niefinansowe	11	AF	Zobowiązania	6
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	7	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	7	AF.2	Gotówka i depozyty	0
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	0	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	0	AF.4	Kredyty i pożyczki	6
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	4	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	4	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	0

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AF	Aktywa finansowe	4			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	2			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0			
AF.4	Kredyty i pożyczki	0			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	1			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	0			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	1			
			B.10	Zmiany wartości netto	9
			B.101	Zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	- 1
			B.102	Zmiany wartości netto z tytułu pozostałych zmian wolumenu aktywów	0
			B.103	Zmiany wartości netto z tytułu nominalnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	10
			B.1031	Zmiany wartości netto z tytułu neutralnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	6
			B.1032	Zmiany wartości netto z tytułu realnych zysków i strat z tytułu posiadania majątku	4

IV: Bilanse

IV.3: Bilans zamknięcia

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN	Aktywa niefinansowe	170	AF	Zobowiązania	127
AN.1	Niefinansowe aktywa produkowane	131	AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	
AN.11	Środki trwałe	128	AF.2	Gotówka i depozyty	38
AN.12	Rzeczowe środki obrotowe	1	AF.3	Dłużne papiery wartościowe	0
AN.13	Aktywa o wyjątkowej wartości	2	AF.4	Kredyty i pożyczki	49

Aktywa			Zobowiązania i wartość netto		
AN.2	Niefinansowe aktywa nieprodukowane	39	AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	0
AN.21	Zasoby naturalne	39	AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	5
AN.22	Umowy, umowy leasingu i licencje	0	AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0
AN.23	Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych	0	AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	35
AF	Aktywa finansowe	176			
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)				
AF.2	Gotówka i depozyty	112			
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	25			
AF.4	Kredyty i pożyczki	8			
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	23			
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	4			
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	0			
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłaćenia	4			
			B.90	Wartość netto	219

ZAŁĄCZNIK B

Przegląd tablic

Tablica nr	Przedmiot tablic	Termin t + miesiące (dni, jeśli określono) ⁽¹⁾	Okres za który należy przekazać dane ⁽²⁾
1	Najważniejsze zmienne – dane kwartalne	2	Od 1 kw. 1995 r.
1	Najważniejsze zmienne – dane roczne	2/9	Od 1995 r.
2	Najważniejsze zmienne sektora instytucji rządowych i samorządowych – dane roczne	3/9	Od 1995 r.
3	Tablice według gałęzi – dane roczne	9/21	Od 1995 r.
5	Spożycie w gospodarstwach domowych według celu – dane roczne	9	Od 1995 r.
6	Rachunki finansowe według sektorów (transakcje) – dane roczne	9	Od 1995 r.
7	Bilanse aktywów finansowych i zobowiązań – dane roczne	9	Od 1995 r.
8	Rachunki niefinansowe według sektorów – dane roczne	9	Od 1995 r.
801	Rachunki niefinansowe według sektorów – dane kwartalne	85 dni ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾	Od 1 kw. 1999 r.
9	Szczegółowe wpływy z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne według rodzaju podatku i składki na ubezpieczenia społeczne oraz podsektora otrzymującego, w tym wykaz podatków i składek na ubezpieczenia społeczne według klasyfikacji narodowej – dane roczne	9	Od 1995 r.
10	Tablice według gałęzi i regionów, NUTS poziom 2 – dane roczne	12 ⁽³⁾ /24	Od 2000 r.
11	Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji – dane roczne	12	Od 1995 r.
12	Tablice według gałęzi i regionów, NUTS poziom 3 – dane roczne	24	Od 2000 r.
13	Rachunki sektora gospodarstw domowych według regionów, NUTS poziom 2 – dane roczne	24	Od 2000 r.
15	Tablica podaży w cenach bazowych, łącznie z przejściem na ceny nabycia – dane roczne	36	Od 2010 r.
16	Tablica wykorzystania w cenach nabycia – dane roczne	36	Od 2010 r.
17	Symetryczna tablica przepływów międzygałęziowych w cenach bazowych – co pięć lat	36	Od 2010 r.
20	Klasyfikacja krzyżowa środków trwałych według gałęzi i rodzaju aktywów – dane roczne	24	Od 2000 r.
22	Klasyfikacja krzyżowa nakładów brutto na środki trwałe według gałęzi i rodzaju aktywów – dane roczne	24	Od 1995 r.
26	Bilanse aktywów niefinansowych – dane roczne	24	Od 1995 r.
27	Rachunki finansowe sektora instytucji rządowych i samorządowych – dane kwartalne	85 dni ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾	Od 1 kw. 1999 r.

Tablica nr	Przedmiot tablic	Termin t + miesiące (dni, jeśli określono) ⁽¹⁾	Okres za który należy przekazać dane ⁽²⁾
28	Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (dług Maastricht) – dane kwartalne	3	Od 1 kw. 2000 r.
29	Nabyte uprawnienia emerytalno - rentowe w ramach ubezpieczeń społecznych – co trzy lata	24	Od 2012 r.

t = okres odniesienia (rok lub kwartał).

⁽¹⁾ W każdym przypadku zmienne są przekazywane Komisji (Eurostatowi) nie później niż w dniu, w którym są publikowane przez organ krajowy. Po rewizji danych już przekazanych do Komisji (Eurostatu), takie zrewidowane dane są przesyłane Komisji (Eurostatowi) nie później niż w dniu ich opublikowania przez organ krajowy.

⁽²⁾ Dotyczy całej tablicy z wyjątkiem wybranych pozycji (zob. szczegóły dotyczące tablicy).

⁽³⁾ Dotyczy wybranych pozycji (zob. szczegóły dotyczące tablicy).

⁽⁴⁾ Termin 85 dni dotyczy państw członkowskich, których walutą jest euro. W przypadku państw członkowskich, których walutą nie jest euro, termin przekazania danych wynosi 3 miesiące.

Jeżeli dane wstępne przekazane przez poszczególne państwa członkowskie przed upływem terminu 85 dni są oznaczone jako „niepublikowane” na szczeblu krajowym, nie powinny być publikowane na szczeblu europejskim. Odpowiednie dane ostateczne są przekazywane przez zainteresowane państwa członkowskie przed upływem terminu 3 miesięcy. Przekazywanie w terminie 85 dni danych wyrównanych sezonowo i danych w nawiązaniach łańcuchowych wolumenu jest dobrowolne.

W przypadku państw członkowskich, które dołączyły do unii gospodarczej i walutowej po wejściu w życie niniejszego rozporządzenia termin przekazania danych wynosi 85 dni od daty przystąpienia danego państwa członkowskiego do unii gospodarczej i walutowej.

⁽⁵⁾ Jeżeli państwo członkowskie przekaze kompletny zbiór danych w terminie 85 dni, dane nie muszą być przekazywane po 3 miesiącach.

⁽⁶⁾ W przypadku państw członkowskich, których produkt krajowy brutto w cenach bieżących stanowi mniej niż 1 % PKB dla całej Unii, obowiązkowe są tylko dane dla wybranych pozycji (zob. szczegóły dotyczące tablicy 801).

Tablica 1 — Najważniejsze zmienne – dane kwartalne ⁽¹⁾ i roczne

Kod	Wykaz zmiennych	Podział ⁽²⁾	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu ⁽¹⁰⁾
Wartość dodana brutto/Produkt krajowy brutto				
B.1g	1. Wartość dodana brutto w cenach bazowych	A*10	x	x
D.21	2. a) Podatki od produktów ⁽³⁾		x	x
D.31	b) Dotacje do produktów ⁽³⁾		x	x
B.1*g	3. Produkt krajowy brutto w cenach rynkowych		x	x
Strona rozdysponowania produktu krajowego brutto				
P.3	4. Spożycie ogółem		x	x
P.3	5. a) Spożycie w gospodarstwach domowych (koncepcja krajowa)	Trwałość ⁽⁴⁾	x	x
P.3	b) Spożycie w gospodarstwach domowych (koncepcja narodowa)		x	x
P.3	6. Spożycie w instytucjach niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd)		x	x
P.3	7. Spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych		x	x
P.31	a) Spożycie indywidualne		x	x
P.32	b) Spożycie ogólnospołeczne		x	x
P.4	8. Spożycie skorygowane		x	x
P.41	a) Spożycie indywidualne skorygowane		x	x

Kod	Wykaz zmiennych	Podział ⁽²⁾	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu ⁽¹⁰⁾
P.5	9. Akumulacja brutto		x	x
P.51g	a) Nakłady brutto na środki trwałe	AN_F6 ⁽⁵⁾	x	x
P.52	b) Przyrost rzeczowych środków obrotowych		x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości		x	x ⁽⁶⁾
P.6	10. Eksport towarów (FOB) i usług		x	x
P.61	a) Towary		x	x
P.62	b) Usługi		x	x
	Eksport towarów (FOB) i usług do S.2I państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro ⁽⁷⁾		x	x
	S.xx (S.21 – S.2I) Państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, instytucje i organy Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro) ⁽⁷⁾		x	x
	Eksport towarów (FOB) i usług do S.22 państw niebędących członkami Unii Europejskiej i organizacji międzynarodowych niebędących rezydentami Unii Europejskiej ⁽⁷⁾		x	x
P.7	11. Import towarów (FOB) i usług		x	x
P.71	a) Towary		x	x
P.72	b) Usługi		x	x
	Import towarów (FOB) i usług z S.2I państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro ⁽⁷⁾		x	x
	Import towarów (FOB) i usług z S.xx (S.21 – S.2I) państw członkowskich, których walutą nie jest euro, instytucji i organów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro) ⁽⁷⁾		x	x
	Import towarów (FOB) i usług z S.22 państw niebędących członkami Unii Europejskiej i organizacji międzynarodowych niebędących rezydentami Unii Europejskiej ⁽⁷⁾		x	x
B.11	12. Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą		x	x ⁽⁶⁾
Nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany brutto, podatki związane z produkcją i importem, dotacje				
B.2g+B.3g	13. Nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany brutto		x	
D.2	14. Podatki związane z produkcją i importem		x	
D.3	15. Dotacje		x	

Kod	Wykaz zmiennych	Podział ⁽²⁾	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu ⁽¹⁰⁾
Ludność, Pracujący, Koszty związane z zatrudnieniem				
	16. Dane dotyczące ludności i pracujących			
POP	a) Ludność ogółem (w tysiącach osób)			
EMP	b) Pracujący w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami (w tysiącach osób pracujących, tysiącach godzin przepracowanych i tysiącach miejsc pracy ⁽⁸⁾) oraz pracujący rezydenci (w tysiącach osób)	A*10 ⁽⁹⁾		
ESE	c) Osoby pracujące na własny rachunek	A*10 ⁽⁹⁾		
EEM	d) Pracownicy najemni	A*10 ⁽⁹⁾		
D.1	17. Koszty związane z zatrudnieniem osób fizycznych pracujących najemnie w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami oraz koszty związane z zatrudnieniem osób fizycznych pracujących najemnie będących rezydentami	A*10	x	
D.11	a) Wynagrodzenia	A*10	x	
D.12	b) Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	A*10	x	

⁽¹⁾ Dane kwartalne mają być dostarczane w formie niewyrównanej sezonowo oraz wyrównanej sezonowo (łącznie z wyrównaniem kalendarzowym w stosownych przypadkach). Nie należy dostarczać danych kwartalnych wyrównanych sezonowo w cenach roku poprzedniego. Dostarczanie danych kwartalnych obejmujących tylko wyrównania kalendarzowe jest dobrowolne.

⁽²⁾ Jeśli nie wskazano podziału, chodzi o gospodarkę ogółem.

⁽³⁾ W przypadku rachunków kwartalnych podział na podatki i dotacje jest dobrowolny.

⁽⁴⁾ Podział według trwałości w rachunkach rocznych: dobra trwałego użytku, dobra półtrwałego użytku, dobra nietrwałe, usługi.

⁽⁵⁾ Podział według trwałości w rachunkach kwartalnych: dobra trwałego użytku i pozostałe.

⁽⁶⁾ AN_F6: Podział środków trwałych:

AN.111 Budynek mieszkalny

AN.112 Pozostałe budynki i budowle

AN.113 + AN.114 Maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia

— AN.1131 Środki transportu

— AN.1132 Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny (*)

— AN.1139 + AN.114 Pozostałe maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia (*)

AN.115 Kulturowane zasoby biologiczne

AN.117 Produkty własności intelektualnej

(*) Dobrowolnie

⁽⁶⁾ Wyłącznie w cenach roku poprzedniego.

⁽⁷⁾ Import i eksport dzieli się na:

a) S.21 państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro;

b) S.xx (S.21 – S.2l) państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, instytucje i organy Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro);

c) S.22 państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę, że:

— lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);

— dane dla okresów odniesienia od roku 2012 należy obowiązkowo dostarczać w cenach bieżących, cenach roku poprzedniego i nawiązaniach łańcuchowych wolumenu;

— dane dla okresów odniesienia 2008–2011 należy obowiązkowo dostarczać w cenach bieżących, a dobrowolnie w cenach roku poprzedniego i nawiązaniach łańcuchowych wolumenu;

— dane dla okresów odniesienia 1999–2007 należy dostarczać dobrowolnie w cenach bieżących;

⁽⁸⁾ Dobrowolnie.

⁽⁹⁾ A*10 wyłącznie dla pracujących ogółem, osób pracujących na własny rachunek oraz pracowników najemnych w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami.

⁽¹⁰⁾ Nie należy przekazywać danych rocznych i kwartalnych w cenach roku poprzedniego dla roku odniesienia 1995.

Tablica 2 — Najważniejsze zmienne sektora instytucji rządowych i samorządowych

Kod	Transakcja	Sektory i podsektory (*) ⁽¹⁾ ⁽²⁾
P.1	Produkcja globalna	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12	— Produkcja globalna rynkowa oraz produkcja globalna na własne cele finalne	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kod	Transakcja	Sektory i podsektory (*) (1) (2)
P.13	— Produkcja globalna nierynkowa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.131	Płatności za produkcję globalną nierynkową	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.132	Pozostała produkcja globalna nierynkowa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12+P.131	Produkcja globalna rynkowa, produkcja globalna na własne cele finalne oraz płatności za produkcję globalną nierynkową	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Zużycie pośrednie	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1g	Wartość dodana brutto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1n	Wartość dodana netto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1p	Koszty związane z zatrudnieniem, do zapłacenia	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29p	Pozostałe podatki związane z produkcją, do zapłacenia	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.39r	Pozostałe dotacje związane z produkcją, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.2n	Nadwyżka operacyjna netto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.2r	Podatki związane z produkcją i importem, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.21r	Podatki od produktów, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.211r	VAT, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29r	Pozostałe podatki związane z produkcją, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4r	Dochody z tytułu własności, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.41r	Odsetki, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42r+D.43r+D.44r+D.45r	Pozostałe dochody z tytułu własności, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3p	Dotacje, do zapłacenia	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.31p	Dotacje do produktów, do zapłacenia	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kod	Transakcja	Sektory i podsektory (*) (1) (2)
D.39p	Pozostałe dotacje związane z produkcją, do zapłacen	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p	Dochody z tytułu własności, do zapłacen (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	w tym do zapłacen podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	w tym do zapłacen podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	w tym do zapłacen podsektorowi instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym (S.1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.4p_S.1314	w tym do zapłacen podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D. 41 p	— Odsetki, do zapłacen (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42p+D.43p+D.44p+D.45p	— Pozostałe dochody z tytułu własności, do zapłacen (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.5n	Saldo dochodów pierwotnych netto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5r	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp., do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.61r	Składki netto na ubezpieczenia społeczne, do otrzymania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.611r	— w tym faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.613r	— w tym faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7r	Pozostałe transfery bieżące, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5p	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp., do zapłacen	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze, do zapłacen	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632p	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa, do zapłacen	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p+D.632p	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze oraz transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa, do zapłacen	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p	Pozostałe transfery bieżące, do zapłacen (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	w tym do zapłacen podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	w tym do zapłacen podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314

Kod	Transakcja	Sektory i podsektory (*) (1) (2)
D.7p_S.1313	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym (S.1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	w tym do zapłacenia podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
B.6n	Dochód do dyspozycji netto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Spożycie	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	— Spożycie indywidualne	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	— Spożycie ogólnospoleczne	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8g	Oszczędności brutto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8n	Oszczędności netto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.91r	— Podatki od kapitału, do otrzymania (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92r+D.99r	— Pozostałe transfery kapitałowe i dotacje na inwestycje, do otrzymania (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1311	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) (1) (2) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) (1) (2) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji samorządowych na poziomie lokalnym (S.1313) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.9p_S.1314	w tym do zapłacenia podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D.92p	— Dotacje na inwestycje, do zapłacenia	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Akumulacja brutto	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	— Nakłady brutto na środki trwałe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.52+P.53	— Przyrost rzeczowych środków obrotowych oraz nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kod	Transakcja	Sektory i podsektory (*) (1) (2)
OP5ANP	Akumulacja brutto oraz nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TE	Wydatki ogółem	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TR	Dochody ogółem	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.995	Transfery kapitałowe z sektora instytucji rządowych i samorządowych do odpowiednich sektorów stanowiące podatki i składki na ubezpieczenia społeczne, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane (1) (2) (3)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
PTC	Ulga podatkowa do zapłacenia ogółem (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TC	— w tym kwota ulgi podatkowej do zapłacenia, która przekracza zobowiązanie podatnika (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

(*) Sektor i podsektory:

S.13. Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

(1) Dane z podsektora konsoliduje się w ramach poszczególnych podsektorów, ale nie pomiędzy różnymi podsektorami. Dane z sektora S.13 równają się sumie danych z podsektorów, z wyjątkiem pozycji D.4, D.7 i D.9 (i ich podpozycji), dla których należy dokonać konsolidacji pomiędzy podsektorami (z informacjami o kontrpartnerach).

(2) D.995 należy odjąć od D.99r. Kwoty dla D.995 nie należy włączać do D.9p.

(3) Podział na podsektory otrzymujące jest dobrowolny.

(4) W przypadku istotnych płatności dokonywanych między podsektorami dla pozycji innych niż D.4, D.7 lub D.9 oraz podpozycji, proszę określić te płatności w przypisie.

(5) Ulga podatkowa to kwota wolna od podatku, która jest bezpośrednio odejmowana od zobowiązań podatkowych należnych ze strony gospodarstwa domowego lub przedsiębiorstwa, które jest beneficjentem ulgi. Ulgi podatkowe do zapłacenia to ulgi podatkowe, w przypadku których kwota przekraczająca kwotę zobowiązania podatkowego (należnego) jest wypłacana beneficjentowi ulgi. Całą kwotę ulgi podatkowej do zapłacenia należy rejestrować jako wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych („Ulgi podatkowe do zapłacenia ogółem”), zaznaczając kwotę „składnika transferu”, czyli kwotę ulg podatkowych do zapłacenia, która przekracza zobowiązania podatnika i jest wypłacana temu podatnikowi.

(6) Dane do przekazania dla podsektorów – dobrowolnie.

(7) Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane dla lat od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

Tablica 3 — Tablice według gałęzi

Kod	Wykaz zmiennych	Podział (1) (3)	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu (2)
Produkcja globalna				
P.1	1. Produkcja globalna w cenach bazowych według gałęzi	A*21/A*64	x	
P.2	2. Zużycie pośrednie w cenach nabycia według gałęzi	A*21/A*64	x	
B.1g	3. Wartość dodana brutto w cenach bazowych według gałęzi	A*21/A*64	x	x
P.51c	4. Amortyzacja środków trwałych według gałęzi	A*21/ A*64	x	x
B.2n+B.3n	5. Nadwyżka operacyjna netto oraz dochód mieszany netto	A*21/ A*64	x	
D.29–D.39	6. Pozostałe podatki związane z produkcją pomniejszone o pozostałe dotacje związane z produkcją	A*21/ A*64	x	

Kod	Wykaz zmiennych	Podział ⁽¹⁾ ⁽³⁾	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu ⁽²⁾
Akumulacja				
P.5	7. Akumulacja brutto		x	x
P.51g	a) Nakłady brutto na środki trwałe według gałęzi	$A*10 (A*21^{(3)})/A*10 (A*64^{(3)})$	x	x
	Podział według aktywów trwałych AN_F6	$A*10 (A*21^{(3)})/ A*10 (A*64^{(3)})$	x	x
P.52	b) Przyrost rzeczowych środków obrotowych według gałęzi	$A*10 (A*21^{(3)})/ A*10 (A*64^{(3)})$	x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości		x	x ⁽⁶⁾
Pracujący i koszty związane z zatrudnieniem				
EMP	8. Pracujący według gałęzi (w tysiącach osób, tysiącach godzin przepracowanych ⁽⁴⁾ i tysiącach miejsc pracy ⁽⁵⁾)	$A*21/ A*64$		
ESE	a) osoby pracujące na własny rachunek według gałęzi (w tysiącach osób, tysiącach godzin przepracowanych ⁽⁴⁾ i tysiącach miejsc pracy ⁽⁵⁾)	$A*21/ A*64$		
	b) pracownicy najemni według gałęzi (w tysiącach osób, tysiącach godzin przepracowanych ⁽⁴⁾ i tysiącach miejsc pracy ⁽⁵⁾)	$A*21/ A*64$		
D.1	9. Koszty związane z zatrudnieniem, według gałęzi	$A*21/ A*64$	x	
D.11	a) Wynagrodzenia według gałęzi	$A*21/ A*64$	x	

AN_F6: Podział środków trwałych:

AN.111 Budynki mieszkalne

AN.112 Pozostałe budynki i budowle

AN.113+AN.114 Maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia

— AN.1131 Środki transportu

— AN.1132 Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny (*), (**)

— AN.1139+AN.114 Pozostałe maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia (*), (**)

AN.115 Kultywowane zasoby biologiczne

AN.117 Produkty własności intelektualnej (**)

(*) Dobrowolnie

(**) Wyłącznie gospodarka ogółem

⁽¹⁾ Podział według gałęzi zgodnie z klasyfikacją NACE. Pierwszy wspomniany poziom podziału dotyczy danych przekazywanych w czasie t+9 miesięcy. Drugi wspomniany poziom podziału dotyczy danych przekazywanych w czasie t+21 miesięcy. Jeśli nie wskazano podziału, chodzi o gospodarkę ogółem.

⁽²⁾ Nie należy przekazywać danych w cenach roku poprzedniego dla roku odniesienia 1995.

⁽³⁾ W przypadku podziału na poziomie A*64 transmisja danych z pozycji „czynsze umowne właścicieli mieszkań” (pozycja 44 – „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości”), jest obowiązkowa tylko dla zmiennych P.1, P.2, B.1g.

⁽⁴⁾ Przekazywanie danych dla godzin przepracowanych na poziomie NACE A*64 jest dobrowolne.

⁽⁵⁾ Dobrowolnie.

⁽⁶⁾ Wyłącznie w cenach roku poprzedniego.

Tablica 5 — Spożycie gospodarstw domowych

Kod	Wykaz zmiennych	Podział	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i nawiązania łańcuchowe wolumenu (²)
P.3	1. Spożycie według celu (gospodarstwa domowe)	Grupy COICOP (¹)	x	x
P.3	2. Spożycie w gospodarstwach domowych rezydentów i nierezydentów na terytorium ekonomicznym		x	x
P.33	3. Spożycie w gospodarstwach domowych rezydentów za granicą		x	x
P.34	4. Spożycie w gospodarstwach domowych nierezydentów na terytorium ekonomicznym		x	x
P.3	5. Spożycie w gospodarstwach domowych rezydentów na terytorium ekonomicznym oraz za granicą		x	x

(¹) Grupy COICOP 12.2 „Prostytucja” i 12.7 „Inne usługi nie sklasyfikowane gdzie indziej” mają być przekazywane jako agregat.

(²) Nie należy przekazywać danych w cenach roku poprzedniego dla roku odniesienia 1995.

Tablica 6 — Rachunki finansowe według sektorów

(Transakcje, rachunki pozostałych zmian wolumenu i rachunki przeszacowań – skonsolidowane i nieskonsolidowane – oraz informacje o kontrpartnerach (*))

	ESA	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami (¹)	Institucje finansowe wraz z podsektorami (²)	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami (³)	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (⁴)	Zagranica wraz z podsektorami (⁵)
Transakcje/zmiany wolumenu (**)/przeszacowania instrumentów finansowych (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Aktywa finansowe	F.A	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.1	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne	F.11	x	x	x	x	x	x
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.12	x	x	x	x	x	x
Gotówka i depozyty	F.2	x	x	x	x	x	x
Gotówka	F.21	x	x	x	x	x	x
Depozyty bieżące rozliczeniowe	F.22	x	x	x	x	x	x
Pozostałe depozyty	F.29	x	x	x	x	x	x
Dłużne papiery wartościowe	F.3	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	F.31	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	F.32	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Institucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Transakcje/zmiany wolumenu ^(**)/przeszacowania instrumentów finansowych ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Kredyty i pożyczki	F.4	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	F.41	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	F.42	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.5	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe	F.51	x	x	x	x	x	x
Akcje notowane	F.511	x	x	x	x	x	x
Akcje nienotowane	F.512	x	x	x	x	x	x
Pozostałe udziały kapitałowe	F.519	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.52	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	F.6	x	x	x	x	x	x
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	F.61	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	F.62	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe, należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	F.66	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	F.7	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Instytucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Transakcje/zmiany wolumenu ^(**)/przeszacowania instrumentów finansowych ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Instrumenty pochodne ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Opcje na akcje dla pracowników ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do otrzymania	F.8	x	x	x	x	x	x
Kredyty handlowe i zaliczki	F.81	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do otrzymania, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	F.89	x	x	x	x	x	x
Zobowiązania	F.L	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.1	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne	F.11	x	x	x	x	x	x
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	F.12	x	x	x	x	x	x
Gotówka i depozyty	F.2	x	x	x	x	x	x
Gotówka	F.21	x	x	x	x	x	x
Depozyty bieżące rozliczeniowe	F.22	x	x	x	x	x	x
Pozostałe depozyty	F.29	x	x	x	x	x	x
Dłużne papiery wartościowe	F.3	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	F.31	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	F.32	x	x	x	x	x	x
Kredyty i pożyczki	F.4	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	F.41	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	F.42	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.5	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe	F.51	x	x	x	x	x	x
Akcje notowane	F.511	x	x	x	x	x	x
Akcje nienotowane	F.512	x	x	x	x	x	x
Pozostałe udziały kapitałowe	F.519	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	F.52	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Institucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Transakcje/zmiany wolumenu ^(**)/przeszacowania instrumentów finansowych ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	F.6	x	x	x	x	x	x
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	F.61	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	F.62	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe, należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	F.66	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	F.7	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Opcje na akcje dla pracowników ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do zapłacenia	F.8	x	x	x	x	x	x
Kredyty handlowe i zaliczki	F.81	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do zapłacenia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	F.89	x	x	x	x	x	x
Nabycie netto aktywów finansowych ⁽⁷⁾	F.A	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Instytucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Transakcje/zmiany wolumenu ^(**) /przeszacowania instrumentów finansowych ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Zaciągnięte zobowiązania netto ⁽⁷⁾	F.L.	x	x	x	x	x	x
Transakcje finansowe netto ⁽⁷⁾		x	x	x	x	x	x

(*) Przekazywanie nieskonsolidowanych informacji o kontrpartnerach jest dobrowolne i ograniczone do następujących sektorów kontrpartnerskich:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe
- S.12 Instytucje finansowe
- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.14 + S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- S.2 Zagranica

(**) Przekazywanie nieskonsolidowanych rachunków pozostałych zmian wolumenu i rachunków przeszacowań jest obowiązkowe za lata od roku odniesienia 2012, z podziałem ograniczonym do następujących sektorów i instrumentów:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe
- S.12 Instytucje finansowe
- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.14 + S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- S.2 Zagranica
- F.1 Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)
- F.2 Gotówka i depozyty
- F.3 Dłużne papiery wartościowe
- F.4 Kredyty i pożyczki
- F.5 Udziały kapitałowe i udziały/ jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
- F.6 Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji
- F.7 Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników
- F.8 Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia

Przekazywanie skonsolidowanych rachunków pozostałych zmian wolumenu i rachunków przeszacowań jest dobrowolne.

(1) Przedsiębiorstwa niefinansowe:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe – ogółem
- S.11001 Wszystkie publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe (dobrowolnie)

(2) Instytucje finansowe:

- S.12 Instytucje finansowe – ogółem
- S.121+S.122+S.123 Monetarne instytucje finansowe
- S.121 Bank centralny
- S.122+S.123 Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego, oraz fundusze rynku pieniężnego (podział – dobrowolnie)
- S.124 Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego
- S.125+S.126+S.127 Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych – pomocnicze instytucje finansowe, instytucje finansowe typu *captive* i udzielające pożyczek (podział – dobrowolnie)
- S.128+S.129 Instytucje ubezpieczeniowe oraz fundusze emerytalno-rentowe (podział – dobrowolnie)
- S.12001 Wszystkie publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe (podział – dobrowolnie)

(3) Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych – ogółem
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

(4) Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (podział dobrowolny za lata odniesienia przed rokiem 2012):

- S.14+S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych – ogółem
- S.14 Gospodarstwa domowe
- S.15 Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych

(5) Zagranica:

- S.2 Zagranica – ogółem (podział – dobrowolnie)
- S.21 Państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej
- S.21 Państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro
- S.22 Państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę, że:
  - lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);
  - nie należy przekazywać danych dobrowolnych za okresy odniesienia przed rokiem 1999.

(6) Przekazywane dobrowolnie.

(7) Tylko w przypadku „transakcji na instrumentach finansowych”, ale nieistotne w przypadku „zmian wolumenu”, „przeszacowań instrumentów finansowych” oraz informacji o sektorach kontrpartnerskich.

Tablica 7 — Bilanse aktywów finansowych i zobowiązań (Stany instrumentów finansowych – skonsolidowane i nieskonsolidowane – oraz informacje o kontrpartnerach (*))

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Instytucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Aktywa finansowe	AF.A	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne	AF.11	x	x	x	x	x	x
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	AF.12	x	x	x	x	x	x
Gotówka i depozyty	AF.2	x	x	x	x	x	x
Gotówka	AF.21	x	x	x	x	x	x
Depozyty bieżące rozliczeniowe	AF.22	x	x	x	x	x	x
Pozostałe depozyty	AF.29	x	x	x	x	x	x
Dłużne papiery wartościowe	AF.3	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	AF.31	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	AF.32	x	x	x	x	x	x
Kredyty i pożyczki	AF.4	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	AF.41	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	AF.42	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	AF.5	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe	AF.51	x	x	x	x	x	x
Akcje notowane	AF.511	x	x	x	x	x	x
Akcje nienotowane	AF.512	x	x	x	x	x	x
Pozostałe udziały kapitałowe	AF.519	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	AF.52	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	AF.6	x	x	x	x	x	x
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	AF.61	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	AF.62	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębior- stwa niefinansowe wraz z podsektora- mi ⁽¹⁾	Instytucje finansowe wraz z podsektora- mi ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządo- wych wraz z podsektora- mi ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektora- mi ⁽⁵⁾
Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Uprawnienia emerytalno- rentowe, należności funduszy emerytalno- rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno- rentowe	AF.63+ AF.64+ AF.65	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno- rentowe ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarzą- dzających ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno- rentowe ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	AF.66	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracow- ników	AF.7	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Opcje na akcje dla pracowników ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do otrzymania	AF.8	x	x	x	x	x	x
Kredyty handlowe i zaliczki	AF.81	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do otrzy- mania, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	AF.89	x	x	x	x	x	x
Zobowiązania	AF.L	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Złoto monetarne	AF.11	x	x	x	x	x	x
Specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	AF.12	x	x	x	x	x	x
Gotówka i depozyty	AF.2	x	x	x	x	x	x
Gotówka	AF.21	x	x	x	x	x	x
Depozyty bieżące rozlicze- niowe	AF.22	x	x	x	x	x	x
Pozostałe depozyty	AF.29	x	x	x	x	x	x
Dłużne papiery wartościowe	AF.3	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	AF.31	x	x	x	x	x	x

		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Instytucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Długoterminowe	AF.32	x	x	x	x	x	x
Kredyty i pożyczki	AF.4	x	x	x	x	x	x
Krótkoterminowe	AF.41	x	x	x	x	x	x
Długoterminowe	AF.42	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe i udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	AF.5	x	x	x	x	x	x
Udziały kapitałowe	AF.51	x	x	x	x	x	x
Akcje notowane	AF.511	x	x	x	x	x	x
Akcje nienotowane	AF.512	x	x	x	x	x	x
Pozostałe udziały kapitałowe	AF.519	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	AF.52	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych niebędących funduszami rynku pieniężnego ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	AF.6	x	x	x	x	x	x
Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	AF.61	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia z tytułu ubezpieczeń na życie i rent dożywotnich	AF.62	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe, należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	AF.63 + AF.64 + AF.65	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	AF.66	x	x	x	x	x	x
Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	AF.7	x	x	x	x	x	x

Kategorie aktywów finansowych i zobowiązań	ESA	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe wraz z podsektorami ⁽¹⁾	Institucje finansowe wraz z podsektorami ⁽²⁾	Sektor instytucji rządowych i samorządowych wraz z podsektorami ⁽³⁾	Gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych ⁽⁴⁾	Zagranica wraz z podsektorami ⁽⁵⁾
		S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Instrumenty pochodne ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Opcje na akcje dla pracowników ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do zapłaconia	AF.8	x	x	x	x	x	x
Kredyty handlowe i zaliczki	AF.81	x	x	x	x	x	x
Pozostałe kwoty do zapłaconia, z wyłączeniem kredytów handlowych i zaliczek	AF.89	x	x	x	x	x	x
Aktywa finansowe ⁽⁷⁾	AF.A	x	x	x	x	x	x
Zobowiązania ⁽⁷⁾	AF.L	x	x	x	x	x	x
Finansowa wartość netto ⁽⁷⁾	BF.90	x	x	x	x	x	x

(*) Przekazywanie nieskonsolidowanych informacji o kontrpartnernach jest dobrowolne i ograniczone do następujących sektorów kontrpartnerskich:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe
- S.12 Instytucje finansowe
- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.14 + S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- S.2 Zagranica

(¹) Przedsiębiorstwa niefinansowe:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe – ogółem
- S.11001 Wszystkie publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe (dobrowolnie)

(²) Instytucje finansowe:

- S.12 Instytucje finansowe – ogółem
- S.121+S.122+S.123 Monetarne instytucje finansowe
- S.121 Bank centralny
- S.122+S.123 Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego, oraz fundusze rynku pieniężnego (podział – dobrowolnie)
- S.124 Fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego
- S.125 + S.126+S.127 Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych, pomocnicze instytucje finansowe, instytucje finansowe typu *captive* i udzielające pożyczek (podział – dobrowolnie)
- S.128+S.129 Instytucje ubezpieczeniowe oraz fundusze emerytalno-rentowe (podział – dobrowolnie)
- S.12001 Wszystkie publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe (dobrowolnie)

(³) Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych – ogółem
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

(⁴) Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (podział dobrowolny za lata przed rokiem odniesienia 2012):

- S.14+S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych – ogółem
- S.14 Gospodarstwa domowe
- S.15 Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych

(⁵) Zagranica:

- S.2 Zagranica – ogółem (podział – dobrowolnie)
- S.21 Państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej
- S.21 Państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro
- S.22 Państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę, że:
  - lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);
  - nie należy przekazywać danych dobrowolnych za okresy przed rokiem odniesienia 1999.

(⁶) Przekazywane dobrowolnie.

(⁷) W przypadku niniejszej pozycji informacje o sektorach kontrpartnerskich są nieistotne.

Tablica 8 — Rachunki niefinansowe według sektorów – roczne

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
P.1	Produkcja globalna	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(P.11+P.12 +P.131)	Produkcja globalna rynkowa, produkcja globalna na własne cele finalne oraz płatności za pozostałą produkcję globalną nierynkową								x					
P.11	— Produkcja globalna rynkowa	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.12	— Produkcja globalna na własne cele finalne	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.13	— Produkcja globalna nierynkowa	x							x	x		x		
P.7	Import towarów i usług													
P.71	— Import towarów													
P.72	— Import usług													
P.72F	— Import usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM)													
(D.21 – D.31)	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	x											x	
Rozchody		2												
P.2	Zużycie pośrednie	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.6	— Eksport towarów i usług													
P.61	– Eksport towarów													
P.62	— Eksport usług													
P.62F	— — Eksport usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM)													
B.1g	Wartość dodana brutto/Produkt krajowy brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą													x
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.1n	Wartość dodana netto/Produkt krajowy netto	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
II.1.1 Rachunek tworzenia dochodów		Sektory												
Przychody		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
B.1g	Wartość dodana brutto/Produkt krajowy brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.3	Dotacje	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.31	— Dotacje do produktów	x											x	
D.39	– Pozostałe dotacje związane z produkcją	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
Rozchody														
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.11	— Wynagrodzenia	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.12	– Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.21	– Podatki od produktów	x											x	
D.29	— Pozostałe podatki związane z produkcją	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(B.2g+ B.3g)	Nadwyżka operacyjna brutto plus dochód mieszany brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek towarów i usług z zagranicą wymiany Przychody		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
B.2g	— Nadwyżka operacyjna brutto	x								x	x			
B.3g	— Dochód mieszany brutto	x								x	x			
II.1.2 Rachunek podziału dochodów pierwotnego		Przychody												
Sektory		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
(B.2g+B.3g)	Nadwyżka operacyjna brutto plus dochód mieszany brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.2g	— Nadwyżka operacyjna brutto	x								x	x			
B.3g	– Dochód mieszany brutto	x								x	x			
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	x								x	x			x
D.11	— Wynagrodzenia	x								x	x			x
D.12	– Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców	x								x	x			x
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	x						x						x
D.21	— Podatki od produktów	x						x						x
D.211	— — Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)	x						x						x
D.212	— — Podatki i cła związane z importem, poza VAT	x						x						x
D.214	— — Podatki od produktów, poza VAT i poza podatkami związanymi z importem	x						x						x
D.29	– Pozostałe podatki związane z produkcją	x						x						x
D.4	Dochody z tytułu własności	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Odsetki (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.421	— — Dywidendy	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.422	— — Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.43	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.43S2I	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz strefy euro (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich spoza strefy euro (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz UE (3)		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich spoza UE (3)		x	o		x	o							
D.44	— Inne dochody z inwestycji	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.441	— — Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Dochody z inwestycji do zapłaceniu z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Renty gruntowe	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	o	x	o		x	o		o	o	o	o		

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.41g	Odsetki ogółem przed alokacją FISIM (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Rozchody														
D.3	Dotacje	x							x					x
D.31	– Dotacje do produktów	x							x					x
D.39	– Pozostałe dotacje związane z produkcją	x							x					x
D.4	Dochody z tytułu własności	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Odsetki (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych	x	x	o		x	o							x
D.421	— — Dywidendy	o	o	o		o	o							o
D.422	— — Dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo	o	o	o		o	o							o
D.43	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	x	x	o		x	o			x	x	x		x
D.43S21	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz strefy euro (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich spoza strefy euro (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz UE (3)		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich spoza UE (3)		x	o		x	o							
D.44	— Inne dochody z inwestycji	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.441	— — Dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Renty gruntowe	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto / Dochód narodowy brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.41g	Odsetki ogółem przed alokacją FISIM (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
II.2. Rachunek podziału wtórnego dochodów		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
Przychody														
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto / Dochód narodowy brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	x							x					x
D.51	— Podatki dochodowe	x							x					x
D.59	— Pozostałe podatki bieżące	x							x					x
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Składki netto na ubezpieczenia społeczne	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.611	— — Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.612	— — Przepisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.613	— — Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (3)	X	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.614	— — Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61SC	— — Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.62	— Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	x								x	x			x
D.63	— Transfery socjalne w naturze	x								x	x			
D.631	— Transfery socjalne w naturze — produkcja nierynkowa	o								o	o			
D.632	— Transfery socjalne w naturze — nabyta produkcja rynkowa	o								o	o			
D.7	Pozostałe transfery bieżące	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x				x	o		x					x
D.72	— Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.74	— Bieżąca współpraca międzynarodowa	x							x					x
D. 74A	— — W tym: do zapłacen na rzecz instytucji europejskich / do otrzymania przez instytucje europejskie (np. Europejski Fundusz Rozwoju)													x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.75	— Różne transfery bieżące (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB													x
Rozchody														
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.51	— Podatki dochodowe	x	x	o		x	o		x	x	x			x
D.59	— Pozostałe podatki bieżące	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Składki netto na ubezpieczenia społeczne	x								x	x			x
D.611	— — Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (3)	x								x	x			x
D.612	— — Przepisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców (3)	x								x	x			x
D.613	— — Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (3)	x								x	x			x
D.614	— — Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe (3)	x								x	x			x
D.61SC	— — Opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych (3)	x								x	x			x
D.62	— Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.63	— Transfery socjalne w naturze	x							x	x		x		
D.631	— Transfery socjalne w naturze — produkcja nierynkowa	o							x	o		o		
D.632	— Transfery socjalne w naturze — nabyta produkcja rynkowa	o							x	o		o		

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
D.7	Pozostałe transfery bieżące	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.72	— Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x				x	o		x					x
D.74	— Bieżąca współpraca międzynarodowa	x							x					x
D.74A	— — W tym: do zapłacenia na rzecz instytucji europejskich / do otrzymania przez instytucje europejskie (np. Europejski Fundusz Rozwoju)	x							x					
D.75	— Różne transfery bieżące (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB	x							x					
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto	x							x	x	x	x		
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
II.4.1 Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji		Przychody												
Sektory		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	x								x	x			x
Rozchody														
P.3	Spżycie	x							x	x	x	x		

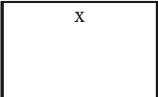

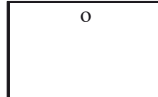
Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Rachunek produkcji/rachunek towarów i usług z zagranicą wymiany		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
Przychody														
P.31	— Spożycie indywidualne	x							x	x	x	x		
P.32	— Spożycie ogólnospołeczne	x							x					
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
B.8g	Oszczędności brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą													x
III.1.1. Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych														
Zmiany zobowiązań i wartości netto														
B.8g	Oszczędności brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą													x
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91r	— Podatki od kapitału, do otrzymania	x							x					x
D.92r	— Dotacje na inwestycje, do otrzymania (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.99r	— Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Zmiany w aktywach														
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91p	— Podatki od kapitału, do zapłacenia	x	x	o		x	o			x	x	x		x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
I Rachunek produkcji/rachunek towarów i usług z zagranicą wymiany Przychody		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica	
D.92p	— Dotacje na inwestycje, do zapłacen ⁽²⁾	x							x						x
D.99p	— Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacen ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.10.1	Zmiana wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
III.1.2 Rachunek nabycia aktywów niefinansowych		Zmiany zobowiązań i wartości netto													
Sektory		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
B.10.1	Zmiana wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
Zmiany aktywów															
P.5g	Akumulacja brutto	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.51g	— Nakłady brutto na środki trwałe	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.52	— Przyrost rzeczowych środków obrotowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.53	— Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x

Transakcje i pozycje bilansujące		Sektory													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą		Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne		Instytucje finansowe	Instytucje finansowe publiczne		Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica	
DB.9	Rozbieżność w stosunku do wierzytelności netto/zadłużenia netto w rachunkach finansowych	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
Informacje dodatkowe															
EMP	Pracujący (liczba osób i liczba godzin pracowanych)	o	o	o		o	o		x	o	o	o			
OTE	Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem								x						
OTR	Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem								x						

 = pola nieistotne

 = wymagane

 = dobrowolne

⁽¹⁾ Dane dla S.14 i S.15 dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

⁽²⁾ Dane z podsektora należy na ogół konsolidować w ramach poszczególnych podsektorów, ale nie pomiędzy różnymi podsektorami. W przypadku tej transakcji jednak należy również dokonać konsolidacji pomiędzy podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych (S.13): tzn. instytucji rządowych na szczeblu centralnym, instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym, instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym oraz funduszy zabezpieczenia społecznego.

⁽³⁾ Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

⁽⁴⁾ Dane do przekazania tylko przez państwa członkowskie, których walutą jest euro.

Tablica 801 — Rachunki niefinansowe według sektorów – kwartalne

Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą							
	Przychody	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor: instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
P.1 (P.11+P12+P131)	Produkcja globalna W tym: Produkcja globalna rynkowa, produkcja globalna na własne cele finalne oraz płatności za pozostałą produkcję globalną nierynkową	o	o	o	o	o		
P.7	Import towarów i usług				x			x
P.71	— Import towarów							x
P.72	— Import usług							x
P.72F	— Import usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM)							o
D.21 — D.31	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	x					x	
Rozchody								
P.2	Zużycie pośrednie	o	o	o	o	o		
P.6	Eksport towarów i usług							x
P.61	— Eksport towarów							x
P.62	— Eksport usług							x
P.62F	— Eksport usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM)							o
B.1g	Wartość dodana brutto/Produkt krajowy brutto	x	x	x	x	x	x	
B.11	Saldo wymiany towarów i usług z zagranicą							x
P51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	x	x	x		
B.1n	Wartość dodana netto / Produkt krajowy netto	x	x	x	x	x		
	II.1.1 Rachunek tworzenia dochodów							
	Przychody	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.1g	Wartość dodana brutto / Produkt krajowy brutto	x	x	x	x	x	x	
D.3	Dotacje	x	x	x	x	x	x	
D.31	— Dotacje do produktów	x					x	
D.39	— Pozostałe dotacje związane z produkcją	x	x	x	x	x		
Rozchody								
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	x	x	x	x	x		x
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	x	x	x	x	x	x	
D.21	— Podatki od produktów	x					x	
D.29	— Pozostałe podatki związane z produkcją	x	x	x	x	x		
B.2g+B.3g	Nadwyżka operacyjna brutto plus dochód mieszany brutto	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Dochód mieszany brutto	x				x		

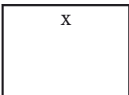
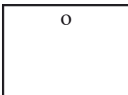
Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
	Przychody							
	III.2. Rachunek podziału pierwotnego dochodów	Przychody						
	Sektory	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.2g+B.3g	Nadwyżka operacyjna brutto plus dochód mieszany brutto	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Dochód mieszany brutto	x				x		
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	x				x		x
D.2	Podatki związane z produkcją i importem	x			x			x
D.21	— Podatki od produktów	x			x			x
D.211	— Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)				x			
D.29	— Pozostałe podatki związane z produkcją	x			x			x
D.4	Dochody z tytułu własności	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Odsetki ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.4-5)	— Pozostałe dochody z tytułu własności, gdzie indziej niesklasyfikowane	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43S2I	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz strefy euro		o	o				
D.43S2X	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich poza strefą euro		o	o				
D.43S21	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz UE		o	o				
D.43S22	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich poza UE		o	o				
D.44	— Inne dochody z inwestycji	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.45	— Renty gruntowe	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.4g	Dochód przedsiębiorcy brutto	o	x	x	o	o		
D.41g	Odsetki ogółem przed alokacją FISIM ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	Rozchody							
D.3	Dotacje	x			x		x	x
D.31	— Dotacje do produktów	x			x		x	x
D.39	— Pozostałe dotacje związane z produkcją	x			x			x

Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą							
	Przychody	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
D.4	Dochody z tytułu własności	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Odsetki ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.4-5)	— Pozostałe dochody z tytułu własności, gdzie indziej niesklasyfikowane	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43S2I	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz strefy euro		o	o				
D.43S2X	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich poza strefą euro		o	o				
D.43S21	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich wewnątrz UE		o	o				
D.43S22	— Reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich poza UE		o	o				
D.44	— Inne dochody z inwestycji	x ⁽¹⁾	x	x	x			x
D.45	— Renty gruntowe	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto / Dochód narodowy brutto	x	x	x	x	x		
D.41g	Odsetki ogółem przed alokacją FISIM ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	II.2. Rachunek podziału wtórnego dochodów	Przychody						
	Sektory	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.5g	Saldo dochodów pierwotnych brutto / Dochód narodowy brutto	x	x	x	x	x		
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	x			x			x
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Składki netto na ubezpieczenia społeczne	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.62	— Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	x ⁽¹⁾				x		x
D.63	— Transfery socjalne w naturze	x ⁽¹⁾				x		
D.7	Pozostałe transfery bieżące	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x ⁽¹⁾		x	x			x
D.72	— Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.74+D.75+D.76)	— Pozostałe transfery bieżące, gdzie indziej niesklasyfikowane	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x

Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą							
	Przychody	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
D.74	— Bieżąca współpraca międzynarodowa	o			o			o
D.74A	— W tym: do zapłacenia na rzecz instytucji europejskich / do otrzymania przez instytucje europejskie (np. Europejski Fundusz Rozwoju)							x
D.75	— Różne transfery bieżące ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB							o
	Rozchody							
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.6	Składki na ubezpieczenia społeczne i świadczenia społeczne	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Składki netto na ubezpieczenia społeczne	x ⁽¹⁾				x		x
D.62	— Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.63	— Transfery socjalne w naturze	x ⁽¹⁾			x	x		
D.631	— Transfery socjalne w naturze – produkcja nierynkowa	x			x			
D.632	— Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	x			x			
D.7	Pozostałe transfery bieżące	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.72	— Odszkodowania i świadczenia z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	x ⁽¹⁾		x	x			x
(D.74+D.75+D.76)	— Pozostałe transfery bieżące, gdzie indziej niesklasyfikowane	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.74	— Bieżąca współpraca międzynarodowa	o			o			o
D.74A	— W tym: do zapłacenia na rzecz instytucji europejskich / do otrzymania przez instytucje europejskie (np. Europejski Fundusz Rozwoju)	x			x			
D.75	— Różne transfery bieżące ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Zasoby własne UE z tytułu VAT i DNB	o			o			
B.7g	Skorygowany dochód do dyspozycji brutto				x	x		
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	x	x	x	x	x		

Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą							
	Przychody	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
	II.4.1 Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji	Przychody						
	Sektory	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.6g	Dochód do dyspozycji brutto	x	x	x	x	x		
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	x				x		x
	Rozchody							
P.3	Spożycie	x			x	x		
P.31	— Spożycie indywidualne	x			x	x		
P.32	— Spożycie ogólnospołeczne	x			x			
D.8	Korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	x	x	x	x	x		x
B.8g	Oszczędności brutto	x	x	x	x	x		
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą							x
	III.1.1. Rachunek zmiany wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych							
	Zmiany zobowiązań i wartości netto							
B.8g	Oszczędności brutto	x	x	x	x	x		
B.12	Saldo obrotów bieżących z zagranicą							x
D.9r	Transfery kapitałowe, do otrzymania.	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91r	— Podatki od kapitału, do otrzymania	x			x			x
D.92r+D.99r	— Dotacje na inwestycje oraz pozostałe transfery kapitałowe ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92r	— Dotacje na inwestycje, do otrzymania ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.99r	— Pozostałe transfery kapitałowe, do otrzymania ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
	Zmiany aktywów							
D.9p	Transfery kapitałowe, do zapłacenia	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91p	— Podatki od kapitału, do zapłacenia	x ⁽¹⁾	x	x		x		x
D.92p+D.99p	— Dotacje na inwestycje oraz pozostałe transfery kapitałowe ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92p	— Dotacje na inwestycje, do zapłacenia ⁽²⁾	o			o			o
D.99p	— Pozostałe transfery kapitałowe, do zapłacenia ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	x	x	x		

Kod	Transakcje i pozycje bilansujące	Sektory						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Rachunek produkcji/rachunek wymiany towarów i usług z zagranicą							
	Przychody	Gospodarka ogółem	Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Niezaliczone do żadnego sektora	Zagranica
B.101	Zmiana wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	x	x	x	x	x		x
	III.1.2 Rachunek nabycia aktywów niefinansowych	Sektory						
	Zmiany zobowiązań i wartości netto	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.101	Zmiana wartości netto z tytułu oszczędności i transferów kapitałowych	x	x	x	x	x		x
	Zmiany aktywów							
P.5g	Akumulacja brutto	x	x	x	x	x		
P.51g	— Nakłady brutto na środki trwałe	x	x	x	x	x		
P.51c	Amortyzacja środków trwałych	x	x	x	x	x		
P.52+P.53	— Przyrost rzeczowych środków obrotowych oraz nabycie netto aktywów o wyjątkowej wartości	x	x	x	x	x		
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów nieprodukowanych	x	x	x	x	x		x
B.9	Wierzytelności netto (+) / zadłużenie netto (-)	x	x	x	x	x		x
DB.9	Rozbieżność w stosunku do wierzytelności netto/zadłużenia netto w rachunkach finansowych	o	o	o	o	o		o
	Informacje dodatkowe							
EMP	Pracujący (liczba osób i liczba godzin przepracowanych)	o	o	o	o	o		o
OTE	Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem				x			
OTR	Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem				x			
AN.111	Budynki mieszkalne					o		
AN.211	Grunty					o		
	 = pola nieistotne		 = wymagane		 = dobrowolne			

(1) Dobrowolne dla państw, których PKB w cenach bieżących stanowi mniej niż 1 % PKB dla całej Unii. Próg ten jest liczony z wykorzystaniem średniej ruchomej na podstawie danych dostępnych z trzech ostatnich lat.

(2) Dane z podsektora należy na ogół konsolidować w ramach poszczególnych podsektorów, ale nie pomiędzy różnymi podsektorami. W przypadku tej transakcji należy jednak również dokonać konsolidacji pomiędzy podsektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych (S.13): tzn. instytucji rządowych na szczeblu centralnym, instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym, instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym oraz funduszy zabezpieczenia społecznego.

WYRÓWNANIA SEZONOWE

— Wyrównania sezonowe (w tym wyrównania kalendarzowe w stosownych przypadkach) od roku odniesienia 2014 są obowiązkowe dla:

Rozchodów: S.2/P.6, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Przychodów: S.2/P.7, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Pozycji bilansujących: S.1/B.1g, S.1/B.2g+B.3g, S.1/B.5g, S.1/B.6g, S.1/B.8g, S.1/B.9

Termin przekazywania wyników: trzy dni robocze po terminie dla danych niewyrównanych sezonowo.

— Wyrównania sezonowe (w tym wyrównania kalendarzowe w stosownych przypadkach) od roku odniesienia 2017 są obowiązkowe dla:

Rozchodów: S.11/D.1^(a), S.11/P.51g^(a), S.13/P.3, S.13/P.51g, S.13/OTE, S.14+S.15/D.4^(a), S.14+S.15/D.5^(a), S.14+S.15/D.61^(a), S.14+S.15/D.7^(a), S.14+S.15/D.8^(a), S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g^(a)

Przychodów: S.13/OTR, S.14+S.15/D.1^(a), S.14+S.15/D.4^(a), S.14+S.15/D.62^(a), S.14+S.15/D.7^(a), S.14+S.15/D.8^(a)

Pozycji bilansujących: S.11/B.1g^(a), S.11/B.2g+B.3g^(a), S.13/B.9, S.14+S.15/B.2g+B.3g^(a), S.14+S.15/B.6g^(a), S.14+S.15/B.8g^(a)

Termin przekazywania wyników: trzy dni robocze po terminie dla danych niewyrównanych sezonowo.

— Wyrównania sezonowe (w tym wyrównania kalendarzowe w stosownych przypadkach) są dobrowolne dla:

Rozchodów: S.11/(P.52+P.53), S.11/D.5, S.14+S.15/D.62, S.14+S.15/D.63, S.2/P.61, S.2/P.62

Przychodów: S.14+S.15/D.61, S.14+S.15/D.63, S.2/P.71, S.2/P.72

Pozycji bilansujących: S.11/B.4g, S.11/B.9, S.14+S.15/B.3g, S.14+S.15/B.9

Termin przekazywania wyników: trzy dni robocze po terminie dla danych niewyrównanych sezonowo.

^(a) Dobrowolne dla państw, których PKB w cenach bieżących stanowi mniej niż 1 % PKB dla całej Unii. Próg ten jest liczony z wykorzystaniem średniej ruchomej na podstawie danych dostępnych z trzech ostatnich lat.

DANE W CENACH STAŁYCH

Dane w nawiązaniach łańcuchowych wolumenu wyrównane sezonowo (w tym po wyrównaniach kalendarzowych w stosownych przypadkach) są dobrowolne dla:

S.11/B1g, S.11/P.51g, S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g.

Termin przekazywania wyników: trzy dni robocze po terminie dla danych niewyrównanych sezonowo.

ŹRÓDŁA I METODY

Państwa członkowskie powiadamiają Komisję o poważnych zmianach metodologicznych lub innych zmianach, które mogą mieć wpływ na przekazywane dane, nie później niż w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie takiej zmiany.

Tablica 9 — Szczegółowe wpływy z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne według rodzaju podatku lub składki na ubezpieczenia społeczne oraz podsektora otrzymującego, w tym wykaz podatków i składek na ubezpieczenia społeczne według klasyfikacji narodowej (*)

Kod (**)	Transakcja
D.2	Podatki związane z produkcją i importem
D.21	Podatki od produktów
D.211	Podatki typu podatku od towarów i usług (VAT)
D.212	Podatki i cła związane z importem (poza VAT)
D.2121	Cła importowe
D.2122	Podatki związane z importem (poza VAT i poza cłami importowymi)
D.2122a	Podatki od importowanych produktów rolnych
D.2122b	Pieniężne kwoty wyrównawcze od importu

Kod (**)	Transakcja
D.2122c	Podatki akcyzowe
D.2122d	Podatki od sprzedaży
D.2122e	Podatki od określonych usług
D.2122f	Zyski z monopoli zajmujących się importem
D.214	Podatki od produktów (poza VAT i poza podatkami związanymi z importem)
D.214a	Podatki akcyzowe i podatki konsumpcyjne
D.214b	Oplaty stemplowe
D.214c	Podatki od transakcji finansowych i kapitałowych
D.214d	Podatki od rejestracji samochodów
D.214e	Podatki od widowisk
D.214f	Podatki od loterii, gier hazardowych i zakładów
D.214g	Podatki od składek ubezpieczeniowych
D.214h	Pozostałe podatki od określonych usług
D.214i	Podatki od sprzedaży lub podatki obrotowe
D.214j	Zyski z monopoli fiskalnych
D.214k	Cła eksportowe i pieniężne kwoty wyrównawcze od eksportu
D.214l	Pozostałe podatki od produktów, gdzie indziej niesklasyfikowane
D.29	Pozostałe podatki związane z produkcją
D.29a	Podatki od gruntów, budynków lub innych budowli
D.29b	Podatki związane z wykorzystaniem środków trwałych
D.29c	Podatki ogółem od funduszu płac i wynagrodzeń
D.29d	Podatki od transakcji międzynarodowych
D.29e	Oplaty za wydane zezwolenia, w formie licencji na prowadzenie określonej działalności
D.29f	Podatki od zanieczyszczenia środowiska
D.29g	Podatek wyrównawczy VAT (zryczałtowany system stawek)
D.29h	Pozostałe podatki związane z produkcją, gdzie indziej niesklasyfikowane
D.5	Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.
D.51	Podatki dochodowe
D.51a+D.51c1	Podatki od dochodów indywidualnych lub od dochodów gospodarstw domowych, w tym podatki od zysków z tytułu posiadania
D.51a	Podatki od dochodów indywidualnych lub od dochodów gospodarstw domowych, z wyłączeniem podatków od zysków z tytułu posiadania ⁽¹⁾
D.51c1	Podatki od zysków z tytułu posiadania, indywidualnych lub gospodarstw domowych ⁽¹⁾

Kod (**)	Transakcja
D.51b+D51c2	Podatki od dochodów lub zysków przedsiębiorstw, w tym od zysków z tytułu posiadania
D.51b	Podatki od dochodów lub zysków przedsiębiorstw, z wyłączeniem podatków od zysków z tytułu posiadania ⁽¹⁾
D.51c2	Podatki od zysków przedsiębiorstw z tytułu posiadania ⁽¹⁾
D.51c3	Pozostałe podatki od zysków z tytułu posiadania ⁽¹⁾
D.51c	Podatki od zysków z tytułu posiadania
D.51d	Podatki od wygranych w grach loteryjnych lub hazardowych
D.51e	Pozostałe podatki dochodowe, gdzie indziej niesklasyfikowane
D.59	Pozostałe podatki bieżące
D.59a	Podatki bieżące od kapitału
D.59b	Podatek pogłówny
D.59c	Podatki od wydatków
D.59d	Oplaty gospodarstw domowych za zezwolenia
D.59e	Podatki od transakcji międzynarodowych
D.59f	Pozostałe podatki bieżące, gdzie indziej niesklasyfikowane
D.91	Podatki od kapitału
D.91a	Podatki od transferów kapitałowych
D.91b	Podatki kapitałowe
D.91c	Pozostałe podatki od kapitału, gdzie indziej niesklasyfikowane
ODA	Wpływy podatkowe ogółem
D.61	Składki netto na ubezpieczenia społeczne
D.611	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.611C	Obowiązkowe faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.611V	Dobrowolne faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.61SC	Oplaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych ⁽³⁾
D.6111	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców ⁽¹⁾
D.6112	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców ⁽¹⁾
D.6121	Przypisane umownie składki emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców ⁽¹⁾
D.6122	Przypisane umownie składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez pracodawców ⁽¹⁾
D.6131	Faktyczne składki emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe ⁽¹⁾
D.6132	Faktyczne składki inne niż emerytalno-rentowe płacone przez gospodarstwa domowe ⁽¹⁾
D.6141	Uzupełnienia do składek emerytalno-rentowych płaconych przez gospodarstwa domowe ⁽¹⁾

Kod (**)	Transakcja
D.6142	Uzupełnienia do składek innych niż emerytalno-rentowe płaconych przez gospodarstwa domowe ⁽¹⁾
D.612	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców
D.613	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
D.613c	Obowiązkowe faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
D.613ce	Obowiązkowe faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracowników
D.613cs	Obowiązkowe faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez osoby pracujące na własny rachunek ⁽¹⁾
D.613cn	Obowiązkowe faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez osoby niezatrudnione ⁽¹⁾
D.613v	Dobrowolne faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe
D.614	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe ⁽²⁾
D.995	Transfery kapitałowe z sektora instytucji rządowych i samorządowych do odpowiednich sektorów, stanowiące podatki i składki na ubezpieczenia społeczne, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995a	Podatki od produktów, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995b	Pozostałe podatki związane z produkcją, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995c	Podatki od dochodów, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995d	Pozostałe podatki, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995e	Składki faktyczne na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995f	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995fe	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracowników, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
D.995fs	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽¹⁾
D.995fn	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez osoby niezatrudnione, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽¹⁾
D.995g	Pozostałe podatki od kapitału, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane ⁽²⁾
ODB	Wpływy ogółem z podatków i składek na ubezpieczenia społeczne, po odjęciu kwot, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane
ODC	Wpływy ogółem z podatków i składek netto na ubezpieczenia społeczne (w tym przypisanych umownie składek na ubezpieczenia społeczne), po odjęciu kwot, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane
ODD	Obciążenie podatkowe = wpływy ogółem z podatków i obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne, po odjęciu kwot, które zostały naliczone, lecz prawdopodobnie nie zostaną pobrane

(*) Sektor i podsektory:

S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych. Podział na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

S.212 Instytucje i organy Unii Europejskiej

(**) Ponadto w tablicy 9 przekazane zostaną pełne szczegółowe informacje dotyczące krajowej klasyfikacji podatków i składek na zabezpieczenie społeczne („krajowa lista podatkowa”), wraz z odpowiednimi kwotami przy powiązanym kodzie ESA. Krajowa lista podatkowa wymagana jest dla sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji i organów Unii Europejskiej.

⁽¹⁾ Dobrowolnie.

⁽²⁾ Podział na podsektory otrzymujące jest dobrowolny.

⁽³⁾ Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

Tablica 10 — Tablice według gałęzi i regionów (NUTS poziom 2)

Kod	Wykaz zmiennych	Podział
B.1g	1. Wartość dodana brutto w cenach bazowych (wskaźnik wzrostu wolumenu w cenach roku poprzedniego) ⁽¹⁾	
B.1g	2. Wartość dodana brutto w cenach bazowych (ceny bieżące) ⁽²⁾	A*10
D.1	3. Koszty związane z zatrudnieniem (ceny bieżące)	A*10
P.51g	4. Nakłady brutto na środki trwałe (ceny bieżące)	A*10
	5. Pracujący ⁽²⁾ ⁽³⁾ w tysiącach osób i tysiącach godzin przepracowanych	
ETO	— Ogółem ⁽²⁾ ⁽³⁾	A*10
EEM	— Pracownicy najemni ⁽³⁾	A*10
POP	6. Ludność w tysiącach osób ⁽⁴⁾	

⁽¹⁾ Przekazanie na zasadzie dobrowolności do roku 2016. Począwszy od 2017 r. przekazanie w terminie t + 24 miesiące – obowiązkowo, a w terminie t + 12 miesięcy – dobrowolnie.

⁽²⁾ Wartość dodana brutto ogółem i pracujący ogółem w tysiącach osób: przekazanie w terminie t +12 miesięcy.

Pracujący ogółem w godzinach przepracowanych, podział A*10 pracujących w osobach i w godzinach przepracowanych, podział A*10 wartości dodanej brutto: przekazanie w terminie t +24 miesiące.

⁽³⁾ Pracujący i pracownicy najemni: rezydenci i nierezydenci pracujący w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami (koncepcja krajowa, DC).

⁽⁴⁾ Przekazywanie w terminie t + 12 miesięcy – obowiązkowo.

Tablica 11 — Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji

Kod	Wykaz zmiennych	Funkcja	Podział na podsektory ⁽¹⁾
OP5ANP	Akumulacja brutto + nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Akumulacja brutto	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	w tym nakłady brutto na środki trwałe	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.13
NP	Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie niefinansowych aktywów nieprodukowanych	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1	Koszty związane z zatrudnieniem	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3	Dotacje	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4	Dochody z tytułu własności ⁽²⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym (S.1313) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Kod	Wykaz zmiennych	Funkcja	Podział na podsektory (1)
D.4p_S.1314	w tym do zapłacenia podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1313
D.62+D.632	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze oraz transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62	Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (8)	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632	Transfery socjalne w naturze – nabyta produkcja rynkowa (8)	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2+D.29+D.5+D.8	Zużycie pośrednie + pozostałe podatki związane z produkcją + podatki bieżące od dochodów, majątku itp. + korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Zużycie pośrednie	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29+D.5 +D.8	Pozostałe podatki związane z produkcją + podatki bieżące od dochodów, majątku itp. + korekta z tytułu zmian w uprawnieniach emerytalno-rentowych	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7	Pozostałe transfery bieżące (2)	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1313, S.1314
D.7p_S.1313	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji samorządowych na poziomie lokalnym (S.1313) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	w tym do zapłacenia podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1313
D.9	Transfery kapitałowe (2) (5)	Działy COFOG Grupy COFOG (3) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92p	w tym dotacje na inwestycje (2) (3)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.13
D.9p_S.1311	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych na szczeblu centralnym (S.1311) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	w tym do zapłacenia podsektorowi instytucji rządowych i samorządowych na szczeblu regionalnym (S.1312) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	w tym płatne podsektorowi instytucji samorządowych na poziomie lokalnym (S.1313) (2) (6)	Działy COFOG Grupy COFOG (7)	S.1311, S.1312, S.1314

Kod	Wykaz zmiennych	Funkcja	Podział na podsektory ⁽¹⁾
D.9p_S.1314	w tym płatne podsektorowi funduszy zabezpieczenia społecznego (S.1314) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
TE	Wydatki ogółem	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Spożycie	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	Spożycie indywidualne ⁽⁴⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	Spożycie ogólnospołeczne ⁽⁴⁾	Działy COFOG Grupy COFOG ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

⁽²⁾ Dane z podsektora należy konsolidować w ramach poszczególnych podsektorów, ale nie pomiędzy różnymi podsektorami. Dane z sektora S.13 równają się sumie danych z podsektorów, z wyjątkiem pozycji D.4, D.7 i D.9 (i ich podpozycji), dla których należy dokonać konsolidacji pomiędzy podsektorami (z informacjami o kontrpartnerach).

⁽³⁾ Dla podsektorów – dobrowolnie.

⁽⁴⁾ Dla wszystkich grup COFOG ogółem – obowiązkowo.

⁽⁵⁾ Kwoty dla D.995 nie należy włączać do D.9p. D.995 należy odjąć od D.99r.

⁽⁶⁾ Dobrowolnie.

⁽⁷⁾ Mają być przekazywane od roku odniesienia 2001.

⁽⁸⁾ Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

Tablica 12 — Tablice według gałęzi i regionów (NUTS poziom 3)

Kod	Wykaz zmiennych	Podział ⁽¹⁾
B1.g	1. Wartość dodana brutto w cenach bazowych (ceny bieżące)	A*10
	2. Pracujący ⁽²⁾ (w tysiącach osób)	
ETO	— Ogółem	A*10
EEM	— Pracownicy najemni	A*10
POP	3. Ludność (w tysiącach osób)	

⁽¹⁾ Można stosować następujące zagregowane pozycje podziału A*10 według NACE Rev. 2:

- (G, H, I i J) zamiast (G, H i I) oraz (J);
- (K, L, M i N) zamiast (K), (L) oraz (M i N)
- (O, P, Q, R, S, T i U) zamiast (O, P i Q) oraz (R, S, T i U).

⁽²⁾ Pracujący i pracownicy najemni: rezydenci i nierezydenci pracujący w jednostkach produkcyjnych będących rezydentami (koncepcja krajowa, DC).

Tablica 13 — Rachunki sektora gospodarstw domowych według regionów (NUTS poziom 2)

Rachunek podziału pierwotnego dochodów gospodarstw domowych (S.14)			
Kod	Rozchody	Kod	Przychody
D.4	1. Dochody z tytułu własności	B.2n/B.3n	3. Nadwyżka operacyjna netto/dochód mieszany netto
B.5n	2. Saldo dochodów pierwotnych netto	D.1	4. Koszty związane z zatrudnieniem
		D.4	5. Dochody z tytułu własności

Rachunek podziału pierwotnego dochodów gospodarstw domowych (S.14)			
Kod	Rozchody	Kod	Przychody
Rachunek podziału wtórnego dochodów gospodarstw domowych (S.14)			
Kod	Rozchody	Kod	Przychody
D.5	6. Podatki bieżące od dochodów, majątku itp.	B.5	10. Saldo dochodów pierwotnych netto
D.61	7. Składki netto na ubezpieczenia społeczne	D.62	11. Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze
D.7	8. Pozostałe transfery bieżące	D.7	12. Pozostałe transfery bieżące
B.6n	9. Dochód do dyspozycji netto		
Spożycie gospodarstw domowych (S.14)			
P.3	13. Spożycie w gospodarstwach domowych ⁽¹⁾		

⁽¹⁾ Dobrowolnie.

Tablica 15 — Tablica podaży w cenach bazowych, łącznie z przejściem na ceny nabycia (ceny bieżące oraz ceny roku poprzedniego ⁽¹⁾)

n=64, m=64

		Gałęzie (NACE A*64) 1 2 3 4 ..... n	Σ (1)	Import CIF ⁽³⁾	Podaż ogółem w cenach bazowych	Marże handlowe i transportowe	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	Podaż ogółem w cenach nabycia
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	(1)	Produkcja globalna według produktów i według gałęzi w cenach bazowych		a) CIF wewnątrz UE ⁽²⁾ a1) z S.21 – z państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro (CIF) ⁽²⁾ a2) z S.xx (S.21 – S.21) – z państw członkowskich, których walutą nie jest euro, instytucji i organów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Euro- pejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro) (CIF) ⁽²⁾ b) CIF spoza UE ⁽²⁾ c) Ogółem				
2								
3								
4								
.								
.								
.								
Produkty (CPA)								
.								
m								
Σ (1)		Produkcja globalna ogółem według gałęzi						
Pozycje korygujące:								
— Korekty importu z tytułu CIF/FOB	(2)	—				—	—	
— Bezpośrednie zakupy za granicą przez rezydentów		—				—	—	
(1) + (2)								
Ogółem, z tego:								
— Produkcja globalna rynkowa	(3)			—	—	—	—	
— Produkcja globalna na własne cele finalne								
— Produkcja globalna nierynkowa								

⁽¹⁾ Dane w cenach roku poprzedniego do przekazania za lata odniesienia 2010–2014 – dobrowolnie. Dane przekazywane obowiązkowo od roku 2015.

⁽²⁾ Import należy podzielić na:

a) S.21 – państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej,

a1) S.21 – państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro,

a2) S.xx (S.21 – S.21) – państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, instytucje i organy Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro, oraz

b) S.22 – państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami w Unii Europejskiej,

biorąc pod uwagę, że:

— lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);

— państwa członkowskie, których walutą jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. a) i b); państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. a) i b), natomiast przekazanie informacji w podziale wymienionym w lit. a1) i a2) jest dobrowolne;

— dane należy przekazywać w cenach bieżących i cenach roku poprzedniego.

⁽³⁾ Koncepcją, którą należy zastosować do danych według produktów w tablicach podaży i wykorzystania oraz w tablicach przepływów międzygałęziowych, jest koncepcja krajowa. Korekty koncepcji narodowej (bezpośrednie zakupy za granicą przez rezydentów) są uwzględnione jako wiersz ogółem w części (2) tablicy. Import (CIF) według produktów nie uwzględnia bezpośrednich zakupów za granicą przez rezydentów.

Tablica 16 — Tablica wykorzystania w cenach nabycia () (ceny bieżące i ceny roku poprzedniego ⁽¹⁾)

n=64, m=64

		Gałęzie (NACE A*64) 1 2 3 ..... n	Σ (1)	Wykorzystanie końcowe a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Produkty (CPA)	1 2 3 . . . m	(1) Zużycie pośrednie w cenach nabycia według produktów i według gałęzi		Wykorzystanie końcowe w cenach nabycia: ⁽⁵⁾ Spożycie: a) w gospodarstwach domowych b) w instytucjach niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (INKgd) c) w instytucjach rządowych i samorządowych d) ogółem Akumulacja brutto: e) nakłady brutto na środki trwałe f) przyrost rzeczowych środków obrotowych ⁽²⁾ g) zmiany w aktywach o wyjątkowej wartości ⁽²⁾ h) przyrost rzeczowych środków obrotowych oraz zmiany w aktywach o wyjątkowej wartości i) ogółem Eksport FOB: ⁽³⁾ j) wewnątrz UE j1) – do S.21 – do państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro ⁽³⁾ j2) – do S.xx (S.21 – S.2l) – do państw członkowskich, których walutą nie jest euro, instytucji i organów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro) ⁽³⁾ k) poza UE ⁽³⁾ l) ogółem		
	Σ (1)	(2) Zużycie pośrednie ogółem według gałęzi		Wykorzystanie końcowe ogółem według rodzaju		Wykorzystanie ogółem
Pozycje korygujące:						
	— Korekty eksportu z tytułu CIF/FOB	—		tylko eksport	tylko eksport	
	— Bezpośrednie zakupy za granicą przez rezydentów	—		tylko spożycie gospodarstw domowych	tylko spożycie gospodarstw domowych	
	— Zakupy na terytorium kraju przez nierezydentów	—		tylko spożycie gospodarstw domowych oraz eksport	tylko spożycie gospodarstw domowych oraz eksport	
		(3)				

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Σ (2) + Σ (3)	(4)					
— Koszty związane z zatrudnieniem ⁽⁴⁾ Wynagrodzenia ⁽⁴⁾				—	—	—
— Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją ⁽⁴⁾				—	—	—
— Amortyzacja środków trwałych ⁽⁴⁾	(5)		—		—	—
— Nadwyżka operacyjna netto ⁽⁴⁾				—	—	—
— Nadwyżka operacyjna brutto ⁽⁴⁾				—	—	—
— Dochód mieszany brutto ⁽⁴⁾				—	—	—
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	(6)			—	—	—
Produkcja globalna ogółem w cenach bazowych	(7)			—	—	—
Dane uzupełniające:						
— Nakłady brutto na środki trwałe				—		
— Wartość środków trwałych brutto	(8)(2)			—		
— Godziny przepracowane (w tysiącach)				—		

(*) Pięć dodatkowych tablic wspomnianych poniżej wymaganych jest co pięć lat (dla lat odniesienia zakończonych cyfrą 0 lub 5). Przekazywanie tych pięciu dodatkowych tablic jest obowiązkowe w cenach bieżących i dobrowolne w cenach roku poprzedniego.

Definiuje się je następująco:

- tablica wykorzystania w cenach bazowych (wykonana dla wierszy bloków (1) – (7));
- tablica wykorzystania dla produkcji krajowej w cenach bazowych (wykonana dla wierszy - bloków (1) – (2));
- tablica wykorzystania dla importu w cenach bazowych (wykonana dla wierszy - bloków (1) – (2));
- tablica marż handlowych i transportowych (wykonana dla wierszy - bloków (1) i (2));
- tablica podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów (wykonana dla wierszy - bloków (1) i (2)).

(1) Dane w cenach roku poprzedniego do przekazania za lata odniesienia 2010–2014 – dobrowolnie. Dane przekazywane obowiązkowo od roku 2015.

(2) Dobrowolnie.

(3) Eksport należy podzielić na:

j) S.21 – państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej,

j1) S.21 – państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro,

j2) S.xx (S.21 – S.21) – państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, instytucje i organy Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro), oraz

k) S.22 – państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami w Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę, że:

— lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);

— państwa członkowskie, których walutą jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. j) i k); państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. j) i k), natomiast przekazanie informacji w podziale wymienionym w lit. j1) i j2) jest dobrowolne;

— dane należy przekazywać w cenach bieżących i cenach roku poprzedniego.

(4) Dane w cenach bieżących – obowiązkowo, dane w cenach roku poprzedniego – dobrowolnie.

(5) Koncepcją, którą należy zastosować do danych według produktów w tablicach podaży i wykorzystania oraz w tablicach przepływów międzygałęziowych, jest koncepcja krajowa. Dostosowanie do koncepcji narodowej (bezpośrednie zakupy za granicą przez rezydentów i zakupy na terytorium kraju przez nierezydentów) są uwzględnione jako wiersz ogółem w części (3) tablicy. Spożycie w gospodarstwach domowych według produktów nie uwzględnia bezpośrednich zakupów za granicą przez rezydentów. Spożycie w gospodarstwach domowych według produktów uwzględnia zakupy na terytorium kraju przez nierezydentów. Eksport (FOB) według produktów nie uwzględnia zakupów na terytorium kraju przez nierezydentów.

Tablica 17 — Symetryczna tablica przepływów międzygałęziowych w cenach bazowych (**) (produktu na produkt (*))

(ceny bieżące (4))

n=64

		Produkty 1 2 3 ... n	Σ (1)	Wykorzystanie końcowe a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Produkty	(1)	Zużycie pośrednie w cenach bazowych (produkt na produkt)		Wykorzystanie końcowe w cenach bazowych: (3) Spożycie: a) w gospodarstwach domowych b) w instytucjach niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (LNKgd) c) w instytucjach rządowych i samorządowych d) ogółem Akumulacja brutto: e) nakłady brutto na środki trwałe f) przyrost rzeczowych środków obrotowych (1) g) zmiany w aktywach o wyjątkowej wartości (1) h) przyrost rzeczowych środków obrotowych oraz zmiany w aktywach o wyjątkowej wartości i) ogółem Eksport (2) j) wewnątrz UE j1) – do S.2I – do państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro (2) j2) – do S.xx (S.21 – S.2I) – do państw członkowskich, których walutą nie jest euro, instytucji i organów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro) k) poza UE (2) l) ogółem		
	1					
	2					
	3					
	.					
	n					
Σ (1)	(2)	Zużycie pośrednie ogółem w cenach bazowych według produktów		Wykorzystanie końcowe według rodzaju w cenach bazowych		Wykorzystanie ogółem w cenach bazowych
Wykorzystanie produktów pochodzących z importu (***)		Zużycie pośrednie ogółem produktów importowanych według produktów, CIF		Wykorzystanie końcowe produktów importowanych, CIF		Import ogółem
Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	(3)	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów, według produktów		Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów według rodzaju wykorzystania końcowego:		Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów ogółem
Σ (1) + (3)	(4)	Zużycie pośrednie ogółem w cenach nabycia według produktów		Wykorzystanie końcowe ogółem według rodzaju w cenach nabycia		Wykorzystanie ogółem w cenach nabycia

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Koszty związane z zatrudnieniem Wynagrodzenia	(5)					
— Pozostałe podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją				—	—	—
— Amortyzacja środków trwałych				—	—	—
— Nadwyżka operacyjna netto				—	—	—
— Nadwyżka operacyjna brutto				—	—	—
— Dochód mieszany brutto ⁽¹⁾				—	—	—
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	(6)			—	—	—
Produkcja globalna ogółem w cenach bazowych	(7)			—	—	—
Import wewnątrz UE CIF ⁽²⁾						
— import z S.2 – z państw członkowskich, których walutą jest euro, Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro (CIF) ⁽²⁾	(8)			—	—	—
— import z S.xx (S.21 – S.2l) – z państw członkowskich, których walutą nie jest euro, instytucji i organów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Central- nego oraz innych instytucji i organów strefy euro) (CIF) ⁽²⁾				—	—	—
Import spoza UE CIF ⁽²⁾				—	—	—
Σ (8)	(9)	Import CIF według produktów				
Podaż ogółem w cenach bazowych	(10)	Podaż w cenach bazowych według produktów				

(*) Gałąź na gałąź, pod warunkiem, że układ gałęzi na gałąź jest dobrym przybliżeniem układu produkt na produkt.

(**) Przekazanie dwóch dodatkowych tablic wspomnianych poniżej jest obowiązkowe w cenach bieżących:

— symetryczna tablica przepływów międzygałęziowych dla produkcji krajowej w cenach bazowych (wykonana dla wiersza - bloku (1), wiersza - bloku (2), wiersza „wykorzystanie produktów pochodzących z importu”, wierszy - bloków (3) i (4))

— symetryczna tablica przepływów międzygałęziowych dla importu w cenach bazowych (wykonana dla wierszy - bloków (1) i (2))

(***) Wyłącznie w przypadku pod-tablicy dotyczącej produkcji globalnej krajowej.

⁽¹⁾ Dobrowolnie.

⁽²⁾ Import i eksport należy podzielić na:

j) S.21 – państwa członkowskie, instytucje i organy Unii Europejskiej,

j1) S.21 – państwa członkowskie, których walutą jest euro, Europejski Bank Centralny oraz inne instytucje i organy strefy euro,

j2) S.xx (S.21 – S.2l) – państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, instytucje i organy Unii Europejskiej (z wyjątkiem Europejskiego Banku Centralnego oraz innych instytucji i organów strefy euro), oraz

k) S.22 – państwa niebędące członkami Unii Europejskiej i organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami w Unii Europejskiej,

biorąc pod uwagę, że:

— lista państw należących do UGW i UE powinna odzwierciedlać faktyczny skład na koniec poszczególnych okresów odniesienia („skład zmienny”);

— państwa członkowskie, których walutą jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. j), j1), j2) i k); państwa członkowskie, których walutą nie jest euro, muszą dostarczać wszystkie informacje w podziale, jak wspomniano w lit. j) i k), natomiast przekazanie informacji w podziale wymienionych w lit. j1) i j2) jest dobrowolne;

— dane należy przekazywać w cenach bieżących.

⁽³⁾ Koncepcją, którą należy zastosować do danych według produktów w tablicach podaży i wykorzystania oraz w tablicach przepływów międzygałęziowych jest koncepcja krajowa. Dostosowania do koncepcji narodowej (bezpośrednie zakupy za granicą przez rezydentów i zakupy na terytorium kraju przez nierezydentów) są uwzględnione jako wiersz ogółem. Spożycie w gospodarstwach domowych według produktów nie uwzględnia bezpośrednich zakupów za granicą przez rezydentów. Spożycie w gospodarstwach domowych według produktów uwzględnia zakupy na terytorium kraju przez nierezydentów. Eksport (FOB) według produktów nie uwzględnia zakupów na terytorium kraju przez nierezydentów.

⁽⁴⁾ Przekazywanie wszystkich tablic przepływów międzygałęziowych w cenach roku poprzedniego jest dobrowolne.

Tablica 20 — Klasyfikacja krzyżowa środków trwałych według rodzajów działalności i według rodzajów aktywów (udziałów)

Kod	Wykaz zmiennych	Podział Gałęzie ⁽¹⁾	Bieżące koszty odtworzenia	Koszty odtworzenia z poprzedniego roku
AN.11g	1. Środki trwałe brutto		x	x
AN.111g	2. Budynki mieszkalne brutto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112g	3. Pozostałe budynki i budowle brutto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113g+AN.114g	4. Maszyny i urządzenia brutto + systemy uzbrojenia brutto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131g	5. Środki transportu brutto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132g	6. Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny brutto		x	x
AN.11321g	7. Sprzęt komputerowy brutto		x	x
AN.11322g	8. Sprzęt telekomunikacyjny brutto		x	x
AN.1139g+AN.114g	9. Pozostałe maszyny i urządzenia brutto + systemy uzbrojenia brutto		x	x
AN.115g	10. Kultywowane zasoby biologiczne brutto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117g	11. Produkty własności intelektualnej brutto		x	x
AN.1173g	12. Oprogramowanie komputerowe i bazy danych brutto		x	x
AN.11n	13. Środki trwałe netto		x	x
AN.111n	14. Budynki mieszkalne netto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112n	15. Pozostałe budynki i budowle netto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113n+AN.114n	16. Maszyny i urządzenia netto + systemy uzbrojenia netto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131n	17. Środki transportu netto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132n	18. Sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny netto		x	x
AN.11321n	19. Sprzęt komputerowy netto		x	x
AN.11322n	20. Sprzęt telekomunikacyjny netto		x	x
AN.1139n+AN.114n	21. Pozostałe maszyny i urządzenia netto + systemy uzbrojenia netto		x	x
AN.115n	22. Kultywowane zasoby biologiczne netto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117n	23. Produkty własności intelektualnej netto		x	x
AN.1173n	24. Oprogramowanie komputerowe i bazy danych netto		x	x

⁽¹⁾ A*21 obowiązkowe
A*38/A*64: dobrowolne
Jeśli nie wskazano podziału, chodzi o gospodarkę ogółem.

Tablica 22 — Klasyfikacja krzyżowa nakładów brutto na środki trwałe (GFCF) według gałęzi i według aktywów (transakcji)

Kod	Wykaz zmiennych	Podział Gałęzi ⁽¹⁾	Ceny bieżące	Ceny roku poprzedniego i wolumeny nawiązane łańcuchowo ⁽²⁾
P.51g_AN.11	1. GFCF – środki trwałe		x	x
P.51g_AN.111	2. GFCF – budynki mieszkalne	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.112	3. GFCF – pozostałe budynki i budowle	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.113+AN.114	4. GFCF – maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1131	5. GFCF – środki transportu	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1132	6. GFCF – sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11321	7. GFCF – sprzęt komputerowy ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11322	8. GFCF – sprzęt telekomunikacyjny ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.1139+AN.114	9. GFCF – pozostałe maszyny i urządzenia + systemy uzbrojenia ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.115	10. GFCF – kultywowane zasoby biologiczne	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.117	11. GFCF – produkty własności intelektualnej		x	x
P.51g_AN.1173	12. GFCF – oprogramowanie komputerowe i bazy danych ⁽²⁾		x	x

⁽¹⁾ A*21 obowiązkowe

A*38/A*64: dobrowolne

Jeśli nie wskazano podziału, chodzi o gospodarkę ogółem.

⁽²⁾ Dla lat odniesienia przed rokiem 2000 – dobrowolnie. Dla lat od roku odniesienia 2000 – obowiązkowo.

⁽³⁾ Nie należy przekazywać danych w cenach roku poprzedniego dla roku odniesienia 1995.

Tablica 26 — Bilanse aktywów niefinansowych

Kod	Wykaz zmiennych	Podział Sektory
AN.1	1. Niefinansowe aktywa produkowane ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.11+AN.12	2. Środki trwałe + rzeczowe środki obrotowe ⁽¹⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.11	3. Środki trwałe ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.111	4. Budynki mieszkalne	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.112	5. Pozostałe budynki i budowle ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1121	6. Budynki inne niż budynki mieszkalne ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1122	7. Pozostałe budowle ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.113+AN.114	8. Maszyny i urządzenia netto + systemy uzbrojenia netto ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.115	9. Kultywowane zasoby biologiczne ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.117	10. Produkty własności intelektualnej ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.1171	11. Prace badawczo-rozwojowe ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Kod	Wykaz zmiennych	Podział Sektory
AN.1172	12. Nakłady na poszukiwanie złóż ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1173	13. Oprogramowanie komputerowe i bazy danych ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1174	14. Oryginały przedsięwzięć kulturalnych, dzieł literackich lub artystycznych ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1179	15. Pozostałe produkty własności intelektualnej ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.12	16. Rzeczowe środki obrotowe ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.13	17. Aktywa o wyjątkowej wartości ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.2	18. Niefinansowe aktywa nieprodukowane ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.21	19. Zasoby naturalne ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.211	20. Grunty	S.1 ⁽³⁾ , S.11 ⁽³⁾ , S.12 ⁽³⁾ , S.13 ⁽³⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.212	21. Zasoby surowców mineralnych i energetycznych ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.213 + AN.214	22. Niekulturowane zasoby biologiczne oraz zasoby wodne ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.215	23. Pozostałe zasoby naturalne ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.22	24. Umowy, umowy leasingu i licencje ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.23	25. Zakup pomniejszony o sprzedaż wartości firmy i aktywów marketingowych ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Jednostka: ceny bieżące

⁽¹⁾ Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2012 – dobrowolnie. Dane od roku odniesienia 2012 – obowiązkowo.

⁽²⁾ Dane dla lat przed rokiem odniesienia 2000 – dobrowolnie. Dane dla lat 2000–2011 – obowiązkowo tylko dla gospodarki ogółem. Przekazywanie obowiązkowe dla gospodarki ogółem i sektorów instytucjonalnych dla lat od roku odniesienia 2012.

⁽³⁾ Dobrowolnie.

⁽⁴⁾ Pierwsze przekazanie w 2017 roku.

Tablica 27 ⁽¹⁾ — Kwartalne rachunki finansowe sektora instytucji rządowych i samorządowych

Kod	Transakcje / Stany	Aktywa / zobowiązania	Sektory i podsektory ⁽²⁾ ⁽³⁾
F	Transakcje finansowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.2	Gotówka i depozyty	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.21	Gotówka	Zobowiązania	S.1311
F.3	Dłużne papiery wartościowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.31	Papiery wartościowe krótkoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.32	Papiery wartościowe długoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.4	Kredyty i pożyczki	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kod	Transakcje / Stany	Aktywa / zobowiązania	Sektory i podsektory ^(?) (3)
F.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.51	Udziały kapitałowe	Aktywa	S.13
F.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	Aktywa	S.13
F.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.63+F.64+F.65	Uprawnienia emerytalno-rentowe, należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
LE	Stany	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.1	Złoto monetarne i specjalne prawa ciągnięcia (SDR-y)	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Gotówka i depozyty	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Gotówka	Zobowiązania	S.1311
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Papiery wartościowe krótkoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Papiery wartościowe długoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Kredyty i pożyczki	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.51	Udziały kapitałowe	Aktywa	S.13
AF.52	Udziały/jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	Aktywa	S.13

Kod	Transakcje / Stany	Aktywa / zobowiązania	Sektory i podsektory ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.6	Systemy ubezpieczeniowe, emerytalno-rentowe i standaryzowanych gwarancji	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.61	Rezerwy techniczne pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.63+AF.64+AF.6-5	Uprawnienia emerytalno-rentowe, należności funduszy emerytalno-rentowych od podmiotów nimi zarządzających, uprawnienia do świadczeń innych niż emerytalno-rentowe	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.66	Rezerwy na pokrycie żądań wypłaty z tytułu standaryzowanych gwarancji	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.7	Instrumenty pochodne i opcje na akcje dla pracowników	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.8	Pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia	Aktywa / zobowiązania	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
	Informacje o kontrpartnerach ⁽⁴⁾ / Transakcje		
F.31	Papiery wartościowe krótkoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.32	Papiery wartościowe długoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
F.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Zobowiązania	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12 ⁽⁴⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁴⁾
F.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Zobowiązania	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
	Informacje o kontrpartnerach ⁽⁴⁾ / Stany		
AF.31	Papiery wartościowe krótkoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.32	Papiery wartościowe długoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 +S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
AF.41	Kredyty i pożyczki krótkoterminowe	Zobowiązania	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 +S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 +S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾

Kod	Transakcje / Stany	Aktywa / zobowiązania	Sektory i podsektory ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.42	Kredyty i pożyczki długoterminowe	Zobowiązania	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128 +S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.5	Udziały kapitałowe i udziały w funduszach inwestycyjnych	Aktywa	S.1311 i S.1314 vis-à-vis: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2

⁽¹⁾ Państwa członkowskie przekazują Komisji (Eurostat) opis źródeł i metod wykorzystanych przy sporządzaniu danych przy pierwszym przekazaniu tablicy 27. Państwa członkowskie informują Komisję (Eurostat) o wszelkich zmianach tego początkowego opisu, kiedy udostępniają dane zrewidowane.

⁽²⁾ Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

⁽³⁾ Konsolidacja:

- S.13 skonsolidowane i nieskonsolidowane
- pozostałe podsektory: skonsolidowane

⁽⁴⁾ Informacje o kontrpartnerach – sektory i podsektory kontrpartnerskie:

- S.11 Przedsiębiorstwa niefinansowe
- S.12 Instytucje finansowe
- S.128+S.129 Instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe
- S.14+S.15 Gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- S.2 Zagranica

⁽⁵⁾ Dobrowolnie.

Tablica 28 — Kwartalny dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (dług Maastricht) dla sektora instytucji rządowych i samorządowych

Kod	Zobowiązania ⁽¹⁾	Sektory i podsektory ⁽²⁾ ⁽³⁾
GD	Ogółem	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Gotówka i depozyty	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Gotówka	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.22 +AF.29	Depozyty	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.3	Dłużne papiery wartościowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Krótkoterminowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Długoterminowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Kredyty i pożyczki	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Krótkoterminowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Długoterminowe	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Poziom wartości nominalnej na koniec kwartału.

⁽²⁾ Podział sektora instytucji rządowych i samorządowych na podsektory:

- S.13 Sektor instytucji rządowych i samorządowych
- S.1311 Instytucje rządowe na szczeblu centralnym
- S.1312 Instytucje rządowe i samorządowe na szczeblu regionalnym
- S.1313 Instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym
- S.1314 Fundusze zabezpieczenia społecznego

⁽³⁾ Dane z podsektora należy konsolidować w ramach poszczególnych podsektorów, ale nie pomiędzy różnymi podsektorami.

Tablica 29 — Nabyte uprawnienia emerytalno-rentowe w ramach ubezpieczeń społecznych ⁽⁷⁾ ⁽⁸⁾

Relacje	Kod	Nr wiersza	Rejestrowanie	Zasadnicze rachunki narodowe					Poza zasadniczymi rachunkami narodowymi		Systemy emerytalno-rentowe	Dane kontrpartnerskie: Uprawnienia emerytalno-rentowe gospodarstw domowych nierezydentów ⁽⁴⁾
			Zarządzający systemem emerytalno-rentowym	Sektory inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych			Sektor instytucji rządowych i samorządowych					
			Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu oraz pozostałe ⁽¹⁾ systemy o niezdefiniowanej składce	Ogółem	Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽²⁾		Systemy emerytalno-rentowe w ramach systemu ubezpieczeń społecznych			
							Zaliczane do instytucji finansowych	Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽³⁾		Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych		
			Kod	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13		
Nr kolumny	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J		
Bilans otwarcia												
	XAF63LS	1	Uprawnienia emerytalno-rentowe									
Zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych z tytułu transakcji												
Σ 2.1 do 2.4 – 2.5	XD61p	2	Przyrost uprawnień emerytalno-rentowych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne									
	XD6111	2.1	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców									
	XD6121	2.2	Przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców									
	XD6131	2.3	Faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe									
	XD6141	2.4	Uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe ⁽⁵⁾									

Relacje	Kod	Nr wiersza	Rejestrowanie	Zasadnicze rachunki narodowe						Poza zasadniczymi rachunkami narodowymi	Systemy emerytalno- rentowe	Dane kontrpartnerskie: Uprawnienia emerytalno- rentowe gospodarstw domowych nierezydentów ⁽⁴⁾		
			Zarządzający systemem emerytalno- rentowym	Sektory inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych			Sektor instytucji rządowych i samorządowych							
				Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu oraz pozostałe (!) systemy o niezdefiniowanej składce	Ogółem	Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽²⁾					Systemy emerytalno- rentowe w ramach systemu ubezpieczeń społecznych	
								Zaliczane do instytucji finansowych	Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽³⁾	Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych				
			Kod	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13			XP1314	XPTOT
Nr kolumny	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J				
	XD61SC	2.5	Minus: Opłaty za usługi związane z systemem emerytalno- rentowym											
	XD619	3	Pozostałe (aktuarialne) zmiany w uprawnieniach emerytalno- rentowych w emerytalno- rentowych systemach zabezpieczenia społecznego											
	XD62p	4	Zmniejszenie uprawnień emerytalno- rentowych z tytułu wypłaty świadczeń emerytalno- rentowych											
2 + 3 - 4	XD8	5	Zmiany w uprawnieniach emerytalno- rentowych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i świadczeń emerytalno- rentowych											
	XD81	6	Przeniesienie uprawnień emerytalno- rentowych między systemami											
	XD82	7	Zmiany uprawnień z tytułu wynegocjowanych zmian w strukturze systemu											

Relacje	Kod	Nr wiersza	Rejestrowanie	Zasadnicze rachunki narodowe					Poza zasadniczymi rachunkami narodowymi		Systemy emerytalno- rentowe	Dane kontrpartnerskie: Uprawnienia emerytalno- rentowe gospodarstw domowych nierezydentów ⁽⁴⁾	
			Zarządzający systemem emerytalno- rentowym	Sektory inne niż sektor instytucji rządowych i samorządowych			Sektor instytucji rządowych i samorządowych						
				Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu oraz pozostałe ⁽¹⁾ systemy o niezdefiniowanej składce	Ogółem	Systemy o zdefiniowanej składce	Systemy o zdefiniowanym świadczeniu dla pracowników sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽²⁾					Systemy emerytalno- rentowe w ramach systemu ubezpieczeń społecznych
								Zaliczane do instytucji finansowych	Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych ⁽³⁾	Zaliczane do sektora instytucji rządowych i samorządowych			
Kod	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314	XPTOT	XPTOTNRH			
Nr kolumny	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J			
Zmiany w uprawnieniach emerytalno- rentowych z tytułu pozostałych przepływów													
	XK7	8	Zmiany w uprawnieniach z tytułu przeszacowań ⁽⁶⁾										
	XK5	9	Zmiany w uprawnieniach z tytułu pozostałych zmian wolumenu ⁽⁶⁾										
Bilans zamknięcia													
1+ Σ 5 do 9	XAF63LE	10	Uprawnienia emerytalno- rentowe										
Powiązane wskaźniki													
	XP1	11	Produkcja globalna										

⁽¹⁾ Takie pozostałe systemy o niezdefiniowanej składce, często określane mianem systemów hybrydowych, mają w sobie elementy zdefiniowanego świadczenia i zdefiniowanej składki.

⁽²⁾ Systemy prowadzone przez sektor instytucji rządowych i samorządowych dla jego obecnych i dawnych pracowników.

⁽³⁾ Są to nieautonomiczne systemy o zdefiniowanym świadczeniu, których uprawnienia emerytalno-
rentowe są rejestrowane w zasadniczych rachunkach narodowych.

⁽⁴⁾ Dane kontrpartnerskie dla gospodarstw domowych nierezydentów będą wykazywane oddzielnie tylko w przypadku gdy relacje emerytalno-
rentowe z zagranicą są znaczące.

⁽⁵⁾ Uzupełnienia te stanowią zwrot roszczeń członków wobec systemów emerytalno-
rentowych, zarówno w formie dochodów z inwestycji aktywów systemów o zdefiniowanej składce, jak również w przypadku systemów o zdefiniowanym świadczeniu przez zmianę ustalonej stopy dyskontowej.

⁽⁶⁾ Bardziej szczegółowe rozbitcie tych pozycji musi zostać podane w kolumnach G i H na podstawie obliczeń modelowych przeprowadzonych dla tych systemów. Komórki oznaczone czarnym kolorem ■ nie mają zastosowania; komórki oznaczone szarym kolorem ■ będą zawierać dane, które nie pochodzą z zasadniczych rachunków narodowych.

⁽⁷⁾ Dane w kolumnach G i H powinny obejmować trzy zbiory danych oparte na obliczeniach aktuarialnych przeprowadzanych w odniesieniu do tych systemów ubezpieczeń społecznych. Te zbiory danych powinny odzwierciedlać wyniki analiz wrażliwości w odniesieniu do najważniejszych parametrów obliczeń uzgodnionych z jednej strony przez statystyków, a z drugiej przez ekspertów – pracujących pod auspicjami Komitetu Polityki Gospodarczej – w dziedzinie starzenia się społeczeństw. Parametry, które mają być stosowane, są wyjaśniane zgodnie z art. 2 ust. 3 niniejszego rozporządzenia.

⁽⁸⁾ Dane dla roku odniesienia 2012 - dobrowolnie. Obowiązkowe jest przekazywanie danych za lata odniesienia od roku 2015.